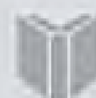
R.P.F. FELICIS POTESTATIS PANORMITANI ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI DE...

Felice Potesta

B.

R. P. F. FELICIS

POTESTATIS

E X A M E N

ECCLESIASTICUM,

Cum Novis Additionibus.

R. P. F. FELICIS POTESTATIS PANORMITANI

Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Ministri Provincialis, Lectoris Jubilati, & S. Officii Consultoris, &c.

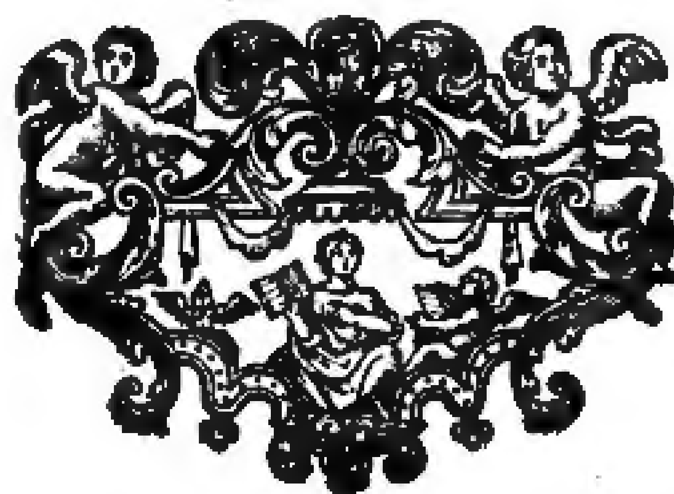
EXAMEN ECCLESIASTICUM,

IN QUO UNIVERSÆ MATERIÆ MORALES, omnesque ferè Casus Conscientiæ excogitabiles, solidè ac perspicuè resolvuntur.

CUM DENUNCIATIONIBUS AD MONITORIA, atque Edicta; necnon Instructione Sacræ Pœnitentiariæ; Propositionibus damnatis, Examine Ordinandorum, & Arte Prædicandi.

OPUS NON TANTUM CONFESSARIIS, AC POENITENTIBUS; verùm etiam Prædicatoribus, Ordinandis, Missionariis; cunctisque Ecclesiasticis, summoperè utile, ac necessarium.

EDITIO NOVISSIMA, CUI INTER ALIAS ADDITIONES accessit Appendix Thesium Quesnellianarum.

VENETIIS, MDCCXXXIII.

Ex Typographia Balleoniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

AD LECTOREM.

Ngemiſce pie Lector, non enim ſiccis oculis hujus voluminis paginas, in quibus ejus Auctoris memoria tibi obvia occurret, tranſilire valebis; lachrymare quam in tanti viri funere paſſa eſt Felix Civitas infelicitatem, ac Trinacria tota jacturam. Felix nomine, Felix moribus, Felix ingenio, in aliorum utilitatem ſemper ſcribendo feliciter laboravit; nec unquam labori defuit animus, ſed defuit anima, laborum præmium in cœlis (ut piè creditur) acceptura. Quamquam enim Examini Eccleſiaſtico jampridem in lucem edito diutiùs elaboraſſet; cùm tamen adhuc in dies, ille, qui nullum diem ſine linea prætermiſit, alia, quæ ibi non tetigerat, multa perlegeret, multaque ipſi, ſucceſſu interjecti temporis, quæ reſolutione indigebant, ad aures perveniſſent; ne quid ampliſſimo operis titulo intus deeſſet, quod dubiam mentem in reſolvendo poſſibiles caſus relinquere poſſet; de explenda omni tua pia curioſitate ſollicitus, eidem amplificando ſtudioſiùs inſudavit; & veluti apis ingenioſa, ex omnibus floribus, quos, nedum in Moralium, verùm & Canoniſtarum ſpatioſiſſimis campis, reperire potuit; ut pro viribus, brevitati ſimul, ac utilitati ſtudioſorum conſuleret; ſuccum collegit, ſavumque uberiorem emiſit. Hinc idem Examen, jam in duo parva volumina partitum, in unum, ſed novis caſibus, aliiſque diverſis materiebus maximè adauctum, necnon ſacris Canonibus, principiiſque Theologicis pinguiùs refertum, tandem redegit, quo modo nunc tibi denuò prodit in lucem. Opus, ſi ea omnia, de quibus in ipſo agitur, aſpicias, breve eſt, ſed minimè abbreviatum; imò copioſiùs, quæ in multiplicatis magniſque tum veterum, tum recentiorum voluminibus conſcribuntur, omnia continens; in ipſo enim omnes penè excogitabiles caſus practicos morales ad quamcumque materiam ſpectantes, nec nimis arctando, nec nimis relaxando, fideliter ac ſolidè reſolutos invenies; nam haud novitatis, vel vanitatis amator, ſed veritatis, paleas excuſſit, frumentum purum elegit. Igitur gratanter accipe, quod anhelanti animo cupiebas: nec dubites ob funeris eventum, totum eſſe Auctoris quidquid in opere reperitur; hujus enim operis complementum fuit ſuæ conſummationis initium; & cùm finem huic Examini feciſſet; laudemque Deo ſcripſiſſet, poſtridiè in febrim incidens, ad alterius ſæculi Examen ſe diſpoſuit, ad quod vocabat Divina Majeſtas. Hinc ſecuriter opus tene, ipſi ſedulò incumbe, attentèque perlege, & proculdubio univerſam Moralem ſcientiam poſſidebis. Vale.

INDEX

INDEX
CAPITUM
Primi Tomi de Examine Confessariorum.

Lit. P, paginam, N, numerum marginalem designat.

CAP.

INDEX CAPITUM

Secundi Tomi de Denunciationibus.

Lit. P, paginam; N, numerum marginalem designat.

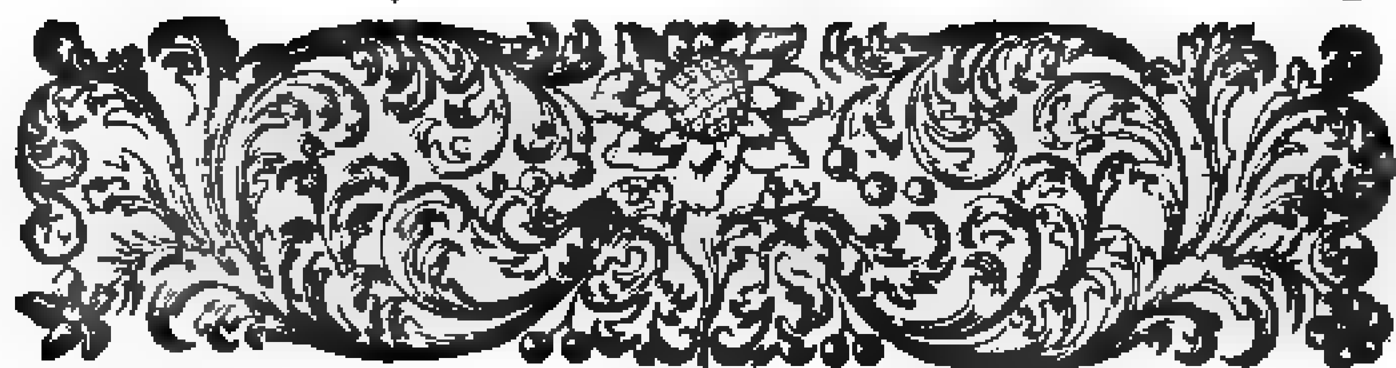
CAP.

INDEX CAPITUM

Tertii Tomi de Examine Ordinandorum, Prædicatorum, & Missionariorum.

Lit. P, paginam; N, numerum marginalem designat.

EXA-

EXAMEN CONFESSARIORUM.

Tomus Primus,

Complectens Conscientiam, Leges, Instructionem S. Pœnitentiariæ, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, Sacramenta, Censuras, Pœnas, in quibus plura de Monialibus: Et Propositiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. damnatas,

Quæ prius hic (tamquam totius Operis Speculum ad labes delendas) afferuntur: Deinde in propriis locis trium Tomorum rejecta citantur.

Quorum locorum Indicem habes in fine Tomi Tertii.

1. PROPOSITIONES 45. AB ALEX. VII. DAMNATÆ.

Feria V. die 24. Septembris 1665.
In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inq. habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alex. Divina Prov. Papa VII. &c.

Sanctissimus D. N. audivit, non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu veriùs perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro pastorali sollicitudine in rectam semitam revocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Gener. Inquis. serìò commisit. Qui tantum negotium strenuè aggressi, atque sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1 Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Trid. in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18 Junii in Consistorio S. Congr. Eminentiss. Card. visa, & tolerata est.

4 Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5 Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6 Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione; ac proinde non est denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est. Si sollicitatus confiteatur cum sollicitante; hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8 Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9 Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10 Non est contra justitiam, pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam; promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12 Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14 Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem, gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18 Licet interficere falsum accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20 Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit pœna.

21 Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

22 Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà, quia non vult se subjicere præcepto.

24 Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideòque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tamquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura & studium impenditur, interea idem Sanctiss. re maturè considerata statuit, & decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum ut minimum, tamquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio

quam

quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Rom. Pontif. absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Jo. Lupus S. Rom. & Univers. Inq. Notar. &c.

Loco ✠ Sigilli.

Promissum Decretum fuit publicatum, 4. Octobris 1665.

Feria V. die 18. Martii 1666.

In Congr. Gener. S. Rom. & Univ. Inq. habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VII. &c.

S*anctissimus D. N. post latum Decretum die 24. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; continuato studio & attentione usque ad hunc diem subsequentes alias, quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, & per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales, adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragio singillatim super unamquamque ipsarum audivit.*

Propositio 29 In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31 Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32 Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadragesima obliget.

33 Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit præcepto.

35 Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.

36 Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39 Illa particula, quamprimum, intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.

40 Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41 Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgò, regalo, dum deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42 Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus, quàm per decem annos.

44 Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè perpensis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut jacent, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita quod quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Jo. Lupus S. Rom. & Univers. Inq. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Promissum Decretum fuit publicatum 13. Martii 1666.

I. PROPOSITIONES 65. AB INNOC. XI. DAMNATAE.

Feria V. die 2. Martii 1679.

In Congr. Gener. S. Rom. & Univers. Inq. habita in Palatio Apost. Quirinali coram SS. D. N. Innoc. Divina Prov. Papa XI. &c.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. praedictus, ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulo intendens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis à fel. rec. Alex. VII. praedecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus, contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, subjecit. Quibus propositionibus, saepiùs, & accuratè saepius discussis, auditisque Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suae quomodolibet, & à quocumque exhibitas, vel exhibendas, ullatenus approbare.

1 Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2 Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3 Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excusabitur Infidelis, non credens, ductus opinione minus probabili.

5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6 Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare praeceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.

8 Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9 Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Praecepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12 Vix in Saecularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis haereditas.

15 Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas.

16 Fides non censetur cadere sub praeceptum speciale, & secundùm se.

17 Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18 Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.

19 Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20 Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21 Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22 Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23 Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24 Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25 Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26 Si

26 Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; revera non mentitur, nec est perjurus.

27 Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30 Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31 Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32 Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33 Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impedientem.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eamdem habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40 Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41 Cùm numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42 Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.

43 Quid nonnisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44 Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imo etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47 Cùm dicit Concilium Tridentinum: *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent*, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.

48 Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50 Copula cum conjugata, consentiente

marito, non est adulterium, ideoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52 Praeceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53 Satisfacit praecepto Ecclesiae de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis Celebrantibus audit.

54 Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55 Praecepto Communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis.

57 Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58 Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59 Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus Poenitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis, aut Indulgentiae.

60 Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturae, aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61 Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè, & ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.

62 Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63 Licitum est quaerere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, nostro, vel proximi.

64 Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimae Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostr. Jesu Christi.

65 Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujuscumque conditionis, status, & dignitatis, illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel praedicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latae sententiae, à qua non possit (praeterquàm in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctae Obedientiae, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctae Obedientiae eis praecipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in Thesibus, Disputationibus, ac Praedicationibus caveant ab omni censura, & nota, necnon à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede recognitis super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus S. Rom. & Univers. Inquis. Not.

Loco ✠ Sigili.

Praemissum Decretum fuit publicatum 4. Martii 1679.

3. PROPOSITIONES DUAE DE PECCATO PHILOSOPHICO AB ALEX. VIII DAMNATAE.

Feria V. die 21. Augusti 1690.

In Congreg. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palat. Apostol. Montis Quirinalis coram SS D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui moerore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuò, & in majorem fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere. Et cum sui Pastoralis Officii munus sit, Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, seu Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Cardin. contra Haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, sedulò commisit, qui plures re maturè discussa infrascriptis Thesibus, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum suo suffragio Sanctitati Suae singillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis ve-

rò in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

2 Peccatum philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò & mortale, est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus perpensis, Sanctissimus omnibus plenè, & maturè consideratis, primam Thesim, seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expressis. Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita ut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputativè, publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quocumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictam Thesim, seu Propositionem ad praxim deducant.

Loco ✠ Sigilli.

Alexander Speronus S. Rom. & Univers. Inquis. Notar.

Præmissum Decretum fuit publicatum 24. Augusti 1690.

4. PROPOSITIONES 31. AB ALEX. VIII. DAMNATÆ

Feria V. Die 7. Decembris 1690.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apost. Mont. Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus, pro Pastorali cura Ovium à Christo Domino sibi commissa, de earum salute sollicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possit incedere, & pestem nonnullarum perniciosarum doctrinarum valeat vitare, infrascriptarum Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss. ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui eorum negotium diligenter aggressi, atque sedulo, ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

1 In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & libertate Adami peccantis.

2 Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.

3 Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

4 Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omninò accipiunt à Jesu Christo influxum; adeòque hinc rectè inferes in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

6 Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proindè meritò possimus petere: *A gratia sufficienti Libera nos Domine.*

7 Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si Mundi, concupiscentia carnis, hoc est mala est.

8 Necesse est, Infidelem in omni opere peccare.

9 Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10 Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiamsi videantur credere, non est Fides Divina, sed humana.

13 Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.

14 Timor gehennæ non est supernaturalis.

15 Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolen-

tiæ Dei propter se non est bonus motus, ac supernaturalis.

16 Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio naturæ rei id ipsum quodammodo dictantis.

17 Per illam praxim mox absolvendi, ordo Pœnitentiæ est inversus.

18 Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19 Homo debet agere totâ vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21 Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22 Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arcendi sunt à Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quæ fiebat à Beata M. V. in die *Purificationis suæ per duos pullos* Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quòd indiguerit purificatione, & quòd filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset, secundùm verba legis.

25 Dei Patris sedentis Simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

26 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

27 Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris*, &c. prætermissis illis: *Ego te baptizo*.

28 Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere, quod facit Ecclesia*.

29 Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Œcumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis, idem Sanctissimus Noster, & decrevit, 31. supradictas Propositiones tamquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respectivè, esse damnandas, & prohibendas sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias Propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.

Alexander Speronus S. Rom. & Univers. Inquisit. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Præsens Decretum fuit publicatum 10. Decembris 1690.

PARS

PARS PRIMA.

De Regula actuum humanorum.

CAPUT I.

DE CONSCIENTIA.

Regula interna actuum humanorum.

1 Conscientia est *dictamen, seu judicium rationis, quo quis judicat aliquid hic & nunc esse licitum, vel illicitum, ac proinde hic & nunc agendum, vel omittendum, ac prosequendum, vel fugiendum.* A synderesi differt, quia synderesis judicat de principiis moralibus universalibus, conscientia verò de conclusionibus particularibus ex illis deductis.

Intellectus enim noster practicus actiones nostras e genere moris dirigit per hunc, & similem syllogismum, v. g. *Tempore Quadragesimae, quo est* [illegible], *non tenetur abstinere a carnibus, sed hodie, quae est tempus Quadragesimae,* [illegible], & simili syllogismo, majorem universalem format synderesis, seu ethica, minorem verò particularem, & conclusionem efformat conscientia, seu prudentia in qua minori efformanda, nempe quod hic & nunc habeat [illegible], diversa, cum major difficultas habeatur, ita ut saepe viri doctissimi, qui faciliter judicant de majori, nesciant se determinare ad minorem, quia pendet ex variis considerationibus, & circumstantiis particularibus, quae haud ita faciliter determinantur ab omnibus.

6 Ex quo fit, quod quamvis in universali judices esse in Quadragesima jejunandum, si tamen in particulari judices hic, & nunc, sub talibus circumstantiis, non esse à te jejunandum, non jejunando, non peccas, quia licet agas contra prius judicium, non agis contra posterius, in quo propriè conscientia consistit.

7 Conscientia igitur est intrinseca, & proxima regula, juxta quam suas actiones homo dirigere tenetur, à qua proximè derivatur in actum moralitas, bonitas nempe, aut malitia; lex verò aeterna est regula remota, in quantum est radix, unde oritur bonitas, aut malitia objecti, quae tamen non transfunditur in actum bonitatem, aut malitiam, nisi ut est in conscientia, & ab ea proponitur voluntati, illud conscientia est regula proxima, cui si actus conformentur, sunt boni, si difformentur, mali.

Hinc non rarò contingit, ut actus sit bonus, & objectum in se malum, & e converso, unde si quis ex invincibili ignorantia judicaret, licitum esse furtum ad faciendam eleemosynam pauperi graviter indigenti, furando non peccaret, quamvis ejus objectum sit in se malum, quia actus non specificatur ab objecto, ut est in se, sed ut à conscientiae dictamine voluntati proponitur.

Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & scrupulosam.

CONSCIENTIA RECTA.

8 Est certa, *est quae judicat objectum esse honestum, vel turpe, praeceptum, vel prohibitum, sicut revera est, absque formidine de opposito:* ut cùm judicas, ex nulla causa licitum esse mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA.

9 Est, *quae ex praemissis verè falsis, sed sub* [illegible] *deducta sit, qua dictat aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod revera non est tale, absque ulla formidine:* ut cùm quis judicat licitum esse mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit, hic & nunc sibi licere mentiri ad reparandum damnum sui filii.

10 Conscientia erronea ex ignorantia invincibili obligat ad actum dictatum, non obstante, quod objectum sit revera malum, unde excusat à peccato, imò peccat, si ei non conformetur, quia etiam conscientia est regula proxima, secundum quam actus nostri regulari debent, eique conformari, ut sint boni, unde quod est contra conscientiam, peccatum est, juxta illud Apost. ad Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Hinc conscientia erronea dicitur recta, non simpliciter, sed secundùm quid, nempe in ordine ad nos.

11 Qui peccat ex conscientia erronea, peccat peccato ejusdem speciei, & qualitatis, quam intellectus judicat, quia objectum specificat actum, prout hic & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans esse conjugatam, adulterium committit.

12 Is tamen sufficit in confessione dicere: Adul-

Adulterium commisi, absque eo quòd exprimat se fuisse in errore, consultum est, si aperiat.

13 Conscientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, sed ad errorem deponendum, ita ut sive juxta eam, sive contra eam agas, peccas; gravius tamen, si contra, quia quando ante consensum tibi occurrit expressè dubium, vel prudens suspicio erroris, cùm possis ac tenearis vincere errorem, i. utique deponere, vel attentiùs rem considerando, vel consilium quaerendo à viro pariter docto (ut supponimus) si non deponas, te exponis periculo peccandi. Et ideo peccas, tum si juxta, quàm si contra eam agas. De ignorantia latè dictum est [illegible] n. 191.

14 Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad nostras obligationes investigandas, non debet esse omnino possibilis, quia sic tenetur Civitatem quaerere deberet, quod est valde durum humanae conditioni; sed facienda est more humano, & secundum judicium prudentis hic & nunc, & juxta qualitatem materiae: major enim diligentia est adhibenda in iis, quae sunt juris naturalis, quàm positivi: major, ubi adest damnum tertii, quàm ubi non adest: major, dum de vita, quàm dum de bonis agitur. Et universaliter ad illam diligentiam tenemur, quae sufficit ad formandum judicium probabile de re, quam inquirimus, juxta dicenda de conscientia probabili n. 20.

15 Hinc, si dubitas, an hodie sit jejunandum, non teneris adire Episcopum, aut Parochum, sed sufficit, si interroges Concionatorem, aut virum probum, qui prudenter existimatur, quòd sciat. Si dubitas, an hoc sit peccatum, requiritur, quòd interroges virum doctum in morali versatum. Si dubium sit in fide, requiritur, quòd consulas virum doctiorem, & in Theologia peritum, aut Parochum.

16 Quòd si hic & nunc reperiaris sub talibus circumstantiis, ut immineat executio, aut omissio operis, quam conscientia dictat, & tu non possis conscientiam deponere, in quantum non adest, quem consulas, tunc ignorantia redditur invincibilis, quamvis hic, & nunc eam superare non valeas. Unde talem conscientiam sequi teneris; & non peccas, quia est conscientia invincibiliter erronea. Et ex D. August. *lib. 3. de lib. arbit. cap. 19. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quòd negligis quaerere, quod ignoras.*

CONSCIENTIA DUBIA.

17 Sic dubium, *est suspensio intellectus circa utramque partem contradictionis*, & tunc habetur, quando intellectus pendet in aequilibrio, in neutram partem potius inclinans, saltem notabiliter, etiam si aliquales leviores conjecturas sine probabili ratione de altera earum.

18 Ab opinione differt, quia dubium ad neutram partem se determinat, sed anceps manet, & *suspensus*; opinio verò determinatè uni parti assentitur.

19 Dubium est duplex, negativum scilicet, & positivum. Negativum, *est suspensio intellectus ex defectu motivi, & rationis, circa utramque partem contradictionis*. Sic dubitas, an hodie debeas jejunare, ex sola ignorantia, quia nescis, an sit, vel non sit praeceptum. Positivum, est, *cùm intellectus cum rationes, & motiva, sive leviora, sive probabiliora, pro utraque parte contradictionis, manet in aequilibrio, & suspensus ad neutram partem se determinans.*

20 Ex quo tres colliges, 1. quòd si rationes leves sint pro utraque parte contradictionis, dubium est positivum: quia ex motivis positivis. Imò rationes leves fortius causant dubium, quàm probabiles. Secundo si ratio levis sit pro una solùm parte, dubium est negativum, & ratio est contemnenda pro ea parte, pro qua stat, quia dubium debet esse prudens.

21 Secundum, quod dubium ab opinione differt, non quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, sed quia est judicium, & affirmat determinatum ad alteram partem, licèt cum formidine de opposito; dubium verò dicit suspensionem assensus, & judicii determinati ad alteram partem, nam saepe, licèt sint rationes probabiles pro utraque parte, intellectus incapax nescit prudenter se determinare ad alteram partem, sed manet dubius, & in casu, licet stat dubium cum motivis probabilibus pro utraque parte, quia in intellectu experto & prudenti sufficerent ad formandum judicium determinatum opinativum, seu probabile.

22 Tertium, quod ad dubium tria requiruntur, 1. suspensio judicii in utramque partem, 2. cogitatio de utraque parte contradictionis, 3. quòd suspensio sit ex defectu motivi assensus determinativi ad alteram partem. Hinc, si quis non cogitet de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, sed distractio, aut oblivio, de qua non curamus.

23 Item dubium est duplex, juris, & facti. Dubium juris est dubium de lege, seu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat praeceptum audiendi Sacrum, vel non. Dubium facti, cùm dubitas, an aliquod opus sit fa-

ctum,

ctum, vel omissum, ut cùm dubitat, an confessus sit peccatum, quod commisit, vel non An horas recitaverit, vel non

24 Denique dubium, aliud est speculativum, aliud practicum Speculativum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, seu actus in genere, ut cùm dubitas, an hodie sit praeceptum audiendi sacrum: An res, quam possides, sit tua, &c. Practicum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic & nunc exercendae; ut cùm dubitas, an hodie excuseris ab auditione sacri: An hic, & nunc tenearis rem restituere.

25 Qui operatur cum conscientia speculativè dubia, non peccat, si practice judicet aliquid illud esse hic & nunc sibi licitum; quia conscientia practica est regula proxima: v. n. 9

26 Qui verò operatur cum conscientia practicè dubia, peccat peccato ejusdem qualitatis, & speciei cum eo, de quo dubitat, quia se exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habeat judicium determinatum de honestate sui actus: v. n. 11.

27 Hinc debet suam actionem suspendere, donec re mature, sed humano more examinata, dubium prudenter deponat, formando judicium determinatum de honestate actionis. v. num. 14. & 15.

28 *Dubium* autem deponi debet prudenter, & rationabiliter, & non sufficit, si levetur ex solo voluntatis imperio, unde motivum esse debet rationabile, & prudens, sufficiens ad formandum judicium prudens.

29 Hic valdè juvat attendere ad regulas juris communes, praesertim ad duas *In dubiis tutior pars est eligenda; In dubiis melior est conditio possidentis* Quae regulae non sunt oppositae nam si superveniat dubium, an res, quam bona fide possides, sit aliena, tunc si facta diligentia, non certò tibi constet esse alienam, sed adhuc maneat dubium, tutum est, ut teneas partem, quae possessioni favet juxta aliam regulam *Tene certum, & dimitte incertum* Et in dubiis benigniorem partem sequi non est minus justum, quàm tutum

30 Si facta diligentia invenias motivum, quo dignoscas, alteram partem esse verè probabilem, tunc potes illam eligere, juxta dicenda de conscientia probabili quia tunc conscientia dubia transit in probabilem

31 Si facta diligentia adhuc maneas dubius, tunc debes operationem suspendere, usque dum ulteriori diligentia adhibita, rationabiliter dubium deponas.

32 Quòd si necessariò operari debeas, tunc debes eligere partem tutiorem, nempe id in quo non est periculum peccandi, aut id, quod est minus malum; nam ut cap. duo mala, & cap. Nervi, dist. 4. ex duobus malis minus est eligendum de quo fusius infra, tunc nunquam enim eligis illud ut malum, sed ut bonum, quia hic, & nunc in tali casu nihil facere potes, quod melius sit. Denique si utrumque appareat aequale, tunc potes eligere, quod vis, quia tunc ignorantia est invincibilis. Quod est verum, etiam si in tales angustias constitutus reperiaris ex tua praecedenti negligentia culpabili, tunc namque sufficit, quod de praeterita negligentia doleas.

33 Exemplum. Si die festo in assistens infirmo periclitanti, dubites, aut ex conscientia erronea putes esse aequale peccatum deserere infirmum, & omittere sacrum, & diligentiam adhibere non valeas, quaerendo peritum peromptum non habeas, quem consulas; tunc potes sine peccato, quam partem mavis eligere, quia in tali casu ignorantia est invincibilis, operatio imminet, & non vales utrumque praeceptum exequi, Charitatis, & Religionis.

34 Caeterùm regulae n. 29. relatae, sunt ferè sufficientes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materiae motiva non suppetunt, unde breviter expenduntur.

In dubiis tutior pars est eligenda.

35 Haec regula non semper habet vim praecepti, sed saepè vim consilii.

36 Tenemur ex praecepto partem tutiorem eligere in dubiis, sive facti, sive juris, quoad valorem Sacramentorum. Item quando alicui imminet proximum periculum gravis damni, seu quando non licet sequi opinionem probabilem, relicta, tutiori, ut infra.

37 In aliis vero materiis non est cum tanto rigore discurrendum, non tenemur unquam eligere partem tutiorem, nisi ex aliquo praecepto, ut pars tutior eligatur, quod maximè est verum, si ex parte tutiori grave aliquod incommodum sequeretur. Ratio est, quia in aliis materiis non habetur periculum, quod in prioribus casibus, quale est periculum invaliditatis Sacramenti, aut damni gravis proximi

38 Exempla. Si dubium sit, an infans fuerit baptizatus An sub legitima forma, & intentione, debet iterum sub conditione baptizari Sic medicus tenetur tutius medicamentum eligere, si possibilitas adsit.

39 In dubio, an sis irregularis, aut irregularis, non teneris sequi partem regulariorem, & tutiorem, quod sis talis; quia melior est conditio possidentis; & in dubiis favorabilium est

est ipso; nam ipso sufficit obligationem negare, quam Actor tenetur probare. Quo non obstante, ex cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significasti*, determinatur, quod in dubio homicidii censeri debeat quis irregularis, & quòd teneatur se abstinere à ministerio Altaris, ubi lex potiùs attendit ad reverentiam Altaris, quàm ad commodum privatæ personæ. Item tamen non habet beneficio Ecclesiastico spoliari, quia non vult ob solum dubium tam notabile detrimentum inferre.

In dubio, melior est conditio possidentis.

40 Quæ regula universaliter locum habet nedum in materia *justitiæ*, verùm etiam in materiis aliarum virtutum, voluti, legis, &c. quia universaliter jus actuale certum unius, quod in actuali possessione supponitur, non debet vinci per ejus dubium alterum. Hinc qui bona fide possidet equum, non tenetur eum restituere per dubium superveniens, quòd sit Petri.

41 Item locum habet nedum de possessione rei, aut juris, seu legis, sed etiam libertatis, ita ut, si facta diligentia, adhuc dubium perseveret, licitum est dubitanti suæ libertati favere, & partem, quam vult, sequi, ut à n. 39. quia libertas est maximum bonum naturale à Deo collatum homini, qua voluntas dicitur potentiarum omnium Regina, & de qua Poeta cecinit: *Non bene pro toto libertas venditur auro*. Unde nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam.

42 Libertas autem cedit legi, ita ut si possessio stet pro lege, spolietur homo possessione suæ libertatis, quia nostra libertas non est à lege soluta, sed subdita Deo, & inde potestati, juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. non est enim potestas, nisi à Deo. Et itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*.

43 Exempla. In dubio, an lex adsit, aut præceptum, manet in possessione libertas; quia nemo spoliari potest jure, quod certò possidet, per obligationem dubiam, aut impedimentum dubium.

44 Hinc eum, qui dubius de media nocte comedit, & qui manè incipit dubitare, an comederit, aut biberit post mediam noctem, posse manè communicare, docent Diana, Illsudi, Verricelli, & alii Doctores gravissimi. Et similiter eum, qui nocte Jovis dubitat, an sit media nox, posse carnibus vesci. v. ver. Jejunium.

45 In qua tamen re ego puto, ut sic dubitans, ob Sacramenti reverentiam, manè à communione se abstineat, nisi adsit necessitas, aut urgens causa communicandi.

46 Certus de lege, dubius tamen, an casus particularis sit sub ea comprehensus; non ligatur lege, sed stat in possessione libertatis, quia pro tali casu in particulari non constat de lege. Unde si es certus de præcepto, quòd hodie sit dies festus, & teneaeris ab operibus servilibus abstinere, dubites tamen, an pingere, aut typos componere, sit opus servile, non obligaris ab illo abstinere. Semper tamen recurrunt dicta de diligentia præmittenda, ex n. 13 ad 16.

47 E contra, si constat de lege, sed dubitas, an ei satisfeceris, satisfacere teneris, quia possessio stat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans, an horas persolverit, tenetur illas persolvere.

48 Dubius de legis justitia, obedire tenetur, quia Superior est in possessione juris præcipiendi, quo spoliari non potest per purum dubium subditi.

49 Certus de lege, dubius, an sit acceptata, aut postea abrogata, lege ligatur; quia possessio stat pro lege, quæ est prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex sit acceptata, non ligari lege; quia cùm lex saltem civilis sine acceptatione sit invalida, dubium, an lex sit acceptata, par est, ac dubium, an lex adsit, de quo n. 100 unde possessionem stare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS

50 *Est judicium grave motivo, vel authoritate innixum*.

51 Dicitur probabilis extrinsecè per authoritatem, intrinsecè per rationes ab authoritate distinctas.

52 Differt à conscientia dubia, quia in dubio motiva relinquunt intellectum suspensum, in opinione per se sufficiunt ad determinandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quæ differentia non semper provenit ex parte motivorum, sed etiam sæpe ex parte ipsius intellectus, virtutem motivorum penetrare nescientis.

53 Item opinio alia est verè probabilis, quæ scilicet gravi nititur fundamento: alia est tenuiter probabilis, quæ scilicet est levitèr, aut dubiè probabilis, in quantum levi nititur fundamento; unde impropriè dicitur probabilis, non verè; quia cùm sit levi innixa fundamento, non est sufficiens ad formandum judicium prudens, quod secundum eam liceat hic & nunc operari. Talis 1. est opinio, quam unus, vel alter docet, & non habet rationem intrinsecam, vel si habet, non est firma, sed levis, 2. si unus, vel alter eam doceat, quamplures autem Doctores classici eam penitùs tuta, aut non audiendam asserant, 3. si per transitum unus, vel alter eam afferat,

rat, sine sufficienti examine, præsertim si alius, qui ex professo de ea agit, firma ratione oppositum teneat. In his namque, & similibus casibus, cùm talis opinio sit leviter probabilis, & ad summum dubiæ probabilitatis, non licet ei prudenter adhærere: sed eligenda est pars tutior, juxta regulam dubii: vid. *prop. 3. ab Innoc. XI. damn. p. 4.*

54 Unus autem auctor potest facere opinionem verè probabilem, si plures classicos Doctores pro se citet, & sit fidus in citando. Hac ratione, qui libros non habet, rectè agit, dum acquiescit consilio alicujus viri docti in morali periti, asserentis talem opinionem esse probabilem.

55 Item potest contingere casus, ut opinio unius Doctoris sit verè probabilis, etiam si quamplures Doctores contrarium teneant; si Auctor ille non sit novitatis amicus, sed veritatis studiosus, & valde peritus, quod ex aliis ejusdem doctrinis colligi potest: & si rationes ita firmas afferat, quæ facilius aliorum rationes infringant: ratio enim est anima legis.

56 Demum idem est, si Auctor ille suam assertionem firmiter ex principiis communibus deducat.

57 Hinc nonnullas propositiones damnatas videmus, quæ antea ut firmæ à quamplurimis vulgaris Doctoribus docebantur.

58 Prolatis autem qualitatibus, & admonitionis lectoris, non sufficit unus Auctor modernus ad constituendam opinionem probabilem: *vi. prop. 27. ab Alex. VII. damn. p. 6.*

QUÆSTIO

59 Celebris est, *An liceat sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, in concursu opinionis probabilioris, seu tutioris?*

Assertio 1. Quando agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, licitum est sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori, seu tutiori.

Hæc sententia non est moderna, ut dicunt contrarii, maximè Fagnanus in 5. *lib. Decr. C. Ne innitaris, &* Gonzalez: sed satis antiqua, quam innumeri Doctores, tam recentes quàm antiqui, docent, quos referunt, & sequuntur Vericeli *tr. 2. qu. 10.* Tamb. *tom. 1. lib. 1. c. 3. §. 4. n. 22.* Mastrius *disp. 3. q. 4.* Cardenas *diss. 4. c. 1.* Gobat *tom. 3. tr. 1. n. 100. & tr. 9. de quinario c. 6.* Mendo *in Epist. in defens. sen-tentiæ opin. prob.*

60 Ratio principalis est: Primò, quia qui operatur juxta opinionem minùs probabilem & minùs tutam, non temerè, sed prudenter operatur, quoniam non ex levi, sed ex gravi fundamento movetur; opinio enim minùs probabilis, & minùs tuta, est gravi fundamento munita. Est namque sermo de opinione minùs probabili, quæ est verè probabilis, & tuta; & cùm liceat prudenter operari, licitum est sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, quæ sit verè probabilis, probabiliori, & tutiori relicta, quando agitur de sola honestate actionis.

61 Secundò, quia sententia, quæ universaliter in omni materia negat, non parùm angit conscientias scrupulis, 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum universaliter obligat ad seligendam opiniones probabiliores & tutiores, 2. Quia frequenter difficile est, præsertim timoratis, opiniones sincerè ponderare, & inde probabiliores seligere: nam etiam quoad hoc non vulgare est dissidium inter Auctores peritissimos, qui sibi contradicunt; quilibet enim probabiliorem suam putat opinionem, id negantibus aliis: quod maximè liquet inter Doctores celebres duarum insignium scholarum Thomisticæ, & Scoticæ; jugum autem Christi est suave, & onus leve.

Confirmatur: leges divinæ positivæ sunt interpretandæ benignè, *Eccle. 4. In judicando esto pupillis misericors.* Et Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Ita & leges Ecclesiasticæ, & Canonicæ, *c. odia, reg. 15. in 6.* Et maximè quia jus Canonicum imitari debet jus divinum, quoad fieri potest: Innoc. III. *C. qualiter, & quando 2. de accusat. Qualiter, & quando à Magistratu Ecclesiastico procedendum sit ad puniendos subditorum excessus, ex auctoritatibus novi, & veteris Testamenti colligitur, ex quibus postea processerunt Canonicæ sanctiones.*

Et Gerson. *in c.* 133. apud Gobat *in 1. in 3. fol. 11. nu. 180. Cùm nullæ penè leges pateant, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ut non debeant interpretatione contra ipsorum commodum producantur ad severitatem, text. l. 25. ff. de leg.* Idem monetur in specie de lege positiva Christi quoad Confessionem Sacramentalem, Confessar. ita tradit Jacob Granados 3 part. de Sacram. Confess. *7. n. 14. vel 5. Cùm ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere sit magnæ difficultatis, quæ humana imbecillitate in lege Christi præcepta sunt, reddantur, quoad fieri possit, minus difficilia, quæ ad illius usum, seu susceptionem spectant.*

Cùm igitur Confessarius sequendo opinionem benigniorem, quæ sit verè, & certò probabilis, minùs difficilia reddat ea, quæ ad Sacramentalis Confessionis usum spectant, licitè potest eam sequi.

Quæritur tamen cum [illegible] : Ut [illegible] agatur de honestate actionis, & cum in casibus secundæ Assertionis [illegible]. Nisi aliunde constet, aliam fuisse mentem legislatoris ; [illegible] Nisi opinio benigna repugnet receptæ consuetudini [illegible]. [illegible] Nisi opinio, quæ secundum se est probabilis, ob particulares circumstantias loci, temporis, personarum, &c. non sit in individuo, seu hic & nunc practicè improbabilis, Gobat [illegible]

62 Tertiò, æquè injustum est obligare ad indebita, quam à debitis eximere. Hinc æquè mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur Confessarius, qui ex culpabili negligentia [illegible] obligat ad restituendum pœnitentem, qui non debet, quàm qui dissolvit eum, qui debet. In [illegible] erraverunt plures, [illegible] erraverunt alii. Sic S. Cyprianum, dum [illegible] Hæreticos necessario rebaptizandos. Manichæi [illegible] non esse [illegible] carnibus vesci, &c.

63 Sæpè autem dictum : *[illegible] in medio consistit virtus.* Et Ecclesiastici cap. 7 [illegible] *justus multum, neque plus sapias, quam necesse est, ne obstupescas.* Hinc [illegible] cum quis sententiam negativam improbare velim, sed [illegible] nimis [illegible] favere non videtur.

64 Inde clara est solutio ad rationem in oppositum, videlicet, quòd sequens opinionem minùs probabilem, se exponit periculo peccandi. Qui enim eligit opinionem verè probabilem, licet minùs probabilem, aut minùs tutam, non se exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur ; & qui prudenter operatur, non peccat, cum qui peccat, imprudenter operatur.

65 Et licet contingere possit, quòd actus ille revera sit contra præceptum, & quòd opinio revera sit falsa, non obstat 1. Quia [illegible] tantum erit peccatum materiale, quatenus revera à parte rei actus est prohibitus, seu contra præceptum, & opinio est falsa ; sed non erit peccatum formale, quia talis [illegible] & falsitas non est prudenter cognita, nec volita ; imo actus est prudenter cognitus conformis præcepto, & opinio ut vera. 2. Quia etiam id contingere potest in propositione magis probabili, contingere siquidem potest, ut propositio, quam [illegible] probabiliorem, sit revera falsa, & sic operatio secundùm eam sit contra præceptum, ac proinde peccatum materiale, quod evidenter constat Deo, nam ex duabus propositionibus contradictoriis una est necessariò vera, altera falsa. Hinc plures propositiones modò sunt damnatæ, quæ olim probabiliores putabantur à pluribus.

66 Tertiò, quia qui sic operatur, operatur juxta sententiam in actu signato probabiliorem, nam sententia, quæ concedit eligi posse opinionem minùs probabilem, quando agitur de sola honestate actionis, est probabilior, & tutior. Probabilior, quia magis accedit veritati, ut consideranti rationes patet, & ut tenent omnes [illegible]. Tutior, quia [illegible] pericula peccati formalis [illegible] quot sunt opiniones probabiliores in intellectu operantis ; tutius autem est vitare pericula peccati formalis, quo Deus certò offenditur, quàm [illegible] peccati materialis, quo certò Deus non offenditur, cum à culpa mortali excuset ignorantia invincibilis, aut verè probabilis.

Hinc ait Cardenas *diss.* [illegible] opinionem minùs probabilem, quæ est verè probabilis, *[illegible]*

67 Quartò, quia qui operatur sequendo opinionem verè probabilem, habet conscientiam practicè certam, quod licitè operetur ; ultra enim actum opinativum directum, explicat, aut virtualiter habet actum reflexum, quo certò judicat se licitè operari, dum hîc & nunc operatur secundùm opinionem verè probabilem.

68 Dices 1. Qui sequitur opinionem minùs probabilem, relicta opinione sibi probabiliori, agit contra conscientiam, agit enim contra judicium proprium, quod oppositum magis veritati accedit, igitur peccat. 2. Quia ad Rom. 14. *Quod non est ex fide, peccatum est,* & in C. *[illegible] Quod fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.* 3. Quia agit cum formidine de opposito, & se exponit periculo peccandi.

Resp. negando antecedens ; hic namque non agit contra conscientiam ; sed juxta conscientiam certam ; [illegible]

Quod opinio, de qua loquimur, licèt sit minùs probabilis, sit vera, & certè probabilis, quia gravi nititur fundamento [illegible] & quia (ut [illegible] dicendo) opinio certò probabilis non amittit suam probabilitatem per aliam probabiliorem, sed per aliam certam ; quoniam probabilitas soli certitudini [illegible] opponitur. Et magis probabilius non [illegible]. Hinc ex Arist. *[illegible] falsa sunt probabiliora veris.*

Certum utique est, 1. Quòd quilibet posse prudenter & licitè operari juxta opinionem

verè,

verè, & certò probabilem: igitur certum est, quòd possit quis prudenter & licitè operari juxta illam.

Quod judicium est certum, cùm sequatur ex duabus præmissis certis, & hoc judicium est conscientia. Conscientia enim est judicium concludens particulare, seu dictamen de actione, hic & nunc licita, vel illicita, ex n. 5.

Unde, qui hic & nunc agit juxta opinionem minùs probabilem, non agit probabiliter & cum formidine, sed certò certitudine, quod absolutè prudenter, & licitè agit juxta dictamen ultimum jam explicatum, quod est certum, adeòque absque operari formidine, & probabilitate, & formidine, proximè vel ab incertitudine judicii ultimi, quod est conscientia. Quod sufficit, ut quis prudenter, & licitè agat, absque eo, quòd periculo peccandi se exponat: alioquin nulla actio, quæ per opinionem regulatur, esset licita: quia in ipsa, quòd est opinio licet probabilior, formido remanet, non potest à judicio ultimo excludi. Sufficit igitur ad licitè operandum, quòd conscientia certitudinem talem habeat, quæ formidinem proximam excludat.

Tum quia (ut ex dicendo) regula operandi non est probabilitas, sed recta ratio, videlicet ultimum judicium practicum, seu conscientia: adeoque, licet contingeret quis ad melius in genere boni, ita neque ad certò probabilem in genere certò probabile.

Item: quia hic operans potest habere judicium reflexum, quod opinio, quæ sibi apparet minùs probabilis, & probabilior, sint in se vera, & quidem probabilior, quia regulariter opinio, quæ uni, aut eidem modò apparet probabilior, alteri, aut eidem postea apparet minùs probabilis.

Confirmatur: quia qui sic operatur, non judicat opinionem probabiliorem esse veram, absque judicio in oppositum, juxta quam operatur, esse falsam, cum non sit veram, sed solùm judicat eam magis apparere veram; sæpe autem, quæ magis apparent vera, ex ipsis sunt falsa, Sanc. Capit. ... quæst. ... n. 7. *... Contingit aliquando magis apparere, præsertim ... & manere opinionem falsam, quam ...*

69 Dices 2. Qui agit juxta opinionem minùs probabilem in concursu opinionis probabilioris existentis in ... judicat ... magis probabiliter ... ergo peccat.

Resp. cum Vericelli ... quæst. ... n. ... judicium illud de malitia actionis esse speculativum, non practicum, cum eo ipso, quòd voluntas se determinat ad agendum juxta judicium, quod habet, quod actio sit verè probabiliter licita, practicè, & reverè judicat esse licitam, & sic non peccat, sed solùm adest tunc formido peccati, minimè judicium practicum, quod peccet.

Confirmatur, ut sequitur, *Aliquando ... (quod transcribuntur Capit. ... n. 4 ... ad finem) probabiliter, qui ... quod est diversissimum ... & vere ... Confessarium ... Confessione ... Eucharistiam.*

70 Plures errantes in oppositum ... quia non loquuntur ex dictis. Alii confundunt probabilitatem cum dubio, in quo jam dictum est, ad 32 partem tutiorem esse eligendam. Alii confundunt consilium cum præcepto, quando non negamus, consilium esse sequi opinionem probabiliorem. Alii denique loquuntur non de vera probabilitate, sed de tenui, quam quidem jam respuendam esse diximus num. 65.

Fateor tamen, quòd, si stante probabilitate opinionis, tu habeas promptum modum ad indagandam certam veritatem, ad eam teneris. & ea habita, juxta eam operari obligaris, relicta omni opinione tam minùs probabili, quam probabiliori, quia certitudo omnem vincit opinionem, cùm absolutè excludat formidinem: tunc enim evadit opinio de falsitate opinionis.

Hinc accedente aliqua experientia, quæ rem certam reddat, aut determinationem Ecclesiæ, haud ampliùs licet sequi opinionem etiam antea probabilem, ut ...

71 Ex his sequitur, 1. aliud esse opinionem esse probabiliorem, & aliud esse tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex viribus rationum apparet magis verum accedere: Dicitur tutior, quæ magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiseris votum, tutius est implere, & ... neque committes peccatum, neque materiale: probabilius autem est, quòd non obligeris, quia non est secundùm solam ... in dubio autem ... opinio probabilior dici potest etiam tutior ... num. 19.

72 Secundò, posse etiam sequi opinionem probabilem alienam: quia tunc non dicitur agere contra conscientiam propriam, sed eam conscientiam conformare alteri. & ta-

cere

cere hic & nunc propriam conscientiam, alienam prudentem, forte veteretur; sæpè enim amor proprius obnubilat intellectum. Eadem ratione potest quis dare consilium juxta sententiam suæ contrariam verè probabilem.

73 Tertiò, teneri Confessarium absolvere pœnitentem alias dispositum juxta sententiam ipsius pœnitentis, dummodò sit vere probabilis, quia pœnitens habet jus ad eligendam opinionem vere probabilem, & ut aliàs dispositus absolvatur.

74 Assertio 2. Non licet sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori, & tutiori, si exinde sequatur certa injuria, aut periculum gravis mali sibi, aut tertio, vel si adsit conventio, aut lex in contrarium, sed tunc tenemur sequi opinionem probabiliorem, & tutiorem.

Ratio est, quia opinio tutior est, quæ non exponit periculo certæ injuriæ, aut gravis damni proprii, vel alieni: minùs tuta est, quæ ad id exponit; ex præcepto autem tenemur in nostris actionibus vitare certam injuriam, aut grave damnum proprium, vel alienum, adeòque sequendo opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, non possumus actionem nostram cohonestare, quando ex illa sequitur periculum certæ injuriæ, & gravis damni. Unde, si quid prope arborem moveri vides, probabile putes esse feram, probabiliùs tamen, aut etiam probabile putes esse hominem, abstinere debes à jaculando ob periculum gravis damni, usque dum majori, & sufficienti adhibita diligentia, firmiter judices esse feram.

IN SACRAMENTIS

75 TAm administrando, quàm recipiendo, non licet sequi opinionem probabilem relicta tutiori, quoad valorem, extra casum necessitatis, quia exponeretur Sacramentum periculo frustrationis, quod redundaret in grave damnum recipientis, qui exponitur periculo, ut privetur fructu Sacramenti, verùm etiam in certam injuriam, & irreverentiam Sacramenti, quod exponitur periculo, ut frustretur fine, ad quem fuit à Christo institutum.

Ubi Pontifex (ut vides) vult te debere sequi opinionem tutiorem, etiam si tutior sit minùs probabilis, Cardenas *diss.* 3. nam absolutè excludit opinionem probabilem in concursu tutioris.

76 Hinc non licet baptizare in lixivio, aqua rosacea, nivali, aut in digito: quia hæ opiniones probabiles sunt minùs tutæ, quæ exponunt Sacramentum periculo frustrationis, non sic opiniones oppositæ negativæ;

77 Licet autem in casu necessitatis, quia tunc dictæ opiniones minùs tutæ evadunt per accidens tutiores in comparatione ad earum omissiones. unde, si in necessitate baptizandi infantem, non adsit possibilitas habendi aquam naturalem, aut eum abluendi in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in lixivio, in digito, &c. quia in tali casu tutiùs agit salutem animæ infantis, quàm nullo modo eum baptizando.

78 Sacramenta enim, cùm fuerint à Christo instituta in salutem fidelium, in casu extremæ necessitatis, de mente legislatoris, cedunt juri suo, *ne exponantur periculo nullitatis*, ut fideles non exponantur periculo damnationis. Et inde fit, ut per accidens Religioni prævaleat charitas succurrendi saluti animæ extremè indigentis.

79 Eo maximè, quia in hujusmodi casu nulla injuria Sacramento irrogaretur: quia exercetur sub conditione prudenter concepta ut ritè advertit Sierra n. 80.

80 In his autem casibus, in quibus Sacramentum confertur juxta opinionem minùs tutam, aut cum requisitis dubiis, Sacramentum, necessitate cessante, est iterandum sub requisitis certis. Hinc infans ex necessitate baptizatus in digito, baptizari debet in capite, hoc apparente: idque ob charitatem proximo debitam, ne exponatur damnationis periculo, cum fuerit baptizatus juxta doctrinam dubiam, aut probabilem minùs tutam.

81 Quando agitur de solo modo administrandi, aut recipiendi Sacramentum, qui non redundat in valorem, quia ejus valor semper est certus, licet sequi opinionem minùs tutam, sed vere probabilem, juxta dicta in 1. assertione *ex prop. 1. damn. ab Innoc. XI. p. 9.*

DE VALORE SACRAMENTI

Quoad ea, quæ pertinent ad jurisdictionem Ministri

82 DIdacus de la Fuente Hurtado in sua Theol. Refor. novissimè anno 1701. edita, tenet circa jurisdictionem, & alia, quæ ad valorem Sacramenti ex dispositione Ecclesiæ requiruntur, licitum esse uti opinione probabili quam sententiam dicit esse moraliter certam, & firmat auctoritate quamplurium Doctorum.

83 Cardenas *diss.* 2. *n.* 139. refert, quod sequitur: *Dicimus aliquos, fe[illegible] a Theologis Romanis, qui adfuerunt tractatui de condemnatione harum propositionum, non fuisse mentem Pontificis, nec S. Congr. quod damnatio primæ propositionis intelligeretur de iis, quæ pertinent ad juris-*

dic-

divino, cujus commissio, extensio, vel limitatio spectat ad Ecclesiam, sed dummodo de eo, quæ sunt jure divino, scilicet de partibus Sacramenti Poenitentiæ?

84 Quidquid autem de hoc sit. Primum cum *Cardenas*, quòd licèt sit juris Ecclesiastici jurisdictionem Sacerdoti conferre, amplificare, aut restringere, de jure divino est, quod nunquam Sacerdos possit validè sine jurisdictione absolvere, Colligitur ex Trid. *sess.* 14. c. 7. quo præmisso,

85 Dico. In Sacramentis, tum administrandis, quàm recipiendis, extra casum necessitatis, non licet sequi opinionem probabilem minùs tutam, relicta tutiori, quoad jurisdictionem ministri, nisi opinioni probabili adsistant circumstantiæ, quæ reddant jurisdictionem moraliter certam. Cardenas.

86 Ratio primæ partis est eadem de n. 71 quia jurisdictio spectat ad valorem Sacramenti, ita ut sine ea non minùs frustraretur Sacramentum, quàm sine materia, forma, aut intentione.

87 Ratio secundæ: quia tunc non sumus in linea puræ opinionis probabilis, sed in linea doctrinæ certæ.

DECLARATUR.

88 Tales circumstantiæ adesse, si sententiæ minùs tutæ accedat determinatio Ecclesiæ, decisio Sacrorum Canonum, consuetudo, communis sensus Theologorum, & Patrum, aut si opinio tutior sit improbabilis, non verè probabilis, seu tenuiter probabilis, vel scrupulosa.

89 Hinc primò. Tutum est ad Sacramenti poenitentiæ valorem, si adsit dolor contritionem, seu amorem benevolentiæ. Et tamen sententia docens sufficere attritionem, est licèt in praxi, quia quamvis non sit ab Ecclesia definita, est moraliter certa, cum Alex. VII per Decr. die 5 Maji 1667 in virtute S. Obedientiæ, & sub excommunicatione S. Sedi reservata, prohibuit alii parti contrariam adhærere.

90 Et ratio, quia timor gehennæ sine amore benevolentiæ, potest per se excludere omnem voluntatem, & amorem peccandi. Hinc Matth. 10 Christus timorem ad poenitentiam ducentem *Deo tribuit*, timete eum, *qui potest & corpus & animam perdere in gehennam.* Insuper attritio ex puro timore gehennæ est actus honestus, utilis, & supernaturalis, est enim donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. *Illam verò attritionem, quæ vel ex gehennæ metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, &c. declarat* [illegible] *Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, quo poenitens adjutus* [illegible] *poenitenti viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento poenitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento poenitentiæ impetrandam disponit.* Vide propositiones 14. & 15 ab Alex. VIII. damnatas pag. 7.

91 Secundò. Tutum est in articulo mortis cum Sacramento in re elicere actum contritionis, & in quærendo de mediis necessariis ad salutem tenemur sequi sententiam tutiorem. Et tamen, ut docemus, in articulo mortis nos non teneri confiteri cum contritione perfecta, Dian. *plur. to. 1 tr.* & *Sacr. n.* 116 quia, quod Sacram. poenitentiæ sufficiat cum attritione, est moraliter certum.

92 Id dico de contritione quatenus ad Confessionem secundum se consideratam. Cæterùm independenter ab illa, & aliis temporibus, nam in articulo mortis quilibet fidelis ex præcepto tenetur ad eliciendos actus fidei, spei, & charitatis. Item etiam tunc tenetur ex præcepto charitatis elicere actum contritionis, non pro valore Sacramenti secundum se considerati, sed quia cum non sit physicè certum de Ordinatione, & de Baptismo Ministri, in eo articulo, ex quo pendet æternitas, debet suæ animæ saluti consulere omni meliori modo, quo potest.

93 Tertiò. Tutum est cum D. Th. 2. 2. q. 88. ar. 1. Quod Summus Pontifex non possit in voto solemni castitatis dispensare, & tamen, ut refert ex pluribus historiis Del Bene p. 2. de *immunit.* & *jurisd. eccl.* c. 1 Alex. III dispensavit cum Nicolao Justiniano Veneto Monacho professo, ut, ne ejus illustris familia extingueretur, uxorem duceret, quod fecit, & novem filiis susceptis, ad Monasterium rediit, miraculis postea [illegible]. Innoc. II. dispensavit cum Ramiro Monacho professo ob mortem Regis Aragonum sui Patris, & hic uxorem duxit, & Regnum. Cœlestinus III dispensavit cum Constantia filia Regis Siciliæ Moniali professa in Monasterio S. Salvatoris Panormi, ut nuberet Henrico Sexto Imperatori. Greg. XIII dispensavit cum Germano Cassinio Loyola Sacerdote professo, & Provinciali Capuccinorum. Clemens III. dispensavit cum pluribus Religiosis professis Equitibus Alcantaræ, & Calatravæ, ut uxores ducerent, eo tempore, quo castitatem absolutam vovebant. Ita Del Bene.

94 Cujus ratio est, quia nulla est firma ratio in contrarium. Nec ratio valet, quia inducit obligationem humanam, cum sit promissio facta ab homine. Et alias neque in voto simplici posset dispensare. Nec solemnitas, quæ est inducta ex solo jure Ecclesiastico, ut c. unico, de voto.

95 Cùm non obstet tutior opinionem opposita, quòd votum castitatis sit absolutè [illegible]

rum statui religioso; quae hoc solum probat, quòd statum religiosum non posse consistere sine tribus votis solemnibus, quae proinde dicuntur vota substantialia Religionis: at non probat, quòd statum religiosum sit homini essentialis, ut non possit ab illo divelli.

96 Eo maximè quia status religiosus non consistit in aliqua consecratione distincta ab ipsa obligatione votorum, ut status Ordinis sacri. Solum igitur sequitur, quod non possit fieri Monachus sine votis, minimè quòd non possit fieri de Monacho non Monachus.

97 Insuper non est minus solemne, & annexum statui religioso votum paupertatis, & obedientiae, quàm castitatis, & tamen potest Summus Pontifex ex causa in illis dispensare. Delbene *cit. sect.* 67.

98 Quartò. Tutum est, quòd Summus Pontifex non possit dispensare in matrimonio rato: Et tamen plures Pontifices dispensavere. Et ex justa causa licitè posse, docet Communis, sicut potest matrimonium ratum per professionem religiosam dissolvi, ut ostendemus infrà, cùm de indissolubilitate matrimonii.

99 Quintò. Tutior est opinio, quòd, qui urgente necessitate Communionem, aut ex bona fide, & cum Confessario nesciente peccatum esse reservatum, unà cum non reservatis confitetur reservatum, non sit absolutus à reservato. Et tamen licitè docemus, & tenemus esse indirectè à reservatis absolutum, quia haec sententia est moraliter certa, tam ob rationem intrinsecam, quae infrà in suo loco, quàm ob praxim communem, & consuetudinem, quae dat jurisdictionem.

100 Sextò. Tutius est, in Confessione duntaxat venialium, aut mortalium aliàs ritè absolutorum, [illegible]care numerum. Et tamen ad eum aut non teneri licitè docemus; quia sententia negativa est moraliter certa, nam sicut venialia, & mortalia aliàs ritè absoluta sunt materia libera, & voluntaria quoad substantiam, ita quoad numerum; & contraria opinio, vel est tenuis probabilitatis, vel scrupulosa.

M E D I C U S

101 TEnetur tutiorem adhibere medicinam, si possibilitas adsit, tam ex charitate, quàm ex justitia, si mercedem accipiat, ratione pacti impliciti cum infirmo de tutiori medicina adhibenda: unde medicus considerare debet tam suas rationes, & experientias, quàm experientias, & auctoritatem peritiorum. In casu autem, quo desperatur vita infirmi, adhiberi potest medicamentum incerte, quia tunc per accidens evadit tutum, ut in simili n. 79.

P E R S O N A P R I V A T A

102 NOn potest propria auctoritate occupare rem ab alio bona fide possessam licitè auferre, etsi probabilius putet, rem esse suam, quia ex reg. 36. de reg. juris, *Bonae fidei tamen eandem possidenti prodest, quantum invitus quaestio sua impedimento non est*. Et ritè; aliàs pax publica mutuis rapinis, & violentiis perturbarentur.

R E X

103 NOn potest bellum decerni indirecte ad invadendum Regnum ob jus tantùm probabile, & non certum, ob gravissima damna, quae ex bello sequuntur, tum quia alteri favet possessio. Subdit tamen communis doctorum, quod tunc *res decidi potest per judicium, vel arbitros: quòd si altera pars judicio stare nolit, propter hanc injuriam potest invadi*. Mendo in Epit. ver. Bellum, n. 1.

104 Cùm injustè invaditur, & alia media non sufficiunt, potest indicere bellum.

105 Offerenti ante primum conflictum verè, & sine prudenti dubio simulationis, plenam satisfactionem, non licet bellum inferre. Quòd si conflictus praecesserint, & hinc inde mortes, non tenetur à bello desistere; quia se habet ut Judex procedens secundùm justitiam vindicativam contra perturbatores sui Regni. *Mendo in Epit. n.* 6.

106 Bellum potest esse non materialiter, & à parte rei, sed formaliter utrimque justum, quatenus unus certò judicat habere jus certum ad rem, & reverà habet; alter certò judicat idem, sed cum invincibili ignorantia juris certi alterius.

107 Milites (nisi eis de injustitia constet) praesumere possunt bellum esse justum, & à Principe diligenter per Theologos, & viros doctissimos (uti debet) examinatum: *vide de Bello*.

J U D E X

108 SI causa maturè examinata invenerit unam partem esse probabiliorem, non potest decidere juxta minùs probabilem sed tenetur opinionem probabiliorem eligere: ad quod obligatur ex contractu, quem cum Republica tenet, de ministranda justitia meliori modo, quo potest, per quem cessit juri suo de utendo opinione minus probabili.

109 Tum quia Judex est institutus à Republica, seu Principe, ut unicuique juxta merita causae jus suum tribuat, ne sit acceptator personarum; pars autem illa, pro qua stat

opi-

omnino probabilius judicat, majora habet merita, & majus jus in causa; adeoque juxta eum decidere debet. v. *Propos.* 1. ab Innoc. XI. *damn. pag.* 4.

110 Item, quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, peccat mortaliter Judex, & ad restitutionem tenetur, si munera accipiat, ut ad unius partis favorem sententiam proferat, v. *prop.* 26. *ab* Alex. VII. *damn. pag.* 1.

111 Unde dicunt plures: *Quando neutra ex partibus apparet altera magis probabilior, debet Judex, vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel si dividi nequit, alteri utrique parti* [illegible] *Nisi foret alter litigantium, vel sit possessor, vel sit reus, qui etiam contra alterum favet* [illegible] *Excipe etiam aliquas causas, quæ* [illegible] *jus, & prodigiorum, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus* [illegible] *est,* [illegible] Sic quidem in Judex se gerere debet, quando putat rationes partium esse æquè probabiles, alioquin esset acceptator personarum.

112 Judex, si sit moraliter certus de probabilioritate suæ opinionis, non potest suum judicium alieno judicio subjicere, quia est moraliter certus de obligatione judicandi; si vero non sit moraliter certus de probabilioritate, sed tantum probabiliter putet, eam esse probabiliorem (ut sæpe contingere solet) tunc potest alieno judicio se conformare, cùm enim non habeat certitudinem de sua probabilioritate, potest aliorum peritorum judicium melius censere.

113 Quòd Judex sequi debeat opinionem probabiliorem, & universaliter verum tam in causis civilibus, quàm in causis criminalibus, per hoc autem non sequitur, quòd in causis criminalibus non possit Judex sequi opinionem directam minùs probabilem, si opinio reflexa, sed ultimum judicium, *Quod secundùm eam sit decidendum*, sit probabilior; ita Cardenas, qui adducit exemplum dicto loquitur, quòd hæc propositio directa: *Judex tenetur admittere appellationem in causa capitali*, sit minùs probabilis, Judex sic discurrit per aliam reflexam: *Ista opinio, quòd Judex teneatur admittere appellationem in causa capitali, est favorabilior, igitur est ad praxim deducenda*: ubi licet prima propositio directa sit minùs probabilis, secunda reflexa, seu ultimum judicium, quòd juxta eam sit decidendum, est probabilius, imò certum, nam Judex judicare debet juxta opinionem magis favorabilem, ut *reg.* 11. *juris in* 6. *Cùm sunt partium jura obscura, reo favendum est potiùs quàm actori.* Et rectè, quia reus est in possessione suæ innocentiæ, qua spoliari non debet, nisi certò constet de delicto, non constat autem certò, si pro reo stat opinio directa minùs, sed vere probabilis, adeòque judicium ultimum reflexum, quo Judex judicat, esse decidendum juxta opinionem directam minùs, sed vere probabilem, utpote favorabiliorem reo, est probabilius, & consequenter etiam in causis criminalibus verum est, quòd Judex debeat sequi opinionem probabiliorem.

QUÆRES I.

114 *An Judex teneatur condemnare reum legitimè per testes convictum, quem tamen privatâ scientiâ (quomodo, v. præcedentem vide) novit esse innocentem?*

115 CErtum est, quòd tenetur adhibere omnia media ad eum liberandum, putà impediendo accusationem, utendo diligenti examinatione & diligentia ad comperiendum testium falsitatem, dissimulando custodiam carceris, ut fugere possit, remittendo ad judicem superiorem, qui eum possit de potestate absoluta liberare, manifestando principi, & cum juramento innocentiam ejus.

116 Quòd si nullum ex his præstare possit ad eum liberandum (quod non est verisimile in praxi) tunc

117 Prima opinio tenet, Judicem eum condemnare debere, D. Thomas, 2. 2. *q.* 67. *art.* 2. quia Judex agit personam publicam, & sic judicare debet secundùm notitiam publicam, quæ habetur per allegata, & probata. Aliàs quilibet Judex fingere posset, se habere privatam notitiam de innocentia, & sic reum sibi benè affectum liberare, quod cederet in grave Reipublicæ detrimentum.

118 Secunda sententia est, quòd non possit eum condemnare, & si urgeatur, debet à judicatura illud abdicare. *Mastrius disp.* 3. *n.* 65. Bellarm. Toletus & alii.

119 Et licet prima sententia sit communior, hæc secunda, quam sequor, est mihi probabilior, quia occisio directa innocentis est ab intrinseco mala, ac prohibita jure naturæ, & divino repugnans. Unde *Exodi* 23. præcipitur: *Insontem, & justum non occides.* Lex verò obligans ad judicandum secundùm allegata, & probata, est purè humana.

QUÆRES II.

120 *An possit condemnare reum, quem scit esse reum, licet non probetur per testes?*

DIco cum Communiori, quòd Judex condemnare non possit, quia non potest [illegible]

pare habuit Superiorem, sed tenetur per conditionem servare de judicando secundum allegata, & probata.

111 Judex verò supremus, ut Princeps absolutus, potest etiam ad impediendum malum grave, quod ex vita illius Reipublicæ imminerent, quia bonum publicum est præferendum vitæ privatæ. Occidere tamen non potest, quando crimen est occultum, quia per probationem per testes, & defensionem Rei, competunt Reo ex jure naturæ, Mastrius n. 39.

ADVOCATUS

112 Licet mortaliter peccet, & teneatur ad damna utriusque partis, si defendat causam manifestè injustam, non sic, si tueatur causam minùs, sed verè probabilem, & sic speret, ut apud judicem suam probetur. 1 Quia sæpe causa, quæ uni minùs probabilis, aliis probabilior apparet; 2. Quia Advocatus pro vero cliente, qui sicut habet jus, suam probabile per Judicem aperiendi, ita & Advocatum; 3 Quia nulla exinde injuria infertur parti, cum Advocatus causam non definiat, sed decidendam relinquat Judicis juxta merita, omnibus auditis; *ex prop.* 3. ab Alex. VIII. *damn. pag.* 9.

113 Dixi *Ad damna utriusque partis*; nam tenetur restituere parti contrariæ, quia fuit illi causa positiva damni; clienti verò per omissionem, quatenus ignorantem non monuit, ad quod ex officio tenebatur. Si verò cliens erat conscius de injustitia causæ, tunc non tenetur illi restituere.

114 Item peccat, & pariter ad restitutionem utrique parti tenetur, si defendat prætextu justam causam injustè, ut sic partem contrariam impediat, & vexet, pervertat, &c. Vel si in progressu causæ injustitiam audierit, & clientem non moneat, sed causam prosequatur. Busemb. *De offic. advocati*.

115 Peccat contra justitiam, & ad restitutionem damnorum tenetur, si cautiones, aut secreta causæ suæ clientis parti contrariæ aperiat. Si imperitus munus Advocati exerceat. Si cum præjudicio clientium causarum expeditionem notabiliter differat. Si supra vires plures accipiat, quàm expedire possit. Nisi cliens sciens hoc monitus, aliquis circa Advocati peritiam, sit contentus.

Damnum peccat, Si utrique parti in eadem causa patrocinetur: Vel in eadem causa, in qua est Judex aut Assessor, agat Advocatum. Busemb. cit.

DE PROCURATORE, SECRETARIO, NOTARIO, &c.

116 Eadem respectivè dicenda veniunt. Procurator peccat, si nomine Clientis jurat, ab eo non informatus, cum periculo perjurandi. Si suadeat Reo, aut Clienti legitimè interrogato, ut veritatem neget. Si adducat partes ad concordiam iniquam. Si petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas.

Secretarius peccat. Si juramentum violet. Si arcanum prodat. Si dicta testium fideliter non transcribat, sed minuendo, aut augendo, mutet.

Notarius publicus peccat. Si juramentum violet. Si testamentum hominis olo[illegible] defuncti scribat. Si solemnitates necessarias ex culpa omittat. Si acta negligenter custodiat. Si dicta testium ante eorum publicationem parti contrariæ aperiat.

Si sententiam non jam publicatam manifestet. Si acta, seu instrumenta, maximè legata commendata, parti petenti occultet. Busemb.

DE REO ET TESTIBUS

Fuse dictum est *in juramento judiciali, Restitutione, &c.* [illegible]

DE REO CIRCA FUGAM POENÆ

117 Hac citato Busemb. *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 8. *art.* 2.

Resp. Quando sententia est materialiter injusta, lata tamen secundum allegata, & probata, etsi in conscientia non obliget, non potest reus judici positivè resistere, tum ob scandalum, tum quia tali casu judex habet jus sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter, Less. Sanc. contra Vict. Bon. Card. de Lugo, *d.* 4. *n.* 38.

Dixi, *positivè*, quia reo, etiamsi verè reus sit, licet ante, & post sententiam (quæ ad mortem, vel poenam morti æquivalentem, v. gr. perpetuum carcerem) fugere. Ratio est, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda offeratur, nisi tamen bonum publicum aliud postulet. Less. l. 2. c. 31. d. 4. Unde resolves.

1 Regulariter reo licet fugere, etiamsi custos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli facit injuriam. Sic: [illegible] Less. *d.* 5. *n.* 31. nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. V. Bon. *d.* [illegible] *q.* 3 *p.* 2. *n.* 13. Less. *l. c.*

2 *Multò magis* licet fugere, ne capiatur, vel etiam à ministro apprehendatur, se excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Aut. de Reg.* *l.* 24. *n.* 4.

3 Licet etiam, saltem in foro conscientiæ

„ effundat (praecisa vi, & injuria) decipere, credendo v. g. cibum & potum, ut sopiantur, vel procurando, ut abeant, etiam [illegible], & carcerem effringere, quae cum [illegible] est licitum, etiam media sunt licita. Et licet aliqui capturi per effractionem parietem haud elaberentur, non tenebitur de damno, quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert, quod leges, & magistratum quidam talem effractionem graviter puniant: id enim sit, quod vel contrariam sententiam sequantur, vel ex praesumptione quod [illegible] custodibus, vel quod propter bonum Reipub. ex poena [illegible]. Filliuc. [illegible] Tan. d. 4. q. 4. dub. 1. ex aliis citatis V. C. de Lugo d. 40. [illegible] 4.

„ 4. Illos, qui non sunt [illegible] puniti, licet non solum consilio juvare reum, ut fugiat, sed etiam suppeditare instrumenta, v. g. funibus, limas, &c. quia finem [illegible] illi suadere, & ad eundem media proponere licet. Less. l. 2. c. [illegible] n. 10. Tann. [illegible] Turr. Vasq.

„ 5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis, tum quia executio ipsa effractionis soli reo licita est, propter jus vitae conservandae, non ab alio, qui omnis securitati carceris paret. Less. [illegible] Bon. d. 10. q. 3. p. 1.

CONSCIENTIA SCRUPULOSA.

128 SEu scrupulus, est vana apprehensio, & hinc ortus timor, anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Dicitur vana apprehensio, quia oritur ex [illegible], aut levibus motivis, & est cum anxietate, & magna formidine alterius partis, adeoque torquet animum. Nec differt à suspicione, quae est inchoatus, & imperfectus assensus, ad unam partem inclinans.

129 Causa scrupuli saepe est ignorantia, saepe humor melancholicus, & tunc dicuntur pusillanimes conscientiae, quae contingere solet etiam in viris doctis, praesertim quoad proprias actiones.

130 Signa conscientiae scrupulosae, sunt: 1. si post peccatum, aut prudentis Confessarii judicium, non acquiescat, sed adhuc maneat anxia, & inquieta. 2. Inconstantia in mutando frequenter de eadem re judicium. 3. Frequens formatio variarum in eadem re apprehensionum. 4. Multiplicitas reflexionum impertinentium circa minutias rei circumstantias. 5. Experientia, quod saepius talia sine gravi fundamento apprehenderit, licet quando alterius consilium resolutum & intrepidum se haberet.

131 Remedia conscientiae scrupulosae sunt plura: 1. & principaliter eligere Confessarium peritum, aut virum doctum, & ejus consilio, & judicio, proprio judicio postposito, firmiter acquiescere, nec illud in examen adducere, etiam si scrupulosus sit vir doctus. 2. Fugere otium, & vagas cogitationes, quae sunt scrupulorum fomentum. 3. Non judicare mortale, nisi id certo sciat, & videat, quod ea praeterita confessionibus [illegible] repetere, nisi certo sciat esse mortale, aut non esse confessum, non est autem certus, quamdiu dubitat. 4. [illegible] respectu ad peccatum mortale.

132 Ex quo inferunt Doctores aliqui, probabiliorem scrupulosi esse, 1. ut non teneantur in agendo examen ad diligentiam [illegible], sed ad valde moderatam. 2. quod non teneantur confiteri dubia, sed quae aperte possunt, quod commiserint, ac confiteri, & non sint confessa.

133 Ratio est, quia in scrupulosis, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ut non possit recte rem examinare, & magis turbatur, quando magnam diligentiam [illegible], non tenetur autem quis integritatem materialem confessionis procurare cum tanto damno [illegible] & periculo [illegible], nam si contemnendo scrupulos, per proxima remedia se exponat scrupulosus ad aliquod periculum peccati materialis, illum non contemnendo se exponit majori periculo, nempe periculo quam plurium peccatorum formalium, non scrupulosum [illegible] obligationes [illegible], quae non habet [illegible] non est animus devitandi peccatum, eadem [illegible] se exponit, quoniam [illegible] ad laborandum [illegible] praecepta non vera [illegible].

134 Quo tamen est maxime à scrupuloso attendendum, quod est efficacissimum remedium, ut ea se scrupulos [illegible] deponat.

135 Non deposito, sed stante conscientia scrupulosa, si non resistat, quia est scrupulosus, peccat, sive contra, sive juxta eam operetur, quia tunc transit in conscientiam erroneam, vel dubiam, ac proinde eodem modo est ac ea [illegible]. Ac si putet, [illegible] aut omissiones contra praecepta, esse peccata, non peccat, quando [illegible], & scrupulosus peccatum, quod sit voluntarium, & [illegible].

136 Licet autem operari cum conscientia scrupulosa, licet maneat scrupulus, si cognoscat esse scrupulosum, & contemnendum, nec tunc quis dicitur operari contra conscientiam, quia conscientia scrupulosa non est vere & propriè conscientia, nisi transeat in erroneam, sed est umbra conscientiae, utpote falsa, aut insufficientibus motivis innixa, hinc qui ex prae-

missis, si quis, vel ex Confessarii judicio sufficienter sciat se esse scrupulosum, prudenter contra scrupulum agit, imo illum debet firmiter contemnere, & resolute ac intrepide contra eum operari, ut satis ostendit ex ratione promissa, eo maxime quia major est scrupulosi materia scrupulis non resistere. Nec scrupulus excludit judicium practicum probabile, aut certum, quod contra eum sit operandum. Et tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam rectam, non ratione sui directe considerata, sed ratione alterius judicii practici supra illum reflexi, quo scrupulum [illegible], atque ex prudentis suum confessarii [illegible] scrupulosum cognitum, esse [illegible] spernendum, & contra eum operandum; quod judicium practicum est rectum, & moraliter certum; adeoque dicitur conscientia recta, & dictamen prudens contra imprudens.

137 Si probabiliter judicetur esse scrupulus, tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam probabilem, adeoque est ut de ea discurrendum.

138 Denique, qui est ita perplexus, ut utrumque oppositorum judicet esse peccatum, & non cognoscat esse scrupulum, vel quia non habet, quem consulat, vel quia ignorat praesens remedium, vel quia est in scrupulis durus, ut his non obstantibus, adhuc maneat dubius, an id scrupulus sit, necne, ac proinde se resolvere nequeat, tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam dubiam, adeoque est ut de ea discurrendum, ut à n. 19 Debes igitur eligere id, quod minus tibi obligare videtur. Quod si neque valeas discernere, quod ex duobus appareat minus, tunc potes eligere, quod vis, quia cùm necessarium sit unum facere, vel omittere, ex necessitate peccares, quod est [illegible] n. 32 [illegible]

139 Caeterum praemissa doctrina ac remedia sunt [illegible] virtute, & claritate, ut [illegible] quod intellectus [illegible] non valeat faciliter per se resolvere, nisi [illegible]

140 De conscientia tractant [illegible] Mastrius in *Theol. mor. disp.* 1 [illegible] Dianap [illegible] Tamb. [illegible] *de dubio, & opinione probabili*, Castrop. tom. 1. [illegible]

CAPUT II.

DE LEGIBUS, ET PRAECEPTIS IN GENERE

Regula externa actuum humanorum.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT LEX.

141 **L**ex est voluntas alius, quae praesupposita debitè promulgatione, [illegible] obligandi [illegible]

142 Dividitur in naturalem, & positivam. Naturalis est voluntas Superioris praecipientis, vel prohibentis id, quod judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex propria natura rerum, quae prout est in mente divina, dicitur lex aeterna, prout autem infertur nobis per lumen naturale, dicitur lex naturalis. Positiva est voluntas Superioris praecipientis vel prohibentis id, quod non judicat habere convenientiam aut disconvenientiam ex natura propria rerum. Quae si est voluntas Divina, dicitur lex positiva divina, si humana, dicitur lex positiva humana.

143 Unde lex positiva à naturali differt, quia in naturali objectum ex se, & ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum. In lege verò positiva objectum solum à voluntate Superioris habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, & quod sit obligans. Hinc lex naturalis est indispensabilis, talis est praeceptum amoris Dei, & veracitatis, prohibens verò odium Dei, & mendacium, quia amor, & veracitas sunt ab intrinseco bona, odium Dei, & mendacium ab intrinseco mala, et ut Deus non possit ea non praecipere. Lex verò positiva est dispensabilis, sive Divina sit, ut lex quadragesimalis jejunii, sive humana de jejunio vigiliarum, & quatuor temporum. Unde necessario debuit Deus prohibere mendacium, libere tamen potuit non prohibere esum carnium, & non praecipere quadragesimale jejunium, & sic esus carnium est malus, quia prohibitus, mendacium verò est prohibitum, quia malum.

144 Lex igitur positiva humana est voluntas Superioris humani debitè promulgata, cum intentione obligandi, non praesupponens judicium de convenientia, aut disconvenientia rei ex natura [illegible]

145 Humana [illegible] est Ecclesiastica, quae est à Superiore Ecclesiastico; alia saecularis, quae à Superiore saeculari.

Quo-

146 Quando lex civilis opponitur canonicæ, observanda est canonica, quia Ecclesia abrogare potest leges civiles, non è contra.

147 Subjectum legis est homo subditus, rationis capax. Hinc infideles non ligantur legibus Ecclesiasticis, quia non sunt subditi [illegible], benè verò legibus naturalibus, & Divinis.

DE OBLIGATIONE LEGIS.

148 UT lex obliget, 5 requiruntur conditiones, 1. ut sit à Superiore, 2. justa, 3. ob bonum publicum, 4. debeat promulgari, 5. & acceptari [illegible] 193. 199.

149 Ut obliget sub mortali, requiruntur duo simul, legislatoris intentio, & materiæ capacitas. Hinc potest rem gravem sub levi culpa præcipere, minimè rem levem sub gravi [illegible]

150 Lex positiva humana, tam Ecclesiastica, quàm sæcularis, potest in conscientia obligare, [illegible] Paul. [illegible]

151 Debent tamen Superiores esse moderati, & non facilè in multiplicandis legibus præceptivis sub mortali obligationibus, ac proinde in mente habeant illud Matth. 23 *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Et D. Th. 1. 2. q. 107. art. 4. apud Tamb. *in Met. Missæ l. 3. §. 8. n. 15. In quibus quidem legibus humanis contra Augustinum Epist. 119. cap. 19. [illegible], esse moderationem attendendam, ne conversatio fidelium onerosa reddatur, & ipse: Quæ Religionem nostram servitutibus premunt onerosis, [illegible] tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus serviunt, non humanis præsumptionibus subjiciuntur.* D. Ambr. in Ps. 118 [illegible], *qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes durum præceptum, quod non possit humana conditio sustinere* [illegible]

152 Qui scit legem prohibentem, sed non pœnam, in foro externo obligatur ad illam, nisi faciat constare ignorantiam.

153 Regulæ, & constitutiones Religionum non obligantes ad peccatum, non sunt leges propriè dictæ.

154 Lex non prohibens actum, sed solùm irritans, non ligat ad culpam, unde non peccant, qui professionem, aut matrimonium [illegible], licet sint irrita. Item non peccat filia renuntians hæreditati paternæ, nec uxor alienans fundum dotale de licentia mariti, & tamen hi contractus irritantur. Leges enim hos contractus irritantes sunt conditæ in favorem. Mendo, [illegible]

DECRETUM IRRITANS

155 AFficit ignorantes quoad nullitatem actûs, quia se tenet ex parte formæ actûs, juxta dicta de ignorant. materiam, nisi quoad pœnam. Fagnanus in 2. lib. *Decr. in cap. [illegible], de [illegible] n. 51.* Donatus [illegible] *p. 1. [illegible] Consulta 14. n. 15.*

156 Particulæ irritantes sunt: *Irritum, Nullum, Invalidum, Invalidumque, &c. sic, si aliter non [illegible], fieri, &c.*

QUÆRES

157 *An hæc clausula: aliter fieri non possit: sit irritativa?*

NOn esse irritativam, tenent plures apud Pellizz. quia potest habere bonum sensum, videlicet *aliter fieri non posse licitè*, & odia sunt restringenda.

Dico tamen cum Fagnano *in l. 1. Decr. c. [illegible] de electione n. 20. ad 34.* regulariter esse irritativam; esse autem solùm [illegible], quando aliter colorari [illegible] legis.

Prima pars probatur, quia per talem clausulam non solùm prohibetur actus, sed adimitur potestas, & facultas ad actum, nam particula *Non*, cùm sit malignantis naturæ, quidquid post se invenit, destruit, unde apposita supra ly *possit*, destruit potentiam, adeoque reddit rem de jure impossibilem, & inde actum nullum.

Secunda pars probatur; quia leges non patiuntur clausulam ipsis dissonam. Et tunc esset, quando ex verbis legis colligeretur, eam velle actum stare; & tunc ly *non possit* æquivalet ly *non debeat*.

158 Declarat Fagnanus exemplo: In Bulla enim Greg. XV. *Æterni Patris Filius, &c.* pro electione Summi Pontificis, inter alia in §. [illegible], decernit, *Nullomodo aliter fieri non posse, quàm in scrutinio, & ea clausa, [illegible] celebrationem [illegible] Missæ [illegible]*. Et tamen Missæ celebratio non requiritur ad valorem; nec id intendit Pontifex: nam infrà in §. *Quod si electio*; ubi ponitur forma electionis cum clausula decreti irritantis, prædictum requisitum non reperitur: ex quo clarè colligitur, Pontificem non apposuisse illam clausulam *fieri non posse*, pro forma decreti. Ita Fagnanus.

STYLUS CURIÆ

159 MAgnam facit authoritatem, sed non obligat ubique, nisi sit aliqua Constitutione Papæ roboratus. Mendo [illegible] n. 77. Et specialiter id docet Donatus, [illegible] 1. p. 1. [illegible] 13. q. 17. n. 14. de stylo Cu-

rim, seu S. Pœnitentiariæ absolvendi, & dispensandi cum Religiosis, in casibus, super quibus ex privilegiis possunt Superiores Regulares, dicens, id fieri ad majorem cautelam, vel quia recurrens potestatem sui Prælati ignorat.

P U E R I

160 ANte usum rationis, qui communiter est post septennium, nullis ligantur legibus. Post usum verò rationis obligantur præceptis naturalibus, divinis, & Ecclesiasticis, confitendi semel in anno, abstinendi à carnibus, ovis, & lacticiniis diebus vetitis, &c. Vide *de casibus reservatis, & de eorum.*

L E G I S L A T O R.

161 LEges, quæ æquè congruunt legislatori, & subditis, etiam legislatorem, seu Principem, obligant, non vi coactiva, & quoad pœnam, sed vi directiva, & ad culpam, ex vi juris naturalis, quòd caput debeat se conformare cum membris, & suo exemplo subditos ad observantiam promovere, nisi secum dispenset, aut facultatem secum dispensandi alteri deleget, sicut potest cum subditis. Mendo cit. n. 24.

V A G I

162 QUi scilicet nullibi domicilium habent, tenentur legibus specialibus loci, ubi sunt, alias nullis legibus localibus ligarentur. *Mendo.* Unde cum illis potest Superior loci dispensare, cùm alium Superiorem non habeant. Dusemb. *lib. 1. tr. 2. cap. 2. dub. 5.* *cum pluribus* negat, vagos ad illas teneri, quia non sunt subditi, nec (ait) est absurdum, quòd nullis specialibus locorum præceptis, sed solum juris communis teneantur.

ADVENÆ, PEREGRINI, ET VIATORES

163 SI non venerint animo habitandi majori parte anni, sed recedendi, non obligantur legibus, & consuetudinibus specialibus loci, nisi non observando generent scandalum, & sic, si adsit ibi præceptum jejunii, abstinendi à carnibus, &c. non peccant non jejunando, & comedendo carnes, nisi scandalum caveant. Fagnanus *in lib. 5. decr. c.* *Consilium 2. de observ. jejuniorum*, cum pluribus, *in de casibus reservatis.*

Nec tenentur ad leges locales sui domicilii, dum transeunt per loca, ubi illæ non observantur; quia sunt leges affixæ loco. Allora *ver. lex*, cum Suarez *l. 3. c. 24. or. 8.*

164 Loquendo autem de legibus, & præceptis communibus, alio modo est discurrendum; unde ait Dusemb.

Si dispensatio, consuetudo, privilegium sit aliud præceptum juris communis, & alibi non sit, ubi illud urget, eodem obligabuntur. Ratio est, quia lex juris communis est universalis, & obligat omnes sine ordine ad locum.

Adducit exemplum. Si Hispanus transeat per Galliam, aut Mediolanensis transeat Romam, non potest ille ibi Sabbato vesci intestinis animalium, ut in Hispania, nec iste primis quatuor diebus Quadragesimæ comedere carnes, ut Mediolani; quia privilegium illud non est personale, sed locale, & jus commune de abstinentia à carnibus illis diebus, obligat omnes sine ordine ad locum.

E contra civis Gallorum, si transeat per Hispaniam, & civis Romanus Mediolanum, potest ille Sabbato intestinis animalium vesci, & iste potest primis quatuor diebus Quadragesimæ comedere carnes, quia tunc valet privilegium locale, quo frui possunt omnes, qui in loco morantur, unde Peregrini non tenentur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco, ubi morantur. Ita Dusemb. & Mendo.

C L E R I C I

165 TEnentur servare leges civiles, quæ non sunt contrariæ juri Canonico; cum jus canonicum est correctivum juris civilis, in quo adversatur.

R E G U L A R E S

166 TEnentur servare festa statuta ab Episcopo, ex Trid. *sess. 25. c. 12.* At non tenentur ad recitandum Officium Clericorum. Item tenentur ad vota, & jejunia statuta ab Episcopo; nam cùm sint partes populi, tenentur toti corpori se conformare.

167 Non tenentur Mendicantes Synodo Diœcesanæ interesse, nec ejus statutis ligantur; quia celebratio Synodi Diœcesanæ est unus ex actibus jurisdictionis, & auctoritatis ordinariæ Episcopi; Regulares autem Mendicantes sunt exempti à jurisdictione ordinaria Episcopi, & subduntur Capitulis Generalibus.

Nisi sint Curati, seu Parochi; quia tunc tenentur ratione curæ Parochialis, & ejus jurisdictioni subduntur quoad ea, quæ Parochialem curam, & Sacramentorum administrationem concernunt, ex Trid. *sess. 25. c. 11.* Fagnanus *in 1. lib. Decr. cap. quoniam 7. de officio Ordinarii*, n. 51. Et tamen subduntur quoad vim directivam, Mendo *in Epit. ver. lex n. 58.* & Allora *ver. lex*, *sess. 5. n. 3.* [illegible]

168 Superiores verò, de Religiosi parvorum Conventuum, vocati tenentur Synodo Diœcesanæ interesse, ejusque statutis ligantur, cum ab Innoc. X. 10. Febr. 1650. & Alex. VII.

ja. Mar-

30 Martii 1611. jurisdictioni Ordinarii subduntur, ita ut ligentur legibus suorum Prælatorum, & Episcoporum, & ab utrisque visitari, corrigi, & puniri possint, adeòque erga illos jurisdictio Episcoporum, & Prælatorum Regularium sit cumulativa, ut detur locus præventioni.

169 Conventus parvus est ille, in quo actu non degunt de familia sex saltem Religiosi, quorum quatuor sint Sacerdotes Innoc. X. *cit. & Declar. Sac. Congr. die 19. Nov. 1652. apud Barbosam ver. Conventus n. 15. & 16.*

SYNODUS PROVINCIALIS

170 Nil potest statuere contra Concilium Generale, & Regularium privilegia Fagnanus in 3 *lib. in Decret. in c. quod super n. 19 & 28. de major. & obed.*

171 Hic liceat afferre, quæ religiosè refert P. Augustin. Matthæucci in Officiali Curiæ de Exceptione, &c. n. 46 ad 49.

Tandem in favorem Religiosæ humilitatis, decendum, quòd quamquam Regulares sint exempti ab jure jurisdictionis Episcopalis, à jure tamen reverentiali non eximuntur, sed sub mortali ad reverentiam Episcopis exhibendam tenentur, tradit Peyr. §. 10. ad Const. 14 Leonis X. incipit, *Dum intra, in qua §. 14. Pontifex ipse sic Regulares alloquitur — Eosdem insuper Fratres in virtute sanctæ Obedientiæ monemus (hoc est præcipimus) ut eosdem Episcopos tanquam Sanctorum Apostolorum successores, pro debito, & meritò, ac Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur.*

Et Episcopos monet, — Ipsos quoque Episcopos hortamur, ac per viscera misericordiæ Dei Nostri requirimus, ut Fratres ipsos affectu benevolo prosequantur, charitativè tractent, ac benignè foveant, seque alterutrum diligant, non duriter, vel austere, sed paternaliter, mitius, propitiùs, [illegible] munificentia liberales, exhibeant, ut in omnibus prædictis, tanquam in agro Dominico cooperatores, utriusque laborum participes, promptâ benignitate recipiant, eorumque jura [illegible] cum charitate custodiant, atque defendant.

Et Clemens Frequens de excessibus Prælatorum, *[illegible] per Prælatos Religiosos.* §. verum. *Episcopos non hortatur, — sed eis præcipit, ut Religiosos charitativè tractent, & foveant, & sua jura, & privilegia inviolabiliter servent.*

Quibus, sive Episcopis, sive exemptis, in omnibus [illegible], insuper Concilio Generali Viennæ. per [illegible].

Forum, quod unum est (sunt verba textus) *Regularium, & sæcularium, Prælatorum, & subditorum, exemptorum, & non exemptorum universalis Ecclesiæ, extra quam nullus omninò salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una Fides, & unum Baptisma decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unanimes sint voluntate, & sicut Fratres ad invicem vinculo charitatis sint adstricti. Decet igitur, ut & Prælati, & alii tam exempti, quàm non exempti, sint juribus suis contenti, & alios in alterius injuriam non profiliant, seu vellicarum. Clement. allegata.*

172 Insuper sit sic mihi, ut Illustrissimis Præsulibus, post eorundem humillimam sacrarum vestium deosculationem, proponam verba Fagnani in relato 1. *lib. Decret. cap. quod super hoc 9. de major. & obed. n. 19.* ut sequitur.

In primis autem dolendum, ut privilegia violare ab Episcopis, quibus Regulares subserviunt, & coadjutores existunt in prædicatione verbi Dei, in Sacramentorum administratione, & in cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum, ut habetur in *cap. Ex auctoritate 16. q. 1.* & docet S. Thom. *in 2 2. q. 187. art. 1 vers. Sed contra, & q. 188. art. 4.* Quapropter Host. *in c. Inter cæteras n. 14 vers. Ipsius tamen supra de off. ord. exaggerat valdè dolendum, quòd Episcopi non agnoscant, Regulares esse Coadjutores suos, adversus Parochianos procedere per Ordines Prædicatorum, & Minorum, inde non immeritò sapiunt verbum istud,* cujus dictum referunt ibidem Joan. Andr. *n. 10. vers. [illegible] qui [illegible] n. 11. in verb. [illegible], quòd Episcopi nostri temporis [illegible], & [illegible], &c.* Card. n. 3. & Sylvest. *in ver. Episcopus, n. 12. vers. Decimò quæritur.*

Q U Æ R E S I.

173 *Quando lex obliget sub mortali.*

Certum est 1. nec legem purè directivam, nec omnem præceptivam obligare sub mortali quia plura videmus in legibus verba præceptiva, quæ solùm obligant sub veniali, unde verba præceptiva debent esse talia, ut ex communi fidelium usu arguant intentionem legislatoris de obligando sub mortali. Talia sunt hæc verba *In virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, sub indignatione Apostolorum, &c. sub pœna maledictionis Dei, sub stricto Dei judicio, in virtute [illegible] &c.*

174 Certum est 2. legem latam sub pœna excommunicationis majoris latæ sententiæ obligare sub mortali, minimè latam sub excommunicatione minori, quia illa non incurritur nisi ob mortale, ista ob veniale.

Dis-

175 Difficultas est de aliis pœnis.

Prima sententia affirmat, omnem legem pœnalem obligare sub mortali, tam civilem, quàm ecclesiasticam, si materia sit gravis, quia Superior intendit obligare omni efficaci modo, quo potest, & sic tam ad pœnam, quàm ad culpam gravem. Quod quamplures negant de lege civili, quia Superiores sæculares non solent obligare, nisi ad pœnam temporalem, minime ad culpam gravem, nisi id expresse exprimant, & consuetudo est, ut subditi nullum sibi scrupulum de transgressione legum civilium faciant.

176 Secunda sententia tenet, nullam legem civilem pœnalem obligare sub mortali, sed ad solam pœnam temporalem, nisi expresse culpam gravem explicet, atque obtradionem jam relatam.

Item tenet, nullam legem ecclesiasticam pœnalem, excepta pœna excommunicationis latæ sententiæ, sive pœna sit temporalis, puta triremium, carceris, inhabilitatis ad officia, privationis vocis activæ, ac passivæ, &c. sive pœna sit spiritualis, puta suspensionis, interdicti, irregularitatis, &c. sive latæ, sive ferendæ, & excommunicationis ferendæ, esse signum obligationis mortalis, nisi quando talis lex ex communi usu fidelium, & consuetudine, est acceptata, ut obligans sub mortali, quod debet certo constare, nam in dubio standum est pro libertate; vel nisi quando talis lex exprimat culpam mortalem, vel expresse, ut si dicat, *sub pœna peccati mortalis*; vel per verba æquivalentia, n. 163. relata.

Cujus ratio est, quia aliæ pœnæ possunt incurri ob veniale; imò irregularitas, & privatio sepulturæ aliquando sine ullo peccato, ut patet in interdicto locali de eo, qui non dedit causam interdicto, & tamen ecclesiastica sepultura privatur. Cum igitur hæ pœnæ possint explicari pro mortali, & pro veniali culpa, & in odiosis, ac in dubiis benignior interpretatio sit facienda, standum est pro libertate, quod afferant venialem, nisi aliud expresse constet, aut consuetudo dictet, ut in abstinentia à lacticiniis diebus Quadragesimæ, ad quam quidem ex legitima fidelium consuetudine sub mortali obligamur. Ita Valentia, & Tamb. cit. cum aliis apud ipsos.

177 Probabilior autem est prima sententia, præsertim de lege pœnali Ecclesiastica, & de pœna spirituali latæ, quia non est verisimile, quod Legislator condat legem ob bonum publicum sub pœna gravi, & in materia gravi, & non intendat obligare sub culpa gravi, cum pœna fundetur in culpa.

178 Hoc autem locum habet in legibus propriè dictis, minimè in simplicibus ordinationibus, & [illegible], quales sunt Religionum Constitutiones, de quibus loquitur D. Thomas [illegible] 186. art. 9. ad 1. nec adverte [illegible], non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti, sed multa per modum simplicis ordinationis obligantis ad solam pœnam.

Quod etiam (ait Mastrius) in pluribus legibus civilibus potest habere locum, quando nec ex Legislatoris declaratione, nec ex pœnæ qualitate, nec ex damni publici gravitate potest clarè dignosci, an lex aliqua pœnalis obliget sub culpa: tunc quidem possit quis in favorabiliorem partem interpretari, nimirum non esse tam legem, quam ordinationem obligantem ad solam pœnam: talis est lex, quæ dari solet in ordine ad moderatum usum vestium, ad differentiam legis præcipientis, ne extrahantur e Regno triticum, arma, &c.

Q U Æ R E S II.

179 *An lex pœnalis obliget ad pœnam sponte subeundam?*

RESP. Affirmativè, si pœna non requirat actionem, sed consistat in passione, ut pœna irregularitatis ex delicto, non percipiendi debitum ob superveniens affinitatem.

Negativè, si pœna actionem requirat, v. gr. solutionem pecuniæ, exilium, &c. tunc enim non tenetur subire pœnam ante Judicis sententiam, nisi expresse in ipso jure statuatur, ut statuitur contra eum, qui obtinuit beneficium parochiale, nimirum, quod si intra annum sua culpa non ordinatur, tenetur illud dimittere, Mendo cit. [illegible] n. 3. Qui tunc addit:

180 *Aliquando tamen leges exprimuntur leges pœnales, ut intelligatur, ipso facto incurri pœnam, scilicet, statim ac à judice declaratum fuerit delictum, aliàs delinquens tenetur statim delictum declarare, ut pœnam subeat, ut si statuatur suam sententiam, si post eam commissum renunciaret Beneficio; & hæreticus sua delicta, si bona ipso tradere Fisco, & his similia. Nec semper, cum apponuntur in lege pœnali clausulæ ipso facto incurrenda, Etenim tunc, post Judicis declarationem de commisso delicto, non requirit aliam sententiam circa pœnam subeundam; sed tunc ipso facto eam, quæ in lege designata est, subire debere.*

QUÆRES III.

181 *An actus interni subjaceant legi humanæ Ecclesiasticæ?*

Et primo quoad actus purè internos, qui externos non concernunt, nullo verum est, dari in Ecclesia aliquam potestatem jurisdictionis, & voluntariam, qua in homines et [illegible], & ad [illegible] quæ super [illegible], & [illegible] purè interne disponat, verum etiam potestatem legislativam, & coactivam, quamvis nonnulli eam de facto negent esse Ecclesiæ communicatam.

Ratio est, quia potestas super proprias oves fuit à Christo Ecclesiæ communicata [illegible] [illegible] *Pasce oves meas*, [illegible]. Ubi adeoque non debet [illegible], & ea pars [illegible] restringi ad actus externos. Tum quia Ecclesia per se respicit [illegible], & ad eam spectat dirigere [illegible], & curare de mediis ad eam conducentibus, quales sunt non solum actus externi, sed etiam interni.

182 Hinc Innoc. XI & Alex. VII plures opiniones damnarunt, quæ prohibent ad prima [illegible], quæ spectant ad solos actus internos [illegible] [illegible] de actu fidei, &c. & Innoc. [illegible] de actu dilectionis Dei [illegible] de actu interno [illegible] [illegible] de desiderio [illegible] [illegible] [illegible] de actu fidei. Et Concil. Trid. sess. [illegible] [illegible] de SS. Eucharistia, [illegible] SS. Eucharistiæ [illegible], quem in Decreto definitur [illegible] est actus purè internus. In Ecclesia igitur, nedum est possibilis, sed etiam de facto datur potestas legislativa directa in actus purè internos.

183 Verum tamen est, in [illegible] & [illegible] non semper actus purè internos cadere sub lege, sed solum quando præceptum expresse & directe [illegible], quod constare debet ex verbis præcepti, nam regulariter Ecclesia non solet præcipere actus purè internos; hinc hæresis purè mentalis, etsi posset directe cadere sub lege, & censura Canonica, de facto non cadit, quia sub de hæresi formali externa loquuntur.

184 Secundò, est actus internus per se conjunctus cum externo, in quantum est necessarius, ut ponatur externus [illegible] actus externus, & ut actus externus sit humanus, & id [illegible] indirectè, (ut volunt quamplures,) sed etiam directe cadunt sub potestate legislativa Ecclesiæ, quia ita est in praxi, Ecclesia enim præcipiendo recitationem Officii, ut [illegible] fieri, hæc præcipit directè complexum, seu actum mixtum ex actu externo recitationis, & actu interno voluntatis ejus, præcipit namque actum humanum, seu liberum, ad quem est necessaria volitio libera, adeoque directè præcipit tam recitationem, & [illegible] externam, quam ejus voluntatem internam. Hinc lex humana præcipiens actum externum humanum, indirecte prohibet voluntatem efficacem [illegible] [illegible].

185 Hac ratione peccat mortaliter peccato interno, qui decrevit omittere divinum Officium, aut auditionem Sacri die festo, etiam si postea mutata voluntate recitet, aut audiat Sacrum, quia ejus volitio cadit sub præcepto Ecclesiæ, quatenus necessariò requiritur, ut recitatio, & auditio sint actus humani.

186 Tertiò, est actus internus necessarius ut actus externus habeat honestatem moralem, in quantum primariò illam constituit in esse morali alicujus virtutis. Et isti pariter eodum [illegible] (ut volunt plures,) sed etiam directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesiæ, [illegible] est in praxi, quia Ecclesia cum debeat suas oves dirigere ad vitam æternam, ad eam spectat providere de mediis aptis, et proinde non tantum potest præcipere actus externos humanos, sed et [illegible] ut involventes [illegible] honestatem, & bonitatem moralem alicujus virtutis. Et tunc directe præcipit totum complexum ex actibus externis humanis, & ex actu interno constituente illum in esse honestum ab Ecclesia intento, & sine quo [illegible] [illegible] non haberet.

187 Hac ratione non satisfacit qui præceptum annuæ confessionis per confessionem voluntariè [illegible], nec præcepto communionis in Paschate per communionem sacrilegam, quia Ecclesia præcipit confessionem veram, quæ scilicet habeat honestatem virtutis pœnitentiæ, & reconciliet pœnitentem cum Deo, qualis non est confessio ficta, & voluntariè nulla, unde eo præcepto Ecclesia directe præcipit actum externum confessionis, & actum internum veri doloris de peccatis commissis, & veri propositi de [illegible] [illegible], quia hic actus internus est necessarius ad honestatem confessionis ab Ecclesia intentam, & eam primariò constituit in esse virtutis pœnitentiæ.

De Communione etiam habetur *in* Concil. [illegible] *forma*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Eucharistiæ Sacramentum*, & in Trident. *sess.* 13 *cap.* 7 Canone etc debet, et [illegible] magna reverentia & sanctitate ad id percipiendum accedere. [illegible] 14. ab Alexandro

dro VIII, diam. & prop. 55. ab diam. 21. diam. p. 2. & 6.

188 Et contra hæresis quod externa non subjacet excommunicationi Bullæ Cœnæ, quæ licet sub excommunicatione prohibet veram hæresim, ad quam constituendam necessario requiritur error in intellectu cum pertinacia [illegible] pag. 150. num. 158 & pag. 155 num. 16. Quartò, est actus internus, qui licèt afferat aliquam honestatem moralem actui externo, supponit tamen illum jam primariò constitutum in esse morali alicujus virtutis, unde actus internus non dicitur necessarius ad honestatem actus externi, sed illi confert honestatem, & bonitatem accidentalem, & idcirco non directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesiæ, licèt nonnulli negent. Aperte sequitur ex rationibus primæ, & tertiæ assertionis, n. 181. & 184.

189 Verum tamen est, in exercitio de proximo semper cadere sub præcepto, & lege, sed solùm quando constat, præceptum ea prohibere intendere, ut ex dictis dixi n. 183 de actibus pure internis.

190 Hac ratione satisfacit præcepto jejunii quatuor temporum, & aliis ecclesiasticis, qui jejunat, etiam si non jejunet ob motivum obtinendi fructus à Deo, quia independenter à tali motivo, jejunium habet bonitatem primariam ex proprio objecto, nempe temperantiæ, & macerationis, quæ primario ab Ecclesia intenduntur. Tum quia Ecclesia non præcipit expressè aliam honestatem accidentalem, sed præcise substantiam jejunii. Idem dic pariter de aliis præceptis Ecclesiasticis, unde illis satisfacit, qui ponit substantiam actus cum sua honestate substantiali, seu primaria ex objecto.

191 Pari ratione satisfacit præcepto jejunii, si jejunet intendens macerationem, sed concomitanter, aut consequenter habeat affectum vanæ gloriæ, quia malitia illa est accidentalis, atque concomitans, & actus jam retinet honestatem primariam temperantiæ ex suo objecto, quam Ecclesia intendit.

192 Si vero urgeret aliqua necessitas publica v. gr. fame, bello, &c. Superior præcipiat, ut subditi jejunent, & ut jejunium applicent Deo in publicæ levamen, ad illud tenentur subditi, nedum jure naturali charitatis, sed ex præcepto, si Superior obligare intendat sub culpa. Hinc subditus sub mortali tenetur Missam juxta Superioris intentionem applicare ex vi præcepti obedientiæ.

Q U Æ R E S IV.

193 *An lex non acceptata obliget in conscientia?*

Certum est, ut præceptum obliget, ut obligat, non expectare subditi acceptationem, quia Superior Ecclesiasticus habet jus præcipiendi in materia sibi subordinata, independenter à consensu subditi. Unde difficultas est de lege propriè dicta, permanente.

194 Certum est, populum peccare mortaliter, si sine rationabili causa non acceptet legem sub mortali obligantem. Habetur ex illo Pauli ad Rom. 13 *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: & qui resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt.*

195 Dico, legem, non acceptatam obligare. Quia quando dicitur, quòd lex non acceptata non sit valida, non est sensus, quòd acceptatio subditorum det Superiori potestatem ad legem ferendam, nam Summus Pontifex, & cæteri Prælati inferiores habent potestatem condendi leges independenter à populo, ut liquet ex citato loco Pauli. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Unde possunt legem condere populo invito, nisi Prælati inferiores quoad hoc limitentur à Papa. Sed solum id dicitur ex rationabili interpretatione voluntatis legislatoris, rationabiliter enim interpretamur voluntatem Superiorum non esse, ut velit adstringere subditos, si ipsi rationabilem & justam habeant causam non acceptandi. At non rationabiliter interpretamur, cum non velit legem valituram, si subditi sine rationabili causa, sed ex proprio abusu, acceptare non velint, unde tunc rationabiliter præsumitur Superior in subditos velle obligare.

196 Hinc concluditur, quòd lex sine rationabili causa non acceptata, non cessat obligare, præsertim si Superior instet pro legis acceptatione, & observantia. *n. prop. 28. Alex. VII damn. p. 2.*

197 Si lege non acceptata, Superior non instet pro acceptatione, & observantia, imò contra eam habet locum præscriptio, & consuetudo ut in n. 173 sive Superior sciat, sive nesciat. Nunquam introduci potest consuetudo contra legem, Superiore instante, & urgente pro observantia legis, ut n. 208.

198 Si petas, an in toto tempore medio intra decem, aut quadraginta annos, peccent subditi, qui contra legem consuetudinem introducunt? Affirmat Bonac. quia cum adhuc consuetudo non sit firmata, viget lex. Negant Reginaldus, Mastrius, & alii asserentes, subditos esse tutos in conscientia, quando con-

su-

ferendo leu involvat, ut plerique etiam hanc cau- sam assignant. Quia tunc rationabiliter præ- sumitur de superiorum benignitate, quòd non velit, nec patiatur subditos per multum tem- pus in mala conscientia permanere: & tem- pus pro consuetudine fundanda requiritur, præsertim pro foro externo, ut in eo vim habeat.

199 Et Bassæus addit: Si post longum tem- pus videant non observatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

Sola igitur lex ex rationabili & justa causa à majori parte Communitatis non acceptata, non obligat, n. 198.

200 Dicta etiam locum habere pro legibus à Principibus absolutè latis cum intentione obligandi ad mortale, quorum aliqui, licèt eli- gantur in Principes, & Reges ex consensu po- puli, electi autem sunt ab eis independentes quoad leges ferendas, non enim supponuntur electi cum conditione, & conventione, ut leges non condant sine consensu, & acceptatio- ne populi.

QUÆRES V.

201 *An Abbatissa, vel Priorissa possit impo- nere suis Monialibus præcepta obligantia ad mor- tale?*

CErtum est cum Com. posse imponere præ- cepta obligantia ad mortale, si materia sit gravis, aut ad veniale, si materia sit levis, loquendo de præceptis temporalibus, quæ scili- licet concernunt finem temporalem, & poli- ticum, nempe rectam Monasterii gubernatio- nem quoad bonum pacis, disciplinæ, obser- vantiæ, & conservationis famæ.

Ratio est, quia Abbatissa competit potestas civilis, & politica, œconomica, & dome- stica, ut matrifamiliæ, & major, quàm ma- tres habent respectu filiarum, quia ei com- petit virtute Regulæ, & subjectionis à Sede Apostolica approbatæ, unde potest impone- re præcepta spectantia ad domesticam guber- nationem, obligantia ad culpam gravem, aut levem, ut pax, disciplina, observantia, & conservatio famæ curentur.

202 Hinc potest præcepta imponere, ut Moniales litteras, aut donaria recipiant, ut ad crates ad colloquendum cum extraneis ac- cedant, ut è speculis, seu fenestris cum ex- traneis per viam transeuntibus colloquantur, (quod quidem scandalo esse solet) aut ali- quem irreligiosos & suspectos habeant.

203 Difficultas est de præceptis spirituali- bus, ordinatis scilicet ad finem spiritualem, seu supernaturalem.

Et quidem de illis negat Pelliz. *de mon. cap. 4. sect. 3.* Diana *p. 5. tract. 9. ref. 10.* cum- que Ledesma, & quamplures apud eum; quia Abbatissa, utpote fœmina, est incapax pote- statis, & jurisdictionis spiritualis in suas sub- ditas, sed habet solam civilem, & politi- cam, ut materfamilias in ordine ad guber- nationem domesticam, adeoque non posse præcipere Moniali, ut Divinum Officium re- citet, Missam audiat, & similia, in quantum profectum spiritualem subditarum concer- nunt.

204 Similiter, nec posse præcipere, *in vir- tute Sanctæ Obedientiæ, Nomine Christi, in vir- tute Spiritus Sancti*, quia est usus jurisdictionis spiritualis, quam non habet.

205 Unde si Abbatissa præcipiat sub præ- cepto Mortali, ut recitet Divinum Officium, si Monialis omittat semel, aut bis, non pecca- bit graviter ex vi præcepti Abbatissæ, sed ex vi præcepti, quod aliunde omnes Moniales ligat, quia Abbatissa solùm præcipere potest talem recitationem ob finem temporalem, nempè ob bonam Monasterii gubernationem, in ordine ad quam omittere Officium semel, aut bis, est in materia levi. Si verò id præci- piat Prælatus regularis suo subdito, si subdi- tus omittat semel, peccabit mortaliter: quia finis Prælati regularis potest esse spiritualis, nempe profectus spiritualis sui subditi, in or- dine ad quem omissio unius Officii est materia gravis.

206 Abbatissa igitur est solùm executrix Regularum, & tantùm imponere potest præ- cepta illa, quæ conducunt ad rectam Mona- sterii gubernationem in pace, & sine scanda- lo. Prælatus vero regularis potest in suo præcepto etiam profectum spiritualem suo- rum subditorum intendere, adeòque potest ea omnia præcipere, quæ ad majorem eorum profectum conducunt, dummodò non sint su- pra, nec præter Regulam, sed directè, aut indirectè ad illam pertineant. Ita Pellizz.

207 Dico, Abbatissam, seu Priorissam posse suis Monialibus præcipere, *in virtute Sanctæ Obedientiæ*, & præcepta formalia, ac spiritua- lia imponere, quæ in conscientia graviter, aut leviter obligent, juxta gravitatem, aut levitatem materiæ. Miranda *in Sum. c. 11. sec. 7. assert. 11.* Castropal. *tom. 3. tract. 16. disp. 4. p. 1. n. 3.* Rodr. Lezana, & alii apud Dianam *p. 5. tr. 9. resol. 10.*

208 Ratio est primò; quia officium Ab- batissæ est officium Ecclesiasticum, quod si præviè comparetur, erit spirituale, quidquam esset, si nulla potestas spiritualis ei esset an- nexa.

209 Secundò, quia Abbatissa, utpote fœ- mina, solùm est incapax jurisdictionis, & po-

potestatis spiritualis, quæ spectat ad [illegible], & dependet ab Ordine, qualis est potestas conficiendi, absolvendi, benedicendi, &c.

Potestas autem, & jurisdictio præceptiva, & correctiva, non spectat ad claves, nec dependet ab Ordine, sed est superioritatis internæ; unde in Ordine Minorum etiam competere potest Laicis, qui possunt ibi esse Guardiani.

210 Nec ei repugnat, quia spiritualis, tum (ait Melph.) de facto, gratiam, characterem baptismi, & habitus infusos, qui spirituales sunt, recipit, sicque (ex disparitate non assignanda) erit capax potestatis jurisdictionis spiritualis correctivæ, quoniam ejus usus, non est usus clavium, nec dependet ab Ordine. Tum quia Moniales auctoritate Apostolica professionem emittunt, & obedientiam vovent, ac Regulæ observantiam in manu Abbatissæ.

211 Non dicas cum Pellizz. [illegible] Moniales ei promittere obedientiam, cujus est capax, nempe ut matrifamilias, & quoad ea, quæ ad rectam gubernationem Monasterii spectant, atque etiam, si spiritualia Abbatissa præcipiat, v. g. recitationem Officii, Missæ auditionem, &c. illa præcipere, non ob finem spiritualem, sed ob temporalem solum, prout ad rectam domesticam gubernationem Monasterii spectant.

Non enim juvat; quia gratis dicitur. Nam in manu Abbatissæ professionem emittunt, & obedientiam vovent absolutè, absque ulla restrictione. Et talis emissio professionis, & voti, magis principaliter, non finem temporalem, sed spiritualem, nempe Religiosarum spiritualem profectum intendit. hic est finis [illegible] Religionum [illegible].

212 Illud tamen est notandum, utramque potestatem præcipiendi, tam temporalem, ut matrisfamilias, quàm spiritualem correctivam, ut Superiorissa, esse subordinatam Superiori majori, nempè Ordinario. Unde, si hic ei interdiceret, ut ipso inconsulto præcepta non imponat, non posset eo inconsulto imponere. Quod valet Ordinarius facere; quia in præceptis imponendis requiritur eximia prudentia, quæ non solet in mulieribus reperiri. [illegible]

QUÆRES VI.

213 *An Declarationes Sacr. Congr. Conc. Trid. [illegible] habeant vim legis?*

Prima opinio tenet non habere vim legis, ac proinde non tollere probabilitatem opinionis oppositæ, sed solùm esse magnæ auctoritatis. Verricell. [illegible] Diana [illegible] Bonac. *de legib.* [illegible] Port. [illegible] *Cardinalium Declarationum*, & alii multi apud ipsos. Quorum ratio præcipua est, quia hæ declarationes non publicantur, non enim affiguntur ad valvas in locis publicis, ut fit in Constitutionibus Apostolicis, sed solùm traduntur partibus, quarum interest, sigillo, & subscriptione munitæ. Et de essentia legis (ex pluribus juribus) est promulgatio, sine qua illam lex obligare non potest.

214 Secunda sententia, quam sequor, docet habere vim legis, ac proinde obligare in utroque foro. Rodr. [illegible] Castropal. [illegible] Fagn. *lib. 1 Decr.* [illegible] *& alii permulti apud eos.*

215 Ratio est, quia hæ Declarationes fiunt auctoritate Papæ, & illo consulto, siquidem auctoritate à Papa ipsis Cardinalibus traditur interpretandi Decreta Concilii, ipso consulto, ut constat ex Bulla Pii IV. *Benedictus Deus* 26 *Jan.* 1564 [illegible] Declaratio autem legis facta ab eo, qui à Principe, seu legis conditore habet jus interpretandi, non differt à lege declarata, *l. hominis, & seq.* [illegible]

216 Declarationes igitur Sac. Congr. Conc. nil aliud substantialiter sunt, quam ipsa Decreta Concilii ex se obscura, dubia, aut malè intellecta, ac proinde eamdem vim habent, quam ipsa decreta. Cum igitur Decreta habeant vim legis in utroque foro obligandi, ita & ipsæ declarationes, cum qualitates omnes legis declaratæ conferantur in illam declarationem, [illegible]

217 Nec obstat fundamentum opinionis oppositæ, quia hæ declarationes non sunt novæ leges, sed ipsæ leges Concilii. Nec obligatio ad culpam, & pœnam, oritur ex ipsa lege declarante, sed ex lege declarata, & ideo non exposcunt solemnitatem publicationis, sed sufficit illa, quæ facta fuit in ipsius legis editione.

218 Cæterùm (ut advertit Fagnanus) ipsa Congregatio Concilii, quando vult novam legem condere, eam prius à Summo Pontifice approbatam, & roboratam, solemniter publicari facit, ut patet in Decreto *de Apostatis, & ejectis. De [illegible] Regularium [illegible] De celebratione Missarum, &c.* Non sic in legis declaratione, quæ fuit non [illegible]

[illegible]

est novum jus, sed quod prius erat, manifestat.

219 Illud certum est, Declarationes, seu Decreta S. Congr. Concilii non obligare, nisi constent authenticè, ex Decreto ejusdem Sac. Cong. Concilii apud Lambertin in Thesauro Regul. tom. Congregationis Concilii Decreta, ut sequitur:

Sacra Congr. Conc. ex speciali jussu Urbani VIII. mandat, & præcipit, hujusmodi declarationibus tam impressis, & imprimendis, quàm manuscriptis, nullam fidem esse in judicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantùm illis, quæ in authentica forma, & solito sigillo, & subscriptione Eminentiss. D. Card. Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentis, munitæ fuerint. Die 29 Augusti 1631 prout in Regesto hujus Congregationis, fol. 114.

220 Idem disponit S. Congr. Rituum pro Decretis ejusdem S. C. Rituum.

METUS

221 Gravis cadens in virum constantem metus, inquam, aut periculum non leve, sed grave damni, utpote vitæ, mutilationis, infamiæ, aut jacturæ bonorum, quæ non leviter, sed probabiliter, & prudenter timetur, excusat à præcepto positivo, sive humano, sive divino, sicuti & gravis difficultas, aut urgens necessitas, de qua in præceptis particularibus, quia leges positivæ, etiam divinæ, sunt accommodatæ humanæ conditioni, juxta illud Matt. c. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.*

222 Hinc in casu periculi, aut metus, vel urgentis necessitatis, non tenemur ad jejunium, aut auditionem Missæ die festo, ad integritatem materialem confessionis, ad solutionem decimarum, ad non communicandum cum excommunicato vitando, &c.

223 Non excusat autem, si id cedat in magnum Reipublicæ damnum, aut si ad transgressionem legis cogamur in contemptum legislatoris, Religionis, vel fidei; tunc enim ad observantiam legis tenemur, etiam cum periculo vitæ, [illegible] bonum publicum est præferendum privato, & contemptus legis, aut fidei, est ab intrinseco malus. Constat exemplo Eleazari Machab. lib. 2. c. 6. Vide dicenda de charitate, & num. 400.

224 Eadem ratione metus gravis non excusat à præcepto positivo divino respiciente bonum commune statum Ecclesiæ, quale fuit omnino præceptum positivum Christi, ad administrationem S[illegible]orum pertinentia, ut est sigillum confessionis, consecratio in duplici specie, confectio Sacramentorum secundùm debitam materiam, & formam.

225 Item non excusat à præcepto naturali negativo prohibente rem ab intrinseco malam, & quæ nulla valeat ratione cohonestari, quia hæc non potest per metum malitia spoliari: hujusmodi sunt odium Dei, negatio etiam purè externa fidei, mendacium, pollutio voluntaria, accessus ad non suam, occisio directa innocentis, &c. unde ob metum mortis non licet mentiri, &c.

226 Occisio indirecta innocentis potest sæpe excusari, ut evenit in eo, qui occidit aggredientem injustè; in milite, qui justè bellum gerens, emittit globum tormentarium, & interficit simul cum hostibus pueros innocentes, & in eo, qui fugiens persequentem, puerum innocentem, quem vitare non potest, conculcat in via, in his namque, & similibus casibus excusatur à culpa, & cohonestatur occisio innocentis, quia non directa occisio sed propria vita, quæ aliorum prævalet, justa defensio intenditur; per accidens autem contingit mors innocentis.

227 Eadem ratione metus gravis nedum non excusat à culpa committentem, sed neque proximè cooperantem ad actiones intrinsecè malas, & quæ nulla valeant ratione cohonestari. Hinc Innoc. XI. damnavit prop.

51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, &c. non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, &c. in prop. 51 pag. 4.

228 Ubi Pontifex supponit, famulum esse scientem mali, & non eum damnat in dubio; nam in dubio mali possessio stat pro innocentia, & ex jure quilibet est præsumendus bonus, nisi certò constet, quòd sit malus.

229 Ulterius propositio metum notabilis detrimenti explicat, videlicet: *ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Unde in terminis propositionis damnatæ non videtur comprehendi metus notabilioris detrimenti; putà assiduarum vapulationum, mortis, &c.

230 Cæterùm dico, non licere famulo ob metum notabiliorís detrimenti cooperari ad stuprum heri, &c. tenendo scalam, &c. quia talis cooperatio non est remota, sed proxima, & actio illa famuli, licet in se absolutè considerata sit indifferens, hic & nunc est proxima, & determinata ad malum: unde sicut commissio actionis ab intrinseco malæ, ex nullo metu potest cohonestari, ita nec cooperatio proxima, & hic & nunc determinata ad eamdem actionem ab intrinseco malam, cujusmodi est stuprum, &c. quo-

niam

nisi actus assequi alium malitiam sumat ab objecto, & in casu idem objectum ab intrinseco malum, est commissionis, & cooperationis proximæ objectum.

230 Dixi in n. 227 *Et quæ nulla valeant ratione cohonestari*, quia dantur aliquæ actiones ab intrinseco, quæ in aliquibus circumstantiis possunt aliqua ratione cohonestari, in quantum amittunt rationem formalem intrinsecè mali. hujusmodi est furtum, quod est ablatio rei invito rationabiliter domino, potest autem dari casus, ut ablatio rei non sit invito domino, aut si invito, non rationabiliter invito, & tunc ablatio rei amittit malitiam intrinsecam furti, quia amittit rationem formalem furti; ut meius, cùm de furto, & restitutione. non sic est stuprum, quod quidem ita est intrinsecè malum, ut nulla valeat ratione cohonestari.

LEX HUMANA CESSAT

231 Pluribus modis, 1. per dispensationem, aut abrogationem factam à legislatore, vel ejus successore. Non potest inferior abrogare legem Superioris, aut dispensare, nisi ex delegatione Superioris.

Vel nisi tales sint circumstantiæ, ut habeat locum epicheja de præsumpta intentione, & voluntate Superioris, ita ut si ipse superior esset consuleret. De quo sunt dicetur, *de dispensatione* *in matrim.*

233 Epicheja respicit casus particulares, sicut lex communes.

234 Secundò, si cesset finis adæquatus legis, omnino, si partialis. Hinc cessat obligatio correctionis fraternæ respectu alicujus personæ individuæ, quando emendatio non speratur. v. *tom.* 1. n. 430.

235 Tertiò, per præscriptionem, aut consuetudinem in contrarium. *ut dic.* n. 244.

236 Quartò, si lex sit fundata in præsumptione, si de contraria veritate constet, cessat lex, quia præsumptio cedit veritati. Unde si lex sit edita ad aliquod malum vitandum, si in aliquo casu cognoscatur, nullum ejus esse periculum, cessat lex. Com.

CONSUETUDO

237 *Est ius non scriptum, usum ac longo, & continuo usu.*

Ut consuetudo habeat vim legis, requiritur, quod sit rationabilis, de consensu Principis, aut legitimè præscripta. *Rationabilis* dicitur, si non sit contra jus naturale, aut divinum, contra Religionem, contra Ecclesiæ libertatem, sed de materia honesta, & utili communitati.

238 Actus, ex quibus oritur, debent esse cum frequentia, voluntarii, publici, & notorii. Quæ consuetudo debet esse à toto populo, & communitate, aut saltem à majori & saniori ejus parte frequentata.

239 Consuetudo est triplex, 1. *secundùm legem*, & hæc dicitur, *optima legum interpres*, 2. *præter legem*, 3. *contra legem*.

240 *Consuetudo præter legem*. Est, quæ novam obligationem inducit. Ad hanc, ut ad mortale obliget, requiritur, quòd sit introducta à toto populo, aut majori, & saniori ejus parte, cum animo se obligandi ad mortale. Hinc consuetudo abstinendi à lacticiniis die Sabbati non obligat ad mortale, quia licet sit communis, non fuit introducta cum intentione, & animo se obligandi ad mortale ut constat ex communi Doctorum mente. Cui non obstat contrarius sensus plurium, quia non est sensus saniorum, sed plebis, simplicium, & mulierum.

241 Insuper requiritur præscriptio, ad quam requiritur, & sufficit decennium, sive sit consuetudo civilis, sive Canonica, seu Ecclesiastica, etiam si Princeps sit absens.

242 *Consuetudo contra legem*. Est abrogativa, & destructiva legis. Non potest dari contra legem divinam, jus divinum, contra jus naturale, & gentium quæ si detur, dicitur abusus, & corruptela extirpanda.

Hinc contra vota non potest dari præscriptio, quia licet importent obligationem humanam ab homine factam, concernunt jus divinum, cùm *Votum sit promissio facta Deo*.

243 Potest autem dari (si habet conditiones requisitas) contra leges civiles, Ecclesiasticas, & Canonicas, contra impedimenta dirimentia de jure humano, contra ritum Sacramentorum, minimè contra horum substantiam. Mendo *in epit. tit. consuetudo*, n. 10. Gobat *tom.* 1. *tr.* 9. n. 15.

244 Hæc potest dupliciter introduci. 1. Per viam *Consensûs*, ex consensu saltem tacito Principis, seu legislatoris, eo scilicet sciente, & tolerante, cum faciliter contradicere posset, si vellet. Et tunc non requiritur rigorosum tempus præscriptionis, sed sufficit, quod tanto tempore consuetudo sit continuata, quantum viris prudentibus sufficit ad rationabiliter judicandum, Principem in eam consensisse.

245 Hac ratione, ut lex dicatur non usu recepta, nec inde acceptata, & non obligare, non requiritur decennium, sed sufficit, quod non fuerit observata, sciente Superiore, seu legislatore tolerante, & non contradicente, cum faciliter posset. Vernacelli *tr.* 3. *q.* 2. *n.* 32. & *tr.* 8. *q.* 52. *n.* 9.

246 Secundò, Per viam *Præscriptionis*, videlicet

desisset legitimè, & sciente Principe. Et tunc ultra necessarias conditiones requiritur tempus decem annorum contra legem civilem, quadraginta verò annorum contra legem Canonicam, & Ecclesiasticam.

CONSUETUDO

147 Potest tollere pœnam, imò irritationem actus, & non obligationem legis quoad culpam. Hac ratione plures pœnæ sunt abrogatæ, Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 4. *de Consuetud.* §. 8. quia tantum potest consuetudo, quantum lex scripta, si requisitas habeat conditiones.

148 Lex si exprimat, quòd non possit per consuetudinem contrariam abrogari, non potest per eam derogari, quia non censetur consuetudo honesta, quæ sic prohibita. Solùm potest derogari, si circumstantiæ legis sint mutatæ, ut prudenter judicetur, legislatorem consentire in consuetudinem eam derogantem. *v. n.* 197.

149 Per legem universalem non derogatur consuetudo, nisi de ea fiat expressa mentio, sicut nec privilegium.

150 Nec consuetudo immemorabilis (*illa scilicet de cujus initio non extat memoria hominum,*) derogatur per legem derogatoriam consuetudinis, nisi de ea fiat specialis mentio. Quod Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancell. glossa* 13. *n.* 2. Barbosa *de clausulis claus.* 87. *n.* 8. & Anton. à Spir. S. *consulta* 2. *n.* 17 docent, esse verum, quando ratio & finis derogationis consuetudinis non est idem in consuetudine immemorabili, quam in memorabili.

151 Si consuetudo contra legem consistat in omissione actus, ut præscribat contra legem, non sufficiunt actus *negativi*, quatenùs scilicet nunquam se obtulit occasio exequendi actum legis; sed requiruntur actus *privativi*, quatenùs se obtulit occasio exequendi actum legis, & hoc non obstante, fuerunt omissi. Mendo *ver. lex.*

QUÆRES

152 *An ad derogandam legi per consuetudinem requiratur bona fides?*

CErtum est, non requiri bonam fidem, si sit sermo de consuetudine introducta per viam Consensûs, quia tunc derogatio legis non procedit ab ipsis actibus contrariis, qui quidem facti cum scientia legis contrarii in principio, in fieri consuetudinis fuerunt mali; sed à consensu saltem tacito legislatoris, qui sciens, & potens facilitèr contradicere, si vellet, tolerat, & non contradicit.

Sed difficultas est de derogatione per viam Præscriptionis.

Externo Ecclesiast.

153 In qua ex aliqui apud Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 4. *de Consuetud.* §. 8. tenent, non requiri bonam fidem; quia sicut consuetudo, ut obliget, requirit, quòd sit introducta animo obligandi; ita pariter, ut deroget legem, requirit, quòd sit introducta animo eam derogandi, & consequenter cum cognitione legis, & cum scientia, quòd actus sit contra legem. cùm autem bona fides excludat scientiam, sequitur, quòd abrogatio legis per consuetudinem non compatiatur cum bona fide.

154 Dico: Abrogatio legis per consuetudinem introductam per viam puræ præscriptionis non potest haberi sine bona fide, Pirhing. *cit.* & est probabilior sententia. Probatur, quia possessor malæ fidei non potest præscribere, nam ad præscriptionem requiritur bona fides.

155 Ad hoc igitur, ut abrogatio legis habeatur per viam præscriptionis, requiritur bona fides, aut quod cum mala fide sit conjuncta conniventia Principis, videlicet consensus saltem tacitus, aut rationabiliter præsumptus legislatoris. *vide num.* 197. Gobat *tom.* 1. *tract.* 4. *n.* 24. Suadetur. Ablatio rei factà scienter non est legitima, nec excusat à restitutione, nisi habeatur consensus, saltem rationabiliter præsumptus, domini, quo removeatur à linea furti res aliena. Igitur ablatio legis facta scienter non est legitima, nec excusat ab observantia, nisi habeatur consensus, saltem rationabiliter præsumptus, legislatoris, quo removeatur à linea furti juris alieni.

156 Hinc sequitur, quòd in casu consuetudinis introductæ per viam puræ præscriptionis non derogetur lex à principalibus, qui mala fide contra legem egerunt; sed à successoribus, qui quidem agunt contra legem bona fide, putantes se non teneri eam legem servare, cùm videant illam à suis antecessoribus non observatam; quilibet enim præsumendus est bonus, nisi contrà constet, quòd sit malus.

De legibus agunt Scotus *in* 4. *dist.* 3. *q.* 4. *litt.* B. *dist.* 44. *q. un.* & *alibi*, Mastrius *in Theol. mor. disp.* 2. Diana *p.* 1. *tr.* 10. & *alibi*, Joan. de la Cruz, *tr. de legib.* Bonac. *tom.* 1. *par.* 2. Tamb. *tom.* 1. *de meth. Missæ lib.* 3. *c.* 1. §. 8. Busemb. *lib.* 1. *tr.* 2. Cardenas *in Crisi Theol. tr.* 5 *diss.* 32 & 34. & Pignatelli *alt.*, Gobat *pluribus in locis*, Castrop. *tom.* 1. *tr.* 3.

SACRA POENITENTIARIA.

155 *Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio, aut Dispensatio spectat ad Sacram Poenitentiariam, seu ad Sedem Apostolicam.*

CUm sciam, multos inter Christi fideles utriusque sexus, ubique locorum existentes, Censuris, Irregularitatibus, impedimentis Votorum, & Matrimonii, aliisque hujusmodi casibus ad Sacram Poenitentiariam, seu Sedem Apostolicam spectantibus, respectivè irretitos diu permanere, pro interdum [illegible] causam ex his fontibus provenire comperi.

Primo, quia Parochi, vel alii Confessarii, in quorum manibus hujusmodi Poenitentes veniunt, praesertim, qui rure, & in pagis extra Civitates habitant, saepissime nesciunt, ad quem [illegible] pro remedio confugiant, qui vel absolutionis, vel dispensationis Litteras à Sacra Poenitentiaria obtinere eis procurent. Unde fit, ut hac cura deposita, Poenitentes vel ad Episcopos, vel ad alios mittant, ad quos illi prae rubore, ac verecundia (foeminae praesertim) accedere verentur.

Secundo. Alii verò, qui suos habent Romae Procuratores, tantam pecuniae vim pro expensis exigunt, ut hi prae inopia tantis sumptibus impares omninò recedant, & forte sibi persuadeant, (quod longè pejus esset) Sacrum Tribunal Poenitentiariae pro dictis litteris aliquid lucri reportare.

Tertiò. Facit etiam nonnullorum Confessariorum ignorantia, ut gratiae obtineri nequeant, quia casus, & casuum circumstantias necessario explicandas male interdum exponunt, quo fit, ut litterarum Executores praemisso Poenitentium examine rem aliter se habere, quam exposita fuere, comperiant, ac proinde dictas litteras exequi non possint. Unde Poenitentes quasi desperati pro nova gratiae impetratione, remedio privati manent.

Quartò. Accedit etiam non rarò, ut Poenitentes obtentis litteris non possint in suo pago facile reperire Doctorem Theologiae, vel Sacrorum Canonum (his enim ut plurimum litterae Sacrae Poenitentiariae inscribuntur) aut saltem ille suspectus sit, nec etiam in vicinia sint, quippe qui procul absunt, difficile adire possint. Unde litterae suo carent effectu, ac miseri Poenitentes in suis sordibus perseverare coguntur.

His praemissis, cum certum sit, Sacrae Poenitentiariae Tribunal solummodo animarum salutem intendere, & omnes gratis concedere, existimavi Parochis, & Confessariis aliquot capita à me proposita pro remedio supradictorum accommodaturum.

Primò. Ubi accedit aliquis ad illos casu quopiam ad dictum Tribunal pertinente laborans, examinent diligenter Poenitentem, ut rem totam sincere aperiat: observent genus Censurae: scrutentur etiam ejus circumstantias, item inquirant de Poenitente, an sit vir, aut foemina: an Laicus, aut Clericus, an Regularis, aut Saecularis, an Sacerdos, vel in Ordine Sacro, aut simplex Clericus, aut Monialis, &c. Item [illegible] genus censurae [illegible], & casum, ex quo incurrerit, an publicum, vel occultum. Et circa Irregularitatem videant, an ex delicto, & ex quali delicto, [illegible] an ex homicidio, aut mutilatione, an ex violatione censurae: in matrimonio [illegible], quale sit impedimentum, an revera occultum: an de contracto matrimonio, vel de contrahendo agatur: Item quod causa alegetur pro dispensatione obtinenda (idem fiat pro votis, scilicet, quid causae pro commutatione, & ad quem effectum.) Sed praesertim de Clerici percussore [illegible], ad Urbem pro absolutione si accedere non valeat.

Secundò. Habita vera totius casus notitia, scribant casum in charta quocumque charactere, dummodò legi possit, idque sive latina, sive qualibet alia cujuslibet Regionis nativa lingua, omissis omnibus, reticito etiam nomine, & cognomine poenitentis (quorum nullum sit periculum, item, & personam prodendi) nisi forte ageretur de Censuris inflictis contra publicos Clericorum Percussores, & Duellantes in publico, tunc enim nomen, cognomen, & Dioecesim exprimant: in occultis vero per simplex N. procedatur, & casum sic inscriptum directè mittant per Postam, seu communem Tabellarium publicum Romam Majori Poenitentiario in hunc modum.

Eminentissimo, & Reverendissimo D.
Cardinali Majori Poenitentiario.

Qui certe pro sua humanitate & charitate libenter omnes [illegible], gratis litteras expedire, & [illegible] curabit.

Tertiò. In litteris tamen Romam ad eum missis significent, quomodo, & qua via responsum mittendum sit per *Postam*, seu communem publicum Tabellarium, terminando litteras Eminentiss. inscriptas in hunc ferè modum.

Di-

Dignetur Eminentia vestra rescribere N. N. in Civitate N. pro tali Oppido N.

Sic autem casum proponere.

Eminentissime, & Reverendissime Domine

N. Sacerdos contraxit irregularitatem ex homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam clam tali modo patrato, vel provocato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio Ordinum, vitandi scandali causa, vel ne se proderet, sive abstinere, sed cum diu absque scandalo abstinere non possit, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Contraxit matrimonium cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare, cum absque scandalo separari non possit, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Mulier emisit Votum Castitatis perpetuæ, sed cùm adsit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentiss. Cardinali M. Pœnitentiario, innumera quoque sunt supplicationum exemplaria, pro quorum norma hæc indicasse sufficiat.

Denique, si in illo Oppido, seu Civitate, in qua Eminentiss. Pœnitentiario (ut præfertur) scribitur, non fuerint Confessarii, Doctores in Jure Canonico, vel Magistri in Sacra Theologia, vel [illegible], Pœnitens non possit de facili habere qui aperire suam conscientiam, cùm jam aperuerit alicui Confessario non graduato: hoc ipsum in literis missis ad M. Pœnitentiario significetur, quod idem significandum est, si Confessarius [illegible] characterem legere [illegible]) de opportuno remedio provideatur.

Quòd si forte aliquando tardaverit responsum Eminentiss. M. Pœnitentiarii, tunc poterunt Confessarii seu Pœnitentes iterum scribere, ut si forte fuit deperdita prima epistola, altera ad manus Eminentiss. M. Pœnitentiarii perveniat, & ex hac, adjuvante Deo, promissa omnibus necessitatibus provideatur, & animarum fratrum nostrorum Deo nostro lucrabuntur.

Hortamur Parochi, & Confessarii, ad quos præsentes literæ pervenerint, in Confessionariis [illegible] affigere, & aliis quantum poterunt rescribendo, seu typis mandando communicare proximorum salute.

F O R M U L A I.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. N. sub verbo, & promissione matrimonii deceptione ab mulierem liberam, & cum ea cum qua copula operatus est extra vas, ob receptam promissionem consentiente, postea carnaliter cognovit ejus matrem conjugatam, unicum supervenientis impedimenti, quod est occultum. Insuper mater, & filia ita se habent, ut neutra sciat delictum alterius. Deinde perfectè defloravit aliam puellam sub eadem spe, & promissione matrimonii, quodque delictum etiam est occultum, modò non potest absque scandalo, & periculo vitæ, quod ex ejusdem parentibus utrique imminet, à promissione resilire. Non absque scandalo, quia licet delictum sit omninò occultum, tota tamen vicinia putat tales esse sponsales, & matrimonium expectat. Non absque periculo, quia mulier relicta, & promissione frustrata, faciliter in odium conversa, rem suis Patri, & fratribus aperiret, ut [illegible] in casu præsenti hæc parva ab hanc mensibus cum [illegible] & lethalis damno contingit. Item cum ei Romam accedere non permittatur, tum quia est pauper, quàm quia sic rem aperiret, idcirco verè pœnitens, humillimè, & in Jesu Christi visceribus supplicat pro remedio, & quatenus pro dispensatione super affinitate in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cui illud promisit, nam ex mora grave & certum ei vitæ periculum imminet. Dignetur Eminentia Vestra rescribere N. N. in Civitate N. Interim Orator ad Eminentiæ Vestræ pedes humiliter provolutus, & pro ejusdem incolumitate precans silet. N. die 16 Julii 1705.

F O R M U L A II.

Eminentiss. &c. ut supra.

N. N. contraxit sponsalia cum muliere libera, quam consentientem prius sub spe matrimonii defloraverat, cujusque matrem, & sororem conjugatam antea carnaliter cognoverat, contrahens impedimentum, quod est occultum; ac proinde cùm absque scandalo, & valde gravi vitæ periculo, quod ex ejusdem parentibus imminerat, à sponsalibus resilire, vel in longum matrimonium promovere minimè possit, neque in Romam accedere haud permittatur, idcirco verè pœnitens humillimè, & in Jesu Christi visceribus supplicat pro remedio, & quatenus pro dispensatione super affinitate ex duplici parte in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cum qua

promissa sponsalia inivit. Dignetur, &c. ut *supra*.

FORMA DISPENSATIONIS S. POENITENTIARIÆ.

560 N. N. S. Romanæ Ecclesiæ Presbyter Card. Dilecto in Christo Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per Latorem præsentium ab ipso specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte L... oratoris præsentium Nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias in facie Ecclesiæ matrimonium contraxit, & illud sive consummavit cum muliere, cujus sororem priùs carnaliter cognoverat. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo, ad id evitandum, ac pro suæ conscientiæ quiete cupit Lator à præmissis, quæ occulta sunt, & de quibus plurimùm dolet, per Sacram Poenitentiariam absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari Nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Poenitentiariæ S. D. N. Papæ curam gerimus, supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica [illegible] specialiter concessa discretioni tuæ committimus, quatenus, si ita est, dictum Latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & poenis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu gravi poenitentia salutari, ac Sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus ut minimùm semel, & quoties animæ suæ saluti expedire judicaveris, & aliis, quæ fuerint de jure injungenda. Demum, dummodò impedimentum ex præmissis proveniens, sit occultum, & separatio inter Latorem, & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo, ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi videri fuerit, & aliud canonicum non obstet: cum eodem Latore, ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita cautè, ut Latoris delictum nunquam detegatur, matrimonium cum eadem, & eadem cum eo de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus, contrahere, & in eo postmodùm remanere licitè valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam, si quæ sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo, in foro conscientiæ, & in actu Sacramentalis confessionis tantum, & non aliter. Ita quòd hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur; neque super his adhibeas testibus, aut literis dimissis, seu processibus confectis, sed præsentibus laceratis, quas sub poena excommunicationis latæ sententiæ lacerare teneantur, nullum earum exemplum extet, neque eas Latori restituas: quod si restitueris, nihil ipsi præsentes literæ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Poenitentiariæ, 25. Julii, Pontificatus SS. D. Nostri Anno ....

EXPOSITIO

561 In qua ut Innoc. XI. per Bullam incip. *Superna*, edita die 25 Novembris 1670. concedit Lectoribus Jubilatis Ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, ut literas Poenitentiariæ Apostolicæ Doctoribus Artium, seu Magistris in Sacra Theologia directas recipere, aperire, & executioni mandare possint, & valeant.

Insuper ipse Executor debet esse Confessarius approbatus ab Ordinario loci, ubi est Dispensandus, qui dispensare debet in ipsa confessione, in qua examinare prius debet veritatem expositorum.

562 Pro forma absolutionis. Postquam dixerit: *Absolvo te à peccatis tuis*, addat: *Et eadem auctoritate dispenso tecum in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere possis, & debeas, ut non obstante; & eadem auctoritate prolem susceptam legitimam decerno. In nomine Patris*, &c.

Si absolvi debeat ab aliqua excommunicatione, suspensione, &c. dicat: *Ego te absolvo à vinculo excommunicationis*, &c. *quam incurristi*, &c. *propter hanc vel illam* N. (si sit excommunicatio), addatur: *Et restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni Fidelium*. (si sit suspensio) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris*, &c.

563 Dispensatione peracta debet lacerare literas, præfatum sigillum, ut ad probandum servire non possit, sub excommunicationem majorem incurrere. [illegible] *lib.* 2. *cap.* 4. [illegible] Tamb. [illegible] de Prudentia Confess. [illegible] in distantia [illegible]

564 Dispensatum per Sacram Poenitentiariam in voto castitatis ad matrimonium contrahendum, si dispensatio sit limitata, v. g. ad matrimonium semel contrahendum, tenetur

Ser-

fiera tamen, &c. tunc ea mortua redit obligatio voti, ac cessat onus pœnitentiæ salutaris in dispensatione impositæ; quia pœnitentia est substituta loco voti; & accedente principali, cessat substitutum. Si verò est illimitata, tenetur eam continuare; quia per extinctionem obligationis voti factam per dispensationem continuatur substitutio, & subrogatio.

265 Pro dispensatione super impedimentis dirimentibus matrimonium, si non sint occulta, sed publica, recurrendum est ad Datariam Romæ, exponendo casum, & paupertatem, si sint pauperes.

PARS SECUNDA.

De decem Præceptis Decalogi.

266 NOmine *Decalogi* venit sacrum volumen decem Præcepta divina complectens, quæ habentur in Exodo *cap.* 20. quorum tria priora dicuntur, *prima Tabula*, septem posteriora, *secunda Tabula*, quatenus illa Deum, ista Proximum immediatè respiciunt.

267 Decem Præcepta Decalogi sunt divina naturalia, adeòque observanda etiam cum periculo vitæ: *v. n.* 143. & 125 Alia sunt negativa, quæ prohibent aliquid fieri. Hæc obligant semper, & ad semper, ut *Non adorabis Deos alienos*, *Non occides*, &c. alia positiva, quæ præcipiunt aliquid fieri; hæc obligant semper, non ad semper, sed ad locum, & tempus: ut *Honora parentes*.

DE I. PRÆCEPTO DECALOGI.
Unum cole Deum.

CAPUT I.
DE RELIGIONE.

268 REligio est virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum exhibeat tanquam omnium Creatori, & Domino.

Ejus actus tam interiores, quàm exteriores præcipui sunt; Adoratio, Sacrificium, Oratio, Juramentum, Adjuratio, & Votum.

ADORATIO

269 EST actus quo alium reveremur, ipsi nos submittendo tanquam Superiori, in recognitionem suæ excellentiæ.

Est triplex: *Latria*, quæ est in Deum, ob excellentiam increatam: *Dulia*, quæ est in Sanctos, ob excellentiam creatam communem. Et *Hyperdulia*, quæ est in Beatissimam Virginem, ob excellentiam creatam singularem, cæteris supervenientem.

270 Hæc triplex adoratio, alia est absoluta, quæ convenit Deo, Virgini, & Sanctis per se venerabilibus; alia respectiva, quæ convenit Cruci, Imaginibus, Vestibus, & similibus ratione carentibus, quæ non per se coluntur, sed propter aliud. Unde eorum veneratio non sistit in illis, sed ad prototypum refertur, cujus sunt imagines, aut quod repræsentant.

271 Licitum est, votis, & alio cultu, privato tamen, puta genuflexione, deosculatione, &c. & ut privatam personam venerari sepulchra servorum Dei eximiæ sanctitatis, de quibus est indubitata miraculorum fama, Gobat *to. 3. de voto n.* 401. quâ id practicatum legimus cum illis, qui posteà Sancti declarati sunt.

272 At non licet cultu publico, v. gr. erectione Altaris, Sacrificio Missæ, Horis Canonicis, & thure, appendendo tabellas, lampades cereos accendendo, &c. vel ut personam publicam, aut nomine Communitatis, quia id prohibetur maximè ab Urb. VIII. qui etiam in specie prohibet, *Eorum imagines in Ecclesiis, aliis quæ locis publicis, ac etiam privatis, cum laureolis, aut radiis, seu splendoribus* proponi. Alberghinus *in Man. qualif. cap.* 30.

273 Sacrificio Missæ Deum colunt Sacerdos, ac cæteri assistentes, & cum Sacerdote offerentes. De eo actum est fusè in tom. 3. De aliis Religionis actibus plenè agimus in hoc primo tomo.

CAPUT II.
DE TRIBUS VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

FIDES

274 EX Apost. ad Hebr. 11. *Est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, innixum testimonio divino*.

275 Primò, fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, sub mortali, & necessitate medii tenentur explicitè credere quinque: 1. Deum esse. 2. esse justum remuneratorem, dantem præmia justis, supplicia malis. 3. My-

sterium Trinitatis, quod consistit in unitate naturæ divinæ, & Trinitate personarum. 4. Mysterium Incarnationis 5. Mysterium Redemptionis, nempè Christum esse mortuum pro nobis. Christus est verus Deus, & homo in unitate personæ Verbi divini. Dixi, necessitate medii, quia sine horum actuali fide quis salvari non potest, nec ignorantia juvat. Unde homo, qui mysteria fidei necessaria necessitate medii ignorat, etiamsi ignorantia supponatur invincibilis, absolvi non potest, nisi prius super iis erudiatur, quia caret medio necessario ad justificationem, & salutem. *v. in pag. 6. propos. 64. ab Innoc. XI. damn. & de baptismo.*

176 Constat ex Apost. ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator est.* Ex Jo. 17. Matth. 28. & ex Symb. Ath. *Sed necessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat, &c. v. in pag. 4. prop. 22. ab Innoc. XI. damn.*

177 Secundò, tenentur sub mortali, necessitate tamen præcepti, explicitè, crasso tamen modo, & quoad substantiam, credere, & scire. 1. Articulos Symboli Apostolorum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam. Reliqua autem, quando volunt suscipere.

178 Pueri sæpè à mortali excusantur ob intelligentiæ naturalem defectum; non excusantur autem, qui eorum curam habent, si non doceant. Confessarii in primis confessionibus debent pueros super præmissis examinare, & erudire.

179 Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo, quia fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix nostræ justificationis, & de qua ait Apost. ad Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo*, est fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, quod solum est infallibilis veritatis. Imò meritum fidei consistit in hoc, quòd independenter à naturalibus rationibus, revelata credimus, præcisè quia Deus verax dixit. *v. in pag. 4. propos. 4. 19. 20. 21. & 23. ab Innoc. XI. damn. & in pag. 1. ab Alex. VII. damn. v. tom. 2. pag. 451. n. 181.*

180 Præceptum confessionis externæ fidei est duplex: negativum, scilicet non negandi fidem, & affirmativum, confitendi ore fidem.

181 Primum obligat semper, & pro semper, itaut per nullum signum externum liceat aliquando negare fidem, non obstante, quòd interius se retineat, etiamsi urgeat periculum mortis: patet ex Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

182 Secundum non obligat pro semper. Unde oportet distinguere.

Vel enim taciturnitas est in talibus circumstantiis, ut sit signum negationis fidei, aut erubescentiæ confessionis fidei, aut cedat aliis in scandalum, quo avertantur à fide; & tunc etiam cum discrimine vitæ fidem confiteri tenemur. Quia ut ait D. Chrysost. *in cap. 10. Matth.* non solum est proditor veritatis, qui mendacium loquitur; sed etiam ille, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet. Hinc si Tyrannus interrogaret te de tua fide seriò, & taceres, peccares. *v. p. 4. prop. 18. ab Innoc. XI. damn.* Idem dico, si Pastor, urgente persecutione in suas oves, cum earum scandalo fugiat.

183 Si verò taciturnitas sit in aliis circumstantiis, ut non sit signum negationis fidei, &c. tunc non esset peccatum. Similiter tunc licitum est fugere, aut occultare hæc insignia ex se indifferentibus, minimè signis ad professionem falsæ fidei institutis. Constat ex Matth. 10. *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam*; & exemplo D. Athanasii, aliorumque Sanctorum, ac ipsius D. Pauli.

De fide, Scotus *in 3. d. 23. q. 1. lit. G. d. 25. q. 1. lit. F. in 4. d. 14. q. 3. lit. B. d. 5. q. 1. lit. C.* Mastrius *in Theol. mor. disp.* 10. *n.* 3. Dianast. *tom. 3. tr. 3. r.* 47. 48. *& 49. part. 1. tr. B.* [illegible] 34. Joan. de la Crux *pag. 9.* Tamb. *tom. 1. lib. 2. cap. 1.* Bosemb. *lib. 2. tr. 1.* Cardenas *diss.* 11. 12. 13. 14. 15. 16. 41. 42. Bonac. *tom. 2. à pag.* 176. Leand. *tom. 6. tract. tr. 2. de fid.* Spor. Reiffenst. Bertaldus *1. pr. dec. punct. 1.* Castropal. *tom. 1. tr. 4. Plura v. in 2. tom.*

S P E S

184 **E**St virtus supernaturalis, inclinans ad amandum Deum amore concupiscentiæ, quo Deum, & divina pro amatibus ad se bona nobis concupiscimus. Quæ concupiscentia est sancta, non est enim talis, qua fruimur utendis, & utamur fruendis: quia Deum, seu beatitudinem concupiscimus nobis, non tanquam finem, sed tanquam in sancto bene ordinate perficiendo, quod ultimò potest esse ordinatum ad ipsum Deum, tanquam finem. Et hoc pacto differt spes à charitate, qua Deum amamus amore amicitiæ, ut summum bonum in se.

185 Ratio est, quia Deus non solùm est in se infinitè bonus, sanctus, &c. sed etiam est nobis infinitè bonus, delectabilis, &c. Hinc [illegible] de hoc sancto mercenario affectu abs-

[illegible] *Dominus* [illegible] *propter* [illegible] Psal. [illegible] *& defecit anima mea* [illegible] *Dom*[illegible] *&* [illegible] *est, & bene* [illegible] *Ledesma* [illegible] *de* [illegible] *pag.* [illegible] *Bonacin.* [illegible] *Castrop.* [illegible]

CHARITAS

186 *Est virtus* [illegible], *qua Deum* [illegible] *propter se, & proximum propter Deum.* Deum diligere tenemur super omnia, non intensive, sed appretiative, seu prælative, etiam [illegible] *Deus* [illegible] præferendus filiis, divitiis, & cæteris omnibus, qui amor appretiativus est perfectior intensivo.

187 Fides, Spes, & Charitas, quantum ad præceptum negativum de non discredendo, de non desperando, & de non odiendo, obligant semper, & pro semper, non sic quoad præceptum affirmativum de eliciendo actum fidei, spei, & charitatis. Et quidem non sufficit eos elicere semel in vita, non potest autem [illegible] assignari tempus sine periculo erroris, aut fovendi scrupulos. Tenemur verò eos frequenter elicere, quia [illegible] actus virtutum Theologicarum, cum habeant pro objecto immediato Deum, ad differentiam virtutum moralium, quæ habent pro objecto proprias materias creatas honestas [illegible] requiruntur ad obtinendam, & conservandam vitam spiritualem [illegible], præterea ad eos tenemur, quando urget gravis tentatio contra fidem, spem, & charitatem, cum periculo labendi, tunc, [illegible], [illegible] debemus per actum [illegible] oppositum. Tenemur actum charitatis elicere in casibus, in quibus debemus [illegible] recipere, & Confessionem [illegible], & in aliis casibus, qui in præcedentibus [illegible].

188 In hac tamen re non est scrupulose agendum, [illegible], quia si attente consideremus frequenter actus formales directos fidei, spei, & charitatis, [illegible]. Quando enim Symbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, & [illegible], aut Sacramenta [illegible]. & [illegible], aut signum Crucis [illegible], actum [illegible], quoties actu [illegible]. Item, quando [illegible] ad Sacramentum [illegible] accedimus, veniam, & salutem speramus. Denique quando divina beneficia recogitamus, ad amorem [illegible] Deum [illegible], & præsertim, quando [illegible], atque [illegible] Deum [illegible] *pag.* [illegible] *prop.* [illegible] *Alex.* [illegible] *& pag.* [illegible] *prop.* 5. 6. 7. 17. *&*, 61 *ab Innoc. XI damn.* [illegible] & Cardenas [illegible] *pag.* 164. Lezzan. [illegible] Castrop. [illegible]

CHARITAS ERGA PROXIMUM

189 Non sufficienter expletur, si abstinemus ab actu odii, & erga eundem exequamur tantum opera externa benevolentiæ. Sicut enim certum est nos obligari ad diligendum proximum, ex Matth. 22. *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*, ita certum esse debet, nos obligari eum diligere actu interno expresso, & formali, ex illo Joan. 15. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, & Matth. 22. ubi Christus loquens de præcepto charitatis, ait: [illegible] *simile* [illegible], *diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Ubi per *simile*, datur intelligi, quod præceptum charitatis proximi sit non solum de opere externo, sed etiam de interno cordis affectu, uti est præceptum de diligendo Deum, volendo proximo bona, non mala, gaudendo, non tristando de bonis, displicendo, & non complacendo de malis, [illegible] do [illegible] *pag.* [illegible] *prop.* [illegible] *&* [illegible] *ab Innoc. XI damn.*

190 Proximus est omnis homo beatitudinis capax, sive fidelis, sive infidelis, sive amicus, sive inimicus.

191 Ordo in dilectione proximi servandus, quoad bona pertinentia ad animam, & vitam corporalem, est. Ut [illegible] necessitatem succurrendum sit, [illegible], quia est una caro cum viro, [illegible], & parentibus, & [illegible], [illegible], & [illegible], deinde propinquis, & famulis. In extrema autem necessitate, parentes, eo quod vitam dederint, sunt præferendi filiis.

192 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi sunt conjuges, in bonis [illegible], in spiritualibus parentes, & fratres spirituales. [illegible] tamen probabiliter tenet, parentes et [illegible] spiritualibus esse [illegible] præferendos, quia prima conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum. [illegible] Bonacin.

193 Tenetur quis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto, etiam cum periculo propriæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi, & non possit alia via juvari, nec sit periculum damni proprii spiritualis. Quia damnum spirituale [illegible] temporali etiam proprio, damnum vero spirituale proprium prævalet damno spirituali alieno. [illegible] baptizare infantem, & absolvere peccatorem, quem [illegible] moriturum, cum periculo vitæ tuæ, si sit certa spes illum juvandi,

& tibi constat non posse alia via provideri, nec in-
hominiorem periculum damni propter spectacu-
lo.

294 In gravi necessitate tenetur tamen Pa-
rochus, cui talis cura ex officio incumbit,
qui proinde non licet fugere tempore pestis
nisi in [illegible] alium [illegible].

Scotus in 4. dist. [illegible] Mastrius in *Theolog.*
moral. [illegible] Croix [illegible] Tambu-
rin. [illegible] Busemb. lib. 3. tr. [illegible] cap. [illegible] & Leon-
der tom. 6. [illegible] Castrop.
tom. 1. tr. 6.

ODIUM

295 EST duplex, videlicet inimicitiae, Quo
volumus proximo malum, quatenus illi
malum. & hoc est peccatum grave, vel leve
juxta gravitatem, aut levitatem materiae;
alterum est odium abominationis, Quo non
personam, sed ejus malas artes, vel aliquam personam
[illegible], *aut odio habemus, [illegible]*.
Et hoc regulariter non est peccatum. Ita su-
festh. De hoc ait [illegible].
Est tamen grave, si aversio sit magna, & cadat
non tantum in malitiam, aut qualitatem offen-
sivam, sed in personam. Est igitur malum
odium aliam rationem personae, non sic odium
abominationis ejus malitiae, aut qualitatem infe-
stae [illegible] Alex. VII. damn.

296 Probabile, est sufficere, si in confessio-
ne dicas: *Volui grave malum proximo*; non ex-
primendo speciem mali, mortis, corporis, in-
famiae, aut in bonis temporalibus, cum con-
veniunt in una ratione mali.

297 Item probabile est, quod non tenearis
speciem mali, aut boni explicare in tristitia de
bono alterius, vel gaudio de malo, & quando
desiderium est inefficax, videlicet, quando desi-
deras, ut alius occidatur, &c. at voluntatem
non habes eum occidendi, &c.

Probabilius tamen est, teneri id explicare,
quae recensita mala distinguuntur specie.

298 Non peccat, qui sibi, vel alteri mor-
tem desiderat naturalem ad graven infirmi-
tatem, miseriam, & vitam acerbam, &c. vitan-
dam, quia tunc tolerabilior est mors, quam in
tanta miseria vivere. Peccat autem graviter,
si ob leves molestias mortem exoptat. A mor-
tali excusat saepe solent ratione primi motus,
aut ex defectu advertentiae malitiae gravis, vel
ex defectu deliberationis, mulieres.

299 Non peccat, qui desiderat mortem na-
turalem proximo ingens malum inferenti, ut
si desideres latroni, aut tyranno mortem.
Si desideres infirmitatem peccatori, ut con-
vertatur. Si tristeris de bono proximi, in
quantum id in alterum damnum redundat,
quatenus est eo abusurus: v. gr. si tristeris

desumptum esse in superiorem hominem injuste
&c. [illegible] hi actus non habent pro objecto
malum proximi, sed bonum honestum aliorum,
nempe publicam quietem, cessationem iniquitatum,
impunitatem, gravium offensionum, &c.

300 In malo autem [illegible] licet pri-
vata authoritate proximum occidere, quia
plus requiritur ad mortem, & malum inferen-
dum, quam ad deliberandum, ut cum de ho-
micidio. Similiter numquam licet desiderare
alteri mortem ab alio injuste infligendam, quia
est actus de objecto malo, v. [illegible] Mannulum
[illegible] de Tyranno.

301 Imo seclusa causa ingentis damni im-
pendentis, non licet malum, aut mortem na-
turalem alteri desiderare, aut de eo gaudere,
vel de bono tristari, v. gr. quia exinde tempo-
rale bonum nobis adveniat, ut haereditas: quia
hoc est leve, imo iniquum motivum ad malum
grave alteri exoptandum. Tum quia haereditas,
vivente domino, est tibi indebita; adeoque vi-
vente domino iniquum est ei desiderare ma-
lum nempe mortem, ob bonum non tibi in-
debitum. Multo magis iniquum est eam desi-
derare Patri, a quo post Deum vitam accepi-
sti [illegible] *propositio* 13. 14. & 15. *ab Innoc. XI. damnat.*
Scotum in 3. *dist.* 30. *quaest.* [illegible] Mastrium in
Theol. mor. [illegible] Busemb. [illegible] Car-
denas [illegible] Bonac. *tom.* 2. *pag.* 407 Ilsung-
dus 3. [illegible] Castrop. *tom.* 1. *tr.* 6.

CHARITAS ERGA INIMICUM

302 EX praecepto obligat, ut quilibet
homo praestet communia charitatis
signa, & beneficia exhibeat, specialia vero
solum in consilio, nisi aliunde obligatio
oriatur, vel gr. ratione scandali.

303 Hinc non potes sine mortali a commu-
nibus orationibus, aut a sacrificio inimicum
excludere. Nec si toti vicinae eleemosynam
elargiaris, potes inimicum excludere; quia
licet libere des, supposito tamen, quod des,
inimicum excludere est odii signum.

304 Regulariter non teneris quis salutare,
aut alloqui inimicum: quia salutatio, & allo-
cutio sunt actus liberi inter aequales; unde
eos omittere non est per se signum odii. Inter
inaequales eos omittere est signum inurbanita-
tis in inferiore, imo si inaequalitas sit insi-
gnis, ut inter superiorem, & subditum, &c.
salutationem omittere est signum contemptus.

305 Dixi, regulariter, quia aliquando ra-
tione alicujus circumstantiae adjunctae eos omit-
tere est mortale: [illegible] si cedat in scandalum,
& signum odii interni, [illegible] esset, si plu-
ribus simul tibi occurrentibus caeteros sa-
lutes, & inimicum excludas: [illegible] si allocutio

non

non est debitus, sed tu prævides, quòd ex tua allocutione, aut salutatione, inimicus nullum dependet, tunc mortaliter peccas, si sine magna animi difficultate potes, hoc addidi, quia charitas non obligat cum magno incommodo.

306 Possunt tamen illi aliquando excusari à mortali, si alii, qui videbant eos priùs ad invicem salutari, & modò vident non salutare, sciunt causam non fuisse levem, & rixam levem.

307 Quando salutatio est debita, debet priùs incipere laedens, inferior, qui priùs offendit, qui excitavit, qui provocavit offendit, licet ſæpius poſſunt. Si utrique sint æquales, aut non sit major ratio, cur incipiat priùs unus, quam alter, uterque tenetur cura ac [illegible] capiendo, & ille, cui prius occasio occurrit, incipere debet, ſicut inter æquales [illegible] priùs salutandi incumbit illi, qui cœrtum alio pervenit.

308 Non teneris salutare inimicum, si ſis moraliter certus eum non resalutaturum; quia tunc esset periculum, ut tu graviter contra illum inveheres. Similiter, si prævideres eo [illegible] evaderet audaciorem, & magis illum irritatum; aut si inde notabile damnum esset tibi secuturum.

309 Si inimicum graviter tibi infensum ex [illegible] non resalutas, peccas mortaliter, quia est signum odii, à mortali excusaris, si circumstantiæ sint tales, ut omissio resalutationis judicio prudentis non sit signum odii, v. g. si [illegible] sit valde interior. Si [illegible] à [illegible] se distractum, ut vere appareat non advertisse. Si injuria sit gravis, & recens, & salutatio sit omnino contingens, ut omissio resalutationis attribuatur fragilitati conditionis humanæ, quæ non patitur tam subito resalutare offensorem. Sic Matrona nobilis, si non resalutaret mane patris occisorem sui filii, in hoc casu, cum [illegible] de injuria non [illegible], omissio resalutationis non est signum odii, sed [illegible] justi doloris, ut [illegible] fuisse [illegible] Tamb. Addo, solere mulieres vanas occasionis aspectum, non ratione odii, sed ut dolorem renovent cum memoria occisi filii.

310 Concluditur tunc te teneri ad præstanda specialia signa, quando communiter sunt talia, ut eorum omissio sit signum odii interni [illegible], quando non.

311 Aliquando poteris scandalum vitare, si inter familiares insinuares eorum, qui passi sunt scandalum pati, protestares te ex toto corde personam talem diligere, à signis vero specialibus te abstinere, non ex odio, sed ex justa consideratione, quam tibi gratia non est [illegible] ejus.

312 Debent principes quidam [illegible] præcepta. Qua persona publica, nempè Prælatus, Superior, Princeps, regulariter potest, imò debet subdito delinquenti signa etiam specialia, verum etiam communia denegare, atque etiam asperum, & austerum vultum ostendere, quia hoc non est signum odii, sed medicina, ut subditus se emendet, qui sæpe in pejora prolaberet, si post delictum, Superiorem serenum, affabilem haberet, atque beneficum experiretur.

313 Offensus potest offensorem accusare, nec tenetur postea ei facere juridice remissionem; id enim est consilium, non præceptum. Ratio est, quia non peccat, si id facit, non volens pœnam, ut malum, & malefactum ipsi offensori: quia hoc est odium mortale. Sed volens satisfactionem offensæ, quæ per offensoris punitionem habetur, & exemplum aliorum, ne alii, vel idem iterum in similes offensas prorumpant, sed coerceantur à malis. Primum quidem est actus odii, quia [illegible] in malo proximi, secundum vero est actus justitiæ vindicativæ, qui [illegible] in reparatione injuriæ, adeoque est actus bonus, atque [illegible] instituerentur Judices pro reparatione [illegible], & satisfactione punientium offensas. Debent tamen fideles in procuranda satisfactione, præsertim in causis criminalibus, esse moderati, atque cauti, ne cum actu justitiæ odium commisceant. Debent autem similes accusationes ad [illegible], si alias exinde forent occasionem odii, aut scandalum passivum; quia ex jure suo agit.

314 Demum, quando in præsentia inimici experiris varios motus scilicet, nempe te turbare, faciem immutare, repugnantiam de ejus aspectu habere, non inde peccas, si ad deliberationem, & gravem aversionem, aut ad grave malum desiderandum non transitur, quia illi motus sunt naturales, & involuntarii, orti ex apprehensione objecti, ut tibi molesti. Scotus in 3. dist. 30. q. un. Mastrius in Theol. mor. disp. 4. q. 48. Tamb. tom. 1. lib. 5. c. 1. § 3. Diana. lib. 2. tr. 3. c. 2. Bonac. tom. 1. Bert. Castr. [illegible].

I N V I D I A

315 Est tristitia voluntaria de bono alterius, ut est diminutivum propriæ excellentiæ; unde per invidiam non tristaris quia de bono alterius, quia velis malum ipsi, nam hic est actus odii, sed [illegible] apprehendis illud esse diminutivum propriæ excellentiæ, & honoris. Ex genere suo est mortale, si bonum sit grave. Reputantur tamen [illegible] à mortali excusari ratione levitatis materiæ, aut ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis.

In-

316 Invidiam satis clare distinguit Busemb. [illegible], quòd alter sibi aequalis, vel non multùm inaequalis, in excellentia crescat, ita ut sibi se [illegible], & [illegible] excellentia apprehendat, ut [illegible] malum, est propriè invidia. Quae falsò & [illegible] apprehenditur, hanc tenetur [illegible] apprehensionem repellere, & non voluntariè consentire, & tristari.

317 Si [illegible], quòd nobis desit bonum quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non [illegible], non est invidia, sed aemulatio, seu zelus, quae si est circa bonum honestum, est laudabilis, docente Apost. ad Cor. 12. Aemulamini charismata meliora. Si autem circa temporalia, attendendum est [illegible], ut si [illegible] dolens sit [illegible], quale esse, si [illegible] esse [illegible].

318 Si tristitia est de bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio, quae non est peccatum.

319 Si tristitia est de bono alterius, in quantum [illegible], vel alios [illegible], v. g. [illegible] est [illegible] ad [illegible], ut [illegible] possit [illegible], non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, [illegible].

320 In hoc autem potest esse peccatum mortale per accidens, puta, si divinam providentiam argueres, si ad malum ei desiderandum [illegible], &c.

Scotus in 1. [illegible] Mastrius in Theolog. mor. [illegible] Tamb. [illegible] Bonac. [illegible] Castrop. [illegible]

SCANDALUM

321 Ex D. Thoma, est dictum, vel factum, quod est occasio ruinae spiritualis proximi, nempe peccati. Est duplex, activum, & passivum.

322 Activum, est dictum, vel factum malum, seu speciem mali habens, praebens alteri occasionem ruinae spiritualis. Est peccatum mortale, si est occasio peccati mortalis; veniale verò, si venialis. Et tale est, etiam si peccatum alterius, seu scandalum passivum non sequatur; quia per accidens est, quòd non sequatur.

323 Scandalum activum dicitur directum, si malum, aut speciem mali habens, dicis aut facis intendens ruinam spiritualem proximi, sive formaliter ob damnum spirituale proximi quod est proprium daemonis, sive materialiter ob proprium commodum, & utilitatem, quod est proprium hominis; ut si quis verba obscoena dicat coram muliere, ut eam inducat ad peccatum.

324 Indirectum dicitur, si malum, aut speciem mali habens, dicis, aut facis, praevidens esse [illegible] futurum, ut sit alteri occasio peccandi, licèt id non intendas. Malum dicitur, quod in se est malum. Speciem mali habens dicitur, quod in se non est malum, possibilis tamen apparet malum, ut si feria 6 coram pusillis carnes comedas, non dicens, quod licentiam habeas, seu necessitatem. Nomine dicti, vel facti, venit etiam omissio mala, aut speciem mali habens.

325 Scandalum passivum est ipsa ruina spiritualis proximi ex occasione dicti, vel facti alterius sequens. Quòd si illud dictum, vel factum sit bonum, aut indifferens, & nullam speciem mali habens, scandalum, quod sequitur, dicitur purè passivum, aut si sequitur ex debilitate, aut ignorantia, dicitur scandalum pusillorum, si verò sequatur ex malitia, dicitur scandalum pharisaicum. Unde scandalum passivum dividitur in datum, quod oritur ex activo, & in acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ignorantia, aut malitia ipsius accipientis scandalum.

326 Ob scandalum purè passivum pharisaeorum non teneris tuas actiones omittere, aut differre; sed illud est contemnendum, quia malitiosè conantur ad tuas actiones impediendas. Hinc Matth. 15. ait Christus: Sinite illos. Ob scandalum verò purè passivum pusillorum teneris tuas actiones omittere, aut differre, si faciliter, & sine tuo incommodo potes; secus, si sine tuo incommodo non vales, quatenus adsit necessitas, vel utilitas: ratio est, quia non es ejus causa, unde peccatum alterius malitiae imputatur.

327 Quando coram aliis peccas, tunc est scandalum, quando attentis circumstantiis personae agentis, & personarum aspicientium probabiliter timetur, quòd per illum actum ad peccatum trahantur, qui aliàs peccaturi non essent. Busemb. Unde non est scandalum, 1. si persona, coram qua peccas, sit parata ad idem peccatum; ut si quis fornicetur coram parato ad fornicandum, nec ejus exemplo movetur, sed ex propria deliberatione, 2. si persona agens sit ita vilis, ut potiùs moveat ad indignationem, quàm ad peccatum, 3. si persona praesens, coram qua alius verba inhonesta profert, est ita proba, & timorata, ut potiùs ex sint illi causa horroris, quàm amoris, Castr. [illegible] tum in tantum peccas peccato scandali, in quantum es causa moralis peccati aliorum.

328 Scandalum activum non tantum directum, sed etiam indirectum, contrahit malitiam scandali specie distinctam contra charitatem in confessione explicandam: Quia ex praecepto charitatis quis tenetur, non solùm non procurandum

dam & propria industria curam prorsus, quam ad se abstinendum à causa ipsum, ut proximus, cadat.

Item in scandalo activo, etiam indirecto explicanda est species peccati, ad quam proximum inducitur. Quantum ad numerum verò inductorum una actione, sufficit dicere *Fui pluribus uno exemplo occasio peccandi in tali specie, v. g. adulterii, &c.* Probabilius tamen mihi est cum Bonac. quòd teneatur exprimere statum personae, cui scandalum dedit, si dat alteram peccati malitiam specificam, v. g. in materia luxuriae, si persona scandalizata sit conjugata, aut voto castitatis ligata.

329 Qui habens votum castitatis inducit saecularem ad peccatum contra castitatem, peccat contra castitatem, & tenetur circumstantiam istam aperire, quia castitas indirectè obligat, ne alios ad luxuriam provocemus. Contra Dianam, & Tambur. qui negant, docentes, eum propriam, non alienam castitatem promisisse, v. n. 283.

330 Qui autem directè, & explicitè inducit alterum non paratum ad idem numero peccatum, quod est commune duorum, & ab ipso patrandum, tenetur in confessione explicare, v. g. inducit alteram non paratam ad fornicandum secum, si ipsa consentiat, & peccatum sequatur, non tenetur circumstantiam inductionis exprimere, sed sufficit, si fornicationem aperiat, quia inductio ad peccatum, & ipsius peccati commissio, tunc moraliter pro una tantum [illegible] reputantur.

331 Non peccat mulier se ornans juxta qualitatem personae, & usum communem, & ita variorum aspectibus se offerens. Quòd si ornatus sit superfluus, esse solum veniale, nisi adsit prava intentio, docent Cajet. [illegible] Bonac. de matr. q. 4. p. 9. num. 19. Castrop. [illegible] p. 6. § 7. n. 1. quia haec superfluitas est ita vulgaris, ut regulariter gravem occasionem non praebeat.

Mortale erit, si excessus sit notabilis, & rarus, ut esset in puella pectus nudum gerere, ubi non est consuetudo, quia [illegible] Ubi tamen est consuetudo, à mortali eam liberant Cajet. Nav. & alii apud Tambur. [illegible] Sa verò ait, quòd difficulter absolveret. Et quidem sunt deterrendae.

332 Quòd si sciat ab aliquo concupisci, tunc peccat mortaliter, si ejus aspectui se offerat, absque ulla sua necessitate, vel utilitate, quia obligatio charitatis est, ut quilibet teneatur ruinam proximi vitare, quando commodè potest. Hoc autem non tenetur se sua libertate privare, sed potest bene ex causa honesta, & justa causa, quae non sit solum libertatis exercitium, sed bonum aliquod sibi necessarium, aut utile; charitas enim non obligat eam, ut se abscondat, aut non exeat, cum jactura rei sibi necessariae, aut utilis, ob alterius malitiam, juxta dicta n. 324.

333 Non peccat, si potens impedire, permittat peccatum alterius. Probabile *ut ille deprehensus corrigatur*, Castrop. [illegible] quia justa causa est correctio. Hoc autem est verum in alterius peccato, quod hic emendari non solet, nisi prius sit tandem correptum.

334 Secundò [illegible] Sic si maritus suspectus, aut servus sciens adulterium uxoris, potest clam testes aptare, ut adulterium probet, & divortium faciat. Quia habet jus ad repellendum injuriam habendi cum adultera, ad quod alia via ei non suppetit, nisi permissio peccati.

335 At non licet ob eosdem fines occasionem peccandi offerre, seu invitare; quia id non esset permittere, sed cooperari ad malum. Unde ait Bonac. [illegible] non licere marito cum uxore pacisci, ut juveni ejus castitatem tentanti se offerat, & assignet tempus, quo veniat, non fine adulterandi, sed ut deprehensus puniatur, & corrigatur; quia talis obligatio, & invitatio satis tentata, est adulterii acceptatio.

336 Non obstat, quòd ait Castr. [illegible] licitum esse Patri, volenti deprehendere filium in furto, ut corrigatur, relinquere clavem in arca quasi oblitam, aut apponere nummos in loco patenti: 1. Quia haec est potius occasionis permissio, quam oblatio. 2. Quia est res [illegible] & ea post adhuc manet [illegible] & liber ad non furandum. 3. Quia tunc permissio compensatur correctione, ad quam [illegible] pater habet curam.

QUAERES

337 *An quo tempore, vel praecepto teneris debeat ad vitandum scandalum proximi?*

De praecepto negativo nulla est difficultas, non enim sunt facienda mala, ut inde veniant bona, unde non licet occidere ad vitandum scandalum fratris.

DE PRAECEPTO AFFIRMATIVO

338 Dico 1. non esse omittendum actum praecepti ad vitandum scandalum alterius. Castrop. [illegible] num. 3. contra Valent. Sotum, & [illegible] apud ipsum. Ratio est, quia obligatio servandi praecepta est primaria, obligatio vitandi scandalum secundaria, ordo namque charitatis exposcit, ut prius quis suae saluti consulat, & ut praecepta ipse impleat, quam ut caveat, quòd impleat alter.

Con-

359 Confirmatur *1. Petrus, quia est solo animo, ... missam, et quidem ad aliam accedit, non potest alio modo missam audire, ac illa missam audiat: ergo ob scandalum non sunt omittenda praecepta.*

360 Hinc mulier non tenetur omittere sacrum die festo, ne sit occasio peccandi viro eam adamanti, quem scit in via expectare conspecturum; quia haec non est occasio data, sed accepta ex malitia alterius, & ex parte mulieris adest justa causa.

361 Dico. Vita spiritualis animae est nobilior vita corporali proximi, & tamen ad servandam vitam corporalem proximi debet quis omittere auditionem sacri die festo. Ut si contingeret, si ex tuo accessu ad sacrum aegrotum domi periclitaretur, vel quia esset aliunde necessarius.

362 Tum quia obligatio vitandi scandalum est obligatio praecepti naturalis charitatis, obligatio audiendi sacrum est obligatio praecepti positivi, adeoque minoris ponderis. Haec sunt fundamenta sententiae oppositae.

Resp. disparitatem esse; quia malo spirituali potest proximus reparare, & illud impedire; nam vita spiritualis non nisi libere, & voluntarie potest amitti: vita vero corporalis per se, & regulariter non amittitur a proximo libere, sed necessario, ut in praemissis casibus, puta ex defectu auxilii, vel morbi, aut ex violentia alterius.

Tum quia obligatio vitandi scandalum est naturalis, & potior obligatione praecepti positivi, sed (loquendo de scandalo passivo) includit conditionem *si fieri, aut observari commode possit.*

363 Dico 2. Non non tenemur omittere opera consilii ob scandalum pharisaeorum; nam ut recte ait Castrop. *Non est justum ... alterius, cum damno nostro spirituali, imo nec temporali, consulere. Adde quod haec possent sine maximo bono spirituali, & temporali ... omitti.* Si vero adsit scandalum pusillorum, omittantur, quousque pusilli admoneantur, ut in n. 36.

ADMIRATIO

364 Distinguitur à scandalo; nam est quidem stupor de persona, aut de facto. Scandalum vero est omnis actio aut omissio, quae est causa ruinae spiritualis proximi. Hinc omne id, quod est causa ruinae, est scandalum; quod est causa stuporis, dicitur admiratio. Adeoque potest dari admiratio sine scandalo. Dictum autem, vel factum, quod est causa admirationis, potest esse mortale, si exinde scandalum, aut grave damnum sequatur. Sic in communionibus, quae de eleemosynis vivunt, admiratio ab aliquo ex illis data in materia gravi, est mortalis, quamvis non cedat in ruinam spiritualem, seu in scandalum, quia cedit in detrimentum notabile suae communitatis, quoniam malo exemplo frigescit charitas.

COOPERATIO MATERIALIS

365 Fit, quando quis ministrat, aut praebet alteri materiam, qua ille utitur ad peccandum.

QUAERES I.

Administrare indifferentia an sit peccatum?

366 Indifferentia alia sunt remota actionis malae, alia proxima. *Remota* dicuntur illa, quae non sunt occasio, vel materia actus peccati, seu nullum influxum, aut connexionem habent physicam, aut moralem in actum peccati, sed mere per accidens se habent ad illum. Et haec ministrare ex honesta, & justa causa, nullum est peccatum. *Proxima* dicuntur illa, quae talia sunt.

Proximum erit famulo ducere concubinam ad amasium, remotum vero eidem concubinae potum ad bibendum praebere, quia prior famulatus causalitatem habet, & influxum in actum peccati; posterior vero nullum, sed mere per accidens se habet ad illum.

367 Castropal. *tom. 1. tr. 6. disput. 6. punct. 11. n. 4.* ait indifferentia nimis remota esse, cibum coquere, mensam ministrare, lectum concubinae sternere, equum, quo utitur, praeparare, illam ornare, deferre munuscula, internuncia, urbanitates, & similia: *v. num. 361.*

368 At de ornatu omnino non probo: quia hic & nunc alium usum non habet nisi malum, cum supponatur directus à concubina ad provocandum. Sic de delatione munusculorum, & internunciorum: *v. n. 365.*

369 Insuper indifferentia, quae ministrantur, sunt duplicis generis, alia scilicet, quae communiter in malum usum ordinantur, alia vero, quae communiter in bonum usum. Sic Castrop. *cit. punct. 8. cum quo*

370 Dico 1. Non licet ministrare indifferentia, quae communiter in malum usum ordinantur, nisi constet, quod ille sit bene usurus. Quia talis ministratio est subministratio materiae peccati, quod proinde ministranti imputatur.

371 Hinc constructio, & venditio idoli, de se est indifferens, cum deservire possit ad conservandam antiquitatis memoriam, sed facta Idololatris, qui communiter, & regulariter idola ordinant ad cultum, est peccatum.

372 Venditio veneni est indifferens, cum

possit

possit venenum deservire ad colores, imò ad medicinas conficiendas. At non licet illud vendere, nisi illis, quos moraliter constat bene usuros. Quod dignosci potest ex qualitate personæ petentis, & modo petendi publicè, quod sufficit ad moralem certitudinem de bono usu, tunc namque est præsumendum de bono usu; nemo enim (ait Castrop.) qui *[illegible] est, et si dubium velit afferre, [illegible] [illegible]*.

353 Hac ratione excusantur macellarii vendentes carnes tempore jejunii, & caupones ministrantes carnes petentibus, quia non præsumuntur solvere jejunium, sed justam causam excusantem habere, quam examinare non tenentur. *Quo [illegible] communis [illegible] [illegible]*, habetur ex Castr. & Suarez.

354 Dico 2. Licere ministrare indifferentia, quæ communiter ad bonum usum ordinantur, nisi constet de abusu petentis. Quæ tunc cessat ratio scandali, cum non adsit intentio mala petentis, quæ quidem de nullo debet præsumi, quia ex jure delictum non est præsumendum. Et Innoc. XI. condemnat prop. 51. de cooperatione famuli ad malum, sub particula, *[illegible]*, pag. [illegible]

355 Quod si credas (subdit Castropal.) proximum male usurum iis indifferentibus, teneris, si commodè potes, ea illi non vendere, vel subministrare; quia cùm ex charitate obligeris proximi peccatum impedire, si possis, à fortiori obligaris materiam peccati non subministrare.

At si sine tuo detrimento non possis, non peccas, quia ex una parte talis subministratio ex se non est mala, sed indifferens, & ex alia est tibi utilis, aut necessaria, unde tunc non censeris peccatum alterius causare, sed illud permittere, & tuo jure uti. Ita ille cum Bonac. & Suarez.

356 Præterea in actione cooperativa ex se indifferente, & ex malitia alterius proximè ordinata ad actum malum, est maximè attendenda conditio ejusdem actus, ad quem ordinatur. Si enim est ad actum ab intrinseco malum, qui nulla ratione potest cohonestari, & hic sit nullum alium usum non habet, nisi malum, est mala, ut [illegible] 325.

357 Non est tamen cum tanto rigore discurrendum in ordine ad actum non ab intrinseco malum, aut qui valeat aliqua ratione cohonestari, in his namque casibus in ministratione rei indifferentis potest dari causa à peccato excusans, putà necessitas, notabilis utilitas, gravis metus, &c.

358 Hæc autem non debet esse levis, sed gravis, nec æqualis in omnibus materiis, sed proportionata materiæ, in ordine ad quam versatur actio, ita ut in materia justitiæ debeat esse gravior, quàm in materia charitatis &c. Res clara & exemplis.

PLURA RESOLVUNTUR.

359 NOn peccat, qui domum locat meretrici, quia domus est remota ad peccandum. Imò Castropal. [illegible] addit, te posse pluris meretrici locare, quam mulieri honestæ, non quidem in quantum illa pluris locatur (sic namque peccares) sed ratione damni, in quantum ex ejus habitatione tua domus vilescit.

Si tamen tua domus sit aptior ad meretricium, seu usuram exercendum, rectè Castropalao docet te teneri eis non locare, si alios reperias, quibus loces. *Quia lege [illegible] [illegible] peccare, quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Principi, cum Reipublicæ solum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible], [illegible] opportunitatem ad peccandum*: [illegible] 601.

360 Patroni meretricum in aliquibus locis deputantur, ut illæ serventur incolumes, & morbo contagioso laborantes expellant. At si ad meretricium cooperentur, pulchriores videlicet in loco aptiori videndas exponendo, &c. sunt in peccato habituali, & absolvi non possunt, [illegible] [illegible].

361 Peccat 1. Construens pulvinar concubinæ, eamque tradens amasio, quia est provocativa ad turpem amorem. 2. Famulus scribens, aut deferens illi litteras amatorias. 3. Preferens munera concubinæ, ut apud illum intercedat, Sanchez [illegible] quia ab ea petuntur, quod ipsa præstare non potest [illegible] intercessio, [illegible], & similia fovent turpem amorem. Contra Bonac. *[illegible] de peccatis* [illegible] apud Castropal. [illegible] qui negat peccare. Cujus ratio est, quia ex una parte intercessio sit ex bono fine, ut judex justitiam agat, ex alia intercessio non est de se mala, nam ea licitè judex, & concubina adhuc possunt à prava voluntate se continere, [illegible] 347.

362 Peccat famulus dominum comitans ad fornicandum, si comitatus causalitatem aliquam habeat in actum, putà si inserviat pro custodia, sic namque dominus majorem libertatem & animositatem sumit ad peccandum, [illegible] 346.

363 Quòd si comitatus sit in puram obsequium domini, utique non peccat, quia nullum influxum habet in actum pravum, & excusatur ratione metus, & famulatus, cùm si possit excusari [illegible] [illegible]

do-

domini, & famulos; Item ab invadente defendat cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut eumdem moneat, ut fugiat. *n. n.* 133. *& pag.* 6. *prop.* 51 *damn.*

364 Hac ratione non peccat Christianus, qui dominum infidelem ad idolorum templa comitatur. Imò Castrop. *cit. punct.* 11 *n.* 8. id etiam dicit, si genuflectat genuflectente domino, dummodo tales sint circumstantiæ, ut adstantes percipiant, genuflexionem illam fieri minimè in cultum, sed in signum reverentiæ & obsequii domino; quod dignoscent, si publicè habeatur ut verus & bonus Christianus ille. *n. n.* 182.

365 Peccat famulus, si domino accedenti ad fornicandum, januam meretricis aperiat, aut quid simile præstet, quia est actus proximè ordinatus ad peccatum, hic & nunc alium usum non habens, nisi malum; debet tamen famulo id certè constare, non sub dubio. *n. n.* 314. *&* 117.

366 Eadem ratione peccat Vector, si mulierem intra rhedam ad amasium ducat ad fornicandum.

367 Histriones, seu Comœdiantes mortaliter peccant, si utantur mulieribus, & repræsentent turpia ad libidinem provocantia. Secùs, si puras facetias.

368 Peccat, si ensem vendat ei, quem certò scit hic & nunc esse determinatum ad occidendum eo instrumento suum civem, quia occisio est ab intrinseco mala, & venditio illa hic & nunc est ordinata ad malum.

369 Peccat peccat, si invitet ad epulum, quem scit esse paratum acceptare, & jejunium solvere, quia invitat ad actum (nempè ad epulum tempore vetito, & sine justa causa) a quo hic & nunc malitia separari non potest, adeòque invitat ad peccatum.

Nec obstat, quod ille sit ex se paratus: quia adhuc verum est, quod per suam invitationem influat in individuum peccatum, quod alias ille hic, & nunc in re non efficeret, quamvis ad id esset paratus.

370 Non peccat venditor, si esculenta vendat non servaturis jejunium, si exinde timeat gravem injuriam, aut diminutionem emptorum, & remansionem mercium invenditarum; quia actus non est ab intrinseco malus, & fortè non venderet, ab alio emerent, tum quia adhuc illi possunt esculenta illa non emere. Non excusatur autem, si pauca sint, & parvi pretii invendita remanerent. Peccat verò ille, qui non est venditor, si apponat in magna quantitate esculenta frangentibus jejunium. Castrop. *cit. punct.* 8. *n.* 7. *& punct.* 10.

371 Non peccat quando Sacramentum pœnitentiæ petit à Confessario, quem certò scit esse in mortali, si alium promptum Sacerdotem non habeat, quia necessitas, seu utilitas spiritualis te excusat & Sacerdos potest peccatum per contritionem vitare. Idem est, si accedas ad Confessarium jam expositum ad confessiones excipiendas.

372 Peccat, qui mutuum petit ab usurario sub usuris, etiam si paratus sit dare sub usuris. Eum tamen à peccato excusant quamplures Doctores, si adsit necessitas, & quidem propria, aut aliena, & non habeat promptum alium, qui ei mutuet sine usuris, quia tunc utitur jure suo, nec intendit usurarii iniquitatem, sed propriam utilitatem, nec dando usuram, dat usurario occasionem peccandi, cum ille recipere non possit unde illi imputatur peccatum, si recipiat, & mutuatarius excusatur, quia solvit, quod promisit, ne videatur infidelis, & ne se impediat ad habendum iterum mutuum. At non possum à peccato excusare famulum, qui usuras pro usurario exigit, nec detentorem libri computorum de usuris, ob dicta *n. n.* 117.

373 Iidem Doctores addunt, non peccare Christianos captivos ex gravi metu in triremibus infidelium remigantes contra Catholicos, sarcinas, machinas, arma ad bellum necessaria convehentes, propugnacula ædificantes, &c. Eos autem peccare docet Toletus, quia tales actiones non habent hic & nunc alium usum, nisi malum, & intrinsecè malum. Omnes tamen conveniunt eos peccare, si immediatè contra Catholicos pugnent, si ligna ad eorum urbes comburendas applicent, &c.

QUÆRES II.

374 *Petrus volens accedere ad fornicandum solo opus habet, quod ad eà eras ibat quadam vice dominus impediret, eum autem commisit (servum) suum Joannem, ad quem non spectabat, qui fecerat suum Petro, amicus gratia cum eorum acceperunt, & pro eo bene fuit . . An peccaverit?*

RESP. peccasse eadem specie peccati, tanquam cooperatorem, utpote participantem, juxta dicta de rest. pro furto. Nec illa dici potest actio indifferens, quia licet absolutè, & in se sit indifferens, hic & nunc est proximè ordinata ad peccatum.

QUÆRES III.

375 *Duo sunt officiales, unus major, alter minor, qui ex officio tenentur unus supplere defectum majoris. Hic promisso, tenetur accedere ad fornicandum, hunc autem minoris supplet munus ad furtum. An fuerit ei cooperator?*

Resp.

Resp. non peccare; quia majoris curam pro eo tempore supplendo, præstat id ad quod ex officio tenetur: per accidens autem est, si major pro eo tempore ad peccandum accesserit, nam etiam eodem modo suppleret, si major ex alia causa honesta deficeret. Nec supplet eo animo, ut præbeat commoditatem majori ad peccandum, sed ut satisfaciat proprio muneri, quod est supplere defectum majoris, seu socii.

QUÆRES IV.

376 *An liceat determinato ad majus malum minus [illegible]? &c.*

An maiori ad [illegible] [illegible] [illegible] offerre, aut consulere, ut [illegible] [illegible]?

Resp. hic præmittendum est 1. difficultatem procedere in casu, quo non sit alius modus divertendi à majori malo. Et loquendo de præcepto, in casu, quo non possit alio modo illud effugere.

377 Secundò, quod aliud sit determinato ad majus malum offerre, seu proponere minus, & aliud consulere, ac invitare; nam offerre, seu proponere, est ostendere minus malum, ut ille à majori se avertat; consulere verò, & invitare, est efficaciter movere, & influere. *[illegible]* Sic exemplum de Lot, qui Gen. 19. offerendo viris nefandis filias, solùm obtulit, & proposuit illis materiam explendæ libidinis minorem illa, ad quam erant determinati; at nullo pacto consuluit, & persuasit, ut facerent.

378 Castropal. *[illegible]* ait, certum esse, quòd determinato ad grave malum, licitum sit materiam minoris proponere, ut à majori retrahatur, *[illegible]* Unde difficultatem ad expressum consilium restringit.

In qua tres sunt sententiæ.

379 Prima negat, determinato ad majus malum licere consulere minus, Cajet. Valentia, & alii apud Castr. *cit.* quia esset consulere peccatum; nam objectum consilii, licèt minus, esset peccatum.

380 Secunda affirmat licere, *Lessius*, Bonac. Vasquez, & alii apud Castrop. *cit.* n. 6. quia illud minus, quamvis sit in se peccatum, relatum tamen ad majus avertendum, involvit carentiam majoris mali, quæ est bona; unde minus illud malum in ordine ad committentem est peccatum, cum in ejus potestate sit illud non patrare, nec majus; minimè in ordine ad consulentem, qui minus malum respicit non ut malum, sed ut aversivum à majori, quod non potest alio modo vitare; adeòque gerit utilitatem peccatoris, & Dei.

381 Tertia media tenet licere, si ille sit determinatus ad utrumque peccatum, v. g. ad actum nefandum, & fornicationem; quia tunc non tu consulis, & invitas ad minus, cùm ipse sit determinatus ad illud, sed divertis à majori. Non licere, si solùm erat determinatus ad majus, ob rationem primæ sententiæ. Castrop. *cit.* n. 8.

Præfatæ tres sententiæ sunt probabiles, sed valde secunda. Vide de Restit. ver. *[illegible]*

382 Eodem modo præfati Doctores discurrunt de eo, qui alteri determinato ad prodendam patriam, vinum in qualitate valde generosum, aut in quantitate offert, & ad illud bibendum invitat, sciens se fore eum, & inebriaturum, atque sic ad proditionem patriæ vitandam. Gobat *[illegible]* Ant. à Spir. S. *[illegible]* ver. *[illegible]*

QUÆRES V.

383 *An liceat eligere, seu [illegible] [illegible] ad vitandum majus?*

Resp. non licere, loquendo de malis ab intrinseco. Unde tibi in extrema necessitate constituto, non licet mendacium eligere, & proferre, ne in blasphemiam prorumpas. Dispar enim est ratio de consilio; quia mendacium proferens, patras malum ab intrinseco, quod nulla ratione cohonestari potest, & hinc peccas. Consulens verò alteri mendacium, uti supra, non tu patras, nec vis mendacium, sed vis vitationem, & carentiam majoris mali, puta blasphemiæ. Et insuper id consulis alteri, qui liberè potest se ab utroque malo abstinere; unde illi peccatum electionis minoris mali imputatur, non tibi. Et illud, *De duobus malis minus est eligendum*, non est intelligendum de malo ab intrinseco, quæ nulla ratione cohonestari valent.

384 Licere autem, loquendo de malis ab extrinseco, videlicet, quia præceptis: Unde tibi in necessitate constituto eligendi omissionem auditionis Sacri die festo, aut omissionem necessariæ assistentiæ infirmo periclitanti, licet eligere omissionem Sacri, quia in tali casu omissio Sacri, cum non sit ab intrinseco mala, sed quia præcepta, amittit malitiam; lex namque positiva, etiam divina est rationabilis, non crudelis, sed variis & conditioni hominis accommodata, ut in hujusmodi casibus non obliget, juxta *dict.* à num. 161. Sic David ad vitam conservandam comedit panes propositionis. Omninò videe

de dicta de Restit. [illegible]. *Quæ restitutionem comitantur.*

Q U Æ R E S VI.

385 *An liceat petere à malefico solutionem maleficii?*

RESp. licere, si scias, aut prudenter credas, maleficum scire modum licitum maleficium solvendi. In dubio, non licere, quia te exponis periculo petendi malum. ita Com.

386 Modo licito solvet maleficium, si signum destruat; vel dæmonem cogat, ut ipse maleficium tollat, aut signum destruat, quo durante, durat pactum vexandi; quia hoc non est uti ope dæmonis in ejus obsequium, sed illum cogere, ut destruat opera sua, & à nobis per modum defensionis naturalis malum avertere. Del Bene *p. 2. dub. 126. sect. 18. n. 10.*

387 Item si quis novo pacto cum dæmone ab eo addiscat maleficia tollere, peccat; sed eo pacto transacto, poterit in sui commodum ea scientia uti, dummodò per eam nec implicitè nec explicitè dæmon invocetur, & non sit modus illicitus. Fagundez *in Dec. 1. præc. l. 1. c. 42. n. 14.* Leander *tr. 9. Dec. disp. 3. & 4.*

388 Quòd si scias, aut prudenter credas maleficum scire modum solvendi tam licitum, quàm illicitum, sed tibi certo constet, illum esse usurum modo illicito, non licere ab eo solutionem maleficii petere, docent Cajet. & Delrius, quia petis actionem quam scis hic & nunc futuram malam.

389 Licere autem, tenet Leander. *tr. 9. in Dec. disput. 3. q. 16.* Alii à Spir. S. *tom. 1. tr. 4.* & apud ipsum Fagundez, Suarez, Ledesma, Less. & alii, quia petens utitur jure suo, quod est de reparando proprio damno, quod alio modo reparare non potest; & hoc sibi petendo à malefico rem, quam modo licito, & sine peccato præstare potest; unde, quòd cum peccato præstet, malitiæ malefici imputatur. Et adducunt paritatem de petente mutuum ab usurario parato, *ut sup. n. 372.*

C H O R Æ

390 SUnt triplicis generis: *Puræ*, *impuræ per se*, & *impuræ per accidens*.

Puræ sunt, quæ fiunt inter personas ejusdem sexus, absque ullo pravo gestu, aut fine, vel circumstantia mala, ad animi levamen, & recreationem. Has non esse illicitas, constat, quia 2. *Regum 6.* saltavit David ante Arcam.

391 *Impuræ per se* sunt, quæ fiunt inter personas diversi sexus, vel ejusdem cum pravis gestibus, malo fine, aut ante amasiorum, vel amasiarum conspectum. Has esse mortales, constat, cum sint saltem provocativæ ad libidinem; hinc damnatæ sunt Canones & Patres, & prohibendæ sunt à Principibus.

392 Impuræ per accidens sunt, quæ fiunt inter personas ejusdem, aut diversi sexus, honestas tamen, sine pravo fine, gestibus, aut circumstantiis malis, in conviviis, nuptiis, in publicis Principum solemnitatibus, &c.

Hæ non sunt per se peccaminosæ, sed genus ludi, ratione publicæ, aut privatæ, seu domesticæ lætitiæ exercitii. Sæpè tamen sunt peccaminosæ per accidens, *[illegible] (ait Tamb.) ut in [illegible], [illegible], [illegible] sponsæ, [illegible], [illegible], [illegible] corporis [illegible], [illegible], [illegible], quæ sæpè adhibentur, [illegible], quæ [illegible], [illegible] spectatores in [illegible] laborant.*

Hæ igitur sunt periculosæ, maximè si frequenter fiunt. Idque innuit Ecclesiasticus *cap. 9. 4. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia ejus. Ac si expertus es, tibi tale periculum non subesse, in hoc modo [illegible] aut [illegible] [illegible], nunquam esse [illegible] peccati eum*, tenet Tamb. *lib. 7. dec. c. 8. § 7.*

DOMUM AD LUDENDUM

393 TEnere, chartas, mensas, candelas, & similia ad id ministrare, quantum est ex se, est quid indifferens, unde est cum necessaria distinctione procedendum.

394 Vel enim domus est talis, ut in ea recipiantur indifferenter omnes, tam viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causâ sine periculo recensendorum malorum; quam viri perditi, vagabundi, pauperes, infimæ plebis, qui solent in blasphemias, juramenta, & rixas prorumpere, fraudes in ludo committere, furta inde patrare, propriam expensam, ad quam tenentur, omittere; aut qui, quæ in die suo labore lucrantur, ludo exponunt cum detrimento familiæ, cum uxorum, & filiarum periculo.

395 Vel est talis, ut in ea recipiantur solùm viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causâ, sine periculo recensitorum malorum.

396 Si domus erit secundi generis, eam tenere non erit mortale. Tales domus possunt concedere Principes, imò privati nobiles eas tenere solent, ubi alii nobiles congregantur ad ludendum recreationis causâ absque mala prædicta.

Et

397 Et quia ministrantes chartas solent etiam in dulcia & potus ludentibus ministrare, licet possint pretium excedens pro chartis accipere, quantum sufficit ad hujusmodi dulcia, potus, & suo labore compensandum ludentes utrumque id sciunt, & liberè donant excessum. Tamb. tom. 1. meth. 2. cap. 4. § 1. d. n. 31.

398 Si domus erit primi generis, committit mortale qui hujusmodi domum, seu tabulas tenere, chartas, & similia ad ludendum ministrare, ob praefata pericula proxima, & occasionem malorum: unde qui eas tenet, & ministrat, cooperatur ad recensita mala, adeoque peccat mortaliter, & in casibus restitutionis, tenetur secundo loco ad restitutionem. Tamb. ubi sup. Cum.

399 Hinc domos, & tabulas primi generis, non possunt Principes sine mortali permittere, & multò minùs concedere.

400 Suadetur hoc ratione ex praxi. Hujusmodi namque perditi, vagabundi, &c. prohibentur ludere chartis, aut taxillis, alibi extra designatas domos, ita ut puniantur amissione chartarum, & pecuniae, non alia ratione, nisi ad praemissa mala, quae sequuntur, vitanda (ut velim ad avaritiam recurrere, nam cùm ut sine sit, eos ad domos designatas reducere, & inde magnum lucrum ex iniquitate reportare, quod non est dicendum, nec praesumendum) igitur sunt etiam prohibendi ludere in designatis domibus, cùm eadem sit ratio malorum, imo potior, cùm in illis tuti, & sine timore possint ludere.

401 Dices: Meretrices sine peccato permittuntur, ergo & recensitae domus lusoriae.

Resp. disparitatem esse primò quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda, puta ad pejores actus libidinis impediendos: in permissione autem recensitarum domorum ad ludendum, non sunt majora mala, quae vitantur, sed potiùs ex earum permissione majora & pejora mala, quaeque reipublicae nocent, sequuntur.

402 Secundò, quia Principes meretrices permittunt solùm dando locum ad habitandum, minimè dando opportunitatem ad peccandum, ut n. 310. Permittendo autem lusoribus indifferenter hujusmodi domum ad ludendum, dant opportunitatem ad peccandum; unde, sicut si darent meretricibus opportunitatem ad peccandum, peccarent; ita in casu nostro. Vide infrà *de ludo*.

403 De affectu ad ludum ait Tertullianus *lib. de spect.* [illegible]

[illegible]

404 Concedit autem Diana *p. 1. tr. 11 resol. 45* cum Tamb. *ut.* posse Principem permittere ludum *Bassettae*, & ludum *Capo di Guardia*, dummodò in hoc posteriori soli nobiles admittantur; adest namque rationabilis causa: prout enim mendax Rempublicam vero perditis, posterior etiam malum tollit. De scandalo & cooperatione agunt Scotus *in 3 d. 38. q. un. lat. 8 in 4. d. 3 q. ... 1. d. 13 q. ... 3. d. 11 q. 4. Sot.* D. Maffrius *disp. 11 q. 4. num. 105* Jo. de la Cruz, Bonac. *tr. 2.* Tamb. *tr. 1 lib. 5 c. 1 §. 4.* Busemb. *lib. 2. tr. 3. c. 2. dub. 1.* Bernaldus Castropal. *tom. 1. tr. 6.*

ELEEMOSYNA

405 Est unum ex praecipuis misericordiae, & charitatis operibus, Deo acceptissimum, exercendum erga proximum; adeòque tam erga fidelem, quàm infidelem, amicum, aut inimicum.

406 Pro ea triplex est distinguenda necessitas, extrema, gravis, & communis. Extrema est ea, in qua quis positus est in probabili periculo gravis infirmitatis, aut mortis, nisi subveniatur. Ad hanc reducitur necessitas quasi extrema, & est illa, quae est proximo praefato periculo, in quantum est ita urgentissima, ut si quis non subveniatur, constituatur in recensito periculo.

407 Gravis est illa, in qua quis patitur talia incommoda, quae ei vitam reddunt nimis molestam, & miseram.

408 Communis est illa, in qua quis patitur incommoda, sed non talia, quae reddant ei vitam nimis molestam, & miseram, juxta patientis statum, & conditionem. Talis regulariter est necessitas mendicorum, qui hinc inde subveniuntur.

Hinc habes duo. 1 Quòd necessitas, quae est communis in mendico, potest esse gravis alteri, attenta conditione, & statu. 2 Quòd etiam in mendico necessitas possit esse gravis, ut si sit in tali statu constitutus, ut [illegible] pane vescatur, & vestitu.

409 Item bona hominis, & divitiae, alia sunt necessaria ad naturam, quae ad vitam conservandam requiruntur. Alia necessaria ad statum, quae ad statum, atque decorem moderatum, & decentem requiruntur. Alia superflua naturae, aut statui, quae superabundant post sumptus impensos in necessariis ad vitam, aut statum. His praemissis,

410 Teneris quis extremè indigenti, si non sit alius, qui ei effectivè subveniat, sub mortali succurrere ex superfluis statui, imò ex necessariis statui, quae naturae superfluunt, ita tamen ut non patiatur maximum detrimentum, excessivam jacturam sui status.

Unde si extremè indigens egeret centum, & si dives daret centum, pateretur excessivam jacturam sui status, [illegible] verò essent superflua statui, aut [illegible] causarent excessivam jacturam, teneretur [illegible] dare viginti.

411 Tenetur etiam sub mortali succurrere ex necessariis statui, si id facere possit cum modico sui detrimento. Unde si habens communem quantitatem panis, & cibi, pro die [illegible], videat extremè indigentem, qui si non comedat, est in mortis periculo, eo quia per plures dies non comedit, sub mortali tenetur medietatem sui cibi impertiri, quia ejus privatio pro uno die modicum incommodum affert, & ad id natura ipsa, & victrix charitas impellunt.

412 Graviter indigenti tenetur quis sub mortali succurrere ex superfluis statui, si non sit alius, qui ei effective subveniat, nec in simili necessitate reperiatur: constat ex Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem aeternum, esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Ubi per ly *esurivi*, patet, Christum loqui non de extrema, sed de gravi necessitate. Tum quia praeceptum charitatis obligat, ut non *diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate*. Joan. *epist.* 1. *cap.* 3.

413 Eis, qui sunt in necessitate communi, non tenemur sub praecepto mortali elargiri eleemosynam ex superfluis, sed ex consilio, quia cum illi quaerant ab omnibus, praesumuntur juvandi à pluribus.

414 Probabilius tamen puto, mortaliter peccare divitem, si in necessitatibus communibus nullam pauperibus eleemosynam largiretur: eum namque increpare videtur Div. Joan. *in epist.* 1. *cap.* 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* D. Gregorius Nyssenus *orat. de paup. amandis: Duplex in pauperes hoc tempore peccatum, alterum propter [illegible], alterum propter expulsionem pauperum factum. O pauperum incuria! an nescitis horum causa commemorari in Evangelio [illegible] horrenda, & terribilia?* vid. *in pag.* 4. *prop.* 11. *ab Innoc. XI. dam.*

415 Eleemosyna igitur est maximè consulenda, pro quo sufficiat illud Tobiae c. 4. *Audi fili mi verba oris mei, &c. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere, ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini, &c. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude; praemium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.*

416 Non tenentur homines privati inquirere pauperes; sed sufficit, quòd dent iis, qui occurrerint, aut quos sciverint. Tenentur verò ex officio Praelati, & Principes vassallorum, qui sunt Patres pauperum. Scot. *in* 3. *d.* 7. *q.* [illegible] *late* [illegible] *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *art.* 3. Mastrl. *in Theol. mor. disp.* 10. *q.* 3. *art.* 2. *n.* 56. Tamb. *in* 3. *lib.* 5. *c.* 1. Jo. de la Cruz, Bonac. *in* 2. Busemb. *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 3. Leander *tom.* 2. *dec. tr.* 5. Bertaldus 1. *Prac. Eccl.* Castrop. *tom.* 1. *tr.* 6. *disp.* 2.

CORRECTIO FRATERNA

417 Est *admonitio fraterna, qua quis proximum conatur revocare à peccato.*

418 Ut obliget sub mortali, quinque conditiones requiruntur. 1 *Peccatum mortale*, quod certò constet. 2 Quòd proximus non sit emendatus, & adsit probabile periculum recidendi. 3 Quòd sit spes fructus. 4 Si non sit alius, qui corrigeret, aut effective corrigat. 5 Quòd adsit occasio, locus, & tempus opportunum, quo correctionem sine tuo gravi incommodo facere valeas. Gravis repugnantia autem est judicata ab aliquibus notabile incommodum.

419 Quia autem omnes relatae conditiones rarò simul habentur, ideo rarò ad eam personae privatae sub mortali obligantur. Frequenter obligantur Praelati, de quibus ad Hebr. 13. dicitur: *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

420 Busemb. addit: *Si quis ab [illegible], [illegible], [illegible], putat se non strictè obligari, vel minus esse idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialiter.*

Vide *tom.* 2. à *n.* 80. ordinem verum correctionis vide *in tom.* 2. *n.* 91. De correctione, Mastrius *in* 4. *q.* 3. *n.* 66. Jo. de la Cruz, Busemb. *lib.* 2. *tr.* 3. *cap.* 1. *dub.* 4. Leander *tr.* 4. *dec. tr.* 6. Bertald. 1. *prac. decal. de Vor Theolog.* agunt Scotus *in* 3. *d.* 15. *q.* 1. *late* B. *d.* 23. *q.* 1. [illegible] *d.* 15. *q.* 1. [illegible] *in* 4. *d.* 9. *q. un.* Mastrius *d.* 10. Busemb. *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* & 3. Fenech. & Bertald. *in decal. tr.* Castropal. *tom.* 1. *tr.* 6. *d.* 5. 3.

421 Ad charitatem spectat etiam denunciatio, & admonitio Papae, & Episcoporum, ad exacta Inquisitorum, & pro Confessariis sollicitantibus, de quo satis actum est in secundo tomo.

CA-

CAPUT III.

DE HORIS CANONICIS.

422 HOræ Canonicæ, hoc est per Sacros Canones institutæ, & statutis horis persolvendæ, sunt septem: Laudes cum Matutino computantur pro una hora. Cujus numeri mystica significatio declaratur per sequentes versus

423 *Hæc sunt, septenis propter quæ psallimus horis, Matutina ligat Christum, qui crimina purgat. Prima replet sputis. Causam dat Tertia mortis. Sexta Cruci nectit. Latus ejus Nona bipertit, Vespera deponit. Tumulo completa reponit.*

AD HORAS

424 SUb mortali tenentur constituti in Sacris à puncto Subdiaconatus, Beneficiati, & Religiosi Choristæ Ordinis Minorum quos Regula obligat à die professionis, v. n. 3. n. 140. & 141.

425 Omissio divini Officii est peccatum contra Religionem. Omissio unius horæ, aut partis notabilis, est mortalis. Omissio unius Psalmi, aut Lectionis, est parva materia. Licet non sit necesse, consultum est exprimere numerum horarum eodem die omissarum ob pœnitentiam imponendam.

RELIGIOSI CHORISTÆ, ET MONIALES CHORO ADDICTÆ

426 NOn obligati ex vi Regulæ, tenentur sub mortali ad horas privatim, si Choro desint, ex consuetudine obligante ad mortale. Cum

427 Ad illud non tenentur Religiosi ad triremes damnati, quia fatigatio, & flammulas excusat, Mendo n. 38.

428 Majus argumentum, quod ad oppositum potest adduci, est Const. Eugen. IV. nona Febr. 1444. incip. *Ordinis tui*, ubi habetur: *Insuper cum Dilectus filius Frater Joan. de Capistrano, tunc in Vicariatus officio prædecessor, declaraverit, quod in Regula primæ B. Claræ continentur octo, & tria præcepta regularia, in quorum transgressione Moniales, seu Sorores professæ pœnarum mortale incurrunt, aliqua autem dubia, & scrupulosam videntur, auctoritate, & tenore præsentium declaramus, & volumus, quod in nullius prædictorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principaliter votum obedientiæ solidum, paupertatis, castitatis, & clausuræ, & fiunt electione Abbatissæ, & depositione, peccatum mortale incurrant.* Et cùm unum ex reliquis præceptis sit divinum Officium, ideò Clarissæ non videntur ad illud obligatæ privatim sub mortali. Cui valdè favet dispositio Julii II. 10. Augusti 1504. apud Rodriquez tom. 1.

429 Resp. Eugenium, & Julium solùm disposuisse de præceptis, obligationibus, & consuetudinibus Clarissis particularibus, quibus ultra vires erant gravatæ; minimè de consuetudine cunctis Religiosis utriusque sexus communi, qualis est de recitandis horis privatim. Qua ratione nemo audet dicere, consuetudinem abstinendi à lacticiniis in jejuniis quadragesimæ non obligare sub mortali Clarissas. Nec quis audebit dicere, consuetudinem recitandi horas privatim obligare Religiosos viros, & Moniales omnes, exceptis Clarissis strictioris Regulæ.

Hinc Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus in sua Pastorali ad Moniales omnes Urbis, & Diœcesis Panormitanæ 10. Maji 1655. contrariam opinionem vocat inventum à patre mendacii.

430 Innoc. IV per Bullam 10. apud Peliz. cap. 6. num. 18. concessit Monialibus sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis, ut ex rationabili causa possint Officium conversarum recitare, & sic satisfacere, per hæc verba: *Et quæ rationem rationabili non possunt legendo dicere horas suas, loco eis, sicut aliis Sororibus, dicere Pater noster.*

Causa rationabilis erit, si sit gravi, & justo negotio occupata, si sit nimis scrupulosa, si capitis indispositionem patiatur, si nesciat expeditè legere: hæc tamen curare debet, ut discat, ita ut rationabili causa cessante, redeat ad horas

431 Hac prudentia uti poterit Confessarius in iis, aut similibus casibus, maximè in dubio necessitatis

Monialis autem cui ex justa causa fuit commutatum Officium Divinum ad Pater, seu ad Officium conversarum, si hoc omittat, non peccat mortaliter, Peliz. cit. quia obligatio sub mortali est ad horas canonicas. Nec Officium conversarum conversis obligat sub mortali. Vide de commutatione voti.

432 Capellani privati Monialium, qui quotidie, & ordinariè in earum Ecclesiis celebrant, possunt de earum Sanctis recitare, ut conformentur Missæ; ubi tamen debent Breviario Romano, cui per se sunt obligati. Gobat tom. 1. tr. 5. casu 13. nu. 645 v. tom. 3. pag. 447. n. 308.

DE MODO RECITANDI.

433 REcitatio debet esse vocalis, ut verba voce exprimantur, licèt ab aliis non audiantur; quia obligatio est de reci-

tione vocali. Unde non sufficit, si mentaliter solùm percurrat. Sufficit, si se ipsum percipiat, nec hoc requiritur, si sit surdaster.

434 Requiritur intentio orandi, sed sufficit, quod sit intentio Deum colendi, vel Deo vacandi, & quod sit habita in principio recitationis. Ex oratione tres oriuntur fructus, *meritum, impetratio, & refectio.* Ad meritum, & impetrationem sufficit illa prima intentio, unde distractiones involuntariæ, quæ inter orandum solent contingere, prorsus dum hoc, illum minimè impediunt, tunc enim sufficit intentio implicita, & virtualis, prima videlicet non retractata, sed perdurans in ipsa recitatione, quæ in virtute illius primæ intentionis habetur. Ad refectionem verò spiritualem non sufficit illa prima intentio, nec attentio, sed requiritur continua, licet sufficiat directa, & non requiritur reflexa, quam scilicet quis revera habet, quamvis non advertat habere, *ut in tom. 3. pag.* [illegible] *n.* 113

Refectio autem non attenditur in oratione vocali, sed solùm in mentali, de qua Apost. 1. *ad Cor.* 14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.*

435 Officium recitari debet *attentè, clarè, & devotè.*

436 *Devotè.* Devotio consistit in externa corporis compositione, ut non recitetur ridendo, ludendo, gestus, & actus inverecundos habendo, sine necessitate tussiendo, &c. At non peccat mortaliter, nisi defectus sit voluntarius, & notabiliter attentionem internam impediat.

437 *Clarè*, hoc est distinguendo verba, *ut in n.* 433. Pellis. *de moral. c. 6. num.* 17. [illegible] notat Diana *p. 2. tr. 12. res.* 33. [illegible] Pellizz. Azor. & Villal. *cum quibus sentit* Sanchez *lib. 7. consil. c. 3. dub.* 37. *notans n. 3. non oportere Clericum esse scrupulosum* [illegible] *quo putant se non integrè pronunciasse, vel aliquam syllabam* [illegible] *verba aliqua* [illegible] *nisi defectus sit valde notabilis.*

438 *Attentè.* Attentio est duplex, *interna* [illegible], *externa*, quæ consistit in exclusione actionis externæ incompossibilis cum attentione interna, seu advertentia animi ad id, quod recitatur, ut esset depingere, scribere, & omnis alia actio externa, quæ specialem attentionem, & applicationem mentis exposcit.

439 Pellis. *ubi supra, n.* 27. putat cum pluribus, sufficere solam attentionem externam, ita ut non peccet mortaliter, qui voluntariè distrahitur, sed solùm qui notabiliter occupatur in actione externa cum interna incompossibili.

440 Communiter tamen dico non sufficere, sed requiri attentionem internam, juxta dicta in num. 186. ita ut peccet mortaliter, qui per notabile tempus per internas divagationes voluntariè distrahitur, Capitur cum Communiori, quia præceptum est de Officio divino studioso, & devoto, seu fructuoso, ad quod requiritur attentio interna, *ex cap. Dolentes, de celebrat. Missarum, Districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & devotè.*

441 Sufficit autem attentio illa prima in principio recitationis habita, *ut in num.* 434. nam continuata attentio est nostræ fragilitati impossibilis.

442 Attentio interna est triplex: *Ad verba, ad sensum, & ad Deum.* Dicitur *Ad verba*, hoc est ad verba materialiter. *Ad sensum*, hoc est ad significationem grammaticalem verborum, aut ad significationem spiritualem, & mysticam, seu ad spiritum verborum. *Ad Deum*, quatenus per recitationem Officii intendimus Deum colere, eique vacare.

443 Non est necessaria attentio ad sensum grammaticalem; alias rudes, & moniales non satisfacerent. Nec ad sensum spiritualem, quia non est oratio mentalis, *ut in n.* 434. Est autem necessaria attentio ad Deum, *ut in num.* [illegible] quia est oratio (ad differentiam audientiæ sacri die festo, quia in ea non principaliter oratio, sed assistentia modo humano) *& ad verba materialia*, quia est oratio vocalis.

444 Satisfacis, si attendas, quantum moraliter potes, quamvis ob loca aut chori culpam non omnia percipias, quia per successionem & tuam attentionem, moraliter facis orationem loco tuo commitendam. Tamb.

Quod esse verum, etiam si sis surdus, & inde alterius chori partem audire non valeat, docet Leander *p. 6. tr. 6. dis. 6. q.* 40. cum Paschal. & aliis, quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur; ex alia, quod recitatur in choro, est oratio totius chori, adeòque etiam ejus, qui non audit, non valens, dummodò choro assistat, & attendat. Mendo vult quod surdus teneatur repetere [illegible] *n.* 33.

445 Qui in Choro occupantur in libris hinc inde mutandis, aut in projiciendo thure satisfaciunt, licet aliquot versiculos omittant, dum ad illos attendant, Com.

446 In Ecclesia, ubi est Reliquia notabilis San-

Sancti, puta caput, brachium, etc., aut ex corpore pars, in qua praecipuè passus fuit, potest de eo sub ritu duplici recitari.

467 Advenae, & itinerantes possunt, sed non tenentur se conformare officio loci. Tamb. cap. 1. de Horis 1. §. 2. n. 28. Merolo, & alii, juxta dicta n. 105 quia substantia officii est de lege communi: quòd autem recitari debeat de tali, vel tali Sancto, solet esse de lege locali. Unde in loco, ubi es advena, potes recitare officium loci, aut tuae Ecclesiae. Consultius tamen puto, ut ita te geras, quòd idem officium bis non recites. Hoc dico in recitatione privata. Missa enim, & horae in Choro sunt dicendae de Sancto loci, quia sunt publicae, & tunc conformatio est. Imò oportet, ut reliquas horas, quae privatim tibi recitandae manent, recites de Sancto loci, ut sic te conformem reddas toti officio diei.

468 Si recitasti de uno Sancto pro alio involuntariè, cùm adverteris, non teneris repetere. Quòd si quaeras, an tenearis de eo recitare prima die non impedita? utraque pars est probabilis; affirmativa, quia Sanctus habet jus eo anno, ut de ipso recitetur; negativa, quia onus officii est alligatum diei, & alias ordo Kalendarii perturbatur.

469 Si recitasti ex errore Matutinum, & Laudes de uno Sancto, detecto errore, religiosum est, si repetas, at non obligaris, quia quoad eam partem tributum solvisti Deo per aequivalentiam, nec potest praesumi, Ecclesiam velle duo officia ab eo, qui sine culpa recitavit. Debes tamen prosequi reliquum de Sancto diei, quia error est corrigendus, non continuandus.

470 Qui dubitat, ob evagationem mentis, an aliquem Psalmum, vel Antiphonam omiserit, potest praesumere se dixisse, cùm non soleat tam faciliter praetermitti. Tum quia id esset scrupulorum fomentum. Hinc si incepisti Nonam v. g. cum attentione, modò reperias te in ultimo Psalmo, & dubites, an recitaveris medium, sufficientem habes conjecturam, quòd recitaveris. Gobat.

471 Inversio horarum, aut interruptio, sine rationabili causa non potest excusari à veniali: at non peccas, si Matutinum à Laudibus per noctem dividas.

472 Mutatio officii sine causa, ut si debens recitare de feria, recites de Sancto, si fiat semel, bis, aut ter, erit venialis, quia servatur praeceptum quoad substantiam officii, & defectus, qui habetur in modo, est levis. Gravis tamen est, si fiat saepe. Aut si debens recitare de feria, aut de Sancto novem lectionum, recites de Resurrectione, etiam semel, quia est omissio, & mutatio notabilis, ut ex *prop. 34 ab Alex. VII damn.*

473 Occupatus per duodecim horas diei non propterea est liber à recitatione officii, sed debet attendi qualitas occupationis: unde si fuerit occupatus assistendo cum Praelato, ad illum negotiatorum deferendo, &c. quae sine notabili labore, aut attentione fiunt, non excusabitur. E contra, si fuerit occupatus studio, computatione, scriptura, &c. quae caput debent plenum, aut collegium relinquunt, excusabitur, etiam si per decem, aut octo horas occupationi vacaverit.

474 Si ex causa recitare non valeas majorem partem officii, putà Matutinum, & Laudes, potes autem reliquam, teneris ad illam; sicut qui non potest restituere centum, potest tamen decem, tenetur ad decem. Et qui non potest jejunare totam quadragesimam, potest tamen duos dies, tenetur ad illos. Ratio est, quia praeceptum de recitando divino officio est de materia divisibili. Et dictum illud, quòd *minor pars trahit ad se majorem*, quod nonnulli oppositum docebant, non est ad rem: quia est desumptum ex *c. 1. de iis, quae fiunt à majori*, qui Textus loquitur de Canonicis dantibus suffragium, & statuit standum esse pro majori parte suffragiorum.

475 Materia praecepti alia est divisibilis, alia indivisibilis. Divisibilis est illa, quae habet plures partes, ad quarum singulas praeceptum obligat: ut praeceptum jejunandi in Quadragesima, quae continet plures dies, ad quorum singulos seorsim praeceptum obligat, similiter & praeceptum recitandi officium quolibet die. Indivisibilis est illa, quae vel non habet plures partes, vel si habet, praeceptum non obligat ad singulas seorsim, sed ad omnes conjunctim, ut praeceptum confessionis, quae continet tres partes, nempe cordis contritionem, oris confessionem & operis satisfactionem, quas praecipit non seorsim, sed conjunctim ad unum Sacramentum conficiendum. Praeceptum recitandi divinum officium est de materia divisibili, ut declaravit Innoc. XI. damnando *prop. 54. pag. 6.* Vide etiam *prop. 33 ab Alex. VII damn. pag. 3. n. 20.*

476 Aegrotus non valens recitare Matutinum, & Laudes, dubitans, an possit reliquas horas, non tenetur ad illas: quia praeceptum de recitando officium non obligat cum periculo gravis detrimenti, aut salutis.

477 Infirmitas excusans non sufficit, si sit levis; nec requiritur, quòd sit gravissima; sed sufficit, si sit gravis. Et quidem in dubio dictum medici, aut experti infirmum

legitimare, sicut & superiorem dispensare posse, non est dubium.

458 Luscus, & qui oculis laborat, si timet legendo visum paulatim deperdere, non obligatur ad Officium legendum. Ipse tamen sicut & cæcus, tenetur recitare Partem illam, quam memoriter scit, ut sequitur ex n. 452.

459 In privata recitatione Matutinum & Laudes ex jam præscripta consuetudine licite recitari possunt duabus horis post meridiem diei præcedentis, usque ad unam circiter horam post ortum Solis diei sequentis. Prima, Tertia, Sexta, & Nona ab aurora usque ad meridiem. Vesperæ & Completorium a meridie usque ad semihoram circiter post Solis occasum. Com.

460 Si autem intra eumdem diem recitentur eo intervallo, quod intercedit inter medium noctis præcedentis, & medium noctis sequentis, quo præceptum durat, non in suis horis, ut supra, est peccatum veniale, & nullum aliqua existente causa; causa ex Diana in Summa, esse potest major devotio, aut periculum supervenientis occupationis, vel in studioso, quia tempus illud vespertinum est ineptum studiis.

461 Qui incipit recitare Officium diei præsentis media hora ante mediam noctem diei sequentis, tenetur recitare quantum potest per eam mediam horam, juxta dict. n. 454. (nisi somno, aut vaporibus mens sit ita occupata, ut sit redditus impotens) quia adhuc præceptum durat. Data autem media nocte, consultum est, & melius, si prosequatur, sed ad id non tenetur, nec satisfacit, quia tunc cessat præceptum, quod quidem est ita affixum diei, ut eo elapso adimpleri non possit. Unde solum peccavit in causa, si voluntarie, & sine legitima causa se reduxit ad eam horam, juxta dicenda de auditione Missæ, & jejunio.

OFFICIUM DEFUNCTORUM, ET VIRGINIS.

462 Psalmi Pœnitentiales, & Graduales non obligant etiam in Choro, quia B. Pius V. per Bullam *Quod a nobis* 1568. pro utentibus Breviario Romano ab ipso tradito abstulit obligationem; concessit Indulgentiam centum dierum recitantibus Officium Defunctorum, & Virginis, quinquaginta autem recitantibus Psalmos Pœnitentiales, & Graduales, diebus a Rubricis præscriptis. Reliquos verò, qui non utuntur Breviario Romano, uti sunt Patres Ordinis Prædicatorum, Carmelitæ, &c. Pius V. reliquit propriis consuetudinibus.

463 In Ordine Prædicatorum consuetudo non obligat sub culpa, ut recte docet, & probat Donatus *tom. 3. tr. 18. q. 48.*

464 Moniales S. Claræ tenentur quoad divinum Officium ritui Fratrum Minorum se conformare, ac proinde non tenentur ad Officium Defunctorum, &c. nisi tempore, vel ex Ordinatione Romano statuto, quia tunc solum Fratres Minores tenentur: idque neque sub culpa, ut dictum est, excepto die Defunctorum. Urb. IV. in 2. *Regula*, & clarius Leo X. 19. Martii 1515. apud Bullar. Rodr. Bulla 46 *Cum, ut notis.*

465 Officium autem Defunctorum die animarum, Litaniæ Rogationum, & D. Marci obligant sub mortali eos, qui utuntur Breviario Romano, itaut teneantur recitare privatim, qui in Choro desunt, & processioni se ii B. nefi.iati, teneantur ad restitutionem fructuum pro rata: quia sunt pars Officii diei. Donatus *cit. qu. 49. & 47.* cum communiori. Quamvis plures cum Pel. *de Monial. c. n. 19.* teneant, Litanias non obligare.

466 Qui verò non utuntur Breviario Romano, stare debent consuetudini suarum Ecclesiarum.

467 In Ordine Prædicatorum à viris doctis ejusdem audio consuetudinem pariter ad Litanias non obligare.

Q U Æ R E S I.

468 *An Moniales S. P. Dominici teneantur sub mortali ad Officium Defunctorum semel in hebdomada recitandum?*

Videtur, quod teneantur; quia Fratres Prædicatores tenentur, & ipsæ ad eorum ritum se obligaverunt.

469 Respondeo non teneri ad illud sub culpa. Ratio est, quia præceptum non est præsumendum, sed debet certo constare, ut supra n. 45 & 176. In casu nedum non constat, sed evidenter constat non adesse pro Monialibus.

Quia Moniales se obligaverunt ad Officium divinum, & Suffragia, quæ exprimuntur in Regula: in Regula autem nulla fit mentio de recensito Officio defunctorum semel in hebdomada recitando, ut constat ex primo, & tertio Capitulo, in quibus agitur de Officio Divino, & Suffragiis. Unde ad illud tantum tenentur, quod est secundum Officio ordinario in Regula præscripto.

470 Confirmatur, quia Moniales se obligaverunt, & obligant ad Regulam, seu constitutiones Regulæ, non vero ad statuta Capitulorum generalium, Regulam namque profitentur, non statuta: Officium autem Defunctorum non est de Regula, sed de statuto Capituli Generalis de anno 1551.

Quod

471 Quod statutum nullo pacto possit Moniales ligare, 1. ob rationem allatam. 2 Quia etiam loquendo de privilegiis, Moniales communicant cum Religiosis viris ejusdem Ordinis solum in favorabilibus, minime in odiosis Donatus tom. 1 p. 2 tr. 6. q. 3. Et in re nostra agitur non de privilegio, sed de odioso, nempe de onere peccati mortalis. Quia statutum est praecise editum pro fratribus. Constat tam ex verbis, quam ex fine, & causa motiva.

472 Ex verbis quae in dist. 1. de Officio Ecclesiae c. 1 fol. 14. col. 3. in fine apud Donatum tom. 3 tr. 18 q. 47 n. 2 sunt: *Item declaramus, quod Fratres tenentur ex praecepto, semel in hebdomada totum Officium defunctorum dicere, cum duo debeat in Ecclesia, omni anno quo commode rationabiliter praetermissa.* Ubi per ly *Fratres* statutum est restrictum ad Fratres: quod si ideo sunt restringenda, quomodo poterit dilatari ad Sorores?

473 *Ex fine, & causa motiva.* Finis enim fuit, ut sic Fratres satisfacerent justitiae, & charitati pro animabus benefactorum ob eleemosynas, & bona fratribus relicta, de quibus vivunt, [illegible] causa motiva, qui finis, & causa non habet locum in Monialibus, quae vivunt non ex eleemosynis a benefactoribus relictis, sed ex propriis dotibus.

Statutum igitur praecise Fratres ligat, ut teneantur sub culpa Officium defunctorum semel in hebdomada recitare privatim, si Choro desint, minime Moniales.

474 Firmatur discursus doctrina, & historia.

Doctrinam praebet doctissimus Donatus, super controversias Regularium peritissimus loco cit. *Officium mortuorum videtur institutum indeterminate pro omnibus benefactoribus, qui non determinant pro anniversariis, unde videntur omnes ad illud omnes, qui bona iis in Ecclesia participant. Hoc idem docet* S. Thomas in *quodl. 6. art. 10.* &c. *Semel in hebdomada, aut singulis mensibus, dicendumque est ei, quod cum modo tenentur accipere bona, quae fuerunt defunctorum, ergo tenendo suffragia tenentur in [illegible] tempore, &c. ex praedicto tenentur pro eis Officium defunctorum dicere. Secus autem dicendum, &c. si Ecclesia [illegible] a sua Ecclesia, & non sit particeps distributionum quotidianarum, &c. Ergo de [illegible] D. Thomae non obligantur recitando Officium Defunctorum omnes ex acceptatione fructuum beneficio, qui quidem proveniunt ex bonis praedictorum, &c.*

475 *Hinc in Ordine Praedicatorum dist. 1 &c. [illegible] praeceptum recitandi Officium Defunctorum, &c. quo sit, ut omnes Religiosi Clerici tenean-tur aliud, ob vocationem semel in septimana publice in Choro recitare, vel privatim, si fuerint impediti a Choro interesse, & [illegible]. Item declaramus, &c. ubi prosequitur verba statuti, ut in num. 472.*

476 En igitur finem, & causam motivam unde in Ordine Praedicatorum emanavit praeceptum onus Officii Defunctorum. Et quia ingeniosus Donatus percepit, ea non habere locum in Monialibus, praecise Fratres, & in specie Religiosos Clericos [illegible] expressit, non Moniales, quas alias Author tanti ponderis haud siluisset.

477 Historiam tradunt Constitutiones ipsa Regulae Ordinis Praedicatorum ex [illegible] Barcinonensi anni 1610. dist. 1 c. 1 de Officio Ecclesiae fol. [illegible] 14. Et clarius habetur in traductione earumdem de latina lingua in vulgarem, edita Panormi anno 1591. ut sequitur.

478 Ob motivum, & finem n. 476. relatum, ex pervetusto tempore in Ordine Praedicatorum recitari solebat in Choro nocturnus unus Officii defunctorum, quem sub nomine Antiqui dicebant, & Sacerdos ille, qui erat deputatus ad Missam pro defunctis canendam, minime alii Fratres. Quapropter Capitulum generale Salmanticense de anno 1551 providere volens timoratorum scrupulis, cum confirmatione, & Authoritate Apostolica statuit, ut sequitur.

479 *Ab[illegible] cum Chorum, quibus Monachis [illegible] ab obligatione recitandi [illegible] tollendum promovet, prout hucusque observatum est. Et in compensationem, pro debito suffragiorum, & statuimus, ordinamus, & ita servari volumus, ut unusquisque, aut alloqui sextis solemnibus abstinentibus (praeter ultimas Pascha, & Pentecostes) totum Officium pro ipsis defunctis cum novem lectionibus quolibet hebdomada semel ab omnibus, & singulis fratribus cum in Choro, quam extra ex devotione persolvatur. Et in feria sequenti pro ipsis una Missa de Requiem canatur, si non sit duo festum solemne, &c. Et hoc mandabitur in omnibus Conventibus nostri Ordinis ab omnibus, super quo tam Praelatorum, quam Cantorum, [illegible], & ab quo omnes, & singulis tenentur, etiam Magistri, & aliis qui libeat, sine dispensatione non absolvantur.*

480 Haec est historia, & forma statuti, ac praecepti, ubi constat praecise, & semper comprehensos Fratres, nunquam Sorores.

Itaque Officium de functorum semel in hebdomada recitandum, hic subrogatum loco nocturni, & Missae, unde nemo certum est, quod nocturnus, & Missa non obligabat Soro-

res, cùm non sint Ministræ Altaris, sed solùm fratres Ministros Altaris, Donatus *ex n.* 3. ita nec Officium semel in hebdomada recitandum obligare eas potest, nam in favorabilibus *subrogatum sortitur naturam ejus, cui subrogatur.* Exclusio ab onere est favorabilis, adeòque si sorores erant exclusæ à priori onere, sunt etiam exclusæ à posteriori subrogato loco prioris.

481 Item in præcepto Officii includitur onus celebrandi, & cantandi Missam die sequenti, quod non afficit Sorores; ita nec onus Officii.

482 Denique commutatio Nocturni in totum Officium fuit facta *in recompensationem, prædebite justitiæ,* ut n. 479. quod debitum justitiæ in fratribus locum habet, qui ex eleemosynis, & donis à benefactoribus legatis vivunt, juxta dicta n. 474. minimè in sororibus, quæ vivunt ex propriis dotibus.

483 Non adducas pro obligatione consuetudinem. Quia non est constans, nam si meæ experientiæ fidem adhibere velis, pro certo habeo plurium annorum experimento, nullam recentis Ordinis Monialem obligationem tamquam certam tenere, sed aliàs eam non adesse certò putantes, alias verò scrupulizantes, dubitantes, & inde consulentes, an pro ipsis extet præceptum sub mortali ad id obligans, vel non?

484 Cæterùm consuetudine (si quæ sit) gratis data, nulla obligatio sequitur. Consuetudo enim ex n. 359. potest esse duplex, una præter legem, quæ ipsa obligationem inducit, & ad hanc requiritur, quòd sit introducta animo se obligandi, ut in n. 360. Alia secundùm legem, quæ non ipsa obligationem inducit, sed supponit præceptum, quod obligationem inducit, & ipsa est solùm observantia præcepti; adeòque si præceptum cadat, cadit etiam obligatio, consuetudine non obstante.

485 Consuetudo in re nostra (si quæ extat) non est, quòd Moniales credant se esse obligatas ex consuetudine, sed ex præcepto obligante fratres ad mortale, unde est consuetudo secundi, non primi generis; cùm igitur sit luce clariùs probatum, prædictum præceptum non habere locum, sed cadere pro Monialibus dicendum est, obligationem recitandi semel in hebdomada Officium defunctorum (consuetudine non obstante) non habere locum, sed cadere pro Monialibus.

486 Confirmatur, quia consuetudo (si quæ adest) non fuit à Monialibus introducta animo se obligandi, sed supposito ex simplicitate, & errore præcepto; unde non est consuetudo imponens, sed supponens obligationem ex præcepto, quod cùm reverà non extet, obligatio non extat. Et hæc est una ex rationibus, quia, non obstante consuetudine, excusantur ab obligatione abstinendi à lacticiniis diebus Sabbathi, mulieres, & simplices falsò putantes ad id habere præceptum. Imò Doctores communiter docent eas esse monendas, ne peccent ex conscientia erronea.

487 Demùm meam resolutionem claram reddit Ordo ipse, qui jussu Reverendissimorum PP. Seraphini Sicci, & Vincentii Bandelli, Generalium Magistrorum, Constitutiones Regulæ, quæ observari debent, emendatas, & in unum collectas, Barcinone anno 1610. impressas publicavit. Ubi primo loco apponuntur *Constitutiones Fratrum Ordinis Prædicatorum cum declarationibus.* In quibus declarationibus dist. 1. *super c.* 1. *de Officio Ecclesiæ* [illegible] & apponitur præceptum sub mortali obligans expressè fratres ad recitandum Officium Defunctorum, uti suprà, nullam mentionem faciendo de Sororibus. Posteà secundo loco apponuntur Constitutiones Sororum Ordinis Prædicatorum, in quibus nullum prorsùs fit verbum de relato defunctorum Officio, ut in n. 471.

488 Quia autem mea mens est, Sacras Moniales solùm à peccato, & scrupulis liberare, eas etiam hortor, ut nedum semel, sed pluries in hebdomada pro sanctis animabus purgatorii Officium recitent Defunctorum.

QUÆRES II.

489 *An Moniales teneantur extra Chorum recitare Officium Defunctorum, quod amoris justitia,* [illegible] *teneantur pro benefactoribus recitare in Choro.*

RESP. non teneri, nisi pro ipsis extet speciale præceptum id exprimens, uti in Ordine Prædicatorum adest pro fratribus, de quo suprà n. 479. Pelliz. *de Monial.* c. 6. n. 19. Quia obligatio illa non afficit singulas Moniales ut singulas, afficit enim Monasterium, adeòque afficit illas, ut faciunt unum corpus morale, quod est Monasterium, quapropter, quia cùm recitatur Officium in Choro, quamvis plures desint, verè dicitur Officium à Monasterio recitatum, jam est oneri satisfactum. Accedit praxis communis, ita namque sine scrupulo observatum videmus.

BENEFICIATI

490 ETiam in minoribus tenentur sub mortali ad horas, nec satisfaciunt suae obligationi, si studio litterarum vacantes per aliquem recitent, quia est obligatio personalis; nam S. Pius V. ait, eum, qui non recitat suo tempore, non facere fructus suos v. *in pag. 2. prop. 21. ab Alex. VII. damn.*

Non tenentur ante adeptam possessionem, etiam si sit provisus, nec si possessio sit litigiosa, sed donec sit pacifica, nisi sit constitutus in sacris.

491 Si sint in sacris, peccant omittendo horas duplici peccato, contra justitiam, & Religionem, in confessione exprimendo, quia ex vi beneficii tenentur ratione contractus cum Ecclesia, a qua beneficium datur ob officium, *cap. fin. dist. 91. cap. fin. de rescript. in 6.* & Pius V. motu proprio: *Const. incip. Ex proximo Lateranen. 1571.*

492 Hinc Beneficiati omittendo tenentur ad restitutionem in conscientia, etiam ante sententiam Judicis v. *in pag. 1. propos. 20. ab Alex. VII. damn.* olim autem restitutionem non arcent, nisi ex publica communitatis lata: v. *cit. 314-171.*

493 Qui plura Beneficia pinguia possidet, non tenetur ad plura Officia, sed satisfacit uno sicut concurrentibus eodem die pluribus festis, satisfacit se solum unam Missa assistendo, quia pia Mater Ecclesia vult multiplicare titulos, non satisfactiones.

494 Obligatus ad horas ex Beneficio, si ex culpabilitate omittat primis sex mensibus post acquisitam possessionem, peccat solum mortaliter, iis elapsis, ultra mortale tenetur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis, ita ut pro toto Officio teneatur restituere fructus omnes illius diei, pro Matutino, aut reliquis horis mediam partem; pro una ex horis sextam partem. Ex Concil. Lateran. ex Pio V. *cit. n. 160.*

495 Caeterum, qui ex Beneficio habet alia onera praeter recitationem Officii, vel est Episcopus, &c. omittendo, solum tenetur restituere partem fructuum correspondentem oneri horarum, nempe tertiam, vel quartam partem. In Hispania praxis est de quinta parte. Gobat. *tom. 1. tr. 3. n. 537.*

496 Restitutio facienda est fabricae Beneficii, vel pauperibus, etiam ipsi Beneficiato, si est pauper, per Busemb. Item applicari potest ad meliorandam domum, & praedia Beneficii, quae etiam veniunt nomine fabricae Beneficii.

497 Restitutio non potest suppleri per eleemosynas a Beneficiato de fructibus Beneficii antea factas ratione cujusdam anticipatae solutionis; quia nec solutio antecedit debitum ex culpa, nec poena delictum; potest autem suppleri per eleemosynas factas post omissionem horarum, quamvis non illo motiva, ob virtualem intentionem, qua dans eleemosynam, satisfacere intendit obligationibus, quas suis peccatis contraxit v. *in pag. 3. prop. 33. ab Alex. VII. damn.* Item potest obtineri condonatio restitutionis per recursum ad Sacram Poenitentiariam.

498 Si Beneficium sit tenue, puta, si ex eo non percipiat tertiam partem ad mediocrem & honestam sui sustentationem requisitam, qua alii Clerici suae conditionis, & loci, communiter uti solent, teneri eo sub mortali ad horas, docet communior opinio. Non teneri, sed sufficere, si ex gratitudine oret pro benefactore, probabile putat Tamb. cum Diana.

499 Si vero plura Beneficia tenuia habeat ad tertiam partem sui sustentationis sufficientis, teneri ad horas quia notabilem sustentationem ab Ecclesia recipit.

500 Illud est Beneficium, vel patrimonium ad honestam sustentationem sufficiens, ex Trid. *sess. 21. cap. 2.* quod ab Episcopis in suis respective locis praescribitur. In Synodo Panorm. de anno 1619 & 1679. n. 97. declaratur, debere esse Panormi scutorum 60. in Dioecesi vero ad minus scutorum 40. v. *cum. 3. n. 50. & 60.*

501 Praestimonia, videlicet portiones deductae ex Beneficiorum redditibus, quae adolescentibus assignari solent, ut sustententur in studiis, & inde possint Ecclesiae deservire, inter Beneficia, saltem quoad effectum recitandi horas, a S. Pio V. comprehenduntur, si dentur in titulum perpetuum, & annexum habeant aliquod spirituale obsequium, quod per laicum exerceri non possit. Sunt autem Beneficia simplicia, alia Beneficia non impedientia; et non sunt Beneficia, nec ad horas obligant, si in temporali obsequio consistant.

502 *Beneficium namque est illud, quod confertur a Praelato personae Ecclesiasticae ad Officium Ecclesiasticum exercendum.* Et proprie definitur *Jus perpetuum percipiendi reditus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod Officium spirituale, auctoritate Ecclesiae institutum.* Unde differt a patrimonio, quod est *Jus percipiendi reditus ex bonis laicalibus*; puta paternis, maternis, &c. Hinc non tenentur ad horas illi, qui habent Capellaniam non sacram, quae videlicet sine auctoritate Episcopi a laicis solet conferri, quia licet hae fru-

ctus

ðus afferit, non eſt vere Beneficium.

503 Non tenetur Vicarius Beneficii, aut Coadjutor cum futura ſucceſſione, etiam ſi gaudeat ſtipendio ſui laboris, vel aliqua beneficii portione, quia ille non eſt beneficiatus, ſed ejus ſubſtitutus, & iſte non eſt beneficiatus, ſed erit.

504 Qui verò habet Capellaniam ſacram, quæ collativa vocatur, quatenus Epiſcopi authoritate confertur, tenetur ad Officium, quia hæc eſt vere Beneficium. Idem dic de habentibus Beneficia manualia, ad nutum videlicet ſuperioris, & amovibilia. Ita & de habentibus Beneficium in commendam, videlicet in adminiſtrationem, ſive in perpetuum, ſive ad tempus, quia eſt vere Beneficium.

505 Intruſum, qui nulliter beneficium obtinuit, quia ſimoniace, cum excommunicatione, &c. eximunt Sanchez, & Caſtrop. Comprehendunt in obligatione Officii Bonac. & alii. Ratio 1 opinionis, quia hic nec habet titulum beneficii, nec fructus facit ſuos; ſed tenetur illud relinquere, & eos reſtituere.

506 Qui ſolo titulo Ordinis, aut alio, qui non ſit beneficii, ſeu capellaniæ collativæ, tenetur ad horas, non tenetur reſtituere, quia non percipit fructus ob onus Officii. Nec qui eſt obligatus ad horas titulo beneficii, tenetur reſtituere, ſi horas omiſit ex invincibili ignorantia, bona fide, oblivione, juſto impedimento, aut ex alia cauſa ſine culpa; quia non debetur in conſcientia pœna, ubi non eſt culpa.

507 Qui caſu aliquo accidentali fructus non percipit, putà ob anni ſterilitatem, vel quia fures depopulati ſunt, item qui fructus pro penſione ſolvit, tenetur ad horas; quia voluntarie onus ſuſcepit. Mendo n. 39.

508 Penſionarius non tenetur ad horas, quia penſio non eſt beneficium, ſed jus percipiendi fructus ab eo, qui habet beneficium. Si verò penſionem percipiat ut Clericus, videlicet, non ob ſæculare obſequium, ſed titulo clericali, & ſpirituali, tenetur non ad Officium magnum, ſed ad parvum B. Mariæ, ſub onere reſtitutionis fructuum illius diei, ex conſt. B. P. V. Si autem ex titulo, v. gr. Ordinis, ſit obligatus ad Officium magnum, non tenetur ad parvum B. Virginis, ſed ſatisfacit per ſolum magnum, quia non præſumitur, quod Pontifex voluerit illum alio gravare onere, ſed ſolum quod Clericus penſionarius non ſit liber ab orando.

509 Tunc dicitur habere penſionem ut Clericus, quando, ut illam habeat, neceſſariò requiritur, ut ſit initiatus prima tonſura. Poteſt autem penſio dari Clerico, aut Religioſo, non titulo Clericali, ſed alio titulo, ſicut & laico, ver. gr. ob merita, ſenectutem, inopiam, &c. & tunc non obligat ad Officium Virginis; quia non datur illi, ut Clerico.

510 Cardinalis tenetur ad horas ſtatim, ac ſciat ſe eſſe nominatum à Papa, Mendo cit. n. 43. quia eſt Caput alicuius Eccleſiæ, cujus habet titulum, unde ſicut Abbates, Priores, Decani, & ſimiles, qui ſunt Capita Eccleſiarum, eo ſolo titulo tenentur ad horas; ita ille. Tum quia Cardinalatus eſt beneficium magnum, habens titulum Eccleſiæ, itaque fructus, & reditus.

DE DISTRIBUTIONIBUS

Fuſe agit Leander *par. 4. tract. 8. diſp. 6.* ex quo

511 Non poteſt quis ad Canonicatum promoveri, niſi intra annum valeat Ordine ſacro inſigniri. vide tom. 3 pag. 418 n. 506.

512 Canonici, & Præbendati distributiones lucrantur correſpondentes horis, quibus aſſiſtunt. Quando ſine legitima cauſa Choro deſunt, illas amittunt, & ſi accipiunt, reſtituere tenentur. Quæ ſunt aliis, qui intereſſunt, dividendæ, v. n. 425.

513 Conceditur à Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 12.* ut abſque alia cauſa, quam levaminis poſſint à Choro per tres menſes abeſſe, qui tres menſes poſſunt eſſe continui, vel interrupti ad libitum, dummodo computentur cum *reſpectu* ad totum annum. Quo tempore poſſunt lucrari fructus Canonicatui annexos, minimè diſtributiones, quæ aſſiſtentibus in Choro tantum competunt. Sacr. Congr. Concil. apud Leand. *par. 4. tract. 8. de p. 6. quæſt. 116. Qui ob 'tantæ ſunt recreationis cauſa, non lucrantur, niſi fructus Præbendarum, non autem diſtributiones quotidianas, ſive ſint antiquæ, ſive novæ, ex cap. 3. ſeſſ. 21. & 22. quæ ſunt deſtinatæ à præbendis.*

514 Si ultrà dictum tempus ſine legitima cauſa à Choro deſint, eos peccare mortaliter, niſi parvitas materiæ excuſet, putà per integram horam, aut, niſi raro, puta ter, aut quater in anno contingat, docet Leand. *cit. q. 33. & ſeqq.* quia ex Jure Canonico, d. n. 440. adſtringuntur ad aſſiſtentiam Chori ſub pœna excommunicationis ferendæ, & depoſitionis.

A mortali autem eos excuſant Tamburin. *lib. 1. in dec. c. 5. § 4. n. 7.* & alii apud Leand. *cit. q. 33.* dummodo animum habeant cedendi diſtributiones tempore abſentiæ, & niſi deficerent in contemptum, aut contra præceptum Superioris, vel ſi ex eorum defe-

ctu

On omitteretur Officium in Ecclesia, aut non diceretur cum solemnitate debita. Quia nullus adest textus, ex quo morta[illegible] obligatio colligatur, [illegible] n. 174. Cui accedit praxis multorum prudentium, qui nullum sibi scrupulum faciunt [illegible]

515 Si in Choro reperiantur duo, aut tres Canonici, excusantur à canendo, minime à recitando alta voce horas.

516 Si suam partem recitent, aut canant submissa voce, ita ut ab altero Choro non possint audiri, satisfaciunt præcepto Officii, non tamen servitio Chori, & consequenter non possunt distributiones lucrari. Quia S. Pius V. Const. 135. prohibet, dari distributiones interessenti, sed non recitanti Officium publice, ut si deles ad devotionem excitare possit, talis est, qui submisse recitat.

517 Excipiuntur Ecclesiæ, ubi viget consuetudo, quòd Canonici solum sint præsentes, & non canant, nisi per Capellanos, & [illegible], ut sunt omnes fere Cathedrales Hispaniæ, quia consuetudo potest derogare jus positivum, [illegible] 295.

518 Si canant Musici, sufficit servitio Chori, & pro distributionibus assistentia personalis, etiam sine attentione; at non ad satisfaciendum Officio.

519 Non possunt Canonici distributiones lucrari, si per aliam Choro assistant, nisi ubi legitima consuetudo adsit: Si notabiliter confabulentur, aut alias actiones attentioni externæ repugnantes exerceant.

520 Lucrari possunt, qui sunt impediti legitima causa, quæ est triplex: Morbus, corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ propriæ utilitas: ex cap. unico de Cleric. non resident. in 6.

OB INFIRMITATEM

521 Lucratur infirmus, si infirmitas sit gravis, judicio prudentis. Quando est levis, sed prudenter timetur, quod ex accessu augeatur. Etiam si infirmitas sit contracta ex propria culpa. Qui podagra laborat. Et Senex septuagenarius.

Canonicus, si post beneficium obtentum fiat cœcus, potest abesse à Choro, & distributiones lucrari. Sac. Congr. Conc. die 12 Aug. [illegible] 1628. & 20. Julii 1619. Idem docet [illegible], Diana p. [illegible] tr. [illegible] resol. 34. contra Leand. [illegible] 49. qui negat de surdo, quia potest adesse Choro, & Declarationes Congr. loquuntur de cœco.

522 Infirmus non lucratur, si ante infirmitatem non erat solitus assistere Choro, quia tunc infirmitas non est causa non interessendi Choro, nam si illa non esset, adhuc non interesset. Hic autem, si in ipsa infirmitate, voluntate [illegible], efficaciter proponeret assistere Choro infirmitate cessante, tunc posset distributiones lucrari, quia jam infirmitas esset vere causa non interessendi.

OB CORPORALEM NECESSITATEM

523 Lucratur Canonicus, si justa corporali necessitate desit. Puta, si grave damnum prudenter timeat in vita, honore, aut fortuna. Si debeat medicinam sumere, aut emittere sanguinem. Si valetudinarius judicio medici domi se continet, aut causa mutationis aeris ad salutem recuperandam alio se transfert. Si somno oppressus, attendere, aut recitare non valeat, quia non est in culpa, & æquivalet infirmo. Secus, si somno nullo pacto resistat, sed acquiescat. Qui tempore pestis grassantis alio se confert. Qui nimis defatigatus a canendo, aliquantulum se eximit, ut spiritum assumat. Qui injuste detinetur in carcere. Secus, si juste, & delictum sit probatum.

524 Injuste excommunicatus, & inde non assistens. Secus, si juste, etiam si absolutionem petat, & juste denegetur, quia ex c. Pastoralis, §. Verùm de appell. justè excommunicatus, esset in pœna ipso facto, & ante judicis sententiam, privatus tam fructibus beneficii, quàm distributionibus quotidianis. Nisi aliquam adsit consuetudo in contrarium, ut dicitur esse in Hispania [illegible] n. 299. Lucratur autem, si ei absolutionem petenti injustè denegetur: quia tunc non est in culpa quoad absentiam à Choro.

525 Eadem pariter dicenda veniunt de Canonico, seu Prebendato suspenso à beneficio, vel interdicto à divino Officio, si sit specialiter ipse interdictus. Lucratur vero, si interdictum sit speciale solius Ecclesiæ, & ipse causam non dederit interdicto, quia tunc absentia non est ei culpabilis. Si autem interdictum sit generale, privatur distributionibus, si desit, tam si causam dederit interdicto, quàm si non; quia si causam dedit, est in culpa, si causam non dedit, privatur, si desit: quia tunc potest, & tenetur assistere Choro; tunc namque celebrari possunt divina, servatis conditionibus infra de interdicto generali adducendis.

526 Tempore autem cessationis a divinis non lucratur, etiam si ipse causam non dederit, quia in hac datur specialis prohibitio juris, quæ non datur in interdicto, nam Greg. X. in cap. *Si Canonici*, §. *Statuti*, *de officio ordinar.* in 6. *decrevit, quod qui causam dedit cessationi a divinis, debeat restituere Canonicis* om-

ne intersit, quod annectitur in eius assistentia *divinis Officiis*.

127? Non lucratur Beneficiarius, si evadat irregularis, & desit, quia irregularitas non impedit celebrationem Officii divini, nec inde assistentiam: unde non privatur distributionibus. Quod est verum, etiam si fuerit irregularis ante Beneficii collationem, quia irregularitas illicitat, non invalidat Beneficii collationem. Diana, Castropal. & alii contra Bonac. & alios, qui volunt, quod invalidet, & consequenter privet.

128? Lucratur, si desit tempore, quo polluta manet Ecclesia, quia non stat per ipsum.

OB EVIDENTEM ECCLESIÆ PROPRIÆ UTILITATEM.

129? Utilitas esse debet gravis, certa, & propriæ Ecclesiæ: non sufficit levis, dubia, aut alterius Ecclesiæ. Sufficit, si sit Ecclesiæ universalis, quia utilitas communis est propria cujusque. Unde Bonac. in nova editione *disp. 1. de horis*, affert Declarationem Cardinalium: *Quòd si quis Beneficiarius absit a propria Ecclesia ad emendandum, ac transferendum aliam ...... provinciæ, tunc possit distributiones Ecclesiæ suo tempore*. Huc applicanda sunt dicta n. 122.

130? Canonicus, qui sponte comitatur Episcopum, aut ab eo mittitur ad visitanda suo nomine limina, lucratur, quia agit propria Ecclesiæ negotium, Pontificem instruendo de ejus statu ex Const. 17. Sixti V. non sic Parochus, nisi visitatio intra bimestre perficiatur, quia ex decl. S. Congr. non potest Episcopus occupare Parochum ultra bimestre.

131? Lucratur, qui ad Concilium mittitur tamquam Theologus, Procurator, &c. Qui a suo Capitulo ad Principem, &c. legatus mittitur. Qui tempore Officii de mandato Capituli in computis, & rationibus Ecclesiæ faciendis, & sumendis occupatur. Canonicus, qui sede vacante est electus Vicarius Capituli, & inde desit, quia utilitas est Ecclesiæ, quòd occupetur unus Capituli, quàm totum Capitulum. Secus, si sit electus Vicarius Episcopi: quia hic Episcopo, non Ecclesiæ servit, & ideo fructus percipere potest, non distributiones.

132? Lucratur Archidiaconus visitans Ecclesiam, jura, aut redditus suæ prebendæ, quia tunc servit in re utili Ecclesiæ.

133? Non lucratur, qui abest causa voti adimplendi, qui tempore divinorum Officiorum detinetur in ..... confitendo, ex sua devotione Missam celebrando, nisi ei faveat consuetudo, quia abest in sui utilitatem. Lucratur verò, qui tunc celebrat de mandato Superioris in Ecclesiæ servitium.

134? Poenitentiarius ad Confessiones deputatus, lucratur tam distributiones Chori, quàm alias, quæ extra Chorum lucrari solent, puta ob Litanias, Processiones, &c. dummodo in Ecclesia assistat, audiens, aut paratus Confessiones audire, Trid. *sess. 24. de refor. c. 8.* quia tunc censetur præsens in Choro.

135? Canonicus Magistralis, aut Lectoralis, non lucratur distributiones correspondentes horis, quibus concionem, aut lectionem componit, quia ex decl. S. Congr. tunc non dicitur abesse in servitium propriæ Ecclesiæ, nisi remote. Lucratur verò ex ..... distributiones correspondentes non solum horis, quibus legit, aut concionatur, sed omnibus horis illius diei, quia exercet actionem magis laboriosam, quàm alii præbendati, & quæ majorem præparationem exposcit. Decl. S. Congr. Conc. apud Garciam. Non extenditur tamen hæc gratia ad horam Matutini diei sequentis, quæ præcedenti die post Vesperas recitari solet: Ex Decl. S. Congr. apud Garciam, & Leand. *tr. 1. q. 150.*

136? Canonicus, qui simul curam animarum habet in alia Ecclesia intra, vel extra Civitatem, sed intra Diœcesim, tunc pro tempore, quo in curata Ecclesia resederit, actu Sacramenta ministrans, aut alia, quæ ad ejus curam spectant, exercens, distributiones Ecclesiæ Cathedralis aut Collegiatæ lucratur, quia habetur tamquam ibi præsens, & absens: Ex Trid. *sess. 24. de refor. cap. 12.* idem dicendum venit de Parocho.

137? Canonici Examinatores, aut ab Episcopo assumti Administratores piorum locorum, Visitatores Ecclesiarum diœcesis, Vicarii foranei, Deputati Monasteriorum, &c. fructus lucrantur, non distributiones: quia non sunt occupati servitio propriæ Ecclesiæ, sed Episcopi, aut diœcesis. Nisi illis faveat consuetudo. Imò de Examinatoribus extat Decl. S. Congr. Concil. apud Leand. *tr. 1. q. 157.*

138? Canonici assistentes Episcopo solemniter in Cathedrali, aut in alia Ecclesia celebranti, lucrantur distributiones. Secus, si privatè celebret, nisi adsit consuetudo.

139? Præbendati inservientes Episcopo in Officiis Capellani, Secretarii, &c. percipiunt fructus præbendæ, quia habentur pro præsentibus: minimè distributiones, quia non sunt occupati in utilitatem propriæ Ecclesiæ, sed Episcopi, Ex *cap. de cætero*, & *cap. ad audientiam*, *de Cler. non resid.* Inservientes verò Summo Pontifici utrumque lucrantur: Ex *cap. cum dilecti*

ctus

Dus de Cler. non resid. sed non distributiones nisi privilegium habeant.

540 Inservientes verò legato Pontificis, Regi, Cardinali, &c. non solùm non lucrantur distributiones, sed neque fructus, si absentia à propria Ecclesia excedat tres menses. n. 113.

541 Auditores Rotæ Romanæ acquirunt fructus & distributiones suarum præbendarum in absentia, ex concessione *Clem. VII. per Bullam Cum nos* 1525. Item Inquisitores ex priv. Pauli III & Pii V quod ad alios Ministros, putà Fiscales, Quodlibetarios, Consultores, & ad favorem fidei, extendunt Castropal. & Trullench. apud Leandrum *tr.* q. 536 nam causa fidei est communis n. 119. Gaudent hoc privilegio Inquisitores, loquendo de beneficiis simplicibus, dignitatibus, & præbendis, minime de beneficiis curatis. Ex Decl. S. Congr. apud Leand. *tr.* q. 157.

542 Collectores generales Cameræ Apostolicæ, ejusque officiales, in absentia lucrantur fructus, & distributiones, ex priv. Sixti V. 8. Maii 1590.

543 Docentes publicè in aliqua universitate, aut studio generali Theologiam, lucrantur fructus in absentia à propria Ecclesia, ex *cap. finali de Magistris*, minime distributiones, ad differentiam Magistri, aut Doctoris docentis in propria Ecclesia. *in* n. 155. Idem si legat publicè Jus Canonicum, quia licèt textus loquatur de Theologia, extenditur ad Jus Canonicum, quoniam æquè prodest Ecclesiæ. Non sic jus civile, hinc Clemens studium juris civilis Regularibus prohibent. Item lucrantur fructus, licèt non distributiones, si publicè Grammaticam doceant, colligitur *ex cap. Quia nonnulli, de Magistris*, quia ad Theologiam, & Jus Canonicum est necessaria.

544 Non sufficit, si legant in quolibet studio particulari, sed esse debet Universitas, seu studium generale, ad hunc finem à Pontifice, aut supremo Principe erectum. Ex Decl. Sacr. Congr. apud Leand. *tr.* q. 166.

545 Parochi, si legant ubi supra Theologiam, aut Jus Canonicum, lucrantur fructus suorum beneficiorum, minimè si Grammaticam doceant. Ex Decl. S. Cong. apud Leandr. *tr.* q. 166.

546 Præbendati studentes fructus præbendarum lucrantur, licèt non distributiones, si studeant publicè Theologiæ, aut Juri Canonico in Universitate, aut studio generali, ut suprà, & dùm studentes majori parte anni commorentur de licentia Ordinarii, ex Declar. S. Cong. qua ad Ordinarium spectat examinare super ætate, sufficientia, ac divinum cultus ob eorum absentiam detrimentum patiatur, & alia à jure requisita.

547 Aliter est dicendum de Parocho; nam ex Trid. *sess.* 23 *de refor. cap.* 1. non permittitur Episcopus concedere licentiam Parochis, ut à propria Ecclesia absint ultra bimestre, nisi ex gravi causa, qualis non est studium in Parocho. Et accedit Decl. S. Congr. Conc. 22. Februarii 1590. quæ *Censuit, Parochis causa studiorum non esse dandam licentiam, ideo hodie per Concilium non admittantur, nisi qui per concursum antea idonei fuerunt judicati.*

Præmissam licentiam concedere potest Episcopus Præbendatis, & beneficiariis non curatis, non nisi ad quinquennium, *ex cap. finali, de Magistris*. At eam extendere posse ad septennium, tenet Leander *tr.* q. 153. ex alio prudentiori *cap. cum ex eo, de elect. in* 6.

548 Si beneficium constat ex solis distributionibus quotidianis, absentes ratione studii eas lucrantur omnes, demptâ tertiâ parte. Quia tunc distributiones illæ succedunt loco fructuum. Ex Decl. Sac. Congr. apud Leand. *tr.* q. 154.

549 Denique Episcopus dispensare non potest, ut Præbendatus, aut Beneficiatus, qui abest recreationis causa, distributiones percipiat; quia talis perceptio est prohibita à Trid. *sess.* 24. *de refor.* c. 12.

De Horis Canonicis, Beneficiatis, & distributionibus, agunt Mastrius *disp.* 14. à n. 47. Diana *par.* 2. *tr.* 12. Jo. de la Cruz *pag.* 13. Bonac. *tom.* 1. *pag.* 586. Castrop. *tom.* 2. *tr.* 7. *disp.* 2. & 3. Bossius, *l.* 4. *c.* 2. *d.* 2. Gobat *tom.* 1. *tr.* 5. & maximè Leand. *tom.* 6. *tr.* 8. Dominus *tom.* 5. *tr.* 18.

CAPUT IV.

DE SACRILEGIO.

550 Sacrilegium, *est usus, seu violatio rei sacræ*. Res sacræ sunt ea omnia, quæ ad cultum divinum sunt destinata. Est triplex; personale, quo persona sacra; locale, quo locus sacer; & reale, quo aliæ res sacræ violantur.

PERSONA SACRA

551 Est, *quæ per votum, aut ordinem sacrum est Dei famulatui dicata*. Tribus modis lædi potest: 1. per violentam manuum injectionem 2. per usurpatam jurisdictionem, personas Ecclesiasticas ad judicium sæculare trahendo, vel iisdem vectigalia imponendo: 3. per actionem venereum, sive externam, sive internam.

552 Probabile est, non esse opus in Confes-

fio-

fione spectare, an votum sit solemne, vel simplex, quia non differunt specie, sed accidentaliter, secundùm magis, & minus. Nec an duplici titulo persona sit sacra; quòd scilicet sit Sacerdos, & Religiosus, quia moraliter est una numero malitia. Unde sufficit dicere *habui copulam cum habente votum castitatis*.

553 Religiosus, qui suis tactibus polluit sæcularem, peccat contra castitatem, sive propriam delectationem habeat, sive non, quia voto adstrictus, qui abutitur suis membris ad actum venereum, peccat contra propriam castitatem, talis est, qui tactibus suarum manuum alium pollfuit; liquet de muliere voto ligata, quæ si sit socia fornicationi sæcularis, etiam sine propria delectatione, peccat contra propriam castitatem, quia abutitur membro suo ad actum venereum. v. n. 515.

NOMINE LOCI SACRI.

554 IN ordine ad effectum refugii, non solum intelligitur Ecclesia cum suis Capellis, sed etiam Sacristia, & totum Monasterium, imò & totum Episcopi Palatium, quia sumus in favorabilibus. In ordine verò ad effectum sacrilegii, in homicidio, mutilatione, humani seminis effusione, & furto, venit sola Ecclesia cum cœmeterio, minime Sacristia, Monasterium, Campanile, & similia; quia sumus in odiosis. In ordine demum ad pollutionem, seu violationem, venit locus ille, qui spectat ad corpus interius Ecclesiæ, à tecto interiori usque ad pavimentum, & à parte interiori portæ Ecclesiæ usque ad ultimam partem Aræ majoris, inclusis Choro, Capellis, & Organo. v. à n. 568.

555 Cœmeterium, quod est locus ab Ecclesia distinctus, singulariter benedictus, & destinatus ad sepulturam fidelium, violatur; eo tamen violato, non violatur Ecclesia, unde sufficit, ut ipsum reconcilietur; polluta autem Ecclesia, polluitur cœmeterium, quia principale non sequitur accessorium, sed è converso.

RES SACRÆ

556 SUnt plures. 1. Sacramenta; 2. Vasa sacra, Imagines, Reliquiæ Sanctorum, Scriptura Sacra, sacræ cæremoniæ. 3. ornamenta Ecclesiæ, & ministrorum ejus: 4. bona temporalia Ecclesiastica in sustentationem Ecclesiæ, & ejus ministrorum deputata. Adeòque, qui male, & irreverenter contra ea se gerit, sacrilegium committit.

557 Hinc reale sacrilegium est, Sacramenti susceptio, vel administratio in mortali, simonia, fractio sigilli sacramentalis, profanatio sacrorum vasorum, aut vestium, ut si quis Calice in convivio utatur, aut ornamenta Altaris, & Sacerdotis in profanos usus applicet. Sermo autem est de iis, quæ consecrari, aut benedici solent, nam adhibere ad nuptias, vel communem usum tapetia, candelabra, & similia, quæ mediatè sacro ministerio inserviunt, non est peccatum mortale, nisi fiat ex contemptu. Sacrilegium reale est suppressio piorum legatorum, vel jurium Ecclesiæ defraudatio. Peccatum contra votum est sacrilegium, quia res Deo destinata violatur.

558 Sacrilegium non est peccare die festo, nisi fiat ex contemptu; quia tempus extrinsecè se habet ad actiones.

LOCUS SACER

559 QUatuor modis lædi potest. Primò, per strepitum forensem, ut si quis negotiationes, seditiones, stabulationes equorum, mercaturam, aut similia faciat in locis sacris.

560 Secundò, læditur sacrilege per furtum tribus modis. Scilicet, quando quis furatur 1. Sacrum de sacro, hoc est rem sacram, ut calicem, vestem, & bona propria Ecclesiæ, in loco sacro. 2. Sacrum de non sacro, scilicet rem sacram in loco non sacro, nempè extra Ecclesiam. 3. Non sacrum de sacro, scilicet, rem profanam non sacram, v. g. pecuniam, aut aliam rem, quæ sit Ecclesiæ, aut ejus custodiæ tradita, deposita, aut ei accommodata.

561 In his furtis sacrilegium committitur, quia in his tantum res sacra, & loco sacro injuria infertur, minime in cæteris, quare si quis crumenam divitis, pecuniam Parochi, quam etsi jure Ecclesiastico, nomine tamen suo, non Ecclesiæ, possidet, furetur, sacrilegium non committit, nisi fiat cum notabili injuria loci sacri.

562 Tertiò, læditur per pollutionem: *ut à n. 568*.

563 Quartò, per actus repugnantes ejus immunitati: *ut à n. 605*.

ECCLESIA CONSECRATA EXECRATUR,

564 SI parietes secundum majorem partem simul diruantur, seu corruant: minimè, si destruantur successivè, aut tandem Ecclesia tota reædificetur: quia tunc secundum prudentem hominum æstimationem censetur eadem perseverare. Secus, si tota simul, licèt postea reædificetur.

565 Nec execratur, si parietibus integris remanentibus, tectum, & alia opera lignea ruant, aut comburantur, quia consecratio magis principaliter parietibus inest. hinc in parietibus collocantur Cruces. v. n. 585.

Ec-

166 Ecclesia verò benedicta non amittit benedictionem partialiter destructa, quæ benedictio inest solo.

167 Si tamen destruantur ubique [illegible], ut reædificetur, eo ipso amittit privilegia loco sacro competentia.

ECCLESIA POLLUITUR

168 Primò, per injuriosam sepulturam, nempe, si [illegible] fuerit [illegible] [illegible] Ex Conc. Nicæno, Diana p. [illegible]

169 Secundò, per sepulturam excommunicati vitandi, aut infidelis etiam infantis, cum, si sit filius parentis fidelis, licet decesserit sine baptismo; quia est pars hominis Christiani. Consuetudo tamen est, ut non sepeliatur in Ecclesia.

170 Tertiò, per homicidium injuriosum, aut mutilationem; unde injuriosa suffocatio, aut occisio hominis facta in Ecclesia absque sanguinis effusione, polluit Ecclesiam.

171 Quartò, per violentam, & injuriosam sanguinis humani notabilem effusionem, quæ non sit è naribus, aut dentibus, cum hæc organa sint facile ad emittendum sanguinem.

Effusio aliquarum guttarum, etiam injuriosa, non polluit, nisi occidat, quia effusio abundantiam significat.

172 Quintò, per copulam illicitam, aut humani seminis effusionem, quæ sit peccatum mortale, licèt non cadat in terram, dummodo sit externa.

173 Per homicidium, effusionem sanguinis, & pollutionem violatur Ecclesia, etiam si sint occulta. Ex cap. Si ecclesia, de adulterio, ubi præcipitur reconciliari Ecclesiam, in qua quidam adulterium secretum commiserat, postea à muliere publicatum, quia non violatur Ecclesia, nisi per injuriam, ubique, quando sit injuria. Per hoc autem, quod copula v. g. occulta incipiat post dies octo impedire à sacris, quando est facta publica, & indigeat tunc reconciliari, non prius, non sequitur, quòd prius non fuerit violata. Sicut ex hoc, quod percussor occultus Clerici incipiat post dies octo vitari, quando percussio est facta publica, non sequitur, quòd non fuerit prius excommunicatus, sicut igitur publicatio in hoc casu non facit excommunicatum, sed vitandum, ita in primo non facit Ecclesiam pollutam, sed impeditam à sacris, & reconciliandam. Diana p. [illegible] & Bonac. contra Tamb. in Meth. Confess. l. [illegible] §. [illegible] n. [illegible] & alios.

174 Copula conjugalis, si fiat ex necessitate, v. g. ad vitandum periculum incontinentiæ conjugum, aliam secum aptam non habentium, non polluit Ecclesiam, benè verò si fiat sine necessitate, quia tunc est injuriosa, & sacrilegium.

175 Si quis polluat violenter in Ecclesia adolescentem consentientem, & non consentientem, violatur Ecclesia, quia licet ejus pollutio non sit voluntaria, & peccaminosa adolescenti, est voluntaria, & peccaminosa eam causanti; & inde est injuriosa Ecclesiæ.

176 Ut praedictæ actiones polluant Ecclesiam, requiritur injuria, hinc Ecclesiam non polluit. 1. Effusio sanguinis facta ob propriam defensionem. 2. Facta casualiter, aut ab infante, vel insano, secus, si eorum sanguis effunderetur, quia licet non possint facere, possunt pati injuriam. 3. Si vulnus sit factum extra Ecclesiam, & percussus ingrediatur intra, & ibi effundatur sanguis, aut moriatur, secus si vulnus sit factum intus, & percussus sit egressus extrà; & ibi sanguis effusus, vel ductus ad domum post paucas horas moriatur, quia homicidium censetur factum in Ecclesia, nam injuria fit Ecclesiæ, quando datur causa physica effusionis sanguinis in Ecclesia. 4. Sectio violenta venæ in Ecclesia, ex qua copiosus sanguis effluxit, si ex illa non sequatur mors, benè verò, si sequatur mors. Ratio primi, quia vena est naturaliter capax sanguinis emittendi, ratio secundi, quia tunc est homicidium.

177 Polluit Ecclesiam. 1. Recisio digiti, non tamen sit mutilatio, nam digitus non est membrum, sed pars, cum exit tamen notabilis effusio sanguinis. 2. Occisio fidelis facta in Ecclesia ab hæretico ob fidem, quia licèt occisio sit martyrium, occisori est peccatum, & alteri est injuria facta. [illegible] 3. Occisio unius ex errore facta pro alio in Ecclesia, quia ratio formalis injuriæ desumitur ex loco sacro; & jam occisio, aut vulneratio sint inventa in loco sacro, materialiter autem se habent individua Petrus & Paulus. Vide [illegible] 4. Si Petrus existens extra Ecclesiam, vibrat [illegible] intra Ecclesiam, & ibi occidat hominem, quia mors est extra, occisio verò, & actio vulnerativa intra Ecclesiam.

178 Quintò. Si quis fuerit in Ecclesia verberatus, ita, quamvis non sit effusus sanguis, fuerint tamen cum fracta ossa, & contusa corpora, est violata Ecclesia, si intra breve tempus sequatur mors, quia talis verberatio est homicidium. Secus, si non sequatur inde mors.

579 Tertiò. Si quis alium in subita & improvisa rixa in Ecclesia occidit, violatur Ecclesia, quia ex hoc, quòd occisio fuerit subita, & casualis, non sequitur, quin fuerit voluntaria, & inde injuriosa, ut potuerit ab occisore impediri. v. n. 641.

QUÆRES

580 *Quidam latro sententiatus ad mortem fuit [illegible] intra Ecclesiam, ad quam confugit, laqueo videtur occisus, aut suffocatus. An Ecclesia sit violata?*

RESpondeo cum distinctione. Vel enim talis occisio, aut suffocatio fuit facta ex abrupto, & absolutè à Ministris voluntariè, aut jubente Judice. Et sic Ecclesia violatur, quia licet occisio delinquentis per sententiam Judicis facta sit justa, est tamen irreverens, & injuriosa loco sacro, cùm ejus sanctitati repugnet.

581 Vel evenit casualiter, aut ob defensionem vitæ ipsorum ministrorum, quatenùs ministris conantibus eum capere (cùm non gauderet immunitate, quod est omninò supponendum, ex n. 641.) inter tumultum, & motum, è latere unius ministri tormentum bellicum [illegible] fuit occisus; vel quatenùs defendere se volens, ne caperetur, dum arma verteret ad occidendum ministros, fuit ab altero eorum in defensionem præventus, & occisus. Et tunc Ecclesia non violatur, quia homicidium casu, aut in defensionem factum non est culpabile, nec injuriosum.

582 Nec polluitur Ecclesia, si tale homicidium sit voluntariè factum, quatenùs Reipublicæ perturbator aliter capi non poterat. [illegible] t. 1. tr. 3. disp. 4. n. 1.

583 Secundùm autem dictum de n. 581. difficulter poterit habere locum in casu suffocationis, quia dum Ministri ita eum capiunt, ut valeant suffocare, poterunt vivum eum reddere, ac extra Ecclesiam ducere, adeòque cùm intra Ecclesiam suffocent, excusari non possunt ex capite propriæ defensionis.

PLURA DE POLLUTIONE RESOLVUNTUR.

584 POlluta una Capella, aut Altari, polluitur Ecclesia, & è converso, quia injuria, & pollutio, in quovis loco intra Ecclesiam eveniens, totam Ecclesiam, ejusque cæmeterium contiguum afficit: v. n. 555.

585 Exsecratis verò Altaribus fixis, non exsecratur Ecclesia, nec è converso, [illegible] l. 6. tr. 3. cap. 3. dub. 4. n. 2. quia inter benedictionem, ac pollutionem ex una parte, & exsecrationem, ac consecrationem ex alia; hoc est discrimen, quòd per benedictionem, & pollutionem benedicitur, & polluitur totum, quod est intra Ecclesiam, & ideò polluto Altari polluitur Ecclesia, & è converso. Consecratio verò Altarium fixorum, & Ecclesiæ est distincta, ideo regulariter datur, quòd Altaria sint consecrata, non sit Ecclesia; & ideò justum est, ut exsecratis Altaribus fixis, non exsecretur Ecclesia, nec è converso.

586 Polluta per homicidium una sepultura subterranea, polluitur Ecclesia, quia est pars Ecclesiæ, ac proinde facit unum cum Ecclesia, nam nomine *Ecclesiæ*, venit *tota area contenta loco ad sacros usus, & ad fidelium corpora humanda*.

587 Si verò subtus Ecclesiam cellula adsit sepulturæ similis, non tamen destinata ad fidelium sepulturam, sed ad ligna conservanda, & alia pro usu Ecclesiæ, talis cellula non erit capax pollutionis, quia non est locus sacer, quantùm ad præsentem effectum, ex num. 554. cùm non sit locus destinatus ad usus sacros sacrificii, aut sepulturæ fidelium.

588 Item, si in aliqua Ecclesia adsint cellulæ intra concavum parietis, è parte interna Ecclesiæ, tunc polluta cellula, polluitur Ecclesia, quia est pars Ecclesiæ. Si verò sint divisæ ab Ecclesia pariete lapideo, ligneo, &c. & solum habeant crates intra parietem Ecclesiæ, ubi Confessiones excipiuntur, ut esse solent in Ecclesiis Monialium; tunc tales cellulæ non sunt capaces violationis, quia quoad effectum pollutionis, ex n. 554. non sunt loca sacra.

589 Si etiam Ecclesia ex pluribus [illegible], & propè postea constructa, qualis esset Panormi Ecclesia D. Petri, si ejus tres Ecclesiæ [illegible] essent separatæ, non columnis contentæ, sed parietibus, una polluta, non essent aliæ pollutæ, ex cap. un. de consecr. in 6. ubi dicitur: *Non omnes, sed plures contiguas esse [illegible], quæ quamvis sibi cohæreant, parietes tamen mediis [illegible]*, adeòque cùm dictæ Ecclesiæ sint separatæ parietibus mediis, non una sed plures Ecclesiæ censentur, ac proinde polluta una, non sequitur, quòd polluantur aliæ. Non impediunt tamen Ecclesiarum pluralitatem per hoc, quòd est una in aliam detur aditus, quia verè sunt distincta vasa.

590 Idem sequitur dicendum de Ecclesiis, quarum una est subtus aliam, sint namque separatæ pariete medio, nempè fornice, qui quidem secundùm faciem superiorem,

est

est interior uni vasi, respectu cujus habet rationem soli, & secundum inferiorem est interior alteri vasi, respectu cujus habet rationem tecti, taliter ut sit idem materialiter, diversis formalitatibus secundum formalem prædictam assignationem in ordine ad constituendum duo vasa.

DE RECONCILIATIONE ECCLESIÆ.

591 Ecclesia polluta est reconcilianda. Si sit benedicta, eam reconciliare potest simplex Sacerdos aqua à se benedicta, utendo formula Ritualis Romani.

592 Si sit consecrata (qualis censetur, si constet ex fama publica, aliqua scriptura authentica, vel si celebretur festum Dedicationis, aut si adsint signa, seu Cruces consueta affigi in Dedicatione) tunc est reconcilianda ab Episcopo aqua per ipsum, cum sale, vino, & cinere, benedicta. Qui non potest suam facultatem simplici Sacerdoti, nec suo Vicario, qui non sit Prælatus, delegare, ex c. Aqua, de consecr. Eccles.

593 Prælati tamen Regulares, etiam locales, possunt proprias Ecclesias consecratas in casu pollutionis reconciliare, ex priv. Leonis X. Bulla [illegible] apud Rodr. Debent tamen ad habere aquam ab Episcopo proprio benedictam, si hic non distet per duas dietas, videlicet per quadraginta milliaria. Si vero ultra distet, ut possunt aquam ab ipso Prælato regulari benedictam. Si Episcopus existat extra diœcesim, distet tamen, ut suprà, à loco, ubi violatio accidit, censetur distans, licet sit ibi ejus Vicarius, quia Vicarius non potest [illegible] quia alias nunquam contingere posset casus de usu privilegii.

594 Ecclesia polluta non reconciliatur per sacrificium ibi peractum, de Lugo de Sacr. [illegible] contra Dianam [illegible] & Tamb. [illegible] Primo, quia si sacrificium esset sufficiens ad Ecclesiam pollutam consecrandam, esset sufficiens ad eam non consecratam consecrandam. Secundo, quia est jure præscriptum, quòd si pollutio contingat incepto Canone, sed ante consecrationem, Sacerdos debeat Missam prosequi, & perficere [illegible] & tamen Ecclesia non reconciliatur, ut declarant Sacri Canones, licet Sacrificium, & consecratio fiat post violationem. Tertiò, quia in Ecclesia violata potest de licentia Episcopi in casu necessitatis celebrari, & tamen prava est, ut postea reconcilietur.

595 Non obstat fundamentum opinionis oppositæ, quòd per Sacrificium eadem benedicantur vestes non benedictæ, sed consecrantur patena, & calix non consecrata, in quibus sacra unctio requiritur, quatenus sacrificium æquivaleret, imò eminenter unctionem contineret; nam ex sacrificio non habetur sacer ille contactus cum Ecclesia, qualis in vestibus, patena, & calice.

596 Qui celebrat in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur, nullam censuram, aut irregularitatem incurrit; quia nulla est expressa in jure.

597 Peccat tamen mortaliter, nisi excuset necessitas, in casu enim necessitatis, puta si die festo non suppeteret populo alia Ecclesia, in qua posset Missam audire, vel si mane, quo in aliqua Ecclesia celebrandum festum solemne, homicidium contingeret, tunc posset de licentia Episcopi ibi celebrari. Imò licentia non esset necessaria, si opportuno tempore ad Episcopum recursus fieri non posset. Tamb. [illegible]

QUÆRES I.

598 *Ecclesia fuit violata per sepulturam excommunicati vitandi. Quid agendum?*

Dico, quod corpus esse exhumandum, & extra Ecclesiam projiciendum, si tamen possit discerni, aliter esse tolerandum, *ex c. Sacris, de sepult.* & locus ipse est reconciliandus, ut supra.

599 Ipsi verò, qui sciunt, & tamen hujusmodi excommunicatos in Ecclesia, aut Cœmeterio sepeliunt, sunt ipso facto excommunicati ex *Clem. Eos qui, tit. [illegible] de sepult.* [illegible], si id faciunt quacumque [illegible] culpabili crassa, quæ jus scientiam, & præsumptionem excipit [illegible] num. 379.

QUÆRES II.

600 *An incurrant excommunicationem [illegible], qui non physicè sepeliunt, verbi gratia mandantes, consulentes, aut favorem dantes ad sepeliendum?*

Negat Cajet. apud Donatum [illegible] quia ibi solùm loquuntur de sepelientibus, & cum sit pœnalis, non debet extendi ad casus non expressos.

Resp. Affirmative, Donatus [illegible] & Suarez [illegible] quia nomine sepelientium veniunt etiam mandantes, &c. nam cum sint causa influentes in actum sepeliendi, dicuntur sepelire.

601 Secundo, quia alias lex pœnalis esset inutilis, & ludibrio exposita. Esset inutilis, quia talis lex est edicta, ut pœna spirituali terreat, & coerceat ab hujusmodi excessu, qui non impediretur, si pœna solùm afficeret vilem ministrum, qui aliud non intendit, nisi mercedem sui ministerii, & non

principales ipsos, qui id mandant, consulunt, &c quoque de fulmine legis non curarent; imò illud deriderent, cùm non eos feriret, & ita esset ludibrio. Unde ratio in oppositum est vera, quando finis legis non ruit, nec inutilis redditur.

602 Verum tamen est, non comprehendi eos, qui tantùm committunt funus, cantant, luminaria deferunt, & similes, atque illi, qui cadaver suis humeris ad Ecclesiam deferunt, si non deferant sepulturæ, nec operiant terra, aut mandent operiri, quia non dicuntur sepelire.

De sacrilegio, pollutione, & reconciliatione, agunt Scotus in 4. dist. 13. q. un. litt. et M. stirus dist. 11. n. 35. Bonac. tom. 1. p. 517. Jo. de la Cruz pag. 309. 309. Tamb. tom. 1. lib. 2. c. 6. §. 3. lib. 7. cap. 2. §. 1. & in meth. c. lib. Miss. 1. & 3. Busemb. lib. 3. tr. 1. c. 2. d. 2. Dominicus Port. Rodr. Miranda sub tit. Benedictio Ecclesiæ. Sacrilegium, Clericatum de 10 ad 31.

IMMUNITAS ECCLESIASTICA

603 Est exemptio ab oneribus sæcularibus.
604 Est triplex, Localis, quæ Ecclesiis, & aliis locis Ecclesiasticis competit, Realis, quæ rebus, seu bonis ad Ecclesiam, aut Clericos pertinentibus, & Personalis, quæ ipsis personis Ecclesiasticis competit.

IMMUNITAS LOCALIS

605 Duo continet jura. Primum est jus immunitatis ab actionibus prophanis, & sæcularibus, & loca sanctitati repugnantibus; quod est de jure non solum Canonico, & civili, sed etiam divino, ex pluribus Sac. Script. locis, maximè Marci 11. ubi Christus Cæpit ejicere vendentes, & ementes in templo, & docebat eos: Nonne scriptum est, quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fecistis eam speluncam latronum.

606 Hac immunitate gaudent Ecclesiæ consecratæ, benedictæ, cæmeteria, & oratoria in ædibus privatis, aut agris, ab Episcopo ad divinum cultum deputata.

607 Actiones, quæ ibi prohibentur, sunt lites, & causæ sæculares, maximè sanguinis, & pœnæ corporalis, negotiationes, fœda colloquia, publica communitatum laicorum concilia, & de rebus temporalibus, ludi theatrales prophani, comœdiæ, c. Cùm decorem 12. de vita, & honest. Cleric. convivia, & similia, c. Nec oportet 5. c. Nulli 4. dist. 41. Hinc, si aliquod judicium laicale, criminale, aut civile in Ecclesia agatur, nullum est, & invalidum, ex c. Decern. 2. de Immunitate. in 6.

Insuper Ecclesia non debet incastellari ad offensam, potest verò ad defensam, ut bona defendantur à malis. Hinc non peccant, qui tempore hostilitatis, non valentes alia via se tutos reddere, ad Ecclesiam confugiunt, & ibi fortificantur. Alarius pag. 101. n. 17. n. n. 611.

608 Secundum est, jus asyli, & refugii, quo gaudent loca sacra, ut rei ad ea confugientes, non possint per vim extrahi.

IMMUNITAS ASYLI, ET REFUGII

609 Est solùm de jure humano, Canonico, & civili, maximè ex toto tit. de his, qui fugiunt ad Ecclesiam. Est enim hic sermo de Immunitate Ecclesiastica, & Canonica, minimè de Politica, & Civili, qua gaudent Palatia Principum, & Oratorum, juxta consuetudinem Regionum.

LOCA, QUÆ GAUDENT

610 Sunt Ecclesiæ omnes, auctoritate Episcopi constructæ, etiam si non sit ibi Eucharistia, & si non sint perfectæ, sed inceptæ, violatæ, interdictæ, dirutæ, sed cum spe reædificationis; Cæmeteria, Monasteria Religiosorum, & aliorum sacrorum locorum Sacristiæ, tecta, campanilia, horti, viridaria, infirmariæ, portæ, scalæ, & similia loca, locis sacris contigua; ut in n. 514.

611 Gaudent infirmariæ Religiosorum sejunctæ, & granciæ, seu hospitia, in quibus servatur Clausura, quia sunt loca religiosa, & veluti parvi Conventus, & Monasteriis membra, Capellæ rurales Religiosorum. Maximè Villæ, quas detinent recreationis causa, & domus, in quibus ad tempus morantur, & non servatur Clausura, etiam si Ecclesiam vicinam, ubi celebrent, habeant.

Ecclesia tempore belli munitionibus ad offensam non gaudet, Alarius pag. 100. n. 9.

612 Gaudent Palatia Episcoporum, ex Concil. Aurel. in c. Id constituimus 17. q. 4. quæ immunitas est concessa dignitati Episcopali, nam ibi nulla fit distinctio de Palatiis sitis intra, vel extra quadraginta passus ab Ecclesia, nec de habentibus Oratorium, nec de Episcopis Titularibus. Quod est verum, etiam si Episcopus sit mortuus, aut absens; at de Episcopis extra diœcesim, aut Titularibus, attendenda est consuetudo. Quæ extat pro Palatio Archiepiscopi Montis Regalis Panormi sito, quod gaudet, & rite, quia licet Panormi situm, ex perventa consuetudine servat jura Montis Regalis, annexum habet Oratorium publicum, ubi sacra peragi, & sacri Ordines conferri solent.

613 Maximè attendenda est consuetudo pro Palatio Praelati inferioris, jurisdictionem quasi Episcopalem habentis; quia dictum caput loquitur de Palatio Episcopi. [illegible] *lib. 3. c. [illegible], de [illegible]* 31. Qui refert decretum Sac. Congr. Immun. [illegible] 1636. quo ad favorem Archimandritae Messanensis, ista decisa fuerunt: 1. *Palatium Archimandritale, [illegible], non [illegible], & habens [illegible] in Civitate Messanensi, gaudere immunitate Ecclesiastica, [illegible]. 2. Familiares Archimandritae gaudere privilegio fori, [illegible]. 3. Archimandritam in Civitate Messana degentem posse [illegible] ob [illegible].* Et die 17. Martii 1645. [illegible] *Sacr. Congr. Immun. [illegible].*

614 Palatia Cardinalium extra Urbem gaudent ea similitudine cum Palatiis Episcoporum. At non gaudent in Urbe, quia hoc privilegium ab eis abstulerunt Greg. XIII. & Sixtus V. solum pro Urbe.

615 Gaudent loca habitata per Clericos saeculares, ad instar Religiosorum viventes, qui sunt Patres Oratorii Sancti Philippi Nerii, Seminaria Clericorum, Eremitoria, Domus Orphanorum, puellarum repentitarum, [illegible], &c. Et Hospitalia. Haec sunt loca Religiosa, & ut gaudeant, requiritur, quòd sint authoritate Episcopi fundata.

616 Collegium de Propaganda fide gaudet, quia est authoritate Pontificia erectum.

617 Non gaudent Campanilia ab Ecclesia separata, nisi sint intra triginta passus. Ex Declar. S. C. 7. Decemb. 1630.

Nec domus Canonicorum, nisi sint intra Ecclesiae septa, videlicet in ejus atrio, & porta communi clausa, ut Panormi sunt domus Parochi in atrio Ecclesiae Sancti Antonii, quae clauduntur porta communi Ecclesiae. De domibus verò Canonicorum, & Parochorum Ecclesiae contiguis, & intra triginta passus sitis, gaudere docet Diana *p. 6. tr. 1. res. 4.* At Tanc. *tom. 3. tr. 1. lib. 4. q. 3. nu. 19. [illegible]*, standum esse consuetudini, quam (subdit) nullibi fortè vigere.

618 Non gaudent Oratoria privata, quae in domibus nobilium solent extare, quamvis in eis celebretur.

619 Gaudent verò Oratoria publica, authoritate Episcopi erecta. *Oratorium publicum est*, quod januam expositam pro omnibus habet, & Campanam supra tectum, quae publicè pulsatur, ad convocandum fideles ad divina peragenda, aut ad Sacrum in eo audiendum. Hujusmodi sunt Oratoria Confraternitatum, & plura Oratoria in agris, quorum plura solent esse constructa parietibus vicinis, sed atque [illegible] disjuncta à parietibus domorum saecularium. Ex Tamb. *in Meth. Miss. l. 1. c. 6. §. 2. n. 5.* Oratorium publicum esse illud, *in quo est janua exposita, asserit [illegible], [illegible] pro omnibus.*

620 Parietes quoad superficiem exteriorem gaudere docet Diana *p. 6. tr. 1. res. 3.* etiam ad Ecclesiam contiguarum, gaudeant, si parietes Ecclesiae exteriores tangant. At [illegible] Tancredi *[illegible]* quia amplianda privilegia non est extendenda ultra verborum proprietatem, [illegible] requiritur, quòd sit in Ecclesia, seu in loco sacro, à quo reum non posse extrahi, in Ecclesia verò dicitur esse, qui est supra tectum; at non qui de foris, & exteriores parietes Ecclesiae tangit.

621 Item in Ecclesia dicebatur esse, ac proinde immunitate gauderet, qui in tali loco se [illegible], ut circumdaretur intra fundamentalibus Ecclesiae; maximè, qui pedes intra muros fundamentales haberet, qui vero sub aliqua concavitate extra muros protendentem [illegible]. In Ecclesia tamen censeretur esse, & inde gauderet qui Ecclesiae portam, aut vectes apprehenderet.

622 Gaudent Sacerdotem deferentem Oleum Sanctum, aut Eucharistiam infirmis, & qui cum Cruce & Scala post Crucem ad infirmum supplicem [illegible].

623 Gaudet, qui ad Sacerdotem confugit Eucharistiam deferentem. Qui tum alias se immiscet, & per viam Sacramentum sequitur. Qui cubiculum infirmi, ubi est Sanctissimum, intrat. Quod Tancred. extendit ad [illegible] domum, ubi est Sanctissimum, licet non in ingressus cubiculum. Nam Sanctissimum est principalis causa, cur Ecclesiae sit concessa immunitas.

624 Imò Tanc. *tom. 3. lib. 4. disp. 8. q. 4. nu. 5.* addit. *Audeo dicere, non absonum videri, quòd [illegible] in [illegible] d. Greg. debent gaudere immunitate, qui ad Sacram Eucharistiam [illegible], v. gr. illam gestando, si [illegible], vel [illegible]; quia non debet Christianus populus [illegible] videre, [illegible] Archi[illegible] Lusi [illegible], qui [illegible], & [illegible], [illegible] Aliena [illegible] est, quod [illegible], & Greg. loquentur de immunitate Ecclesiarum, non autem [illegible], sed [illegible] debere [illegible], [illegible].* Et quidem [illegible]

gaudere solum super iis, quæ regulariter contingunt ... n. 643.

625 Denique Palatium Dominorum Inquisitorum, ubi causæ fidei peraguntur, immunitate gaudet, non minùs, imò potiori ratione, quàm Palatia Episcoporum, & reliqua loca à n. 611 ad 615 relata.

626 Non obstat, quòd non sit expressum in Bulla Greg. XIV. Quia Bulla Greg. XIV. Cùm aliàs 25 *Maii* 1591 revera hæc exprimit loca *Ecclesias, Monasteria, Oratoria, domos regulares, & similiter, loca sacra, aut religiosa.*

Loca sacra dicuntur ea, quæ sunt destinata ad Sacrificium, & alios sacros, aut ad sepulturam fidelium: hujusmodi sunt Ecclesiæ, & Cœmeteria, quæque ad usus prophanos redigi non possunt. Loca Religiosa dicuntur ea, quæ sunt destinata ad actus pietatis, & Religionis, ut n. 611 & 615.

627 Greg. autem dicta exprimens, nil disponit de locis, sed ea supponit juxta jus commune, & solùm disponit de casibus, assignando numerum exceptorum, & de modo extrahendi reos, & judicandi in casibus exceptis. loca verò, personas, & alias circumstantias relinquit conformiter ad jus commune. Tancred. ...

628 Cùm ... & sicut ... Bullæ (ut ... constabat) sunt extirpare absurda, & scandala, quæ in præjudicium locorum sacrorum, ac Religiosorum, & personarum Ecclesiasticarum, sequebantur, ex pluribus indultis à Sixto V. & Pio V. concessis quibusdam Principibus, extrahendi reos ab Ecclesiis, super aliquibus casibus, etiam à jure non permissis: ex quibus indultis sæpè ortum fuit (sunt verba Bullæ.)

629 *Ut ... ... Loca, ... & ... , dum quasi ... , aut ... ... in aliquo Castro, aut ... ... , ... , & ... ... , ... , & ab ... ... , & ... ... , ... , ... , ... , & ... Ecclesiasticas ... , ... , & personarum ... ... , ... , & ... ...*

630 Quare numerum casuum exceptorum præscribit, atque modum tradit extrahendi reos, & judicandi in casibus exceptis.

631 Quantum verò ad loca, & personas Ecclesiasticas, nil novi disponit, & illi loquitur limitando, sed ... , ac totum ... ... valere perseverare, in suo robore jus commune relinquendo; Quod ulterius constat Primò, quia non exprimit in specie loca sacra, & Religiosa, sed utitur particula generali *Loca sacra, aut Religiosa, Personas ... ...* Secundò, liquet ex verbis Bullæ, ut sequitur: *... ... ... , ... Ecclesiasticas personas ... , aut ... ... , vel ... ... , ... Regulares, quoquo modo, ... , ... , aut ... , ... , procedant, aut se ...*

632 Quibus præmissis, sic subdunt (ut ... videri) ... ... Palatium Episcopi, Collegium de Propaganda fide (dictum plus) Seminarium Clericorum, domus orphanorum, Puellarum separatarum, item & malè nuptarum, non sunt expressa in Bulla Greg. & tamen ex n. 611 ad 615 gaudent immunitate, ut docet communis cum citatis Doctoribus, non alia ratione, nisi quia sunt auctoritate Pontificis, aut Episcopi erecta, & loca sacra, aut Religiosa, ad opera pietatis, & Religionis destinata. Ita Palatium Dominorum Inquisitorum, ubi causæ fidei peraguntur, quamvis non sit expressum in Bulla Gregor. immunitate gaudet, quia est erectum auctoritate Pontificis.

633 Et potiori jure; quia loca recensita sunt loca Religiosa, in quantum sunt destinata, ut in eis conserventur à lapsu puellæ, ut in eis sacris, & humanis literis, ac bonis moribus, ad alios instruendos exerceantur studentes. Ita à fortiori locum Religiosum quoad effectum refugii erit Dominorum Inquisitorum Palatium, in quo majora Pietatis, & Religionis opera exercentur: in quo causæ fidei, causæ Dei adjudicantur, in bonum commune totius Christianæ Reipublicæ; in quo errores contra fidem, & bonos mores extirpantur, & Christiana Religio immunis ab omni hæresis labe servatur. Ac itaque potiori jure, quàm recensita loca, immunitate gaudet.

634 Insuper Greg. loca sacra, aut religiosa non expressit in specie, sed per particulam generalem *loca sacra, aut religiosa*, ubique voluit omnia comprehendere specialia, & nullum excludere, & consequenter comprehendere voluit non solùm recensita loca, verùm etiam Dominorum Inquisitorum Palatium, ubi causæ fidei peraguntur, uti locum sacrum, & religiosum, quatenus sub genere continentur *sanctis*.

635 Adde; quòd sicut hoc privilegium Palatiis Episcoporum competit ratione dignitatis, etiam si Oratoria non habeant (ut dixi num. 612.) ita competere debet Dominorum Inquisitorum Palatio, tamen dignitatis quasi Episcopalis, imò quantum ad causas fidei, majoris; cum sint delegati Sedis Apostolicæ, ordinariam potestatem habentes, eam namque habent ad universitatem causarum. Eò maximè quia eorum Palatium Oratorium publicum habet, in quantum in eo præcepto audiendam facere facultatem, non dum Sancti Officii Ministri, verum etiam ceteri fideles.

636 His accedit Panormi perverusta consuetudo, qua Rei ab initio fundationis Palatii, ad illud confugientes, refugio lætati sunt: quia tamen eorum mora non solet esse opportuna in Palatio, Dominorum Inquisitorum moris fuit, eos in Palatio refugiatos, in aliquam Ecclesiam, & in manibus Ordinarii remittere, in quantum ad illum spectat immunitatis custodia, & judicium, juxta dispositionem Greg. XIV. ex n. 690.

637 Et quamvis hæc consuetudo, septuaginta ab hinc annis videri possit aliquando interrupta, interruptio favet; nam licet Rei, qui ad Palatium confugerunt, fuerint aliquando vi extracti, Domini tamen Inquisitores reclamaverunt, etiam per monitoria, ac censuras, atque etiam Rei fuerunt ad eumdem locum, ut ad locum refugii, restituti, & sic restitutos iidem Domini Inquisitores (*ut suprà n. 636*) in aliquam Ecclesiam in manibus Ordinarii remisere.

CASUS EXCEPTI.

638 IN quibus non suffragatur immunitas Ecclesiastica Reis, à Greg. XIV. præscripti, sunt septem.

639 Primò, *Publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores insidiis aggrediuntur.*

Publici latrones sunt, *qui palàm, & publicè furantur, ut sunt piratæ, qui publicè stant in stratis, vel qui arcem habent, aut castrum, & descendunt homines transeuntes.* Abbas. Tales publicos latrones, & viarum grassatores, occidere licet sine peccato, & pœna, non tamen sine irregularitate, nisi pro necessaria vitæ defensione. *Ex cap. Cùm homo 23. q. 5. Sagnatius in lib. 5. cap. suscepimus, de homicidio; vide tom. 2. pag. 104. n. 63.*

Hic continentur, qui sæpè, aut pluries furati sunt; minimè, qui semel, aut bis, vel pluries effectu non secuto. Comprehenduntur captivantes homines ad eos componendum, si id publicè faciant, non secretè. Tancredi *cit. q. 5. num. 11.* vult eos non gaudere, si in aliquo loco, etiam in Ecclesia, secretò, sed studiosè morantes, illuc transeuntes, vel dolo adductos componerent, qui æquivalent publicis latronibus, & grassatoribus, qui publicas stratas obsident.

640 Secundò, *Depopulatores agrorum.* Videlicet: Incendiarii segetum, aut frugum agrorum. Sufficit, quòd delictum sit occultum, dummodò constet. Unde excluduntur alii incendiarii etiam immunitates, ver. gr. domorum, parietum Ecclesiæ, & ex num. 643.

641 Tertiò, *Homicidium, & Mutilationes in Ecclesiis, aut ejus Cœmeterio.* Requiritur effectus secutus, putà mors, & abscissio membri. Vide *dicta de irregular. ex mutilatione.* Non suffragatur, si sit ex subita rixa; quia in Bulla non sit hæc exceptio. Tancr. *cit. n. 15.* contra Dianam *p. 1. res. 11 & p. 6. res. 7. de immun. n. 6. 779.*

642 Non comprehenduntur in casu excepto, 1. qui in Ecclesia vulnerant, sed non occidunt, nec mutilant. 2 Qui occidit eum, qui extra Ecclesiam percussus fuit confugiens. 3. Qui occidit in porticu, scalis, tecto, aut simili loco Ecclesiæ, quia cum simus in odiosis, dicta loca non veniunt nomine Ecclesiæ; ex num. 554. Et Bulla per illam particulam, *in Ecclesiis, earumve Cœmeteriis*, exponit pro exclusione, quòd delictum sit commissum intra Ecclesiam. 4 Qui ab Ecclesia ictum emittit, sed hominem extra existentem occidit. Comprehendit autem, qui è contra extra existens ictum intra Ecclesiam emittit, & ibi occidit. 5 Non comprehenditur, qui inimicum ab Ecclesia vi, aut dolo extrahit, & foris occidit. 6. Mandans, aut consulens homicidium in Ecclesia, Tancr. *cit. n. 19.* Castrop. Bonac. & Diana apud ipsum, contra alios, quia cùm simus in odiosis, videlicet contra privilegium immunitatis Ecclesiæ, verba Bullæ exceptionis accipienda sunt in propria significatione, mandans autem, aut consulens homicidium, non dicitur occidere, nisi ex juris interpretatione: v. n. 610.

643 Eadem ratione, in casu excepto non comprehendi eum, qui se ipsum in Ecclesia mutilat, tenet Tancred. *cit.* quia hic casus non videtur in Bulla comprehensus; nam lex non attendit ad ea, quæ rarò contingunt ut in *in num. 624.* Et qui se ipsum mutilat,

non puniatur poena ordinaria: v. num. 641.

644 Quartò. *Qui proditoriè proximum occiderunt.* Proditor propriè est, qui alium occidit simulata amicitia, per insidias, nullo praecedente rancore, aut inimicitia, quam occisus praecavere poterat.

Nomine *proximi*, venit etiam infidelis, ut n. 290. quem ex praecepto divino tenemur diligere. n. 180. & 202.

645 Qui inimicum incautum, aut à tergo, vel dormientem occidit, non est proditor, sed potius traditor: unde non excipitur: v. n. 661.

646 Proditor est, & inde excipitur, qui sub facie amicitiae potum, aut cibum offerens, aut ministrans, venenum praebet, & occidit. Ex Decl. S. C. 3 Dec. 1632. apud Dianam *p. 4. tr. 1. de immunitate rel.* 12.

647 Proditor est, & inde excipitur, qui inimicum per insidias occidit, post fidejussionem datam de illo non occidendo, aut post reconciliationem factam per osculum, tactum manuum, per commestionem simul datam operam, per munera, aut litteras familiares sibi mutuò missas, aut per familiaritatem inter se habitam, quia ille post reconciliationem erat tutus, & praecavere non poterat. Tamb. cit. num. 21 contra Dianam *par. 4. tr. 1. res. 34.* docentem, quòd inimicum reconciliatum seu per sit inimicum; cujus opinio sua probabilitate non caret, maximè cùm pro ea stet illud Eccles. 12. *Non credas inimico tuo in aeternum, &c. In labiis suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur, ut subvertat te in foveam.*

Hi tamen, qui volunt ad proditorium requiri, quòd non praecesserit rancor, & inimicitia, exposcunt, quòd rancor talis esse debeat, quo quis possit prudenter dubitare, quòd alter sit paratus mortem inferre. Unde docent, à proditorio non excusare, si rancor fuit levis, qualis inter amicissimos saepe solet contingere.

648 Proditor est, & inde excipitur, qui puerum muniusculis allicit, & postea occidit, & absolutè, qui alterum potius occidit, quia vere occidit hominem omninò incautum, qui praecavere non poterat, quique est innocentia incapax.

649 Eadem ratione idem docet Tamb. cit. n. 23. de procurante abortum foetus animati, effectu secuto. Contra Dianam *p. 3 res. 72.*

650 Non excipitur à Greg. mandans, aut consulens; quia tantùm moraliter, ex juris interpretatione; seu hominum existimatione dicitur occidere, minimè physicè, & ex natura rei: v. n. 642.

651 Non excipiuntur assistentes, etiam si verbis occidere volentem animosiorem reddant, dummodo nil physicè praestent, nec impediant, quod occidendus se defendat; quia occisor est potens, & ipsi non faciunt unum cum occisore.

652 Si verò omnes ex compacto proditoriè aggrediantur, quamvis unus ab aliis se elongans occidat, omnes sunt proditores. Similiter, si plures conveniant, & sub colore amicitiae occidant, quamvis unus solus ictum infligat, & alii excubias faciant, vel defensorum accessum impediant, omnes sunt proditoriè occisores, & à Gregor. excipiuntur; quia stante compacto omnes aggrediuntur, physicè adjuvant, faciunt unum cum occisore, atque inde verè, & physicè, non sola juris fictione, occisores dicuntur. Ad differentiam eorum, qui non ex compacto, sed ex [illegible] digladiantur; tunc namque solus, qui ictum dedit, dicitur occisor, & poena ordinaria punitur.

Hinc à Gregor. excipitur, qui adjuvat, tenendo occidendum, ei timorem strictè gladio incutiendo, aut ne se defendat impediendo.

653 Non excipiuntur autem, sed gaudent, qui arma praebet volenti proditoriè occidere quia valdè remotè concurrit. Tamb. cit. num. 25.

654 Quintò. *Assassini.* Assassinus est, qui aliquem pecunia, aut alio pretio aestimabili conducit ad alium occidendum, & qui sic conductus alium incautum occidit. Unde assassinus est non solùm mandans, sed etiam mandatarius. Com. contra aliquos. Sufficit, quod pretium sit acceptatum, licèt non datum. Requiritur autem, quòd sit datum pro occisione; secùs, si pro expensis itineris, armorum, &c. Et quòd mors sit secuta.

Assassinium est, si mandans promittat mandatario pretium aliquod remittere, si adsit moralis certitudo confectionis, Tamb. cit. n. 30. contra Dianam; quia parùm refert, quod pendeat ab alterius voluntate, dum est res pretio aestimabilis.

655 Assassini sunt adjuvantes principalem assassinum, etiam si mercedem non acceperint, quia faciunt unum cum illo: ut ex nu. 652.

656 Assassinus non erit, qui alium incautum occidit, ex precibus, aut solo alterius mandato, nullo intercedente pretio, vel ut ei gratum faciat, aut ipse lucri.

Mediator non est assassinus.

657 Sextò, *Haeretici* sunt haeretici formales, aut vehementer suspecti de haeresi.

Hi tamen, si ob alia delicta non excepta ad Ecclesiam confugiant, immunitate gaudent quantum ad illa, ex n. 661.

Qui furatur provideam cum parœcialis conferentia, non gaudet immunitate: quia hoc delictum sapit speciem hæresis: v. n. 671.

658 Septimò, *Læsæ Majestatis in personam Principis per eos*. Nomine Principis veniunt Principes supremi, putà Reges, & alii, qui in pen, ordinibus aliquem superiorem non agnoscunt, ut plures Italiæ Principes; minimè pure titulari.

659 Peregrinus apud Dianam vult venire Cardinales, quia comparantur inter Reges contra Fernandum.

660 Non veniunt Proreges, fratres, & uxores Regum, nisi sint Reginæ in capite, putà ex morte Regis, sibi succedentes.

661 Hi sunt casus excepti. Quamvis autem per jus civile alii sint excepti, putà homicidæ, adulteri, raptores virginum, &c. de illis non est curandum, quia jus civile est correctum per jus Canonicum, unde solum standum est casibus per sacros Canones exceptis, qui sunt tantùm septem, quos Greg. XIV. in sua Bulla exprimere voluit, ad exclusionem casuum à jure civili, vel consuetudine, & quovis alio in contrarium exceptorum expressè prohibuit, ut non possit fieri extensio ad alios excipiendos casus, *ex identitate, aut majoritate rationis*. Exceptio autem firmat regulam in contrarium. Unde Bulla Gregor. tollit omnem consuetudinem etiam immemorabilem contra formam ab ipso præscriptam.

662 Hinc immunitate gaudent exules, proscripti, seu banniti, etiam capitaliter, nisi sint banniti ob delictum exceptum. Monetarii. Negantes tributa Regi. Eum oratores occidentes. Episcopum suum evertentes. Qui se Regem facit. Appellantes ad futurum Concilium contra Papam. Qui rebellionem parat contra statum seu Provinciam sui Regis. Hi namque, quamvis sint rebelles, & committant enorme crimen læsæ Majestatis, adeòque puniantur morte, non committunt casum exceptum quoad immunitatem.

Quia enim crimen læsæ Majestatis antea non erat à Jure Canonico exceptum, ac proinde juxta illud omnes gaudebant, Gregor. XIV. illud moderari volens, immunitate privat eos, qui immediatè, & directè Principem offendunt, & injuria afficiunt, ut: affice ejus personam occidendo, verberando, aut alia actione positiva lædendo, minimè eos, qui mediatè, & indirectè, quatenus scilicet offendunt, & injuria afficiunt ea, quæ ad Principem spectant. Hinc studiosè Gregor. casum rebellionis expressit non sub his verbis *Læsæ Majestatis in Principem suum*, sed sub aliis. *Læsæ Majestatis in personam Principis sui*. Ita Diana p. 4. tr. 1. res. 16. Tamb. tom. 3. in 1. lib. 4. disp. 8. n. 41.

663 Qui tamen ex eis ait, probabile esse, tractantem de eligendo Rege, & expellendo præsentem legitimum, non gaudere immunitate, quia potest propriè dici committere crimen læsæ Majestatis directè in personam ipsius Principis, licèt enim personam non offendat, illum occidendo, vulnerando, offendit tamen immediatè in se ipsa, è solio deturbando, & sic tutum est, hunc posse immunitate privari. Denique Tamb. cit. n. 47. Diana p. 1. tr. 1. res. 7. & Cast. volunt, Reum læsæ Majestatis debere esse subditum ratione originis vel domicilii.

664 Gaudet, qui è carcere, tormentis, aut è manibus satellitum, etiam post sententiam, & dum ad mortem ducitur, vi, arte, dolo, aut quovis modo fugit, & ad Ecclesiam, aut Cœmeterium confugit, si non sit damnatus ob aliquod delictum exceptum, quia talis casus fugæ non est de exceptis. Nec alio hodie dicitur servus pœnæ, *ut auth. sed hodie*, *C. de donat.*

Quod est verum, etiam si justè detentus in carcere licentiam exeundi obtinuerit, sub juramento de redeundo, quia fides data privilegium immunitatis non tollit, Diana p. 6. tr. 1. res. 26. Tamb. cit. n. 18. contra Sylvestrum, tit. Carcer, Fenarch. *de immunit.* num. 31. Alarium pag. 100. numero 10. & alios.

665 Gaudet, qui alium occidit per insidias, & appostatè, nisi concurrant circumstantiæ proditionis, aut assassinii: à n. 649. ad 647. & à n. 654. ad 756.

666 Dices illud Exodi 21. 14. *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur*. Idem habetur Deut. 19. 11. igitur.

667 Pro responsione declarationem præmittit Tamb. cit. à n. 32. Jus Divinum, seu legem veterem continere præcepta triplicis generis, Moralia, Cæremonialia, & Judicialia, ex Deut. 6. *Hæc sunt præcepta, & ceremoniæ, atque judicia.*

668 Moralia, sunt præcepta Decalogi, quæ spectant ad legem naturalem, quæ proinde remanserunt in lege Evangelica.

669 Cæremonialia, continent ea, quæ proximè ad Dei cultum spectant, ut præcepta sacrificiorum, & modi sacrificandi. Judi-

cialia, quæ ad regimen Reipublicæ, & justitiam inter proximos servandam, edita fuerant.

670 Dubium autem est, legem veterem per mortem Christi mortuam esse, & cessasse non solum quoad cæremonialia (secundum quæ mortua est, & mortifera, cum mortale sit illis uti) verùm etiam quoad judicialia, ex dicto Pauli ad Hebr. 7. *Translato Sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat.*

671 Reliquum verò præceptum Exodi, non est morale, quia non est per se malum, & jure naturæ prohibitum, in tali casu extrahere Reum ab Altari, aliquin esset immutabile, & Jus Canonicum non posset non habere pro excepto. Nec posset Pontifex ad petitionem Regum concedere gratiam immunitatis appellatæ occidenti.

Constat ex ipso textu, nam Exodi 20 dedit primo loco Deus Moysi præcepta moralia, simdem, sed secundo loco, cæremonialia, denique tertio loco, cap. 21 & præcepta judicialia, unde initium cap. 21 est *Hæc sunt judicia, quæ propones eis*; quorum unum est relatum de insidiante, seu appellant occidente.

Concluditur, dictum præceptum nunc non obligare, ut divinum, & lege veteri, quod est de fide. Nec ex Evangelio, quia in Evangelio Christus solùm dedit præcepta positiva fidei, & Sacramentorum, non alia. Nec ex Jure Canonico, quia Jus Canonicum potiùs illud excludit, ex n. 661. Adeòque nullo modo obligare.

672 Vulnerantes, & offendentes Ministros S. Officii, gaudent immunitate, si id faciant non in odium fidei, seu ut faveant hæresi, cujus sunt Rei, sed ob aliam causam, putà ad evadendam pœnam, ratione inimicitiæ cum ministro, ratione consanguinitatis, aut amicitiæ cum persona hæretica, vel alterius privati finis; quia talis casus non est hæresis, ac proinde non est à Greg. exceptus, juxta dicta n. 661.

Quod si comprehendantur, id fecisse in odium fidei, hoc est ob hæresim, cujus sunt Rei, tunc non gaudent, non quidem ob delictum vulnerationis; quia vulneratio non est hæresis, ac proinde non est de exceptis; sed ob ipsam hæresim, cujus comprehenduntur Rei, quæ est de exceptis.

673 Gaudent negotiatores falliti; quia tales decoctores, licet à S. Pio V. publicis latronibus æquiparentur, quatenùs ex pecuniis, & rebus alienis negotiantes, & opipare viventes, tandem decocti ad Ecclesiam confugiunt, creditores omnes fallunt cum maximo Reipublicæ damno; non sunt tamen propriè publici latrones, ac proinde non sunt immunitate privandi, quia pœnæ non sunt extendendæ ad delicta similia, maximè in casu, ob dicta n. 661.

674 Et universaliter gaudent, qui ad Ecclesiam confugiunt pro debito civili, quia hi non sunt excepti. Diana *p. 6. tr. 1. res. 17.* Tancred. *cit. q. 1.* qui tamen addunt, quòd debitores fraudulenti non debent diù intra Ecclesiam tolerari, sed ab ea sunt ejiciendi: ita S. Congr. in una Barenſ. 12. Martii 1600. Insuper S. Congr. Episc. decrevit, quòd bona ab eis ad Ecclesias in præjudicium creditorum transportata, sint consignanda Judici sæculari, ut ea creditoribus tradant.

675 Eadem ratione gaudent personæ, quæ tributa, aut gabellas Principis defraudaverunt, quantum ad delictum defraudationis; sed non gaudent ipsa bona defraudata, seu Principi, fisco, aut gabellariis debita.

676 Denique non erit abs re referre, quod advertit Tanc. cit. n. 81.

Adverte, non esse negandum, posse casum evenire, in quo valeat vere destruendo naturalis esse latrone, Reum, alias per Greg. gaudentem immunitate, capere in Ecclesia, & punire, si ita bono communi expediret, nec esse alias ei restituendum, & non esse recursus ad Pontificem, sed talis casus magna indiget discussione, an talis reverà sit. Subdit tamen, quando videat Principes timorata conscientiæ & non se prodere, debent consultare magna discussione ad sacros, ut tutiùs eos judicare: n. 0. 789.

677 Insuper, Rei, si dum in Ecclesia morantur, ibi aliquod delictum, etiam non exceptum, ver. gr. furtum, aut stuprum committerent, ab Episcopo carcerari posse, & puniri, docet Clericatus *c. 38. n. 40.*

PERSONÆ, QUÆ GAUDENT IMMUNITATE REFUGII.

678 SUnt omnes Fideles, etiam excommunicati, suspensi, aut ab ingressu Ecclesiæ interdicti, Diana *p. 4. tr. 1. res. 36.* contra Felinum; quia (ut ait Diana) *Censura interdicti non inducit privationem hujus privilegii, nec privat ab ingressu materiali Ecclesiæ, sed formali, videlicet ab ingressu eo ordine ad audienda divina Officia.*

679 Item, gaudent Infideles omnes, hæretici (licèt non ob hæresim, ut in n. 677.) Judæi, Pagani, &c. quia privilegium immunitatis non est concessum intuitu personarum, sed locorum sacrorum, ob reverentiam, & honorem, qui divino cultui debetur; ex quo

fit

se, ut non possit tali privilegio immunitatis renunciare.

680 Servus, si fugiat à domino ad Ecclesiam, non defenditur ab Ecclesia, cùm ejus possessio, & dominium sit penes dominum, sed est reddendus domino, præstito ab eo juramento, seu cautione de impunitate, *cap. id constituimus 17 q. 4. & cap. inter alia de immun.* Si verò fugiat à Judice ob aliquod patratum delictum non exceptum, gaudet, ut cæteri liberi.

681 Clerici gaudent, ita ut non possint per Judicem proprium vi ab Ecclesia extrahi, nisi in casibus exceptis, ut *Dian. refert* S. Congr. Episcop. in una Tropien. 19. Jan. 1617 quæ declaravit sub, gaudere immunitate Clericos, qui post delicta patrata ad Ecclesiam confugiunt.

Item S. Congr. 19 Augusti 1618. decrevit non posse Clericos ab Ecclesia extrahi, præterquàm in casibus degradatione dignis, si forent sæculares. Unde non est amplius tenenda opinio contraria Abbatis, ut Diana *p. 6. tr. 1 res. 16 q. 10.*

Denique Pignatelli *tom. 1 consult. 176. nu. 5* testatur sic fuisse à S. Congr. decisum in una Mileviten. Immunitatis, die 23 Maji 1665.

Ratio est, quia privilegium immunitatis quoad religionem, ut n. 678 est concessum directè loco sacro, aut religioso, adeòque suffragatur cuilibet in loco sacro, aut religioso existenti, sive Clericus sit, sive laicus. Ex aliis Clerici perverse etiam communiter, quales Pagani, & Judæi. Insuper locum sacrum injuria afficiunt, sive Ecclesiasticum, sive sæcularem ab illo extrahunt.

682 Religiosi pariter, si delinquant extra aut in proprio Monasterio, gaudent, si confugiunt ad Ecclesias, tam aliorum, quàm proprias, & ad Monasteria aliorum Regularium, non gaudent autem intra propria Monasteria, Diana *p. 10. tr. 14. res. 30.* Bord. *res. 1. n. 18.* Pellizar. *de Monial. cap. 9. n. 11.* qui idem docent de Monialibus, & pueris educandis, monitrum, quòd gaudeant immunitate in propria Ecclesia, non sic extra suum Monasterium. Hinc gaudet Religiosus, si è carcere fugiens, ad propriam Ecclesiam, aut ad exterorum Monasteria confugiat. Idem docet Bord. *de Religios. apostat.* Idem Dian. *p. 1 tr. 1 res. 64.*

683 Ratio primi est eadem, quæ de Clericis. Ratio secundi est, ne Religiosorum delicta impunita remaneant, si enim suorum Monasteriorum immunitate gauderent, nunquam possent capi, carceribus mancipari, & puniri, cùm Monasterium sit eorum proprium domicilium; quod est fundamentum opinionis Abbatis negantis Clericis & Religiosis immunitatem, quod absurdum vitatur impunitatem concedendo extra propriam, & aliorum Ecclesias, atque etiam intra exterorum Monasteria.

Sic namque ex una parte servatur immunitas loci sacri quoad Clericos, & Religiosos, & ex alia datur locus Prælatis Regularibus sine violatione immunitatis puniendi subditos delinquentes in proprio Monasterio, insuper de uno ad aliud arctius ad pœnam luendam transferendi. Eo maximè, quia hoc permittit Canon, *cap. quæ juxta 17. q. 4.*

684 Pariter absque violatione immunitatis potest Episcopus Clericos sibi subditos, in eodem suo Palatio, ad quod adducti, aut sponte accesserunt, atque etiam in eodem loco, qui est eorum domicilium, incarcerare, punire, &c.

Quantum autem ad Religiosos Apostatas attendenda est praxis, & consuetudo communis, qua videmus, Superiores eos capere in aliorum Ecclesiis, non minus ac dominos servos fugitivos, nec inde ipsi capti reclamant super immunitate, nec Curia Romana Superiores punit, Tamb. *tom. 3 tr. 1 lib. 4 q. 2. n. 5* Diana *in Summa ver. Immun. n. 14.*

Hoc autem pro certo tenendum dico de Religioso fugiente à Superiore, non ut à Judice ob delictum, sed ut à Patre ob salutarem mortificationem, hic namque, si ad Ecclesiam exterorum confugerit, est suo Superiori pariter tamquam Patri reddendus, non minus quàm miles, qui à suo Duce ad Ecclesiam, non ob delictum, confugit, est reddendus suo Duci, & servus suo domino, juxta dicta n. 680.

EFFECTUS IMMUNITATIS REFUGII

685 Sunt quinque. Primus. Ut qui ad Ecclesiam confugit, non possit inde vi, dolo, aut ulla arte extrahi, & sic extractus restitui debeat Ecclesiæ eidem, vel alteri. Insuper sic extrahentes teneantur ad omne interesse, & damnum inde illatum.

686 Secundus. Ut reus, dum est in Ecclesia, non possit vinculis constringi, aut alia violentia affligi, ex *cap. Definivit 17 q. 4.*

687 Tertius. Ut dum est in Ecclesia, non possit contra eum ferri sententia mortis, aut alterius pœnæ corporalis, mutilationis, exilii, &c. *cap. inter alia 6 de Immun.*

688 Quartus. Ut reo existenti in Ecclesia negari non possint necessaria victus, & vestitus, aut impediri, ne ad illum deferantur, *l. præsenti 6. Cod. de his, qui ad Eccles. confug.* quo

Ca

& videatur apta ad evadendum. Potest tamen, dum in Ecclesia moratur, a laica potestate custodiri, ne fugiat, aut tradatur Ecclesiasticæ personæ, donec declaretur, an gaudere debeat.

689 Quintum. Ut dum est in Ecclesia, non possit spoliari rebus, & bonis suis, quæ secum ad Ecclesiam attulit [illegible] Nisi talia bona, & res sint sacris obligata, ex num. 670. & 675. Potest tamen fieri sumptuarium ab eo arma, & alia a lege prohibita, in Ecclesia auferre (Alterius n. 14. Pribing. in comp. [illegible] 3 tit. 31. sect. 1 § 1.)

MODUS EXTRAHENDI IN CASIBUS EXCEPTIS.

690 Est, ut sequitur. Non potest extrahi Reus ab Ecclesia in casibus exceptis à Curia sæculari auctoritate propria; sed omnino requiritur licentia expressa Episcopi nec (aut Vicarii, si lateat sit in illius Diœcesis) quam solus Episcopus, aut ejus Vicarius Generalis, dare potest. Insuper pro executione requiritur interventus personæ Ecclesiasticæ ab Episcopo deputatæ. Et ad solum Episcopum, aut ejus Vicarium Generalem, spectat cognoscere, an Reus, sive laicus sit, sive Regularis, gaudeat immunitate Ecclesiæ, ad quam confugit. Liquet ex verbis Bullæ: *In nullo ex casibus prædictis* (supple, exceptis) *sine expressa licentia Episcopi, vel ejus officialis, ab eo auctoritatem habentis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ, ab eo auctoritatem habentis, ad quos soli, & non alii Episcopo inferiores, &c. prædictam licentiam dandi facultas pertineat.*

691 Quam licentiam Episcopus dare non potest, nisi priùs probato, & constito, quòd delictum sit de exceptis, & inde Reus non gaudeat, quia Episcopus nedum est Judex, verùm etiam custos immunitatis, adeoque tenetur illam defendere.

692 Quo constito, Reus est consignandus ut supra n. 690. Curiæ sæculari, ita ut non detur appellatio, nec ex parte Rei, nec ex parte fisci, ut liquet ex verbis Bullæ Greg. XIV. *Tumque demum de mandato Episcopi per Judicem Ecclesiasticum curiæ sæculari, quacumque appellatione postposita, consignentur.*

693 Quòd si Episcopus requisitus tunc consignare, aut abstrahere, culpabiliter, seu injustè recusaverit, in hoc solum casu poterit Curia sæcularis curare per suos ministros extrahere reum, quanto fieri poterit, cum minori [illegible], & scandalo.

694 Dum causa, an gaudeat, agitatur, potest Reus in Ecclesia existens à Curia sæculari per suos ministros extra Ecclesiam simplex custodiri, aut ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ loco custodiæ reponi. Hæc omnia per suam Bullam Greg. XIV. disponit.

POENA MALE EXTRAHENTIUM.

695 Nempè vi, aut dolo in casibus non exceptis, vel sine licentia Episcopi, & contra formam Gregor. in casibus exceptis, ultra culpam sacrilegii, est pœna confiscationis, ut num. 685.

696 Insuper est pœna excommunicationis majoris latæ sententiæ, quam ipso facto incurrunt, etiam effectu non secuto, sed sciente attentato, liquet ex verbis Bullæ Greg. *attentare præsumpserint*: quam incurrunt tam Judex mandans, quàm satellites, aut alii extrahentes. Quæ censura licet non fuerit reservata à Greg. fuit reservata à Clem. VIII. extra Urbem, & extra Italiam, ut infrà de Reservatis.

697 Denique actus omnes judiciales, & sententia post talem violentam extractionem contra Reum lata, sunt irrita, & nulla, ut expressè declarat Greg.

698 Hinc homicida vi extractus ab Ecclesia a parentibus occisi, si superveniente Curia sæculari capiatur, gaudet, & est restituendus Ecclesiæ, Dian. tr. 7 p. 9 res. 4 contra Santarellum, quia talis extractio est violenta, adeoque nulla, ut n. 687. & inde præjudicare non potest.

699 Pariter, si subdolis verbis, & arte ministrorum extrahatur, & ex hac injusta extractione committat delictum, adhuc restitui debet Ecclesiæ. Pi[illegible] cum Dianâ.

700 Immunitas non solùm violatur per violentam extractionem personarum, verùm etiam rerum, & bonorum. Ea tamen extrahentes non incurrunt censuras Greg. latas, quia Bulla loquitur de extrahentibus personas; sunt tamen excommunicandi, ut si recté tenet, cap. *sunt nonnulli* 17. q. 4.

701 Rectè autem Fagnanus in lib. 3. C. *Ecclesiæ de immun.* n. 103 advertit, quòd, si bonorum abstractio fieret auctoritative per Ministros Curiæ, vel de mandato Judicis, seu Magistratus sæcularis, tunc tam extrahentes, quàm mandantes, licet non incurrerent in censuras Greg. inciderent in regulariorem censuram, nempe in excommunicationem Bullæ Cœnæ, § 17. latam contra *Usurpantes jurisdictionem ad Sedem Apostolicam, vel quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum pertinentes.*

702 Hinc fit, ut extractio bonorum in Ecclesia refugiatorum, in casibus, in quibus alieni debentur, non possit fieri de mandato, & au-

in auctoritate Judicis sæcularis, sed Judicis Ecclesiastici, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ad id deputatæ, juxta dicta num. 690.

703 Eadem ratione, si extractio personarum fieret auctoritativè per Ministros sæculares, ut in num. 701 [illegible], quibus mandantes, ultra Censuras Gregor. & excommunicationem Clem. VIII. incurrerent excommunicationem Cœnæ reservatam; quod apertè statuit Greg. XIV. in sua Bulla per illa verba: *Declaramus, eos qui falsò censuras, & pœnas ecclesiasticas incurrere, quæ contra laicos [illegible], & [illegible] Ecclesiarum Immunitates, per Sacros Canones, & Constitutiones Generalium, Nostrorumque prædecessorum Constitutiones fuere promulgatæ.* Requirit autem præsumptionem juxta n. 694.

IMMUNITAS REALIS

704 COmpetit ipsis bonis, ut in num. 694.

Onera sunt triplicis generis: 1. *Mere Realia*, quæ ipsis rebus, seu bonis imponuntur sine respectu ad qualitatem personæ, & hæc durant, quamdiu bona durant. 2. *Mere Personalia*, quæ personis subditis imponuntur sine respectu ad bona patrimonialia, quæ forte nulla habent, ut est exactio capitationis. 3. *Mixta*, quæ personis subditis imponuntur cum respectu ad eorum bona, ita ut immediatè sint tributa imposita personis, mediatè bonis. Ita Pirhing. in Com. lib. 3. tit. 39 §. 2. n. 721.

705 Bona Ecclesiastica sunt etiam triplicis generis. Primi generis sunt bona consecrata, benedicta, aut ad divinum cultum tanquam apta instrumenta legitimè deputata. Hujusmodi sunt Ecclesiæ, Cœmeteria, vasa sacra, vestes, &c. Hæc esse immunia ab omnibus sæcularibus oneribus, & tributis est certum, ex cap. Non minus 4. de Immun. Eccles.

706 Secundi generis sunt bona, quæ licèt consecrata, aut benedicta non sint, &c. ad Ecclesiam tamen spectant. Talia sunt prædia, & alia similia bona Ecclesiæ mobilia, aut immobilia. Et hæc pariter sunt ab omni reali onere laicali immunia, ex cap. Adversus 7. de Censibus.

707 Hoc tamen pacto: Si bona sint data Ecclesiæ in fundationem, aut dotem de consensu dominorum, cui erant tributalia, sunt prorsus immunia ab omnibus oneribus, & tributis laicalibus, tam publicis, & regiis, quam privatis, & antea impositis, ex pluribus juribus apud Pagnanum lib. 3. cap. Non minus de Immun. n. 6. ob specialem Ecclesiæ favorem, & sanctitatem officii, ita ut in hoc casu ob speciales rationes non habeat locum regula illa, quòd res cum suo onere transeat.

Et solum præfata bona sunt subjecta oneribus, quæ ratione naturali ipsis rebus incumbunt. Et sic ad Ecclesiam spectat suam reparare domum, & pro rata partem mediam domus Ecclesiæ, & [illegible]. Item pro rata solvere expensas pro purgatione [illegible] Ecclesiæ, & toti viciniæ necessarii. Non tenentur tamen ipsæ personæ Ecclesiasticæ ad sordida munera, nempè ad terram fodiendam, ad fossata construenda, ad calcem coquendam, &c. ex pluribus juribus apud Pagnanum l. 3. cap. Non minus, de Immun. num. 13. cit. n. 722.

708 Si bona Ecclesiæ provenerint, non titulo fundationis, aut dotis, sed alia causa, vel titulo; tunc ad eam transeunt cum oneribus realibus, veris tamen, & certis, quibus antea erant gravata, & ex vi dominii propriè dicti bonis imposita propter bona. Unde si Ecclesiæ proveniat titulo hæreditario, legati, donationis, &c. prædium subjectum [illegible], censibus, legatis solvendis, & aliis perpetuis realibus oneribus, ea solvere tenetur Ecclesia; quia res cum suo onere transit. Et in favorem causæ piæ non debet ordo judicii inverti, nec alter suo jure privari, ex cap. Tributum 22. 23. q. 8. & Sacra Rota in Brundusina Gabellæ 23. Februarii 1604.

709 Postquàm autem recensita bona sunt sub dominio Ecclesiæ, aut Ecclesiasticorum, non possunt à Magistratu sæculari aliis novis oneribus realibus gravari.

Imò addit Pirhing. in Com. lib. 3. tit. 39 §. 2. esse etiam exempta ab oneribus priùs à Principe impositis, non ex dominii propriè dicti, sed ex potestate jurisdictionis superioris; quia talia onera non sunt merè realia, sed mixta, nempè imposita cum respectu ad personam subjectam, & cum persona Ecclesiastica non est Magistratui sæculari subjecta, ita nec ejus bona, quoniam per mutationem personæ mutatur etiam qualitas, & conditio rei adhærentis personæ, n. 722.

710 Nec Princeps statuere potest, ut bona laicalia suorum vassallorum sint ita ipsi tributaria, ut postquàm ad Ecclesiam pervenerint, sint subjecta oneribus realibus, seu collecta novis postea imponendis. Pagnanus cit. n. 10.

711 Tertii generis sunt bona, quæ spectant ad ipsas particulares personas Ecclesiasticas, sive sint bona ex titulo spirituali acquisita, ut redditus beneficiorum, di-

stabilimentis pro bonis, &c. sive sint eundo temporali acquisita, puta ex successione, testamento, donatione, &c. quae bona patrimonialia dicuntur.

712 Praemissa omnia bona sunt immunia ab omnibus saecularibus exactionibus, & oneribus, modo dicto, ex cap. Non minus, ex cap. Quamquam 4. de censibus in 6. Trid. sess. 25 de ref. cap. 20. & novissime ex Bulla Urb. VIII. incipiente Pastoralis, 5 Junii 1641 ubi maledictione aeterna damnat, & reprobat Pontifex, inter quas damnat Collectas, tributa, taleas, & alia onera super Ecclesias. & bona sua, ac personas Ecclesiasticas, utriusque sexus, seu saeculares, per laicos, vel alios quoscumque sine Apostolicae auctoritatis imposita, & quoslibet etiam à sponte contrahentes, n. n. 605

713 Immunitas utraque Ecclesiastica, tam personarum, quam eorum bonorum, etiam tertii generis, inductum est de jure civili, & Canonico, ex quibus, & alia juribus, verum etiam de jure divino. Confitur Genesis 47. Accipite semina, & serite agros, ut fruges habere possitis quintam partem Regi dabitis, & ex eo tempore usque in praesentem diem in universa terra Aegypti Regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra Sacerdotali, quae libera ab hac conditione fuit.

Primo Esdrae 7. Artaxerxes Rex gentilis ob favorem Sacerdotum, & Ministrorum Templi Dei Israel, Decretum immunitatis edidit. Vobis quoque (supple tu, Custodibus, & gubernatoribus) notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus, & Janitoribus, Nathinaeis, & Ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.

Denique ex verbis Christi, Matth. 17. Quid tibi videtur Simon? Reges terrae à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis? & ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle. & aperto ore ejus invenies staterem, illum sumens, da eis pro me, & te.

714 Deinde Violantes immunitatem Ecclesiasticorum realem contra bona secundi, aut primi generis, incidunt in Excommunicationem Bullae Coenae, §. 17. item contra verò bona secundi, aut tertii generis, in excommunicationem Coenae, §. 18. & 15. item: n. n. 705 ad 711

IMMUNITATE REALI

715 Gaudent Clerici in Sacris, licet excommunicati, suspensi, interdicti irregulares, aut verbaliter degradati; quia sicut per has censuras Clericatum non amittunt, ita nec privilegium immunitatis amittunt.

716 Clerici in Minoribus, aut in prima tonsura constituti, certum est, quod gaudeant, si habeant conditiones Trid. de quibus 732. De aliis verò, qui eas non habent, quamvis plures negent, probabilius est, quod gaudeant, quia (ut rete observat Pirhing. lib. 3 tit. 49 §. 6.) Tridenti. eas conditiones requirit pro privilegio fori.

717 Conjugati verò in nostra Ecclesia Latina non gaudent, C. unic. de Cler. Conjug. in 6. ut in n. 732

718 De colonis, & emphyteutis, & rustici docet ita Pirhing. cit.

„ Ad colonos quod attinet, & emphyteutas Laicos, qui Ecclesiarum agros colunt coloni, utrum immunes sint à tributis, & gabellis per Principes saeculares impositis; de emphyteutis quidem dicendum est, qui Ecclesiae fundos, & praedia in emphyteusim ab Ecclesia obtinent, quod ad solvenda onera, quae ratione talium fructuum imponuntur, obligentur; cùm enim dominium utile talium fundorum, ratione cujus onera talia imponuntur, totum ad illos pertineat, ac personae emphyteutae subjectae sit jurisdictioni imponentis tributa, consequenter ad haec obligabuntur. Inter colonos verò distinguendum est, utrum sint hi sedem colonos adscriptitii, qui terrae tali colendo in perpetuum sunt adscripti, ita ut recedere non possint; vel utrum sint coloni partiarii, ita ut certa pars fructuum ad illos, & certa alia ad Ecclesiam pertineat: priore casu coloni immunes sunt à solvendis talibus oneribus ex fundo Ecclesiae, quos colunt, cùm omne dominium utile ad Ecclesiam, vel Clericos pertineat, certa tantùm pensione colonis talibus in laboris mercedem soluta: posteriore casu coloni, quoad partem quidem, quae tota Ecclesiae est, immunes sunt ab oneribus talibus, ne Ecclesia onerari videatur: non tamen immunes sunt quoad eam partem, quae ipsorum propria est; cùm enim personae tales, sint laicae, laicae jurisdictioni subjectae, & totum dominium partis talis ad illos pertineat, ne Ecclesia hujusmodi oneribus gravetur, non videtur, ex quo capite, aut jure ab oneribus socialibus reddantur immunes.

IMMUNITAS PERSONALIS.

719 Est; qua Clerici sunt exempti à potestate laicali, ex pluribus juribus, maxime *ex cap. Ecclesia Sanctae Mariae 10. de Const.* & Trid. *sess. 25 de reform. cap. 20.* v. n. 699. & 714.

720 Haec immunitas tres parit effectus.

721 Primus est, quòd Clerici sint exempti à tributo Capitationis, videlicet tributo reali, quod imponitur super capite, & sic obligari non possunt ad solvendas exactiones, quae à Principe saeculari imponuntur suis subditis. Habetur ex juribus n. 714. relatis.

722 Secundus, quòd Clerici sint exempti ab onere munerum personalium, *ex cap. Ecclesiarum* 60. 12 q. 2. Munera personalia alia sunt sordida, ut mundare cloacas, &c. Ad haec non possunt obligari, nec acceptare debent, cùm sint indecentia statui. Alia sunt honorifica, ut regere Urbem, aut indifferentia, ut munus tutoris, &c. & haec acceptare possunt, si volunt, at non possunt cogi, ut acceptent.

723 Et sic obligari non possunt ad fodiendam terram, &c. Ad pugnandum personaliter contra hostes. Ad murorum custodiam (nisi magna necessitas defendendi Urbem contra hostes infideles urgeret, *ex cap. Pervenit 2. de immun.*) Nec obligari possunt ad hospitandos milites in suis domibus, etiam patrimonialibus. Pirhing. *in Com. lib. 3. tit. 49.* §. 5. v. n. 714.

724 Possunt tamen se suscipere munera civilia, honesta, & pia, putà tutelas, aut curatelas consanguineorum, vel miserabilium personarum. Et tunc licet laicus ratione administrationis Ecclesiasticae debet rationes sui officii reddere coram Judice Ecclesiastico, ita Clericus ratione sui officii temporalis, quod nomine laici gerit, potest nomine illius conveniri, putà curator nomine minoris, &c. & coram Judice saeculari respondere. Pirhing. *in comp. lib. 2. tit. 2. de foro compet.*

725 Violantes immunitatem personalem quoad duos priores effectus, incidunt in excommunicationem Coenae, §. 18. & 15 *Coenae*.

726 Tertius effectus est, quòd Clerici sint exempti à jurisdictione Judicis saecularis in causis tam civilibus, quàm criminalibus. Et immunitas sub hoc respectu appellatur privilegium fori, quod est concessum in favorem totius ordinis Ecclesiastici, *ex cap. Si diligenti* 12. *de foro compet.* adeòque à persona privata renunciari non potest, ex eodem *cap.* v. n. 757.

727 Violantes immunitatem personalem quoad hunc tertium effectum, incidunt in excommunicationem Coenae, §. 15 *Coenae*.

728 Hoc tamen est intelligendum, quando Clericus est reus, tunc, utique, non nisi coram Judice Ecclesiastico potest suam causam dicere.

729 Si autem sit Actor contra laicum in causa purè temporali, tunc adire debet saeculare tribunal; ex regula illa: *Actor sequi debet forum Rei*. *C. de Clericis* 5. & *cap. cùm sit generale, 8 de foro compet.*

730 Quòd si tam Clericus, quàm laicus sint simul rei, tunc, si causa est separabilis quilibet est in suo foro conveniendus, Clericus in Ecclesiastico, laicus in saeculari, quia in causa separabili secum debitè non gaudet privilegio sui fori, *l. Si quis, 13 §. 1 ff. de furtis*. Si verò causa sit inseparabilis, tunc uterque est coram Judice Ecclesiastico conveniendus, quia minùs dignum potiùs trahi debet à magis digno, quàm è converso. Ita Pirhing *lib. 2. tit. 11. de foro compet. n. 18.*

PRIVILEGIO FORI GAUDENT

731 Clerici Sacris Ordinibus insigniti.

732 Non gaudet Clericus prima tonsura initiatus, aut etiam in Minoribus constitutus. *Nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiae ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.* Ita Conc. Trid. *sess. 23 de ref. c. 6.*

733 Super quo Concilio Decreto duo sunt advertenda. Primum, quòd Clericus in minoribus carens habitu Clericali, & tonsura tempore delicti, aut capturae, gaudet privilegio fori, si alias solitus erat deferre. Diana *par. 4. tract. 1. res. 18. & par. 1 tract. 2. res. 33.* *Ex Decl. S. Congr.* apud Bonac. *de legibus disp. 10. quaest. 2. punct. 2* §. 4. n. 14. Qui non praesumuntur dimisisse habitum animo deserendi, sed commodiùs delictum patrandi.

Secundum, Privilegio fori gaudere Clericum in minoribus, incedentem in habitu, & tonsura, qui in Synodo dioecesana obedientiam praestitit Ordinario, & per paucas vices in Choro interfuit, & Processionibus, attenta circumstantia, quamvis alicui Ecclesiae de mandato Episcopi non inserviat, vel beneficium Ecclesiasticum non habeat. Ita Diana *part. 4. tract. 1. resolut. 18. ex Decl. Sac. Congreg. Conc. 28. Martii* 1626.

Clo-

734 Clericis in minoribus constitutis est plus restricta immunitas. Solum namque sunt exempti à Judice sæculari quoad causas criminales, sive criminaliter, sive civiliter agitentur; atque si non nisi cum unicâ, & virgine sint contrahentes, *cap. Clem. 1. de Cler. Conjugatis*, & insuper, *Modo in Clerici alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, vel ministrent, & clericali habitu, & tonsurâ utantur*. Trid. *sess.* Quantum autem ad reliqua, etiam præmissis servatis conditionibus, immunitate personali & reali non gaudent, unde non sunt exempti à potestate sæculari quoad causas civiles, nec ab onere solvendi tributa, sed quoad hos effectus omnino laici reputantur.

735 Sunt etiam plures casus, in quibus Clericus constitutus in Sacris, ex jure Canonico non gaudet immunitate exemptionis à potestate sua sæculari, & ab onere solvendi tributa

Et primò Clericus negotiator, si tertiò monitus non resipiscat, sed prætermissis divinis officiis, ad negotiationes incumbat, privatur etiam exemptione à tributis, & tanquam laicus in hac parte relate ad res per negotiationem acquisitas est reputandus, *cap. fin. de vita, & honest. Cler.* Vide de *contrast. ver. Negotiatio*

736 Secundò. Clericus Feudatarius in causa feudali, sive de proprietate agatur, sive de ejus possessione, conveniri debet coram domino feudi, etiam si ille sit laicus, *c. Verum 7. & cap. Ex transmissa 6. de foro Compet.*

737 Tertiò. Si Clericus aliquod ex iis delictis committat, quibus à jure Canonico est statuta privatio immunitatis à foro sæculari. Tale est (ait Pharbosa) *si Clericus, nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualibus capitulorum de Clericatu quidquam ostendat, & tertiò monitus ab Episcopo emendationem contemnat, ex cap. Contingit 45. de sentent. excom. Item si Clericus conjugatus tonsuram per annum contempserit, ipso jure. Si autem tempore brevius, & tertiò monitus non resipiscat, privatur etiam privilegio Clericali, ex cap. unic. de vita. & honest. Cler. in 6. & Clement. 1. de vita, & honest. Cler. c. cùm non ab homine 10. de judiciis*.

738 Clericum quamvis nunquam propria authoritate capi, aut incarcerari possit à Ministro laico, potest tamen authoritate, & nomine Ecclesiæ, semper ex commissione expressa, & aliquando ex præsumpta, & tacita sui Superioris Ecclesiastici; tales namque possunt contingere casus, ut prudenter Minister laicus, & rationabiliter præsumat de commissione Superioris Ecclesiastici; & tunc talis captio, & carceratio, seu custodia, est licita, quia non est sæcularis, sed Ecclesiastica, cùm sit facta authoritate, & nomine Ecclesiæ

739 Hoc pacto Minister laicus Clericum capere potest. Primo, post delictum commissum, ad effectum eum præsentandi suo Superiori Quatuor autem requiruntur conditiones, 1. Quòd delictum sit notorium. 2. Quòd Clericus sit suspectus de fuga. 3. Quòd Superior Ecclesiasticus commodè non possit, ut ab eo accipiatur capiendi mandatum, quibus seclusis conditionibus, captura esset illicita, utpotè nomine laici facta, quia tunc Superior non censetur consentire. 4. Ut statim ad suum Superiorem ducatur, si fieri potest; aut quamprimùm fieri potest. Non potest laicus in suis carceribus ultra viginti quatuor horas, imò nec breviori tempore Clericum detinere, si possit statim aut primo illum ad suum Superiorem remittere

740 Secundò, si Clericus fuerit à Judice laico, sive à privato repertus in flagranti crimine. Quia tunc censetur cuilibet data potestas, ex l. *Repertos, C. de Episcop. & Cleric.* Debent tamen aliæ conditiones concurrere.

741 Tertiò. Si Clericus sit debitor, & solvere potens, non velit. Semper tamen debent prædictæ conditiones concurrere. Quia tunc talis captura, aut detentio, non est actus jurisdictionis, sed justa defensionis, quæ etiam à quolibet privato potest præstari.

742 Quartò. Si delictum sit in fieri contra tertiam personam, & prædictæ conditiones concurrant, quia cuilibet, non solùm Judici, sed etiam privato, competit jus, & omnis jus clamat, aut charitatis innocentem defendendi, & injuriam propulsandi.

743 Quintò. Quoties Clericus potest impunè occidi, aut verberari, quia tunc captura est minimum malum. Castrop. *p. 2. tr. 13. disp. un. punct. 6. ex cap. 3. de sent. excom.*

744 Sextò. Clericus, si die, aut noctu reperiatur à ministris sæcularibus sine tonsura, & habitu, cum armis prohibitis, aut delictum patraturus, quamvis cognoscatur à Ministris quòd sit Clericus, potest capi, aut detineri, præmissis concurrentibus conditionibus. Semper tamen attendendo dicta *n.* 734. & 735.

Quod si Minister laicus non cognoscens personam sic deprehensam esse Clericum, & dictum ejus de statu Clericali, sit ipsis suspectum de falsitate, & fine declinandi forum, ad suspendum; tunc quamvis ab eisdem detineatur captus, & custoditus, debent tamen

statim

stulum ad Superiorem, seu Judicem Ecclesiasticum, pro recognitione recurrere; quia ad ipsum spectat cognitio, *ut n.* 744. An captum se Clericum, neget? Et etiam, an sit fraudulentus in assumendo, aut reassumendo statu Clericali. Et veritate de statu Clericali comperta, est statim suo Superiori Ecclesiastico committendus.

745 Insuper privilegio fori gaudent Monachi, & regulares utriusque sexus, laici, Conversi, & Oblati, seu Tertiarii sub Religiosorum tecto viventes.

746 Religiosi Equitum Militarium S. Joannis gaudent, quia sunt veri Religiosi, ut dicemus de voto.

Pro Religiosis Ordinum Militarium S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, Montesiæ, S. Stephani, & Sancti Lazari, attendenda est consuetudo, quia dubium est, an sint veræ Religiones, ut infrà de Voto, ver. *De promovendis*. De equitibus autem velleris, Sancti Michaelis, Annunciationis, Dela-banda, & aliorum Ordinum Militarium, certum est, quòd non gaudeant quia nec sunt Ordines approbati à Pontifice, nec veræ Religiones.

747 Item gaudent Eremitæ, quia tria substantialia vota emiserunt, vel si hæc non emiserunt, vivunt in communitate in Congregatione aliqua, auctoritate Episcopi approbata. Vel si solitariè vivant, deferunt habitum, & tonsuram, & ab Episcopo ad servitium alicujus Ecclesiæ sunt deputati.

748 Item Tertiariæ D. Francisci in suis domibus viventes, etiam si sint viduæ, quæ tamen Tertiariarum Regulam servant, & vitam cælibem ducunt ex voto Castitatis de Ordinarii licentia emisso. *Ex consil.* 32. *Dominico, edito in Conc. Later. sess.* 11. à Leone X. 1. Martii 1518. §. 11.

749 Item uxor Clerici, Diana *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 41. & *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 42 contra Bonac. quia uxor sequitur forum mariti, *l. fin. C. de incol.* etiam post mortem mariti, viduitate durante. Filii legitimi Clericorum, etiam ante Clericatum suscepti. Sacr. Congr. 18. Martii 1631. Servi, & mancipia Clericorum *ut n.* 733.

750 Item laici familiares Episcoporum, qui habere possunt familiam armatam ad capiendum, carcerandum, ad terminandum judicium sine recursu ab brachium seculare, & ad pœnas corporis inflictivas citra sanguinem infligendum. Insuper Officiales, & Ministri Curiæ Episcopi.

751 Laici familiares, & pariter Officiales, & Ministri Curiæ Inquisitorum, qui pariter habere possunt familiam armatam, imò puniri impeditores delatorum armorum, condemnare perturbatores Officii S. Inquisitionis, *ut n.* 611.

752 Diana *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 55. & in Summa ver. Inquisitorum Jurisdictio, *n.* 16. habet, ut sequitur.

„ In causis criminalibus suorum familiarium Inquisitores Hispaniæ habent jurisdictionem, exceptis certis criminibus, de quibus Joannes de Hevia, Curia Philippi, *p.* 3. §. 1. *n.* 19. & *alii*. In causis civilibus Ferdinandus de Castro *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *pun.* 11. §. 4. *n.* 9. tenet, habere jurisdictionem solùm respectu Officialium, qui sunt à secretis, non autem respectu aliorum externorum. Sed hæc opinio non placet quoad Regnum Valentiæ, & Siciliæ, ubi (ait Rojas *p.* 1. *n.* 421) est concordia inter Regiam Majestatem, & Inquisitionem, Inquisitores cognoscunt in causis civilibus omnium familiarium. Quod etiam, ait Paramus *de orig. Inquis. l.* 3. *q.* 6. *n.* 17. ex jure municipali Regni Siciliæ, ex jure Pontificiis decisionibus, privilegiis, & consuetudine immemorabili Marbona *compend. l.* 4. *tit.* 1. *leg.* 10. *glos.* 1. *n.* 14. & *glos.* 9. *n.* 2. testatur, id servari etiam in Catalonia, & in Regno Aragoniæ, & Majoricaru. Et ex Paramo observat, quòd in hoc Regno Siciliæ non solùm familiares, sed etiam eorum uxores adhuc viduæ, quamdiù viduæ fuerint, gaudent privilegio fori, *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 15.

753 Insuper gaudent Hospitalarii, dummodò inserviant hospitali auctoritate Episcopi erecto, Dian. *p.* 3. *tr.* 1 *res.* 66. *contra Aldovin*.

Verum tamen est, circa plura hactenus à *n.* 744. dicta, attendendam esse consuetudinem, ut advertit Pasturg. *in Com. vot.* 2. *de for. com.* §. 3. *in fine*.

Denique dicta omnia de Immunitate Ecclesiastica, tam reali, quam personali, sunt servata proportione intelligenda etiam de Religiosis utriusque sexus, de Novitiis, & laicis Religionum, quia omnes ea gaudent.

QUÆRES I.

754 *An laicus sollus Clericos subtrahi, & puniri possit pro delinquendis commissis, aut delictis commissis ante Clericatum?*

PLura adducit Fagnan. 1. *lib. Decr. C. Magnæ de Obligat. ad ramum.* Sed breviter resolutionem desumo ex mente S. Congr. Conc. apud ipsum à *n.* 64.

Di-

Dictum ergo habeo, si Clericatum, videlicet primam tonsuram, assumpsit absque ulla fraude, in quantum non fuit apud Judicem laicum accusatus, nec ab eo citatus, & praeventus, procerto gaudet privilegio fori, itaut non possit talis Clericus à Judice saeculari judicari, aut puniri, quia privilegium superveniens eximit à jurisdictione prioris Judicis. Et privilegium est à jure Canonico concessum statui Clericali absolutè, absque ulla restrictione ad delicta postea, aut ante illum commissa. n. 709.

Si Clericatum assumpsit cum fraude, fraude consistente in hoc, quòd assumpserit non animo retinendi, sed forum saeculare declinandi, & postea statum deserendi, non gaudet foro, & sic potest à Judice saeculari judicari, & puniri, juxta dicta à n. 710. & n. 711. *Quia fraudem committentes beneficio legis sunt indigni, Cap. proposuit de Consang. & affin. Et ut omnis dissimulationis fraus semper amoveatur excusatio, l. Imperatorem, §. 1. de Probation. faciunt allegata.* n. n. 710.

711 Si Clericatum assumpsit cum fraude, fraude consistente in hoc, quòd supposita praeventione apud Judicem saecularem, in quantum fuit accusatus, citatus, &c. statum Clericalem assumpsit, animo forum saeculare declinandi, sed in statu perseverandi, tunc gaudet privilegio fori quoad personam, ita ut non possit à Judice saeculari corporaliter puniri, personaliter adstringi, aut carcerari, quia hoc non est fraus propriè dicta, ut constat ex n. 710. Et hoc maximè, si post dictam praeventionem, antequam fineretur causa, fuerit ordinatus Sacerdos, aut in sacris, ut ait. n. 700. Non gaudet autem privilegio fori quoad bona, sed quoad bona subest jurisdictioni Judicis saecularis, à quo potest puniri poena pecuniaria, & confiscatione bonorum, supposita causae praeventione, ut supra secus ea non supposita. Ex mente S. Cong. Concil. n. 710.

Non potest autem Judex saecularis, qui praevenit, contra recipientis Clerici bona procedere, nisi prius per Judicem Ecclesiasticum fuerit cognita praeventio, & declaratum, ac pronunciatum fuerit, eum Clericatum assumpsisse in fraudem Curiae saecularis. *ut ex his n. 711. ex dictis n. 706.*

Pignatell. n. 77 docet, eodem modo esse philosophandum de laico post delicta, aut debita facto professo, cum hoc solo discrimine, quòd defensio causae spectet ad Monasterium.

QUAERES II.

716 *Clericus in Minoribus constitutus habitum dimisit, ac tandem non resumpserat; inde delicta commisit. An possit habitum resumere, ut privilegio fori gaudeat?*

RESp. posse, & gaudere, Castropal. p. 2. *disp. un. p. 14. punct. 5.* Quia privilegium fori absolutè, & absque exceptione à Trid. conceditur constitutis in minoribus beneficium habentibus, vel tonsuram & habitum gestantibus, si alicui Ecclesiae inserviant de mandato Episcopi, *ut in n. 732.* Et quamvis delicta tempore dimissionis habitus ut suprà commissa, fuerint tunc jurisdictionis laicalis, nunc sunt Ecclesiasticae, sicut est persona. Tum quia ea tantum tunc delicta commissa, erant jurisdictionis laicalis, quia deficiebat conditio à Trid. requisita pro gaudio fori; unde per locum ab opposito, ea apposita privilegium reviviscit.

717 Dices, dimissionem illam habitus esse quandam privilegii renunciationem.

Resp. Castrop. *cit.* quòd privilegium statui Clericali competens, nemini licet renunciare, *ex cap. si diligenti, de for. comp.* Et refert ex Barbosa casum de Clerico, qui volens nubere, beneficium, & Clericatum renunciavit; at quia posteà voluntate mutata habitum reassumpsit, & aliud beneficium obtinuit, dubitatum fuit, an gauderet privilegio fori. Et Sac. Congr. 11 Junii 1587 *censuit, gaudere; quia privilegio Clericali renunciare non potest.* Hinc Clericus privilegio fori gaudet, si servet conditiones à jure Canonico pro gaudio requisitas: n. n. 716.

QUAERES III.

718 *Quid dicendum, si nunquam Clericus Minoribus initiatus, fuit captus, aut citatus à Judice saeculari tempore dimissionis habitus, & habitum non ante, sed post capturam, aut citationem resumserit?*

RESpondet Castropal. *cit. n. 3.* ut sequitur

Respondeo, privilegio uti non debere; quia illo habitu resumptio videtur facta in fraudem jurisdictionis saecularis, ut proinde non debet prodesse. Ita tenet Farinac. d. q. 8. num. 66. & 110. Barbosa 3. p. alleg. 14. num. 10. & in remiss. Concilio decretum 6. *sess. 23. de reformat. circa finem: Quae generaliter quarumcumque assumptionem clericatus, beneficia, habitus, & non nisi in fraudem jurisdictionis saecularis, esse ut clericali privilegio gaudeat, quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari. Alii ... Ecclesiasticum forum esse defendendum,* sic Gutier. *pract. quaest. lib. 1* quaest. 5. Menoch. *de praesumpt. lib. 6. q. 10.* num. 37 Julius Clarus l. 5. §. *fin. quaest. 36.* n. 45 Farinac.

q. 8.

q. 8. n. 46. & 100. Barbosa in remissione Concilii circa forum, decreto 6 *sess* 23. Zenedo ad decr. coll. 14 n. 1 & alii.

759 Quo adit, fraudem præsumi, & *constituto eo*, *quod Clericalem habitum, vel Ordinem assumat*, *ut mediante eo ad evitandam* [illegible] *fundatum, non ex animo perseverandi in illo. Quod potest contingere in assumptione minorum Ordinum post delictum, vel in assumptione habitus Clericalis demissi* [illegible] *in nullis illis Ordinibus, & habitu Clericali non, non in perpetuum, sed ad tempus, & quatenus* [illegible] *ad evitandam* [illegible] *quæ contrario male est, & fraudulenta, ut proinde digna* [illegible] *privilegio*: [illegible] n. 711.

760 Hinc autem subdit, quòd si talis Clericus ad declinandum forum sæculare Ordinem sacrum suscipiat, gaudet. Quia non est fraus, licet sit susceptum intentione eum declinandi, nam utitur iure suo, assumendo medium ab Ecclesia institutum, cui competit privilegium fori, qua ratione fraus non est, si post delictum ad Ecclesiam confugiat, etsi ea intentione confugiat. Fraus autem, & dolus esset, si assumeretur Ordo, non animo perseverandi in illo, sed relinquendi, quod non potest præsumi in Ordine sacro, cum hic semper verè [illegible] n. 714.

761 Item Clericum, qui tempore Clericatus, aut Novitius, qui tempore Novitiatus delictum commisit, gaudet privilegio fori, ita ut pro eo non possit à Iudice sæculari puniri. Gomm. dec. 10 n. 3 Bonac. t. *Prae. Dec. disp.* 10. p. 1. §. 2. n. 7

QUÆRES IV.

762 *Quid agendum in dubio, an gaudere debeat?*

Dubium potest esse duplex; iuris, aut facti. *Iuris* est, si supposita veritate facti, dubitetur, An persona suffragetur ius privilegii. *Facti*, si dubitetur de facto, videlicet, An persona sit Clericus. Et si Clericus, An habeat conditiones requisitas pro gaudio. Hoc præmisso,

763 Respondeo cum distinctione. Vel delinquens fuit captus in habitu, & tonsura Clericali. Et tunc remittendus est Iudici Ecclesiastico, ex cap. *Si iudex laicus*, *de sent. excom.* in 6. Quia delatio habitus, & tonsuræ longo tempore, licet non probet Clericatum, est tamen grave indicium, & efficax coniectura, dum contrarium non probetur, unde facit stare pro quasi possessione Clericatus, & transfert onus probandi in adversarium, quia possessio stat pro Ecclesia. Ita Castrop. At Covar. & Salcedo apud ipsum referunt, receptam consuetudinem Hispaniæ esse, non remitti reum Iudici Ecclesiastico, donec sententia definitiva de Clericatu pronuncietur.

Salcedo *Eccles. ref.*

764 Vel delinquens fuit captus absque tonsura, & habitu. Et tunc non tenetur Iudex laicus illum remittere Iudici Ecclesiastico, nisi, & donec pro certo constet, & fuerit plenè probatum, eum esse Clericum, & qualitates à Iure Canonico pro gaudio requisitas habere, quia Iudex laicus tunc è converso per capturam quasi possessionem delinquentis acquisivit, adeòque possessio stat pro Iudice laico, & transfert onus probandi in ipsum delinquentem, qua possessione spoliari non potest, nisi dubium vincatur.

765 Clericatus probatur. 1. Per scripturam, nempe per litteras testimoniales Ordinationis, aut per litteras commendatitias Ordinarii testantes de Clericatu. 2. Per duos testes omni exceptione maiores. Non sufficit unus, nisi sit adminiculatus, quia hic agitur de præiudicio tertii, nempe fori sæcularis, idque colligitur ex c. *Tuæ*, *de Cler. peregrin.* ubi habetur, *Clericatum probari per scripturam, vel per testes*. Et non dicitur *per testem*. Unus autem testis (ut notat Castropal.) solum sufficit, quando de nullius præiudicio agitur, ut cùm petitur licentia ad celebrandum, & prædicandum, &c. 3. Per probationem tituli, v. gr. si probetur possidere beneficium, Abbatiam, &c. [illegible] publicam.

766 Cognitio autem huius causæ, An delinquens gaudeat privilegio Clericatus, certum est, quòd spectet ad Iudicem Ecclesiasticum, si dubium sit iuris, quia decidere controversias Iuris Canonici, est quid spirituale, & ad Iudicem Ecclesiasticum spectat de iure causas spirituales, *ex cap. Quanto*, *cap. Decernimus*, *de Iudiciis*, *cap. Tuam*, *de ordin. cognit.*

767 Idem dico, si dubium sit facti, quia est de facto spirituali. Castropal. *cit. punct.* [illegible] contra Clarum, & alios, quibus non videtur cognitio rei spiritualis, sed temporalis. Illis adhærent Scacia, & Farin. apud Castrop. cit. dicentes *Iudicem sæcularem cognoscere posse de Clericatu delinquentis, non ad effectum declarandi illum gaudere, vel non gaudere privilegio fori, sed ad effectum remittendi illum Iudici Ecclesiastico, si facta summaria informatione appareret Clericum esse.*

CASUS FIGURATUR.

768 Vir perditus è regione longinqua accessit seditionem allaturus: hinc delictum rebellionis patravit, attentando variis artibus & fraudibus seducere cives, ut legitimo excluso Principe, alium proclamarent. Fuit à Curia sæculari captus, & carcer-

ceribus mancipatum rebellem, qui dicit Manifestè se esse Clericum; ipse tamen sine tonsura, & sine habitu Clericali incedebat, & sic fuit inventus, & captus. Non sunt ab eo allatæ, nec illius domi repertæ litteræ testimoniales Ordinationis, nec commendatitiæ testantes de Clericatu. Non sunt testes, qui eum cognoscant, nec fama publica, quæ talem dicat. Solum sunt reperta domi vestis parva, & collare, quod solent gestare Clerici, & insuper littera sub altero nomine ab eo, quo dicit se vocari, quæ tamen videntur ad ipsum directa, qua mandatur ei spes beneficium obtinendi. Delictum est certum, & supponitur tale, ut sit morte dignum. Diligentia de Clericatu ob loci distantiam est difficilis, non tuta, expositis fraudibus, & periculosa. Punitio quibusdam circumstantiis existimatur inserviret ad aliorum exemplum, ut qui male sentiunt, se coerceant, & tumultuantes cessent. Hic (ut figuramus) supponitur.

QUÆRES V.

769 *An Curia secularis possit prænominatum Reum in suis carceribus detinere, Juridicè contra eum procedere, Et deinde punire?*

770 Certum est, 1. quòd si Reus doceret, vel constaret, non possidere beneficium, vel alicui Ecclesiæ non deservire cum habitu de mandato Episcopi, immunitate non gauderet, ut constat ex Conc. Trid. num. 731 relato, & n. 733.

771 Certum est, 2. posse licitè Curiam secularem Reum in suis carceribus detinere, juxta dicta n. 764.

772 Certum est, 3. quòd (seclusis circumstantiis suppositis, & figuratis, maximè de diligentia, & probatione difficili, ac moraliter impossibili) teneretur Curia Secularis assignare Reo tempus competens ad probandum. Vel Curia ipsa (opportunis interrogationibus præmissis de Patria, & Ordinario proprio domicilii, & Ordinationis) diligentias adhibere in partibus ad litteras testimoniales authenticas à suo Ordinario obtinendas, super ordinatione, titulo beneficii, &c. & super qualitatibus à Trid. requisitis pro gaudio fori, ut num. 732 & 733.

773 Quòd si prædictæ litteræ, & probationes accederent, earum cognitio facienda esset ab Ordinario loci, ubi carceratus existit, juxta dicta num. 766. Quia Reus est ex facto subditus ratione delicti, ut in nostr. n. 107 Vide n. 768.

774 Suppositis circumstantiis expositis, & diligentia ad probandum difficili, ac moraliter impossibili,

Dico, Judicem secularem licitè posse contra reum juridicè procedere, informationes capiendo, interrogando, & alia de jure præstanda peragendo, ac tandem pœnas, qua dignus est, puniendo.

775 Ratio est, quia Judex secularis per capturam, ac detentionem dicti delinquentis, & per delectum probationum in contrarium, habet jus certum in delinquentem, est enim in ejus possessione; & jus certum habet super delicto certo enormi, imò enormissimo, cujusmodi est, post hæresim, delictum rebellionis in Principem, aut perduellionis in Patriam, delictum quippe atrocissimum, & quod semper solet ut tale puniri.

776 Dubium de Clericatu, & gaudio fori, est leve, imò levissimum aut nullum, quia solum pendet ex dicto Rei, qui illud non probat. Collare, & vestis parva insufficientem, aut non nisi levem conjecturam præbent, quia sunt indifferentia, & æquivoca, solent enim etiam vestes longa deferri à laicis, maximè à medicis, præsertim in pluribus Italiæ Provinciis, quique vulgò *Abbates* vocari solent, non quia verè tales sint, sed ob meram vestem longam.

777 Adde, indicia efficacia, & præsumptiones vehementes stare contra Reum, ejusque dictum. Et primò. Ex reperta littera comperitur esse fraudulentum, & mendax in fictione nominis, *qui autem in uno falsus deprehenditur, in omnibus ut falsus habendus est.* Molphis in praxi, verbo *Telesio num. 1.* Jor. Cam. Parvuli, 19. & pluribus juribus. Adeoque cum fuerit repertus sine tonsura, & habitu, imminente enormibus, præsumendum est, comam, & vestem parvam domi detinuisse ad qualitatem personæ pro delictorum & circumstantiarum opportunitate fingendam, aut variandam quisque dictum esse dolosum, & fraudulentum, ad forum seculare, in cujus reperitur manibus, declinandum, nam ex Regula 6. Juris in 6 *Semel malus, semper præsumitur malus.*

778 Secundò. Cùm in littera, quæ præsumuntur ad ipsum directa, detur ei spes beneficium obtinendi, rite præsumitur eum beneficium non possidere, adeoque habetur præsumptio contra tandem à Trid. sess. 23. de reform. cap. 6. pro Clericatu requisitum, ut in num. 731. Insuper, cum constet, eum minimè per paucos dies, sed plus temporis, quo in loco delicti commoratus est, nulli Ecclesiæ de mandato Episcopi inservisse, ac sine tonsura, & habitu incessisse, delictum molientem rebellionis, atque seditionis, quod ex sui natura longum tempus expostulat, vehementer præsumitur non habere qualitates in Clerico à Concilio Tridentino re-

requisitus pro gaudio fori, *ut in num.* 71[illegible].

779 Hinc breviter sic rationem restringo. Nemo spoliari potest jure, quod certò possidet, per superveniens dubium, maximè per dubium leve, quod moraliter vinci non potest ex dictis à n. [illegible]. Judex sæcularis certò possidet jus contra ejusmodi delinquentem, & super delicto enormissimo certo; Jus verò delinquentis de gaudio fori est dubium, dubio levi, imò levissimo, quod (ut supponitur) moraliter vinci non potest. Igitur non potest Judex sæcularis jure, quod certò possidet in delinquentem, spoliari per superveniens dubium jam recensitum. Et consequenter potest contra eum juridicè procedere, & de jure puniri [illegible] 776. *[illegible]*

780 Denique pro hujusmodi casibus utrepe rabilibus & extraordinariis recurre, proportione servata, doctrinæ Patris Tamburini [illegible] n. 663. & 676. & Castrop. n. 789.

QUÆRES XL

781 *Quando, & quomodo Clericus tradi possit puniendus Curiæ sæculari?*

REspondeo, tunc tradi posse, quando se immiscet enormibus, *cap. Contingit*, & *cap. Perpendimus*, *de sent. Excom.* Castrop. *p.* 1. *disp.* [illegible] *n.* 1[illegible]. *punct.* 6.

782 Enorme dicitur delictum illud, quod in malitia & fœditate supra modum exuberat, ac excedit. Quod prudentum proborumque virorum dignoscendum remittitur. Enormia, seu immania, sunt primo loco Hæresis, quæ est Rebellio contra Majestatem supremi regum Regis. Inde Rebellio, & crimen Læsæ Majestatis in Principem. Perduellio, falsificatio Monetæ, Latrocinium, Homicidium, Adulterium, Raptus, & similia, quæ numerantur, & explicantur *in com.* [illegible] *ad* [illegible]

783 Spectato autem jure communi, ob nullum crimen quantumvis enorme Clericus est Curiæ sæculari tradendus, nisi fuerit incorrigibilis. Castropal. [illegible] num. 4. *ex cap. Cum non ab homine*, *cap. Clerici*, *de Excessibus Prælatorum* [illegible] & *cap. Tuæ*, *de Pœnis*, [illegible] *cap.* [illegible] *de pœnis*, ubi Pontifex injungit Prælatis Ecclesiasticis, Clericos in enormissimis sceleribus, 1. Sodomiæ, 2. Occisionis Cardinalis, 3. Latrocinii, & similibus deprehensos, puniri, 1. de depositione, & detrusione in Monasterium, 2. Ratione vitæ sic his moris, pœna [illegible], perpetua reclusione in ergastulo, 3. degradatione à suis Ordinibus, & detrusione in arctis Monasteriis. Non injungit autem, ut Curiæ sæculari tradantur, adeòque aperte colligitur, ad tradendum Clericum Curiæ sæculari, ex jure communi requiri repetitionem delictorum, & incorrigibilitatem.

784 Incorrigibilis dicitur Clericus ex jure communi, si ter monitus, 1. sub depositione, 2. sub excommunicatione, 3. sub anathemate, *Ex cap. cum non ab homine de judiciis*, ex consuetudine verò, si ter monitus sub excommunicatione, adhuc contumax perseverat.

785 Ab hoc autem requisito incorrigibilitatis, & trinæ monitionis, excipitur primò Assassinium, *ex c.* 1. *de homicidio in* 6. Debet verò prius constare de delicto, & talis à Judice Ecclesiastico declarari. Et tunc eo ipso, quo Clericus per declarationem authenticam [illegible] à Judice Ecclesiastico declaratur assassinus, fit ejus jurisdictionis est sæcularis, & ab ea juridicè puniendus.

786 Secundo Excipitur Hæresis, & hoc pacto, quòd ad hoc ut pro crimine hæresis Clericus Curiæ sæculari tradatur, non requiratur incorrigibilitas modo recensito, quæ triplicem monitionem supponat, *ut n.* 784. & quam pro aliis delictis exposcitur, sed requiratur, & sufficiat Relapsia, nempè hæresis repetita post sententiam, *ex cap. Ad abolendam*, *de Hæreticis*, *cap. Super eo*, & *Accusatus*, *de Hæreticis in* 6. Tunc namque à jure incorrigibilis judicatur. Et sic, ut quis pro hæresi Curiæ sæculari tradatur, adhuc requiritur incorrigibilitas, quæ unicam monitionem authenticam per sententiam supponat.

787 Tertiò. Excipitur casus, quo Clericus sine habitu & tonsura enormibus se immiscet. Canones enim, qui incorrigibilitatem, & trinam monitionem exposcunt, loquuntur de Clerico, qui cum habitu & tonsura enormibus se immiscet, qui privilegium Clericale non amittit, *ex cap.* 1. *de Apostatis*, *C. in parte* [illegible] *de Privilegiis*, & *C. Cum non ab homine de sent. excommunicat.* Unde qui sine habitu & tonsura enormibus se immiscet, potest Curiæ sæculari tradi, absque eo quod præcedat trina monitio, quia eo ipso privilegium Clericale amittit, maximè ex jure novo Conc. Trid. Castrop. [illegible] n. 5. Diana *p.* 1. *tr.* [illegible] *ref.* 33. [illegible] 113.

788 Quæres subdit. *Supposito tamen, ut per sententiam Judicis Ecclesiastici notum sit, Clericum enormibus se immiscere, & sine habitu, & tonsura incedere, aut cum habitu, & tonsura incedentem monitum ter esse, ut enormia committere, desistat, an Judex sæcularis judicare, & punire illum non possit?* Quæ quidem ordinarie [illegible], *prius probandum est.* [illegible] *Et quia aliàs*, *ff. de Judiciis*. *Quæ probatio, non à Judice sæculari, sed ab Ecclesiastico, cui Clericus subjicitur, facienda est.* Eo maximè quia Clericum regula-

viter Curiæ sæculari non traditur, nisi prævia degradatione ab ordinibus; degradatio autem fieri non potest nisi à Judice Ecclesiastico, & ex prævia probatione, & sententia declaratoria delicti v. verb. *Degradatio*.

789 Denique Castrop. *cit. num. 6. addit Dian*. spectato jure communi, *ob nullum crimen Clericum tradendum esse sæculari Judici puniendum, nisi incorrigibilis fuerit*, [illegible] *ex recepto tamen moribus* [illegible] *incorrigibilitate expectata, si delictum enorme atrox sit, & scandalosum*, [illegible] *& prudentibus judicetur, Reipublicæ convenire tale commissum crimen* [illegible] *Ecclesiasticum per sæcularem puniri, & ultimo supplicio affici, ut de facto sæpe ita judicatum est. Ergo* [illegible] *Neque enim privilegium Ecclesiasticæ immunitatis, in favorem, & honorem status Clericalis introductum*, [illegible] *est: sic* Covarr. *&c.* Farinac. *&c.* Et quidem practicatum videmus, Clericos Rebelles Curiæ sæculari tradi, & ultimo supplicio affici, nulla monitione prævia, nullaque incorrigibilitate expectata: v. n. 674.

790 Denique Urb. VIII. per Bullam *in supremo* editam 1627. nullam mentionem faciens de incorrigibilitate, absolutè statuit, personas Ecclesiasticas, sive sæculares, sive Regulares, in locis duntaxat Italiæ existentes, quæ aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel aliàs adulterare præsumpserint, prævia degradatione esse Curiæ sæculari tradendas, ultimo supplicio puniendas. Præfata autem Bulla non comprehendit Siciliam, quia non exprimit insulas coadjacentes, quæ in odiosis non veniunt nomine Italiæ, nisi exprimantur.

De Immunitate agunt Diana *p. 1. tr. 1. & 8. p. 3. 4. 5. & 6. tr. 1.* Castropal. *part. 1. disp. unic.* Bordonus *res. 1.* Tancr. *tom. 3. tr. 1. lib. 4.* Alarcon *lib. 1. verb. Immunit.* Fagnanus *lib. 3. tit. de Immunit. Eccl.* [illegible] *C Consuetudines, de consuetudine. Ibid. cap. Magnus, de obligat. ad ratiocin.*

GABELLA.

791 *Est exactio publica, à Principe imposita subditis ad sua damna* [illegible]*, & Regni conservationem*, putà ad præsidia retinenda, ad bella gerenda, ad Pontium, Mœniorum, ac Navium conservationem, & ad alia pro Regni custodia necessaria providenda. v. n. 800.

Ut gabella sit justa, requiritur justitia ex parte quatuor causarum, efficientis, materialis, formalis, & finalis. Ita ut si gabellæ sint injustæ, seu sint impositæ, aut auctæ, præterquam in casibus à jure, seu speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, tam imponentes, aut augentes, quàm imponi, aut augeri exigentes, incidant in Excommunicationem Bullæ Cœnæ, § 5 *latam*.

792 Ex parte *efficientis* pro justitia requiritur, ut, qui imponit, sit Princeps supremus alium Superiorem in temporalibus non agnoscens, vel inferior de mandato supremi. Unde gabellas imponere non potest Provincia, Civitas, &c. nisi ex consuetudine legitima, aut privilegio, quo gaudet Urbs Barcinonensis, Mendo *ver. Gabella*.

793 Potest Princeps aliquem sibi de communitate benemeritum, etiam cum suis descendentibus, à solutione alicujus Gabellæ eximere, ut infra dicemus de Monte Pietatis.

794 Ex parte *Causæ materialis*, *Jus civile in l. Universi, Cod. de vectigal. & in l. omnium ibid.* decernit, ut gabellæ imponantur solùm in rebus mercimonii & negotiationis causa de una in aliam Provinciam aut Urbem asportatis, tam ingrediendo, quam exeundo. Unde ex præfato Jure non sunt licitæ gabellæ impositæ super victualibus, frumento, pane, vino, oleo, carnibus, &c. Toletus *lib. 5. c. 71.* Cajet. *ver. vectig.* quia proportionem non servant, cùm æquè gravent pauperes, ac divites.

795 Suarez tamen *de leg. l. 5. c. 16* Dian. *p. 1. tract. 17. res. 18.* tenent, gabellas super victualibus impositas non esse injustas, si consuetudo adsit, quia lex civilis potest per consuetudinem abrogari. Et illa oppressio pauperum, in quantum æquè gravantur, ac divites, compensatur per hoc, quòd cùm tales gabellæ minutim, & quasi insensibiliter solvantur, minora patiuntur incommoda pauperes, quàm si censu capitis, aut patrimonii gravarentur.

Certum tamen est, eas esse justas, si consuetudo legitimè præscripta vigeat, & publica necessitas adsit, ac gabellæ super mercibus non sufficiant.

796 Sub nomine gabellæ comprehenditur, Primò *Tallea*, quæ imponitur subditis solvenda pro portione habita ad eorum bona, quæ etiam vocatur *Impositio*, *& Colletta*, quæ solet imponi aliqua communi, & publica necessitate urgente, aut titulo matrimonii à Principe contracti, veluti ad ornatum uxoris, & ad sponsalium splendorem, juxta Regionis consuetudinem.

797 Secundò venit tributum, & pensio de solvenda annata, aut media annata super officiis,

cijs, & muneribus concessis à Principe.

798 Angaria autem, & Perangaria non sunt reputandæ inter gabellas, quia sunt impositæ; sunt enim *Coactio onerosa ad onus merè personale, quæ mensura est labore personali, & munere aliquo persolvendo*. Angaria est onus merè personale, Perangaria onus mixtum.

799 Ex parte *Causæ formalis* pro justitia requiritur, ut servetur proportio cum vassallorum inter se, *ut in n. 794.* quam ad vires Regni; nam si vires Regni non sufficiunt, injusta est gabella; & si vassalli sint plus æquo gravati, tenetur in conscientia Princeps gabellas minuere.

800 *Ex parte causæ finalis* requiritur justa causa, nimirum publica necessitas, & communis utilitas, *ut in n. 790.* Sine justa causa non potest Princeps gabellas imponere; alias peccat, & ad restitutionem tenetur.

801 Si gabella sit imposita ob determinatum finem, eo cessante continuari non potest, nisi instet alia æqualis necessitas; quia tunc commutatur materia. Mendo *cit. n. 7. vid. n. 812.*

802 Pro quantitate gabellæ non potest certa regula tradi, sed est remittenda arbitrio boni, & periti viri, qui attendere debet necessitatem, & proportionem, juxta superiùs *dicta*; adeoque Principes non debent gabellas imponere sine maturo consiliariorum, & peritorum Theologorum, ac Jurisperitorum consilio.

803 Diana *p. 1. tr. 2. res. 130.* tenet non esse injustam gabellam, si excedat octavam partem valoris rei, dummodò cæteræ conditiones concurrant.

Rectè autem de justitia gabellæ dubitat Corsetus cum aliis apud Dianam *cit.* si excedat octavam partem valoris rei; est namque excedens. Cui favet *lex de Præfationes, C. de vectigalibus*, talem excessum prohibens.

Et quamvis dicta lex valeat pro Regnis Imperio subjectis (ut ait Diana) potest aliis inservire pro exemplo.

Et quidem in nostra Urbe Panormi praxis est, & præfixio, ut pro gabella solvatur decima pars, & aliquanto minus valoris currentis rei, puta mercium, pro qualibet namque uncia valoris currentis ei solvuntur pro gabella tareni duo, grana decem, & novem, & duæ partes grani, videlicet, tarenus unus, & quatuor partes grani pro ratione Regiæ Capsæ; grana decem, & octo, & quatuor partes grani, pro ratione Regiæ Doganæ; & tarenus unus pro gabella novè imposita.

Hoc pacto ut plurium locorum cives sint immunes à portione gabellæ granorum decem, & octo, & quatuor partium grani spectantis ad Regiam Doganam; tales sunt Cives Urbis Panormi, & quamplurium locorum, qui solùm alias duas portiones tarenorum duorum, & quatuor partium grani solvere tenentur pro qualibet uncia valoris mercis. Aliorum verò locorum cives solvere tenentur omnes tres portiones ad summam tarenorum duorum, granorum decem, & novem cum duobus partibus grani; unde illi vocari solent vulgò *Franchi*, illi *Rendabiles*.

804 Si justitia gabellæ non sit certa, sed sub opinione, Princeps non potest sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori; sequitur ex dictis *n. 74. & à num. 108.* quia agitur de justitia commutativa, & de spoliando subditos bonis, quæ possident. Mendo *cit. Gabella, n. 2.*

GABELLAS SOLVERE NON TENENTUR

805 Ecclesiæ, loca pia, & Ecclesiastici sive Clerici, sive Religiosi utriusque sexus, *ut n. 755. & à n. 702. ad 711.* Qui non possunt directè, aut indirectè gravari gabellis, tributis, & aliis oneribus, neque super bonis patrimonialibus, sive illis, ad quorum titulum sunt ordinati, sive aliis quomodolibet eis provenientibus, v. gr. titulo hæreditatis, donationis, &c. quia jura *n. 711.* relata indistinctè loquuntur.

Indirectè gravarentur Clerici, si gabella super rei imponeretur, non principaliter in gravamen Clericorum, sed generaliter in gravamen omnium, ita ut Clerici illam emerent suo eo gravamine.

806 Non eximuntur à gabellis Clerici. 1. Si habitum Clericalem assumant in fraudem gabellarum, absque intentione in eo statu permanendi; sequitur *ex num. 718. & 719. quia fraus nemini patrocinatur*. 2. In bonis eis donatis, v. gr. à parentibus, donatione apparenti, in fraudem gabellarum, ut nimirum Clericorum scuto non sint subjecta gabellis, *v. n. 711. 734. 735. 736.* Denique ex rebus, & fructibus, quos Ecclesiastici vendunt, solvi debet gabella. Mendo *v. Gabella, n. 13.*

QUÆRES

807 *An possit Princeps ob publicam necessitatem gabellam imponere solvendam nedum à laicis, verum etiam ab Ecclesiasticis?*

RESp. posse, quinque concurrentibus conditionibus.

Prima est. *Ut necessitas, vel utilitas sit magna & urgens, ex cap. Non minùs, 4. de Immunitat.*

808 Secunda. *Ut facultates laicorum non sufficiant, ex cit. cap.*

Tunc autem non sufficere dicuntur, quando ex una parte facultates communitatum desi ciunt, & ex alia cives (si Ecclesiastici exclu derentur) cogerentur se privare illis, quæ sunt necessaria ad vivendum secundùm conditio nem suæ status. Si verò facultates communita tis ad necessitatem subveniendam sufficerent, neque cives particulares possent gravari, ut in [illegible] Diana p. [illegible] res. 111.

809 Tertia. *Ut necessitas, vel utilitas sit æquè communis laicis, & Clericis, ex cit. cap.*

810 Quarta. *Ut Episcopus, & Clerus delibe rent, & consentiant, ex cit. cap.* Nomine Cleri non venit solum Capitulum Cathedralis, ut nonnulli putant, sed omnia Capitula Urbis, & Vicarii foranei Diœcesis, quia omnes grava tur, & sic omnes cognoscere debent qualita tem necessitatis, ut deliberent, an, & quan tum debeant concurrere. Item veniunt etiam Capitula Religiosorum, si Religiosi sint com prehensi. Diana p. [illegible] res. 19.

811 Quinta. *Ut prius de tali contributione consulatur Summus Pontifex, & eius habeatur licentia, ex cap. Adversus de immunit.* ita ut so lus consensus Episcopi, & Cleri non sufficiat, nisi periculum esset in mora, quo casu, si de cretum gabellæ non esset modicum, facta impositione de solo consensu Episcopi, & Cleri, con sulendus statim esset Summus Pontifex pro approbatione. Cum autem hujusmodi licentia impetratur, sunt prius ab Episcopo audien da Capitula Clericorum, & cæterorum, de quo rum interesse agitur.

812 Gabella denique his concurrentibus conditionibus jam imposita, exactio non po test fieri à Judice laico, sed per personam Ec clesiasticam ab Episcopo deputatam. Constat ex Bulla Urb. VIII. pro [illegible]

813 Publica necessitas, vel utilitas est Re paratio pontium, fontium, murorum Civita tis, viarum publicarum, alluvionum ex flu minibus cum damno agrorum, aut Urbium, Annona, Fames, Bellum, Pestis, &c. At super nulla ex his, nec alia necessitate bus possunt ab Ecclesiasticis contributiones ex igi, nisi recensitis quinque concurrentibus conditionibus, sed omnino à communibus contributionibus sunt exempti.

814 Nec dicas, Ecclesiasticos obligari ex beneficio à laicis accepto, quod est commu ne. Quia (ut optimè [illegible] Castropal. p. 1 de [illegible], n. 12 [illegible]) *Beneficium non commune est Clericis, & laicis, fuitque non de bent esse communes dignitatem enim clericatûs parit, ut aliqua privilegia percipi [illegible] fuere enim prædiorum cultura, & regimine animarum soles in dienti, & magistratum ab eis contribuenda commodum, omnesq; de beneficio communi opem antiquæ permissum. Se deponuntur decimas con-cedere possunt Clericorum ab his onusibus. Adde Clericos hoc beneficium à laicis accepisse abiis beneficiis compensare, ipsi enim Clerici Pontifi-ces contrahuntur ad subveniendum pauperum, sepe-liendum [illegible], & aliorum onerum, & [illegible] quæ omnia in utilitatem cedunt laicorum. Ergo hoc semper sufficienter compensat suum beneficium.*

815 Insuper publica necessitate suppositis, quinque conditionibus concurrentibus, & li centia Summi Pontificis obtenta, quæ Ec clesiasticos omnes, etiam Regulares, com prehendat, adhuc ab omni onere, & con tributione excipiuntur, & eximuntur Fra tres Ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, Reformati eiusdem, & Capuccini, quia nil proprii possident, sed vivunt de puris eleemosynis manualibus, aut à piorum fidelium legatis, quorum nullum dominium habent, nec proprietatem, ut monuit Conc. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 3. & liquet infrà ver. *Legata Minorum.*

Hinc, Cùm Alex. VII. pro urgentissima necessitate contra Turcas, Germaniam & insulam Cretæ invadentes, per Bullam Cum Decima 1660. edictam indixisset sex Decimas per decennium in subsidium solvendas super fructibus omnium Ecclesiasticorum, etiam Regularibus comprehensis, per totam Ita liam, & insulas conjacentes, fuit declara tum per Epistolam Thesaurarii Gen. sub die 20. Maii 1661. Subcollectoribus missam, Fra tres Minores Observantes S. Francisci non teneri ad dictam contributionem, & injun ctum, ne ipsos super hoc molestiam infer rent. Lantusca ver. *Gabella*, num. 3. vol. 1. 813.

Qui n. 4. Refert etiam aliam Decl. Thes. Gen. & Cong. Prælatorum Cameræ, quibus injungitur contradictoribus publicis [illegible] rum, ut non possint adstringere Fratres Mi nores Observantes ad carnem in suis lanio nis sumendam, eò quòd possint in alio lo co propinquo sumere, ubi valent minori pre tio habere.

816 Ab excommunicatione non excusan tur, qui exigunt, aut exigi mandant gabellas ab Ecclesiasticis, cum animo eas restituendi in fine anni, quamvis dicant, id facere ad vitan das fraudes officialium gabellas exigentium. Diana [illegible], & alii apud Dianam p. [illegible] res. 40. quia cogunt ante ad solvendum, quod est onus & incommodum Cleri.

Subdit tamen Diana ibi. In nostra Urbe Panormi hoc tempore observari consuetudi nem

[illegible] Clerum in [illegible] (ut [illegible]) in [illegible], pro gabellis per eum [illegible] solutis, quia hoc [illegible], ipsa Clerum (non quidem [illegible] communicandum) sed consentientibus, & de licentia Summi Pontificis.

M O N I T U M.

817 SI aliquando videas onera imponi, & aliter fieri [illegible] servare consuetum, Deum, quisque Judex eum [illegible], non ad facta, sed ad ea, quæ de jure fieri debent, attendas. [illegible] Sacrum Canonum Concilii Lateranensis [illegible] pro oculis habere, quæ est, ut sequitur.

818 Non minus, &c. In diversis mundi partibus Consules Civitatum, & Rectores, necnon & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui [illegible] non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis Sacerdotes, & possessiones eorum, in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administravit. Isti vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Jeremias deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quidem fossata, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis, volunt fere cuncta compleri. Jurisdictionem etiam, & [illegible] Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suos [illegible] hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione severius de cætero fieri prohibemus: nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existimant conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint, &c. [illegible] 790. & 791. [illegible]

Vide infra de Jurisprudentia, [illegible], casum de onere super gravitate, & exfrandatione Gabellæ, [illegible].

De Gabellis agunt [illegible] Castropal. [illegible] Lugo [illegible], Pichler [illegible] Mendo [illegible] Gabella, [illegible] Conscient. [illegible], dis. 3. sect. 5. Alterius lib. 4. verb. Gabella, Clericatus [illegible] 52.

PARLAMENTUM REGNI SICILIÆ, ET NEAPOLIS.

819 EST Conventus Procerum Regni pro causa publica congregatorum.

In Sicilia ad illud concurrunt tria Regni brachia, Ecclesiasticum, Demaniale, & Militare. [illegible] componitur ex Archiepiscopis, Episcopis, quibusdam Abbatibus, & Prioribus. Demaniale ex Procuratoribus Civitatum, & Castrorum immediate Regi subjectorum. Militare ex Baronibus obligatis ratione feudi ad servitium militare.

820 Et quia ut plurimum congregantur pro donativo Regi præbendo, pro justitia requiritur justa causa, puta necessitas ex parte Regis potentis, sufficientia virium ex parte Vassallorum. Super qua [illegible] necessitate credendum est à Parlamentariis ipsi Regi, quia est necessitas in facto proprio Regis, [illegible] semper præsumi debet justam causam [illegible] Majestate [illegible] est causa formalis, & finalis, ut in gabellis, n. 790. & seq.

821 Hinc monentur Proceres præsentes, & cæteri Parlamentarii, ut solutur justitiam donativi, atque vassallorum, & universorum vires considerent, ne in extraordinarium donativum, quæ præscribunt, Regno onus imponatur, quod sufferre non valeat. Adeoque consulere debent pernos simul, & timoratos Theologos suos, quem à perniciosa adulatione [illegible], & à rerum temporalium desiderio maxime alienum esse experiuntur, eosque etiam contradicentes, grataner, ac benigne recipere.

822 Notat Diana [illegible], Ecclesiasticos, qui [illegible] in Parlamento, non teneri ad donativum, nisi [illegible], & in [illegible] est.

823 Et etiam nunc Fratres Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia, atque etiam Reformatorum, & Capuccinorum, ad donativum non teneri, nec obligari posse, [illegible] n. 803. [illegible] supra.

QUANTUM AD NUMERUM SUFFRAGIORUM.

824 SI Parlamentum fit pro donativo Regis, sufficit major pars. In Regno autem Siciliæ requiritur, ut concurrant brachium Ecclesiasticum, ita ut non sufficiat, si major pars brachii Demanialis, & Militaris concurrant, nisi etiam brachium Ecclesiasticum concurrat, in quantum supponitur

las elasticas leges liberiùs, & sine metu.

825 Si Parlamentum sit pro dando donativo Principi, omnino prius ad valorem requiritur licentia Regis, & non sufficit major pars, sed suffragia omnia concurrere debent, quia hoc donativum est omnino liberum, & perfectè voluntarium, à quo quisque omnino consentire debet. Ad distare tamen de novo Regis, quod quidem (ut hic notat Diana,) nomine est donativum, & revera est servitium, quod Regi præstatur, ad eum à necessitatibus sublevandum, & maximè, si necessitas sit pro eodem Regno.

Item omnia suffragia requiruntur, si in Parlamento (ut fieri aliàs solet) agatur de admittendo aliquo externo in Regnicolam. In quo ne attendi debet, an sit spes, quod talis acceptatio sit futura utilis Regno, minimè obnoxia, qualis foret, si exterus admissus, officia, aut beneficia obtentis, occasione (quæ illis est facilis) capta, recederet, officia, aut beneficia commutaret, & pensionem imposita pro se retenta: quod utique cederet in Ecclesiæ, ac officiorum perniciem, & in præjudicium Nationalium.

826 In Parlamento, in quo omnia suffragia sunt necessaria, si agatur de re injusta, non potest Parlamentarius se abstinere, quia per suum votum negativum potest injustam conclusionem impedire, adeòque permittendo peccat. Nec potest majori parti se subscribere, si ei certo constet injustitia conclusionis. In dubio autem, si major pars, aut sanior certò, aut probabiliùs judicet de justitia, potest dubium deponere, & majori, aut saniori parti se conformare. Dianam tom. 1. p. 8. q. 10. Eadem ratione Procurator universitatis, licet sit constitutus cum facultate substituendi, non potest substituere alium, quem prævidet facilius in conclusionem injustam condescensurum.

827 In Parlamento, ubi sufficit major pars, ut de donativo Regis, si conclusio est injusta, tunc totum peccatum, & onus restitutionis.

828 Quantum ad peccatum, omnes peccant mortaliter, etiamsi major pars jam suffragata sit, quia omnes positivè ad rem peccaminosam positivè concurrunt. Hinc Exodi 23. sic scriptum tenetur: *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.*

829 Quantum verò ad restitutionem, solùm priores, qui majorem partem constituunt, ad restitutionem tenentur, minimè posteriores, quia solùm priores sunt causa efficax substantiæ damni, seu conclusionis injustæ; posteriores autem solùm concurrunt (ut dicam) ad modum actus, nempè ad majorem plenitudinem suffragiorum. Qua ratione peccat, at non tenetur ad restitutionem, qui concurrit [illegible] non ad substantiam actus [illegible], sed solùm ad circumstantiam, aut ad modum actus, ut *infra verb. Qui restituere tenentur.*

830 Unde dictum illud, *quod nemo pars possit, sine mentione se subscribere majori parti, & approbare, quod est à majore parte conclusum*, desumptum ex l. *Quod major pars*, & l. *Aliud*, § [illegible], *de Regulis juris*, est [illegible] de eo, quod præsumitur justum, & [illegible]; aut [illegible] dubio [illegible] à minori parte possit dubitet, major pars, maximè si sit sanior, pro certo, aut probabilius stet pro justitia, tunc quidem potest, ac tenetur in hoc parte dubium deponere, & majori, maximè saniori parti se subscribere, & approbare conclusum.

831 *Hic ergo* (ait Diana in Summa) *malim fateri, si à Parlamento procedatur ab injusta, dum ab quo magna singularitate, & [illegible] pro justitia legem, & sicut conclusum commune non posset, non ad [illegible] sufficienter valeret [illegible] Suffragium, [illegible]* & [illegible] Confess. *[illegible] grave videtur [illegible] aliquem, [illegible] Parlamentariorum [illegible]*

832 Recensiti, qui restituere tenentur, tenentur singuli in solidum, quia singuli sunt causa totalis, minimè totalitate causæ, sed totalitate effectus; ita Com. ut infrà, verb. *Restitutio modo fiat.*

833 Scrovesfdorff. apud Dian. p. 4. tr. 4. re. 79. tenet, singulos esse causas partiales, quia singulorum concursus non est sufficiens, sed ex omnibus simul fit unus concursus sufficiens, & efficax. Adducit exemplum de pluribus navem trahentibus, qui ob dictam rationem sunt causæ partiales, ac proinde non debetur singulis tota merces [illegible], sicut quando prosunt, non debetur singulis tota merces, sed debent illam inter se dividere; ita quando obsunt, non debent singuli totum satisfacere damnum, sed debent singuli suam reparare partem. Idem tenet de pluribus ad eamdem injustitiam concurrentibus, quorum singulorum concursus sine aliorum concursu non fuisset efficax.

834 At non est à communi recedendum, quia ex hoc, quòd singuli non sufficiant, solùm sequitur, quòd sint causæ partiales partialitate causæ, & influxus; minimè quòd non sint singuli causa totalis totalitate effectus, nam ex quo sine singulis injustitia non

fieret,

fecerit, tota injustitia singulis attribuitur.

835 Id verum est, quod in dubio, an tuum suffragium fuerit de primis, & efficacibus, an verò de sequentibus, peccasti quidem, sed non teneris ad restitutionem, quia in dubio melior est conditio possidentis.

PRAXIS PARLAMENTI.

836 PArlamenta Generalia, singulis tribus annis in hoc Siciliæ Regno congregari solita, differri solent ad sex, aut plures annos.

837 In his Excell. Prorex ex parte & nomine Suæ Majestatis cunctis parlamentariis proponit, Primò Regni necessitatem, de confirmatione, & continuatione septem veterum annualium donativorum, videlicet Pro Regia Curia, pro Triremibus, pro Palatiis, pro Munitionibus, pro Ædificiis, pro Regni Deputatione, pro Pontibus, Turribus, & Regentibus. Hoc dicitur Donativum Ordinarium, quod continuari solet per tres annos: vide num. 841. Cujus Donativi Brachium Ecclesiasticum solvere solet annuatim sextam partem.

838 Insuper Sua Excellentia proponere solet ex parte Suæ Majestatis peculiarem aliam Regni necessitatem, sive in ministerium proprium ipsius Regis, sive ob bella sustinenda, sive ob ejusdem Regni necessitatem, & utilitatem, ut contigit in elapso Parlamento, de anno 1698 ad reficiendum defectum monetæ veteris jam adulteratæ, ac minutæ, cum moneta nova ejusdem valoris, ad Regis rationem cum antiqua commutanda, ad blonetariorum fraudes Regno perniciosas eliminandas. Ob quam peculiarem necessitatem aliud donativum à prioris distinctum exposcit: & hoc vocatur donativum extraordinarium, quod solùm primo anno, & pro unica tantum vice solvitur, quodque solet esse ducentorum millia scuta, cujus donativi Brachium Ecclesiasticum pariter sextam partem solvere solet.

839 His ita suprà propositis, Caput totius Parlamenti, qui solet esse Archiepiscopus Panormitanus, utpote Brachii Ecclesiastici Caput, pro cunctis respondet: *Quòd, quando consilio inter tria Parlamenti Generalis brachia habebuntur, attendentur, quæ attendenda erunt & respondebuntur.* Inde

840 In prima sessione Brachium Ecclesiasticum, ante omnia, actum protestationis emittit, quod cuncta Ecclesiasticorum Parlamentariorum suffragia intelligantur sub hac conditione lata, nimirùm, quòd si donativa, quæ concluduntur, non venerint confirmata à Summo Pontifice, tunc emissa suffragia intelligantur irrita, ac nulla, ac si non fuissent emissa.

841 In sessionibus sequentibus, attentè consideratis, atque perpensis dictis à n. 819 ad 837 & jam ibi repetitur, fit Primo Conclusio, & Oblatio Regia super septem donativis antiquis annualibus per tres continuos annos: ut in n. 837.

842 Et quia tribus elapsis annis solet recensiti donativi ordinarii exactio continuari tanto commodius, usque ad novum Parlamentum futurum, omninò attendendum est ad talem exactionem, & solutionem, elapsis jam tribus annis donativi, non posse hoc secundo, aut alio titulo adstringi Ecclesiasticos, quia jam pro iis finem habuit licentia Summi Pontificis. Et sicut conclusione donativi facta, non potest exactio, & solutio ex parte ipsorum, & executorio mandari quarta in ad Ecclesiasticos, nisi prius accedat licentia & assensus Summi Pontificis, qui prævio non potuere adstringi, ita ea licentia terminata, non potest exactio ex jure quantum ad illos continuari, quia non possunt adstringi, ut constat ex dictis de immunitate reali, & gabellis à n. 815 & 806.

843 Verum tamen est, quòd in novo Parlamento proponitur, non solùm continuatio septem donativorum ordinariorum ad alios tres annos, sed etiam confirmatio eorundem septem donativorum ordinariorum titulo accommodatæ exactionis per annos intermedios ab elapso triennio Parlamenti præteriti, usque ad præsens novum, & utraque, videlicet tam confirmatio, quam renovatio, concluditur, & quantum ad Ecclesiasticos, pro utraque petitur assensus Summi Pontificis.

844 Postea fit conclusio, & oblatio Regi de donativo extraordinario: vide n. 838.

845 Inde in prædictorum donativorum oblationem, solet Parlamentum concludere petitionem trium gratiarum apud Regem faciendam in beneficium Regni.

Demque Parlamento concluso, accedunt ad Excell. Proregem trium brachiorum capita, cui conclusa referunt, & tres gratias petunt.

De Parlamento, agit Diana p. 1. tr. 3.

ALIENATIO RERUM, ET BONORUM ECCLESIASTICORUM

846 EST prohibita ad favorem Ecclesiæ. Et quidem quoad bona stabilia Ecclesiæ, ex utroque Jure Divino, & Canonico, nam bonorum Ecclesiæ Clerici, & Monachi non sunt Domini, sed usuarii, & Prælati sunt Ministri, & Coloni. Unde

Levit. 25 dicitur: *Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos advenæ, & coloni mei estis.* Et in c. cum in parte, de elect. in 6. dicuntur patrimonia Christi: adeoque ad Christum, seu ejus Vicarium spectat de illis disponere.

847 Alienatio igitur, cùm sit favorabilis Ecclesiæ, hic non accipitur propriè, & strictè, prout est translatio dominii directi: sed impropriè, & largè, prout *est translatio cujuslibet dominii tam directi, quàm utilis, aut juris etc.* De quibus infrà verb. *Dominium*.

848 Hinc prohibetur venditio, donatio, permutatio, &c. in quibus dominium directum transfertur. Item infeudatio, hypotheca, emphyteusis, locatio, & conductio ultra triennium: Et oppignoratio, in quibus transfertur dominium utile, seu jus in re.

849 Nomine Ecclesiæ, veniunt ipsæ Ecclesiæ propriè dictæ, Monasteria Regularium utriusque sexus: insuper Confraternitates, Hospitales, Eremitoria, & pia loca, authoritate tamen Episcopi fundata, de quibus n. 615 nam censentur loca Religiosa, & Ecclesiastica: minimè Collegia, Confraternitates, & sæcularium communitates, authoritate Episcopi non fundatæ. Illis igitur, non his alienatio interdicitur.

850 Res, quæ alienari prohibentur, sunt bona immobilia, & mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt.

Mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, sunt vasa aurea, argentea, vestes, ornamenta, gemmæ, & generaliter omnia illa, quæ fructificant, & triennio durant.

Vota argentea, quæ seorsim, aut simul justum valorem excedunt, non cadere sub prohibitione, probabilius putat Donat. tom. 1. p. 2. tr. 14. cum Peregrino quia hæc vota solùm à voventibus redduntur, ut suo voto satisfaciant, & non ordinantur in aliquem usum Ecclesiæ, sed otiosa manent in testimonium gratiæ acceptæ; subdit tamen, quòd tutius sit assensum Apost. petere. Certum tamen est reliquas oblationes, & vota, puta ceræ, eleemosynarum, &c. posse alienari sine assensu Apost. uti cætera mobilia non pretiosa, quæ servando servari non possunt. Donat. c. tr. n. 994.

851 Mobilia, ut pretiosa dicantur, debere esse valoris centum aureorum, tenet Castropal. p. 2. disp. un. punct. 13. §. 1. num. 2. Sed rectiùs cum com. dico, sufficere, & requiri, quòd excedant valorem viginti quinque aureorum; & ita declarasse S. Cong. docent Navarr. & alii apud Donatum tr. 1. p. 1. tr. 14. q. 40.

852 Scutum autem, sicut crescere solent, aut decrescere, regulariter constituunt ex Iulis tredecim cum dimidio. Donatus ibi q. 37. Unde secundùm hanc computationem constituunt Scuta triginta quatuor argentea monetæ Romanæ, & fere triginta sex monetæ Siculæ.

853 Mobilia igitur, quæ non excedunt valorem viginti quinque aureorum, aut quæ non durant triennio, sed usu consumuntur, ut sunt vinum, triticum, oleum, lana, & similia, non cadunt sub prohibitione, de qua loquimur, adeoque alienari possunt.

ALIENATIO RERUM PRÆDICTARUM PROHIBITA EST

854 Jure Canonico, ex pluribus juribus, maximè à Paulo II. in Extrav. *Ambitiosæ cupiditati*, communiter dicta Paulina, Concil. Trid. sess. 22. de reform. c. 11. Urb. VIII. *Per Const. de bonis Regularium non alienandis*, & à Decr. Sac. Congr. Conc. ejusdem Urb. VIII. jussu edito, apud Donatum ibi q. 2. In quibus prohibetur alienatio suprà explicata, sub pluribus pœnis, nisi in certis casibus, & sub quibusdam solemnitatibus.

855 Casus, in quibus alienatio permittitur, sunt illi, in quibus adest Ecclesiæ necessitas, evidens utilitas, commoditas, aut pietas. Mendo ver. *Alienatio* n. 1

856 Insuper, ut in prædictis casibus, & causis de n. 447 alienatio fiat, ex recensitis juribus requiruntur solemnitates quædam, videlicet, 1. Licentia, & authoritas Prælati, 2. Tractatus, & consensus Capituli, seu communitatis, & subscriptio singulorum, saltem per Notarium, 3. Approbatio, & licentia Summi Pontificis, seu Sacr. Congreg. Episcoporum, & Regularium. Prædicti namque casus, putà evidens utilitas, &c. solùm sunt motiva ad licentiam impetrandam; & consensus Apostolicus se habet, ut forma actus.

857 Patres Theatini habent privilegium alienandi bona immobilia de licentia sui generalis, sine Sac. Congr. consensu. Mendo ibi, n. 10.

858 Pœnæ contra alienantes extra casus prædictos n. 847. aut sine recensitis solemnitatibus, sunt quatuor, 1. Nullitas contractus 2. Excommunicatio latæ sententiæ, tam contra alienantes, quàm contra recipientes, quæ non est reservata, 3. Interdictum ab ingressu Ecclesiæ quoad Episcopos, & Abbates, & post sex menses addita est suspensio à regimine, & administratione, 4. Privatio ipso facto Prælaturæ illius Ecclesiæ, cujus bona alienarunt: quæ pœna est pro Prælatis infe-

rio-

[illegible], putà Commendatariis, Rectoribus, &c.

859 Dictas poenas non incurrunt à subditis, quia Extravagans loquitur de Praelatis, beneficiariis, & aliis administrationem habentibus. Insuper constat ex verbis Decreti Urb. VIII. jussu editi: *Ac proinde opera praesentis [illegible] Speciali S. D. N. jussu, Cameralibus, & Provincialibus, Capitulis, vel Congregationibus, Abbatibus, & quibuscumque aliis Superioribus Regularibus, & cujusvis Ordinis, &c.*

860 Nec incurruntur ab ignorante, quia Bulla praesumptionem expulsit: v. n. 696. & tom. 1. n. 379. excepta nullitate contractus ut n. 855.

861 Caput in summ. verb. Excommun. cap. 71 in fine ait: *Quod haec Extravagans non est ubique recepta, & alicubi videtur recepta non totaliter, sed quoad aliquid*, ita alii apud Donat. tom. 1. p. 2. tr. 14. q. 3. Item Barb. Bonac. & alii apud eundem dicunt, *Extravagantem hanc receptam esse quoad nullitatem contractus, non verò quoad excommunicationem, & alias poenas.*

Et consequenter, *quod fuerit lex in totum recepta, ad nihilum obligat, seu lex in una sola parte recepta, quoad illam solam obligat.* Unde volunt praxim esse consulendam.

862 Insuper Mendo in epit. etc. n. 1. ait, poenas in extravaganti contentas, in Hispania non esse receptas.

863 Quaranta, & alii apud Donatum cit. dicunt, Extravagantem ubique, & quoad omnes sui partes esse receptam; solùm volunt privationem beneficii non incurri ante sententiam declaratoriam delicti.

864 Id certum est, recensitam Paulinam fuisse pluries confirmatam, maximè per Sacr. Congr. Conc. Decreta ut in n. 854. Et praesertim in Italia observatam video.

865 Addit Donatus cit. n. 11. *[illegible] est, quòd si Princeps sciat, legem à se latam, & sufficienter publicatam, ab initio non fuisse à suis receptam, nec observatam, & per diuturnum tempus, sibi praevidens, & sciens, suam legem abrogare, quae ipso tacitus [illegible], & dissimulante, est contrarius [illegible].* Covarr. & Quaranta ubi sup. v. n. 197. 240. 245. & 255.

866 Consensus Apostolicus potest subsequi conclusionem, seu contractum alienationis, dummodò tamen non tradatur antea possessio; quae si antea tradatur, poenae incurrantur. Ex Declar. Clem. VIII. de anno 1599. Donatus cit. q. 26. Qui ritè advertit, non obstare conditionem in contractu appositam, *dummodo consensus Apostolicus impetretur, seu obtineatur*, quia protestatio [illegible] [illegible], & contraria facto; vide num. 840.

867 Tres possunt contingere casus, in quibus possit alienatio fieri absque consensu Apostolico. Primò: Si res sit exigui valoris. Ex cap. *Terrulas* 12. quaest. 2. Idem dicitur, si res stabiles sint minùs utiles, steriles, onerosae, & plus incommoditatis afferant, quàm utilitatis, & si utilitatem afferunt, est modica, hoc est, non excedit summam viginti quinque aureorum, ut suprà.

868 Secundò: Si bona sint incognita, incerta, aut difficillimae recuperationis, Clericatus [illegible] 33. n. 14. ex Rota par. 2. recent. dec. 435. v. n. 872.

Quod si talis res inculta, aut sterilis, post alienationem, v. g. post emphyteusim, sit facta fructifera, & reducta ad culturam, tunc, si redeat ad Ecclesiam, non potest de novo ultra triennium locari.

869 Tertiò: Si urgeat summa necessitas, Papa consuli & adiri non possit, & periculum sit in mora, vel si transiret occasio utilitatis, si expectaretur Papae consensus. Del bene to. 2. c. 17. dub. 23. num. 2. 162. Ant. à Spir. S. de procul. regul. tr. 2. [illegible] num. 162. Quia necessitas non habet legem, in l. 1. ff. de off. Proconsul. Hinc Donatus cit. q. 11. n. 5. ait Regulares indigentes victu, si non reperiant, qui creditò illis tribuant, nec possint expectare Papae consensum, posse alienare, pignorare, aut pecuniam ad cambium recipere: v. n. 894.

870 Eadem ratione, si grex pecudum, boum, &c. sit in aliquo periculo vitae, aut destructionis, potest sine consensu Pontificis, de consensu tamen Capituli, alienari, ita tamen, ut gregis pretium conservetur ad alium emendum, translato periculo. alias alienatio erit nulla. v. n. 864.

Pariter posse Praelatum ex justa causa, & utilitate, unam rem in aliam quidem Ecclesiae transmutare, putà ex calice vetusto, & Ecclesiae non necessario, facere Crucem necessariam; vel ex oliveto, aut sylva ferè inutili facere vineam fructiferam. & è converso docet Ant. à Spir. S. de proc. regul. tr. 2. disput. 1. n. 261. Del bene tom. 2. c. 17. dub. 23. n. 11. cum aliis. v. n. 932.

871 Alienatio sine solemnitatibus facta rescindi potest tam ab Ecclesia, quàm ab emptore.

872 Qua rescissione facta, sunt ab emptore restituendi fructus, utpote malè perceptos & omnia reduci debent in pristinum.

873 Praelati, aut alii, qui assumptione officii juramentum emittunt de non alienandis rebus Ecclesiae, seu Monasterii, illud non violant, si cum debita causa, & solemnita-

[illegible] alienentur, quia ad alienationes indebitas [illegible] illicitas extendi intelliguntur. Mendo [illegible] n. 7.

LOCATIO, ET CONDUCTIO ULTRA TRIENNIUM

874 Est prohibita. Hoc autem intelligi debet de terris, seu praediis, quae quotannis fructificant, seu suum justum ferunt fructum. Ita Donatus cit. q. 30.

Quo proinde fit, ut in Lusitania, ubi olivetae non quolibet anno, sed uno biennio justum ferunt fructum, locari ad sex annos, ut sic conductores tres possint percipere fructus. Et ita poterit ad novem annos locari praedium, si singulis trienniis fructificet, quia tunc unum triennium unico aequivalet anno, & Lusitani [illegible] percipit fructus triennales, minime temporis spatium, sed fructus. Ita Donatus.

875 Locatio rei fructificantis singulis annis facta, idem per novem annos, est valida, & inde sustinetur per primum triennium est autem invalida, & inde sustineri non potest per sequentes sex annos, quia lex irritativa solum quoad posteriores sex annos tale contractum rescindit, minime quoad tres priores.

876 Quod si locatio fiat eodem tempore tribus personis, singulis per distinctum triennium, puta cum clausula, ut unus triennio finito, habeat locum locatio alterius, est illicita, & nulla, ut supra, quia est in fraudem legis, & revera est per novennium.

877 Locatio facta per triennium, non potest prorogari durante primo triennio, nisi conductor augeat mercedem, quia tunc ratione mercedis auctae de novo, est nova, & diversa locatio. Elapso verò triennio, renovari potest, quia tunc est relocatio, seu distincta & diversa locatio ad triennium.

878 Quod dicitur de re stabili, dicendum etiam venit de redditibus, & fructibus ad beneficia, aut ad Ecclesias spectantibus, quia lex prohibet omnem actum, per quem transfertur jus in re. Hinc non potest Beneficiarius concedere in emphyteusim fructus beneficii vita durante. Et si ultra triennium locet, non tenetur successor stare locationi.

879 *Bene verum est* (subdit Donatus cit. q. 44 n. 1), *quòd Clericus beneficiatus possit usum fructuum rei Ecclesiasticae concedere, cum sola obligatione dandi, scilicet commoditatem, & necessitatem capiendi fructus, quia* [illegible]*, per hanc enim concessionem non transfertur aliquod jus in re, sed beneficiatus tenetur solum exhibere usufructuario commoditatem percipiendi fructus.* Quaerantur verb. *Alienatio, &c.*

880 Illud certum est, concessionem rerum ultra triennium, & in emphyteusim, non prohiberi, sed fieri posse absque assensu Apostolico, tribus concurrentibus conditionibus, ut constat per exclusionem, quae in ipsa prohibitione ab Extravagante fit his verbis: *Praeterquàm in casibus à jure permissis, ac de rebus, & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & cum Ecclesiarum evidenti utilitate.*

881 Unde rectè colligitur, licitam esse locationem ultra triennium, ubi adsit consuetudo praescripta. Mendo cit. n. 1.

882 PLURA DE ALIENATIONE RESOLVUNTUR.

883 Certum est, quòd loquendo de bonis patrimonialibus, etiam de illis, ad quorum titulum Clericus est ordinatus, possit Beneficiarius, aut Clericus, nedum ea ultra triennium locare, verùm etiam alienare, vendendo, donando, &c. si aliunde habeat, unde vivat, quia prohibitio cadit supra bona communia Ecclesiae. Et constat ex Trid. relato in cons. 3 num. 98. & 64. Diana p. 9. tr. 8. res. 83. Mendo n. 2.

884 Greges ovium, caprarum, &c. alienari non possunt sine causa, & solemnitatibus praescriptis, quia computantur inter mobilia pretiosa, quaeque immobilibus comparantur; quoniam servando servari possunt, & ex eorum fructibus, quos quidem licitè vendit Ecclesia, seu Monasterium conservantur; n. 870.

885 Libri, qui in Monasteriis conservantur, si excedunt summam 25. aureorum, alienari non possunt sine licentia S. Congr.

886 *Quae tamen concessio* (ait Donatus cit. q. 50.) limitatur. *Primò, ut non procedat, quando libri pauperum venduntur, & ex melioris, & utilioris commutantur*, etc sine exceptione [illegible] q. 1. *Secundò, quando libri necessitate venduntur, &* [illegible]*, & aliam venditionem interponatur magno temporis mora, sicut enim [illegible] in [illegible] non [illegible] conveniunt, ita nec [illegible] possendi venditiones.* Vide verb. *Nova minima* [illegible] Item n. 891 & 916.

887 Annui census alienari non possunt absque assensu Pontificis, quia inter immobilia computantur, nam sunt constituti super rebus immobilibus, quae singulis annis fructificant.

888 Hinc annui census, & redditus donari non possunt, si contractus in suo robore maneat, & non fuit rescissus; quia donatio est species alienationis.

889 Si vero contractus fuit rescissus, & capitale fuit depositatum, & restitutum, tunc, si

Monasterium pro investitione non inveniat fundum, aut reddens reddituus, quot prius, sed minores, puta septem, aut quinque pro centum, quando primum reddebat decem; tunc licitè potest investitio fieri pro minori, quia res tanti valet, quanti vendi potest, leg. pretia rerum, ff. ad legem falcidiam. Idem dic, si tunc duo reperiantur fundi, unus reddens totidem, nempè decem, sed periculosus, alius reddens septem, aut quinque, sed securus, & tu investias super minori, quia parvo utiliùs rem Ecclesiæ, & legamus; non plus valent quinque, aut septem certa, quàm decem periculosa, ut experientia comprobat.

890 Prælatus, si repudiet legatum, aut hæreditatem Monasterio relictam, non jam tamen adeptam, & acquisitam, non dicitur alienare, nec indè incurrit pœnas Extravagantis; licet possit ex alio titulo peccare, si sine justa causa Monasterium ea bona acquirenda privet.

891 Ratio est, quia illa bona prohibentur alienari, quæ sunt Ecclesiæ, seu Monasterio incorporata, & actu ab eo possidentur, nam à recentiori jure prohibentur alienari bona Ecclesiæ; at antequam sint incorporata, non dicuntur bona Ecclesiæ, sed dicuntur bona acquirenda, seu proximè acquisibilia, non acquisita. v. n. 1018.

892 Quare recolenda sunt dicta infrà, de jure, & dominio. Jus namque est duplex, ad rem, & in re. Jus ad rem est dispositio ad rem acquirendam, unde est jus imperfectum, quod non tribuit dominium rei. Jus autem in re est jus quæsitum, ratione cujus illud habens dicitur acquisivisse dominium rei, & hoc dicitur adeptum, & incorporatum. Tunc autem quis dicitur habere jus in re, quando quis per aliquem actum ad dominium requisitum rem facit suam, puta per instrumentum adeptionis, per rei traditionem, per hæreditatis aditionem, aut per acceptationem donationis, & legati, ut distinctiùs in tract. Dominii proprietatis acquisitione.

Cum igitur ante acceptationem bona donata, aut legata non sint incorporata, sequitur, quòd Prælatus illa repudians, non dicitur alienare bona Monasterii, aut Ecclesiæ.

893 Pariter, si quis calicem pretiosum legaret, non posset Prælatus, aut Rector Ecclesiæ pro eo pecuniam accipere post calicis acceptationem, benè verò antea. Idem dic de transactionibus, cessionibus, concordiis, &c.

894 Regulares (casu consuetudinis legitimæ præscriptæ, aut extremæ necessitatis excepto, de quo in num. 869.) nec possunt super bonis ad eorum Monasteria spectantibus censum imponere, nec pecunias ad cambium, vel mutuo accipere cum solutione lucri cessantis, aut damni emergentis, ex Decr. S. Congr. jussu Urb. VIII die 11 Maii 1629 apud Donatum tit. 9. 68. quia sunt species alienationis, & modi eludendi mentem S. Cong. Unde vult, transgressores incurrere pœnas alienantium.

In qua re, Pellez. de Monialibus, c. 6. nu. 19. inquit.

„ Addo, quòd si Monialis ex mutuo recipiat mille aureos cum pacto solvendi quinquaginta annuatim, quotannis ex annuis redditibus ipsi Moniali ad victum concessis, & hoc, usque dum restituantur dicti mille, & ex titulo lucri cessantis; verè non dicitur alienare, nec incurrit pœnas latas contra alienantes bona Ecclesiastica. & ratio est, quod quando Sacra Congr. prohibuit, ne Regulares recipiant mutuo pecunias cum solutione lucri cessantis, vel damni emergentis, loquitur solùm in casu, quo fundus unde cumq; debent annui redditus, obligetur, & ipse fundus sit Monasterii. Unde licet, in quantum in casu proposito de licentia domini obligaretur fundus à eo sanguineo Monialis assignatus ad solutionem præfatorum redditum, non ideò interveniret propria alienatio, nec incurrerentur pœnæ latæ contra alienantes bona Ecclesiastica. Ita Bardellin. Nicolus, Bordonus, & alii docti viri à me consulti.

895 Religiosus autem, qui de licentia sui Superioris summam pecuniæ mutuam accepit ad imprimendum suum librum, cum onere solvendi postea capitale, & lucrum cessans, ex pretio librorum post impressionem vendendorum (idem dic de Superiore, id faciente de licentia, & assensu Monasterii) non dicitur alienans, nec inde incurrit pœnas. 1. Quia nec tales libri, nec eorum pretium sunt incorporata Monasterio, non jam enim sunt in re, sed in spe remota.

2. Quia hi libri, postquam erunt impressi, non sunt conservandi, sed vendendi, sunt enim ex natura sua merces venales, sicut alii similes libri, adeòque non sunt de genere rerum immobilium, aut mobilium pretiosarum, quæ servando servari possunt, de quibus loquitur Extravagans. 3. Quia eorum pretium est pecunia, quæ non est prohibita distrahi, juxta dicta in n. 900. v. n. 805.

896 Si cedatur bona stabilia Monasterio obligata cum onere eo in totum, aut partem

tem alienandi, vendendi, &c. ad satisfaciendum suis creditoribus, ad legata exterris solvenda, &c. non incurrit poenas Praelatus alienans, nec peccat, imò alienare tenetur magnoperè ad satisfaciendum debito justitiae, quod testatorem ligabat. Quia ex una parte alia est voluntas testatoris, est omnibus modis servanda, *c. ult.* [illegible]. Nec jura praemissa sunt edita contra testatorem. Et quilibet in traditione rei, etiam Ecclesiae facta, potest adjicere pacta, quae vult, *c. Verum, de condit. apposit.* Ex alia parte res ad legatarium, aut haeredem transit cum suo onere, quod super illam testator habebat. Unde eae tales alienationes non sunt voluntariae, sed necessariae, prohibita autem jura solùm alienationes voluntarias comprehendunt, minimè necessarias.

Hac ratione non prohibetur alienatio: imò est debita, si res inutilis devenerit. Item, si res sit inutilis, indivisam tamen, sub dominio Monasterii, & alicujus saecularis, qui illam vendere vult, quia tunc alienatio est necessaria Monasterio, non voluntaria.

897 Res Monasterio relicta sub conditione, quod non possit alienari, & in casu alienationis pertineat ad aliud Monasterium, aut ad tertiam personam, non potest alienari, quin ad aliud Monasterium designatum pertineat. Sequitur ex dictis, ut Donatus [illegible].

898 Qui tamen addit, quòd mobile preciosum relictum Monasterio ad certum finem, cum sola obligatione non alienandi, alienari potest (causa existente, & intermediante) ut ejus pretium applicetur in emptionem rei stabilis, aut si cessat finis, pro quo fuit relictum, quia cessante fine, cessat lex, *c. cum cessante, de appell.* Ita Donatus [illegible].

899 Moniales non possunt sine causa, & solemnitate, alienare bona Monasterii, nec ipsarum dotes, quia dotes inter immobilia numerantur, & debent in emptionem stabilium applicari. Ex decr. Sac. Congr. Donatus tom. [illegible] (ait Mendo [illegible]) *consuetudine indubitata in pluribus Monasteriis, quod in lucrum [illegible] solvendis debitis, & in [illegible] alienantur.*

900 Item nec possunt alienare etiam de licentia Superioris annuum usum privatae Moniali concessum de bonis Monasterii, quia jus percipiendi singulis annis certam summam pecuniae, est usus juris, qui inter immobilia computatur. Si autem Monialis non concedat alicui annuum usum talis boni, sed pro se retineat, singulis tamen annis gratuitè remittat illi fructus, non erit alienatio, sed potius eleemosyna, si illa erit consors utentis pauper; quia hoc pacto non transfert usum [illegible], sed usum facti, qui absolutè [illegible] [illegible]. Ex Clem. Exivi, *de verb. sign.* & inter mobilia computatur. In priori autem casu (ut doctè ponderat [illegible]) fit omnimoda remissio pro futuro tempore, quae est cessio sui juris, & ideo alienatio.

901 Bona immobilia relicta Monasterio incapaci, cujusmodi sunt Monasteria Ordinis Minorum de Observantia Sancti Francisci, Reformatorum, Capuccinorum, & Clericorum Regularium, qui quidem neque in communi possidere, non comprehenduntur sub Extravaganti, & Decretis: sed possunt, imò debent ea vendere, aut cum haeredibus se componere, eorum pretium semel solvendum recipiendo, & in necessitatem ac utilitatem Monasterii expendendo.

902 Constat ex Bulla Clem. VII. [illegible] Novembris [illegible] quae id concedit nostro Ordini de Observantia.

903 Et ex Decr. Sacr. Congr. Conc. pro Clericis Regularibus apud Donatum [illegible]. Hi namque exposuerunt, qualiter Panormi quoddam Praedium stabile, vulgò dictum [illegible], ipsis relictum, nec jam alienatum [illegible], ac inde petierunt declarari, illud non comprehendi sub prohibitione de non alienandis rebus Monasterii, protestantes se velle proprium observare institutum, quod prohibet bona immobilia possidere animo ea retinendi. Qua exposita supplicatione,

Sacra Congreg. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum censuit, Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, quatenus instituto suo [illegible] professorum retinere quod bona immobilia, non comprehendi in prohibitione super rebus de rebus Ecclesiae non alienandis. Cosmas Card. de Torres. Prosper Fagnanus Sacr. Congr. Secr.

904 Ratio est, ut doctè ait Donatus cit. quia haec bona non sunt Monasterio incorporata ob incapacitatem ejusdem, ex Clem. Exivi, *de verb. signif.* [illegible].

905 Rerum autem mobilia pretiosa, ut Calices, Vasa sacra, &c. sub dictis prohibitionibus cadunt, quia haec censentur incorporata, & Divino Cultui applicata.

P E C U N I A

906 Est mobilis, sed non mobile pretiosum: unde in quavis quantitate sit quantum est ex se, non est prohibita alienari.

Mobile namque, ut pretiosum dicatur, duo debet habere. 1. Ut valeat ultra viginti-quinque aureos. 2. Ut servando servari possit.

sit. 3. Ut sit fructifera. Pretiosum namque dicitur, quod servando servari potest cum fructu; & quidem pretiosum magis dicitur ex fructu, & utilitate, quam esse, quàm ex solo persistentia.

907 Pecunia verò, licèt possit habere primum, non habet reliqua duo: nam non potest commodè conservari, imò ex sui natura non habet conservari, sed distrahi. (rectè ait Donat. *cit. q. 51.*) Non enim datur, & accipitur, ut conservetur, sed ut in aliud commutetur; etenim fuit inventa ad commutationes rerum faciendas. Unde usus non distinguitur à pecunia, sed est constitutivum formale pecuniæ; argentum verò, aut aurum, est purum materiale. Hinc D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. ait: *Usus autem pecuniæ est ipsa, ita & usus pecuniæ est ad ejus consumptionem, seu distractionem, & sicut vinum consumitur per eundem usum, ita & pecunia per ejus alienationem.*

908 Denique non est fructifera, ut constat ex doctrina de usura; *nam nummus non parit nummum*, *cap. Ejiciens*, *dist. 88. in fine*. Et hæc est ratio, cur, si ex pecunia mutuò data aliquid accipiatur, usura committitur.

909 Ex dictis concluditur cum Donato *cit.* Primò, quòd si fructus beneficii consistant in pecunia numerata, potest illa Beneficiarius expendere absque eo, quòd incurrat pœnam Extravagantis.

910 Secundò, quòd pecuniæ ex bonis Monasterii exactæ possunt expendi, aut investiri, & alienari per emptionem aliorum stabilium fructiferorum sine licentia Papæ. Imò possunt mutuò tradi, aut eleemosynæ nomine elargiri, expendi, & consumi, quia sunt fructus, & sic Ecclesia potest de iis disponere, sicut de aliis fructibus. Tertiò, quòd legatum omnium bonorum mobilium domus comprehendit pecunias existentes in capsa domus ipsius legantis. Ita Donat. *cit.*

QUÆRES I.

911 *An assensus Apostolicus ex lapsu longissimi temporis præsumatur intervenisse in alienatione?*

Lapsus decem annorum dicitur longi temporis; lapsus verò triginta, aut quadraginta annorum, dicitur longissimi temporis, *ut 16. q. 3. Cum vobis, & auth. l. fin. Cod. de præscriptione longi temporis*, Donatus *tom. 1. p. 1. q. 10. n. 2.* Hoc præmisso,

912 Resp. cum distinctione: Vel enim in instrumento alienationis nulla fit mentio de assensu Apostolico, & tunc ex lapsu longissimi temporis, puta triginta aut quadraginta annorum, præsumitur. Donatus *tom. 1. p. 1. q. 18. ex c. permittimus, de tempo. & ord.* Ubi habetur: *Quod triginta annorum spatium illorum memoriam, dummodo ipsam bona fide, continuèque juste possederit.* Et ita in similibus semper Rot. Rom. judicasse, ait Quaranta apud Donatum *cit.* Idem dicendum est de similibus solemnitatibus intrinsecis, aut extrinsecis.

913 Semper autem requiritur bona fides; *Quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem.* Ita in c. *vigilanti de præscript.*

914 Vel in instrumento alienationis apparet facta mentio de assensu Apostolico impetrando, puta si dicatur: *Salvo assensu Apostolico impetrando.*

Et tunc Navar. Cappe. Gratian. & alii Doctores apud Donatum *cit. q. 19.* docent præsumi, *ex c. cùm sunt 16. de fide. & in justitia*, ubi dicitur: *Præsumi debent omnia legitimè processisse.*

915 At Matthæus de Afflictis apud eundem tenet, solemnitatem extrinsecam præsumi, si earum defectus nunquam fuit allegatus; si autem fuit allegatus, non præsumi, sed debere plenè probari.

916 Hoc autem docet expressè in casu, quo agitur de præjudicio tertii. Cum igitur ex recensita clausula constet, non intervenisse in confectione contractus assensum Apostolicum, fitque in causa de præjudicio Ecclesiæ, & pars altera neget assensum intervenisse, sequitur, quòd debeat plenè probari.

917 Donatus *cit. n. 3.* refert ex Vilagut. ita fuisse decisum in Sacro Consil. Neapol. in duobus causis, in quibus ex recensita clausula: *Salvo assensu impetrando*, constabat, in contractu non intervenisse assensum, non obstante quod in una casuum erat à die contractus tempus 68. annorum, & in alia annorum 52. cum adducta præsumptione, quod deperdita fuerit scriptura de assensu, ob improvisam temporis mortem, & ex eo, quod fuisset furto ablata quamplures scripturæ, hoc, inquam, non obstante fuerunt rescissi contractus alienationis, & restituta bona.

Recole dicta de Præscriptione.

QUÆRES II.

918 *An pecunia Monasterii possit alienari sine assensu Apostolico?*

Pecunia potest pluribus modis figurari. Ita varia erit resolutio.

919 Primò. Si pecunia in magna summa (ut supponitur) est relicta cum potestate distrahendi, potest alienari, & consumi sine assensu Apostolico, ut constat ex dictis num. 906. & 908.

920 Secundò. Si est relicta cum obli-

gatione emendi rem stabilem, aut eam investiendi super re stabili ad censum annuum percipiendum, seu ad fructificandum, alienari, seu consumi non potest, quia quamvis pecunia ex se, nec immobile sit, nec mobile pretiosum, ex dictis à num. 906. ut destinata tamen ad emptionem rei immobilis, immobilis censetur, & pariter ut destinata ad emptionem mobilis pretiosi, mobile pretiosum reputatur, ac proindè non potest alienari, & consumi sine assensu Apostolico.

921 Tertiò. Si pecunia sit recepta ex venditione alicujus stabilis Monasterii, debet in emptionem alterius rei stabilis applicari.

922 Quartò. Si pecunia sit collocata in Montibus, data ad censum, ad cambia, &c. non potest alienari, & consumi; quia est fructifera, & inter immobilia computatur, nam pecunia sic applicata parit jus exigendi quotannis certam pecuniæ summam, quod jus rei immobili comparatur, Donatus cit. q. 11. n. 5. Bonac. & alii apud ipsum.

923 Ex quo fit, quod pecunia destinata ad emendum annuum censum super re stabili, si debita diligentia adhibita non appareat spes de proximo eam sic investiendi, possit dari ad cambia, aut alium contractum licitum, usquequò opportunitas sic investiendi reperiatur; ita tamen, ut quotannis fructificet, pecunia capitali semper assecurata. Huic meæ sententiæ potiori jure adhæret Bordonus, qui ad plus se extendit, ut modò in n. 925.

1 Quia hæc non est alienatio, nec consumptio, sed applicatio pecuniæ ad fructificandum in bonum Monasterii, quo alias privaretur.

2 Est rationabiliter præsumpta, imò ex moraliter certa voluntate testatoris; certum namque est, quòd testator pecuniam reliquit ad fructificandum, non ut otiosa conservetur, qualis maneret, si diù, & sine spe eam super re stabili investiendi, retineret in capsa, tunc autem non esset fructuosa, sed otiosa maneret, si uno ex præfatis modis non applicaretur; adeòque tali applicationi accedit rationabiliter præsumpta, imò moraliter certa testatoris, seu donantis voluntas.

3 Quia pecunia diù retenta in capsa sine spe applicationis, nec esset immobilis, nec mobilis pretiosa, ex dictis à n. 906. Præfato autem modo applicata, esset immobilis, & fructifera, sequitur ex dictis n. 922 quia pareret jus exigendi quotannis certam pecuniæ summam, videlicet prioribus annis per applicationem, v. g. ad cambia; sequentibus verò annis, investitione super re stabili facta, per talem investitionem. Insuper prioribus annis sortiretur dispositionem testatoris per æquivalentiam, & ea ejusdem voluntate præsumpta.

924 Quintò. Si pecunia non sit de deputatis ad fructum, sed retineatur conservata pro futura necessitate Monasterii, reputatur inter immobilia; & cùm sit in proprietate Monasterii, non potest sine solemnitatibus alienari, Donat. cit. q. 12. n. 4.

Pecunia igitur ista, conservata pro futura necessitate Monasterii, aut destinata ad emptionem stabilium, ut supra à n. 920. & 923. quæ potest de proximo ad id applicari, non potest distrahi, dari ad mutuum, ad cambia, aut alio modo alienari, ut probatum est, Donatus cit. & q. 11.

925 Contra Bordonum res. 27. n. 11. qui affirmat, posse, ob rationem conceptam pecuniæ de n. 906. ad 908 Primò, videlicet, quia talis pecunia, nec est de immobilibus, nec de mobilibus pretiosis, ut in cit. locis, & sic non cadit sub prohibitione. Secundò, quia in tantum dicta pecunia dicitur prohibita alienari, in quantum refertur ad emptionem stabilium, ad quæ est destinata, itaut, si non esset ad ea destinata, non prohiberetur alienari; hæc autem destinatio, & ordinatio non obstat, quia jura prohibent alienationem acquisitorum ab Ecclesia, minimè acquirendorum, ut constat ex nn. 890. ad 893 Ita discurrit Bordon. qui subdit pecuniam consignatam in Bancho S. Ambrosii Mediolani posse extrahi, & distrahi, non obstante Extravag. & Decreto: cujus ratio est,

„ Quia pecunia exposita negotiationi per „ contractum societatis, & finito negotio, „ seu tempore præfixo restituta, potest distra„ hi, cum hujusmodi pecunia sic exposita „ non habeat perpetuitatem in fructificando, unde una ex conditionibus est, ut non „ possit fieri pactum, salvo capitali, ex Sixto V Constit. 43 Detestabilis, quam extendit Nald. ver. Census. Sed Banchum „ dictum sic negotiatur per contractum Societatis, ergo hujusmodi pecunia distrahi „ potest, sicut si daretur particulari personæ; & eo magis, cùm possit repeti ad „ arbitrium reponentis & sic patet, multum „ discrepare à censu, cujus pecunia repeti „ non potest, sed tantùm accipi, quando „ offertur ab eo, qui censum vendidit, & in „ censu adest perpetuitas, quæ non in Bancho. Tum quia, sicut voluntariè expo„ sita fuit lucro, ita illo expoliari potest

per

„ per repetitionem, quod Bancum negare „ non potest; ac proinde tunc amittit ratio„ nem rei pretiosæ, cùm non amplius dica„ tur frugifera ex conditione ipsius contra„ ctus, & sic nulla est secunda ratio in con„ trarium adducta.

916 Sextò. Pecunia restituta Monasterio ex extinctione alicujus census, non necessariò debet applicari ad alium censum; sed potest applicari ad emptionem alicujus stabilis fructiferi, putà domus, prædii, &c. quia talis applicatio est utilior Ecclesiæ, nam per eam acquirit dominium proprietatis rei, & sic tutior; per emptionem autem census solùm fit domina juris ad exigendum annuum censum, qui non est tam tutus, sicut res stabilis.

917 Item potest investiri in redemptionem aliorum censuum ejusdem Ecclesiæ; quia hæc redemptio non est alienatio, sed resolutio prioris alienationis; quæ est utilior Ecclesiæ, cujus patrimonium antea diminutum, per eam augetur. Donatus cit. q. 74.

Qui subdit: *Nec objicias, quòd sicut non licet sine beneplacito Sedis accipere pecunias ad censum pro extinctione priorum censuum, quamvis fructus qui ex re percipiuntur, inferiores sint, quam census, qui solvuntur*, Novar. 1. par. sum. de alienat. n. 10. *& 2. par. eod. tit. n. 4. ita non licet pecuniam restitutam, in redemptionem prædictam impendere; nam aliud est, pecunias accipere, & pro illis census annuos vendere super bonis Ecclesiæ, ut constituto alios census redimat, & aliud, restitutas pecunias, quæ Ecclesiæ sunt, in redemptionem censuum convertere. illud namque est vendere, & alienare voluntariè; hoc verò est redimere, & emere, quod est acquirere, & meliorare; & à diversis non fit illatio.*

QUÆRES III.

918 *Reparationis causa imminet reparanda domus Ecclesiæ, quæ ruinam minatur, Prælatus autem nullas alias habet pecunias, nisi quamdam summam super bonis stabilibus, investiendam. An possit eam pro reparatione talis domus insumere?*

RESp. posse, Bord. res. 116. n. 12. Donatus cit. q. 75. quia hæc applicatio est æquivalens investitioni ejusdem pecuniæ super re stabili, nempe domo, nam ex ejus ruina cessaret Monasterio annuus fructus ex illa, qui tamen reparatur, & perseverat per applicationem dictæ summæ ad reparandam ejus ruinam. Tum quia hæc non est alienatio; nam non est translatio pecuniæ in tertiam personam, sed est applicatio ejus in fabricam ad idem Monasterium spectantem. Item ex dictis n. 896. Jura prohibent voluntarias, minimè necessarias alienationes.

919 Et ut doctè innuit Bord. cit. *Cùm leges, & Decreta fundentur in ratione, & justitia, non obligant, nec locum habent, quando ex earum observantia sequeretur aliquod damnum, quod intendunt prævenire*. Et quidem in re nostra finis Extravagantis prohibendi omnem alienationem bonorum Ecclesiæ, & Monasteriorum (ut constabit eam legenti) fuit servare indemnia Ecclesiam, & Monasteria, pro divini cultus conservatione, & pro Clericorum, ac Religiosorum inservientium congrua, & honesta sustentatione. v. n. 958.

QUÆRES IV.

930 *An mobilia pretiosa, puta lampades, vasa argentea, &c. possint sine assensu Apostolico alienari, ut eorum pretium in fabricam Monasterii convertatur?*

NEgat (consuetudine seclusa) Bonac. de alienat. disp. 2. q. un. punct. 2. n. 30. quia mobilia pretiosa expresse comprehenduntur in Extrav.

931 Affirmat Riccius apud Donatum cit. p. 2. q. 15. quia hæc non est propriè alienatio cum non transferatur dominium ad extraneam personam, sed e conversè de uno in alium usum ejusdem Monasterii, apud quod dominium remanet.

932 At rectè Donatus n. 2. subdit.

„ Veruntamen illic Riccius loquitur de „ lampadibus superfluis, quæ ab una Eccle„ sia alteri venduntur, vel commutantur, ob „ superfluitatem, quas alienationes, vel com„ mutationes, inter Ecclesias factas, voluit, „ non comprehendi sub dispositione dict. Ex„ travag. de qua re dico infrà; & addidit, „ quòd d. Pontifex loquitur de necessariis, & „ de usu Ecclesiastico dicatis, non autem de „ superfluis, quæ otiosa manent. v. n. 850.

933 Hic facit, quòd ex Port. innuit Pellizz. de Monialib. cap. 7. n. 29.

„ Concedit tamen Port. p. 1. res. mor. casu „ 7 n. 5. quòd si alicui Conventui Monia„ lium ex legato relinquatur bibliotheca li„ brorum laicorum, ea absque licentia Sedis „ Apostolicæ posset ab illis alienari, ejus „ pretio applicato in bona fructifera emen„ da, sicque in Regno Portugalliæ in facti „ contingentia decisum fuisse à Collectore „ Apostolico, & quidem non per modum „ dispensationis, sed per modum rationa„ bilis declarationis in eo fundatæ, quòd „ bibliotheca librorum laicorum est om„ ninò inutilis Monialibus, ideòque cesset

" finus legis vetantis alienationem bonorum
" Ecclesiasticorum. Ita Portell. addens, eo-
" dem modo sine licentia Sedis Apostolicæ
" potuisse vendi quosdam pannos pretiosos
" Monasterio cuidam Monialium relictos pro
" ornatu parietum, qui erant Conventui
" omninò inutiles, & ex vetustate jam cor-
" rumpi incipiebant.

934 Denique Ant. à Spir. S. *de privil. regul. tr. 2. disp. 2. num. 166.* quamvis id neget de lampadibus argenteis, quæ sunt immediatè ad usum Ecclesiæ, id concedit de arboribus, nimirum, quòd possunt incidi ad reparationem Ecclesiæ materialis, si urgeat necessitas, & aliunde non adsit pecunia.

QUÆRES V.

935 *An si Monasterium gravatur debitis, possit Prælatus sine assensu Apostolico bona Monasterii alienare ad satisfaciendum creditoribus?*

RESpondet perdoctè Quaranta apud Donatum q. 71. cum distinctione. Vel Superior vult rem Monasterii alienare, seu vendere ex se ad satisfaciendum creditoribus; Vel id vult ad creditorum instantiam. Si primum, non potest sine assensu Apostolico, quia est alienatio voluntaria.

936 Si secundum, potest ex dictis n. 896. quia est alienatio necessaria. Sed tunc antequàm deveniatur ad venditionem rei, aut alicuius census extinctionem, debent septem conditiones concurrere, & observari. 1. Quòd debitum fuerit legitimè à Monasterio contractum. 2. Quòd creditorum instantia sit urgens. 3. Quòd Monasterium non habeat fructus, quibus satisfacere possit. 4. Quòd creditor non sit contentus pignore, aut det tempus, tunc namque licita est oppignoratio. 5. Quòd satisfactio non possit fieri per bona mobilia. 6. Quod illa res vendatur, quæ est minus damnosa. v. n. 915. 7 Quod fiat cum authoritate Judicis Ecclesiastici.

QUÆRES VI.

937 *An hypotheca generalis, seu obligatio generalis omnium bonorum Monasterii cadat sub prohibitione alienationis?*

HYpotheca à pignore differt per hoc, quòd *hypotheca* est obligatio rei immobilis, *pignus* verò res mobilis.

Cadere sub prohibitione, & fieri non posse sine assensu Apostolico, tenet Donat. *cit. q. 67. num. 1.* Quia in Extravaganti, & Decreto prohibetur hypotheca, seu oppignoratio absolutè, nulla facta restrictione, adeòque prohibetur non solùm specialis, verùm etiam generalis.

938 Respondeo, non cadere sub prohibitione, sed licitè fieri posse sine assensu Apostolico hypothecam, seu obligationem generalem omnium bonorum Monasterii; sed solùm prohiberi hypothecam specialem, Bord. *res. 27. n. 13. res. 126. n. 47* Mendo *in oper. var. Alienatio, n. 3.* Pirhing. *in comp. lib. 3. tit. 13. sect. §. 1.* Fagnan. *in lib. 3. Decr. cap. Nulli liceat 5. de rebus Eccl. non alien. num. 30.* Probatur 1. Ex *cap. Nulli 5. de rebus Eccl. non alien.* ubi prohibetur hypotheca specialis, unde non debet fieri extensio ad generalem; eò maximè, quia Extrav. & Decr. non opponuntur juri communi; & ita est dicendum, ne videantur jura discrepare; nam *expedit jura juribus concordare, cap. 29. de elect. in 6.* 2. Quia aliàs Regulares cum nullo contrahere possent; quia in omni contractu apponitur clausula obligatoria bonorum, & sic contractus claudicarent. 3 Quia aliàs Monasteriis pauperibus secluderetur modus vivendi, nam creditores non invenirent.

939 Denique Fagnanus *cit. n. 31.* resolutionem firmat, ut sequitur: *Demum hanc sententiam probavit meo tempore S. Congr. Conc. in contractibus Regularium: Nam proposito dubio, An in prohibitione nuper edita de rebus Regularium non alienandis comprehendatur generalis hypotheca, necne? S. Congr. censuit non comprehendi.*

QUÆRES VII.

940 *An Monasterium possit emere aliquod stabile cum onere sol vendi aliquem annuum censum?*

REsp. posse, Donatus *cit. q. 76.* quia hæc non est alienatio, sed acquisitio stabilis. Pro eo autem onere nulla debet hypotheca, seu obligatio fieri super bonis Monasterii; sed solùm res illa obligari debet, quæ est subjecta censui.

QUÆRES VIII.

941 *An arborum incisio, & incisarum venditio sit alienatio, quæ fieri non possit sine assensu Apostolico?*

PRo claritate sunt certa dividenda ab incertis.

Et quidem certum est, eam, quæ radices non emisit, arborem dici non posse.

Arbores autem sunt diversi generis. Aliæ namque sunt frugiferæ, & feraces, quæ reddunt fructus, vel naturales, quales sunt, quæ ex natura sua absque hominis industria fructus producunt, ut poma, fici, &c. vel industriales, quales sunt, quæ sine hominis industria non reddunt fructus, ut vites, & olivæ in ordine ad vinum, & oleum.

Et

942 Et quidem has sine justa causa cædens peccat mortaliter, & tamquam latro punitur. Insuper earum incisionem esse alienationem, & sine assensu Apostolico fieri non posse, est certum; quia hæ arbores cedunt solo, sunt destinatæ ad fructum annuum, & substantia fundi fit notabiliter deterior, si incisio fit in magna quantitate. Tum quia incisio arborum æquiparatur demolitioni domorum.

943 Unde non incurreret pœnas, 1. qui cæderet in parva materia, puta duas, vel tres arbores.

944 2. Si incisio fieret, in quantum arbores sunt vetustæ, ac inutiles, atque inde indigent renovari, ut sunt vites vetustæ, malus arantia vetus, &c. & loco earum aliæ plantentur. Vel si arbores essent nimis densæ, & opacæ; quia densitas, & opacitas, fructuum maturitatem impedit, & nocet fructibus; unde tunc casu esset licita, quia ex ea fundus fieret fructuosior.

945 3. Si arbores sint fructiferæ, sed cæduæ: tales solent esse arbores Nucum, Castanearum, Glandium, &c. hæ namque sunt duplicis generis, aliæ sunt primario destinatæ ad fructus Nucum, Castanearum, Glandium, &c. & earum alienatio cadit sub prohibitione, juxta dicta n. 941.

Aliæ sunt primariò destinatæ ad cæsionem, ut fructificent in ratione ligni, & harum alienatio non cadit sub prohibitione; quia hæ arbores per incisionem sunt in fructu, & fructus non prohibentur alienari.

946 Firmatur ex decis. Rotæ Rom. quam refert Donatus q. 49. qua determinatur: *Quod ad incurrendas pœnas Extravagantis requiritur, non solum quod incisio arborum sit in magna quantitate, & quod arbores sint destinatæ ad afferendum fructum annuum, & quod non sint cæduæ, sed etiam requiritur, quod deterioratio fundi sit notabilis.*

947 Aliæ arbores non sunt fructiferæ, nec feraces, ut Ulmus, & Fraxinus, Platanus, Populus, Salix &c.

948 Ex his, quamplures sunt cæduæ, quæ scilicet inserviunt, ut cædantur, quæque per incisionem sunt in fructu, & renascuntur; adeoque per earum incisionem fundus non deterioratur, sed melioratur, & est in pretio: hujusmodi sunt arundinetum, arbores sylvæ cæduæ, nemoris, &c.

949 Harum arborum infructiferarum, aut cæduarum incisio, & excisarum venditio non est prohibita. Donat. cit. q. 49. Bord. *res.* 17. n. 14. & 18. & *dec.* 52.

Non quidem incisio; quia jura incisionem, & alienationem arborum utilium prohibent, minime inutilium, aut damnificantium; recensitæ autem arbores, seclusa incisione, sunt inutiles, & infructiferæ, & per incisionem sunt in fructu, & lucrum afferunt Monasterio in ratione ligni. Unde non conservatio, sed earum incisio est utilis, quia ordinatur, & est necessaria ad fructum.

Non est prohibita earumdem arborum excisarum venditio, quia arbores excisæ non sunt arbores; sed ligna, & fructus sylvæ, ac nemoris; fructus autem non prohibentur alienari. v. n. 934.

QUÆRES IX.

950 *An possit Prælatus Regularis bona unius Monasterii donare in aliud transferre?*

Resp. non posse, quamvis ambo Monasteria sint illi subjecta, Donatus q. 84. quia talis translatio est alienatio, per quam transfertur dominium directum, aut utile, seu ususfructus.

951 Probabile autem est id, quod docet Ant. à Spir. S. *tom. 3. de prov. regul. tract. 2. disp. 1. n. 133.* Quòd possit Provincialis de consensu Capituli, seu communitatis Conventus, dare libros aliquos superfluos unius Conventus alteri Conventui ejusdem Provinciæ, cujus Bibliotheca de novo incipit. Nam sic dictat epikeja.

952 Certum tamen est, quòd possit mobilia pretiosa Monasterii accommodare ad breve tempus, quia per accommodationem non transfertur dominium.

QUÆRES X.

953 *Quid dicendum de subditis?*

Certum est, quòd si unus Religiosus donet mobile pretiosum alteri Religioso ejusdem Monasterii, non incurrat pœnas alienationis, licet peccare possit contra paupertatem, juxta dicenda *de paup. Relig.* Quia dominium non transfertur de Monasterio, sed residet penes idem Monasterium, & solùm transfertur usus de fratre in fratrem.

954 Difficultas est, si donet Religioso alterius Monasterii ejusdem Provinciæ, aut Religionis.

Non incurrere pœnas alienationis, teneo cum Ant. à Spir. S. *de prov. regul. tr. 2. disp. 2. à n. 169.* Riccio, Tamb. & Del bene *tom. 1. cap. 17. dub. 13. n. 15.*

955 Ratio eorum est, quia Extravagans & Decretum prohibent alienationem, ne bona Ecclesiæ auferantur ab Ecclesia, materialiter autem se habet, & parum refert, quòd bona sint unius, vel alterius Ecclesiæ, dummodò

modò sint Ecclesiæ. Ita contingit in casu, quo licet Religiosus det Religioso alterius Monasterii, aut Provinciæ, sed ejusdem Religionis, bona donata vere sunt sub dominio Ecclesiæ, dum non donat sæcularibus.

956 Hac ratione Bord. *res.* 37. *num.* 5. docet bona unius Ecclesiæ posse commutari cum bonis alterius Ecclesiæ.

957 At hæc ratio nimis probat; probat enim Prælatum posse sine assensu Apostolico bona unius Monasterii divites in aliud transferre, absque eo, quod incurrat pœnas alienantium, quod negatum est supra in n. 910. Item quod Religiosus donare posset Religioso alterius Religionis, absque eo, quod incurrat pœnas Extrav. quod negant relati Doctores, quia adhuc bona donata non essent donata sæcularibus, sed essent verè sub dominio Ecclesiæ, & ad usus pauperum, nempè Religiosorum.

958 Finis igitur Extravagantis, & Decreti, non fuit indemnitas Ecclesiæ in communi acceptæ, sed indemnitas singularum Ecclesiarum; & Monasteriorum in particulari, fuit enim finis conservatio divini cultus in singulis Ecclesiis, & congrua sustentationis Religiosorum, & pauperum Christi in singulis Monasteriis, & hac de causa in singulis bonorum alienationem prohibuit, ut constat ex n. 930. qui finis non servaretur, si bona unius Monasterii possent in aliud etiam ejusdem Provinciæ & Ordinis alienari, sed potius esset unum Altare spoliare ad aliud vestiendum.

959 Hac ratione prohibitam dico permutationem de n. 956. quia est species alienationis, cum per eam transferatur dominium. Quaranta apud Donatum *quæst.* 85. n. 4.

960 Ratio ergo, cur Religiosus donans mobile pretiosum Religioso alterius Monasterii, non incurrat pœnas Extravag. & Decret. contra alienantes? est, quia dictæ pœnæ non incurruntur à subditis, sed à Superioribus, ut in n. 859. An autem peccet contra paupertatem, & incurrat pœnas munera largientium, constabit infrà in n. 1051.

QUÆRES XI.

961 An capella, & sepultura possint alienari sine assensu Apostolico?

Præmittendum omninò est, capellam, & sepulturam esse locum sacrum: ex num. 226. adeòque ratione spiritualitatis annexæ vendi non posse sine labe simoniæ. Eadem ratione in *cap. Abolendæ* 12. *de sepul.* prohibetur vendi laico jus funeris in sepulchro, videlicet sepeliendi in eo se se, suosque successores, & impediendi, ne alii sepeliantur in illo.

962 Et licèt vasa sacra ratione materiæ possint vendi absque simoniæ labe, non sic sepultura, quia licet ratione materiæ, nempe terræ, sit quid temporale, prohibetur vendi jure positivo, ex *cap. cit. Abolendæ*, ubi, qui sic vendunt, reprehenduntur: *Quid terra terram vendis? memento quid terra es, & in terram ibis.*

963 Quia tamen usus communis est, ut capellæ, & sepulturæ vendantur cum jure funerandi, ut suprà, est omnino quærendum caput tamen venditionem & emptionem justificandi à simoniæ labe.

964 Portellus *par.* 2. *ref.* 10. *n.* 2. ait: *Dico, sepulturam vendi posse, quatenùs terra est, seu materia sepulturæ, non verò id, quod annexum est, sacrum, seu benedictum.* Tenet expresse Suarez *tom.* 1. *de Relig. l.* 4. *de simonia cap.* 24. *à n.* 6. *ad* 17. Qui adducunt paritatem de calice, & oleo Chrismatis, quæ majorem habent consecrationem, & tamen vendi possunt ratione materiæ argenti, & olei. Ita illi.

Item Donatus *q.* 79. *n.* 9. refert auctoritatem D. Th. *in* 4. *sent. dist.* 25. *q.* 3. *art.* 3. *in resp. ad secundum*, quæ est: *Venditio sepulturæ potest intelligi dupliciter, uno modo, quod vendatur terra sacra pro sepultura, & de hoc est similis ratio, ut de venditione sacrorum vasorum, quæ consecrationem consecratam possunt vendi ratione terræ in necessitate Ecclesiæ, sicut & calix ratione materiæ; non autem possunt vendi ratione consecrationis.*

Quibus favet Peyr. apud Donatum *cit. n.* 10. dicens, rigorem Canonis *cap. Abolendæ*, fuisse forte contraria consuetudine abrogatum. Ita illi.

965 Non est autem despiciendus Sotus apud Donatum *quæst.* 79. qui tenet, eas vendi, & pretium accipi non ratione spiritualitatis, sed ratione loci honorationis, non ob respectum ad quid spirituale, quatenus, verb. gr. ibi Evangelium canitur, sed ob respectum ad situm, quatenus, verb. gr. est in parte dextera, propinquior Altari Majori, &c. honor namque, & pompa sunt quid temporale, & pretio æstimabile.

966 Attamen tutius, & rectius est dicere pretium dari, & accipi pro reparatione, & conservatione Ecclesiæ, aut pro sustentatione Ministrorum Ecclesiæ, qui suam occupationem impendunt, ministrando spiritua-

lia,

sis, quod non est vendere spiritualia (ut ait Donatus) sed velle habere necessaria ad vitam corporalem, sine qua spiritualia exercere non possumus. Quod est ita verum, ut pretium sustentationis possit in pactum deduci, ut probat Cajet. apud Donatum.

967 Quod fundatur in illo Matth. 10. ubi Christus Apostolos ad prædicandum Evangelium misit, eisque dixit: *Dignus enim est operarius cibo suo*. Et Pauli 1 ad Tim. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit enim scriptura: Non alligabis os bovi trituranti. Et: Dignus est operarius mercede sua*: u tom. 3. n. 272.

His quantum ad labem simoniæ præmissis,

968 Respondeo ad quæsitum, capellas, & sepulturas alienari, & vendi non posse absque assensu Apostolico, quia sunt res, & jura Ecclesiæ, ac proinde comprehenduntur in Extrav. & Decret. Donatus *quæst.* 75. n. 11.

969 Potest autem Prælatus sine titulo venditionis, aut alio, quo transferatur dominium alicui devoto, aut Monasterii benemerito capellam concedere; ita tamen, ut solum usum facti concedat, videlicet ad se ibi, & suos sepeliendos, ad eam suis sumptibus ampliandam, paramentis ornandam, & decorandam, ita ut non deducatur in pactum aliqua solutio in pretium facienda pro capella, aut sepultura. Et hoc pacto etiam à Fratribus Minoribus concedi possunt capellæ, & sepulturæ. Lanusca *in Theatro Reg. ver. Alienatio n.* 3. & 4.

QUÆRES XII.

970 *An Capella legitimè alteri vendita, possit, eo mortuo, à Prælato alteri donari, aut vendi?*

Respondeo, posse alteri donari, aut vendi, extinctis tamen cunctis hæredibus suæ domus, pro quibus concessa supponitur, si primus donatarius, aut emptor, ultra pretium, quod semel pro venditione solvit, nullum redditum annualem reliquit pro ornatu, & conservatione capellæ. Portellus *p.* 2. *ref.* 10. *n.* 1. Donatus *tit.* 4. 80. Quia mortuis hæredibus, jus sepulturæ redit ad proprietatem, & dominium Ecclesiæ. Quod est verum, etiam si in capella sit inscriptum nomen donatarii, aut emptoris.

971 Tum quia, si hæredibus primi donatarii, aut emptoris defuncti, non posset capella alteri donari, aut vendi, posset breviter deveniri ad tempus, quo non esset locus aliis, qui vellent sepulturam eligere; quod insuper cedit in detrimentum Ecclesiæ, Capellarum, & Ministrorum; nam capellæ non reperirent fideles devotos, qui eas vellent ornare, & Ministri privarentur plurimis eleemosynis, quæ eis ex electionibus sepulturæ provenire solent, & quibus vivunt, atque illis proinde adderetur onus capellas ornandi.

972 Si verò donatarius, seu emptor capellæ reliquerit dotem, videlicet aliquem redditum annuum perpetuum pro ejus ornatu, & conservatione, quamvis Rodr. apud Donat. *tit.* etiam affirmet,

973 Dicendum tamen est, quòd non possit alteri donari, aut vendi. Port. & Donat. *cit.* Quia per illum redditum annualem (ait Donatus) videtur defunctus cum Ecclesia pactum fecisse, ut nunquam alius ibidem sepeliatur; pacta autem legitimè inita, etiam post mortem sunt servanda, *c. Antiquus* 1. *de pactis*. Tum quia ita est communis praxis, ut Capella rite ab Ecclesia alienata, in posterum nullatenùs ab eadem revendatur; secùs, si foret concessa ad nudum usum, aut sine debito pretio. Ita ille.

QUÆRES XIII.

974 *An alienantes Reliquias Sanctorum sine assensu Apostolico, incurrant pœnas Extravagantis?*

Difficultas procedit de Reliquiis existentibus sub dominio, & potestate Ecclesiæ; minimè de iis, quæ extant apud personas particulares, aut quæ à mercatoribus, e partibus infidelium afferuntur; hæ quidem considerantur, ut res propriæ adeòque liberè absque ullo assensu alienari possunt.

975 Insuper certum est, quòd Superior Ecclesiæ possit aliquod Reliquiæ frustulum, pietatis causa, personæ exteræ, & benemeritæ elargiri, si partes Reliquiæ ejusdem Sancti in ea remaneant: quia (ut ait Donatus q. 56.) *Ecclesia decor non deficit, & pietas declaratur*. His præmissis,

976 Reliquias alienantes incurrere pœnas Extrav. tenent Genuensis, Riccius, & Donatus *cit.* quia Reliquiæ sunt mobilia pretiosiora, quàm vasa sacra; nam adorandæ exponuntur, non sic vasa.

977 Respondeo, non incurrere pœnas Extravagantis. Bord. *ref.* 17. *n.* 61. Diana *par.* 4. *tr.* 4. *ref.* 223. *ver. notandum*, Fagnan. *lib.* 3. *Decr. c. Cum ex eo* 2. *de Reliquiis nu.* 35. Quia Extravagans, & Decretum expresse loquuntur de mobilibus pretiosis temporalibus, & in ratione valoris, seu pretio existima-

mobilibus, minimè de pretiosis spiritualibus & in ratione honoris.

978 Verum tamen est, quòd translatio Corporum Sanctorum de uno in alium locum sit prohibita, ex cap. *Corpora, de consecr. dist.* 1. *Corpora Sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat, sine Consilio Principis, hoc est Papæ, vel Episcopi, & Sanctæ synodi*, videlicet Canonicorum.

979 Qui autem sine debita licentia Corpus Sancti de uno in alium locum transferret, non incurreret pœnas Extravagantis, sed esset puniendus arbitrio Judicis, quia nulla est in jure apposita pœna.

980 Idem esset dicendum de Superiore Regulari, aut alio, qui Reliquiam insignem extraheret; quia Ecclesiam ejus Sancti decore privaret.

QUÆRES XIV.

981 *An pecunia Regularibus relicta ad finem celebrandi perpetuam Missam pro aliquo defuncto possit transferri in impensam tectus supra bona propria Monasterii, aut in fabricandam partem Conventus?*

Affirmant quoad fabricandam partem Conventus, *Peyr. in form. lit. A, cap.* 11. *num.* 1. Donat. *tom.* 4. *tr.* 7. *q.* 831. *& tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 14. *q.* 75. Quia possunt Religiosi Ecclesiam aut Monasterium recipere sub obligatione Missæ quotidianæ, igitur & illa reparare sub onere Missæ.

2 Quia pars Conventus fabricata est fructifera æquivalenter; nam Religiosi deficientes in Conventu, possent domum pro habitatione conducere, à qua conductione eosdem fabricatio liberat.

3 Quia in Ecclesia diruta non possunt sacrificia, & officia celebrari, nec cadavera sepeliri; adeòque non possent ex ea recipi emolumenta, quæ ex Ecclesiis aptis percipi solent; igitur Ecclesia reparata est actu fructifera, ac proinde capax, ut sustineat onus Missæ perpetuæ, juxta mentem S. Cong. de Celebr. Missarum.

982 Respondeo tamen, omninò non posse. Diana *part.* 10. *tr.* 16. *res.* 7. Pelliz. *tract.* 6. *cap.* 3. *n.* 53. Tamb. *tit.* 1. 13. & Bord. *res.* 14. qui solùm affirmat cum limitatione, videlicet, si postea ex accretione proventuum Monasterii emantur nova prædia, quæ actu fructificent. Ratio est, quia S. C. in Decr. de celebr. Missar. expressè vult pecuniam relictam esse investiendam in bonis immobilibus fructiferis, in aliis autem dubiis casibus, nil novi acquirit Monasterium, unde fructum habeat ad onus Missæ sustentandum.

983 Ad rationes in oppositum: ad 1. patet disparitas, quia in concessione Ecclesiæ, seu Monasterii, datur proprietas simul cum onere, in nostro verò casu datur pecunia eo fine, ut transferatur in stabile fructiferum.

Tum quia acceptationem Ecclesiæ seu Monasterii sub onere Missæ perpetuæ, solùm puto concedendam Religiosis divitibus, qui alios habent reditus uberes, unde vivunt, minimè universaliter etiam Mendicantibus, qui ex puris eleemosynis sustentantur, de quibus infra.

Secunda, & tertia ratio non probant universaliter, sed solùm quando fabricaretur Ecclesia omninò inepta ad solita emolumenta, aut pars Conventus, ex cujus defectu Religiosi pro habitatione locabant domum. Ad 2. autem dico, non sufficere æquivalentiam, quia hæc non sublevat Sacerdotis indigentiam, qui est finis S. C. cùm enim Sacerdos actu indigeat, actu debet res immobilis fructificare.

984 Ad 3. dico, talem fructificationem non sufficere, quia non est realiter nova fructificatio. Vel enim consideratur in ordine ad Ecclesiam, & Monasterium ex diruto reparatum, & sic cedit in commodum ipsius Ecclesiæ, & Monasterii, ac ipsorum Religiosorum ut ibi habitent, & sua ministeria exerceant; minimè in animæ defuncti fructum, & utilitatem, sed potiùs in ejus damnum. Vel consideratur in ordine ad emolumenta, quæ ex Ecclesia reparata de novo percipiuntur: Et sub hac consideratione fructus apparet novus, at non est realiter novus, uti requiritur ad onus Missæ sustentandum, æquivalet enim fructui, quem ante destructionem ex Ecclesia apta Religiosi percipiebant, unde sicut tunc, quando Ecclesia erat apta, non poterant Religiosi pecuniam pro Missa perpetua relictam investire in ipsa Ecclesia, assignando pro fructu sustentativo oneris Missæ emolumenta, quæ fortè in majori summa tunc temporis percipiebant, ita nec poterunt modo per reparationem, in eadem Ecclesia reparata investire, assignando pro fructu sustentativo oneris Missæ, emolumenta, quæ ex ea in minori summa ob temporum sterilitatem modò percipiunt; & sicut tunc pecunia non diceretur applicata in bonis stabilibus fructiferis, uti S. C. requirit, ita nec nunc.

985 Hujus ratio est, quia S. C. in hoc Decreto intendit dare Sacerdoti pro novo onere novum stipendium cum effectu pro ejus sustentatione, ne ex defectu stipendii, voluntas testatoris non adimpleatur, & ejus anima suffragiis privetur; unde per S. Congr. res illa fru-

subsidiens dicitur, quæ novum reditum, & cum effectu affert fructum, itaut aliquid reverâ addat Monasterio pro Sacerdotum sustentatione.

986 Ex hac ratione sequitur, quòd si ex pecunia relicta pro Missa fabricaretur pars Conventus, ita ut fabrica fabricarentur domus locandæ sæcularibus, vel repararetur prædium, quod ex tali reparatione daret fructum proportionatum oneri Missæ, atque esset bene investita, quia ex ea proveniret fructus sustentativus oneris Missæ, uti S. C. requirit.

987 Denique si opinio Peyr. & Donati aliquam posset probabilitatem habere pro Monasteriis divitibus, quæ alios habent reditus liberos, unde honestè vivant, itaut valeant satisfacere oneri sine periculo damni animarum, nullo pacto potest habere locum in Monasteriis Mendicantium pauperum, qui de eleemosynis vivunt.

Hi quidem Mendicantes, nullo pacto possunt sine peccato mortali, atque injustitia, pecunias sic relictas, aut capitalia extinguere, sive ad debita solvenda, sive ad Monasterium fabricandum, aut reparandum, cùm evidens sit animarum damnum ex certa suffragiorum omissione; quoniam si eatenus indigentiam Monasterii ex una parte sublevant, illud reparando, aut debita solvendo: ex alia augent superpondium posteris animarum censum extinguendo, & Sacerdotes vix sufficientes ad satisfaciendum oneribus ex quotidianis eleemosynis, ad quas pro necessaria Monasterii sustentatione, cum sudore, ob Monasteriorum, ac pauperum multitudinem, atque ob temporis penuriam, recurrunt, erunt omninò impotentes ad satisfaciendum Missarum oneribus, prædictis pecuniis aut capitalibus extinctis correspondentibus.

Animadvertant igitur Superiores, & divinum judicium reformident, quoniam justorum Defunctorum animæ, quæ diutiùs Purgatorii igne cremantur, ob istius contra hujusmodi impios apud severum Judicem clamant.

988 Hi tamen Superiores, qui sic pecuniam illam assumerent, non incurrerent pœnas Extrav. contra alienantes; quia reverâ non alienarent, cùm in utilitatem ejusdem Monasterii remanerent impensæ, ut in n. 918. Incurrerent autem pœnas Decreti Sac. Congreg. de Celebrat. Missarum relati in tom. 3. n. 1.

989 Certum tamen est, onus Missæ non incipere post depositionem pecuniæ, nec post acceptationem Ecclesiæ, sed post investitionem, quia sicut tunc incipit stipendium, ita & onus.

De alienatione, agunt Donat. tom. 2. p. 2. tr. 14. Castrop. p. 2. tr. 12. disp. un. pun. 15. Bord. resol. 27. 62. & 126. Ant. à Spir. S. de penal. regul. tr. 2. disp. 1. sect. 4. § 1. Pignatell. tom. 1. 3. Dorr. ... Mollo 5. de reb. Eccl. non alien. Pelliz. in Comp. t. 3. tr. 13. Pittonius lib. 5. tr. 12.

LARGITIO MUNERUM

990 Est prohibita Regularibus utriusque sexus (Religiosis militaribus exceptis) tam inter se ipsos, quàm in ordine ad exteros, & sæculares, à Clem. VIII. per Bullam incip. Religiosæ Congregationes, 19 Junii 1594. Quæ Bulla non condidit novum jus, sed renovavit antiquum, Cap. Non dicatis 12. qu. 1. cap. Monachi, de statu Monachorum, & cap. Cùm ad Monasterium sub eodem tit. seu apposuit pœnas. Unde id, quod antea erat illicitum, aut illicitum, ita modò.

Prohibetur tamen per hanc Bullam largitio fructuum, seu pecuniarum, & rerum mobilium non pretiosarum: quia largitio bonorum immobilium, aut mobilium pretiosorum, est alienatio aliunde prohibita, ut suprà.

Partus intellectus non comprehenduntur in Bulla, tales sunt conciones, lectiones, & similia scripta, quæ expressè ibi excipiuntur; unde possunt absque peccato aliis donari, & Religiosus ad aliam Religionem transiens, potest ea secum absque licentia transferre: v. n. 1116.

991 Causæ finales dictæ Bullæ sunt quatuor, in eadem expressæ. 1. Ut Regularium disciplina conservetur, & labefactata restituatur: 2. Ut bona Monasteriorum, aut à Religiosis acquisita, etiam reditus, & eleemosynæ, non dilapidentur, & dissipentur: 3. Ut votum paupertatis integrè observetur: 4. Ut prava Regularium ambitio coerceatur.

992 Pœnæ sunt perpetua infamia, privatio vocis activæ, & passivæ, privatio ipso facto dignitatum, graduum, munerum, & officiorum, quæ habent, & inhabilitas ad illa, & similia in futurum. Nomine dignitatum, graduum, munerum, & officiorum, veniunt ea, quæ sunt cum superioritate, & jurisdictione ordinaria, vel delegata conjuncta. Unde non veniunt Vicarii, Supprimores, Lectores, Cancellarii, &c. ita Donat. tom. 2. p. 2. tr. 15. q. 16.

993 Quæ pœnæ sunt impositæ contra ipsos Religiosos, sive Superiores, sive subditos munera dantes. Privatio vocis activæ, & passivæ, & inhabilitas ad officia in futurum quo-

ad forum internum incurruntur ante Judicis sententiam declaratoriam, quia sunt poenae privativae, quae actionem hominis ad sui executionem non requirunt. Priores poenae non incurruntur ante sententiam declaratoriam Judicis, quia sunt poenae privativae, quae actionem hominis ad sui executionem requirunt, ut [illegible] n. 179.

994 Satis autem probabile est, nullam poenam (excepta censura) incurri in foro conscientiae ante sententiam condemnatoriam, aut declaratoriam delicti, si poena sit lata sententiae. Dian. [illegible] 945 cum Soar. Sanchez, Avila, & [illegible]. Quia nemo debet esse executor poenae contra se ipsum, ut infra [illegible] 180. Quod forum autem fori certum mihi est cum Com. nullam prorsus poenam neque censuram (excepta censura ob notoriam percussionem Clerici, de qua suo loco) incurri ante sententiam, ut supra, n. [illegible] 1011.

995 In recensita Bulla Clem. nulla imponitur censura contra largientes, sed relatae privationes, & inhabilitates.

996 Donatarii vero, seu recipientes à Religiosis munera, non incurrunt dictas poenas, sed solum tenentur ad restitutionem in foro conscientiae ante omnem sententiam, Dian. [illegible] 18. quia restitutio non est poena, sed debitum. Habentur ex verba ipsius Bullae, ut sequitur.

Quod si vel ab aliquo particulari Religioso, vel à Superiore quopiam, Generali, Provinciali, aut alio quocumque fungente, aut à Conventu, Capitulo, vel Congregatione, sive ab universo Ordine, & Religione, quidquam receperint, id quod receperint, suum non faciant. Verum ipso facto absque aliqua monitione Judicis, decreto, sententia, aut declaratione, ad illius restitutionem omnino in utroque foro teneantur, adeo ut restitutione ipsa secluta non facta, neque etiam in foro conscientiae absolvi possint.

Hanc autem restitutionem fieri volumus non privatim ei Religioso, qui donavit, sed ei Monasterio, Domui, vel alteri Loco, de cujus bonis facta est largitio, vel si non de ejus bonis donatum est, in quo idem Religiosus donans professionem emisit; vel si nomine totius Capituli, Conventus, aut Congregationis, vel universi Ordinis, seu Religionis donatio facta extiterit, pariter communi mensae, aut massae, cujus nomine donatum fuerit, accepta munera restituantur, ita ut nec qui donavit, nec Conventus, Capitulum, Congregatio, Ordo, aut Religio, cui restituendum faciendum est, illam remittere, & largitori condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel id in pauperes erogari concedere, quoquomodo possint.

997 Plures apud Dianam, & novissime Mendo in [illegible] Pompeiano [illegible] 3. dicunt Bullam Clem. VIII. de largitione munerum in Hispania & pluribus aliis Provinciis non fuisse usu receptam; maximè quoad poenas, quod etiam tenet Diana p. 1. tr. 6. res. 1. Quod negat Donat. Et maximè in Italia, nam quotannis mense Januarii legitur cum moderatione, & declaratione Urb. VIII.

998 Urb. namque VIII. per Bullam [illegible], editam 16. Octobris 1640. innovavit dictam Bullam Clem. VIII. damnando omnem praesumptam non usum: illam tamen moderavit, & declaravit, ut sequitur.

999 Declaravit, & declarat, munera à Religiosis utriusque sexus utiliter posse ex causa gratitudinis, conciliationis, benevolentiae, ejusque conservationis erga ipsam Religionem, vel Conventum, aliave causa ex sui natura aeque virtuosa, & moraliter commendabili, modestè tamen, ac discretè, & dummodo id non fiat, nisi de Superiorum localium licentia, ac etiam cum consensu majoris partis Conventus, si talis consensus de jure, vel ex constitutionibus, seu consuetudinibus cujusque Religionis respectivè in hujusmodi casibus requiratur.

1000 Consensum verò Conventus in § 3. ejusdem Constitutionis, ad brevia esculenta, aut pocula, seu ad devotionem, & religiositatem pertinentia munuscula largienda, &c. requisitum, intelligi debere de consensu alias de jure requisito, & ubi concurrit ordinarium subjectio, quo cessante, nec in his requiri licentiam Superiorum in scriptis in § 4. ejusdem Bullae requisitam, sed sufficere licentiam etiam oretenus eisdem concessam, declarat.

1001 Commessationes autem, compotationes, & convivia in excipiendis praefatis Benefactoribus, Protectoribus, vel Ordinariis, honorificè, & lautè, de quibus in § 1. & 2. ejusdem Constitutionis, censeri tantummodo prohibitas, si decentiam regularem advertantur.

1002 Restitutionem verò receptorum Conventibus faciendam, de qua in § 7. ejusdem cautum est, intelligi debere de Conventibus, ad quos data, donata, seu missa de jure pertinent, si id commodè fieri potest; alias Conventui ejusdem Religionis ci-

cietati loco, ubi prius fuit absolutio, restituatur.

1003 Insuper eadem facultate sibi tributa, omnes, qui hoc usque adversùs supradictam Constitutionem Capituli hoc moderata largiti fuerunt, vel receperunt, à pœnis quibuscumque in eadem Constitutione inflictis, & incursis, posse, & debere à proprio Confessario absolvi in foro conscientiæ, etiam non facta prius hujusmodi rerum donatarum, seu acceptarum restitutione.

1004 Quoad eos verò, qui præter modum prædictum graviter Religionis detrimento largiendo, vel recipiendo transgressi fuere, sed ob inopiam restituere nequirunt. Eadem Sanctitas concedit majori Pœnitentiario, ut de præteritis usque ad diem datæ præsentium in foro conscientiæ absolvat, dispenset, & condonet, seu absolvi, dispensari, & condonari mandet, prout in Domino magis expedire judicaverit.

1005 *Mendo in epit. cas. n. 5.* docet, quòd donans sine licentia exiguum aliquid ex suo peculio, non teneatur restituere Monasterio nec excipiens ad restitutionem teneatur; quia præsumitur Religionem consentire, ne honor illorum periclitetur. Insuper ratio potest esse, quia peculium, quod in aliquibus Religionibus ex redditibus Monasterii assignari solet particulari Religioso, assignatur, ut illud impendat in suos usus, unde Religiosus ejus partem aliquam donans, dat sibi aliam rei, qua ipse se privat; in quo Superior non præsumitur invitus, cùm nullum damnum Monasterio cedat.

1006 Valdè roboratur ex *res.* 19. quam tradit Diana *p.* 1. *tr.* 6. ubi inquirens, *An Religiosus de annuo redditu, ex Superioris licentia ad suum usum concesso, sine aliqua restrictione, possit libere, parcius vivendo, alios donare?* Respondet cum pluribus.

Affirmativam sententiam probabilem esse judico, cum licentia saltem tacita sui Superioris. Et ratio est, quia hæc Bulla prohibet tantùm largitiones munerum, ex quibus gravia incommoda, & mala Monasteriis inferuntur. Sed donatio eorum, quæ Religiosi parcius vivendo largiuntur, non affert multùm damni Monasterio, ut patet: ergo &c. Probatur minor. Nam in tali donatione, Religiosus nullum damnum infert Monasterio, sed genio suo, & ventri, & condecentiæ suæ personæ, cui hæc detrahit, & parcè vivendo aufert: Imò ex hac opinione datur occasio Religiosis, ut liberalis frugalitati, & moderatio semper assuescant, dum sciunt ea, quæ de sibi necessariis detrahunt, posse licitè parentibus, & aliis de se benemeritis donare, & in aliis licitis operibus expendere.

1007 Dicta pariter jure procedunt de Monialibus quoad redditus particulares vitalitios à suis cognatis illis assignatos, quorum Monasterium licèt est usufructuarium, eorum tamen usus est ipsis Monialibus concessus.

QUANTITAS DONANDI.

1008 PRo qua Superior possit sibi, & suis licentiam concedere, non est à jure præscripta. Plures apud Dianam *ç.* 5. volunt, quòd possit Religioso de bonis mobilibus, seu fructibus sibi applicatis concedere licentiam donandi usque ad decem aureos, ex pia, & rationabili causa, putà pro cognatorum inopia, pro gratitudine, aut alia causa virtutis. Alii tenent, quòd possit usque ad duodecim, aut quindecim aureos singulis annis. Alii duos, vel tres aureos singulis mensibus, *n. n.* 842. & 1021.

1009 At quidem certa regula tradi non potest, unde quantitas præscripta remittenda est arbitrio prudentis, circumstantiis consideratis, quantitate redditùum, qualitate personarum, causa, spe, loco, & tempore.

1010 Pro ea autem quantitate, pro qua Superior Regularis potest dare licentiam donandi suis Religiosis, potest etiam Superiorissa suis Monialibus, nisi in aliquo particularem limitationem habeat à suo Superiore majori, nempe ab Ordinario. Diana *p.* 1. *tr.* 6. *res.* 21.

1011 Certum tamen est, quòd donans sine Superioris licentia in quantitate sufficiente ad mortale, mortaliter peccat. Pro qua re vide *ut quantitas furti esse debeat*. Ubi de furto Religiosorum.

Quantitas autem duorum aureorum, licèt sit notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale contra votum paupertatis, non est notabilis, & sufficiens ad incurrendas pœnas Bullæ, sed est in jure modica, unde non erit sufficiens ad pœnas, si non excedat decem aureorum summam, ut ex supra dictum est in *num.* 1. *à n.* 7 *ad* 9.

CAUSA VIRTUTIS

1012 NOn est prohibitum donare. Nulla enim Bulla prohibet donationem ex mera liberalitate, & ob suam o. 991. expressam. Ceterum non intendit tollere jus naturæ, ut constat ex moderatione, & declaratione Urb. VIII. *de n.* 998.

Hinc

1013 Hinc licitum est. Primò, Superiores, & personas Monasterio benemeritas hospitari, & eorum adventum honorare, dummodò id discretè fiat, ut n. 1001. Secundò, Aliquid donare ad captandam benevolentiam personæ, à qua Monasterium sperat bona obtinere, aut ejus favore difficilia exigere, ut n. 999. Tertiò, ratione gratitudinis in beneficiorum acceptorum memoriam, quia gratitudo est virtus jure naturæ debita, *ut infra de Sanctis* n. 999. Quartò, causa remunerationis, ob laborem impensum, & servitia præstita; remuneratio namque de gratitudine sapit simul, & de justitia.

1014 Imò gratitudo, & remuneratio exposcit, ut plus reddatur, quàm sit acceptum. Donatus q. 6. Imò Diana *p. 1. tr. 6. resol. 16.* tenet donationem posse excedere in quarta parte valorem meritorum, & beneficiorum.

1015 Hinc ultra justum salarium possunt Religiosi, & respectivè Moniales, aliquid donare Advocatis, Procuratoribus, Medicis, Confessariis, Ministris, &c. tunc enim gratificatur, seu remuneratur affectus, patientia, assistentia, charitas, seu etiam bona, &c. hæ namque solo nomine dicuntur donationes, reverà tamen sunt satisfactiones, & naturæ debitæ. Nec cedunt in præjudicium Monasterii, sed in ejus utilitatem, & decorem; nam benefactores fovent ad magis in posterum benefaciendum.

1016 Pariter possunt aliquid donare Moniales Ordinario loci ob assistentiam in susceptione habitus, Professione, &c. Diana *p. 1. tr. 6. resol. 10.*

1017 Denique aliquid dare possunt Religiosi nautis, &c. ne ab iis malè tractentur.

RATIONE ELEEMOSYNÆ

1018 Possunt Religiosi de suorum Superiorum expressa, aut tacita, seu rationabiliter præsumpta licentia, licitè, & absque læsione paupertatis, aliquid dare pauperibus, & indigentibus, maximè si sint parentes, & consanguinei, quod possunt facere, dando id, quod eis superest de concessis ad usum, aliquid subtrahendo de victu, Donatus q. 9. cum Lessio, Bonac. & Diana.

1019 Eleemosyna enim est actus excellentioris virtutis, Charitatis scilicet, aut Pietatis, si fiat erga consanguineos pauperes. Unde non est prohibita in Bulla Clem. VIII. sed expressè in prohibitione excepta, his verbis: *nisi eorum pro domus ratione, & more Christi pauperum indigentium, & servato in hoc charitatis ordine, & habita necessitatis ratione de consilio, & consensu Superiorum sublevandis, aut aliàs in rebus licitis, &c.*

1020 Hinc Mendo *in Epit. rel. n. 11.* cum Portello, & Diana docet, quòd si Religiosus parentes summè indigentes habeat, possit de Superioris licentia illis succurrere per ea, quæ suo labore, aut industria acquisierit, puta per eleemosynam suæ *prædicationis*, aut alterius sui honesti laboris. Et si hoc non sufficiat, possit extra Monasterium ad tempus degere, ad illis subveniendum. *Vide tom. 2. n. 167. & n. 271.*

1021 Et Donatus *tom. 3. tr. 15. qu. 54.* docet cum multis Monialem licentia Abbatissæ, sibi ad usum concessos licitè posse reditus religiosè, & discretè dare propinquis indigentibus, & maximè nobilibus, si causa pia, & rationabilis adsit, qualis est, si sint pauperes. Idem docet Verricel. in *tom. 2. tr. 3. q. 29. num. 1. & 10.*

Dicitur *discretè*, videlicet moderatè, ad eorum indigentiam sublevandam, & ut honestè vivant, minimè ad eos ditandos. Ratio autem est: quia donare propinquis egentibus est opus honestum, neque paupertati oppositum.

Imò Faber cum Nav. & aliis apud Mastrium *disp. 14. n. 45.* docet, licere Religioso benemerito, ut aliqua elargiatur cognatis pauperibus ad conservationem sui status. Idque probat ex eo, quod refert Nav. *Com. 2. de Regul. n. 25.* *Quod Dominicanus S. Stephani Salmanticæ (olim Magister ejusdem Ordinis) Cathedras magnarum stipendiorum de Regentibus permittere, ut ex illis, cognatis pauperibus subveniant.* In quantum natura non patitur, ut Religiosus benemeritus permittat suos propinquos in gravi necessitate, maximè ad extremam proxima, constitutos, nec sic constitutos sine subvenire cernat.

Idem confirmat Mendo in *Epit. rel. n. 5.* dicens: *Potest Prælatus, cui à majori Superiori non est restricta potestas, concedere licentiam ad pauperes quantitatem moderatam erogandam, maximè si Religiosus eam habeat ex stipendio Cathedræ, aut similis. Moderata autem est, dum non accedat ad aliqua millia aureorum.*

Tanta tamen quantitas non est practicanda, nec permittenda. Nec id, quod tenet, & probat Verricelli *tract. 8. quæst. 51.* quòd Monialis possit suo Confessario munera de licentia Abbatissæ frequenter dare, quæ in anno ad valorem triginta aureorum accedant; quia hoc est latam aperire viam ad immoderata pecunia, & reditus retinenda, nam si tantam summam potest soli Confessario dare, in Monasterio centum Monialium possent tria

mil-

aureorum millia illi donari. Imò singulæ Moniales (aliis dispensationibus, & usibus ex quamplurium annis computatis) possent valde notabile peculium sibi licitum reddere. Quod obstat hæc Bulla Clem. VIII & Urb. VIII de num. 991. Debent igitur hujusmodi donationes esse discretæ, ut non excedant lineam honesti, & hoc pacto permittendæ, tunc namque habet locum motivum credentiale Verricelli tr. 9 q. 11 n. 5. quòd Religiosi scientes posse hos redditus propinquis donare, tunc abstinent à luxu, cæterisque superfluis, quæ paupertatem destruunt.

1022 Potest jure Religiosus potest de Superioris licentia suaeis elargiri peculium, & solùm non potest Superiore invito: quia Religiosus est solùm usuarius. Per hoc autem differunt Dominus, Usufructuarius, & Usuarius, quod Dominus potest de ipsa re quoad substantiam disponere ad omnes usus, destruendo, vendendo, donando, &c. Usufructuarius potest de fructibus ipsius rei ad omnes usus disponere, tam in suam, quàm aliorum utilitatem, integra remanente substantia rei. Usuarius verò solùm disponere potest de fructibus in propriam tantùm, minimè in alterius utilitatem, unde vulgò dicitur habere usum alimentarium [illegible] ut volucres cœli. Hujusmodi sunt Religiosi ratione voti paupertatis, adeoque nil disponere possunt ad aliorum usum & utilitatem, sine licentia expressa, aut tacita sui Superioris, de qua infrà. Unde D. Benedictus erat solitus dicere: *Monachus habens obolum, non valet obolum* (supple 10) *sine licentia*.

1023 *Denique* de hujusmodi eleemosynæ discretis loquens noster Emm. Rodr. *in summa p. 2. c. 33 n. 5* ait: *Nec ego vellem, quod Prælati, ut Procuratores, & alii regulares privati in hoc essent scrupulosi, quia ubi est charitas, & amor Dei, non est, quod nimis scrupulentur.*

1024 Et ratio, quia à discreta eleemosyna, & operibus misericordiæ, non eximuntur Regulares, qui ad ea alios erudiunt, quoniam Christus Matth. 25 die Judicii erga cunctos haud aliorum plus meminerit, quàm operum misericordiæ, sive ad vitam: *Venite benedicti, &c. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.* sive ad interitum: *Discedite à me maledicti, &c. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.*

CAUSA MORTIS

1025 Non potest Religiosus, aut Monialis, aliquid elargiri, quia hoc sapit testari, quod est illis prohibitum, & contra votum paupertatis.

1026 Monialis verò, quæ fructus redditum ad suum usum concessorum, aut alio modo perceptorum apud se, aut apud depositariam se habere reperit, & vult ex illis Missas pro anima sua dicendas, & aliquid ex iis gratitudinis, remunerationis, &c. alicui moniali post mortem elargiri, suum desiderium Superiorissæ exponat, eamque pro executione roget, ita ut liberum sit Superiorissæ de illis disponere. Superiorissam tamen enixè moneo, ut fideliter suæ Religiosæ justa & honesta desideria adimpleat, ut sic Moniales alacrius in Monasterio degant, hilarius perpetuam patiantur clausuram, & ferventius Deo inserviant. Et maximè, quia aliter se habendo, gravissima sequerentur mala, in gravissimum, nedum voti paupertatis, verum totius disciplinæ regularis dispendium: v. n. 1043.

BULLA NON DISPONIT DE NONDUM ACQUISITIS.

1027 Sed de jam acquisitis: quia loquitur de bonis, seu fructibus Monasterii, cujusmodi non sunt acquisibilia, sed acquisita, ut in n. 991.

1028 Hinc Religiosus de sui Superioris licentia potest pro consanguineo, aut amico picturam magni valoris (etiam ex sumptibus Monasterii, modicis tamen) aut alia opera gratis efficere, eaque donare. Diana cum Valero *p. 1 tr. 16. res. 6. & p. 7 tr. 11 res. 17.* Quia Monasterium non habuit jus in opus illud, nam nondum erat, nec in pretium, quia non est acquisitum, imò est remissum, priusquam debeatur.

1029 Pariter potest gratis celebrare aliquas Missas ad intentionem sui amici, quem scit pro eis stipendium accipere. Non potest tamen sine læsione paupertatis dare stipendia à se acquisita pro Missis sibi intra annum à suo Superiore concessis. Diana *p. 2. tr. 16. res. 9.*

1030 Religiosus, qui non acceptat donum aliquid, sed, rogat, ut illud det consanguineo, aut amico, non peccat contra paupertatem, nec contra Bullam. Diana *cit. res.* [illegible] *cum multis contra Sorbo.* Quia non acceptavit, sed solùm se habet ut intercessor; adeóque non Religiosus, sed amicus donat, licet precibus aut amore Religiosi, nec ille de bonis Religiosi, seu Monasterii, sed de suis donat. Si verò acceptavit, non potest facere, quòd nomine suo donetur alteri, quo jam Monasterio acquisivit, juxta illud: *Quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit.*

1031 Sanch. apud Dianam *cit. res. 10.* tenet non peccare Religiosum, si absque Superioris licentia dispenset pecuniam ab amico aut consanguineo sibi traditam, ut pro suo libitu,

qua-

quibus vult, dispensare, dominio tamen apud ipsum amicum reservato; quia ejus solùm est dispensator, non dominus, unde non donat nummos proprios.

1032 Hæc autem opinio, loquendo de usu absoluto pecuniæ, esto sit speculativè probabilis, practicè tamen est nimis laxa, Diana etc. ut proindè non practicanda, quia talis Religiosus posset eam pecuniam ad omnes suos usus, imò & alios etiam extra causas virtutum elargiri: quod est contra perfectionem paupertatis Religiosæ.

1033 Loquendo autem de usu determinato ad actus virtutum, putà si pecunia esset Religioso tradita dispensanda in eleemosynas, in cultum divinum, &c. optima est sententia Dianæ, Pellizz. de Monial. c. 4. n. 55.

PAUPERTAS RELIGIOSA

1034 EX D. Bonav. *Est verum temporalium abdicatio bonorum, quæ quis vel proprium gerens, sustentatur de non suo.* Dicitur *temporalium bonorum*, hoc est pretio æstimabilium, ut detur intelligi, quòd per votum paupertatis Religiosus non renunciat jus ad famam, nec honores, & gradus meritis debitos, quæ honores sunt præmia virtutum.

1035 Unde Religiosus ex vi voti paupertatis excludit à se tres actus: videlicet omnium temporalium rerum dominium, usumfructum, & usum juris, seu usum juridicum, quo scilicet quis habet jus utendi re, quæ est sub dominio alterius, vel ejus usum aliori concedendi; & solùm pro se retinet usum facti, uti in n. 1012.

1036 Potest autem Religiosus absque paupertatis læsione res tenere, de illis disponere, eisque uti, dependenter tamen à voluntate sui Superioris, eo modo, quo dictum est supra de larg. munerum, & dicetur modò, sic namque non erit proprietarius, quia dominium est facultas disponendi de re, liberè, & independenter. Religiosus verò disponendo de rebus dependenter à voluntate Superioris, seu de ejus licentia, expressa, aut tacita, semper erit usuarius, & nullum jus exercebit.

LICENTIAM

1037 AD debitum usum paupertatis requisitam in recipiendo, retinendo, donando, &c. concedere possunt Superiores immediati, videlicet Superiores locales, Priores, & Rectores, &c. quia ipsi sunt dispensatores, & administratores bonorum Monasterii, nisi in aliquo limitentur à Superioribus majoribus. Item Provinciales, quia sunt veræ Superiores Prælati. Pro Monialibus, Ordinarius, vel Abbatissa.

1038 Non est necesse, ut detur toties, quoties casus occurrerit, sed sufficit absoluta sine limitatione; quia cùm sit semper revocabilis, semper salvatur, quòd Religiosus det, & disponat ex nutu Superioris. Et sic ab uno Superiore data, durat etiam sub alio Superiore, nisi ab ipso successore expressè, vel tacitè fuerit revocata, Diana tom. 3. tr. 15 q. 17 & 18. quia gratia non expirat mortuo, vel amoto ab officio concedente.

1039 Sufficit, quòd sit tacita, & rationabiliter præsumpta, etiam si expressa postulari posset, & ob pudorem, aut aliam justam causam omittatur, quia ex jure. *Tacens, & expressè eadem est ratio.* Ita Diana cit. q. 14. & apud ipsum S. Anton. Rodr. cum D. Thoma 2. 2. q. 3 art. 8 ad 1 qui ait: *Tamen non potest facere eleemosynam sine licentia Abbatis, vel expressè habita, vel probabiliter præsumpta, nisi forte in articulo extremæ necessitatis.*

1040 Licentia tacita, & præsumpta est illa quæ non petitur expressè, sed si peteretur, concederetur: quod relinquitur judicio prudentis, circumstantiis consideratis personarum, causarum petitionis, & usus rei, quæ petitur.

1041 Universaliter Religiosus peccat contra paupertatem graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ, recipiendo, retinendo, donando, si Superior sit invitus quoad substantiam recipiendi, retinendi, dandi, &c. Minimè, si sit invitus solùm quoad modum.

1042 Non sufficit licentia tacita, si in aliqua Religione valdè reformata adsit præceptum, ut licentia expressè petatur, & obtineatur.

1043 In tali tamen Religione, Superior cum suis Religiosis gerere se debet ut pater, non ut dominus, & ita paterna charitate curare, ut eos sibi benè affectos conservet, sicque habeat promptiores rigori disciplinæ regularis, & suis præceptis, quod (experientia magistra) mirabiliter obtinet, si in hujusmodi licentiis concedendis se ostendat blandum, ac liberalem, minimè tenacem, & asperum. Sicque etiam tollitur nimia facilitas recurrendi ad licentias præsumptas, in quibus ob propriæ amoris passionem potest aliqua imperfectio contingere. Quod maximè attendendum est pro Monialibus, sub eo principio: *Aliquid est indulgendum sexui.* u. n. 1054. infra.

1044 Hic de causa Superior Religiosorum petitionem, & licentiæ concessionem, non injustam, sed rationabilem, utilem, imò necessariam censere debet, nisi ei positivè constet oppositum.

1045 Monialis ad aliquod officium, seu exer-

exercitium destinata, puta Sacristæ, Cellerarii, &c. ad quod requiruntur expensæ, quæ non satis à Monasterio subministrantur, per hoc ipsum, quod ad tale officium deputatur, implicitam habet licentiam recipiendi à propinquis, quidquid est opus, & convenit ad ejus executionem. Superior autem (si prohibere potest) debet nimiam moderari ostentationem.

1046 In Religionibus, ubi est recepta, & viget consuetudo aliqua recipiendi, retinendi, expendendi, donandi, &c. sine expressa Superioris licentia, excusatur Religiosus à peccato proprietatis ratione licentiæ tacitæ, *Mastrius disp.* 10. *q.* 1. *n.* 44. Pelliz. *de Monialib. cap.* 4. *n.* 71. *& seq.*

At hæc licentia tacita non habet locum in distractionibus rerum Monasterii, in quibus Monasterium grave pateretur damnum, ut si calicem è sacristia, notabilem pecuniam immediatè, & directè Monasterio datam distraheret, Donat. *tom.* 3. *tr.* 15. *q.* 14. quia hæc sunt furta, & Prælatus omninò invitus præsumitur.

Secus est dicendum de rebus propria industria, aut proprio labore à Religioso acquisitis, ut de eleemosyna propter prædicationes, lectiones, &c. Hinc posse Abbatissam Monialibus, & Superiorem Religiosis licentiam concedere eas convertendi in proprios usus, docet Diana *p.* 1. *tr.* 6. *res.* 10.

1047 Contra paupertatis votum peccat Religiosus res occultans, ne à Superiore reperiantur, animo non parato ad eas tradendas, si petantur. Secus verò, si occultentur solùm ob vitandam confusionem, aut verecundiam, animus tamen sit paratus ad eas tradendas, si petantur, Mendo *in opusc. de paupertatis voto.* Qui addit.

Quod licentiam habens à majori Prælato, possit eas occultare minori, quia sufficit ea dependentia, ne sit proprietarius.

Habens licentiam ad insumendam pecuniam in re determinata, aut ad donandum eam uni, nequit donare alteri, nec in alia re insumere, nisi tacitam licentiam rationabiliter præsumat.

Accipiens aliquid non sibi, sed communitati, & ei tradens, non indiget licentia, quia præsumitur.

Accipiens à communitate ea, quæ sibi essent præstanda, non violat paupertatem, nam in acceptatione absque proprietate, perindè se habet ea tenere, ac usui communi deputare. Quinimò, si à Superiore injustè negentur necessaria ex bonis communibus, potest quis ea accipere; nam Superior abutitur sua potestate; & ea bona devolvuntur ad subditos.

Eandem docet Pelliz. *de Monialib. cap.* 4. *à n.* 57. *ad* 59.

1048 Religiosus, qui habet licentiam dandi, & accipiendi, potest emere, & vendere, quia in eis continentur licentia acquirendi, & transferendi dominium. Dummodò talis emptio, & venditio non sit negotiatio, quia hæc est prohibita Clericis. Qui autem habet solam licentiam dandi, aut solam accipiendi non potest emere, & vendere; quia in emptione, & venditione datur acquisitio, & translatio dominii.

1049 Habens licentiam dandi, potest uni ex Monasterio dare, etiam si ille non petat licentiam accipiendi, quia licentia dandi in uno connotat pro suo correlativo licentiam accipiendi in alio, nisi hic excludatur.

Qui autem habet licentiam dandi, peccat contra charitatem, non contra paupertatem, si donet alteri Religioso, qui accipiendo peccat, Mendo *cit. num.* 5. Pelliz. *de Monial. cap.* 4. *n.* 60.

PLURA DE PAUPERTATE RESOLVUNTUR.

1050 Religiosus, qui à suis devotis pecuniam accipit, & ex ea, Prælato inscio, necessarios libros emit, non peccat contra paupertatem, si eos non occultet, sed in cella palam teneat, Diana *par.* 1. *tr.* 6. *res.* 10. cujus ratio est, quia quidquid hoc pacto Religiosus possidet, Prælatorum suorum voluntati, ac potestati subjicitur.

1051 Dans mutuò rem sui usui concessam alteri ejusdem Monasterii sine licentia, non peccat graviter contra paupertatem. Dans autem externo, potest peccare graviter, quia tunc Superior est magis invitus, cùm transferatur dominium extra Monasterium: sed major quantitas ad mortale requiritur, quàm si donaret, quia in mutuo res est iterum ad Monasterium reditura, maximè si brevi tempore sit reditura, non sic in donatione. Idem respectivè est dicendum in permutationibus, ubi quidem etiam longè major quantitas requiritur, nam in permutationibus, etiam cum externis, Monasterium amittit unum, sed acquirit aliud: peccat autem, si res Monasterii, quæ permutatur, sit melior Monasterio. Omninò vide dicta de alienatione à n. 953.

1052 Religiosus recusans rem sibi donatam, si non habeat justam causam recusandi, peccat contra charitatem, minimè contra paupertatem, aut justitiam, Mendo *cit. n.* 3. Non contra justitiam; quia Monasterium ante

acc-

acceptationem à se, aut privato Religioso facta, non acquirit jus ad rem. Non contra paupertatem; quia votum paupertatis non obligat ad acceptanda dona. Sed contra charitatem, quia sine justa causa impedit Monasterii bonum. v. n. 850.

1053 Religiosus, qui sine Superioris licentia accipit in depositum alterius pecunias, non peccat contra paupertatem, quia nullum dominium, jus, imò usum acquirit, sed solùm onus custodiae, quae est potius servitus. Et solùm peccat contra obedientiam, si accipiat in depositum propriè dictum, ob contractum, & obligationem gravem, quam virtualiter suscipit propria authoritate de re servanda.

Quòd si depositum pereat, aut deterioretur, non tenetur Monasterium ad restitutionem, quia non tenetur ex culpa Religiosi. Quod est verum, etiamsi depositum fuisset susceptum de Superioris licentia, Pellizz. *de Monial. cap. 4. num. 14* Donatus tom. 3. tr. 13 qu. 41. quia licentia Superioris solùm excusat Religiosum à peccato inobedientiae, & facit, ut licitè recipiat, sed Monasterium non obligat. Imò nec teneretur Monasterium, si Superior ipse depositum accepisset sine consensu Monasterii, seu proprii Capituli, Donatus *ibi num. 2.* cum pluribus; quia Monasterium se habet ut pupillus, & minor, qui non tenetur ex contractu, & culpa sui tutoris, aut curatoris. v. n. 1074.

Tunc autem teneretur Monasterium, quando depositum fuisset in ejus utilitatem conversum. Et quidem teneretur solùm ad id, in quo factum esset ditius, idque non ratione contractus, sed quia, qui sentit commodum, debet sentire & incommodum, ex Regula 55. Juris in 6. *Qui sentit onus, sentire debet commodum, & è contra.*

Licet autem Monasterium non teneatur, tenetur tamen Religiosus ipse restituere depositum, si peculium habeat suae dispositioni relictum, in quantum sine suo gravi incommodo potest.

1054 In Monasteriis, ubi juxta dicenda peculium conceditur, & non servatur vita communis à Trid. praescripta, Monialis, cui est res, v. g. sibimet donata, potest eam vendere, si habeat licentiam dandi, & recipiendi, ut supponitur, juxta n. 1048. Pellizz. *de Monial. c. 4. n. 17* v. n. 1046.

Imò potest eam eidem Monasterio vendere; quia si potest extero, à fortiori Monasterio; nam respectu Monasterii, aut alterius Monialis, non est propriè, sed valdè impropriè venditio, quia non fit translatio dominii sed solum usus rei de una in aliam personam dominio ejus apud Monasterium permanente.

Q U Æ R E S I.

1055 *An Religiosi, & Moniales possint habere peculium, seu annuos reditus, ad usus honestos, & licitos, & ex justa causa de licentia Superiorum, atque ad eorum nutum vero amovibiles?*

IN hac ardua re ut solidè simul, & clarè procedam, primo loco ante oculos appono Decretum S. Conc. Trid. *sess. 25 de Regularibus cap. 2* quod est totius resolutionis regula & norma, ut sequitur. v. n. 105

„ Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur, nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam; administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventuum, ad solos Officiales eorundem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat, mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit, nihil etiam quod sit necessarium, eis denegetur: quod si quis aliter quidquam tenere deprehensus, aut convictus fuerit, is biennio activa, & passiva voce privatus sit, atque etiam juxta suae Regulae, & Ordinis constitutiones puniatur.

1056 Inde expono modos, quibus peculium figurari, & practicari solet. Primus est, quo Monasterium ex bonis communibus aliquot redditus annuales Religioso assignat pro victu, & vestitu, ita ut, si quid deficiat, sua industria perquirat; & si quid excedat, in pios & honestos usus expendat.

1057 Secundus, quo Monasterium singulis Religiosis certam annuam, aut mensalem pecuniae portionem assignat, quae vulgo *Vestiarium* appellatur, victus tamen est communis.

1058 Tertius, quo Novitius in actu renunciationis, quam ante professionem facit, sibi reservat aliquem annuum censum pro suis honestis necessitatibus, dependentem a Superioris voluntate, ita tamen ut dominium, aut usumfructum non retineat penes ipsum, sed penes Monasterium, ipse verò solum habeat usum ad nutum Superioris revocabilem.

De-

Dominium apud Monasterium resideat, ut Novitius bona Monasterio renunciavit. Usumfructum vero, si bona parentibus, aut aliis renunciavit.

1059 Quartus, quo Religiosus pecunias ex propria industria acquisitas, putà ex prædicatione, lectione, &c. penes se retineat, & in proprios, ac honestos usus convertat, dependenter à Superioris voluntate.

1060 Quantum ad primum modum, quamvis Sanchez *tom. 2. Decal. lib. 7. cap. 22.* Nav. & alii apud ipsum dicant, non esse illicitum, supposita tali Monasterii relaxatione, & communitatis jactura, quatenus omnis dispositio dependeat ex licentia revocabili Superioris: fatentur tamen, eum quamplurimis subjacere imperfectionibus.

Ego tamen omninò dico, talem modum nedum directè opponi in totum Decreto Concilii de n. 1055. verùm etiam esse penitus relaxativum perfectionis paupertatis, destructivum vitæ communis, eversivum disciplinæ regularis, & scandalosum, ita ut hujusmodi Monasterium deberet à Superioribus valida reformatione curari, aut aboleri.

1061 Quantum ad reliquos tres modos (primum namque non puto dignum controversia) duæ sunt opiniones.

Prima negat, Mastrius *disp.* 14. *num.* 41. Donatus *tom.* 3. *tr.* 15. *q.* 10. Fagnanus *in lib.* 3. *cap. Monach.* 2. *de statu Monach.* Quia Concil. Trid. [illegible] condidit novum jus; ejus namque verba non sunt declarativa juris antiqui, sed præceptiva: *Nemini Regularium liceat*, *&c.* Item præcipit: *Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Religioso concedere, etiam ad usumfructum, usum*, *&c.* quod non prohibet jus antiquum. Insuper liquet per illam particulam *Deinceps*.

1062 His accedit Decr. Clem. VIII. declarativum, & confirmativum Decreti Concil. Trid. his verbis: Quæ Trid. Conc. *decreto de paupertate vitæ custodiendo fideliter observanda præscribuntur*, *&c.*

1063 Secunda opinio affirmat licere, Diana *par.* 1. *tr.* 6. *resol.* 32. Verricell. *tr.* 8. *q.* 51. Peir. Villal. Miranda, Nav. Fagundez apud ipsum, & alii.

1064 Idque ob oppositam rationem: quia Trid. non condidit novum jus, sed confirmavit antiquum, *cap. Monachi*, *&c. Cum ad Monasterium*, quod prohibebat peculia concessa ad omnes usus, etiam superfluos, vel si ad licitos, sine tamen justa causa concedenda, vel concessa irrevocabiliter à Superiore: minimè peculia, & reddituum ad usus honestos, ex justa causa, & dependenter à voluntate Superioris.

Suadent ex verbis *cap. Monachi*: *Qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur Altaris*, *&c.*

1065 Insuper dicunt, recensitos modos componi cum Dec. † Conc. Intentum namque Concilii est, ut nullus Regularis bona mobilia aut immobilia retineat ut propria aut nomine Conventus, sed ut statim ea Superiori consignet, & Conventui incorporentur, ita ut facta bona communia, sint sub totali dispositione Superioris. Cum quo benè stat (aiunt ipsi) loquendo de mobilibus, ut Superior justa de causa concedere possit licentiam revocabilem, ut Religiosus, vel Religiosa illa retineat ad suos usus, uti aliæ res Monasterii, quando Religiosis distribuuntur. De immobilibus verò loquendo, dici posse, ut Superior constituat secundum Officialem Monasterii ad nutum amovibilem, ut eos redditus administret, & de fructibus juxta Superioris voluntatem disponat. Ita illi.

1066 Quibus Pelliz. *de Mon.* [illegible] *addit*: *Quando autem in Conc. Trid. loc. cit. decernit*: *Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, usum, administrationem, vel commendam*; *intendit Concilium ea solùm prohibere, ne Regulares habeant redditus, ut proprios, ut irrevocabiles per Prælatos, ut sine horum licentia distrahendos*, ut exponit Barbosa: *Non autem, quòd Regulares nullo modo habeant aliquos redditus, sicut benè advertit*, & probat Sanchez *l.* 7. [illegible] *num.* 21. ex Navar. Sa, Rodriq. Cassi. & aliis.

EX HIS DUABUS SENTENTIIS,

1067 Dico, primam esse veram; secundam verò solùm habere locum in Monasterio, ubi, vel ob nimiam paupertatem, vel ob Superiorum incuriam, aut malitiam, non servatur perfecta vita communis subministrando singulis juxta statum decentiam. Rode [illegible] Concil. 4.

1068 Ratio primæ partis est, quia, ut constat expressè ex Decr. Clem. VIII. declarativo Decreti Conc. Trid. edito die 25. Junii 1599. intentum Conc. Trid. est, quòd omnia quomodocumque à Religiosis acquisita, Superiori tradantur, & Conventui, cum cæteris illius bonis, pecuniis, & proventibus, incorporentur, ut inde communis victus, & vestitus omnibus suppeditari possit, in quo consistit vita communis.

1069 Insuper Decretum declarativum Clem. VIII. *sub n.* 12. subdit:

„Nullus

Nullus ex Superioribus Inferiorum, administrationem bonorum, aut aliarum rerum, dispensationemque pecuniarum, & redditium sui Conventus, etiam nomine Conventus, per se ipsum habere, sive exercere possit, sed universum id onus tribus Fratribus ejusdem Conventus à Generali ita demandetur, ut unus rerum, & bonorum, redditiumque colligendorum, ac exigendorum curam habeat; alter tamquam depositarius, pecunias ac caetera ab illo collecta, & exacta, fideliter asservet; alius de pecuniis, & rebus à Depositario acceptis Priori, & Fratribus, ac Conventui universo de necessariis, mandante tamen ipso Priore, non secundum proprium affectum, sed juxta charitatis regulam, veluti bonus dispensator provideat. Officiorum hujusmodi confusione penitus interdicta.

1070 Ratio secundae partis est, quia in contractu, quem Religiosus cum Religione, seu Monasterio init, ex parte Religionis virtualiter includitur, ut Monasterium teneatur illi providere de necessariis juxta decentiam status.

Quod in ipsis decretis, in quibus vita communis injungitur, expressè praecipitur. Et quidem in ipso Decr. Trid. per haec verba: *Sed detur*, *quod sit necessarium*, *denegetur* ... 1071 Idem habetur in Decr. Clem. VIII. *sub n.* 7. 11. & 12. & corroboratur ex eadem modò, exponendo *usum necessarium*.

1072 His accedit Pagninus *cit. n.* 15. his verbis:

„Quaerebatur enim, an cùm necessaria à Superiore etiam requisito ideò denegantur, quia Monasterii facultates non suppetunt, liceat Regularibus clam, vel invito illo sibi comparare, seu retinere? Sacra Congregatio respondit, licere, si praecisa necessitas sit ad individuam sustentationem. Caeterum communem penuriam ab omnibus perpetiendam, usque adeò ut si quid peratum alicui delatum, vel ab ipso partum fuerit, id tunc ad Superiorem recta deferri oporteat, qui ex eo, primò succurrat ejus necessitati, cujus intuitu illud obvenerit, si peculiari aliqua necessitate ultra communem prematur; reliquum Conventui incorporetur, & in communem cedat utilitatem. Quippè praecisa haec, seu extrema necessitas, cum sit de jure naturae, nulli subest legi, & ideò excusat à regulae transgressione etiam FF. Minores S. Francisci, qui arctissimam profitentur paupertatem, ut est text. in c. *Exiit*, §. *Porro*, *de verb. signific. lib.* 6. ibi: *Nec ipsis Fratribus puto juris in extrema necessitate existentibus ad providendum sustentationi naturae via omnibus extrema necessitate detentis concessa praecluditur*, *cùm omni lege extrema necessitas sit exempta*."

1073 Hanc Pellizz. *de Monial. cap.* 4. *num.* 5. & Verricelli *tr.* 8. *qu.* 11. cum Beja, Barbosa, & aliis dicunt, licitam esse praxim & consuetudinem, qua Propinqui Monialibus in professione ultra dotem, annuum censum, seu redditum assignant, ad earumdem honestos usus convertendum, dependenter à Superiorum voluntate, in quantum Monasterium necessaria juxta decentiam status ad victum & vestitum, sanitatis, aut infirmitatis tempore non subministrat, maximè pro exercitiis ipsius Monasterii, quibus à Superioribus designantur.

PECULIUM NON SUPERFLUUM.

1074 Sed moderatum esse debet, conformiter ad statum Religiosi illud habentis necessarium. Dixi *Conformiter ad statum &c.* quia peculium aliquod potest esse superfluum uni, non alteri; unde ad hanc status decentiam, & moderationem peculii, est considerandi qualitas personarum, conditionis, loci, temporis, & aliarum circumstantiarum. Et quidem ratione personae pluribus eget Praelatus, Magister Ordinis. Item in considerationem venit, si pars peculii applicatur in bonum ipsius Monasterii, & Religiosorum. Si Religiosus sua industria multa Monasterio comparavit.

Et in Monialibus sunt considerandae expensae, quas solent in exercitiis Monasterii impendere. Sanchez apud Pellizz. de Monial. c. 4. n. 37. loquens de Religiosis superflua retinentibus, ait: *Quod si de iis Religiosi sint in bona fide, ut de hoc rogent Confessarium, nec sperent fore, ut admoniti profit, poterit Confessarius tacere, ac ipsos absolvere, dummodo dictis bonis non expendant fine licentia, aut in malos usus.*

NEC AD USUS SUPERFLUOS

1075 Est applicandum, sed necessarios. Usus necessarius non est sumendus strictissimè pro pura vitae sustentatione, quia Religiosi sunt filii, & non esset discrimen à mancipiis, & ancillis. Imo esset totum implere scrupulis, & reddere Religionis statum valde durum, & plusquam onerosum, & potius aversivum, quàm attractivum, Christo docente: *Jugum meum suave est, & onus leve.*

1076 Firmatur ex Bulla Urban. VIII. 20. Novemb. 1627. *Cùm sæpè contingat*, ubi habetur:

Compensatio hujusmodi reddantur, & eleemosynis &c.

&c. [illegible], quæ Religiosi [illegible], [illegible] [illegible], absque necessaria [illegible], ex quocumque Monasterio, &c. [illegible], & propter [illegible], [illegible], & [illegible] in communi [illegible], [illegible] [illegible] valeant

Ex Decreto Clem. VIII. pro Refor. Regul. [illegible], &c. *In quocumque Conventu [illegible] [illegible] [illegible], qui ex redditibus, &c. commodè possit sustentari.*

Denique ex Bulla Innoc. XII. *[illegible]* edita 22. Dec. 1697. idem confirmatur sub eadem particula *Commodè*.

1076 Illud certum est, *Superfluum*, esse id, quod non est necessarium, vel utile, vel honestum. *Necessarium* dicitur omne illud, quod est conveniens Monasterio, aut Religioso juxta suum statum decentiam. Unde omne illud, quod illud non sit præfato modo necessarium, inserviat ad aliquod ejus [illegible], statui Religioso haud indecens, dicetur esse superfluum. *[illegible]* dicitur omne id, quod aliquem actum virtutis [illegible], puta Eleemosynæ, Pietatis, Religionis, &c. Hinc honestum est facere Missas celebrare.

Superfluum est [illegible] vestibus contra præceptum Regulæ, aut eisdem habere [illegible], nec ad hujusmodi potest dari, aut præsumi licentia. Mendo *in Epit. n. 9.*

Joan. de Lugo, & alii apud Pellin. *de Monast. cap. 4. n. 18.* dicunt, quòd Religiosus, qui habens licentiam aliquid expendendi pro suo arbitrio, vanè expendit ad usum superfluum, [illegible], non peccet contra paupertatem, ideoque recipiens non teneatur ad restitutionem, quia defectus honesti facit usum esse contra paupertatem. Fatentur tamen, quòd peccet ex alio capite, nempè ratione superfluitatis, aut alterius turpitudinis, quæ sint in actu. Sic pariter peccat Superior dans similem licentiam ad usum superfluum.

Donatus autem in tom. 3. tr. 13. q. 14. quamvis plures Doctores adducat pro recensita opinione, ipse tamen tenet, talem Religiosum peccare contra votum paupertatis, ideoque ex Decr. S. Congr. ad quartum quæsita, nam *Ad [illegible] [illegible] paupertatem, seu licentiam* (supple ea, ad expendenda superflua) *[illegible] à culpa, & [illegible] Confessori [illegible].*

Fatetur autem, quod in dubio standum sit pro justitia licentiæ. Ex resp. ejusdem S. Congr. *Ad quartum. [illegible] Superiores arbitrari, & professores [illegible] debeant Regulares, quoad [illegible] superfluum, vel convenientiam: Consistit [illegible] [illegible] arbitrio [illegible], utique standum.*

Antiton Ecclesiast.

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] paupertatis, quam professi sunt, & [illegible] eorum [illegible], n. 6. 1074.

PECULIUM APUD COMMUNEM DEPOSITARIUM

1077 Tenere, est majoris perfectionis, & ita servari debet. *Depositum* namque est inventum, ad hoc ut administratio bonorum tollatur ab ipso Religioso, & stet penes Monasterium, quoad usum verò facti sunt designata ipsi Religioso, ac proinde non confunduntur, nec incorporantur cum bonis, & fructibus Monasterii; ad differentiam Monasterii, in quo servatur perfectior vita communis, ubi non conceditur peculium, sed bona à Religioso acquisita confunduntur, & incorporantur cum bonis Monasterii, ac proindè Trid. vult ea statim tradi Superiori.

1078 Joannes la Cruz de statu Religionis *l. 1. cap. 3. dub. 1.* cum Lopez, & Valentia, apud Pellin. *de Monast. c. 4.* tenet, non peccare Religiosum, peculium, seu pecunias retinendo non in communi deposito, sed in cella, si eas in cella retineat, non animo occultandi Superiori, sed de ejus licentia expendendi, & non adsit speciale præceptum de retinendo in communi deposito (quale erat pro Monialibus Conventualibus, ex Constitutionibus Urbani *[illegible] Regula [illegible]*) Ratio est, quia adhuc verum est, quod dominium, & jus omne sit penes Monasterium, minimè penes Religiosum, apud quem solum est usus facti, à voluntate Superioris dependens. Et communis Depositarius est inventus non pro substantia, sed pro majori perfectione paupertatis servanda, & maximè ut in Religioso, amore pecuniæ prohibito, non frigescat charitas erga Deum, minuatur perfectio, ac fervor virtutum, crescentibus mundi curis, ad quas pecuniæ movent.

1079 In Monasteriis maximè Monialium, si cui Religiosæ sit durum communi Depositario se accommodare, non videtur abs re, si Superioritas aliam depositariam ei [illegible] assignet, ut sic dulciter, quantum fieri potest, ab amore pecuniæ, & proprietatis periculo amoveatur, & Deo serviendum studeat, quo nunc modo in re satis verificatur, quòd non [illegible] Monialis, sed Monialem pecunia, [illegible] retineat in manu depositariæ à Superioritate assignatæ. In hujusmodi enim circumstantiis potest locum habere Epicheja, quæ est moderatrix legum.

1080 Et quia hujus doctrinæ solet esse cu-

fa suspicio, quòd Superiorissa de manu eponitatur communis pecunias illas acceperit, & pro communibus Monasterii necessitatibus applicet, monitum volo, quòd ex una parte Religiosa apud communem depositariam pecunias retinentes, teneatur habere animum voluntati Superiorissæ resignatum, ut de illis, sicut ei placuerit, disponat, ex alia autem parte, quòd Superiorissa à talis potestatis usu se abstineat, dicente *Apost. ad Cor. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. & ibid. cap. 10. Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.* Quis ignorat, sexum muliebrem arundini comparari, dicitur Matth. 12. dicitur *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Isaiæ 42. *Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.* ut n. 1045.

QUÆRES II.

1051 *An Religiosi, & Moniales in Monasteriis, ubi vita communis non servatur, possint sine mortali communem vitam recusare, si Superiores velint illam erigere?*

VITA COMMUNIS

1052 CONsistit in hoc (quod Religiosus de manibus sui Superioris accipiat, quidquid sibi ad decentem suæ vitæ sustentationem & alios honestos usus est opus, ac proinde quidquid quomodocumque acquirit, Superiori tradat, & cum cæteris bonis, pecuniis, & proventibus Monasterii incorporetur, ut inde ex communi massa communis victus, vestitus, & omnis alius honestus usus omnibus suppeditari possit) Hæc est forma vitæ communis, à S. Concil. Trid. præscripta, ut in n. 1055.

1053 Vita communis non est de jure divino, ut constat: nec de substantia paupertatis. S. Anton. in Sum. 3. part. Dian. p. ... Suarez de Rel. ... Pellizar. in Manual. ... Illustr. Ramirez in Sum. qq. moral. §. 3. & Com. unde potest votum paupertatis adimpleri absque vita communi. Constat ex definitione paupertatis à n. 1034. ad 1036. & n. 28.

1054 Item ex jure Canonico antiquo, cap. Monachi n. 1060. relato, non permittitur peculium à voluntate Superioris dependens.

1055 Unde vita communis est de jure Ecclesiastico Tridentino, præcepta pro custodia paupertatis, & ut paupertas cum majori perfectione observetur. Ut constat ex verbis Decr. Clem. VIII. num. 1068. relato: Quod Trid. Conc. *decreto de voto paupertatis fideliter observando, præcipitur, &c.* Hinc ut rectè ponderat Illustr. Ramirez cit. Religiosi non observantes vitam communem, non puniuntur à Conc. Trid. nec à Bulla Clem. VIII. pœnis proprietariorum, inter quas præcipua est privatio sepulturæ Eccl. sed pœnis levioribus, nempè privatione vocis activæ, & passivæ ad biennium, ut constat ex Decr. Trid. n. 1055.

1056 Observantia igitur voti paupertatis quoad substantiam stat cum peculio, & sine vita communi à Trid. præscripta, si retineatur dependenter à voluntate Superioris, si sit moderatum, & expendatur ad usus honestos, non superfluos. Hic premissis,

1057 Respondeo, Regulares, & Moniales non posse sine mortali recusare vitam communem, si Superiores velint illam erigere. Mastrius disp. 4. n. 46. Donatus tom. 3. tr. 15. q. 5. cum Com. & novissime Illustr. Ramirez Archiep. Agrigentinus in sua qq. Moral. qui dignè, solidè, & benè probat.

Ratio mihi evidens, & insolubilis est, quia Religiosus, aut Monialis recusans vitam communem, peccat mortaliter contra votum paupertatis. Probatur. Religiosus, aut Monialis recipiens, & retinens (supple rem, notabile) independenter à voluntate Superioris, peccat mortaliter contra votum paupertatis: sed Religiosus, aut Monialis recusans vitam communem juxta formam Tridentini, Superiore volente illam erigere, recipit, & retinet independenter à voluntate Superioris, imò contra ejus voluntatem, igitur peccat mortaliter contra votum paupertatis. Major est certa ex definitione paupertatis ut n. 1034. ad 1036. Minor est clara, quia Vita communis à Trid. præscripta, est, ut quidquid Religiosus, aut Monialis acquirit, non retineat, neque nomine Monasterii, sed statim Superiori tradat, & cum aliis Monasterii bonis, pecuniis, & proventibus incorporetur, ut inde ex communi massa singulis Superior providere possit. Totum hoc vult Superior volens communitatem juxta formam à Trid. præscriptam erigere, & consequenter Religiosus, aut Monialis, qui Superiore illam erigere volente, illam recusat, retinet à se acquisita independenter à voluntate Superioris, imò contra ejus voluntatem; Superior namque vult, ut Religiosus non retineat, sed statim acquisita tradat incorporanda, & Religiosus non vult, sed recusat ea Superiori tradere incorporanda. Quid clarius contra votum paupertatis?

1058 Hinc habes primò, aliud esse, quòd Religiosus non servet vitam communem à Trid. præscriptam, & aliud, quòd Religiosus recuset vitam communem à Trid. præscriptam, Superiore illam erigere volente, nam se-

Quamdiu tempore violationem voti paupertatis, non sic primario, ut dictum est n. 1085. & 1084.

Hinc secundum Religiosus committere mortale sacrilegium contra votum paupertatis. Primum transgreditur praeceptum Tridentini, & incurrit poenam privationis vocis activae, & passivae ad biennium, ut [illegible] n. 1011. At non peccat contra votum paupertatis. Quod est verum, si hic primus moretur in Monasterio, ubi non servetur vita communis à Trid. praescripta. Si verò degat in Monasterio, ubi illa servatur peccat contra votum paupertatis, nisi justam causam habeat, quae excusetur, quia tunc [illegible] discrimine, nam tunc tenetur contra voluntatem Superioris. Diana tom. 3. tr. 1. [illegible]

1089 Secundò, quòd in Monasterio, ubi ob nimiam paupertatem, vel ob Superiorum incuriam, aut incuriam, vel ob resistentiam majoris partis, quae hoc procedit [illegible] non possit, non servatur vita communis à Trid. praescripta, tunc Religiosus, ut sit bona conscientia, & paupertatem votam non violet, habere debet animum paratum ad eam recipiendam, si quando erigatur, ita ut per ipsum non desit.

1090 Tertiò, quòd in Monasterio, ubi non servatur vita communis à Trid. praescripta, si Superiores Monasteriorum velint illam erigere, Religiosi excusari non possunt per contrariam consuetudinem, & per hoc, quòd sub tali consuetudine professionem emiserint. Quia per votum paupertatis, quod in professione emiserunt, virtualiter voverunt vitam communem à Trid. praescriptam, Superiore illa uti volente, aut exigere volente: voverunt namque, nil retinere sine Superiore, sed dependenter ab ejus voluntate: adeoque virtualiter voverunt ea observare ut omnia ab ipso acciperent. Si proinde praecipiente, aliàs tenerentur Superiori obtemperare, & sic peccarent contra votum paupertatis (Quod tamen [illegible] de Alex. cap. [illegible] B. Sanchez. & alii apud ipsum [illegible]) Nulla autem consuetudo valet contra Regulam, prout dicit [illegible] substantialia voto.

1091 Nec rectè dicunt aliqui, Decreta Conc. Trid. Clem. VIII. & Urb. VIII. quoad vitam communem, vel non fuisse acceptata, vel certe postea abrogata. Quia hoc dictum [illegible] superius [illegible] Non [illegible] abrogare cessant, cùm Summi Pontifices quotidie instent pro observantia vitae communis à Trid. praescriptae. Nec post Urb. VIII. Alex. VII. Innoc. X. per specialem Bullam, & novissimè Innoc. XII. anno 1695 per aliam, quibus renovarunt Decreta Conc. Tridentin. & Clem. VIII. Et sic summè promoverunt vitam communem à Trid. praescriptam, ut plures Religiones saepe [illegible] & etiam ad praesens [illegible] licentiam induendi Novitios.

1092 Et quamvis Monasteriorum major pars [illegible] valida, solide tamen eam refert Illustr. [illegible] practica, quae [illegible]

Singuli namque hujusmodi Monasteriorum Religiosi (ut fere ipse) de facto habent sibi necessaria juxta decentiam status, & non aliunde, nisi ex eo, quod partim habent à Monasterio, & quod partim suo labore, ac industria, atque à propinquis, aut amicis acquirunt, si igitur haec sunt sufficientia, ut singuli vivant, & necessaria habeant juxta decentiam status, pariter, si eadem Bona Superiori traderent incorporanda cum caeteris Monasterii proventibus, sufficientia essent, ut Superior de communi massa singulis provideret necessaria juxta decentiam status.

1093 Nec tunc deberent Religiosi esse segnes, sed possent accuratiores in adhibendo honesto labore, & industria ad eadem acquirenda, & ea supra Superiori tradenda; ne [illegible] reprehendi ab Apost. 1. ad Cor. 10. *Nemo, quod suum est, quaerat, sed quod alterius.* Quod si in laicato domestica id pro suis fratribus carnalibus agerent, cur non in Religione in domo Dei idem pro suis fratribus spiritualibus agant? Ait enim S. P. Franciscus in 6. cap. Regulae. *Quia si mater nutrit, & diligit filium suum carnalem, quanto diligentius debet quis diligere, & nutrire fratrem suum spiritualem?*

1094 Monasteria tamen non desunt, in quibus quidam Observantiam profitentur, & eam laborem deplorant, ut [illegible] digitum ad [illegible] Quilibet ad studium sibi necessarios denarios porrigit, [illegible] ad [illegible] Quilibet est ad panem solum [illegible] ad laborem tardus. Plures video Contemplativos, pauciores Activos. Perfectior est Contemplativa, sed longè perfectior, si jungatur Activa. Hinc de S. P. Francisco [illegible] Minorum familia.

Ô Franciscane, [illegible] quid [illegible] non sibi soli [illegible] sed & aliis [illegible] [illegible] Apost. excellentia est [illegible] *Charitas.* [illegible] ergo (in cuit [illegible] Apost. 1. ad Cor. 12. loquitur) charitatem [illegible]

1095 Hinc, qui [illegible] vitae communi,

videretur potiùs id agere, ut superfluis abundent, & liberiùs dispensent, quod est contra paupertatem, quàm quia sit inde necessaria desint juxta decentiam statûs.

1096 Denique duo volo monita, pro praxi præ oculis habenda, ex parte subditorum unum, ex parte superiorum alterum.

1097 Ex parte subditorum sit *firma fiducia* in Dei providentiam, innixa verbis Christi Matth. 6. *Nolite solliciti esse dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.*

Fiducia omnem diffidentiam expellens firmabitur, si Religiosi perlegant, quod in Chronicis Minorum, & in Speculo eorumdem *cr. 3. fol.* 144. refertur super Regula, & Paupertate Minorum, & sequitur.

„ Unde cùm ad suggestionem fratris Heliæ multi ministri ad Beatum Franciscum accessissent protestantes, quòd nolebant ad eam obligari, timentes, ne esset nimis aspera: quod audiens Beatus Franciscus vertit faciem suam ad Cœlum, & loquebatur sic Christo: Domine, nonne benè tibi dixi, quòd non crederent mihi? tunc omnes audierunt vocem Christi in aere dicentis: Francisce, nihil est in Regula de tuo, sed totum est meum, quidquid ibi est. Et volo, quòd Regula servetur ad literam, ad literam, sine glossa, sine glossa. Et addidit Christus: Ego scio, quantum potest humana fragilitas, & quantum volo eos juvare: qui nolunt ergo eam servare, exeant Ordinem.

Et statim ibidem.

„ Cùm fratres de eleemosynis sufficienter possint vivere, nec sic se exponere Divinæ Providentiæ, est Deum tentare, ut aliqui male sentientes de Evangelica paupertate dixerunt. Contra quos Nicolaus Papa in dicta Decretali *Exiit*, ait. Nec quisquam hic insurgat errones, quòd taliter propter Deum proprietatem omninò abdicantes, tamquam homicidæ sui, vel tentatores Dei, vivendi discrimini se committant. Sic enim se ipsos committunt Divinæ Providentiæ in vivendo, quòd viam non contemnunt provisionis humanæ, quia vel de illis, quæ offeruntur liberaliter, vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel de iis, quæ conquiruntur per laborem sustentantur; qui triplex vivendi modus in Regula continetur expressè. Profectò, si juxta promissum Salvatoris, nunquam deficiet fides Ecclesiæ: per consequens nec opera misericordiæ subtrahentur. Ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidentiæ cuilibet videtur esse sublata.

His accedat illud Salvatoris Matth. 24. *Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Et concludat Apost. 2. ad Cor. 6. *Nihil habentes, & omnia possidentes.*

1098 Ex parte Superiorum sit *Zelus*, & *Eximia Prudentia*. *Zelus*, quia ipsi tenentur ad Reformationem, & inde ad vitam communem omni conatu promovendam; quorum Apost. ad Hebr. 13 subditos ad obedientiam exstimulans Prælatorum, eorum onus proponit, dicens: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes.*

1099 Eximia Prudentia, qua attentè Superior consideret suorum subditorum, loci, & temporis conditiones, aliasque circumstantias, ut fructuosus sit zelus; quòd si non speret se profecturum, sed potiùs prævideat pejora mala, & scandala oritura, se cohibeat, & apud Deum excusabitur, quia zelus ordinari debet ad lucrandas, non perdendas animas; tunc namque Superiore urgente, Religiosi recusantes, in expressa sacrilegia contra votum paupertatis inciderent, ut in n. 1088.

1100 Quæ prudentia est magis necessaria quoad Moniales, pro quibus specialiores aliæ circumstantiæ sunt attendendæ, maximè si ex devotione, & perfectio voluntaria Monasteriorum, & clausuram elegerunt, minime ex propria domus, & personæ convenientia, quæque mulis (ratione sexus) reddi solent parùm capaces, & solent esse causæ majorum malorum. Ipsi sæpè Præsules experiuntur. Vide infrà dicta de prudentia Confessarii, & n. 1080.

QUÆRES III.

1101 *An Religiosi possint succedere suis parentibus ab intestato, aut aliquod legatum accipere?*

Respondeo quòd si Religio non sit capax successionis, non potest Religiosus succedere ab intestato. Potest tamen nomine Monasterii acceptare legatum per modum eleemosynæ, juxta dicenda de paupertate, & legato Minorum.

1102 Si Religio sit capax successionis, tunc sive hæreditas Religioso professo proveniat ab intestato, sive ex testamento, in illam succedit Monasterium, ex communi principio: *Quidquid Monachus acquirit, pro Monasterio acquirit.* Non tamen titulo hæreditatis, cùm tunc Religio non sit hæres; sed titulo, & jure acquisitionis universalis, in quantum

tum

rum bona, utpote accessoria, sequuntur personam; persona autem est Monasterio, & Deo dicata.

1103 Item, si Novitius professionem emittat absque prævia renunciatione, seu dispositione suorum bonorum, tunc se habet ut mortuus ab intestato, nam per professionem Religiosus moritur mundo, & per actum facti, mox per votum paupertatis spoliatur dominio omnium bonorum, unde Monasterium in omnia ejus bona succedit (si Religio sit capax successionis, seu possidendi bona in communi) excepta legitima, si quæ sit filiis, aut aliis descendentibus, vel ascendentibus debita, de qua quidem etiam post professionem Religiosus disponere potest, eam distribuendo inter eos, quibus debetur, *Can. si qua mulier, 9 §. Sed si persona, Caus. 19 q. 3* non quidem ut dominus, sed ut administrator à jure constitutus ad hunc effectum. Quòd si Religio non sit capax successionis, tunc non succedit Monasterium, sed succedunt hæredes illi, qui succedere debuissent, si mortuus esset ab intestato extra Religionem, seu in sæculo.

1104 Pariter, si Novitius moriatur intestatus ante professionem, succedunt in ejus bona iidem, qui succederent, si mortuus esset in sæculo, quia cùm persona non esset Monasterio dicata, ita nec accessorium, nempè ejus bona, Pirhing. *in Com. lib. 3 tit. 27 §. 3 & 4*.

1105 Quantùm ad legatum recipiendum nulla est difficultas in Religione capaci, dummodò nullum jus in privato Religioso resideat, sed solus usus facti.

1106 Denique si Religiosus professus instituatur hæres, Monasterium nomine Religiosi hæreditatem acquirit. *Mendo in Epit. ver. Paup. Votum, n. 10.*

QUÆRES IV.

1107 *An si monialis transeat de uno in aliud Monasterium, debeat etiam transferri dos?*

RESPONDEO, quòd si posterius Monasterium Monialem admittat volens, dos non est transferenda, sed remanet apud prius Monasterium. Est autem transferenda, si cogatur ad eam admittendam, Pellis. *de Monial. c. 3. n. 49* cum Rodr. Bonac. & aliis, contra aliquos alios, qui etiam quoad primam partem affirmant.

1108 Ratio primæ partis est, quia (ut ait Pellis. *cit.*) Dos non datur Monasterio sub conditione, *si Monialis* in Monasterio maneat, sed sub conditione, *si professio sequatur*. Unde professione secuta, Monasterium dotem perpetuò acquirit. Et posterius Monasterio n spontaneè talem Monialem admittens sibi debet hoc incommodum imputare.

Monasterio Religiosi.

1109 Nec tenet paritas de Matrimonio carnali, quia in eo dos ad virum pertinet solùm pro matrimonii tempore, hinc si vir, aut mulier moriatur, dos restitui debet. At soluta professione per mortem Monialis, dos non restituitur parentibus, quia per professionem dos transit perpetuò in dominium Monasterii; nam (ut doctè innuit Pellis.) Monasterium stat loco filii, adeòque sicut filius est hæres matris, eique succedit in dotem, ita Monasterium succedit in dotem Monialis defunctæ. *v. num. 1113.*

1110 Ex quo etiam fit, quòd licèt vir possit uxorem ejicere, donec ei solvatur dos, non sic potest Monasterium Monialem professam ejicere, sed solùm potest parentes in judicio cogere, ut dotem solvant.

1111 Ratio secundæ partis est, quia justum non est, ut posterius Monasterium, quod patitur involuntariè recipiendo talem Monialem, insuper patiatur alimentorum gravamen. Ita Pellis.

QUÆRES V.

1112 *An Religiosus transiens de uno in aliud Religionem possit licitè bona, quæ sibi retinebat, ex propria industria acquisita, secum transferre?*

RESPONDEO, non posse, etiam si Religio, ad quam transit, sit bonorum capax, & etiam si transeat de licentia Papæ, nisi in licentia sit expressè concessa facultas ea transferendi, Donatus *tom. 1. p. 2. tr. 5. qu. 57.* Port. ver. Bona transeunt, n. 1 & Com. *Ex cap. non est, seu Statutum 18, qu. 1.* Ubi deciditur: *Sed quidquid acquisiverit, vel habere visus fuerit Monasterio relinquat. Et ex cap. Item decreto 12. q. 1.*

1113 Nec dicas: Bona sunt accessoria personæ, & illius intuitu à Monasterio obtenta, adeòque quod eamdem sequi debeant.

Quia (ut doctè ponderat Donatus) *Aliud est, acquiri intuitu personæ professæ, & aliud est, quod penes Monasterium perseverent. Etenim bona acquiruntur Monasterio intuitu profitentis, sed non perseverant intuitu illius, sed intuitu professionis validæ, qua subsistente, professus respectu bonorum acquisitorum se habet ut extraneus.* Mezgl. *p. 2. lib. 2. cap. 17. q. 3. n. 46.* contra Monoch.

Et ideò subdit, quòd *licèt bona illa priori Monasterio obvenerint intuitu personæ, nihilominus illius effecta sunt omninò, absolutè, & simpliciter, per professionem ibi validè factam: v. n. 1109.*

Religiosus igitur de uno in aliam Religionem

transeunt, non potest secum deferre bona quæ in priori tenebat, sive immobilia, sive mobilia, utensilia, libros, &c. quocumque modo acquisita. v. n. 1115.

1114 Excipienda tamen sunt manuscripta Religiosi, ut Conciones, lectiones, & similia quæ sunt partus intellectus; de illis enim potest disponere ad libitum, sive donando, sive secum ferendo. Diana *p. 1. tr. 6. [illegible]*, quod est verum, etiam pro Fratribus Minoribus, ex Decl. Clem. VII. quam refert Consolatus *p. 1. de Cas. res. casu* 8. n. 19.

QUÆRES VI.

1115 *An Religiosus obligetur ad restitutionem?*

RESpondeo, quòd licèt non possit dici obligatus obligatione propriè dicta, in quantum reverà nihil habet proprium, cum omni dominio, & jure per professionem sit spoliatus & restitutio sit facienda de proprio, potest tamen esse obligatus obligatione impropriè dicta Pell. 2. *de Monial. c. 4. n. 708.* Cum tamen omnis restitutionis, in casibus, quibus læsa est justitia commutativa, & jus alterius, est de jure naturali, ex illo principio naturæ *reddendi unicuique quod suum est*. Unde Religiosus, qui jus alterius læsit, tenetur omni meliori modo, quo potest, illud resarcire; v. n. 1126.

1116 Si habeat igitur redditum, seu peculium ad proprios usus, tenetur ex illis aliquid detrahere, & restituere. Quòd si ea non habeat volunt aliqui eum teneri magis laborare, aut aliqua ex sibi concessis minus necessaria detrahere, vel ab amicis procurare, & sic restituere. At hæc (ait Pell. c.) sunt magis consulenda, quàm præcipienda, quia sunt duriora.

1117 Religiosus, si rem sine licentia, seu Superiore nolente, rem sibi donatam acceptavit, tenetur illam Monasterio restituere, non donanti: ex illo vulgato principio, *Quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit.* Cap. Statutimus 18. q. 2. Eò maximè quia Superior in tali casu illam acceptare censetur; solùm enim est renitens pro Religioso, minimè potest præsumi renitens pro Monasterio, cui regulariter numquam necessitas deest, cuique res illa potuit prodesse, & non obesse.

1118 Quòd si dans non dedisset absolutè, sed sub expressa, aut tacita conditione, quòd res illa cederet in usum ipsius Religiosi retento apud se dominio, tunc res est restituenda danti, quia à se dominium non abdicavit. Pellin. *cit.*

QUÆRES VII.

1119 *An Monasterium teneatur solvere debita à suo Religioso contracta?*

RESpondeo, quòd vel hæc debita fuerunt contracta ante professionem, vel post.

SI ANTE PROFESSIONEM.

1120 TUnc, si Monasterium habet bona ab illo pariter ante professionem delata, tenetur ejus debita solvere, juxta vires bonorum ab illo delatorum, quia bona delata non erant libera, sed creditoribus obligata, & successor bonorum astringitur debitis ejus cui succedit.

1121 Quòd si illi Religioso post professionem proveniat legatum, donatio, aut hæreditas, non tenetur Monasterium ex illis satisfacere Religiosi creditoribus, tenent Castrop. *tom. 3. tr. 16. d. 5.* Tamb. *in Dec. l. 8. tr. 4. c. 1. §. 1. n. 15.* Hoc probat ex communi & certo principio quòd bona, quæ post professionem à Religioso acquiruntur, non acquiruntur immediatè Religioso, & mediatè Monasterio, sed immediatè Monasterio acquiruntur, quoniam Religiosus per votum paupertatis est spoliatus omni dominio, ejusque est incapax, & quia creditores nullum habent jus in Monasterium, sequitur, quòd Monasterium nullo pacto teneatur præcedentia debita solvere ex dictis bonis post professionem Religiosi acquisitis.

1122 Id tamen Castropal. & Tamb. tenent cum hæsitatione; quia sententia Sanchez, quòd teneatur ex dictis bonis solvere, est communis, in quantum per professionem non fuit derogatum jus creditorum in bona omnia, quæ Religioso obvenire possunt ratione personæ obligatæ.

1123 An autem talis Religiosus sit obligatus laborare, concionari, &c. & Monasterium teneatur solvere ex pecunia à Religioso proprio labore, concione, &c. acquisita, Castropal. *to. 3. tr. 16. d. 5. p. 7.* §. n. 8. negat; quia per professionem cessit bonis, & debita extinxit.

SI POST PROFESSIONEM.

1124 DEbita contracta fuerunt ex delicto, v. g. furto, damnificatione, aut alia injustitia, tunc tenetur Religiosus, aut Monasterium rem restituere, si extat, aut id, in quo ditior est factus, si non extat.

1125 Monasterium, si nihil extat, nec sit inde in aliquo factum ditius, ad nihil tenetur, quia Religiosus [illegible] filius familias, cujus delicto non tenetur pater.

1126 Ipse verò Religiosus tenetur restituere aliquid detrahendo ex peculio, & aliis ad suos

fuit ab illo contracta, ut in n. 1115 [illegible] ad differentiam ejus, quod debita ante professionem contraxit, quia ille per professionem cessit debitum, sicque debito caruit, & purgavit non se esse [illegible]

1127 Sed Superior potest talem restitutionem impedire, si sit facienda extra, nimirum si sit fac. ex da ipsi Monasterio, cui sit facta laesio. Ratio prima, quia id, quod Religiosus pro restitutione facienda de peculio [illegible], est sub dominio Monasterii, adeoque potest illud à se [illegible] abducere, & ita justè restitutionem impedire. Ratio secunda, quia Superior tenetur sui Monasterii indemnitatem curare, nisi rationabilis causa obstet.

1128 Si debita fuerunt contracta ex contractu. Tunc si contractus fuit initus legitimè nomine Monasterii, videlicet de assensu, & licentia Superioris, & Capituli, tenetur quidem Monasterium solvere.

1129 Si autem Religiosus contraxit non nomine Monasterii, licèt de licentia Superioris, ad id tenetur Monasterium, quia pater non tenetur stare contractibus filii, ex l. 1. §. cum impubere, ff. de pecul. Et licentia non fuit data ad contrahendum nomine Monasterii, sed fuit pura permissio, ne Religiosus [illegible] contraheret. Eadem ratione non tenetur Monasterium solvere, si ipse Professus sine contractum, sed non nomine Monasterii, & de consensu Capituli; quia tunc se habet ut privatus, & contrahit nomine proprio: ut n. 1092.

1130 Quòd si contractus cessit in utilitatem Monasterii, tenetur Monasterium solvere, ut in n. 1126. Sed creditor probare debet contractum in utilitatem Monasterii cessisse. Habetur in c. *Quod quibusdam* 4. *de fide instrumentorum* his verbis.

Ne quis Religiosus absque majoris partis Capituli & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam à Capitulo constitutam, alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere; nisi forte in utilitatem domus ipsius manifeste constiterit redundasse.

1131 Ipse Religiosus delinquens haec restituere non potest, potest tamen, & debet punire, juxta illud *Qui non potest in bonis, luat in corpore*.

1132 Denique dicta in toto hoc quaesito, non militant pro Religiosis Militaribus S. Joan. [illegible] (ut recte ait Tamb.) amplam retinent bonorum administrationem, adeò quia per professionem non censetur cedere bonis, nec pro debitis post professionem proprio nomine contractis, desobligari possunt à solutione.

De largitione munerum, & paupertate agunt Diana p. 2. tr. 4. Donatus tom. 1 par. 1. tr. 11. tom. 3. tr. 11 Vercell. tom. 1 tr. 3 & tr. 8. q. 11 Rodr. in Sum. Sayrus in lib. 3. cap. Monachi, & cap. Cum ad Monasterium.

PAUPERTAS MINORUM

1133 Arctissima dicitur, quia bonorum dominio privat tam in particulari quàm in communi. Eam profitentur Fratres Minores Observantes, Reformati, & Capuccini, ex Conc. Trid. *sess.* 25. *de regul.* c. 3.

1134 Sub hac paupertate [illegible] Regula S. Clarae: at S. Pius V. per suum Motum proprium *Circa Pastoralis*, omnino voluit, Regulam S. Clarae sine dicta paupertate in communi observari, ut sic Sacrarum Virginum honestas & Clausura perfectius servetur; nam possidendo in communi, habent unde sustententur. Quam dispositionem pro cunctis Monialibus [illegible] Greg. XIII *Constit.* 15 *Deo sacris*. Hinc Pellit. *de Mon. cap.* 4. n. 1 addit, etiam Moniales Capuccinas dicta concessione gaudere possidendi bona in communi, imò ei renunciare non posse sine Papae licentia, cùm sit edita pro Monialium bono regimine, conservatione, & decore.

1135 Fratres igitur Minores non sunt capaces redditurum, nec legatorum, quorum dominium directum resideat apud ipsos. Sunt tamen capaces legatorum per modum eleemosynae, ut inibi de legato, & aliarum eleemosynarum, quarum dominium sicut & eorundem fratrum Ecclesiarum, ac Monasteriorum residet penes Sedem Apostolicam, ac proindè instituuntur Syndici, & Procuratores Apostolici, qui eas nomine S. Sedis recipiant, retineant, & in eorum usu & necessitates subministrent, de eorundem Superiorum praevio assensu, & consilio, ut in mutore Summi Pontificis in Bulla, pro Syndicis Apostolicis edita, apud Cov. [illegible]

1136 [illegible] ad Superiorem spectat, licentiam Religiosis concedere pro suis usibus.

1137 Quia in cap. 4. Regulae hoc habetur praeceptum, *Praecipio firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant, per se vel per interpositam personam*. Plura alia [illegible] dominium [illegible] in communi sunt prohibita [illegible] explicanda.

1138 [illegible], quamvis circa alias res sit nobis prohibitum dominium, non usus, circa denarios est etiam prohibitus usus. Nicolaus III Clem. V & Innoc. XI. in Bulla *Sollicitudo*, de anno 1679. Adeòque non possunt ac-

pecuniam recurrere, si res, quibus indigent, valeant in propria specie reperire. Si tamen eas non valeant in propria specie, putà frumentum, vestes, libros, &c. reperire, tunc poterunt pro necessitatibus infirmorum, victûs, vestitûs, & aliorum usuum, ad pecuniam recurrere, quoniam *Necessitas non habet legem*: sicut stante necessitate equitare possumus, non obstante praecepto de non equitando. Imò sic etiam discurritur de praecepto Ecclesiae, ut n. 1070. Quod est verum etiam de Religiosis particularibus, si Monasterium illis necessaria decenter non subministret. Et ita practicatur, maximè in Civitatibus, ubi devoti denarios pro eleemosyna promptos habent, emuntque panem, librum, chartam, & similia, quibus Religiosi egent.

1139 Nomine pecuniae denarius intelligitur, sunt enim synonima, & ut terminus est alterius explicativus Cyprianus Capuc. & Melphi, nam apud Calepinum *Pecunia* idem est ac *nummus*, *&* *denarius*. Unde in Clement. *Exivi*, pluries per pecuniam denarius intelligitur.

1140 Secundò, prohibetur receptio denariorum, & licet non prohibeatur expressè, & propriis verbis contrectatio, prohibetur virtualiter, quia licet possit dari receptio, quae non sit contrectatio; non potest dari contrectatio, quae non sit receptio, unde contrectatio est quasi species receptionis.

1141 Non prohibetur autem contrectatio, & receptio materialis denariorum, sed solùm politica, & civilis, scilicet ad eos pro usibus expendendos, & permutandos, nam pecunia propriè dicta hujusmodi usum politicum & civilem formaliter importat, ut in n. 907.

Hinc non est prohibitum, monetam extra signum gratia tangere, è terra elevare, eam ad discernendam qualitatem auri pertractare, denarios etiam pro custodia ratione alicujus periculi retinere, aut secum in itinere pro latronum periculo ducere, absque ullo usu, ut assolet, ut n. 1168 & 1071.

1142 Tertiò, prohibetur receptio denariorum per se, vel per interpositam personam.

Per se recipere, dicitur frater, quando per se absque alterius personae interventu denarios recipiat in proprios usus convertendos, expendendo, donando, &c. *Parumper*, si per se aliquem ex recensitis actibus exerceat.

1143 *Per interpositam personam*, recipere dicitur frater, quando sua authoritate aliam personam substituit, quae nomine suo denarios recipiat, aut aliquem ex dictis actibus exerceat.

1144 Utroque modo denariorum receptio prohibetur, minimè si fiat per Syndicum Apostolicum, aut per amicum spiritualem: ut n. 1158.

1145 *Syndicus Apostolicus*, est Procurator, qui nomine S. Sedis recipit dominium omnium, tam immobilium, putà Ecclesiarum, Monasteriorum, hortorum, quàm mobilium, & eleemosynarum, quibus ipsi fratres utuntur; & nomine S. Sedis, ad fratrum requisitionem, & assensum, ut disponit expressè *Paulus IV.* in Bulla ex Clement. anno 1555. emit, vendit, & alios actus civiles exercet, qui ad fratrum necessitates, & utilitatem spectant, ita ut earum rerum dominium immediatè apud Sanctam Sedem resideat, concesso fratribus solo usu facti.

1146 Ubi nota, quòd Summus Pontifex dominium in se suscipit eleemosynarum, quae à fidelibus fratribus erogantur. Insuper rerum immobilium, & mobilium, quae suis usibus inserviunt, nempe Ecclesiarum, Monasteriorum, hortorum, vestium, vasorum sacrorum, &c. minimè suscipit in se dominium redditruum. Ita Summi Pontifices relati num. 1158. maximè Nicol. III. in Decretali. Unde Syndicus Apostolicus pro redditibus non est Procurator S. Sedis, quia facultas Procuratoris non se extendit ultra facultatem à substituente concessam, sed esse interpositam personam, quae reciperet, & ministraret auctoritate, & nomine fratrum: ut n. 1169.

1147 *Amicus spiritualis*, est persona tertia, quae denarios ab aliquo fratrum devoto sibi datos recipit, seu retinet expendendos ad usus fratrum nomine dantis. Quod ita contingit. Volens devotus, aut propinquus fratres juvare, consignat quamdam summam pecuniae Petro, ut eam nomine suo retineat, expendendam pariter nomine suo pro fratrum necessitatibus, & ad eorumdem requisitionem. Et tunc Petrus dicitur amicus spiritualis, & hoc pacto pro suis decentibus necessitatibus licitum est fratribus denarios recipere, quia dominium usque ad illius summae consumptionem semper residet penes dantem. Petrus, qui recipit, retinet, expendit, &c. totum agit nomine, & auctoritate dantis. Religiosi verò praeter habent usum facti, qui est eis licitus.

Amicus spiritualis nominari, & designari debet ab ipso dante, ob rationem de n. 1157. minimè à fratre, nisi dans fratri injungeret, ut nominet personam, quae sibi videtur apta. Imò frater posset danti personam aptam humiliter proponere, illi liberam designationem relinquendo, quia haec est pura ostensio, non designatio, nec nominatio.

1148 Licitè igitur fratres possunt pro de-

com-

cuiusdam necessitatibus denarios recipere, retinere, expendere, &c. per Syndicum Apostolicum, aut amicum spiritualem; quia tunc non dicuntur recipere per se, vel per interpositam personam, quod à Regula prohibetur.

Syndicus facultatem habet plures Procuratores substituendi, ut opus fuerit.

Religiosus, & valdè laudandus est usus illorum fratrum quaestorum, qui per Civitates quaestuando puerum secum ducunt, ut à fidelibus pro eleemosyna denarios elargiri volentibus, puer ipse recipiat, & Procuratori consignet, quia hic dicitur bajulus Procuratoris, & ejus nomine, & auctoritate recipit. v. n. 1168. & 1179.

QUAERES I.

1149 *An Fratres Minor subditus possit pro suis necessitatibus ad denarios recurrere?*

RESpondeo, in Monasterio, ubi servatur vita communis à Trid. praescripta, & insuper Monasterium singulorum fratrum necessitatibus providet, non posse ad denarios recurrere, constat ex ipso cap. 4. Regulae, ubi in casibus necessitatis recurrendi ad denarios, talem facultatem S. Pater dat Ministris, & Custodibus, alios excludendo, his verbis *Tamen pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos spirituales, Ministri tantùm, & custodes solicitam curam gerant.*

At non ideò, si possunt, debent fratres esse segnes, & pigri; sed debent nomine, & auctoritate Ministrorum, omnem diligentiam adhibere ad eleemosynas reperiendas, eas cum caeteris Monasterii eleemosynis apud Procuratorem existentibus incorporando, ut ex illis Minister ejusdem necessitatibus providere possit, nam hoc concedit Nicol. III in sua Decretali his verbis: *Concedimus, quòd ipsi Ministri, & Custodes, possint per alios hujus curae sollicitudinem exercere:* v. n. 1051 & 1093

1150 In Monasteriis verò, ubi non servatur vita communis à Trid. praescripta, & Monasterium non providet singulorum fratrum necessitatibus, recurrunt respectivè dicta de Monasteriis aliarum Religionum.

Dixi, *respectivè*, quia sunt observandae sequentes modificationes sequentes.

1151 Prima est, ut recursus fiat pro suis necessitatibus juxta decentiam, minimè pro superfluis usibus. Potest etiam frater pro alterius fratris necessitatibus talem aptitudinem habentis recurrere: Et hic erit charitatis, & meritorius actus.

1152 Secunda, ut necessitas sit praesens, aut imminens. Praesens dicitur, quando est actualis. Imminens dicitur, quando non est actualis, sed proximè futura. Unde non sufficit necessitas remotè futura, aut possibilis, puta ob iter, aut infirmitatem, quae ei potest contingere.

1153 Tertia, ut necessitati non possit commodè provideri quaerendo rem in propria specie.

1154 Quarta, ut apud Procuratorem, aut amicum spiritualem non sint alii denarii, quibus possit necessitatibus providere.

1155 Quinta, ut talium eleemosynarum pecuniarum obtentarum receptio, retentio, expensio, &c. fiat per Procuratorem nomine S. Sedis, aut per amicum spiritualem nomine dantis, vel per ipsum dantem; Aliàs diceretur recipere per se, vel per interpositam personam.

Amicus spiritualis pro hujusmodi usibus potest uti bajulo, sicut & Procurator: v. n. 1148.

Necessitas autem praesens, aut futura (ait Nic. III. *in sua Decretali, Exiit, qui seminat in §.*) potest esse duplicis generis, una, quae brevi tempore expediri valet Et pro hac potest frater uti dante, aut persona ab eo substituta, imò & alia persona ab ipso primo substituto subrogata.

Alia, quae tractum temporis postulat, ita ut pecunia deposita sit ad plura loca perventura, & transitura per manus multorum, quorum impossibile est ipsum dantem, aut primum substitutum habere notitiam: Ut in emptione lanae, librorum, &c. in loco distanti: Tunc Nic. III. cit. ultra praedictorum modum pro omnimoda Regulae, & Professorum puritate, alium facilliorem modum assignat. Videlicet, ut frater ab ipso dante, aut ejus Nuncio, seu primo depositario subrogare valente, licentiam petat novos depositarios suo nomine substituendi, seu subrogandi, prout opus requiret *Ut per quoscumque manus (sunt verba Decretalis) pecunia, seu eleemosyna ipsa transferatur, sive personas ab eadem, vel à fratribus nominatas eorum suo consensu, voluntate, et auctoritate procedat. Quae absolutionem probamus praedictis, secundum fratres in emptione, vel acquisitione de alio permutare, per quoscumque, juxta modum annotatum superius, uti possint.* Hoc pacto, quoties enim novi depositarii assignandi, semper fieri debet nomine, & auctoritate dantis, aut primi depositarii.

Quod si per oblivionem frater hanc licentiam non postulaverit, posset novos depositarios instituere ex praesumpta licentia dantis, si expressa haberi non possit, quae qui-

dem

dem suis commodidatibus præsumitur, tum ex voluntate datoris, qui præter fratres incedit, ut proinde modo quodam, quibus bene possunt juvamen percipere, quàm ex voluntate ejusdem Summi Pontificis, qui volens fratribus providere, tam super necessitatibus, quàm super puriore observantia Regulæ, tam bene [illegible] tradidit modum.

Idem est respectivè dicendum de Syndico Apostolico in ordine ad novos Procuratores substitutos.

1156 Sexta, ut totum fiat de licentia expressa aut tacita sui Superioris localis, cui incumbit onus providendi, aut Superioris majoris, quæ quidem rationabiliter fere præsumitur, si Superior providere non possit.

1157 Septima, ut frater nullam auctoritatem ostendat supra pecuniam apud Procuratorem, aut amicum spiritualem depositam, nec in ubibus auctoritative se gerat, nec ostendat se dominum, sed supplicantem. Unde non potest exposcere ab illo computum eroleris expendatum, potest tamen illum rogare, & memoriam scriptam apud se retinere, solùm ad sciendum, quanta pecunia apud ipsum remaneat, ut non ultra debitum eam temperet. Quòd si reperiat infidelem, non potest eum in judicio convenire, hoc tamen potest facere ipse dans, qui est dominus. Item si ille eleemosynam in capsa retineat, non potest frater, etiam Superior, clavem tenere.

1158 Recensitæ septem modificationes sunt præscriptæ in Decretalibus Nicolai III. & Clem. V. ac in Declarationibus Martini IV. & V. & non obligant in conscientia, ita ut transgressio sit contra quartum præceptum Regulæ, nisi illæ, ex quarum defectu sequitur, quod frater aliquod habeat dominium, aut usum pecuniæ per se, vel per interpositam personam. Cordubæ q. 11. Ratio est, quia mens dictorum Pontificum non fuit fratres novis præceptis gravare, sed modum congruum dare ad fratrum necessitates sublevandas absque Regulæ transgressione.

1159 Ex quo duo sequuntur. 1. Quòd hic modus recurrendi non solùm sint dare pro fratribus particularibus ad peculiares suas necessitates, sed etiam pro Superioribus ad fratrum necessitatibus providendum. 2. Quòd si frater posset alium modum magis congruum reperire, qui præceptum Regulæ servaret, non teneretur recurrendum. Verùm quia id non est ita facile, non est à recensitis modificationibus recedendum: v. n. 1150.

COROLLARIUM PERUTILE.

1160 *Et valde notandum ad providendum necessitatibus, cum observantia Regulæ.*

Quia ex secunda modificatione dicta n. 1154. necessitas pro recursu ad pecuniam debet esse præsens, aut imminens, seu proximè futura, clarè sequitur, quòd non possit frater apud Procuratorem Apostolicum dari, & pro necessitatibus remotis, aut possibilibus, apud ipsum pecuniam à fidelibus, aut proprio labore, ac industria obtentam retinere pro suis usibus.

Atque, ut paupertas à S. Francisco præcepta, dum plurimùm non videatur, sed dulcis reddatur, duos hic trado modos, quibus uti poterunt fratres, desumptos ex Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. ac ex aliis Martini IV. & V. & Pauli IV. Declarationibus à Religionis acceptatis, & novissimè ab Innoc. XI. confirmatis, ut supra n. 1150.

1161 Primus modus tutior, & perfectior est, quòd frater eleemosynam modo licito acquisitam consignet Procuratori Apostolico, ut incorporetur cum cæteris Monasterii eleemosynis, ita ut Superior ex communi massa possit fratribus eorum honestis usibus providere, quod hæc modò religiosissimè agit. 1. Quia sic conformat Decr. Trident. relato n. 1055. 2. Quia Monasteria non deficiunt necessitates imminentes, imò actuales. 3. Quia quando à Superiore pro suis honestis necessitatibus etiam post diuturnum tempus providetur, non providetur de eleemosyna illo, quam tradidit, sed de eleemosynis actualibus Monasterii; & hoc, non quia suæ eleemosynæ supponuntur consumptæ, (ut quidem pro certo supponitur,) sed quia per incorporationem cum eleemosynis Monasterii, factæ sunt eleemosynæ Monasterii, de quibus Superior tenetur ipsi, tempore suo subditio, providere, quando contingit necessitas.

1162 Et quia in præsenti loquimur de Monasterio, quod ob nimiam paupertatem non potest singulis subditis necessaria ad honestos usus subministrare; Superior monetur, ut omni discretione, & prudentia in quolibet Religioso illo, qui suo labore, & industria eleemosynam acquisivit, & cum cæteris Monasterii eleemosynis in manu Procuratoris incorporavit, ad eum pro suis honestis usibus recursum habuerit, non deficiat ei providere: v. n. 1043. 1080. & 1097.

1163 Secundus modus deducitur in Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. & est, si dans summam pecuniæ deponat in manibus alicujus tertii, ut suo nomine suo retineat expe-

pendendam ad usum aliquem fratrum sibi charum, aut propinquum, dominium apud se semper retento, tunc bene poterit frater ad ipsum depositarium, seu amicum spiritualem recurrere, quoties ei contingat necessitas, sequitur ex dictis n. 1157.

At id est omnino attendendum, quod ipse frater non possit ad datorem pro pecunia recurrere, aut curare, ut dans illam in manibus alicujus tertii deponat pro necessitate remota, aut possibili, ut dictum est n. 1150.

1164 Hi duo modi in hoc differunt, quod in primo, si moriatur Religiosus, pecunia Procuratori tradita si extet, pro Monasterio remanet, cum sit jam incorporata, quam si sit eis, quae residet penes dominium Summi Pontificis, pro Religiosorum necessitatibus. In secundo, si moriatur Religiosus, pecunia depositario tradita non spectat ad Monasterium, sed redit ad ipsum datorem, quia sic ejus dominium a se non abdicavit, sed semper retinuit, ita ut et in Religioso vivente, eoque inconsulto, semper poterit summam illam pecuniae de manibus depositarii sibi restituere.

Quod si ipse dans moriatur ante consumptionem pecuniae Nicol. III in Decretali an. 1279. disponit his verbis

» In eo vero casu, quando nequaquam ipsa
» pecunia in licitum rei habendae vel utendae
» commercium sit conversa, concedentem
» pecuniam mori contingat si concedens in
» concedendo dixerit, vel expresserit, quod
» persona deputata pecuniam ipsam in usus et
» fratrum usus hujusmodi expenderet, quicquid
» de ipso concedente vivendo, vel moriendo
» contingeret: sive concedens hujusmodi haeredem
» relinquerit, sive non; possint fratres
» ad personam deputatam, non obstante
» concedentis morte, vel haeredis contradictione,
» pro alia pecunia expendenda recurrere,
» sicut poterant ad ipsum dominum concedentem.

Cujus juris dispositionem ratio patet esse, quia dum dans pecuniam expresse aut tacite dixit, praetenditur velle continuare executionem, inquit, juxta illud (quae possit semper disponere, potest semper disponentem interim) ita quae deposuit, ut dicitur.

1165 Hoc tamen est notandum, quod si dans, volens necessitatibus fratris, aut etiam Monasterii succurrere, pecuniam ad hunc effectum det Procuratori Apostolico, tunc ejus dominium suscipit Papa, & pro Monasterio remanet. Nisi exprimat, velle dominium pecuniae usque ad ejusdem consumptionem apud se retinere: in quo casu persona illa, quae est Procurator Apostolicus, respectu ad dictam pecuniam, non se habet ut Procurator Apostolicus, sed ut amicus spiritualis, quia non eam retinet nomine Papae, sed nomine dantis.

COROLLARIA ALIA.

1166 PRimum. Non possunt fratres per se ipsos recipere, custodire, numerare, aut expendere eleemosynas pecuniarias, quae in ipsis Conventibus, & Sacristiis ad eos perveniunt pro Missis, funeralibus, aliisque causis honestis, quia esset per se recipere: sed ad hunc effectum tenere debent personam saecularem, quae sit sufficiens, aut Syndicum Procuratorem, & eundem praesentare. Quae sufficiens potest esse Tertiarius aliquis, quia hoc a Regula non prohibetur, nec illa ligatur. Hoc tamen non est practicandum ob saecularium scandalum, & ob periculum, ne evadat interposita persona: nam facilius posset Superior cum eo auctoritative tractare, n. 1117. Quod si incedat Tertiarius induto more Hispano, nempe habitu brevi usque ad genu, tibialis, & calceamentis, nullum esse periculum scandali n. 1168 & 1173.

1167 Secundum. Possunt fratres eleemosynas a benefactoribus pro Missis, suffragiis, &c. relictas ab haeredibus petere per modum eleemosynae, nunquam via civili Judicii. Dicti autem recusantibus, possunt id mandare Syndico, qui nomine Papae possit contra haeredes in judicio agere: ut disponunt Summi Pontifices in Bulla Syndicatus, maxime Paulus IV. in Bulla ex Clementia ann. 1558. Imo ex jure, id potest quilibet de populo agere nomine testamenti, ut eorum voluntatis quoad Legata pia pro suis animabus relicta adimpleantur. Id tamen debet fieri frequenter, ne tamen scandali plus sit amissio, quam lucrum, n. 1192.

1168 Quod si haeredes eleemosynas ultimae a fratribus requisiti voluntate solvant eleemosynas a testatoribus relictas, debet illas recipere Syndicus, aut persona deputata, vel Tertiarius, ut ad Procuratorem deferat.

1169 Tertium. Tenere in Sacristiis, aut Ecclesiis capsulas, loculos, seu similia capsulas pro eleemosynis pecuniariis colligendis propriis, est denarios per interpositam personam recipere.

Imo licet, si tenentur auctoritate Syndici, hoc tamen fieri non potest, quia prohibitum est jussu Urb. VIII per nostras Constitutiones de ann. 1628 etiam si clavem Syndicus teneat, his verbis:

» Capsae, vel trunci ad recipiendas eleemosynas

„ stylus pecuniarias, etiam pro Missis oblatas, non solùm ab Ecclesia, sed etiam à Sacristia, & à quocumque parte, quæ sit intra clausuram Conventus, omninò prohibentur, sub pœna inobedientiæ, & excommunicationis majoris. Guardianus, qui contrarium permiserit, privetur officio suo. v. n. 1166.

1170 Quartum. Fratres itineratores, maximè per longum iter ad comitia generalia, aut aliò ob justam, & honestam causam, quia regulariter religiosa, & decenti commoditate indigent in conservationem propriæ personæ, quam habere non valent sine recursu ad denarios, uti possunt sæculari, aut Tertiario, quem secum ducant substitutum à Syndico, auctoritate cujus recipiat, retineat, & expendat: v. n. 1155.

1171 Quintum. Est Statutum antiquum, quod refertur in Speculo Minorum, *tr. 3. fol. 200.* ut sequitur

„ Si contingat, aliquem fratrem transferri de una Provincia ad aliam ad morandum, libros sibi concessos ad usum posse habere; post mortem verò suam omnes libri, quos tempore suæ translationis habuit, vel postmodum commutavit, ad Provinciam illam, à qua translatus fuit, integre revertantur. Idem judicium de translata eleemosyna habeatur, & ad hoc fideliter faciendum, ministri firmiter, in quorum Provinciis decesserunt, teneantur. Et ut hoc meliùs observetur, fratres, qui transferuntur, relinquant in scripto nomina librorum valentium ultra quartam partem marchæ argenti, & eleemosynæ quantitatem ministris illis, de quorum administrationibus transferuntur.

QUÆRES II.

1172 *An Frater Minor possit licitè pecuniam expendendam tangere lino, aut charta involutam?*

Videtur licere, quia id est mediatè tangere, & cùm sumus in odiosis, præceptum est restringendum ad contactum immediatum. Hinc quamvis prohibitum sit laico vasa sacra tangere, potest medio velo, aut alio.

1173 Respondeo, non licere. Longius *cap. 4. contr. 13. sect. 1. n. 8.* quia talis contactus pecuniæ charta involutæ, licèt sit mediatus, est verus contactus physicus, & civilis. Physicus, ut dicimus de contactu patenæ velo coopertæ ab eo, qui Ordinem assumit, facto in *tom. 3. n. 136.* Est civilis, quia ad expendendum, adeòque est receptio à S.P. prohibita, ut in n. 1192.

Tum quia aliàs liceret pecuniam in bursa, aut in cella recipere, imò retinere.

1174 Ad paritatem disparitas est, quia contactus vasa sacri laico prohibetur ob reverentiam, quæ salvatur per contactum mediatum. Finis autem receptionis pecuniæ est ad vitandum omnem usum civilem pecuniæ, ut constat ex n. 1138. qui finis non salvatur in receptione contactu mediato.

1175 Talis autem contactus mediatus, solùm potest à peccato excusari in casu necessitatis. Donat. *tom. 3. tr. 15. q. 49.* quando scilicet urgeret necessitas fratris, eique non suppeteret alius modus recipiendi, videlicet per substitutum, Dantem, Depositarium, aut Nuncium. lex namque ex sæpè dictis non comprehendit casum necessitatis, juxta illud, *Necessitas non habet legem.* v. n. 1138.

1176 In tali quidem casu necessitatis, utique consultum esset fratri, pecuniam charta involutam recipere, nam simplices, hac cautela adhibita, ferè scandalizari non solent. Insuper poterit tunc frater, maximè apud viros doctos, & notitiam nostræ professionis habentes, necessitatem actionis humiliter aperire.

1177 Si aliquando casus contingat, quòd vir prudens ad Monasterium, aut Ecclesiam nostram accedens summam eleemosynæ elargiretur: Si Monasterium necessitatibus premeretur, nulla reperiretur persona apta, nec Tertiarius, qui reciperet, vir ille non posset commodè eam ad Procuratorem mittere, aut prudenter non judicaretur capax talis consilii, sed quòd potiùs illum tædio afficerent, & ab eleemosynis impedirent; tunc si fratres curarent, ut ille eleemosynam in aliquo loco opportuno reponeret, usque ad adventum Nuncii, aut Bajuli, qui illam ad Procuratorem transferret, dictum virum de hoc monendo, peccati non condemnarem, quia sumus in necessario casu necessitatis.

Pro qua re, Melph. *in comment. ad Const. c. 1. quæs. 2* in fine ait:

„ Respondeo quintò, in necessitatis articulo possumus denarios petere, & accipere, ac expendere, puta si Missionarius apud infideles reperiatur, nec alia via suppetit pro victu, &c. jus enim naturale prævalet positivo. Cujusmodi Sanctissimus D. N. Urbanus VIII. declaravit pro locis Terræ Sanctæ, ubi fideles administri, & Syndici non reperiuntur, & necesse est, ob majus bonum, & ad majorem Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem, loca illa in Religione Catholica conservare. Ita etiam si Summus Pontifex instituerit Fratrum suum

eleo-

„ eleemosynarium, non procuret, petitione „ erogando, &c.

1178 Dixi *Ex aliquando*; hi namque casus debent esse rari, & non per habitum practicari, ut dictum est in n. 1166.

1179 Hinc omninò quæstores abstineri debent à recipiendis eleemosynis pecuniariis in tantum, quia quamvis talis receptio videatur posse à peccato contra paupertatem, & præceptum de non recipiendo per se pecunias, excusari, in quantum non videtur in quæstore receptio civilis ad expendendum, sed transitio pecuniæ de uno in alium locum, utpote ad Procuratorem, non potest à peccato scandali, & damni, quod Monasterio affert, excusari; per hujusmodi namque pecuniarum congregationem, fit scandalum, & admirari solet sæculum, ut ab eleemosynis se abstineat, in gravissimum commendum, & Regularis Observantiæ præjudicium n. 1168. Adde, in hujusmodi casibus, in quibus pecunia transfertur ad Procuratorem, adesse contractum, & receptionem civilem moralem, ad expendendum mediatè pro fratrum usibus, Melphitan. *Resp.* 4.

Q U Æ R E S III.

1180 *Quomodo fratres expropriare debeant?*

RE Spondeo, hunc esse modum. Pecunia, quam frater habere supponitur, pluribus modis potest se habere.

Primò. Si sua sit data absolutè, seu uti Religioso, est deponenda in manus Syndici nomine Ecclesiæ pro necessitatibus Provinciæ, aut Monasterii. Si verò dans apud se voluit ejus dominium retinere, est danti restituenda, vel de ejus licentia est Syndico tradenda pro Monasterio, aut Provincia.

1181 Secundò. Si talis pecunia sit de eleemosynis alicujus Conventus, est Syndico illius Conventus, aut Provinciæ tradenda, pro dicto Conventu, ejus Superiore locali monito.

1182 Tertiò. Si pecunia fuit accepta sub aliquo onere, v. g. Missarum, &c. tunc debet pecuniam consignare, & onus manifestare Superiori: Melius autem est, si ipse curet antecedenter oneri satisfacere, & non committat aliorum fidei, nam onus satisfaciendi justitia obligat ex jure naturæ.

Quod si pecunia reperiatur conversa in emptionem alicujus rei, quæ extat, putà librorum, tunc tenetur satisfacere eam, v. gr. libros venditori reddendo, si fieri possit, vel eos vendere curando, & satisfaciendo in quantum potest per pecuniam. Idem tenetur facere Superior, si post fratris mortem, talis onus ei constet de ejus onere.

Qua expropriatione peracta, Religiosus haud amplius retinere debet affectum, aut curam circa pecuniam illam.

1183 Et si expropriatio fiat in articulo mortis, omninò Confessarius, vel Superior curet ut pecuniæ, & res superfluæ, super quibus facta est expropriatio, removeantur è cella Religiosi ante mortem, quod curabit charitative, solando fratrem, ut in Dei misericordiam speret. Quòd si supervivat, expropriationem factam eum maximè pœniteat, nec ad vomitum redeat.

Congregatio Generalis de anno 1679. præcepit, ut distributio supellectilium, & rerum à fratribus relictarum, fiat à Provinciali, modo sequenti.

„ Si frater defunctus fuerit in Infirmaria, „ eidem applicentur omnes panni linei, seu „ ex tela confecti. Si autem extra Infirmariam „ mortuus sit, applicentur communitati Con„ ventus, ubi defunctus de familia morabatur. „ Cui etiam communitati consignabuntur „ omnia lanea vestimenta. Libri in ejusdem „ Conventus Bibliotheca reponantur, & si „ fortè aliquid pecuniæ reperiatur, Provin„ cialis faciat eam deponi apud Syndicum „ Apostolicum Provinciæ, pro necessariis „ sumptibus, communibusque Provinciæ in„ digentiis, sumpto à Guardiano, & discretis „ Conventus testimonio de quantitate, ut suo „ tempore rationem de illa tribuere possit. „ Et idem observetur, si aliquid aliud consi„ derabilis pretii inveniatur. Picturæ, si sacræ „ sint, in Sacristia collocentur. Res autem mi„ noris momenti inter Fratres ejusdem Con„ ventus de consilio Guardiani dividantur.

1184 Fratrem autem Proprietarium, seu pecuniam retinentem, absolvi non potest, nisi prius expropriaverit, aut firmiter, & cum morali certitudine id Confessario proponat, unde Confessarius se debet cum eo gerere, sicut cum consuetudinario.

Cavent ergo fratres, & in mente habeant verba S. P. Francisci, quòd si aliquo invenerint, nummo pretiosiores sunt [illegible] vide n. 1097.

LEGATA FRATRUM MINORUM

1185 SUnt justa, & licita, à testatore relicta sub hac forma. *Instituo* [illegible] *heredem* [illegible] *meam*, *ut quidquid* [illegible] *testamentum* [illegible] *vendere*, & [illegible] *in emendo panem*, *vinum*, & *alias* [illegible] *in eleemosynam Fratribus Minoribus* [illegible] *Conventus* [illegible] tunc testamentarii ad talem [illegible] [illegible]

synam solvendam cog... ...ate ad [illegible] quolibet de populo. Ita Vallalobus tom. 1. tr. 30. dif. 11. num. 6. & Diana p. 3. trat. 2. resol. 33.

Imo si non est addita conditio scilicet: *Ut bona vendantur, & in fratrum necessitates pretium convertatur*, legata valent, quia tunc censetur legatarius voluisse modo debito fratribus subvenire. Rodr. in comp. verb. legatum. Diana p. 10. tr. 14. resol. 65. & n. 901.

1186 Item potest testator relinquere Fratribus Minoribus legata perpetua, tam libera, quam onerosa, quia qui potest facere eleemosynam vivus, potest facere eleemosynam mortuus, quoniam mortuus habet animam, quæ valeat ejus fructum à fidelium remuneratore animarum percipere.

1187 Quantum ad legata perpetua, sciendum est, quod Syndicos, & Procuratores concesserunt Ordini quamplures Summi Pontifices, ut ex una parte fratrum necessitatibus providerent, & ex alia, ut eorum paupertas tam in particulari, quam in communi, illæsa servetur. hac de causa omnium rerum, mobilium, [illegible], à fidelibus oblatarum Sancta Sedes apud se dominium recipit, ut in n. 1140. & n. 1180.

Pontifices autem non conveniunt omnes quoad [illegible], sed diverso modo; & quoad alios diversos concedunt Syndicos.

Nam Sixtus IV. in Bulla incip. *Dum fructus uberes*, anno 1472. apud Bullar. Rodr. concessit, ut possint nomine S. Sedis recipere bona immobilia, & redditus perpetuos fratribus & eorum Monasteriis relicta, & relinquenda, & in illis succedere ab intestato, ipsa Romana Ecclesia eorum dominium in se suscipiente. At idem Pontifex per aliam Bullam, quæ incip. *Inter cæteros* [illegible] *ad superiorem monasterium* [illegible] [illegible] *formam*, & predictam concessionem pro Observantibus irritat, utpote expressæ eorum professioni & paupertati contrariam. Qua de causa, etiam ante [illegible] eorum corpus Observantium predicto privilegio renunciavit.

1188 Unde standum est instrumentis & concessionibus aliorum Pontificum, videlicet Decretalibus Nicol. III. *Exiit*, *qui seminat*, & *Clem. V. Exivi de Paradiso*, *tit. de verbor. signif.* in 6. & declarationibus, ac concessionibus Martini IV. *Exult. amor*, Martini V. [illegible] IV. [illegible] & Pauli IV. [illegible], de anno 1555 novissime confirmatis ab Innoc. XI. per Bullam, quæ incip. *Sollicitudo*, edita [illegible] *Decembris* 1679. his verbis

"Declaramus tamen pariter, quod per
"præmissa non prohibentur in dicto Ordine
"Syndici Apostolici, cum eorum usus non
"sit dispensatio in Regula, sed modus à Ro-
"manis Pontificibus prædecessoribus nostris
"provisus pro potiori illius observatione,
"sive ejusmodi Syndici assumantur ad præ-
"scriptum Constitutionum Nicolai III. &
"Clem. V. prædecess. prædict. sive sec. dispos.
"Const. rec. me. Mart. IV. & Martini V. ac
"Pauli IV. prædecessorum pariter nostrorum
"prout illarum usus in singulis familiis,
"Congregationibus, Reformationibus, aut
"Provinciis Ordinis prædicti respective fuerit
"receptus.

1189 His præmissis Dico, Fratres Minores non esse capaces legatorum perpetuorum, ita tamen ut dominium directum ipsorum capitalium, seu rerum immobilium resideat penes nos, aut penes Syndicum Apostolicum, ut Syndicum; quia ut Syndicus stat nomine Papæ, qui (videlicet Nicolaus III. in relata Decretali) talium legatorum directorum receptionem expresse prohibet; unde tunc Syndicus esset interposita persona, ut nostra, & sic dominium resideret penes nos.

Esse verò capaces legatorum perpetuorum, ita tamen ut dominium directum ipsorum capitalium, seu rerum immobilium, resideat penes tertiam personam, quæ repræsentat personam legantis, & dicitur annuum [illegible], juxta dicta n. 1169. & 1165

1190 Potest igitur testator uti forma relata n. 1185. vel potest gravare hæredem ad elargiendam Fratribus annuam summam eleemosynæ. Vel relinquere ipsum bonum immobile, aut capitale super re immobili investiendum alicui Universitati, Communitati, Hospitali, aut tertiæ personæ, cum obligatione, & onere solvendi annuatim certam summam eleemosynæ Fratribus pro eorum necessitatibus ministrandam gratis, aut cum onere Officii, Missæ &c.

1191 Et tunc (ut cum Divo Bonaventura loquar) nullo pacto tunc Fratres dicuntur redditus habere per nos, aut per interpositam personam nostram. Nec annuam pensionem nos petimus, & tanquam ex jure, & tanquam debitam; sed in gratia, & tanquam eleemosynam.

1192 Ad quam annuam eleemosynam annuatim solvendam ipsi executores sunt omnino obligati, mediante obligatione debitè contractu contracta, sed cum ipso legante. Et hac ratione, si negligant, possunt credere à quolibet de populo cogi; quamdiu autem

de-

destinatorum sunt populis. Unde procurator annuus respectu nostri semper habet rationem purae eleemosynae, & vere per modum eleemosynae recipitur: v. n. 1167. Et infrà de praescriptione contra omnes Minores.

1193 Nec obstat, quòd annuam summam immediatè non à legante, sed ab ejus executoribus recipiamus; quia sicut legans potuit nobis annuam eleemosynam promittere, & tertiae personae eam solvendam committere, ipso vivente; ita & ipso mortuo: executor namque solvit nomine legantis.

1194 Quae haud sunt formalitates, sed reales & veri modi, à Divo Bonaventura longe prius excogitati in sua quaestione Apologetica relata in Statutis nostris Barcinonensibus, & Segobiensibus, ab Urbano VIII. die 10 Novembris 1625 confirmatis per Bullam: *Aeternalis aulae*, ut num. 5 Bullarii Lusitanae, quibus rerum immobilium dominium depositum tradere potest tertiam personam nomine legantis, & solidum indirecte non respicit, tamquam pauperes, & ut terminum eleemosynae à legante praescriptum, & executori commissum. Adeoque nullo pacto inde laeditur Franciscana paupertas.

1195 Non est autem contra Regulam, & nostram paupertatem, quòd talis executor, & tertia persona sit ipse Syndicus Apostolicus, quia Syndicatus officium nec illi munere debet, nec facit, quin possit alium se obligare ad aliquod onus gravis subeundum, nempe ad suscipienda bona immobilia legantis cum onere distribuendi annuatim fructus pauperibus pro anima ipsius legantis.

Sicut enim potest, nedum nomine Papae, sed ut tertia persona, & ut unus de populo executores negligentes ad annuam eleemosynam solvendam cogere; cur non poterit, ut tertia persona, & ut unus de populo, onus à legante ad annuam eleemosynam in fratrum necessitatibus distribuendam suscipere? tunc namque se habet, non ut interposita persona nostra, sed ut tertia persona, & persona legantis, & est amicus spiritualis, & quidem aptior, & promptior tam ad fratrum necessitatibus subveniendum, quam ad legantium animas suffragandum: v. dic. de n. 1198. & n. 1167.

1196 Id autem est prohibitum vi Statuti Congreg. Gen. Rom. die 17 Maji 1608 ordinantis: *caveant, ne Syndicus in sua persona beneficiarii annuos reddituum recipiat distribuendos ipsis fratribus*, non quia paupertas nostra laeditur, sed ne apud ignorantes redditus per interpositam personam nostram retinere videamur, qua ratione D. Bonavent. cit. vult, ut in legatis tertia personae, aut communitati autem relictis cum onere certam eleemosynam annuatim nobis dandi, sit per Guardianum, & discretum Conventus protestatio, nil nos jura ex talibus donationibus velle habere, nec ex vi legati, & ut legatarii, sed per modum eleemosynae, & ut pauperes recipere.

Audi D. Bonav. qui post doctrinam jam à nu. 1191. ad 1195 fere relatam, in fine subdit: *Quae vero Dominus dicit, nos caveri ab hominibus*, Matth. 10. & *Apost. ab omni specie mali abstinere*, 1 Thess. 5 *ne possimus ab ignorantibus nota gravari*, [illegible] *nostra, debemus apud per sonare, nihil nobis jure in talibus donationibus velle habere, sicut ostendit suspiciose defungentium [illegible], ex quibus possit ipse suspicio probabilis [illegible].*

Quae protestatio, si facta non reperiatur, fieri potest executoribus, vel universitati; solum namque fit ad omne vitandum scandalum, seu admirationem.

1197 Solidantur praedicta per plures decisiones S. Congreg. & Sedis Apost. decreta, quae hic libenter refero in gratiam nostrorum Religiosorum, atque Superiorum, ut sciant, quid considere in novis legatis concedendis, & quomodo se gerere in jam fundatis honestandis, saepe namque ex Confessoriorum imperitia provenit, ut fideles legata perpetua constituant, bona immobilia, seu sortem, & capitale nobis directè legando, contra implicitam donantium, seu legantium voluntatem. Fideles enim, volentes fratribus in corporis necessitatibus subvenire, non intendunt, eorum, & propter ea nos nocere; unde si licitam formam adverterent, licita forma legassent, ut diximus de contr. usurario bona fide celebrato, v. n. 1185.

ROMANA DONATIONIS.

1198 S*Indicus Apostolicus Conventus*, ut [illegible] *tinus, de Araceli [illegible] Minorum de Observantia sancti [illegible] Pamphilius Marco, donationem infrascriptis verbis recepit: Donatio donationem irrevocabilis [illegible] D. Francisco [illegible] Syndico Apostolico perpetuo Venerabilis Conventus B. Mariae de Araceli, & aliis in dicto officio Syndicatus, pro tempore successoribus, [illegible], cum fructibus decursis, & decurrendis, [illegible] à q. Virginea Aganan, cum conditione, quod idem donatarius teneatur, & obligatus sit, postquam [illegible] dicta summa pro dicto [illegible], ut suprà, debitae, illa investire ad eorum beneplacitum in aliqua re stabili, censibus perpetuis, seu locis montium non vacabilibus, & ex fructibus dictorum [illegible] impendere, & applicare annuatim*

fratri

[illegible] in perpetuum [illegible] pro benefi[illegible], & [illegible] Conventus [illegible] Ordinis Minorum Observantium S. Francisci, [illegible], quid si [illegible] dicti RR. Patris Guardiani, seu [illegible] pro tempore dicti Conventus [illegible] [illegible] applicare [illegible] in [illegible], [illegible] dictum, [illegible] dictae [illegible], & [illegible] dictae [illegible] ad formam [illegible] B. Marci Confalonerius.

Procurator Ven. Fabricae S. Petri, [illegible] praedictis Fratribus, supplex petit per hanc Eminentissimam Congregationem declarari. An [illegible] debeat [illegible]. Die 1. Junii 1643.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit, [illegible] dictis Fratribus [illegible] propter [illegible] [illegible], ad [illegible] Decreti Congregationis [illegible] sub die 14. Februarii 1633 [illegible], & [illegible] Apostolicae [illegible] a Ministris dictae Fabricae, [illegible], [illegible], [illegible] ad formam [illegible] Decreti.

Fr. Card. Chisius Praefectus.

Loco ✠ Sigilli.

1199 CLemens Papa X. *Ad futuram*, &c. Nuper pro parte dilecti filii Syndici Apostolici Conventus Sancti Petri de Sorcho in Sardinia Ordinis Sancti Francisci de Observantia, &c. Congregationi Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis, &c. Episcoporum, & Regularium praepositae, exposito, quod quondam Petrus Marcus de Molinos in suo ultimo testamento, quod anno 1497 condiderat, diversa annua legata, pro Missis per Fratres dicti Ordinis celebrandis, fecerat, modo sequenti. *Primo mando*, quod meus haeres teneatur expendere pro confectione cerarum, & candelarum, quolibet anno lib. 12 pro una Missa cantata, & aliis sexdecim Missis pro animabus meorum parentum *celebrand. à Fratribus* Franciscanis S. Petri de Sorcho, & pro hoc legato volo, quod sint perpetuo obligata bona mea. *Item volo*, quod dictus meus haeres solvat ex dictis bonis meis quolibet anno lib. [illegible], quae inserviant pro oleo lampadis meae Capellae Mariae in dicta Ecclesia Sancti Petri. *Item volo*, quod in perpetuum Missae septem quolibet hebdomada pro Animabus Purgatorii, &c. & eleemosyna sit septem solidorum pro qualibet Missa, &c. & propterea illarum est [illegible] libr. quae sit super domo mea; [illegible] quae habito. *Item volo*, quod pro eleemosyna dicto Conventui S. Petri de Sorcho lib. [illegible], ut illae applicari deberent per meos Curatores in loco securo ad censum lib. [illegible] annuarum, & inserviant pro emendis [illegible], pro pauperibus Fratribus infirmis. *Item*, quia D. Mater mea reliquit, ut dicantur duae Missae perpetuae qualibet hebdomada à dictis Fratribus, mando, quod super bonis meis solvantur quolibet anno lib. 18. *Item*, quia D. Pater meus reliquit unam Missam perpetuam qualibet hebdomada celebrand. à dictis Fratribus, & reliquit pro eleemosyna censum lib. 110. debitum à Gavino Padrono, &c. quamvis perdiderunt censum supradictum, mando, ut meus haeres solvat lib. 11 annuas, &c. Et factis aliis pluribus legatis piis, &c. instituit sibi haeredem Deum, & Animam suam, mandavitque executoribus, ut adimpletis, & satisfactis Legatis, instituerent unum tertium dignitatem Archidiaconalem in Cathedrali Turritana, cum annuo redditu lib. 100 & de residuis unum, vel plures Canonicatus secundum capacitatem bonorum suorum, & alias, prout in dicto testamento dicitur uberius contineri. Et subinde in executionem dicti testamenti unus Canonicatus, & unus Archidiaconatus in Ecclesia Turritana erecti fuerant, dictusque Archidiaconatus ex dispositione ejusdem Petri testatoris collatus fuerat quondam [illegible] Moros ejus Fratri Germano, & executori testamentario, qui bona haec, dum in vivis erat, eadem legata pia adimplens convertit; verum post ejus obitum, de eodem Archidiaconatu provisus fuerat dilectus filius Carolus de Capudro, ad cujus favorem dilectus filius Pro-vicarius Generalis Turritanus, nescitur qua pro parte, declaraverat Fratres Minores praedictos Legatorum capaces tantum factorum pro oleo lampadis, & [illegible] infirmorum, & incapaces pro reliquis, quae Archidiacono praedicto adjudicaverat, prout in ejus sententia dicitur contineri. Unde dictus Syndicus tamquam unus de populo pro suffragio Animarum, pro quibus relicta fuerunt dicta legata pia, & pro sua pietate erga dictos Fratres de Observantia, qui in magna necessitate propter eleemosynarum defectum in praedicta Insula Sardiniae reperiebantur, prout ex attestatione [illegible], & Officialium Civitatis Turritanae constare dicebant; Nobis humiliter supplicaverat, ut quantumdam adimplementum Legatorum praedictorum Ven. Fratri Archiepiscopo Turritano, non obstante praedicta Provicarii Generalis sententia, committere de benignitate Apo-

sto-

Doliis dignitatum. Instantia verò hujusmodi ad prædictam Cardinalium Congregationem à nobis remissa, & de mandato ipsius Congregationis, citato dilecto etiam filio Alexandro Bella supradicti Caroli de Capitaneo Archidiaconi Procuratore, Syndicus prædictus plurimum cupiebat declarari, prædictos Fratres Minores de Observantia posse recipere prænarrata annua legata Missarum per modum puræ & simplicis eleemosynæ, juxta doctrinam S. Bonavent. in quadam Constitutione fel. record. Urbani Papæ VIII. prædecessoris nostri, expressam *salvo tamen Apostolicis Mandatorum*, & proinde debere dictum Archiepiscopum Turritanum tanquam executorem ultimarum voluntatum, & pro ejus parte, curare omnimodum adimplementum eorumdem legatorum & voluntatis dicti Petri Testatoris, compellendo hæredes, & detentores bonorum ad satisfactionem, ne animæ ejus authorum, & benefactorum suffragiis defraudatæ remanerent. Emanavit ab eadem Cardinalium Congregatione Decretum tenoris, qui sequitur: *S. Congreg. EE. S. R. E. Cardin. negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, Procuratore Archidiaconi Turritani supplicante, referente Eminentissimo D. Cardin. Portocarrero, decrevit esse dandas declarationes sæpè alias factas, videlicet Fratres Minores de Observantia non posse possidere census, & bona stabilia, posse tamen recipere per modum eleemosynæ quodquod ex eorumdem ab administratione aliorum voluntatum pro celebratione Missarum, & Anniversariorum, & propterea censum committendum, prout præsentis Decreti tenore committitur, Archiepiscopo Turritano, ut ad terminos prædictæ declarationis in causa, de qua suprà agitur, procedat, & ad eorum observantiam, quatenus opus fuerit, juris remediis, & in subsidium etiam censuris Ecclesiasticis compellat. Romæ 3. Augusti 1674. Card. Bonaccursius.*

Loco ✠ Sigilli, &c.

Cum autem, sicut dictus Syndicus nobis subinde exponi fecit, ut Decretum hujusmodi firmius subsistat, & observetur exactius Apostolicæ nostræ confirmationis patrocinio communiri summopere desideret: Nos ipsum Syndicum, &c. absolventes, &c. supplicationibus ejus inclinati, &c. *Decretum præinsertum auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, &* Sequitur in præmissis per quoscumque judices, & tc. tum, &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 22. Augusti 1674. Pontificatus nostri anno quarto, &c.

[illegible] Archiepisc.

Observant. de Lucca. Sacra Congr. Eminentissimorum, & Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium, negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regul. præposita *declaravit, Fratres Minores de Observantia Sancti Francisci, quamvis attenta dispositione Cl. Exivi de Paradiso, & Constitution. Mart. III. & Clementis VII. bona stabilia alienandi omnino prohibeantur, & bona stabilia, posse tamen per viam puræ, & simplicis eleemosynæ recipere quodquod ab executoribus aliorum voluntatum ex redditu pro celebratione Missarum, pro ornamentis Ecclesiæ, aliisque necessariis procurandis*, juxta doctrinam D. Bonaventuræ, relatam in Constitutione S. D. Urbani VIII. incipien. *Sacrosanctum Apostolatus Ministerium, & Atque in præsenti casibus dictos executores ultimarum voluntatum teneri ad adimplementum, ut benefactorum piæ dispositiones adimpleantur, ac testatorum animæ debitis suffragiis defraudatæ remaneant.* Quam quidem declarationem, illiusque tenorem, *in casu, de quo agitur, eadem S. Congreg. servari præcipit*, committendo Ordinario Lucensi pro tempore existenti, ut quatenus alius executor non existat, prænarratam pii testatoris dispositionem executioni demandet. Romæ 16. Martii 1677.

Episcopus Urbinatis, volens Canonicatum erigere ex quodam legato relicto Conventui S. Angeli in Vado, sub prætextu, quod Fratres illius legati incapaces essent, Sac. Congr. scribente 14. Maii 1693. & die 30. Augusti ejusdem anni ad eumdem Episcopum scripsit, legatum summam Fratribus restituendam fore, eo quia Fratres erant capaces illius, non obstante perpetuo onere indictum, & quibusdam festivitatibus celebrandis.

Et die 30. Junii ejusdem anni 1693. sub eadem forma scripsit ad Episcopum Civitatis Castelli, in quo Episcopus difficultatem movet, ut Fratres legati fructus reciperent, eidem S. Congr. die 18. Augusti 1690. scripsit ei, ut omnia removeret impedimenta, & testamenti voluntas expleretur. &c.

Eadem Sac. Congregatio in una Anconitana die 11. Decembris 1670. declaravit, quod Fratres illius Civitatis per modum eleemosynæ capaces erant legati quinque annuorum scutorum, cum onere celebrandi officium, &c.

Potentissimo, & Catholico Principi DD. Carolo ab Austria, felicis prosperitatis augmentum, &c. ejusque Regnorum, & Provinciarum, &c. Officialibus, &c. ad quos præsentes nostræ pervenerint, seu quomodolibet præsentabuntur. *Franciscus Columna in utriusque Signaturæ SS. D. N. Papæ Referendarius, consu-*

[illegible], & [illegible], &c. Solutum, &c. Novenum, quod introducta [illegible] in partibus coram Vicario Gener. Caracen. &c. & [illegible] Syndicum, & RR. PP. S. Francisci Minor. Observant. Civit. Tabernarum Caracen. [illegible], & RR. DD. Theodorum, & Dominicum de Carcia ex adverso principales Partibus ex altera, &c. & super [illegible] [illegible] pro [illegible], pro quibus agitur, [illegible], &c. dictus D. Vicarius Caracen. in causa [illegible] procedendo suam protulit sententiam, sive Decretum tenoris sequentis, videlicet. *Per Curiam [illegible] Caracen. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tabernarum [illegible] sub die 10. [illegible] 1654 &c. [illegible] Bullae [illegible] S. D. N. fel. record. [illegible] Papae X. sub datum Romae die 31 Augusti 1676 pro confirmatione Decreti Sacrae Congregationis [illegible] Episcoporum & Regularium [illegible] sub die 5 Augusti 1674, declaravit, [illegible] Minores de Observantia posse [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], &c. [illegible] plures [illegible], fuit [illegible], & decretum, [illegible] [illegible] Missarum in [illegible] per [illegible] Curiam [illegible] [illegible] esse, ac proinde PP. Minores de Observantia Conventus [illegible] Civitatis Tabernarum [illegible] ad [illegible] celebrandi easdem [illegible] [illegible], & ab [illegible] [illegible] RR. DD. Theodorus, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pro celebratione [illegible], &c. & [illegible], &c. [illegible], &c. die 14 Januarii 1691 [illegible] [illegible] [illegible], &c.* A qua infrascripta sententia, sive decreto, &c. appellantibus DD. Theodoro, & Dominico de Carcia, fuit [illegible] ad Curiam devoluta *[illegible] [illegible] [illegible] D. [illegible] [illegible], &c. Illustrissimi, & Reverendissimi D. A. C. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], sua definitiva sententia, [illegible] [illegible], [illegible] D. Vicarii Generalis Caracen. confirmavit, & approbavit*, ad effectum [illegible] super bonis per D. Victoriam [illegible] donatum, &c. A qua sententia Illustrissimi, & Reverendissimi Thomae [illegible] appellantibus DD. Theodoro, & Dominico de Carcia, *fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de qua in dicta causa, &c. [illegible], & [illegible], [illegible], & valide, & legitime procedendo, &c.* Tandem D. Hieronymo Lato ex adverso Procuratore DD. Theodori, & Dominici Carcia ex adverso principalium, &c. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *[illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] D. Vicarii Gen. Caracen. & [illegible] [illegible] & [illegible] Thomae confirmatoriam*, prout in dictis Actis [illegible] per [illegible] Romanae Curiae [illegible]. Sed quia de [illegible] [illegible] [illegible] non licet [illegible] [illegible], [illegible] ex parte [illegible] Sanctissimi, & ad [illegible] dicti D. Syndici dicti Venerab. Conventus, & RR. PP. Minorum de Observantia, fuit nobis directa, & praesentata commissio [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] [illegible] Commissionis.* Nos denique, &c. dicto D. Hieronymo Lato ex adverso Procuratore dict. Theodori, & Dominici Carcia ex adverso principalium, [illegible] ut supra [illegible] *[illegible] [illegible], sive [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] RR. PP. Sancti Francisci Minorum de Observantia Civit. Tabernarum, [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] per dictam [illegible] [illegible], dictos DD. de Carcia, pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible], ab anno 1691. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] pro [illegible] anno, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] per [illegible].* Quocirca vos [illegible] Regni, utriusque Regni Ministros studiose requirimus, & perbenigne in Domino hortamur, [illegible] [illegible]. Vobis vero, [illegible] omnibus, & singulis supra dictis, &c. tenore praesentium committimus, & in virtute S. Obedientiae, ac sub excommunicationis, &c. poena, &c. mandamus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus, &c. ex parte nostra, seu verius Apostolica auctoritate cogatis, & compellatis, cogique & compelli faciatis &c. dict. Theodorum, & Dominicum Carcia, ad dandum, solvendum, tradendum, &c. & effectualiter exbursandum dicto Reverendo Syndico dd. PP. S. Francisci Min. Obser. &c. scuta vigintiquinque monetae Regni, ut praefertur debita, una cum aliis scutis quatuor, & juliis [illegible] monetae Romanae, pro expensis [illegible] [illegible], &c. In quorum, & singulorum fidem, &c. Datum Romae anno 1693. Indictione prima, die vero 7 mensis Augusti, Pontifi-

usticatum SS. D. N. Innocentii Divina Providentia Papæ XII. anno ejus tertio.

1300 Denique ad tuto simul, & sine scrupulo, procedendum in casibus, in quibus ob circumstantiarum varietatem, aliquis posset suboriri difficultas circa materiam paupertatis, valde juvat reflectere ad finem Sanctæ Sedis, & Summorum Pontificum; finis namque (ut dictum est n. 1167) semper fuit, & est, de paterna benignitate modos aptos tradere, ut fratres, una cum pura observantia Regulæ, & Paupertatis, necessaria petita decenter non deficerent. Constat ex Decreto Nic. III. cit. his verbis.

„ Quoniam omnino apparet in eo quod „ dominium commoda abdicando, & in usu „ necessitas. Hæc autem secundum exigentiam personarum, & locorum, Ministri, & „ Custodes simul, & separatim in suis administrationibus, & custodiis, cum discretione disponant, cum de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnulla alia circumstantiæ, plus, minusve, ut aliter providere requirunt. Ista tamen sic faciant, quod semper in eis, & eorum actibus paupertas sancta reluceat, prout eis ex eorum Regula videtur indicta.

Et talia disponendo de legatis, ut supra subdit.

„ Ad quæ legata solvenda, cum hæredes testatorum, quam executores se liberales exhibeant, quam Prælati, & etiam Seculares, quibus de jure, vel consuetudine provisio ista competeret, cum expedierit, se ex officio suo promptos exhibeant ad piæ voluntates decedentium adimplendas. Nam & non etiam per modos licitos, & fratrum Regulæ congruos, intendimus providere, quod nec pia defunctorum destituatur intentio, & hæredum cupiditas legatum solvere fraudetur, ac ipsi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur: v. n. 1111.

De paupertate, & legatis Minorum, agunt *Passerinus, & Decretales relata*, n. 1188. D. Bonav. Hugo, Quatuor Magistri, Cordubæ, Pelizzar, Mona, Longuspr[illegible] *&c.* Syndicus v. apud Matthæuc. v. infra de legatis.

DE SIMONIA.

1301 SImonia nomen ducit à Simone Mago qui donum Dei emere volebat, ut venderet; unde definitur *studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquod spirituale, vel spirituali annexum*, melius definitur *Deliberata voluntas commutandi spirituale, vel spirituali annexum*, sic enim comprehenduntur omnes contractus etiam innominati, *Do, ut des*.

1302 Pretium temporale est omnis res pretio æstimabilis; est triplex, *Munus à manu, munus à lingua, & munus ab obsequio*. Per munus à manu intelligitur pecunia, & quodlibet bonum temporale; per munus à lingua intelliguntur preces, laudes, &c. in favorem illius, qui beneficium, aut rem spiritualem confert; ut autem habeant rationem pretii, fieri debent ex pacto; v. gr. *Si intercedas pro me apud Principem, dabo tibi beneficium*. Per munus ab obsequio intelligitur omne servitium temporale, quod exhiberi potest in gratiam alterius & signa etiam honoris, quæ si fiant loco pretii, & præsertim cum pacto, simoniam inducunt: ut, *Confero tibi hoc beneficium, cum pacto, & onere tibi obsequium mihi præstandi*. Secus simoniam non contrahunt.

1303 Nomine rei spiritualis intelliguntur res supernaturales, quæ vel talis sit formaliter, ut gratia, &c. vel causaliter, ut sacramenta, contio, sacramentalia, &c. quæ causant gratiam; vel pro effectu, ut consecratio, absolutio, dispensatio, electio ad beneficium, præsentatio, confirmatio, &c. qui sunt effectus, & usus potestatis supernaturalis. Unde pro dispensatione non potest aliquid exigi in pretium, benè verò per modum multæ ad pias causas applicandæ.

1304 Dicitur, *aut spirituali annexum*; talia sunt ea, quæ non sunt per se spiritualia, sed eis sunt annexa, ut jus patronatus respectu beneficii, vasa, vestes, &c. respectu sacramentorum, & reddituum beneficiorum, qui dantur propter officium spirituale: v. num. 1309.

1305 Res sacræ, quæ per accidens habent annexam consecrationem, ut calix, planeta, &c. possunt vendi ratione materiæ ex se vendibilis; sed non possunt plus vendi consecrata, quam venderentur non consecrata, quia tunc esset simonia; quando autem res temporalis vendi non potest, nisi simul spiritualis venderetur, tunc non potest & ipsa vendi, ut Reliquiæ; potest vendi Reliquiarium ratione solius materiæ, *vide num. pos. ad pag.*

1306 Lectio theologiæ, aut canonum, est vendibilis, quia est actus naturalis intellectus non connexus cum spirituali, seu supernaturali re.

1307 Simonia est triplex, mentalis, conventionalis, & realis; mentalis non est nudum propositum committendi simoniam, sed vera traditio rei temporalis in pretium pro re spirituali, sine pacto, & conventione explicita,

sed solum mente concepta. Conventionalis est, in qua exterius conventum, & pacisca[ntur] de pretio, & venditione, sed adhuc non est secuta effectus ex utraque parte. Realis est, quando pactum est ex utraque parte executioni mandatum.

1308 Simonia dividitur in eam, quae est contra jus divinum, & haec est prohibita propter materiam, v. g. ut Sacramentum, Hostiam consecratam vendere; & in eam, quae est contra jus humanum, quae solum est mala, quia prohibita, ut cum Ecclesia prohibet sumptionem pro aqua, & benedictione, propter connexionem cum re sacra, cum tamen res illa aut benedictio esset ex se vendibilis.

1309 Sic ab Ecclesia prohibetur, & simoniaca censetur 1 *Pretium beneficiorum percipiendum esse, quod temporale est, [illegible]* 2 *[illegible] ordinationem ad vos [illegible], v. gr. Baptismo, Ordinum, Absolutionis, Extremae Unctionis* 3 *[illegible]* 4 *[illegible] de resignando beneficium, vel de [illegible] pensione, si aliter beneficium [illegible]* 5 *permutationem, & resignationem beneficiorum, cum reservatione pensionis ex beneficio [illegible], si absque Superioris auctoritate fiant, quae si [illegible]* 6 *[illegible] pro admissione ad Parochiam, pro collatione Ordinum, pro prima Tonsura, & litteris demissoriis, ex Trid. [illegible] pro [illegible], si [illegible] non habeat, & [illegible]* 7 *[illegible] pro [illegible] ad Religionem, nisi [illegible], quae cum sit spiritualis, est [illegible], sed pro onere sustentationis ipsius personae professae, ubi Monasterii [illegible]. Pro [illegible], & vestitu, pro sustentatione Novitii pro tempore, quo in probatione est, juxta aliquid exigi, Tridenti. sess. 25. cap. 16. vide num. 1641. & 1645.*

1310 In simonia non datur parvitas materiae, quia nullum donum Dei sine gravi irreverentia vendi potest, unde non potest à mortali excusari, nisi ob inconsiderationem, aut ignorantiam.

1311 Summus Pontifex committere potest simoniam in iis, quae sunt juris divini, quia est illi subjectus: minime in iis, quae sunt juris humani, quia Principes non ligantur suis legibus, *l. Princeps, ff. de legibus.*

1312 Simonia est aliquid dare, vel accipere pro inducendo Praelato ad [illegible] pro sandum beneficium, v. n. 1645.

1313 Non est simonia dare Praelato munera sociorum hominum solita ad captandum ejus benevolentiam, & voluntatem in genere, licet postea Praelatus bene affectus, non ex muneribus, sed ex sua mera voluntate, beneficium ei conferret. Est simonia, si ea dentur ad alliciendum ejus voluntatem in specie ad beneficium, quae ex circumstantiis attentis adesse [illegible] pactum, *[illegible]*.

1314 Si igitur ita dent Praelato munera, ut illum se movente ad conferendum sibi beneficium, & Praelatus ex circumstantiis eorum animum cognoscens, ex muneribus motus beneficium ei conferat; tunc habetur simonia mentalis ex parte utriusque, & pactum implicitum; quod si Praelatus eorum affectum non advertat, & pure bene affectus beneficium ei conferat, non ex muneribus, sed ex sua mera voluntate, tunc solum simonia mentalis erit. Ratio est, quia talis oblatio muneris in moventem pro collatione beneficii est aequivalenter emptio. Sane docet exemplificat Cardenas, sicut in prudentum existimatione Judex ex muneribus motus ferens sententiam, dicitur vendere justitiam; ita collator beneficii ex muneribus motus conferens beneficium, dicitur vendere beneficium, & è converso munera dans, ut ad id moveat, dicitur emere beneficium. v. n. 1319.

1315 Clericus, si fuerit famulatum praestet Praelato, attendens inde tamquam finem principalem beneficium, est simoniacus per emptionem ab obsequio. Si vero habeat pro fine principali decorem, & gratiam Praelati, pro motivo vero principali beneficium, tunc est distinguendum, vel enim famulatur, ut alliciat, & moveat Praelatum ad dandum beneficium, & sic est simoniacus, licet beneficium tamquam finem minus principalem intendat, constat ex dictis; vel famulatur, non ut sic alliciat, & moveat, sed solum cum aliqua spe obtinendi beneficium à Praelato bene affecto, & gratis & liberaliter conferendum, & non erit simoniacus, quia famulatur non sic, ut alliciat; adeoque non habet rationem pretii.

1316 Si Praelatus famulatum Clerici, quem debet compensare mercede, velit compensare beneficio, erit simoniacus; quia est virtualis commutatio beneficii pro obsequio.

1317 Quando res temporalis, spiritualis annexa, habet pro fine intrinseco aliam rem temporalem, potest licite dari, & accipi propter illam tamquam finem minus principalem. Me explico: Finis est duplex, intrinsecus, ad quem res ex natura sua ordinatur, & extrinsecus, ad quem res non ex natura sua, sed ex libera hominis intentione ordinatur. Sic exemplo,

plum : Beneficium, prout est quid spirituale, habet pro fine intrinseco solum cultum, & honorem Dei, prout verò continet subsidium temporale, habet pro hoc intrinseco tam cultum Dei, quàm sustentationem temporalis vitæ ipsius ministri, [illegible] illum tanquam minùs principalem. hujusmodi etiam sunt Præbendæ, Capellaniæ, & similia ad sustentationem vitæ ministrorum instituta. Hoc præmisso

1318 Potest Prælatus absque simonia labe beneficium Clerico pauperi conferre propter sustentationem ejus vitæ tanquam finem ipsi beneficio intrinsecum, & sic Clericum recipere, dummodo talem finem minùs principaliter intendat, quia sic Prælatus dat gratis, & liberaliter, eum, cui confert, utilitatem intendit, & nullum inde pretium reportat.

1319 Hinc, quando dicitur simoniam esse dare spirituale propter temporale, aut è converso, intelligi debet de motivo extrinseco, minimè de intrinseco ipsi beneficio. Ita Cardenas.

1320 Simonia committitur, si temporale detur ut gratuita compensatio pro re spirituali, vel è contra, quia compensatio est virtualis commutatio, & in re tollit titulum gratitudinis, quia ponit æqualitatem, quæ est actus justitiæ, dum enim per actum gratitudinis intendis compensare, in re intendis ponere æqualitatem, & solvere, ecce pretium, & justitiam: *vide in pag. 3. propositio 45. & 46. ab Innoc. XI. damn.*

1321 Simonia committitur in re nostra, & usura in mutuo, si aliquid detur ob gratitudinem, & gratitudo deducatur in pactum, v. gr. Do tibi pecuniam, hac conditione, ut te obliges conferre mihi ex gratitudine beneficium, vel è converso, & in mutuo: Do tibi mutuum cum pacto, ut postea sis mihi gratus ad remunerandum, ad dandum aliquid in recognitionem, &c. quia pactum imponit obligationem justitiæ, & consequenter tollit in re titulum gratitudinis, quæ tantùm respicit donum antidorale, remuneratorium, & liberum, minimè ut debitum, quale illud constituit pactum.

1322 Non est autem illicita spes gratitudinis, & ostensio animi grati, v. g. si collatori dicas: *Non ex promerito exhibuisti mihi beneficium, sed ex gratia: Do tibi munusculum gratis, spero tamen, & te mihi fore gratum.* Si sincerè verba proferantur, quia sunt verba urbanitatis, quæ spem, non obligationem gratitudinis designant. si verò circumstantiæ externæ sint tales, ut videaris inde movere collatorem ad beneficium, recurrunt dicta num. 1322. & tunc erit simonia non solùm mentalis, sed etiam conventionalis, in quantum ex verbis, & signis externis, significatur pro[illegible] si circumstantiæ sint tales. Similiter in mutuo, si ostensionem spei, videaris exigere aliquid ex gratitudine, usuram committis. quia novum onus mutuo addis: *vid. in pag. 5. propositio 42. ab Innoc. damn.*

1323 Si spondeas cum tuo Prælato, aut cum intercessore pro centum, v. g. aureis, quòd non tibi, sed alteri sit beneficium collaturus: simoniam committis, & palias: quia eo illum intendis movere; unde non est sponsio, sed emptio.

1324 Eum, qui dat pecuniam alicui tertio, ut intercedat apud alterum, ut ille immediatè intercedat apud collatorem beneficii, non esse simoniacum, tenent Rocafull & alii apud Dian. [illegible] quia non datur pecunia pro intercessione immediata, sed pro mediata, quæ est pretio æstimabilis, & remota à collatore beneficii, & inde temporalis.

1325 Sed dico, esse simoniacum, Tancr. *de Rel. [illegible]* Rodr. & Port. quia licèt talis intercessio sit mediata, est principaliter, & determinatè ordinata ad collationem beneficii, unde est virtualiter spiritualis, utpote ordinata ad rem spiritualem, nempè ad beneficium, & vere influit ad illud obtinendum, & sicut hac ratione, immediata intercessio, persuasio, consilium, facta pro pretio, est simonia, in quantum est virtualiter spiritualis, & determinatè ordinata ad beneficium. ita & mediata intercessio est simonia.

Eadem ratione, simonia est dare pretium, ut ponatur in nominatione, seu in numero præsentandorum, aut eligendorum.

Tum quia de hujusmodi actibus verificatur regula juris, ex *Can. [illegible] quæst. 3.* *Qui quæ horum alterum vendit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit*, quæ regula est mente retinenda: *v. num.* 1329.

1326 Non est autem simonia, pretium dare famulari collatoris, ut viam aperiat, ut cum ipso collatore loquatur, *[illegible]*, [illegible] quia adhuc ille est indifferens.

1327 Facere aliquam actionem virtutis ob aliquod commodum temporale, tanquam finem principaliter intentum, est simonia, quia est vendere actionem spiritualem: minimè verò si fiat ob illud tanquam finem secundarium

lucrorum, hoc pacto non est simonia celebrare Missam, concionari, &c. ob stipendium dummodò primariò cultus Dei intendatur. In casu sine stipendio actio non fieret, quia emolumentum illud tunc est finis ... [illegible]

1528 Pariter non est simonia, si pater det, aut promittat bonum munus, si Sacramenta frequentet: infideli, ut baptizetur; vitam hæretico damnato, ut fiat clericus, aliquantam pecuniam, ut fiat catholicus, dotem puellæ, ut fiat Monialis, quia id intenditur non per modum retributionis, seu commutationis quo pacto utique esset simonia, sed ut pura conditio, & finis impulsivus, quo scilicet trahatur impellere infidelem, ut amore fidei moveatur ad suscipiendum baptismum, &c. quæ sunt ... non in emolumentum donantis, sed in ... ipsius recipientis, adeòque nullus ... contractus, sed solum ex liberalitate ...

1529 Pro re igitur spirituali nunquam potest res temporalis dari in pretium, benè verò, 1. per modum subsidii in sustentationem ministri in gratiam alterius occupati, 2. per modum eleemosynæ, 3. per modum oblationis, quæ Deo fit in persona ministri, 4. per modum liberalis gratitudinis.

1530 Simonia juris divini & naturalis est, Primò vendere actus Ordinum procedentes à potestate spirituali, ut absolvere, consecrare, benedicere, &c. Quia à potestate spirituali procedunt, & insuper ad effectum spiritualem ordinantur.

1531 Secundò. Vendere actus jurisdictionis spiritualis, sive pro foro conscientiæ, ut vota commutare, &c. sive pro foro externo, ut dispensare in matrimonio. Unde id, quod à Curia Romana pro dispensationibus in matrimonio exigitur, non exigitur in pretium dispensationis, sed per modum mulctæ, per quam compensetur recessus à lege communi, & ad reddendum difficilem talem recessum, ad piam causam applicandæ, aut in usum sustentationis, & onerum ferendorum. Ita Pirhing. in Com. lib. 5. tit. 3. sect. 3. §. 4.

1532 Denique simonia juris divini & naturalis est vendere actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, etiam si versentur circa materiam contentiosam, aut temporalem, & politicam. Horum ratio est, quia hi actus procedunt à potestate spirituali.

1533 Non est simonia dare alicui pretium temporale pro omissione actus jurisdictionis peccaminosi, etiam si sit actus jurisdictionis, v. g. ut se abstineat ab actu spirituali, quem cum injustitia, sacrilegio, &c. est positurus, quia tunc pretium non datur ad actum spiritualem patrandum, sed ad peccatum omittendum. Qua ratione non est simonia dare pecuniam Electoribus, ne indignum eligant.

1534 Non est simonia, pretium dare pro omissione actus spiritualis, qui non sit actus jurisdictionis, etiam si ad illum quis ex officio teneatur, si talis omissio nullum effectum spiritualem moraliter post se relinquat. Ut si quis Sacerdoti pretium daret, ut horarum recitationem omittat, quia talis omissio, nec in se est spiritualis, nec effectum spiritualem relinquit, nec est actus potestatis spiritualis.

1535 In casu omissionis, hæc sit regula generalis. Dare pretium pro omissione actus spiritualis, est simonia, si omissio sit actus Ordinis, aut jurisdictionis spiritualis, vel talis omissio post se relinquat effectum spiritualem. Minimè est simonia, si talis omissio sit purus actus exercitii libertatis.

1536 Hinc non committit simoniam, qui pecuniam dat Sacerdoti, etiam Parocho, ut non baptizet, non celebret, non excipiat confessionem. Committit verò simoniam, si pecuniam eidem det, ut pœnitentem post auditam ejus Confessionem non absolvat. Ratio disparitatis est, quia actus Ordinis, & jurisdictionis spiritualis in Sacerdote, & in Parocho, non est non baptizare, non celebrare, non excipere Confessionem, sed baptizare, celebrare, & excipere Confessionem, & hac ratione hi actus positivi non possunt sine simonia vendi, recensitæ autem omissiones talium actuum, sunt præcisè actus exercitii libertatis, qui sunt pretio æstimabiles, adeòque possunt sine simonia vendi. Omissio verò absolutionis pœnitentis post auditam ejus Confessionem, est actus Ordinis, & jurisdictionis spiritualis, nam potestas Sacerdotis, & Confessarii, est potestas ligandi, & solvendi, ut constat ex cap. 3. v. 18. In priori igitur casu, dum venditur omissio, venditur libertas, in posteriori venditur actus ligandi, qui est actus Ordinis, & potestatis spiritualis. Meipsi de rem. 2. 17 ... Pirhing. l. 5. tit. 3. sect. 3. §. 1.

1537 Non est simonia dare pecuniam Parocho, seu Sacerdoti, ut baptizet, aut absolvat constitutum in articulo mortis, alio non extante; quia datur ad redimendam vexationem, seu ad removendum prohibens, minime ut pretium rei spiritualis. Qua ratione (ut benè ait Melphi ...) non est simonia dare pecuniam infideli ad redimendum

dam Eucharistiam, aut Reliquias, quas captivas retineret: *Quia hoc non est emptio, sed* [illegible] *ab injuria* [illegible], *non* [illegible], *dum* [illegible] *de* [illegible] *sed* [illegible], [illegible].

1258 Item non est simonia dare, vel accipere aliquid in pretium ad redimendam vexationem in Beneficiis, dignitatibus Ecclesiasticis, & præbendis, si quis habeat jus in re, seu jus acquisitum in illa, *cap. Dilectus* 28. *de simonia.* Hinc D. Gregor. Magnus (ut ex Baronio refert Fagnanus *in lib.* [illegible] *cap.* [illegible], *de simonia n.* [illegible]) pecuniam Imperatori Mauritio contulit pro confirmatione sui Pontificatus, sine labe simoniæ, quia cum jam haberet jus in re ad Pontificatum per legitimam electionem, confirmatio tyrannice usurpata non conferebat Pontificatum: unde per eam pecuniam non sibi redemptus Pontificatum, sed [illegible], ab illa vexatione se liberando. Ita Baronius *cit.*

1259 Quod si haberet jus ad rem, videlicet jus non jam acquisitum, sed primò acquirendum, tunc non licet absque simoniæ labe aliquid dare ad redimendam vexationem etiam injustam & dolosam ab eo, qui non tantùm obesse, sed etiam prodesse potest, licet tamen redimere ab eo, qui tantum obesse potest. Pirhing. *in comp.* [illegible] *§.* [illegible]. Quia in primo casu datur illi, qui prodesse potest ad beneficium obtinendum, intercedendo, aut conferendo, &c. & sic movet, & influit, & inde pecunia data habet rationem pretii pro beneficio. In secundo casu non datur pecunia, ut beneficium conferatur, sed ut vexator injuste infamare, nocere, & impedire desinat. [illegible] qui pecuniam dat, illam dat solùm, ut iniquas machinationes vexatoris impediat, minime ut positivè influat, in beneficii collationem, nam (ut supponitur) prodesse non potest.

1260 Jus ad rem quis acquirit per concursum habitum, in quo sit repertus dignior, vel per præsentationem. Jus in re quis ad beneficium acquirit per legitimam electionem, collationem, provisionem, institutionem, vel postulationem, de qua infrà num. 1277 Pirhing. *cit.*

1261 Simonia est dare pecuniam patrono beneficii simplicis, & non curati; quod est de jure patronatus laici, quia beneficio quatali est annexum officium spirituale, nempe [illegible], preces, & officia Deo persolvenda; & hæc est ratio, cur aliquid dare in pretium pro beneficio, sit simonia [illegible] n. 190.

1262 Dices. Licet sine labe usuræ recipere pecuniam cum usura, à potente dare cum usura, & sine usura, qui tamen vult dare cum usura, ut [illegible] n. 372. Ergo licet sine labe simoniæ recipere beneficium simplex à patrono potente dare cum pecunia, & sine pecunia, qui tamen vult dare cum pecunia, sequitur à fortiori, quia usura est prohibita jure divino, simonia in beneficiis jure Ecclesiastico [illegible] n. 1249.

Respondeo, argumentum etiam probare in beneficio curato ob rationem *de n.* 1261. Disparitas tamen est, quia usura, cùm sit de jure divino, in dotibus nunquam potest esse licita, quia potest dare sine usura, in recipiente liberatur à labe usuræ, ex necessitate recipientis, & ex libertate dantis, qui potest non dare ad usuram, & præcepta divina non sunt supra vires humanas, alioquin talis receptio non est prohibita, sed solùm datio, ut [illegible] n. 372. In casu simoniæ, licet prohibitio sit Ecclesiastica, cadit tamen tam supra dantem, quàm supra recipientem; quoniam tam datio, seu collatio, quam receptio, est prohibita sub labe simoniæ, ut modo de patrono diximus; qua sublata prohibitione, currunt utraque pariter.

Cæterùm pariter tenet, si uniformiter de usura & simonia discurras: sicut enim in simonia quis peccat, si sine legitima causa recipiat, ita in usura. Et sicut in usura cum legitima causa recipiens non peccat, ita nec in simonia, puta si recipiat ut das pecunia ad redimendam vexationem, ut modo diximus.

[illegible], quia quamvis receptio beneficii sit prohibita jure Ecclesiastico, quatenus ad id, quod materiale est, est prohibita jure divino, & naturali, quatenùs ad id, quod spirituale est.

QUÆRES I.

1263 *An simoniam committant, qui dant pretium Electoribus pro Prælatura, aut officio Regulari, v. g. Provincialatu, Prioratu, Guardianatu, Definitoratu, &c.*

NEgant Bonac. *tom.* [illegible] *de simonia disp.* 1. *q.* [illegible] *§.* [illegible] *n.* [illegible] *& tom.* [illegible] *disp.* [illegible] *q.* [illegible] *punct.* [illegible] *n.* [illegible] Peyrinus *de subditis qu.* [illegible] *§.* [illegible] Barbos. Azorius, & alii apud Dian. *par.* 4. *tr.* 4. *res.* 116. Quia non sunt propriè beneficia, de quibus intelligi debent jura, nec habent jus ad reddendum, ut [illegible] n. 1[illegible].

1264 Mendo *in epit. ver. simonia n.* [illegible] concedit esse simoniacum, sed addit, non contrahere ipso jure excommunicationem; quia sumus in odiosis, & jure excommunicationis lata sententia fulminata pro beneficiis propriè dictis.

1265 Dico tamen, simoniam committere.

Rodr. in Comp. re, 159. n. 1. Part. ver. Simonia n. 4. Pignatell. tom. 0. consult. 44. Dianam. cit. Capet. Filliuc. & alii apud ipsum. Quia Prælaturæ sunt beneficia Regularia, & habent annexam authoritatem, & jurisdictionem spiritualem ut in n. 1209. Insuper Definitoratus, &c. (quod etiam est commune Prælaturis) sunt officia Ecclesiastica, annexam habentia authoritatem spiritualem.

1246 Tum quia juspatronatus, seu jus ad præsentandum. Item jus ad beneficium conferendum, seu ad eligendum, vendi non potest sine labe simoniæ, quia ordinatur ad beneficium, cui est annexum munus spirituale; ita & Definitoratus, &c. qui dat jus ad eligendum Prælatos Regulares.

1247 Insuper addo, hujusmodi simoniacum ipso jure contrahere excommunicationem. Ita etiam DD. cum Sorbo, qui refert Bullas Pauli II. Pii IV. & Pii V. infligentes pœnas excommunicationis latæ sententiæ, & privationis ipso facto ab officio, vel beneficio simoniace adepto, & inhabilitatem ad alia. Ubi nomine officiorum usi sunt Pontifices. Et quidem de dictis Prælaturis, & officiis, verificatur definitio simoniæ. de n. 1201.

Q U Æ R E S II.

1248 *An sit simoniaca commutatio Prælaturarum, & officiorum Regularium?*

Sine labe simoniæ potest commutari etiam ex pacto spirituale pro spirituali: v. gr. Reliquia pro Reliquia, Missa pro Missa, quia simonia est commutatio rei spiritualis, aut spirituali annexæ, pro pretio temporali.

1249 At hæc commutatio est simoniaca, si fiat in beneficiis, idque ex Jure Canonico, ex *cap. De hoc autem, de simonia*. Ita Com. Unde commutatio spiritualis pro spirituali non est censenda simoniaca, nisi in casibus expressis in jure.

1250 Hinc difficultas oritur. An sit simoniaca commutatio Prælaturarum, & Officiorum Regularium: *de n. 1245.* Non esse simoniacam, tenet Sanchez, Victoria, & Sotus apud Dian. *p. 4. tr. 4. resol. 150. & alii de n. 1245.* ob rationem ibi allatam. Et sic docent, non committere simoniam electores, si inter se conveniant hoc pacto: *Si tu dederis mihi tuum suffragium in hac electione, ego dabo tibi meum in alia alia*. Vel si ad eumdem effectum promittatur Guardianatus, aut Definitoratus.

1251 At dico, esse simoniam, ut constat ex dictis n. 1245.

Q U Æ R E S III.

1252 *An excusari possit à simonia pactio ista, videlicet: Quod in Capitulis, in quibus diversæ fiunt electiones, Electores in tractatu conveniant in Generalem, aut Provincialem, conveniant, ut postea alios eligantur in Provinciales, Definitores, Guardianos, &c.*

PEyr. tom. 3. privil. 141. n. 7. Pellizz. & alii docent, posse excusari ex duplici capite. Primo, quia sic eligendus non promittit aliquid pendens à sua libera potestate (quod solum videtur prohiberi in cap. *De hoc, de simonia*) siquidem quamquam eligendus id promittat, adhuc possunt electores idem eligere, aut non eligere, & de facto plures interdum contradicunt, ita ut in talibus electionibus, eligendus non habeat nisi proprium votum. Unde praxis ista videtur potius quædam conventio, seu concordatio electionum faciendarum ad terminandum tractatum electionis, quam res aliqua promissa.

1253 Secundo, quia talis tractatus est merè consultorius, minimè conventionalis, aut conditionalis; tunc namque utique esset simoniacus, quia intercederet verum pactum, & promissio realis.

Diana *par. 3. tr. 2. resol. 215.* docet ex Rodr. & Villal. non committi simoniam, si inter electores non interveniat pactum, sed tantum oblatio futuræ spei, ac si dicat: *Da hunc votum, & providebimus tibi de alio* &c.

1254 Quibus addo, præfatam praxim (reali promissione seclusa) præsentibus temporibus sæpè expedire ad vitandas discordias, quæ alias prudenter timerentur, ad terminandum tractatum electionis pacificè, & sine scandalo, uti Religiosos decet, ad providendum de Superiore magis opportuno, & Religiosis magis charo, & placiet ad facilitandam electionem dignioris, aut ad vitandam electionem indigni, vel ne eveniat electio digni, digniore relicto, quæ prudenter timerentur ex sequela vocalium, quam quidem Pater posset habere, aut ex indebita eorumdem unione, non respiciente Deum, sed propriam passionem, vel humanam officiositatem, quæ uniones, non semel, dici debent potiùs factiones per Sacros Canones, & Constitutiones damnatæ, quàm Religiosa fraternitas.

Tum quia, qui tenetur ad finem, tenetur uti mediis necessariis ad obtinendum finem, juxta regulam juris: *Qui vult consequens, vult & antecedens conducens ad illud*.

1255 Hinc Peyr. cit. n. 14. docet, electores teneri ad tractatus merè consultorios præmittendos, adhibendo mediocrem diligentiam ad inquirendum digniorem.

Ad-

Advertendum tamen est in hujusmodi tractatibus, ut si simoniam fugiant, in subornationem non incidant.

SUBORNATORES

1356 Dicuntur, qui donis, & promissis, comminationibus, & obsecrationibus importunis, laudibus, aut vituperationibus falsis aliquem inducere conantur, ut sibi, vel alteri suffragium in electionibus ferat, quive colligationes, aut inductiones fecerint. Ita in Confessar. instruc. c. 7. n. 43. Melphi de poenis 15. 9. 3.

1357 Obsecratio debet esse importuna, ita ut importet vehementem violentiam precum aptam ad extorquendum suffragium, secus, si sit civilis, & blanda. Laudes pariter debent esse importunae. Secus si quis laudet, consulat, & conferat civiliter in ordine ad sanctam electionem dignioris.

1358 Vituperationes debent esse falsae, aut de delicto vero, sed occulto, & ita ut timorem incutiant. Ut si quis male lingua minetur: Si non dederis mihi suffragium, publicabo te fornicarium.

1359 Colligatio, & inductio habetur, cùm quis, minimè zelo publici boni, sed ut de electione disponat, alios electores allicit, & impellit, ut secum permaneant.

1360 Poenae subornatorum sunt excommunicatio latae sententiae reservata Generali, si electio fuerit Superiorum inferiorum; est autem reservata Papae, si fuerit electio Generalis, ex Constit. Greg. XIII. Insuper privatio actuum legitimorum ipso facto.

1361 Requiritur tamen effectum secutum.

DE OFFICIIS ORDINUM MILITARIUM, ET ACADEMIARUM.

1362 Mendo in epit. ver. Simonia n. 6 & 7. hac habet.

Certò probabile est, non esse simoniam vendere commendas Ordinum equestrium Hispaniae, nam minimè conferuntur propter munus Ecclesiasticum, aut finem spiritualem, nec requirunt Ordinem, adhuc nec primam Tonsuram, nec recitationem Horarum, & praestantur ob labores pretio aestimabiles militiae, & quamvis ex fructibus Ecclesiasticis comparentur, tamen certum est, plures accipere redditus ex ejusmodi fructibus ob temporalem laborem in Ecclesiae utilitatem impensum. Idem est de habitibus equestribus, quippè conceduntur intuitu finis temporalis, & qui eos emit, non intendit emere Religionem (esto sit stricta Religio quaelibet equestris sicut est Ordo D. Joannis Jerosolymitani) sed honorem, & splendorem temporalem. Et quamvis eorum venditio, olim valdè communis, sit jam prohibita, ob motiva urgentia, & ob opinionem contrariam, tamen id non tollit probabilitatem hujus opinionis, quae ex consuetudine antiqua vendendi eos habitus, non parum roboratur, nam id nunquam fuisset permissum, nisi opinione certò probabili inniteretur.

Non est simonia, accipere, & praestare pecuniam pro gradibus, qui in Academiis conferuntur, nam omnia, quae in eis praestantur, potestates, & privilegia, sunt bona naturalia pretio aestimabilia, & quae ad finem supernaturalem proximè & immediatè non referuntur, & quamvis conferuntur potestate Pontificia, potest Pontifex conferre aliqua temporalia ad splendorem rerum spiritualium, & ad alias conducentia, sicuti illi gradus, maximè in Theologia, & jure Canonico, conducunt.

POENAE SIMONIACORUM.

1363 Primò, ob simoniacam collationem, & susceptionem Ordinum, etiam primae tonsurae, scienter habitam, incurritur excommunicatio major, & suspensio ab exercitio Ordinum susceptorum Papae reservata, ita ut conferentes sint suspensi à collatione cujuslibet Ordinis, etiam primae Tonsurae.

2 Ob simoniam realem in beneficio scienter contractam incurritur etiam ab utroque excommunicatio major Papae reservata, 3. irrita est electio, praesentatio, confirmatio, unde talis non facit fructus suos, idque etiam si à tertia persona tali modo provisus vitium illud ignoraverit, nisi suspicatus sit, ne simoniam committeretur, & omninò contradixerit; vel nisi à tertio data fuerit pecunia in fraudem, ut redderetur inhabilis, vel nisi electus simoniam ignorans, beneficium per triennium bona fide possederit, 4. fit inhabilis ad idem beneficium, quam poenam incurrit ipso facto, etiam si simonia sit occulta. Ad nova autem beneficia non fit inhabilis ante sententiam judicis.

Simoniacus tenetur ipso facto renuntiare beneficium, nisi dispensationem à Romano Pontifice obtinuerit, & fructus, utpote nulliter perceptos. Non tenetur restituere fructus bona fide consumptos, sed eos, quos habet, quando mala fides incipit, quia tunc incipit esse possessor malae fidei. Eos restituere tenetur Ecclesiae, cui est facta injuria.

Pretium simoniacè acceptum, restituendum est ipsi danti, si non sit factus collatio. Si

verò fit secuta, probabilius, quòd restitui debeat Ecclesiæ beneficii, quia Ecclesia tam damnum quàm recipientem punire intendit, vel pauperibus, ubi est consuetudine receptum.

SIMONIA CONFIDENTIALIS

1164 HAbet locum in beneficiis, *Et [illegible] est, quando quis alicui dat, vel [illegible] beneficium in confidentiam cum [illegible] eum obligando, ut post aliquod tempus illud resignet sibi, vel alteri, v. gr. suo nepoti, amico, &c. vel [illegible], ut pensionem aliquam, seu fructus in totum aut in partem solvat ipsi dan[ti], [illegible] [illegible], aut alteri ad ejusdem libitum*. Hæc si nullum intercedat pactum externum, est simonia confidentialis mentalis; si intercedat, est conventionalis; si pactum est ex utraque parte completum, est realis, *ut in n. 1107.*

Quantum ad ejus pœnas, 21 Bulla. *[illegible] [illegible] completa dare & accipere beneficia [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible], [illegible], 1. [illegible] [illegible] utrique parti contrahenti, Papæ reservatam. 2. [illegible] resignationem, & collationem beneficii, in quo est commissa, & inhabilitas ad id postea obtinendum: 3. privatio omnibus beneficiis, & pensionibus ante obtentis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 4. beneficium sit collatio soli Pontifici reservatur.*

Quæ leges sunt latæ à Pio IV. & Pio V. ad evitandas fraudes, quæ in collatione, cessione, procuratione, & confectione beneficiorum fieri possunt.

Licitè potest Pontifex beneficium uni conferre, reservata pro alio pensione; tunc enim nil aliud facit, quam fructus beneficii dividere, partem beneficiario dando, & partem alteri benemerito reservando.

De Simonia agunt Scotus in 4. d. 25. q. 1. *lit. D, T & dist.* 13 *q. 2. lit. H*, Mastrius *disput.* 14. *q.* 3. Bonac. *in* 1 la Cruz, Melphi, *de Pan. c.* 25. Fagnanus *lib.* 5. *c. Nec sine de Arbitriis, & lib.* 5. *tit. de Simonia*, Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 3 Clericatus *c.* 15. Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 4. Cardenas *diss.* 19.

DE BENEFICIIS.

1165 BEneficium Ecclesiasticum, vocatur à Decretalibus etiam Præbenda: definitur *ut in n.* 104.

Beneficia Ecclesiastica multipliciter dividuntur, & præsertim, alia sunt *Curata*, quibus est annexa cura animarum, sive quoad forum internum, qualem habent Parochi respectu suorum Parochianorum, sive contentiosa, & quoad forum externum. Et alia non curata, quibus talis cura non est annexa.

Item alia sunt duplicia, alia simplicia. *Duplicia* sunt, quibus est annexa aliqua solemnis qualitas juris, videlicet Cura animarum, jurisdictio, Præeminentia, aut administratio rerum Ecclesiasticarum. Hinc Archidiaconatus est duplex, quia habet præeminentiam quoad locum magis honorabiliorem. *Simplicia* sunt, quæ nullam talem solemnitatem habent, sed instituta sunt ad preces, & officia Deo persolvenda; hujusmodi sunt Canonicatus tam Cathedralium, quam Collegiatarum.

1166 Insuper alia sunt manualia, alia non manualia. *Manualia* sunt, quæ conferuntur revocabiliter ad nutum Superioris. Talia sunt plura Regularium beneficia, quæ nec sunt electiva, nec curata. *Non manualia* sunt, quæ conferuntur in perpetuum, dum beneficiatus vivit, ita ut amoveri non possit, nisi in pœnam delicti, & hæc sunt vere, & propriè beneficia.

1167 Demum. Alia sunt *Collativa*, quæ conferuntur à libera voluntate eorum, ad quos collatio pertinet.

1168 Alia *Electiva*, quæ conferuntur mediante electione à Clericis, seu Canonicis facta, legitimè à Superiore confirmata. Alia sunt *Patronata*, quæ nominante Patrono, ad quem spectat Clericum promovendum præsentare, ab Episcopo conferuntur.

1169 Beneficium personale, seu personatum, est illud, quod instituitur ex redditibus certis, & stabilibus, auctoritate Episcopi, in favorem alicujus personæ, quæ sola, vel alii duo, aut tres, juxta voluntatem fundantis, obtineant illud, & posteà beneficium cesset, & redditus illi in alia opera pia convertantur, juxta mentem ejusdem fundantis.

1170 Unde personatus sunt Beneficia Ecclesiastica, quæ primam tonsuram expostulant, & obligant ad recitationem Officii Divini, sed non sunt perpetua. Vacat beneficium, si qui illud habet, obiit. Mendo *in Epit. [illegible]. Beneficiorum, n.* 18.

1171 Capellania collativa, quæ scilicet authoritate Episcopi erigitur, ut in n. 104. est beneficium, cui est annexum onus Officii Divini, adeòque dat titulum sufficientem ad Ordines Sacros, & jus spirituale ad fructum percipiendos, nec potest conferri, nisi Clerico, & à persona Ecclesiastica. Capellania verò non collativa, quæ temporalis dicitur, est illa, in cujus erectione nulla intervenit Episcopi auctoritas, sed consistit in assignatione determinati salarii pro celebratione, & servitio præstando, adeòque non est beneficium, nec obligat ad Divinum Officium,

clum, nec dat titulum ad Ordines, nec pactum de eo (si quod fiat) est simoniacum, benè verò, si fiat pro Collativa.

1172 Potest autem Capellania de consensu Episcopi erigi etiam cum expressa conditione, ut non teneatur Capellanus Officium recitare, donec sit constitutus in sacris. Mendo verb. Capellania, n. 9.

1173 Non potest Beneficium conferri, nisi vacet, Trid. *sess.* 24. *de Refor. c.* 19. ne quis alicui mortem procuret, aut optet.

1174 Beneficio vacante, Collatoribus conceditur tempus sex mensium, intra quos si conferre negligant, ipsi privantur pro ea vice potestate conferendi & collatio ad proximum Superiorem devolvitur, *c.* 2. *de concess. Prabend.*

1175 Si autem provisio facienda sit per plurium electionem pro Ecclesia Cathedrali, aut Regulari, conceditur tempus trium mensium, intra quos si electio celebrata non fuerit, provisio devolvetur ad Papam, ex jure quod *Extravag. ad Regimen* 13 *de Prabend.* Pariter trium mensium tempus conceditur pro Ecclesia Collegiata, si provisio facienda sit de Prælato Ordinariam Jurisdictionem habente in Clericos suæ Ecclesiæ. Phœbeus *lib.* 1. *c.* 15. *ex pluribus juribus* v. num. 1147 & 1148.

1176 Ecclesiæ vacanti tribus modis provideri potest. Per electionem, per postulationem, & per nominationem. *Electio*, est alicujus personæ idoneæ ad dignitatem Canonica vocatio. *Postulatio*, est quædam gratiæ petitio Superiori facta de promovendo aliquem ad Prælationem, ad quam de jure communi, propter defectum aliquem, vel impedimentum, eligi, seu promoveri non potest. Unde postulatio est personæ, quæ prohibetur eligi, non propter vitium, sed propter defectum, putà si patiatur defectum natalium, ætatis, Ordinis, quatenus laicus est, aut in minoribus, &c. *Nominatio*, est præsentatio unius, vel plurium à patrono facta Prælato, ad quem spectat Clerici promotio, & Beneficii collatio.

1177 Electio, Postulatio, & Nominatio conveniunt in hoc, 1. Quòd Electio, & Postulatio fit facta à majori parte Capituli. Idem dic de Nominatione, si spectet ad plures, 2. Quod repellatur indignus.

Si tamen electio cum postulatione concurrat: videlicet, si una pars suffragiorum Capituli postulet unam personam, & alia eligat aliam: tunc ut prævaleat postulatio, requiritur, quòd postulantes sint duæ partes ex tribus.

Quòd si postulantes non adæquent duas tertias partes, sed eligentes excedant unam tertiam partem, prævalet electio, *ex cap. Scriptum* 40. *de elect.* Ratio est, quia postulatio est modus providendi extraordinarius, qui petitur gratiæ: electio est modus providendi ordinarius magis fundatus in jure, & ideò minùs requiritur ad electionem: *vid. num.* 1175.

1178 Differunt in hoc, quòd per electionem acquirit jus electus ante confirmationem, jus nequam beneficio, & administrandi, nam electio dat beneficium, confirmatio verò solùm dat exercitium. Per postulationem jus acquiritur postulato post postulationis præsentationem superiori factam.

Per nominationem jus acquiritur nominato post præsentationem. Unde ante præsentationem possunt postulantes, aut nominantes, à postulatione, aut nominatione recedere; minimè post præsentationem.

Verum tamen est, quòd sicut, si electus administret ante confirmationem, ejus electio cassatur, *ex c. tam dudum, de præbend.* Ita si postulatus administret ante admissam postulationem, privatur jure postulationis, *ex cap. bonæ memoriæ*. Et sic pariter nominatus, si administret ante admissionem. Hinc electio dicitur confirmari, postulatio & nominatio admitti.

1179 Item differunt. Quia electio, & postulatio fiunt tantùm de uno, nominatio de pluribus, putà de duobus aut tribus, ubi primò nominatus censetur dignior, *c. Quorumdam de elect.*

Hinc, si unus tantùm nominetur, erit quasi postulatio, non nominatio.

Denique differunt, quia electio fieri debet de digniori, Conc. Trid. *sess.* 24. *de refor. c.* 18. postulatio autem fit de ineligibili, non ob crimen, sed ob defectum dispensabilem, ut in n. 1176.

1180 Electio indigni est nulla, unde electus non facit fructus suos, & tenetur illos restituere.

1181 Electio digni relicto digniori, etiam per concursum, est valida, sed illicita. Ita docent Fagnanus *in lib.* 3. *C. Mandato de Simonia num.* 69. cum Nav. vult, quod impediens, ne post concursum beneficium detur digniori, tenetur ad restitutionem, v. *infrà tit. de restitutione*.

Diana *p.* 3 *tr.* 3 *ref.* 110. subdit, probabile esse, & tutum in praxi, quòd electores non teneantur ad restitutionem; fatetur tamen affirmativam opinionem esse probabiliorem: v. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 6. *tr.* 3. *c.* 4. §. 3.

Dio-

1182 Diana ait, cum nonnullis, plures (xi) esse causas, quae à mortali excusant eligentem minus dignum digniore relicto. Primo Quando excessus dignitatis non est notabilis. 2. Quando dignus est indigena, dignior verò alienigena. 3. Quando major pars vult eligere minùs dignum. Quod procedit (subdit ipse) etiam si electores praevalent eligere digniorem, & sic eligendus est minùs dignus, quando est magis acceptus Conventui. In similibus namque casibus impletur juramentum secundum rationabiliorem intentionem jurantis. 4. Si alias omisso digno, & digniore, eligendus foret tertius indignus. 5. Quando dignior praeesset alteri Ecclesiae, & oporteret illum postulare. 6. Quando dignior esset implicitus negotiis externis, quae illum à residentia retardarent. 7. Si dignior non esset expertus, sicut minùs dignus. 8. Quando collator tenetur confirmare electum à Patrono. 9. Si beneficium ex prima sui institutione per Ecclesiam acceptata conferendum sit alicui ex certa familia, vel oppido. 10. Si fundator beneficii Parochialis praesentet minus dignum. 11. Quando quis resignat beneficium. Ita ille.

1183 Illud certum est, quòd dignior ille censendus est, *Qui omnibus pensatis, & in spiritualibus ad deserviendum, & [illegible] Ecclesiae* [illegible]

1184 Hinc loquendo de Superioribus Regularium, *Pater verb. electio, nu. 10. & 11.* doctissime ait:

Si video, Petrum esse digniorem, & tamen major pars communitatis est inclinata infallibiliter ad Franciscum minùs dignum, sed tamen dignum, possum suffragari Francisco minus digno: quia tunc frustraneum est suffragari Petro digniori, & nemo tenetur ad actum frustraneum. Vega in *Sum. Moral. 2. ver. Electio, casu 2.* At si major pars inclinat ad indignum, nunquam licet illi suffragari.

Denique pro complemento, & consolatione aliquando Religiosorum, attendenda est doctrina D. Th. *quodlibet 8. art. 6.* quam tradit Comitolus *lib. 1. resp. Moralium, qu. 77.* cum multis, ubi ex D. Thom. dicit, quòd licet simpliciter, & absolute eligendus sit melior: hoc debet intelligi, quod non sit melior simpliciter, & absolute, sed sufficit, quod sit melior ad hoc officium, & hic est melior secundùm quid. Et ponit ibi exemplum Comitolus: quòd aliquando minus sanctus poterit habere majorem potentiam, & industriam saecularem, vel aliquid hujusmodi, quod pro nunc magis conducit ad bonum commune, & dispensationes spirituales ordinantur ad bonum Ecclesiae. Denique arbitrium boni viri debet pensare varias circumstantias temporis, personae, &c. ex quibus inferre posse, quòd quis pro nunc sit dignior secundùm quid, id est, in ordine ad hoc officium: ita tamen ut nunquam eligatur indignus.

Et Pharbeus *lib. 1. c. 13. n. 7.* inquit:

Qua ratione tradunt etiam Authores nonnulli, apud Azor *in c. 15. q. 3. & 4.* posse nonnunquam quoad doctiori, ac sanctiori, praeferri nobiliorem, & potentiorem, sufficienti doctrina, ac probitate donatum, quando scilicet beneficium indiget defensore, vel protectore administratore: item praeferri posse, qui certo cognoscitur esse dignus, seu sufficienter doctus, & probus, relicto doctiori, cujus vita ignoratur, de qua re extat etiam declaratio Cardinal. Congr. Conc. citata à Pisse. *in Praxi p. 2. c. 5. art. 5. nu. 10.* Ex eadem quoque majoris utilitatis Ecclesiae ratione descendit, externo magis idoneo praeferri debere idoneum, qui sit ex eadem civitate, vel de gremio Ecclesiae, *ex c. Nullus 13. dist. 61.* Praesumitur enim amantior, & cum majori peritia administraturum res Ecclesiae, qui in eadem suam transegit aetatem: & in Sacrum Cardinalium Collegium ex ipsis Cardinalibus digniorem eligit, ut praescribitur *in c. Ubi periculum, §. eum seq. de el. in 6.* quamvis extra Collegium alius ipso dignior inveniatur.

Vide *prop. 47. ab Innoc. XI. damn. in pag. 5.*

PLURALITAS BENEFICIORUM

1185 Cujuscumque generis, est prohibita eidem personae conjuncta dignitatio, etiam si Cardinalatus honore fulgeat, à Trid. *sess. 24. de refor. c. 17.*

1186 Tria autem sunt capita, quibus beneficia redduntur incompatibilia.

Primum, si requirant continuam residentiam personalem. Talia sunt Beneficia curata, v. gr. duae Parochiae, duo Episcopatus, &c. quae proinde eidem conferri non possunt, nisi unum in titulum, alterum in commendam temporalem.

Secundum. Si sint beneficia uniformia sub eodem tecto, v. g. duo Canonicatus in eadem Cathedrali, quamvis sint beneficia simplicia; quod dispositum est, ne ob beneficiorum continuationem minuatur divinus cultus.

Tertium. Si unum ad congruam Clerici sustentationem sufficiat. Nam plura beneficia simplicia conferre eidem, cui unum sufficiat,

clesi, est bona Ecclesiæ dissipare, non dispensare. Et Trid. *ses. [illegible]*

[illegible], ut ex [illegible] omnium [illegible] benefi-ciorum Ecclesiasticorum singulis conferantur. Quod quidem, si ad [illegible], eos conferantur, beneficia [illegible] sustentandum non sufficiat, [illegible] sumptus sufficiant, [illegible] professionem [illegible] non requirat, [illegible].

REDDITUUM ECCLESIÆ

1587 **A** Conc. Rom. 2. cap. 4. sub S. Sylvestro 1. ut patet in Sum. Conc. hæc facta fuit distributio.

Commendo autem [illegible] ut de redditibus Ecclesiæ quatuor partes fiant: quarum una cedat Pontifici (seu Episcopo,) *Altera Presbyteris, & Diaconis, & omni Clero. Tertia Templorum, & Ecclesiarum reparationi. Quarta pauperibus, & infirmis, & peregrinis.*

1588 Finis hujus dispositionis ortum habuit, quoniam in primitiva Ecclesia fideles omnes (ut habetur Actorum 4.) vivebant in communi, quia tamen laici cœperunt bona propria retinere, & modus vivendi in communi solum apud Clericos remansit; ideò edita fuit allata dispositio.

1589 Nunc autem (ait Bardi in Selectis l. 4. q. 10. sell. 1. n. 8.) recensita dispositio non viget cum illo rigore, saltem quoad omnia. Nam nunc Clericis Cathedralibus inservientibus sunt assignatæ Præbendæ, & Ecclesiis pro fabrica & supellectilibus sunt applicati quamplures reditus, & oblationes, ut notum adverti Barbosa *de jure Eccles. lib. 3. cap. 17. n. 7. & 8.* qui ideò subdit, rigorem illum de quarta parte fructuum eroganda Ecclesiæ, & Clero, remitti. Ita Bardi. Qui concludit ad præsens servandam esse consuetudinem. v. n. 1595.

De absentiæ tempore, vide hic n. 513. & usq. 519. ad 527. De anno, to. tom. 3. à n. 100.

QUÆRES I.

1590 *An Episcopi, & alii beneficiati sint domini redditaum, seu fructuum, qui ex suis beneficiis proveniunt?*

REspondeo, esse veros omnium fructuum dominos, Bardi *cit. sell.* Suarez, Vasq. Bonæ [illegible], Scotum, & alii 10. Doctores apud ipsum. Insuper ex Canonistis, Fagnan. *l. 3. cap. de quo [illegible] de Benef. Cler. num. 5.* Pirhing. *in Compend. l. 3. tit. 25. §. 1. & 3.* cum aliis multis.

Est contra Panorm. Sylvest. Palud. & alios, qui volunt esse dispensatores, & administratores. Item contra Cajet. qui tenet esse dominos quoad portionem fructuum suæ sustentationi necessariam, quoad excessum verò dispensatores, & inde, si de superfluis disponant, non in pauperes, aut Ecclesiam, teneri ad restitutionem.

1591 Ratio communis & firma nostræ resolutionis deducitur ex Conc. Trid. quod in *sess. 24. cap. 12. de refor.* contra beneficiarium Corum, Canonicum, & Præbendatum disponit, quòd, nisi intra duos menses à die possessionis, fidei professionem emittat, *Proventus de eodem parte fructuum, quos nimirum etiam prebenda, & residentia facit suos.*

1592 Item idem Conc. in *sess. 23. cap. 1.* de recensita loquens statuit, quod si quis absque legitima causa à Superiore approbata, à sua Ecclesia abfit ultra tres menses, sive continuos, sive interruptos, sub eodem anno; *Eum pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere.*

Ex quibus locis per locum ab opposito solidè infertur, quod si fidei professionem præscripto tempore emittant, & ut supra, non absint, fructus suos faciunt, & consequenter, quòd sint veri domini omnium fructuum, qui ex beneficiis Ecclesiasticis ipsis proveniunt.

1593 Idem confirmat Julius III. per Bullam, *Cùm sicut nobis*, editam 16. Junii 1550.

Unde concludo cum Fagnano cit. & aliis Episcopos, & Beneficiatos omnes æquiparari usufructuariis in vita, & usurariis in morte, quantùm ad hoc, quòd in vita habent verum dominium, non quidem proprietatis, & quoad fundos, sed quoad reditum, & fructus. v. n. 1597.

1594 Objicies pro parte opposita quosdam antiquos Canones, maximè c. *Clericos 1. q. 2. & c. Quoniam 16. q. 1.* ubi Hieronymus ad Damasum Papam ait. *Clericos autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, aut suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant, & bibunt.*

1595 Resp. cum Fagnano cit. n. 16. Bardi, & aliis apud ipsos, tria esse distinguenda tempora. Primum primitivæ Ecclesiæ, tempore Apostolorum, quo omnes fideles vivebant in communi.

1596 Secundum, quo laici cœperunt bona propria possidere, & modus vivendi in communi remansit solùm apud Clericos. In hoc tempore communia fuit distributio in quatuor partes, ut ex num. 1587. atque edita fuerunt etiam Canones, de n. 1594. quibus dispositum fuit, ut Clerici, qui bona patrimo-

monialia possidebant, viverent solum de illis, & redditum Ecclesiæ eis competentes distribuerentur Clericis indigentibus, & aliis pauperibus.

1297 Tertium tempus est, quo cœperunt Clerici bona propria possidere, Ecclesiæ donati, *ex cap. Nemo, de Consecr. dist. 1. cap. Pastoralis, de his quæ fiunt à Prælat.* Item pro Clericis, & ministris erecti fuerunt tituli Beneficiales, & Præbendæ, *cap. 1. & per totum dist. 22. C. de institut. & Præbendis.* Et hoc tempore dispositum fuit, *ex cap. Episcopi, ex cap. Quia nos, de testam.* & aliis juribus, ut Clerici possent licitè vivere de redditibus Ecclesiæ, & suis hæredibus bona patrimonialia relinquere.

Et novissimè Trid. relatum *in tom. 3. à n. 48. ad 73.* disposuit, ut nullus Clericus ad Ordines Sacros promoveatur, nisi beneficium, aut patrimonium possideat sibi congruum, & honestæ sustentationi sufficiens, sub pœna Episcopo scienter aliter promoventi, ut teneatur de suis fructibus eum alere *in loc. cit.*

1298 Hinc clarè constat, per relatos, & alios posteriores Canones cessasse antiquam, & simul non vigere rigorem distributionis in quatuor partes, ut dictum est *n. 1288.* Teneri tamen Episcopos de fructibus, qui suæ honestæ sustentationi superfunt, sub mortali eleemosynas elargiri pauperibus, quibus aliter subveniri non potest, ut modò dicemus.

Corroborantur dicta ex juribus nostri temporis nunc adducendis.

QUÆRES II.

1299 *An Episcopi, & Beneficiarii possidentes sufficiens Patrimonium, possint licitè de redditibus, & fructibus Beneficii Ecclesiastici, & proventibus Ecclesiæ, vivere justo decentiæ statu, ut depensatis, Patrimonium unà cum fructibus servare ad alios usus, & de eo disponere, etiam alios ditando, prout eis placuerit?*

Resp. Posse. Doctores *n. 1290. cit.* Probatur ex Innoc. *in cap. Episcopus, num. 2. de Præbend. Non credimus, quòd qui habet beneficium, vivere debeat de Patrimonio, sed de Altari.* *V. n. 1297.*

1300 Quod est conforme dicto Pauli *1. ad Cor. 9. Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat, &c. Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui Altari deserviunt, cum Altari participant?* Et 1. *ad Tim. 5.* inquit: *Dignus est operarius mercede sua.*

1301 Idem dicendum est de bonis propria industria acquisitis.

QUÆRES III.

1302 *An quibus possit testari?*

Resp. Posset testari de bonis patrimonialibus, & propria industria acquisitis; minimè de fructibus beneficii, Doctores *cit. n. 1290.*

Probatur ex *cap. Episcopi 12. quæst. 1.* ubi affertur decretum Conc. Agatensis, *cap. 18. Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant. Quidquid verò de provisione sua Ecclesiæ fuerint, sive de agris, sive de fructibus, sive de oblationibus, omnia in jure Ecclesiæ reservare censuimus.*

Item ex Alex. III. *in cap. quia nos, de Testam. Licèt Clerici de his, quæ paterna successione, vel cognatione obveniunt, aut de artificio suo adepti, seu dono consanguineorum, & amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant, de his tamen, quæ considerationem Ecclesiæ receperunt, nullum de jure facere possunt testamentum.*

1303 Quibus accedit communis Ecclesiæ consuetudo, quæ nedum pauperes, sed etiam divites ad beneficia promoventur, eisque sustentantur.

1304 Dices: Beneficiarii sunt domini fructuum beneficii: igitur possunt de illis testari.

Resp. Negando consequentiam, quia stat, quòd non possint de illis testari, cum hoc, quòd sint eorum domini; nam etiam impubes non potest de suis bonis disponere, & tamen est eorum dominus. Ratio est, quia dominium est facultas disponendi de re quoad omnes usus à lege non prohibitos, à jure autem Ecclesiastico in relatis locis prohibitum est beneficiariis de fructibus beneficii testari, ad Clericorum cupiditatem cohibendam, quoad parentes ditandos.

QUÆRES IV.

1305 *Quæ sit congrua beneficiatorum sustentatio?*

Congrua sustentatio, pro qua licitè beneficiarius potest fructus & proventus beneficii Ecclesiastici applicare, non est eadem in omnibus, quia à quamplurimis circumstantiis attendendis dependet, unde remittenda est arbitrio prudentis.

1306 Et quidem sub congrua sustentatione veniunt non solùm necessaria, verùm etiam decentia juxta conditionem status, personæ, & circumstantiarum. Bardi *in Selectis d. 3. q. 10. sect. 6. & 7.* Fagnan. *in lib. 1. cap. Si quis fuerit, De Præbend. Cleric.* cum multis apud ipsos.

Sub congrua sustentatione comprehenduntur [illegible] commemoratae, etiam liberales, & gratuitae, maximè de consuetudine expensae ad hospitandum Magnates, &c. Haec namque decent, & conveniunt decori status, felicitati gubernii, & incremento virtutum.

1307 Hinc potest suos consanguineos & familiares donare usque ad statûs decentiam, ex cap. [illegible], ex [illegible] 10. his verbis: *Praecipimus, ne cui beneficium [illegible] Ecclesiae commendetur, quod & ipse, & hi sufficienter possint habere sua sustentationis solatium.*

1308 Potest de Ecclesiae redditibus sorores, vel alias consanguineas dotare, si ex se, aut ex parentibus, ad quos primariò dotare spectat, sua non habent. Fagnanus cit. in cap. [illegible] *de cohabit. Cler. & Mulier.*

1309 Cavendum autem est, ne quoad consanguineos & nepotes sanguinis passio obcaecet, & plus aequo excedatur. Unde (ut refert Fagnanus cit.) D. Bernardus in declamatione super illa verba Evangelii, *Ecce nos reliquimus omnia*, sic ait: *Vae de altari, ut [illegible] Apostolum clamantes, & quibus [illegible] habent [illegible]. De altari, inquit, [illegible], non superbiunt, non luxuriantur, denique non decet, non [illegible] Ecclesiae ampla palatia fabricent, [illegible] quadratis, [illegible], non [illegible] sua inde congreget, aut superfluitates dispergat, non [illegible] de facultatibus Ecclesiae consanguineos [illegible], aut [illegible], aut [illegible] [illegible].* Et Ambrosius lib. 1. *de offic.* cap. 30 relatus à D. Thom. 2. 2. quaest. 117. art. 1 ad 2. *Non est approbanda liberalitas, ut proximos [illegible] ne despicias, si egere cognoscas, non tamen ut illos ditiores fieri velis, ex eo quod tu potes conferre egenis.*

1310 Insuper, quoad alios usus, est attendenda moderatio Trid. *sess. 25. de reform. c. 1.* Episcopis monita his verbis:

Quapropter exemplo Patrum [illegible] in Concilio Carthaginensi, non solum jubet, ut Episcopi modesta supellectile, & mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitae genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum; quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum prae se ferat.

1311 Item consideranda venit, Primò ratio loci, ubi est beneficium. Plura namque conveniunt Episcopo Urbis, quae est Regia Principis, aut caput Regni, quàm Episcopo parvae Urbis.

Hinc Paulus V per Bullam in [illegible] editam 8. Aprilis 1609. facultatem concessit Clericis incolis, & civibus Urbis Romae, & ejus districtûs infra decem milliaria, de omnibus redditibus, fructibus, & proventibus Ecclesiasticis quomodolibet ex proventientibus, in eadem Urbe, ac ejus districtu infra decem milliaria consistentibus, liberè disponendi, tam inter vivos, quàm in ultima voluntate, in favorem suorum consanguineorum, & affinium, aut personarum extranearum; atque etiam decrevit, ut illis ab intestato decedentibus, eadem ad eorum haeredes ab intestato perveniant.

1312 Secundò consideranda venit ratio nobilitatis personae beneficiarii, aut dignitatis, seu qualitatis beneficii.

Hinc in Extrav. *Execrabilis*, Joan. 22. ubi obtinentibus ex dispensatione plures dignitates, personatus, aut beneficia curata, praecipitur, ut non possint retinere nisi unum, & simul ab hac lege excipiuntur Cardinales, & filii Regum, quibus proinde plurium incompatibilium beneficiorum retentio conceditur.

1313 Cujus rei duae sunt rationes; una, quae innuitur in Extrav. relata: Nam Cardinales summo Pontifici Universalis Ecclesiae inserviendo, singulis Ecclesiis praesunt.

Alia, quia ipsi Eminentiae dignitatis (ait Fagnanus) convenit familiares apud se habere claros, minimè sordidos, vel obscuros: Hinc (ut idem rectè observat) in proemio literarum commendae beneficii, haec solent apponi verba: *Ut eorum statum juxta Cardinalatus [illegible] decentius tenere, & expensas onera, quae se [illegible] de [illegible] subire oportet, facilius perferre valeant.*

1314 Hisce causis novissimè Clemens IX. in *Const. 19* [illegible], edita 18 Febr. 1668 apud Bullarium [illegible], tom. 6. Privilegia S. R. E. Cardinalium testandi de bonis, ac juribus ab ipsis, dum vivunt, quomodolibet acquisitis bonis, redditibus, emolumentis, & juribus Ecclesiasticis, extendit etiam ad fructus civiles, aut naturales [illegible] vel cum aliis ipsorum bonis non commixtos, aut eorum patrimonio non incorporatos, atque etiam ad fructus pro [illegible] bonorum, ac jurium quorumcumque, si fructus tam civiles, quàm naturales conductoribus, & [illegible] locati, & concessi per illos erunt percepti, quamvis termini solutionis [illegible] per locatores fuerint [illegible] conventi. Haec Pontifex.

QUÆRES V.

1315 *An si beneficiatus sit tenuis, & egeat sibi alimentorum [illegible], vel pro pauperibus superflua, ad hos fructus beneficii sint dividendi?*

RESpondeo cum Fagundez in l. 3 cap. [illegible] de Praecept. Ecclesiae [illegible] n. 17. alimenta Clerici esse anteponenda.

Probatur ex cap. Multis Episcoporum, §. Illos [illegible] 12. q. 2 *[illegible], inter res Ecclesiae [illegible] debent esse communes, proprium tamen sibi, & suae Ecclesiae deservientibus subministrent, reliqua, quae superfuerint, si [illegible], & prebendis Ecclesiarum, eadem charitate [illegible], pii, & religiosi [illegible], non tamen velut Ecclesiae, ac propriis, sed ut commendatis dispensatoribus deservire [illegible], ut ex his, quae sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiant: si qua verò sunt necessitatibus superflua, in communes usus Ecclesiae expendant.*

Et D. August. relatus in cap. Qui vult de Poenitent. dist. 3 ait: *Qui vult eleemosynam ordinate dare, à se ipso debet incipere, & eam sibi primùm dare, est enim eleemosyna [illegible], verissimèque dictum est: Miserere animae tuae placens Deo.*

1316 Ratio est; quia alimenta ex redditibus beneficii debentur Clerico ex justitia, pauperibus ex charitate. Unde pauperibus debentur superflua. à n. 410 ad 415.

1317 Concluditur, alimenta beneficiati esse anteponenda reparationi Templi, *ex cap. de his, de Eccles. aedif.* Reparationem verò Templi, cùm spectet ad Dei cultum, esse anteponendam sustentationi pauperum.

1318 Auctoritates, quae adduci possunt in contrarium, sunt intelligendae de fructibus, qui supersunt, detracta decenti beneficiati sustentatione, hi quidem sunt dividendi. [illegible]

1319 Curare autem debent Beneficiati, ut Templa, quorum beneficia sunt eis commendata, decentibus supellectilibus, & necessaria reparatione non destituantur; sed in quantum possunt, de illis provideant. Insuper attendere debent, an Commendae, & Abbatiae Ecclesiasticae ipsis collatae, sint fundatae cum aliquo onere alendi pauperes. Ac proinde recolenda sunt dicta n. 1309.

QUÆRES VI.

1320 *An Episcopi, & beneficiarii non erogantes pauperibus redditus superfluos beneficiorum, [illegible] ad [illegible] restituendum?*

AFfirmant Doctores ex n. 1290. qui tenent non esse verum dominum fructuum.

1321 Respondeo, peccare mortaliter, sed non teneri ad restitutionem. Doctores enim n. 1290. qui tenent esse verum dominum fructuum beneficii.

Probatur valide, & clare auct. D. Thomae 2. 2. q. 185 art. 7. apud Fagundez cit. *Si Episcopo porro separatim ab aliis est assignata, possit de illa disponere, ac de patrimonio, & peccat mortaliter dispensando contra charitatem, non contra justitiam, nec tenetur ad restitutionem. Si verò porro aliqua non est separata, [illegible], non est in mala fide, [illegible], non esset fidelis dispensator, & est restitutioni obnoxius.*

1322 Item in quodlib. 6 art. 12. ad 3 docet alio modo esse discurrendum de redditibus Hospitalium, ac de redditibus beneficiorum; his verbis: *Aliter dicendum est de illis Ecclesiasticis bonis, quae principaliter sunt ordinanda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum [illegible] & aliter de illis bonis, quae sunt principaliter ordinata usibus ministrorum, sicut sunt prebendae Clericorum, & alia bona [illegible], nam ex primis bonis peccatum committeretur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum [illegible], dum aliquis in suos usus assumit, quod est alterius; & ideo tenetur ad restitutionem tamquam defraudator rei alienae. In secundis verò bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est. Unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solùm ad poenitentiam peragendam.*

Ubi (ut vides) S. Doctor, quantum ad onus restitutionis, discurrit de redditibus Beneficii sicut de redditibus patrimonialibus, adeòque vult, quòd sit eorum dominus.

1323 Non tenentur igitur ad restitutionem, si fructus superfluos beneficiorum pauperibus non erogent, sed eis abutantur, peccant verò mortaliter contra charitatem, quia jure naturali & divino tenentur pauperibus subvenire.

1324 Hinc Mendo in Epit. ver. beneficium Eccles. num. 7. rectè addit: *quòd si ex beneficialibus fructibus quis detrahat aliquid à necessariis ad suo statui decentia, id non tenetur erogare pauperibus, sicut nec id, quod lucratur pro celebratione Missae, pro [illegible], pro [illegible], pro labore administrandi Sacramenta, pro aliisque ministeriis, & probabiliter pro distributionibus quotidianis, dum [illegible], nec [illegible]*

[illegible]

filiorum. Quare & tales possunt de aliis ad usus profanos licitè.

1325 Nomine pauperum veniunt etiam Hospitalia, Ecclesiæ pauperes, Domus Religiosorum, & ipsi Religiosi.

QUÆRES VII.

1326 *An quando beneficiarii peccent dando, etiam ipsi accipientes peccent?*

PEccare, si inducant, vel excitent dantem, minimè, si sine inductione donata accipiant, tenet Tamb. *tom. 1. lib. 8. cap. 2. § 4. n. 2.* cum de Lugo, quia in primo casu sunt causa peccati alterius, in secundo autem non sunt causa, sed tota malitia est ex parte dantis.

Vide dicta de scandalo à n. 323.

1327 Certum tamen est, eos non teneri ad restitutionem, quia validè accipiunt.

QUÆRES VIII.

1328 *An Episcopi pœnas pecuniarias possint sibi applicare?*

POsse sibi, aut suæ Cameræ applicare, & non habere onus applicandi piis operibus, tenent Riccius, Zerola, & Barbosa, apud Bardi *in Selectis lib. 3. q. 10. sect. 12.*

1329 Dico tamen, non esse recedendum à Conc. Trid. *sess. 25. de reform. cap. 3.* quod sic disponit: *Sed liceat ei, si expedire videbitur, in condemnatione, ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque, etiam laicos per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur.*

QUÆRES IX.

1330 *Ad quem spectent bona à beneficiario acquisita, & meliorationes ab eo in rebus Ecclesiæ factæ?*

REsp. cum Pirhing *lib. 3. tit. 26. § 3. in comp.*

Si beneficiarius nullum, aut tenue patrimonium habeat, bona ab eo empta, puta fundus, prædia, &c. ad Ecclesiam spectant, quia ex fructibus Ecclesiæ censentur empta, *cap. cum dilectus, Ecclesiæ*, *de Peculio Cleric.* Potest tamen eorum fructibus uti, dum vivit.

1331 Si amplum patrimonium, dum bona emit, habet, & beneficium tenue, spectant ab beneficiarium, ejusque hæredes, quia censeri debent ex fructibus patrimonialibus acquisita, adeòque illorum naturam sequuntur, *ut in n. 1302.* eò maximè, quia delictum in dubio non est præsumendum. Nisi constet, fuisse ab eo empta animo donandi Ecclesiæ, seu nomine Ecclesiæ. Addit tamen Pirhing, talem posse contingere casum, sive proprio, sive alieno nomine bona empta sint, ut sint inter Ecclesiam, & hæredes dividenda, nisi certò constet; quòd fuerint ex redditibus patrimonialibus empta, *cap. cum dilectus 4. hujus tit.*

1332 Bona donata beneficiario ratione ejus personæ, ad ipsum spectant, uti bona patrimonialia, & quasi patrimonialia; bona verò ei donata pro servitio Ecclesiæ, ad Ecclesiam spectant, sive immobilia sint, sive mobilia; unde eorum non est dominus, sed fidelis administrator.

1333 Meliorationes factæ in fundis Ecclesiæ ex fructibus beneficii, ad Ecclesiam spectant, & solùm beneficiatus illis uti potest, dum vivit: si sint factæ ex fructibus patrimonialibus, debent æstimari, & pretium talis æstimationis transit ad hæredes, nisi constet fuisse factas animo donandi Ecclesiæ.

QUÆRES X.

1334 *An Religiosus ad Episcopatum assumptus sit dominus fructuum?*

PRima opinio affirmat, esse dominum, & de illis disponere posse, ut Episcopi sæculares, Medina, Palaus, Sotus, Angles, Vasquez, Hurtado, apud Bardi *in Selectis lib. 3. q. 10. sect. 16.* Ratio est; quia in *cap. statutum 18. qu. 2.* decernitur, quòd Monachus factus Episcopus possit sibi paternam hæreditatem acquirere, sibi autem hæreditatem acquirere, est esse dominum; nam *ex l. in rem actio, ff. de rei vendic.* nullus sibi dominium acquirit, nisi qui est verus dominus.

Si igitur Religiosus ad Episcopatum assumptus potest esse dominus hæreditatis paternæ, poterit esse dominus fructuum beneficii; una namque ratio, quæ obstare posset, est professio paupertatis Religiosæ, quæ æquè militat pro utroque casu.

1335 Secunda opinio, quam sequor, negat esse dominum, sed liberum administratorem. D. Thom. 2. 2. 185. *art.* 8. D. Bonav. *in 4. sent. d. 38.* *§. ad illud n. 47.* Castrop. *tr. 6. de Char. disp.* 2. *p.* 8. & alii quamplures apud Bardi *cit. n. 3.*

Ratio est (ex dicendis de obligatione voti) quia Religiosus per assumptionem ad Episcopatum non desinit esse Religiosus, nec est liber à tribus votis essentialibus, sed solùm manet liber ab aliis, & observantiis aliis regularibus, quæ obstant statui Episcopali, ejusque decentiæ, caretque autem dominio omnium bonorum immobilium, & mobilium, illi non obstat, si Episcopus liberam eorum administrationem habeat.

Ad rationem in oppositum respondetur cum Glossa *ibi ver. bæreditas*, quòd sicut si ante assumptionem hæreditatem paternam vendicaret sibi, non pro se, sed pro Mona-

nasterio vendicaret, ita post assumptionem ad Episcopatum illam vendicat sibi quoad usum, quoad dominium verò illam vendicat Ecclesiæ. Et hoc est sensus relati Capitis.

1336 Dices cum Vasquez: Si acquireret dominium non sibi, sed Ecclesiæ, non posset hæreditatem illam renuntiare, ex relato autem textu dicitur, quòd possit, ut non cogatur illam vendicare.

Resp. Quòd ly *possit* ibi denotat libertatem à peccato, minimè libertatem exercitii: nam sicut Monachus, si ei proveniat hæreditas paterna ante assumptionem, non potest illi renuntiare; quia potest licitè pro Monasterio capere acceptare, & Monasterio utpote capiti est jus jam acquisitum: ita si ei proveniat post assumptionem, non potest illi renuntiare; quia potest licitè acceptare, & Ecclesiæ est jam jus acquisitum. Colligitur ex eodem textu, ubi infra *disponitur*, ut Monachus hæreditatem Monasterio restituat ante promotionem, Ecclesiæ verò post promotionem ad Episcopatum.

Tamb. *in tom. 1. lib. 8. tract. 1. cap. 2. §. 2. num. 1.* citans Sanchez *lib. 4. in Decal. cap. 6. n. 13. & 14.* ait enim, sive sint domini, sive liberi administratores, peccare mortaliter, si superflua in pios usus non expendant, sed non teneri ad restitutionem, quia validè expendunt.

Ex Fagnano *lib. 3. cap. ad audientiam, de Cler. conjug. n. 18. &c.*, proprium esse duplex genere; unum importat verum dominium, & proprietatem, quam habent homines sæculares, alterum intelligitur proprium quoad liberam administrationem, quale habent beneficiati, &c. & secundum hoc Clerici sæculares, & Religiosi habentes administrationem, hoc est beneficia in titulum, æquiparantur quoad potestatem dispensandi fructus beneficiorum. Card. Navar. *in cap. Non dicatis n. 10. & 11.* Rota, &c. ita Fagnanus.

RENUNTIATIO BENEFICII

1337 Est *spontanea beneficii cessio legitimè facta*. Est duplex, tacita, & expressa. *Tacita* fit, quando quis aliquid agit, quod ex natura rei, aut ex statuto juris retentioni beneficii opponitur, ut si Clericus beneficiatum haberet, Religionem profiteretur, aut Uxorem assumeret, &c. His namque actibus est annexa vacatio, *cap. 1. de Cler. conjug. cap. beneficium, de reg. in 6. l. fin. de Cler. non residentibus*, quia tamquam censetur per actum facti renuntiasse.

Expressa, & per scriptum Ordinario præsentatum, in quo debet exprimi justa causa, vel ut inhabilitas aëris loci beneficii, impossibilitas moralis residendi, implicatio ad negotia incompossibilia, &c. v. n. 1341.

Renuntiatio expressa est duplex, simplex, seu absoluta, & conditionata. Absoluta est quæ fit absque conditione, aut pacto. Conditionalis est, quæ fit sub aliqua conditione, aut pacto.

Ut sit valida, requiritur acceptatio, seu consensus Superioris, *cap. Admonet 4. de renunt.* Nomine superioris non venit ille, qui præcisè potest beneficium conferre, sed ille qui potest beneficio privare, qui scilicet jurisdictionem supra beneficiatum habet, hujusmodi regulariter sunt Episcopi, etiam quoad beneficia illa, quæ sunt Papæ reservata solum quoad collationem, quæ scilicet Episcopum conferre non potest, sed potest illis privare.

Quamvis enim plura sint beneficia, & dignitates, quorum collatio ex jure Canonico est reservata Summo Pontifici, ut Ecclesiæ Patriarchales, Episcopales, &c. ut in regulis Cancellariæ Apostolicæ, quas referunt Canonistæ, & brevius Pherbeus *lib. 1. n. 11.* plura etiam sunt, quæ sunt reservata Pontifici, vel ratione suæ *altæ potestatis*, & jurisdictionis, quatenus *ipse velit* beneficium conferre, cujus collatio ad Episcopum spectaret; vel ratione devolutionis ob negligentiam, vel defectum inferiorum Ordinariorum.

Insuper etiam reservatio mensium, & alternativæ: dantur enim menses Apostolici, in quibus quorumvis beneficiorum, aliter quam per resignationem vacantium, spectant ad Summum Pontificem. Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis personaliter in suis Ecclesiis residentibus conceduntur alternativæ sex mensium, in quibus si vacent beneficia libera, & ab illis, ver. gr. à Patronis independentia, possint illa conferre, ita ut Januarius spectet ad Papam, Februarius ad Episcopum; Martius ad Papam, Aprilis ad Episcopum, & sic alternatim quoad reliquos menses.

RENUNTIATIO, SEU RESIGNATIO CONDITIONALIS

1338 NOn potest fieri, nisi in manibus Papæ; unde non potest ab Episcopo admitti sine authoritate Summi Pontificis. Ita S. Pius V. per Bullam 58. editam 1. Aprilis 1568. *incip. Quanta Ecclesiæ*, Talis, 1. est renuntiatio beneficii *facta in favorem unius personæ*, sub conditione alicujus pensionis solvendæ ipsi resignanti, vel aliter. v. num. 1359. & 1360. 2. *Facta* sub conditione, seu cum reservatione regressus, vel ingressus, aut accessus. Cum reservatione fru-

Regressus fit, quando quis beneficium jam adeptum alteri renunciat, reservando sibi jus ad beneficium redeundi, si resignatarius praemoriatur. Cum reservatione *ingressus* fit, quando quis post beneficii collationem sibi factam, ante possessionem illud alteri renunciat, sub conditione, ut resignatario praemortuo, possit propria auctoritate in ejus possessionem ingredi. Cum reservatione *accessus* fit, quando beneficium alicui incapaci, v. gr. puero destinatum, alteri interim confertur sub conditione, ut incapacitate illius cessante, v. gr. post legitimam aetatem, possit ille propria authoritate ad beneficium alteri collatum accedere, & pro se accipere. Hunc ingressum, regressum, & accessum est prohibitum per Trid. *sess.* 25 *de ref. cap.* 7.

1339 Resignatio, seu renunciatio beneficii facta sub conditione praecisè, ut conferatur alicui certae personae, absque alio addito, aut pacto et relata à Castrop. *p.* 2. *tr.* 13 *disp.* 6. *punct.* [illegible] & aliis, vocatur simplex in favorem, & consequenter, quòd possit ab Ordinario admitti. Alii apud Pirhing. *lib.* 1 *tit.* 9 *sect.* 5. §. 4. volunt, quòd possit ab Episcopo admitti, ita tamen, ut dicta clausula rejiciatur, & habeatur pro non adjecta; nam resignans non potest Episcopum resignationem admittentem obligare, ut beneficium renunciatum certae personae conferat, sed potest libere cui velit conferre, unde personae à resignante designatae si conferat, liberè confert, non ex vi conditionis resignantis.

Dicendum tamen est, hujusmodi resignationem faciendam esse in manibus Summi Pontificis, ad cavenda pericula, quae intervenire possunt, & ita servat Stylus Curiae, & recepta consuetudo (ait Pirhing. cit.) fundata in Bulla S. Pii V. cit. ubi haec habentur verba:

Caveant autem Episcopi, & alii praedicti, itemque omnes collatores, praesentatores, & patroni, tam Ecclesiastici, quam laici quicumque sint, ne verbo quidem, aut nutu, vel signo, factam in hujusmodi beneficiis, & officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu resignatarii, aut de his assumendis promissionem [illegible], vel etiam assensu quolibet [illegible].

Resignatio beneficii facta ab uno certae personae sub conditione, ut illam beneficium sibi conferatur, potest ab Episcopo admitti, quia est permutatio permissa in jure Canonico, ut *infra* n. 1347.

1340 Resignatione beneficii in favorem certae personae, authoritate legitima facta, supposita eam admittente, non debet illi tertio beneficium conferre, nisi sit idoneus; quia resignatio illa facta includit tacitam conditionem Canonicam, *si sit idoneus*.

Verum tamen est, quòd in renunciatione, neque etiam in permutatione non tenetur renunciatum, aut permutatum assumere digniorem, quia ex nullo jure tale onus imponitur; quoniam ipse non eligit, sed jus, quod habet, alteri cedit, unde sufficit, quòd dignum assumat. Castropal. *p.* 2. *tr.* 13. *disp.* 6. *p.* 11. *n.* 1. cum pluribus.

RENUNTIATIO PURA.

1341 Seu simplex, & absoluta, potest ab Episcopo admitti sub justis, & certis causis. Ita S. Pius V. in Bulla cit.

Causae ad simplicem & absolutam renunciationem honestandam, & ab Episcopo admittendam, requisitae ex jure Canonico, maximè S. Pii V. citat. Bulla, sunt plures, 1. Si beneficiatus sit senio confectus. 2. Valetudinarius, 3. Corpore impeditus, v. gr. si laboret lepra, paralysi, &c. itaut non valeat, ut oportet, suo satisfacere muneri, 4. Corpore vitiatus, v. gr. si sit surdus, caecus, &c. 5. Si sit obnoxius crimini, ob quod possit beneficio privari, 6. Si sit ad aliud beneficium sufficiens promotus, maximè si sit incompatibile, 7. Si sit censuris, aut poenis Ecclesiasticis irretitus, quarum absolutionem aut dispensationem facilitèr obtinere non potest. 8. Si capitales habeat inimicitias, aut aliud, ob quod non sit in loco beneficii securus, 9. Si sit Religionem ingressurus, aut matrimonium contracturus, dummodò reipsa exequatur.

1342 Ubi nota, 1 quòd beneficium resignatum ob Patrimonium, statim provideri potest, illo contracto. At resignatum ob Religionem, provideri non potest, nisi professione facta.

2 Si beneficiatus sit in sacris, & sit ordinatus in titulum illius beneficii, debet hoc in resignatione exprimere. Et neque admitti potest, nisi constet, quod possit aliunde commodè vivere. *ut in tom.* 3. *n.* 48. Admitti tamen potest, si fiat Religiosus.

3 Pro beneficiis residentiam exposcentibus, in resignatione exprimi debet tempus, à quo beneficium obtinuit, ex Stylo Curiae; nam non solet resignatio admitti, nisi sint triennio possessa.

4 Resignatio beneficii, sive simplex, & absoluta, sive ad favorem alterius facta à Clerico in gravi infirmitate constituto, si Clericus ultra viginti dies à die consensus per se, vel per procuratorem coram legitimo superiore praestiti, non supervixerit, sed intrà viginti dies moriatur, cadit, & beneficium

K 2 vi-

vacare censetur, non per resignationem, sed per obitum, ex Reg. 19. *Canc. Apost.* Idem dic de Clerico infirmo, qui ultra viginti dies à die consensus praestiti non supervixit, sed post resignationem, sive à Superiore admissam, sive non admissam, intra viginti dies morte naturali (non [illegible]) mortuus est. Quod est dispositum ad vitandas fraudes, & ne de beneficiis disponatur per modum ultimae voluntatis, sicut de bonis patrimonialibus. Pirhing. cit. sect. 3 § 2.

Ex recensitis, quae canibus in jure expressis, atque etiam ex aliis honestis causis, ordinariam tamen, & [illegible] Ecclesiae respicientibus, insuper nonnullis conditionibus servatis, possunt Episcopi resignationes simplices & absolutas beneficiorum admittere [illegible] n. 1537.

1543 Et quamvis S. Pius V. in citata Bulla velit, hanc servari conditionem, ut beneficia resignata non conferantur ipsorum resignantium, aut Episcoporum resignationes admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum per extraneos collationum. Castrop. part. [illegible] 13 d. 3 p. [illegible] § 1 n. 7 cum *Abbate*. *At tamen, hanc constitutionem quoad hanc conditionem non videri usu receptam, sed potius à principio fuisse ob ea supplicationes*, Garc. 11. par. de benef. cap. 3. n. 270. August. Barbos. alleg. 69. n. 48. & *consequenter non puniendum eos [illegible] obedientes [illegible]*. Idem innuit Pirhing. in lib. 1. tit. 9. sect. 4. § 3.

1544 Renuntiatio facta ex metu gravi, juxta plures est ipso jure nulla, juxta alios cum Castropal. cit. § 3 n. 4. est ipso jure valida, sed venit rescindenda à Superiore, talis tamen metus esse debet extrinsece incussus ab alio homine ad finem extorquendi renuntiationem, juxta dicta de metu in votis, in contractibus, & matrimonio.

Hac ratione valida est renuntiatio facta ex metu excommunicationis in loco, ut dictum est n. 1541 aut ex metu malitiae plebis, ex cap. *Nisi cum pridem* 10. *de renunt.* quia tunc renuntiatio liberè à resignante eligitur tamquam medium ad malum, quod timet, vitandum.

1545 Renuntiatio vero facta dolo, seu fraude, est ipso jure nulla. Castrop. cit. n. 7. & Pirhing. cit. sect. 3 § 3 quia metus minuit, sed fraus, & dolus omnem tollit libertatem, & ex l. 1. ff. de dolo, *Fraudatoris sua malitia non debet esse lucrosa* [illegible] *progressum*, ex reg. [illegible] n. 1666.

1546 Denique. Quaevis resignatio beneficii, etiam causa permutationis facta, & cujuscum beneficii, sive curati, sive simplicis &c. est publicanda intra determinatum tempus, [illegible] praescriptum Greg. XIII. in Bulla 84 *Humano vix judicio*, cujus summam refert Pirhing. cit. sect. 6. § 5.

„ Debent autem publicari à quibusvis resignatariis, eorum cumque, etiam officialibus „ Curiae Romanae, imo ab ipsis etiam Cardi- „ nalibus, si in eorum favorem beneficia ali- „ qua resignentur, & quidem intra sex men- „ ses, si in Curia Romana resignatum sit benefi- „ cium, & hoc si citra montes, si ve- „ rò ultra montes situm sit, intra 9. menses, „ à die supplicationis datae, & resignatae. Si „ verò extra Curiam coram Ordinariis locorum resignatio facta sit, intra tres menses „ à die, quo collatum beneficium resignatum „ fuit, computandos, quod intra menses [illegible] „ tempore factae resignationis, sub poena pri- „ vationis juris conferendi, & collatione in- „ currenda, nisi intra mensem resignatum be- „ neficium resignatario contulerit, & sub poe- „ na nullitatis factae resignationis, si forma Gre- „ gorianae Constitutionis in factis his resi- „ gnationibus servata non fuit.

PERMUTATIO

1547 Fit, quando duo Clerici sua beneficia cedunt, ut alter alterius beneficium consequatur. Unde involvit duplicem resignationem conditionalem. Est autem à Jure Canonico permissa, & potest ab Episcopo, seu Superiore ordinario admitti, non est enim aliud, quàm mutua permutatio beneficii proprii cum beneficio alterius.

Quatuor tamen requiruntur conditiones. Prima, Quòd fiat authoritate Superioris, quòd si fiat authoritate propria, erit nulla, & simoniaca. Nomine Superioris, veniunt Episcopi & alii, qui per [illegible] habent Episcopatum, licet non dignitatem, ita ut ad ipsos spectet, beneficia conferre, sed etiam privare. Si beneficia permutanda sint in diversis Dioecesibus, permutatio ab utroque Ordinario debet authoritatem desumere.

Secunda, ut non fiat, nisi ex legitima causa; causae legitimae sunt superius recensitae, unde non sufficit solus permutantis favor, aut ejus privatum temporale commodum, sed semper requiritur aliqua Ecclesiae necessitas, aut utilitas, ut qui uno loco est minus utilis, alibi, valeat se utilius exercere, c. *Quaesitum* 5 *de rerum permut.* § *Sane* [illegible].

Tertia, ut si beneficia permutanda sint inaequalia, talis excessus non compensetur pecunia, aut alio temporali pretio aestimabili, sive talis excessus sit in dignitate, aut alio spirituali, sive in fructibus, dummodo sint

anno-

[illegible] titulo beneficii, aliàs erit simonia, ex n. 1301.

Pariter simonia erit pacisci de aliqua summa pecuniæ pro compensando aliquo onere, quod extat in beneficio permutato; sed nuda beneficia permutari debent.

Quarta conditio, ut permutatio non fiat nisi inter duos. Hinc simoniaca est permutatio triangularis, aut quadrangularis, v. g. quâ Petrus suum beneficium cum beneficio Pauli permutat, ut Paulus illud Nepoti Petri resignet. Nam hæc (ut rectè observat Phæbeus) *non tam esset permutatio, quæ non nisi inter duos esse potest, sed contractus quidam innominatus, Facio, ut facias, sive do, ut des, qui à jure Canonico circa spiritualia reprobatus est, eo quòd in spiritualibus interdicta sit omnis pactio, omnisque conventio, ex c. fin. de pactis.*

De beneficiis agunt Castropal. *p. 2. tr. 13.* Fagnanus *in locis citatis & alii, ut in* [illegible], Phæbeus *lib. 1. ex n. 11. ad 17.* Pirhing. *cit.*

DE JUREPATRONATUS.

1348 JUspatronatus est potestas præsentandi instituendum ad beneficium vacans. Quod jus vendi non potest sine simonia, *ex c. de jure 16. de jurepatr.* quia est spirituali annexum, seu ad beneficii collationem ordinatum: v. n. 1341.

Præsentatio est legitima personæ exhibitio per patronum facta Episcopo, vel alteri, ad quem institutio pertinet.

Juspatronatus Ecclesiæ, beneficii, aut Capellæ, non acquiritur, nisi per ejus novam fundationem, constructionem, aut per ejus jam erectæ competentem donationem de propriis bonis, ex Trid. *sess. 14. de ref. c. 12.* Unde Glos. *in cap. Pia mentis 26. 16. q. 7.* affert versum,

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

Omninò tamen requiritur assensus Diœcesani, sine quo juspatronatus non acquiritur, *ex c. Nobis 25. de jurepatr.*

A dicta lege Trid. *sess. 25. de reform. c. 9.* excipit, ut sequitur: *Exceptis patronatibus super cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes, jura Imperii in dominiis suis habentes pertinent, & quæ in favorem studiorum generalium concessa sunt.*

1349 Juspatronatus dividitur in laicum, Ecclesiasticum, & mixtum. Laicum dicitur, si fundatio, constructio, aut dotatio sit facta ex bonis propriis patrimonialibus. Ecclesiasticum, si sit facta ex bonis Ecclesiæ. Mixtum, si sit facta partim ex bonis patrimonialibus, partim ex bonis Ecclesiæ, seu quod ex patronis Ecclesiasticis, & laicis coalescit, nn. 1350.

1350 Patrono plura competunt jura, 1. competit præcipuus locus in Ecclesia, 2. onus, & officium Ecclesiam, ejusque bona tuendi & protegendi, 3. jus præsentandi ad beneficium vacans, 4. quòd si ipse, aut ejus filii ad summam inopiam pervenerint, debeant ex bonis Ecclesiæ à se fundatæ sublevari, & sustentari ex relato *cap. Nobis.*

Quæ jura Glossa *in cit. cap. Nobis*, his versibus comprehendit:

Patrono debetur honos, onus, utilitasque.
Præsentet, præsit, defendat, alatur egenus.

Patrono Ecclesiastico conceditur tempus sex mensium ad præsentandum, laico verò tempus quadrimestre à die notitiæ vacationis beneficii, intra quod si præsentare negligant, devolvitur collatio ad Superiorem illum, ad quem institutio pertinet, *ex c. unico de jurepatr. in 6.*

Pariter collatio devolvitur, 1. Si patroni sint plures, & intra dictum tempus de persona instituenda non concordaverint, 2. Si persona à majori parte patronorum præsentata, repugnantibus aliis, non possit sine scandalo substitui; tunc namque potest, & debet Prælatus, ut meliùs secundùm Deum judicaverit, Ecclesiæ providere, 3. Si de jurepatronatus contingat lis, & inter dictum tempus non fuerit definitum cui competat, *ex c. quoniam 3. de jurepatr.* Idque provisum est, ne Ecclesia diu maneat legitimo Rectore destituta, & ne beneficia diù suspensa maneant in Ecclesiæ perniciem, v. n. 1174.

1351 Episcopus non tenetur monere patronum de beneficiati morte, si patronus potuit scire; tunc enim ad ipsum patronum spectat curare de usu sui juris.

E contra Mendo *in Epit. verb. beneficium, nn. 4.* addit,

„ Quòd si beneficiarius distans decedat è
„ vita, cujusque mortem solus Episcopus
„ sciat, & non moneat patronum, qui eam
„ non potuit scire, & transeant quatuor men-
„ ses designati patrono laico ad præsentan-
„ dum, & sex menses designati post obitum
„ beneficiati patrono Ecclesiastico: adhuc
„ non pertinet provisio beneficii de jure de-
„ voluto ad Episcopum, sicut pertineret, nisi
„ adessent eæ circumstantiæ; non patrono
„ siquidem tunc imputari omissio præsentan-
„ di. Quòd si Episcopus rectè providens [illegible]
„ jure devoluto Capellaniam, & in ejus [illegible]
„ tutione impingatur, conferendam fore [illegible]

» sonis ex tali loco familiæ, aut sanguinis, non poterit pro libito cum aliis conferre.

1352 Hoc est discrimen inter patronum Ecclesiasticum, & laicum ad præsentandum, quòd Ecclesiasticus, postquàm aliquem præsentavit, non potest intra suum tempus alium præsentare, potest verò patronus laicus, *ex c. cum autem 24. Pastoralis 29. de jure patronatus*. Et hæc potest esse ratio; quia in Ecclesiastico præsumitur cognitio idoneitatis & morum præsentati, non sic in laico. Hæc autem limitatio præsentationis in Ecclesiastico, compensatur per concessionem longioris temporis, ut diligentiùs super idoneitate præsentandi perquirat, cùm variare non possit.

Quòd si patroni sint duo, unus Ecclesiasticus, hoc est jure Ecclesiæ, & alter laicus, hoc est jure laicali *ut in n. 1343* tunc laicus variare potest, & simul sex menses habet ad præsentandum. Habet sex menses ad præsentandum, ob communionem cum Ecclesiastico, & dignius ad se trahit minus dignum. Potest variare, ob privilegium, quod per se habet, cujus commodum sentit etiam ipse patronus Ecclesiasticus ob communionem cum socio privilegiato in re communi, & ne privilegiato societas non privilegiati præjudicet.

1353 Præsentatio fieri debet de persona idonea. Si fit de indigno, & in ea persistitur, liberè potest Superior beneficium personæ idoneæ conferre, quia præsentatio indigni est præsentatio nullius, & se habet toto legitimo tempore pro non facta. Colligitur *ex cap. 2. de translat. Episc. & ex cap. cum 12. de Cler. non resid.*

Præsentatus debet a superiore examinari super idoneitate. Et repertus idoneus, debet ad beneficium institui, ita ut si Episcopus illum instituere negligat, & absque causa legitima, sine patrono, beneficium alteri conferat collatio est ipso jure irrita. *Panor. in c. illud 3 de jure patr.*

1354 Non potest Episcopus malitiosè repellere præsentationem à patrono factam ad effectum, ut alium præsentet. Et tunc, si patronus alium præsentat, valida est institutio secundò præsentati, sed Episcopus in pœnam tenetur ei, quem recusavit, de alio competenti beneficio providere, *ex cap. Pastoralis 29. de jure patr.*

Si verò patronus laicus ex sua libertate plures præsentaverit, liberè potest Episcopus, quem maluerit, instituere, si sint æquè digni; per hoc namque non læditur jus patroni; quia per variationem nominationis non censetur priorem revocare, sed priori alium cumulare, *ex cap. cum autem 24. de jur. patr.* Quòd si non sint æquè digni, tenetur Episcopus instituere digniorem, ita probabiliùs cum Castrop. *p. 2. tr. 13. disp. 2. punct. 9. n. 3. & alior.* ut à num. 1358.

1355 Si persona à patrono laico præsentata in examine non reperiatur idonea, & Episcopus benignè ei indulgeat, ut melius se præparet, & redeat ad secundum examen tunc patronus id sciens potest alium intra tempus legitimum præsentare sub conditione, ut hoc institutur, in casu quo prior idoneus non reperiatur. Et hoc pacto jus suum servat illæsum; nam aliàs Episcopus, quadrimestre elapso supposita incapacitate præsentati, liberè posset alium instituere *ut in n. 1351*. Nec tenetur Episcopus patronum monere de incapacitate præsentati, sed posset liberè uti jure suo.

1356 Non potest patronus præsentare se ipsum, *ex c. per nostras 26. de jur. patr.* potest tamen præsentare proprium filium, *Panor. in cap. consultationi*, quem plures sequuntur; quia Pater & filius solùm per solam juris fictionem censentur una persona, at re ipsa sunt duæ personæ.

1357 In juspatronatu hæredes succedunt per stirpes, non per capita. Et sic, si Petro patrono succedant duo filii, Joannes, & Franciscus, & his defunctis, succedant unus filius Joannis, & duo aut plures filii Francisci, hi duo aut plures filii Francisci succedunt, non tamen ut tot patroni, sed ut unus patronus in jure stirpis, nempè sui patris Francisci.

Q U Æ R E S

1358 *An patronus teneatur præsentare digniorem?*

RESpondeo cum Castropal. *p. 2. tr. 13. disp. 2. pun. 7.* si patronatus sit Ecclesiasticus, patronus in beneficiis curatis tenetur præsentare digniorem, ex Conc. Trid. *sess. 24. c. 18. de refor.* his verbis:

Meminerint, nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos Pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant, eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.

In beneficiis verò simplicibus, si patronatus sit Ecclesiasticus, non tenetur patronus præsentare digniorem, quia nullibi extat hoc onus.

1359 Si patronatus sit laicalis, patronus sive in beneficiis simplicibus, sive curatis, tenetur praesentare dignum, sed non tenetur praesentare digniorem. Constat, quia Conc. Trid. in tali praesentatione non exposcit concursum; ex quo videtur innuere, quod sufficiat, si praesentetur dignus, & eligatur. Imò hoc clarè insinuat *sess.* 24. *de refor. cap.* 18. his verbis:

Porro elapso examinis termino, renuntientur, quicumque ab his idonei judicati fuerint aetate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ex hisque Episcopus eum eligat, quem caeteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiae ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si verò jurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non ad alium pertineat, is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo praesentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cùm verò institutio ab alio, quàm ab Epo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei praesentet, ad quem institutio spectat. Quod si jurispatronatus laicorum fuerit, debeat, qui à patrono praesentatus erit, ab eisdem deputatis, ut suprà, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit, admitti.

1360 Praesentatus tamen semper debet ab Episcopo examinari pro idoneitate comprobanda. Quod est verum, etiam si institutio sit facienda ab inferioribus. Trid. *sess.* 25. *de refor. c.* 9. his verbis:

Ad haec liceat Episcopo praesentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quòd si ad inferiores institutio pertineat, ab Episcopo tamen juxta alias statuta ab hac sancta Synodo examinentur, alioquin institutio ab inferioribus facta irrita sit, & inanis.

De jure patronatus agunt Castropal. *p.* 1. *tr.* 13. *disp.* 1. Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 4. *sect.* 22. Fagnanus *lib.* 3. *sub hoc tit.* Pirhing. *in Comp. lib.* 3. *tit.* 38. Pichlerus *lib.* 3. *tit.* 38.

DE PENSIONIBUS, ET PRAESTIMONIIS.

1361 **P**Ensio est jus percipiendi fructus certos, ex beneficio alieno, authoritate legitima, ad tempus, justa de causa concessum. Hinc non est beneficium, cùm hoc sit perpetuum, & detur in titulum, non sic pensio, unde ex Trid. *sess.* 21. *c.* 2. *de ref.* non potest quis ad pensionem ordinari, ut in *tom.* 3. *n.* 48. *ad* 50.

Pensio, ex dictis *cit. tom.* est duplex, laica, & Clericalis. *Laica* est, quae datur titulo temporali, nimirùm ob aliquod temporale obsequium, aut officium praestitum aut praestandum, v. g. ob pulsandum organum, ob canendum figuratè in choro. Ant. à Spir. San. *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 4. *sect.* 22. *n.* 335. Propter senectutem, paupertatem, &c. laica erit, sive detur laico, sive Clerico, si titulus sit temporalis, materialiter enim tunc se habet, quod pensionarius sit Clericus. *n.* 340.

1362 Clericalis est, quae datur soli Clerico titulo clericali. Quae est duplex, una, quae datur Clerico ob aliquod spirituale munus exercendum, quae dicitur simpliciter spiritualis, ver. gr. ad recitandum Officium, pro munere coadjutoris Episcopi, Concionatoris, Visitatoris, &c. Alia, quae datur ob aliquod temporale motivum, puta senectutem, paupertatem, &c. sed exigit, ut pensionarius sit Clericus, & haec dicitur pensio mixta.

Ad pensionem Clericalem requiritur saltem complexum, quia requirunt Clericatum, seu prima Tonsura. Fagnanus *lib.* 1. *c. Cùm in cunctis, de elect. n.* 98. *in tom.* 3. *n.* 45.

1363 Pensiones super beneficiis imponere potest Papa, quia ad ipsum spectat plena beneficiorum dispositio. *ex cap.* 2. *de Praeben. in* 6. Requirit tamen justam causam, ut licitè imponat, ut dispensator appareat, sed administrator.

1364 Caeterùm, stando in jure Canonico, nullus inferior Papa potest super beneficium pensionem imponere.

1365 Et quamvis possit Episcopus, vel judex delegatus pensionem imponere in causa transactionis, *ex cap. nisi.* 21. *de Praeben.* nimirum in casu, quo super eodem beneficio sit jus dubium, & lis inter duos Clericos; tunc namque Episcopus ad componendam litem, potest uni beneficium conferre, cum onere, ut alteri pensionem solvat. Id tamen imponi non debet, nisi ad tempus, videlicet, durante vita beneficiarii, ut vult Com. aut durante vita pensionarii, ut docet Panorm. apud Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 4. *sect.* 17. taliter, quòd non beneficium, sed sola persona beneficiata maneat onerata. Et hoc pacto non sit laesio beneficii quoad fructus, nam pensio morte beneficiati aut pensionarii extinguitur. Non possunt autem collitigantes id propria authoritate praestare sine consensu Episcopi; quia esset simonia, cùm pensio sit rei spirituali annexa.

1366 Imò, quamvis plures Doctores apud Pirhing. *in comp. lib.* 3. *tit.* 12. §. doceant posse Episcopum in quibusdam casibus specialibus ex justa & necessaria causa, vel ob evidentem Ecclesiae utilitatem, pensionem im-

poterit; hoc tamen docent cum limitationibus, 1. Ut non imponat in perpetuum, aut cum facultate transferendi ad alterum, sed durante vita pensionarii, 2. Ut non imponat præcisè in favorem alterius, aut conferendo beneficium cum pacto pensionis solvendæ, quod simoniam saperet; sed ob Ecclesiæ utilitatem, aut necessitatem. Ita Pirhing.

1367 In his igitur casibus non beneficio, sed beneficiario confertur pensio imposita. Et inde remanet, quod nullus inferior Papa possit pensionem imponere, loquendo de pensione in ipso beneficio constituta, quæ quidem est servitus ipsi beneficio imposita, adeoque perpetua, quæ non beneficiarii morte finitur, sed transit ad successorem.

1368 Impositio, seu reservatio pensionis fieri potest, tam ante, quam post beneficii collationem, sed regulariter fit, cùm beneficium confertur. Semper tamen attendi debet, ut simoniæ periculum vitetur.

1369 Nam sive in præsentatione, sive in collatione beneficii, pactio de pensione solvenda sine auctoritate Papæ est simoniaca, *ex c. Tua nos 34. de simonia, cap. fin. de pactis, &c. Si quis objiceres, 7. 1. q. 3.* Ubi omnis pactio, & contractus onerosus circa beneficia prohibetur, & præcipitur, ut simpliciter conferantur. Ibique additur ratio; quia *quisque horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. v. dn. 1201. ad 1204. & 1209.*

1370 Hinc fit, quòd patronus, nedum non possit sine auctoritate Papæ, absque simoniæ labe, pensionem imponere, sed neque aliquid pro præsentatione recipere, *ex c. de jure 16. de jurepatr. ob rationem de num. 1325.* Qua de causa Princeps in præsentatione quam facit Pontifici, proponit simul pensionem, quam cupit imponere, & liberum consensum ipsius promovendi.

1371 Pariter Episcopus ipse beneficium conferendo, stando in jure communi, non potest sibi partem fructuum beneficii retinere, quia beneficia sunt sine diminutione conferenda, *rit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.*

1372 At potest Episcopus de consensu Capituli redditum beneficii vacantis, aut partem ob justam & necessariam causam ad tempus reservare, puta ad solvenda Episcopatus debita, vel fabricam Cathedralis, aut aliam communem causam. Sed non potest illos reservare directè in suos, seu mensæ, aut mensæ Capituli utilitatem; ita ibi.

1373 Subdit Pirhing, *in cit. lib. 3. tit. 12. §. 1.* *Quid si tamen confirmando aliquid exigeret, ut ex primis annis fructibus beneficiorum, in Diœcesi existentium, ad augendos Episcopi redditus, reservaret aliquid, observandum hoc est, etiam annis clara horum res prohibita sit, neque ulla simonia sit species, & malum etiam prohibitionem ex annatæ Pontificis solvendis trahere posse.*

1374 Pensionarius per se, & spectato jure communi, tenetur ad solvenda onera beneficio Ecclesiastico annexa, pro rata tamen pensionis, *ex reg. 77. juris in 6. Reatum cognoscat, ut sentiat in onere, qui sustinetur in honore.*

1375 Pensio, si sit imposita beneficio, eo vacante, & vivente pensionario, est solvenda ab administratore beneficii. Imò si beneficiarius aliquas annualitates omisit solvere, in quantum illas ad usus privatos consumpsit, onus eas solvendi transit ad hæredes illius, si aliquid ex ejus fructibus ad ipsos pervenit; quòd si nihil hæredes perceperunt, peti possunt à beneficiario successore, quia onus est reale, & impositum beneficio, adeòque cum eo transit pensionario vivente. v. n. 1365.

1376 Pensio cessat, & extinguitur, 1. per mortem pensionarii, 2. per matrimonium à pensionario contractum de præsenti, si pensio sit Clericalis; vel per promotionem ad Episcopatum, professionem Religiosam, vel per assumptam militiam, quia pensio æquiparatur beneficio, 3. si pensionarius libere pensionem in perpetuum remisit.

1377 Pensio Clericalis non potest vendi sine simoniæ labe, ex Bulla Pii V. benè verò pensio laicalis. Tamb. *in* 2. *lib.* 4. *d.* 10. *num.* 2. Castropal. *d.* 3. *de simonia p.* 13. *n.* 7. Anton. à Spir. S. *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 4. *sect.* 11. *n.* 336. *& alii apud ipsum.*

1378 Ratio primi, quia pensio Clericalis habet annexum titulum spiritualem, nam est jus percipiendi fructus ob officium spirituale, & saltem obligat ad recitandum Officium Virginis. v. n. 1361.

Ratio secundi, quia pensio laicalis non est annexa titulo spirituali, nec ex parte finis, nec ex parte subjecti.

1379 *Nec obstat* (Ait Ant. à Spir. Sanct.) *quòd illa pensio extracta sit ex aliquo titulo spirituali, nempè ex beneficio, ad hoc ut sit spiritualis. Nam etiam tertia decimarum laicis concessa, extracta sunt ex beneficiis: & tamen quia ad nullum officium spirituale ordinantur, vendi possunt, & de facto quotidie venduntur.*

Adde, pensionem non extrahi ex beneficio, prout

prout dicit munus spirituale, sed prout importat fructus temporales.

1380 Neque obstat, quòd pensionarius sit Clericus, si titulus sit laicalis, quia id materialiter se habet, ex num. 1362. Unde ex n. 508. non tenetur talis Clericus ad recitandum Officium Virginis, si pensio sit ei data, ut Clerico, nempè titulo Clericali, seu spirituali; ut expressè constat ex Bulla Beati Pii V incip. *Ex proximo*, 20. Septembris 1571. his verbis.

Ut quæcumque pensiones, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, ut Clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum Officium parvum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionem, fructuum, rerumque ipsarum amissionis ...

1381 Si tamen Beneficiarius pensionem propria authoritate redimat, simoniam non committit, Castropal. *cit. num.* 10. Tanner. *tract.* 1. *lib.* 4. *disp.* 10. *num.* 13. Anton. à Spir. S. *cit. n.* 339. & nonnulli apud ipsum, contra Navar. Scotum, & alios. Quia redemptio pensionis non est emptio alicujus juris spiritualis, sed extinctio debiti temporalis. Imò est quædam anticipata solutio, per quam non tollitur, nec dissolvitur jus, quod pensionarius habet ad recipiendos fructus; sed perficitur, & completur. Adeòque, qui pensionem redimit, non emit jus pensionarii ad fructus, sed anticipatè ei fructus, ad quos habet jus, solvit. Solet tamen auctoritas Pontificis ad redemptionem pensionis intervenire ob majorem securitatem, & ex stylo Curiæ.

1382 Illud certum est, quòd qui ex legitima licentia resignat beneficium cum onere pensionis, non potest facere pactum, ut constituta pensio postea redimatur; quia tale pactum, & onus, cùm sit pretio æstimabile, simoniam importat. Anton. à Spir. S. *cit. n.* 339.

1383 Ex his colliges, quòd aliud sit vendere pensionem, & aliud vendere fructus pensionis; nam vendere pensionem est vendere jus ad fructus, quod in pensione Clericali habet titulum spiritualem annexum, adeòque sine simoniæ labe vendi non potest, ut ex *num.* 1361. & 1378. Vendere autem fructus pensionis, est vendere rem purè temporalem, quæ quidem potest sine simonia pretio temporali emi. Et jus, quod consurgit in emptore ad illos fructus, non est jus spirituale, aut cui sit titulus spiritualis annexus, sed est jus omninò temporale, consurgens ex contractu materiali, & civili emptionis; non est, inquam, jus pensionarii, sed emptoris, qui proindè ut emptor fructus pensionis colligit, & recipit nomine pensionarii.

1384 Hac de ratione beneficiarius ipse, sine simoniæ labe, fructus beneficii quotannis, imò etiam sua durante vita vendit, non enim vendit titulum, & jus beneficii.

1385 Eadem pariter dicenda veniunt de præstimoniis, quæ titulo spirituali dantur. Nam præstimonia sunt quasi pensiones quædam à pinguibus beneficiis separatæ pro sustentatione pauperum Clericorum, ut in Clericatu proficiant. A pensionibus distinguuntur, quia præstimonia non sunt personalia, aut vitalitia, ut pensiones, sed perpetua, unde non extinguuntur per mortem ea habentium, sed per Prælatum Ecclesiasticum aliis transferri possunt. Ita Ant. à Spir. S. cum Com. *cit. n.* 501.

Q U Æ R E S

1386 *An pensione jam collata, possit Princeps imponere pensionario onus, ut partem pensionis sibi aut aliorum solvat.*

RESP. non posse, si pensionarius sit Clericus, nisi urgeant, & adsint conditiones relatæ in impositione gabellæ à n. 807. Constat ex dictis à n. 704. ad 714. Quod est verum, sive pensio sit Clericalis, sive laicalis, quia licèt fructus sit temporalis, est fructus Clerici, adeòque exemptus.

1387 Si verò pensio sit laicalis, & collata laico, recurrunt dicta à n. 791. ad 797. Illud certum est, non posse ad longum tempus imponere; quia id esset pensiones transferre, & pensiones transferri non posse sine licentia Papæ, decrevit S. Pius V *Const.* 73. *Sacrosanctum*, in *tom.* 2. *Bullar.* & Urb. VIII. *Sanctissimus*, in *tom.* 4.

De pensionibus, agunt Castropal. *part.* 2. *tract.* 13. *disp.* 2. *punct.* 11. Fagnanus *lib.* 1. *cap. Cùm in cunctis*, *de elect.* à *num.* 99. *ad* 105. *cap. Ad audientiam*, *de rescriptis* à *num.* 136. & *lib.* 1. *cap. Gravis*, *de restitut. spoliat. n.* 36. Pirhing. *l.* 3. *tit.* 12. Pichler *l.* 1. *tit.* 16. à *n.* 24.

CAPUT V.

DE MONIALIBUS.

1388 IN Monasterio, ubi est præfixus Monialium numerus, si augeantur reditus, possunt aliæ admitti juxta eorum incrementum, quia præfixus supponitur factus, ne Monasterium gravetur.

1389 Numerus Conversarum, juxta mentem Clem. VIII. non debet excedere tertiam partem Choristarum.

1390 Choristæ (minime Conversæ) afferre debent dotem pro sustentatione; quæ debet esse à S. Congr. aut ab Episcopo considerata considerandis taxata.

Debet præfigi æqualis pro Civibus, & exteris. Sac. Congr. 30 Septembris 1616. Non potest Monasterium plus, aut minus taxa recipere, sed plus est restituendum. S. Congr. 2. Maii 1596. Non minùs, ne Monasterium gravetur. Non plus, ne Simonia committatur. Non prohibetur autem, si aliquid ultroneo liberaliter porrectum, & virtutis causa, extra dotem elargiatur.

1391 Tertia Soror, ex S. Congr. 5. Septembris 1604. ducere debet duplicatam dotem, quarta Soror triplicatam, insuper tertia, & quarta carere voce. Sed in hoc attendenda est consuetudo, & praxis.

1392 Dos est solvenda, quando fit professio, minime prius, ne tollatur puellæ libertas; debet tamen prius apud personam fidelem Monasterio benevisam depositari, pro ejusdem Monasterii securitate: v. à n. 1107. ad 1111. item n. 899. & 900.

1393 Novitiæ, si ad sæculum redeant, restituenda sunt omnia utensilia, & bona, quæ pro se secum detulit, & sua sunt. Conc. Trid. *sess.* 25. cap. 16. Quod si intra Novitiatum moriatur, restituenda sunt hæredibus.

1394 Novitiatus debet esse unius anni integri de momento ad momentum; itaut si Novitia sine licentia ad brevissimum tempus exeat, animo deserendi Religionem, interrumpatur.

1395 Novitiæ voluntas explorari debet ante professionem. *An sit coacta, seducta, & an sciat, quid agat.* Trid. *sess.* 25. c. 17.

1396 Intra bimestre ante professionem facere debet renuntiationem bonorum, ex Trident. *sess.* 25. Quæ revocari non potest, nisi per testamentum, si tunc mori contingat. At si è Religione egrediatur, sive ante professionem, sive post, supposita professione invalida, renunciatio corruit; quia includit virtualem conditionem: Si validam professionem emittat.

1397 Novitia, si post primum quadrimestre infirmetur cum periculo mortis, potest ex indulto S. Pii V. professionem emittere. Potest etiam tunc renunciationem condere, aut testamentum.

1398 Professio facta ante annum vigesimum sextum expletum, tam pro viris, quam pro mulieribus, est invalida. Conc. Triden. *sess.* 25. c. 15.

1399 Moniales peccant, & excommunicationem incurrunt cogentes mulierem invitam ad ingressum Monasterii ad statum profitendum, vel ad habitum suscipiendum, aut ad professionem emittendam. *Prætorquam in casibus in jure expressis.* Quam pœnam incurrunt etiam consentientes, aut quovis modo cooperantes ad vim. Pariter peccant, & eandem pœnam incurrunt impedientes ingressum, aut professionem. Conc. Trid. *sess.* 25 c. 18.

1400 Vis, & metus injustus cadens in virum constantem, incussus à parentibus, aut alio homine, ad statum ingressus, & professionis, nullam reddit professionem, juxta loco citata, n. 1399.

1401 Quod si puella domi sit à parentibus gravibus angustiis pressa, & argumentis minis perterrita, non ad finem, ut statum Religionis eligat, sed ex alia causa, & puella Monasterium ingrediatur, & profiteatur, valida est professio, & libera, ob rationes adductas *in locis citatis*, n. 1399. non obstante gravi metu reverentiali. Ipsi verò parentes, si advertant puellam inde sumere voluntatem eligendi statum Monasterii, & à sævitie non desistant, mortaliter peccabunt, & censuram Trid. incurrent, per illa verba: *Quomodocumque coegerint.*

1402 Item, si vis gravis incussa ad finem Religionis & professionis sit justa, valida est professio, & illam incutientes non peccant, ut patet per verba Trid. *de n.* 1399. *Prætorquam in casibus in jure expressis.*

1403 Tres possunt contingere casus. Primus. Si constet, puellam votum Religionis emisisse, quod non sit relaxatum, unde cogi potest ad executionem voti promissi.

1404 Secundus. Si mulier matrimonio contracto, post bimestre concessum ad deliberandum de Religione, recuset matrimonium consummare; tunc cogi potest ad utrumlibet, ad consummationem scilicet, vel Religionem.

1405 Tertius. Si ambo conjuges sint jam

nu-

mutuo consensu Religionem ingressi, & unus professionem emiserit, alius verò voluntate mutata recuset professionem, potest ad illam cogi, ex speciali obligatione, quam libere assumpsit ad profitendum: qua ratione Clericus, Subdiaconatu libere suscepto, cogi potest ad votum castitatis emittendum, si illud recuset: vide dicta in impedim. matrim. de voto.

1406 In dubio de vi & metu professionem invalidante, standum est pro valore professionis, quia possessio stat pro professione, quæ est certa.

1407 Nota. Si parentes nobilis puellæ proponant, se ob insufficientiam dotis non valere nubere pari, uti propria conditio expostulat, & hoc, aut motivis similibus, ac veris, eidem suadent electionem Religionis, & inde puella Religionem profiteatur, valida erit professio, quia non fuit illata vis, sed propositio humana & honesta veræ convenientiæ status.

Eadem ratione; si puella profiteatur ob puram reverentiam Patris, aut alterum sui majoris cui displicere timet, valida est professio; quia non est timor injustus, sed fundatus in reverentia, quæ jure naturæ est parentibus debita, & timor reverentialis professionem invalidans non est, nisi ille, cui sunt gravia minæ ab extrinseco incussa ad finem extorquendi professionem.

1408 Quod si recensita puella professionem emisit cum expressa intentione nolendi se ad vota obligare, peccavit mortaliter, & pro tempore sequenti perdurat in continuo peccato mortali, ob continuum onus, quod habet obligandi se ad vota expressè, licèt occultum, & voluntate mutata, juxta dicta in impedim. matr. de Ordine sacro.

1409 Monialis transiens de uno in aliud Monasterium, debet novum Novitiatum perficere, quia debet novam professionem emittere. Et habilis pro uno, non censetur ad cætera habilis. Sanchez in summ. lib. 5. cap. 4. n. 12

1410 Moniales non possunt intra Monasterium Eucharistiam retinere. Ex Trid. sess. 25. cap. 10

1411 Possunt Corporalia, Agnus Dei, & similia, ut ea componant, & ornent, tangere.

1412 Non possunt habere ostium intra Ecclesiam, per quod possint e Monasterio ad Ecclesiam egredi. Greg. XIII.

1413 Non possunt erigi Confraternitates in Ecclesiis Monialium.

1414 Possunt esse testes in causis criminalibus Monialium; imò duæ sufficiunt ad condemnandum, quamvis duæ mulieres sæculares non sufficerent. Non possunt cogi, ut sint testes in causis sæcularium, nisi quando aliunde veritas constare non posset. Puellæ autem sæculares non sunt exemptæ à potestate sæcularis fori.

1415 Gaudent privilegiis & indulgentiis virorum sui Ordinis, quibus sunt capaces: v. n. 471

1416 Possunt per Procuratorem tenere infantes in Baptismo, quamvis non possint Monachi, qui sub ea prohibitione non comprehenduntur.

1417 Abbatissa eligenda esse debet ætatis annorum quadraginta expletorum, & professionis octo. Quòd si nulla talis in Monasterio reperiatur, potest dispensare Prælatus, ut eligatur, quæ trigesimum ætatis annum excedat. Monialis in infirmaria ægrotæ suffragium est suscipiendum per disquisitrices. Et servanda sunt dicta de electione à num. 1177.

Suffragia dari debent per scrutinium secretum à Monialibus professis, inter quas non veniunt Conversæ. Quantum ad ætatem suffragantium, standum est propriis statutis. Scrutinium, datis jam suffragiis, est disquirendum à Præside & disquisitricibus quoad numerum, an scilicet numerus suffragiorum sit conformis numero vocalium, quo peracto, scrutinium est publicandum, minimè quoad nomina suffragantium, quia hæc debent esse secreta sed quoad nomina, quibus sunt suffragia lata, & quoad numerum suffragiorum.

1418 Prælatus Monialium debet electioni præsidere, & suffragia recipere, haud intus Clausuram, sed ad Crates.

1419 Potest tamen Clausuram ingredi in visitatione, tres secum ducendo socios. Item in casibus magnæ necessitatis, & ad Sacramenta ministranda, secum probum ducendo socium, uti ducere potest Confessarius.

1420 Moniales monendæ sunt, ut saltem semel singulis mensibus confiteantur, & Eucharistiam sumant. Trid. sess. 25. c. 10.

CONFESSARII MONIALIUM.

1421 Non sufficit, si sint pro sæcularibus approbati, sed requiritur, quòd in specie sint approbati pro Monialibus. Approbatus pro uno Monasterio, aut pro una Moniali, aut pro una vice, non potest audire Confessiones alterius Monasterii, & respectivè alterius Monialis, aut alia vice, deputatione expleta. Clemens X. anno 1670, Superna, & vide infrà de Sacr. Pœnit.

Con-

1002 Confessarii Monialium, quae Regularium gubernio subsunt, non solum à propriis Praelatis, verùm etiam debent esse approbati ab Ordinario loci, qui tamen non potest deputare quem vult, sed eorum deputatio, & praesentatio, ad ipsos Superiores Regulares spectat: & ab eis per proprias litteras patentes est facienda. Greg. XV. in Const. *Inscrutabili*. Confessarium autem ad triennium à Superiore Regulari deputatum, non potest ab Ordinario limitari ad annum, sed est vel ad triennium admittendus, vel absolutè rejiciendus. Constat ex Epistola S. C. Episcop. & Regul. sub die 4. Maji 1620. Ordinario Cataniensi apud Matthaeuccium, [illegible] *de Confessariis Monialium*, verbis sequentibus.

Essendosi in Sacra Congregatione dell' Eminentissimi [illegible], che V. S. hà rappresentato in ordine all' approvatione fatta da lei per un sol anno del Confessore ordinario, deputato dal Provinciale della Provincia Osservante in [illegible], per le Monache del Monastero di S. Chiara [illegible], soggetto all' Ordine de' Minori Osservanti di S. Francesco, questi Eminentissimi miei Signori sono stati di parere, che ella, o ammetta il Confessor deputato à tempore il triennio, o assolutamente lo rigetti [illegible] dal principio dell' approvatione [illegible] Confessore [illegible] Et il Signore Iddio la prosperi.

1003 Moniales autem Monasterii non possunt virtute Jubilaei, aut Bullae Cruciatae, eligere Confessarium non approbatum pro illis, sed pro saecularibus, aut pro Monialibus alterius Monasterii. [illegible] *de Confessariis Monialium*. [illegible]

Quae afferunt, id posse virtute Jubilaei, quia [illegible] Jubilaei appareat, Summum Pontificem tempore illo universalis gratiae nullum velle excludere à libertate sua conficiendi peccata. Quod confirmant ex Const. 17. Urb. VIII. *Pontificia sollicitudo*, 18. Januarii 1626.

1004 Haec autem resolutio negativa procedit [illegible] *in generali concessione* [illegible]

1005 Secundò, sequitur ex Bulla Clem. X. [illegible] & ex Bulla Urb. VIII. *In sacrosancta*, sub die 19. Junii 1630. ut sequitur.

In speciali, &c. Nos, &c. Motu proprio, &c. Concessionum [illegible] *cujuscumque status, gradus, & conditionis, etiam speciali nota digna, quod indiscriminatim, etiam in Bulla Coenae Domini (hactenus contra) concessas, nec non in foro conscientiae, nec etiam in foro externo suffragari, aliorumque indultorum hujusmodi, quoad ad praedictam eligendi Confessarium, & ab iis absolvendi praedictos casus reservatos, etiam in Bulla Coenae Domini contentos, tum Fratribus, & Monialibus* [illegible] *Praelatorum, & aliorum quorumcumque Ordinum, &c. locum minimè habuisse, neque habere, neque illos ullo modo suffragari potuisse, neque posse, &c. sed nostra concessione* [illegible] *Fratres, & Moniales, quoad ad Sacramentum Poenitentiae, &c. ordinariae dispositioni suorum Praelatorum, & Sedis Apostolicae quoad* [illegible] *declaramus, &c.* [illegible] *&c. Datum Romae, &c. die 19. Junii 1630.*

Ubi per illa verba, aliorumque indultorum hujusmodi, excludit Jubilaeum, tam vetus, nec Bullam, nec Jubilaeum, quantum ad Sacramentum Poenitentiae, suffragari Regularibus, & Monialibus. Vide infrà, *de Bulla, Jubilaeo, & casibus reservatis.*

1006 Tertiò, etiam magis firmat sententiam Bulla ipsa Urb. VIII. n. 1005. citata pro parte opposita, non dicitur absolutè, ut Sanctimoniales eligere valeant Confessarios saeculares, vel Regulares ab eisdem Ordinariis locorum probatos, sed additur: *Ab eisdem Ordinariis locorum ad id probatos*, hoc est, ad munus Sanctimonialium Confessiones excipiendi probatos. Unde Bulla supponit Confessarium jam probatum pro illis. Generaliter autem approbatio pro saecularibus non confert approbationem pro Monialibus: [illegible] *Episcopi approbationem*, docuerat Clem. X. [illegible]

1007 Iisdem verbis usus est novissimè Innoc. XII. in Bulla Jubilaei anni sancti, quae incip. *Pontificia sollicitudo*, edita 18. Januarii 1700. ubi concedit Jubilaeum etiam sanctis Monialibus, & facultatem eligendi pro reservatis Confessarium. *Ab eisdem Ordinariis locorum ad id probatum*. Quod clarius. Vide infrà de Bulla Cruciatae.

1008 Id verum est, Ordinarius Jubilaei tempore debere pro eis approbare plures, sive saeculares, sive Regulares, quos apud publicaverunt, quosque Moniales ipsae exoptaverint, ex Decr. S. Congr. Episc. & Regul. 14. Martii 1620. apud [illegible] ut [illegible] Moniales pro majori suo spirituali solamine eligere valeant ad effectum Jubilaeum lucrandi, juxta mentem Pontificis.

1009 Quantum verò ad Religiosos, [illegible] posse

posse virtute Jubilæi sibi eligere Confessarium etiam sæcularem ab Ordinario loci approbatum, à quo à reservatis absolvantur, nisi aliud in contrarium in forma Jubilæi exprimatur, quod hactenus non est expressum, Tamb. *tom. 2. pag. mem. 37. n. 60.* Quia declaratio contraria Pontificum est expressè edita pro Bulla Cruciatæ, minimè pro Jubilæo, maximè cùm Jubilæum soleat ab ipsis Superioribus Regularibus Religiosis proponi.

1410 Reservatio casuum facta pro Monialibus, non comprehendit puellas sæculares ibi detentas, quia non sunt Moniales, nec Novitias, quia hæ in odiosis non veniunt nomine Monialium.

1411 Confessarii Monialium, tam Ordinarii, quàm Extraordinarii, esse debent ætatis quadraginta annorum, & specialiter pro Patribus Reformatis Ordinis Minorum de Observantia, declaravit Sacr. Congr. Concil. sub Alexan. VIII. 16 Novembris 1689. ut in Archivio Provinciæ in Conv. S. Mariæ Angelorum Panorm.

1412 Confessarius Ordinarius Monialium, non potest in eodem Monasterio deputari, nisi ad triennium. Sac. Congr. apud Gavantum. Quo elapso, potest pro alio Monasterio Ordinarius deputari, & pro eodem Extraordinarius. Imo qui in supplementum Confessarii Ordinarii per menses aliquot munus Confessarii in aliquo Monasterio exercuit, si Confessariorum Ordinariorum mutatio contingat, poterit ad triennium, mensibus illis non computatis, in eodem Monasterio pro Ordinario deputari, quia cùm simus in odiosis, Sacr. Congr. Decr. est benignè intelligendum de deputatione ordinaria, minimè accidentali in supplementum.

DE INGRESSU CONFESSARII ORDINARII.

1413 BRevier Mendo *in epit. verb. Moniales*, cum multis ait.

Potest Confessarius ingredi ad ministranda Sacramenta Moniali ægrotanti, non solum in periculo mortis, sed quoties ipsa pro sua devotione velit, seu quoties sana solebat Sacramenta recipere, etiam si id fuerit quotidie, nam in solatio spirituali non est privanda, quæ plus indiget ægra, quàm sana; atque est causa ingrediendi, neque sufficit licentia, quam habent, dum justa adsit causa. Similiter potest ingredi ad assistendum moribundæ, quousque è vita decedat. In ingressu autem ad sepeliendas defunctas, servanda est consuetudo cujusque Monasterii.

Imo potest etiam noctu ingredi ad assistendum moribundæ, si opus fuerit.

1414 In præmissis autem casibus, debet pro ingressu à Superiore habere licentiam nisi periculum sit in mora, & tempus non suppetat ad petendum. In quo casu periculi, in defectum Confessarii deputati, potest ingredi quilibet promptus Sacerdos ad Confessionem excipiendam moribundæ. Idem dic de Medico. Pelliz. *de Monialib. c. 5. n. 164.*

CONFESSARIUS EXTRAORDINARIUS

1415 EX Tridentino *sess. 25. c. 10.* est bis, aut ter in anno Monialibus ab Ordinario offerendus præter Ordinarium. Et quolibet vice assignari solet per integrum mensem, fere mense Januarii, Maji, & Septembris. Verba Trid. sunt: *Præter ordinarium autem Confessorem, alius extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus, bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium Confessiones audire debeat.*

1416 Per hoc autem non prohibetur, quin possit plures extraordinarios deputari; sed quoties opportunum judicaverit, poterit Prælatus paterna benignitate deputare, Pelliz. *de Monialib. c. 10. n. 250.* quia inclusio unius, non est exclusio alterius. Et hujus praxis, & monet Pelliz. *ibi.*

1417 Extraordinarius tempore deputationis pro Communione ministranda ad ostiolum Communionis, & maximè pro ingressu intra clausuram ad communicandum, ad infirmæ Confessionem excipiendam, seu ad assistendum moribundæ, indiget speciali licentia. Poterit tamen Prælatus Sacerdotem sæcularem, aut regularem, quem opportunum judicaverit, deputare, ut alicui infirmæ illius Monasterii assistat, & cuncta usque ad mortem præstet, quæ Confessarius ordinarius. Pelliz. *ibi. n. 259.*

1418 Confessarius extraordinarius deputatus pro uno mense ad audiendas Confessiones Monialium alicujus Monasterii semel in hebdomada, si in aliqua hebdomada non fuerit licentia usus, poterit ea uti alia hebdomada, ejusdem tamen mensis, non alterius, etiam si sequenti mense de novo pariter deputetur. Ratio desumitur ex verbis Bullæ Clem. X. *Superna, a. 1643 ait §. 3. Utrumque Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione, ex vi approbationis hujusmodi, aliarum Confessiones audire.*

Ex quibus verbis sequitur, intra mensem illum posse; quia pro eo non est expleta deputatio, sed durat: pro alio verò mense, etiam immediato, deputatio mensis prioris

est

est expleta, & deputatio, quæ sequi supponitur, est nova; unde non potest priore mense approbatio & licentia ad sequentem mensem extendi.

1659 Extraordinarius approbatus cum licentia semel in hebdomada, non potest bis, eadem die, puta mane, & post meridiem, ad excipiendas Confessiones accedere. Et multò minus potest bis accedere distinctis diebus ejusdem hebdomadæ, sub prætextu, quòd ly *semel* afficiat diem, & bis accedendo duobus distinctis diebus, ex illis duas diei medietates componet, quæ unum integrum constituunt diem viginti quatuor horarum.

Ratio est, quia si id verum esset, posset eodem duobus distinctis diebus accedere, sed cunctis ejusdem hebdomadæ diebus mane, & post meridiem, viginti quatuor computando horas, quæ sufficerent ad constituendum integrum diem, quod præter absurdum, molestiam affert. Ly *semel* igitur in hebdomada non afficit diem, sed actum accessus ad Confessiones excipiendas. Consilium perscrutando discrimen inter has duas licentias. Licentia enim concessa pro octo diebus, pro mense, pro die, distinguitur à licentia data pro semel, seu pro una vice, & omnino ex alio capite, nam si quæ licentia primo modo concessa afficit tempus, nempe octo dies, mensem, diem, &c. & sic poterit Confessarius singulis recensitis temporis diebus accedere, imò die, & post meridiem eorumdem dierum, quoties opus fuerit, quia actum ita exercebit intra tempus deputationis, super quod licentia cadit. Licentia igitur secundo modo concessa, cum distinguatur à prima, non afficit tempus, nempe diem, sed actum accessus, ac proinde sequitur, quòd recensitus Confessarius, virtute talis licentiæ, non posset bis eodem die, mane, & post meridiem, & multo minus sub distinctis diebus ad Confessiones excipiendas accedere.

Minime te pigeat lector, si molestum (nescio) aut risu dignum tibi hunc proposuerim casum, & repetierim, quoniam haud sine tædio relatum habui.

1660 Haud tamen tibi certum sit, quòd recensitus Confessarius, si dum confessionem excipit, ex aliquo accidenti ad breve tempus reversurus exeat, & redeat ad alias confessiones excipiendas, quas excepturus erat, licitè, & valide absque nova licentia redit, & excipit, quia id totum moraliter censetur unicus accessus, & unicus actus, atque complementum exercitii licentiæ.

1661 Idem dic, si habens licentiam pro una vice, ingressus in Monasterium ad excipiendum Confessionem ægrotæ, & post egressum, statim, antequam ad alia divertat, vocatur, eò quòd ægrota sit aliquius oblita peccati, redeat licitè, & validè absque nova licentia iterum ingrederetur ad ejusdem Confessionem complendam, quia moraliter est unus ingressus, unaque Confessionis perfectio. Pellizar. de Monialib. tract. 10. sect. 3. q. 9. ubi plures alios refert casus, à n. 100. ad 141.

1662 Licentia concessa Extraordinario ad ingrediendum pro Confessione infirmæ, extenditur ad socium, maximè si sit Regularis, qui debet secum ducere socium probum, atque maturum, qui nunquam à Confessario separatur, eoque Confessionem excipiente, in aliqua parte sistat, ut eum videre, ab eoque videri possit, non tamen ut Confessionem audire non valeat.

Dictus Confessarius in reditu suo debet per rectum iter exire, quod intelligitur recto tramite. At si per transitum officinas Monasterii circumeat brevi tempore, non peccare, tenent Miranda in opusc. ver. Monialibus n. 19. Pellizz. de Monialib. tract. n. 166. & 167. Sanch. Rodr. Miranda. Pesp. Bonac. & alii apud ipsum.

1663 Quando, & quomodo liceat Superioribus Regularibus, & Confessariis, ingredi Clausuram Monasterii ipsis subjecti, & proptè illud commorari, vide in Const. Alex. VII. *Felici* 1664. apud Lantuscam ver. *Moniales.*

Item, quòd possit Episcopus quoad Clausuram in Monasteriis exemptis, vide apud Marchesium ver. *Clausura Monialium.*

DE ALLOCUTIONE CUM MONIALIBUS.

1664 QUantum ad sæculares, etiam Ecclesiasticos, sunt attendenda edicta Ordinariorum, & Constitutiones Synodales, in quibus plura prohiberi solent.

QUANTUM AD REGULARES

1665 SUnt specialia Decreta à S. Congregatione edita. Et quamvis his non obstantibus Castropal. *part. 3. de P. 4. punct. 11.* Vidal. *in inquisit. mor. tit. de Monialib. inquis. 2.* & alii apud ipsum, & apud Verricelli *in qu. mor. tract. 8. q. 66.* teneant, accessum ad colloquendum cum Monialibus, etiam cum frequentia, non esse mortalem, sed ad summum venialem, seclusis circumstantiis extrinsecis pravæ intentionis, scandali, & periculi peccandi, hac moti ratione, quia prohibitio Decreti Sixti V. de anno 1590. cui cætera Decreta subordinantur, fundatur in præsumptione scandali, his verbis: *Ad removendam scandala, quæ oriri inde possent*. Et in cap. *Periculoso 20. cap. 5. de*, que *sedem ju. de Regul.* &c.

dæ-

[illegible] in præsumptione, non habet locum in foro conscientiæ, quando veritas est in contrarium.

1666 Communiter dicunt, esse peccatum mortale, etiam si nullum adsit scandalum, nec periculum, nec prava intentio. Verricelli tr. 4. q. 11. Donatus tom. 3. tr. 6. Et ut constet de mente S. Congreg. adducenda puto ejusdem Decreta.

1667 Principale Decretum est S. Congr. de anno 1590. jussu Sixti V. editum.

Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Cardinales, Sacræ Regularium Congregationi Præfecti, ad occurrendum scandalis, quæ quandoque possunt, aliisque vitiis, & incommodis, [illegible] de speciali, & expresso mandato S. D. N. Sixti Divina Providentia Papæ V. [illegible] facto, decreverunt, & mandaverunt, nullis posthac Religiosis, & cujuscumque Ordinis, gradus, qualitatis, & dignitatis existant (Superiore, aut Monasterii, seu domus cura [illegible], Visitatore, vel Visitatoribus, Confessarioque Ordinario, & Extraordinario, tum ad tempus deputandis, duntaxat exceptis) licere absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad Monasterium, seu domum quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis, ad colloquendum, sive tractandum cum eis, quod si aliquando mandato suo Superiores, aliquem Religiosum, ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas, in ipsarum Monialium, seu Sororum Ecclesia, sive Oratorio accedendum, sive extra clausuram confessiones, mitti contingeret, prohibuerunt, ne dicti Religiosi, nisi quæ sibi [illegible], Moniales, Sorores, aut quaslibet alias personas intra clausuram degentes, alloqui possint.

Quæ omnia & singula sub pœnis privationis officiorum, ac vocis activæ & passivæ ipso facto incurrendis, aliisque eorumdem Congreg. arbitrio pœnis servanda inviolabiliter observari.

1668 Quod Decretum fuit per eamdem S. Congr. anno 1625. confirmatum, & quoad Superiorum licentias moderatum, ut sequitur.

*Cùm alias, de anno 1590. per Sacram Cardinalium negotiis Regularium præfectorum Congregationem, de mandato fel. rec. Sixti Papæ V. circa accessum Regularium cujuscumque Ordinis ad Monialium Monasteria [illegible] decretum, quod nullis Religiosis cujuscumque Ordinis, gradus, qualitatis, & dignitatis existant (Superiore, aut Monasterii, seu domus cura excepto, & Visitatore, vel Visitatoribus, Confessarioque Ordinario, & Extraordinario, tum ad tempus deputandis duntaxat exceptis) liceat absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad Monasterium, seu domum quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis. Quod si aliquando, mandato sui Superiores, aliquem Religiosum ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum Monialium, seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis accedendum, sive extra Clausuram confessiones, mitti contingeret, ne dicti Religiosi in ea quovis colore Moniales, Sorores, aut quaslibet alias personas intra Clausuram degentes alloqui possint, sub pœnis privationis officiorum, ac vocis activæ & passivæ ipso facto incurrendis, aliisque eorumdem Sacræ Congregationis arbitrio, statuerunt, [illegible] Superiores Regulares [illegible] Decreto comprehendi, & quæ [illegible] ab eis, quàm ab Auditore [illegible] à Sacra Congregatione [illegible], & [illegible] non possit. Ampliùs sibi eadem Sacra Congregatione Patres Decreto hujusmodi innovando, & inviolabiliter observanda statuerunt: Verùm quia experientia compertum est, eorumdem ob pias & rationabiles causas, nisi ([illegible] casu) reperiatur, ut ab eadem Sacra Congregatione licentiam expeditam fuerit incommodum, vel [illegible] se, Regularibus [illegible] cum Monialibus [illegible] expediret, facto verbo cum Sanctissimo Domino Nostro Urbano VIII. & de Sanctitatis suæ expresso ordine, & mandato, facultatem tribuerunt [illegible] locorum Ordinariis, ut quoties sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint per quatuor vices ad summum, quolibet anno, cuicumque Regulari, ut Moniales sibi in primo & secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu conjunctas visitare, & alloqui possit, id vero non aliter, quàm servata forma infrascripta ad unguem, ut id nullo modo liceat diebus Festivis, aut in Adventu, Quadragesima, [illegible], & vigiliis, prædictaque licentia obtenta ab Ordinario, & ab eo, ad quem spectat, eam ostendere, adsistente Confessario Ordinario Monasterii, qui penes se retinere debeat, ibique assistat, & præsens sit, & auscultationi [illegible], non autem alias assistant, prædictaque licentia pro die, & hora certa, & in scriptis concedatur, in libroque Cancellariæ ejusdem Ordinarii adnotetur. Quod si prædicti locorum Ordinarii per plures vices, vel in ulteriori gradu conjunctis, aut aliter, quàm servata forma supradicta, licentias concesserint, vel permiserint, sciant se incursuros Sanctissimi Domini Nostri, & Sacræ Congregationis indignationem, rationemque reddituros. Regulares autem pœnas in supradicto Decreto contentas, ut si nullam licentiam obtinuissent, ne ipso facto incursuros esse addidit, & arbitrio Sacræ Congr. severiùs puniendos. Romæ 12. Kal. Decembris 1625.

1469 Et cum dubitatum fuerit, an supradictum Decretum Sixti confirmatum obliget sub mortali, S. Congr. sub die 1. Julii 1644 respondit:

Sacra Congregatio, attentis narratis, censuit, & declaravit, Regulares accedentes ad Monasteria Monialium contra formam decreti, quo hujusmodi accessus per Sacr. Congr. prohibetur, [illegible] *,* [illegible] *, & passivè,* [illegible]

1470 Nihilominus, quia plures Doctores permittebant, non esse prohibitam allocutionem per breve tempus, etiam per quadrantem horæ cum dimidio, successit Declaratio Sac. Congr. Conc. sub Clemente IX. ut sequitur.

Die 11. Maii 1669. Sacra Congregatio E. E. S. Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, [illegible] *, quod nemini Regulari, absque licentia* [illegible] *Monasteriorum Monialium adire, &* [illegible] *frequentare non debeant,* [illegible] *per breve tempus,* [illegible] *Moniales,* [illegible] *Clausuram* [illegible] *, &* [illegible] *, &* [illegible] *, & scandala* [illegible] *,* [illegible] *Regulares* [illegible] *, Congregationum, & Institutorum,* [illegible] *Monasteria Monialium,* [illegible] *, &* [illegible] *Regularibus,* [illegible] *, absque legitima facultate accedant,* [illegible] *Monialibus,* [illegible] *Clausuram* [illegible] *, & passivè,* [illegible] *Regulares* [illegible] *ad Monasteria Monialium* [illegible] *,* [illegible] *Apostolicæ Sedis* [illegible]

1471 Ex quibus Decretis, & Declarationibus constat, Sac. Congregationem sub mortali prohibere quamlibet brevem allocutionem: licet enim allocutio in se sit levis, considerata tamen sub fine extrinseco à legislatore intento, est materia gravis. Ita tamen legislatoris etiam brevem allocutionem prohibens, respectu bonum commune ad [illegible] tanda scandala, & pericula, quæ contingere solent. Pro quo latè in dicta [illegible] ad 14.

1472 Ad majorem, quia specialiter omnium Religiosarum & Sanctimonialium est solitudinem cellæ diligere, disciplinam regularem servare, Chorum frequentare, majori perfectioni studere, Deo mentem tenere, & Christum sponsum amare, à quibus solent hujusmodi allocutiones divertere, & sponsum displicere.

1473 Ad rationem in oppositum productam respondet Donatus ex Verricelli etc.

Non [illegible] *, quando fundatur in præsumptione falsi,* [illegible] *, quando fundatur in præsumptione* [illegible] *, &* [illegible] *, &* [illegible]

Ita pariter [illegible] *Monialibus,* [illegible] *, &* [illegible] *periculum.*

1474 Sub recensito Decreto non comprehenduntur scribentes, & mittentes litteras, quia loquuntur de alloquentibus. Attendendæ tamen sunt constitutiones particulares diœcesium, nam in aliquibus locis adest prohibitio sub excommunicatione, ut [illegible]

1475 Comprehenduntur alloquentes è domo proxima, aut via publica, Verricelli [illegible] 10. & Donat. [illegible] quia allocutio est principale, quod prohibetur, accessus verò est accessorium. Sed contra Dian. p. 3. tr. 2. ref. 48. Pell. 2. de Monial. c. 5. [illegible] & alios qui negant, quia pœna non debet extendi ad non expressa.

1476 Comprehenduntur alloquentes cum Novitiis, aut puellis educandis, in Monasterio degentibus, ut constat ex verbis Decreti, quod non solùm exprimit Moniales, sed etiam *[illegible] aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentem.*

1477 Non comprehendi alloquentem cum Abbatissa, tenent Verricelli [illegible] Dian. p. 3. tr. 2. [illegible] & alii contra Merollam, quia in odiosis, nomine Monialium non venit Abbatissa, sicut nomine Monachorum in odiosis non venit Abbas. Gloss. in c. fin. de sent. Panorm. Donat. p. 1. tr. 6. q. 19. n. 8.

Verumtamen est, quod Alex. VII in Const. *Sacrosancti*, prohibuit hujusmodi allocutionem cum Abbatissis Urbis Romæ.

Non

1078 Non incurrere in poenam pauperes publicamque quaestores pro eleemosyna sine dolo accedentes, docet Donat. tom. 3 tr. 6. q. 17 quia adest tacita licentia, publicum usus urinatis, alios, & praxis.

1079 Non incurrere socium Religiosi habentis licentiam, docent Verricell. tr. ... n. 17. cum Pelliz. Peyr. & aliis, contra Dellbene, quia par est ratio de connexis, & durum est illum ... assistere ...

1080 Denique pro plena hujus materiae notitia, Pelliz. de Monial. cap. 10. sect. 3. n. 677. habet:

„ Addo, quod cum Diana part. 3. tract. 2. „ resol. 104. & ante illum Peyrinus ... Const. „ 6. Pii V. n. 30. aliisque doctis recentioribus „ teneo, Religiosum non subjacere poenis latis „ contra Regulares ad Monasteria Monialium „ accedentes sine licentia, si absque Monialibus „ declarent casum aliquem conscientiae, cum „ talis locutio speciem habeat piae exhortationis, & alioquin cesset hanc prohibitionis in particulari, juxta ea, quae habet „ Diana part. 1. tract. 14. res. 94. & etiam „ consequenter ... concedere debent, Ordinarium posse ... Religiosum „ ad aliquod Monasterium Monialium causa „ ... (v. „ gr. ad componendam aliquam ... „ exortam inter Moniales, ad consolandum „ Monialem gravissima ... affectam, ad „ contradicendum in re praxi concernente bonum Monasterii, & aliis similibus effectibus,) in his quippe procedit eadem ratio, quae in casu a praefatis Doctoribus „ concesso. Nec obstat, quod S. Congr. in „ Decreto jussu Sanct. ... anno ... „ expresse statuit, nulli Regularium cujuscumque „ Ordinis, gradus, qualitatis, ac dignitatis „ (excepto Superiore, ac Visitatoribus respectu Monialium subjectarum, necnon „ Confessario tam Ordinario, quam Extraordinario) licere absque licentia expressa „ ejusdem S. Congr. accedere ad Monasteria quarumcumque Monialium ad colloquendum, seu tractandum cum eis; siquidem Sacra Congregatio per hoc non „ excludit casum pietatis, & charitatis, qui „ regulariter non praesumitur comprehensus „ sub generali prohibitione, juxta regulam „ *Non veniunt sub generali prohibitione, quae* „ *quis non esset verisimiliter prohibiturus, si in* „ *specie exprimerentur*: solum excludit casum, „ in quo Religiosus velit accedere ad Moniales tituli urbanitatis ad eas visitandas, „ v. gr. ad negotia saecularia tractanda, & „ similia. Verum cavendum est, ne nimis „ relaxetur rigor juris Ecclesiastici, adeo stricte vetantis accessum ad Moniales, nimisque facilis redderetur talis accessus, & tunc „ orirentur incommoda, quae jus intendit „ amovere per dictam prohibitionem, praeterquamquod accessus ad Moniales in praesenti casu quoad forum externum non ita „ facile posset justificari, adeoque sic accedens posset puniri ab Ordinario, qui inde „ posset graviter offendi, puniretque taliter „ accedentem. Unde ex Diana par. 9. tr. 3. res. „ 14. sit quod, quamvis opinio Peyrini superius allata admitti posset ut probabilis „ (pro qua ipse Diana citat Lezanam ver. „ *Moniales* n. 30. & Bord. tom. 1 res. ...) „ nihilominus in praxi non esset amplectenda, cum jura absolute vetent Regularibus „ accessum ad Moniales, non distinguendo „ inter collocutionem urbanitatis causa, aut „ pietatis, & lex absolute loquens absolute „ debeat intelligi, praeterquamquod sic elusoria esset prohibitio accedendi ad Moniales facta Regularibus, quippe qui semper „ impune loqui possent cum Monialibus, dicendo se cum iis locutos fuisse de rebus „ piis, &c. sic Diana his verbis concludit: „ *Unde quoad ... quoad forum* „ *internum*, ... *auctoritate Doctorum* ... „ rum, Lezana, Pelliz., & Bord. ... *sup.* „ *saltem in foro externo possunt Episcopi & alii Regularium ... Apostolica delegata ... unde ... ex ...*

Alia de Monialibus reperies in propria loc. v. De Praecep. in tom. 2 pag. 29 De Officio divino pag. 51. De Officio Defunctorum, Litaniis, &c. pag. 54. ad 59. De Administratione bonorum & dotis, pag. 92. De Largitione munerum, a pag. 101. ad 107. De Paupertate Religiosa, peculio, & vitio communi a pag. 108. ad 119. De Obedientia ... Praec. liberal. D. Praecepti, & Regula ... professione. De Votis ... Clausura, & casibus reservatis, in Sacram. Poenitentiae. De quodam casu Communionis, in tom. 3 n. 313.

Denique de Monialibus, aquae sunt, & plene Donat. tom. 3 & Pelliz. ambo per totum.

MONASTERIUM VIRORUM

1081 Quoad loca Clausurae, ingredi prohibentur sub excommunicatione reservata Papae, mulieres omnes cujuslibet conditionis, etiam Marchionissae, Comitissae, &c. etiam sine praetextu privilegiorum, ut fuse infra de casibus reservatis.

1082 Excipiuntur Reginae, Imperatrices, Principissae absolutae, & earum filiae, Domi-

tus tom. 1. *part.* 2. *tr.* 4. *quaest.* 9. quia in odiosis non comprehenduntur nomine mulierum. Et Bullae prohibentes, exprimunt Marchionissas, Comitissas, &c. minime Reginas &c. Unde ingredi possunt absque licentia Monasteria tam virorum, quàm mulierum, cum honesta familia, quae in ingressu Monasterii Monialium non sit virorum, sed mulierum.

1483 Fundatrices non possunt ingredi Monasteria virorum, nec Monialium. Rodriq. *in comp.* *re.* 19. n. 2. Donatus *ro.* q. 10. *& tom.* 3. *tr.* 1. q. 13. Contra Ferdinandum à Castro, & Gilul.

Quia Bulla Pii V. comprehendit mulieres omnes, cujusvis generis, & speciei. Solùm possunt ingredi Monasteria Minimorum, ex priv. speciali, & decl. Greg. XIII. qui declaravit, Bullam Pii V. non derogasse dicto priv. Minimorum; at non inde potest ad aliorum Monasteria extendi, quia (ut bene advertit Donatus) Greg. id dixit declarando, non ampliando, unde quoad aliorum Monasteria, non derogavit motui Pii V. qui absolutè prohibet.

1484 Non comprehenduntur in prohibitione puellae ante usum rationis, putà ante septennium. Nec pares pueri quoad Monasteria Monialium. Donatus cit. q. 9. Quoad pueros in Monasteriis Monialium, attendenda sunt edicta Episcoporum, quae solent prohiberi.

Introducentes, seu admittentes mulieres SS. incurrunt poenas Pii V. nempe suspensionem à divinis, privationem officiorum quae illis possunt esse materia peccandi.

1485 Clausura Monasterii, sunt septa exteriora, intra quae sunt loca, ad quae non est accessus communis utrique sexui. Unde, loca clausurae ea sunt, quae intra septa, seu ambitum Monasterii existunt, & una clausura clauduntur. Donatus cit. q. 11.

1486 Hinc mulieres non possunt ingredi hortos, si sint intra Monasterii septa, quia sunt pars Monasterii. Possunt verò, si sint distantes, aut contigui septis Monasterii, & ad eos fiat accessus, non transeundo per septa, sed extra, in quantum patet aditus extra.

1487 Possunt ingredi Sacristiam, si sit Ecclesiae contigua, unico solum pariete modo divisa, & ad eam non sit accessus per loca Clausurae, sed per Ecclesiam, aut per Chorum, quia est pars, & officina Ecclesiae. Secùs si ad eam pervenire non possint, nisi per Claustrum, & loca Clausurae. Donatus cit. q. 12.

1488 Possunt ingredi Claustra, quando in eis Missa, festa, aut divina Officia celebrantur. Item quando Processiones fiunt, Donatus cit. q. 3. Matthaucci *tr.* *Controv.*, Mendo *in Elec.* *tr.* *Monasterium*. Rodr. *in comp.* *re.* 17. ex vivae vocis oraculo Pii V. apud Donatum cit. quod fuse probat, non esse revocatum. Cui accedit praxis, & consuetudo. Verum tamen est (ut advertit Rodr.) quòd processio non debet fieri in fraudem legis.

1489 In aliquibus Monasteriis, ultra Claustrum interius, datur est aliud exterius, cum duabus januis, una ad publicam viam extra Monasterium, alia ad Ecclesiam, per quam ingredi solent mulieres, & recto tramite ad Ecclesiam accedere; hoc non habet rationem Clausurae.

1490 Ex Decr. S. Cong. Episc. & Regul. 4. Octobris 1658. tunc Conventus formatus reputatur, ut non possint sine censurarum & poenarum incursu ingredi, aut admitti mulieres, quando ibi adest Superior localis, puta Guardianus cum familia, etiam si locus non sit plenè muris, sepibus, aut fossatis circumdatus. Idem disponitur de sylvis contiguis, in quibus solent fratres deambulare. Secùs de sylvis, quae ad ligna inserviunt, & in quibus fratres non solent ordinariè deambulare. Nec quando Conventus est in fieri, ita ut solùm ibi commorentur duo, aut tres fratres pro cura fabricae, tunc non violatur Clausura, si mulieres admittantur ad cellas ubi fratres morantur; sed fratres sunt puniendi, & privandi, ut supra. Denique idem Decretum disponit, quòd ubi adest consuetudo, quòd mulieres inserviant fabricae pro manualibus, ferendo calcem, lapides, &c. etiam si Superior localis cum familia adsit, dictae mulieres ingredientes, pro servitio fabricae, Monasterii partes, non incurrant censuram, dummodò non accedant ad partes, ubi fratres habitant, dormiunt, & comedunt.

MONASTERIUM MONIALIUM

1491 Quoad Clausuram ingredi prohibentur sub censura, & poena tam viri, quàm mulieres excedentes septennium; ut infrà de casibus reservatis.

1492 Non potest Ordinarius licentiam Monasterium ingrediendi concedere matri, sorori, &c. causa visitandi filiam, aut sororem Monialem infirmam, etiam in articulo mortis, nec in habitus susceptione, aut professione.

1493 Potest Ordinarius licentiam mulieri nuptae, maximè nobili, concedere, ut in Monasterium se recipiat securitatis causa, si ur-

urgeat rationabile periculum mortis à marito inferendae, & alibi tuta non sit: curare tamen debet, ut quàm citiùs fieri possit, exeat, Pellizz. *de Monial. cap.* 5. *n.* 110.

1494 Potest Ordinarius licentiam ingrediendi exteris concedere ex causa rationabili, & necessaria. Necessitas sufficit, quòd sit moralis, & tunc habetur, quando opus exercendum concernit moralem Monasterii, aut particularis Monialis necessitatem, quae non potest commodè per [illegible] exerceri, Donatus [illegible] 10.

Quae licentia debet esse expressa, & in scriptis, ut exprimunt Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 5. idque etiam pro foro conscientiae, Pellizz. *de Monial. cap.* 5. *n.* 158. contra plures apud ipsum, qui tenent, licentiam in scriptis requiri solùm pro foro externo.

1495 Hinc de licentia expressa Ordinarii ingredi possunt Medici, Chirurghi, Confessarii, Architecti, Muratores, Fabri, Bajuli, Hortulani, Molitores, & similes. His, & Confessariis Ordinarius licentia dari solet generaliter ad semestre, trimestre, aut ad mensem, quo elapso, renovari debet. Praedicti licentiati, si ingrediantur pro libito extra causam necessitatis, incurrunt poenas ex Constit. Greg. XIII. *v. n.* 1504.

1496 Medicus non potest ingredi cum Practico, nec cum alio Medico, nisi pro causa consultationis in casu gravis infirmitatis, & ex speciali pro illis licentia. Et deberet incedere associatus duabus Monialibus maturis, & probis.

1497 Bajuli ingredi possunt ad ferendas res magni ponderis alicujus personae gravis extero, Monasterio tamen benemerito, juxta prudentem Superioris arbitrium, ut ibi depositae conserventur pro securitate, & custodia. Quas res ferre possunt tam bajuli ordinarii virtute licentiae generalis, illa durante, vel alii de speciali licentia.

1498 Si licentia non individuet bajulos, sed absolutè concedat Monialibus, ut necessaria suis usibus faciant deferri per bajulos, possunt Moniales variare, si velint, aut semper iisdem uti, nam cùm gratia non distinguat personas, nec nos distinguere debemus, Pellizz. *c.* 5. *n.* 163.

1499 Si bajulus licentiatus sit nominatim, tunc, si infirmetur, requiritur specialis licentia pro alio.

1500 At si eo infirmo, aut insufficiente, casus urgeat v. g. quòd sit introducendum frumentum, dictus curru, aut equis ducens rationabiliter morari non possit, sed statim recedere debeat; non possit tamen differri dilatio, nec expectari recursus pro licentia novi bajuli, aut pro eodem dictore. Pellizz. *cit. num.* 165. vult, quòd non possit alius substitui virtute epicheiae, sed quod sit expectanda licentia, quae pro licentiam expressam, & in scriptis exposcitur. In his autem casibus urgentibus potest habere locum consuetudo.

1501 Sartores licentiari posse ad ingrediendum, tenet Donat. *cit. q.* 25. *n.* 15. cum Bonac. quia Moniales nequeunt pannum commodè adaptare, & sorores, nec vestium mensuram sumere, si sartores non ingrediantur. Idem ducet de Carpentario *n.* 16. At non posse, dico cum Pellizz. *cit. num.* 122. Maximè loquendo de Carpentario, quia commodè mensuram calceamenti sumere possunt ex alio calceamento, aut in janua interiori aperta. Sic sartores; et si in aliquo casu sartores non valerent hoc pacto vestes *adaptare*, remittendum est Superioris judicio, qui si necessitatem dignoscat, utique potest licentiam concedere.

1502 Licentiari potest Oeconomus Monasterii ad reperiendam in Archivio scripturam quae à Monialibus reperiri non potest.

1503 Item Notarius cum testibus ad stipulandum testamentum Novitiae infirmae.

1504 Licentiari possunt Sorores tertiariae conservae ad serviendum infirmis, aut decrepitis, si Conversae sint insufficientes, Donatus *cit. quaest.* 10. & Pellizz. *citat. num.* 168. cum pluribus, quia tunc forent in casu necessitatis; quia non debent Moniales diu desistere à Choro. Et Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 5. absolutè loquitur *in casibus necessariis.* Et ibi poterunt permanere, usquequo sufficiant Conversae. Non posse autem ab Episcopo licentiari, si Conversae sint sufficientes, quia Episcopus licentiam dare non potest, nisi in casibus necessitatis.

1505 Foeminae saeculares admitti non possunt pro famulatu particularium Monialium extra casum necessitatis, sine S. Congr. licentia. Foeminae servientes cum licentia admissae, debent servare Clausuram, quod si semel egrediantur, non possunt admitti.

1506 Licentias concedere ingrediendi Monasteria exempta, seu Regularibus subjecta in casibus necessariis, non spectat ad Superiores Regulares privativè quoad Episcopum, sed cumulativè. S. Congr. 14. Nov. 1616. Superior Regularis debet eas subscribere post Episcopum S. Congr. 16. Febr. 1619. Et nihil debet addere, aut variare, Matthaeucci *tom.* 1. *verf. Clausura Monialium n.* 16.

1507 Possunt intra Monasteria admitti puellæ educandæ, quamvis earum ingressus non ordinetur ad finem Monachatum suscipiendi. Sex autem sunt servandæ conditiones. 1. Ut id fiat de licentia in scriptis Ordinarii, qui respectu non exemptarum est Episcopus, respectu exemptarum Superior Regularis. 2. Ut fiat de consensu Superiorissæ, & Monialium, capitulariter præstito. 3. Ut eo vestitu incedant, qui virginali pudicitiæ, & modestiæ convenit. 4. Ut nullam secum famulam ducant. 5. Ut eo tempore eamdem servent Clausuram, quam Moniales, ita ut si semel exierint, non possint redire. 6. Ut non ingrediantur minores septem annis, nec ibi morentur supra annos 25 suæ ætatis. Quo elapso tempore, si non eligat statum Monachatus, aut non exeat, Ordinarius debet ei præscribere tempus ad deliberandum; quo elapso, licet non incurrat censuram, cùm jura de hoc casu minime loquantur, peccat mortaliter, si habitum non suscipiat, aut exeat.

Hæ sex conditiones præscribuntur à Sacr. Congr. 31 Augusti 1575. pro Monasteriis, in quibus ex consuetudine aut designatione solent admitti educandæ.

1508 In aliis autem Monasteriis, ultra licentiam Ordinarii, requiritur etiam S. Congr. Episc. & Regul. licentia. Ex Decr. S. Congr. 27. Maji 1603. Pell. 2. tr. c. 5. nn. 176.

1509 Ulterius aliæ duæ requiri solent conditiones. Ut pro dictis puellis quolibet semestri alimenta anticipate solvantur. 2. Ut habitent in loco separato à Monialium dormitorio.

1510 Requiritur licentia S. Cong. ad conjugatas recipiendas, nisi in casu raro, ut in n. 1493. Item ad recipiendas viduas, nisi illæ ingrediantur ad Monachatum suscipiendum. Donat. tom. 1. tr. 5. q. 18.

1511 In licentiis, quæ solent à Papa concedi fœminis nobilibus ingrediendi Monialium Monasteria, plures solent conditiones præscribi, quæ sunt omninò legendæ & observandæ.

Inter alias est, ut ingrediatur associata à tribus matronis, quas semel electas variare, & mutare non possit, nisi aliquâ earum obitu eveniente, & quòd Monasteria ingrediatur pro tribus vicibus in totum, non autem contra singula quolibet anno.

Hinc fit. 1. Ut non possit tribus vicibus singula Monasteria ingredi, sed solùm tribus vicibus in totum. 2. Ut non possit ingredi cum duabus matronis, quia tres sunt præfixæ ad ejusdem custodiam, & conditio se habet, ut forma Brevis. 3. Ut eas electas non possit ad libitum mutare.

Quòd si aliqua infirmetur, sit absens, aut sine fraude recuset, tunc Pellin. de Monial. c. 5. n. 137. cum Peyr. & aliis putat, quòd aliam substituere possit, quia gratia est favorabilis; unde prohibere videtur mutationem sociarum voluntariam, minimè necessariam, ob maximè, quia ea propriè non dicitur mutatio, sed suppletio, ita ille.

1512 Moniales non possunt malefactorem fugientem intra Clausuram admittere; quia rigor Clausuræ prævalet privilegio immunitatis.

Quòd si casu janua aperta, ipse ingrediatur, tunc possunt satellites de licentia Ordinarii illum nolentem cogere, ut exeat. Imò si Superior longe absit, sufficit consensus Abbatissæ, & discretarum; quia mora hujusmodi malefactorum est periculosa, & timori saltem Sponsis Christi. Hic tamen vi extractus reponendus est in loco sacro, ut immunitate gaudeat, si non sit delinquens super criminibus exceptis, quia remotus fuit è loco sacro, & immuni.

Idem faciendum est, & servandum, si ad aliquam Monialium Ecclesiam confugiat. Pellin. de Monial. c. 2. nn. 131. ad 134.

1513 Eodem modo est respectivè discurrendum de ingressu quoad expellendos fures exire nolentes, & in similibus casibus necessitatis, & attendendum est, an periculum sit in mora.

EGREDI

1514 E Clausura non possunt Moniales professæ sub excommunicatione reservata Papæ, de qua infrà de casibus reservatis.

1515 Dantur autem à jure causæ necessitatis ad licitè egrediendum. Tales sunt epidemia, lepra, pestis, incendium, bellum, inundatio, ruina domus, & similes. Causæ epidemiæ, lepræ, pestis, debent esse omninò per ipsos Superiores, maximè per Ordinarios locorum, in scriptis approbatæ. Hic veniunt infirmitates contagiosæ, malum Monasterio, aut majori parti minantes.

1516 Incendium debet esse magnum, ita ut Moniales illud extinguere non possint.

1517 In causis incendii, belli, inundationis, &c. expectari debet Superioris licentia, & judicium, ipse namque debet prius sua & peritorum prudentia judicare, an causa sit gravis periculi, & necessitatis, & postea licentiam concedere, & providere necessitati simul, ac securitati. Quòd si tempus non suppetat, sed periculum sit in mora, tunc est necessarium Superiorissæ, & discre-

eorum consensu, Mendo cit. *Morales n. 15* Pellia. *de Mon. cap. 1. sect. 2.* Melphi. *in Comp. n. 12. ser. 7*

1518 Dat etiam Monialis ad fundandum, aut reformandum Monasterium, ad arctiorem Religionem, ratione incorrigibilitatis, &c. agunt Pellia. *c. 40. ad 54. & cap. 3 à num. 15. ad 21.* & Melphi. *cit.*

CAPUT VI.

DE RELIQUIIS.

1519 Reliquiæ insignes sunt Caput, Crus, Brachium, aut illa pars corporis, in qua passus est Martyr, dummodò integra sit, & non parva, legitimè ab Ordinariis approbata, Urb. VIII. in princ. Dens verò, unde auricula, digitus, &c vestes Sanctorum, &c non sunt Reliquiæ insignes.

1520 In Ecclesia, ubi est Reliquia insignis fieri potest Officium de eo Sancto

1521 Mortale, & sacrilegium committit, qui Reliquiam furatur, etiam devotionis prætextu, Com. quia devotio non dat jus ad nocendum, aut inferendum injuriam alteri. Dicastill. *tom. 1 p. 2 tr. 14. q. 16 n. 5.*

1522 Parvitas materiæ à mortali excusabit, si tria simul concurrant 1. Si sit pars minima 2. Si in Ecclesia illa sint aliæ ejusdem Sancti partes. 3 Si non sit Reliquia rara. Ob cujus conditionis defectum, mortale erit furtum minimæ partis Sanctæ Spinæ, aut Crucis. Diana *p. 5. res. 35.* quia minima pars talis Reliquiæ, ratione raritatis censetur notabilis. Et alias daretur aditus, ut per plura venialia furtula posset spoliari Ecclesia insigni & rara Reliquia, qualis est Crux, & Sancta Spina

1523 Non peccat laicus, si reverenter Reliquiam tangat, liquet ex usu fidelium, qui Reliquias ad collum appensas deferre solent, Bonac. *disp. 8 de leg. q. 1 punct. 4. n. 7*

1524 Et quamvis irreverentia sit, cum Reliquiis, aut Agno Dei fornicari, non est tamen talis, ut speciem sacrilegii contrahat, Bonac. *p. 2. de Relig. n. 8.* Bord. *res. 117 num. 34* quia non violatur locus sacer, aut persona sacra, aut Sacramentum & Reliquia solùm materialiter, seu concomitanter, & per accidens se habet ad fornicationem *v. n. 1533.*

1525 Reliquias repertas Sanctorum jam canonizatorum recognoscere, & approbare, spectat ad solos Episcopos de Theologorum, & aliorum piorum virorum consilio, antequam adorationi exponantur Conc. Trident. *sess. 25. in princ. c. de Relig. & Venet. ibid. Gavant. Eccles. post.*

Consilium Theologorum est tantùm consultivum, unde potest Episcopus contra illud decidere; attendere tamen tunc debet, ut proprium judicium sit rationabilius, & firmius. Quòd si non valeat se resolvere, sed sistat in dubio, recurrendum est ad Metropolitanum in Concilio Provinciali, & tunc Episcopi Concilii habent votum decisivum, quia sunt collegæ in exercitio Concilii, & à Concilio decisio petitur, non consilium. Requiritur autem major suffragiorum pars.

1526 Ad probandum & decidendum identitatem Reliquiarum, non requiritur evidentia, & certitudo physica; alias neque miracula pro canonizatione Sanctorum possent probari, quia quolibet miraculo posito, semper est intellectus, aliquid invenire, quod possit opponere, & locum dubitandi aperire, Diana *p. 2. tr. 15 res. 51* Ambr. Morales *apud ipsum*.

Sed sufficit certitudo *practica*, seu moralis, ex rationibus probabilibus orta, animum prudentis moventibus ad verisimiliter & piè credendum, ita esse, itant nihil sit, quod deduceat, aut contradicat. Constat ex verbis Conc. *Quæ veritati & pietati consentanea judicaverit.* Et ex *cap. Placuit de consecr. dist. 1.* ubi Reliquiæ illæ venerandæ dicuntur, quæ sunt certæ, hoc est, non evidenter, sed ex rationibus probabilibus. Et ille certus dicitur, qui probabiliter, non temerè credit, Mald. & Silv. apud Dianam *cit.*

1527 Hoc præmisso, pluribus modis potest identitas Reliquiarum probari. Primò, Bullis Pontificiis, aut instrumentis publicis, sive instrumentum sit confectum per personam Ecclesiasticam, sive laicam: Notario namque fides datur ob conditionem personæ publicæ & juratæ, ratione officii.

Secundò, probat scriptura authentica, subscripta scilicet à Superiore, & duobus testibus; vel quæ habet sigillum, & Superioris subscriptionem.

Scriptura non authentica, si sit antiqua, & apud Reliquias reperta, probat, Hostiensis *in capite 2. de Relig.* & ex pluribus juribus apud Grass. *p. 1. lib. 2. cap. 66. num. 19* Quod est verum, si non agatur de præjudicio tertii, tunc namque scripturæ non creditur, nisi sit subscripta, & authentica, *c. Cùm à nobis, de testibus.* Glossa *ver. subscriptione cap. 2. dist. 110.* Grass. *cit. num. 15* Vel nisi ex approbatione Reliquiæ vi talis scripturæ, aliquid certò moraliter sequatur, quod veritati Reliquiæ contradicat.

1528 Tempus antiquum dicitur, quod est sexaginta annorum. Bord. ex pluribus *ref.* 113. *n.* 45.

Pariter probant. 3. Memoria hominum, & traditio, seu publica vox. 4. Lapis marmoreus, aut inscriptio nomen continens Sancti, ubi Reliquia reperitur. 5. Juramentum probi hominis. 6. Conditio loci Altaris; quia Altaria non consecrantur sine appositione Reliquiarum.

1529 Reliquiæ, & Imagines adorantur eodem cultu, quo personæ; quia illis solum cultum relativum competit. Com. ex dictis à n. 169. de alienatione, & translatione. *v.* à n. 974. de venditione: *v. n.* 1105.

AGNI DEI

1530 POtiùs censendi sunt sacræ Imagines quàm Reliquiæ, quia Christum Dominum mysticè repræsentant. Clericatus *c.* 15. *p.* 25.

1531 Gregor. XIII. Const. 2. *Omnes certè studio*, sub excommunicatione ipso facto incurrenda, non tamen reservata, prohibet: *Ne quisquam Agnos Dei per Romanum Pontificem benedictos, depingere, minio notare, vel aurum, aut colorem superinducere, neque depingi, aut minuari facere, nec illos venales proponere, seu vendere audeat.*

1532 Unde non potest quis vendere Agnos Dei albos, ratione materiæ intrinsecæ. Azorius *tom.* 1. *lib.* 9. *c.* 9. *quæst.* 5. *ver. Quæres*, contra Dianam *part.* 3. *tr.* 6. *resolut.* 13. Bonac. Suarez, & alios apud ipsum. Ratio est quia Gregor. non prohibet de Agnis Dei benedictis picturam, & venditionem simul tamquam conjunctum, sed tamquam duos actus distinctos, ut constat per particulam *Nec*. Solùm fateor, quòd possit aliquid accipere ratione expensarum in asportatione factarum.

Dixi, *ratione materiæ intrinsecæ*; quia ratione materiæ extrinsecæ, auri, argenti, &c. quæ solent apponi, & extrinsecè ornari, vendi posse non est dubium.

1533 Non est sacrilegium dare Amasiæ Agnum Dei, aut Reliquiam, ex benevolentia, & gratitudine, licèt sit irreverentia. Sacrilegium tamen esset, si daretur in solutionem, ob injuriam rei sacræ; nam res sacra fieret pretium turpis lucri: *v. n.* 1524.

1534 Laicus eos tangens, si absit contemptus, non peccat, ex usu.

1535 In eorum confectione intercedit sacra unctio, eorum autem materia, & virtutes his explicantur versibus.

Balsamus, & munda cera cum Chrismatis unda.
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum.
Fonte velut natum, per Mystica sanctificatum.
Fulgura desursum depellit, & omne malignum.
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, & angit.
Prægnans servatur simul, & partus liberatur.
Dona defert dignis, virtutem destruit ignis.
Portatus mundè, de fluctibus eripit undæ.

CAPUT VII.

DE TENTATIONE DEI.

1536 TEntatio Dei, *est dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus aliquam perfectionem habeat*: est duplex, formalis una, & est, quando adest expressa dubietas de aliqua perfectione, ut si quis se det præcipitem è turri, ad experiendum, num Deus sit omnipotens, eum à læsione liberando, de quo dubitat, & hæc est mortalis: quia est gravis irreverentia, juxta illud dæmonis Christo: *Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant*. Implicita, & interpretativa alia; & est illa, cui præfata dubitatio deest, & tunc habetur, quando quis, licèt non intendat Deum tentare, petit tamen, vel agit, quod suaptè natura eo referri videtur; ut si quis in gravi morbo media naturalia omittat, nempè medicinam, sperans, aut petens à solo Deo effectum. Hæc ut plurimùm est venialis ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, aut parvitatem periculi; imò nullum peccatum, si justa causa adsit, v. g. Dei instinctus, necessitas, pia utilitas. per accidens tamen potest esse mortalis ratione materiæ, si sit periculum gravis mali; ut si quis advertenter in puteum se projiceret ad ostendendam Dei erga se providentiam.

Bonac. *tom.* 2. *pag.* 255. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 2. §. 1. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 1. *c.* 2. *dub.* 1. Bertaldus 1. *præcept. punct.* 5.

1537 De hæresi, fusè actum est *in tom.* 2. *n.* 258. *à n.* 289. *ad* 239. *& à n.* 281. *ad* 296.

DE

DE II. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non assumes nomen Dei tui in vanum.

CAPUT I.

DE BLASPHEMIA.

Satis dictum est in *tom.* 2. à n. 210. ad 221.

1538 Facere dæmonium sanctum, licèt in se sit blasphemia hæreticalis, in Regno tamen Siciliæ, ob consuetudinem, non reputatur blasphemia hæreticalis, sed simplex, ut *in tom.* 2 n. 215. Imò a viro dignissimo, & S. Inquis. Ministro, æquè perito, ac docto, audivi, idem per totam Italiam servari. Ex Declar. S. Inquis. Rom. de anno fere 1605.

1539 Et licet id sit regulariter verum, potest dari casus, quòd etiam in nostris Regionibus censeatur blasphemia hæreticalis, ex adminiculis, & circumstantiis; putà si quis dicat esse sanctum & sanctissimum, si non raro, sed cum frequentia, ad omnem animi motum, etiam levem, & si alias blasphemias, ac maledictiones hæreticales annectat. His de causis in nostro Tribunali elapso anno 1705. fuit declarata suspecta de levi, & trium annorum exilio punita mulier in hujusmodi blasphemiam dæmonem sancti afferens prorumpere.

CONVITIUM

1540 Si verbum contumeliosum in Deum, & Sanctos, semper est blasphemia, non sic in cæteras creaturas, nisi specialiter in eis Divina Bonitas reluceat, ut in cœlo, & terra

1541 Hinc si sit contra ventum, pluviam, locum, bestia, &c. est maledictio, & imprecatio, quæ non est in se mortalis, nisi fiat cum expressa relatione ad Deum, aut cum deliberato desiderio damni proximi Similiter de parentibus, & de aliis, quando filiis, aut amicis mala imprecantur, quia regulariter id non solet procedere ex odio, sed ex impatientiæ impetu, peccarent autem mortaliter contra charitatem, si advertenter, & deliberatè gravia illa mala desiderarent.

Mastrius *in Theol. mor. disp.* 11. *q.* 3. n. 40. Bonac. *tom.* 2 *pag.* 452. Joan. de la Cruz, *pag.* 15. Tamb. *tom.* 1 *lib.* 2. c. 4 §. 4. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 2. c. 2. Fenrch. *de blasph.* Bertaldus 1. *prac.*

CAPUT II.

DE JURAMENTO.

1542 Juramentum, *est invocatio tacita, vel expressa divini Numinis, tamquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei*. Differt à voto, 1 quia Deum ut testem respicit, votum ut objectum, 2. quia votum non obligat, nisi sit de meliori bono; juramentum verò factum homini, obligat etiam si non sit de meliori bono, ratione fidelitatis, dati. *Factum homini*; nam si erit juramentum promissorium factum Deo, sequitur naturam voti.

1543 Quando dicitur: *Juro hoc esse falsum*, nil addendo, non est juramentum. Alloza *ver. Juram.* ex Villal. quia non habetur invocatio expressa, aut tacita divini Numinis. 1. Quia hoc verbum *juro*, est de se indifferens, & conjungi potest tam cum invocatione divini Numinis, quàm cum invocatione alicujus creaturæ, in qua divina bonitas specialiter non relucet; ut *juro per fidem hominis honorati &c.* 2. Quia non habetur invocatio expressa Dei, ut constat nec tacita, seu virtualis, qualis esset, si fieret per Sanctos, aut per creaturas, in quibus specialiter divina bonitas, seu veritas relucet; quoniam nil tale additur. corroboratur ex regulis juramenti.

1544 Quod est verum, nisi ex circumstantiis aliud intelligatur, nam si interrogatus sub vero juramento de veritate, tu dicas. *Juro*; jam es determinatus ad juramentum

1545 Non sunt juramenta, *In mea conscientia, Per fidem meam, Per fidem Sacerdotis, Religiosi, hominis honorati*, Mendo *ver. Juram.* quia non habetur respectus ad divinum testimonium, sed ad fidem hominum, & ad fidem, quæ præstari debet Sacerdoti, Religioso, Nobili, &c. Pariter, *In veritate ita est* ex vi sermonis non est juramentum, nisi intendatur prima veritas

1546 Eadem ratione non sunt juramenta, *Sum infamis, Amputentur mihi manus si mentior*. Gobat *tom.* 3 *de jur.* n. 489.

1547 Sacerdos jurans coram Judice tacto pectore Sacerdotali, præstat verum juramentum; quia ex communi acceptatione, & usu, hæc forma jurandi exigitur à judice cum respectu ad primam veritatem, ut testem.

1548 Dicere: *Damnata sit anima mea, Moriar, Utinam non discedam hinc, &c.* sunt vera juramenta execratoria.

1549 Non sunt juramenta *Corpo di Dio, per Dio, per vita mia, &c. che me l'hai da pagare*, Alloza, & Mendo *cit.* quia nec dicuntur animo jurandi, nec accipiuntur ut juramenta, etiam a mulieribus, sed sunt quidam modi comminandi & loquendi ad excandescentiam alicui exprimendam, & indignationem.

Hujusmodi saepe sunt juramenta muliercularum verberandi filios. Imò verum juramentum mortale non erit, si fiat ex vehementi ira, aut passione, ut jurans non plene advertat.

1550 At si dicas *Per veritatem meam*, non imprecando, sed enunciando aliquid esse verum, vel falsum; est juramentum, non minus quàm quando enuncias, *Per animam*. Pariter juramenta sunt, *Coram Deo, quod non mentior, Deus scit me dicere verum*.

1551 Hoc autem. *Deus scit meum confirmatum, Si dico verum, Si mentior*, non est juramentum; quia est propositio aequivoca, & semper servat veritatem, sive id, quod dicis, sit verum, sive falsum.

Imo dicere, *Testis est mihi Deus, Deus scit, quod dico*, si enunciative tantùm dicantur, ita ut solùm intendas enunciare, quod Deus videt; non sunt juramenta: bene verò, si invocative, ut intendas Deum in testem tui dicti invocare. Alanus pag. 310. n. 14.

1552 Nec est juramentum ex vi sermonis. *Tanto Angeli compare all' anima mia, quanto doppo haverne una*, nisi dicatur cum animo jurandi, quia non habetur respectus ad divinum testimonium, sed est modus loquendi, quo exaggerari solet quantitas peccatorum alterius.

1553 Hoc verbum *Per Dio*: quo solent Idiotae in Sicilia uti, non est juramentum, quia non intenditur invocari Deus, sed est verbum assumptum solùm ad propriam passionem exaggerandam, imò plures id proferunt materialiter tamquam phrasim, nescientes, quid significet.

1554 Non est juramentum jurare per creaturas, in quibus nil divinae bonitatis specialiter relucet, ut si dicas *Juro per hanc barbam per hunc capillum, &c.* quia non censentur adduci cum relatione ad Deum. Est autem juramentum, cùm quis jurat per creaturas, in quibus Deus aut ejus bonitas specialiter elucet, nempè per Sanctos, per sacramenta, per coelum, & terram, animam, &c. quia tunc intelliguntur ejus creator, inhabitator, &c.

1555 Jurare per creaturas ordinarias, est juramentum, si adducantur in obliquo Deus v. g. *Juro per hunc panem Dei*; vel si intendat adducere Deum in testem.

1556 Quando quis ex industria unum digitum supra alium apponit, sed verum Crucem non efformans, dicit *Juro per hanc Crucem* non est juramentum, quia non absolutè per Crucem, sed per Crucem tunc efformatam, quae reverà efformata non est.

1557 Dicere, *Sicut Deus est verus, Sicut verum est Evangelium, &c. ita hoc est verum*: Si intentio sit adducere divinam veritatem in testem, & insuper comparare humanam veritatem cum divina, ut illa sit tanta, quanta divina; est juramentum, & blasphemia. Si intentio sit adducere divinam veritatem in testem, at non comparare, bene verò aliqualiter veritatem humanam divinae assimilare, hyperbolicè loquendo, (ut communiter proferunt,) est juramentum, sed non blasphemia. Denique si intentio sit aliqualiter assimilare, at non adducere divinam veritatem in testem, sed solùm enunciative proferre; nec juramentum erit, nec blasphemia.

JURAMENTI DIVISIO.

1558 Dividitur 1. in Assertorium: *Quo aliquid affirmatur, vel negatur*. 2. Promissorium. *Quo aliquid promittitur* 3 Contestatorium *Quo Deus simpliciter ut testis invocatur*. 4. Execratorium, seu imprecatorium: *Quo Deus non solùm invocatur, ut testis, sed ut judex, vel sui vindex, nisi sua dicta veritati correspondeant*, ut, Si hoc non fecero, vel si non est verum, tollat me Deus subitanea morte: 5. Comminatorium. *Quo quis alicui promittit malam poenam* v. g. Per Deum te verberabo. in quo duae sunt malitiae species distinctae in confessione explicandae, una contra charitatem, quae vult alteri malum, altera contra reverentiam, quia ad illud abutitur authoritate Dei, qui malum abhorret.

JURAMENTI COMITES.

1559 Ut bene fiat, requiruntur tres comites, seu conditiones *Veritas, judicium, & justitia* Jeremiae 4. *Et jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia*. Veritas consistit in hoc, quòd res sit vera, aut ex gravi ratione, vel bona fide putetur vera. Judicium, ut scilicet juramentum non fiat sine necessitate, gravi causa, aut utilitate, sed cum prudentia. Justitia exposcit, ut quod juratur, sit res licita, & honesta. Si desit veritas, est peccatum mortale, & dicitur perjurium, perjurium enim *est juramentum, cui deest veritas*. Si desit judicium regulariter est veniale Si desit justitia, erit grave, vel leve, juxta gravitatem, vel levitatem materiae. Contra primam conditionem non potest dari parvitas materiae, quia veritas consistit in indivisibili: bene verò contra secundam, & tertiam;

[illegible] *prop.* 10. ab Innocent. XI. damn.

1560 In juramento promissorio, in interiore non datur parvitas materiæ, datur tamen in executione; hinc si jurans habeat animum non adimplendi, quod promittit, vel non promittendi, vel juret impossibile aut quod credit se facere non posse, peccat mortaliter ex defectu veritatis, seu animi adimplendi, quæ est gravis irreverentia in Deum, si vero in executione ex summa, quam promisit, partem detrahat, non peccat mortaliter [illegible] *prop.* [illegible] ab Innoc. XI. damn. [illegible] Ann. 1665.

1561 Qui vovet, jurat, aut contrahit matrimonium cum animo non se obligandi ad votum, juramentum, aut ad aliquod ex tribus bonis matrimonii, peccat; sed votum, juramentum, aut matrimonium est invalidum, qui verò vovet, jurat, aut contrahit matrimonium cum animo non adimplendi votum, juramentum, aut tria bona matrimonii, sed impediendi v. gr. prolem, peccat sed validè vovet, jurat, aut contrahit. Ratio est, quia primus animus respicit actum primum, & substantiam voti, juramenti, & matrimonii, secundus verò actum secundum, qui accedit actui primo.

1562 Ad jurandum extra judicium sufficit usus rationis, & etiam sufficiens ad mentiendum, & peccandum.

1563 Juramentum potest per procuratorem præstari, nisi aliud jure aut consuetudine provisum sit, hinc non admittitur procurator ad testificandum. Non sufficit autem generale, sed requiritur speciale mandatum, quia debet procuratori constare, quòd dominus rem pro certa habeat, aut quòd ex animo promittat, alioquin peccabit, & dominus manebit obligatus, minimè ex juramento, sed ex contractu ob facultatem generalem ad contrahendum, si contractus sit validus.

1564 Consuetus sæpè jurare cum veritate non peccat mortaliter.

Consuetus verò *jurare* sæpè verum, sæpè falsum, sine advertentia, an sit verum, vel falsum, peccare mortaliter, & esse in statu peccati mortalis, omnes ferè tenent plures [illegible] & omninò certa est regula, ad peccatum actuale mortale requiri, ut actus sit voluntarius, adeòque cum plena advertentia, & libertate.

Hic igitur non peccat mortaliter, Alexan. [illegible] tenetur tamen sub mortali, fugere occasionem proximam, quia ludum, aut familiaritatem ejus, qui est ei occasio sæpè faciliùs pejerandi.

Peccat autem mortaliter, qui advertenter jurat, si nullam rationem habeat ad id, quod jurat, sit ne verum, aut falsum; quia periculo pejerandi se exponit.

1565 Juramentum non adimplere in re levi est veniale.

Qui jurat recitare singulis diebus unum *Ave*, & in fine anni nullum recitavit, non peccat mortaliter: qui verò jurat dare pauperibus singulis diebus unum obolum, in fine anni, si nullum dedit, peccat mortaliter, quia priores materiæ non coalescunt, benè verò posteriores, patet de eo, qui singulis diebus omittit minorem partem Officii de præcepto, & de eo qui singulis diebus unum furatur obolum. Idem dic de voto.

1566 Paganus jurans falsum per falsos Deos peccat mortaliter, non quia sit verum juramentum, cum non sit invocatio divini Numinis, sed in sua existimatione, quia putat esse verum juramentum. Sicut ex conscientia erronea peccat, quia violat præceptum, quod putat habere, licet reverà non extet. Si autem postea Paganus cognoscat, suos Deos esse falsos, non tenetur amplius ad juramentum, quia reverà nullum fuit, sed solum tenetur stare promissis ex fidelitate.

1567 Hinc peccat mortaliter, qui sine necessitate inducit Paganum ad jurandum per falsos Deos, ut cooperator ad actum Religionis indebitum, si quod juratur, est verum: insuper ad perjurium, si quod juratur, sit falsum, non peccat, si cum necessitate, & legitima causa. Aliena ver [illegible] Ant. à Spir. S. [illegible]

1568 Pari ratione, peccat mortaliter, si inducis alium ad jurandum falsum, quod ille putat esse verum, ob irreverentiam, quam ipse præstas Deo, quem reverà invocare facis ut testem falsitatis, licèt ille à peccato formali excusetur ob bonam fidem.

QUÆRES

1569 *An liceat exigere juramentum ab eo, quem scis certè esse pejeraturum, vel juraturum per falsos Deos?*

1570 Certum est, 1. Nemini licere inducere alium ad falsò jurandum, vel ad jurandum per falsos Deos, quia cùm sint actus ab intrinseco mali, nulla ratione cohonestari potest eorum petitio.

1571 Certum est, 2. Non esse mortale, nequidem veniale, justa existente causa, exigere juramentum ab eo, quem tibi non constat esse falsò juraturum, aut per falsos Deos; quia in dubio, delictum de nemine est præsumendum, aliàs nunquam liceret.

1572 Certum esse debet, 3. Non esse licitum sed mortale, exigere juramentum ab eo, quem certò scis esse pejeraturum, aut per falsos Deos juraturum, si nulla extat legitima causa, sive ille non sit paratus, sive paratus ju-

rare, quia quilibet tenetur ex charitate, proximi peccatum vitare, si absque suo incommodo possit, ut de cooperatione.

Difficultas igitur est, necessitate, seu legitima causa existente.

1173 Esse tunc licitum, sive in judicio, sive extra, docent *Tamb. tom. 1 lib. 3 cap. 1 §. 4. Ant. a Spir. Sanct. & Doctores communiter apud illos, quia solo omnino excusat a culpa, quando exposcitur opus ex se indifferens, licet sciatur aliud opus esse peccatum faciendum.* Sic peccatum imputatur ipsi juranti, qui potest illud non facere, quodque ipse petens non tenetur impedire cum suo detrimento.

1174 Justam causam dicunt esse, in judice, si exigat ratione officii, in persona privata, si exigat ratione sui juris tuendi, vel exposcendi, fraudes detegendi, pacta firmandi, aut ex alia honesta causa, & in Principe ratione foederis firmandi. Ita docent Doctores communiter.

1175 Tu tamen non potes levare, quod D. Aug. *ser. 10 ser. 2 de* De collat. S. Jo. Bapt. scripsit. Audi quaeso Augustinum.

» Sermo 10 consiliis vestris, quod dico: » ille autem, qui hominem provocavit ad ju- » rationem, & scit eum falsum esse jurate- » rum, vincit homicidam, quia homicida cor- » pus occisurus est, ille animam, imò duas » animas, & ejus quem jurare provocavit, & » suam. Scis verum esse, quod dicis, & fal- » sum esse, quod ille dicit, & jurare com- » pellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce pe- » rit: tu quid invenisti? Imo quia & tu peri- » sti, qui de illius morte te satiare voluisti. » Aliquid dicam, quod nunquam ad chari- » tatem vestram in hoc populo, quod contigit in » hac Ecclesia. Fuit hic homo quidam sim- » plex, innocens, bene fidelis, à multis ve- » strum, id est, Hipponensibus, imò ab omni- » bus cognitus: Tutuslymeni vocatus. Tu- » tuslymeni quis vestrum non novit, qui » estis cives ab illo audivi, quod dico. Ne- » scio quis negavit ei, vel quod ei debebatur, » & hominem fidem se commisit. Commotus » provocavit eum ad jurandum, juravit » ille, ille periit, sed illo perdente, ille » penitus periit. Dicebat ergo iste Tutusly- » meni homo gravis, & fidelis, ipsa nocte se » exhibitum fuisse ad judicem, & cum ma- » gno impetu, atque terrore se pervenisse ad » praebedentem excelsum quemdam, & admi- » rabilem virum, cui parebat Officium homi- » num excelsorum, jussum fuisse perturbatum » retro revocari, & interrogatum fuisse his » verbis. Quare provocasti hominem ad ju- » rationem, quem sciebas falsum esse juratu- » rum? Respondit ille: Negavit mihi rem » meam. Responsum est illi: Et nonne melius » erat, ut rem tuam, quam exigebas, perde- » res, quam animam hominis illam falsa jura- » tione perimeres? Prostratus est, jussus est » caedi. Caesus est tam graviter, ut in dorso » ejus plagarum vestigia apparerent; » sed dictum est illi: Postea quam emendatus » es, parcitur innocentiae tuae, de caetero » cave ne facias. Fecit quidem ille magnum » peccatum, & emendatus est; sed multò gra- » vius peccatum faciet, qui post illum meum » sermonem, & illam meam admonitionem, » & exhortationem, tale aliquid fecerit: ca- » vete a falsa juratione.

His igitur praemissis,

1176 Dico 1. Licitum est personae publicae ut publicae, minime personae privatae, exigere juramentum ab eo, quem certo scit esse perjuraturum. D. Bonav. *in lib. 3. sent. dist. 39. art. 2. q. 3.* & D. Thomas *2. 2. q. 98. art. 4.*

Rationem desumunt ex auctoritate relata D. August. quia loquendo de persona privata (de qua loquitur Aug.) nulla potest assignari justa causa, justa namque causa maxime esset tuitio juris, recuperatio rei, firmatio veritatis, pacti, &c. nil autem horum, imo contrarium obtineretur per juramentum falsum; eo quippe cum fallaciter jurante, rem non esse tuam, tibi non debere, quod dicis &c. rem tuam non recuperas, sed potius perdis, imò hoc tua malitia, insuper animam proximi perdis. Nec puto etiam privatae personae dari aliud remedium. Ex ipsis igitur, quod certo scis aliquem esse perjuraturum, cessat justa causa exigendi ab eo juramentum, jus namque est tuendum cum fructu, aut cum spe fructus; minime cum certo damno, maximè animae alterius, sine ulla spe fructus.

1177 Hinc non alia ratione Doctores à peccato excusant petentem mutuum à mutuatario, quem certo scit mutuaturum sub usuris, nisi ex necessitate, & utilitate, quam revera inde obtinet, ut supra n. 171.

Tum quia tunc privata persona potest jus suum prosequi recurrendo ad Superiorem.

1178 Loquendo autem de persona publica, ut talis, adest justa causa; quia judex illud juramentum exigit ex juris ordine, & jus publicum, ac commune utilitas praevalet cuilibet juri privatae personae, unde licite potest juramentum exigere ab eo, quem certò scit esse perjuraturum.

Et licet judex non prodesset privatae personae laesae per recuperationem rei, quam illa petit, prodesset communitati; primò, quia hoc cedit in aliorum exemplum, ut ab injus-

tum,

rint, & injustitiis abstineantur, ne in has angustias devenirent afficiendi se, si non poena corporis, poena animae, falso juramento. Secundo, quia, si non posset licite judex exigere juramentum ab eo, quem certò scit esse pejeraturum, possent pervertè fingere se certò pejeraturos, ut sic à judicis interrogatione eximerentur, quod cederet in maximum Reipublicae damnum. Ecce in persona publica, publicam utilitatem, justam causam.

1179 Dico 2. licitum est tam personae publicae, quàm privatae, necessitate, seu justa causa existente, exigere juramentum à Pagano, quem certò scit esse juraturum per falsos Deos. D. Bonav. & Doctores communiter.

Ratio est, quia talis petitio juramenti à Pagano, quam facit Christianus ad tuendum jus suum, ad firmum reddendum contractum, pactum, &c. est utilis tam ipsi personae privatae, quàm communitati fidelium; nam Paganus, cùm putat se peccare suum juramentum per falsos Deos factum frangendo, fortius illud servat, quàm plures fideles. Si autem talis petitio juramenti à Pagano non liceret Christiano, privarentur Christiani, agendo cum Paganis, principali vinculo sua jura, & pacta firmandi, quale est juramentum; quo vinculo gauderent solum Pagani agendo cum Christianis, quod cederet in maximum detrimentum, & praejudicium Christianae Reipublicae, & Christiani in sociabilitate, & juribus evaderent pejoris conditionis Paganis; communis autem utilitas, & publicum bonum praevalet cuilibet privato bono. Hinc Gen. 31. Jacob recepit juramentum à Laban Idololatra, & Mach. 8. Judas à Romanis Idololatris.

1180 Dices 1. Qui recipit juramentum per Idolum factum, consentit illi: illud est malum, igitur consentit malo, ergo peccat.

Respondet D. Bonav. cit.

„ Quod in juramento facto per Idolum, duo est considerare; videlicet ipsius Idoli venerationem, & exterioris verbi confirmationem. Habendo respectum ad primum, nulli licet juramentum ab Idololatris recipere, nec exigere, nec facere; quia Idoli veneratio est omninò detestanda: Si verò habeatur respectus ad secundum, sic licitum est ab eis recipere juramentum, maximè pro utilitate communi; & sic recepit Jacob pro pace suae posteritatis, & Judas pro pace gentis suae: & sic Christiani à Saracenis recipiunt pro pace, & utilitate communitatis, &c. Qui recipit juramentum per Idolum factum, non consentit Idoli venerationi, sed veritatis confirmationi, ut firmum sit verbum, & solidum maneat pactum: quantùm ad hoc non est ibi peccatum; quia recipit quod suum est; quod verò ibi malum est, detestatur, sicut pauper indigens eleemosyna, recipit eleemosynam cum murmure sibi datam, & non peccat: quia sic placet eleemosyna data, ita quòd displiceat sibi annexa murmuratio.

1181 Dices 2. licitum est privatae personae ex causa exigere juramentum ab eo, quem scit esse juraturum falsum, igitur & ab eo, quem scit esse juraturum per falsos Deos.

Respondeo ex D. Bonav. cit. disparitatem esse, quia in juramento falso nil boni est considerare, sed solam veritatis subversionem; adeòque, qui exigit juramentum ab eo, quem certò scit esse juraturum falsum, exigit juramentum in veritatis subversionem, quod non potest esse sine peccato, ideò maximè, quia talis petitio est inutilis, ut ostensum est n. 1176. Qui verò in juramento per falsos Deos, est quid boni considerare, nempe veritatis confirmationem, qui exigit juramentum à Pagano, quem certò scit esse juraturum per falsos Deos, illud exigit in veritatis confirmationem, insuper talis petitio est utilis, ut ostensum; & ideo non peccat.

DE VERITATE
PHYSICA, AUT MORALI.

1182 ET de certitudine ad veritatem requisita, plene agit Scotus in 3. dist. 39. qu. un. §. *Quantum ad secundam*, & clare Tamb. lib. 3. decal. c. 2. §. 1. ubi distinguit certitudinem moralem ex parte rei juratae, & ex parte jurantis.

EX PARTE REI JURATÆ

1183 HAbetur, si res, de qua fit juramentum, ita se habeat secundùm sensum humanum, communem acceptationem, aut consuetudinem.

„ *Hinc* (ait Tamb.) *non est condemnandus Parochus*, si testificetur, suum Clericum frequentasse toto anno Ecclesiam, cum tamen per ma[illegible] solùm anni partem divinis officiis adstiterit, id enim est moraliter toto anno frequentasse. Idem dic de Scholasticis, si testificentur aliquem ex suis scholas suum modo frequentasse, excipe, nisi fortè universitatis, vel Ecclesiae constitutiones requirant annum mathematicum.

„ 1184 Excusavi eum Sacerdotem juramentem se in Parochia per Hebdomadam Majorem Confessionibus excipiendis operam dedisse, juxta edictum Episcopi, sub excommunicatione latae sententiae id praecipientis; excusavi autem ex praefata doctrina, quòd licèt per

„ per aliquem diem abfuerit, moraliter tamen
„ femper adfuit, unde etiam ab excommunicatione
„ cenfetur cum liberari. Quod fi in [illegible], &
„ non in Ecclefia Parochiali, confeffiones audiffet; Excufaffem etiam non invenio, quia
„ jam fupra [illegible], (alicui per æquivalens) adimplevit. Multò magis, fi ad [illegible]
„ in fua Ecclefia, [illegible], [illegible].
„ quifque [illegible] non cenfendus eft Epifcopum [illegible] voluiffe.

1785 Porrò [illegible] in noftra Religione [illegible] Lectorum [illegible], *[illegible]* [illegible] *Theologiam [illegible]*, fi per fequens integrum menfem fingulis annis legiffet, [illegible] juramentum, *fe integro lectura Philofophia [illegible] [illegible]*, fi Philofophiam, aut ejus partem non perlegiffet, fed per id tempus lecturæ Theologiæ fuppleviffet; quia in noftra Religione omnis lectura conftare debet ex fexdecim integris menfibus, & lectura Logicæ fuppleri poteft per Philofophiam, & Philofophiam per Theologiam, ut notat Melph. *fuper conftitu. cap. 3. fec. 14. n. 1. &c.*

1786 Hoc etiam (ait Tamb.) locum habere in juramento promifforio, comminatorio, &c. ut: 1. Si juret alicui [illegible] gratias fe acturum. 2. Si minetur servo fe [illegible] caput fracturum, & domum fuam fe [illegible] &c. 3. Si urbanitatis caufa juret fe prorfus non egreffurum è domo, non exiturum per viam, quia ad horum veritatem fufficit, ad 1. oftendiffe [illegible] gratitudinis, ad 2. pugnos fic quodcumque, etiam fi in reprehenfio. Tum quia regulariter occurrunt caufæ ab executione excufantes, puta emendatio, domus turbatio, amici interceffio, ejus, ad favorem cujus fuit juramentum conflatum, remiffio, &c. Ad 3. autem quoties quoties non egrediendi, non transeundi, unde non peccas, fi non adimpleas, hæc namque per illa verba fe eundem fenfum humanum, & acceptationem inveftigamus. Ita docte Tamb. idem dic de juramento patrarum accidendi condifcipulos apud præceptorem.

EX PARTE JURANTIS

1787 Certitudo moralis adeft, quando jurans prudenter putat rem ita fe habere, non levi conjectura ductus, fed certa, verifimili aut probabili. Quo præmiffo.

1788 Duo cum Scoto cit. in odiofis, puta in contractibus, & quando eft periculum damni proximi, non poteft quis jurare abfolutè verum effe, aut non effe, nifi adfit certitudo fcientiæ, feu phyfica.

In favorabilibus verò, in quibus nullum adeft damnum, & præjudicium tertii, ad abfolute jurandum fufficit certitudo moralis, feu credulitas.

1789 Ratio eft, quia in odiofis juramentum habetur pro certo, in favorabilibus habetur pro credito. Injuftum enim eft in odiofis, ut detur fententia phyficè certa perna phyficè mortis, damni, &c. pro teftimonio credito, feu morali; non phyficè certo, quæ ratio ceffat in favorabilibus, adeòque datur locus favori, ut fufficiat certitudo moralis, feu credulitas. Quod probatur ex Decretali *l. 2. tit. 14. de fcrutinio in ordine faciendo, cap. un.* ubi dicitur, quod Archidiaconus teftificans Epifcopum promovendum effe dignum ad Ordinem, non peccat, licet non phyficè certò fciat, fed folùm fciat, quantum humana fragilitas finit nofcere, feu juxta probabilitatem, quod eft teftimonium de credulitate. Unde fequitur Scotus,

1790 *In promovendis quoque [illegible], five ad ordines, five ad quafcumque dignitates, &c. puta in Univerfitatibus ad magifterium, in Religionibus ad prælaturam, vel ad aliquos alios actus, fi fit confuetudo approbata, quod talis in [illegible] (ut juramentum præftetur), vel fub fide data, vel fub*
„ obedientia promiffa, non debere intelligi,
„ nifi de credulitate, quantùm finit humana
„ fragilitas nofcere, cùm illum, quem non
„ novit indignum, debeat æftimare dignum:
„ omnes enim refponfiones debent intelligi de
„ illo fecundum confuetudinem communem,
„ nec refpondentes peccant in aliquo, quamvis fit promotus non fit dignus.

1791 Hoc autem Tamb. advertit, quòd licèt ad prudenter, & fine peccato operandum, fufficit probabilitas bonæ actionis; ad jurandum verò, ob reverentiam juramenti, non quævis probabilitas fufficit, fed ea, quæ certitudinem moralem parat, quæ fcilicet, quamvis non parat evidentiam phyficam, ita tamen prudenter intellectum in illa parte, ut nullum prudentem formidinem relinquat de oppofito, fed metaphyficam, moraliter prædicam, nifi brevem. Explicat exemplo

„ 1792 Probatur eft, facerdotem Religiofum aliàs confuetum quotidie celebrare,
„ hoc mane celebraffe, poffum ergo fine culpa mendacii, & prudenter affirmare, eum
„ hodie facrificium hoc mane obtuliffe, at
„ non poffum id ipfum jurare, quia licet probabile fit, non eft tamen certum; quòd
„ fi accedat dictum alicujus fide digni, qui
„ mihi teftatum fit, vidiffe illum facerdotem
„ hoc mane celebrantem, poffum jurare, quia
„ tale teftimonium facit rem moraliter, &
„ fuo modo certam.

„ 1793 Unde Scotus cit. ait: Univerfitates

„ [illegible], sive in favorabilibus, sive in odiosis,
„ juramus de illo, cujus oppositum [illegible]
„ dit, vel de illo, de quo est dubium, idest, quod
„ non magis affirmatur una pars, quam al-
„ tera, peccat mortaliter, quia adducit
„ Deum tanquam testem ejus, quod neutro
„ modo est sibi certum, quod debebat esse
„ certum.

1594 In favorabilibus igitur requiritur, & sufficit certitudo moralis, etiam in judicio, quando petitur informatio personæ, v. g. de vita, fama, & similibus quia (cum non [illegible] [illegible] (ait Tamb.) certitudo de visu, sufficit certitudo moralis ex auditu, ex Sanchez; si [illegible], & [illegible] de [illegible], aut [illegible], aut [illegible].

1595 Ex hoc sequitur, si petatur informatio de parochiano, puta de Avo, & de longo tempore, [illegible], tunc, ut quis asserat eum esse bonæ famæ, bonum, Christianum, &c. sufficit, ut non noverit eum esse in aliquo Tribunali, aliquo delicto, aut errore notatum, nec rumorem de illis, & malam famam audivit.

1596 Insuper subdit cum Hurtado [illegible] [illegible] [illegible] probare [illegible], ad quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], si [illegible] [illegible].

1597 In contractibus autem, & negotiationibus humani commercii, ac in sententiis ferendis, etiam si agatur de levore, & [illegible], non sufficit certitudo moralis, qualis est ea, [illegible] [illegible] fide dignissimi; ratio est, quia [illegible] judex juridice interrogans, intendit interrogare, non de quacumque certitudine, sed de certitudine [illegible] [illegible] interrogare testes, ut per eum habeat [illegible] plenam probationem, quam non facit certitudo moralis, quam testis ex auditu capiens [illegible] dignis, quam [illegible] [illegible] habet [illegible] [illegible] ob bonum publicum, cui cedere privatas utilitas [illegible] juridice interrogatus, tenetur respondere juxta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] interrogationis, aliquin [illegible] omnia humana judicia.

1598 Hinc (ait Tamb.) Quod si quis fide digniss [illegible] [illegible] [illegible] duos testes ad recuperandum suum creditum, quod ei à debitore negatur, & hi testes deponerent de certa scientia crediti, non tenerentur quidem ad restitutionem, quia cum [illegible] moraliter certi de credito, non peccarent contra justitiam commutativam, peccarent tamen mortaliter contra fidelitatem, non satisfacientes ad mentem judicis, qui quidem non

intendit certitudinem moralem, sed scientiam physicam.

ACCEPTILATIO

1599 Est habitio rei pro recepta, quæ duplex ter contingere potest cum juramento. Ita Tamb. [illegible] cum quo.

Primò. Creditor et pecuniam, aut dotem contra [illegible] volens remittere, aut gratis donare, jurat coram Notario, se pecuniam, aut dotem recepisse. Licitè jurat, quia est communis acceptilatione, & [illegible], hæc verba non sumuntur, ut significant propriè [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed impropriè, quatenus pro recepta habet, & talis acceptilatio æquivalet veræ receptioni. At quando juramentum debet intelligi verè recipiendi, [illegible] [illegible] [illegible], & perjurus.

1600 Cum hoc tamen stat, quod possit eo [illegible] [illegible], aut moralem certitudinem habere, quod [illegible] [illegible] [illegible] acceptaturum, aut quod [illegible] [illegible], quia per hoc non [illegible], quam verè remittere.

1601 Imo potest, antequam juret, cum illo pacisci, quod non acceperit, aut quod posset [illegible], & [illegible] restituat, dummodo eandem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

1602 Secundo. Creditor et pecuniam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], jurat coram Notario, se pecuniam ab eo recepisse; licitè jurat, quia hic requiritur sola certitudo moralis, & jam creditor est moraliter certus, quod debitor sit [illegible] [illegible], & quæ [illegible] [illegible] certò haberi, moraliter, & juxta humanum modum loquendi, nunc habere dicitur.

1603 Tertiò. Petrus creditor Pauli in centum, debet Antonio alia centum, ut autem Antonius [illegible] [illegible], & pro se excipere centum, quæ debet Paulus Petro, Petrus jurat coram Notario, se recepisse dicta centum à Paulo, quæ reverà non recepit, sed quæ habet pro receptis. Licitè jurat, si jus Antonii ad centum, aut Petrus habeat jus non solvendi illa centum Antonio, quia jus Petri ad centum contra Paulum est certum, jus verò Antonii in Petrum non est certum. Unde Paulus [illegible] jus reddendi suum, suum creditum contra Paulum, quidem [illegible] habet jus [illegible] suum, [illegible] [illegible] [illegible] quia potest, & hanc acceptilationem facere [illegible].

Si verò jus Antonii ad centum contra Paulum est certum, & Petrus non habet aliunde jus non solvendi ea Antonio, acceptilatio est injuriosa, & mortalis contra jus Antonii, de recuperando suum omni meliori modo, quo potest. Imò ipse Paulus dictæ acceptilationi con-

confessarium, ob eamdem rationem peccaret mortaliter [illegible] id ei constaret [illegible], potest hunc ei confessare, quia potest putare Petrum habere ad id jus, quia nemo [illegible] dum est malus, nisi certò constet, & tunc potest ipsa centum solvere Petro, ut potest confessionem receptam à Petro acceptare, non Paulus est obligatus satisfacere suo creditori, & non quærere aliorum jura contra creditorem. Ita Tamb.

DE OBLIGATIONE JURAMENTI PROMISSORII

1604 JUramentum promissorium est multiplex, validum, invalidum, licitum, illicitum, per se stans, aut confirmans contractum, Conditum, & errore, vel dolo extortum.

JURAMENTUM DOLOSUM

1605 TRipliciter fieri potest, 1. Quando quis jurat sine animo jurandi, 2. Sine animo se obligandi. 3 Sine animo adimplendi, v. n. 1560. 1561.

1606 Certum est, 1 Quòd, qui jurando vere jurare, habet virtualiter animum se obligandi, quia obligatio vel est de essentia, vel passio inseparabilis juramenti. 2. Quòd jurans cum animo non adimplendi, peccat mortaliter ex defectu veritatis, qui enim se obligat ad aliquod, & simul habet animum illud non implendi, mentitur, & tenetur adimplere. 3 Quòd jurans sine animo jurandi, aut cum animo expresso se non obligandi, non tenetur in foro interno adimplere, licet possit in foro externo cogi: quia revera non jurat, sed simulat, & nova actio humana obligationem inducat sine voluntatis consensu, & voluntatis consensus non habetur, si non habeatur intentio faciendi id, quod obligationem causat.

1607 At qui fictè juravit puellæ, se eam ducturum in uxorem, quæ ob id passa fit violari; tenetur eam ducere, nisi conditio sit valde dispar. Alloaza *ver. juram. n.* 12. Difficultas tamen est, *an jurans sine animo jurandi, aut cum animo expressè se non obligandi, peccet & quomodo?*

Et quidem certum est, cum Scoto *in* 3. *dist.* 39. *qu. un. lit. E* quod, si hic jurat sine animo adimplendi rem promissam, peccet mortaliter, quia ex una parte mentitur, nam verbis promittit dare rem, & interius habet animum non dandi. Ex alia parte, licet revera non juret, cum habeat animum non jurandi, sed non se obligandi, fingit tamen jurare, fingere autem nominare Deum in testem falsi, est gravis Dei irreverentia; sicut enim propriè vocare non potest sine gravi irreverentia, & pec-

cato, fictè, & simulatè verbis externis neque juramento neque ficte, & simulatè verbis externis in testem falsi invocari.

1608 Si vero hic juret cum animo implendi, sed solum sine animo jurandi, & se obligandi, eum peccare mortaliter, si ut juret in judicio, docent communiter, quia quilibet in judicio respondere tenetur secundùm mentem Judicis legitime interrogantis; Judex verò petit verum, non fictum juramentum. Idem tenet communiter in contractibus, ubi agitur de damno tertii.

1609 Extra autem judicium, eum peccare solùm venialiter, tenent Cardenas *dissert.* 18. Arc. à Spir. Sancti *tom.* 1 *tr.* 3 *disp.* 1 *num.* 61. 63. Tamb. *lib.* 3 *cap.* 3 § 1 *num.* 4 Alloaza *de juram. num.* 11 & alii apud ipsos, quia Deum recipit juramentum, prout ex corde procedit, cum *[illegible]*. Et in hoc casu non adest mendacium, sed verum, nec adest juramentum cadens supra falsum. Non adest mendacium, sed verum, quia verbis externis, quibus rem promittit, correspondet animus internus implendi; ex hoc autem, quòd non habeat animum jurandi, & se obligandi, solum sequitur, quod juramentum non sit verum, sed fictum; adeoque non datur juramentum cadens supra falsum, & mendacium, quod solùm daretur, si tunc juramento reipsa deesset *[illegible]*, tota autem ficta juramentorum, sine ficta sua invocatione divini testimonii, qui est actus Religionis, non est gravis irreverentia, sicut consequenter non est gravis irreverentia, nec inde mortalis, sed venialis fictio orationis, & simulatio sanctitatis, ex D. Thom. 2. 2. q. 111. *art.* 4. ubi docet: *Non autem semper quæ simulatio est peccatum mortale, sed quandoque veniale: quod determinandum est ex fine, qui si repugnat charitati Dei, vel proximi, erit peccatum mortale: puta cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur Ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem constituat.*

1610 Idem dicunt de contractibus, in quibus nullum sequitur damnum tertii; quia in contractibus, id quod magis vitari attenditur, est damnum tertii.

1611 Dico autem, eum etiam extra judicium semper peccare mortaliter, Caiet. 2. 2. q. 89. *art.* 7 *ad* 4. *dubium*, & novissimè post hunc scripta pro mea sententia reperio Dulaurum de la Sierre, Hurtado *d.* 11. *c.* 5.

Ratio est, quia qui jurat sine animo jurandi, & se obligandi, licet cum animo implendi, assumit mendaciter nomen Dei ad decipiendum proximum, cum notabili injuria communicantis, adeoque peccat mortaliter. Fun-

do-

datur. Hic utrumque, licet non committat mendacium circa materiam juramenti, committit mendacium in ipsa formali juramento, quia verbis exterius dicit ejurare, & interius habet animum oppositum, & reverà non jurat.

1012 Insuper ista falsa & mendax invocatio divini testimonii ordinatur ad decipiendum proximum, cum notabili injuria communitatis, quæ omninò perire haberi homine, & religiosa, quæ habetur juramento. Hinc haberetur gravis irreverentia Dei, & notabilis injuria communitatis.

1013 Inde fit, ut sententia opposita non parùm scandali Reipublicæ afferat, nam ea data, cùm etiam vere jurareti, est [illegible] quasi, sive facilem ad venialia, omnes possent faciliter ea uti, ex quo noluit amplius in humano commercio, & societatibus, ratus esset de juramento, & sic rursum, aut suspecta redderentur humana commercia, quod cedit in grave damnum Reipublicæ.

1014 Item juramentum, & invocatio divini testimonii, quod est actus Religionis, extra judicium redderetur [illegible], non enim magnum fidem præstaret quis simpliciter asserens aliquid, quam cum juramento.

1015 Cæterum in casu metus, injuriæ, & quæstionis, ut si juramentum extorqueatur à latronibus, potes etiam sine venia jurare sine animo te obligandi. Alii tamen dummodo mera æquivocatione externa ad evitandum mendacium circa formalia juramenta, quia tunc cessat irreverentia circa primum, & injuria dat actionem, & jussi tam ad id. Imo & ipse injuriosus facultatem id de jurare præsumere potest.

1016 Jurare autem sine necessitate cum amphibologia, & restrictione, non puto mortale, sed externa, contra materiam, & sine gravi damno tertii, non est mortale, sed veniale dolum Alloquor sine juramento cum Deum & hinc.

JURAMENTUM INCAUTUM

1017 Est aliud, quod cadit supra materiam illicitam, aut vanam, aut indifferentem, vel de se licitam, juramentum tamen super ea cadit negativè, seu abjurativè. Exemplum primi, ut si jures facturum malum proximo. Secundi, si jures non facturum opus perfectionis, opus misericordiæ, charitatis, non daturum eleemosynam, nunquam non [illegible] alterum, &c.

1018 Juramentum incautum non obligat ratione de primo & tertio, quia juramentum non est vinculum iniquitatis, aut levitatis, etiamsi sit de malo levi, *C. ut. Reg. 58. [illegible] & Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.*

1019 De secundo: quia ponit obicem motioni Spiritus Sancti, & excludit opera supererogationis. Unde sic jurans, peccat temerè jurando, quin implendo, & quidem mortaliter, si res sit gravis mala, ut si jurares aliquem occidere, vel contra [illegible] gravioris præcepta, ut si jurares, te non [illegible] Missam die Festo. Secus, si [illegible] venialiter peccas. At si jures te facturum [illegible] in [illegible] adimplendo, peccas mortaliter ex defectu veritatis in intentione, etiamsi materia sit levis [illegible].

1020 Juramentum de non accusando, vel de non [illegible], absolutè, & generaliter emissum, est invalidum, quia comprehendit etiam [illegible]. Rat. [illegible], quia sæpè communi bono [illegible] expedit. Item secundo, quia plures accusare est contra charitatem, aut prudentiam, aut est materia odii, & vindictæ; [illegible] autem in casu particulari, quo non accusare, vel accusare est licita, valet.

1021 Item juramentum de non incedendo per viam, de non transeundo per hanc, aut aliam viam, &c. non obligat, quia est de re indifferenti, non cedit in Dei honorem, nisi sit ei adjuncta circumstantia honesta, v. gr. si talis transitus esset occasio peccandi.

1022 Juramentum autem de re indifferenti, licèt per se non obliget, obligat, si sit factum homini, & [illegible], quia in juramento promissorio facto homini spectatur id, quod est gratum homini, non quod est melius, ad differentiam juramenti, & voti facti Deo, in quo spectatur, non opus indifferens, nec simpliciter bonum, sed melius, seu non impeditivum majoris boni. Unde nunc in juramento de re indifferenti Deus non est acceptor, sed tantum testis [illegible].

1023 Item, si jurasti non vendere minoris, & non emere pluris, ea se non obligare, ut si id cedat in [illegible] tui illius, aut tertii, cui quod damni, proveniat, cuique id promisisti [illegible], si tuum juramentum [illegible] ab illo acceptatum.

1024 Juramentum factum de re opposita rei per aliud juramentum promissæ, non obligat, imo peccas, si secundò juras, quia est de re mala. Hinc si jurasti sponsalia, iterum etiam si ea promisisti sine juramento iterum, non valet juramentum de ducenda alia, quia nunc [illegible] promissio, licet quantum est ex se sit bona, ex [illegible] tamen priora promissionis, aut juramenti, est reddita mala. Idem dic de voto.

1025 Jurasti ducturum Rosam, quæ promissio sine acceptatione, postea jurasti te ducturum Annam, inde Rosa voluntariè suam promissionem remisit, non tamen duces Annam.

Tamb.

Tamb. n. 8. quia secundùm juramentum fuit invalidum, & ex Reg. 18. *juris in 6. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.*

1626 Jurasti dare Paulo, quod promiseras Petro, qui acceptavit. Non potest adimplere, imò juramentum non tenet contra simplicem promissionem acceptatam.

1627 Juramentum de re nimis prodiga obligat ad partem, quæ prodiga non est, nimirùm quoad excessum, quia quoad illum est mala saltem venialiter, adeóque sine peccato adimpleri non potest. Hinc juramentum de dando centum aureos meretrici, est minuendum intra locum liberalitatis, aut justitiæ, juxta consuetudinem conditionis personæ jurantis, & meretricis.

1628 Juramentum de dando pretio simoniaco non obligat, quia donatio simoniaca est prohibita jure canonico, aut divino.

1629 Juramentum à conjugibus ex iracundiâ factum de non se petendo ad invicem, non tenet. *cap. Ex tuæ, de jurejur.*

1630 Quando materia juramenti est partim licita, partim illicita, partim possibilis, partim impossibilis, servandum est quoad partem licitam, & possibilem, quia ex Reg. 37. *juris in 6. Utile per inutile non vitiatur.*

1631 Pater jurans se verberaturum filium, & dominus se punitiurum servum, peccat mortaliter, si juret cum animo non adimplendi, regulariter excusat inconsideratio, ut in n. 1596. Si verò juret cum animo adimplendi, & postea voluntate mutata, id non exequitur, non peccat, si cum causa, ut si judicet id non expedire, ne turbetur domus; & solùm venialiter, si mutatur sine causa, quia id omittere est quid leve, & modicæ considerationis, ut n. 1586.

1632 Quoties igitur juramentum est de re mala, utique non obligat, quia non est vinculum iniquitatis, nec tunc habet locum reverentia juramenti, quia in auctoritate Dei ad malum agendum, est summa irreverentia. Hinc universaliter juramentum de re mala, imprudenti, aut exclusiva actus honestis, & virtutis, non obligat.

Q U Æ R E S

1633 *Magister, qui tibi aperuit secretum artis, puta medicamenti, jurasti illud non manifestaturum. An tibi liceat illud alteri aperire?*

RESp. cum Tamb. sec. 63. cum distinctione. Non vel manifestatio illius secreti cedit in damnum, aut præjudicium magistri, quatenus ille ex arte vivit, & secretum illud ei ad sustentationem, aut existimationem suæ personæ conducit: & aliunde per eum, aut alia medicamenta in casibus occurrentibus possit sanitati infirmi. Vel secùs. Si primum, non potes licitè aperire secretum quia esset contra jura tertii, justum namque est, ut quis, manente magister, lucrum ex sua privata scientia reportet. Si secùs, potes, quia tunc juramentum non obligat, cum sit de re contra charitatem, & in præjudicium Reipublicæ, aut tertii, cujus bono non providetur.

JURAMENTUM PER SE STANS

1634 DIcitur, quod contractui, cui adjicitur, nullam aliam obligationem confert, nisi propriam Religionis.

JURAMENTUM CONFIRMANS CONTRACTUM

1635 DIcitur, quod contractui, cui adjicitur, ultra obligationem Religionis confert obligationem justitiæ.

1636 Et quidem certum est, juramentum non posse confirmare contractus jure naturæ invalidos, hoc namque aliud non esset, nisi reddere validos contractus in se jure naturæ invalidos, quod facere non potest nec ex se, nec ex partibus. Non ex se, quia ex se cum sit actus Religionis, non potest obligationem justitiæ, sed solùm Religionis inducere. Non ex partibus, quia (ut ponderat Tamb.) id esset tollere bona uni, & applicare alteri, quod jura humana facere non possunt generaliter, sed in casibus necessariæ reparationis, & subventionis boni communis, & Reipublicæ.

1637 Difficultas igitur solùm procedit de contractibus validis, sed jure positivo rescindibilibus, & de invalidis jure positivo.

1638 Prima sententia affirmat, juramentum confirmare contractum, ita ut duas obligationes inducat, Religionis, & justitiæ commutativæ, taliter quòd, si contractus est validus, sed rescindibilis, non possit rescindi, nisi prius relaxato juramento, si est jure positivo invalidus, cum juramento factus, reddatur validus, & transferentem dominium. Adducunt exemplum, alienatio fundi dotalis facta ab uxore, est jure positivo invalida; si autem uxor addat juramentum, fit valida, ita ut etiam juramento relaxato, adhuc teneatur uxor ex vi justitiæ stare alienationi, nisi post relaxationem juramenti, etiam ipsa alienatio à Judice rescindatur. Citantur de quibus. *sr. 4. Reg. 11. vol. 4.* Ant. à Sp. S. *tr. 1. n. 4. d. 1. sect. 16.* & plures ad eos.

1639 Secunda sententia, quam teneo, negat. Tambur. *tr. 1. lib. 3. cap. 3. §. 4.* cum pluribus.

Dico igitur, juramentum nullum confirmare contractum, et proinde contractus jure po-

positivo invalido, aut valido, sed rescindibili: solùm addit obligationem Religionis, minime justitiae commutativae, nec transfert dominium. Et ita juramento relaxato, non tenetur amplius uxor stare alienationi fundi dotalis.

Ratio est quae suprà. Nam juramentum id non habet ex se, nec ex jure. Non ex se, ut osse [illegible]; cùm natura [illegible] quia est accessorium, adeoque contractum relinquit, ut est in se. Non ex jure, quia jura Canonica, quae adducuntur, expresse non aliud dicunt, nisi quod servari debeant, si sine dispendio aeternae salutis servari possunt, *[illegible] ad aures, 3. C. [illegible] de juram.* Quod optime verificatur si juramentum servetur ex vi Religionis, & omni justitia cùm [illegible], non est sine expresso ore praesumendum. Adde, plura jura expresse docere praedictos contractus esse servandos ob reverentiam juramenti.

1640 Ex his sequitur, non dari juramentum confirmans contractus.

His praemissis, pro quo contractu sive jure naturae, sive jure positivo invalido, sit

REGULA GENERALIS CERTA.

1641 *Juramentum ab servandum est, & obligat quoties sine dispendio aeternae salutis, & sine alterius praejudicio servari potest. C. si vero 8. c. Cùm contingat 28. tit. de jurejur. & c. Quamvis [illegible] de pactis in 6.*

1642 In casu igitur juramenti cadentis supra contractum invalidum, contractus est servandus saltem per momentaneam solutionem, quae statim repeti potest. Unde, si usuras solvere jurasti, teneris solvere, ob reverentiam juramenti, [illegible] quia aliud potest sine peccato servari, eo modo dicam: at potes statim pecuniam solutam repetere, quia contractus [illegible] est jure naturae invalidus, & juramentum dominium non transfert rei suae, quia minime obligationem justitiae commutativae contractui confert, sed Religionis, cui per momentaneam dationem satisfit. Imò juramentum de non repetendis usuris à mutuatario factum, non tenet [illegible], & haec est ratio, cur in hujusmodi contractibus invalidis juratis, qui recipit, tenetur statim restituere, quia titulum justum non habet, sed [illegible].

1643 Qui igitur juravit usurario solvere usuras, obligatur solvere. Nec sequitur, quod juramentum esset vinculum iniquitatis, cùm mutuo jam accepto, & juramento facto (quamvis acceptio, & juramentum fuerint illicita, quatenus non cogebat necessitas, aut erat alius, qui mutuasset sine usuris) non est

de re illicita, quae sine peccato impleri non potest, nam solvere usuras non est peccatum, sed recipere: hinc usurarius etiam mentaliter ad restitutionem tenetur, quia injuste recipit, n. 571.

1644 Nec qui solvit, cooperatur alterius injustae acceptioni; quia ex una parte hoc solvit ex justa & rationabili causa, videlicet ob reverentiam juramenti, & ut sit fidelis, & ex alia [illegible] potest non recipere usuras, & juramentum remittere; insuper potest superior ante solutionem juramentum relaxare; imò ipse mutuatarius petere, ut relaxetur.

JURAMENTUM COACTUM

1645 Est, quod fit per vim, & metum, aut cadit supra contractum per vim, & metum celebratum.

Non est sermo de metu levi, quia hic, cùm facilitér repelli possit, nullo pacto invalidat, sed de gravi cadente in virum constantem, de quo actum est [illegible], nec de intrinseco, aut extrinseco justo, sed de metu gravi injuste incusso à causa extrinseca libera, videlicet ab alio homine, ad finem extorquendi contractum ad juramentum, de quo [illegible] & de Matrimonio n. 1400 & de voto, n. 1180.

1646 Dico: contractus ex praemisso metu gravi celebrati, si accedat juramentum, sunt servandi saltem per momentaneam solutionem, si sine peccato servari possunt: at qui est metum passus, potest statim data repetere: quia tales contractus sunt invalidi jure naturae, ut dictum est de Contr. Imò ob injuriam potest prius [illegible] relaxationem petere, & inde non solvere, quae relaxatio, si juramentum potest sine peccato servari, non debet faciliter fieri, sed difficulter, ex cap. *ad aures, 3. & c. cum dilectus 6. tit. de his, quae vi, metuve causa fiunt*, ex illis verbis, quod servari debent, *ab quo [illegible] relaxatione facilè obtinenda*, cùm metus fuerit incussus supra ipsum juramentum.

1647 Hinc, si ex metu promisisti latroni dare pecuniam pro tua liberatione, & jurasti, debes satisfacere per momentaneam solutionem, & statim potes repetere, insuper potes ob injuriam juramenti relaxationem petere, & non solvere, dummodo per eo [illegible] terminum praefixum, non jam finitum.

1648 Qui metu gravi coactus juravit latronibus dare lytrum, hoc est pretium redemptionis, si habuit intentionem non se obligandi, non obligatur stare juramento, sed mortaliter peccavit sic jurando, ob defectum veritatis, qui nullo metu excusari potest, cùm sit intrinsecè malus. Si habuit intentionem se obli-

pando, obligante in conscientia ob reverentiam juramenti, *ex cap. debitores de jurejurando, & ex can. humanae aures 22. cap. 5.* Deus accipit juramentum, prout ex corde procedit, foras autem judicialis eum non obligat, nam sive metu praesumit eum non jurasse animo adimplendi, sed potius evadendi per mortem. At in foro conscientiae obligatur, ut bene advertit D. Thomas, non ob obligationem factam comiti, quia haec, utpote coacta, est nulla, sed ob obligationem factam Deo ad implendum, quod suo nomine promisit. n. n. 1535. Potest tamen ut praedicto remittere n. 1647.

1649 Solum juramentum ex metu gravi extortum non obligat, si sit de matrimonio, aut sponsalibus ineundis, ob rationem specialem matrimonii, quod ex jure C. *Sopius* [illegible], *&c. quo dicit in matrimonio. C. Requisivit, & Cap. Cum locum de sponsalibus*, debet esse omnino liberum, perfecte voluntarium, & non coactum; juramentum enim sequitur naturam contractus cui apponitur.

1650 Qui inultis in carcere detinetur, si obtineat licentiam exeundi cum juramento de redeundo, non tenetur redire, si adsit periculum probabile mortis injustae, quia juramentum non est vinculum iniquitatis.

1651 Qui verò detinetur captivus apud infideles, si obtineat accessum ad patriam sub juramento de redeundo, tenetur redire, ob scandalum, quod aliàs daretur infidelibus de irreverentia contra religionem.

1652 Dico 2. Si contractus fuerit spontanee celebratus, & juramentum pariter spontaneum fuerit, sive adjectum fuerit contractui rescindibili, sive invalido, tunc illi non satisfit per momentaneam solutionem, sed per perpetuam; quia tunc contractus est initus cum pleno consensu, & sine injuria metus, aut doli; unde debet perpetuò servari, & nunquam tibi petere, sed Religiosis, ubi juramentum relaxetur, ad quod requiritur causa, ut infra de relaxatione.

JURAMENTUM ERRORE, VEL DOLO EXTORTUM

1653 Est notandum, quod casus in quo contractus est errore vel dolo celebratum.

1654 Error est duplex, antecedens, & concomitans. Antecedens est ille, qui est causa contractus, ita ut sine eo contractus non fieret. Concomitans, qui non est causa contractus, sed ut sine eo adhuc contractus fieret.

1655 Error praeterea est vel circa substantiam, vel circa accidentia contractus. De substantia contractus est omne id, sine quo contractus non potest subsistere: è contra accidens. Sicut autem diversi sunt contractus, ita diversa substantia: hinc saepè, quod in uno est de substantia, in alio est accidens, & quidem persona contrahentis in contractu matrimonii est de substantia, in contractu emptionis accidens.

1656 Item in contractibus onerosis, ut emptionis, & venditionis, causa finalis, aut motiva est accidentalis; in contractibus verò gratuitis, ut promissionibus, & donationibus est substantialis, sicut etiam substantialis est quaevis alia conditio apposita: quia cùm donatio sit liberalis, potest contrahens apponere pro libitu suo conditionem, quam vult, sine injuria donatarii; unde ea non impleta, aut causa finali non existente, invalida est donatio, quia donatio est liberalis, & sine tali conditione, aut causa non fieret.

1657 Insuper sunt qualitates, quae dicuntur substantiales, quatenus spectant ad substantiam contractus, ut si emas pannum, putans esse Anglicanum, qui est melioris conditionis, & valoris, & comperias esse Neapolitanum. Si voveas peregrinationem ad Beatam Virginem Drepani, putans distare per viginti milliaria, & reperias distare per sexaginta. Vide redundat in substantiam, ut in Mat. de [illegible] ped. Error.

1658 Demum error, si naturaliter accidat, vocatur error, inadvertentia, aut ignorantia: si verò proveniat ex alterius malitia, vocatur dolus, seu praemissio.

1659 Dico 1. Si error, aut dolus fuerit circa substantiam, aut qualitates substantiales contractus, sive fuerit antecedens, sive concomitans, contractus est invalidus tam jure naturae, quam positivo; ut si quis vendat ferrum pro auro acceptum; quia deficit consensus: stante enim errore circa substantiam, non potest esse consensus in illam, & inde neque in [illegible].

1660 Si error, aut dolus fuerit circa accidentia, aut qualitates accidentales concomitans, contractus est validus, quia talis error non redundat in substantiam, & est tantummodo concomitans, & cum sine eo contractus fieret, nullo pacto tollit consensum.

1661 Si autem fuerit antecedens, quatenus talis error accidentalis dederit causam contractui, ita ut sine eo non haberet esse, utroque jure validum ob substantiam consensum in substantiam; [illegible] irrevocabiliter ex parte decipientis, & irrevocabiliter ex parte decepti, ut [illegible] rescindi possit à judice in favorem decepti, [illegible] Ant. à Spir. S. tom. 1. disp. 1. sect. 16. cum Lugo.

1662 At esset invalidum, si expressè quali-

tas

tas ille in contractu intendatur, dico cum Tamb. tom. 1. lib. 3. c. 3. §. 4. n. 33. cum Bonac. & Fagundez, quia tunc talis qualitas est tota ratio consensus; unde ea deficiente, consensus deficit, & inde contractus, & obligatio, ex Reg. generali, *nullum esse contractum, ubi consensus non est*, ex quavis causa deficiat. Idque ex definitione contractus. Unde ait Tamb. Si expressè volens emere vinum vetus, des novum, nulla erit emptio.

1663 Imò idem tenet, si error aut dolus accidentes non sit antecedens, sed concomitans, quia licet sine eo adhuc contractus fieret, reverà non adesset consensus. Sed hoc non est verum, quia tunc consensus expressè esset in substantiam contractus, implicitè & virtualiter in accidens, in illo affectu, & promptitudine contractum celebrandi, etiam si error, & dolus talis qualitatis non esset. Verum tamen est, quòd posset tunc contractus ob injuriam doli rescindi à judice.

1664 Dico 2. Juramentum adjectum contractibus invalidis ex errore, aut dolo, ad nil obligat, neque ad momentaneam solutionem, ad differentiam metus. Ratio est: quia error & dolus invalidant ex defectu consensus, qui est de essentia contractus: metus verò gravis invalidat ex injuria, & injustitia illata, reverà tamen adest consensus, & voluntarium simpliciter; non sic in contractu ex errore, vel dolo inito. Unde tunc juramentum non indiget relaxatione, quia nullum est vinculum: v. n. 1544.

1665 At juramentum adjectum contractibus validis, initis ex errore aut dolo concomitante circa accidentia, obligat; potest autem à judice relaxari ob injuriam doli. Constat ex dictis.

1666 Illud tamen est notandum, quod adhoc ut contractus, votum & juramentum ex errore, aut dolo antecedenti circa qualitates accidentales, sint invalida, qualitas esse debet expressè apposita pro conditione contractus, voti, & juramenti; quòd si non sit expressè pro conditione apposita, valida erunt.

1667 Idem dicendum est de matrimonio, item de religione, professione religiosa, ordine sacro, quæ matrimonio æquiparantur ratione electionis status.

Unde, qui ducit Bertam sub expressa conditione, si sit virgo, invalidè contrahit, si conditio non verificetur, licet sit qualitatis; quia tunc deficit consensus, qui est de essentia contractus, & obligationis. Sic de voto, juramento, &c.

1668 Si verò ducat Bertam, putans esse virginem, sed hanc qualitatem non apponat expressè pro conditione contractus, validè contrahit: quia ex regulariter contingentibus, & ex modo, quo consensus in contractibus & obligationibus dari solet, præsumitur, quòd, qui conditionem, quoad qualitates accidentales, expressè non ponit, absolutè consentiat, ut in mat. de imp. erroris. Et hoc maximè in contractibus, in quibus eligitur statum perpetuum, censetur quis absolutè illum velle, etiam si quoad accidentalia aliter reperiatur, quam creditur, dummodò quoad substantialia sistat.

DE INTERPRETATIONE JURAMENTI.

1669 Cum P. Tamb. mihi fuerit pro claritate præbens procedam, afferendo regulas.

I. REGULA.

Si de intentione jurantis constet, non est opus interpretatione, sensus interpretandus, ut servata proprietate verborum, quantò minor potest, obligatio inducatur, quia juramentum est onus, quod homo sibi contra libertatem imponit, unde jurans præsumitur minus voluisse suæ libertati nocere.

1670 Hinc jurans religionem ingredi, non tenetur ad magis strictam. Et jurans servare aliquam communitatis statuta, non tenetur ad futura, sed ad præterita.

1671 Item non obligatur ad incognita, aut ad ardua, de quibus non cogitavit. Et Busem. addit: *Jurans non obligatur ad ea, de quibus si cogitasset, ea non intend. ser in aliis, quæ promittebat includere, sed exclusisset. Nec etiam obligatur, si id accidat, quod si fuisset juramenti tempore, pro contrario habuerunt*. Eadem ex pluribus juribus confirmat Pirhing. in Comp. Can. Pariter discurras de voto.

1672 *Jurans facere certo tempore* (ait Busem.) *tenetur postea, nisi pars remittat, aut nisi solum ad illud tempus juramentum obligare voluerit*.

1673 Jurasti tertio quid facere certo tempore, ill. te alligando, v. g. ultimo die anni, post sex menses ante ultimam diem anni tertius ille tibi dilatat solutionem ad aliud tempus, putà ad alios sex menses supra annum, tu dilationem acceptasti; elapsa ultima die anni, non teneris solvere ex vi juramenti, sed illud finit, quia non extenditur ultra intentionem jurantis, nisi novum juramentum de solvendo post dilationem post annum emiseris.

II. REGULA.

1674 *Omnis onus juramento facti homini est personale.* Quia essentialiter oritur ex conscientia jurantis.

1675 Hinc [illegible] juramentum non transit ad hæredes jurantis, etiamsi ille non solum pro se, sed pro [illegible] juraverit.

Obligatio vero ex contractus transit ad hæredes [illegible], & ex [illegible] cum suo onere [illegible] hæredes non solvens contractum jura[illegible], [illegible] peccat perjurium, sed [illegible], si contractus est validus. Si autem contractus est invalidus, ad [illegible] tenetur.

1676 Similiter, si juravit solvere [illegible] vinculo juramenti, hæres [illegible] tenetur, unde hæres non tenetur [illegible] usuras juratas ab eo, cui [illegible], nec pecuniam ab eo juratam latroni pro liberatione, quia ille solum vinculo juramenti ad tales solutiones tenebatur.

1677 Deinde, si subjectum officium, juret aliqua servare, eo decedente, obligatio eadem servandi non transit ad successorem, nisi ex jure aut statuto sit annexum officio, & tunc successor ad eadem observanda tenetur, non ratione juramenti sui prædecessoris, sed ratione statuti, aut legis obligantis singulos in tali dignitate constitutos ad ea servanda.

III. REGULA.

1678 *Juramentum est intelligendum juxta naturam actus, supra quem cadit.* Quæ est Reg. 92. *[illegible] in 6. [illegible], requirit [illegible] naturam principalis.*

1679 Ex qua tria sequuntur, 1 Quod quoties licitus est actus, licitum est juramentum, quod tunc solum erit veniale, si fiat sine necessitate, ob defectum judicii. n. 1558.

2 Quod quoties licitum est uti æquivocatione, & amphibologia, & mendacium salvatur, licitum sit uti juramento. *Diana [illegible]* Ant. à Spir. S. *[illegible]*

Demum 3 Quod juramentum easdem tacitè habeat leges, intelligentias, conditiones, & restrictiones, quas secundum naturam, jura, consuetudinem, aut acceptationem hominum habet actus, cui adhæret.

1680 Hinc, qui residentiam juravit, potest non residere in casibus à jure permissis, & qui juravit observare aliqua in veritate statuta, non tenetur servare ea, quæ legitima consuetudine sunt abrogata, aut quæ major pars non observat.

1681 Insuper ad illa tenetur sub pœna solum, aut culpa gravi, vel levi, prout ipsa obligant, quia tale juramentum nil illis addit, sed solum firmat obligationem, quæ illis aderat.

[illegible] ratione judices, & alii qui in ingressu officii jurant, non obligantur, nisi pro qua[illegible] [illegible], quæ secluso juramento [illegible].

1682 [illegible], cum quid sub juramento promittis [illegible], non tenetur, quousque ille, vel alius suo nomine acceptet: quia promissio non obligat, quousque per acceptationem firmetur.

1683 Qui absolutè juravit nunquam ludere, est [illegible] de ludo immoderato, non [illegible] de moderato, nisi expressè [illegible] facere, vel [illegible] honesta sua recreatione ob mortificationem, quia licet [illegible] moderatus sit actus [illegible], melius tamen est ab eo ob mortificationem abstinere.

1684 Qui absolutè juravit nunquam ludere, non [illegible] per interpositam personam, obligatio enim juramenti est strictè interpretanda, ut minus obliget. Ita Tamb. cit. & Ant. à Spir. S. *tom. 1. tr. 5. disp. 1. sect. 30. n. 144.*

1685 At melius dico, attendendum esse finem, nam vel juravit, ne pecuniam amitteret, vel ne in rixas, aut blasphemias prorumperet. Si primum, obligatur abstinere à ludo, etiam per interpositam personam. Bonac. *tom. 1. de [illegible]* Merino, si secundum, quia in primo casu utrobique idem finis, non sic in secundo, *& ex Reg. 72. juris in 6. Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.*

1686 Pariter, qui juravit nunquam ludere, ludere potest alieno nomine, si finis servetur, ut esset, si finis fuerit pecunias non amittere. Secus, si finis non servetur, ut esset si finis fuerit vitare temporis jacturam. Quod si finis fuit vitare blasphemias, & rixas, tunc, ut [illegible], requiritur, quod expertus sit, se ludendo alieno nomine, & pecunia, solum in rixas & blasphemias prorumpere.

1687 Si jurasti puellæ eam ducturum in uxorem, si nondum per se, nec per alium acceptavit, potes non implere, & propria auctoritate juramentum infringere, quia hæc est natura promissionis [illegible] hominis factæ, ut non jam acceptata non obliget, & retractari possit. Si sit acceptata, potes Religionem ingredi, ex jure Canonico, *cap. ex publico, de convers. conjugat.* Cum sponsis etiam [illegible] matrimonio rato concedatur facultas per bimestre ad ingressum Religionis, à fortiori ablatione concedatur ante matrimonium. Secus est dicendum, si promissio jurata sit de alia re, v. g. pecunia, &c. & sit acceptata.

Hic

1688 Hic distinguere oportet juramentum promissorium propriè dictum à juramento promissorio, quod habet rationem voti. Illud habet rationem voti, quod est factum in gratiam solius Dei, & non alterius: illud est propriè dictum, quod est factum in gratiam hominis.

1689 De primo discurrendum est sicut de voto. Hinc si in gratiam solius Dei promisisti puellæ eam ducturum in uxorem, non teneris ex tali juramento; quia est impeditivum majoris boni, nempe cœlibatus. Quòd si non sit impeditivum majoris boni, ut si jures dare certam eleemosynam pauperi in gratiam solius Dei, teneris, & obligaris, etiam ante pauperis acceptationem, quia Deus statim acceptat.

1690 De secundo, puta, si jurasti eam ducturum in uxorem in ipsius, aut parentum gratiam, jam dictum est n. 1612. & 1687.

1691 Alumnus Seminarii, qui juravit ad patriam, etiam Anglicanam, regredi, aut statum Clericalem suscipere, eo non obstante, potest religionem ingredi; quia hic status ut majoris perfectionis semper censetur exceptus. V. num. 1686.

1692 Si sub juramento promisisti alteri dare equum, aut hunc equum, non potes compensare, dando rem alterius speciei, v. gr. pecuniam, aut aliam equum: quia hæc est natura promissionis, ut sit adimplenda in specie promissa, unde non sufficit æquivalens.

1693 At licet in rebus diversis speciei non sit locus compensationi, adest locus retentioni, donec debita solvantur. Nec retinens tunc est perjurus, quia ex jure juramentum solvendi involvit hanc tacitam conditionem: *Nisi legitimam compensationem habeas: Et nisi sis justè impeditus.*

1694 Si autem sub juramento promisisti solvere centum aureos, centum coronas, &c. potes uti compensatione non solvendo, si alter tibi debeat totidem aureos, aut coronas &c. quia compensatio est quædam solutio, & satisfactio: quod est verum, tam in debitis post, quàm ante juramentum contractis, quia juramentum est interpretandum fuisse emissum à jurante, ea intentione, quæ sibi utilior, & commodior.

1695 Quòd si, quando juravit, habuit expressam intentionem non utendi compensatione, & eam declaravit, non potest compensatione uti. Si verò non declaravit, sed tacitè retinuit, potest compensatione uti: quia promissio illa sub ea qualitate, non utendi compensatione, cum non fuerit declarata, non fuit à creditore acceptata, adeòque non obligat.

1696 Qui juravit non revelaturum secretum, non tenetur, quando habet jus manifestandi.

1697 Doctores, &c. qui jurant servare secretum super iis, quæ in consistorio tractantur, sub mortali tenentur, juxta gravitatem rei, quæ tractatur. Aperire aliquid, quod non cedit in damnum, aut præjudicium Reipublicæ, publici officii, aut tertii, esse veniale ait Ant. à Spir. Sancto tom. 1. tr. 3. d. 5. sect. 12. num. 173. cum Sanch. & Palao.

1698 Officiales, qui jurant servare taxam à Principe præscriptam, ad illam tenentur, & si plus accipiant, restituere debent. Nec obstat consuetudo in contrarium, si sit, quòd officiales plus recipiant clam, & Princeps non consentiat, sed sciens puniat.

1699 Juramentum, quod medici emittunt de servando Decreto Pii V. quod est, ut infirmum moneant de Sacramentis, & tertia die non visitent, si confessus non sit; est intelligendum, prout Decretum Pii est in usu. Ant. à Spir. S. cit. Qui addit, Decretum Pii fuisse consuetudine abrogatum.

1700 *Scholasticus interrogatus, an laurea fuerit cum aliquo ex oppositoribus, aut aliam domum fuerit ingressus, potest respondere negativè, si verba aut ingressus domus non fuerunt substantialiter causa, quæ hæc esse debet mens Judicis interrogantis*, Ant. à Spir. S. cit. sect. 9.

CONDITIONES IN JURAMENTO.

1701 Promissio, & inde juramentum ei adjunctum, plures conditiones generales tacitè involvit, 1. *Si potero*; quia ad impossibile nemo tenetur, 2. *Si licet*, quia promissio non est vinculum iniquitatis, 3. *Salvo jure, & auctoritate Superioris*, quia nemo potest se obligare in præjudicium Superioris, unde hic in materia præjudiciali potest juramentum irritare, 4. In promissione mutua: *Si alter fidem servet*, ex Reg. 75. juris in 6. *Frustra sibi quis fidem postulat ab eo servari, qui fidem à se præstitam servare recusat*.

5. In donatione, *Si alter ingratus non existat*, 6. In fidejussione, *Si principalis non solverit*: Unde, qui sub juramento fidejussit, non obligatur solvere, nisi prius principalis excutiatur, 7. *Si res, in cujus gratiam facta est promissio, non perseveret, aut saltem causa non cessaverit*, 8. In quavis promissione, aut juramento, *Si res non fuerint notabiliter mutatæ*.

1702 Hinc, qui cum juramento promisit nuptias puellæ diviti, Virgini, bonæ famæ, sanæ, &c. si hæc evadat pauper, non habens dotem competentem, deflorata, malæ famæ,

infirmo, non tenetur illi stare. Nec qui promisit contractum [illegible], si [illegible] notabiliter [illegible], & molestior evadat, &c.

1703 Imò non tenetur implere juramentum de ducenda in uxorem muliere, cum qua est fornicatus, si illa evadat fornicaria, vel accedat aliud impedimentum contrarium legi desponsationum: sic si evadat leprosa, paralytica, vel notabiliter deformis. Si verò eam duxisti, non potes dimittere, cap. *Quemadmodum de jurejur.*

IV. REGULA.

1704 J*uramentum non tenetur servari in praejudicium tertii, C.* [illegible], *cum contingat. De* [illegible] *& C.* [illegible], *De* [illegible] quae ei [illegible].

1705 Hinc, qui juravit solvere centum Petro creditori posteriori, debet ea solvere Paulo creditori anteriori, si alia non habeat.

1706 Item tenetur quis revelare secretum naturale juramento firmatum, si sit graviter alteri, aut sibi nociturum. Diana [illegible] Tamb. [illegible]. Quia nemo intendit se obligare alteri ad secretum naturale in concursu gravis mali proximi, & maximè proprii. *Nemo enim magis proximus est* (ait Diana) *quàm quisque sibi.* Tum quia secretum illud est velut quoddam depositum apud me occultatum, quod non teneor cum tanto incommodo servare occultum.

1707 Suadetur à pari. Non minus namque habet quis jus ad famam, quàm ad secretum, & tamen licitum est detegere crimen occultum alterius, [illegible] sit, &c. ad vitandum grave malum proximi, & maximè proprium, [illegible] DD. cum Com. Ita est dicendum in casu secreti naturalis, quoniam sicut nemo habet jus ad famam cum damno proximi, & consequenter nec nemo habet jus ad secretum naturale cum damno proximi, & innocentis.

1708 Hoc autem est intelligendum cum triplici limitatione. 1. Si secretum non concernat bonum publicum, puta fidei, Regni, Patriae, exercitum, sed particulare, quia bonum publicum est praeferendum privato. 2. Si non sit alias via ad malum vitandum. 3. Quod revelatur illi, cui prodesse, & non obesse potest.

1709 Non tenet juramentum praejudiciale juri Superioris, *cap.* [illegible]. *De jurejur.* Nec Curatus [illegible] *ad nostram* [illegible]. Contra [illegible] Eccle[illegible], Greg. XIII. [illegible] *Apostolicae* [illegible] non [illegible] [illegible].

1710 Tenet [illegible] tactum in damnum proprium, [illegible] sine peccato servari Conc. Lateranense [illegible] *de jurejur. c. 3.* Sed per [illegible], *ibid. c. 1.*

DUBIUM IN JURAMENTI

1711 R*esolvitur, ut in Votis, suprà num.* 1702.

CESSATIO JURAMENTIS

1712 C*ontingit, ut in Votis, suprà à num.* [illegible].

1713 Juramenta in utilitatem hominum [illegible], [illegible] possunt omnes, qui habent potestatem dominativam. *Directè*, si sit eis subjecta voluntas jurantis. *Indirectè*, si sit eis subjecta materia juramenti.

1714 Hinc Papa potest irritare juramenta de renuntiando beneficio, de non alienandis rebus Ecclesiae, &c. quia sunt de materia subjecta dominio Papae.

1715 Superior Regularis juramenta subditorum, quia ratione Voti obedientiae, eorum voluntas est plenè superiori subjecta.

1716 Vir respectu uxoris, uxor respectu viri, & dominus respectu servi, si juramenta illis praejudicent, aut sint de materia illis subjecta, ut diximus de Votis.

1717 Juramenta verò promissoria hominis cujus voluntas non est alteri subjecta, de materia, quae pariter non est alteri subjecta, nec praejudicant, facta homini, & ab eo acceptata non possunt commutari, [illegible], nec dispensari, nec irritari, nisi ipsa pars consentiat aut remittat [illegible]. Quae remissio propriè non est relaxatio, quia non est actus jurisdictionis spiritualis, nec irritatio, quia non est actus potestatis dominativae, sed reducitur ad cessationem, quatenus est actus domini in materiam promissam, utpote acceptatam.

1718 *Potestas relaxandi juramenta competit soli superiori, & judici Ecclesiastico*, quia est actus jurisdictionis spiritualis, quoniam juramentum est actus religionis. Unde nec Princeps temporalis circa res, in quas est dominium, potest remittere, seu irritare juramenta, non minus quàm quilibet privatus circa alias res, ut in casu injuriae, metus, vis &c. de quibus supra, relaxare spectat ad potestatem Ecclesiasticam. Ant. à Spir. S. Paulus [illegible] *de jurejur.* [illegible].

1719 Ex Conc. [illegible], *Pater* [illegible] *quemadmodum non* [illegible] *Puella quoque* [illegible] *in domo Patris,* [illegible], *se juramento* [illegible], *& si Pater* [illegible], *ut* [illegible], [illegible] *& juramentum* [illegible].

1720 Causae relaxandi juramentum sunt [illegible], injuria, vis [illegible]

[illegible], vel facile emissum cum temeritate, aut perturbatione, aut levitate; vel quæ sunt emissa in favorem excommunicato.

JURAMENTA IN DEI GLORIAM PRÆSTITA

1751 Possunt commutare, dispensare, & [illegible], quæ possunt respective vota.

1752 Juramentum in Dei gloriam emissum [illegible] quin ex multis propria auctoritate commutare.

1753 Confessarii Regulares habent potestatem commutandi juramenta, & vota [illegible], & [illegible], ac in iis dispensandi, exceptis quinque reservatis, quæ tamen in nullo deficiunt, quia alias non sunt reservata; de quibus infra de votis. Et excepto juramento [illegible] à tertio acceptato, ex [illegible] Pauli [illegible] per Bullam, Cum inter cæteras, [illegible] quoad vota, extensio ad juramenta à Gregor. XI. [illegible] Diana [illegible] Tamburin. [illegible] Ant. à Spir. S. [illegible] n. 1902.

1754 Insuper rescindere possunt contractus, & juramenta relaxare, ab uxore, aut filio familias, ex metu gravi reverentiali, aut precibus importunis emissa ad favorem mariti, aut parentis, ut [illegible] pro marito, aut patre; promissa de solvendis tamen debent [illegible] hæreditatis juramento firmata. Diana, [illegible]

1755 Ubi [illegible], quod duplex sit reverentia, una simplex, & in gradu infimo, altera major, & in gradu superiori. Prima est, quando persona [illegible] talis conditionis est, ut ei debeatur reverentia simpliciter, ut si sit [illegible], aut [illegible] doceat [illegible] ad constituendum metum reverentialem gravem non [illegible] sola præsentia, sed requiritur, quod præcedant verbera, aut minæ. Secunda est, quando persona per se est talis conditionis, ut ei debeatur reverentia major, & tunc sola præsentia cum instantia ad constituendum metum gravem.

1756 At nec Episcopi, nec Regulares dispensare possunt in juramento, quod adjicitur actibus ex se perpetuis, [illegible] est juramentum professionis fidei, juramentum, quod quis emiserat [illegible] juramentum, matrimonium [illegible], & statum Sacerdotalem [illegible] Tamb. cit.

1757 Si juratur in Dei gloriam, & charitatis [illegible] dare [illegible] determinato pauperi, pauper [illegible] obligatione [illegible] quia in hoc juramento [illegible] Dominus [illegible] pauper, [illegible] promissio [illegible] est, [illegible] Si verò [illegible] determinatis pauperem, [illegible], qui obligationem [illegible] Ant. à Spir. S. de juram. [illegible] n. 1901.

RESTRICTIO MENTALIS

1758 Est duplex, purè mentalis, & est, quando significatio verbis à sua generalitate [illegible] per actum internum: ut si quis [illegible], an [illegible] Petrum, respondeat: [illegible] per solum actum internum mentis [illegible]. Non purè mentalis est, quando significatio verbis à sua generalitate [illegible], non per solum actum internum, sed per aliud adjunctum externum, quod [illegible], & [illegible] ut cum D. P. Franciscus à [illegible] an [illegible] delinquens, positis intra manicam manibus, respondit: [illegible]; plenam responsionem ex verbis, & [illegible] componens.

1759 Amphibologia, & æquivocatio est, quæ importat sensuum diversitatem, quod si verba determinatè unam habent significationem, & alia adducitur per purum actum internum mentis, dicitur æquivocatio per puram restrictionem mentalem, ut liquet in primo exemplo. Si verò verba, & signa externa, ex se habere possint plures sensus, & significationes, dicitur æquivocatio externa, non purè mentalis: [illegible]

1760 Dico 1. Restrictio purè mentalis, & amphibologia, seu æquivocatio facta per restrictionem purè mentalem, est illicita, quia [illegible] mendacium, quod est ab [illegible] malum, [illegible] habet [illegible] mendacium, quando [illegible] est debitum [illegible]: talis est locutio cum restrictione purè mentali, unde, si [illegible], [illegible], [illegible], respondeas, [illegible], [illegible], & si addas juramentum, es perjurus, quia locutio [illegible] est generalis, & [illegible] est [illegible], quæ est propositio [illegible] particularis, [illegible] amphibologiam, & æquivocationem cum restrictione purè mentali [illegible]. [illegible] pag. 10 [illegible] & ult. quæ vide in pag. [illegible] 1717.

1761 Dico 2. Restrictio non purè mentalis, sed externa, & amphibologia, seu æquivocatio per verba, aut signa externa per se æquivoca, est licita ex omnibus causis, ex quibus quis habet jus ad occultandum secretum, non est autem licita in aliis casibus. Prima pars probatur; quia [illegible] externa, [illegible] haud

testibus ab auditore percipiatur, quamvis est ex se, habet significationem conformem conceptui interno aurore loquentis, nec est se solo [illegible] decipiens, sed occultando secretum, ad quod celandum habet jus, adeoque non includit mendacium. Mendacium namque definitur, quod *sit enunciatio [illegible] contraria opposita, & cum voluntate fallendi*; ac proinde est licita, & adeo potest juramentum sine perjurio, imò etiam licitè, si adsit rationabilis causa jurandi.

1715 Hujusmodi autem restrictio externè significationem generalis verborum potest duplici modo fieri, primò per verba ex se aequivoca, secundò per circumstantias, & signa externa, quae ex se habent verba loquentis, & consignificare cum illis, [illegible] non ex solo verbo, sed etiam ex [illegible] circumstantiis personae, loci, temporis, & negotii, de quo agitur, ut ea signa externa; sicut si quis pro aliquo gratia rogatum respondeat, *faciam*, sed simul [illegible] verum, idem dicit ac *non faciam*.

In quo re est [illegible] attendendum, quòd sicut [illegible] sunt humana [illegible], ita quaelibet proprium habet modum loquendi, & propria vocabula [illegible], [illegible], habet Poesis, proprium Rhetorica, & Tropos, Ironia, Hyperbolas, &c. sic & proprium habet secretum de jure occultandum, quo [illegible] [illegible] multa [illegible] *humanae*, quibus [illegible], a mendacio liberantur, ut [illegible] illa, quae [illegible] [illegible] [illegible], dicente, [illegible] *&c.*

1716 Item confessarius interrogatus de [illegible] (cujus [illegible] in Confessione [illegible]) an mulier adulterium commiserit, non debet [illegible], quia quae [illegible], [illegible], sed bene respondet *nescio*, *non commisit*, *&c.* [illegible], *ad dicendum*, quia hoc [illegible] [illegible] restrictionem, [illegible] exprimitur per circumstantiam externam signis [illegible] [illegible] confessionem, quae cum verbis [illegible] complet conceptum internum conformem.

1717 Si alius a marito interrogatur de [illegible] [illegible] [illegible] dubio, respondere *nescio*, [illegible] in mente, *ad dicendum*, quod [illegible] exprimitur per circumstantiam externam, [illegible], & signis [illegible], [illegible], si [illegible] [illegible] est [illegible], potest accipere verbum *nescio* secundum proprium & rigorosam significationem, [illegible] [illegible], quae cognitionem evidentem importat, quam non habet ille, qui [illegible] [illegible] [illegible] fallibilem [illegible].

1718 Sic Reus, [illegible] [illegible], aut [illegible] non [illegible], à Judice interrogatus, an delictum fecerit, licitè respondet, *non feci*, mente addendo, *ad dicendum vel puniendum Judex*. Idem si interrogetur à Judice incompetente, vel qui non, & [illegible] [illegible], responsio est [illegible] [illegible] ad mentem interrogantis, quia [illegible] interrogat ut persona publica, & consequenter de delictis ipsi [illegible] [illegible] de jure manifestandis, unde si juramentum exigatur, non erit perjurium.

1719 Sic minister S. Officii, qui est ligatus juramento servandi secretum, super aliquo arcano requisitus, potest celare, modo quo confessarius, dicendo, *Nescio*: nam intelligitur, quod [illegible], ut homo privatus est, quod subintelligitur non ex restrictione mentali, sed ex ipso intrinseco officio Consultoris, &c. Item potest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *[illegible] confessorem*, quia [illegible] nec affirmat, nec negat id scire, Cardenas, [illegible].

1720 Eodem modo discurrit Busemb. de juramento exacto per vim, [illegible], [illegible], v. gr. à latronibus, ut ea libet talibus dei [illegible], à marito, ut [illegible] [illegible] adulterium [illegible]. si tale juramentum sit addita restrictione non pure mentali, sed externa, vel per signa externa [illegible], vel per verba ex se aequivoca sufficienter ad internam restrictionem significandam. [illegible] 1096.

1721 Secunda pars afferenti probatur, in aliis namque casibus, in quibus quis non habet jus occultandi, non est licita [illegible] restrictio [illegible] [illegible] modo explicata non quia includat mendacium, sed quia humanum societas, & humanum commercium [illegible], ut [illegible] vocabula secundum communem significationem, non aequivocationibus, & signis [illegible], humanum commercium perturbatur.

1722 Quod cessat in prioribus casibus, quia in illis commercium humanum per illa judiciarium, quae [illegible], non humanum commercium non debet esse contra jus humanum, nec officii, quod regulariter ex [illegible] [illegible] decipiatur [illegible], quia id per accidens sequitur, nam intellectus [illegible] posset verbi significationem [illegible] percipere; & simul [illegible] suae interrogationem advertere, si signa, verba, circumstantias externas, & [illegible], atque jus alterum de secreto occultando consideraret; signa namque supponuntur per se significativa, & restrictio conformiter ad mentem restrictionem, atque [illegible], & [illegible] [illegible] celare secretum, ad quod habet jus, [illegible] [illegible] decipiatur, [illegible] deceptionem, quam providet, [illegible] [illegible]

tur

tur cum suo aut aliorum gravi incommodo, quia tunc est deceptio accepta, non data, ut declarandolo posuimus, n. 316.

DE JURAMENTO JUDICIALI.

1740 Claritatis gratia, hoc quæsito me expedivam.

QUÆRES

An sit à perjurio, & à mortali excusandus reus, qui Judice interrogante veritatem tacet, aut amphibologiis & æquivocationibus utitur?

Primò. Ob stoliditatem ex Judicis præsentia causatam.

Secundò. Si non processit infamia, semiplena probatio, nec gravia indicia extent.

Tertiò. Si processit semiplena probatio, causa tamen sit capitalis, aut ex gravioribus, puta mortis, jacturæ honoris, aut summæ bonorum.

Hic est sermo de reo, quia de teste satis agitur in tr. de [illegible] num. 2. [illegible] à n. 75

AD PRIMUM

1741 Resp. cum distinctione: Vel enim stoliditas est talis, ut plenam advertentiam rationis gravis perjurii impediat, vel non. Primum potest contingere, quatenus ex Judicis præsentia, & interrogationibus ejus interrogationis, excitatur in reo vehementissima passio timoris, quæ ita ejus rationem perturbat, ut non advertat ad malitiam gravem perjurii, utitur quod quasi nesciat, quid dicat, aut faciat, & si advertit, non plene, & distincte, sed in confuso. Et tunc certum est, reum à perjurio mortali excusari, quia ex communi & certa Theologorum doctrina, ad peccatum mortale requiritur voluntarium perfectum, videlicet, quod actus sit patratus cum plena advertentia malitiæ gravis, & cum pleno voluntatis consensu, ita ut ex alterius defectu excusetur quis à culpa mortali, ut infra de peccatis.

1742 Vel non impedit, quatenus Judicis præsentia, & interrogatio eum terreat, ob timorem pœnæ, quam prævidit; at non ita ejus rationem perturbat, ut non advertat: sed plene advertet ad crimen, quod committit, & ad gravitatem perjurii. Et quidem mortaliter peccat, & est tam in foro interno, quam in externo, perjurus, si veritatem negat, aut utatur æquivocatione cum restrictione purè mentali, quia est mendax, & juramentum mendacio addit. Imò etiam mortaliter peccat, si utatur æquivocatione, & restrictione non purè mentali, sed externata, quia reum legitimè interrogatum, tenetur sub mortali de plano respondere secundùm mentem Judicis interrogantis, Molphi [illegible] cum [illegible], Sanchez cap. 18 [illegible] cum communi [illegible] 1738.

Quia sic expostulat humana societas, & bonum publicum Reipublicæ, quæ perturbaretur, & periret, nullus namque esset de suo honore, [illegible], & vita securus, si absolutè liceret reis, non respondere secundùm mentem Judicis legitimè interrogantis, sed æquivocationibus & restrictionibus externatis juxta propriam mentem.

Unde quamvis ob externationem conscientiæ propriæ, liberaretur à mendacio, & inde à perjurio, quatenus enunciatio cum externatione illa non esset opposita, sed conformis conceptui proprio mentis, liberari non posset à culpa mortali, in quantum non esset conformis menti interrogantis. Imò in foro externo haberetur perjurus.

Tum quia tenentur obedire Superiori justè præcipienti, D. Thom. [illegible] art. 1. & 2.

1743 At in praxi, quod stoliditas ex præsentia Judicis metuum rei ita perturbet, ut plenam advertentiam tollat, rarò, aut nunquam contingit, & non nisi in personis maximè pusillanimis. Regulariter autem advertentia non tollitur, sed potius acuitur; ut constat ex astutiis, quas rei speculantur, & quibus utuntur in respondendo, ut delicta occultent, aut minuant.

AD SECUNDUM

1744 Resp. excusari à perjurio, & mortali, Tamb. [illegible] n. 1. Delbene tom. 1 pag. 163 num. 16. Castropal. Diana, & Com. apud ipsum, quia tunc Judex non legitimè interrogat; unde reus habet jus occultandi, & inde potest licitè tacere, aut æquivocatione ac restrictione uti, saltem externata per circumstantiam Judicii; Judex namque interrogat ut persona publica, adeòque de delictis Judici de jure manifestandis, unde reus si neget crimen, quod patravit, dicendo, *Non feci*, intelligendo, *Ut manifestandum sit tanquam Judici*, verum dicit, & Judex hanc restrictionem externatam per circumstantiam Judicii potest satis advertere, si non sit legitimus, aut non legitimè interroget, quatenus nulla præcessit semiplena probatio, [illegible] ad 1735 quia bonum publicum expostulat, ut reus, aut testis pareat legitimo judici, & legitimè interroganti.

1745 Idem docet Suarez [illegible] de homine occulto, quia Matth. 11. *Jugum Domini suave est, & onus leve [illegible] [illegible] ut se prodat sine ante interrogatione.* Unde D. Chrysostom. super epist.

epist. Pauli ad Hebr. *stuo solo deo, ut eo prodat eu judicium, neque ut se spontaneus accuset, sed ideo in vestio Prophetae dictum.* Renata Domino ... ...

1748 Ut igitur reus teneatur de plano & sine aequivocatione respondere, requiritur, quod Judex sit legitimus, nimirum, quod habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in reum. Et quod legitime interroget, quod tunc fit, quando praecedat semiplena probatio delicti, vel infamia, aut praecedunt indicia probata, quae semiplenae probationi aequivaleant. Quod debet reo notificari, alias poterit reputare suum crimen occultum, & inde celare, sicut enim nemo obedire tenetur ante legis promulgationem, ita nec reum judici antequam notificet se juridice interrogare, Tamb. tom. 1. p. 9 n. 4.

AD TERTIUM.

1707 Prima sententia negat, excusari à perjurio, & à mortali, si semiplena probatio praecesserit, D. Thomas, 2. 2. q. 69. Sanch. lib. 3. cons. c. 3. dub. 19. Perna, Toletus & alii 41. Doctores antiquiores, quos refert, sed non sequitur Cardenas *dissert.* 19. c. 8. n. 76.

Ratio est, quia inter partes justitiae praecipua est obedientia, qua tenemur Superiori legitimo, & justa praecipienti obedire, sed pro eodem ... semiplena probatione, judex legitimus, & justum praecipit reo, dum praecipit sub juramento, ut fateatur veritatem, igitur tenetur reus sub juramento obedire, fatendo veritatem.

Secundò, quia jus praecipiendi, & jus obediendi sunt correlativa; igitur implicat, quod judex legitimus habeat jus praecipiendi reo, & reus non obediendi, sed occultandi.

Tertiò, quia aliàs publicum Reipublicae bonum sineret, quoniam sub hac spe impunitatis grassarentur delicta.

1708 Secunda sententia affirmat, excusari, Roder. tom. 2. art. 4. Portellius *ex. moralibus* ... Bosco 43. Villalobos tom. 2. tr. 16. diff. 2. n. 10. Malderus tract. 6. cap. 2. de justitia. Sà in *aphor. ver. Accusatio judicialis, ex. de rei num.* 47. Diana p. 1. tr. 13. res. 27. Salcedo *in pract. crim.* Tanct. de Reg. tr. 4. lib. 3. n. 30. Tamb. tom. 1. lib. 3. cap. 4. §. 3. n. 2. De Lugo tom. 2. de justit. disp. 40. sect. 1. n. 14. Fabius, Laymann, Castropal. & quamplures alii, quos memorat & sequitur Cardenas *dissert.* 14. c. 7. n. 81. Qui docent, excusari non solùm in casibus capitalibus, & gravioribus jacturae honoris, aut suorum bonorum, verùm etiam si poena sit triremium, exilii, aut carceris plurium annorum, praedictorum; quae est gravis. Item Tanct. *cit.* n. 31. Idem tenet, si poena sit spiritualis, ut excommunicatio major, quae est poena gravis. Contra Panorm. Bardus, & alios plures.

1709 Et tunc docent, excusari à perjurio celando veritatem per restrictionem, aut aequivocationem externam, respondendo; *non feci*, subintelligendo: *Ad detegendum vobis sub culpa: Ad me prodendum.* Et si delictum est sacramentaliter confessum, & de eo absolutum: *Sum innocens, & immunis ab hoc delicto, ab hac culpa*: quia tunc restrictio est satis externata & circumstantia poenae gravis, quae sequeretur; unde id, quod subintelligitur, subintelligitur ex circumstantia extrinseca poenae gravis.

1710 Ratio potissima hujus sententiae est, quia leges, & praecepta humana non obligant cum periculo vitae, aut alterius notabilis mali, ut sunt praedicta, sed praeceptum Judicis est humanum, & positivum, & confessio criminis, licet de eo semiplena probatio praecedat, est cum periculo vitae, aut alterius notabilis mali, igitur non tenetur reus sub mortali & perjurio tunc primo fateri, licet de eo semiplena probatio praecedat, sed potest illud celare modis, quibus supra. Major constat, cum Com. in materia de legibus, nam praecepta humana non possunt se extendere ad id, quod est moraliter impossibile; id autem, quod est valdè difficile, reputatur moraliter impossibile: talis est confessio criminis in concursu metus ex praemissis malis, licet semiplena probatio praecesserit, valdèque quidem difficile est, immo onus supra vires humanas obligare aliquem, ut concurrat ad suam mortem, aut malum grave infligendum.

1711 Hic sedant auctoritates, quas adducit Bonacina in *solutione secundi argument.* num. 1705.

1712 Ad primam rationem in oppositum respondetur: inter leges humanas certum est plures esse, quae obligant ad culpam, & plures, quae ad solam poenam; hujusmodi est praeceptum Judicis, quod solùm obligat ad poenam.

1713 Ad secundam, Jus praecipiendi sub culpa, & jus obediendi sub culpa, sunt correlativa: tamen jus praecipiendi sub poena, & jus obediendi sub culpa; adeòque implicat, quod Judex habeat jus praecipiendi reo sub culpa, & reus non habeat jus obediendi sub culpa, at non implicat, quod Judex habeat jus praecipiendi sub poena, & reus non habeat jus obediendi sub culpa.

1714 Ad tertium, negatur sequela; quia sup-

suppetit Judici alia via ad veritatem inveniendam; nempe inquirendo alios testes, comminando, aut dando reo torturam, absque eo, quòd illum ad confessionem propriâ criminis obliget sub culpa.

1755 Ad 4, quod contra hanc solutionem insurgit Gonet, quòd non liceret judici reum ad confessionem criminis capitalis semiplene probati per torturam cogere, quia iniquum est ad id aliquem cogere, quod præstare non tenetur.

Respondet Cardenas cit. nu. 85 cum distinctione: *Iniquum est quemquam ad id cogere quod præstare non tenetur, neque sub culpa, neque sub pœna; concedo, quod præstare non tenetur solum sub culpa, nego.* Et addit experientiam plurium legum civilium, quæ obligant solum sub pœna, & tamen ad illas potest adstringere Judex.

1756 Et Thomas Delbene, qui in tom. 1 de Juram. dub. 183 nu. 19 hanc sententiam non improbabilem putat, in tom. 2 p. 443 nu. 55 absolutè eam docet, hac motus ratione: *Quia reus tenetur, & præceptum superioris non est accommodandum, sed conforme fragilitati humanæ, adeo ut in nullo casu aliud esse deberemus.*

1757 Denique addit Cardenas, per tres propositiones ab Innoc. XI. damn. damnari restrictionem mentalem, de qua n. 1750.

1758 Ita discurrunt reliqui Theologi, ut sufficiat retulisse. Nam Port. cit. concludit his verbis: *Et ita, qui hanc opinionem sequuntur cum Bedregon, non damnando id sunt tenuti, & ab sidem vacantur.*

1759 Illud certum est, non teneri reum, si crimen negavit, post latam sententiam, sive absolutoriam, sive condemnatoriam, illud fateri, sed solum coram Deo pœnitere, quia confessio ordinatur ad consequendum judicium, quod jam habuit, nisi obligetur ex alio capite, ut si inde immineat damnum tertio, juxta dicta suo loco. Ita Card. Bon. Busemb. lib. 4 cap. 3 dub. 3 nu. 6. & Tamburin. cit. cum aliis docentibus reum teneri ante sententiam, donec iterum interrogetur. Et hoc maxime, si retractatio afferat utilitatem.

1760 Excipitur casus hæresis ratione scandali, nam hæreticus convictus debet fateri, & si negavit, tenetur adhuc veritatem manifestare, quia alias perversè faveret ut hæreticus negatione, & ita cum aliorum scandalo. Tamb. cit.

1761 Portellus cit. cit. Cornelius Iunior, verb. Reus, num. 3. contra Sanch. cit. quòd hæreticus negans vix jam damnatus, & qui ducitur ad supplicium, non tenetur sub mortali veritatem publicè fateri, quia nimis durum esset confessario id ei suadere cum periculo, ut nollet obedire, & cum conscientia erronea, credens se teneri, mori. Nec adesse scandalum, quia omnes sciunt, reos solere delicta negare, & posse in ultimo articulo mortis sacramentaliter confiteri.

1762 Idem docet n. 4. si metu tormentorum sibi falsum crimen imposuit, ob quod ad patibulum ducitur, nisi adsit spes, quod retractatione liberetur, quæ spes non adest in præxi, quia post latam sententiam non juvat retractatio in causa propria.

1763 Verum tamen est, quòd qui ducitur ad supplicium, non debet absolvi, nisi revelet complices in causis hæresis formalis, læsæ majest., proditionis patriæ, & notabilis damni tertii, si complices non sint emendati, nec detur certa spes, quòd per aliam viam emendentur. Mendo in epit. verb. Reus, n. 17.

1764 Hinc fit, quòd licèt in aliis casibus non possit reus legitimè interrogari de complicibus, si sint omninò occulti, & nisi delictum sit tale, ut ex se soleat habere socios, vel nisi semiplena probatio de sociis sit, seu complicitate per indicia, aut testes præcedat; tenetur interrogatum socios manifestare, si crimen sit exceptum, contra communitatem, ut hæresis, proditio patriæ, aut contra tertium, si alias malum non possit aliter impediri. Port. cit. n. 17. & tom. 2. d. num. 64. Et etiam non interrogatus, si crimen sit hæresis, aut proditionis patriæ, ut in tom. 2 de damnat. verb. mutil. 1197. 1668.

De juramento, agunt Sanchez in 3. dec. 59. q. 11 A. in q. dist. 38. q. nu. lit. C. quæstion. q. 10. 1 Mastrius in theol. mor. de p. 11 q. 3 num. 48. Bonac. tom. 2 pag. 157. Joan. de la Cruz, pag. 20. Tamb. tom. 1 lib. 3 c. 5. Leander tom. 9. tr. 1 Busemb. lib. 3 tr. 2 cap. 1. dub. 1. Tancr. tom. 3. Cast. opus. p. 3 tract. 14. Ant. à Spir. S. tom. 1. Al. 12, & Mendo, ver. Juramentum, Carden. d. 1 19. Clericatus decis. 37. Gobat. tom. 3 p. 2 & alii in 1 tom.

De restrictione, agunt Mastrius dist. 11. q. 3. n. 12. Bonac. tom. 1 pag. 167. Tamb. tom. 1 lib. 3 c. 3. Leander tom. 7 tr. 5. disp. 45 Busemb. lib. 3 tract. 2 cap. 3. dub. 4. Cardenas in prop. 29 Clericatus. 36, Gobat. Ant. à Spir. S. Albertus, & Mendo cit.

ADJURATIO.

1765 JUramentum assirmativum est indefinito promissio ad aliquid faciendum, vel non faciendum, invocatione nominis Sancti, aut rei sacræ, v. g. *Adjuro te Deum vivum per Jesum Christum filium ejus, ut des mihi su-*

fuatum animi, & corporis. Unde est actus Religionis.

1966 Potest fieri dupliciter, per deprecationem, & per imperium.

1967 Ut sit licita, tres requiruntur conditiones, *veritas, judicium, & justitia.*

1968 Veritas consistit in hoc, 1. Ut adjuratio fiat per verum Deum, & per res vere sacras; unde si fieret per falsos Deos, &c. esset mortale. 2. Ut res non petatur ficte, sine animo obtinendi, & tunc esset venialis.

1969 Judicium consistit in hoc. 1. Quod adjuratio fiat prudenter, non temere, levitate, & sine occasione, & tunc esset venialis. 2. Quod Deus & Sancti non adjurentur imperative, sed deprecative, nec dæmon deprecative, sed imperative, quod esset mortale, nam imperium supra Deum & Sanctos esset injuria, & contemptus, deprecatio ergo dæmonum esset amicitia, & familiaritas.

1970 Justitia consistit in hoc, quod res, quæ petitur, sit honesta, nam si mala, adjuratio esset peccatum mortale, aut veniale, juxta gravitatem, aut levitatem malitiæ rei.

1971 Possumus adjurare, 1. Deum per se ipsum, per Christum, per Mariam Virginem, per Sanctos [illegible], & per sacra Mysteria, & Passionem.

1972 Non potest autem adjuratio fieri per creaturas inferiores, nisi sint specialiter Deo charæ; sic Tob. cap. [illegible] adjuratur Deus *Recordare Abraham, Isaac, Jacob servorum tuorum.* 2. Possumus adjurare B. Virginem, Sanctos, & Angelos, per Deum, & Jesum Christum. 3. dæmonem, & creaturas, per Deum, & Jesum Christum, B. Virginem, Sanctos, & sacra Mysteria.

1973 Creaturæ rationales adjurari possunt directe; irrationales vero, ut animalia, [illegible], tempestates, fulgura, &c. non nisi indirecte, quia cum non sint rationis capaces non possunt per adjurationem directe induci, & moveri ad præstandum, quod petimus, sed in quantum a Deo moventur contra nos in pœnam, vel a dæmone in vindictam, et noceant, tunc eas adjuramus, deprecando in ordine ad Deum, vel imperando in ordine ad dæmonem, ut sic Deus [illegible], & dæmon a nocendo desistat, & hoc pacto dicuntur creaturæ indirecte adjurari.

1974 Creaturæ irrationales (ut ait [illegible] August.) *possunt etiam imperioso adjurari per comminationem efficaciam supernaturalem super ipsas, explicatam per imperium metaphorice dictum, sicut Christus Dominus imperavit ventis & mari; hoc autem spectat ad virtutem miraculorum.*

1975 Licitum est Exorcistæ colloqui cum dæmone, & ex omnia petere, quæ ad suum munus, finem, & expulsionem conducunt; puta de causa ingressus, numero spirituum, &c. & petere ab eo signum, quo exitus ostendatur. [illegible]

1976 Quamlibet vero aliam tractationem, ob curiositatem, [illegible], quia, si petat scire occulta, &c. esse mortale, tenet Castropal. non plus quam veniale, Sanch. & [illegible] apud Tamb. [illegible] At melius dico cum Tamb. cit. esse mortale, si id fiat sæpe, & per longum sermonem, quia tunc ostenditur amicitia, & benevolentia; quando Apost. 1. ad Cor. 10. ait *Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.* Veniale vero, si fiat raro, & per breve tempus; quod sequitur ex verbis Pauli, ex quibus graviter familiaritas & amicitia prohibetur.

1977 Licitum est cogere dæmonem, ut maleficium tollat, aut signum, quo durante durat pactum de vexanda creatura, quia id non est uti ope dæmonis in obsequium nostrum; sed nos defendere, & cogere, ut destruat opera sua.

1978 Eadem ratione licet imperare dæmoni superiori ad coercendum pariter dæmonem inferiorem, licet namque in nostram utilitatem expellere clavum clavo. Dellebene *de superst.* [illegible]

1979 Non potest licite Exorcista dæmoni expulsum concedere, aut permittere, ut ingrediatur in alium hominem; quia non est dæmoni [illegible]; licite vero, ut immittatur in equum, si quo dominus sit dives, & plures habeat, ut pro reparatione solum obsessi amissio equi alterius non censeatur valde notabile damnum. Secus si esset cum valde notabili alterius damno, Tamb. [illegible] quia nemo tenetur cum gravi suo damno alterum solum corporis succurrere. Tamb. vero cit. cum Castropal. tenet id licere etiam cum gravi damno boni temporalis alterius; quia putat, talem obsessum esse constitutum in extrema necessitate, in qua omnia sunt communia.

1980 Licet obsessum in dæmonis contemptum expuere, & leviter percutere. Si autem dæmonem in injuriis afficiendum ita acerbius graviter in obsesso percuti, peccat mortaliter. Et si obsessus sit Clericus, excommunicationem incurret, nisi inadvertentia, aut ignorantia excuset; quia cum dæmone Clericum, suadente diabolo, percutit, eique

quo

quæ Iniuriam facit, non modo quam excommunicatus es (rectè ait Tamb.) si canem in sinu domini contra te latrantem, advertenter cum domino tale confodias.

1781 Qui exorcizat, esse debet Sacerdos, aut saltem Exorcistatus Ordine insignitus, & de Ordinarii licentia.

1782 Si laicus id faciat publicè, frequenter, cum populi admiratione, & Superiore contradicente, peccat mortaliter. Secus si privatim, aut si publicè, raro, sine admiratione, & contradictione, & ex fide, ac fiducia in Deum, maximè si haberet hanc gratiam gratis datam ex experientia, Tamb. lib. 3. cap. 8. § 2. n. 14. dummodo non sit idiota, & ignarus, quia exponeretur periculo, ut deciperetur à dæmone, aut aliqua superstitione uteretur.

1783 Nec diceretur usurpator jurisdictionis Clericalis, sicut nec talis dicitur laicus, qui Missæ inservit, lumina accendit, & urceolos cum vino & aqua Sacerdoti porrigit, quod est officium Accolyti; nec qui indignos ab Ecclesia expellit, quod est proprium Ostiarii, non alia ratione, nisi quia munera Minorum Ordinum laici non exercent ex officio. Clerici verò ad illos promoti exercent, ex officio. Hinc Christus Marci 16. generaliter de veris & bonis Christianis loquens ait: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia ejicient.* Et Marci 12. *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alii, &c. alii gratia sanitatum in uno spiritu.*

1784 Rectè autem prohibetur à Superioribus, etiam Sacerdotibus, officium Exorcistæ sine eorum licentia exercere, ne quis ignarus, imperitus, aut pravæ vitæ, audeat cum periculo superstitionis, deceptionis, & contemptus, peragere munus, ad quod scientia, peritia, mortificatio, & maximè vitæ rectitudo requiritur.

De adjuratione, agunt Theol. Tamb. ... & Clericatus ... 45.

CAPUT III.

DE VOTO.

DEFINITIO.

1785 VOtum, est *promissio deliberata & voluntaria facta Deo de meliore bono.* Propositum, est *sola voluntas faciendi opus.* Promissio hanc voluntatem addit voluntatem se obligandi alteri, & in casu voti se obligandi Deo.

1786 Hinc hæc promissio, si cadit supra materiam præceptam, novam obligationem inducit.

1787 Pœnitens, qui à Confessario monitus, ut à peccato, v. gr. fornicationis, desistat dicit: *Promitto me illud amplius non commissurum;* regulariter non emittit votum, sed solum manifestare vult suum firmum propositum, quia communiter non intendit in casu transgressione se obligare ad novum peccatum, sed ad idem contra lex tum præceptum.

Quod si velit expressè se obligare in casu transgressionis ad novum peccatum contra præceptum humanum promissionis à se emissæ, tunc emittit votum, quia est promissio facta Deo cum animo se obligandi nova obligatione libera, seu novo præcepto humano à se liberè imposito.

Obligatio autem, quam communiter habet quilibet homo ad vitandum peccatum, est obligatio necessaria, quæ supponit præceptum, unde oritur, non facit præceptum. Votum verò facit, imò est præceptum novum, adeòque, qui habens votum castitatis fornicatur, peccat contra duo præcepta, contra præceptum divinum Decalogi de numero sexto, & contra præceptum humanum voti, liberè ab ipso homine sibi impositum, in confessione aperiendum, quia contra duas virtutes, nempe contra castitatem, quam præceptum divinum respicit, & contra Religionem quam respicit votum.

1788 Qui adstantibus dicit: *Si Deus me sanitati restituerit, fiam Religiosus,* non facit votum, Gobat tom. 3. de voto num. 15. quia ea fuit sola animi ostensio facta adstantibus, non promissio obligatoria directa ad Deum. Et sicut hujus verba nulli homini directa, in humanis negotiis nullum pactum, & nullam obligationem strictam inducunt, ita in re nostra.

1789 Dicitur, *deliberata,* quatenus vovens debet plenè advertere, & cognoscere materiam, quam vovet, deliberatio enim importat advertentiam, & cognitionem materiæ, cum libero & expedito interiorum sensuum usu. Hinc, si quis existens Panormi, putans D. Jacobum de Compostella distare non plus, quàm per centum milliaria, voveret ad illum accedere, non teneret votum ex defectu deliberationis circa substantiam voti.

Similiter vota facta cum semiplena advertentia, seu deliberatione, v. gr. ex repentino animi motu, non valent. Aut si quis voveret semivigilans, vel habens sensus internos vehementissima passione iræ, &c. perturbatos.

De errore & ignorantia discurre, ut de

pr-

juramento, à n. 1773. Error circa [illegible] voti, v. g. quod [illegible], quod [illegible] sub mortali, & [illegible], qui declarari non potest, irritum reddit votum, ex defectu consensus, quia est error circa substantialia. Gobat *tom. 3. de voto, num. 109. v. n. 1616. & 1812.*

Dicitur *Voluntaria*, hoc est cum libero voluntatis consensu.

1790 Dicitur *De meliori bono*, in ordine ad suum oppositum. Hinc votum nubendi absolute loquendo non tenet; quia matrimonium non est bonum melius castitate sibi opposita. Dixi *absolutè*, quia id, quod absolute est minus bonum suo opposito, ex circumstantiis hic & nunc potest esse majus bonum, *ut in n. 1816.*

Hinc votum ducendi pauperem, vel meretricem, causa pietatis erga ipsam, est invalidum. Ant. à Sp. S. *tr. 1. de p. 2. sect. 13.* quia est impeditivum castitatis, quæ est bonum melius, & Deo gratius recensito titulo misericordiæ.

Validum autem est emissum hoc cum conditione, *Voveo, casu quo velim nubere, ducere pauperem*, quia per hoc votum non obligatur quis ad matrimonium, sed quòd eo liberè assumpto sit electurus matrimonium Deo gratius, quale est pauperis.

Dicitur facta Deo: *ut in n. 2017.*

DIVISIO VOTI.

1791 Dividitur in Solemne, *& est illud quod acceptatur ab Ecclesia*, ut votum castitatis sacris Ordinibus annexum, & professioni Religiosæ: Et simplex, *quod talem solemnitatem non habet, sed emittitur privata authoritate.*

Subdividitur in absolutum, *quod fit ex amore ad materiam, quam vovet*; ut si voveat castitatem, ex amore castitatis: Conditionale, *quod fit sub conditione, ex affectu scilicet ad habendam, vel non habendam conditionem*, v. g. voveo castitatem, si Deus me liberet ab hac tempestate: Et Pœnale, *quod fit in pœnam*, ut voveo jejunium, si lusero.

Item in reale, *in quo promittitur res externa*, ut eleemosyna. Personale, *in quo actio personæ, vel ejus omissio*, ut peregrinatio, vel omissio ludi: Et mixtum, *in quo utraque*, ut peregrinatio cum eleemosyna.

CONDITIO

1792 IN votis apposita solita, si sit de præterito, aut de præsenti, non reddit votum conditionale, sed absolutum; quia non suspendit obligationem: ita si sit futura necessaria, ut *Voveo eleemosynam, si cras sol oriatur*, quia hæc habetur pro impleta. Unde debet esse de re contingenti, ut votum sit conditionale.

Conditio impossibilis reddit votum nullum, cùm non possit poni in esse. Solùm in matrimonio, & in ultimis voluntatibus, habetur pro non adjecta, & non reddit actum nullum, quia pro his ita jus disposuit, non sic in voto.

Votum sub conditione turpi, si conditio habeat rationem finis voti, quatenus ex voto obtineri intenditur, ut votum dandi certam eleemosynam pauperi, si hæreditas injusta obtineatur; est nullum, ex n. 1805. Validum verò, si non se habeat ut finis, sed ut pura conditio: *ut Voveo ingredi Religionem, si meus pater bona sua dilapidet*. In primo enim casu conditio se habet ut finis, in secundo ut causa impulsiva, & occasio: v. n. 1805.

1793 Votum conditionale non obligat, nisi conditionali adimpleta, quæ non sufficit, ut adimpleatur in æquivalenti, ut in contractibus, sed adimpleri debet in forma specifica: quia interpretatio voti est stricte facienda, ut minus obliget.

1794 Vovisti Religionem, si tua soror nuberet: mortua est tua soror, teneris ad votum, si tua intentio fuit de non deserenda eam destitutam, quia tunc materialiter se habent ad tuam intentionem nuptiæ; non teneris, si præcisè nuptias ob aliquod speciale motivum intendisti. Mendo *in quæ. tit. Votum n. 15.*

1795 Vovisti certam eleemosynam dare, si eo anno fieres Judex Prætoris, factus autem es Judex Magnæ Curiæ, teneris ad votum, si intendisti gradum Judicis Prætoris tanquam viam, & dispositionem ad gradum Judicis Magnæ Curiæ. Secus si tua intentio fuit absoluta, & præcise ad illum tendens, vel ob aliquod speciale motivum, vel quia altum gradum ob tui insufficientiam, vel aliorum æmulationem, non sperabas.

Idem dic de voto dandi certam eleemosynam Ecclesiæ, si fias Parochus Ecclesiæ N. & sis factus Parochus pinguioris Ecclesiæ. Ant. à Sp. S. *in tom. 1. tr. 5. de p. 2. sect. 16. num. 374.* In dubio de intentione, sive positivo, sive negativo, non obligaris, quia standum est pro libertate.

1796 Impediens conditionem voti, non peccat, si conditio pendeat à propria voluntate, quia non se obligavit ad conditionem, sed ad votum, conditione libere apposita. Si conditio pendeat à voluntate alterius, & sit mala, ut *Voveo Religionem, si pater meus bona sua eo ludat, & cum intercedar-*

bus

bus difficile, potest impediri, quia mala sunt impedienda. Et conditione adimpleta, tenetur ad votum, ut supra dictum est n. 1795.

Si conditio pendet a voluntate alterius, & non sit mala, seu prohibita, non potes sine peccato impedire, quia tunc remitti obligationem voti in alterius voluntatem, unde in eo voto adest pactum virtuale & implicitum de conditione non impedienda. Et tunc peccas impediendo conditionem, at non obligaris voto, quousque conditio apponatur. Peccas autem impediendo vi aut fraude. At non peccas, si precibus, & rationibus uteris, ut ille conditionem non apponat, quia liberum illum relinquis.

Si quis vovet Religionem ingredi, si pater intra annum consenserit, & pater votum non manifestet, elapso anno quamvis pater consentiat, non tenetur ingredi Religionem ... si vero, aut dolo impediat, ne pater consentiat; quia revera conditio non fuit impleta ...

IN VOTO POENALI.

1797 V*Et. gr. Voveo, jejunium, si lusero, si non recitavero hodie Officium*. Quoties transgressio in conditione caret culpa puta per advertentiam, ... &c. caret pœna, quia pœna est imposita ob culpam transgressionis in conditione, nempe ob ludum, ob omissionem Officii divini. Imo si recordaris conditionis, & non recordaris pœnæ, culpabiliter, inquam, omittis Officium, at non recordaris jejunii, non teneris ad pœnam quia oblivio naturalis æquivalet ignorantiæ invincibili pœnæ, quæ excusat à pœna.

Eadem ratione, si sciatis votum emisisse, at nescias, si sub pœna aliqua, peccas quidem contra votum, sed non teneris ad pœnam.

Item, quoties conditio cadit, quatenus est licita, indifferens, impossibilis, &c. cadit pœna, quia pœna est accessoria conditioni positivæ, aut negativæ, videlicet actioni, aut omissioni, quæ vitari intenditur, & ad quam vitandam fit votum pœnæ.

1798 Quod est verum etiam in voto pœnali duplici, ubi scilicet tam pœna, quàm ipsa conditio, est materia voti, v. gr. *Voveo non ludere, & si lusero, voveo peregrinari*. Tunc si cadat votum de non ludendo per dispensationem aut ob aliam causam, cadit votum de peregrinando.

Ex quo habes, quod in voto pœnali conditio voti, quæ vitari intenditur, est finis principalis voti pœnæ, & hæc est illi accessoria.

Si pœna apponatur sine determinatione quoad vices.

HÆC SIT REGULA.

1799 SI pœna est ex ordinariis, & moderatis, quæ iterari solent, intelligitur incurri toties quoties. Si verò est ex gravissimis, quæ iterari non solent, ut est peregrinatio, ingressus Religionis, &c. tunc in prima transgressione incurritur pœna, minimè in sequentibus. Quod est verum, sive votum sit de solo pœna, v. gr. in casu ludi ut *Voveo jejunium, peregrinationem, si lusero*; sive sit de ludo vitando sub pœna: ut *Voveo vitare ludum sub pœna jejunii, peregrinationis, &c.* Castropal. tom. 3 tr. 15 d. 3 p. 1 punct. 18 pag. 141. Tambur. tom. 1 lib. 3 c. 21 § 7 Anton. à Spir. tr. 3, c. 3 disp. 11 n. 89 Quia interpretatio tunc est facienda ex communi hominum more, & verisimili intentione voventis, homines enim non solent pœnas gravissimas, & extraordinarias, ubi toties quoties sunt in culpa, imponere, bene verò ordinarias, & moderatas.

Tum quia timor singularis, gravissimæ, & extraordinariæ pœnæ, potest hominem à ludo perpetuo continere, licet post ejus incursionem cesset, adeòque potest sub una tali pœna perpetua ludi vitatio promitti.

Ex quibus rationibus, non improbabile putant etiam Doctores, votum de pœna, sive sit in casu ludi, sive de ludo vitando, sive sit ex gravissimis, sive ordinariis, intelligi prima vice. Pro hac sententia adducunt Sà, Dianam, Trullench, & Layman, & exemplum de voto jejunandi in vigilia alicujus Sancti, quod intelligitur de prima vigilia, nisi aliud exprimatur.

METUS IN VOTIS.

1800 QUi vovet motus timore periculi à causa naturali provenientis, ut ex tempestate, morbo, &c. vovere dicitur ob metum intrinsece incussum. Qui verò movetur timore periculi à causa libera provenientis, v. gr. à latrone, &c. vovere dicitur ob metum ab extrinseco incussum.

1801 Vota omnia, etiam solemnia, facta ex metu non incusso ad finem ea extorquendi, sunt valida, etiam si metus sit gravis, injustus, & ab extrinseco incussus, quia tunc vovens à nemine impellitur, sed sponte illud eligit tamquam remedium mali imminentis. Similiter est validum, quando eligitur tamquam conditio oblata ad malum ... evitandum, immo est validum, etiam si metus ... vis sit juste incussus ad illud extorquendum, quia

nunc hoc injuria votum proponatur sub conditione, non sub coactione, ut nempe voveas, si malum, cui libere causam dedisti, effugere velis. Si autem sit ex metu gravi injuste incusso ad finem illud extorquendi, est invalidum jure Ecclesiastico, & naturæ, nisi sit juramento firmatum, quia Deus illud non acceptat, ut detur in injuriæ consortium, adeoque si non servetur, non indiget relaxatione. Exempla habes de metu in matrimonio, vid. n. 1645.

MATERIA.

1802 UT votum sit validum, debet esse possibile, nec mala, vana, inutilis aut indifferens, ut si quis cecidit ex equo, voveat amplius non equitaturum, quia passus est in mari, non amplius navigaturum: quia displicet Deo stulta promissio; immo peccatum veniale est, si sit de re mala mortaliter, nec convalescit, si materia postea redundat in rei bonum: nam ex reg. Juris 18. in 6. *non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit.*

1803 Si res sit bona, conjuncta tamen cum causa mala, & tu illam voveas ut bonam, tenet votum, ut si voveas eleemosynam, si non capiaris in furto, si obtineas prolem ex adulterio, quod patras: quia tunc finis voti est salus, proles &c. quæ in se sunt bona, & dona Dei, adulterium vero non est finis aut effectus a vovente intentus, sed concomitanter se habet: quod si res mala sit finis, aut effectus a voto intentus, utique invalidum est votum.

1804 Votum, si ei adjungatur finis, aut circumstantia mala, se tenens ex parte materiæ voti, v. gr. si voveas eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, est invalidum. Validum est, si se teneat ex parte voventis, ut si ex vana gloria voveas eleemosynam, licet vovendo pecces: quia in primo casu votum, quod est actus Religionis, & cultus Dei, ordinatur tamquam medium ad vanam gloriam, quæ est mala, & inde Deo ingrata; in secundo casu, vana gloria se habet concomitanter, & ut causa impulsiva, non ut finis.

1805 Causa impulsiva, seu occasio voti dicitur illa, quæ existit, aut putatur existere, quando fit votum, & hominem ad vovendum excitat: finis vero voti est ille, qui a vovente intenditur obtineri, & hac occasione deficiente adhuc persistit.

Sit exemplum de infirmo, qui occasione desumpta ex infirmitate, vovet recitare quolibet Sabbato Rosarium Virginis, vel ob Virginis cultum, qui est finis intrinsecus, vel ut salute restituatur, & in ea conservetur, qui est finis extrinsecus: infirmitas est causa impulsiva: cultus, aut salus, est finis.

1806 Finis intrinsecus est ille, qui essentialiter est actui annexus, ut cultus in oratione, & recitatione Rosarii. Finis extrinsecus est ille, qui est separabilis ab actu, & solum est ejus finis, quatenus est ab operante intentus. Sic est salus in voto de recitatione Rosarii.

1807 Votum Mulierculorum Panormi fieri solitum de commorando toto die Festo alicujus Sancti in ejus Ecclesia, & non comedendo, nisi quod ab aliis eis sponte defertur, est nullum, ut de materia inepta; quia est experientia compertum, quod mulierculæ hoc careant cognatis, qui eis alimentum deferant, & sic in Ecclesia tamquam in taberna bibunt, & comedunt: quod non cedit in cultum, sed in maximam Dei, & Sancti irreverentiam. Validum tamen erit votum, si postquam Sanctum inviserint, domum repetant, ibique uti eis placet, jejunent.

1808 Votum Mulierculæ non nendi, seu filandi die Sabbati ob Virginis devotionem, non tenet, si habeat animum alia opera servilia patrandi. Leander de voto tr. 2. d. 7. q. 11. *quia non cedit in cultum ab eo abstinere, cum liberum sit ex aliis operibus servilibus magis a devotione avocantibus uti.*

1809 Votum agitandi tauros, aut prophanas comicorum repræsentationes in honorem alicujus Sancti exhibendi, non tenet, Mendo n. 63. quia minuit Sanctorum cultum, sed immodestias, & indecora retinet.

1810 Votum omissionis rei bonæ tenet, si omissio disponat ad majus bonum, ut votum non nubendi. At non tenet, si omissio sit operis præcepti, aut consilii, quia esset res mala aut indifferens, ait Mendo n. 65.

1811 Qui post votum non fornicandi, videns se in quadam occasione mulieris tentationibus agitatum, ut tunc liberaretur a freno voti, quoad fornicandum, illud ipsemet commutavit in votum, vel haberet in votum Religionis. An valide?

Respondeo: Invalide, Mendo ubi supra n. 70. cum Sanchez, & Suario, quia in hac circumstantia commutatio non est in melius, nam primum votum habet pro fine vitare, & non patrare peccatum, quod est bonum melius, quam fieri Religiosus. Immo talis commutatio in votum Religionis opponitur illi fini, & commutans intendit tollere tunc frænum peccati, quod est finis malus, qui vitiat naturam voti Religionis, ex se melioris; unde in illis circumstantiis invalidum est

vo-

votum Religionis; & obligat primum votum.

1812 Quidam fartor vovit se servaturum castitatem, in sua tamen patria, & arte; postea venit Romam, ibi conditam esse legem Principis, ut nullus artem illam exerceat cælebs, nisi aliquo Magistro famulando: an possit nubere?

Posse, ait Gobat *tom. 3. de voto n.* 10. quia conditio, dependenter à qua vovit, est reddita impossibilis: promissio namque dependens ab alieno arbitrio, censetur de re impossibili, quando alter consentire non vult, ita ille.

1813 Votum Religionis non obligat, quoties ex aliqua causa professio emitti non potest sine peccato; quia votum non est vinculum iniquitatis.

1814 Votum de non assumendo Sacerdotium, ex humilitate emissum, est validum. Gobat *tom. 3 de voto n.* 445.

1815 Votum de bono impeditivo majoris boni, est invalidum, & ut sit invalidum esse impeditivum majoris boni, non est esse impeditivum boni majoris cujuscumque, & boni absolute considerati, sic enim nulla fere vota valerent, cum semper sit invenire majus bonum, quam sit ipsum votum factum, sed *est esse impeditivum majoris boni, quod vovens habere tenetur, quam de voto*. Hinc validum est votum Religionis Junioris à saculari factum, invalidum verò est si fiat à Religioso Religionis observantis.

1816 Si quod est per se minus bonum, sit per accidens majus bonum, tenet votum; unde, licèt regulariter votum de nubendo non teneat, quia est impeditivum cælibatus, qui per se est majus bonum, tenet tamen si tu te videas pronum ad lapsum, & continentiam tibi moraliter impossibilem, quia tunc (ait Paulus) *Melius est nubere, quàm uri*: si non valeas hoc gravi periculo aut infamia relinquere sponsam, vel liberos ex ea conceptos: si inde speretur magnum bonum Reipublicæ, puta pacis, &c. Tamb. *de voto* 1. 15 §. 3 n. 4.

1817 Votum abstinendi ab hoc opere servili, non furandi à Petro, non fornicandi cum tali muliere, est validum, Ant. à Spir. S. *tom. 1. tr. 5 disp. 2. sect.* 9 n. 449 cum Sorch. contra Tanet quia abstinentia ab his actibus, licèt sit circa eum individuum, est præcepta, adeòque bona.

1818 Idem dico de voto, amore continendi emisso, non fornicandi, nisi cum tali muliere; quia hoc est votum non fornicandi cum aliis. Ea particula exclusiva, *nisi*, non includit votum fornicandi cum tali, quod esset malum, sed solum facit, quod votum non se extendat ad talem individuam mulierem, quod non importat malitiam, cùm votum sit liberum, & dependeat ex institutione voventis.

Dixi, *amore continentiæ emisso*: quia si emittatur amore mulieris, quam à voto excludit, votum est invalidum, & peccaminosum, uti de re mala, quatenùs esset emissum ad magis firmandum amorem, seu concubinatum cum muliere illa.

OBLIGATIO VOTI

1819 PEndet ex quantitate materiæ, & qualitate intentionis; in materia gravi, v. g. in recitando Officium Virginis, potes te obligare leviter, sicut per multos potest Confessarius imponere pœnitentiam gravem pro peccatis gravibus, obligando pœnitentem solum sub veniali. Ita à fortiori vovens, quia sicut in ejus libertate fuit obligatio quoad substantiam, ita & quoad modum. Potest igitur in materia gravi se obligare leviter, si id expressè intendat, alioquin censetur se obligasse graviter: quia præsumptio fit ex regulariter contingentibus: v. n. 1852.

1820 In materia levi non potest cadere obligatio sub mortali, nec ratione voti, nec ratione præcepti, quia ejus impositio est irrationabilis: nam materia levis est incapax obligationis gravis. Diana *part. 5. tract. 5. res.* 32

1821 Potest tamen materia in se parva esse magna ratione alicujus circumstantiæ, aut finis magni, & sic esset capax obligationis gravis. unde si voveas recitare quolibet die unum *Ave Maria*, in Virginis devotionem, est materia parva, & omittendo, nonnisi venialiter peccas, quia ejus omissio est modicus devotionis defectus, sicut omissio unius Psalmi in Officio, quod potest in laudem Dei recitatur. At si voveas dicere orationem pro gravi tentatione sedanda, pro qua eam ut aptam tibi medicinam, tunc potes ad eam te graviter obligare, quia est materia gravis, ita ut urgente gravi tentatione, & periculo cadendi, mortaliter pecces, si omittas. v. n. 1831. & *num.* 3. n. 14

1822 Votum ex errore emissum, non obligat, si error fuerit circa substantiam, aut conditionem substantialem rei promissæ, vel circa finem, seu motivum vovendi. Hinc qui vovit dare calicem, quem putabat argenteum, non tenetur dare, si comperiat esse aureum: & votum celebrandi Missam pro salute infirmi non obligat, si su-

[illegible] , [illegible] [illegible] 1515

1623 Votum negativum, v. g. non accedendi [illegible] Venerem, [illegible] ad tot peccata, quoties [illegible] non sic votum positivum, v. g. jejunandi die Veneris, [illegible] peccat, quoties eo die [illegible], non tamen quoties comedit, [illegible] de praecepto affirmativo, & negativo, cui votum aequivalet, discurrendum.

1620 Unde si vovisti jejunare in pane, & aqua, solum peccas prima vice bibendo vinum.

1621 At si vovisti hac die jejunare, sic comedendi carnes, [illegible] te peccasse prima vice, tenet Azt. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible].

Peccare vero [illegible], quoties carnes comedis, dico cum Castrop. & Suarez [illegible] disparitas est, quia primum votum non est negativum de [illegible] [illegible] vino, sed affirmativum de jejunio sub [illegible] pane, & aqua, quale jejunium per primum [illegible] fit impossibile: secundum est de jejunio [illegible], & quia [illegible] [illegible] pro altera parte [illegible] praeceptum negativum de abstinentia, quod per primam transgressionem non fit impossibile, ideo peccas, quoties [illegible].

[illegible] mea sententia, quod dispensatum ad carnes, [illegible] quadragesimales [illegible], non sic dispensatum ab unica [illegible] one, ille, qui peccat prima vice [illegible] carnes, tenetur servare sub [illegible] formam jejunii quoad [illegible] comestionem, quia jejunium [illegible] unicam comestionem, [illegible], sed [illegible] unicam comestionem, & abstinentiam a carnibus.

1624 Alieno voto nemo obligatur, nisi [illegible], unde parentes, qui filium Religioni voverunt, tenentur solum illum [illegible], & [illegible] persuadere.

1627 Vota realia impleri debent de proprio. Si non habes, non teneris mendicare. Si vero alius, sive rogatus, sive sponte, velit solvere, [illegible], valet. Vota tamen personalia non adimplentur, nisi per voventem; unde si non potes, non teneris per alium, nec namque, non alias aliorum potest [illegible].

1628 Votum mixtum, ex parte, qua est personale, non potest per alium adimpleri, bene vero ex parte, qua est reale.

1629 Qui non potest quoad partem personalem, aut quoad realem [illegible], non tenetur commutationem facere in aliud, quod potest. [illegible], si [illegible] partes non sint aeque [illegible], sed una accessoria, qui non potest principalem, non tenetur ad accessoriam; [illegible] 1630.

[illegible] Votum nunquam peccandi mortaliter, tenet, [illegible] moraliter possibile, [illegible] ob [illegible] violationis [illegible].

1631 Votum nunquam peccandi venialiter, est invalidum, quia est de re moraliter impossibili. [illegible] votum, quod obliget ad vitanda mortalia, & venialia graviora. Votum de certo veniali, v. g. nunquam mentiendi, tenet. [illegible] votum vitandi omne verbum [illegible], aut omnem distractionem in oratione, quia spectata humana imbecillitate, est moraliter impossibile.

1632 Si concurrant duo vota incompossibilia, impleri debet, quod est melius, si sunt [illegible], quod est prius; si non recordaris, libera est electio. Ratio primi, quia votum est de meliori bono. Ratio secundi, quia prius tempore, est potior [illegible]. Sit exemplum. Petrus vovit jejunare in pane, & aqua, qualibet [illegible] feria [illegible] votum in vigilia D. Rosaliae accedere ad montem ad [illegible] Sanctam, hoc autem anno vigilia D. Rosaliae contingit feria [illegible] & haec duo sunt incompossibilia: in hoc casu adimplere debet votum jejunii, quia est de meliori bono: nam est utilius animae, [illegible] magis maceratur corpus, hinc ad redimenda peccata saepe S. Scriptura consulit jejunium, & eleemosynam. Tum quia iter [illegible] aut otio [illegible] non [illegible] a jejunio.

1633 Si materia, quae ab initio fuit possibilis, & apta, evadat impossibilis, aut inepta in perpetuum, extinguitur votum; si ad tempus, [illegible] pro illo tempore. Si evadat impossibilis quoad partem, tunc si non potest commode dividi, ut est aedificatio Templi, non tenetur ad partem, si potest commode dividi, teneris ad partem, quam potes, unde si non potes jejunare totum Adventum, quod vovisti, & potes aliquibus diebus, teneris ad illos [illegible].

1634 Si materia potest dividi, sed una pars sit principalis, alia accessoria, cessante obligatione principali, cessat obligatio accessoriae, quia ex reg. juris Canon. *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Sunt si vovisti peregrinationem Romam [illegible], & ibi aliquid offerre: si peregrinatio evadat impossibilis, non teneris [illegible], nec oblationem mittere, non enim sunt vota per se [illegible], sed dependenter a principali, ut [illegible] [illegible] 1629.

1635 Votum disjunctivum, cujus una pars est materia apta, altera inepta, ut votum de

re-

gestando Rosarium, aut de danda eleemosyna de furto, est invalidum, quia in voto disjunctivo obligatio cadit aeque primò suprà utramque materiam, cum libertate eligendi utramlibet: adeoque cùm altera sit turpis, nullum est votum.

1836 Si vovisti dare Ecclesiae bovem, aut equum, ad nil teneris, si tempore voti, aut antea equus periret; quia tempore voti altera pars erat impossibilis. Si verò periret post votum emissum, teneris ad superstitem, quia cùm obligatio cadat supra utramque partem, & votum in principio fuerit validum, teneris ad alteram. Potes tamen dare pretium partis, quae periit, si non sit facta electio, quia libera est tibi electio. Si autem equus periit absque tua culpa post factam electionem ejus, non teneris dare rem superstitem, nec pretium rei destructae; quia facta electione, tenebaris solùm ad rem electam, & cùm illa perierit sine tua culpa, ad nil teneris, quia res est facta impossibilis.

1837 Similiter, si post votum disjunctivum Religionis, aut castitatis, ingressus es Religionem, & ab ea ejectus fuisti, non teneris ad castitatem, quia altera pars est reddita impossibilis post tuam electionem. Gobat de voto num. 3 n. 79.

1838 Eadem ratione haeres tenetur satisfacere votum reale defuncti, qui votum disjunctivum emiserat, cujus una pars erat personalis, & altera realis, si ille, dum vivebat, partem personalem non elegerat. Ant. à Spir. S. tom. 1 tr. 9 disp. 2. sect. 11. Castrop. disp. 1. de voto punct. 15 n. 18.

1839 Obligatio voti realis transit ad haeredes, si illa bona haereditaria receperint. Insuper (salva legitima haeredis, quae non potest à testatore gravari de onere voluntario, quale est votum, aut legatum pium) tunc haeres tenetur illud solvere, etsi jam sufficientem haereditatem ... n. 1063.

1840 Item Monasterium, si constituatur haeres voventis, ob ejus mortem, tenetur illius vota realia adimplere, secus verò si constituatur haeres ob professionem Religiosam ejus emissam; quia per professionem Religiosam extinguuntur omnia vota, tam personalia, quam realia. Vota autem tempore haereditatis extincta non tenetur solvere haeres. Si autem vota fuerint à tertio acceptata, probabilius est, quòd teneatur Monasterium solvere. Contra Castrop. de voto disp. 1. punct. 16. n. 7.

1841 Si vovisti aliquid faciendum determinato tempore, tunc si votum fuit factum cum intuitu ad tempus, ut si vovisti jejunare feria sexta, audire sacrum Sabbato; eo transacto etiam, etsi sine culpa, cessat obligatio, quia est praefixus terminus. Nec praevenire teneris, si impedimentum praevidisti, quia ad id te non obligasti, nec solet esse haec intentio voventis.

1842 Si votum non fuit factum cum intuitu ad tempus, sed tempus designatum fuit ut terminum, ut si vovisti Religionem ingredi intra annum, tunc obligatio non cessat, quia tunc non est determinatum tempus ad finiendam obligationem, sed ad praescribendum terminum, ultra quem non differatur: unde etiam post illud debes implere. Mendo in epit. ver. votum n. 40.

1843 In dilatione datur parvitas materiae. Imò publica necessitas aut utilitas permittit dilationem in voto, quantumvis gravi, aut reservato. Gobat tom. 5 de voto n. 87.

1844 Item satisfacis anticipando, si votum non fuit emissum ad finem, sed ex devotione talis praefixi temporis, ver. gr. feriae sextae.

1845 Si non determinasti tempus, teneris implere, cùm primùm commodè potes.

1846 Ly, *Cùm primùm*, intelligitur non physicè, sed moraliter, hoc est data temporis opportunitate, & occasione, juxta prudentum arbitrium.

Quantùm ad peccatum mortale, Cajet. Nav. & alii apud Ant. à Spir. S. tom. 1 tr. 9 *disput.* 2. *sect.* 18. n. 310 absolutè tenent, executionem talium votorum, quibus non est tempus praefixum, posse differri, quamdiu vovens voluerit, dummodo non sit periculum oblivionis, vel non adimpletionis. Castrop. docet, dilationem sex mensium post datam opportunitatem, esse notabilem, & inde mortalem. Lessius in voto Religionis, dilationem duorum, vel trium annorum putat non esse mortalem, si non sit periculum oblivionis, aut non impletionis.

Sed rectiùs Tamb. *lib.* 3 *cap.* 12. § 3 n. 10. docet, in voto Religionis esse considerandam aetatem: nam si vovens sit sedecim annorum, utique dilatio trium annorum non erit notabilis: secùs si quadraginta annorum. v. n. 1852.

1847 Si determinasti tempus, v. g. dare eleemosynam mense Augusti cum intuitu temporis, si ante illud tempus praevideas impedimentum, non teneris praevenire: quia obligatio est affixa tempori. At si incepto tempore illo, v. g. mense Augusti praevideas impedimentum pro fine mensis, teneris praevenire, quia jam currit tempus obligationis, sicut dies fe-

sto, qui praevidet impedimentum audiendi Sacri, tenetur mane praevenire.

1848 Si vovisti rem determinatam, v. gr. hunc calicem, si pereat, non teneris ad alium; quia fuit praefixa sola materia. Si vendidisti, teneris ad pretium, quia eadem materia virtualiter manet.

1849 Si non determinasti quantitatem, satisfacis, dando quantum velis, dummodo non sit tam parvum, ut videaris irridere votum; quia nemo praesumitur se obligare, nisi ad id, quod est decens, et commodè potest.

1850 Si plures votum de eadem re renoves, si frangas, unum peccatum committis: quia non est votum distinctum, sed confirmatio voti: ut n. 1816.

1851 In votis confirmantibus statum Religiosum, et in votis, seu praecepto annexo Ordini Sacro, non potes te obligare leviter, sed tibi liberum est, eum statum eligere, quo electo, sub gravi ad illa teneris; quia qualitas obligationis ibi est ab Ecclesia praescripta.

1852 Votum licet habeat rationem praecepti humani, in quantum est onus liberè impositum ab homine, obligatio tamen illud adimplendi est de jure naturali, et divino: Fagnan. in lib. 3. pag. 476. *De jure naturali*, nam ratio naturalis dictat, fidem promissam hominibus esse servandam; ita potiori jure Deo illi nostro supremo Domino. Item *de jure divino*, Deut. 23. *Cùm voveris votum Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus, et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Psal. 75. *Vovete, et reddite Domino Deo vestro.* Et Eccl. 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis, et stulta promissio: sed quodcumque voveris, redde: multoque melius est non vovere, quàm post votum, promissa non reddere.*

1853 Ut votum valeat, requiritur usus sufficiens ad mortale, utpote ubi rationis, exceptis votis solemnibus Religionis, quae sunt invalida ante annum 16. expletum, ex praescripto Trid. *sess. 25. cap. 15.* tam pro viris quàm pro mulieribus.

1854 Vota impuberum, et Religiosorum facta non requisito consensu positivo patris, aut Praelati, sunt valida, si non sint praejudicialia patri, aut Praelato, vel Religioni; secus si sint praejudicialia.

1855 Castitas est virtus prohibens omnem delectationem voluntariam veneream, tam internam, quam externam, ita et votum castitatis. Imò voto castitatis ligatus, etiam si sine sua delectatione alium ad pollutionem suis tactibus impellat, aut solùm impudicè tangat, tenetur circumstantiam sui voti explicare, quia contra suam castitatem peccat; nam castitas omnem actum venereum et luxuriae prohibet.

1856 Voto ingrediendi Religionem non satisfacis, si ingrediaris animo egrediendi; quia est collusio. Benè verò, si vero animo permanendi ingrediaris, postea tamen ante professionem egrediaris, quia tibi Religio non placet. Si vovisti ingressum et professionem, probabile est, cum Diana *p. 2. tr. 17. res. 10.* Castrop. *tom. 3. tr. 16. disp. 1. punct. 4. n. 7.* et *aliis*, te posse licitè egredi, si experiaris Religionem propter asperitatem non esse tibi accommodam: quia tale votum intelligi debet juxta formam juris communis Trid. *sess. 25. c. 15.* quod annum probationis sub nullitate professionis requirit pro experimento, ut si Religio non placeat, sit liberum egredi, quae conditio est virtualiter inclusa in voto, ita ut *cap. 16.* Trid. suspendat omnes renunciationes intra dictum tempus factas.

1857 De voto castitatis, et Religionis quoad actum conjugalem: vide in matrimonio.

1858 Qui vovit Religionem, non tenetur omnes adire, si ab una, aut altera respuatur; sed aliquas, putà tres, aut quatuor. Tamb. *de praecept. pag. 191. n. 16.* Bonacin. Et tunc, si respuatur, est liber à voto: quia implicitè conditionem includit: *Si Abbas recipere voluerit.* Idem dico, si unam ingressus, ejiciatur.

1859 Qui vovit ingressum in determinatam Religionem, si ab illa non admittitur, non tenetur ad aliam.

1860 Qui post Religionis votum cognoscit se impedimentum habere, ob quod non sit admittendus, vel admissus sit expellendus, non ligatur voto.

1861 Non emisit votum Religionis, nec tenetur eam ingredi 1. Qui emisit votum volendi Religionis ingressum: sed satisfaciet eliciendo semel actum bonae voluntatis. 2. Nec qui emisit votum nolendi in saeculo vivere: sed ei satisfaciet negativè se habendo, non eliciendo scilicet actum volendi in saeculo vivere, nec contrarium: unde ambo possunt matrimonium contrahere.

1862 Qui verò vovet se moriturum in Religione, seu extra Monasterium non moriturum, votum ingrediendi Religionem, et in ea perseverandi promittit: quia non potest quis in Religione mori, nisi eam ingrediatur, et in ea perseveret. Ita Leandez *de voto tr. 1. disp. 11. q. 6. 7. et 8.*

Qui

1863 Qui fecit votum promittendi, aut vovendi castitatem, non fecit votum castitatis; unde potest commutari, aut dispensari.

1864 Qui fecit votum peregrinationis Romam nudis pedibus, si non possit nudis pedibus implere, tenetur accedere modo, quo potest, quia non pendet ab eo modo substantia voti, & qui non potest accessorium, tenetur ad principale, qui verò non potest principale, non tenetur ad accessorium. Hinc, qui vovit ire pedester, tenetur ire equester, nisi eam circumstantiam ut principalem vovisset, puta ob subeundum eum laborem, vel ob vitandas expensas equi, Mendo n. 63.

RELIGIOSUS CREATUS EPISCOPUS.

1865 AUt Cardinalis, quoad habitum tenetur ut colore sui Ordinis, licet ut possit figura Episcopali. Est autem à die confirmationis electionis factæ à Pontifice liber ab suis votis præter tria essentialia, & à præceptis Regulæ, ita ut non teneatur amplius ad jejunia, usu lineorum, & reliqua abstinere, quæ [illegible] præscripta in Regula. Port. *ver. Episc.* n. 23 Rodr. *ver. Episc.* 04. Thomas Delbene *de Immun.* [illegible] *dub.* 136. *sect.* 27 Bufembau.

Prob. ex c. Statutum 18 q. 1 per illa verba *Statutum est, ut Monachus, quem canonica electio à jugo Regulæ, & Professione Monachali absolvit, & sacra Ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres, paternam sibi hæreditatem postea jure vindicandi potestatem habeat.* Idque ratione dignitatis Episcopalis.

1866 Idem dicunt de Episcopo renunciante, & addunt, quòd si Episcopus Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodò non degradetur, non tenetur ad regularem observantiam redire, quia retinet consecrationem Episcopalem. Secus de Religioso Cardinali, qui si non est Episcopus, & renunciet, tenetur ad Regularem observantiam, & obedientiam redire.

1867 Non est autem liber à tribus votis essentialibus; quia non desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quoad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ, juxta decentiam status. At non dispensatur obedientia, sed mutatur in obedientiam Papæ, nec paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiæ, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, & causas pias. *Sic enim*, ait D. Bonav. *in 4. sent. dist.* 38. §. *Ad illud autem* 27) *dicuntur non dominus, sed dispensator, &c. similiter in voto obedientiæ non est dispensatio, quia omnino obedientiam* [illegible] dominum, quem habebat post se Superiorem, habet Papam.

RELIGIOSUS MINIMUS

1868 CReatus Episcopus, tenetur ad votum quadragesimalem, Peyr. *tr.* 3. *prov. cap.* 14 *n.* 3 Montoya, Lodel & Vasquez, contra Pelliz. Lugund. Diana p. 3. tr. 2. ref. 30 Bord. *res.* 113 n. 10, quia est votum illis essentiale contraindistinctum, patet ex verbis professionis; *Voveo . . . &* [illegible] *sub voto & regula Fratrum Ordinis Minimorum, permanere vivendo sub voto paupertatis, castitatis, & obedientiæ, & quadragesimalis vitæ.* Hinc Peyr. *loc. cit.* refert, supremam Inquisit. Hisp. prohibuisse quodlibeta Lacerdæ, donec corrigantur, in quantum dicit, votum vitæ quadragesimalis non esse essentiale in Ordine Minimorum. Debemus igitur eodem modo discurrere de hoc quarto voto pro Minimis assumpto, quo discurrimus de aliis tribus pro aliis Religiosis.

1869 Tum quia (ut refert Peyr. *ib. dub.* 3) tres Summi Pont. Paulus V. Greg. XV. & Urb. VIII. cum tribus Minimis assumptis in hoc voto dispensavere. Et præterea Urb. VIII. in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Capriensi, eum interrogavit, an factus Episcopus teneretur ad votum vitæ quadragesimalis, & cùm dixisset, non teneri, respondit Papa: *Erratis, tenemini enim:* & parum deinde, ut ei adscriberetur, noluit tamen cum eo disputare. Idem est dicendum de ejectis.

RELIGIOSI PERPETUO EJECTI

1870 AUt damnati ad triremem, tenentur omnino ad castitatem. Eorum verò vota paupertatis, & obedientiæ non sunt extincta quoad substantiam, sed suspensa quoad executionem, & actum secundum, ratione status, cui eorum executio non competit, unde non tenentur obedire Superiori regulari, nisi quoad regressum, si arcessantur, ut redeant, minimè quoad alia, quæ extra Religionem citra Superiorem regulari, & per ejectionem sunt constituti extra ejus subjectionem.

1871 Ejecti, bonorum, quæ obtinent, suum habent usum, & administrationem, non dominium, quod acquirunt, non Monasterio, cujus non sunt membra, sed Ecclesiæ, in qua habent beneficium, vel Episcopo loci, si id non habeant, & non sint exempti. Si autem beneficium non habeant, & sunt exempti, acquirunt Papæ.

1872 Ejectos, & damnatos ad triremes non teneri ad præcepta regulæ, docent cit.

DD. quod etiam Pellin. & Bord. extendunt ad recitationem Divini Officii, quatenus hoc est unum de observantiis, & praeceptis regularibus, & quatenus consuetudo recitandi est intra, non extra Religionem. Sed quod ad divinum Officium teneri, docent Rodr. Bonac. Gav. Navar. Suarez, & alii: v. n. [illegible].

1873 Item dicunt, ejectum non teneri ad alia vota praeter essentialia, excepto voto de non procurandis, aut acceptandis dignitatibus extra Religionem, quod semper durat, ex Decr. Urb. VIII. die 21. Maji 1625. Suarez autem, & Bonac. volunt, teneri etiam ad alia vota specialia.

1874 Ejectus per sententiam, si ante ingressum habebat votum simplex Religionis, post ejectionem non tenetur ingredi aliam Ordinem ex vi prioris voti, quod fuit extinctum per professionem solemnem. Pasq.

ÆRE ALIENO GRAVATUS.

1875 QUi gravis Religionem vovit, tenetur ingressum differre, si brevi tempore solvere possit, secus si non possit, nisi intra longum tempus, & cum periculo damnationis. Potens solvere, si ingrediatur, & profiteatur, professio est illicita, quia contra justitiam creditorum, sed valida, & tunc nec Monasterium tenetur solvere, nec ipse tenetur laborare, aut egredi ad solvendum, Gobat cum aliis tom. 3. de voto num. 39. & sequ. quia professio Religiosa extinguit omne debitum civile. Insuper est aequivalens cessio bonorum. v. an. 1115. ad 1123.

Q U Æ R E S

1876 *Laurus quidam Ordinis Minorum fuit pro Novitio admissus ante annum 15. & professionem emisit anno sequenti tamen confirmantibus Religiosis, & summorum Pontificum Clem. VIII. & Inno. X. praeceptores, ut nullus pro laico admittatur, qui 20. aetatis suae annum non expleverit, & consequenter, quod non profiteatur, nisi post 21. Et quia id fuit servatum fallaciter à Novitio, quidem à Superiore, dico quaeritur, an sua professio sit nulla, & unde liber à voto?*

1877 NAvar. & Castill. apud Peyr. de Prof. q. 1. cap. 1. §. 6. num. 100. tenent, talem professionem esse nullam, & ad nil obligare. Quia quando datur alicui potestas ad aliquid faciendum, & simul praescribitur forma, forma non reservata, actus est irritus.

1878 Resp. tamen, laicum, qui post 16. suae aetatis annum expletum, licet ante 21. professionem emisit, esse validè professum, & teneri ad vota, non obstante scientia defectus & Constitutionum, Bord. res. 131. nu. 14. Pellin. tr. 3. cap. 1. num. 17. Rodr. Port. & alii cum Peyr. quia allatae Constitutiones solum prohibent, non irritant professionem ante talem; nulla enim est apposita clausula irritans, sicut apponit expressè Trident. contra professos ante 16. aetatis annum completum, ac proinde ejus professio tenet, prout illud ex cap. *Ad Apostolicam de Regul. Matrimonia sunt contracta, quae fieri prohibentur*. Tum quia Pont. sicut est expressè id prohibent non in ordine ad validitatem professionis, sed in ordine ad habilitatem ad labores, ad quos pro Monasteriorum servitio laici sunt destinati.

Idem est etiam proportionaliter pro aliis Religionibus dicendum, quoniam extat Declaratio S. C. Concilii 2. Novembris 1582. quam refert Peyr. *de Rel. Prof.* q. 1. [illegible] 1. §. 6. n. 100. Superior verò, qui sciverit admisse incurrere in poenas contra male recipientes per cit. Pontifices fulminatas.

1879 Ad rationem in oppositum. Resp. formam illam, quod requiratur aetas 20. non esse substantialem, sed accidentalem, ac proinde, ejus defectus non invalidat actum. In rebus namque moralibus forma illa dicitur substantialis, sine qua actus valere non potest, in cujus praescriptione ponitur decretum irritans expressè, v. g. *irritum decernimus quidquid contra, &c.* vel saltem implicitè, v. g. *aliter fieri non possit* ut in n. 157. Bord. res. 131 n. 5. forma verò illa dicitur accidentalis, quae caret allata clausula, & cùm hoc secundum pateat in praemissis verbis Constitutionum, sequitur, quòd talis forma non sit substantialis, sed accidentalis; & propterea ejus defectus non invalidat actum.

1880 Hac ratione S. Congr. Conc. eis pro quibusdam juvenibus ante annum 18. professis in Ord. Minim. ubi praescribitur, quòd recipiantur, dummodò ad modò 18. annum attingant; satisfecit, eorum professionem esse validam, his verbis. S. Congr. Conc. *censuit professionem dictorum esse validam, &c.*

INTERPRETATIO VOTI

1881 ESt strictè facienda, ut minùs obliget, ex cap. 15. *parochus, de sponsal.* Quia votum est onus, quod homo sibi contra libertatem imponit; unde habet vim legis positivae humanae. v. n. 1851.

1882 Pro tollenda autem aequivocatione particulae, *strictè, & benignè*, habeas, quòd interpretatio non fieri debeat strictè voto, benignè voventi: quia strictio est ad favorem voventis, & ut minùs eum obliget; adeòque

vota

vota sunt intelligenda secundum proprietatem verborum, communem usum loquendi patriae, hominum acceptationem, & legum dispositiones.

1803 Qui vovet quotidie quid dare pauperi, si hodie non dat, tenetur aliud dare cras, quia haec fuit intentio rationabiliter interpretativa voventis.

1804 Qui vovet singulis mensibus communicare, non peccat, si per duos, aut tres dies differat: quia parum pro nihilo reputatur; & hinc intentio praesumitur in conditione voti.

1805 Si fuisti in mora, sive inculpabiliter, sive culpabiliter, & inde accidit difficultas notabilis ex parte materiae pro executione non teneris, aut saltem [illegible] quia intentio voventis non praesumitur fuisse de se obligando in eventu talis difficultatis. Gobat tom. 2. de voto n. 540.

1806 Qui Panormi existens vovit se bis visitaturum B. Virginem Drepani, non satisfacit, si uno accessu Drepanum, eam bis visitet, sed tenetur ad duos accessus, quia ex communi acceptatione per duas visitationes intelliguntur duo itinera, seu duae peregrinationes. Gobat ibi n. 541.

1807 Panormi incola, qui semel, aut saepius vovit peregrinari Romam, & B. Virginem Lauretanam, satisfacit, si accedat Romam, & inde Lauretum, quia haec est intentio rationabilis voventis. Gobat ibi n. 550.

1808 Votum abstinendi ab ovis, non obligat ad abstinentiam lacticiniorum, nec è converso, nisi expresse comprehendat, quia ova, & lacticinia distinguuntur. Voto audiendi Missam quotidie, satisfit, si die festo audias tantum unam, sicut caeteris diebus, quia rationabiliter interpretatur, ut nulla dies transeat sine Missa. Votum de recitando Rosarium impletur per tertiam partem, quia hoc nomine Rosarii solet accipi.

1809 Votum jejunandi in pane, & aqua obligat non tantum ad abstinentiam vini, & aliorum ciborum, nisi excuset parvitas materiae. At si semel illud fregisti bibendo vinum, aut comedendo alium cibum, non teneris jejunare juxta formam Ecclesiae, quia jejunium in pane & aqua promissum, quod [illegible] primum voti [illegible], hoc est [illegible] impossibile. Nec impletur per panem coctum cum parva quantitate olei, nec per macharones coctos cum sola aqua, quia in hoc casu, licet materia olei sit parva, non est panis, & aqua, in hoc ut similia licita, in usu hominum non sunt panis, impletur tamen si panem coquas cum sola aqua, sicut si panem assas.

1810 Qui emisit votum virginitatis, integritate carnis voluntarie deperdita, adhuc tenetur ad votum, quia virginitas, ex Scoto in 4. dist. 1. q. 4. lit. C, *est virtus inclinans ad servandam integritatem mentis, & corporis.* Hinc virginitas non obligatur à castitate perpetua quoad absolutum, nempe prout importat propositum continendi perpetuo, sed solum quoad connotatum, nempe prout connotat integritatem carnis, & carentiam actus praeteriti, adeòque integritate carnis semel deperdita, virginitas, licet non possit obligare quoad connotatum, potest obligare quoad absolutum. Scotus in 4. dist. 38 quaest. unic. lit. C.

1811 Juvenis studiis applicatus emisit votum Religionis, ex aliquo autem defectu scientiae non est admissus pro Clerico; vel post votum factus est irregularis, ut non possit ascendere ad Ordines: non tenetur ingredi Religionem in statu laicali, quia votum cessat, quando notabilis mutatio supervenit, quae rem promissam in alio statu moraliter diverso constituat. Et onerosum esset obligare ex voto ad assumendum statum laicalem in Religione eum, qui poterat esse Sacerdos. Eadem ratione ille, qui in adolescentia vovit Religionem, deinde factus senex, vel debilis, non obligatur ingredi Religionem, quia est notabilis facta mutatio.

QUAERES I.

1812 *Petrus donat post plures annos conjugii sine filiis, vovet dare majorem partem bonorum suorum Ecclesiae: ex quo post votum filium suscipit, quaeris An votum cesset?*

Resp. tale votum superveniente filio, cessare, 1. quia est notabilis facta mutatio, 2. quia donatio etiam facta Ecclesiae, superveniente filio, [illegible] Suadetur donatio facta alteri, quam loco pio, ex communi sub hac ratione, quia nemo praesumitur rem suam alteri donare in casu supervenientis filii, nisi expressisset se non revocaturum, et [illegible]: unde tales donationes semper imbibunt implicitam conditionem *si modo non sit filius*, quae ratio aequè militat in casu nostro de donatione facta Ecclesiae, etiam si sit voto aut juramento firmata. Non obstat ratio opinionis oppositae, quia Ecclesia non succedit loco filiorum, sed in defectu filiorum.

Quod si vivente patre, filius, qui supervenit, moriatur, revivescit donatio, quia sicut in tali donatione dicitur involvi implicita conditio, *si filius non sit*, & ideo superveniente filio, donatio expirat: ita in expiratione dicitur debet involvi aliam implicitam condi-

tionem. *Si filius superveniens non mutaverit voventis patris*, & ideo praemoriente filio, donatio debet resurgere, & quidem talis est affectus donatoris, ut non velit Ecclesiam privare re promissa, nisi intuitu filiorum n. n. 1899.

QUÆRES II.

1893 *Quis voto se obstrinxerat peregrinandi Romam, ut occasione Jubilaei anno 1700. ibi existeret, condolens se pro ipso à quodam nobili. An satisfecerit voto?*

R Esp. satisfecisse. Gobat tom. 3. de voto n. 141. Castropal. tract. 15. d. 3. p. 2. punct. 12. n. 9. qui adducunt exemplum de Sacerdote, qui potest satisfacere Sacro ex voto per Sacrum, ad quod tenetur ex stipendio. Ratio est, quia talis ratio naliter praesumitur intentio voventis. Idem dicunt, si accesserit recreationis causa, sed animo satisfaciendi etiam suo voto.

Quod si votum fuit de accedendo pedester, & ea occasione invitatus accessit equester, non satisfecit, si intentio fuit de patiendo molestiam eundo pedester cum intentu principali ad devotionem. Potest tamen petere commutationem quoad modum eundi pedester. Satisfecit vero, si modus accedendi pedester fuit cum intentu ad expensas minuendas, & si ad devotionem, non tanquam motivum principale, sed accessorium, ex intentu minuendi expensas.

QUÆRES III.

1894 *Quis post votum peregrinationis mutavit locum habitationis plus distantem, ita ut peregrinatio sumptuosior, & difficilior. An teneatur ad votum?*

R Esp. teneri, si excessus difficultatis sit levis, quia & in peregrinatione decem dierum excessus esset per unum, aut alterum diem.

Non teneri autem, si excessus sit notabilis, puta per duos tres, aut quatuor dies, quia est notabilis facta mutatio ex parte materiae, quam si praevidisset, non vovisset. Sed tunc suspenditur votum, ita ut, si redeat, ad priorem, aut propinquiorem habitationem, teneatur ad illud. Gobat cit. n. 145.

E converso, si incipiat habitare in loco voti, satisfacit, si è domo ad Ecclesiam visitandam pergat, & votum perficit. Gobat cit. n. 144.

QUÆRES IV.

1895 *Quis vovit visitare D. Rosaliam in monte, postea vovit visitare Sanctissimum Crucifixum in monte D. Rosaliae. An utrique voto satisfacere possit unico actu, seu accessu?*

R Esolutio est desumenda ex intentione voventis. Si igitur, quando secunda vice vovit, cogitavit ad laborem accessus, vel utrique voto diversos dies executionis assignavit, certum est, eum non satisfacere unico accessu. Sicut è contra certum est, eum satisfacere, si quando secunda vice vovit, intendit unico accessu adimplere. At si non cogitavit distinctum laborem, tunc (quidquid dicat Diana p. 5. tract. 6. res. 80.) si vota incidunt eodem die, tunc utrique satisfacit unico actu, puta uno accessu. Id posset accidere, si visitationem D. Rosaliae vovit pro die 4. Natalis 4. Septembris, visitationem vero Crucifixi pro prima feria sexta Septembris, & eodem anno dies quarta Septembris esset prima feria sexta.

Si autem vota non coincidunt eodem die, tunc non satisfacit unico actu, videlicet unico accessu, quia vota distincta important obligationes distinctas, adeoque votum superveniens distinctum actum exposcit.

1896 Nec obstat dicere, quod unico actu auditionis Sacri satisfieri possit duplici praecepto, quia partim nobis favet, unica namque auditione Sacri satisfacimus duplici obligationi, & praecepto, si coincidant eodem die, ut si die Dominico contingat festum Apostoli, minime si diverso die. Imo in re nostra, qui vovit audire Sacrum qualibet die Sabbati, & tunc aliquo Sabbato contingat festum de praecepto, utrique unico Sacro utrique obligationi satisfacit. At qui vovit audire Sacrum non determinando tempus, non satisfaciet, unica auditione, praecepto, & voto, nisi quando vovit, id cogitaverit, seu intenderit.

In dubio de distincto labore, & obligatione, interpretandum est pro distincto labore, &c. quia regulariter sic vota distincta emittuntur.

QUÆRES V.

1897 *Quis in periculo naufragii vovit Religionem, modo dicat, quod si tunc secundarium vovisse ex metu, &c. an Religionem vovisse Cens?*

R Esp. Gobat tom. 3. de voto n. 308. teneri ad votum, si plena consideratione Religionis vovit; non teneri, si periculum fuit ita repentinum, & praesens, ut non reliquerit illi spatium cogitandi, nisi de Religione, & tremuisse, idque ex defectu plenae deliberationis, quia ad valorem voti requiritur saltem tanta deliberatio, quanta ad peccandum mortaliter, ad quod requiritur tantum spatii, quantum sufficit ad discernendum inter duo, nempe inter bonum, & malum: ita ad vo-

tum

[illegible] requiritur tantum spatii, quantum sufficit ad discernendum inter duo, v. gr. inter Religionem, & castitatem, aut saltem inter Religionem, & [illegible]. Si tamen consideravit Religionem, & ejus rigorem, ac asperitates, dicendum est validum votum, quia plenè deliberavit.

QUÆRES VI.

1798 *[illegible] Religionis, [illegible] Parentum [illegible]. Expectavit [illegible], & [illegible]. An [illegible] valeat?*

RESponsio pendet ex dictis à n. 1791. & [illegible] de votis reservatis conditionalibus [illegible] n. 1799. nam [illegible], vel [illegible] conditionem, & ejus amore emisisti votum, & [illegible] votum non est reservatum, sed conditionatum, & post tam longum tempus cadit, & [illegible], potest aliquis, quia non potest rationabiliter [illegible] quòd intentio voventis fuerit expectare tam longum tempus, nisi expressisset, aut ex circumstantiis [illegible] [illegible] rationabiliter [illegible] [illegible] non præsumptio sit ex regulariter [illegible].

1799 In particula *si*, valeat pro quando, utique votum erit reservatum, sed ejus valor, & obligatio non incipit, nisi adveniente tempore [illegible], aut tempore rationabiliter conformi intentioni voventis.

Dices [illegible], & quia vel advenit [illegible], ut causa impulsiva, seu per accidens, & tunc tenetur Religionem ingredi, aut [illegible], ut postea [illegible], aut reddatur inhabilis, considerata mente voventis, juxta dicta in loco cit. quia tam longa expectatio non potest præsumi, nisi exprimatur.

Vel advenit [illegible], ut causa, & motivum principale voventis, seu ita ut votum fuerit emissum dependenter ab illo, quod potest esse, quatenus per professionem [illegible] à cura Matris, Sororis, & Nepotis, &c. quod sine illo commodè obtinere non valet. Et tunc pariter votum cadit eadem ratione, quia non potest præsumi, quòd ejus intentio fuerit expectare per tam longum tempus, nisi expressisset &c. Unde tunc conditio expirat, ac si [illegible]. Votum autem conditionale [illegible] conditionem, sub qua est emissum [illegible] n. 1801.

Tota [illegible] est, quia votum [illegible] valor, & obligatio, [illegible] pendet [illegible] n. 1791.

Consulenda [illegible], si petat dispensationem, [illegible] ad cautelam.

QUÆRES VII.

1800 *[illegible] ad [illegible], & [illegible] ad [illegible], [illegible] confessarium, [illegible], [illegible] confessario, vel si [illegible]. Quid respondendum [illegible]?*

RESp. [illegible] n. [illegible] in fine. Vel [illegible] puella, quando vovet, scit [illegible] post cum confessario, vel [illegible]. Si [illegible], votum est nullum, quia [illegible] voto non debet praestare, sed probare, unde cum hoc non posse probari, præsumitur habitualiter permanere voluntatem non obstringendi se voto sine approbatione.

Si [illegible], & plene consensit, validum est votum [illegible] probare.

1801 Si postea fuisset [illegible] non habitu[illegible]re, nisi à confessario ratificata, utique non obligaret votum ante ejus [illegible]. At [illegible], votum esset reservatum, quia talis conditio æquivaleret conditioni à natura, vel à jure appositæ, juxta n. 1901. At [illegible] daret causam ad dispensationem faciliter obtinendam.

Dices & [illegible]. Prudens enim confessarius advertere debet, an in tali voto fuerit in puella plenus voluntatis consensus, an vero solo intellectus consideratio, & firma adhæsio in illud, quatenus puellæ [illegible], aut [illegible] appareat voluntatis consensus; in hoc namque casu non erit votum, quia non liberum, & voluntarium; nam talis consideratio, & firma adhæsio intellectus est actus naturalis potentiæ naturalis. Ad quod discernendum [illegible] à pag. [illegible] ad [illegible] & infrà de peccato mortali.

DI BIUM IN VOTIS.

1902 SI rationabiliter dubitas, an voveris, vel juraveris, an autem vere promiseris, vel simplex propositum, ad nil teneris, quia [illegible]. Si sis certus de voto, & dubitas, an impleveris, teneris implere, quia [illegible] votum, [illegible].

1903 Si sis certus de voto, sed dubitas, an [illegible] rationis, & perfectam deliberationem, si vovisti ante septennium, non obligaris, quia [illegible] præsumeretur, & [illegible] non præsumitur habuisse deliberationem. Si post septennium, obligaris, quia [illegible] pro voto [illegible] præsumitur [illegible], nisi constet oppositum.

1905 Si dubitas de materia, teneris ad aliquam partem, potes tamen eligere, quod minus est.

est; unde si vovisti te non habiturum copulam cum muliere, & dubitas, an intellexeris de copula licita, potes nubere. Si vovisti jejunare, & dubitas de abstinentia à lacticiniis, teneris jejunare, sed non abstinere à lacticiniis. Demum, si dubitas, an votum habuerit aliquam imperfectionem, quæ non sit reservatum, & proinde dubitas, an sit reservatum, te posse tenere, quod habuerit imperfectionem, & quod non sit reservatum, ait Tamb.

1905 Aliquando tamen non potes eligere minus, quando ex communiter contingentibus, ex usu loquendi, aut aliis adjunctis, colligitur te promisisse majus. Unde, si vovisti calicem, & dubitas, an argenteum, vel stanneum, debes argenteum, saltem quoad cuppam; quia hoc venit nomine calicis.

OBLIGATIO VOTI CESSAT,

1906 Vel ex natura rei, vel ex authoritate humana.

EX NATURA REI CESSAT,

Primò, si materia evadat turpis, indifferens, aut impeditiva majoris boni. Secundò, si evadat impossibilis, etiam si id fuerit ex tua culpa.

1907 Tertiò, per mortem voventis, non autem quàm obligatio matrimonii, eò manente, quia votum usque ad mortem obligare se intendit. Hinc, si Religiosus professus resurgeret, licitè nubere posset, nisi esset sacris initiatus; quia character Ordinis est indelebilis ab anima, unde ille resurgeret verus Sacerdos, si Sacerdos fuisset. Mendo n. 61.

1908 Quartò, si cesset finis. Unde, si vovisti dare eleemosynam Catharinæ pauperi, & hæc evadat dives, vel ad reparandam Ecclesiam, & hæc propter ruinas reparari non permittatur, vel periculum superveniat, ne urbs ab [illegible] capiatur, ad nihil teneris.

1909 Item adolescens nobilis secundogenitus emisit votum Religionis, ne ob exiguum patrimonium committeret aliquid suæ conditioni indecorum; ille, mortuo fratre majore, factus est primogenitus, non tenetur ad votum, si vivere sine dedecore ob exiguum patrimonium non fuit causa impulsiva, nec finis necessarius, sed principalis, licet partialis; quia tunc per acquisitionem Majoratus cessat causa finalis principalis partialis, & cessante fine principali partiali, cessat votum. Ant. à Spir. S. tom. 2. tr. 3. disp. 2. sect. 16. cum Sanchez & n. 1841. 1851. 1854. Non cessat autem ex cessatione causæ impulsivæ, ex n. 1805.

1910 In dubio, an causa fuerit motiva, & finalis, vel impulsiva, standum est pro voto, quia possidet. Mendo in Epit. ver. Votum, n. 4. contra plures apud Gobat tom. 3. de voto, n. 393.

NOTABILI MUTATIONE SUPERVENIENTE.

1911 Quæ mutatio non debet se tenere ex parte voventis, sed præcisè ex parte materiæ voti; non enim debet consistere in hoc, quòd superveniat aliqua causa, quæ si extitisset tempore voti, votum non fuisset emissum, sed in hoc, quòd sit circa materiam, taliter, ut materiam promissam in re aut in hominum existimatione diversam constituat, & tunc habetur, quando res judicio prudentis est constituta in statu moraliter diverso, aut notabilis est difficultas ex parte rei promissæ. Ant. à Spir. S. cit. qui inde infert cum Navar. Tanner. Ancon. & aliis.

1912 *Si quis post votum Religionis sacrilegè contrahat matrimonium, si post multos annos matrimonium sine prole moriatur, non tenetur ingredi Religionem ex vi voti, etiamsi ad ingressum sint vires sufficientes ad onus Religionis sustinendum; facta est enim magna rerum mutatio: [illegible] esse hunc hominem filium, & familiam deserere, & alterum regulæ se tradere. Secus dicendum est, si post sex menses matrimonium sine prole moriatur.*

1913 Illud est verum, obligationem voti aliquando suspendi ad tempus, quando causa cessationis non est perpetua, sed temporanea.

QUÆRES

1914 *Mulier post votum Religionis matrimonium contrahens, post plures annos marito mortuo, relicta est dives sine filiis. An tenetur Monasterium ingredi?*

Resp. Teneri, si non evaserit infirma, nimis debilis, aut annum quinquagesimum excesserit; non teneri, si secus. Gobat *tom. 3. tr. 3. c. 38. n. 194.*

Ratio primi, quia nuptiæ sacrilegè celebratæ non sustulerunt vinculum voti; nemo enim de suo maleficio commodum reportare debet, *cap. intelleximus de transact.*

Ratio secundi; quia nunc est notabilis facta mutatio ex parte materiæ.

AUTHORITATE HUMANA CESSAT VOTUM.

1915 Tripliciter, commutatione, dispensatione, aut irritatione.

COMMUTATIO

1916 *Est translatio voti in aliud opus æquale, aut paulo minus, sub eadem obligatione.* Fieri potest extra Confessionem. In melius fieri potest authoritate propria. In

æqua-

æquale fieri debet authoritate Ecclesiastica. In inæqualiter enim fieri non potest, nisi committens velit & possit admiscere dispensationem. At in manifestè æquale posse fieri authoritate propria, probabile putat Gobat cas. 3 de voto n. 358. cum aliis.

1917 Qui potest dispensare, potest commutare, non è converso, quia commutatio est pars dispensationis.

1918 Vota omnia, exceptis quinque reservatis, commutare possunt Episcopi, ex privilegio Regulares, & Confessarii per Bullam, aut Jubilæum. Alii Confessarii possunt peccata contra vota absolvere, nisi sint casus reservati; non possunt tamen commutare. v. n. 1713 & 1961.

1919 Vota Novitiorum, etiam in sæculo emissa, & compossibilia cum Novitiatu, commutari possunt, & dispensari à Prælatis. Imò commutari posse in labores, & asperitates Novitiatus etiam ex sola voluntate Novitii, quia in melius sunt Pelliz. Ea tamen non extinguuntur, sed suspenduntur, ita ut, si Novitius è Religione egrediatur, reviviscant. Idem dic de professo, si professionem annullet v. n. 1987.

1920 Per professionem Religiosam ipso jure extinguuntur omnia alia vota realia, aut personalia, ante professionem, sive in Novitiatu & de superiorum licentia, sive in sæculo emissa, etiam reservata, ex cap. scripturæ de voto. Quod est extinguuntur potius per viam plenissimæ solutionis, quàm commutationis. Pyrhing in com. l. 3 tit. 34. §. 5.

1921 Non extinguuntur tamen vota realia à tertio acceptata, quia transiere in contractum, v. n. 1924.

1922 Si facta commutatione velis implere primum votum, potes, quia est facta in tui favorem, & includit implicitam conditionem, si tibi placuerit. Insuper postquam à materia subrogata ad commutatam rediisti, potes iterum ad subrogatam redire, Castrop. de voto d. 2. p. 18. n. 11. quia per reditum ad commutatam non renuntiasti potestatem utendi subrogata; nunc renuntiasses, quando per novum votum ad commutata rediisses. Ant. à Spir. Sanct. de voto sect. 43. n. 104. Si materia, in quam primum votum sub commutatum, evadat impossibilis, inepta, indifferens, aut impeditiva majoris boni, non teneris redire ad primum votum, si commutatio sit facta authoritate Ecclesiastica; quia hæc subrogat aliam materiam, & simul extinguit obligationem priorem. Teneris redire ad prius, si sit facta authoritate propria, quia hæc non transfertur obligatio in materiam subrogatam, sed solùm sit solutio Deo per æquivalens.

1923 Votum non petens commutationem, aut dispensationem, nisi à Summo Pontifice, potest commutari, aut dispensari. Votum juratum commutari potest, sive juramentum sit sequens, sive concomitans votum, nempe, sive dicas Juro me primario, sive voveo, sive, voveo, & juro me fecturum; quia juramentum nil aliud facit, nisi confirmare promissionem Deo factam. Castrop.

1924 Vota, & juramenta in favorem tertiæ personæ edita, commutari possunt, si non sint acceptata, minimè, si sint acceptata, quia acceptatio facit ea transire in contractum, & acquirit jus tertio, ac proinde commutatio cedit in præjudicium tertii.

1925 Ita communis contra de Lugo in resp. 39. de jus. n. 15. Qui tenet, posse commutari, quia principaliter tendunt in Deum tamquam finem, cujus gratia fiunt; Pauper verò est finis cui, ac proinde accessorius, & minùs principalis. Unde si votum, ut respicit Deum, potest commutari, aut dispensari, ita ut respicit tertium, quia hoc est accessorium, & sequitur naturam principalis.

1926 Hinc votum, aut juramentum dandi centum aureos determinatæ Ecclesiæ, ab ejus Parocho acceptatum, posse commutari, aut dispensari eo invito, & à fortiori posse ad aliam Ecclesiam commutari, ex majori propensione voventis, cùm talis commutatio censenda sit in æquivalens. At non est recedendum à sententia negativa communi.

DE CAUSA COMMUTATIONIS.

1927 AD licitam commutationem in æqualius, non requiritur causa. In non in æquales, requiritur causa, sed longè minor, quàm ad dispensandum; quia dispensatio obligationem extinguit, commutatio verò eam de una in aliam materiam transfert, & solùm aliquantulum minuit.

1928 Causa potest esse repugnantia perimendi, aut vim etiam in illis, quæ ut non prejudicant. Levitas voventis, Inconstantia, Fragilitas cum periculo violandi, Indiscretio, &c. Et sic est, quod sit talis, quantùm sufficit, ne vovens dicatur imprudenter mutasse propositum. Et generaliter causa, quæ sufficit ad dispensandum, à fortiori sufficit ad commutandum, etiam cum commutatione dispensatio admiscetur. Imò ex pluribus, ad commutandum in æquale sufficit major inclinatio voventis. v. n. 1958.

1929 Commutatio facta sine causa est supplenda quoad excessum, si sit facta in minus.

Quan-

1930 Quando fit per Bullam, aut Jubilæum, non requiritur causa, sed sufficit ipsum privilegium: imò in Bulla accedit subsidium temporale.

DE PRAXI COMMUTATIONIS.

1931 NOn potest certa regula tradi, sed id est prudentiæ commutantium. Et quidem, 1. Non est necesse, ut votum personale commutetur in actionem personalem, & reale in realem. 2. Nec ut fiat in sanctum ejus Sancti, aut Ecclesiæ, in cujus gratiam est factum, licèt sit conveniens. 3. Nec ut materia subroganda sit perpetua, sicut est votum. 4. Nec excellentia virtutis materiæ subrogandæ est consideranda in se, sed in ordine ad vovente[m].

1932 Hinc, si vovisti disciplinam in sanguine ad macerandam carnem comprimendam, melius est, si commutatio fiat in jejunia, quàm in orationes, quia licet oratio in se sit excellentior jejunio, in ordine tamen ad ipsum voventem melius est jejunium.

1933 Attendi igitur debet in commutatione voti, & subrogatione materiæ, ut cultus Dei (nisi dispensatio misceatur) æqualiter, aut parùm minus, quantum humana fragilitas permittit, servetur, cum respectu tamen ad salutem voventis, ut ea materia eligatur, quæ sit magis conducibilis ejus saluti. Et conveniens est, ut confessarius commutans, plures materias ejus optioni offerat.

1934 Illud tamen est certum, ut non posse subrogare materiam aliàs præceptam, aut ad quam ille aliàs sub gravi obligatione tenetur, quia id cederet in notabilem divini cultus jacturam, Gobat tom. 1. tr. 3. n. 301.

1935 Consultum est, omnia vota in frequentiam Sacramentorum commutare, quæ sunt cæteris operibus meliora ad utilitatem spiritualem voventis.

1936 *Votum jejunii in pane, & aqua*, commutat Tamb. in eleemosynam, aut in recitationem integri Rosarii, & disciplinam, vel in confessionem, & communionem.

1937 *Votum eleemosynæ*, commutat Bardus in servitium Hospitalis tot diebus, quot putantur sufficere ad compensandam eleemosynam, & è converso.

1938 *Votum assistendi Sacrificio*, aliqui commutant in recitationem quotidianam Officii B. Virginis, aut septem Psalmorum cum Litaniis, & in confessionem ac communionem bis in mense, & in faciendum celebrari Sacrum singulis mensibus, & ut vovens castitatem, vel ut jejunet singulis feriis sextis, si nolit castitatem servare. Bardus item Officii Virginis, aut septem Psalmorum, imponit onus recitandi quotidie Horas Canonicas, aut frequentiam Sacramentorum.

1939 *Votum simplex, & ab alienum assistere, aut Religionis*, non esse capax puræ commutationis, sed admiscendam esse dispensationem à Papa, aut ejus delegato, tenet Sanchez. Addo esse reservatum, ut neque vi Jubilæi possit commutari, nisi exprimatur. Cæterùm, si in aliquo Jubilæo daretur facultas illud commutandi, posset commutari.

1940 *Votum Castitatis*, Bardus, & Suarez commutant in castitatem conjugalem, in confessionem, ac communionem singulis mensibus, in faciendum celebrari decem Sacra singulis annis, in recitandum quotidie tertiam partem Rosarii, & in jejunium singulis feriis sextis.

1941 *Votum Religionis*, commutant in statum Sacerdotalem, aut castitatem conjugalem, & in recitationem Divini Officii quotidie, aut integri Rosarii, in jejunia Religionis illius, in aliquas eleemosynas singulis annis in honorem Sancti Fundatoris illius Religionis, & in Confessionem, ac Communionem bis in mense.

1942 *Votum Religionis*, non commutatur æqualiter per assumptionem ad Episcopatum, Leander de voto, contra Henriquez: quia licet statum Episcopalis secundùm se sit perfectior, status tamen Religiosus in ordine ad voventem est melior, quoad ejus utilitatem spiritualem. Hinc *in cap. per tuas de voto*, Innoc. III requisitus ab Episcopo Grationopolitano, qui ante susceptum Episcopatum votum ingrediendi Religionem emiserat, respondit: *si votum desideras salubre consummare, regimen dimittas Ecclesiæ, & reddas Altissimo votum tuum.*

1943 Hac ratione, *Votum de non procurando Episcopatum*, est validum, sic *& votum de eo non acceptando*, si ex recta intentione emissum, videlicet dummodo utilitas Ecclesiæ, & præceptum superioris non urgeat.

1944 Votum ingrediendi Religionem strictiorem, æqualiter commutatur in votum profitendi, & perdurandi in laxiori. Leander de voto tr. 4. d. 3. 18. q. 24. Imo est in melius, dummodo in laxiori vigeat observantia Regularis; nam si sit collapsa, commutatio erit illicita, & invalida.

Item æqualiter commutari in votum profitendi Religionem Canonicorum Regularium, docet Bardus *in Bullam p. 1. n. 7. 4. 3. sess. 1. §. 7. n. 44.* quia est vera Religio, & in communi vivit.

IN VOTO PEREGRINATIONIS

1945 CONsiderandi sunt labores itineris, & pericula, juxta longitudinem peregrinationis, insuper expensae, quas vovens esset facturus in accessu, & in mora per loca: haec enim omnia vovens implicite Deo obtulit.

Quae computatio expensarum non est plus aequo extendenda: non enim computari debent expensae, quas facere vellet vovens affectatione in vestium ornatu, equorum, ac famulorum comitatu, &c. quia talis vanitas, & excessus Deo non placet. Nec est plus aequo restringenda, ut computentur expensae, quas faceret solum, aut cum uno, vel altero socio, ut vult Ledes. quem Henr. & alii apud Leandrum *de voto de p. 18. quaest.* 66. Sed est facienda de expensis, quas vovens juxta dignitatem suam, & moralem quidem consuetudinem, in suo itinere erat rationabiliter facturus. Ita docte Leander *cit. quia vota* [illegible] *mande sunt moraliter, & prout sunt* [illegible] *simus*.

1946 Hinc, si Princeps judicio prudenti erat peregrinaturus publice, major erit computatio expensarum, quia major comitatus, &c. Minor, si privatim, minor, si cum uno, vel altero socio, quam si cum quatuor, sic servata proportione dicatur de persona privata. Imò nullae erunt computandae expensae, si nullae essent futurae, ut si ille peregrinaturus esset non equester, sed pedester, ac mendicando: tunc enim solùm computantur labores, & pericula itineris.

Labores, & pericula commutantur in opera pia, puta orationes, jejunia, &c. per quae persona exercetur, & fatigatur. Expensae, non est necesse, quod mittantur ad Ecclesiam, & locum, quo erat peregrinaturus, sed possunt commutari in eundem eleemosynas elargiendas Ecclesiae, pauperibus, & ad alia pia opera applicari.

1947 In commutatione expensarum deduci debent expensae, quas tunc vovens erat domi facturus; quia illae non sunt Deo dicatae.

1948 Insuper ipsae expensae (si rationabilis causa adsit) possunt in alia pia opera commutari, puta orationes, jejunia, &c.

Semper tamen in commutatione voti peregrinationis addi debent Confessiones, Communiones, & visitationes Sanctorum, ad quorum peregrinatio destinata.

DIFFICULTAS EST

1949 AN in commutatione *sint etiam computandae expensae, quas vovens erat pro regressu facturus?*

Affirmant, nisi vovens haberet animum non redeundi, Leander *cit. q.* 67. Bardus, Sanchez, & alii apud ipsum; quia tacite reditus in voto includitur. Et probant ex *c. Magnae devotionis 7 de voto* [illegible] *lib. 3* ubi Innoc. III. vult habendam esse in commutatione rationem laboris, & expensarum, tam pro accessu, quam „ pro regressu, his verbis: Tibi, pro te, & „ familia tua, licentiam concedimus votum „ peregrinationis taliter commutare, ut ex„ pensas, quas facturus in eundo, morando, & „ redeundo fuisses, alicui Religioso commit„ tas, &c. laborem etiam laboribus recom„ penses.

1950 Negant Henriquez *lib.* 7. *c.* 30. *num.* 1. Rodr. *tom.* 1. *c.* 100. Graffius *lib.* 2. *dec.* 30. *n.* 10. Angles apud Leandrum *cit.* Gobat *tom.* [illegible] 3 *c.* 30 *n.* 300. hanc sententiam (quam sequor) tutam vocat; quia votum peregrinationis completur per accessum, & licet vovens habuisset rediturus, reditus omnino accidit: quia poterat mutare propositum, & non redire, sed ibi manere: votum namque non fuit de reditu, sed de accessu.

1951 Non obstat textum, quia casus ibi est de peregrinatione Hierusalem, & in circumstantiis, in quibus Pontifex toto conatu studebat ad comparandas eleemosynas, auxilia, & media pro valido succursu pro liberatione Terrae Sanctae ab infidelium manibus, ita ut etiam Cruciatam publicaverit, & ideo voluit, ut haberetur ratio expensarum reditus.

Insuper eodem textu disponit, ut dictae expensae transmitterentur in subsidium Terrae Sanctae. Idem in *c.* 8. *& seq.* Innoc. III. eadem causa idem disposuit, quod ipse Leander *cit. observat, & tamen n.* 9 [illegible] fatetur non esse opus, ut in commutatione voti peregrinationis Hierusalem eleemosyna eò transmittatur: & ad textum respondet, recensendo dispositionem tunc factam solùm *quia expedire videbatur* [illegible] *expeditionem bellicam in* [illegible] *Terrae Sanctae subsidium, quae necessitas cum hodie cessaverit, non est necessarium in voti commutatione, & in aliud alterum commutari posset*. Ita Leander.

1952 Ita & ego dicam textum non obstare nostrae sententiae, quòd in commutatione voti peregrinationis, solùm sint compensandae expensae pro accessu, minime expensae pro reditu: quia casus, & circumstantiae, quibus loquitur textum, sicut non habent locum in aliis casibus peregrinationis, ita non

non faciunt, ut eadem dispositio textus extendatur ad alios casus. Textus igitur non probat doctrinam generalem, sed particularem illius voti commutationem.

1913 Idem tamen probo, ut sicut expensas prorsus non computat, ita neque deducat quas itinere neque compensaret expensis pro accessu ... cum soleant esse aequales, compensarentur per expensas pro reditu.

E X E M P L U M.

1914 PEtrus Panormi emisit votum peregrinandi ad Sanctam Domum Laureti, ibique offerendi cereum Virgini.

Prudentem votum sic commutarem. Labores, & pericula itineris, & visitationem commutarem in jejunium, & Rosarium, Confessionem, Communionem, & visitationem Ecclesiae, aut Capellae B. Virgini dicatae Panormi, semel bis qualibet mense pro eo tempore, quo fuisset peregrinatio quantum ad accessum duratura, puta per tres menses. & In oblationem cerei semel eidem Ecclesiae Panormi faciendam. Quòd si non esset habilis ad jejunium, alia plura injungerem, & Rosariorum multiplicationem.

Quantum ad expensas, computarem expensas, quas erat rationabiliter facturus in itinere, & mora, solùm in accessu, & in loco pro executione voti, non in reditu, deductis expensis, quas eo tempore fuisset domi facturus. Et ita, si in accessu erat expensurus centum, & domi quinquaginta, injungerem ei, ut solveret quinquaginta in eleemosynam pro beneficio dictae Ecclesiae Panormi, vel pauperum.

Quòd si erat peregrinaturus non equester, sed pedester, tunc nullam haberem rationem ad expensas, quas nullas fecisset; sed ad solos labores, & pericula peregrinationis pedestris, quae cùm sint majora, promissa, per opera duplicarem; quemque pariter duplicarem in casu peregrinationis equestris, si ob necessitatem, aut rationabilem causam oporteret expensas itineris in pia opera commutare.

Quòd si Votum fuisset etiam de elargiendo dictae Ecclesiae Laureti donum notabile, puta calicem centum aureorum, tunc conveniens est, ut etiam ad eandem Ecclesiam Laureti transmittatur expensis ipsius commutantis, detrahendo scilicet ex quinquaginta aureis supra computatis pro expensis itineris, quinque, V. G. aureos, quantum sufficerent pro transmissione Calicis.

Dixi, *conveniens est*; non tamen est necesse, nisi donum illud fuerit à Pastore, aut Procuratore nomine dictae Ecclesiae Laureti acceptatum, quoniam certum est, vota ad favorem tertii emissa posse commutari, si nondum fuerint ab illo acceptata. Unde dictus calix posset alteri Ecclesiae elargiri, immò in alia pia opera, rationabili causa existente (ut dictum est) commutari.

Q U Æ R E S I.

1915 *An in commutatione voti poenalis sit attendenda utraque materia, voti scilicet, & poenae?*

REsp. Si commutatio fiat post impletam conditionem, esse attendendam utramque materiam, puta non *ludi*, quae est materia voti, & *eleemosynae*, quae est materia poenae in voto non ludendi sub poena certae eleemosynae; quia conditione posita, materia poenae transit in rem absolutè promissam.

Si commutatio fiat ante impletam conditionem, volunt aliqui, quòd non sit attendenda materia poenae, quia cùm non sit purificata conditio, non est jam promissa. At probabilius puto esse attendendam, quia votum non ludendi relatum ad poenam est gravius, quàm non sic relatum; gravius namque est sic promittere, *Voveo non ludere sub poena certae eleemosynae*, quàm solùm; *Voveo non ludere*. Materia tamen poenae tunc non est accipienda secundùm totam suam gravitatem, sed judicio prudentis, quia cùm non jam sit incursa, sed pendeat à futuro eventu, multum deficit à sua gravitate. Tamb. tom. 1. lib. 3. cap. 16. §. 6. num. 7.

Q U Æ R E S II.

1916 *Petrus postquam obtinuit commutationem voti de jejunio à quodam Religioso, emisit votum castitatis, putans pariter posse ab eo, aut alio Religioso commutari. An hoc votum possit commutari?*

REsp. Gobat tom. 3. de voto num. 531. hoc votum esse validum, & posse commutari. Est validum ad differentiam voti castitatis emissi cum errore, quòd possit relaxari, aut absolutè commutari: quia in illo error est, quòd votum possit relaxari, aut commutari absolutè, & ideò est invalidum: non sic in hoc. Petrus enim non putavit, quòd possit commutari absolutè, sed quòd possit commutari à Religioso, & sic est validum, u. n. 1760.

Potest autem commutari, & non est reservatum, quia voti obligatio pendet ex intentione voventis, & non potest plus se extendere. Unde, quia Petrus sic putans emisit votum castitatis cum levamine commutationis, quando ex causa oportuerit, non potest eo privari levamine.

DISPENSATIO

1957 E*st remissio, & relaxatio voti, seu de toto, seu ex parte, nomine Dei.*

CAUSÆ AD DISPENSANDUM

1958 POssunt esse, 1. *Ætas puerilis*, repentina deliberatio, aut metus, etiam ab intrinseco, in emissione voti, 2. Dubium de voto, aut de intentione obligationis, 3. Levitas, nimia facilitas vovendi, & multiplicitas votorum, 4. Infirmitas, debilitas, necessitas, aut nimia difficultas ad exequendum, 5. Inquietudo, & scrupulorum molestia ex voti adimpletione, 6. Nimia fragilitas, facilitas, seu frequentior violatione, 7. Si votum est impeditivum boni communis, 8. Si cedat in detrimentum proprium, aut familiae, ut peregrinatio. Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 2. *tr.* 3. *disp.* 2. *sect.* 3 &c. n. 411. Mendo *Epit. verb. vot.* n. 32. &c. n. 1068.

1959 Sanum consilium est, ut in dispensatione, aliqua commutatio misceatur.

1960 Dispensatio sine causa est invalida, quia non est dispensatio, sed dissipatio.

1961 Dispensare possunt in votis, & juramentis, Papa in omnibus etiam solemnibus, & castitatis. Sed tunc dispensatus non remaneret amplius Religiosus, quia statum Religiosum exercere non potest sine suis substantialibus, quae sunt tria vota solemnia. Fagnanus *in lib.* 3 *de Stat. Monachorum* n. 41. Unde non teneretur ille ad divinum Officium, nec ad praecepta Regulae; quia mutaret statum Communem. Vide infra in *num.* de voto.

1962 Dispensare, & commutare possunt in omnibus votis (exceptis votis solemnibus, & quinque reservatis) & in quinque reservatis, in casibus, in quibus non siunt servata, *ut à num.* 1998 Episcopi, Capitulum sede vacante, Praelati Regulares in suos subditos, & Novitios circa vota, quae in saeculo, vel novitiatu emiserunt & ex privilegio erga saeculares, Confessarii Regulares: *ut in n.* 1703 [illegible] differentia.

1963 Primo. Confessarii Regulares id possunt etiam extra sacramentum, sed solùm pro foro interno conscientiae. Episcopi vero etiam pro foro externo.

1964 Secundò. Quod Episcopus potest aliis potestatem commutandi, & dispensandi delegare, quia ejus potestas est ordinaria, non sic Confessarius Regularis, quae est delegata ex privilegio, & delegatus non potest subdelegare, nisi in delegatione exprimatur. Potest tamen in hac forma, *Committo tibi hoc votum in opera quae tu ille dolae tibi*

praescribes; quia hoc non est delegare, sed alterius prudentiae uti ad materiam subrogandam.

1965 Tertiò. Episcopi dispensare possunt in quinque reservatis, quando urget necessitas, seu urgens causa, Pontifex adiri non potest, & periculum est in mora. Ratio est, quia Episcopi ante reservationem habebant potestatem ordinariam in iis dispensandi cum suis subditis. Gobat *tom.* 3 *de voto n.* 348. Post reservationem autem per sacros Canones Summo Pontifici factam, fuit restricta Episcopis dispensandi facultas. In casibus autem extraordinariis, praemissis conditionibus concurrentibus, ut dictum est, praesumitur Episcopi de voluntate Pontificis, sic expostulante bono Ecclesiae regimine.

1966 Tamb. de voto, Ant. à Spir. Sanct. *tr.* 3 *disp.* 2. *sect.* 30. adducentes pro se Basilium Lessium, Suarez, Sanchez, Castropal & Trullenchum, dicunt, Episcopum dispensare posse, dictis conditionibus concurrentibus, 1. Si quis voto castitatis ligatus, mortis proximus, ni sponsam duceret, filios et [illegible] relinqueret, aut oriretur inter cognatos graves discordiae, vel similia, 2. Si quis voto castitatis ligatus, virginem violavit, cujus honor, nisi eam ducat, reparari non potest; & si Pontificis dispensationem expectet, prudenter timet grave damnum animae, corporis, aut famae, aut aliud grave damnum, vel ne interim ab alterius copulam impediatur. Ita illi.

1967 Illud est certum, quod in casibus, in quibus potest Episcopus dispensare, non plus dispenset, quàm necessitas exigit, unde ... [illegible] ... non potest aliam ducere, sed tenetur votum servare. Et ex eventu sacrilegè peccat contra votum, si aliam mulierem cognoscat; aut si solus, vel extra vas proprium uxoris se polluat, aut tactibus impudicis ejus, periculo pollutionis se exponat.

1968 Item vota reservata ejus, qui est sub potestate dominativa, ut est filius respectu patris, &c. licet possint à patre irritari, non possunt per hoc ab Episcopo dispensari, quia potestas dispensandi est diversa à potestate irritandi, & Episcopo non competit, nisi per epichejam, praemissis conditionibus concurrentibus.

1969 Abbatissae & Priorissae non possunt in votis suarum subditarum dispensare, aut ea commutare. Possunt tamen irritare, quod est plus; quia licet non habeant potestatem jurisdictionis, habent potestatem dominati-

vam

[illegible] in subditos, tum directè quoad eorum voluntates, quàm indirectè quoad materias sibi subjectas [illegible] n. 209.

1970 In Parocho non datur jurisdictio ad dispensandum in votis, [illegible] [illegible] n. 19.

1971 Episcopus non potest dispensare cum hæredibus in votis defuncti, [illegible] [illegible], quia hæredes ad id tenentur, non vi voti, sed pacti, aut conventionis.

IRRITATIO

1972 Est annullatio voti facta à potestatem habente, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Differt à dispensatione, & commutatione, quia hæc fit à potestate jurisdictionis, quam habet super eo nomine Dei. Hinc fit, 1. Quòd irritatio fieri possit à sæculari, dispensatio verò, & commutatio, non nisi à persona Ecclesiastica. 2. Quòd irritatio sine causa [illegible], sed valida, quia fit ratione dominii, & nomine proprio, unde vota sunt emissa [illegible] conditione [illegible] ejus, qui habet dominium, dispensatio verò sine causa [illegible], & invalida, quia fit ratione jurisdictionis: & nomine Dei, qui non approbat solutionem voti temere factam.

1973 Irritatio est duplex, indirecta, quæ fit ab aliquo, quatenus est ei subjecta voluntas voventis. & indirecta, quæ fit ab aliquo, quatenus est ei subjecta materia voti. Vota directè irritata [illegible] reviviscunt, quia sunt extincta in radice. Vota verò indirectè tantùm irritata reviviscunt, quando desinunt præjudicium afferre, unde sunt tantùm suspensa.

1974 Irritatio fieri potest per procuratorem [illegible] de voto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum Castropal.

1975 Ad indirectè irritandum non requiritur causa, sed sufficit præjudicium, aut quòd materia voti [illegible] [illegible] [illegible].

Ad directè irritandum [illegible], requiritur causa. Sufficit, quia pater filium voto gravatum [illegible] [illegible]. Unde, sine causa irritans, non peccat, nisi venialiter. Lessius, Castropal. contra [illegible] Sanch. de voto [illegible] cum aliis, qui neque venialiter peccare dicunt.

SUMMUS PONTIFEX

1976 NOn potest directè irritare vota omnium Christianorum, [illegible] de voto [illegible] quia non habet potestatem dominativam in omnes, sed jurisdictionem, licet supremam, quæ sufficit ad gubernandam Ecclesiam, nunquam nullus homo possit obligare alium hominem, nisi sub tacita conditione [illegible] [illegible]. Unde solum potest in omnibus Christianorum vota dispensare, aut ea commutare. Item non directè irritare vota Clericorum sæcularium, quia neque in illos habet potestatem dominativam, nisi circa res Ecclesiasticas, & circa contrarietatem ad illas.

1977 Potest directè irritare vota Religiosorum, & Monialium, quia hi specialiter Papæ subduntur ratione voti obedientiæ. Unde Summus Pontifex est supremus omnium Religiosorum Prælatus, adeòque potestatem dominativam habet in Religiosos omnes.

1978 Aliorum autem vota subditorum potest indirectè irritare eorum materiam, quatenus potest per potestatem præceptivam [illegible] [illegible] impedire. [illegible]

P A T E R.

1979 ET in ejus defectu avus paternus, tutor, & in horum defectu mater potest directè irritare vota filiorum impuberum, etiam castitatis, & religionis, ratione imperfectionis ætatis, quia, in hac tacita est conditio. [illegible]

Impubertas finem habet in maribus anno 14. completo.

1980 Imò potest ea irritare post pubertatem, si sint facta tempore impubertatis, & non confirmata tempore pubertatis, impleanda tamen tempore pubertatis. Sanch. quia hæc potestas irritandi fundatur in imperfectione ætatis, sub qua sunt votum emissum. Vide in [illegible] de [illegible] Ordinis.

1981 Potest directè irritare vota filiorum puberum, quamdiu manent sub potestate patris, & non sunt emancipati, si illa præjudicent patriæ potestati, talia sunt vota, quibus filius [illegible] perturbatur, aut filius infirmari timetur, &c. ut longa peregrinatio, immoderata jejunia, &c. Non potest irritare vota ipsi non præjudicantia, ut votum [illegible], orationis, moderatæ eleemosynæ de proprio peculio, Religionis, &c. quia filius puber non emancipatus, [illegible] in [illegible] non est sui juris, bene verò in [illegible].

1982 Idem potest curator durante minoritate quoad vota spectantia ad bona temporalia, aut gubernationi domus præjudicantia. Tutor datur pupillo usque ad annum 14. completum, Curator datur minori ab anno 14. ad 25 completum.

Q U Æ R E S.

1983 *[illegible] filium [illegible] [illegible] se [illegible] Deo in Religione, [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] filius post [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]. Pater [illegible], [illegible], [illegible] facta est [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible])* [illegible]

[illegible]

lum bellandi. Contraxit puella sponsalia, sed eam assiduis curis, ut incorrigibiles suos mores emendaret, salutem, ut matrimonio desisteret, sollicitudine affecit, annos post annum, more quotidie diu, observaverat; & puella, eadem die, qua pater ad sepulturam, solum, & omni humana ope destitutam se cernens, ad Monasterium confugit. Quid dicendum?

D Icam, patrem potuisse post pubertatem irritare votum puellæ in impubertate emissum, ob tacitam conditionem, quæ in eo fuit *si pater consenserit*. Quod votum puella (ut supponitur) non ratificavit post pubertatem. Nec ex dicendis obstaret licentia, si eam dedisset, *ut in n. 1986.*

Graviter peccavit mater, quia ob suum votum, maximè à puella post septennium ratificatum, tenebatur suasionibus veris, & non fictis, tam apud puellam, quam apud patrem voti adimpletionem curare, quod nedum omisit, sed positive utrique suum enixum desiderium de ea danda nuptui ostendit, & callida arte suasit, ut inde pater, absque ulla causa, nisi sanguinis passione, ad irritationem voti procederet. Hinc forte infortunia. Sæpè mulier fuit causa ruinæ.

Quòd si vir prolem fœmineam inhians, unà cum uxore, Deo in Religione daturum vovisset, similiter irritando, graviter contra votum peccasset. *v. n. 1856.*

RATIFICATIO VOTI

1984 UT habeatur, & novam obligationem inducat, tria requiruntur: *Primò, ut votum sit conscium debilitatis prioris voti. Secundò, ut velit se de novo obligare firmiter, perinde ac si nunquam obligatus fuisset. Tertiò, ut ita dispositus, voce, vel saltem mente, præteritum repetat, seu certe approbet.* Ita Tamb. *tom. 2. pag. 124. cum Com.* Alioquin diceretur, *non renovatio, seu repetitio*, quæ novam obligationem non inducit, sed votum, uti erat, relinquit. *v. n. 1850.*

1985 Si quis oblitus voti, v. gr. Religionis, in impubertate emissi, votum Religionis post pubertatem emittat, verum votum reservatum emittit, quod non potest à patre irritari; quia est votum à priori distinctum, & independens ab illo.

PATER

1986 SI licentiam dedit filio vovendi, & promisit se non revocaturum, seu votum confirmavit; si votum sit personale, potest validè irritare, quia per promissionem & confirmationem non potuit à se abdicare propriam potestatem in filium; non tamen licitè, sed peccat mortaliter; licèt Castropal. velit, quòd peccet venialiter ratione infidelitatis, nisi juramentum adjunxerit; si verò solùm licentiam dedit, & promissionem non addidit, non peccat irritando, quia licentia semper intelligitur sine præjudicio proprii juris. Castropal.

Si autem votum, quod pater non irritare promisit, sit reale, non potest pater validè illud irritare; quia per licentiam simul, & promissionem, rem illam filio donavit, & à sua potestate abdicavit, quod facere potuit. Tamb. *tom. 1. lib. 3. cap. 6. §. 3. n. 15.*

1987 Ejectus à Religione, si in sæculo habeat filios, non potest eorum vota irritare, quia per professionem Religiosam amisit potestatem dominativam. Sanch. *4. Decal. c. 31. n. 50.*

MATER

E Tiam patre mortuo vota filiorum irritare non potest, nisi tutrix sit, aut curatrix. Com.

RELIGIOSORUM

1988 VOta (minimè Novitiorum) irritare directè possunt Papa, Generales, Provinciales, & Superiores locales absolutè, nempè Abbates, Priores, Guardiani, Præsidentes, excepto voto transeundi ad Religionem strictiorem, *ut cap. licet de regularibus*, quia quoad hoc Religiosus est subditus tantum Pontifici. Posse tamen illud commutare, ait Gobat *tom. 3. de voto, n. 105. v. n. 1919.*

Prælatus inferior non potest *directè* irritare votum subditi à Superiore ratificatum.

DOMINUS

1989 VOta illa solùm irritare potest servi directè, quæ præjudicant ejus servitio; in aliis enim servus est sui juris. Non potest dominus irritare vota servi tempore servitutis emissa, post eam tamen implenda; quia ei non præjudicant. Nec potest irritare vota servi ante servitutem emissa, sed solùm potest ea suspendere, quantum ad id, quod ejus servitio obstat.

VIR

1990 VOta uxoris tempore subjectionis emissa, & ipsi præjudicantia, potest directè irritare, est communis. Minime, non præjudicantia Castropal. contra Sanchez, qui tenet etiam ea posse irritare ratione totalis subjectionis uxoris erga virum, itaut ejus vota censeantur semper sub conditione emissa: *si vir non contradicat.* Excipitur votum Religionis, quando potest impleri, invito viro, nempè quando vir adulteravit, &c. quia in eo uxor non subditur viro. Sanchez.

1991 Potest directè irritare vota uxoris tempore subjectionis emissa, de re post subjectionem implenda. Itemque quæ sunt facta tempore quo uxor est sub potestate viri. Non potest tamen irritare vota ante subjectionem emissa, tempore subjectionis implenda, sed solum suspendere, si ipsi præjudicent. Idem dic de votis ab uxore, durante legitimo divortio, emissis, quia tunc non est in eius subjectione; unde facta reconciliatione suspendi possunt à viro, non irritari.

U X O R

1992 Vota viri sive ante, sive matrimonii tempore emissa, non potest directè, sed solum indirectè irritare, quoad materiam præjudicantem sibi, seu statum matrimonii præjudicet: quia vir non subjicitur quoad voluntatem uxori, sed solùm quoad materiam, si sit præjudicans; nam vir est caput uxoris, non uxor viri.

Unde uxor potest indirectè irritare votum viri de gestando habitu Tertii Ordinis S. Francisci, sed vir, decedente uxore, tenetur illum deferre.

1993 Votum viri de uxoris licentia emissum potest uxor indirectè irritare, quia licentia concessa præsumitur ad suum beneplacitum. Si verò non revocare promisit, nec licitè, nec validè potest irritare; quia per permissionem acceptatam cessit suo præjudicio, ob quod tantùm habebat jus irritandi. Sic exemplum de voto servi, quod promisit dominus non revocare. Sicut enim dominus potest integram libertatem servo donare, quam donatam & acceptatam revocare non potest; ita de libertate circa potestatem maritalem est dicendum. Tamb. de voto.

Q U Æ R E S.

1994 *Duo conjuges post consummatum matrimonium, mutuo consensu vota absoluta castitatis, & Religionis emiserunt. An possint ea irritare, & Episcopus dispensare?*

Dico 1. Si mutuus consensus habeat rationem puræ licentiæ, tunc potest ab ipsis licitè revocari, & votum irritari, quia (ut dictum est) licentia concessa præsumitur ad beneplacitum. Episcopus autem potest dispensare non in voto absoluto, sed ad petendum debitum, etiam si Pontifex possit adiri, nisi is, qui licentiam dedit, velit præstare, quæ requiruntur, ut uterque ingrediatur Religionem, tunc utrumque non potest Episcopus ad petendum debitum dispensare. Tancredi *lib. 4 de matr. disp. 11 n.* [illegible]

1995 Si autem mutuus consensus habeat rationem contractus, quando scilicet ultra licentiam intervenit pactum, *facio ut facias, voveo, ut voveas.*

Dico 2. tunc non posse Episcopum dispensare, neque ad petendum debitum, nisi in casu necessitatis, puta ob periculum incontinentiæ, aut in educatione, & sustentatione liberorum, & Pontifex non possit adiri. Quod si conjuges mutuo consensu remittant sibi hanc mutuam obligationem, qua se obligarunt ad mutuo vovendum, tunc potest Episcopus dispensare solum ad petendum debitum, etiam si Pontifex possit adiri, quia per illam remissionem, ut dictum, matrimonium restituitur in statum priorem, quoad liberam facultatem eo utendi. Tenetur tamen ad castitatem conjugalem, & altero mortuo conjux, qui remanet, tenetur votum implere, nisi adsit periculum incontinentiæ, aut aliquod impediens Religionis ingressum. Tancr. ibi n. 5. Ad id verò tenetur ratione voti castitatis, non ratione voti Religionis, quorum differentiam habes [illegible] n. 1697.

1996 Dico 3. nec virum posse irritare votum uxoris, nec uxorem votum viri emissum mutuo consensu per modum contractus. Tancr. *l. 9. de matr. disp. 40 quæst.* 3. Leander *de voto disp.* 16. q. 132. *ad* 135. cum communiori, contra Palaum, & alios.

Probatur, 1. *auth. can. ex cap.* Quod Deo. 33. q. 5. quod est D. August. *Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere debuistis, à quo proposito si illa lapsa est, tu saltem* [illegible] *persevera*. 2. Ratione; quia per mutuum consensum, & contractum, videntur cessisse juri suo revocandi, adeoque nec licitè, nec validè possunt hujusmodi vota irritare.

1997 Si autem post hujusmodi vota, conjuges mutuo consensu remittant sibi hanc mutuam obligationem, qua se obligarunt ad mutuo vovendum, seu mutuo consensu tradant mutuam corporum potestatem, tunc validè possunt talia vota irritare, imò & licitè, si sit causa. Ita idem, quia per talem remissionem, licet dictum, ut in n. 1975 matrimonium est restitutum ad pristinum statum. 1. Quia talia vota sunt facta tempore subjectionis. 2. Quia talis mutuus consensus, cessio juris & obligatio, est contractus humanus, qui nec ex se, nec ex jure aliquo positivo perpetuitatem inducit; unde sicut hic mutuo consensu initur, ita potest mutuo consensu dissolvi; quo dissoluto, conjuges ex vi voti castitatis possunt reddere, non petere; facta verò mutua irritatione, restituuntur in pristinum, ita ut possint reddere, & petere. Leander ibi. q. 130.

Ubi

[illegible] ponderis, eo casu distinguo mutuam obligationem ad contrahendum, & mutuum votum, adeoque adesse duos contractus, unum inter ipsos conjuges ad contrahendum, alterum inter ipsos conjuges, & Deum, cui votum emiserunt.

VOTA RESERVATA PONTIFICI

1998 SUnt quinque: *Castitatis perpetuæ, non simplicis Religionis, & trinum peregrinationum, Jerosolymam, Compostellam, & Romam* [illegible]. Ut sint reservata, debent esse absoluta, & perfecta; si in aliquo deficiant, licèt sint valida, non sunt reservata.

1999 Generaliter loquendo, non sunt reservata quæcunque vota etiam castitatis, & Religionis, 1. Si sint conditionata, 2. Si pœnalia, 3. Si sint emissa ex metu etiam levi, 4. Si sub obligatione solum veniali. In quibus casibus [illegible] ratione voti, & solum cadunt à reservatione [illegible] & [illegible].

Quando si adest dubium de eorum valore sive dubium sit juris, quando v. gr. quæstio est, An [illegible] verè votum, an verè reservatum; sive facti, quando dubium est, An adfuerit vera promissio, plena deliberatio, intentio, & alia ad vot[illegible] & reservationem requisita, non [illegible]. Quibus etiam [illegible] de voto [illegible] cum communi; quia reservatio, utpote odiosa, & gravis est restringenda ad casus certos, perfectè voluntarios, & graves [illegible].

2000 Ut specialius non sunt reservata, votum castitatis imperfectum, utpote castitatis conjugalis. Non petendi debitum. Non fornicandi. Non nubendi. Virginitatis pro prima vice. Votum [illegible] promovendi castitatem. Votum suscipiendi Ordines sacros. Votum castitatis, de quo est dubium, an sit validum. Votum castitatis emissum ex metu etiam levi [illegible], & votum [illegible], sed ad tempus, ad quod [illegible] non perpetuum [illegible]. Item votum castitatis, quod [illegible] quod non est castitatis perfectæ, non tamen cum obligatione reddendi debitum. Vota utriusque conjugis non petendi debitum.

2001 Reservatum tamen est votum castitatis emissum usque ad quinquagesimum annum, vel à sexagenario per decem annos, quia cùm ætas hominum regulariter ad octogesimum annum non perveniat, tale votum censetur perpetuum.

2002 Reservatum non est votum Religionis imperfectum, videlicet votum ingrediendi Religionem non approbatam. Et votum Religionis ad tempus, eo modo, quo dictum est de voto castitatis.

2003 Votum ingrediendi Religionem Equitum Militarium S. Joannis, non potest commutari, sed est reservatum, quia est vera Religio, emittens tria vota solemnia, obedientiæ, paupertatis, & castitatis perfectæ.

2004 Votum verò ingrediendi alias Religiones militares equitum D. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, non est reservatum, sed potest commutari, quia ut dictum est, [illegible] & quamvis sint veræ Religiones, & dicti equites emittant votum castitatis imperfectæ, utpote conjugalis, Rodr. in *Sum. par.* [illegible] Leander [illegible].

2005 Qui autem [illegible] votum Religionis, non [illegible] ingrediendo Ordinem equitum S. Jacobi, Rodr. [illegible] quia, qui Religionem vovet, communiter intendunt [illegible] & à tumultu, salu, ac curis secularibus abstinere.

2006 Votum Religionis Arctioris potest commutari in laxiorem, quia votum Religionis absolutè est reservatum. Item votum perseverandi in Religione, quia distinguitur à voto ingrediendi, nam votum Religionis reservatum est, quo quis vult ingredi Religionem, & in [illegible] sine scandalo reperiri, aliter ex justa causa egressi. In his namque casibus non commutatur substantia voti, sed qualitas.

2007 Vota etiam peregrinationum non ex devotionis causa, sed ob aliam finem, v. gr. ad osculandos pedes Pontificis, non sunt reservata. Si quando vovisti, aliam finem expresse non cogitasti, præsumeris vovisse ex devotionis causa. Qualitates peregrinandi, ver. gr. pedester, &c. commutari possunt, quia universaliter circumstantiæ extrinsecæ in votis reservatis non sunt reservatæ, sed substantia, v. gr. peregrinationis, est reservata.

2008 Episcopus vota reservata potest commutari, [illegible] dispensare quandocunque, dando [illegible], quæ debet esse prudens, & non [illegible].

2009 Vota verò conditionalia, [illegible] reservata, purificata conditione, esse reservata [illegible] Pontifici, quia tunc evadunt absoluta. Non esse autem reservata, probabile putant Leander, Tamburin. & alii, quia, cùm sint emissa sub conditione, continebant [illegible] imperfectum, utpote dependentem ab eventu futuro, nec purificata conditione fiunt, quæ continebant [illegible] imperfecta.

2010 Dixi: verò *conditionalia*, quia si particula *si*, significet tempus, & æquivaleat particulæ *quando*, votum est absolutum pro præsenti tempore, & reservatum: unde in hoc voto, *Voveo castitatem, si liberer à tempestate, ab infirmitate, &c.* si per particulam *si*, intendas tempus executionis voti, votum est absolutum, si autem intendas salutem, &c. pro conditione, votum est vere conditionale. Ad quod dignoscendum, non potest aptior dari regula, quàm ex affectu voventis; si namque vovisti ex affectu ad materiam voti, particula *si*, æquivalet particulæ *quando*. Si verò vovisti ex affectu conditionis habendæ, puta salutis, &c. ut regulariter contingere solet, est vera conditio.

2011 Item conditio, ut votum cadat à reservatione, debet esse voluntariè adjecta, quatenus ejus amore, vel horrore, seu intuitu quis vovet: non sufficit, si sit naturaliter, aut ex jure dispositione inserta. Unde votum castitatis ab impubere emissum, licet sit conditionatum, hac conditione, *si pater non irritaverit*, post pubertatem non potest à Confessario dispensari, aut commutari, sed est reservatum, quamvis pater posset illud irritare. Hac ratione vota solemnia Religionis sunt reservata, quamvis includant tacitam conditionem, quod Papa possit illa relaxare, juxta dicta num. 1981 & 1977 Gobat *tom. 3. de voto n. 325. vid. à num.* 1979.

2012 Si quis voveat sub disjunctione duo reservata, castitatem videlicet, vel Religionem, neutrum commutari potest, quia utrumque est reservatum.

2013 Si quis voveat sub disjunctione duo vota, quorum unum est reservatum, alterum non reservatum, v. gr. castitatem, vel jejunium, utrumque potest commutari, quia tunc propter illam libertatem, quam habet eligendi jejunium, castitas non est absolutè, & perfectè promissa, *vid. n.* 1035.

2014 Facta tamen electione reservati, scilicet castitatis, omisso uno reservato, nempe jejunio, si partem reservatam elegisti per novum votum, erit reservatum: secus, si absolute elegisti sine novo voto: quia tunc electio illa non est votum, sed simplex voluntas, & propositum eam partem servandi præ alia, adeòque votum illud tunc non est reservatum, sed remanet in sua natura, sicut prius.

2015 Idem dic, si altera pars non reservata evadat impossibilis, v. gr. si vovens fiat impotens ad jejunandum; non enim tunc evadit altera pars, quæ est castitas, evadit reservata, quia illa impotentia non mutat voti substantiam, sub qua erat antea; per accidens namque est alteram partem eligi non posse.

Q U Æ R E S I.

2016 *An materia subrogata pro voto reservato sit reservata? itemque quæ absolute reservantur, sed à Pontifice non reservatæ, commutari possint? An hoc possint commutare?*

Esse reservatam, & incommutabilem, tenent Canonistæ: quia subrogatum sortitur naturam ejus, cui subrogatur. Non esse reservatum, ac proinde commutari posse, imo & dispensari ab Episcopo, aut Regularibus, docent Theologi, Sanch., Castropal. & alii: quia materia reservata jam sive à Pontifice in non reservatam translata, & fundamentum Canonistarum est verum in favorabilibus, non in odiosis.

Q U Æ R E S II.

2017 *Puella vovet B. Virgini perpetuam virginitatem: An votum sit reservatum?*

Resp. Si puella promisit Deo, votum est verum, & reservatum. Si non cogitavit de Deo, vel si cogitavit, non cogitavit de promissione facienda Deo, sed solum habuit intentionem honorandi B. Virginem, & illi soli se obligare, votum non est reservatum, Gobat *tom. 3. de voto n. 31 & 327.* quia non est verum votum, verum nequaquam votum *est promissio facta Deo*, & cultus latriæ, dictum autem votum est cultus hyperduliæ, *n. 260.*

2018 At in dubio (ait Gobat) præsumendum est, professionem esse factam Deo, quia ita regulariter fit. Unde promissio facta alicui Sancto, non est propriè votum, nisi promittatur Deo, de implendo, quod Sancto promittitur. At quia vulgo, & secundum communem usum vocatur votum, cadit supra illud privilegium commutationis, dispensationis, &c.

De voto agunt Scotus in 3. d. 39. q. un. *lit.* O, in 4. d. 37. q. un. *lit.* A. d. 38. q. un. *lit.* A. B. C. Mastr. *disp.* 11. q. 1. q. 10. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 278. Joan. la Cruz *pag.* 10. Barb. *ubi.* Lib. 3. *n.* 25. 3. Mendoza *in epit. ver. votum*, Alexa *ver. votum*, Clericat. *d.* 46. Castropal. Tamb. Leander, Ant. à Spir. Sanct. & Fagnanus sæpe citatus.

D 2

DE III. PRÆCEPTO DECALOGI.

Sabbata sanctifices.

1019 IN veteri Testamento erat divino cultui designatus dies Sabbati, qui in novo fuit abrogatus, & pro eo ab Ecclesia assumtus dies Dominica. Item præcepto Ecclesiastico sunt assignata alia festa Domini, ac quæ Sanctorum. Hoc præceptum præcipit cessationem ab operibus servilibus, à media nocte antecedente usque ad mediam noctis sequentis, & obligat sub mortali. *n. n.* 100. & *pag. 4. prop. 12. ab tomo XI damn.*

1020 Opus servile dicitur, *quod spectat principaliter ad laborem corporis, & exercitari solet ab operariis, ut servis, & inde sunt passim à dominis permissa servis*, ut arare, fabrilia agere & alia artium mechanicarum opera, quæ laborem corporis solùm requirunt.

1021 Ultra hæc sunt jure Canonico etiam sub mortali prohibita quinque opera non servilia, seu actus forenses, mercatum, judicium civile, aut criminale, juramentum judiciale omnes processus, & actus judiciales, exceptis illis, qui ob pietatem fiunt.

1022 Quoad mercatum, attendenda est consuetudo locorum. Clericatus *c.* 47. *n.* 34. Item testes possunt examinari die festo, si juramentum sit datum die præcedenti, vel si causa expeditio urgeat, ob bonum commune, Clericatus *cit. n.* 37. & judex potest amicabiliter partes componere.

1023 Ars liberalis dicitur, *quæ principaliter spectat ad animum*, ut organa *pulsare*, choreas agere, digladiare, &c.

1024 Inter opera servilia, & artes liberales, sunt opera media, quæ non prohibentur, etiam si fiant ob lucrum, venari, piscari, iter agere, &c.

1025 Comœdiæ non sunt opera servilia, in aliquibus tamen locis, ut Romæ, diebus festis prohibentur, quia illæ, & similes ludi, maximè animum à Deo avertunt, de quo fideles debent ergo eum occupari.

Die festo pugnare non est peccatum, Mendo n. 4. quia non est opus servile.

1026 Qui pluribus diebus festis per modicum tempus opus servile exercet, non peccat mortaliter, etiam si modica illa simul notabile tempus constituant, quia præceptum est affixum diei, atqueque opera illa non continuantur moraliter, benè verò, si eodem die festo per interpellatas vices parva opera illa exerceret, quæ simul constituunt quantitatem notabilem temporis.

At non peccat mortaliter, qui est causa, ut plures successivè laborent, etiam si totum diem occupent, dummodo singuli per modicum tempus laboraverint, quia opus unius non continuatur moraliter cum opere alterius. Et sicut non peccant mortaliter operarii sic laborantes, ita nec dominus præcipiens sic eos laborare.

1027 A peccato excusat. 1. Consuetudo, sic sæpe excusantur barbitonsores, & in pluribus locis nundinæ. 2. Utilitas, nempè timor amittendi magnum lucrum. 3. Necessitas, sive communis, sive privata, propria, vel aliena, v. g. si sine gravi incommodo, detrimento, aut periculo opus omitti non possit. 4. Pietas in Deum, ut Templum verrere, parietes paramentis ornare, itemque illa spoliare. Nec licet parietes fabricare, &c. nisi necessitas urgeat. Si causa sit dubia, petenda est dispensatio ab Episcopo. Quæ etiam licentia est petenda in causa necessitatis, si opus sit publicum.

1028 *Sunt consuetudine Pistores, Macellarii, Pharmacopolæ, instauratores pontium, viarum, &c. quæ moram non patiuntur, Coquinarii, &c. Pectores Tonsorum, &c. qui certo anni tempore id possunt. Vindemiatores, tempore vindemiæ. Laboratores pro rebus necessariis in itinere, funeribus, &c. si aliter satisfacere non possint. Agricolæ, si laborant ad præveniendum damnum ob pluviam, aut tempus, quod prævident. Similiter pendentes à tempore, Collectoribus &c. & quorum opus incœptum non potest sine damno interrumpi. Servi, & servæ coacti à dominis, ut laborent, qui tamen debent alios deserere, si frequenter contingat. Item resarcientes suas vestes, si aliis diebus non possint. Pauperes, & artifices, qui suam familiam aliter non valent, nisi laborent, si sine scandalo fiat.* Communia.

1029 Cæterum pro artificiis, & aliis causis, quorum executio est in libertate dominorum, omnino curare debent domini, ut vel executionem negotii post tot dies postponant, vel operariorum laborem per tot dies anticipent, quot sufficiunt, ut dies festivi media vacent, alioquin eos à peccato mortali non excuso; benè verò, si sine gravi incommodo nec postponere, nec ut suprà anticipare valent.

1030 Denique à mortali excusat parvitas materiæ, talis erit, si labor unius, aut duarum horarum non excedat.

1031 Licitum est docere, scribere, & transcribere etiam pro pretio, quia non sunt opera servilia, sed liberalia. Nec pretium facit opus esse servile, si ex se tale non sit.

Sicut è contrà, non licet facere opus servile gratis, quia per hoc non cessat esse opus servile.

Pictores inter liberalia comprehendunt pingere, non licet autem colores terere. Similiter licet characteres, seu typos componere, minimè tamen imprimere, quia componere magis expetit applicationem mentis, quàm exercitium corporis; unde non est servile, sed liberale opus, quod non solent efficere servi.

2032 *Licitum est iter agere, jumenta ducere, venari, piscari, quia servilia non sunt. Item ad* [illegible] *aut alio modo manibus laborare, ne tota die otio vacent. Mendo in Epit. ver. festi dies, n. 4.* Item licet iter agentibus jumenta supellectili onusta ducere, & ferreas laminas ferreas pedibus imponere ob necessitatem.

2033 Probabile est, dominum posse licitè die festo injungere mancipio infideli opera servilia, etiam in sui commodum, sicut quilibet potest ea injungere infantibus, & perpetuo amentibus, quia non subjiciuntur legi Ecclesiæ; & eadem ratione licitè potest dominus infideli ministrare carnes die Veneris. Cæterùm puto standum esse sententiæ negativæ, si labor mancipii fit in commodum ipsius domini, quia tunc servus laborat ut instrumentum domini, adeoque moraliter domino opus servile imputatur. Diana p. 5. tr. 14. ref. 7. Famulos laborantes diebus festis jussu domini peccare, si absque gravi detrimento recusare possint, vel eos deserere. Secus, si grave detrimentum paterentur, v. g. quia alium non reperirent, cui inservirent. tenet Clericatus, c. 5. n. 8. cum S. Ant. p. 2. tit. 9. cap. 7. §. 6.

2034 Licitum est advocato die festo informare Judices in scriptis, & civibus convenire ad consilia, ac personas ad officia eligere, quia non sunt opera servilia, nec aliunde prohibita in prop. 52. ab Innoc. XI. damn.

2035 Ex Decl. S. Congr. Rituum 22. Martii 1690. Festum Annunciationis B. Virginis, si contingat feria 6. in Parasceve, transfertur unà cum præcepto & Officio ad feriam 2. post Dominicam in Albis, unde tunc, & non feria 6. tenentur fideles abstinere à servilibus, & audire Sacrum.

Ex Decl. ejusdem S. C. R. 23. Septemb. 1692. si festum S. Joseph contingat feria 5. Majoris hebdomadæ, Officium Sancti est transferendum ad aliam diem juxta Rubricas, præceptum verò audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus, non est transferendum, sed servandum eadem feria 5. Adeòque celebrandæ sunt Missæ privatæ ante celebrationem solemnis Missæ Conventualis.

Scotus in 3. d. 37. q. un. *lit. D.* Mastrius *disp.* 11. q. 4. n. 71. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 317. Joan. la Cruz *pag.* 47. Tamb. *tom.* 1. *l.* 4. *c.* 3. Leand. *tom.* 3. *tr.* 1. Busemb. *l.* 3. *tr.* 3. *dub.* 1. Mendo, & Clericatus citati.

DE IV. PRÆCEPTO DECALOGI.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.

2036 Filii, & subditi respectivè graviter tenentur parentibus, ac superioribus, amorem, reverentiam, & obedientiam; ita ut, si in his graviter deficiant, peccent mortaliter, & debeant in confessione circumstantiam aperire, quæ contrahunt malitiam speciei distinctam, nam peccant contra pietatem. Pietas est charitatis species, quæ ab ista distinguitur per hoc, quod respicit Parentes, Patriam, & Consanguineos.

2037 *Filius mortaliter contra amorem peccat; 1. Si parentibus signa odii ostendat. 2. Si mortem, aut grave malum illis cupiat. 3. Si necessitate corporali, aut spirituali urgente, possit, & non subveniat; n. 2. 179. 4. Si cum sit hæres, eorum vota, legata, & testamenta non impleat.*

2038 *Contra reverentiam. 1. Si verbis contumeliosis, & graviter offendat. 2. Si eos etiam leviter percutiat. Imò etiam si manum ad percutiendum deliberatè elevet. 3. Si Parentes* [illegible] *& despiciat. Si verò ex justa causa nolit eos apud se habere, & solum externas se velle dissimulare, modo de necessariis eis provideat, à gravi peccato excusatur; quia in tali casu parentes non sunt* [illegible] *4. Si* [illegible] *Patres, & conspirationes in Principem; n. tom. 1. n. 148.*

2039 *Contra obedientiam, si in iis, quæ ad bonos mores, & gubernationem domus spectant, ubi res gravis est, sit inobediens. 2. Si contra expressam Parentis voluntatem ducat uxorem planè se indignam. 3. Si nuptias parentibus inconsultis. Si tamen consulunt, illis verò denegantibus, potest eas invitis inire, si sponsa sit se digna, nam in electione sui status est sui juris.* Bonac. & Busemb.

2040 Filii puberes, minores tamen 25. annis

ex

ex jure communi sunt sub parentis potestate etiam si conjugati, & Sacerdotes. Jure tamen Castellæ, conjugati eximuntur post benedictionem Ecclesiæ.

In casu extremæ necessitatis, filius prius tenetur succurrere Patri, quam suo filio. Mendo, *ver. Parentes*, n. 5. quia plus illi debet.

PARENTES

1001 **P**Ræstare tenentur filiis instructionem, seu educationem, bonum exemplum, correctionem, & alimenta, ita ut si graviter defecerint, peccent mortaliter, etiam si proles sit spuria.

1002 Mater tenetur prolem alere usque ad annum tertium. Deinde tenetur eam alere pater usque ad ætatem pubertatis, & dotem dare filiæ, etiam volenti Monasterium ingredi.

1003 Pater tenetur alimenta præstare filio secundum convenientiam status.

1004 Mater tenetur per triennium lactare filium naturalem, aut spurium. Quod si non possit, tenetur pater solvere expensas. Post triennium tenetur pater illi alimenta dare, etiam ex redditibus Ecclesiasticis, si alia bona non habeat, & filiam spuriam dotare. Si pater non valeat, obligatio cadit in matrem, & in hujus defectum, tenentur avi, & alii ascendentes, primo loco ascendentes patris, secundo loco ascendentes matris. Si vero tam bonum sit filius, ut ipsum possit sibi conquirere, & habeat unde sustentari, tunc non tenentur parentes ad alimenta. Mendo *ver.* quia jus naturæ expostulat, ut necessitas providiatur, adeoque hac cessante, obligatio naturalis cessat.

1005 Et addit Mendo: *Si dubitetur, quisnam è duobus sit pater filii* [illegible] *neuterque tenetur pro* [illegible] *alere, si unus* [illegible] *non* [illegible] *alimenta præstare, quam filius non habet* [illegible] *tenetur alere sit* [illegible] *tenetur plus præstare, quam* [illegible] *debent filio præstationem supplendam alimentum.*

1006 Parentes mortaliter peccant, si exponant filios hospitali, ubi eos alere non possint, nec nisi ad periculum infamiæ, aut gravis damni, si proles sit ex fornicatione, ut tenet de Iterg. Nombeum.

1007 Si pater, qui filium hospitali exposuit ad vitandam infamiam, aut periculum damni, sit dives, utique non peccavit mortaliter; sed difficultas est. *An teneatur restituere expensas alimentorum hospitali?* Affirmant Sanchez, & Azorius apud Tamb. num. 1 *cit.* 5 cap. 3. § num. 4. & 5. & talem videtur debere utique animum, quando exponit. Probabile putat Tamb. *cit.* cum Henriquez, & Dicastillo, quod non teneatur, idque ex præsumpta voluntate fundatorum, qui in ipso [illegible] *cujuscumque* [illegible] *voluisse.* Addit tamen Tamb. sententiam Layman. ad posse præsumi, si Hospitale sit dives, secus si pauper.

1008 Regulariter non tenetur mater adultera declarare, quod proles primogenita sit spuria; quia bona fortunæ, quibus proles legitima privaretur, cedunt bono famæ, quo mater privaretur, nam est altioris ordinis. Tum quia viro vivente, aut fratre, &c. immineret inde grave damnum matri. Quod si se prudens mater declararet prolem esse spuriam, non teneretur proles ei fidem adhibere, quia cum talis declaratio repugnet naturali pietati maternæ, non videtur carere suspicione aversionis ab uno, & specialitatis cum alio. n. 39.

1009 Conari autem debet mater damna legitimæ proli alio modo compensare, vel spurium suaviter inducendo, ut fiat Ecclesiasticus, si sit idoneus, vel de bonis propriis plus legitimæ proli distribuendo.

1010 Facilius à restitutione excusatur pater spurii, quia vel damnum ab adultera compensandum credit, vel quia raro potest certo scire, prolem suam esse, & non alterius. n. 40.

LEGITIMA

1011 **D**Ebentur filiis legitima, tam ex bonis patris, quam ex bonis matris. Et è converso, filii, si careant descendentibus, debent legitimam ascendentibus, nempe patri, aut matri, &c. quæ non debetur nisi post obitum. Legitima, jure Cæsareo, si filii sint quatuor, aut pauciores, est tertia pars bonorum (deductis ære alieno, & expensis pro funere) æqualiter dividenda, si vero sint quinque, aut plures, est media pars bonorum. De aliis autem partibus extra legitimam parens potest disponere ad suum placitum; pro quo sunt duo carmina:

Quatuor, aut infrà, dant nati jure trientem,
Vel debet tertiam partem.

Semissem vero dant nati quinque, vel ultra,
Vel debet dimidiam partem.

1012 Hoc autem est sermo de bonis liberis ab ipsis nempe parentibus acquisitis, secutis de bonis vinculatis, ab Avo scilicet, aut Proavo in testamento relictis cum vinculo, ut talis, vel tali forma, & conditione successive transeant ad hæredes; de his namque hæredes non possunt in testamento disponere ad suum libitum, sed juxta vinculorum formam.

1053 Legitima non debet accipi à toto cumulo hæreditatis, si sit debitis gravata, sed accipi debet ex eo, quod superest, deductis ære alieno, & expensis funeris. Bonac. tom. 2. pag. 396 n. 5. Constat ex ejus definitione: legitima enim definitur: *Portio quædam accepta à tota hæreditate, deductis prius ære alieno, & expensis funeris.*

Vota autem realia, & legata à testatore relicta, sunt quidem ab hærede solvenda, at non prius deducenda, prius enim ex toto cumulo hæreditatis (solo ære alieno, aut expensis funeris prius deductis) est accipienda legitima. Ratio disparitatis est, quia vota, & legata oriuntur ex liberali dispositione defuncti, quæ nocere non debet hæredi necessario; debita vero oriuntur ex justitia commutativa, quæ nocet hæredi, nam nemo potest ex bonis alienis donare; debita autem sunt bona aliena, adeòque nocent hæredi. v. n. 1139.

1054 Testator non tenetur dare legitimam filiæ jam dotatæ, Molina tom. 1 de justit. tr. 2. disp. 177 pag. 578 quia dos æquiparatur legitimæ. Imò nullam actionem habet filia dotata in officium testamenti, solùm petere potest complementum legitimæ ab hæredibus, vel legatariis, si dos fuerit ea minor.

1055 *Plures sunt casus, in quibus pater potest filium exhæredare. 1. Ob ingratitudinem, si gravem injuriam intulit patri, vel enormem contumeliam fecit, aut mortem intentavit. 2. Si nolit patrem, hoc est parentem carceratum redimere. 3. Si cum gravi dispendio parentum bona dilapidaverit. 4. Si testamentum à parente condi impedivit. 5. Si patri in carcere detento succurrere negavit fide jubendo. 6. Si parentem accusavit, ut in n. 1038. 7. Si filius contra parentem ... Quæ & similes causæ valent, quando filius abunde superest, nam de cetero, alioquin pater tenetur necessaria alimenta præstare.* Cont. Scot. in 3. d. 19. q. un. litt. C in 4. d. 6. q. 10. litt. E, dist. 15. q. 2. litt. XXX. Mastrius in Theol. mor. disp. 15 q. 5. Bonac. tom. 2. Joan. la Crux, Tamb. tom. 1. lib. 5 cap. 2. Busemb. l. 3. tr. 3. cap. 2. Clericatus, cap. 49. citatus cit.

FRATER

1056 Dives tenetur dare fratri, aut sorori pauperi, etiam si sint majores. Item tenetur sorores dotare, si non sint à Patre dotatæ, Molina de just. tom. 3. disp. 230. Sanchez de alim. cit. 1. q. 15 n. 9. & fratri decedenti ab intestato illi succedunt. Rot. part. 19. rec. dec. 58. n. 1. 4. Clericatus n. 51.

OBEDIENTIA

1057 Est virtus moralis inclinans ad implendum Superioris imperium.

1058 Virtute voti obedientiæ tenentur Religiosi Superiori obedire quoad omnia, quæ præcipit secundum Regulas, & constitutiones Ordinis, sive directè, & explicitè, sive indirectè, & implicitè.

1059 Ea dicuntur indirectè, & implicitè in Regula contineri, quæ sunt valdè necessaria, sine quibus Regula commode observari non potest. Adeoque non potest Superior quasvis corporis macerationes præcipere, quamvis ad pleniorem Regulæ observationem conducant. Busemb. lib. 4. c. dub. 4.

1060 Hinc non tenetur Subditus obedire in iis, quæ sunt contra Regulam, nisi Superior sit talis, qui possit in ea dispensare, & causa legitima adsit.

1061 Nec in iis, quæ sunt supra, seu præter Regulam, ut essent notabiles macerationes, nisi præcipiantur in pœnam culpæ, aut delicti; tunc namque tenetur subditus obedire.

1062 Et subdit Busemb. cit. hinc inferre, quod Regula subeunt in omnibus obedire, ad casum non de obligatione voti, sed obedientiæ perfectione intelligenter. Ita Suarez, Sanch. 6. mor. cap. 2. & Layman.

1063 Si Superior in iis, quæ præcipere potest, præcipiat: *In virtute sanctæ obedientiæ: in virtute Spiritus Sancti: in Nomine Jesu Christi*, aut simili forma, tenetur subditus sub mortali obedire, quia intendit obligare quantum potest. Sub veniali, vel nullo, si alia forma utatur. Busemb. cit.

1064 Caveat tamen Superior, ne sit levis in præcipiendo in *virtute sanctæ obedientiæ*, quia hoc est præceptum formale obedientiæ, & Superioris gladius, qui non nisi raro, ex gravissima causa, & examen prudentum, est evaginandus, juxta dicenda de casuum reservatione, & excommunicationis fulminatione.

1065 Nec peccat non obediendo, si rationabiliter credat Superiorem non fuisse præcepturum, si veritatem scivisset: Alterius n. 10.

1066 In dubio, an res, quæ præcipitur, sit licita, vel an adsit justa causa præcipiendi, subditus obedire tenetur. Alterius pag. 318 n. 15. Busemb. cit. Quia Superior est in possessione præcipiendi, & nemo est spoliandus jure certo per superveniens dubium.

1067 Non tenetur tamen obedire, si prudenter timeat grave malum, aut damnum ex impletione præcepti oriturum, Alterius numer. 19. Busemb. cit. quia in dubio

In-

stituendum est ei, de cujus damno agitur.

Omninò vide dicenda in peccato mortali, de Inobedientia formali, & suprà n. 201.

REGULA S. P. DOMINICI

1068 NEc Fratres, nec Sorores obligat sub culpa mortali, aut veniali, sed solùm ad pœnam, nisi propter præceptum, aut contemptum. Constat ex ipsis Const. & docet D. Th. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 1. Fagnan. lib. 3. c. Explorari 3. de observ. jejun. pag. 616.

1069 Pœna solet esse in ipsa constitutione taxata, ita ut transgressor debeat eam se pœnam implere, & tunc, si non impleat, neque venialiter peccat, quia non tenetur sub culpa. Si verò ea pœna præcipiatur à Superiore speciali præcepto, tunc non implens, culpa non caret, quia tunc præceptum est ab homine, & subditus ex voto tenetur Superiori obedire; nam pœna illa (ut supponitur) est explicitè, aut implicitè in Regula, v. n. 1017.

1070 Contemptus habetur, quando quis agit contra Regulam, in quantum renuit subjici ordinationi Regulæ. D. Thomas 2. 2. q. 186. ad 3.

1071 Non erit autem contemptus, si contra Regulam agat ex concupiscentia, ira, aut alia passione, etiam si frequenter. frequentia enim non importat formaliter contemptum, sed solùm dispositivè, in quantum, qui frequenter contra legem agit, disponitur, ut tandem contra legem agat, renuens legi subjici, juxta illud Prov. 18. *Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit*; & tunc est contemptus formalis. Prologus Constit. Ordin. Præd. Lit. N. Vide infrà, de contemptu formali.

De Regula Clarissarum infrà, cùm de jejunio.

De voto Obedientiæ, sunt apud Donatum p. 3. tr. 17. & Pellizz. de Monialib. c. 4. & 10.

DE V. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non occides.

1072 HOmicidium *est injusta hominis occisio*. Eodem præcepto prohibetur mutilatio: *Quæ est membri amputatio*, & omnis læsio corporis.

HOMICIDIUM SUI IPSIUS.

1073 NEmini licet directè se ipsum occidere, aut mutilare; quia solus Deus est nostræ vitæ, ac membrorum nostri corporis Dominus. Hinc peccaret mortaliter, qui se ipsum castraret ad cantandum solàndus.

Immò peccant mortaliter, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint apti cantui. Caramuel in *theol. fund.* à n. 163. Hos verò à peccato excusant plures DD. Tamb. lib. 6. §. 1. Mastrius *disp.* 16. n. 16. Quia in horum castratione habetur utilitas, nam inde fiunt sonori cantores pro servitio Reipublicæ & Ecclesiæ ad divinas laudes, quæ utilitas compensat nocumentum illud corporis, & æquivalet necessitati, unde sicut pro necessitate corporis licitum est membrum abscindere, ita pro præfata utilitate, castrare. Adde ut praxis hæc in toto Orbe Christiano permittitur.

1074 Non licet damnato ad mortem per sumptionem veneni, illud sponte sua anticipato tempore sumere. Mendo *ver. Homicidium*, quia esset homicidium directum, & positivum sui ipsius.

1075 Homicidium negativum, seu indirectum sui ipsius, tunc habetur, quando quis aliquid facit, vel omittit, ex quo mors sequitur. Potest esse licitum ex bono, & sufficienti fine. Licitum namque est, pro salute Patriæ, Reipublicæ, Principis, aut alterius personæ Reipublicæ plus necessariæ, morti se exponere.

1076 At non licet morti se exponere ob vitam alterius privati, in quo non relucent ratio publici boni, nisi sit amicus ita charus, quod censeatur (ut vulgo dicitur) *alter ego*; quia ordo charitatis à se incipit. Et multò minùs licet pro ejus bonis servandis.

1077 In nullo autem casu licet vitam spiritualem animæ periculo exponere.

1078 Damnato ad mortem non licet sibi afferre mortem ex inedia. Mendo *ver.*

1079 Licet autem se exponere periculo remoto, ubi est spes evadendi; sic licet se longæ navigationi committere. Item licet se discretis macerationibus, & jejuniis affligere, quamvis prævideat mortem anticipari, Mendo *ver.* quia est cooperatio valdè indirecta, & remota. Non licet autem ita indiscretè se macerare, ut adsit periculum proximum mortis, aut amissionis salutis.

1080 Aliquando licet aliquam causam ponere, ex qua indirectè sequatur mors; & sic licet tempore pestis infectis servire cum certo vitæ periculo, quia directè intendit bonum publicum, & ad vitandum incendium se ex alto præcipitem dare; quia hic directè intendit vitare mortem directam.

QUÆ-

Q U Æ R E S

2081 *An in bello navali liceat incendere, quibus nulla est spes hostes vincendi, navem in* [illegible] *aut perforare, & mari se committere, ac cum navi & opulenta præda in hostium manus deveniant?*

NEgant plures, quia est directa occisio sui, quæ nunquam licet. Mastrius de 5. p. q. 31 & disp. 11 n. 104.

Id tamen licere, & non esse directam sui occisionem, tenent Busemb. & Tamb. in decal. l. 6. c. 2. §. 1 n. 6. cum aliis. *Quia sine directa sui occisione, potest 1 quis* [illegible] *vel ignem ad* [illegible] *aut Principis, vel ejusdem injusti* [illegible] *ad mortem* [illegible] *2. potest in naufragio tabulam, quam pro se* [illegible] *3. potest* [illegible] *ad* [illegible] *& prævidendo hostes, quatenus* [illegible] *se obruendum. Sic lib. 1 Machab. cap. 6 Eleazarus, ut* [illegible] *hostium Elephantem* [illegible] *Elephanti se supposuit, eumque gladio confodit, ruens* [illegible] *& ipse* [illegible] *& cecidit* [illegible]

2082 Ratio est, quia eo actu directè non intenditur mors, sed bonum publicum, ne hostis potiatur navi cum opulenta præda, quibus augeatur ejus vires in grave damnum Patriæ, & Principis. Tum quia hoc præceptum includit duo, unum de non occidendo, & est negativum, quod semper obligat, ita ut nunquam, & in nullo casu liceat alicui directè se occidere: aliud de vita conservanda, & est affirmativum, quod proinde non obligat ad propriam, vel alterius vitam cum valdè gravi incommodo conservandam.

HOMICIDIUM ALTERIUS

2083 LIcitum est occidere aggressorem suæ vitæ, vel alterius, imo in defensionem honoris, castitatis, vel alterius virtutis, ac bonorum necessariorum pro sustentatione vitæ, & conservatione status sui, & suorum, dummodò defensio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio est, quia hæc non est directa occisio, sed justa defensio; quilibet enim jure naturæ habet jus ad tuendam suam vitam, honorem, & bona.

Q U Æ R E S

2084 *An liceat privata auctoritate tyrannum occidere?*

SI nomine tyranni intelligatur ille, qui est legitimus Princeps, sed tyrannicè, & dissolutè regit, non licet, & oppositum asserere est hæresis damnata à Concil. Constantiensi sess. 15.

Si intelligatur ille, qui non est legitimus Princeps, sed invasor; absolutè affirmant licere plures Doctores apud Dianam p. 5. tr. 4. res. 11 quos sequitur Mastrius in theolog. mor. d. 5. q. 9 a. num. 17 si majora non timeantur mala: quia licet occidere hostem, & hic est hostis gerens quasi continuum bellum cum Regno.

Dico cum Billuarto tom. 6. tract. 18. cap. 7. num. 14. solùm licere, dum actu Regnum invadit, minimè postquam invaserit, præsertim si Regnum pacificè possideat, quia tunc res tam gravis non est committenda privato judicio, sed spectat ad publicum totius Regni, seu caput. Hanc sententiam tenet Diana [illegible] addens, proinde non esse consulendam, nam est reverà periculosa. n. 2. 298.

MODERAMEN INCULPATÆ TUTELÆ

2085 TUnc habetur, quando defensio, seu vitatio mali, aliter, seu alia via haberi non potest, sed aggressoris occisio est unicum, & singulare medium ad illam.

Hinc 1. Si dum te defendis, aggressor fugit, non licet eum insequi, & occidere. 2. Si potes mortem vitare fugiendo, teneris fugere, ut tenentur Religiosi, nisi ex fuga prævideas te occidendum. Nobiles, & milites non tenentur fugere, quia fuga iis cedit in amissionem honoris, & grave dedecus. 3. Si aggressor, injuria jam illata, v. gr. alapa jam inflicta, actu fugit, non licet eum occidere, quia id esset vindicta privata.

2086 Dat, *bonorum necessariorum pro sustentatione vitæ, & conservatione status*; quia modicum incommodum in amissione boni temporalis non est mensurandum cum gravissimo damno vitæ aggressoris, quia est irreparabile, vel alterius notæ. Imò & plurium, quæ attenta conditione personæ, quæ invaditur, non sunt necessaria naturæ, aut statui, ac proinde pro eorum conservatione non licet aggressorem occidere. v. n. 409.

2087 Inquire (addit Cardenas) si vir, qui fugere non tenetur, nempe nobilis, aut miles, invadatur à fure, qui intentat pallium modici valoris, v. g. unius, aut quatuor aureorum, ab eo eripere, potest ille se defendere opponendo gladium; & tunc, si fur desistat, & fugiat, non potest eum insequi, & occidere. Si verò fur etiam suum gladium contra dominum rei educat, tunc vir ille potest se defendere defensione occisiva, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, quia tunc est defensor non tantùm materialis, sed honoris, &

vitæ,

vitur; nam tunc fur evadit aggressor, non solum contra rem materialem, sed contra ejus honorem, & vitam. Demum si potius jam ablato fur fugiat, non potest dominus eum insequi, & occidere; quia cùm jam injuria sit illata, non esset defensio honoris, & vitæ, sed vel tempore alio exigitur, quem non licet vita furis compensare.

1088 Religiosus potest à fure se defendere, clamando tamen, aut fugiendo, minime defensione occisiva, quod si honesto modo se defendere non valet, pallium suum relinquat, & eum Deo commendet. *v. in prop. 30. & 31. ab Innoc. XI. damn.*

1089 Non licet viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, aut infamiam. Nec licet alicui se defendere defensione occisiva, contra injuste impedientem, ne hæreditas adeatur, ne bona, quæ actu non possidentur, obtineantur, & in similibus casibus. Ratio, inquam, est; quia id cederet in maximum Reipublicæ discrimen, est enim usurpatio juris Reipublicæ, cum propterea Judices & Tribunalia plura constituuntur, ut populorum injuriæ punitione compescerentur, & jura, ac bona illæsa servarentur; & si quilibet posset privata authoritate ad præfata mala impedienda aliquem occidere, cùm hujusmodi injuriæ, vexationes, &c. sint quotidianæ, quotidiana essent homicidia, & sic publica quies & pax maximè perturbaretur.

Immò, & in his casibus potest authoritate publica malum impediri, cessat mors injusta inculpatæ tutelæ, sine quo nullo pacto est licita occisio alterius; occisio, inquam, in his casibus non est unicum medium, cum possit malum alia via reparari, demum nullum esset de sua vita securus; quia in causis, litigiis, & actionibus humanis, homines propter eorum nimiam alterutram non deficiunt prætextus, atque colores, quibus contendunt inimicum, injuste impedimentum, &c. *v. propos. 17. & 18. ab Alex. VII. damn. & in propos. 30. 31. & 33. ab Innoc. XI damn.*

1090 Non licet uxorem, sororem, aut filiam in adulterio deprehensam occidere, nec adulterum, quamquam injuria est jam illata, & nemini licet injuriam jam illatam privata authoritate reparare, quoniam id spectat ad jus publicum. Imò leges civiles, quæ id permittebant, sunt correctæ à Jure Canonico.

1091 Hinc adulteri reperti in flagranti crimine possunt se defendere contra maritum occidere volentem, etiam defensione occisiva, paritérque, quoad bannitis.

1092 Bannitus enim, seu proscriptus à Principe cum licentia cuilibet impunè occidendi, possunt contra aggressores se defendere, etiam defensione occisiva. Tamb. in dec. lib. 6. cap. 1. §. 5. nu. 8. quia per sententiam Judicis non tenentur jus ad vitam mendum, verumtamen est, quod possint sine peccato occidi.

1093 Si autem vir videat adulterum accedentem ad violandum suum thorum, si alio modo impedire non possit, potest se opponere gladium, & hinc fugiat (ut est verisimilius) non potest illum insequi, & occidere, quia jam injuria est impedita. Quod si adulter sit audax, & suum gladium contra virum educat, & in eum gradu perstiterit, tunc potest vir se defendere defensione occisiva, tunc namque defendit honorem, & vitam. *v. n. 1087. & in pag. 2. propos. 19. ab Alex. VII damn.*

1094 Puella, & mulier honesta, si in sua pudicitia, & castitate opprimatur, non debet se occidere, aut mutilare, vel se linguam, &c. quod si aliquæ Sanctæ fecerunt, ex ignorantia, aut interiori Spiritus Sancti flamma egerunt. *v. n. 1073.* Neque tenetur oppressorem occidere. Debet tamen se defendere clamando, & quantum debitæ ejus vires permittunt, se opponendo; quod si alia via se defendere non possit, non tenetur, sed potest se defendere defensione occisiva. *v. n. 1085.* tunc namque *& amore violabitur, & injuria duplicabitur ad contrarium.*

1095 Qui occidit hominem pro defensione suæ vitæ, ut in nu. 1085. cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec peccat, nec evadit irregularis. In aliis autem casibus, licet non peccet, fit irregularis ex defectu lenitatis. Ita ex jure.

1096 Qui occidit Clericum deprehensum in flagranti crimine cum uxore, matre, sorore, vel filia, non est excommunicatus, sed peccat peccato homicidii. Mendo *ver. homicidium, n. 1.* Quia Ecclesia (ait ipse) potest tam durè dolori, nolens illum superaddere. Sed dixi, non contrahere irregularitatem, si occisus non sit Clericus; quia in hoc æquiparantur omnes alii.

1097 Non posse quem in defensionem proximi ejus aggressorem occidere, nisi ille proximus sit ei Superior, aut cognatione conjunctus, tenet Tamb. tom. 1. *lib. 6. c. 1. §. 1. nu. 11.* quia charitas æque ordinat pro vita aggressoris ac aggressi.

1098 At Mendo *ver. homicidium, n. 9.* inquit: *Ut defendas quos non tenetis, alterum attendendum, seu etiam bona injuriarum, si alias non injuriari eum liberare, potest aggressorem occidere, cùm præceptum nullum jam nobis tunc per charitatem. At non tenetur ex justitia, quia (nisi ex officio ex contractu) sed*

[illegible] , sub lethali [illegible] necessitate [illegible] proximi : nisi ipse alicò in simili [illegible] constitueretur : [illegible] modo teneatur.

Q U Æ R E S

2099 *An liceat praemittere, occidendo alium, à quo quis est occidendus?*

R Espondet Clericatus *cap.* 58. *duas esse opiniones*, quas refert Tamb. *in decal. lib.* 6. *cap.* 1 § 1 n. 11. & Azor *lib.* 3. *cap.* 1 *qu.* 12. *[illegible] affirmativam [illegible], quando quis [illegible] vitam propriam defendere non possit ab aggressore armis contra se irruente.* Dixi, armis, quia *si quis imponeret falsa accusationibus, aut in iusto processu, non esse licitum occidere falsos testes, vel judicem [illegible]*, juxta contrariam opinionem damnatam a Sac. Congr. d. anno 1665. Mastrius *disp.* 11 n. 110.

DE MANDANTE, ET CONSULENTE.

2100 M Andans fieri homicidium, si ante executionem expressè vel tacitè mandatum revocavit, & revocatio in notitiam mandatarii pervenit, si mandatarius adhuc homicidium exequatur, mandans non est homicida, nec irregularis, neque est excommunicatus, si occisus sit Clericus. Consulens verò homicidium, si revocato consilio, qui illud recepit, homicidium exequatur, est homicida, irregularis, & excommunicatus, si occisus est Clericus, idem de onere restitutionis pro furto. Ita communiter contra Dian. *p.* 3 *tract.* 5 *res.* 63 *& par.* 4 *tract.* 3 *res.* 14. & Tambur. *lib.* 6. *dec. cap.* 4 § 1 *num.* 3 4. Ratio est quia mandatum fit in gratiam mandantis, unde si eo revocato mandatarius homicidium exequatur, non in vim mandati, sed nomine proprio illud exequitur ; excipe, si revocatio non pervenit in notitiam mandatarii, quia tunc agit in vim mandati, & sic incurrit mandans.

2101 Consilium verò fit in gratiam recipientis, adeòque etiam eo revocato, consilium habet influxum, nam alius agit in vim consilii, quatenus [illegible] ejus mente [illegible]. Excusatur autem consulens, primò, si consilium revocavit addendo preces importunas, & videns, quod hæ non sufficerent, monuit occidendum, ut caveat ; 2. si ille, cui fuit datum consilium, & facta malo homicida, aut furti, per seipsum erat determinatus ad illud ; tunc inquam consulens non erit homicida, irregularis, nec excommunicatus, nec tenebitur ad restitutionem pro furto, nisi forté quoad excessum, si ille erat determinatus ad furandum v. g. decem, & tu suasisti ad furandum viginti. V. infrà ver. *Qui restitutere tenentur*.

Scotus in 4. d. 15. qu. 3. *litt.* G. *dist.* 15. qu. 1. *litt.* E. d. 35 q. 2. *litt.* C. Mastrius in *Theol. mor. disp.* 11 *quæst.* 6. Bonac *tom.* 2. *pag.* 147. Joan. la Cruz *pag.* 47. Tamb. *lib.* 9. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 4. c 1. Cardenas *disp.* 21. Clericatus *cap.* 58. Mendo *ver.*

RESTITUTIO PRO HOMICIDIO.

2102 Q Ui fuit causa homicidii voluntarii injusti, mandationis, aut vulnerationis, restituere tenetur læso, aut ejus hæredibus, expensas pro curatione vulneris, & lucrum, quod cessat ex officio, quod læsus exercere non potest, detractis expensis, quas pro eo facere solebat. Ad nil autem tenetur, si occisor fuit provocatus ad pugnam, aut si injustum aggressorem occidit, v. n. 2116.

2103 Pro vita, membro, & cicatrice nil est restituendum, quia sunt bona [illegible] ordinis, quæ pecunia æstimari non debent, sed solum est venia petenda, nisi exinde sit damnum secutum, ut in puella, quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non potest nubere pari, tali debet damnum juxta prudentem æstimationem compensari. Lessius *de just. lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 13.

2104 Si quis innocens damnetur à Judice ob homicidium occultum ab alio patratum, non tenetur homicida resarcire damna innocentis, Tamb. *lib.* 6 *cap.* 4. § 1. *num.* 4. *Lugo*; quia non fuit causa physica, aut moralis talis damni. Nisi ipse fuisset reum ipsum innocentis. Aut nisi homicida occisi cadaver in agro, vel ante domum innocentis posuisset, ex quo indicio innocens damnatus fuisset.

2105 Pater non tenetur ad restitutionem pro homicidio filii, nisi fuerit damnatus pœna pecuniaria circa legitimam. Nec dominus pro homicidio servi, nisi fuerit in culpa. Nec quis pro homicidio patrato in duello, nisi occisus fuisset coactus, aut deceptus. Tamb. *cap.* 4. n. 2.

2106 Occisor non tenetur restituere pauperibus eleemosynas, quas occisus illis elargiri solebat. Tamb. *cit.* c 4. § 3 *nu.* 12. & 13. quia respectu illorum non læsit justitiam. Nisi eo animo occidisset.

2107 Si occisor fuit pœna personali punitus, tunc hæres (si sit potens) tenetur resarcire damna filiis, uxori, & aliis dependentibus occisi, si illi sint pauperes, minimè si divites Tamb. *cit.* § 3 n. 14. quia isti solent esse contenti pœna personali occisoris inflicta.

Qui

2108 Qui à latronibus requisitus ostendit domum Petri, qui inde fuit ab illis occisus, non tenetur ad restitutionem, si id fecit coactus; benè verò, si sine coactione, Tamb. *cit.* §. 4. n. 3. Diana p. 3. *tr.* 4. *ref.* 63.

2109 Homicidam non teneri ad restitutionem pro bonis spiritualibus, quæ occisus facere solebat, v. gr. pro Missis, quam celebrare solebat, docet Lessius *de just. lib.* 2. *c.* 9. *dub.* 15. contra Tamb. *cit.* §. 3. n. 10. & 11. qui affirmat, quia opera spiritualia habent certitudinem.

QUÆRES I.

2110 *Potens pugna [illegible] fecit pro sua defensione, [illegible] Au tenetur ad restituendum damnum hæredibus occisi?*

R Esp. ad nil teneri, si pugna erat justa, benè verò, si injusta, Tamb. *cit.* §. 3. n. 19. ex de Lugo *de just. disp.* 12. num. 38. quia in secundo, non in primo casu, [illegible] fecit, operatum est contra justitiam.

QUÆRES II.

2111 *Quis [illegible] pro [illegible], [illegible], quo [illegible], & [illegible] est. An sit homicida?*

R Esp. non esse homicidam, nec inde irregularem, si eum [illegible] non potuit sine suo proprio vitæ periculo, Tamb. *cit. c.* 4. §. 4. n. 2. ex de Lugo *cit. disp.* 6. n. 66. quia tunc mors amici est illi involuntaria, cùm [illegible] non potuerit.

QUÆRES III.

2112 *Occisus ante mortem remisit omne debitum homicidæ. An [illegible], & filio possint petere restitutionem damni, quod patiuntur?*

R Esp. posse, De Lugo *cit. disp.* 11. n. 63. Tamb. *cit. c.* 4. §. 3. n. 10. & 11. quia remissio ab occisore facta locum habet in damnis præteritis usque ad ejus mortem, minimè in sequentibus.

CONFESSARIUS

2113 U Ltra omnem restitutionem, consultum est, ut pro pœnitentia occisori injungat Missas, Communiones, eleemosynas, & orationes pro anima occisi, v. g. unam Missam, Communionem, & Rosarium singulis mensibus pro uno anno, & pro quolibet die anniversario mortis singulis annis sua vita, addendo pro primo anno jejunia, & disciplinas magis, & minùs juxta circumstantias, quas debet inquirere, putà si occisus fuerit Clericus, Sacerdos, si in loco sacro, si usus sit locis [illegible], si cum notabili sævitia, si mors fuerit repentina. Item interrogare debet, an habebat uxorem, filios, &c.

HOMICIDIUM CASUALE.

2114 Q Ui casu, seu præter intentionem alium occidit, vulneravit, &c. si fuit in culpa gravi, sufficientem diligentiam non adhibendo, est homicida, & irregularis, quia homicidium est voluntarium in causa.

2115 Si verò non fuit in culpa, quatenùs nullo pacto periculum advertit, aut de eo dubitavit, vel si advertit, sufficientem diligentiam adhibuit, & præcavit, quatenus, v. gr. antequam lapidem in viam projiceret, verbis, aut solito signo apposito transeuntes monuit. Plures tenent eum irregularitatem non incurrere, si dedit operam rei licitæ, incurrere verò, si dedit operam rei illicitæ, ex qua secuta est mors, v. g. si Clericus arma gerens, aut ad venationem pergens, casu occidat aliquem. Probatur ex *c. Continebatur*; ubi declaratus fuit irregularis Clericus, qui gestans ferrò falcem casu occidit [illegible], qui casula [illegible] supra ipsum Clericum quasi [illegible] [illegible] saltavit, & falce se interfecit.

2116 Probabilius mihi videtur, cum Diana, Bonacina, Leandro, & aliis, eum in foro conscientiæ irregularitatem non incurrere ob defectum voluntarii, quia licèt factum, v. g. homicidium, sequatur ex opere illicito, ignorantia tamen facti adhuc tollit à facto voluntarium, adeoque excusat à pœna. Textus Canonicus habet locum pro foro externo, in quo præsumitur advertentia, aut mortalis negligentia, quando homicidium sequitur ex opere illicito.

2117 Eum, qui ex errore occidit unum hominem pro alio homine, aut unum Clericum pro alio Clerico, ab irregularitate, & respectivè ab excommunicatione excusant Portellus, Fragosus, & Tamburinus *cit.* quia actio externa individualis homicidii non est voluntaria, ille namque intendebat occisionem individualem, v. g. Petri; unde peccat homicidio solùm interno, non externo, cui est annexa irregularitas, & pro Clerico censura.

2118 *Probabilius mihi est, quòd sit irregularis, atque etiam excommunicatus, si occisus sit Clericus, quia ratio formalis, ob quam incurritur irregularitas, est occisio hominis, & ratio censuræ, est injuria status Clericalis; individua verò materialiter se habent ad id; unde quia in occisione ex errore facta Petri pro Paulo est integra ratio formalis hominis, & hæc est in Petro, incurritur irregularitas; sic pariter de censura in occisione unius Clerici pro alio [illegible] n. 2147.*

2119 *Præterea ex oppositis opinione sequeretur absurdum, quòd ex errore fornicans*

etiam mulierem pro alia, & forsan etiam cohæret pro alio, non peccaret peccato externo fornicationis, furti, aut sacrilegii; quia licet sit [illegible] in homine est interna, alia non interna commissa, ex hac fornicatione [illegible], & ablato vero [illegible] est interna, alia non interna commissa. [illegible] n. 173.

ABORTUS.

2220 NOn licet procurare abortum etiam ante animationem fœtus ad vitandam infamiam, aut occisionem, quæ est ab intrinseco malum. Tum quia, (ut ait Cardenas) procuratio abortus fœtus inanimati est gravior pollutione: quia fœtus inanimatus est propinquior generationi, quam semen, adeoque cum pollutio voluntaria nunquam liceat etiam ad vitandam mortem, quæ opponatur generationi; à fortiori neque erit licitus abortus voluntarius, qui magis generationi repugnat: item neque licet procurare abortum [illegible] ad vitandam mortem ex proposito. Sic licet plures Doctores, ut [illegible], & alii affirment in hoc casu licere, [illegible] tamen alia [illegible] probat oppositum.

2221 At Clericatus [illegible] quærens, An liceat prægnanti [illegible] pro vitanda vita sua procurare abortum?

„ Resp. Si fœtus sit inanimatus, potest procurare abortum non directe, sed indirecte ad salutem matris consequendam. Si vero sit animatus, [illegible], neque directe, neque indirecte posse matrem pharmaca sumere ad recuperandam sanitatem, si inde abortus sit secuturus: quia deberet præferre salutem [illegible] corporis. Alii [illegible] quod si mater abstineret à medicamentis, ipsa [illegible] fit, quod prolem in vita [illegible] matri [illegible], si hæc [illegible], potest mater ad conservationem suæ vitæ sumere pharmaca, quamvis sequatur abortus, nam [illegible] non poterit, si mater moriatur. Maximus [illegible] & Tamburini [illegible] Cardenas in crisi theol. disserens [illegible] n. 82. & seq.

2222 Casus [illegible] potest, quia ex una parte jam desperatur vita prolis, & [illegible] non esset procurare abortum, sed vitam matris, quæ directe procurari potest, licet abortus sequatur, dummodo directe non intendatur. Mendo [illegible] *Abortus*, n. [illegible]

2223 Joann. de la Cruz addit: *Licite applicare prægnanti medicamentum pro sanitate, & si per accidens sequatur abortus, quia ipso, sicut & [illegible] per accidens fœtum [illegible] prægnantem [illegible]. & si pereat prægnans [illegible], si hic se [illegible], aut si [illegible] sequatur abortum. Ut [illegible], mater, & consequenter fœtum, [illegible] applicatio [illegible], & [illegible] si [illegible] non se [illegible], quia si mater, & fœtus [illegible] non se [illegible], si pro liberanda matre se [illegible] expectaretur.*

2224 Nullo tamen casu licet adhibere remedia directe, ne mulier prolem concipiat.

2225 Procurantes abortum fœtus animati effectu secuto, sunt homicidæ, reputantur [illegible], [illegible] incidunt in excommunicationem latam à Sixto V & Greg. XIII Summo Pontifice reservatam. A qua possunt absolvere Episcopi, & Regulares virtute privilegiorum, excepto loco, ubi Episcopi hunc casum sibi specialiter reservaverint, juxta dicenda de casibus reservatis.

2226 Item evadunt irregulares, etiam in dubio, an fœtus sit animatus, sicut in dubio homicidii.

2227 Hæc irregularitas non potest dispensari, nisi à Papa. In casu occulto potest à Sacra Pœnitentiaria dispensari, sed in supplicatione, si ipse sit [illegible] fœtus, exprimi debet, quod fœtus erat [illegible] dispensatio [illegible] stylo hujus Pœnitentiariæ.

2228 Qui ratum habet, seu approbat abortum suo nomine factum, dictas pœnas incurrit, si approbet ante factum, minime, si post quam fuerit factum, quia in priori casu est causa influxiva, minime in posteriori.

2229 Mendo [illegible], In recentiori Bulla Sixti, & Greg. ex ipsis verbis non fertur censura contra [illegible] procurantium abortum [illegible], sed [illegible].

Vide in pag. [illegible] 32 & 33. [illegible] de irregularitate.

DUELLUM

2230 GRæce Monomachia, & est pugna inter duos ex condicto suscepta, hoc est designato tempore, loco, & [illegible] cum periculo vitæ, aut gravis vulnerationis. Dicitur inter duos, quia inter duos contingere solet; unde et [illegible] plures pugna potest esse duellum, si fiat ex condicto, & authoritate privata. Publica authoritate est licitum, v. g. ad terminandum bellum cum minori damno, ut contigit inter David & Goliath. Diana [illegible]

2231 Differt à simplici rixa; quia hæc non fit ex condicto, sed ex aliquo subito casu.

Non

2132 Non est duellum, si duo in Ecclesia contendentes dicant: *Expectamus foras*, & ibi pugnent. Nec si quis videns suum inimicum armatum contra se venire, accedit ad se armandum, & redit ad pugnam. Nec si quis invitatum ad duellum respondeat, se incedere certum per suas vias, & semper esse promptum se à quolibet invasore defendere. Quia in his & similibus casibus non habetur conductum, seu conventio præterea de loco, & tempore.

2133 Non licet viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur: quia duellum, cum sit ordinatum ad occisionem, aut gravem vulnerationem, est ab intrinseco malum. Nec tunc est in casu defensionis suæ vitæ, quia invitatus non est aggressor. Et si aliqua est injuria reparanda, non habetur moderamen inculpatæ tutelæ, quia adest tempus, & alia via, saltem via juris publici: [illegible] *propos.* 2. *ab Alex. VII. damn.*

2134 Contra duellum plures sunt pœnæ, præsertim excommunicatio Papalis latæ sententiæ, quam incurrunt duellantes. *Exsom.* *duellum se provocantes*, & *eos admittentes*, & *eorum Dominos permittentes*, *eos illud fieri mandantes*, *instigantes*, *auxilium*, *consilium dantes*, *arma*, *equos*, & *alia subsidia scienter subministrantes*, *ex composito spectatores*, & *loca concedentes*, *qui ad locum destinatum pugnantes accesserunt*, *impedita pugnam non commiserint*, *si per se ipsos non steterit*, [illegible] *illa committerent*. Ita lex Gregor. XIII.

2135 Non incurrit pœnas duelli, qui injuria, & calore iracundiæ inimicum ad duellum invitat, & statim ad locum aptum accedentes simul pugnant, Clericatus c. 149. num. 6. ex Sanchez *lib.* 2. *dec. c.* 39. *n.* 6. & *alii*, quia non pugnant præmeditate, & ex prævia conventione, sed ex subito calore iracundiæ, adeoque non ex condicto. Sanchez *ibi* addit tunc dici ex iracundiæ calore, quando inter invitationem, & accessum ad pugnam, nullus actus medius intercessit.

2136 Non incurruntur pœnæ. 1. Si in invitatione præfinitur locus, sed non tempus, 2. Si præfinitur tempus, sed non locus. 3. Si præfinitur locus, & tempus, non tamen ad pugnandum armis, sed pugnis. 4. Si dicta præfiniatur, sed provocatus non accessit. Clericatus *ibi*, ex Diana, Lezana, Salmanticensibus, & aliis. Constat ex definitione duelli n. 2130. quæ in his casibus deficit. Insuper in ultimo casu non habetur effectus saltem de accessu, ut ex n. 2134.

Q U Æ R E S.

2137 *Duo viri nobiles*, [illegible] *ad invicem se offenderunt*, *decreverunt honoris causa apud mundum exire ad duellum*, *non animo vere pugnandi*, *sed aliquos ictus sibi inferendi*, *ut ut* [illegible], *& earum* [illegible], *& ad id* [illegible], *desisterent*, & *reconciliarentur*. [illegible], *& cum* [illegible] *conventione*. *An incurrerint pœnas?*

Dico, eos peccasse mortaliter ex malo exemplo, aut scandalo, præsertim si fuerint spectatores aliqui, qui eorum conventionem ignorabant. Non incurrisse autem excommunicationem, & pœnas, quia hæ sunt contra verum, non fictum, & simulatum duellum: sunt enim contra duellum certamen (ait Gregor.) in quo est periculum vitæ, aut gravis vulnerationis, quod nullum est in casu, cum stante conventione, adsit moralis securitas, quòd nullum sit periculum, sed inde pax concilianda. Et licet ad locum destinatum accesserint, non accesserunt vere pugnaturi, & per ipsos stetit, quò minùs vera pugna committeretur.

Sicuti in 4. *dist.* 15. *q.* 3. *dist.* 21. *q.* 1. *lit.* E, Mastrius *in Theol. mor. disp.* 11. *q.* 6. *disp.* 10. *n.* 112. *disp.* 9. *n.* 100. *disp.* 8. *q.* 1. Joan. de Cruz, *pag.* 67. 71 Bonac. *tom.* 2. *pag.* 167. *tom.* 3. *disp.* 14. [illegible] 10. *pag.* 190. Tamb. *to.* 1. *pag.* 168. *pag.* 117. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 4. Cardenas *diss.* 20. & 22. Chalcatan, & Mendo *ibi*.

De VI. IX. ET X. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non adulterabis. Non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui.

2138 LUxuria, *est inordinatus appetitus venereorum*: ex genere suo est mortalis, nec in ea datur parvitas materiæ: unde à mortali solùm excusare potest defectus plenæ advertentiæ, aut perfectæ deliberationis. Ejus septem sunt species: Simplex fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, sacrilegium, & peccatum contra naturam.

2139 *Simplex fornicatio est concubitus soluti cum soluta*. Est ab intrinseco mala, & jure naturæ, quia ultra pericula discordiarum, abortuum, occisionum, prolis, matris, & prolis, quæ sæpe hospitali exponitur, per se (ait D. Thomas) opponitur educationi prolis, cujus cura magis spectat ad patrem, à quo est alimentanda, & de-

fen-

fundendus filius. Pater autem non est sollicitus de instruenda, & defendenda prole, quam ex fornicatione habet, 1. vel quia considerat, quòd non sit ejus, 2. vel quia non est certus, an proles sit sua, cùm sit ex vago concubitu, vel quia non habitat perpetuò cum prole, & femina. Unde ad rectam prolis educationem requiritur, ut proles sit nata ex determinata femina, cum qua vir permaneat, non ad modicum tempus, sed per totam vitam ex obligatione, quod habetur per contractum Sacramenti Matrimonii. Hoc concludit Apost. ad Corint. 6. *Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores &c. Regnum Dei possidebunt.* V. in pag. 5. prop. 48. ab Innoc. XI. damn.

1140 Unde fornicatio est peccatum mortale, & oppositum est haeresis damn. in Clem. *Ad nostrum, de haereticis.*

1141 Qui commisit copulam cum soluta, non sufficit, si dicat, *Commisi grave peccatum contra castitatem cum soluta*, sed debet explicare in confessione copulam: quia sic non explicat peccatum, quod fecit, nam etiam soli tactus impudici cum soluta, aut morosae delectationes internae de ea sunt gravia peccata contra castitatem. Tum quia copula est actus principaliter completus, ad quem caeteri tanquam dispositiones pravae ordinantur. V. in pag. 5. prop. 11. ab Alex. VII. damn.

1142 Copulam cum infideli addere simplici fornicationi malitiam specie distinctam in confessione aperiendam, tenet Nav. & de Lugo. Negant Diana, Filliuc. Mastrius, & Tambur. quia nulla apparet ratio specificè distincta, benè tamen major gravitas, ob quam referri solet, & potest. Nec id probat prohibitio matrimonii cum infideli, quia in matrimonio habetur major conjunctio, quam in copula furtiva, & inde habetur periculum subversionis conjugis, & prolis.

STUPRUM

1143 Est defloratio puellae virginis, ipsa invita; tunc dicitur invita, quando vi, aut dolo, timore, aut ficta promissione matrimonii, &c. decipitur, & inducitur ad copulam, & tunc est peccatum grave ob injuriam, quam stuprator infert puellae, & parentibus, unde tenetur in foro conscientiae illam ducere in uxorem, aut juxta suam possibilitatem, & prudentis arbitrium dotare, ut esset virgo, ad quod non tenetur in foro conscientiae, sed solùm in foro externo, si ipsa liberè consenserit praecedente, sine vi, aut deceptione, imò probabile est, tunc esse simplicem fornicationem, & propterea non esse necessariò explicandam circumstantiam virginitatis ablatae, seu amissae, quia quoad hoc mulier est libera, & volenti ac consentienti nulla fit injuria. Sanc. de matr. lib. 7. disp. 12. Clericatus n. 48. n. 1. Mendo in epit. ver. Luxuria n. 7. Leander de pecc. disp. 6. q. 17. contra Lessium. Grassium.

1144 Si stuprum remansit occultum, & matrimonium aequè opulentum non impedivit, stuprator non tenetur dotare, quia nullum est damnum illatum.

1145 Clericatus n. 68. ex Antonello n. 30. loquendo de casibus, in quibus stuprator non tenetur dotare, ait, esse sequentes: 1. Si virgo non vivebat honestè, nec servato verecundiae pudore. 2. Si puella post stuprum patiatur se ab alio carnaliter cognosci.

ADULTERIUM

1146 Est [illegible] cum persona conjugata: est contra castitatem, & justitiam, ob injuriam conjugis, qui est ejus corporis dominus. Unde conjugatus conjugatam cognoscens duo adulteria committit, in confessione exprimenda, ob duas injurias, & injustitias, unam proprio, alteram alterius conjugi illatam. V. n. 1177.

1147 Malitia adulterii contrahitur etiam si maritus in adulterium uxoris consentiat; quia injuria fit conjugi non absolutè considerato, sed ut subest statui matrimoniali, ob quem habet jus in conjugem, & debetur ei fides conjugalis, cui juri, & injuriae cedere, & renunciare non potest (sicut exemplificat Cardenas) si judex laicus Clericum ad suum Tribunal trahat, etiam ipso consentiente, imò requirente, est excommunicatus, quia adhuc injuriam committit in Clericum, nam injuria non fit Clerico absolutè considerato, ut persona Petri est, sed ut subest statui Clericali, ob quem habet jus immunitatis, & ei debetur honor à laico, cui Clericus cedere, & renunciare non potest: sic per adulterium uxoris injuria irrogatur marito etiam consentienti in adulterium. V. in pag. 5. prop. 50. ab Innoc. XI. damn.

1148 Maritus, si dum uxorem cognoscit, de alia cogitet, & se delectet, malitiam adulterii internam contrahit in confessione exprimendam. Pro resolutione v. n. 1049.

1149 Si sponsalibus initis, & matrimonio non celebrato, sponsa rem habeat cum alio, tenetur in confessione aperire, se esse matrimonio promissam, quia committit injuriam sponso, ac inde contrahit specialem malitiam; non sic sponsus, quia in aestimatione hominum non censetur ille gravem injuriam inferre. Negant etiam alii de sponsa.

Pe-

1150 Pœnæ adulterii ex Jure Canonico sunt, 1. Separatio thori. 2. *Ex Decreto*, *de divortiis*. Et amissio juris ad petendum debitum. Ut infrà, *de matrim*. 3. Infamia, *c. Infames* 6. q. 1. 4. Tertia privatio dotis, *c. Plerumque*, *&* Gloss. ibid. *de donat. inter virum*, *& uxorem*.

1151 Adultera autem non amittit dotem 1. Si adulteravit de consensu mariti. 2. Si maritus adulteraverit. 3. Si maritus occidat uxorem ipsam in adulterio deprehensam. 4. Si uxor habeat filios ex primo marito. 5. Si agatur de bonis paraphernalibus. 6. Si solùm oscula, vel amplexus intercesserint. Clericatus c. 70. ex Azorello lib. 4. c. 33. n. 5.

INCESTUS

1152 **E**st *concubitus consanguineorum cum consanguineo, vel affine*. Affinitas, si sit orta ex copula licita, nempe matrimoniali, se extendit usque ad quartum gradum; si ex copula illicita, usque ad secundum. Incestus malitia consistit in irreverentia, quæ sanguini, aut conjunctioni irrogatur.

1153 Hac ratione Tamb. citans pro se Filliuc. Cajet. & alios graves Doctores tenet, incestum cum consanguineis non differre specie ab incestu cum affinibus, nec incestus cum aliquibus ex prædictis in primo gradu usque ad quartum, itaut nec conjunctiones, nec gradus sint de necessitate in confessione explicandi, sed sufficiat dicere *Commisi incestum*, quia malitia incestus consistit in irreverentia, quæ fit conjunctioni, major autem, & minor conjunctio non variant speciem.

1154 Probabilius dico, gradus consanguinitatis differre specie à gradibus affinitatis, cognationis legalis, & spiritualis, de quibus cùm de matrim. & in eadem linea consanguinitatis primum gradum differre specie à reliquis tribus, quia hujusmodi incestus sunt contra diversas honestates, nam contra diversam honestatem est incestus cum matre, quàm cum noverca, vel alia cognata cognatione legali, aut spirituali jure positivo imposita, honestas enim cum matre est jure naturæ. Pariter contra diversam honestatem est incestus cum matre, filia, & sorore, quàm incestus cum cæteris tribus gradibus; hinc in his gradibus dispensant Pontifices, non in primo, ac proinde est in confessione explicanda qualitas conjunctionis, an cum consanguinea, vel affini, & in eadem linea consanguinitatis est explicandus primus gradus, non reliqui. v. n. 1181. Mastrius hic cum pluribus.

1155 Qui post copulam incestuosam vult contrahere in gradu prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad Sacram Pœnitentiariam, ut suprà n. 117. si tam copula, quàm gradus sint occulti.

1156 At si gradus est publicus, copula verò occulta, debet prius petere à Dataria dispensationem gradus, & postea à Sacra Pœnitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuosa occulta, Sanchez *de matrim. lib. 8. d. 22. n. 11 & 12*. Clericatus 71. n. 10.

1157 Copula cum filia Confessionis non est incestus, quia nulla inde conjunctio contrahitur; nec sacrilegium, quia nulla injuria Sacramento infertur. v. n. 3. n. 401.

RAPTUS

1158 **E**st *quo persona aliqua invita, vel vi, saltem ... parentibus, aut aliis sub quorum cura est, abducitur per vim ad libidinem explendam, vel matrimonium contrahendum*.

Unde in raptu tria requiruntur, 1. Abductio personæ raptæ à domo sua, vel paterna, & in aliena detentio. 2. Requiritur vis, & sic contrahit etiam malitiam injustitiæ, alioquin erit fuga voluntaria. 3. Quòd abductio fit causa explendæ libidinis, vel ineundi matrimonium. Ex his sequitur, 1. Raptum à stupro differre; quia stuprum semper est cum virgine, raptus verò cum quacumque muliere; imò etiam cum adolescente; qui est prior. Tum quia raptus addit abductionem è domo. 2. Sequitur, quod si fiat alia causa, v. g. redigendi raptam in servitutem, non est raptus, sed plagium, quod est species furti.

1159 Plagium, *est detentio hominis liberi in servitutem*.

1160 Ad raptum non requiritur vis absoluta, de qua alibi, sed sufficit ea quæ fit ex suasionibus, importunis precibus, ac blandimentis, aut fictis promissionibus, Clericatus c. 69. ex Navar. Mendo *ver. Raptus n. 1*.

1161 Pœnæ contra raptorem ex Jure Canonico sunt, 1. Infamia, adeoque est irregularis, ut non possit Ordines suscipere, & beneficia, 2. Excommunicatio ipso jure, ex Trid. *sess. 24. de reform. c. 6.* quæ non est reservata. 3. Obligatio dotandi raptam. 4. Si raptor sit Clericus, est depositio à Beneficio, & exercitio Ordinis, quæ tamen est pœna ferendæ sententiæ, Clericatus cit.

Vide infrà *de matr. imp. Raptus*.

SACRILEGIUM

1162 **E**st *peccatum luxuriæ, quo persona sacra, qualis est persona Deo consecrata ..., vel locus sacer* ... Si utique personæ, quæ peccant, sunt sacræ, est du-

plex sacrilegium in confessione exprimendum ob duas injurias, & irreverentias numero distinctas: *n.* 2146. & suprà de sacrilegio à *n.* 550. *ad* 562.

PECCATUM CONTRA NATURAM

2163 **E***st illud, quod fit servato modo repugnante institutioni naturæ.* Juxta horum modorum diversitatem, quatuor sunt species peccati contra naturam, mollities, seu pollutio, inordinatus concubitus, sodomia, & bestialitas.

POLLUTIO

2164 **E***st voluntaria seminis effusio extra vas.* Est ab intrinseco mala, quia opponitur generationi. *v. n.* 2120.

Et ex ipsis Ethnicis. Martialis lib. 9. Epigr. 42. sic Ponticum se polluentem objurgat:

Hoc nihil esse putas? Scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis esse tuo.
Ipsam crede tibi naturam dicere rerum:
Istud quod digitis Pontice perdis, homo est.

Vide *prop.* 49. *ab Innoc. XI. damn. pag.* 5. Item *n.* 139. 2174.

2165 Si in pollutione conjugatam, conjunctam, voto castitatis ligatam, &c. quis cogitet, debet circumstantiam exprimere, quia illa speciem malitiæ contrahit ex objecto: *v. n.* 2184. 2169.

2166 Qui actionem facit, ex qua prævidet se pollutionem passurum, non peccat, si actio sit in se licita, adsit justa aut honesta causa eam exercendi, & alios habeat effectus licitos & honestos, ob quos exerceatur, dummodò non consentiat voluptati. Tamb. *lib.* 7. *Decal. cap.* 7. §. 1. Mendo *ver. Pollutio*, Clericatus *cap.* 73. *n.* 6. *vide num.* 2169 *&* 2189.

2167 Pollutio in somnis involuntaria non est peccatum, quia est effectus naturalis. Si autem postea de ea, dum es vigil, complaceas, complacentia erit mortalis.

2168 Hinc non peccat, qui pollutionem involuntariam in somnis jam cœptam non impedit, si voluntariè in ea non complaceat, nec consentiat. Mastrius *d.* 11 *n.* 119. Clericatus *c.* 73. *n.* 4.

2169 Pollutio autem in somnis potest sæpè oriri ex causa præterita, & tunc, si pollutio secutura videatur ex causa illicita, aut otiosa, non necessaria, nec honesta, quæ sit causa proxima ex natura sua ordinata ad Venereum, ut sunt tactus, & aspectus impudici, verba turpia, lectio, aut auditio turpium, tunc erit peccatum, licet non sit directè intenta, dummodò sit prævisa, quia est voluntaria in causa, & indirectè volita: *vide num.* 2. *n.* 186 Si verò res illa sit tantùm causa remota, ut esus calidorum, nimia comestio, agitatio ex itinere, &c. tunc pollutio sequens non erit peccatum mortale, nisi sit directè, & expresse intenta, quia tunc est effectus per accidens, quatenus sequens ex causa remota, non ordinata de se ad Venereum: effectus autem per accidens non imputatur causæ eum patienti: *v. n.* 2215.

INORDINATUS CONCUBITUS

2170 **C***onsistit in modo non ordinario, sive in copula licita, sive illicita*; potest esse mortalis, si hoc cum periculo impediendi prolem, sin minùs, erit venialis: imò si adsit sufficiens necessitas absque periculo, nullum erit peccatum in copula licita; quia procuratur jus proprium modo possibili.

SODOMIA

2171 **P***Erfecta, & propriè dicta, est actus libidinis consummatus inter masculos, in vase non naturali.* Unde ad sodomiam perfectam requiritur copula, & quod peccetur contra sexum, & debitum instrumentum. Hinc copula masculi cum fœmina intra vas indebitum, & fœminæ cum fœmina cum effusione seminis, est sodomia, sed imperfecta, & impropria, quia in prima non habetur identitas sexus. In secunda habetur identitas, sed non habetur vas indebitum, nec inter fœminas dari potest copula propriè dicta.

2172 Diana, Mastrius, & alii tenent, complexum duorum masculorum, quorum unus supercubet supra alium, sicut supra mulierem etiam cum affectu ad indebitum sexum, & cum effusione seminis, non esse sodomiam, sed simplicem mollitiem, cum cooperatione alterius masculi, & quòd sufficiat in confessione dicere, *Pollutus sum tactibus impudicis alterius hominis, & illum pollui faciens*, Mendo *ver. Luxuria n.* 18 quia circumstantia incubandi non mutat speciem.

2173 Pariter simplicem mollitiem esse dicunt, si quis se polluat inter coxendices, brachia, seu alias partes fœminæ, quæ non sint vas præposterum, & sufficere, si dicat: *Pollutus sum tactibus impudicis mulieris.*

2174 In pollutione cum alio exprimi debet status illius. Et in sodomia, an sit cum masculo, vel muliere patrata; quia læditur diversa honestas.

2175 In nostra Diœcesi Panormitana sodomia est reservata; ad quod non requiritur frequentia, sed sufficit, si semel committatur; quia in reservatione non solùm

diciтur. *Respondeo solum Actus excitantis, sed etiam simul committentis.*

1176 Requiritur autem, ut actus sit consummatus inter masculos cum effusione seminis intra vas praeposterum, quia nomine sodomiae reservatur venit sodomia perfecta, non imperfecta, unde non venit sodomia facta inter feminas, aut viri cum femina.

1177 Sodomia impuberis, si seminet intra vas, est reservata, quia est perfecta sodomia, nec tunc reservationem obstat impubertas, quia malitia supplet aetatem, n. 1570.

1178 Probabilius mihi est, quod patiens comprehendatur sub reservatione, nisi sit impubes, quia est complex ejusdem delicti sodomiae perfectae, nec dicitur pati se sodomiam pati, sed etiam committere, quatenus agens quam patiens dicuntur ad commissionem sodomiae concurrere.

2. Quia circumstantia agentis non mutat speciem, sed solum aggravat intra eandem speciem, unde circumstantiae agentis, aut patientis, non sunt ex necessitate exprimendae. Ita probabiliter Diana pluribus in locis, maxime p. 11. tr. 3. res. 11. & tr. 3. re. ... cum pluribus quia uterque contra naturam peccat, & uterque alterius peccato cooperatur. Et quamvis agens se polluat, patiens tamen pollutioni cooperatur. Esse tamen explicandas, tenet Leander de pecc. d. 7. 8. 5. q. 6. Quia agens se polluit, non sic patiens. Certum tamen est, quod si patiens polluatur, tenetur hanc circumstantiam fateri, tum ipse patiens, quam agens qui est ejus cooperator taciturus, &c.

1179 Probabilius autem putat Tamb. cum aliis, quod sub reservatione sodomiae non veniat patiens, nisi exprimatur, sed solum agens, quia reservatio est odiosa, adeoque debet restringi ad sodomiam, quae ex communi omnium consensu est perfecta, qualis est ex parte agentis, non patientis, licet enim probabilius sit, quod patiens sit perfecte sodomita, id tamen non concedunt omnes. Tum quia jura magis puniunt agentem, quam patientem.

1180 Copula sodomitica non parit affinitatem, quia affinitas solum oritur ex copula naturali.

1181 Si vero copula sodomitica sit cum conjuncta, debet explicari circumstantia incestus, dicendo, *Commisi sodomiam cum ...* quia major irreverentia sit conjunctioni per copulam illicitam ..., quam per naturalem; similiter si sit uxoratus, contrahit speciem adulterii, &c. An autem debeat exprimere qualitatem conjunctionis, consanguinitatis, vel [illegible], & gradum, v. g. cum fratre, nepote, &c. Respondeo, ut n. 1573. & 1574.

BESTIALITAS

1182 Est coitus hominis cum bestia: quod est gravissimum peccatum inter omnes luxuriae species, quia non servat identitatem speciei. Non sunt ex necessitate explicandae species animalium, nec an sit mas, aut femina, quia est differentia tantum materialis in genere entis, non in genere moris.

1183 Ad hanc speciem reducitur coitus cum daemone succubo, vel incubo: quia corpus a daemone assumptum, non est verum corpus hominum, debet autem in confessione exprimi, quia ei superadditur malitia contra Religionem, cum sit commercium cum daemone, Dei & nostro inimico. Debet tamen exprimi, an daemon fuerit sub specie feminae, viri conjugati, aut vero castitate ligati: quia tunc peccatum contrahit illam speciem malitiae, ob affectum ad talem personam.

1184 Copulam cum femina mortua non esse peccatum fornicationis, nec bestialitatem, sed simplicem mollitiem, tenet Diana p. ... ref. ... cum Tamb. quia fornicatio, & bestialitas est actio viventis cum vivente, unde solum est pollutio cum inanimato instrumento, ut esset cum ligno, instrumentum autem usi ... mentum, quo quis se polluit, non facit mutationem speciei, adeoque hanc circumstantiam non esse ex necessitate aperiendam, sed sufficere, si dicat: *Me pollui.*

1185 Dico tamen, quod si talis non sistat in sola copula cum mortua, sed ulterius detegat affectum, & cogitationem ad mulierem illam, ut erat viva (quod est verisimile) tunc contrahit eam speciem malitiae internam, quam objectum habet in se, nempe adulterii, incestus, &c. ut de pollutione dictum est.

1186 Mollities, sodomia, & bestialitas habent malitias specie distinctas, quia peccata non distinguuntur specie praecise per oppositiones ad diversas virtutes, sed etiam per oppositiones ad diversas honestates ejusdem virtutis. Sic contra quamlibet virtutem sunt duo peccata specie diversa, unum per excessum, alterum per defectum, ut prodigalitas, & avaritia contra liberalitatem, mollities autem, sodomia, & bestialitas eidem opponuntur, sed per dissonantias diversas, & contra honestates diversas, quis enim non videt, diversam deformitatem, inconvenientiam, & repugnantiam naturalem esse in bestiali concubitu, quam in sodomitico, & diversam in hoc, quam in simplici mollitie: & propterea distinguuntur spe-

sic non solum in genere [illegible], sed etiam in genere [illegible]. [illegible] *pag.* [illegible] *propos.* [illegible] *ab Alex. VII. damn.*

2187 *Praedictis speciebus addi solet*

IMPUDICITIA.

QUae consistit in tactibus, aspectibus impudicis, verbis obscoenis, cogitationibus, & similibus.

2188 Tactus impudici sunt illi, qui de se ordinantur ad Venerem: hujusmodi sunt oscula, tactus mamillarum, & partium inhonestarum, qui de se sunt dispositiones ad Venerem, ac proinde sunt peccata mortalia, & contrahunt eamdem speciem malitiae, quam habet actus venereus, ad quem de se ordinantur, in confessione explicandam, nempe incestus, adulterii, &c. licet actus perfectus non sequatur. [illegible] *propos.* 40 *ab Alex. VII. damn.*

2189 Tactus autem, & aspectus de se impudici a peccato excusantur, si fiant ex necessitate, v.g. medendi, aut aliqua honesta causa, puta mundandi, &c. licet ex iis sequatur delectatio sensualis venerea, aut pollutio, dummodo non adsit consensus voluntatis, nec sit intenta in tactibus, licet praevisa, quia necessitate, aut honesta causa cadente, delectatio illa sensus, & pollutio, quae sequitur, est effectus naturalis, & per accidens, homini autem prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & praeter intentionem secutus. [illegible] Si vero quis expertus sit, se saepius cecidisse in expressum consensum mortalem, non obstante necessitate, & honesta causa, debet se a tali causa abstinere. Item dico de Confessario, qui audiendo peccata turpia in confessione experitur motus venereos leviter, hic non tenetur a confessione abstinere, nisi adsit periculum consensus, quod colligitur, si saepius expertus sit consensisse. [illegible]

2190 Non est eadem ratio de aspectibus, & tactibus, quia tactus proxime causant commotionem spirituum vitalium, non sic aspectus, unde soluti aspectus partium inhonestarum sunt de se impudici, ac proinde aspectus mamillarum, curiositatis causa, sunt venialia, nisi adsit periculum delectationis venereae.

2191 Aspicere congressum animalium, & maxime viri cum foemina, aut illum studiose tentare, vel voluntarie cogitare, est mortale, ob periculum proximum delectationis venereae, [illegible] & caso repentino. [illegible] Clericatus [illegible] idem dic. de aspectu studioso mamillarum mulierum.

2192 Eadem ratione mortale est perfricare pudenda brutorum, non solum ex fine venereo se complacendi, sed etiam solum curiositatis causa videndi semen. Dian. [illegible]

2193 Aspectus mulieris pulchrae cum sola complacentia de ejus pulchritudine non est de se peccatum, nisi ad malum finem ordinetur. [illegible] quia pulchritudo est donum naturale Dei, nisi adsit periculum delectationis venereae, propter quod non debet homo in hujusmodi aspectibus diu immorari. n. 2174.

2194 Verba turpia, & lectio turpium carminum, aut diversionis causa, sunt venialia, si non adsit praesumptio per cultum, aut scandalum aliorum, a mortali tamen non excuso, si non fiant per transitum, sed quis per longum tempus in iis immoretur, quia tunc regulariter adest periculum delectationis venereae, & scandali aliorum.

OSCULA.

2195 OScula considerari possunt ratione modi, vel ratione finis. Eadem respective [illegible] de tactibus, & amplexibus.

Ratione modi, oscula alia sunt superficialia, & instantanea, alia pressa, & morosa.

2196 Ex parte finis sunt quadruplicem generis. 1. Sunt oscula data in signum sinceri affectus, aut urbanitatis causa: hujusmodi esse solent oscula superficialia, & instantanea.

2. Sunt oscula ob delectationem veneream. Delectatio venerea est, quae percipitur ex motu substantiae seminis, vel ex per se ordinatis ad illud.

3. Sunt oscula ob delectationem sensualem.

4. Sunt oscula ob delectationem sensibilem. Et quamvis difficile sit, delectationem sensualem & sensibilem distinguere, clarum tibi reddam, si attendas.

2197 Delectatio sensualis est illa, quae contingit, & sentitur in carne ex commotione spirituum generationi inservientium circa partes libidinosas. Delectatio vero sensibilis est illa, quae in ipso osculo residet, quaeque percipitur ex tactu objecti amati, & morbide proportionati potentiae deosculativae, & sensus tactus, praescindendo ab omni delectatione venerea, & sensuali, & a fine copulae. Ubi (ut vides) delectatio sensualis supponit, & subsequitur commotionem spirituum, delectatio vero sensibilis ab illa praescindit, quod si commotio spirituum adsit, delectatio sensitiva, quae in osculo residet, tum procedit ex causa.

2198 Hinc fit, quod delectatio sensualis

sit ex osculo, *etiam* inter solutos, est venereo, & mortalis, quia delectatio sensibilis, quae consurgit, & sentitur in carne ex commotione spirituum generationi inservientium, per se, & ex natura sua est ordinata ad copulam, seu ad motum seminis.

2199 Non obstat, quod ait Galenus *lib.* 14. *de usu partium c.* 9. & 10. *Venerea delectatio sola est, quae ex motu seminis [illegible] percipitur.* Quia ille loquitur de delectatione consummata, quae oritur ex effectu completo, qui est venus. At non inde sequitur, quod delectatio sensualis, quae ex commotione spirituum in carne consurgit, non sit formaliter venerea, non est causa ipsa vera motus seminis, actio autem in genere moris habet pro objecto effectum, & ab eo formaliter specificatur, ut constat exemplo actionum, & causarum [illegible], [illegible] *[illegible]* *[illegible]*

2200 Adeoque Doctores communiter concludunt, delectationem veneream esse illam quae percipitur ex motu seminis, vel ex per se ordinato ad illum, puta ex commotione pudendorum, sive hae habeantur ex osculis, tactibus, amplexibus, sive ex cogitatione copula, &c. Verricelli *tr.* 4. *q.* 1. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 134. Filliuc. Villal. & Com. apud ipsos.

DIFFICULTAS

2201 Igitur solum remanere possit de osculis, ob delectationem sensibilem, quae in ipso osculo residet. Et quamvis olim plures scripserint, huiusmodi oscula esse tantum venialia, secluso periculo ulterioris consensus, & [illegible] modo est omnino tenendum esse mortalia, quia oppositam propositionem damnavit Alex. VII. *[illegible]* 1666. *[illegible]*

2202 Non dicas, Alexandrum nomine delectationis sensualis intellexisse sensibilem. 1. Quia est voluntarie dictum quoniam etiam ante damnationem Doctores semper delectationem sensualem a sensibili distinxerunt, ut videre est apud DD. *num.* 2160. *[illegible]* 2. Quia Pont. ex aliquid novi, & quod Doctores docebant, damnavit. Non est autem novum, sed ordinarium semper fuit, delectationem sensualem voluntariam inter solutos esse mortalem. Verricelli *cit.* *num.* 3. Et in delectatione venerea non dari parvitatem materiae, modo docuimus. Ratio vero intrinseca est, quae sequitur.

2203 Dico 1. oscula pressa inter personas solutas ejusdem, & maxime diversi sexus, sunt peccata mortalia, Verricelli *cit.* Filliuc. *tom.* 2. *tr.* 30. *cap.* 8. *nu.* 179. Lessius, & Salas apud ipsum.

Ratio est, quia ex osculo presso naturaliter oritur delectatio naturalis sensibilis, quae est formaliter, & intrinsece venerea. Suadetur. Ex contactu enim presso oris ad os naturaliter oritur delectatio sensibilis, quae ex natura sua est provocativa, & excitativa spirituum partium libidinosarum generationi inservientium, ex quo commotione naturaliter consurgit delectatio sensualis, de *num.* 2197. per se, & ex natura sua proxime, & immediate ordinata ad motum seminis, ergo delectatio illa sensibilis, quae ex osculo presso oritur, est intrinsece venerea, utpote per se, & natura sua ordinata ad motum seminis, licet non tam proxime, & immediate, ut delectatio sensualis, causa namque per se causae, est per se causa causati; quod sufficit, ut in genere moris formaliter, & intrinsece ab illo specificetur.

Unde D. August. *lib.* 4. *de Civit. Dei cap.* 16. *[illegible]* *Cum sint multarum rerum libidines, tamen cum libido dicitur, nec cujus rei libido sit additur, non fere solet animo occurrere, nisi illa, qua obscenae partes corporis excitantur.* Vide *n.* 2160.

Ex quo fit, quod haec propositio: *Oscula pressa exercita inter solutos ejusdem, & maxime diversi sexus, sine mala fine sunt licita*, sit falsa, & erronea, quamvis esset vera haec propositio: *Oscula exercita inter solutos ejusdem, & maxime diversi sexus, cum delectatione sensibili sunt licita*; quia haec virtualiter continetur in priori.

2204 Probatur a fortiori. Tactus namque pressus mamillarum secundum communem & indubitatam sententiam Verricelli *cit.* *nu.* 13. est venereus, & mortalis, ita ut in *jure*, *c.* 1. §. 1. *Quibus modis feudum amittatur.* Vassallus tangens mamillas dominae privetur feudo; & non alia ratione, nisi relata; quae vel dicta procedit in osculo presso, cum sint tactus magis proportionati sensui, & affectui carnis.

2205 Hinc de osculo presso mentionem facit Ovidius *epist.* 1. *Oscula per longas jungere pressa moras*, eaque esse naturaliter cum delectatione & suavitate conjuncta, ut Juvenalis *satyra* 6. *Et mollia semper oscula delectant.* Unde Donatus in illud Terentiani: *O Thais mea!* ea vocat suavia, & blandimenta, his verbis: *[illegible] osculandi genera, oscula, basium, & suavium. Oscula officiorum sunt, basia pudicorum affectuum, suavia libidinum, vel amorum.*

Itaque, quae urbanitatis causa dantur, ut quae more patrio, dicuntur *[illegible]* *Oscula*. Quae ob pudicum affectum, ut inter parentes intimos, *Basia*. Quae ob delectationem sensibilem, *Suavia*.

1206 Insuper gratis dato, quòd delectatio sensibilis non sit intrinsecè venerea, & libidinosa, negari in praxi non potest, quin talis sit extrinsecè ratione periculi proximi, nam in praxi regulariter & ordinariè est cum commotione spirituum partium pudendarum, & inde cum delectatione seminali conjuncta.

1207 Unde Plutarchus de amore inquit: *Foeminis tactum jucundissimum esse, semper amoris fuit principium.* Clymacus gradu 15. *In fide tactu corpus coinquinatur, ubi quippe & o esse prorsus,* ... & S. Bernardus de ... *sunt tactu quae, futura bella, & ...* ... *& ...* ... Idem ibid. ... *quando ...* ... Et S. Theodorus Studita monet ... cavendos monens, ait: *A ...* ... *& ...*

1208 Non dicas, 1. oscula pressa separari posse à delectatione sensuali, ut in persona maximè frigida, adeòque illa oscula & delectationem sensibilem non esse venerea, & mortalia.

Quia maximè frigida, quamvis liberetur à commotione carnali ... carnis, non liberatur à commotione interna sensus, & potentiae appetitus sensitivi interni; non liberatur, inquam, à ... in corde, de quibus Bab...

Et ... est casus metaphysicus, & theoricus, minime physicus, & practicus. Quem si in praxi ... experieris, gratias Deo age. Sed talis praxis (quam non credo) nihil ... pro doctrina non potest, utpote singularis, & per accidens, quoniam judicium est de regulariter contingentibus formandum.

1209 Non dicas, ... esse ... naturatum, ... talem ..., ... qui in vita contemplativa perfectum.

Quia praesumptuosum potius te dicam, & ... talem, te reprehendit Bern. in Reg. Monach. *...* ... *...* ... *Davide ...* ... *...* ... Et Augustin. in lib. de Singularitate Clericorum: *...* ... *Cedros Libani, Duces gregum ... de quorum casu non magis ...* *...* *quàm Ambrosii, vel Hieronymi ...* *...*.

1210 Dicta sunt vera, etiam si quis in osculis pressis non intendat, imò protestetur se nolle copulam, nec ulteriorem consensum, imò nec habere pro fine delectationem sensibilem, quia talis protestatio est contraria facto, nam delectatio sensibilis est ... inseparabilis ab osculo presso, & naturalis via ac medium ad commotionem spirituum, & delectationem sensualem, ut constat ex num. 1205.

1211 Qua ratione ex communi doctrina, in pollutione, vel copula, non sunt necessario exprimenda oscula, & tactus praecedentia, quia ex natura sua ordinantur tanquam via & media ad illam. Ex quo autem, protestatio contraria facto nihil operatur, unde talis protestatio, & exclusio finis, est praetextus, & color ad occultandum sub larva sanctitatis peccatum, & simplices decipiendum.

1212 Et eadem ratione, nemo dicat, non esse denunciandum Confessarium mulierem in confessione deosculantem, quamvis dicat id egisse absque malo fine, nonnisi quia habuit ... honesta, quatenus osculum inter personas solutas diversi sexus est malum, & inhonestum.

1213 Ex his colliges, osculum pressum, de quo ... n. 1203, non esse indifferens, sed indifferens esse osculum in genere, & in communi ad superficiale, & pressum.

1214 Osculum namque superficiale, & instantaneum, potest esse bonum, ut modo ... diximus, & solum erit malum ... ob intentionem operantis, si hoc non ex fine honesto, sed vel ob delectationem sensualem, aut sensibilem, vel ratione periculi delectationis sensualis, & consensus venerei, quae quis ... experitur.

1215 Opponet 1. peccatum de aliis sensibus, qui bene delectationem percipiunt ex ... objectis, quae ... ut ... de ..., nisi de odore.

Resp. ... esse, quia ... ex propriorum objectorum attingentia possibilis delectationes non prohibentur; oscula verò pressa, & tactus hujusmodi pressi, ... per se ... causare commotionem ... & delectationem sensualem ... Unde ... quod oscula superficialia ex honesta causa (de quibus modo ...) ... bona ... si delectatio ex propriis objectis ... sit talis, & tamen ... circumstantia, ut ... quae ... personae, ... causare in ea commotionem ... & delectationem sensualem veneream, ... peccaminosa, ut ...

Op-

2516 Opponet 2. consuetudinem primitivae Ecclesiae in danda pace ante Communionem, de qua Apost. ad Rom. 16. & alibi: *Salutate invicem in osculo sancto.*

Resp. consuetudinem primitivae Ecclesiae fuisse de osculo in danda pace, sed de osculo modesto, & sancto, quod ore clauso, superficialiter, & instantanee dabatur, in signum internae charitatis, & pacis, de quo Cyrillus Alexandr. *lib.* 1. Glaphyr. *pag.* 160. ait: *Osculum est symbolum perspicuum, concordiaeque, atque benevolentiae, & charitatis*, minime de osculo presso, & moroso, quo voluptas hauritur.

2517 Hinc S. Clemens Alexandr. *lib.* 3 *paedag. cap.* 11. inquit; *Quam modeste, & clause benevolentiam animi ostendamus. Est autem quoque osculum improbum, venenum plenum, sanctitatem simulans. An nescitis, quid etiam phalangia, si ore tantum tangant, graves dolores hominibus afferunt?*

2518 Insuper consuetudo non erat, ut viri mulieres deoscularentur; sed (ait S. Clemens Rom. *lib.* 2. *const. cap.* 57.) *Ut viri viros, & foeminae foeminas, tum ad Eucharistiam accedentes, osculentur.* Imo mulieres non agebant in Ecclesia promiscue cum viris, sed separatim. Quia tamen, hac non obstante cautela, hominum malitia, fraudem aliquando contingere compertum est, osculum oris mutatum est in osculum sacrae tabellae. Ita Eminentiss. Baronius ad annum 45. n. num. 2521.

2519 Opponet 3. praxim osculorum ex consuetudine patriae, quae viget in Gallia.

Resp. praxim allatam solum posse haberi vim in locis, ubi talis adest consuetudo, minime in aliis regionibus, ut in nostra.

2520 Insuper in locis illis consuetudo est de osculis modestis, ore clauso, superficialibus, & instantaneis, ex honesta causa, ex causa, inquam, urbanitatis, ac in signum puri affectus, & amicitiae. Amicitia enim à Phil. 8 Eth. describitur: *Mutua, & manifesta inter aliquos benevolentia, honestatis causa.* Et ideo sunt licita.

2521 Non est autem ibi consuetudo de osculis pressis, morosis, & studiosis voluptatis ... in quibus voluptas capitur. ... ut in Gallia, si quis det ... pressum, & studiosum, ... *ipso* ... (ait Au... ...) *qui non erubescunt, videns* ... *osculo, quod refugiunt, ... Dei*? Et in lib. *de ambitione cap.* 6. *tom.* 4. *Ipsum osculum tamen suspendunt, ut si osculari nihil aliud sit quam adulterari.*

DE OSCULIS, AMPLEXIBUS,

Tactibus, verbis turpibus, & similibus extra Matrimonium.

2522 Pater Busembaum *tr.* 4. *c.* 2. *dub.* 2. hoc habet:

Oscula, amplexus, compressiones manuum, & similia non obscena, si fiant tantum ex more patriae, aut ex signum benevolentiae, vel benevolentiae ineundae causa, etiamsi delectatio naturalis subsequatur (modo in eam non consentiatur) non sunt peccata. Less. Fillius. *l.* 6. *n.* 172.

Si verò ista fiant ex aliqua notabili ... , ... , ... , ... , (... non tum delectatione naturali, ... & si propter ... (... , ... , ... ab illis) ... culpam non excedunt. Vide Fill. hic, Lessium, Sanch. *l. ...* Diana *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 139. *Contrarium tamen est verius.* Vide Trull. *l.* ... *c.* 11. *n.* 8.

2523 *Aspectus verò, & sebundo ... (...* tamen propter periculum adjunctum) *tactus, ... pudendorum, vel circumstante, partium inhonestarum alterius corporis, ... tamen ... , ... , & periculum consensus venereal, ... , ... possit à mortali, v. gr. quando fiunt aliqua ... ,* vel *levitate*; ut docent Layn. *l.* 4. *fell.* 4. ex Sanch. *l.* 7. *mor c.* 6. *n.* 12. 13 *& num.* 17. 18. Trull. *d.* 12. *n.* 15.

Verba turpia, lectio obscenorum, spectatio ... corporum, ... , ... , ... , & dona amatoria, si ... fiant ex ... , vel ... , non sunt mortalia; fiunt tamen, si fiant, vel animo ... . Sive ... , vel cum periculo ... spirituali sui, vel aliorum. Sanch. *d.* 46. *q.* 3. Filliuc. *tom.* 30. *c.* 10 *q.* 5.

2524 Joannes la Cruz *in* ... *tr.* 1. *concl.* 1. de osculis, & tactibus: ait; *Ex se ista non sunt peccata, adeoque licita sunt sine libidine ex more patriae, aut ab aliam necessitatem, etsi in eis experiatur aliqua sensualis delectatio, dum non acceptatur, sed permittitur, nec adsit periculum consentiendi in eam.* Ita Victor. & communiter, cum D. Th. *art.* 1. *Quia delectatio ... est ... , & ... delectatio non acceptata causat periculum ... nec ... ... periculis ... ... ex causis honestis, ... aliquas utilitatem ... .* Ita Mend. *in sum.* §. 10.

2525 Verricell. *tr.* 4. *qu.* 10. *nu.* 28. *Dico ... , tangere, aut osculari ex honesta amicitia,*

rio, aut ex more patriæ usitatum, vel permissum, si consideretur delectatio, cum tamen delectatio non intendatur ipsi principaliter, imo ea delectatio non est venerea, sed naturalis per se, vel saltem venialiter tantum. Sylvest. ver. delectatio, n. 7. Rosella ver. Copulatio mere 2 n. 4. Lessius lib. 4. cap. 3. n. 16. Comitolus lib. 5. qu. 10. nu. 4. Rebellius p. 2. lib. 3 qu. 19. sect. 7. versic. Similiter, Filliuc. tract. 30. n. 178. Salas 1. 2. qu. 74. tract. 13. disp. 6. sect. 10. nu. 131. Qui docent excusari à mortali, quamvis [illegible] corporis pudendorum commotio, dummodo deliberate in eam non consentiatur.

1126 Omninò tamen quoad oscula, amplexus, tactus, & similia extra matrimonium servanda, & tenenda volo dicta à nu. 1097. ad 1121.

QUÆRES I.

1127 *Quid dicendum de sponsis de futuro?*

Dico 1. oscula, & amplexus superficiales, facta urbanitatis causa, seu in signum benevolentiæ, & sinceri affectus, sunt licita inter sponsos de futuro. Mastrius disp. 11. q. 9. art. 3. à nu. 139. ad 147. Cardenas in crisi theol. tr. 5. de castitate c. 16. num. 105. pag. 396. Gobat tom. 1. tr. 10. num. 631. Alloza ver. Luxuria n. 5.

Ratio est, quia talia oscula non sunt mala ex objecto, nempè ex genere suo, & in ratione osculi, aliàs inter parentes, & filios, & inter alios more patriæ essent mala, ut n. 1113.

Non ex fine, quia finis est honestus, nempe sincerus amor, & urbanitas, quæ sunt virtutes morales, minimè voluptas captanda, ut n. 1110.

Non ratione periculi proximi, quia hoc solum habetur in osculis prædictis, ex quibus regulariter oritur commotio spirituum carnalium, & delectatio venerea, & complacentia, quæ ex receptione pudicis osculis ex honesto motivo factis oritur, non est complacentia carnalis, sed spiritualis, & moralis, ita ut (ut advertit Mastrius) *Potiùs sit voluptas & gaudium mentis, quàm affectus sensitivus appetens.*

1128 Et in praxi oscula, & amplexus facta in signum sinceri affectus, aut urbanitatis causa, regulariter separata experiuntur à commotione spirituum carnalium, & delectatione venerea, id, usquam, frequenter experimur. 1. In osculis more patriæ, aut à parentibus factis, 2. inter conjugatos ipsos, quando unus debet ab alio discedere, aut ad alterum regreditur; imo etiam dum simul cohabitant, sæpè alter alterum deosculatur absque ulla commotione spirituum carnalium, & delectatione venerea, in solum signum sinceræ benevolentiæ, aut in solamen ex conjunctione, & propinquitate inter ipsos orta, utpote factos unam carnem, quæ propinquitas est tanta, ut ex Genesi 2. vir relinquat patrem suum & matrem suam, & adhæreat uxori suæ.

1129 Sic ab osculis inter sponsos in signum sinceri affectus, aut urbanitatis causa factis, facilius separari potest omnis commotio carnalis, & delectatio venerea, per hoc enim quòd sponsus consideret proximam propinquitatem, & proximè se futurum unam carnem cum sponsa, facilius potest osculis uti ex solo prædicto fine honesto, eò maximè, quia licet copula inter ipsos futura sit venialis, propinquitas, quæ ex illa oritur, est honesta, & naturalis.

Quòd si aliquis sponsus sit ita fragilis, ut in hujusmodi osculis ex fine honesto factis experiatur, se sæpè cadere in delectationem carnalem, & veneream, hic utique se abstinere debet ab illis, quia in eo ratione suæ particularis conditionis est periculum proximum, sed hic casus est per accidens, ac proinde resolutioni non officit; nec pro sponso ita fragili sunt damnandi de peccato mortali, qui tale periculum in osculis non experiuntur, & lineam sinceri affectus, atque honesti motivi minimè transcendunt.

1130 Dico 2. oscula, & amplexus libidinosa, seu ob delectationem veneream inter sponsos de futuro, sunt mortalia. Vercicelli m. 4. qu. 23. Fernandez, Anglez, Rebellius, & alii plures apud ipsum.

1131 Contra Cajet. & alios, qui volunt esse venialia. Ita etiam Joan. la Cruz in 6. præc. art. 1. n. 4. his verbis, *Imò & oscula & amplexus libidinosi sine periculo pollutionis sunt licita sponsis de futuro, eò quòd sponsus habet quoddam jus, licèt inchoatum, & imperfectum ad corpus sponsæ, quod ad ipsa licentiam præbet. Et ipsa sunt velut principium promissorum amplexuum.* Ita communiter, & maximè Cajet. 2. 2. q. 154. art. 4. Mend. Nav. c. 14. n. 18. Cyr. 14. n. 16. Ledesm. c. 2. de matrim.

1132 Ratio firma nostræ sententiæ fundatur primò in regula generali, qua quævis delectatio venerea voluntaria excludit à Regno Dei, teste Apost. Ad Eph. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Christi, & Dei.* Ubi Lyranus *Omnem immunditiam Apostolus damnat, ut excludentem omnes ad æternam beatitudinem pervenientes.* Ita Vercicelli.

Sen-

2533 Statum sponsalium, seu inchoatio matrimonii per sponsalia de futuro, nec eximit à dicta regula; quia adhuc sunt verè soluti.

2534 Nec dat jus inchoatum ad corpus sponsæ, ut constat generaliter in contractibus. Inchoatio namque contractus nullum jus dat ad usum rei, nisi quousque fuerit perfectus; tunc quidem solum transfertur dominium rei, & qui non jam est dominus rei, non potest ea imperfecte uti, cùm adhuc sit aliena, licet sibi promissa. Ita Vernicelli, ex Rebello.

2535 Insuper (ut benè arguit Vernicelli) si inchoatio matrimonii cohonestaret oscula venerea sponsis, cohonestaret etiam tactus venereos pudendorum, & delectationem de futura copula inter ipsos, quod communiter negatur: quia tactus impudici sunt inchoatio copulæ, & quia delectatio futuræ copulæ commovet spiritus generationi inservientes, & inde est quædam copula inchoata; quod etiam verificatur de osculis venereis, quia etiam ex illis copula inchoatur, & etiam illa per se commovent spiritus generationi inservientes.

2536 Secundò fundatur in alia regula: *Cui non est licitus finis, nec sunt licita media.* Cùm igitur præmissa oscula & amplexus sint per se media ad copulam, quæ non est licita, sed mortalis sponsis, ita nec illa erunt venialia, sed mortalia, ut dictum est n. [illegible] & [illegible].

2537 Dico 3. Oscula, & amplexus ob delectationem naturalem, & sensibilem, quæ ex ipso osculo oritur, & generaliter oscula, & amplexus pressi, sunt mortalia sponsis de futuro. Rodriquez in *sum. tom.* 3 c. 105 n. 1. & Fernandez *par.* 4 *cap.* 1 § 4 & *p.* 3 c. 11 § 1 n. 11 contra Tamb. *tom.* 1. *lib.* 7 *cap.* 3 § 7 n. 21 Dian. *p.* 1 *tr.* 17 *res.* 6. cum Enriquez, Sanchez, & aliis, qui posuerunt nullum esse peccatum.

Rationes sunt eædem de num. 2503 ad 2514 à n. [illegible]. Qui enim ponit causam per se esse actum venerei cum prævisione illius, & intuitive effectum venereum procurare videtur, licet explicitè eum non intendere asserat. Et actum venereum nullum dare jus sponsalium, probatum est à n. 2533.

2538 Dico 4. Dormitio sponsorum de futuro in eodem lecto, imò & eo ipso cohabitatio, & pernoctatio, est mortalis ratione periculi proximi. Sequitur ex dictis. Hinc S. Cyprianus epist. 62 ad Pomponium ait: *Certè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & conjacentium duorum turpis, & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitetur*

Et in Diœcesi Neapolitana reservantur contra parentes permittentes, his verbis: *Sponsi, & sponsæ post contracta sponsalia, & ante matrimonium legitimè celebratum, carnalem inter se copulam habentes. Nec non parentes, consanguinei, aut affines eorum, ac singuli eamdem carnalem copulam, vel sponsorum cohabitationem, & pernoctationem permittentes.*

QUÆRES II.

2539 *Quid dicendum de conjugibus?*

Resp. oscula, & amplexus pressos, & venereos, atque tactus impudicos inter conjugatos, extra actum conjugii, non esse mortalia, si non sit periculum pollutionis. Est communis. Idque ratione status conjugii, qui dat jus ad hæc, nempe copulam. Esse tamen venialia, in quantum fiunt ob solam delectationem captatam. Ob rationem à n. [illegible].

QUÆRES III.

2540 *An in delectatione venerea deliberata detur parvitas materiæ?*

Respondeo non dari. Castrop. *tom.* 1. *tr.* 2 *disp.* 2 *punct.* 10 n. 4 Dian. *p.* 1. *tr.* 5. *res.* 5. & Doctores communiter, qui oppositam sententiam improbabilem vocare solent. Et quidem eam damnavit Clemens VIII. in Officio S. Inquisit. ut referunt iidem Auctores.

2541 Item ratio intrinseca est, quam adducit & refert Vernicelli *tr.* 4 *q.* 16 n. 24 ut sequitur.

" Hanc delectationem venereum, quamumvis levem, esse inchoatam pollutionem, ostendit ex Galeno *lib.* 14 *de usu partium cap.* 9. & 10 dicente, *delectationem venereum fieri ex motu humoris seminis, qui est substantiæ, & motus seminis, cum per venas, & arterias spermaticas, per modum lenioris pruritus, & tenuis, ad vasa pudenda descendere incipit, & per commotionem spirituum generativorum undique comparatam per eosdem officiorum instrumentorum.* Sed hæc totum spectat ad inchoationem pollutionis, & ad malitiam à Regno Dei excludentem, 1. *Corinth.* 6. quare (ut rectè arguit Rebellus) ea venerea delectatio suapte natura, & ex fine operis ordinatur ad pollutionem, unde est inchoata pollutio, totus autem motus pollutionis secundum singulas sui partes est mortalis, nulla enim inchoatio actus mortiferi, etiam in aliis materiis, venialis est, sed mortifera, cum similiter est inchoata occisionis, rapinæ, furti notabilis, &c.

2542 Et demùm concludit, oppositam sententiam esse improbabilem, falsam, erroneam, temerariam, periculosam, ac scandalosam.

QUÆ-

QUÆRES IV.

2243 *An [illegible] advertens [illegible] experiatur, & motus [illegible] ante deliberationem [illegible], si illis nec consentiat, nec [illegible], sed negativè, & permissivè se habeat, peccet, & quomodo?*

IN hac re, & materia, perdifficili quidem, ac delicata, tres sunt sententiæ.

2244 Prima afferit, eum peccare mortaliter, quamvis certò credat se non consensurum. S. Antoninus [illegible] §. in fine, Bonac. de matr. q. 4. punct. 7. Ricciardus, Valentia, & alii apud Verricelli [illegible]. Cujus rationes sunt, 1. Quia si non teneretur sub mortali tales motus reprimere, posset sine mortali in magna delectatione venerea perseverare. 2. Quia tales motus ex natura sua ad pollutionem disponunt. 3. Quia qui tales motus permittit, illos interpretativè vult; unde sicut qui illos vult, mortaliter peccat, [illegible] ita qui illos interpretativè vult.

2245 Secunda sententia docet, non peccare mortaliter, sed venialiter, nisi adsit, & advertat periculum proximum consensus, aut pollutionis. Cajet. in sum. [illegible], Diana p. 2. tr. 17. res. 32. Medina, Cordoba, & alii apud Verricelli [illegible] Sanchez *sum. lib. 1. cap. 2. num. 13.* hanc vocat communem, & D. Bonav. *in 2. dist.* [illegible] [illegible] quam [illegible] primam sententiam tenuit, hanc probabilem vocat.

2246 Hanc sententiam affirmat Tamb. *in* [illegible] *lib. 10. cap. 1.* ut sequitur:

„ De hac re non ego loquar sed Castro-
„ palaus *tom. 1. tr. 2. disp. 2. punct.* [illegible]
„ (legatur Joannes Sanchez, qui fusè idem
„ probat *de pec.* [illegible]) qui sic habet. *Ego [illegible]*
„ *[illegible] sententiam affirmantem esse [illegible],*
„ *quando voluntas non [illegible], neque [illegible],*
„ *[illegible], [illegible] probabilis sit; tamen probabilius*
„ *[illegible] non [illegible] voluntati [illegible]*
„ *[illegible], qua non [illegible] hos turpes motus, sed*
„ *[illegible] negativè se circa illos habet, [illegible]*
„ *[illegible] pollutionis, aut [illegible]*
„ *[illegible]. Tamen hanc [illegible], Cajetanus*
„ Navarrus, Toletus, Filliucius, & alii
„ plures, quos refert Salas, *& [illegible] esse [illegible]*
„ *[illegible] suam [illegible] declarare, [illegible]*
„ *esse [illegible] sententiam, ut legenti patebit.*
„ *Probabilissimam esse affirmat* Thom. San-
„ chez, *qui [illegible] probabiliorem [illegible]*
„ *[illegible]. [illegible] [illegible] esse [illegible]*
„ *[illegible]. [illegible] [illegible], quia [illegible] motus, est*
„ *[illegible] motus à natura [illegible], [illegible]*
„ *[illegible] se [illegible], [illegible]*
„ *[illegible]. Non est [illegible] de [illegible] ho-*
„ *mine, [illegible] [illegible] hos [illegible]*
„ *[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*
„ *[illegible] non [illegible] [illegible], si, [illegible] à na-*
„ *tura [illegible] [illegible], [illegible] sit, non*
„ *solùm non admittere hos motus, sed etiam illos*
„ *reprimere, [illegible] [illegible] sane [illegible]*
„ *[illegible] non [illegible] ad [illegible]. Ergo*
„ *si [illegible] hos motus [illegible], [illegible] in [illegible]*
„ *[illegible], vel [illegible] modo [illegible], [illegible] à [illegible]*
„ *[illegible], [illegible], & [illegible]*
„ *[illegible] [illegible] est [illegible], & [illegible]*
„ *[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], si [illegible]*
„ *[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*
„ *[illegible] [illegible], [illegible] si [illegible] [illegible]*
„ *[illegible], [illegible] illos [illegible], [illegible] [illegible]*
„ *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*
„ *[illegible] non [illegible], [illegible], [illegible]*
„ *[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]*
„ *vel bona [illegible], vel [illegible] [illegible]. [illegible]*
„ *[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible], &c.*
„ Hæc Castropalaus, qui respondet ad quin-
„ que argumenta, quibus fundatur prior sen-
„ tentia, quæ si libet, lege. Illud fatetur
„ cum communi, esse veniale (legc Joannem
„ Sanchez, [illegible] qui [illegible] [illegible] esse ve-
„ niale contendit) si, cum possis, non repri-
„ mas, neque excusationem habeas, cur non
„ reprimas; quia negari non potest, illos mo-
„ tus esse deordinatos, & ad copulam incita-
„ re. Excusatio autem sufficiens esset ea, quæ
„ est necessaria, vel utilis tibi, vel alteri; ut
„ audire Confessiones, legere, studere, ur-
„ banè loqui cum fœminis, equitare: & mul-
„ tò magis excusaberis, [illegible], ne [illegible] [illegible]
„ do ad resistendum potiùs reprimere, cen-
„ sent contrario, tunc enim, [illegible] & semper in
„ hujusmodi tentationibus conclusissimum re-
„ medium est [illegible] [illegible] cogitationem
„ ad alia objecta [illegible], præsertim quæ
„ te maximè afficiunt: ad enim tunc non fu-
„ turum est negative se habere, sed [illegible]
„ re. Quæ omnia, & etiamsi providerentur pol-
„ lutio, sed non intendatur, nec sit pericu-
„ lum consensus, docte à [illegible] [illegible], *Ap.*
„ *lib. 7. cap. 3. §. 5. à n. 48.*

2247 Item Castropal. *tom. 1. tr. 2. disp. 2. punct.* 1[illegible] qui sic habet:

„ Notandum tamen est, si ob causam necessariam, vel utilem tibi, aut alteri, non re-
„ primas hujusmodi motus, quales sunt, au-
„ dire confessiones, legere, studere, loqui
„ [illegible] cum fœminis, equitatio, simul
„ excitando in [illegible] delectationes, vel
„ appetitum [illegible], nullum peccatum com-
„ mittis, etiamsi adsit periculum pollutionis
„ modò absit periculum consensus, quia neg-

pe-

praviis hujusmodi delectationes, non agit: ita Azor. tom. 1. *instit. moral. lib.* 4. *cap.* 5. q. 5. Salas plures referens t. 2. tract. 13. *disp.* 6. *sect.* 3. *num.* 35. Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 2. *num.* 12. Vasquez *disp.* 108. *cap.* 5. *in fine*, Coninch *disp.* 34. *de mat. dub.* 11. *num.* 111. Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 14. *num.* 94. & *dub.* 15. *n.* 118.

1048 Rationem, cur adsit peccatum veniale, dat etiam Verricelli *cit. n.* 15. his verbis:

Sentiens turpem motum cum delectatione, quamvis omninò certum sit nullum subesse periculum, neque consensus, neque pollutionis; tamen nisi absque causa excusetur (de qua infrà) venialiter peccat, eos parvos motus non comprimens: ita omnes contra Jo. Sanchez *disp.* 41. *n.* 3. Ratio est; nam talis motus cum delectatione venerea, est de se inordinatus, & turpis, & ex natura sua allicit ad consensum, & disponit ad pollutionem, saltem remotè; ergo tenetur voluntas eos positive comprimere, tum quia id exigunt fidelium sensus & [illegible], qui passim se accusant de negligentia resistendo; sed si motus essent sine ulla prorsus delectatione, tunc puto nullatenus de illis curandum, ut rectè docet Joan. Sanchez, ubi suprà, *n.* 18. & infrà probabo.

1049 Ipse tamen Doctissimus Verricelli [illegible] ad [illegible] tenet, hanc secundam sententiam esse probabiliorem absolutè loquendo, tutissime verò tenendam in praxi, ac probabile.

1050 Quantum ad primam partem, solent arguere in oppositum, dicentes, quod non tenemur [illegible] turpes, & delectationem veneream non voluntariè procuratam, [illegible] quando adest periculum proximum consensus, aut pollutionis. [illegible] ad pœnitentiam, si remota, si non sint voluntariè, & liberè procurata, licet aliquid detur interpretativè, aut voluntarie [illegible], nisi quando quis potest, & [illegible] impedire.

1051 Et Castropal. qui absolutè absque distinctione de veritate speculativa, & practica, secundam sententiam tenet, *tom.* 1. [illegible] *disp.* 2. *punct.* 10. [illegible] addit: *Advertendum tamen, in confessione non esse* [illegible], & *expressè proponendum* [illegible], *nam peccatum nequaquam, quod tamen solo [illegible] peccato nolle, licet omnino illo non impediret, & Deum pertinaciter* [illegible], *non tamen illo vult.*

1052 Ibid. addit, mortale esse non tamen curare velle, aut procurare; quia sic sunt voluntaria, & causa pollutionis; tamen vero illam non procuratam, nec volitam permittere. Et voluntatem non esse sub mortali obligatam impedire quamlibet pugnam appetitus sensitivi, sed illam, quae sit talis, ut constituat voluntatem in periculo proximo ad consentiendum.

1053 Quantum ad secundam partem de veritate practica, Verricelli *cit. à n.* 16. inquit:

Dico secundò, in praxi rarò excusatur à peccato mortali, qui venereis delectationibus, ac titillationibus positivè non resistit & comprimere negligit, vel saltem formalem displicentiam de illis non habet. Unde consultissimum, imò sæpe necessarium est, de his tanquam de dubio peccato se accusare ante sacram Communionem. Ratio est, quia non resistens parvis motibus, & delectationibus, frequenter verè, & formaliter, nedum interpretativè consentit, non cognoscit autem se consensisse, quia actu reflexo non advertit consensum; unde tunc mortaliter peccat, non eo quia non resistit, sed quia verè, & formaliter consentit: unde rectè docuerunt gravissimi Doctores, ut Joan. Gerson Cancellarius Parisiensis, Gregorius de Valentia, Thomas Sanchez, Suarez, & Alphonsus Rodriguez, rem esse satis periculosam, neque tutum esse communicare sine confessione: referam infrà [illegible] verba Doctorum.

1054 Alphonsus Rodriguez, *exercit. spir. p.* 3. [illegible] docet, sæpissime doctissimus viros [illegible], ut subsit peccatum mortale; unde S. Bonaventura, *in speculo disciplinæ*, acriter reprehendit eos, qui ex verecundia putantes non esse mortale, omittunt hæc confiteri, & sæpe sacrilegè communicant.

1055 Denique, tertia sententia tenet, eum non peccare mortaliter, si saltem aliquam displicentiam habeat, licet omnino delectationem veneream non repellat, nec ejus causam removeat, dummodò certus sit, se non consensurum. Ita plures Doctores à D. Bonaventura relati, eisque adhæret Sanchez *in sum. t.* 1. [illegible] *n.* 29.

1056 Hæc sufficiant ex gravissimis Doctoribus retulisse, nam plurium aliorum Magistrorum exemplo moveri, in hac re, male decepit [illegible], qui à Magistri [illegible].

1057 Illud certum est, eum peccare mortaliter, si adsit, & advertat periculum proximum consensus, aut pollutionis, etiam si credat se non consensurum in delectationem veneream, & pollutionem; quia (ut rectè ait

Ver-

Verricelli) eodem praecepto, quo quis tenetur pollutionem vitare, tenetur etiam causas per se influentes in illam auferre, nisi causa aliqua necessaria excuset. *ut n. 2159.*

2158 Ad dignoscendum, quòd urgeat periculum proximum, primum signum est, experientia, qua quis in simili commotione & delectatione positus, expertus est, saepe sæpius consensisse aut pollutionem secutam esse. Secundum, si commotio & delectatio sit gravissima, ac ita vehemens, & naturaliter irritata, ut judicio prudenti advertat, ei esse proximam pollutionem. Ad hoc juvant etiam dicta de occasione proxima.

2159 In casu igitur periculi proximi, tenetur quis sub mortali positivè resistere, & pravos motus reprimere, utendo remediis, de quibus modò *à n.* 2165.

QUANTUM AD SIGNA

2160 Consensus praestiti, vel non, ab eo, qui positivè non resistit, extra casum periculi proximi.

Sunt à viro prudente (ut doctè loquitur Vericelli) consideranda quatuor, 1. Qualitas personae. An sit timorata, vel laxae conscientiae? 2. Qualitas delectationis venereae. An fuerit levis, vel gravis, brevis, vel diuturna. 3. Causa. An rationabilis, ut auditio Confessionum, studium &c. Vel irrationabilis, ut curiosus aspectus, turpis lectio, aut locutio, &c. 4. An aliquam ejus delectationis displicentiam habuerit, vel nullam.

2161 Si sit persona timoratae conscientiae, ut potiùs mallet mori, quàm foedari: tunc si cogitatio, motus pravus, & delectatio fuit levis, probabile est non fuisse consensum; quia viri timorati haud ita faciliter in consensum ruunt.

2162 Idem dicit, 2. Verricelli *ex. num.* 3. *&* 5. Si fuit gravis, & diuturna, causam tamen non removit ex rationabili motivo, ut studio necessario, auditione Confessionum. Et tunc facilè ratione probabilitatis, quòd non adfuerit consensus, non tenetur confiteri: consultum est, ut confiteatur.

2163 Idem etiam dicit, 4. Si causam non removit sine rationabili motivo; ut esset aspectus curiosus, lectio, &c. ipse tamen displicentiam delectationis habuit. *Quia displicentia est quaedam resistentia, quae quamvis sit insufficiens ad tollendam delectationem, efficax tamen est ad cohibendum consensum.* Ita ille cum Sanchez.

Et solùm dubium esse de consensu, & inde, quòd teneatur confiteri, si displicentiam non habuit.

Huic autem secundo dicto, nullo pacto adhaereo: quia aliud est loqui de motu turpi, & delectatione naturaliter ortis; aliud de ortis ex causa libera, non necessaria, de qua n. 2159. ut est curiosus aspectus, lectio non necessaria, &c tunc quidem, gravi motu turpi, & delectatione urgente, tenetur quis causam removere, quia cum nulla subsit ratio, quae cohonestet non remotionem causae, recurrunt dicta superiùs 2152. de delectatione libera, & procurata.

2164 Denique addit Verricelli cit.

Et si non restiterit, fortassè tamen, quia adhuc durent, experientia tamen didicerit tot pravos motus saepius cessare, neque voluntati [illegible], si non curat, ita S. Th. 2. 2. q. 35. ar. 1. ad 4. & in primam ad Corinthios, c. 6. q. 6. Curiel, 1. 2. q. 74. *art.* 8. *dub.* 1. §. 3. *ibid.* Pelgrum *art.* 10. *diff.* 5. Azorius *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 6. *q.* 5. Joan. Sanchez *in selectis disp.* 41. *n.* 33.

Qui etiam scrupulosus est, & scrupulis cruciatur eum resistere nitatur, & causam amovere, si resistere non curat, excusandus est, & probabile est non consensisse. Ratio est, quia nolle[illegible] non resistendo, aut causas delectationis non amovendo, est eventus scrupulorum cruciatum. Alia vide infrà de requisitis ad peccatum mortale.

DE ARMIS AD PUGNANDUM contra tentationes carnis, & pravos motus.

2165 Primò, est fuga occasionis initio pugnae. Teste Aug. *serm.* 250. *de Temp. Apprehende fugam, si vis obtinere victoriam: nec tibi sit verecundum fugere, si castitatis palmam desideras obtinere.* Et Hier. *Epist.* 22. *Unum pavere est [illegible], [illegible]*

2166 Secundò, est fuga otii; otium namque est omnium libidinum seminarium. Hinc Ezech. cap. 16. dicitur: *Iniquitas Sodomae, superbia, saturitas panis, abundantia, & otium.*

Adeòque tunc quis animum aliò divertat, aut se occupet in lectione librorum, vel operationibus, & exercitiis manualibus, &c.

2167 Tertiò, est imploratio Auxilii Divini, & Intercessionis Sanctorum. Scriptum namque est Sapientiae *cap* 8. *Cognovi, quod non possum esse continens, nisi Deus det: adivi Dominum, & deprecatus sum illum.*

Imploret igitur divinum auxilium, se signet signo Crucis, Orationes jaculatorias ad Deum dirigat: *Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui. Ne permittas me Domine à te separari.*

Ad Christum Crucifixum mentis oculos convertat: *Tu Deus es Deus meus, & Jesu*

dul-

[illegible], pendes in patibulo, & ego voluptates [illegible]? Morior, morere, [illegible] in [illegible] ascendam.

Ad Virginem confugiat, dicendo: *Sub tuum praesidium, O Virgo [illegible], [illegible]. & castos.* Ter signo Crucis in fronte, ore, & corde se signans, dicat: *Per sanctam Virginitatem tuam, & [illegible] Conceptionem tuam, Purissima Virgo, munda cor, & corpus meum.*

Ad Angelum Custodem: *Angele Dei, qui custos es mei, &c.*

Ad Sanctos, maximè ad D. Hieronymum, oratione, qua ipse utebatur: *[illegible], si à carne superatus fuero: [illegible] Domine, ut hoc opprobrium à me auferas, & [illegible] à carne tentari permiseris, tum me [illegible].*

Quarto, est consideratio quatuor Novissimorum: *[illegible], quod delectat, aeternum quod cruciat.* Sint tibi in mente haec tria verba, (quae tradit Verricelli.) *Nunc, Semper, Nunquam. Nunc* possum mori. *Semper* descendere in infernum. *Nunquam* inde exire.

Quinto denique juvant moderata jejunia, mortificationes externae, & disciplinae.

DELECTATIO MOROSA

2168 E*st delectatio deliberata de actu turpi, quo praeter cum [illegible]*, vel est *[illegible] voluntatis in mente [illegible] apparens [illegible].* Unde dicitur morosa, non à temporis mora, quia cum consistat in actu interno potest consummari in instanti, sed ex mora rationis, & advertentiae sufficientis, ut sit peccatum, adeoque si per longum tempus delectaris in delectatione actus pravi, v. gr. copulae, quam cogitas, sed non plene advertas ad malitiam gravem [illegible] delectationis, nec plenè consensum in ea detineri, non erit delectatio morosa, nec peccatum mortale. Omninò ut *dicto n. 2160.*

2169 A desiderio differt, quia desiderium aut consensus in copulam illicitam, v. gr. est actus voluntatis efficax, qui consummari intenditur in ipso opere externo fornicationis, delectatio vero morosa de eadem copula, quam mente quis cogitat, sistit solum, & consummatur internè, & non transit ad volendum exequi id, de quo quis delectatur.

2170 Difficultas est, an in delectatione morosa explicari debeat in confessione persona circa quam delectatio versata est, nempe, quod sit conjugata, conjuncta, [illegible] Affirmat magis communis opinio; quia delectatio morosa habet ex natura sua connexionem in actum externum, ac proinde continet speciem malitiae actus externi, v. g. adulterii, incestus, aut sacrilegii.

2171 Ita Cajet. [illegible] Bonac. *de matr.* [illegible] *punct.* [illegible]

2172 Probabile autem est, non esse explicandam circumstantiam personae, sed sufficere, si dicatur: *Delectatus sum [illegible] de copula illicita [illegible], non desiderando.* Ita Verricelli q. 5. Castrop. *tr.* [illegible] *disp.* [illegible] *punct.* [illegible] Diana *p.* [illegible] *tr.* [illegible] *res.* [illegible] Vasquez, Reginal. Tannerus, & alii apud Verricelli cit. qui hanc opinionem probabiliorem vocant, dicentes, praeter malitiam contra castitatem, non habere aliam malitiae speciem cum ipso opere.

Ratio est (docte ait Verricelli) quia objectum delectationis morosae non est opus externum, ut ponendum a parte rei cum personis [illegible], sed est ipsa cogitatio operis, seu opus quatenus cogitatum delectat; ergo cùm cogitatio ipsa non sit uxor, aut conjugi, verbi gratia, aut consanguinea, &c. non habet ea delectatio malitiam adulterii, aut incestus, &c.

2173 Tum quia in tantum id debet explicari in desiderio, & gaudio copulae illicitae, quia desiderium est voluntas efficax actus externi venerei, qui desideratur, & gaudium est voluntas efficax approbativa actus externi venerei patrati, ac proinde specificantur ab actu externo, delectatio verò morosa est voluntas inefficax, quae sistit, & consummatur in sola interiori delectatione, sine ordine ad actum externum, ac proinde non est de se ejus causa.

2174 Confirmatur, quia delectatio morosa solum tendit in actum venereum mente conceptum, minimè in circumstantiam personae conjugatae, &c. adeoque solum contra castitatem opponitur, & sola castitas per eam violatur, minimè jus conjugale, conjunctae, aut sacrae. & consequenter delectatio morosa non variatur specie ex variatione personarum, in quas tendit, in personam, seu opus externum, ut habeat formaliter illa circumstantia, puta si quis delectaretur de copula, ut est copula conjugatae, sacrae, &c. ut n. 2186.

2175 Idem est dicendum de aspectibus, quorum delectatio venerea sistit solum internè, & non transit externè ad desiderandas mulieres, quae affectu venereo aspiciuntur. In tactibus vero impudicis, & osculis, explicanda est circumstantia personae tactae; quia sunt actus externi, adeoque per eos non sistitur in sola delectatione interna.

2176 Delectatio verò de copula sodomitica, continet speciem malitiae sodomiae in

confessione explicandum; quia est de copula innaturali, quae est extra genus copulae naturalis.

2377 Ligatus voto castitatis, si morose delectetur, debet circumstantiam suae personae explicare, quia peccat contra votum, ut n. 1155. De conjugato affirmat Vasquez, quia in matrimonio praestatur fides conjugi non collocandi corpus, nec mentem in aliena. Negat Castrop. *tom. 1. tr. 2. d. 3. p. 5* ... § 4. n. 4. Diana *p. 5. tr. 13. res. 99.* Gaspar Hurtadus, & Verricelli ... quia quidem in matrimonio praestetur fides de non collocanda mente in aliena, etiam hoc desiderio procedendi ad externa, non probatur; ita ille.

DELECTATIO COPULAE CUI LICITA?

2378 PEndet ex hoc principio: *quod est prohibitum fieri, sicut prohibitum mediatum, seu cui non est licitum operari, non est licitum voluptatem... de dare ... & e contra: cui non est prohibitum fieri, non sunt prohibita mediata, &c.* hoc primum sic.

2379 Conjugati morose se delectantes de copula praeterita, vel de copula cogitata ut praesenti, in absentia alterius conjugis, absque periculo pollutionis, non peccant mortaliter, sed venialiter, quia in statu conjugii non est prohibita copula, ita nec et delectatio.

2380 Peccant autem venialiter, quia opus conjugii ob solam delectationem exercitum, est peccatum veniale; nam opus conjugii est a natura institutum ad duos fines, ad procreandam prolem pro conservatione speciei, qui est finis principalis, & ad sedandam libidinem; qua ratione nullum peccatum committit, qui opus conjugii exercet ob delectationem, si eam ordinet ad procreationem prolis tanquam finem principalem, peccat tamen venialiter, qui ob solam delectationem illud exercet, quia exercet more brutorum, pervertendo ordinem a natura institutum, & consequenter voluntaria, & deliberata cogitatio, quam habent conjugati de copula praeterita, si non habeat aliud motivum, nisi solam delectationem, non potest a veniali excusari. *v. prop. 9. ab Innoc. XI damn.*

2381 Viduus morose se delectans de copula praeterita habita in statu conjugii, peccat mortaliter, quia viduo hic & nunc in statu viduitatis est prohibita copula, ita & delectatio de copula. Eadem ratione peccant mortaliter sponsi de futuro, si delectentur de copula futura; licet enim talis copula non sit mala in ratione effectus, & ut ab operante procedat, est mala in ratione objecti; respective eum, cui objicitur, si objicitur in statu, & tempore, quo sic ei prohibita; hac ratione pollutio nocturna involuntaria non est peccatum, & delectatio voluntaria de illa est mortalis.

2382 Diana *p. 3. tr. 5. res. 87.* Bonac. & Tamb. cum multis tenent, 1. Viduam licite gaudere posse de copula conjugali praeterita, & desiderare futuram, sic pariter de soluto, & sponso, nullo tamen modo in praesenti delectari: quod intelligunt de puro desiderio, minime de desiderio conjuncto cum aliqua affectu actuali malo, vel de desiderio, quod sit causa efficax pollutionis, & de gaudio, non prout confunditur cum delectatione, sed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem sit gaudere de copula conjugali praeterita, ac eam approbare. Ratio est, quia delectatio morosa ex se influit ad libidinem, & motus sensuales parit; non sic approbatio, & purum desiderium. 2. Licitum esse de pollutione naturali nocturna & involuntaria non delectari, sed de ea habita gaudere, & eam desiderare ob aliquem honestum finem, nempe ad sedandas, vel ob sedatas tentationes carnis, ad exonerandam, vel ob exoneratam naturam, ob sanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objective est mala, nam sic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, sed de sanitate. Idem dicunt de desiderio, ... de pollutione negant Soto, & Rodriquez in Summa, quia pollutio est ex objecto mala.

2383 Id certum est, nullo pacto licere pollutionem nocturnam & naturalem procurare, etiam ad sanitatem obtinendam, quia tunc esset voluntaria in causa, & ab intrinseco mala.

2384 Si die Sabbati delecteris de comestione carnis, aut illam desideres, praecise per intellectum, seu non intellecta die Sabbati, non peccas: quia separas malitiam, dum praescindis circumstantiam prohibitionis, seu sub qua est prohibita. Peccas vero, si desideres comedere carnes pro die Sabbati, etiam si postea retractata voluntate, non comedas; quia tunc non praescindis, sed concernis circumstantiam diei Sabbati. In primo, inquam, casu, dies Sabbati habet rationem temporis, quo ea sit, & sic actus deficiunt; & ideo non transfundit malitiam in actum, quia concomitanter se habet: in 2. se habet ut terminus se tenens ex parte objecti, ut ejus circumstantia, & ideo transfundit malitiam in actum.

2385 In quo re dantur regulae: in objectis ma-

malis, quia prohibitis, de iis per se considerans delectari non est peccatum mortale, nisi delectatio fiat de re ipsa secus in objectis prohibitis, quia malis, ut est adulterium, homicidium, &c. quia in primis potest objectum præscindi à malitia, non sic in secundis.

2286 Complacentia, seu delectatio de actu peccaminoso, est peccatum, & contrahit eamdem speciem, & qualitatem malitiæ actus Si verò sit de modo, aut aliqua circumstantia in se non peccaminosa, v. gr. de dexteritate, industria, inventione, &c. in furando, &c. non est peccatum mortale, & aliquando neque veniale.

DESIDERIUM REI ALIENÆ

2287 EST peccatum contrahens malitiam injustitiæ furti, si sit de re aliena obtinenda via illicita, & cum damno domini: secus si videns v. g. vestem Petri, similem desideres, vel eamdem, emptione, donatione, aut alia via licita obtinendam. Decimo namque præcepto prohibentur in concupiscentia, quæ septimo præcepto prohibentur in facto; unde eo prohibetur deliberata voluntas aliena usurpandi, retinendi, aut damnum inferendi.

Scotus in 2. d. 42. q. 4. lit. L. in 3. d. 15. q. un. lit. H. in 4. d. 15. q. 2. lit. LL. Mastrius in Theol. moral. disp. 11. q. 7. & q. 8. n. 151. Joan. la Cruz. part. 87. 4 præcept. Bonac. tom. 1 pag. 161 pag. 566 pag. 577 Tamb. tom. 1 pag. 183. & 297. Busemb. lib. 1. tr. 4. r. 1. Diana in pluribus locis, Castrop. Verricelli tit. Clericatus c. 118.

DE VII. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non furtum facies.

CAPUT I.

De Justitia, & Jure.

2288 DE jure pro lege sumpto dictum est, cùm de legibus. modò jus *est potestas legitima ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquam functionem faciendam.* Est duplex, in re, & ad rem Jus in re *est illud quod per ipsam rei traditionem acquiritur.* Jus ad rem *est illud, quod aliquis justo titulo habet ad rem, ut ejus traditio fiat* Jus in re dat actionem in ipsam rem, ita ut habens jus in re, habeat actionem ad eam sibi vindicandam, à quocumque possideatur. Jus ad rem dat actionem in personam, ut rem, quam v. g. vendidit, donavit, &c. tradat. Principua juris species est dominium.

DOMINIUM.

2289 EST *facultas disponendi de re tamquam sibi subjecta*. est duplex, jurisdictionis, & proprietatis. Dominium jurisdictionis *est potestas gubernandi sibi subditos, præcipiendo, prohibendo, præmiando, vel puniendo.* Dominium proprietatis, *est facultas de re aliqua disponendi tamquam sua.* Hoc est duplex, plenum, seu perfectum, *& est facultas liberè, & licitè disponendi de re etiam in proprium commodum, & quoad omnes usus, à lege, vel conventione non prohibitos.* Imperfectum, *est illud quod vel habet proprietatem rei sine fructibus*, & dicitur dominium directum, *vel habet fructus sine proprietate*, & dicitur dominium utile. Tale habet usufructuarius, v. g domus, fundi, &c. cujus habet tantùm usum, & fructum, rei tamen dominium residet penes ejus dominum directum.

2290 Ususfructus, *est jus utendi re aliena, & percipiendi ejus fructus salva ejus substantia.* Sic usufructuarius est maritus respectu dotis uxoris, cujus dominium & proprietas penes uxorem, aut ejus filios residet.

2291 Jus utendi, *est facultas utendi re aliena, non tamen percipiendi fructus, & salva ejus substantia* Hinc qui habet jus utendi equo, eo uti potest ad arandum, at non potest de ejus pullo disponere, qui verò habet ejus usumfructum, potest utrumque, unde usufructuarius disponere potest de fructibus rei tam pro se, quam pro aliis, vendendo, donando, &c. non sic usuarius

2292 Usus facti, *importat nudum usum rei, absque jure, aut dominio utentis.* Differt ab usuario, quia usuarius habet jus utendi, ita ut si ab usu rei impediatur, potest illum ex justitia exigere, non sic, qui habet simplicem usum facti. Ita Religiosi omnes in particulari, Franciscani verò tam in particulari, quam in communi habent simplicem usum facti, sicut volucres cœli circa res, quarum pro sustentatione propria egent.

2293 In iis rebus, quæ ipso usu consumuntur, ver. gr. in cibo, potu ac vestitu, separari potest usus à dominio, ut constat in Franciscanis, qui quidem possunt uti pane ad manducandum; at non possunt de illo disponere, alteri vendendo, donando, &c. imo usum, quem habent, dependenter à voluntate domini habent, qui est Summus Pontifex, qui in se dominium suscipit eleemosynarum, & rerum omnium pro eorum necessitatibus sublevandis à fidelibus subministratarum.

2294 Jure naturæ omnia sunt communia.

Ve-

Unde dominia fuerunt introducta, & distincta jure gentium post Adæ peccatum, ut sic pax, & humana societas conservaretur.

USUFRUCTUARIUS

1295 NOn potest usumfructum sine consensu proprietarii donare, vendere, aut alio modo alienare: quod si faciat, illum amittit, & proprietario cedit, *ex L. 2. de usufructu, vers. & si convenerit ff. de jure dotium*, quia est jus personæ inhærens, quod inde non potest in alium transferri, alias posset usufructuarius senex illud juveni concedere, quod est in præjudicium proprietarii.

1296 Quamvis autem usumfructum alienare non possit, potest ejus commoditatem, & utilitatem alienare, & sic licite usufructuarius fructus vineæ vendit, quia id non est vendere usumfructum, sed fructum vineæ, adeòque emptor fructum vineæ percipit, nomine non proprio, sed usufructuarii: *ut n. 379. Castrop. de [illegible] n. 31 de [illegible] 13 § 3 n. 4 & 5*.

1297 Fructus pendentes, & non recollecti per usufructuarium in ejus vita, cujuscunque generis, sive naturales, sive industriales, sive civiles, ad proprietarium spectant, *ex l. [illegible] fructuarius 13 ff. quibus modis ususfr. amittit* Franch. *d. c. 168* Ant. à Spir. S. *de jure*, & *dom[illegible] 6 [illegible] sect. 3.* & Molin. & Sanchez.

1298 Difficultas est de fructibus maturatis, & non exactis, pro quibus quidem variant Doctores, qui tamen distinctione conciliantur.

Vel enim sunt naturales, & percepti. Et hi ad usufructuarium spectant, & ejus heredes, *ex Pomponio l. Defuncto, ff. de usufructu*, Castillo *de usufructu, cap. 33. n. 10.* Antonel. *de temp. leg. [illegible] n. 9* Barbos. *in leg. [illegible] n. 32.* In hujusmodi namque fructibus tempus perceptionis attenditur, & quòd sint à solo separati per usufructuarium, aut per alium nomine ipsius. Antonel. *cit. n. 1.* Cast. *[illegible] n. [illegible].* Qui idem docet, etiam si fructus essent perceptioni, & recollectioni proximi, *ex l. [illegible]*.

1299 Vel sunt fructus civiles, qui de die in diem percipiuntur. Et isti etiam ad usufructuarium spectant, ejusque heredes post ejus mortem, ita ut possit eos alteri cedere, legare in testamento, aut alio modo de illis disponere. Bald. *cap. 1. [illegible]* Franch. *dec. 168. n. 11. & Addit. ibi.* Peregr. *[illegible] 49. n. 100.* In hujusmodi namque fructibus non attenditur separatio à solo, sed solum cessio obligationis, ita ut id, quod in naturalibus operatur separatio, in civilibus operetur cessio obligationis. Et sicut in naturalibus tempus separationis attenditur, ita in civilibus tempus, quo incipiunt deberi. Cùm igitur contractu locationis debeantur de die in diem, de die in diem usufructuario cedunt, adeòque licet non essent pro illa rata temporis exacti, usufructuario acquiruntur, ejusque, ac quidem heredum loco pro illa rata temporis cedunt. Usufructuarius, utique, est verus, & realis fructuum maturatorum dominus, unde cum prædicti fructus sint maturati tempore illum dominii, pro eo remanent non exacti, & pro ejus heredibus, eo mortuo.

DOMINII PROPRIETATIS ACQUISITIO.

1300 AD acquirendum dominium rei, quæ ante nullius erat, sufficit sola ejus apprehensio: quia quod nullius est, jure gentium occupanti conceditur. *[illegible] ferarum, & [illegible], quæ antea nullius fuerunt, vel si alicuius fuerint, naturalem libertatem recuperaverunt, fiunt primo occupantis, sive in proprio fundo capiantur, sive in alieno. Non tamen [illegible], & domestica, ut gallinæ, [illegible], & [illegible], quæ etiam [illegible], quamdiu [illegible], sunt sui domini, [illegible], si capiantur.*

1301 Columbario est licita, adeòque ad nil tenetur dominus pro columbarum cibo.

1302 Feræ, & volucres venatione captæ in fundo alieno, sunt capientis, quia nec sunt pars fundi, nec ibi suam naturalem libertatem amiserunt, ac proinde nullius sunt, & sic primò occupantis. Si autem reddituus fundi consistat in venatione, non sunt capientis, sed domini fundi.

1303 In venatione, si fera, aut volucris sit ita leviter vulneratum, ut fugere possit, tunc, si alius eum fugientem capiat, est capientis, quia naturalem libertatem non amisit. At si vulneravit, quantum satis fuit ad capiendum, & vulnerans esset eum fugientem insecuturus, & sine dubio capturus, est vulnerantis; nec aliud potest illum prævenire, quia adest moralis certitudo comprehensionis. In dubio, an qui vulneravit, esset capturus, est capientis, quia censetur suam naturalem libertatem habere. Si verò ita laqueo sit irretitum, ut fugere non possit, tunc, si alius eum dissolvat, non est dissolventis, sed ejus, qui laqueum paravit, quia per suum instrumentum eum quasi manu apprehendit, & volucer naturalem suam libertatem amisit.

1304 Thesaurus *est vetus depositio pecuniæ,*

cujus non extat memoria, ut jam dominum habeat. Si inveniatur casu in fundo proprio, est inventoris; si in alieno, dimidium est inventoris, & dimidium domini fundi. Si inveniatur arte magica, totum est Fisci Regii in poenam delicti, sed post sententiam. Si in loco publico, vel sacro, dividi debet cum fisco, vel Praelato, cujus est locus. Si non casu, sed data opera quaesitus fuerit licentia domini efodiendo, tum inventus in fundo alieno, tenetur totum reddere domino, deductis expensis. Haec de jure naturae, communi, & canonico, atque in foro conscientiae. Pro foro autem externo attendenda sunt pragmatica, & consuetudines propriae Regnorum, quae solent totum Principi concedere.

2305 Sciens, in alieno fundo esse thesaurum, potest fundum communi pretio sine illo emere emere; quia thesaurus non est pars fundi, nec vendito fundo, spectat ad dominum fundi. Adducit Tamb. paritatem de Pharmacopola, qui emere potest vili pretio fasciem herbarum, ubi adesse cognovit herbam pretiosam communiter ignotam. Nec obstat lex unica, *Cod. de thesauris*, quod thesaurus in alieno fundo inventus dividendus sit, ut dimidium sit domini fundi, quia supponit eum dominum fundi, tempore quo fit inventio thesauri. Castrop. *tom. 6. d. [illegible] punct.* 17. Tamb. *tom.* 1. *l.* 8. [illegible] § 3. Qui plura, de hoc.

2306 Ad acquirendum autem dominium rei, quae antea alicujus erat, requiritur semper titulus, & regulariter traditio. In aliquibus casibus in jure expressis non requiritur traditio. Ita 1. In beneficiis Ecclesiasticis sufficit sola collatio, & acceptatio. 2. In donatione, aut venditione facta Ecclesiae, Civitati, aut locis piis. 3. In legato. 4. In haereditatione.

2307 Titulus, in quo fundatur novum dominium rei, quae antea alterius erat, jure communi & humano est multiplex, videlicet belli, praescriptionis, commercii, aut alicujus contractus civilis.

B E L L U M

2308 Quando justum, dictum est à n. 10[illegible]. In bello justo, bona capta, si sunt immobilia, sunt Principis, si mobilia, jure gentium sunt capientium, jure tamen civili sunt prius ponenda in commune, & postea à Capitaneo dividenda militibus, juxta merita, ut hic animadvertit Tamb. nisi adsit consuetudo ut unusquisque, quod capit, retineat, vel ut mobilium pars cedat Principi, aut communitati.

2309 Excusantur milites tiruncinium, dum navim Turcarum ascendentes, aliquid pro se surripiunt; nam Principes non puniuntur

consuetudinaliter invitum, sed potius permittere ad animandos milites, qui pro eo propriam exposuerunt vitam, eò maximè quia major pars illi cedit. Hinc Duces vident, sciunt, & dissimulant; expresse autem non concedunt, ne libertate militari, licentia data, omnia pro se surripiant. Donat. *dis.* 3. *de contract. q.* 1. *p.* 4. *n.* 9.

2310 Caeterum gratis est, ut quidquid extat in parte superiori navis, vulgò *sopra coverta*, sit militum.

2311 Repressalia sunt licita, si certò constet, à civibus unius regionis esse illatum damnum civibus alterius regionis, quod non possit aliter compensari.

2312 Si bellum sit injustum, bona capta particularium sunt restituenda, non communitati, sed propriis dominis, si fieri possit.

Si bellum sit ex utraque parte injustum, tunc hinc inde capta non sunt restituenda, sed compensantur. Alarius *lib.* 7. *cap. Bellum, n.* 9.

Si bellum putatum justum constet postea fuisse injustum, tenentur ad restituendum bona, quae extant, aut in quae facti sunt ditiores si non extent.

2313 In bello justo, licet hostes, quos innocentes putat, aggredi, quia ipsa aggressio est defensio. Sotus. Non licet tamen eos ex intentione occidere: licet verò spoliare, aut capere ad debilitandum hostem, nec est onus restitutionis.

2314 Mobilia, imò & immobilia in bello justo capta, si compensationem damnorum excedant, non sunt restituenda, sed retineri possunt poenae nomine. Molina *d.* 119.

2315 Urbs fidelium non debet in praedam dari nisi necessarium videatur ad expediendum bellum, ad milites animadvertendos reddendos, & hostes terrendos. Molina *d.* 119. Et tunc ea in praedam data; omnia bona possunt diripi, etiam innocentium, quia justitia belli non tenetur illud discernere, sed tota Urbs hostis praesumitur. Cajet. *ver. Bellum* [illegible]

2316 Bona Ecclesiae & personarum Ecclesiasticarum non possunt diripi, nec occupari. quod si fiat, sunt restituenda, & reparanda damna: quia non sunt membra Reipublicae temporalis, nec hostes, ac inde ob delictum Civitatis, aut Principis, eorum bona occupari non possunt. Occupari tamen possunt victualia intra Monasteria deposita ab hostibus. Mendo.

2317 In bello justo licet Urbem incendere, si aliter capi non potest, quamvis multi innocentes cum nocentibus occidantur: quia non recte occiduntur. Sotus *de just.*

1518 Item possunt a Principe repeti expensæ pro recuperatione factæ.

1519 Hostibus victis licitum est tributa imponere in compensationem, aut pœnam.

1520 Obsides, vulgò Ostaggi, si sint de numero nocentium, violata ab hostibus fide, possunt occidi. [illegible] n. 33.

1521 Capti in bello justo possunt fugere, at non possunt dominis insequentibus vi resistere.

1522 Post adeptam victoriam, non licet innocentes occidere: licet tamen servos, capti in bello cum infidelibus.

1523 Clerici, & Religiosi possunt sacramenta ministrare. Item urgente necessitate mœnia, & portas custodire, imò ad id in extremo bello tenentur, [illegible]. At non licet propria manu pugnare, nisi se defendendo. [illegible] n. 243.

„ 1524 Si aliqui ad Ecclesiam confugerint,
„ ut inde pugnent, possunt à prælantibus
„ ex adverso irruendi, occidi, & extrahi, quia
„ violenter [illegible], quia illi inde pugnantes
„ se redimentum immunitatem agitent. Ita
„ Mendo n. 7.

Similiter si Princeps sit Clericus, potest ex justa causa indicere bellum, milites congregare, ad pugnam incitare, & alia requisita parare; at non potest propria manu pugnare.

1525 Licitum est bellum inferre hæreticis ob solam hæresim, in quantum turbant pacem Ecclesiæ, & Reipublicæ. Barbaris ob barbaram Inhumanitatem, si immolent innocentes, aut humanas carnes edant, vel si fidei Prædicatores nolint admittere, vel eis transitum ad alias provincias denegent. Et Idololatris ob solam idololatriam, & juris naturæ violationem. Ita Mendo in Epit. n. 10.

1526 Miles peccat mortaliter, si fugiat, aut suam stationem relinquat, etiam si adsit vitæ periculum, nisi nulla sit spes, ut possit conservari.

1527 Militi ægrotanti debetur stipendium.

1528 Capitanei non possunt titulo compensationis pro stipendio detentato, aut male soluto, tot militum ficta nomina scribere, quot sufficiunt ad supplendum stipendium, Ardekin tom. 2. p. 2. tr. 6. q. 2. contra Lessium, quia est contra regulas compensationis, ob mendacium, & evidens damnum Reipublicæ, & Patriæ, quæ inde periclitari posset.

1529 Ardekin cit. [illegible], 1. Præcipuos Patrum eorum ab quibus Patribus Societatis respondisse, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob quatuor, aut quinque plazas mortuas, i. e. Plas in militum corpore Capitaneus computat locum mortuum pro duobus, aut tribus stipendiis, & unum pro signifero, ergo fecundius aliquo habeat.

At hoc secundum notatum non est componendum cum primo, quia esse defectus manifestus in eorum, circa quem non potest rationabiliter præsumi indulgentia Principis.

1530 Non possunt Commissarii capitanei & milites aliqua oppida onerare, ut ab aliis quæ se redimunt, pecuniam accipiant. Ardekin q. 4. Q. tenentur justitiam distributivam servare, ut æque, quantum fieri potest, loca graventur; tunc autem ob pecuniam ab aliis acceptam, magis reliqua loca gravarentur, quod est injustum, nisi pecuniam illam in gravatorum levamen impenderent.

1531 Pabulatio non est licita militibus, & aliis in terra non hostili, amicorum scilicet, aut subditorum ejusdem Principis, si pabula sufficienter advehantur, aut possint emi, quia non plus juris habet miles ad alienum pabulum, quam ad alienum panem. Ita Lessius.

Si autem pabula, quæ deferuntur, non sufficiant, & non possint ob inopiam emi; quamvis non desint, qui dicant, adesse receptam consuetudinem libere pabulandi, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur, in quantum hoc onus sit commune, & compensetur emolumentis perceptis, & percipiendis, ut refert Ardekin cit. q. 7.

1532 Rectius dico cum eodem; tunc licita est pabulatio tantùm extremæ necessitatis, qua omnia sunt communia, cum hoc tamen, ut cum primum eloqui potest, fiat compensatio illi, qui tantùm damnum est passus: ratio est; quia extrema necessitas transfert absolute dominium in indigentem, in rebus ordinariis, quæ parum bonum pretium aliorum continentur: in rebus vero extraordinariis, seu magni pretii, non transfert absolute dominium, sed solùm dat jus, ut indigens sublevetur; quod obtinere potest per mutuum, aut commodatum. Rationem præstat æquitas, & prudentia, quantum moderatur legum, quæ non fefellit, ut ob extremam necessitatem indigentium depauperentur familiæ; hoc namque cedit in grave Reipublicæ damnum, inde est contra bonum publicum, quod privato præcedit.

QUA-

QUAERES

1333 *An mercari, & bona mobilia extraneorum emtorum, quae reperta fuerunt intra territorium hostium, possint jure belli incorporari?*

CErtum est ex dictis, jure belli justi bona capta hostium, sive mobilia, sive immobilia, incorporari, & ipsos hostes captos fieri servos, aut captivos, si sint Christiani. Hoc praemisso,

1334 Dico non posse incorporari, si constat esse bona extraneorum, sed reddenda esse propriis dominis, *Molina disp.* 11. Cum. 3. quia Rex nullum habet jus in illa, cum non sint partes Reipublicae inimicae.

Unde, si putans invincibiliter esse hostium, bona fide incorporaverit; deveniendo in notitiam, quod sint bona extraneorum, tenetur dominis restituere bona, quae extant, aut id, in quo factus est ditior.

Interim illa servantur continuo tempore ad restitutionem, ut emptores a fure. Quod si non constet, possunt emere, quia ad fiscum spectat considerare, an sint bona aliena.

PRAESCRIPTIO.

1335 SIve usucapio, *est acquisitio dominii rei alienae per possessionem cum certo tempore, & aliis legibus definito continuatam*. Ad licite praescribendam rem tres conditiones requiruntur. 1. *Bona fides*, ut quis prudenter putet rem esse suam, seu nesciat esse alienam. Unde ex Reg. 2. de Regulis juris, *Possessor malae fidei ullo tempore non praescribit*. 2. *Titulus*, saltem probabiliter praesumptus, v. g. successionis, donationis, emptionis, &c. 3. *Continuatio possessionis per certum tempus a lege praescriptum*.

1336 Pro mobilibus, ut sunt vestes, pecunia, animalia, naves, &c. requiritur tempus trium annorum cum titulo, & bona fide. Nisi sint res furtivae, de quibus infra.

1337 Pro immobilibus, ut sunt praedia, domus, &c. inter praesentes, qui scilicet in eadem civitate, aut territorio habitant, requiritur tempus decem annorum cum titulo. Inter absentes, qui scilicet in diversis territoriis habitant, tempus viginti annorum, si adsit titulus. Recte addit *Pirhing lib.* 2. *tit.* 26. § 2. Quod si praescribens sit per partem temporis praesens, per partem absens, sit servanda proportio absentiae, & praesentiae; ita tamen, ut anni absentiae duplicentur, adeoque, si qui rem immobilem usucapit, sex per quinque praesens, reliquo tempore absens, quindecim anni ad eam praescribendam requirantur.

1338 Res furtivae, & per vi possessae numquam praescribuntur, nisi purgato vitio; ita ut non solum ipse fur, sed neque tertius alius secundum, aut tertium bonae fidei possessor, qui ab eo quem a male accepit, usucapere possit; quia res est vitiosa, & infecta.

1339 Vitium rei purgatur dupliciter. Primo, per reditum rei ad dominum. Si enim res ad suum dominum redeat, potest postea ab alio bonae fidei possessore tempore ordinario usucapi. Secundo, per bonam fidem, & tempus longissimum, videlicet triginta annorum. Et ita qui rem a fure, aut a vi possidente, bona fide accepit, & maxime tertius, qui non a fure, sed ab alio bonae fidei possessore accepit, potest rem illam praescribere, minime tempore ordinario, sed extraordinario triginta annorum, ex *Lessio, Oleastro in rem Cod. de praescript.* 30 *annorum*. Card. de Lugo, *tom.* 1 *de just. disp.* 7 *sect.* 8.

1340 Quidam probabiliter docet n. 151. de ipso fure, quod possit rem illam praescribere tempore triginta annorum post bonam fidem supervenientem. Potest enim fur advenire bona fide, puta si Confessarius parum doctus ei diceret, se potuisse licite rem illam accipere, tunc inciperet esse possessor bonae fidei, & ex tunc inciperet praescribere, non quidem tempore ordinario, sed extraordinario, vitium namque intrinsecum rei obstat ad praescriptionem ordinariam, minime ad extraordinariam longissimi temporis cum bona fide. De Lugo *cit.*

1341 Res immobiles sine titulo, sed cum bona fide, tam inter praesentes, quam absentes praescribuntur tempore triginta annorum, si sint privatorum, Pirhing. *cit.* Haec de rebus privatarum personarum.

1342 Contra Principem, Fiscum, & Ecclesiam, pro immobilibus requiritur magnum tempus, de quo Juristae, de Lugo, & Pirhing. *cit.*

Contra Ecclesiam Romanam pro immobilibus requiritur spatium centum annorum, contra Ecclesiam inferiorem spatium quadraginta annorum. Pro mobilibus *sufficit* idem tempus trium annorum, quia pro illis nulla Ecclesia habet privilegium. Can. *ult.* & *penult.* 16 q. 3.

1343 Quibus omnibus consideratis, si postea compareat dominus, non potest rem ab eo qui eam praescripsit, repetere, quia jam translatum est dominium, quae lex praescriptionis introducta est jure civili in poenam negligentiae, & ne rerum dominia diu incerta et suspensa remanerent, ut sic consuleretur paci, & obviaretur litibus, ob quod bonum publicum Princeps, qui habet potestatem

disponendi de rebus privatorum ob bonum commune, legem præscriptionis constituit. Fagnanus *lib. 5. c. Sequens 13. pag. 318.*

1344 Qui sunt dominii incapaces, uti Religiosi, non possunt circa res corporales præscribere. Item res sacræ non possunt præscribi. Servitus non potest præscribi, libertas verò à servitute mancipii præscribitur per spatium annorum viginti. Debita præscribuntur per spatium triginta annorum. *n. 40. 144.*

CONTRA ONUS MISSARUM

1345 PRobabilius mihi est contra Tamb. quod non possit dari præscriptio. 1. Quia sicut onus Missarum non potest contra Sacerdotem præscribi, quatenus non patitur æquitas, ut, qui bona fide putavit se servum, advertens se non esse servum, in servitute perduret; ita nec Sacerdos, aut hæres potest contra onus Missarum præscribere, quatenus pietas Christiana non patitur, ut animæ defunctorum in Purgatorii carceribus detentæ, omninò destituantur sacrificiis illis, quibus ipsæ in hac vita, aut sui pro ipsis consuluerunt, & Sacerdotes, aut hæredes inde gaudeant, unde ipsæ plorant. 2. Quia ex jure res pupillaris durante statu pupillari præscribi non potest; animæ autem Purgatorii, quoad suffragia eis debita, sunt pupillæ, quia sicut pupilli ob defectum ætatis, ita animæ ob defectum status rem suam gerere non valent: unde sicut negligentia, aut carentia tutoris non potest cadere in detrimentum pupilli, ita nec negligentia, aut carentia hæredum, &c. in detrimentum animarum; adeòque contra eas non datur præscriptio, nam præscriptio est introducta in pœnam negligentium jus proprium; nulla autem negligentia potest imputari animabus, cùm alia voce clamare non valeant, nisi illa Job *c. 19. Miseremini mei, &c.*

EXEMPLUM PRÆSCRIPTIONIS.

1346 SUnt novem anni, ex quo Petrus bona fide, & titulo successionis possidet domum quamdam, & percipit fructus: modò scit esse Pauli prædefuncti, ad quid tenetur?

Dico teneri restituere domum, quia non jam est elapsum decennium, item & fructus illos ultimos, qui non compleverunt triennium, si extant, aut id, in quo ex illis factus est ditior; non tenetur autem restituere fructus sex annorum priorum, quia cùm pro eis sit elapsum tempus triennii, jam sunt præscripti: tenetur utique restituere fructus à triennio infra, minimè à triennio suprà: si verò sit elapsum decennium, ad nil tenetur, quia jam domum præscripsit, & fructus, quos inde acquirit, ex re sua acquirit. *n. n. 1338.*

CONJUNCTIO

1347 RES unius cum re alterius potest conjungere quatuor modis. Per alluvionem, adjunctionem, confusionem, & admixtionem.

ALLUVIO

EST duplex. *Latens*, quâ pars fundi unius insensibiliter fundo alterius adjungitur, *Patens*, quâ pars fundi unius vi fluminis in alterius fundum transfertur. Augmentum fundi factum per latentem alluvionem, est ejus cui adjungitur; per patentem, est ejus, cujus erat.

Insula per alluvionem de novo nata. Si sit nata in alto mari, quod sub nullius dominio sit, est primi occupantis. Si in medio flumino duo dominia dividente, dividitur inter eorum dominos. Si in eodem flumine, sed propè tuum agrum, est tua. Si propè agrum tui vicini, est illius.

ADJUNCTIO

1348 EST, quâ res unius adnectitur rei alterius, ut si pars vestis unius consuatur vesti alterius, seu gemma unius annulo alterius. Adjunctio est rei, quæ discerni potest, & separari; alias erit confusio, vel admixtio.

Res adjuncta est domini, cujus erat, eique restituenda, quia discerni potest, & separari.

Ædificia, & plantæ solo alterius bona fide adjuncta, sunt domini fundi; qui tamen tenetur solvere expensas. At si mala fide adjuncta, nil tibi debetur.

CONFUSIO

1349 EST, quâ res unius rei alterius conjungitur, ita ut non possit discerni pars, quæ unius sit, & non alterius: ut cùm vinum unius miscetur cum vino alterius, lana unius cum lana alterius, ex quibus pannus texitur. Si confusio est facta casu, aut de consensu utriusque domini, est res dividenda pro rata. Si est facta uno volente, altero nolente, aut nesciente, res est ejus, cujus est major pars, cum onere reddendi æstimationem partis materiæ alterius, quia pars minor erit accessoria, ac proindè sequitur principalem. Idem dic de pretiosa pictura in vili tabula alterius: tunc, inquam, tenetur pictor reddere pretium tabulæ. E converso si pictura sit vilior. Si sint æquales, resolve ut modò de admixtione, *n.* 1353.

ADMIXTIO

2350 **E**St, qua res unius conjunguntur rei alterius, ita ut quamvis possit physicè pars unius assignari, non potest faciliter dignosci. Ut cùm triticum, aut pecunia unius miscetur cum tritico, aut pecunia alterius.

Si admixtio est facta casu, vel de utriusque domini consensu, est res dividenda pro rata.

Si est facta uno volente, altero nolente, aut nesciente; tres regulas tradunt Doctores. Tamb. *tom. 2. l. 8. tr. 3. c. 3. §. 4. à n. 16.*

2351 Prima est. Si pars, quam admiscens, fit notabilis, & animum expressum habuisti non acquirendi dominium cumuli; cumulus in tuo hordeario non erat in tuo solo dominio, sed utriusque, & teneris restituere ex cumulo pro rata; quia dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi.

2352 Secunda. Si pars sit notabilis, & voluntatem habuisti acquirendi dominium, tunc eris dominus totius cumuli, ita ut res alterius per commixtionem transierit in tuum dominium, ut non tenearis eam in individuo restituere; quia ita te habes, ac si rem alterius, v. g. frumentum consumpsisses, aut pecuniam expenderis; unde solùm teneris ad aequivalens, uti quando rem alteram consumis. Idem dic, si nec voluntatem nec includis, nec excludis; quia tunc adest voluntas implicita.

2353 Tertia. Si pars alterius cognosci faciliter potest, sed non separari sine totius destructione, ut si filis aureis tuae vestis sint immixta & intexta fila argentea alterius, tunc videndum est, quod sit principalius, ut in n. 2349. Si partes sint aequales, tunc potior est ratio nolentis, aut nescientis; qui tamen, si rem pro se eligat, tenetur ad aequivalens. Semper verò servandum est res, ne destruatur. Ita Tamb. *cit.* Vide infrà *tit. Causae excusantes à restitutione.*

JUSTITIA.

2354 **Q**Uae est praecipua virtus ex quatuor Cardinalibus, definitur *Constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi*: dividitur in legalem, distributivam & commutativam. *Legalis est, quae inclinat ad observantiam legum, quae sunt ad bonum commune ordinatae. Distributiva est, quae inclinat ad distribuenda subditis bona communia, nempe honores dignitates, & praemia juxta proportionem meriti, & conditionem personae. Commutativa est, quae inclinat ad jus reddendum, & conservandam aequalitatem rei ad rem inter bona personae privatae.* Legalis re-

ctè ordinat partes ad totum, distributiva totum ad partes, commutativa partem ad partem in mutuis commerciis humanis, & haec est justitia propriè dicta habens pro objecto jus strictum, nempe jus proprietatis, & respicit aequalitatem arithmeticam dati, & accepti; distributiva verò solùm respicit aequalitatem geometricam, quae inter proportiones versatur, intendens praemium, aut honorem juxta proportionem meriti, & conditionis personae; unde sola justitia commutativa, si violetur, onus restitutionis parit, justitia autem distributiva, si violetur, non parit onus restitutionis ratione sui, sed ratione justitiae commutativae, si ei sit adjuncta.

EXEMPLUM.

2355 **S**I quis mille aureos reliquerit puellis in Monte Pietatis decentis distribuendos juxta cujusque inopiam, tunc ille, cui incumbit distribuendi cura, formam justitiae distributivae servare tenetur, hoc modo, ut pecuniam non nisi puellis ibi decentis distribuat, tali forma, ut ea sit proportio pecuniae, quam una puella accipiet, ad pecuniam alteri tradendam, qualis reperitur inter inopiam unius, & alterius, si inopiae ratio sit habenda; quod si distribuendo talem non servet proportionem, contra justitiam distributivam peccat solùm, & contra commutativam, ob pecuniam, quae ei obveniebat ex donatione alterius; cùm enim donator hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est, ac si singulis certam pecuniae summam assignasset, ita Mastrius.

Scotus in 1. *d. 17. q. 3. lit. LL. in 3. d. 34. quaestio. 1. in 4. d. 15. q. 2. lit. M. d. 46. q. 1. lit. B. Mastrius in Theol. mor. disp. 3. q. 1.*

CAPUT II.

De Contractibus.

2356 **C**Ontractus *est pactum, ex quo alterâ utrinque oritur obligatio, seu est reciprocus consensus duorum, aut plurium signo sensibili expressus*: alterutra parte deficiente consensu, nullus est contractus.

2357 Contractus est invalidus, 1. Si contrahentes sint inhabiles, aut si eis non conceditur libera administratio suorum bonorum, aut si eis resistat jus positivum: unde invalidè contrahunt Religiosi, filiifamilias, qui scilicet sunt sub patria potestate, & non jam emancipati, uxores, furiosi, prodigi, pupilli. Pupillus pubertati proximus, & lib-

per habens curatorem, contrahentes sine tutore, aut curatoris authoritate, validè contrahunt in suum commodum, minimè in suum incommodum, alterum sibi obligant, sed alteri non se obligant.

1518 Secundo. Si contractus celebretur sine solemnitate substantiali a lege requisita, sub clausula irritante, imò tunc contractus est invalidus, etiamsi fuerit initus cum ignorantia solemnitatis, hinc matrimonium contractum cum aliquo impedimento dirimente etiam ignoranter est nullum; quia talis solemnitas, & conditio à lege requisita, se tenent ex parte formæ contractûs, forma autem est de essentia rei, seu contractus, adeoque sine illa etiam ignoranter res subsistere non valet.

1519 Tertiò. Contractus initus ex metu gravi injustè incusso ab alio homine ad finem eum extorquendi, sunt invalidi jure naturæ, etiamsi invitè, qui metum passus est, consensum haberet; & consequenter per eos non transfertur dominium, aut usus. Villalobos, Diana, Leander, & alii contra Castropal. & de Lugo. Ratio non est, quia desicit libertas, & consensus, quia hæc cum non tollit metus gravis justè incussus, ita nec injustè incussus. Sed ratio est, quia si contractus metu injusto esset validus jure naturæ, ex una saltem oriretur justitia, quod implicat, obligatio, imposita, quæ est actus justitiæ, oriretur ex contractu per injuriam extorto, adeoque impulso. Tum quia, qui per metum gravem injustum contractum extorquet, si ex eo aliquid habet, tenetur sub mortali id statim restituere, etiam ante sententiam judicis; quod non esset verum, si contractus non esset invalidus jure naturæ.

1520 Dices; ex communi doctrina baptismus, & cætera sacramenta, matrimonio excepto (de quo in n. 1049) validè suscipiuntur, non obstante metu gravi injustè ab alio homine incusso, ad finem illa extorquendi.

Resp. disparitatem esse, quia Sacramenta (matrimonio excepto) non sunt radices, nec actus justitiæ, nec inducunt obligationem justitiæ, sed Religionis, aut alterius virtutis. & ideò ad eorum validitatem non requiritur consensus, qui sit contractus, sed sufficit consensus liber, & voluntarius simpliciter, sicut ad meritum, & peccatum, qui consensus stat cum coactione, & metu gravi explicito, contractus verò est radix justitiæ, & ex eo oritur obligatio justitiæ, unde ad illum requiritur consensus, qui sit contractus, qualis non est consensus coactus, sed perfectè voluntarius, & liber; unde coactio, & injuria, cum sit actus injustitiæ, non potest causare consensum, qui sit radix justitiæ.

1521 Clericis & Religiosis est prohibita negotiatio per se ipsos, minime facta per alios, ex cap. Clem. 1. de vita, & honest. cleric. apponit particulam *per se ipsos*; tum quia si fiat per alios, non habetur distractio à clericatu, quæ est finis legis.

Negotiatio est, *cum quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam carius vendendo, vel permutando lucretur*. Quæ est valdè distractiva, & indecens, & ideò prohibita Clericis.

Non est ius prohibitum, si emant pecora, quæ pascant suis agris, vel si pergat alicui, ut servat, &c, ducunt vendant, qui vendunt fructus suorum prædiorum, aut suorum verum. Nec si emant agrum cum fructibus omnibus, eosque vendant. Nec si id quod ad proprium usum emerunt, postea non eam emptio, carius vendant. ita Discurs.

1522 Contractus validus obligat in conscientia, & si lædatur, ad restitutionem.

1523 Contractus alii sunt nominati, qui habent proprium titulum, seu nomen, ut emptio, mutuum, &c. de quibus modò; alii innominati, qui proprium titulum non habent, sed explicantur his verbis, do, ut des; facio, ut facias; do, ut facias; facio, ut des.

De vi, metu, dolo, aut errore in contractibus vide à n. 1645 ad 1668.

PROMISSIO

1524 Est actus, quo quis *sponte & liberaliter pollicetur alteri aliquid dare, vel facere*. Promissio vera, & libera, quæ non est simplex propositum, seu ostensio animi, & voluntatis aliquid faciendi, sed qua quis alteri obligatur, idque ostendit per signa externa, & in materia licita, pariter & donatio, si sit acceptata, obligat in conscientia, & sub mortali, si materia sit gravis. Scotus in 4. d. 38. q. 1. contra plures tenentes non peccare mortaliter, sed solum esse mendacem, & infidelem. Non obligat autem ante acceptationem, etiam si sit facta Ecclesiæ, nisi sit facta Deo per modum voti, quia obligatio ex alterius partis consensu dependet, nec obligat promissio merè interna, quia contractus obligatorius debet esse signis externis expressus. ex dictis de juramento, & voto.

DONATIO

1525 Est *datio liberalis*, *seu translatio dominii alicujus rei non debitæ ex justitia in alium*, quòd si non fiat liberaliter, sed pro retributione, erit venditio, aut emtio pro alio commutatio; si fiat solo verborum officio, & sit

sit acceptata, dicitur imperfecta; si fiat verò cum rei traditione, dicitur perfecta, & transfert dominium in re. Ante acceptationem potest revocari, etiam si sit facta per publicum instrumentum.

Conditio impossibilis, aut turpis ei apposita, habetur pro non adjecta.

1366 Donatio omnium bonorum inter vivos, est invalida jure civili; quia est nimis prodiga, & privat potestate testandi. At si sit facta Ecclesiae, non potest jure civili impediri. Mendo *verbo donatio*, v. n. 1366.

1367 Donatio non solum acceptata, sed etiam tradita, revocari potest ex jure civili in pluribus casibus, & 1. Donatio facta inter vivos, ob enormem ingratitudinem donatarii, nimirùm si donatarius atroces injurias donatori intulerit, si eum verberaverit, si seriter grave damnum in ejus bona intulerit, aut si inopia laborantem non aluerit; donatarius tamen non tenetur ad restitutionem, nisi post sententiam, quia haec est poena, unde ingratitudo debet à judice probari.

1368 Secundò, donatio facta causa mortis potest à donatore usque ad mortem revocari sicut legatum, & testamentum, quia includit implicitam conditionem, *nisi revocetur*.

1369 3. Si donatio facta à patre fuit tanta, ut non relinquat filiis, quantum pars legitima eorum proportio, dicitur inofficiosa, hoc est contra officium pietatis, & haec si est facta alicui ex filiis, revocatur tantùm usque ad legitimam aliorum, si sit facta extraneo, animo defraudandi filios, revocatur tota. Si non sit facta animo defraudandi filios, vel sit facta Ecclesiae, aut causae piae, revocatur usque ad filiorum legitimam.

1370 Si verò donatio facta à Patre, aut matre, non excedat id, de quo disponere possunt, non tenetur filius in partitione haereditatis illud computare, quia talis donatio confirmatur morte. Imò si sit donatio remuneratoria, quae facta extraneo valeret, etiam ab initio valet, nec indiget morte confirmari. Sylv. *ver. Donatio*, Mendo *ver. filius* n. 30.

1371 4. Si donatio facta à Rege enormiter Regnum laedat, potest ab ipso, aut successore revocari. 5. Prole carens, si magnam partem bonorum donavit, revocare potest superveniente prole.

1372 Donationes inter vivos inter conjuges sunt prohibitae à jure, cujus ratio est, *ne appareat alterum conjugalem fine [illegible]*. Valent tamen, 1. Si fiant causa mortis, seu in tempus soluti matrimonii, 2. Si fiant ob causam piam, aut sint remuneratoriae, 3. Si uxor donet marito causa dignitatis obtinendae, aut publici muneris exercendi, 4. Si maritus condonet dotem, aut faciat contradotem, seu ob eandem causam augeat uxoris dotem. Vel si aliquid annuum, aut mensale donet uxori ob vestimenta, & alias necessitates. Vel si ingrediatur Religionem, & in ea profiteatur, 5. Si sit dives, & modicè donet.

1373 Donatio inter sponsos de futuro valet, si non fiat in tempus futuri matrimonii.

1374 Qui invalidè matrimonium contraxit, potest, quae donavit uxori, revocare; quòd si ex errore, & motivo matrimonii donavit, debet tamen compensare damnum pudoris.

Vide n. 1892. *de largit.* [illegible]

Scotus in 4. d. 30. q. 2 [illegible] Mastrius in *Theol. mor. disp.* [illegible] Joan. la Cruz 7 [illegible] pag. 105. Dominic. tom. 1. pag. 116 pag. 744. Tamb. tom. 1. pag. 167. 174 Bufemb. [illegible] Diana p. 1. tr. 8. Clericatus. 167. n. 17. 18. Mendo *ver. donatio*.

M U T U U M.

1375 Quod secundùm nominis ethymologiam idem est, quod, *de meo tuum fit*, definitur *Contractus, quo res numero, pondere, vel mensura constantes dominium, & usus à mutuante in mutuatarium usque ad certum tempus transferuntur, cum obligatione restituendi eandem, vel similem in specie, & bonitate.*

1376 Commodatum est, *quo usus alicujus rei alteri gratis conceditur sine translatione dominii*. Qui usus, si precibus petentis conceditur, dicitur *Precarium*.

Qui pecuniam alicui commodat, non ad usum, sed ad pompam, potest lucrum accipere; Clericatus 183 n. 16. quia non est mutuum, nec accommodatum, sed locatio materialis pecuniae.

1377 Depositum est, *quo aliquid alteri custodiendum traditur sine usu, sive cum pretio, sive sine pretio*.

1378 Locatum est, *quo alicui conceditur usus alicujus rei sine translatione dominii ad tempus, sed adhibito aliquo pretio annuatim solvendo*. Qui dictum usum rei, v. g. domum concedit, dicitur locator; qui eum recipit, dicitur conductor.

1379 Emphyteusis est *contractus rei immobilis, cujus tantum dominium utile, seu indirectum transfertur in emphyteutam, retento directo apud concedentem, cum pacto certa pensionis pro proprietatis recognitione solvenda in recognitionem dominii directi*. Qui accipit, dicitur *Emphyteuta*, qui concedit, *Emphyteutarius*.

1380 Feudum est *contractus rei immobilis, [illegible]*

[illegible] modo, seu [illegible] quæ [illegible], [illegible] domino directo [illegible] *[illegible] dominii [illegible]*, & *absque* [illegible] sit ab emphyteuta, [illegible] quo quis [illegible] debetur pensionem, [illegible] & [illegible] personale, [illegible] à Principe [illegible], [illegible], & si concedatur hæreditarie, transfertur ad hæredes. Qui [illegible], dicitur, *emphyteuta*, qui [illegible].

1381 [illegible], & [illegible] à [illegible]. 1 Quia [illegible], seu [illegible] & [illegible], quæ [illegible]; [illegible]. 2 Quia [illegible] tempus [illegible], [illegible] dominium utile. 3 Quia emphyteusis fit ad longum tempus, quod non [illegible] decennio est; [illegible] vero fit ad breve tempus, [illegible] emphyteusis. Differt à venditione, & emptione, quia in his transfertur omne dominium tam directum, quam utile: [illegible] vero [illegible] dominium [illegible], seu utile. Denique differt à [illegible], quia [illegible], seu [illegible] ad [illegible], quando emphyteuta, vel feudatarius rem, quam in emphyteusim, vel feudum accepit, [illegible] tertio, [illegible] dicitur subemphyteusis, & subfeudum, ad quod si ad [illegible] fiat, requiritur consensus domini directi.

1382 Si res conducta absque culpa conductoris aliquo casu fortuito redditur inutilis, non tenetur conductor solvere pensionem, nisi pro rata temporis, quo ea usus est. Si [illegible] fructus, & [illegible] colonus nihil percipiat ex prædio conducto, liberatur à pensione; si sit parva, non tenetur [illegible]; si sit magna, [illegible] pro rata pensionem, nisi aliter conventum sit, vel nisi [illegible] compensari posset [illegible] alterius anni, ut [illegible] ad plures annos. *[illegible]* [illegible] esse, quando [illegible] expensarum, & [illegible], non superfuit fructus, qui [illegible] ad solvendam [illegible] pensionem.

1383 Conductor, si ob [illegible] & urgentem causam [illegible] rem conductam deserere, v. g. ob [illegible], &c. ante tempus determinatum [illegible], non tenetur integram pensionem solvere, sed pro rata temporis, quo ea usus est.

1384 Potest conductor ante tempus determinatum expelli, si re conducta [illegible] abutendo, vel [illegible], aut aliud turpe [illegible] cum scandalo, aut si domus reparatione indigeat, [illegible] pensionem pro rata. Et domino, quando debitam pensionem non solvat.

1385 Si res per [illegible], [illegible], in deposito autem, in commodato, & [illegible], depositarius, [illegible], & [illegible] quia res domino perit, nisi [illegible] deponitur [illegible], & [illegible] publico [illegible], [illegible] ad dominum; unde [illegible] vestem, quam habes [illegible], & [illegible], quam habes [illegible], tenetur restituere *[illegible]*, non vestem [illegible] culpa [illegible].

1386 *Pignus est contractus*, [illegible] *ad [illegible]*. Unde [illegible] depositum in [illegible] depositarii. Differt ab hypotheca, quia pignus est de re mobili, hypotheca de re immobili, ut vinea, domus, &c. quæ obligantur creditori, sed remanent apud debitorem.

1387 Non potest quis uti pignore, sicut nec deposito, nisi de consensu expresso, vel tacito domini, quia pignus datur ad securitatem, & depositum ad custodiam, non ad usum.

1388 Habens in pignus prædium, si illud colat, tenetur, deductis expensis, & laboribus, fructus computare in sortem principalem sui crediti, quia res domino fructificat. Excipitur: Pignus datum procedere, quam maritus recipit [illegible] ad [illegible], 2. Si pignus sit [illegible], & detur habenti dominium directum, quia res domino fructificat. Vide quæ [illegible], ver. *[illegible] [illegible]*.

1389 Item excipitur contractus *à pactus*, ut si tibi dem Petro pecuniam ad fruendum, detur à Petro domus parva ad fruendum, [illegible] pecunia tibi redditur, non tenetur fructus domus in sortem principalem computare, sed potes illos [illegible], [illegible] pecunia tibi redditur; requiritur tamen, ut pro pecunia data sit tibi [illegible], aut [illegible] ex [illegible] usura. Et [illegible] quia circa [illegible] dominium [illegible] à directo, [illegible] fructificare. In rebus autem, in quibus datur dominium utile à directo distinctum, [illegible] est contractus *à pactus*, quia est quidam contractus locationis: [illegible] Petrus dat Paulo domum ad habitandum, & Paulus Petro viridarium ad fruendum; [illegible] Paulus [illegible] conductor domus dat pro [illegible] pensione Petro fructus viridarii. [illegible]

1590 Si quis verò pecuniam, quam depositam habet, lucratur, non tenetur lucrum restituere, quia est fructus merè industrialis.

1591 *Fidejussio, est contractus, quo quis se promissis (?) alterius factum, aut debitum, praestiturum esse, aut soluturum, si alter non fecerit.*

Principali non solvente, non tenetur fidejussor in conscientia solvere, donec per viam justitiae exigatur; quia talis praesumitur intentio fidejubentis.

Et creditor prius debet in judicio agere contra debitorem, nisi sit manifestè non solvendo, aut fugerit.

Fidejussore solvente, tenetur debitor ei solvere, & compensare damna ratione fidejussionis facta.

Obligatio fidejussoria transit ad haeredes. Dicit Mendo ver. *Fidejussor.* n. 1839.

Fidejussor esse non potest, qui non habet bona, aut qui non habet administrationem saltem bonorum. Unde fidejubere non potest Religiosus, nec mulier nupta, quae neque potest fidejubere pro marito. *Auth. Si qua mulier*, Clericatus d. 157 n. 19.

Nec minor. Imo si minor contrahat, invalidus est contractus, nec fidejussio, si adveniat, tenet. Mendo *ver.* n. 9. v. n. 1317.

Scotus in 4. *dist.* 15. qu. 2. litt. E. *Medina disp.* 4. q. 3. *disp.* 5. q. 4. Bonac. *com.* n. 2 *pag.* 480. Tamb. *tr.* 1 *lib.* 9. *tr.* 4. c. 6. & 7. Clericatus d. 78 *ad* 80. Mendo v. *Fidejussor.*

USURA

1592 Est *lucrum quaesitum ex mutuo vi mutui.* Quod est iniquum, cùm mutuans acquirat lucrum ex re non amplius sua. Tum quia pecunia numerata non est pretiosior numeranda; nam (ut Scotus) pecunia non est ex natura sua fructifera, sed solùm ex industria utentis, qui in mutuo non facit suam industriam esse alterius. v. in pag. 5 pag. 41. ab linea 21. deinde Unde usura est mala, ac prohibita jure naturae, & divino. Ezech. 18. *Ad usuram non commodaveris*; & Lucae 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Dicitur vi mutui, quia si lucrum accipias non vi mutui, sed aliquo justo titulo, qui contingat in mutuo non committitur usuram.

TITULI JUSTI LUCRI IN MUTUO.

1593 Primò, *ratione damni emergentis*, exigi potest licitè lucrum, quia beneficium alteri praestare cum suo damno, est pretio aestimabile, & dignum compensatione. Requiritur, ut damnum oriatur ex mutuatione eventurum, & quod lucrum taxetur arbitrio prudentis experti, juxta probabilitatem damni. *Exemplum damni emergentis.* Si, ut mutues centum, quae pro emptione vini mense Octobri paraveras, cogaris mense Februario illud carius emere, debetur pars damni illo majori pretio.

1594 Secundò, *ratione lucri cessantis*: quia se proxima negotiatione se abstinere in gratiam mutuatarii, est pretio aestimabile, cùm cessat lucrum, quod inde speratur.

Tres conditiones requiruntur. 1. Ut lucrum cessans sit in spe certa, aut probabili proxima; quod evenit, quando pecunia est negotiationi applicata, aut proximè applicabilis. Non sufficit lucrum in pecunia remota; quia est minus commune, quàm in spe, adeòque non est vendibile.

2. Ut in mutuante sit verè voluntas parata ad negotiandum, ut verum sit dicere, *Pecuniam possem, & volebam negotiari, quod consistit in gratiam mutuatarii*, quia negotiatio proxima respectu recusantis aeque se habet, ac si non esset. Si recuses negotiationem, & velis mutuare pecuniam, sic dispositus, ut si non essent, qui mutuum peterent, nolles negotiationem, exigendo lucrum, committis usuram, quia tunc vi mutui absolutè, recusando negotium, & sic lucraris vi mutui. Si verò sis ita dispositus, ut si non essent, qui mutuum peterent, verè velles negotiationem, potes exigere lucrum, quia verè recusas in gratiam mutuatarii, & verè mutuum est causa, ut lucrum cesset.

3. Ut non exigatur, nisi quanti aestimatur spes lucri cessantis, deductis expensis, & periculo. Unde si lucrum est certum, potest exigere aequale. Si sit spes probabilis, debet exigere minus lucro sperato, juxta aestimationem prudentis experti, quia spes incerta lucrandi centum non valet centum. Optimam regulam dat Lessius, videlicet, ut tantum remittas mutuatario de lucro cessante, quantum dedisses pro contractu assecurationis talis lucri sperati: unde si speres, quod esses lucraturus quindecim centum, pro quorum assecuratione solveres quinque, poteris à mutuatario exigere decem. Praxis Patavinorum est, ut exigantur septem pro centum.

1595 Si habeas duas portiones pecuniae, unam in capsa otiosam, aliam negotiationi expositam, aut proximè exponibilem, quam si mutuas otiosam, & lucrum exigas, usuram committis; secus si mutues negotiationi destinatam. Quia ex hac, non ex illa lucrum cessat.

1596 Tertiò, *ratione periculi*, exigi potest lucrum proportionatum, periculo capitis. Tutum est, quòd accipias tantum, quantò assecuratores similem negotiationem asse-

cu-

[illegible], videlicet [illegible], aut [illegible] pro centum quolibet anno. Si tamen pignus [illegible], cessat periculum.

1597 Quartò, ratione [illegible], quia sicut potest [illegible] suscipere [illegible] mutui, & inde lucrum [illegible] à mutuatario exigere, ita potest in se suscipere ipse mutuans, quod [illegible] est pretio æstimabile. Potest tamen mutuans se offerre pro [illegible] sui mutui, ut non possit obligare mutuatarium ad [illegible] ipsum, & non alium in [illegible], quia [illegible] pretio æstimabile [illegible] est [illegible] hac [illegible] est [illegible] obligando mutuatarium ad [illegible] [illegible] n. 1618.

1598 Quintò, ratione [illegible], licet aliquid recipere, etiam [illegible], & [illegible] talis spei mutuatario manifestet, Scotus [illegible] 15. q. 2. [illegible] quia non [illegible] mutui, sed tantum [illegible], quæ est [illegible], & illud [illegible], [illegible]. [illegible] licet [illegible] exigere [illegible] debitum ex [illegible], quatenus [illegible] obligat, & non [illegible] liberum, ut in præsenti casu; adeòque [illegible] mutui.

Si verò [illegible] spe [illegible], [illegible], [illegible], aut apprehendere faciat mutuatario [illegible], [illegible] non mutuaturum, si non [illegible], & dicat [illegible] pretio, usuram committit, quia [illegible] contractus [illegible], & [illegible] pura obligatio naturalis, & [illegible] n. 1600. & in pag. 1. [illegible]

1599 Sextò, ratione pœnæ conventionalis, ut mutuatarius solvat, v. g. quinque pro centum, si tempore præfixo non reddat mutuum, quia in contractibus pœna justè imponitur [illegible], & licet cuilibet se [illegible]. Requiritur autem, quòd sit in mora culpabili, [illegible] pœna, [illegible], quæ prodigè [illegible].

1600 Septimò, ratione [illegible], [illegible]. Exemplum: Petrus [illegible] centum hoc pacto, ut si [illegible] intra decem annos, [illegible], [illegible] hæredibus reddere debeant, si autem vivat, teneatur reddere illa centum, & alia centum, [illegible] pro singulis annis, licitus est contractus, quia par est utrinque periculum amittendi, & spes lucrandi, hic autem non est contractus mutui, sed [illegible], qui est licitus.

1601 Octavò, ratione promissionis, & obligationis [illegible], [illegible] lucrum à [illegible] accipere, si [illegible] se obligat ad [illegible], quando voluerit. [illegible] Tamb. [illegible] 1. cap. 3. §. 2. n. 5. Molina, Toled. & alii. Ratio [illegible] est, quia obligatio, [illegible] ad [illegible], ex una parte est gravamen distinctum, & separabile à mutuo, nam regulariter datur mutuum sine obligatione [illegible]; ex alia parte est pretio æstimabilis, adeòque licitè vendi potest. Quòd sit pretio æstimabilis, probatur [illegible]. [illegible] obligando mutuatarium ad [illegible], ex [illegible], & certa doctrina, usuram committit, non alia ratione, nisi quia obligatio ad [illegible] est gravamen à mutuo distinctum, pretio æstimabile n. 1616. Igitur obligatio ad [illegible] est gravamen distinctum à mutuo pretio æstimabile, & consequenter, si est verum, quòd usuram committit, si [illegible] obligationem mutuatario imponat, verum [illegible] debet, quòd usuram non committit, si lucrum exigat, ex quo [illegible] obligationem in se suscipiat.

Quæ obligatio assumpta est [illegible], ut si ex una parte [illegible] ab alio pecuniam ad [illegible] cum probabili [illegible] lucro, v. gr. de [illegible] pro centum, & ex alia parte, [illegible], cui se obligavit ad [illegible], petat mutuum, & ille [illegible] pecuniam non habeat, tenetur [illegible] rejicere, & mutuare petenti, non obstante longè majori lucro cessante, aliquem [illegible] mortaliter, & teneretur ad [illegible] emolumenti lucri, quod fortè à mutuatario ratione [illegible] accepit, unde si se obligando talem [illegible] non habeat, sed oppositum, contractus erit usurarius, & omnino [illegible] n. 1596.

Tum quia nemo [illegible], quod per plures Sacerdos pro Missa justè stipendium accipit, & obligatus, quam [illegible] ad Missam applicandam pro hac determinata persona, [illegible] possit pro alia. Item potest aliquid exigere pro promissione, qua se obligat alium ad quid [illegible] vendendum.

1602 Ex hoc titulo lucrari potest quisque pro centum quolibet anno, quia [illegible] obligatio suscepta [illegible], quæ accipi possunt pro [illegible] parte [illegible] mensibus: quod etiam contingere potest, quando mutuans accipiat ad [illegible].

To-

1603 Totum corroboratur ex Montibus Pietatis, ubi deponentes pecuniam ad mutuandum, possunt licitè exigere à Monte quinque pro centum pro singulo anno, ex hac obligatione, quam in se suscipiunt ad mutuandum. De quo modò.

1604 Non potest lucrum exigere ex *sola voluntate mutuandi*, quia licèt non sis obligatus ad dandum mutuum, supposito tamen, quòd teneris, aut misericordia moveris velis mutuum dare, obligaris ex lege divina ad non faciendam misericordiam venalem. Ita loquitur Scot. *in 4. dist.* 15 *q.* 2 *lit.* [illegible]

1605 Item non potes lucrum exigere *ex obligatione non repetendi mutuum usque ad certum tempus*, quia quando vendis obligationem non repetendi mutuum usque ad certum tempus, tu vendis, rub tempus, quod non est tuum. Tum quia concessio dilationis temporis est mutuo intrinseca, *v. in prop.* 42. *ab Alex. VII. damn.*

3. RATIONE MONTIS PIETATIS.

1606 Mons Pietatis, *est summa aliqua pecuniæ, vel mercium, &c. in commune posita, destinata ad mutuandum indigentibus, cum pacto solvendi.* Tres habet conditiones. 1 Ut mutuum detur ad certum tempus. 2. Ut mutuatarius det pignora custodienda apud administratores, quæ, mutuatariis præfixo tempore non solventibus, venduntur, retenta à Monte portione sibi debita, reliqua ipsi mutuatario redditur. 3 Ut mutuatarius pro ratione summæ, & temporis, quid solvat singulis mensibus pro Ministris, conservatione domus, & Montis.

1607 Montes Pietatis sunt duplicis generis alii sunt erecti ex eleemosynis Montibus liberè donatis & legatis ad effectum mutuandi pauperibus, seu indigentibus: talis est Mons magnus Panormi. Alii verò in defectum eleemosynarum sunt erecti ex pecuniis à civibus apud ipsum depositis ad finem mutuandi indigentibus. [illegible] sunt plures Montes in ditione Summi Pontificis.

1608 Mons utriusque generis exigere potest à mutuatariis duo, aut tria pro centum, quantum sufficiat, ut servetur indemnis, quæ inserviunt pro laboribus, & stipendio Ministrorum, ac pro expensis necessariis ad conservandum Montem.

1609 Quod si de expensis necessariis processu temporis aliqua summa supersit, restituenda est mutuatariis; & quia isti non cognoscuntur, restituenda est pauperibus. Item hæc potest compositio per Bullam Cruciatæ, ubi adest. Sed melius est, si restituatur ipsi populo, diminuendo impositorum lucrum judicio prudenti, ita ut si exigebantur tria, exigantur duo, usquequò satisfactio fiat.

1610 Officiales Montis pecuniam distrahentes in alios usus, quàm pauperum, ad quos est destinata, incurrunt excommunicationem Pauli V Papæ reservatam per Bullam de anno 1615. *Cum ex.*

DIFFICULTAS EST,

1611 An *Mons Pietatis, ultra id, quod est sufficiens pro expensis, possit à mutuatariis exigere quinque pro centum?*

Certum est, id non posse Montem Pietatis primi generis; id namque prohibet Leo X. in Conc. Lateran. *sess.* 10. quia sic Mons lucrum reportaret vi mutui, & simul defraudaret piam intentionem legantium, qui suam pecuniam apud Montem deponunt, ut indigentium miseria sublevetur, non ut gravetur lucro Montis. Hac ratione (ait Pontifex) licitum esse Montem se servare indemnem, adeóque tantum exigere, quantum requiritur pro expensis necessariis ad Montem; non est autem licitum inde lucrari.

1612 Difficultas solùm habet locum in Montibus secundi generis, pro quibus

Resp. Pasqual. Montem posse exigere quinque pro centum, quæ tenentur solvere ipsis deponentibus pecuniam, qui licitè possunt tale lucrum reportare ex pecunia apud Montem deposita. *Pasqual. in dec. mor. dec.* 183 *&* 180 *&* [illegible] *&* 4 *pag.* 2. *ad* 10. D. Ant. Diana. & alii apud ipsum. Ratio est, quia ex una parte potest Mons exigere à mutuatariis id, quod ob eorum commodum solvere tenentur, ut servetur indemnis, quoniam non debet ob eorum commodum pati damnum: debet autem solvere quinque pro centum ipsis deponentibus, nam isti suas pecunias non deponerent ad mutuandum, nisi allicerentur lucro; aliàquin cessaret publicum bonum indigentes populorum sublevandi, & enormes usuras, præsertim Hebræorum, excludendi: qui est finis erectionis Montis.

1613 Ex alia parte, lucrum quinque pro centum ex pecunia supra Montem Pietatis depositum est justum. Quia Paulus III. per Bullam incip. *Charitatis opera*, editam 10. Julii 1540. concedit deponentibus pecuniam supra Montem Pietatis Vercellensem: *Quod possint absque aliqua conscientiæ scrupulo percipere quinque pro singulis centenariis, etiam si dicta pecunia sine ullo lucro esset otiosa permansura, & non fructificatura.* Imò narrat Pontifex, id etiam concessum fuisse à Sede Apostolica

Mon-

Montibus Bononiensi, & Mutinensi.

1414 Quantum ad titulum justitiæ præstan lucri, tres assignat Pasqua. cit. 1. Est obligatio, quam deponens in se suscipit ad mutuandum, quæ est pretio æstimabilis: ex n. sequ. Nec obstat, quòd in depositatione nulla sit expressa mentio hujus obligationis, quia deponens implicitè intendit finem Montis, qui est se exponere mutuaturum, ob quem finem ut provideat de mutuis, offert lucrum deponentibus, quod virtualiter non est aliud, quàm obligare illos, ut mutuent. 2. Est finis publicæ utilitatis; in concursu autem juris privati cum publica utilitate, cedit jus privatum, quale est jus mutuatarii de non solvendo aliquid ultra sortem. 3. Est ratio supremi dominii, quo Princeps supra communicationem bona certam portionem in remunerationem assignat, pecuniam apud Montem ad Mutuandum deponentibus, utpote benemeritis communitati, & inde Principi.

Addit tamen Pasqualig. cit. hujusmodi Montis erectionem fieri debere authoritate Summi Pontificis, tam ob scandalum usuræ vitandum, quàm quia in dubio quoad mores ad ipsum spectat circumstantias cognoscere. Ac proinde non posse personam privatam Montem erigere, & inde lucrari, licitum namque est cuilibet ex mutuo se servare indemnem, at non inde lucrari, nisi aliquis justus titulus adsit distinctus à mutuo. Ita ferè discurrit Pasqualig.

1415 Dictis addo, Montes in pluribus Italiæ locis esse mixtos, in quantum summa, quæ mutuatur, est conflata non solum ex pecunia deposita, sed etiam ex vectigalibus, aut aliis publicis redditibus; & tunc dici potest pecuniam deponentes lucrum quinque pro centum reportare ratione census realis super vectigalibus, aut redditibus publicis fundati.

COROLLARIA DEL BENE

Par. 2. dub. 259. de Usuris.

1416 Ex his sequitur, quòd etiam persona privata possit hujusmodi Montem instituere, tametsi pecuniam illam sub onere alicujus census accepisset, & à mutuatariis exigere quantum opus fuerit, ut se indemnem præstaret, etiam si 8. vel 10. in centum ab illis exigeret; dum enim hoc totum in illorum commodum agit, potest exigere quantum opus est, ut se indemnem præstet. Quod autem hoc totum in commodum illorum agat, patet, quia non solvunt, nisi 8. vel 10. in centum, cùm alioquin usurariis solverent 35. & fortassis plus.

Nec obstat, quòd ob plus mutuantes Monti solvant, quò diutiùs sortem retinent: quia par est, ut plus ad onera Montis contribuant, qui diutiùs illius commodis fruuntur, quorum pignora diutiùs custodiuntur.

Neque obstat secundò, quòd qui dant pignora minùs molesta, ut gemmas, vel quid aliud aureum, tantundem solvant, quantum qui dant pignora molestiora, ut vestes, quia debent certa quædam, & æquali ratio respectu omnium constitui, nam cùm ob varias circumstantias non possit ubique servari æqualitas, sufficit generatim determinari aliquid, quod omninò videtur accedere ad justum.

Sequitur secundò, quòd procurandum sit, ut passim per loca hujusmodi Montes erigantur, quia ex ipsis multiplex utilitas Reipublicæ provenit.

Primò, impeditur peccatum usuræ Deo & hominibus maximè detestabile.

Secundò, pecunia remaneret in patria cùm alioquin exportetur: solent enim usurarii esse exteri, qui patriam mutant, & facti divites ad illam redeunt.

Tertiò, cives divites habent locum, ubi securè & fructuosè possint pecuniam suam collocare, emendo scilicet census super Montes fundatos.

Quartò, pauperes in omni eventu ad sua negotia possunt facilè habere pecuniam mutuatam cum modico interesse, solvendo 3. 4. 5. 8. 9. vel 10. in centum, cùm alioquin usurariis multò plus solvere cogerentur.

Quintò, venditis pignoribus, restituitur quod sortem, & detrimenta superat, cùm usurarii totum pretium pignoris, etiamsi multò pluris valeat, sibi retineant.

PETES.

1417 Pauperculi mulierculæ quædam vulgò dictæ *Impegnatrice*, & *Mezzane*, pro suis laboribus ad deferenda pignora apud Montem, & mutuum à Monte ad mutuatarium, accipere solent decem grana pro uncia. Quæritur, an inscio domino possint mutuare de proprio, & sibi retinere grana decem pro uncia, quæ alias mutuatarius expendisset pro Monte? Certum est, non posse retinere omnia grana decem, quia revera cum labores (ut suppono) non adsint, nec alius justus titulus, palliarent usuram, lucrum ex mutuo recipiendo. Tolet. lib. 5. c. 39. At si recipiant minùs, quàm decem grana pro uncia, videtur, quòd possint, quia

tunc

tunc utiliter perriit rem domini, quia alias expendisset decem, atque præsumitur non invitum, sed libere, adeoque reciperet non vi mutui, sed vi voluntatis domini.

Dico tamen non posse, quia pignus apud mulieres clam non esset ita securum, sicut apud Mercatorem; adeoque ratione hujus periculi dominus præsumitur rationabiliter invitus.

10. RATIONE SOCIETATIS CUM TRIBUS CONTRACTIBUS.

1418 Contractus societatis, *est conventio plurimorum contribuentium aliquid ad commune lucrum.* Per ly, *aliquid*, intelligitur pecunia, res fructifera, ut animalia, prata, &c. labor, & industria: ita ut unus, vel plures ponant pecuniam, alius, vel alii laborem, & industriam, vel singuli ponant pecuniam, & industriam.

1419 Tres conditiones requirit societas, ut sit licita. 1. Ut fundetur in negotiatione licita, 2. Ut servetur æqualitas inter socios, scilicet, quod expensæ, etiam pro infirmitate, à socio ob negotia societatis contractæ, damna sine gravi culpa socii facta, & lucrum sint communia, ita ut negotiatione completa, deductis expensis, & damnis sine levi culpa socii factis, & sociali sorte, nempe pecunia domino restituenda, lucrum, quod remanet, dividatur pro rata inter socios, ut sicut se habet sors ad sortem, ita lucrum ad lucrum: potest enim contingere, quòd plus valeat industria, & labor, quàm pecunia, præsertim quando socii, qui ponunt laborem, sunt plures. 3. Ut pecunia sit periculo ponentis, ita ut si pereat casu cum levissima culpa socii, ponenti pereat, quia per contractum societatis non transfertur dominium, sicut in mutuo, sed solum usus fructiferus pecuniæ in ordine ad communem negotiationem, & lucrum, adeo quòd socii non possint pecuniam in societate expositam extrahere ad proprios usus. Ex quo fit, quòd si tradas pecuniam mercatori, ut eam ponat ad cambia, mercaturas, &c. hoc tamen pacto, ut periculum pecuniæ sit mercatoris, sed lucrum dividatur, contractus erit usurarius, quia non societatis, sed mutui. Hæc est natura puri contractus societatis.

1420 In societate tamen fieri potest, ut quis totam sortem servet indemnem, & insuper certum lucrum percipiat, si ad contractum societatis adjungantur alii duo contractus, assecurationis sortis, & assecurationis lucri sperati. Assecuratio, *est conventio, qua quis alterius rei periculum in se suscipit.* Hæc permissa. n. 1307.

1421 Declaratur, & suppono te dedisse Paulo trecentos aureos contractu societatis ad negotiandum, tuamque pecuniam esse æqualis valoris cum industria Pauli. Insuper, quod spes lucri judicio prudentum sit de sexaginta aureis.

In hoc casu ex vi contractus societatis deberetur tibi unà cum sorte triginta aurei, qui sunt dimidium lucri sperati, at quia in te est periculum sortis, facis, ut Paulus illud in se solo suscipiat, tibi assecurando sortem, pro cujus assecuratione, & oneris suscepti compensatione, de tribus partibus lucri sperati ad te pertinentis relinquis unam, nempe decem aureos: & quia adhuc in te remanet periculum, & incertitudo lucri, facis, ut Paulus illud in se suscipiat, pro cujus oneris pretio, ex prædictis tribus partibus relinquis aliam partem, pro te retinendo tertiam certam, nempe lucrum decem aureorum certum, & non plus, quia lucrum incertum non plus valet, quàm tertia pars certa. Ita, proportione servata, discurras in aliis casibus.

Qui tres contractus, sicut sunt liciti celebrati cum tribus personis, ita si celebrentur cum eadem persona, quia nec unio, nec identitas personæ destruit substantiam contractus. Tum quia hi contractus assecurationis sortis, & lucri, magis proprie dici possent venditiones, quia assecurans vendit suam obligationem præstandi alteri rem suam indemnem.

1422 Hos contractus possunt indigentes, ut sustententur, quia tunc lucrum certum reportabunt ex sua pecunia sine periculo sortis, & sine usura, quia non est mutuum; tunc namque mutuum transit in societatem cum tribus contractibus.

P E T E S.

1423 PRimo bona fide celebravit contractum usurarium; an possit exigere lucrum quantum si cognoscerent advertisse, aliam contractum licitum cum eodem, vel cum alio celebrasset?

Resp. posse lucrum tantum exigere, quantum per contractum licitum lucratus esset: quia ex una parte talis mutuans, cum procedat bona fide, præsumitur velle lucrum sine usura, & contrahere omni meliori modo, quo potest, adeoque cum revera adsit justus titulus quærendi per aliquem justum contractum societatis, mutui, &c. celebrare, censetur implicite ipsum voluisse, etiam si sui non cogitet de justo titulo, & contractu illo: ex communi regula, quando actus uno modo non valet, & altero valet, censetur factus eo modo, quo valet. Ex alia parte, adest ex parte mutua-

tar-

tam confessus in duodo licerum, ibi habetur consensus ex parte utriusque contrahentis sufficiens ad justum contractum.

2414 Non potest autem lucrum exigere, si mala fide contractum usurarium celebravit, quia licet ignoraret alium contractum justum quem potuisset inire, celebrans contractum, quem usurarium sciebat, jam expresse contrahere voluit usurario contractu.

De usura, apud Scot. in 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *lit.* M & T. Mastrium, *in Theol. mor. disp.* 5. *qu.* 2. Joan. la Cruz, *pag.* 171. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 9. *tr.* 2. *tom.* 1. *lib.* 8. *tr.* 3. *cap.* 8. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 5. *cap.* 3. Bonac. *tom.* 2. *à pag.* 617. Cardenas *diss.* 23. & 25. Clericatum *cap.* 79. Mendo *ver. Usura.*

CENSUS

2415 E*st jus percipiendi pensionem aliquam annuam, vel menstruam ex re aliena vel sua, & fructifera, super qua fundatur.* Qui censum vendit, dicitur *Censuarius*; qui censum emit, & exigit, dicitur *Censualista.*

2416 Dividitur in reservativum, & consignativum. Reservativus, *est quo quis transfert rem suam in alterum, quoad dominium directum, & utile, servata sibi pensione annua super eadem re.* Ut cum quis dat alteri fundum perdonum cum onere, ut sibi certam pensionem annuam solvat. Liquet in Beneficiis Ecclesiasticis, quæ concedi solent annua pensione reservata.

2417 Consignativus, de quo in præsens est sermo, & Pontifices loquuntur: *Est quo quis alteri vendit jus percipiendi annuam pensionem super rebus suis fructiferis immobilibus, aut mobilibus, vel super persona sua, manente utroque dominio tam directo quàm utili, apud venditorem.*

2418 Hinc dividitur in realem, personalem, & mixtum. Realis est, *qui fundatur super re fructifera, ut domo, prædio, &c.* Personalis est, *qui fundatur in ipsa persona*, quæ se ad pensionem obligat, non ut persona, sed ut fructifera est, quatenus suo labore & industria est utilis, & potest aliquid acquirere, unde pensio duci possit. Mixtus est, *qui immediatè super re, & persona fundatur*; ita ut, si res pereat, maneat obligata persona ad censum solvendum; ad differentiam census realis, in quo, pereunte re, perit etiam census.

2419 Item census alius est redimibilis, alius irredimibilis, & utrique realis, realis, alius perpetuus, alius temporaneus, & hic alius vitalitius, scilicet durante vita, alius ad tot determinatos annos, decem, v. g. viginti, &c.

2420 Ad censum jure naturæ requiruntur mutuus contrahentium consensus, & justum pretium, attenta conditione rei, in qua census fundatur, quantitate pensionis, & temporis, ad quod emitur, & aliis circumstantiis, ex quibus judicio prudentum crescat, aut decrescat valor juris ad pensionem: v. n. 2443.

2421 Jure autem Canonico, præsertim S. Pii V. in Bulla *Cum onus Apostolicæ*, anno 1569. plures conditiones requiruntur, quarum præcipuæ, sine quibus contractus etiam in foro conscientiæ est irritus, sunt.

2422 Prima, & principalior, ut census non fundetur, nisi super re immobili, & fructifera: hujusmodi sunt domus, prædia, vectigalia, & alii redditus fundati supra Civitatem, oppidum, pascua, piscationes; item officia perpetua fructifera, hæc, inquam, habentur pro immobilibus, adeoque super illa potest constitui census. Hinc prohibitus est census personalis, aut supra animalia, quæ sunt mobilia; persona namque humana est mobilis, de quo Job. 7. dicitur *ventus est vita mea.*

2423 2. Ut pereunte sine culpa censuarii re in totum, aut in partem, ita ut non producat fructus sufficientes, nisi ad partem pensionis, census etiam in totum, aut in partem pereat. Quod spectat ad nomen contractum census: v. n. 2425.

2424 3. Ut non fiat pactum restringens libertatem censuarii ad alienandam rem, nec pactum aliquid solvendi censualistæ pro facultate vendendi, quam sibi reservaverint, nisi ratione laudemii.

2425 *Laudemium*, est certum pretium à novo emphyteuta solvendum in recognitionem dominii proprietatis, quod habet dominus directus fundi, solvitur (ubi talis consuetudo adest) in alienatione voluntaria, v. gr. venditione rei ad emphyteusim concessæ ab emphyteuta facta. Pretium laudemii ex jure est quinquagesima pars rei, ex consuetudine solet esse vigesima, aut decima, juxta varias regiones; unde attendi debet consuetudo. Non solvitur in alienatione necessaria, ut quando in re emphyteutica succedit hæres. Quando Pater aliud non habens, eam dat in dotem filiæ, quando res emphyteutica redit ad primum emphyteutam, nec quando plures, qui eam habent inter se dividunt. In alienatione autem census non est solvendum laudemium. Census enim ab emphyteusi differt, quia in em-

phy-

physicum residet apud dominum solum dominium directum, ac proprietatis, & transfertur dominium utile, seu usufructuarium; in censu verò residet apud dominum utrumque dominium, & solùm transfertur in censualistam pars juris ad fructus, nempè ad certam pensionem exigendam ex dominio nihil ipsius domini, *v. n.* 1379.

1436 Censuarius autem rem vendere volens, monere debet censualistam, si rem ipse emere velit eodem pretio, quia est praeferendus; quo recusante, potest liberè alteri vendere, cum onere ejusdem census solvendi; sed tenetur ex natura census curare, ut venditio fiat personae, à qua census sit aequè solvendus: nam si census, sit in periculo, ne solvatur, fit injuria censualistae, seu emptori.

1437 6. Ut census sit redimibilis ex parte censuarii, irredimibilis verò ex parte censualistae. Potest censuarius pensionem redimere eodem reddito pretio capitali, monendo censualistam ante duos menses; at censualista non potest invito censuario repetere pretium capitale.

De censu utrinque redimibili, an sit licitus in foro conscientiae, fusè agit Vercellius *tr.* 3. *à q.* 11 *ad* 14.

1438 7. Ut pensiones solvendae, aut decursae non solutae, non possint poni in sortem, seu pretium capitale; imò ut ex nulla causa temporis, v. g. &c. possit augeri census semel constitutus.

1439 8. Ut non fiat pactum, ut censuarius, non solvendo censum, teneatur solvere lucrum cessans, expensas, interesse, aut ut res cadat in commissum. Per hoc autem prohibentur pacta, & poenae, quae apponi solent in aliis contractibus; at non prohibetur, quin emptor possit à venditore exigere fidejussiones, & pignora tam pro pensione, quàm pro evictione, videlicet pro periculo, quod subit emptor, ne ob aliquod jus alterius evincatur, hoc est, auferatur ab ipso jus ad fructus praedii, quod emerat, nam jure naturae quilibet habet jus ad rem suam, quantùm potest securitate, tractandam, *v. n.* 1460.

1440 Caeterum Nicolaus V. in Const. incip. *Solicitudo Pastoralis*, edita die 30. Septembris 1452, concessit Regno Siciliae, ut in creatione census apponi possint quaecumque pacta; hinc apponitur pactum, ut in casu negatae solutionis census, vendatur praedium ad discursum, & inde fit adjudicatio, de qua plura, & fusè egi, omninò recolenda, *in tr.* 1 *à n.* 138.

1441 Quantum ad conditiones à S. Pio V. requisitas in creatione census, Tamb. *com. n. lib. 9. tr. 1. de emptione*, ait, Bullam S. Pii solum obligare in terris Summi Pontificis, & ubi fuerit fortè promulgata, & recepta; minimè in Gallia, Germania, Belgio, & in Regno Siciliae, ubi non fuit promulgata, nec usu recepta. Insuper ejus prohibitionem fundari in praesumptione fraudis, & usurae, ideòque, si hae reverâ non sint, contractum in foro conscientiae esse licitum, si caetera adsint; Judices verò in foro fori judicare debere secundùm jus Pontificium.

Unde concludit, censum personalem esse licitum, & justum, quia aequivalet censui reali: *Nam (ait ille) contractus hic est emptio fructuum, seu lucri, quod homo sua opera acquirere potest: sicut ergo omnes concedimus, censum realem esse licitum, quia per illum emitur jus ad percipiendos fructus agri, domus, piscinae, &c. ita concedere debemus, esse licitum, emere jus ad fructus, quos homo sua arte, & opera facere potest.* Hac ratione licitè persona venditur, aut locatur, ut liquet de servis, & famulis. Fusè Vercellius *n.* 2437. *ut.*

PROPRIUM JUDICIUM, ET PRAXIS.

1442 UT autem census personalis, praecisò jure Pontificio, sit jure naturae justus, attendi debet in primis, an persona, à qua emitur census, sit reverà fructifera, & sufficiens ad sustinenda onera census. Audio namque (si est verum, quod quamplures mulieres mihi retulerunt) Contestarios quosdam indiscriminatim videre censum personalem concedere, & re examinata reperio, eas pecuniam ad censum dare mulierculis pauperibus, quarum labor & industria vix est sufficiens ad miserrimè sustentandam propriam vitam, quàm ad sustinenda onera census.

Contractum census expositum, etiam jure Pontificio secluso, esse jure naturae injustum, illicitum, & palliatam usuram, clarè ostendo. Census realis fundatus super re immobili non fructifera, aut si fructifera, insufficiente tamen ad sustinenda onera illius census, vel quia reperitur gravata aliis censibus, vel ex alio capite, est injustus, illicitus, & irritus jure naturae; igitur à fortiori talis erit census personalis fundatus super persona non fructifera, seu insufficiente ad sustinenda onera census, eo magis, cùm dicatur aequivalere censui reali, hinc si rem attentè consideres, mecum reperies, talem venditum, etiam solo jure naturae inspecto, lu-

etium reparare, non ex vi veri census, sed veri mutui; non ex jure alterius ad fructus, quem emerit, sed ex pecunia, quam illi tradiderit, & sic usuram, ficto censu facto, palliare. Dic quaeso, quod jus ad fructus ille emit, aut quos fructus sperat ex sterili? *v. n.* 1431

Ex usu praxi hodierna usuram vitè à Summis Pontificibus, praesertim à S. Pio V. in censu personali praesumptam, & Pontificiae prohibitionis justitiam.

Non desiciunt probi Confessariis ex jam recensitis capitis, quibus possunt facillimè viduas, aliasque honestas mulieres absque usurae periculo juvare.

QUANTITAS PENSIONIS IN CENSU

1443 CONstituitur attenta circumstantia: *de n.* 1430. Solet esse quinque, septem, aut octo pro centum, juxta varias locorum consuetudines, quae sunt attendendae. Nicolaus V *cit. in n.* 1400. concessit Regno Siciliae, ut esse possit decem pro centum, seu unum pro decem, at non plus.

1444 Philippus verò II. pro Regno Siciliae restrinxit taxam ad quinque pro centum cum clausula irritante, ut in *tom.* 2. *Pragm. Reg. Sic. tit.* 40 *pragm.* 5. *de censib.* *Ordiniamo e comandiamo che da qua innanzi non si possa in detto Regno de Sicilia comprare, constituire, nè fondare di nuovo rendite nessune de soggiogatione, o censi redimibili, nè redimere à meno prezzo de [illegible] il meglioramento, che è il beneficio de cinque per cento e che si convengano di rendere, o censi, che d'altro modo si facessero, siano nulli, e di nessun valore, & effetto, e non si possa per virtù de quelli domandare, nè [illegible] in giudizio, nè fuora, per che è [illegible] e rispetto.*

At in Regno Siciliae observatur plures census fundari, & subjugationes fieri, ac permitti ad septem pro centum: *v. tom.* 2. *n.* 109.

1445 In censu temporali potest exigi major quantitas, quàm in perpetuo, quia jus perpetuum ad fructus rei, cùm pariat majores fructus, quàm temporaneum, est majoris pretii & valoris, & ideo carius emitur illo.

Mastrius *in theol. mor. disp.* 5. *q.* 3. *n.* 91. Joan. la Cruz, *pag.* 180. Bonac. *to.* 1. *pag.* 641. Tamb. *to.* 2. *l.* 9. *tr.* 2. Busemb. *l.* 3. *tr.* 5. *cap.* 3. *dub.* 9. Clericatus *cap.* 93. Mendo.

CAMBIUM

1446 E*st commutatio pecuniae pro pecunia*: Commutatio pecuniae pro re, dicitur *Emptio*. Commutatio rei pro alia re diversa ratione, v. g. frumenti pro oleo, dicitur propriè *Permutatio*. Commutatio verò pecuniae pro pecunia, *Cambium*. Qui dat ad cambium, ut lucretur, dicitur *Campsor*. Qui recipit ad cambium, & dat lucrum, *Campsarius*.

1447 Cambium est duplex, reale; *Quo pecunia realiter cum alia pecunia commutatur*. Et siccum, de quo infrà. *Reale*, est duplex, minutum, seu manuale; & locale, seu per literas.

1448 Cambium minutum est: *Quo pecunia minor praesens cum majori praesenti commutatur, vel è converso*, ut cum commutatur moneta argentea cum aurea, parva & currens cum aliqua & non currente, nova cum vetere. Est licitum, si sit reale, imò est necessarium Reipublicae, homines enim saepè indigent commutare pecuniam magnam cum minuta pro usu commodo ad res vulgares ac necessarias emendas: & saepè indigent commutare minutam cum magna pro majori facilitate ad eam aliò transportandam, aut recondendam.

Hinc potest ex cambio licitè percipi moderatum lucrum, tam à campsario publico ex officio, quàm à privato, ob laborem, & obsequium, quod praestant ad cambiendum, ad pecuniam numerandam, ad quaerendam, & tenendas pecunias diversi generis ad commoditatem commutantium paratas, &c.

Minus tamen exigere debet privatus, quàm publicus; quia pro hoc currunt plures alii tituli, praesertim, quia hic est obligatus Reipublicae ad mutandum, & inde non valet, ut posset, suas pecunias ad negotiationem applicare. Uterque debet minus exigere, quàm ex cambio locali, quia in minuto non habetur transportatio virtualis pecuniae, sed pura commutatio manualis.

1449 Cambium locale, seu per litteras est, *quo commutatur pecunia praesens cum absente*: *vel est, quo Campsor dat hic pecuniam Campsario, ut eam recipiat alibi cum certo lucro: vel quo Campsarius dat hic pecuniam Campsori, ut eam recipiat alibi cum lucro Campsoris*. Exemplum utriusque. 1 Petrus indigens pecunia Panormi, eam petit à Campsore Panormi, ut ipse Campsor illam per suos correspondentes recipiat Romae, ubi Campsarium habet. 2. Campsarius Panormi existens indigens pecunia Romae, suam pecuniam consignat Campsori Panormi, ut eam à Campso-

ris

ab correspondentibus recipiat Romæ. Utrumque cambium fit ad petitionem, & in gratiam, ac commodum Campsoris.

Potest inde à Campsore licitè exigi justum lucrum, juxta æstimationem expertorum, & consuetudinem in qua re magis experti sunt ipsi Campsores. In cambio locali plures habentur justi tituli pro lucro, nempe labor, & expensæ in detinendo telonium & famulos ad cambiandum paratos, in conservandis correspondentibus in locis, aut nundinis, assecuratio pecuniæ Campsarii, quæ si transportari deberet, Campsarius expensas pateretur, atque pericula, item transportatio virtualis pecuniæ quæ fit per litteras, & correspondentes de uno in alium locum in commodum Campsarii petentis.

Campsor autem privatus, debet minus lucrum exigere, quàm publicus, ob minores titulos. Uterque debet minus recipere, quàm in transportatione reali. Denique uterque debet magis, vel minus lucrum reportare, attenta majori, vel minori distantia locorum. Potest tamen ultra lucrum cambii, plus exigere juxta valorem internæ monetæ, si pecunia Campsoris sit majoris valoris intrinseci, quàm moneta Campsarii, & è converso compensare tenetur, & remittere æquivalens, si moneta Campsarii sit majoris valoris intrinseci.

1410 *Quando uterque cambiantium reportat ex cambio æquale commodum, is, qui pecuniam ab altero petiit ab illo lucrum cambii recipere v. g. Ego egeo pecuniis hic Panormi, sed habeo Romæ, tu habes Panormi, sed eges ea Romæ: si tu me præveniens, petendo à me cambium Romam, possum à te petentem ad cambium recipere, & lucrum cambii reportare, quia vere laboravimus in rem pretium pretio æstimabile, & labore in mittendo, periculis, & expensis transmittendi pecuniam, quod non est minùs pretio æstimabile, quidem si pecuniis non indigerem.* Ita ferè Bonac. tom. 3. *disp. 3. q. 4. punct. un. n. 21. de cambio.*

1411 Cambium siccum est, *quando fingitur futurum faciendi illud, sed revera fit in eodem loco.* Exemplum. Campsor dat Campsario Panormi centum aureos à Campsario solvendos Romæ, simulatis litteris Romam, sed vel sunt fictæ, vel non mittuntur, vel si mittuntur, nihil operantur, eo quòd Campsarius non habet ibi, aut promittit pecuniam Romæ, totum id scit Campsor, hinc veniente tempore solutionis faciendæ, Campsarius solvit Campsori Panormi cambium cum lucro, nempè centum, & quinque aureos. Dicitur cambium siccum, hoc est, ut illum habens humorem, quia caret justo titulo fructificandi: sed est mutuum palliatum, & usura, quoniam lucrum reportatur ex pecunia præsenti tradita cum pecunia præsenti, & dilatione temporis. Idem contingit, si Campsor recipiat ad cambium Panormi pecuniam solvendam Romæ, aut ad nundinas, vulgò alla fiera, sed præfixo tempore eam solvat Campsario Panormi, eò quia non habet pecuniam, aut correspondentes Romæ, seu in nundinis.

1412 Cambium per litteras cum recambio, si sit reale, est licitum cum lucro. Habetur, quando, v. g. fit cambium Panormi Romam, & verè fictè Romam mittuntur, ibique suum sortiuntur effectum, deinde Romæ fit recambium Panormum, & pariter aliæ verè litteræ mittuntur, quibus pecunia Panormum recambitur.

Mastrius *in theol. mor. disput.* 5. *q.* 3. *num.* 116. Joan. la Crux, *pag.* 191. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 603. Tamb. *tom.* 4. *lib.* 9. *tr.* 3. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 5. *c.* 3. *dub.* 10. Clericatus *c.* 53. Mendo.

EMPTIO, ET VENDITIO

1413 E*st contractus consistens emptione mercis pro pretio, & pretio pro merce.* Uterque contractus mercis traditione completur, & utriusque justitia in æquali valore mercis, & pretii consistit. Unde substantialia venditionis sunt tria, *consensus, pretium, & merx.*

Vendi potest omnis res pretio æstimabilis, quæ est sub vendentis dominio. Hinc res spiritualis supernaturalis vendi non potest, quia non est pretio æstimabilis.

1414 Res vendita, si perest, aut fiat deterior post traditionem, perit, aut fit deterior emptori; quia domino perit. Si verò ante traditionem, tunc, si res empta sit determinata in individuo, v. g. hæc domus, hic modius frumenti, hæc ovis, &c. perit emptori, cujus fructificat, nisi perierit culpa venditoris, aut nisi aliter conventum fuerit. Si autem sit indeterminata in individuo, v. g. si emas decem oves ex grege, decem modios tritici ex granario; vel si emas rem determinatam in corpore, indeterminatam quoad mensuram, v. g. unum modium tritici ex hac massa, tunc ante traditionem, vel mensurationem, perit venditori: ita est dispositum ex jure ad l. detrimendas leges. Cæterum jure gentium dominium acquiritur, statim ac habetur utriusque contrahentis consensus absolutus. Hinc in Ecclesiis, & locis piis, dominium acquiritur ante traditionem.

1415 Si res eadem sit vendita pluribus, est ejus, cui est tradita, si pretium solverit, si [illegible]

si nulli sit tradita, ei tenetur, qui prius emit; alter vero habet actionem in venditorem.

Emens nomine proprio, sed ex pecunia aliena, tenetur restituere pecuniam, sed tamen sibi rem emptam, nisi sit empta ex pecunia Ecclesiae, pupilli, aut minoris à tutore, vel curatore, ex pecunia militis, vel nisi sit empta ab uxore, aut marito, ex pecunia sibi ab altero eorum donata. Ita ex jure, Benedict. hic.

1616 Fructus pendentes venditionis tempore, sive maturi sint, sive non, ad emptorem spectant, nisi aliter conventum fuerit, quia sunt pars rei emptae.

1617 Res aliena vendi potest, si ignoretur esse aliena. Res furtiva ab emptore bona fide praescribi non potest, nisi spatio extraordinario triginta annorum, Benedict. ex Abb. in cap. [illegible], *de praescr.* n. [illegible].

1618 Venditor tenetur sub onere peccati mortalis, & restitutionis damni, praemonere de notabili vitio rei emptorem illud ignorantem, v.g. si equus sit furiosus, defectuosus, si domus sit ruinosa, si pannus adulter, &c. Non tenetur illud manifestare, si vitium est manifestum, nempe si equus est claudus, caecus: tenetur autem diminuere pretium [illegible].

1619 Peccat graviter emens vili pretio rem pretiosam, v.g. gemmam à rustico valoris ignaro, tenetur ad restitutionem gemmae, aut majoris pretii, quia rusticus non vendit voluntarie, cum valorem ignoret. n. [illegible].

1620 Item venditor tenetur monere emptorem de evictione, si adsit periculum: *Evictio est rei propriae ab altero possessae recuperatio.* n. [illegible].

1621 Pretium rei est duplex, legitimum: *Quod est à lege, vel Principe definitum,* & naturale: *Quod ex prudenti hominum aestimatione constituitur.* Pretium legitimum consistit in indivisibili, naturale vero habet latitudinem, dividitur enim in *summum, medium, & infimum.* Intra latitudinem hujus triplicis pretii emens aut vendens, justo pretio, emit, aut vendit. Haec latitudo inter tria pretia [illegible] fieri potest usque ad quintam, aut sextam pro communi, sed prudentis arbitrio debet praesse.

1622 Crescit pretium: 1. ex penuria mercium. 2. ex abundantia pecuniae. 3. ex multitudine emptorum; hinc licet externa carius vendere, quia augetur copia emptorum. 4. ex parte expensarum, quae fiunt in comparando, & conservando merces, & maxime si interveniat lucrum cessans, damnum emergens, aut periculum incommodum emergentium.

1623 E contra decrescit pretium: 1. ex abundantia mercium. 2. ex inopia pecuniae. 3. ex raritate emptorum. Item crescit, & decrescit pretium ex modo vendendi: hinc saepe carius res venditur ad minutum, & vilius emitur simul, & in magna quantitate; quia sic emptor facit venditorem ad alias minutim emendas expeditum, cum ipse liberat cura, & periculo servandi, & retinendi.

Item plures res venduntur in auctione, sed vilius emuntur à venditore quaerente per vicos emptores, seu à sponte offerente: nam merces *ultroneae vilescunt* pro tertia parte per Card. atque ad dimidium per alios: quod secundum est [illegible].

1624 Ille, cui datum est aliud vendendum determinato pretio, v.g. medio, aut infimo, & vendit supremo, probabile putat [illegible] quod possit retinere excessum, quia sua industria acquisivit. Monemus, si sit traditum ad vendendum pretio indeterminato, melius quo potest, tunc [illegible] cedit domino.

Ubertim, si mercator vendat famulo, aut alteri personae mediae emptum pro domino pretium, v.g. aut aliam rem minoris pretii consueto, idque faciat in gratiam ipsius famuli favoris &c. ut sic eum ad suam officinam alliciat, potest famulus excessum illum pro se retinere quia illi est liberaliter à mercatore donatum. Famulus autem has debet observare conditiones: 1. ut mercator revera non illi minoris, sed majore pretio se non consuetus vendere, aliquem famulo donare de suo. 2. ut famulus rem tradat domino pretio consueto. 3. ut fecerit diligentiam ordinariam, ut sit illum, qui minori pretio sit consuetus illam vendere. Quod si minorem emit ob diligentiam extraordinariam, v.g. quia [illegible], tunc pro se retinere potest excessum. Tamb. [illegible] qui non tenetur ad diligentiam extraordinariam.

1625 Peccat mortaliter, qui tempore caristiae emit frumentum, & vinum, in tam excessiva quantitate, quae caristiam causet, ut sic carius vendat.

1626 Licitum est rem vendere pretio currente, quamvis venditor sciat pretium mercis esse intra breve tempus decrescendum, quia pretium tunc currens est simpliciter justum, seclusis tamen mendaciis, dolo, aut fraude, quibus emptor alliciatur.

1627 Quando circa mercem contingunt pretia, nempe legale, & naturale, diversa, non potest excipi legale, si est magnum, quia pretium legale est taxatum à Principe in gratiam

emp-

[illegible] [illegible] [illegible] dùm prudentum [illegible] [illegible]. Et [illegible] si pretium legale [illegible] est sex [illegible] pro modio, naturale verò quinque, [illegible] possunt [illegible].

1468 Si pretium legale est notabiliter [illegible], est [illegible]. Si tempore [illegible] frumentum, v. g. erat taxatum pretio [illegible], v. g. quinque [illegible], & postea ex pluvia defectu, aut ex alia causa supervenit magna sterilitas, tunc standum est pretio naturali prudenter ab expertis imposito, quia Princeps non potest taxare pretium ad [illegible] placitum, sed attenta prudenter [illegible] [illegible], ex quibus rerum pretia crescunt, & decrescunt; nam pretium debet commensurari mercì, ut sit justum: unde pretium legis tunc, si non mutetur, [illegible] esse injustum, & nullam obligationem parieus in conscientia. Quòd si Princeps [illegible] [illegible], & [illegible] penuria, pretium augeat, tunc omninò standum est pretio [illegible], ne in tyrannidem vertatur mercatorum aviditas.

1469 Licitè possunt minoris emi, pecunia anticipata credita, sive matura, sive [illegible], si sint periculosa, litigiosa, dubia, [illegible] [illegible] exactionis, & [illegible] [illegible], pro [illegible] periculi, dubii, &c. aestimatione [illegible]. [illegible] obstat, quòd emptor facilè credita recuperet, ob amicitiam, quam habet cum Principe: quia amicitia [illegible] non debet illi nocere, unde lucrum cedat [illegible] industriae.

1470 Difficultas est, si credita sint secura, ac facillima, & nullum adsit damnum lucri [illegible], damni, expensarum, &c. Affirmat Tamb. posse licitè minoris emi, quia minùs valet jus rei, quam res. Eadem ratione [illegible], posse ipsum debitorem anticipata pecunia minoris extinguere suum debitum [illegible].

Dico, non licere, sed esse usuram, quia [illegible] [illegible] pecunia minor pro exigenda majori, [illegible] decem pro exigendis, v. g. quindecim [illegible] pro sola temporis dilatione. Tum quia pecunia numerata non est pretiosior numeranda [illegible].

1471 Multo magis non licet debitori minoris extinguere sua debita matura, quia tenetur ex justitia ea statim & complete solvere. Item ipse debitor non potest minoris extinguere debita, ex hoc capite, quòd sint difficilia, si ipse est difficultatum causa: alioquin reportaret lucrum ex culpa, & ex impedimento, quod ipse tenetur tollere.

1472 Denique non possunt qui vendere credi[illegible], quod certò sciunt non esse solvendum, quia nullius est pretii, & [illegible] intrinsecè.

1473 Petes: An rei [illegible] [illegible] [illegible] possit aliquid, tanquam sint aequalis valoris vendi [illegible], & vendi pretio taxato? Non est difficultas de mixtione materiae connaturalis, qualis in frumento est mixtio aliquorum seminum, quae in area cum frumento nasci solent: ut in aliquibus locis est mixtio aquae vino, quae fieri solet, quando vinum fit, & quae ad vini perfectionem requiritur, sed de mixtione materiae peregrinae, quae fit ex industria.

1474 Absolutè affirmant licere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] cum aliis, afferentes, licitum esse generoso vino aquam, & electo tritico hordeum miscere, & pretio taxato vendi, aut communi, si [illegible] fiat cum cautela, sine nocumento [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bonacina [illegible] de vino, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non potest pati [illegible] pretium ab [illegible] [illegible] [illegible] in tali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tradere aequivalentes pretio.

1475 Tamb. [illegible] [illegible] [illegible] concedit licitè [illegible], negat [illegible] aquam vino [illegible] frumento [illegible] [illegible], &c. [illegible] [illegible] segregari [illegible]. Non sic aquam vino, quae [illegible], licet evadat [illegible] cum vino conversa, evadit tamen deterioris virtutis, nam est [illegible] ad [illegible] medicamina, & plures effectus, ad quos homines vino puro uti solent. Adde, hujusmodi miscentes aquam vino rigorosè puniri. Concedit autem Tamb. vino generoso posse aliud vinum debile, sed purum, misceri, ut sic fiat aequale communi vino.

1476 Prima opinio affirmativa non est [illegible], quia [illegible] venditorum cupiditati, aperit viam ad furta. Tum quia generositas vini compensatur multitudine emptorum.

1477 Panormi taxari solent quolibet anno mense Novembris duo pretia legitima, unum majus pro vino de vero Panormi, vulgò dicto [illegible], aliud minus pro vino alterius

lucentum, vulgò dicto di Partinico: & justè, quia vinum de vico Panormi est majoris valoris intrinseci, tam quoad generositatem, quàm quoad sanitatem, cæterasque conditiones. Non sic est vinum, quod à posterioribus venditoribus vendi solet, quia aliud desumunt ex Sala Parthenici, & aliis vicis extra Panormum, vinum longè deterioris conditionis generantibus. Hinc fit, quòd licet pretium pro posteriori vino taxatum sit minus, non possint venditores sine culpa mortali, & onere restitutionis, illud vendere aqua mixtum.

EXPENDUNTUR CASUS PRACTICI.

CONTRACTUS EMPTIONIS AD METAM.

2478 IN Sicilia frequens est, quòd quis anticipata pecunia, v.g. mense Januarii frumentum mense Julii consignandum emit, pretio, quo valebit juxta metam suo tempore à publico magistratu communitatis post collectionem prudenter figendam, ea lege, ut qui supplere debebit, suppleat. Hic contractus est licitus, quia est vera emptio. Usurarius esset, si ea pecuniam, v.g. massario dedisset, non titulo emptionis, sed titulo mutui, seu præstiti, cum onere, ut massarius teneatur tempore messis eam solvere in frumento, quia mutuum pecuniæ exposcit, ut solvatur pecunia, & ea obligatio ad frumentum; liquet ex definitione mutui. n. 2371.

Massarius est, qui è suis segetibus fructum, v.g. frumentum, vinum, &c. collectum expectat.

MASSARIUS

2479 HYemis tempore indiget pecunia ad colendos agros, ideò anticipatò vendit merces suo tempore colligendas, & eodem tempore consignandas.

QUÆRES I.

2480 *An mercator in hoc casu licitè emere possit à massario frumentum pretio anticipato, & determinare, independenter à meta?*

REsp. posse, si nulla sit fraus, quia est verus contractus emptionis, & venditionis, de cujus substantia non est, quòd actu pretium solvatur, & quòd actu res consignetur, sed quòd emptor sit obligatus determinato tempore solvere, & venditor determinato tempore rem consignare. Nec obstat in Sicilia pragm. ad oppositum, quia est edita ob præsumptionem fraudum, & usurarum; unde non obligat pro foro interno, sed externo. Potest igitur mercator tempore hyemis determinato pretio emere frumentum colligendum, & consignandum tempore æstatis; idem dic de aliis fructibus. *Diana p. 3. tr. 5. res. 115. Tamb.*

2481 Triplex pretium excogitari potest. 1. Quod currit nunc, quando fit contractus. 2. Quod curret tunc, quando fiet collectio, & consignatio. 3. Tale, quod ab ipsis contrahentibus nunc, quando fit contractus, determinatur, independenter ab eo, quod currit nunc, aut curret tunc.

2482 Primum pretium in casu frumenti, & similium, non est in mentem revocandum, cum sit in evidens damnum emptoris: tempore namque hyemis, quando fit contractus, frumentum solet carius esse, quam tempore æstatis, quando fit collectio, adeòque non potest præsumi, quòd mercator velit à massario frumentum emere carius, quàm valet tempore traditionis.

Dixi, *in casu frumenti, & similium*, quia in casu rei, quæ est plus valitura tempore traditionis, determinare pretium, quod currit, quando fit contractus, est usura; quia justum pretium est illud, quod res valet tempore traditionis, unde si equum valiturum post annum centum & decem, emat centum, quantum valet, quando fit contractus, idem est, ac si nunc det centum, recepturus post annum centum & decem ratione temporis, & anticipatæ solutionis, quod est usura. Si verò adsit lucrum cessans, damnum emergens, vel periculum non habendi rem emptam, aut similem, &c. tunc utique poterit aliquid proportionatum ultra accipi.

Primum ergo pretium in rebus, quæ plus valent tempore traditionis, est injustum, nisi adsit lucrum cessans, &c. in rebus verò, quæ plus valent tempore contractus, quàm traditionis, ut in casu frumenti, & similium, non est prudenter præsumendum.

2483 Secundum pretium est justum, quia justum pretium est illud, quo res valent tempore traditionis.

2484 Tertium pretium independenter à lucro cessante, & periculo, est justum, si determinetur pretium illud, quo frumentum, aut res tempore consignationis probabiliter creditur valitura. Imò quando probabilem futuri pretii non potest haberi, consultius potest determinari pretium, non ad merum ementis voluntatem, sed alterius experti arbitrio, tunc namque par est in emente & vendente periculum, ut in ludo fortunæ.

2485 Potest mercator præter contractum licitè accipere à massario pignus, quia quilibet habet jus negotiandi circa rem suam majori cautione, qua potest.

Aug-

1486 Augmentum, quod frumentum facere solet in horreo à die collectionis usque ad diem consignationis, in contractu præfixum, est massarii, postea verò mercatoris; quia dominium aliud transfertur per traditionem rei, unde mercator fit frumenti dominus, quando ipsi frumentum traditur, esto meta fiat postea. In Sicilia frumentum præsigi solet consignandum die 15 Augusti, meta verò imponi solet postea mense Octobris post diem D. Francisci; in pluribus verò locis imponi solet post diem 15 Augusti.

Q U Æ R E S II.

1487 *An qui massarius non est, possit inire contractum ad metam cum mercatore, vel etiam, qui mercator non est?*

RESP. qui massarius non est, & licet segete careat, certò tamen sperat frumentum per emptionem, aut alia via habere; licitè potest hunc inire contractum, etiam cum eo, qui mercator non est; quia quilibet habet jus vendendi id, quod certò sperat se habiturum, pariter & emendi id, quod prudenter speratur. Ille verò, qui nulla via potest frumentum habere, non potest hunc contractum inire sine peccato, & perjurio, quia simulat vendere, cum revera nil vendat. Nec mercator id sciens potest lucrum metæ accipere, aliàs committeret usuram ob mutuum palliatum, vel furtum: v. n. 1495.

Q U Æ R E S III.

1488 *An liceat mense Januarii vendere, & consignare frumentum massariæ ad pretium mensis Maji, quo tempore ob distantiam à proxima messe, major est frumenti penuria, & inde majus pretium?*

VIdetur, quod non, quia justum pretium est, quod currit, quando res vendita consignatur.

Resp. licere, si verè frumentum erat conservaturus, & venditurus mense Maji, & in gratiam Massarii id sciente, vendat mense Januarii, ratio est, quia verè cessat lucrum. 1. Quia illud mercator erat venditurus mense Maji, quando pretium erat futurum majus. 2. Quia frumentum intra illud tempus crevisset in horreo mercatoris: unde incrementum deductis expensis, potest peti solvendum. Hinc patet solutio ad rationem in oppositum, quia frumentum mense Januarii venditum, & consignatum, non est purum frumentum mensis Januarii, sed frumentum Januarii conservandum, & vendendum mense Maji; unde mense Januarii valet pretio mensis Maji. Si verò non erat conservaturus, usuram committit; quia lucrum reportat ex dilatione temporis.

1489 Ex variis autem pretiis in variis diebus mensis Maji, non licet mercatori exigere supremum, sed illud, quod curret majori parte mensis Maji, quia illud cessat, nam eo pretio erat probabiliter venditurus, quod communiter currit. Quod si currat pretium legitimum, tunc illud solùm exigere potest, quod taxatur, non vulgare. At si tanta sit pretii varietas, ut designari non possit pretium majoris partis mensis, non potes petere supremum, quia non es certus te supremo pretio vendituru; nec debes infimum, quia fortè potuisses majori vendere, debes igitur petere medium, quia sic attenditur ementis, & vendentis ratio.

Potest tamen fieri conventio, & pactum de certo pretio, quod prudenter tunc curret, illud mense Januarii determinando, quia si nulla fit fraus, par est utriusque periculum; unde hujusmodi venditioni & emptioni accedit ratio justi ludi: ut in n. 1484.

Q U Æ R E S IV.

1490 *An possit mercator tempore hiemis dare frumentum cum pacto, ut solvatur pretio currente tempore æstatis, si tunc plus valebit, quàm nunc, & si valebit minùs, sol vatur pretio currenti nunc?*

REsp. esse usurarium contractum, quia non est par utriusque conditio; potest autem absolutè vendere pretio currente tempore hiemis, quando fit traditio, ut constat, prælata clausula non apposita; nam si mercator potest vendere frumentum tempore hiemis pretio tunc currente, & solutione actuali, à fortiori solutione dilata, quia dilatio solutionis est in beneficium emptoris.

Q U Æ R E S V.

1491 *Mercator mense Decembris dat pecuniam massario, cum pacto, ut mense Augusti consignet tantum frumentum taxatione una uncia minùs pretio justo mensis Augusti currente, aut per metam taxando. An contractus sit licitus?*

REsp. esse usurarium, & mutuum palliatum, nisi adsit lucrum cessans, periculum, aut alius justus titulus ex recensitis, quia mercator reportat lucrum certum ex pecunia anticipatò tradita; tum quia emptio extra limites justi pretii est injusta. Licitum est, si fit emptio frumenti consignandi mense Augusti, pretio tunc infimo.

1492 Hinc usurarius est contractus, quo quis dat pecuniam alteri pro tanto tritico, aut alia re proprio tempore consignanda, quantum tantum minùs pretio, quod tunc curret, nisi adsit aliquis justus titu-

lus ex dictis, aut sit intra lineam infimi pretii.

QUÆRES VI.
AN CONTRACTUS A GODERE,

2493 *Quo Petrus dat tibi pecuniam, v. g. centum aureos, tu vero das illi domum, cum pacto, ut quousque fruatur dicta domo, donec ei reddas pecuniam, possit licitari per contractum venditionis & pacto retrovenditionis, quatenus videlicet tu vendas domum Petro centum aureis, cum pacto, ut post decem annos Petrus eadem pretio tibi revendat domum?*

Videtur, quòd sic: quia in contractu emphyteutico tu potes dare domum Petro, & percipere annuum censum, & tamen Petrus post decem annos tenetur tibi reddere domum, ita & ibi.

Resp. non posse, juxta dicta n. 2389. quia in contractu venditionis transfertur dominium directum, ita ut completa emptione, & venditione, res si pereat, perest emptori, & in casu periret Petro, non sic in contractu a godere; hinc erit venditio palliata, & contractus mohatra.

2494 Non tenet paritas contractus emphyteutici, quia in hoc venditur, seu traditur ad tempus dominium utile, seu usufructus ex re fructifera, nempe ex domo, cujus dominium directum residet penes proprietarium. Tum quia contractus emphyteuticus fit suprà rem immobilem, & fructiferam; pecunia vero, nec est immobilis, nec fructifera. v. à n. 906. & n. 2389.

CAPUT VII.

2495 *An contractus inter mulierculas currere solitus, quo pecuniam dant* (vulgò ad uso di fil di tela, di sargetta, &c.) *sit licitus?*

Contractus sic efformatur: Dat mulier una alteri tarenos septem, quod est verum pretium, quo à mercatoribus vendi solet ulna sargettæ; ipsa tamen mulier ulnam unam sargettæ, quæ tarenos septem valet, vendit tarenis duodecim, ea lege, ut mulier altera, quæ emere dicitur, venditrici solvat grana duo qualibet die, usque ad extinctionem tarenorum duodecim; & ita per tempus quatuor mensium, quod ad complendam solutionem requiritur, venditrix lucrum reportat tarenorum quinque. Ita similiter de contractu, ad [illegible] [illegible].

Resp. e[illegible] in se contractum mutui, & usurarium, quia cùm revera *sargetta* illa non extet, contractus est mutui, nempe lucri ex pecunia tradita, ob solam temporis dilationem, palliatus contractu emptionis, & venditionis.

2496 Dixi, *in se*; quia si adsit periculum, quatenus, qui pecuniam dedit, tutum pignus non accepit, vel adsit lucrum cessans, &c. tunc quidem potest quid lucri supra tarenos septem, quos dedit, reportare, sed proportionatum lucro cessanti, aut periculo, juxta superius dicta de periculo, & lucro cessante; minimè tam excedens, ut ex septem per quatuor menses accipiat quinque, quod in anno est accipere ex centum datis septuaginta lucri. Excogitari ne potest scelus majus, iniquior usura? v. n. 2487.

QUÆRES VIII.
AN CONTRACTUS A PAGARE, E CONSIGNARE,

2497 *Sit licitus?*

Praxis. Mercator mense Januarii vendit emptori centum modios tritici, quæ revera habet, consignandos mense Julii, quando emens solvit pretium; tenetur autem mercator frumentum dare, quoties emptor petierit, medio tempore à Januario ad Julium, quo tempore frumentum stat periculo, & expensis mercatoris; eo vero elapso, potest venditor cogere emptorem, ut frumentum accipiat, & protestari, quod aliàs deinde interesse, expensæ, & periculum stent penes emptorem.

Pretium autem non est illud, quod currit mense Januarii, nec quod curret mense Julii, sed tribus tarenis, v. g. plus eo, quod currit mense Januarii, quando fit contractus, ita ut si tunc pretium est quinquaginta, pretium taxatur quinquaginta tribus tarenis. Hoc præmisso,

2498 Respondet Diana p. 1. tr. 8. res. 61. esse licitum, quia est verus contractus emptionis & venditionis: & illud plus trium tarenorum accipitur 1. Pro expensis, labore, & periculo, quæ mercator subit ex eo, quòd est obligatus frumentum conservare ad mensem Julii. 2. Quia par est in utroque periculum lucrandi, & perdendi, nam mense Julio pretium potest esse majus, vel minus.

EMPTIO REI PECUNIA ANTICIPATA, ET VENDITIO REI AD CREDITUM, SOLUTIONE PECUNIÆ DILATA.

2499 Dico 1. Te non posse minori justo pretio rem emere, ex hoc præcise, quod pecunia anticipata emis, quia lucrum reportas ex tua pecunia anticipato tempore in totum, aut in partem soluta. Justum

ctum autem pretium est illud, quod res valet tempore traditionis, de quo fuse dictum est num. 1464.

1500 Dico 2. Te non posse carius ultra justum pretium rem, v. g. pannum, &c. vendere, ex hoc praecisè, quia ad creditum vendis, nec lucrum reportas non ex pretio panni, sed ex dilatione temporis, quod non est tuum, unde venditio ad creditum carior justo pretio est virtualis mutuatio. Nec potest hic venditorem juvare lucrum cessans, 1 Quia ad creditum vendens plures vendit merces, & plures habet emptores, quam si pecunia numerata venderet. 2 Quia brevi liberat à pluribus periculis, quibus sunt expositae merces, si diu in tenebris in officina detineantur, pannum enim est expositum carieі, & ubi diu detinentur, eò magis deperdunt. 3 Quia qui pecunia numerata emit, vult pretio infimo emere, qui vero ad creditum vendit, potest pretio supremo vendere, & ita intra limites justi pretii lucrari, quae si attentè consideremus, compensant venditori lucrum cessans, ac proinde vendens ad creditum, non potest ex titulo lucri cessantis lucrari. Et solum posset quid moderatum supra justum pretium ratione periculi amittendi rem venditam, & pretium, si venditor prudenter tale periculum cognoscat, saepe namque contingit, ut ementes pannum, aut aliam creditо, postea aufugiant, aut se abscondant, nihilo pretio, quod periculum cessat, si venditor accipiat forte pignus, aut vendat personae, de cujus fidelitate suspicari non potest.

Scotus in 4. d. 15. quaest. 2. à lit. P. Mastrius disp. 5. q. 1. n. 22. Joann. la Cruz, pag. 194. Bonac. tom. 2. pag. 595. Diana [illegible]. 3. c. 3. dub. 3. Tamb. tom. 2. lib. 9. tr. 5. num. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 7. tr. 5.

CONTRACTUS MOHATRA

1502 *Est, quo quis emit credito, & pretio supremo merces à mercatore, easque eidem retrovendit pretio infimo, aut minore.* Declaratur exemplo.

1503 Petrus indigens pecunia, petit mutuo centum scuta à mercatore, qui respondens se pecuniam non habere, offert suas merces, inde vendit Petro quantitatem panni pretio summo justo, quod supponatur centum centum. Petrus autem, quia indiget non panno, sed pecunia, pannum emptum venditione ex tunc pretio infimo, quod supponatur nonaginta quinque, aut nonaginta, quo pretio eundem pannum redimit mercator ipse, qui vendidit, itaque lucrum reportat lucrarum quinque, aut decem pro centum. An talis contractus sit licitus?

Resp. esse licitum, si vere intendat emere, & vendere, & nullum sit pactum explicitum, nec implicitum retrovendendi eidem personae, quae vendidit; quia tunc contractus est vera emptio, & venditio, quae nullo jure est prohibita. Cardenas d. 19.

Nec ex hoc, quod idem mercator pannum redimat pretio infimo, inde lucrum reportaturus, committit usuram, 1. Quia cum non adsit pactum retrovenditionis, mercator emit casualiter, ut unus de populo. 2. Quia si potest tertius sic emere, cur non ipse, qui vendidit, eò maximè, quia si ipse emat, eum liberat à labore quaerendi emptorem. Nec obstat, si quando vendidit, cognovit ex indigentia emptoris, se fore redempturum, dummodo non intercesserit aliquod pactum, nec expressum, nec implicitum, cujusmodi esset intentio eum obligandi ad retrovendendum, quia tunc non adest intentio lucrandi ex mutuo. Magis timoratis solent talem extra domum tere, ut prius extra quaerat emptorem, & si non inveniat, redeat.

1501 Si vero praecesserit pactum explicitum, aut implicitum retrovenditionis eidem, contractus est usurarius, & mutuum palliatum, quia cum emptio, & venditio sit libera, pactum, seu contractus de retrovendendo eidem, facit intelligere fraudem mercatoris, quod circuitu illo velit lucrum reportare ex mutuo. Tum quia supposita venditione justo pretio supremo facta, injustum est onus de retrovendendo à mercatore impositum. Hinc merito contractum mohatram cum contractu praevio inito de retrovendendo eidem, damnat Innoc. XI. [illegible] vocatur vulgo contractus, dictis fiunt, quatenus [illegible] circuitu punctis cordis corporis [illegible], & animae salutem.

MONOPOLIUM

1504 *Est, quo unus, vel plures mercatores curant, propria auctoritate conveniunt, ut certarum mercium certo genere, aut certis de causis, efficiunt, ut non alii vendere possint.* Est injustum, & obligat ad restitutionem damni. Nam Impediendo Monopolium damnum infertur aliis mercatoribus, faciendo, ne vendant, & civibus, ut carius emant, ob paucitatem vendentium.

1505 Licitum autem est Principi ex justa causa concedere uni, aut pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant, dummodo necessaria alia humano non desint, nec Ecclesiastici graventur. Debet autem tunc Princeps rerum pretium [illegible] taxare, ne cives plus aequo graventur. Jud. causa per. [illegible]

R 4 [illegible]

esse, ut sic illi curam habeant, de abundanti mercium copia populo necessaria providere quæ alioquin deficere posset. Sine justa causa non potest id concedere Princeps, absque aliorum injuria.

Mastrius *in Theol. mor. disp.* 5. *q.* 1. *n.* 33. Tamb. *tom.* 1 *l.* 8. *tr.* 3 *cap* 7. §. 11. Busemb. *l.* 3. *tr.* 1. *cap.* 3. *dub.* 8. *n.* 9. Clericatus *cap.* 91. Diana *par.* 6. *tr.* 8. *ref.* 1.

TERRAGIUM

2506 E*st redditus, qui per dominum Terræ, aut ejus fructibus, à Massaris tempore recollectionis percipitur.* Hic contractus in Sicilia practicatur. Regia namque Curia (loquendo de terris, quas administrat nomine Regis) aut Barones (loquendo de terris in feudum, seu in emphyteusim concessis, quarum habent dominium indirectum, residente dominio directo penes Regem; quæ proinde vocantur terræ feudales, & demaniales) feudum unum in plures partes terræ, puta quatuor, sex, &c. inter Massarios dividunt, cum onere eisdem solvendi terragia; ita ut partes illas terræ serant, & colant, & terragium Regiæ Curiæ, aut Baroni solunt, quod superest, ad ipsos Massarios pro suis laboribus & sustentatione spectet.

2507 Quantitas terragii solvenda attendi debet, vel ex pacto, vel consuetudine. Nostra consuetudo est, ut solvatur salma una tritici pro una salma terræ per Massarios æstimandæ, & mensurandæ. Quòd si adsit pactum illi standum est; ita tamen, ut Massarii non graventur; unde pactum, ut sit justum, est faciendum de peritorum judicio, qualitate, seu bonitate terræ, & aliis circumstantiis considerandis attentis.

2508 Terragium exigi debet in fructibus, qui ad victum hominis necessariò deservire debent, nimirum in frumento, vino, & leguminibus. Juxta consuetudinem autem, aut conventionem, exigi potest in pecunia, quæ est æquivalens, & etiam in hordeo, si in terra seminatum sit hordeum; quia virtualiter spectat ad victum hominis, cùm etiam animalia, quæ hordeo vescuntur, victui hominis inserviunt, *Mata super Consuet. Panorm. c.* 64.

QUÆRES I.

2509 *An debeatur domino terragium pro eo anno, quo terra non fuit seminata, sed solùm in eo fuerunt facta novalia?*

R*Esp.* deberi, Mata *cit. n.* 26. 27. *&* 28. quia aliàs id cederet in damnum domini, & utilitatem seminatoris, qui haberet usum novalium, & insuper anno sequenti terram ex abundantia fructificare.

2510 Novalia verò erunt seminatoris, aut ejus, per quem facta fuerunt, ita ut cui v[illegible], ea vendere possit: dominus tamen habebit in ea prælationem.

2511 Eo autem anno, quo terra non seminatur, nec novalia fiunt, nullum terragium debetur, juxta *n. sequent.* dicenda. Neque debetur in casu sterilitatis, quæ tamen est regulanda juxta dicta *n.* 2582.

QUÆRES II.

2512 *Baro dedit Massario sex salmas terræ, non seminandas, aliàs ut eo anno quo [illegible] relinquendas, sed quòd pro his tribus novem salmas terragium solvat, ita quòd eo anno quatuor terragia solvat. An quartum terragium sit justum, & licitum?*

R*Espondeo*, resolutionem pendere ex peritorum prudenti æstimatione, & judicio: si enim ordinariè, & regulariter experitur, quòd terra illa, quæ uno anno inseminata relinquatur, altero anno (et quo quieverit) reddat fructus uberiores, sufficientes ad compensandos labores, & expensas Massarii, & insuper ad solvendum quartum terragium pro anno quietis; tunc erit justum, & licitum, quia quies illa cedit in utilitatem Massarii. Si secus, est injustum, & iniquum.

QUÆRES III.

2513 *Vassallus unius Baronis, reperit sub dictione alterius Baronis terragia minori pretio. An proprius Baro possit licitè eum impedire, & obligare ad recipiendum proprias terras solito pretio?*

R*Espondeo* posse, neque hoc est indecere servitutem Vassallis. Ratio est, quia Barones tenentur Regiæ Curiæ solvere consuetas contributiones super valore, & fructibus terrarum feudalium, & demanialium, seu super dictis terragiis; ad quas contributiones concurrere tenentur omnes Barones, & Vassalli, nedum jure civili, verùm etiam naturæ, cùm inserviant conservationi Regis, & Regni. Data autem ea libertate Massariis unius Baronis Vassallis, accipiendi alterius Baronis terragia minori pretio, relictis proprii Baronis terragiis solito, & justo pretio, id cederet in detrimentum, nedum proprii Baronis, sed etiam Reipublicæ, & Regis, quia Baro non reperiret Vassallos, qui proprias terras reciperent, & inde sine fructibus

bus

[illegible] erunt, & terragia deficerent, atque adeò consuetas contributiones solvere non valeret.

2514 Non potest tamen Baro dare Massario terram supra quam vires, puta tres, quando vix est habilis ad duas excolendas.

DE VENDITIONE OFFICIORUM SÆCULARIUM.

2515 OFficia sæcularia, quæ nullam jurisdictionem habent annexam, sed merum ministerium, puta scribæ, tabellionis, & similium, posse licitè vendi, non est dubium: quia nullo jure est vetitum. Bardi in Selectis, *lib. 1. q. 19.* Adeòque difficultas restringitur ad officia administrationem, seu jurisdictionem habentia.

De his sine ago Bardi *cit.* sed clarè totam rem restringit P. Tamb. *tom. 1. lib. 8. tr. 3. c. 7.* §. 3. ut sequitur:

„ 2516 Non solùm Principes supremi, sed etiam quilibet Princeps Regi subditus, Dux, Marchio, &c. imò & Senatores, Civitatumque Prætores possunt vendere officia sæcularia, officia, inquam, quæ absolutè ipsorum sunt, vel ipsis absolutè data. Ita S. Th. *opusc. 21. ad Ducissam Brabantiæ*, Azor *tom. 3. lib. 8. c. 9. q. 3.* Vasquez *opusc. de benef. c. 2. §. 3. dub. 14.* Less. *cap. 32. dub. 9.* Fagund. *de contract. l. 4. c. 15.* de Lugo *tom. 2. de just. d. 34. sect. 3.* Ratio est, quia quilibet potest vendere id, quod est pretio æstimabile, & suum est. Notanter, sæcularia, dixi, quia etiam sunt ea, quæ Episcopum, si forte sit Marchio, ut talis, videlicet ut Marchio absolutè dare potest, de Ecclesiasticis enim officiis hìc nihil agimus, pertinent enim ad tractationem de Simonia.

„ Sed qua ratione dignoscat Rex, vel alius officium esse absolutè sub suo dominio? Respondeo, duobus signis. Alterum, si absolutè ab alio dependere solent, hoc est, absque obligatione reddendi rationem alteri superiori de eorum collatione. Alterum, quando immemorabiliter antecessores sine alterius dependentia, seu licentia, soliti sunt illa vendere. Confirmatur, nam quando Rex hæc officia ut donat, quæ sunt per se non esse venalia, ut servitium, vel venalibus sunt aulæ, probabile est, ex Azor. *loc. cit.* Regem tacitè facultatem concedere illa vendendi, seu cum pensione in alium transferendi, ergo eodem modo, quando Rex, vel Respublica absolutè concedit Senatoribus, vel Gubernatoribus, ea officia tradenda aliis, tacitè licentiam concedit illa vendendi. Videatur tamen apud Dianam, *p. 2. tr. 1. res. 3.* Prætoges, aliique, an ipsis expressè à Rege vel supremo Principe sit vetitum, tunc enim nulla sit vendendi, vel conferendi, vel [illegible] licentia.

„ Duo tamen scopuli sunt omninò cavendi Prior, ne immoderato pretio vendantur; sed prudenti consilio, juxta emolumentum officii, secus propter injustitiam immoderati pretii, deberet etiam aliis Officiarii electio exigendi à populo plus justo. Posterior, ne indignis conferantur officia. Si enim non idoneum Officialem à te creatum damnum sciens, sive particularibus sive Communitati, per sententias injustas, per latrocinia, &c. te obligaberis ad restitutionem. Et quidem non nego, illum, qui immediatè damnum intulit, esse prius obligandum, sed certè in ejus defectum tu obligationem non effugies. Imò quando ipse electus bona fide credidit se esse idoneum, & sine gravi culpa, utpote ignoranter, injustas sententias protulit, vel quid simile, tu electus omnino restituere deberes. Sic de Lugo *tom. 2. d. 3. n. 14. sect. 4. n. 49.* qui si ipse non peccavit culpa Theologica, peccasti tu dum sciens, vel scire debens, indignum Officialem elegisti.

VENDITIO ELECTIONIS AD OFFICIUM, VEL AD LEGATUM.

„ 2517 ILlam difficultatem pertinentem ad justitiam distributivam huc reducamus. An scilicet Senatoribus, vel cuicumque, qui cum non sint domini aliquorum officiorum, vel legati, vel pecuniæ, frumenti, panis, &c. curam tamen habent ea distribuendi ad suam electionem, ex æquum integrumque sit, aliquid accipere ab aliis, qui eliguntur, eo prætextu, quòd cum Senator potuisset alium eligere, tamen hunc elegit, cum enim hæc electio sit pretio æstimabilis, posse illam competenti pretio vendi, aliquis existimabit.

„ Respondeo, esse diligenter distinguendum: vel enim sermo est de pecunia similibusque rebus temporalibus, quæ sunt distribuendæ ex voluntate Testatorum, Fundatorum, Prædecessorum, &c. vel de officiis, quæ à Repub. vel Senatoribus debent Civibus determinata conditione conferri, & in utroque casu distribuens, ut dictum est, solum jus habet, ut eligendi, non autem sit dominus, hæc officia, sive pecuniæ distribuendæ. De singulis separatim: nam quæ habet S. 1. *conf. c. 1. dub. 18.* (vide etiam *dub. 4. 18. n. prasent. 17. & 18.*) ex non dividit, omnino legentibus non sedat ejus doctrina.

, Assero primo. Quando [illegible] est à te pecunia, vel quid aequi valens, non potes accipere quodpiam propter electionem unius potius, quam alterius, si accipiam, peccas, & accepta restituere teneris. Ita de Lugo [illegible] Ratio convincens est, quia tu re ipsa non dares totam summam [illegible], si enim restituere posses, ut possis v. g. [illegible] darentur à te centum aurei, tu vero velles decem exigere ab illa, qui a te [illegible] jam non centum dares, sed nonaginta. Nec potes dicere, eam libere dare, ut [illegible] nequam, nam sine involuntarie eam dare praesumendum est. Certe ita regulariter contingit, si pactum praecedat, ut sunt alibi. At vero si post acceptos numeratosque integros aureos, nullo praecedente pacto, [illegible], aliquid ex grato animo offerre, & libere tibi dare illa vellet, non repugno, sed quando, id quando erit?

Assero secundo. Quando distribuendum est officium, non potes licite hunc potius eligere, quam illum, quia ab hoc accepisti pretium, verum si proportionatum pretium accipias, ad restitutionem non teneris. Ita de Lugo [illegible] (Less. lib. 2. cap. [illegible]) [illegible] Ratio est, quia quamvis tu obligeris dare officium alicui, velut in genere, non tamen obligaris dare huic [illegible] in particulari, cum ergo haec electio sit sub tuo dominio, & sit pretio aestimabilis, illam moderato pretio vendens, non facis contra justitiam, & ut suppono, neque Reipublicae damnum infers, quia [illegible].

Dices: Haec ratio etiam probat, id non esse illicitum. Respondeo, talem non esset, nisi esset illicitum, quando adesset lex [illegible] moralis obligans, ut electio fieret [illegible] gratis, vel quando ita esset [illegible] electio [illegible], ut gratis, ut hoc pretio [illegible] fieret. Sed [illegible] in hoc casu obligaretur [illegible] restituere, non acceptam (suppono enim lege non [illegible], sed solum prohiberi) quia non peccares contra justitiam commutativam, sed vel contra obedientiam, vel fortasse aliam virtutem. In eodem tamen casu, quo peccares mortaliter, adverto, si [illegible], pecuniam [illegible] receptis, [illegible] ab [illegible], & [illegible] potest, ut eligas, sub mortali [illegible] electionem, [illegible] residentia, & ad gratis de novo eligendum, ne [illegible] peccatum mortale committeres, [illegible] electio, ad nullam restitutionem teneris, quia tunc ejusmodi restitutio, nec peccatum jam commissum, nec electionem irrevocabilem, [illegible] impedire posset.

Urges: [illegible] leges prohibentes, quas ponit per extensum [illegible] (quando [illegible]) Respondeo, quia (ut recte monet de Lugo [illegible]) hae leges solum loquuntur de electione quoad distribuendum praemium, vel quid equivalens, non vero quoad distribuenda praedicta officia.

Anno superiore delegati sunt a Prorege per hoc Regnum nonnulli viri nobiles, qui [illegible], seu describerent numerum animarum, seu capitum Regni [illegible] divisus [illegible] sed [illegible] a quo [illegible] solveretur stipendium [illegible] labores, nempe unus aureus, vel quid simile pro quolibet die. Quidam ex his nobilibus, quibus dictum est [illegible] hunc ministrum [illegible] eligere posse, quam alium, quaesivit à me, an ipsi liceret exigere pecuniam ab eligendo, nam dimidium aureum pro singulis diebus ipse sumeret, dimidium ministro?

Respondeo, nequaquam licere, sub poena restitutionis [illegible] dant ex hactenus [illegible] doctrina, nam ejusmodi electio ad officium, sive ministerium relatum ad illam de [illegible] pecuniam a Prorege taxatam, non est concessa ab [illegible] [illegible], sed sub ea conditione, ut minister [illegible] integrum aureum: quare hoc electio reducitur ad priorem illam distributionem pecuniae integre dandam electo, adeoque [illegible] eodem peccato contra justitiam peccaturum eundem nobilem [illegible], si ab [illegible] acciperet aliquod pretium pro ejusmodi electione: nam tunc revera tota merces [illegible] ministro jussu à Prorege attributa, nequaquam daretur, partem enim ejus sibi vir ille nobilis jam [illegible] supponitur.

TESTAMENTUM

1118 **E**st nostrae voluntatis justa sententia de eo, quod de bonis suis quis vult fieri post mortem suam cum solemnitate debita. Est duplex, [illegible], quod in scriptis cum obsignatione à [illegible], & [illegible], quod fit sine scriptura coram testibus. Ad [illegible] requiruntur ex jure septem testes, qui [illegible], masculi, puberes, [illegible], non [illegible]. In testamento autem, [illegible] causas, [illegible]

dum-

duo. In testamento tum facto sufficiunt procuratores, si plures haberi non possunt.

Factum sine solemnitate juris valet, & obligat in foro conscientiae.

1519 Testamentum potest semper usque ad mortem revocari. Si est juratum, potest valide revocari, sed licite, valide, quia testator usque ad mortem est dominus suorum bonorum, licite, ob irreverentiam juramenti, quod proinde est adimplendum, quando potest sine peccato servari. Huc faciunt casus adducti de voto n. 1692. & de donationis revocatione.

Imo testamentum patris irritatur superveniente filio posthumo, quem pater non instituerat haeredem. Item non solum irritatur agnatione naturali, videlicet nativitate posthumi, sed etiam agnatione civili, videlicet si quis post conditum testamentum adoptet aliquem in filium, aut filiam. Bonac. *tom. 2 de contr. d. 3 q. 17 punct. 5.* ex pluribus juribus.

Testamentum autem, in quo fuit praetermissus legitimus haeres, non irritatur quoad omnia, sed solum quoad institutionem, adeo quod legata, substitutiones, & fideicommissa servari debent ab eo, qui succedit. Bonac. *ibid.* ex pluribus juribus. Quid *modo per mortem non* [illegible]. Si autem testamentum rumpitur, quia praetermissus filius posthumus ignoranter, controversia est apud Doctores.

1520 *Testari possunt omnes pubere, usum rationis, & liberam bonorum administrationem habentes, nisi a lege prohibeantur. Religiosi, & filii-familias testari non possunt, quia quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit, & servus domino, nec damnati ad mortem, ex fure, nec uxor, nisi ad pias causas, nec filiusfamilias de bonis ad voluntatem patris* [illegible], *nisi sit clericus, etiam prima tonsura. Potest tamen ad pias causas de peculio castrensi, aut quasi. Nec etiam surdi, muti, nec prodigi, nisi sit dolo capax, & juramentum firmaverit, nec in bello justo capti; nec obsides apud infideles: v. n. 1601.*

1521 Institui possunt haeredes tam personae privatae, quam communitates, si sint haereditatis capaces.

1522 *Testator non prohibetur, omissis consanguineis collateralibus, constituere haeredem quemvis extraneum. Si quamvis spurius jure civili à testamento excludatur, potest jure communi patri alimenta relinquere, & filium indigentem dotare v. n. 2517.*

1523 *Sub conditione testamento apposita, si filius non nupserit, in eo quod nunquam nupserit: item, si non intrabit Religionem, habetur pro non apposita.*

1524 *In dubio testatoris intentandum est testamentum valuisse, quod si adesset, deliberasse videretur.* Arsdek. n.

1525 Rectius, & aequius dicitur, ut pater, & mater id, quod superest extra legitimam, detractis rationabilibus legatis, & remunerationibus, aequaliter inter filios dividat, aut proportionaliter, videlicet plus uni si justa ratio expostulat, in quantum vel grandior est magis habilis ad lucrandum, aut est applicatus muneri, puta studiis, & inde plus egeat.

1526 Caeterum non peccant mortaliter, si ex speciali amore, de eo, quod superest, plus uni filio, quam alteri relinquant, nisi faciant ex odio. Diana *p. 2 tr. 8 res. 83.* ubi addit, quod si in morte odium deposuerit, & illius poeniteat, sit absolvendus, licet testamentum revocare non velit; quia solum contra charitatem peccavit, minime contra justitiam commutativam, quia parentes tenentur filiis ex justitia ad solam legitimam; ita ut totum id, quod superest extra legitimam, possint de rigore justitiae relinquere extraneo. Hic autem est sermo de bonis liberis, minime de vinculatis, de quibus n. 2052.

1527 Qui non habet filios, nec nepotes de linea recta, qui succedant in stirpe, sed consanguineos collaterales, videlicet fratres, sorores, consobrinos, nepotes ex illis, &c. potest de rigore justitiae omnia sua relinquere extraneo, eumque instituere haeredem, nec peccat mortaliter, secluso scandalo, gravi aut extrema eorum necessitate. Et in casu necessitatis potest eorum sublevare necessitatem, & caetera extraneo relinquere, Diana *tr. res. 85 & p. 5. tr. 3. res. 114.* Bonac. *de contr. d. 3 q. ult. punct. 3. num. 23* Sa, Sylvester, & alii plures apud Dianam, contra Homobonum: quia nullum jus ad illud obligat, nec naturale, nec divinum, nec humanum: v. n. 2016.

1528 Non obstat lex Caesarea praecipiens consanguineo ab intestato morienti succedere proximiorem in sanguine, nam id praecipit, non quia ita exigat jus naturale, sed fundata in praesumptione rationabili, quatenus lex praesumit voluntatem defuncti hanc fuisse; Diana *p. 3 tr. 2 res. 57.* Soli namque filii sunt haeredes necessarii, qui jure naturali succedunt quantum ad legitimam parentibus testantibus, quoad omnia autem bona ab intestato decedentibus.

1529 Haec dicta procedunt de rigore justitiae. Ratione tamen aequitatis, & charitatis, aequum est, ut consanguineis collateralibus ali-

aliquam portionem distribuunt, ut sic vitentur purgia, lites, jurgia, maledictiones, & similia mala, quæ inde solent oriri.

1530 Imò Joan. Valerius *in differentiis utriusque fori*, addit, cessare etiam æquitatis rationem, sua bona relinquendo Hospitali, aut Monasterio pauperi, si consanguinei sint pauperes, at non extremè indigentes, & Hospitale, aut Monasterium sit magis pauper. Secus si Monasterium sit dives.

1531 Denique pater, si sine justa causa, dum vivit, bona vendat, aut alio modo alienet cum præjudicio legitimæ filiorum, non peccat contra justitiam, sed charitatem, Dianam *rel.* 84. quia filii non habent jus in hæreditatem patris, patre vivente. *v. n.* 1509. & 1581.

1532 Executor testamenti est ille, cui à testatore fortè dubitante de fidelitate hæredis, committitur facultas exequendi ab ipso disposita. Excedere debet annum 17 ætatis. Potest esse unus, vel plures, mas, vel fœmina, etiam Religiosus de sui Prælati licentia. Est prohibitum Franciscanis de Observantia, & Capuccinis ex jure; eorum autem acta essent valida, sed illicita.

1533 Potest autem testator eis committere electionem executorum, & facultatem constituendi executores, ita ut ab ipsis executoris consilium petere teneantur. Rodriquez, *sum.* 1. *c.* 72. *art.* 1.

1534 Executores pecuniam ad distribuendum pauperibus acceptam applicare possunt sibi, suis consanguineis, aut amicis, si egestate laborent, vel suo Monasterio pauperi, si est Religiosus, qui per onus assumptum non evadit deterioris conditionis.

1535 Non debetur illis salarium, quia est officium voluntarium pietatis, & amicitiæ, nisi inde impedirentur à propriis negotiis, & sic aliquod lucrum cessaret, aut damnum emergeret, vel nisi non sint simplices executores, sed etiam administratores bonorum, tunc namque in utroque casu debetur illis salarium assignandum à judice, nisi aliquid singulis annis fuerit illis à Testatore relictum.

1536 Hæres tenetur solvere vota realia defuncti, non ex virtute, sed justitia; similiter & vota mixta, ex ea parte, qua sunt realia, & separabilia à parte, qua sunt personalia, hoc ordine, ut concurrentibus aliis defuncti debitis, solvere debeat, 1 Æs alienum defuncti, 2 Expensas funeris, 3 Integram legitimam sive ascendentibus, sive descendentibus debitam, 4 Vota, & tandem legata pia, quia prior fuit obligatio voti, quæ voventem adstringebat, quàm legatum, quod nunc hæredem obligat.

1537 Hinc hæres adeundo hæreditatem, nedum commoda, sed etiam onera realia defuncti in se transfert, cum duplici tamen beneficio 1 Ut non obligetur supra vires hæreditatis, 2 Si sit hæres voluntarius, seu non necessarius, *cui legitima pars non debetur*, ut deductis expensis funeris, & solutis debitis, quartam partem hæreditatis, sive sit unus, sive plures, obtineat, quæ dicitur *Quarta falcidia*. Quòd si eam non obtineat, ex legatis, non tamen piis, detrahere potest jure leg. Falcidiæ.

1538 Hæres verò necessarius, *cui debetur hæreditas ab intestato*, potest suam partem legitimam ex bonis testatoris absolutè detrahere, esto non sufficiant ad solvenda legata, quia hæres necessarius sua legitima privari non potest. *v. n.* 2071.

1539 *Hæres fiduciarius rogatus, ut post certum tempus restituat hæreditatem alteri per legem non impeditus, potest, quando ipse, aut eius hæres hæreditatem restituit, sibi retinere quartam partem, quæ dicitur Trebellianica; & computantur in eandem quartam partem fructus percepti nisi ille hæres [illegible] sit hæres ex descendentibus legitimus, quia tunc præsumitur testatorem, ultrà dictam quartam, voluisse illos fructus illi applicare.* Ita Joan. de la Cruz, *v. n.* 1007.

1540 Si bona defuncti non sufficiant ad omnia vota, aut legata pia solvenda, sunt diminuenda, sed solvenda omnibus pro rata, quia tunc par est omnium ratio, & jus ad solutionem. Vidal. *de legatis inquisit.* 2 *n.* 44.

1541 Concurrentibus legatis non piis, & piis, etiam pro celebratione Missarum, omnia esse pro rata diminuenda, & solvenda, si hæreditas ad omnia non sufficiat, tenent Donatus *tom.* 4. *tr.* 7. *q.* 105. Verricelli *tr.* 8. *misc. q.* 64. at Reslaus de legatis piis, præsertim pro Missis, negat Diana *p.* 7 *tr.* 10. *resol.* 14. quia tunc præsumitur, testatorem velle salutem propriæ animæ omnibus aliis præferre.

LEGATUM

1542 Est *donatio à testatore relicta, & ab hærede præstanda*. Differt à simplici donatione, quia legatum est donatio facta causa mortis. Aliud dicitur profanum, quia ad profanos usus. Aliud pium, quia ordinatum ad pios usus, & animæ suffragium, v. g. ad maritandas puellas, ad eleemosynam, Missas, &c.

1543 Culpa hæredis in non restituendo debita defuncti existentis in Purgatorio, non

[illegible] animæ defuncti, quæ non debet pati ex culpa alterius. At negligentia hæredis in satisfaciendis legatis piis graviter nocet, in quantum privat animam suffragiis, & satisfactionibus, quibus pœnæ Purgatorii abbreviarentur.

1544 Hæres legatum pro anima relictum tenetur sub mortali solvere, non solum per decem annos, sed per totum tempus à testatore præscriptum; quia tempus, quo animæ in Purgatorio detinentur, est nobis omnino occultum, & soli Divinæ Justitiæ, simul & Clementiæ reservatum; adeòque non potest à nobis sine temeritate præscribi. Hinc ex una parte rejicienda est opinio Soti, quòd animæ non detineantur in Purgatorio, plusquàm per decem annos. Ex alia dictum illud *Quod pro uno peccato veniali sit in Purgatorio luenda pœna unius anni, & pro uno mortali septem annorum*, est vulgi, & indoctorum, quia nulla auctoritate Scripturæ, Conc. Traditionis, aut Patrum innititur, ut observat Bellarm. [illegible] pag. 5. prop. 4. ab Actis VII. [illegible]

1545 Legatarius, si post judicis monitionem fuerit per annum negligens in adimplendo aliquod onus sibi à testatore relictum, privatur legato, & illud applicatur pro anima defuncti, Mendo *ver. legatum*, num. 6. Item legato privatur post judicis sententiam, si legantis jam mortui fuerit injuriam, eum graviter infamando, aut cum illius vidua uxore rem habens [illegible] n. 1572.

1546 Si legatarius sciens, & potens, legatum per triginta annos non petat, hæres legantis contra rem legatam præscribit in perpetuum [illegible] illius. Legatario autem mortuo, aut non comparente, quia nescivit, aut non valuit, legatum est solvendum ejus hæredi, Mendo [illegible] n. 6. 7.

1547 Notarii autem tenentur sub mortali intra tres menses legata, maximè pia, legatariis manifestare, etiam nullo requirente, & eis ignorantibus, Vidal. *de legatis inquisit.* [illegible] n. 64.

1548 Si legato sit apposita conditio impossibilis, aut contra bonos mores, valet legatum, absque eo, quod conditio impleatur; quia talis conditio ex jure habetur pro non apposita, Mendo [illegible]

1549 Legatum annuum relictum uxori, donec castè vixerit, amittitur per fornicationem publicam, [illegible] per occultam, aut per [illegible], Mendo [illegible] 14.

1550 In legato de alimentis alicui, veniunt cibus, potus, vestes, lectus, habitatio, & ea, sine quibus vivere non potest; minimè reliqua. Item si legantur centum modii tritici, qui ex tali agro eo anno colligentur, si pauciores colligantur, hi solùm debentur; ita Mendo [illegible] n. 18. 19.

1551 Quando in testamento legantur centum Petro, & alia centum pauperibus, licet Petrus sit tunc pauper, non possunt hæc centum ei dari; quia clausula generalis non refertur ad specificam. Limita, si relicta sunt centum Petro velut amico, aut affini, qui tempore testamenti erat dives, & tempore mortis testatoris redditus est pauper, tunc aliquid poterit ei concedi ex secundis centum, nam non fuit specificatus ut pauper. Præterea si testator vivens donavit, v. gr. Hospitali proprietatem bonorum, reservans sibi usumfructum, & ex hoc leget quantitatem piis operibus, poterit ex his aliquid applicari eidem Hospitali, quia hæc non sunt prolata in eadem dispositione, in qua locum habet dictum axioma *Clausula generalis non refertur ad specificam*, Mendo [illegible] n. 1517.

REGULÆ IN LEGATIS SERVANDÆ

1552 SUnt plures. 1 Quòd legata sint juxta consuetudinem loci intelligenda, *L. [illegible]*, ff. *de leg.* 3. 2. In legato ad pias causas facilis est extensio, & larga interpretatio, Bart. in *L. [illegible]*, §. [illegible], ff. *de auro, & argento legato*, Abbas in *cap. [illegible] de [illegible]* 3 In dubio est favendum piæ causæ, *L. [illegible]*, ff. *de Relig. & sumpt.* 4 In obscuris inspiciendum est, quod est verisimilius, ex Regulis *juris in 6.* 5. Pro expresso haberi debet, quod testator disposuisset, si interrogatus fuisset. *L. [illegible]*, §. *[illegible]*, ff. *de liberis*, Vidal *de legatis inquisit.* [illegible] n. 1520.

6 Legato principali censetur legatum accessorium, hinc legata domo, vestis, & censetur legatum [illegible] [illegible], &c. [illegible] vestis. Quod si accessorium non extat, adhuc debetur principale, quia ornamenta non ponuntur taxativè, sed accessoriè, secus, si ponuntur taxativè. Accessoriè ponuntur, si dicatur *Relinquo Petro lectum cum suis ornamentis*, aut non exprimendo ornamenta. Taxativè, si dicatur, *Relinquo Petro lectum, quo cum ornamentis habet*. Tunc non debetur lectum, si ornamenta non extent, tenet Ant. à Spir. S. *de testam. tr.* [illegible] 16 sect. 5. n. 106.

EX HIS RESOLVES.

1553 Legatum relictum pro maritandis virginibus, potest ab executore applicari pro maritandis virginibus in conservatorio ad id deputato. Vidal. cit. n. 4.

1554 Legatum relictum pauperibus in genere, debet praecipue distribui consanguineis testatoris, si constituantur sub talibus circumstantiis, ut non possint secundum suum statum & conditionem commode & honeste vivere. Vidal. cit. n. 16. Quia hi dicuntur pauperes. Baldus in l. si quid ad declinandam n. C. de Episc. & Cler. Cui accedit voluntas Testatoris rationabiliter praesumpta, ex regula 3. de n. 1551.

1555 Imò ipse executor, cui est injunctum onus eleemosynam pauperibus dispensandi, si est pauper, potest partem aequam & rationabilem sibi applicare. D. Th. [illegible] Vidal. n. 17. Quia licet ut executor sit minister ad dispensandum, ut pauper habet jus ad eleemosynam cum reliquis pauperibus.

1556 Legatum relictum pauperibus in genere, aut Monasterio, distribui debet pauperibus, & Monasterio loci, ubi testator domicilium habebat, nisi aliud expresserit, aut de ejus mente colligatur. Vidal. cit. n. 34. Quia major affectus testatoris praesumitur ad pauperes loci. Cui accedit praxis.

Si in loco sint plura Monasteria, conferendum est pauperiori. Et si testator committat haeredis potestatem eligendi pauperes, aut Monasterium, tunc haeres non tenetur eligere pauperiores, nec Monasterium, aut pauperes loci. Ant. à Spir. S. de testamentis [illegible] 13. n. 341.

1557 Legatum pro virginibus maritandis potest dari virgini illi, quae habet dotem, sed non sufficientem, ut commode maritari possit, dummodo reliquas conditiones habeat in testamento expressas. Vidal. cit. n. 19.

1558 Legatum pro maritandis Orphanis dari potest puellae habenti parentes pauperes, & inutiles, qui eam dotare non valent. Vidal. cit. n. 30. Diana p. [illegible] 100. quia Orphana dicitur puella habens parentem inutilem. [illegible] Unde Ecclesia vidua dicitur, quae inutilem habet Episcopum. Tum quia idem militat Testatoris motivum, quo reliquit legatum Orphanis, in quantum auxilium [illegible] à suis parentibus habere possunt. His accedit praxis. Idem potest conferri expositis, Mendo n. 20 quia cum parentes ignorent, aeque sunt, ac si non haberent.

1559 Eadem ratione legatum pro viduis pauperibus dari potest mulieri habenti virum inutilem. Vidal & Diana cit.

1560 Legatum pro puellis pauperibus posse dari valdè pauperibus, tenet Vidal cit. n. [illegible] cens, ita fuisse decisum per S. C. Neapolitanum, & citat Dianam p. [illegible]

1561 Legatum pro dotanda paupere posse dari pauperi nuptae absque dote, tenet Mendo v. legatum n. 20. quia idem motivum legantis reperitur.

1562 Legatum pro maritanda virgine conferri potest puellae clam corruptae, Vidal. cit. n. 28. & Com. quia nomine virginis venit quae publicè, & in foro externo reputatur virgo.

1563 Legatum relictum generaliter pro maritandis virginibus, debetur eisdem, si moniales fiant. [illegible] Barb. de Off. & potest. Episc. alleg. [illegible] n. 17 contra Fragosum [illegible] & Lugo [illegible] apud Ant. à Spir. Sanct. cit. n. 753. Ex voluntate Testatoris moraliter certò praesumpta, quae fuit, suam velle suffragari animam, quae per electionem Religionis à legataria factam melius juvatur. Cui accedit praxis. Hinc Diana p. [illegible] nostram sententiam tenendam docet tanquam probabiliorem, tam ex Theologis, quam ex Jurisconsultis, ratione, & praxi.

1564 Quae ratione legatum relictum uxori, quamdiu statum vidualem servaverit, eidem in conscientia debetur, si Religionem ingrediatur, eò maximè, quia verè statum vidualem servare dicitur. Vidal cit. n. 31.

1565 Viri tertii Ordinis S. Francisci collegialiter viventes, & mulieres ejusdem Ordinis etiam non collegialiter, sed in propriis domibus viventes, quae tamen [illegible] aut castam vidualem ducunt, expresso voto castitatis de Ordinarii licentia emisso, consequi possunt legatum pro Monachatu relictum. Diana p. [illegible] contra Franc. del Castillo, & Ricciam apud ipsum, qui de mulieribus [illegible] oppositum tenent. Ratio est, quia dictae mulieres aequivalenter statum Monachalem servant, quia ratione gaudent immunitate personali, & privilegio fori, juxta dicta n. 765 adeoque possunt consequi legatum pro Monachatu relictum. Ita fuisse decisum per Rectores S. Barbarae, & [illegible] Panormi, testatur Diana cit. [illegible] refert, ita etiam fuisse decisum per Rectores Orphanorum, & in Curia Panormitana. Non obstat Bartholus in l. cum-

[illegible], ff. de lib. & posthum. quæ loquuntur de ingressu Monasterii, minime de simplici Monachatu.

Non possunt autem dictum legatum consequi mulieres Tertiariæ, quæ non collegialiter vivunt, nec expresso voto, ut supra, castitatem servant. Quia cessat ratio, & finis testatoris, qui est [illegible].

1566 Legatum relictum determinatæ fœminæ maritandæ, potest illi conferri, si tempore testamenti, aut post conditum testamentum, ante mortem testatoris, & dum adhuc testator viveret, sint data in matrimonium, quia tunc legatum videtur factum ob peculiarem affectum ad personam, qui non cessat, postquam est [illegible] tradita. Non potest autem illi conferri, si legatum sit relictum pro maritandis mulieribus [illegible], & indeterminatis. [illegible] [illegible] de [illegible] 3 q. 17 [illegible] § [illegible] quia testator non movetur ex affectu ad personam, sed ad [illegible] pauperem sublevandam, ut statum maritalem sumat, qui jam cessat, matrimonio ante testatoris mortem [illegible].

1567 Legatum relictum determinato pauperi, aut determinatæ puellæ, si sit factum pro anima testatoris, aut [illegible], dandum est alteri pauperi, si ille ante testatoris mortem [illegible] quia durat causa [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] si sit relictum [illegible] tali determinatæ personæ, quia causa est effectus, qui cessat. In dubio præsumptio stat pro causa [illegible], ubi pauper [illegible] [illegible] consanguineus, quia censetur, quod prævaleat affectus sanguinis. Ant. à Spirit. S. [illegible] 1561.

1568 Si pauper moriatur, executore in mora existente, tenetur executor solvere hæredibus, quia pauper legatarius habet jus ad legatum à morte testatoris, & hæres succedit in jure pauperis. Ant. à Spir. S. [illegible]

1569 [illegible] legatur, quod si quis relinquat legatum D. Antonio determinati loci, & ibi non [illegible], legatum debetur Ecclesiæ Parochiali testatoris. Quod si dum [illegible] habeat, debetur illi, à quo Sacramenta [illegible]. Si plures sint Ecclesiæ [illegible], conferendum est pauperibus, nisi habeat potestatem assignandi. [illegible] 1560.

LEGATUM CESSAT

1570 PRimo. Si legatarius præmoritur legato. At si moriatur post testatoris mortem, debetur hæredibus legatarii, etiam hæreditate non adita. [illegible] 1568.

1571 Secundo. Per [illegible] superveniens legatarii post legatum, ubi gravis [illegible] [illegible] vel [illegible] se [illegible]. Si quando testator contraxit ingratitudinis [illegible] tempore revocandi, immo & fecisset codicillum & non revocaverit, adhuc censetur revocatum. Ant. à Spir. S. [illegible] 11 ex Sanch. [illegible] 1561 & 1563.

1572 Tertio. Si legaverit rem alienam putans esse suam.

1573 Quarto. Cessat [illegible] se legata per ipsum legantem. Unde si quis, postquam legaverit [illegible], quod in horreo habebat, illud [illegible], ad [illegible] hæres. Ant. à Spir. S. [illegible] 13 [illegible]

1574 Quinto. Legatum conditionale cessat, si [illegible] conditio, antequam sequatur legatum mortem testatoris. [illegible] 1570.

JUDEX COMPETENS

1575 IN legatis piis est Episcopus loci, etiam respectu laicorum, & contra laicos, ex [illegible] [illegible] Insuper ipse est legatorum [illegible] [illegible], & piorum legatorum executor, tam ex jure C[illegible], quàm Canonico, ex cap. [illegible], cap. [illegible], & [illegible] de [illegible] & ex Tridentino. [illegible] cap. 8. Si [illegible] executor non sit à testatore dispositum, vel si sit male dispositum, aut [illegible]. [illegible] de [illegible] 3 q. 17 [illegible] § 1.

1576 Hinc non potest testator prohibere, ne Episcopus curet sua legata impleri, quia licèt liberum sit ei legatum condere, non est [illegible], Episcopum potestate à jure concessa privare.

Eadem ratione, si testator [illegible] [illegible] sub conditione, quod [illegible] se ingerat [illegible], [illegible]. Episcopo se ingerente in executione, legatum non cadit, nec transit ad hæredes legantis; quia talis conditio, cùm sit contra jura, habetur pro non apposita, [illegible] contra [illegible] 1568.

1577 Potest Episcopus hæredes negligentes ad solvenda legata pia cogere per censuras post tempus [illegible] bene visum, post unum annum, aut [illegible] mensium.

1578 Eandem potestatem habet circa legata non pia, si non sit præventus à judice laico, quia compulsio hæredum, aut executorum circa legata prophana, est mixti fori. Abbas [illegible] 7 Clementina [illegible].

DE COMMUTATIONE LEGATORUM.

1579 LEgata ad unum usum relicta non possunt in alium usum converti absque justa, ac rationabili causa, ut sequenti [illegible]. Bonac. [illegible] 3 q. 17 § [illegible]. Quia testatoris voluntas est [illegible] [illegible] [illegible] 3 q. [illegible]

1780 Summus Pontifex potest valide (quidquid sit, an licite) sine causa commutare, etiam in opus minùs pium.

1781 In legato prophano superior legatorum est Princeps supremus; hic potest ad alium usum prophanum convertere ex justa causa.

1782 In legato pio est Summus Pontifex, uti supra: & Episcopus hoc ex justa causa, aut necessitate, sine gravamine hæredis, & injuria loci pii.

1783 Hinc Episcopus potest commutationem de uno in alium usum concedere. Primò: Quando voluntas testatoris non potest de jure, aut de facto impleri in propria specie. Quia voluntas testatoris non præsumitur, nec est contra jura: nec est alicui concessioni danda.

1784 Secundò. Quando voluntas testatoris potest de jure, & de facto impleri, potest Episcopus ex justa causa, vel ex necessitate commutare.

1785 Justa causa erit, 1. Si legatum factum ad unum usum, non possit commodè adimpleri, 2. Si pretium ad illum usum legatum non sufficiat, 3. Si testator non satis expressit, quomodò sit expendendum legatum, tunc potest Episcopus declarare. 4. Si legatum sine commutatione, aut dispensatione fieret caducum. Et sic, si quis pro anima sua legasset centum Rosæ, ut monialis fieret, hæc autem nubat, aut moriatur, tunc poterit alteri puellæ, quæ monialis fiat, applicari. Dixi pro anima sua: quia si legatum esset Rosæ relictum intuitu, & affectu personæ, tunc ea mortua evaderet caducum, & cederet hæredi legantis, ex num. 1107. Nam legatum non extenditur de persona ad personam, quando est electa industria personæ. Dianæ ...

1786 Justa causa erit potius, si ei adderet necessitas. Necessitas erit, 1. Si legatum sit factum ad usum parum utilem, v. gr. ad pingendam Ecclesiam, quæ minatur ruinam, tunc poterit applicari reparationi ejusdem: nam utiliùs geritur rem Ecclesiæ, & testatoris. 2. Si sit necessaria expensio in aliud, quod est necessarium ad executionem legati. Hinc si legatum sit pro celebratione Missarum, sed Ecclesia indigeat sacris vestibus, aut earum reparatione, tunc potest legatum ad tempus converti in sacrarum vestium emptionem, aut reparationem. Eadem ratione legatum annuum relictum pro fabrica templi, potest ad tempus expendi pro ornamentis, & alio divino cultu necessariis.

3. Si commutatio non sit perpetua, sed ad tempus, potest facilius justa concurrente causa fieri. Ita fuit (ait Clericatus, c. 101. nu. 15.) Eminentissimum D. meum Cardinalem Barbadicum Episcopum Paduanum, me proponente, in Congregatione Eminentiæ suæ, dispensasse, ut legatum annuum relictum pro ornamentis Altaris Deiparæ in Ecclesia Parochiali Impendeo, possit per decem annos expendi pro ornamentis Altaris SS. Sacramenti, attento quod Altare Deiparæ erat sufficienter ornatum: Altare verò SS. Sacramenti erat ornamentis omnino destitutum, & nullæ erant facultates pro providendo eisdem ornamentis.

1787 Legatum tamen pro virginibus maritandis non patitur commutationem cum alio opere pio. Aim. à Spir. S. de cessam, ... 16 sect. 13 n. 111.

Hæc docent Doctores communiter, maximè Dianæ, ... Verricell. ... 1. q. 17.

1788 Imo Verricellius num. 7 addit, quòd possit solus hæres, aut executor, irrequisito Episcopo, legatum in aliquem usum convertere, aut aliquo modo mutare, si causa à testatore ignorata adsit, aut de novo occurrat; quæ judicio prudentis est moraliter certum, quòd si testator eam cognovisset, sic legasset, & disposuisset, quia hæc non est propriè commutatio, aut dispensatio, ad quam requiritur superioris authoritas, sed interpretatio per epikejam, quæ est omnium moderatrix legum, quamque quilibet privatus juxta prudentiæ regulas facere potest.

Insuper sicut hæres potest declarare voluntatem defuncti, quando est de ea verisimiliter informatum, ita à fortiori poterit eam declarare, quando naturalis ratione dictat est moraliter certum de eo, quod in tali casu aliorum grata responderet, si viveret. Ita Verricellis, qui exemplificat, ut sequitur:

„ 1789 Explico tali exemplo: testator legavit mille, ut construatur Ecclesia sacrorum, ad domum ab alio constructum est, sed interea corruit Ecclesiæ tectum, quod dubitat posse hæredem sine alia authoritate Episcopi, ex solo consensu rectoris Ecclesiæ, reficere tectum: Sic testator legavit mille, ut quinque virgines sui Comitatus nuptum denent; capta Civitate, & in servitutem redactis virginibus ab infidelibus, quæ dubitat posse hæredem ex mille ad ipsas redimendas convertere: Neque video, ad hoc necessariam esse Episcopi authoritatem, sed tantum consensum Rectoris Ecclesiæ, quando certæ Ecclesiæ factum est legatum.

„ 1790 Item ex q. 18. subdit: Infertur secundò ad casum, de quo nuper interrogatus sui: testator legavit annuos centum in

eleemosynarum pro his pauperibus certi oppidi à quodam Ecclesiae Rectore distribuenda, redditus isti diu incrassati, jam simul soluti, ascendunt ad mille aureos. Quaeritur an Rector possit haec mille convertere in capitale, ut perpetuò major sit panis eleemosyna? Respondeo affirmativè, nam testator supponebat terrias annuatim solvi; aliter enim disposuisset, si cogitasset eas simul aliquando solvendas, ascendere ad summam ducatorum mille; eorum conjectura, & interpretatio voluntatis defuncti deducenda est ex his, quae testator praesupponit, ut ait Castellus Soto major *quaest. controv. lib. 5 cap. 85 num. 4.* & ex his quae prudentes homines in simili casu fecissent, *l. quoniam, C. de nuncupationibus liberis.* Praetereà quando testator legat notabilem pecuniae quantitatem ad alimenta pauperum, tunc nisi se aliter expressè testator declaret, non est ea pecunia simul distribuenda, sed ad honestum lucrum deputanda, ut ex redditibus annua alimenta inde proveniant; eleemosyna enim perpetua utilior est animae defuncti, ac communitati pauperum, ut in terminis docent Castren. *in leg. Orestis. ad 1 falcid.* ubi Bartol. & Angel. & Imola, Alexander *consil. 200. in fine lib. 1.* Lopus *in cap. per vestras in 3 notab. vers. 7 inferius num. 1 de donation. inter virum, & uxorem,* Rota Romana *decis. 744. num. 2. part. 1 in novis.* Sancius *de alimentis. concl. 4. quaest. 9. num. 13.* Menoch. *lib. 4. praesumpt. 159. num. 35.*

Neque refert, fortè ex hoc praejudicari particularibus aliquibus pauperibus, nam testator communitati pauperum ejus oppidi, imò magis animae suae prospexit, communitati autem pauperum; & animae testatoris utilior est eleemosyna perpetua; ut in simili loquentes de anticipatione cum praejudicio futurorum pauperum, docent Valer. *opusc. de testamentis cap. 9. §. 3 dub. 1 num. 96.* Rodriq. *in summa to. 1 cap. 156. n. 5.* Diana *part. 8 tract. 5 resol. 51.*

1591 Hac de rationibus Ant. à Spir. S. *de Testamentis tr. 10. d. 9 16. sect. 13 n. 752.* ait, legatum distribuendum quotannis alicui Hospitali, aut Monasterio, posse totum simul ei dari, justa concurrente causa.

1592 Et legatum relictum pro carceratorum liberatione quolibet anno, posse expendi, ne quis in carcerem detrudatur, qui certum est, quòd esset proximè carcerandus.

1593 Et Idem. de legatis ait: *Ad Episcopum autem, haeredem, & executores pertinere per epieikeiam interpretari non esse à defuncti voluntate alienum si aliqua mutatio fiat, v. g. si pecuniam quae legaverat ad calicem emendum pro Ecclesia, quae calice non eget, Parochus eam applicaverit ad casulam; aut alia ornamenta, quae magis ad Ecclesiae usum tenderentur.*

QUAERES I.

1594 *An si pro opere à testatore haeredi praescripto, v. g. pro Oratorio construendo, non fuerit expendenda tota summa pecuniae legata, id quod superest, possit ab ipso haerede retineri?*

Respondeo posse, si summa pecuniae fuit legata demonstrativè; non posse, si fuit legata taxativè. Bonac. *tom. 2. de contract. disp. 3 quaest. 17 § 9 num. 5.* Tunc dicitur summa pecuniae legata taxativè, seu limitativè, quando ex verbis aut circumstantiis dignoscitur, mentem testatoris fuisse, per totam illam summam suam velle exonerare conscientiam, aut suam animam suffragari. Tunc verò dicetur legata demonstrativè, quando dignoscitur, mentem testatoris nil aliud esse, nisi demonstrare executionem operis illius, quod praefigit; quod maximè dignoscitur, si prudenter judicetur legasse etiam cum affectu ad personam haeredis, in quantum summam excedentem legaverit, voluerit in toto se ponere, ut haeredem gravaret in operis adimplemento.

QUAERES II.

1595 *Petrus reliquit haeredem legato annuo centum aureorum onustum pro dandis ex eo singulis annis puellis maritandis: inde natum est puellis consanguinea Petri in tertio gradu, pauper, cui cum ipse obligat ex ipso bona provenit, & non haberet dotem sufficientem, ut aliquis maritum inveniret, eamque ex illo legato maritandam vellet in spe dotandam, & tunc fore maritandam puellam. An dictum legatum possit ei conferri pro maritanda?*

Respondeo posse. Sequitur ex dictis num. 1556. 1557 & 1561. Ratio est primò, quia legatum habuit effectum à legante intentum, non aliter, quàm si pro illa puella conferatur eidem; nam ejus virtute, & non aliter, nupsit.

Cui accedit praxis, & consuetudo in legatis Confraternitatum, pro maritandis filiabus Confratrum relictis, quae ab ipsis pro maritata obtinent solutum, ex eo quod in dotem prius assignaverint, & eorum virtute nupserunt.

Secundò, quia dicta puella est consanguinea in tertio gradu legantis, pauper, & inops, unde locum habet moraliter certa interpretatio per epieikeiam voluntatis ipsius testatoris, qui si viveret, & puellam suam con-

consanguineum in statu inopiæ cognosceret, nedum sic, sed meliùs & utiliùs ad ejus favorem disponeret, *prout dicta in n.* 1551. 1558 & 1568. Imò cum esse cæteris non consanguineis præferendum, *sequitur ex n.* 1574.

PRIVILEGIA FRATRUM MINORUM QUOAD LEGATA

1596 CLemens IV 21 Julii 1265. *Constit.* 4. *Virtute conspicuos*, §. 27 Eugenius IV *Laude dignorum*, & Sixtus IV. 21. Augusti 1474. Const. 6. *Regimini*, concesserunt Ordini Minorum.

Ut liceat Fratribus vestri Ordinis, cùm de prioribus locis suis ad alia loca se transferunt, tam ædificia, seu omnem ædificiorum materiam, loci eorum, quæ dimittunt, (dedicatis Ecclesiis duntaxat exceptis), quàm libros, calices, & paramenta secum ad alia loca transferre, & ædificia ipsa cum solo, & alias ad eadem loca pertinentia, præter Ecclesias, per personas ad hoc à Sede Apostolica deputatas, vendere, ipsorumque pretium in aliorum locorum, ad quæ dicti Fratres se transferunt, ædificationem, seu aliàs in eorum utilitatem convertere, secundùm quòd ei meliùs videbitur expedire, cum ipsa pretia, & alia loca fratrum ad Nos, & Apostolicam Sedem specialiter, & immediatè pertinere noscantur *ut n.* 1545.

1597 Sixtus IV. & Leo X. apud Sorbo *ver. legata*, *n.* 1 *& seq. commutare à nu.* 1. *ad* 3 & Vercelli *tr.* 1. *q.* 17. *n.* 1.

Concesserunt, quòd Prælati Fratrum Minorum Observantium possint res donatas apud viventes, insuper legata facta locis nostris ad unum usum, commutare in alium, sine scandalo tamen illorum, ad quos solutio legatorum pertinet, aut à quibus res fuerunt donatæ.

1598 Leo X. in Const. 6. *Minorum*, recenset Bullas Nicolai III. & Clement. V. & declarat, Fratres Minores de Observantia licitè retinere posse domos amplas, & spatiosas, insuper paramenta multiplicia, ac pretiosa: assignant pro ratione, quia sunt in proprietate S. Sedis, & Fratres sunt tantùm custodes, & solum usum habent, non fructum, quare in nihilo regulam violant, & decens est, in celebrioribus solemnitatibus decentioribus paramentis divinam honorare Majestatem.

De legatis Fratrum Minorum fusè actum est à n. 1185.

CODICILLUS

1599 E*st ultima voluntas minùs solemnis de eo quod quis post mortem suam fieri velit coram quinque testibus declarata.*

1600 Potest quis mori cum pluribus codicillis inter se non contrariis, sed non cum pluribus testamentis, quia testamentum posterius ex jure tollit prius.

1601 Religiosus professus non potest revocare testamentum ab ipso ante professionem factum; quia testamentum non potest revocari in totum, nisi per aliud testamentum; nec in partem, nisi per codicillum. Religiosus autem professus nec facere potest testamentum, nec codicillum: quia codicillus est testamentum parvum, quod à testamento differt per hoc, quod non requirat solemnitates, nec tot testes, sicut testamentum. Tum quia in codicillis nec instituuntur, nec tolluntur hæredes *ut n.* 1604.

1602 Cæteri autem possunt testamenta, & codicillos revocare usque ad mortem, quia est jure voluntas testatoris perambulatoria dicitur usque ad mortem.

SUBSTITUTIO FIDEICOMMISSARIA

1603 E*st illa, per quam hæres ab instituto, aut testamento constitutus, gravatur restituere hæreditatem, vel partem ejus aliquotam v. g. dimidiam, tertiam, aut quartam partem alteri.*

Ille, cui est facta substitutio, dicitur fideicommissarius. Dicitur substitutio fideicommissaria, seu fideicommissum, quia testator fidei hæredis, & ejus fidei committit hæreditatem alteri restituendam.

Hæc substitutio non est directa, sed obliqua, in quantum fideicommissarius non capit bona hæreditaria directè à testatore, sed ministerio hæredis primò instituti, & gravati.

Non solùm primus hæres potest gravari, ut hæreditatem, aut ejus partem fideicommissario restituat, sed etiam ipse fideicommissarius potest gravari, ut alteri fideicommissario restituat: in quo casu actiones inde transferuntur in hunc posteriorem fideicommissarium *ut n.* 1559.

1604 Licet per codicillum non possit institui directè hæres, potest institui fideicommissarius: quia potest hæredi directè jam instituto imponi onus restituendi alteri hæreditatem, vel ejus partem.

1605 Fideicommissum non potest fieri, nisi de bonis liberis, minimè de bonis alienis, aut aliter obligatis. Hæc Bonac. *tom.* 2. *de contractibus disp.* 3 *q.* 17. *pun.* 4. Ubi plura.

De

De testamento & legatis fuse agunt Mastrius [illegible] la Croix, [illegible] pag. 13[illegible]. Diana [illegible], Tamb. tom. 2. de Bulla Cruc. [illegible] 18 §. 3 Donat. tom. 2. de contractibus [illegible] 17. 18 & 19. Anton. a Spir. S. [illegible] 16. Verricelli [illegible] Babenstub. [illegible] Clericatus [illegible] *pro prius omnibus*.

SPONSIO

1606 E*st contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi mutuum aliquid spondent, ut id cedat ei, qui veritatem assecutus fuerit*. Sponsio vulgò dicitur *Scommessa*.

Ut licitè fiat, quatuor conditiones requirit. 1. Ut fiat super re dubia. 2. Ut sit æqualitas in re, quæ sponderur, cum æquali incertitudine. 3. Dubius eventus in utroque. 4. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur.

LUDUS

1607 E*st contractus, in quo ludentes rem suo periculo exponunt, propter spem acquirendi rem alterius*. Est triplex, fortuitus, ingeniosus, & mixtus. Ludus mere fortuitus est prohibitus, hinc ludus alearum, qui magis in fortuna, & casu, quam in industria est fundatus est prohibitus laicis sub veniali, Clericis sub mortali, si tamen frequenter, & per longum tempus ludant; secus, si per breve tempus, recreationis causa, & absit scandalum. Fenech. de ludo [illegible] legem Canonicam, quoad culpam, *saltem per desuetudinem abrogatam, si non avaritia, sed vera recreationis causa ludatur ad aleam, & sine scandalo*. Ita Scotus in 4. d. 15. q. 2. [illegible]

1608 Conditiones ludi, ut sit licitus, sunt quatuor. 1. Ut ludens non utatur dolo, & fraude. 2. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis. 3. Ut ludens disponere possit de re, quam ludo exponit. 4. Ut sit æqualis conditio colludentium.

1609 Tenetur restituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, ut esset, qui simularet se planè ignorare ludum, & sic alterum multò imperitiorem provocaret, qui aliunde ludere noluisset; hic enim dolo, & fraude ageret.

1610 Non tenetur restituere, qui utitur astutiis illis, quas regulæ ludi, & consuetudo recepta patiunt, cùm uterque sciat tales astutias esse solitas, & sic tacitè in illas liberè consentiat, v. gr. 1. Si potiores chartas habens, & securus de victoria, auget sponsionem, vel simulet metum, ut adversarium augeat. 2. Si fingat se inferiores chartas habere, diffidat, augeatque sponsionem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum. 3. Si inspiciat chartas alterius ex sola illius negligentia, & absque fraude; secus, si ita se collocet, ut possit videre, vel si alium constituat, à quo admoneatur. 4. Si chartas dicat nosse inter habendum, quas ante non signaverat, nec noverat [illegible] secus, si ante consignaverat, vel noverat [illegible] socio.

1611 Religiosus potest aliquid moderatum ludo alienare, sicut potest aliquid moderatum de superioris licentia donare. Uxor potest aliquid ludo exponere juxta suam statum conditionem [illegible] quia censetur patrem velle ei honestam recreationem concedere. Item potest in ludo exponere bona castrensia, vel quasi, minimè profectitia, & adventitia, sine consensu patris, [illegible] 1618. Et uxor exponere potest bona paraphernalia [illegible] 100. Denique servus potest ludo exponere pecuniam propria industria acquisitam, vel à domino acceptam cum permissione, ut pro suo arbitrio expendat, vel si, de pecunia ob alimenta tradita, servus parcè vivendo, aliquid sibi reservet [illegible] 1611.

1612 Qui ludit cum iis, qui alienare non possunt, [illegible], perdat, & vincens restituere tenetur tamen illud plus, quod illi alienare non possunt, quia acceperunt rem alienam, invito domino. In ludo autem filii familias patris non solet esse invitus, nisi quoad modum, nisi jactura sit cum nimio excessu.

E converso, qui alienare non possunt, si vincant, restituere tenentur illud plus, quantum alienare non poterant, quia non servatur æqualitas colludentium, dum vincere voluerunt, & perdere non poterant; excipitur, si collusor sciat illum alienare non posse, tunc vincens non tenetur restituere, quia *scienti, & consentienti nulla fit injuria*.

1613 Qui ludo lege humana prohibito perdit, non tenetur in conscientia solvere, nisi [illegible] vicerit, non tenetur restituere ante sententiam Judicis.

1614 Ludere pro Psalmo, vel Oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreverentia [illegible] Scotus [illegible] Mastrius [illegible] Donat. tom. 2 pag. 109. Tamb. [illegible] Joan. la Croix pag. [illegible] Clericatus [illegible] 109.

CAPUT III.

DE FURTO.

1015 FUrtum est ablatio, seu detentio occulta rei alienae invito rationabiliter domino. Rapina est acceptatio rei alienae cum violentia. Unde supra furti malitiam aliquid furto addit injuriam violentiae.

1016 *Plagium est furtum hominis liberi seu servi vendendi, vel emptio.* Plagium, & rapina addunt malitiam speciei distinctam, in confessione explicandam n. [illegible].

1017 Furtum quantitatis notabilis est mortale, parvae veniale. Et quia malitia furti consistit in detrimento, quod proximo infertur, quantitas ad mortale sufficiens haud melius definietur, quam per respectum ad personam quae damnificatur. Nam

QUANTITAS INTER EXTEROS

1018 EST gravis ad mortale sufficiens, 1. Si à paupere furetur duos julios, seu duos tarenos Siculos cum dimidio, inter pauperes veniunt artifices illi, qui vivunt ex labore diei, & tantum uno die lucrantur, quantum ad unius diei victum sufficit. 2. Si à valde divite furetur aureum sentum. 3. Si à persona media, seu communi, furetur quatuor julios, seu quinque tarenos Siculos: inter personas medias, seu communes, veniunt personae illae, quae non sunt pauperes, nec valde divites, sed commodae, quaeque plus uno die lucrantur solent, quam ad unius diei victum sufficiat. A praefatis tribus generibus personarum minus auferre est veniale. Auferre à Principe ditissimo duos aureos non est mortale, mortale tamen est auferre à mendico unum julium, seu tarenum Siculum. Similiter mortale est acum auferre à sutore, qui aliam non habens continet opus illo die; nam infert notabile damnum.

1019 Aureus nummus, seu scutum aureum licet crescere, & decrescere soleat, reputatur tamen importare tredecim julios cum dimidio, seu tarenos decem & septem cum dimidio.

PLURA MINUTA FURTA

1020 COmmittens, furando per plures vices modica, sive ab eodem, sive à multis, devenendo ad quantitatem notabilem, peccat mortaliter, etiamsi in prioribus furtulis non haberet animum deveniendi ad quantitatem notabilem; & tenetur sub mortali ad restitutionem, non totius quantitatis notabilis, sed illius, quae complevit quantitatem notabilem, reliqua verò, quae remanent, cum remaneant materia levis, sicut antea, remanent sub onere restitutionis, solum sub veniali, sicut antea. Tales furans modica à multis, etiam, devenendo ad quantitatem totalem notabilem, inferat leve damnum singulis, infert grave damnum communitati, quae sicut & ipsi domini sunt rationabiliter graviter inviti, nolentes, quod multi ditentur hoc modo furando modica singulis, eo maxime, quia id est contra publicam, & singulorum civium securitatem, ac indemnitatem, quoniam, hac data libertate, possent venditores in mercibus vendendis quid parvum surripere à singulis.

1021 Major tamen quantitas requiritur ad mortale, quando quis per repetitas vices, semper modica furatur ab eodem, quia ille minus detrimentum patitur, & est minus invitus, quam furando simul, nonnulli tenent, quantitatem esse debere dimidio majorem. Et major requiritur, quando quis furatur à multis, modica à singulis: unde Thom. Sanchez, & Rebell. docent, non peccare mortaliter eum qui in Civitate populosa furatur modica à multis, si non deveniat ad quantitatem unius aurei.

1022 Item ad peccatum mortale in repetitis furtulis requiritur, quod sit continuatio moralis temporis, secus si intercedat magnum temporis intervallum. Magnum temporis intervallum, & interruptio moralis, ab aliquibus (apud Tamb.) reputatur, si inter unum, & alterum furtulum intercedat annus, ab aliis, si sex menses, ab aliis, si unus, ab aliis, si quindecim dies, sed recte Tamb. advertit, in taxanda quantitate, & temporis intervallo, in hisce similibus casibus, meliorem regulam desumendam esse à prudentia, considerando damnum proximi, aut communitatis, ejusque modalitatem.

1023 Casus, in quo plures furantur singuli modica, sed simul ab eodem, ut pro omnium uva [illegible] ex eadem vinea, resolutus est in [illegible].

1024 Dices [illegible] obligationem restitutionis ex delicto, ut in casu injustae acceptionis, non obligat sub mortali, nisi adsit culpa mortalis, sed in damno illato per plura furtula non adest culpa mortalis, bene verò venialis: ergo non oritur ex illo onus obligans ad restitutionem sub mortali. Minor probatur, quia in singulis furtulis furunculus ille non peccavit nisi venialiter, infinita autem venialia non possunt integrare, aut constituere unum mortale.

Resp. concessa majori, negando minorem: pro cujus claritate est distinguendus casus, vel ille furunculus in ultimo furtulo consti-

mente cum prioribus quantitatem notabilem, advertit ad praecedentia furtula, vel non? si advertit, peccavit mortaliter in ultimo furtulo, quod licet in se sit quid modicum, relate ad praecedentia, cum quibus moraliter continuatur, constituit damnum notabile, & est mortale.

Si tunc non advertit, sed advertit postea, subdistinguo: vel quando advertit, habuit animum non restituendi, & tunc incepit peccare mortaliter, ut impulsus detentor quantitatis notabilis: vel habuit animum restituendi, & tunc licet non peccaverit mortaliter, tenetur sub mortali ad restituendum ad praecavendam culpam mortalem, quam incurreret si restituere nollet, & hoc pacto omnis restitutionis [illegible] ex culpa mortali, nec sequitur, quod plura venialia integrent unum mortale, quia peccatum mortale committitur, vel in ultimo furtulo, vel in voluntaria detentione totius summae notabilis furtulis quae sunt actiones talis naturae, ut possint unite se continuari moraliter ad constituendum unum damnum notabile. V. in pag. 1. prop. 38. ab Innoc. XI damn.

QUANTITAS FURTI INTER DOMESTICOS.

1615 QUantitas furti filiorum, & uxoris ad mortale sufficiens, debet esse major, & talis erit, si quantitas in num. 1617 assignata pro exteris duplicetur. Sed in hac re optima regula est prudentia. Item in furtis filiorum, & domesticorum, debet attendi an pater, maritus, dominus sit liberalis, dives, amans, si furtum sit de esculentis, non de pecunia, & si de pecunia, non frequenter, sed raro; tunc enim solet esse minus invitus. Et saepe filium in furto notabili pecuniae a peccato mortali excusatur, quia prudenter dignoscit, attenta conditione, & amore patris, patrem non esse invitum quoad substantiam furti, sed quoad modum, quatenus clam rapuerit, ad vana expenderit, &c.

1616 Hac ratione famuli saepe a mortali excusantur in furto comestibilium, quae domo non exportant, neque divendunt, sed ipsi domi consumunt, nisi sit cum excessu. Similiter (ait Less.) *Furta minuta famulorum in comestibilibus, quae clandestina solent, non censentur si non ad vendendum, sed ad comedendum accipiant,* domini namque regulariter sciunt, & dissimulant. Confessarii tamen in hac re nec debent esse laxi, ne famulorum libertas in excessum prorumpat, nec tam asperi; sed uti debent prudentia, famulos a furtulis dissuadendo, & operae faciunt, si affligant, ut in compensationem, majorem famulatum

domino praestent, quando furta non fuit multum damnosa domino, & famuli sine magna difficultate restituere non valent.

1617 Uxor sine consensu viri potest moderatas eleemosynas facere, & moderatas donationes, seu largitiones liberales ad conservandam decentiam sui status, juxta morem aliarum mulierum similis conditionis, nec obstat, si vir prohibeat, quia est irrationabiliter invitus. Tamb. cum aliis concedit uxori, cujus vir est mediocris patrimonii, ut insumere possit duo pro centum pro eleemosynis, & alia duo pro liberalibus largitionibus, imo plus, si vir sit dives. Semper tamen potior est regula prudentiae.

1618 Filius, si notabilem summam de bonis parentum surripiat, illis rationabiliter invitis, peccat mortaliter, & restituere tenetur, quod si non possit, debet eorum rationem habere in divisione haereditatis cum aliis fratribus, nisi alii fratres pariter simile quid rapuerint.

1619 Et sicut peccat mortaliter uxor surripiendo notabilem summam invito rationabiliter marito de bonis mariti, aut quorum est usufructuarius, & administrator, atque ad restitutionem tenetur; ita & maritum, si pariter surripiat de bonis paraphernalibus uxoris: v. num. 1 0. 169.

1620 *Non peccat uxor subtrahendo aliquid, vel compensationem, ta[illegible], si vir sit prodigus, quia in* [illegible] *meretricibus per totum ipsa profundendo, vel pro vestitu, victu, &c. sibi, filiis, vel familiae necessariis, quae maritus ipsi non [illegible] & refuso ab aliis [illegible].* Busemb.

1621 *Bona furti [illegible] potest uxor surripere aut clam sui patris, aut matris, aut prolis, ex aliis matrimoniis, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus, dummodo possit compensare, id, quod largitur, in suo tempore, quam illa pars maritus tenetur ei alere, & maritus debet in hoc consentire, quod aliquis ad matres, fratres, & omnes probabiliter extenditur.* Busemb. & Arsdekin.

1622 De quantitate furti Religiosorum sufficiente ad mortale, communiter Doctores discurrunt, sicut de quantitate furti filiorum v. nu. 615. Attendi etiam debet Monasterii opulentia. Fagundez cum Navarr. non peccare mortaliter Religiosum, si de bonis Monasterii dimidium scuti furetur, & extra domum.

1623 Id mihi verum est, majorem quantitatem requiri, ut peccet mortaliter contra proprietatem materiae proprietatis, quam ut peccet mortaliter contra justitiam ratione furti; quia malitia furti concernit damnum,

terea, adeoque superior est magis invitus [illegible] malitia proprietatis, & malitia furti sunt duæ species distinctæ, prior contra paupertatem, posterior contra justitiam, quæ sæpe [illegible] simul in eodem actu, ut cum [illegible] [illegible] in vito superiore retinet, aut extra donat, vel consumit [illegible] datam, invito [illegible] superiore, aut extradit, *non quidquid Monachus acquirit, pro Monasterio acquirit.*

1634 Separantur, ut cum rem à sæculari receptam in suos usus consumit [illegible], aut [illegible] licentia, [illegible] extra, ad [illegible] destinatam, tunc contra paupertatem peccat, non contra justitiam, [illegible] proprietatis contrahit, [illegible] Prælato [illegible] non acquirit dominium. Rodriq. [illegible] 4. cap. [illegible] Scotus & Azor [illegible] tenent, Religiosum non committere furtum mortale, nisi quando [illegible] summam duorum aureorum, [illegible] 1627. [illegible] opinio licet posse habere locum quoad [illegible] proprietatis, est tamen laxa, & non [illegible] quoad malitiam furti. [illegible] Religiosi [illegible] plus quam decem [illegible] argenteum, licet non peccet mortaliter malitia proprietatis, mortaliter peccat malitia furti.

1635 Revera tamen licet pro malitia proprietatis major quantitas ad mortale requiratur, quam pro malitia furti, [illegible] regula [illegible] potest, sed pro utraque est [illegible] attendenda prudentia, consideratis circumstantiis superius expressis, & superioris involuntario. Major quidem quantitas ad mortale requiritur, si res, quam Religiosus extrahit, sit de acquisitis proprio labore, & industria, aut de [illegible] ab amico, externo donatis, quam si non sit. Major si rem Prælatum det [illegible], non ad distribuendam extra, sed ad commendum ad proprios, [illegible] necessarios usus, quia in his casibus superior est minus invitus. Et major, si Monasterium Religioso de necessariis non provideat.

1636 Busemb. *lib. 4. cap. 3. dub. 4.* addit: *Si Prælatus videt subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cùm facilè possit, consentire videtur.* Unde Sanchez [illegible] *moral.* [illegible] ait: *Si in aliqua Religione [illegible] aliqua vel petendo, vel expendendo, sine licentia, id [illegible] tacitam licentiam Prælati, qui id [illegible] consuetudinem [illegible] dissimulat, ut [illegible] 95.*

IN EXTREMA NECESSITATE

1637 Non est fur, nec peccat, qui rem alienam surripit, quia in extrema necessitate omnia sunt communia; ita ut nedum ipse indigens, sed alius (si de suo non habeat) possit surripere ad eum sublevandum, quia tunc surripit nomine indigentis, & ut ejus instrumentum, Tamb. *tom. 2. lib. 8.* [illegible] Anton. à Spir. Sanct. [illegible] n. 617 [illegible]. Qui verò in gravi necessitate rem alienam surripit, fur est, & peccat mortaliter: constat ex *cap. Si quis,* [illegible] *de furtis: Si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis, furatus fuerit cibaria, vestem, aut pecus, pœniteat per* [illegible] *hebdomadas, & si reddiderit, non cogatur jejunare.* Ratio est, quia sola extrema necessitas facit rem alienam communem, unde in gravi necessitate res alterius non fit tua, & inde non potes eam accipere, invito domino. [illegible] qui extreme indigenti non subvenit, contra justitiam peccat, & charitatem; qui verò graviter indigenti non subvenit, peccat solum contra charitatem. Tum quia contraria opinio aperit viam furtis, quia multis forte ex [illegible] plebe [illegible], qui se in gravi necessitate existere non affirmarent, ideoque meritò est damnata *propos.* 36. ab Innocent. XI. *pag.* 5. [illegible]

1638 Difficultas est: *An qui in extrema necessitate rem alienam accepit, teneatur eam restituere, si ad pinguiorem fortunam devenerit?*

Affirmat Navarrus, quia extrema necessitas [illegible] ut [illegible] indigens sublevetur. Sufficit autem [illegible] subleventur per mutuum, aut accommodatum cum onere restituendi [illegible] tunc, absque eo quòd dominus re sua spolietur.

Negat verò Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2.* [illegible] quia extrema necessitas facit omnia esse communia, [illegible] rem alterius dominium in extreme [illegible], quatenus ad eam convertendam in [illegible] usum, ac proinde non tenetur ille sibi providere per mutuum, aut accommodatum. Quod intellige in rebus ordinariis, minime extraordinariis pretii [illegible].

1639 Fatetur autem Scotus [illegible], quòd si res consumpta in extrema indigentia, [illegible] non urgente extrema indigentia, [illegible] teneatur eam restituere deveniendo ad pinguiorem fortunam, quia onus restitutionis tunc habuit ortum ex radice delicti, quod prævie accedente extrema indigentia, non extinguitur, sed suspenditur. Plures tamen apud Tamour. [illegible] hunc à restitutione liberant: omnino tamen sententia Scoto [illegible] 1318.

1640 Item qui in extrema necessitate rapuit, & totum non consumpsit, tenetur restitu-

tur-

ruere, quod remansit. Quod si totum consumpsit, ipse tamen, urgente necessitate extrema, aliunde habebat, sed non poterat uti suo; ille utique, quando est expeditus, tenetur id, quod rapuit, restituere, quia hic non dicitur iuisse in extrema necessitate simpliciter, sed secundum quid: unde pro eo habet locum opinio & ratio Navarri. Casus contingere potest in eo, qui bona possidens carceribus detinetur, aut captivus evadit, qui proinde suis rebus uti non valet, & sic in extrema constituitur necessitate.

COMPENSATIO

2641 Est licita, si tres interveniant conditiones, 1 Si non speres sic licite rem tuam, quam alius detinet, apud Judicem obtinere, sed difficulter, & gravibus expensis, ob debitoris potentiam, aut Judicis injustitiam, vel negligentiam, & maxime si exinde inimicitiam debitoris timeas, 2. Si non adsit periculum ancipitis damni, aut infamiae tui, aut alterius innocentis, 3 Ut opportuno tempore tuis haeredibus, aut debitorem, vel ejus haeredes moneas, debitum jam esse solutum, ne iterum tuis haeredibus solvatur, his conditionibus adhibitis, licite potes occultam compensationem adhibere, rem alterius surripiendo aut detinendo pro tua re, quam certo injuste ille detinet, quia tunc non es fur, sed justus compensator, cuilibet enim habet jus ad recuperandum suum indemnis. Qua facta compensatione, res alterius in tuum dominium transit, itaut, si pereat, tibi pereat.

QUÆRES

2642 *Petrus an certe Paulo suo debitori donum, an possit illud pro se retinere in compensationem?*

Resp. cum Tamb. te posse, si donum sit acceptatum a tuo debitore, quia tunc accipis rem debitoris, ad quam habes jus. Non posse, si non sit jam acceptatum: quia accipis rem Petri, in quam non habebas jus.

FAMULUS

2643 Compensari non potest per hoc, quod putet operam suam esse majorem [illegible], quod recepit, quia vel id putat sub dubio, vel probabiliter, si sub dubio, non potest [illegible] ipso [illegible] possessione certa per jus [illegible] alterius, si probabiliter, adhuc absunt [illegible] probabiles pro domino, qui pro[illegible] possessione certa per [illegible] partes, sed [illegible] judices, vel prudentes, & [illegible] quod [illegible] receciderit

At [illegible] conductio [illegible] pretium, supremum, medium, & infimum, sicut in mercibus. quod mensurari non debet cum integra sustentatione ipsius famuli, ejusque familiae, sed cum valore laboris, 2 Consuetudinem, 3 Si famulus rogavit dominum pro suo famulatu, quia merces ultroneae vilescunt, 4 Stipendium sic tenue, sed si dominus habuisset alios, qui pro eodem salario famularent, tunc famulus occulte se compensando, damnum inferret domino, non sic si dominus alios non habuisset [illegible] 2739

2644 Si famulus paupertate coactus suum famulatum venderet pretio tenui, omnino infimo, & non essent alii, qui pro eo servirent concedit Tamb [illegible] quod posset famulus se refarcire, quia tunc non est causa damni emergentis domino, unde non est defraudandus famulus justa mercede.

2645 Puto autem eum se refarcire non posse, quia in conventione expresse condonavit domino partem justi stipendii, & quidem licite, nam non fuit coactus coactione externa facta a domino, sed conventionem pretio tenui licere elegit tanquam medium ad propriam paupertatem sublevandam. Tum quia hic videtur ultroneus venditor sui famulatus & dominus, si famulus renuisset, forte alios non invenisset, vel tali famulatu se privasset, vel alio modo providisset. Si vero in conductione non fuerit expresse facta conventio pretii tenuis, nec famulus habeat intentionem condonandi partem justi stipendii, tunc si accedente tempore solutionis, dominus tenue salarium solvat, potest se refarcire, quia nemo praesumitur velle servire gratis, debet autem pro sequenti tempore suam mentem de non serviendo tenui pretio domino declarare, alias tenui salario consentire videbatur.

2646 Quoties autem famulus est moraliter certus de injustitia domini, & majori salario sibi debito, quod aliter commode obtinere non potest, tunc potest licite per occultam compensationem se refarcire, quia tunc non est simpliciter putans, sed certo sciens, & quilibet habet jus ad reparandum jus proprium certo laesum

2647 Infra casu erit famulus, 1 Si invitus fuerit a domino coactus dolo, minis, &c. ad serviendum pretio [illegible] justo. 2. Si dominus [illegible], quam fuerit in [illegible] salarium solvere [illegible] tenue, quia non [illegible] pretio, [illegible] dominus [illegible] & famulus [illegible] tempore opportuno, quo [illegible]

tum, quia sic pateretur damnum, & nullo modo non valet tales merces domino restituere sine proprio damno. 4. Si dominus ultra famulatum, super quo est facta conventio, alium extraordinarium famulatum imponat, qui distincto salario solet compensari, tunc potest famulus compensare, quia non praesumitur ille fecisse gratis, nisi id expresserit, aut intentionem serviendi gratis habuerit.

1648 Id dixi de famulatu extraordinario, nempe de illo famulatu, qui est à persona distincta, & pretio distincto fieri solet, quia sunt plures ordinarii famulatus, qui ultra conventum à famulis gratis praestari solent dominis, adeoque non possunt iidem sibi aliquid retinere. *n. 205. t. pag. 37* ab Innoc. XI damn.

1649 Dominus non tenetur in conscientia salarium famulo in infirmitate solvere, sicut non tenetur conductor pensionem solvere, quando non utitur re conducta ob defectum locatoris. Valde tamen laudo piam consuetudinem, quae Panormi est apud plures nobilium, qui integrum salarium famulis in infirmitate solvunt, caeteros ad opus charitatis tam sanctum enixe moneo.

QUAERES I.

1650 *Dominus volens plures tabulas depingere quaerit pictorem, et quos fuerunt desiderio in quantitate pretii, et ad progrediendum se obtulit famulus qui profitetur pictorem, sed audiens se fuisse 'electum pretium. An possit modò id retinere?*

Resp. posse, si non fuit facta conventio nec habuit intentionem pingendi gratis, quia *dignus est operarius mercede sua*; & quando agitur de labore, & opera notabili, nemo praesumitur velle praestare gratis, nisi expresserit. At non debet sumere pretium, ut alii pictores sed minus, uti ultroneus venditor suae industriae, & operae. In quo pretio computari debet defectus famulatus, si notabiliter ob picturam à famulatu defecerit. V. n. 1465.

QUAERES II.

1651 *An liceat Christianis surripere à Turcis, & Mauris?*

Ut solita claritate procedam, dicam prius de Christianis existentibus in partibus Turcarum, & Maurorum, postea de Turcis & Mauris existentibus in partibus Christianorum. Quantum ad Christianos existentes in partibus Turcarum, & Maurorum,

1652 Certum est, quòd Christiani, qui injuste ab infidelibus captivi detinentur, excusandi sunt, qui detinentur à Turcis, aut Mauris, licitè possint à dominis particularibus surripere, quantum sufficit, ut redimantur, & est necessarium ad fugam, & iter ad suos. Ex Decr. S. Congr. S. Officii 13. Augusti 1630. apud Dianam p. 9. tr. 13. res. 96. & Peyr. *de Privil. pag.* mihi 530.

1653 Quòd autem servi Turcarum possint famulis [illegible] dominis, & aliis, à quibus sunt injuria affecti, seu capti, surripere quaecumque voluerint, docet Diana *cit.* Itque nedum ratione compensationis injuriarum captivitatis, &c & damnorum in suis negotiationibus, & bonis, ob absentiam à patria, verum etiam jure belli, & ex praesumpta Christianorum Principum voluntate. Turcae namque sunt publici hostes, & Christianorum dominia, ac bona tyrannicè usurpaverunt, & possident. Unde Principes Christiani habent contra eos jus perpetuum bellum gerendi, bona spoliandi, & compensandi; at quia non valent ex se ipsis id immediatè ad aequalitatem praestare, rationabiliter praesumuntur illud privatis fidelibus concedere, maximè ad hostium vires debilitandas. Unde *in part. 7. tr. 7. res. 11.* concludit: *Sed nec contrahere, servos Christianos à Turcis fugientes, bona ab ipsis sublata licitè sibi retinere & expendere, etiam in quantacumque maxima quantitate.*

1654 Imò eadem ratione in *par. 9. tr.* cum Molina idem extendit ad Christianos liberos in terris Turcarum manentes, cum hac tamen limitatione, ut non adsit scandalum, damnum aliorum Christianorum, mendacium, perjurium, aut fractio fidelitatis, ad quam tenentur, qui sub fide Regis ibi morantur, aut negotiantur. Et aliqui putant (sequitur Diana) etiam in his casibus peccare quidem Christianos bona Turcarum surripiendo, non teneri tamen ad restitutionem, 1. Quia contra Charitatem, Religionem, aut fidelitatem peccant, non contra justitiam commutativam. 2. Quia restituendo augerent vires hostibus Ecclesiae. 3. Quia licèt non quoad modum, quoad substantiam praesumitur consensus Principum Christianorum. Addit tamen,

1655 (Sed ego hanc sententiam non approbarem, in casu quo inter Christianos, & Turcas adesset tempus treguae, vel alia causa salviconductus; in his enim casibus non potest praesumi consensus Principum neque quoad substantiam, neque quoad modum.) Ita Diana.

1656 Quantum autem ad Turcas existentes in locis Christianorum (quidquid alii teneant) omnino dico non posse Christianos illorum bona surripere sine peccato, &

omn-

onere restitutionis, si pacificè in nostris locis degant: Nam (seclusis scandalis, & malis, quæ quidem vitari non possent) vel morantur ratione treguæ, salviconductus, aut ut publici negotiatores sub fide Regia, & tunc recurrit doctrina P. Dianæ *de n.* 2615. Tum quia negotiatores solvunt super mercibus debita vectigalia Principibus Christianis. Item promissio & pactum est contractus, qui inducit obligationem justitiæ. Vel morantur ut personæ privatæ, sive liberi, sive servi, & tunc sunt subditi Principibus Christianis, adeòque quoad hoc sunt uti alii subditi tractandi.

2657 Ex dictis sequitur, non peccare Christianos in terris Turcarum existentes, fraudantes gabellas à Turcis impositas; nec in terris alterius Principis infidelis, qui injusto modo possidet terras injustè Principi fideli ablatas, Diana *part.* 7. *tr.* 7. *resol.* 85. *n.* 2707.

QUÆRES III.

2658 *An uxor possit licitè vivere ex bonis mariti furto, vel per usuram acquisitis?*

RESolutionem dat Verricelli *tr.* 3. *q.* 32. *nu.* 4. occasione alterius casus: *An scilicet soror pauperrima possit licitè vivere ex cibis à sorore adultera emptis ex pecunia adultero furata, dummodò ipsa eorum adulteræ, aut furto non cooperetur?* Et est, ut sequitur.

Posset excusari hæc mulier ex altero capite, & supposita probabilem esse opinionem licitè posse uxorem vivere ex bonis mariti per usuram acquisitis, ita Navarr. *cap.* 17. *n.* 266. Vasquez *de restitut. cap.* 11. *dub.* 3. Molina *tom.* 2. *disp.* 330. §. *de uxore*, Layman. *lib.* 3. *tr.* 3. *cap.* 11. *in fine*, contra Sylvest. *Usura* 8. *q.* 2. Quam tamen opinionem ego cum aliqua restrictione admitterem, nempè si pecuniæ usurarum essent confusæ cum aliis mariti, vel ab illo expensæ in emptionem ciborum, quia pecuniæ post confusionem, & cibi empti, sunt in dominio mariti: secus esset de ipsis pecuniis usurarum in individuo extantibus, has enim pecunias, utporè alienas, mulier consumere, & expendere nequit. Ratio hujus opinionis est, quia cùm pecuniæ confusæ, & cibi empti, sint in dominio mariti, qui ex justitia tenetur non solùm restituere usuras, sed etiam ex justitia tenetur præbere alimenta uxori, ista non peccat, si accipiat, quod est sibi ex justitia debitum, etiam cum præjudicio creditorum, seu solventium usuras.

Eodem modo dici posset in casu nostro: soror adultera, cùm sit modò pauper, tenetur ex justitia alere sororem pauperrimam, Gloss. & DD. *in l. quæ filium*, *ff. ubi pupill. educ. debeat*, Sardus *de alim. tit.* 1. *q.* 25. ergo illa soror pauperrima innocens non peccat, si accipiat cibos emptos ab adultera ex pecunia furata, modò ipsam individuam furatam pecuniam non accipiat.

De furto, agunt Scotus *in* 3. *dist.* 38. *q. un. lit. A*, *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *lit. KK*, Mast. *in Theol. mor. disp.* 9. *q.* 1. Joan. la Cruz, *pag.* 140. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 531. Dian. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 98. *tr.* 5. *res.* 34. *p.* 1. *tr.* 6. *res.* 34. & alibi, Tamb. *tom.* 1. *pag.* 216. Busem. *lib.* 3. *tr.* 5. Cardenas *diss.* 23. Mendo, *de furto sacrilego*: *in conn.* 500. & 154. *n.* 1588.

CAPUT IV.

De restitutione.

2659 RESTITUTIO, secundùm nomen, ex D. Thoma, *est alicujus in suo possessione, aut dominio iterata statutio*. Secundùm rem, per Juristas, *Est actus justitiæ, quo reparatur ad æqualitatem damnum proximo illatum per injuriam*. Per Scotum *in* 4. *dist.* 15. *qu. un. lit. AA*, *est reductio justitiæ commutativæ ad æqualitatem*. Injuria, alia est materialis, quando damnum est illatum inadvertenter, aut bona fide; alia formalis, quando est illatum scienter, ut cùm scienter quis rem alterius surripuit, aut si bona fide accepit, accedente mala fide, retinet, & non vult restituere.

2660 Obligatio restitutionis solùm oritur ex justitia commutativa læsa, unde si læsio sit contra charitatem, aut aliam virtutem, non obligat ad restitutionem. Imò neque ad restitutionem obligat justitia distributiva læsa, nisi sit ei annexa justitia commutativa: *ut n.* 2515.

Hinc Prælatus conferens beneficium non curatum digno, omisso digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem: quia solam justitiam distributivam lædit. Si verò relicto digniori conferat digno beneficium curatum, & peccat, & tenetur ad restitutionem, quia lædit justitiam commutativam: nam eo ipso, quòd Prælatus indicit concursum, fit contractus quidam innominatus: *Do, ut des*, ac proinde Clericus ad examen accedens, si suo competitori prævaleat, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi detur: *ut n.* 2661. quod est objectum justitiæ commutativæ.

2661 Ad beneficia autem, ex Trid. *sess.* 24. *de refor. cap.* 1. promovendi sunt *digniores*. Nec dicas Concil. per ly, *digniores*, sumere

comparativum pro, [illegible] exclu[illegible] dendos [illegible] quia est extern[a] expositio, dum Conc[ilium] utitur compa[ra]tivo, aliisque replicat *dignioresi, & Eccle[siae] magis utiles* [illegible] *prop. 47. ab Innoc. XI damn.* [illegible]

1662 Quod si in concursu duo reperiantur æquales meritis, non potest Prælatus al[iq]uid ab uno recipere, ut [illegible] pr[æ] alio conferat, & si acceperit, tenetur restituere, quia ex jure Can[onico] beneficia sunt conferenda gratis. [illegible] *prop. 22. ab Alex. VII damn.*

RADICES RESTITUTIONIS

1663 Sunt quatuor 1. Ex injusta acceptione, aut retentione. 2. Ex re accepta. 3. Ex damnificatione. 4. Ex contractu. *Injusta acceptio* habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationabiliter domino surripit, & dicitur possessor malæ fidei. *Res accepta*, cum quis rem alterius bona fide accepit, seu possidet, & dicitur possessor bonæ fidei, qui statim ac advertit, & venit in cognitionem rem esse alterius, tenetur restituere, ut infra; alias incipit esse injustus detentor. *Damnum illatum*, ut cum quis per actionem injustam damnum alteri infert, v. g. occidendo, segetes comburendo, &c. *Ex contractu*, & hoc dupliciter. 1. Ex contractu injusto, qui si fuit advertenter invalide celebratus, æquivalet injustæ acceptationi, si bona fide, rei acceptæ. 2. Ex contractu justo, sed postea casu, vel culpa, & conditione non observata, vel ob moram culpabilem in solvendo, elapso termino.

1664 Obligatio restitutionis ex delicto, nempe ex injusta acceptatione, seu retentione rei acceptæ, superveniente mala fide, ex damno illato, & ex injusto contractu, non oritur in foro conscientiæ, nisi adsit actio injusta externa, quæ sit peccatum mortale, quia pœna debet esse proportionata culpæ, unde pœna gravis, qualis est de restituendo re gravi sub onere peccati mortalis, præsupponere debet culpam mortalem. Immo esse debet culpa efficaciter, & effective, lædens justitiam commutativam, qualis est sola actio injusta externa. Unde qui damnum est passus in suis bonis sine culpa mortali alterius, putare debet fulmen de cælo cecidisse, & rem suam consumptibile, reperturum, inquam casus fortuitus. In foro externo sufficit culpa legalis. Tamb. *tom. 2. lib. 4. tr. 5. cap. 2* § 1 ex Com.

1665 Hinc 1. qui habuit voluntatem efficacem rapiendi aut retinendi rem alterius, [e]t [illegible] ta voluntate non fecit, non tenetur ad restitutionem, quia peccavit mortaliter, sed peccato interno, per actionem injustam, non externam, sed internam, contra dominum [illegible] acceptum.

1666 2. Qui furatus est quid modicum, cum intentione continuandi usque ad quantitatem notabilem, sed ad eam non pervenit; non tenetur sub mortali, sed solum sub veniali, ad restituendum illud modicum ablatum, quia licet peccavit peccato mortali interno, culpa externa non fuit gravis. Similiter non tenetur ad restituendum, si damnum grave intulit, v. gr. incendit segetem, venenum dedit, sed sine culpa, aut cum sola culpa veniali, ratione inadvertentiæ, aut indeliberationis actus. Omnia ib. vide *tom. 2.* [illegible] n. 116.

1667 Obligatio verò restitutionis ex contractu justo, oritur etiam sub mortali ex sola culpa juridica, sine culpa theologica, seu mortali, quia non oritur ex delicto, sed ex conventione, & pacto in ipsa natura contractus imbibito. Mastrius *de just. 7. quæst.* [illegible] n. 18.

1668 *Culpa juridica* (ait Fenech) *est omissio diligentiæ, quam quis adhibere tenetur. Est triplex, lata, levis, & levissima, lata est omissio illius diligentiæ, quam communiter adhibere solent homines* [illegible] *conditionis, vel major pars eorum, ut si quis librum commodatum relinquat in loco publico, unde surripiatur. Tunc dicitur patrasse culpa lata commodatarius. Levis est omissio illius diligentiæ, quam homines diligentes sua conditionis adhibere solent, ut si quis vestem commodatam relinquat in cubiculo, vel arca non clauso, tunc dicitur patrasse culpa levi illam. Levissima est omissio illius diligentiæ, quam homines diligentissimi suæ conditionis adhibere solent, ut si rem commodatam relinquat in cubiculo, quod putavit se clausum, sed non tentavit, an esset bene clausum, & reverà non erat clausum. tunc dicitur patrasse culpa levissima.*

In contractibus factis in favorem solius dantis, ut est [illegible] *non venit, nisi dolus & culpa lata. In contractibus factis in favorem solius recipientis, ut est commodatum, venit etiam culpa levissima.*

1669 In contractibus factis in favorem utriusque, tum dantis, tum recipientis, ut sunt pignus, venditio, locatio, &c. venit culpa lata, aut levis, sed non levissima. unde si commodas Petro equum ad invisendum communem amicum, tenetur Petrus ad restitutionem, si equus pereat ex culpa lata, aut levi, [illegible] Tamburin. *cap.*

1670 Depositarius, si salarium accipiat, tenetur etiam ex culpa levi, quia tunc deposi-

tum

tum evadit factum in gratiam utriusque, tunc namque, cùm depositarius accipiat pretium tenetur ex justitia rem depositam majori diligentia custodire.

1671 Eos, qui ex officio ad impediendum damnum tenentur, & non impediverint, non teneri ad restituendum, nisi ex culpa lata, ait Bertal[illegible] quia non tenetur quis in suo officio ad diligentiam majorem ea, quam homines talis professionis solent ordinarie adhibere.

1672 Casus fortuitus, *est impotentes eventus vel, quem humana providentia prævidere non potest, neque impedire; ut mors equi absque ulla culpa, tempestas maris, ruina domus, naufragium, [illegible], & similia.*

1673 *Nullus tenetur regulariter ad damnum, quod invenit e casu fortuito, nisi in tribus casibus. 1. Quando culpa præcessit casum, ut qui equum commodatum usque Florentiam duxit Bononiam, & in itinere Bononiam versus rapinas est [illegible], tunc enim culpa præcessit. 2. Quando præcessit mora culpabilis, & per hanc perius apud commodatarium [illegible] tamen non esset etiam res peritura apud dominum: licet in foro externo etiam teneretur, si esset peritura apud dominum casu fortuito. 3. Quando intervenit pactum, quo quis se obligavit ad casum fortuitum*, ita Fenech.

1674 Obligatio restitutionis ex contractu injusto, nedum oritur ex culpa morali commissa in celebratione contractus, sed etiam ex culpa juridica contra innocentem, etiam si hæc contingat postea sine peccato, puta quia ad malitiam gravem non advertit, alioquin pejoris conditionis esset, qui juste contraxit, eo qui injuste, si sola culpa juridica illum obligaret, non alium. Unde si Petrus minis cogeret Paulum ad locandum ei vili pretio equum, tunc si equus conductus moreretur ex sola culpa juridica conductoris, teneretur conductor, nedum ad restituendum pretium justum conductionis ex injustitia contractus, sed etiam pretium equi ex culpa juridica in casu, non solum lata, aut levi, sed etiam levissima, quia hic contractus locationis, qui alias fit in gratiam utriusque, in præsenti est factus in gratiam solius recipientis.

1675 Qui utitur deposito, aut locato, v. g. pecunia, equo, &c. & hac causa perit, aut fit deterior, tenetur restituere, quia excessit modum depositi, & locati.

1676 Commodatarius non tenetur restituere lucrum perceptum ex negotiatione pecuniæ in commodatum ad pompam acceptæ, Clericatus c. 82. num. 18. quia ex sua industria provenit: v. n. 1376.

Quod procedit a [illegible], quia neque fur tenetur restituere lucrum perceptum ex negotiatione pecuniæ furtivæ, nisi dominus esset prius inde ex ea lucraturus, quia tale lucrum ex sua industria procedit.

Tenetur tamen restituere lucrum, quod ex re ipsa fructifera commodata percepit, puta [illegible] ex illa natum, aut lucrum, si eam locavit, Clericatus [illegible] Quia hi fructus domino cedunt: v. n. 1696.

QUI RESTITUERE TENEANTUR.

1677 AD restitutionem tenentur non solum illi, qui, opere facto injuste damnum inferunt tertio, accipiendo, retinendo, damnificando; sed etiam qui efficaciter & cum effectu ad damnum alterius injuste cooperantur, qui continentur hoc versu:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,

Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Isti restituere tenentur in solidum, seu totum in defectum exequentis, si sint causa efficax, aut damnum fiat, & id non sub dubio, sed certò sciant.

Priores sex cooperantur positivè, posteriores tres privativè, quatenus tenentur ex justitia, seu officio, damnum impedire, & non impediunt.

Jussio, significat eum, qui jubet, & mandat, sive expressè, sive tacitè, & signis, damnum fieri. Qui ratum habet damnum suo nomine factum, ad restitutionem non tenetur, si nullum suum præcessit mandatum, aut consilium, quia ratihabitio præsens, non est causa damni præteriti.

Consilium, significat consulentem, qui ad restitutionem tenetur in defectum exequentis: v. n. 1106.

Consensus, significat eum, cui consensum dat, ut furtum fiat, qui est fautor.

Palpo, qui approbat, & laudat.

Recursus, qui dat refugium, & securitatem.

Participans, qui est socius, adjutor criminis, partem prædæ recipit, facit pro fure excubias, instrumenta ad furandum defert, aut alio modo cooperatur.

Bissemb. ait, prælatos non teneri ad restitutionem, si efficaciter tantùm concurrant, non ad substantiam, sed ad circumstantias, & modum actus damnosi, v. gr. si quis tantùm impellat alium, ut citius, vel asperius, hoc, vel illo loco, vel modo noceat.

Mu-

1078 *Muti*, qui silent, non *abstinet*, aut *manifestant*, non tenentur restituere, sed solum peccant contra charitatem, si cum tenentur impedire ex justitia, & commode possint, tenentur autem ad restitutionem, si impedire tenentur ex justitia, nempe ex contractu, seu officio. Tales sunt Principes, & Magistratus, qui possunt, & negligunt impedire latrones.

1079 Tutores non impedientes damna pupillorum, aut aliorum, quorum curam susceperunt [illegible], qui negligunt impedire furem, & custodes gabellarum, si permittunt alios fraudare gabellas, imo si non manifestent. *Non quando non denunciant, damnum ipsum de se fraudantem* [illegible] A domo [illegible] custodes tenentur restituere damnum, quod domino provenit ex denegata solutione gabellarum, minime ex denegata solutione pœnæ, Bonac. [illegible] Quia mere tenetur ad pœnam non incurrit, nisi deprehensi.

1080 *Prælati* si non impediant vero metu gravioris mali proprii, aut suorum, puta mortis, &c. nec peccant, nec ad restitutionem tenentur, quia licet per cooperationem [illegible] causa physica, non sunt causa moralis damni, seu furti, quatenus hoc non imputatur [illegible] moraliter, quandoquidem non obligati ad [illegible], & custodiendum bona aliorum, cum proprio [illegible] jactura boni proprii altioris ordinis [illegible] est ratio [illegible]. Idem tenet de [illegible] ad furtum per [illegible] ex se indifferentem, puta tenendo scalam, &c. in casu metus gravioris mali proprii.

1081 Casus. *Petrus officialis, quidem in officio, & infirmus* [illegible] *annos* [illegible] *quosdam* [illegible] *fraudantes, &* [illegible] *fraudes pro singulis* [illegible] *adeoque* [illegible] *non fraudat, sed permittit ab* [illegible] *qui* [illegible] *rationabiliter* [illegible] *si se manifestet* [illegible] *ut* [illegible] *ut manifestetur* [illegible] *fraudes, quam* [illegible] *domino* [illegible] *quæritur an peccet, & teneatur ad restitutionem ex* [illegible]

Respondeo, non peccare, nec teneri ad restitutionem in solidum, quia ille [illegible] ex suo domino, nam alii supponuntur determinati ad furandum, unde si hic non adesset, sic portionem non reciperet, eam præ se forte [illegible] alii, & propterea etiam exprimeretur dominum, cui ille restituat. Tum quia ille non dominus sit, nec cooperatur ad furtum, non quidem per portionem, quam recipit, quia eam non recipit ad retinendum, sed ad reddendum domino, ut ad mortem vitandam: nec per portionem aliorum, ad quam cooperatur, quia [illegible] respectu aliorum, non respectu hujus est furtum, nam respectu hujus domini non est invitus, & si invitus, non rationabiliter invitus, quia non potest dominus rationabiliter, & juste prætendere, ut suus officialis rem suam custodiat cum jactura boni superioris ordinis [illegible].

1082 Si determinato ad majus malum inferendum determinatæ personæ, quod non potest avertere, consulas minus malum inferendum eidem, v. g. determinato ad occidendum Petrum, consulas, ut furetur, aut eum verberet, & determinato ad furandum centum à Petro, consulas, ut furetur quinquaginta ab eodem, nec peccas, nec ad restitutionem teneris, quia [illegible] rem domino, quod non est rationabiliter invitus. Peccas autem, & ad restitutionem teneris in defectum [illegible], si consulas minus malum inferendum alteri, de quo ille non cogitaverat, quia tale consilium est in præjudicium, & damnum tertii, quod aliud passurus non erat. Si vero hic est determinatus ad furtum, sed incertus manet, an debeat furari à Petro paupere, vel à Paulo divite, si non potest averti, ut tum est consulere, & monere in genere *minus malum esse furari à paupere, quam à divite*, quia non licet etiam [illegible] facere malum ut veniat bonum, v. gr. committere furtum, ut inde redimatur [illegible] captivi, non est illicitum, determinato ad majus malum consulere minus. [illegible]

1083 Confessarius, si culpabiliter omisit monere pœnitentem de restitutione, peccavit mortaliter, & tenetur monere pœnitentem, si ex ejus [illegible] ad credendum, se non teneri, non tenetur autem, si non moneat, ipse in defectum pœnitentis restituere, quia non tenetur ex officio, & [illegible] prospicere bonis temporalibus aliorum, sed bonis [illegible] pœnitentis. Tenach. Si vero positive dissuasit restitutionem debitam, vel suasit [illegible] culpabiliter, tenetur monere de errore, alias tenebitur ipse restituere in pœnitentis defectum. Si inculpabiliter, tenetur monere, si commode potest; alias tenetur ipse, uti ex re accepta, si vero non potest commode, non tenebitur ad restitutionem. Leander.

1084 Qui sine vi, fraude, aut mendacio impedivit aliquem ab obtinenda re ei ex justitia non debita, v. g. ab officio, beneficio, &c. peccavit mortaliter, si id fecerit ex odio, &c.

non

non ex justa causa, et non tenetur ad restitutionem, quia non peccavit contra justitiam qui eum amovet temere, si impediverit per vim, fraudem, aut mendacium, & ille erat dignus & habebat spem, tenetur; si erat indignus, aut si dignus, spem non habebat: quia si ille erat dignus, & habens spem, qui eum fraude impedivit, fuit causa efficax damni, & quia liber habet jus firmitatis, ut non impediatur iniquè ab officio, quo est dignus, & ad quod obtinendum habet spem: hunc illi restituere tenetur prudentis viri judicio juxta probabilitatem spei.

1085 Quando parentes damnum condonant causæ præcipuæ, liberantur omnes principales, non è converso.

1086 Debitor, qui se composuit cum creditoribus minori summa contentis, & illi sua sponte, & vere consentiunt, liberatur ab onere solvendi excedens, etiam si postea deveniat in pinguiorem fortunam: quia talis compositio est quædam remissio, & species donationis; cavendum est, ne sit fraus, aut metus; sæpè enim creditor est contentus non libere, sed coactè, quia non agnoscit, quod amplius debitorem posse: & consentit, si non acciperet minorem summam, se poneret in periculo amittendi totum: & tunc non liberatur ab onere restituendi debitor: bene verò, si cognita paupertate debitoris, creditor verè misericordia motus partem remiserit.

1087 *Qui occidit alienum animal suum possessionem damnificans, tenetur restituere, & ad restitutionem tenetur: quia non habet jus occidendi, sed tantum expellendi, & excusatur occidendo illud, si aliter proprium damnum impedire non possit. Tenetur tamen patronum afficere de eo, quia alienum damnum passurus est, per quem ad suum avertendum erat permissurus.* Fenech.

Ex damno illato à proprio servo, aut animali, non tenetur dominus in foro conscientiæ restituere, si ipse in culpa non fuit: tenetur in foro externo.

1088 Quando plures damnum intulerunt, ita ut teneantur singuli in solidum, & non sint omnes æquè executores, primo loco rem ablatam restituere tenetur ille, apud quem extat, vel qui mala fide consumpsit: & in ejus defectum cooperatores. Si actio injuriosa non fuit ut in occisione, incendio, detractione, &c. tunc primo loco tenetur, qui fuit causa principalis damni, nempe mandans, vel exequens, & in ejus defectum, vel quia non vult, vel quia non potest, ad restitutionem tenentur cooperatores. *v. n.* 1080.

QUID RESTITUENDUM.

1089 Restituenda est eadem res in individuo, si extat.

1090 Fructus rei sunt triplicis generis: *Merè naturales*, qui absque labore, aut industria, vel saltem cum modica, ex re naturali proveniunt, ut fructus arborum, fœtus animalium: *Merè industriales*, qui non procedunt ex natura rei, cùm sit ex se infructifera, sed ex industria hominis, ut lucrum ex pecunia negotiationi exposita: & *Mixti*, qui procedunt ex re fructifera, sed cum multa industria hominis, ut frumentum ex segete, vinum ex vinea, lana, lac, &c. hoc præmisso.

1091 Magna est differentia inter possessorem bonæ fidei, seu qui tenetur ex re accepta, inter possessorem malæ fidei, seu qui tenetur ex injusta acceptione, aut damnificatione.

POSSESSOR BONÆ FIDEI

Quando venit in cognitionem, quòd res non sit sua, tenetur eam restituere, nisi cum fructibus, si extent; & si non extent, tenetur restituere id, in quo factus est dicior: sic ex. gr. emisti à latrone vestem à fure donatam bona fide accepisti, & attritam, comparet postea dominus, tunc solùm teneris restituere vestem attritam, & insuper quantum tuo vestimento pepercisti, quia solùm in eo factus es dicior. Quod si vestem pretio emisti, nihil præter vestem attritam restituere teneris: imò si vestis sit consumpta, imò si eam perdidisti, aut tua culpa destruxisti, ad nihil teneris, si in nihilo factus sis dicior: quia stante bona fide, non peccasti contra justitiam.

1092 Si bona fide rem alienam tibi donatam, v. g. vestem, vendidisti, teneris restituere pretium, si pretium extet, & non vestem; si verò vestis extat apud emptorem, curare debes, ut rescindatur venditio, & restituatur vestis, reddito pretio emptori, quia factus es dicior. *v. n.* 834. Si verò eam alteri gratis donasti, alias non donaturus, si tibi non fuisset bona fide donata, ad nil teneris, sed solùm debes ex charitate indicare domino, ubi res extet; quia nihil habes, quod antea non haberes.

1093 Quoad ad fructus, restituere teneris fructus naturales, & mixtos, nimirum industriales, qui sunt partus rei, deductis tamen expensis, & laboribus: imò solum teneris restituere fructus, quos habes à tribus annis infra, nimirum quos habes à tribus annis supra, quia horum, utpotè mobilium, acquisivit dominium per præscriptionem, quinimò etiam ipsam rem præscribere potest, si habeantur conditiones præscriptionis *de n.* 1155. Ex jure sufficit, quod ultima dum ultimum sit inchoata. *v. n.* 1156.

POSSESSOR MALÆ FIDEI

[illegible] RESTITUERE tenetur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dominum, [illegible] Insuper [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non tenetur restituere lucrum, quia est fructus industrialis, nisi dominus fuisset [illegible] lucraturus.

[illegible] Si dum res [illegible] mala fide detinetur, crescit [illegible] [illegible] pretium [illegible], domino crescit, adeoque illi debetur. Unde si frumentum ablatum mense Augusti retines mense Maii, non [illegible], si solvas pretium, quod valebat mense Augusti, sed frumentum restituere debes mense Maii cum suo [illegible].

Si vero pereat, aut [illegible] [illegible] [illegible] casu fortuito [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apud dominum, non tenetur [illegible] ad restitutionem, quia per hoc, quod [illegible] apud furem, nullum novum damnum incurrit, quod non apud dominum.

Si vero apud dominum periturus non fuisset, [illegible] [illegible], tenetur [illegible] dominum restituere pretium, etiam si sine sua culpa perierit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sive [illegible], sive causa efficax damni.

Denique si res apud dominum erat peritura, & apud furem [illegible] [illegible], domino [illegible], quia [illegible] [illegible] [illegible], domino [illegible], [illegible] quando [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] *Exemplum*. Fur surripit è navi Petri quasdam merces, quas transportat in propriam navim: accidit die sequenti, quòd tempestate [illegible] [illegible] naves, una cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tenetur fur. Si vero sola navis Petri pereat, & navis furis salvetur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ablatas Petro.

[illegible] Quando [illegible], unde singuli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quod si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] determinatè ad aliquod certum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tenetur [illegible] ad [illegible] [illegible]. Si vero in effectu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], v. g. ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] causa efficax [illegible] [illegible], & causa [illegible] [illegible] effectus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Quando damnum est incertum, [illegible] est facienda secundum [illegible] [illegible], v. g. si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], si [illegible] arbores aut [illegible] segetes [illegible], restitui debet tantum, quanti tempore messis valuissent, non omninò adæquatè, sed deductis laboribus, & expensis, ac habita ratione periculi.

[illegible] Qui est certus, quòd res sit Petri, vel Pauli, dubitat verò, an determinatè sit Petri vel Pauli, tenetur utrique dividere pro rata [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Possessor malæ fidei in foro externo, [illegible] detrahere potest expensas necessarias factas pro re domini, v. g. pro [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]; [illegible] in foro conscientiæ potest etiam illas detrahere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quibus res est à fure facta [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] domino, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] justum est, ut [illegible] expensas pro eo factas sibi detrahat.

ACQUISITA OB TURPEM CAUSAM

[illegible] NOn sunt restituenda, nisi in [illegible] [illegible], in quibus lex humana facit inhabilem acquirentem. Talia sunt acquisita per [illegible] [illegible], de quibus [illegible] [illegible] & [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & Cardinalium: quæ sunt restituenda, non ipsis [illegible] [illegible], sed pauperibus [illegible] [illegible], ex Bullis Greg. XIII. & Clem. VIII.

Mi-

Maximè in casibus, in quibus non essent proportionales, quia licet conventio, & pactum pro opere illicito patrando sit illicitum, & non adimplendum, ideo si autem patrato opere illicito, v. g. homicidio, furto &c., licet non est iniquum petere, & dare certum pretium, quia [illegible], quod venditur, est in se pretio æstimabile. Unde meretrices possunt pretium petere in judicio, quia meretricium in foro externo toleratur, non sic alia similia.

1702 In foro externo non oritur obligatio solvendi pretium ob opus turpe factum, ex cap. meretricio, [illegible], & de usuris alibi.

1703 Judex, qui dat sententiam ob pretium, si sententia est justa, non potest recipere pretium, & si recepit, tenetur restituere, quia sententia justa est debita, adeoque non potest juste vendi. Si sententia est injusta, etiam tunc tenetur rescindere contractum, restituendo pretium; sed ea data, potest licite petere, & accipere pretium, quia vendidit operationem uni parti non debitam; ac tenetur restituere damna illata alteri parti. Tamb. tom. 1 l. 7. c. 1 § 3 n. 13.

1704 Accepta per simulationem paupertatis sunt restituenda. Sanchez [illegible] q. 1 in X, quia deceptio in conditione, ob quam donat, non extrinsece donat ex qua ratione, sicut quando donat alicui, quem putat propinquum, si talis non est, donatio est nulla; ita quando donat eleemosynam alicui, quem putat egenum, si talis non est. Soto, & Bellarm. id concedunt de eleemosyna magna, negant de parva, quia magna datur sub conditione pure propter..., non in parva. Sed tamen Sanchez est universalis, unde ejus sententiam sequitur Navar. & vocat communem.

1705 Accepta per hypocrisim, v. gr. Beneficium, officium Ecclesiasticum, ut Provincialatum, &c. esse restituenda, seu renuncianda, tenent ex nostris Faber, & Azorius, si hypocrisis fuit causa finalis, & motiva apud electores, quia deceptio causat involuntarium, adeoque reddit contractum nullum. Negant Soto, & Azorius item Navar. propterea quod Beneficia Ecclesiastica, quia Prælati, licet bonitatem concurrentem obligantur perscrutari, possunt tamen, quando conferunt, absolutè, & non conditionaliter conferunt.

1706 Hypocrita est qui talem sanctitatem fingit, quæ prætendit apud homines aliquod honorem, quam non habet. Unde hypocrita non est, qui suum peccatum occultat, cùm honestatem ultra suam communem sui Religionis & conditionis prætendit. Hypocrisis est de se venialis, est autem mortalis, si sit cum injuria, aut damno gravi proximi, ut quando quis fingit sanctitatem ad obtinendum officium, & dignitatem, &c.

1707 *Fraudans vectigalia justa* non peccare, nec ad restitutionem teneri, nisi sint custodes, seu obligati ex officio, tenent Durandus, Henriquez, Angelus, Navar. Castrus, Sa, [illegible], & alii, quia lex de gabellis non imponuntur per verba præceptiva, sed ordinativa. Tum quia est res odiosa, pura pœnalis; adeoque obligat in foro externo, & ad pœnam, non in foro conscientiæ, & ad culpam. Non obstat, si fraudes cedant ad damnum conducentium gabellas, quia illi sciunt fraudes contingere, & tamen emunt, & conducunt illas, [illegible] cum hoc periculo emunt, & non aliud solent valere emere, aut conducere. Denique id, quod amittunt cum multis, compensant cum aliis, quos in fragranti inveniunt. Ita [illegible] n. 1017.

1708 Dico tamen, etiam custodes, sed etiam alios peccare, & ad restitutionem teneri, nisi justus titulus compensationis adsit. Molina [illegible] n. 19. Lessius, Lugo, Jo. la Cruz, quia gabellæ *justæ* non debentur Principi in pœnam, sed tributum, & ut stipendium jure naturæ debitum Principi. Et sicut Princeps tenetur jure naturæ custodire subditos, eorum [illegible], & terras, eosque defendere ab hostibus, ita vassalli, jure naturæ, tenentur subditi dare Principi subsidium congruum ejus sustentationi, & ad bonum publicum subditorum. Juxta illud Christi, Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* [illegible] n. 131.

1709 Illud certum est, posse deputatos ad exigendum dissimulare cum pauperibus, qui vix solvere valent, ut advertit Mendo in opusc. *de Gabellis*, n. 12.

1710 Insuper addit Mendo [illegible] n. 6. cum Silvestro, & aliis, quod licet à Rege, si concurrunt conditiones ad compensationem requisitæ [illegible] posse compensare non solvendo gabellam, etiam si illæ sint alicui privato locatæ, aut venditæ, quia semper minori pretio locantur, aut venduntur, ob respectum ad fraudes. Cæterùm hæc sententia non est practicanda in casu, quo gabellæ sint alicui privato venditæ, quia tunc est earum translatum dominium à Rege in privatum. Et tunc libertas posset esse causa emptorem depauperandi.

1711 Item etiam in sententia opposita, quod non sit peccatum fraudare gabellas, Mercator aut alius, qui occultat merces [illegible] ret non solvendo gabellas, non posset hoc pec-

peccato, et insuper restitutionem illam ab emptoribus exigere, sed deberet minori pretio vendere; aperta namque injustitia est, velle ab emptoribus recuperare pretium gabellæ, quod in fraude non solvit.

1712 Dixi *fraude non solvit*; quia si à Gabellotis fuisset mercatori pars aliqua gabellæ remissa, et sine animo magis confirmandi ad merces deferendas, tunc posset partem exigere, quia ipsi cedit, cum fuerit eidem in suæ personæ gratiam à Gabellotis remissa, juxta dicta de emptore, n. 1696.

QUÆRES

1713 *An qui aliquid accipiat, ne accuset, teneatur ad restitutionem?*

Difficultas procedit post delictum, v. gr. furtum, homicidium, &c. commissum, quod non pendet in futurum, nec reparari potest, aut ad reparandum quis non tenetur; nominè ante, quia ante, certum est in casu debiti patrandi teneri ad rescindendum contractum, & restituendum pretium, ut in n. 1703. Hoc præmisso,

Resp. cum distinctione. Si hic habet jus ad accusandum, non tenetur ad restitutionem, quia tale jus est pretio æstimabile. Si tamen habet jus ad accusandum, & insuper ad id tenetur ex justitia, quatenus tenetur ex officio, putà si est Officialis, si salarium accipit, &c. tenetur ad restituendum damnum domino, cujus est Officialis; minime pretium acceptum delinquentis, ne accuset, ne impediat, &c. ut in n. 1679. Quia licet delinquerit contra justitiam erga dominum, cujus est Officialis, & proinde teneatur ad reparanda illi damna, non delinquit contra justitiam erga delinquentem, accipiendo pretium, ne accuset; sed illi vendidit jus accusandi pretio æstimabile.

Hinc post furtum commissum, quod reparari non potest, aut ad quod reparandum ob aliquam circumstantiam, puta sui periculum, &c. quis non tenetur, non tenetur quis restituere pretium acceptum à fure, ut taceat, ne accuset, &c. dummodò pretium acceptum non sit pars furti.

Quod est verum, etiam si ille animum accusandi non habeat. Diana p. 4. tr. 4. resol. 34. Quia in se jus habet, quod est pretio æstimabile.

1714 Denique si hic nullum habet jus ad accusandum, impediendum, &c. nil potest justè recipere, ne accuset, & si recipiat, tenetur restituere. Qua ratione (ait Tamb.) *Neque enim accipere posse à meretrice pretium, ne adulterer: quia ad non adulterandum tenetur nunc ex justitia ipsi naturæ: ergo venderet merceid, quod mercis est.* Tamb. tom. 1. lib. 7. cap. 1. §. 3. n. 8. Dianà tom. 2. de resol. disp. 1. q. 2. punct. 11.

CUI RESTITUENDUM

1715 Restitutio regulariter est facienda domino. Nomine domini, venit tam qui habet dominium rei, quam omnis qui aliquo justo titulo rem possidet; unde res, quam fur abstulit à depositario, non est restituenda domino, sed depositario, qui eam habebat de voluntate domini.

1716 Dixi, regulariter, quia sunt plures casus, in quibus non est facienda domino. Et quidem, si dominus est mortuus, facienda est hæredi. Si longe absens, ut sine magno dispendio hæredi non possit, facienda est propinquis. Si dominus, & propinqui hæc ignoret, adhibenda est diligentia, ut dignoscantur.

1717 Si diligentia adhibita non possint cognosci, est facienda Christo, quem Deus constituit hæredem universorum, ex Apost. ad Hebr. 1. hoc est, pauperibus, Ecclesiæ, aut Hospitali; quod si ipse revera est pauper, potest rem in parte, aut toto sibi applicare, quia non est pejoris conditionis aliis pauperibus, qua facta applicatione, si perveniat ad pinguem fortunam, non tenetur restituere pauperibus, sicut nec alii pauperes, quia per talem applicationem acquisivit dominium ut pauper in defectum domini, etiam si fuerit injustus acceptor.

1718 Si verò compareat dominus, non tenetur restituere ille, qui applicavit pauperibus, si moralem diligentiam fecit, ut dignosceret dominum; tenetur verò ipse pauper, qui rem accepit, si res extet in individuo: si sit consumpta, tenetur restituere id, in quo factus est ditior: quia nemo debet ex re aliena ditescere.

1719 Bona inventa, quæ nullum habuerunt dominum, ut lapides pretiosi in flumine, & venæ metallorum, vel si habuerunt, modò nullum dominum habeant, ut thesauri, non dicuntur bona incerta, & de his diximus in n. 1704. jure naturæ esse primò occupantis. Vide ibi.

1720 Bona igitur incerta sunt, quæ circumstantiis consideratis, cognoscitur, quod habeant dominum, sed ignoratur, quis sit, hujusmodi sunt res in via inventæ, ut si ulnam quam panni emere fecisti, sed modò inveneris esse duas, & nescias dominum, qui vendidit. De his loquendo, si facta morali diligentia dominum invenire seu dignoscere non valeas, potes licitè ea pro te retinere, etiam si non sis pauper, quia solus injustus acceptor tenetur res, quarum ignorat dominum, restituere pauperibus, ex Alex. III. c. *Cùm tu*, *de usuris*. Ut

ho-

lucrum reputetur ex debito. Quòd si comparet dominus, tunc tenetur restituere rem domino, vel id, in quo factus est ditior, ut ditior est de paupere, cui est applicata res aliena.

1711 Qui solvit creditori sui creditoris infeci suo creditore, satisfacit in foro conscientiæ, quia reponit ejus creditum; debet tamen postea monere, ne solvatur bis.

QUÆRES

1712 *An, qui rem emit à fure teneatur eam reddere domino?*

NAv. & Petrus dicunt, eum, qui mala fide emit à fure, teneri reddere domino, qui verò bona fide emit, posse rem reddere furi, ut sic suum pretium recuperet. Absolutè docent, utrumque posse rem reddere furi, ut suum pretium recuperet, Toletus, & ex nostris Mastrius, Faber, & Aretinus, quia unusquisque tenetur magis sibi providere, quam alteri; quod si fur non restituat, est per accidens, unde non dicitur iste per se cooperari peccato illius.

1713 Qui bona fide rem emit à fure, & postea pariter bona fide eam vendidit tertio, æquali, aut majori pretio, non tenetur rescindere contractum factum cum tertio, nec ei restituere pretium, quia charitas non obligat ipsum, ut in gratiam alterius patiatur damnum innocens. Tum quia contractus emptionis factus cum fure, licèt revera non transferat dominium rei, quæ est alterius, est validus; quia per eum fur venditor obligatur emptori de evictione, & damnis inde secutis emptori, unde tenetur illi restituere pretium.

1714 Quod si fur restituat illi pretium, tunc tenetur iste rescindere contractum cum tertio, ei restituto pretio, & re domino, quia tunc nullum damnum reportat, cùm jam suum recuperaverit pretium. Si autem fur non restituat illi pretium, nec iste tenetur rescindere contractum cum tertio, nec illi restituere pretium, etiam si fuerit majus, quia excessus ille cedit suæ industriæ; si verò excessus fit ob ipsam rem, quæ eadem manens crevit in pretio; tunc est restituendus domino excessus, quia est fructus rei, unde in illo factus est ditior ex re aliena. v. n. 1740 & 1742.

IN QUO LOCO, ET QUIBUS EXPENSIS

1715 POssessor bonæ fidei, seu obligatus ex re accepta, quando cognoscit rem esse alterius, tenetur rem restituere in loco ubi res extat, unde si dominus sit in alio loco non tenetur eam mittere expensis propriis, sed solum monere debet dominum, ut disponat: quia non tenetur quis cum proprio damno restituere in pristinum statum dominium, quem non læsit. Possessor verò malæ fidei, hoc est qui est obligatus ex injusta acceptione, tenetur mittere propriis expensis, quia dominus non debet reportare damnum ex delicto furis.

1716 Exemplum; *Petrus Messana se duxit cum equo Pauli Panormum*. Petrus iste, vel equum accepit bona fide, & tunc tenetur monere Paulum Messanæ, ut suis expensis mittat pro equo, vel accepit mala fide, seu rapuit, & tunc tenetur mittere equum Paulo Messanam propriis expensis, insuper solvendo damna, & interesse, detractis tamen expensis, quas fecit pro sustentatione equi, quas verè ipse Paulus fecisset, nisi expensæ istæ compensandæ essent usu equi, quem fecit Petrus.

1717 Si dominus sit ita absens, ut excessivæ expensæ essent faciendæ à fure pro re mittenda, tunc tenetur restituere, & mittere, si expensæ sint æquales cum valore rei, minimè verò, si sint notabiliter excedentes valorem rei, quia restitutio non fit, nisi ut servetur æqualitas, ideoque non obligat cum notabili inæqualitate creditoris, & debitoris, hac ratione universaliter restitutio non est facienda cum jactura boni altioris ordinis. Unde poterit iste restitutionem differre, si sit spes, quòd approximetur domino, quòd si non sit talis spes, potest restituere consanguineis, & in horum defectum pauperibus, aut in aliquod opus pium pro domino, quia ut docent D. Thomas, & Scotus, quando restitutio fieri non potest, ut prosit domino corporaliter, fieri debet, ut prosit domino spiritualiter.

QUÆRES I.

1718 *An, qui rem restituendam consignavit viro putato fideli, qui eam amisit, aut pro se furatus est, teneatur iterum restituere?*

QUæstio est sufficienter resoluta in 1. tom. d. 171. pag. 315.

QUÆRES II.

1719 *Ad quid teneatur persona mala, si rem restituendam amiserit?*

REsp. si amisit cum culpa gravi, & mortali, tenetur quidem restituere: si sine culpa mortali, est distinguendum, vel amisit eamdem in individuo, & tunc non tenetur restituere; non quidem ex re accepta, quia non extat, nec in aliquo est ex ea factus ditior: nec ex injusta acceptione, ut supponimus. Solum teneretur ex culpa juridica lata, aut levi, si se obligasset ex contractu, juxta dicta n. 1668, quod fieri non solet. Si verò res, quam amisit, erat eadem in specie, quatenus eamdem, v. g. pecuniam in individuo, quam

resti-

restituendum accepit, consumpsit in proprios usus, tunc tenetur eam restituere, quia res domino perit, & sic perit ipsi personae mediante injuria.

Q U Æ R E S III.

1730 *Petrus Mercator mandavit Paulo mille* [illegible] *cum pacto, ut elapso termino ea redderet,* [illegible] *ipse* [illegible] *Petrus, portaret Panormum* [illegible] *& quae est* [illegible] [illegible] *an Paulus teneatur* [illegible] *suis expensis?*

R Esp. cum necessaria sit restitutio vel Petrus erat summam illam conservaturus, & secum translaturus Panormum, sive in individuo, sive in specie, sive in aequivalente, vel si habuisset illam [illegible], eo modo fuisset ibi consumpturus, & eo modo translaturus si secum habuisset, tenetur Paulus mittere eam summam Panormum propriis expensis cambii; quia ex mutuo [illegible] Pauli quoad eas expensas [illegible] Petro. Si Petrum debet mittere expensis Petri; unde debet reddere deductis ex summa expensis cambii, quia nullum Petro emersit damnum ex mutuo, nam parte expensas fecisset, aut parte pericula subiisset Petrus [illegible], transferendo illam Panormum, adeoque si mitteretur summa illa expensis Pauli, Petrus reportaret lucrum ex mutuo, & sic usuram committeret.

QUANDO EST RESTITUENDUM

1731 P Raeceptum restituendi includit [illegible] tum praeceptum negativum non retinendi rem alienam, ratione cujus reducitur ad septimum Praeceptum Decalogi, *Non furtum facies*, [illegible] obligat semper, & ad semper; [illegible], ut quando actum internum, statim ac advertit quis rem esse alienam, debet habere animum restituendi. Quoad actum vero externum exsequendum, non tenetur statim, ut advertit, sed [illegible] temporis opportunitate [illegible] [illegible] tempore in lecto, surgere deberet ad restituendum. Quod si habet animum non restituendi continuatum, manet in continuo peccato mortali, si res sit gravis; quoniam ex Aug. epist. 54. ad Macedonium *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Si autem animum interrumpatur, ut si iterum restituere [illegible] voluntatem restituendi, tot peccata committit, quot sunt actus interrupti.

Qui est obligatus ex contractu, non tenetur restituere, nisi adimpletis conditionibus, & elapso termino in contractu praefixo; quod si eo elapso sit in mora culpabili, tenetur sub mortali ad restitutionem [illegible] ad omne damnum, & interesse [illegible], si est in mora per plures dies.

Liberatur ab onere restituendi, sive pro semper, sive ad tempus, si justa adsit causa, de qua modo [illegible] 1732.

1732 Confessarius non debet absolvere poenitentem, qui tenetur statim restituere, si iterum, vel quater eidem, aut alteri Confessario promisit restituere, & non servavit promissum; quia rem alienam detinens, quam restituere potest, est in occasione proxima voluntaria peccandi, non minus quam qui detinet concubinam, quam potest abjicere.

CAUSÆ EXCUSANTES A RESTITUTIONE

1733 S Unt plures. 1. Impotentia physica, qua quis non habet quod restituere. 2. Impotentia moralis, quando quis restituere non potest sine probabili periculo damni alterius ordinis sui, aut suorum. Bona, in quibus homo non potest damnum pati, sunt quatuor, animae, corporis, famae, & substantiae corporalis, quorum unum est altero superius, ut gradatim ponuntur: restitutio autem cum sit ad ponendam aequalitatem, non est facienda cum [illegible] boni superioris ordinis, hinc restitutio substantiae corporalis non est facienda cum periculo probabili peccati mortalis, vitae, seu [illegible] corporis, aut cum infamia [illegible] 1737 [illegible] 173 [illegible]

1734 Quae causa si sint perpetuae, perpetuo excusant quem a restitutione, si ad tempus restitutio suspenditur, seu differtur. Saepe dilatione tempus restitutionis ex [illegible] praesumpta voluntate creditoris.

1735 Qui habet justam causam differendi restitutionem, non tenetur ad damna, & interesse, quae creditori ex mora sequuntur; quia non est mora culpabilis. Si autem differt ad evitandum proprium interesse, tenetur resarcire interesse creditoris; quia non est aequum, ut debitor se servet indemnem cum damno creditoris.

1736 Item, si damnum, quod patitur debitor restituendo, non sit notabiliter majus, sed aequale damno, quod patitur creditor ex dilatione, tenetur debitor restituere statim; quia tunc potior est conditio creditoris.

1737 Cessio bonorum [illegible] in foro externo, [illegible] in foro [illegible], non ratione cessionis, sed ratione impotentiae: unde si perveniat ad pinguiorem fortunam, tenetur restituere.

17[illegible]. Tenetur quis sub mortali restitutionem differre, si prudenter judicet restitutionem futuram in grave damnum creditoris, vel cum abutatur in grave damnum tertii: quia tunc cooperaretur ad malum.

QUAERES I.

1759 Famulus capiens à suo domino summam furtivè per quamplures annos, quantum censet sibi deesse pro vitae, hoc est gravamine familiae, ut salarium non sufficiat ad sustentationem. An teneatur [illegible] restituere?

R Esp. cum distinctione: vel ille retinet eamdem pecuniam in individuo, & tunc tenetur statim restituere, quia si res extat, domino clamat, & sicut peccat qui etiam in gravi necessitate rem alienam furando, ut in n. 1617 [illegible] & nemo debet sustentari de furto, nisi sit in extrema, aut quasi extrema necessitate, quatenus si restitueret, reduceretur in extremam necessitatem. Nec dominus tenetur dare salarium correspondentem familiae, sed labori famuli, n. 1663.

1760 Vel illam pecuniam domino miscuit cum suis notabili, ut discerni non valeat, & tunc si tamen cumulus extet, licet non teneatur restituere eamdem pecuniam in individuo, cum per mixtionem ejus factus sit dominus, tenetur tamen quamprimum restituere tantumdem in specie de illo cumulo. Quod si in dicta pecuniam de cumulo in magna parte consumpsit, non summa modica consistere remaneat, non eadem pecunia surrepta, sed propria, quam quae tempore successive habuit, eaque pro tenui sua sustentatione utitur tunc [illegible] est utendum: non est enim cogendus, ut statim restituat totam illam modicam summam, quae ex cumulo remanet, sed ut restituat paulatim, juxta propriam possibilitatem, ut [illegible] de eo, quod rapuit, & jam captam consumpsit, aliquando in gravissimam reducantur angustiam. Et ita rationabiliter de domini voluntate praesumitur.

1761 Epicheia, est interpretatio mentis, ut legis [illegible], quod vellet [illegible], & quid rationabiliter faceret, [illegible], si adesset, [illegible].

IN REBUS MIXTIBILIBUS.

1762 Si rem alienam, v. g. frumentum, vinum, pecuniam quidem [illegible] sive bona, sive mala fide, cum tua commisceas, ita ut discerni non valeat; statim acquiris dominium ejus in individuo, nisi habeas animum expressum non acquirendi dominium: unde si furtivè miscuisti, non teneris ad restitutionem rei in individuo, sed in specie ex cumulo, si extat, aut in aequivalenti. [illegible] n. 1767.

1763 Hinc si à fure, qui triticum alienum suo miscuit, emas, etiam mala fide, magnam tritici, imo totam quantitatem ex cumulo, ad illud [illegible], ait Tamb. tom. 2. [illegible] qui fur vendidit ex suo, quatenus pretium mutuo transfert dominium, & aequivalet consumptioni, & solum remanet in fure onus ad restituendum per aequivalens. Et ex alia parte emptor, cum solverit pretium, in nihilo factus est ditior. Item ait, si eam dono accepisti, & fur sit aliunde potens restituere, quatenus alia possidet bona: quod si non sit aliunde potens, teneris tu restituere, quia per donum, quod accepisti, fur factus est impotens tua causa, & ita [illegible], ita discurrit Tamburin.

QUAERES II.

1764 An possit quis debitum restitutionis differre, [illegible], & quomodo?

R Esp. Si status est injuste acquisitus, [illegible] ex furto, ex damno alterius injustè retentus, &c. non potest differre, sed tenetur restituere statim, quia per restitutionem illius cadit e statu injuste acquisito, sed ad priorem & proprium redit. Et tamen potest aliquid pro tenui sustentatione retinere, si alias in extremam reduceretur necessitatem; quia in hoc [illegible] n. 1617.

1765 Si autem status est juste acquisitus, licet ille debita contraxerit, & in necessitate reperiatur ex propriis debitis, quia [illegible] vixit, lusit, & tunc potest solutionem differre, ne notabiliter cadat è suo statu, si res aliena in individuo non extet, aut in pretium si extaret ipsa pecunia aliena, vel gemma, v. g. ex ea empta, esset statim restituenda, ut in n. 1643. Ratio [illegible] assertionis, si res non extet, est, quia tunc [illegible] non est rationabiliter invitus.

1766 Licet autem debitores non teneantur notabiliter, seu excedenter è proprio statu cadere, tenentur ex justitia, [illegible] restituere, & solvere, [illegible] curare, ut non plus aequo solutionem differant, ac proinde debent non solum à ludis, conviviis, ac vanis expensis sese abstinere, sed etiam aliquod incommodum ferre, non tamen notabiliter è suo statu cadere debent, qui tribus quadrigis gaudent, una privetur, atque competenter [illegible] retinentur ad tempus, ex quo quidem, tam apud Deum gratiam, quam apud homines prudentes, splendorem haud vulgarem consequuntur.

Hic est scopulus, in quo saepe Magnates, & nobiles [illegible], quam creditores, proprias conscientias frangunt. Caveant Confessarii.

Suarez to. 4. disp. 14. q. 2. & de [illegible], [illegible] q. 3. Molina in Theol. mor. de p. 7. & 9. Joan. La Croix [illegible] q. 7. pag. 190. [illegible] tom. 2. de restit. disp. 2. Tamb. tom. 1. lib. 8. [illegible] 3. & 4. pag. 113.

Busemb. *lib. 3. tr. 5. c. 1.* Diana *in pluribus locis* Clericatus, 75 Mendo *de rest.*

De restit. pro homicidio, stupro, adulterio, bello &c. v. in propriis titulis.

DE RESTITUTIONE FAMÆ.

1747 INjuria contra famam committitur 1. Per actum internum, nempe per judicium temerarium, & hoc non obligat ad restitutionem, nisi manifestetur exterius alteri non manifestatis indiciis levibus, ut *in n.* 1664. 2. Per actum externum, nempè per contumeliam, detractionem, &c.

JUDICIUM TEMERARIUM

1748 E*st, quo quis sine sufficientibus indiciis certo affirmat aliquod malum de proximo.*

1749 Ad hoc ut sit mortale, quatuor requiruntur conditiones: 1. *Ut sit in materia gravi*, gravitas autem, & levitas attendi debet, vel ex ipsa substantia materiæ, vel ex qualitate personæ. Hinc veniale est temerè judicare de Petro furtum unius julii, & de juvene parùm honesto, quòd per locum aliquem transeat ad inhonesta, ac de milite ad vindictam hostis, non enim infertur eis gravis injuria, cùm de hujusmodi gloriari soleant. Similiter veniale erit, de ignoto, aut de indeterminato temerè judicare.

1750 2. *Ut judicium formetur tanquam moraliter certum.* Hinc suspicio, dubitatio, aut opinio temeraria non est mortalis, sed venialis, quia cùm sint actus imperfecti in genere judicii, nec totaliter tollant possessionem bonæ famæ, non censetur gravis injuria, nisi aliis manifestet. Nec erit mortalis, si manifestet uni, vel alteri probo, & prudenti, in quibus non est periculum famæ. Imò nullum erit peccatum, suspicionem manifestare superioribus, aut iis, quibus potest, ad grave malum vitandum, aut alio justo capite.

1751 3. *Ut judicium sit ex levibus conjecturis*; nam si sit ex gravibus, & sufficientibus, judicium erit prudens, quòd prudentiæ discernendum relinquitur. Ea dici possunt indicia levia, quæ ex communi hominum usu sunt indifferentia, aut rarò conjuncta cum tali affectu: ea verò sufficientia, & proportionata, quæ ut plurimum solent cum eo esse conjuncta, ut si quis noctu per schalam fenestram occultè apertam tenet, est indicium sufficiens eum judicandi furem, secus, si die, & publicè, tunc namque potius judicari debet clavis amissa. Item non est gravis injuria certò judicare, quod est valdè probabile, v. g. juvenem inventum solum cum puella in cubiculo, inhonesta tractasse.

1752 4. *Ut judicium sit plenè deliberatum*; hoc est cum plena advertentia temeritatis, & materiæ gravis, & cum plena voluntatis libertate. De quo infrà de peccatis.

1753 Et quia rarò omnes quatuor allatæ conditiones interveniunt, rarò judicium temerarium est mortale. Quando autem omnes interveniunt, est mortale, quia est gravis injuria proximo contra justitiam, sed non est opus explicare speciem mali judicati, quia omnia mala judicata uni justitiæ commutativæ in specie infima opponuntur. *v. n.* 1757.

DETRACTIO

1754 EX D. Thoma, *est alienæ famæ per occultis verbis injusta læsio, & denigratio.* Contingere potest dupliciter. 1. Directè, falsum crimen imponendo, vel verum, sed occultum revelando. 2. Indirectè, bonum proximi negando, vel malitiosè tacendo ex intentione nocendi famæ. Modi, quibus proximi fama læditur, comprehenduntur his versibus:

> *Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,*
>
> *Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remissè.*

1755 Crimen fit publicum *jure*, vel *facto*; *jure*, si sit de eo lata sententia à Judice, *facto* si sit commissum in multorum præsentia, aut in eo loco, vel tempore v. g. in foro, &c. ut sit faciliter promulgandum, vel si erat occultum, sint tamen ab iis, qui sciebant, provulgatum ita ut multi de eo loquantur, præsertim quando crimen ad loquacium notitiam pervenit, & apud eorum linguas versatur. Universaliter publicum censetur, quando circumstantiis attentis prudenter existimatur crimen faciliter provulgandum. *v. in tom. 2. n.* 71.

1756 Gravitas attendi debet ex qualitate rei, & conditione personæ. Hinc de Prælato optimæ famæ, dicere, quòd sit affectus mentiri, est grave contra famam.

Regulariter non est mortale revelare defectus naturales, ver. gr. quòd sit ignavus, stupidus, illegitimus, &c. nisi inde aliquod damnum sequatur, quia non sunt defectus morales culpabiles. Nec est mortale dicere defectus morales in generali, ver. gra. esse superbum, iracundum, &c. quia prudenter de naturali inclinatione dicta censentur.

1757 Mortaliter peccat, & detrahit, si de determinata persona in generali dicat: *Te scire quid de illo, quod si dicas, sit cum magno rubore affecturus.* Non est mortale, de aliquo ignoto vel indeterminato malè loqui; nisi redundet in

alio-

aliorum damnum; mortale autem de Monasterio Religioso in communi male loqui. Non [illegible] explicare in quo genere detraxisti, quia fama est ejusdem speciei [illegible] 1751.

Nec numerum personarum, quibus detraxisti: debet tamen dicere [illegible] plurib. Aliàs non explicat peccatum, quod patrasti. Debet exprimi, si fuerit per libellum famosum, quia notabiliter aggravat, & [illegible]

1758 Non est mortale revelare peccata mortalia proximi, quae secundum hominum aestimationem, sive ratione [illegible], sive ratione personae, aut aliarum circumstantiarum, non sunt infamatoria, nec aliud damnum inde sequitur v. gr. de milite, aut nobili, quod duellum commiserit: quod juvenis pro parum honesto habeatur se fornicatum, &c. nam de his [illegible] jactari solent.

1759 Non est mortale, 1. Si quis delictum infamatorium contra ipsum ab alio factum, vel alteri viro prudenti non divulgaturo manifestet, quia non censetur adeo gravis. 2. Si illud contra se commissum aliis referat, non animo infamandi, sed levandi dolorem, quem humana conditio [illegible], ut quis gravem offensam recipiat, & [illegible] doleat, ac quaerat solamen. 3. Si manifestes delictum occultum, quod moraliter certo seu brevi futurum publicum, vel per sententiam Judicis, vel per facti evidentiam. 4. Si dicas [illegible] delicto, de quo [illegible] [illegible], aut quod personae [illegible] conditionis committere solent, infames, [illegible], quod in illa plurimum faciunt, [illegible].

5. Non est mortale, sed veniale, aliud referre sub dubio, vel ex auditu, etiamsi qui audiunt, credant, quia [illegible] leviter. Quod si praevideat, auditores esse ita [illegible] credendum, ut [illegible] referat animo nocendi, tunc peccat mortaliter, sed contra charitatem, qua obligamur ad non inferendum alteri malum, sed non contra justitiam, [illegible] talis non est [illegible] famam [illegible] [illegible], [illegible], dicendo se id audivisse à persona fide digna.

6. Similiter delictum in uno loco publicum in alio ubi est ignotum, publicare, non est mortale, nec contra justitiam: quia per publicationem delicti in uno loco, [illegible] suam famam; unde licet in loco remoto, ubi id ignoratur, habeat famam, non habet jus ad famam: nec contra charitatem, nisi fiat animo nocendi. [illegible] delicta gravissima in uno loco [illegible], per historias, & typos usque ad remotissimas partes, ubi libri perveniunt, una cum ipsorum publicatis.

1760 Nullum est peccatum; 1. Manifestare delictum, aut vitium alicujus Superiori, Patri, &c. pro correctione. 2. Ad impediendum damnum imminens, unde licitum est opportuno modo monere proximum, quod Petrus, qui ejus domum frequentat, sit fur, & inde caveat, quia illa non est offensio, sed defensio, nec quis habet jus ad famam cum damno [illegible].

1761 Peccat mortaliter tam contra charitatem, quàm contra justitiam, qui alteri falsum crimen imponit, sive in judicio, sive extra, ad minuendam detrahentis auctoritatem [illegible], aut calumniam, vel ut suam justitiam & honorem defendat, quia [illegible] est ab intrinseco malum, ut neque certo [illegible] cohonestari valeat. [illegible] [illegible] [illegible] ipsum imponentis, quam testium, ad quod ipse prius [illegible] deberet, vel [illegible] subornando ad [illegible]. [illegible] D. Th. falsitatem [illegible], adeoque qui calumniam sibi imponunt, habet jus illi [illegible], ut non utatur in [illegible], fraude, dolo, aut mendacio, quia mendacium [illegible] non est medium proportionatum ad defensionem cum moderamine inculpatae tutelae.

1762 Unde tunc solum licitum est ubi calumnii detractoris, seu calumniatoris occultum, sed verum, revelare, ut se defendat. & ejus calumniam eludat, reddendo eum inhabilem, mendacem, nullius fidei, &c. si alia sibi non suppetat via, quia tunc merum medium proportionatum ad defensionem cum moderamine inculpatae tutelae. Quod si alia sibi suppetat via ad defensionem, eum infamare non potest, neque jure compensationis, quia esset vindicta, [illegible] pag. [illegible] & [illegible] [illegible].

1763 Infamare seipsum, revelando occultum delictum sine rationabili causa, ex levitate, non est mortale, sed veniale, nisi cedat in damnum, aut scandalum aliorum: quia licet quis est dominus bonorum fortunae propria industria acquisitorum, ita & bonae famae, pariter propria industria acquisitae: cujus solum dicitur prodigus. Imo potest esse actus virtutis, [illegible], in [illegible] fecere.

1764 [illegible], non mortaliter peccat, qui ad vitanda [illegible], sibi falsum crimen imponit, ob quod est morte puniendus, aut [illegible] peccat, quia est mendax, non mortaliter, quia non est mendacium perniciosum, sed officiosum; non enim [illegible] directè, & per se, sed indirectè, & per accidens, dire-

[illegible] vult gravia [illegible] mortem [illegible] lensa [illegible], qui [illegible] tem [illegible], ut [illegible] Peccat autem mor-taliter, [illegible] juramentum, [illegible] perjurium, [illegible] in damnum, [illegible] tum, qua non est [illegible] [illegible]

CONTUMELIA

1202 Est injuria, qua alicui crimen, aut [illegible] defectus [illegible] [illegible] [illegible] sicut rapina à furto; non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se peccatum mortale, nisi parvitas materiæ, aut defectus [illegible]

1203 [illegible] verbum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Galatas [illegible]

1204 In Regnis Hispaniarum contra quaslibet personas Ecclesiasticas, aut sæculares, qui in pulpito, cathedra, typis, aut manu-scriptis, contra Religiones Religiosas [illegible] [illegible] Tribunal [illegible] [illegible] Octobris, [illegible] [illegible] [illegible]

1205 [illegible], convenit cum contumelia, [illegible] cum detractione [illegible]

RESTITUERE TENETUR

1206 Si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] famam, non omnem, quam [illegible] [illegible]

1207 [illegible] restituere famam, crimen retractando coram [illegible], apud quos [illegible], & eodem modo, nempè publicè, si publicè. Etiam si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

1208 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

1209 Si primo [illegible] [illegible] detractor, si publicè [illegible] restituere famam, [illegible] [illegible]

1210 Item, qui bona fide [illegible] [illegible], crimen esse verum, & publicum, [illegible] [illegible]

1211 Qui publicavit crimen occultum, non [illegible] dicere, crimen esse falsum, [illegible] Scotus [illegible] [illegible]

ergo

ergo bonum est [illegible], quod ipse non reputatur indignum, aut malum.

1775 Qui defunctum graviter diffamavit, peccavit mortaliter, & restituere tenetur, non suffragia, quæ sunt alterius ordinis, sed ipsam famam modo jam relato ipsi defuncto, aut hæredibus, si in eos infamia redundaverit.

A RESTITUTIONE FAMÆ
QUIS EXCUSATUR

1776 Primò, si fama non sit ablata, quoniam auditores prudentes non crediderunt, quod contingere solet, quando detractor nullius est fidei, eo quod ipse compertus est mendax, detractor, ac loquax, & auditores sunt viri timorati, ac prudentes. Vel quando quis detrahit, ostendendo passionem, iram, aut odium, tunc sæpe prudentes non credunt, sed judicant dixisse ea ira, passione, &c. quia tunc nullum secutum est damnum: v. n. 1778.

2. Quando prudenter existimatur, infamiam esse oblivioni traditam, quia tunc cessavit damnum, & periculosum esset memoriam delicti restitutione [illegible]. Tempus, quo censetur [illegible] oblata, remittitur prudentiæ Confessarii, & virorum expertorum; id maximè colligi potest, si notabili tempore elapso, nulla sit facta mentio delicti.

3. Quando fama est alia via recuperata, v. gr. per testimonium alterius personæ fide dignæ, vel per vitam exemplarem.

4. Si delictum occultum, quod detexit, fiat alia via publicum.

5. Si restituere non possit sine jactura boni altioris ordinis, puta animæ, vitæ, membrorum, vel famæ suæ longè majoris valoris, hinc [illegible] non tenetur restituere famam personæ vilis, nec vir valdè illustris plebejo, si id non possit sine jactura propriæ famæ, sed sufficit, si infamatum laudet.

6. Si is, cui detraxit, ipsi pariter detraxerit, & non velit restituere, quia tunc oritur compensatio, si infamia non redundet in alios. 7. Si infamatus sponte condonaverit, quia est dominus suæ famæ; at non potest quis condonare, si infamia redundet in alios, seu in aliorum damnum, quia est dominus suæ, non alterius famæ aut boni. 8. Quando restitutio est facta moraliter impossibilis, quia ad impossibile nemo tenetur.

1777 Quando quis est impotens ad restituendam famam, non tenetur eam pecunia compensare; quia fama, cum sit alterius ordinis pecunia, non potest ejus pretio compensari: v. n. 1770. & 1203.

1778 Solùm infamare, seu detrahere, censetur infamare, si [illegible] apud simplices, & idiotas, quia hi solent faciliter credere, ac divulgare, unde tunc est verus famæ fur. Et contra tamen, quod non revocatur, si apud viros prudentes, ac timoratos detraxit, est, quia illi non credunt, unde non est in re facta læsio, ut n. 1776.

AUDIENS DETRACTOREM

1779 Si detractioni gravi consentiat directè, videlicet inducendo, movendo, excitando, quodque fieri solet, etiam interrogando, peccat mortaliter, tum contra charitatem, quam contra justitiam, sicut dictum est de eo, qui cooperatur ad damnum proximi in bonis fortunæ, unde ad restitutionem tenetur juxta ibi dicta.

1780 Qui solùm consentit indirectè, non excitando, sed de ea complacendo, & se delectando, peccat mortaliter contra charitatem, quia delectatur de malo gravi proximi: sed non contra justitiam, quia non est causa efficax damni famæ, nisi impedire teneretur ex officio, ut est Superior. Imò etiam mortaliter peccat, si potens sine incommodo impedire, non impediat, sed audiat, etiamsi non complaceat, juxta dicta de charitate erga proximum. Hic autem ultimus rarò peccat mortaliter, quia regulariter causis excusatur.

1781 Causæ à mortali excusantes sunt: 1. *Si detractio sit levis. 2. Si sit gravis, sit tamen coram uno vel altero prudente. 3. Si [illegible] auditores non credituros. 4. Si adversus [illegible] resistentiam, aut monere alium non profuturum, quod cum [illegible] possit, vel quia auditor est longè inferior detractore, quia detractor est [illegible], vel [illegible] potest esse [illegible] ad monitum, aut [illegible] detractionem. 5. Si non ex [illegible], quod [illegible] injustè, & de gravi crimine audiat. 6. Si judicat detrahentem habere justam causam, videlicet, ut consilium petat, ut [illegible], ut se [illegible], & [illegible] gravem damnum, vel [illegible] non [illegible], & non [illegible] infamatum. 7. Quando ex [illegible] vel [illegible], aut [illegible] non audet resistere, & infamia proximi non est ita gravis, ut [illegible] cum [illegible] incommodo*, ita fere [illegible] est, quia charitas non obligat cum gravi incommodo, nisi [illegible] necessitate, aut [illegible].

Sanchez [illegible] Cajet. [illegible] Lugo [illegible] n. [illegible] pag. 150. [illegible] pag. 311. [illegible] pag. 190. [illegible] Dicast. [illegible] Mendo [illegible] Clericatus [illegible] 104.

DE VIII PRÆCEPTO DECALOGI.

Non falsum testimonium dicis.

MENDACIUM

1782 E*st enunciatio falsa cum conscientia oppositi, & cum voluntate fallendi.* Est triplex: *perniciosum* in damnum alterius; *jocosum* ob delectationem, & *officiosum* ob utilitatem. Perniciosum, si sit in damnum grave, est mortale. Jocosum, & officiosum, regulariter est veniale, nisi sit adjuncta circumstantia, ob quam aliam virtutem à veritate distinctam graviter lædat.

1783 Hinc venialiter peccat pœnitens, si neget peccatum veniale, quod commisit, aut fateatur, quod non commisit: quia solam veritatem lædit. At peccat mortaliter, si confiteatur veniale, quod non commisit, quodque sit materia totalis Sacramenti; quia cùm nullam det veram materiam, facit Sacramentum nullum, & sic committit sacrilegium. Item à mortali non excuso Sacerdotem, si dum sacris vestibus induitur, aut est indutus proximè celebraturus, mentiatur, ob scandalum, quo audiens, mendacium advertens possit Sacerdotes contemnere, & viles habere: *v. n.* 243. & 1559.

TESTIS

1784 Q Ui falsum testatus est scienter, tenetur se retractare cum æquali, & etiam majori suo damno, quia in æquali damno potior est ratio innocentis. At non tenetur se retractare, si sit moraliter certus, retractationem non profuturam; quia nullus obligatur ad opus inutile; nec si testis fuit ultimus, & reus repertus sit convictus per alios testes; quia tunc non est causa efficax damni. Nec cum suo damno longe altioris ordinis: *v. n.* 1760. Si verò falsum testatus est ignoranter, inadvertenter, & sine peccato mortali, tunc tenetur se retractare, at non cum notabili suo damno, etiam minori, sed est discurrendum, sicut de restitutione ex re accepta: *v. n.* 1691.

De reo, & teste: *v. à n.* 1758. *ad* 1764. 360. & *fusè in to.* 2. *à pag.* 501. *c.* 2. præsertim *n.* 73.

CASUS DE INSTRUMENTO.

1785 P*Etrus amisit quoddam instrumentum publicum, & legitimum, &c. &c. instrumentum; &c. an peccet graviter, si aliud simile persarum conficiat.*

Resp. In foro externo hunc præsumi falsarium, & puniri, quia de veritate non constat. In foro autem conscientiæ (de quo est sermo) non peccare mortaliter, sed ad summum venialiter, docet Arsdekin *in tom.* 2. *pag.* 119. *q.* 13. cum Mendo *in statera opin.* 25. *qu.* 17. Nav. *c.* 17. *n.* 168. quia nulli damnum, aut injustitiam infert; sed solùm peccat contra veritatem, non facti, aut scripturæ formalis, sed scripturæ materialis; quatenus proponit scripturam illam materialem credendam esse instrumentum authoritate publica primò confectum. Plures apud Arsdekin eum à veniali, & à mendacio excusant. Idem tenent Bonfius, & Sà apud Ant. à Spir. S. *tr.* 9. *de jur. disp.* 1. *sect.* 9. *n.* 54. qui eos sequitur tantum quoad privatas scripturas. At in confuso nostram sententiam probabilem vocat, pluribus rationibus & auctoribus confirmat.

SECRETUM NATURALE

1786 I Mponitur, vel expressè, ut *Tibi dico sub sigillo confessionis, sub secreto naturali, ut nemini dicas, &c.* vel implicitè. *Tibi dico, ut amico pro consilio, ut doleres loco, &c.*

1787 Obligat sub mortali, si res sit gravis considerationis, & ejus violatio cedat in grave damnum, aut in gravem displicentiam ejus qui secretum commisit; quia tunc violatio secreti valdè nocet societati humanæ, & est gravium discordiarum causa. Quod est verum, etiam si tu, vel alteri viro prudenti dicas, si qui secretum imposuit, ita spec aliter non velit secretum revelandum. Idem dic de litterarum injuriosa apertione, nisi prudenter præsumas auctorem litteræ non invitum, aut nisi id facias ad vitandum grave damnum injustum, quod inde prudenter times.

1788 Magis peccant Secretarius, & Notarius publicus, qui tenentur ex officio, & sub juramento ad secretum. Non est peccatum revelare secretum naturale, etiam juratum ad impediendum damnum publicum, aut tertiæ personæ innocentis, seu si secretum sit de delicto patrando. Est autem mortale illud revelare, si damnum sit jam secutum, & non pendeat in futurum: *vide n.* 116. 1709. *à* 1733. *ad* 1736. 1633. 1696. & 1697. & *to.* 2. *à n.* 15. *pag.* 505.

Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *litt.* F. Mastr. *in theol. mor. disp.* 11. *qu.* 9. Joann. la Cruz *&* *præc. Instrumb. lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 4. 6. & 7. *lib.* 5. *c.* 3. *dub.* 6. *n.* 6.

PARS

PARS TERTIA.

De quinque Præceptis Ecclesiæ.

DE I. PRÆCEPTO.

Audire Missam diebus Dominicis, & festis de Præcepto.

1789 Fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, qui regulariter post septennium expletum præsumitur, tenentur sub mortali audire Sacrum diebus Dominicis, & festis de præcepto.

1790 Ad satisfaciendum huic præcepto quatuor requiruntur, 1. *Præsentia moralis.* Hinc non est necesse, quòd actu audiat Sacerdotem aut videat, nam mutus, surdus, aut ob multitudinem populi distans, ut nec audiat, nec videat, satisfacit, si sacrificio sit præsens, adeòque *per modum unius assistens*. Intelligitur autem quis quoad sacrificium esse præsens, eique assistit modo humano, corpore videlicet, & mente, & in tali distantia, ut possit Sacerdotem videre, ejusque Ministerium, & actiones attendere. Unde non satisfacit, qui e fenestra suæ domus extra Ecclesiam sitæ Missam, quæ intra Ecclesiam celebratur, audiret, quia non est moraliter præsens. Affirmat tamen Lamb. ... & Croix ... Sporer, nec qui extra januam Ecclesiæ positus, eam audiret, nisi id contingeret ob multitudinem nimiam populi, quam Ecclesia capere non valet, quia tunc censetur moraliter præsens ratione conjunctionis cum multitudine, cum qua constituit unum corpus morale fidelium, Sacro præsens, & assistens.

1791 2. *Intentio.* Requiritur, scilicet, intentio audiendi Missam saltem virtualis, aut interpretativa, quam quisque ... unde qui in Ecclesia est præsens Sacro non animo audiendi Sacrum, sed expectandi amicum, non satisfacit, quia actio illa auditionis, est purè casualis, externa, & non humana, Ecclesia autem præcipit actum humanum, ac proinde voluntarium, seu actum internum ex externa auditione, & interna voluntate. n. 164.

1792 E contra, si audis, habens intentionem audiendi, non tamen satisfaciendi per illud Sacrum præcepto, sed ob devotionem, si postea aliud Sacrum non audias, satisfacis præcepto; quia præceptum vult auditionem humanam; intentio autem non satisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione Sacri, non facit quin auditio illa fuerit humana. Tum quia aliud est agere de animo non satisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione Sacri, aliud de animo absolutè non satisfaciendi præcepto, quia hoc, utpote exclusivum actionis præcepto, est mortale. n. 165.

1793 Item, qui audit Missam ob devotionem, ignorans esse diem festum, si postea advertat, non tenetur ad aliud Sacrum, quia jam satisfecit, tam ob aliam rationem, quam ob virtualem intentionem satisfaciendi.

1794 3. *Attentio.* Requiritur sub mortali. Dian. Card. de Lugo, Tamb. & alii volunt, sufficere solam intentionem externam, quatenus dum quis assistit Missæ, non occupetur in aliqua actione externa moraliter incompossibili cum auditione, v. gr. pingendo, scribendo, confabulando, &c. adeòque non obstare solam internam distractionem etiam voluntariam, quia Ecclesia præcipit auditionem externam, & oratio substantia non dependet ab attentione actuali interna.

1795 Dico tamen, sub mortali requiri attentionem internam, Mastrius cum Cajet. & Bonac. quia Ecclesia præcipiendo auditionem Sacri, præcipit actionem humanam Religiosam, qualis non est, nec auditio Sacri, nec oratio sine ulla prorsus attentione interna, sed cum omnimoda voluntaria distractione interna. Contenson ... dicto 4. num. 184. & 414.

1796 Attentio verò interna est triplex, 1. Qua attenditur ad actiones Sacerdotis. 2. Qua attenditur ad significationem verborum. 3. Qua mens ad Deum elevatur, contemplando videlicet mysteria, quæ per actiones, aut Sacerdotis verba exprimuntur. Secunda attentio est melior, tertia est optima, sed sola prima est necessaria. Quia præceptum, de auditione Missæ, non est de oratione, sed de assistentia Sacrificio. Requiritur igitur, ut saltem virtualiter, & in confuso attendat ad actiones Sacerdotis. Unde est mortalis voluntaria distractio notabilis, secùs si sit involuntaria, ut sæpe contingere solet, aut voluntaria, sed brevis. n. 191.

1797 4. *Integritas*, unde mortale est partem notabilem omittere. Parvam partem putant

tum communiter Doctores, omittere à principio Missæ usque ad Epistolam exclusivè. Et à communione exclusivè usque ad finem; alii usque ad Evangelium exclusivè.

1798 Non satisfacit præcepto, sed mortaliter peccat, qui duas, aut quatuor Sacri partes simul à diversis celebrantibus [illegible] propositio affirmativa est damnata ab Innoc. XI. vide in pag. [illegible] prop. 53. quia præceptum est de audienda una integra Missa, quæ decisio satis congruè excipitur damnatione. Postea ex Cathedra loquendo, qui [illegible] partes Sacri simul à diversis celebrantibus audit, non dicitur audire unam integram Missam, sed plures partes plurium Missarum, nullam integram.

1799 Eadem ratione non satisfacit, qui duas partes successivè à diversis celebrantibus audit, v. g. à consecratione usque ad finem ab uno, & postea à principio usque ad consecrationem ab alio, unde opinio [illegible] casu auditionis partium partium à diversis successivè, nobis videtur virtualiter in damnatione recensitæ propositionis 53 comprehendi, quæ eadem est [illegible]

1800 Unica auditione Sacri non satisfacit qui duplici præcepto pro die præsenti, & crastino, quia Ecclesia singulis diebus actiones distinctas præcipit: unde sicut præceptum jejunii, singulis diebus distinctas jejunii imponit, & præceptum recitandi Officium distinctas recitationes, ita præceptum de audiendo Sacro distinctas auditiones. Et sicut propositio asserens, *quod unico Sacro [illegible] duplici præcepto [illegible] præsenti, & crastino*, est damnata ab Alex. VII. vide in pag. [illegible] prop. 53. ita est virtualiter damnata propositio id asserens de auditione Sacri, aut jejunio.

1801 Audientes autem Missam Summi Pontificis ante mediam noctem Natalis, satisfaciunt præcepto; quia ex [illegible] uno jure, seu ex dispositione Summi Pontificis, censetur pertinere ad diem sequentem *[illegible] ad ordinem ad [illegible] Missarum hujus diei, non sic in ordine ad [illegible] diei festi*. Ita Tamb. tom. 1. pag. 419.

1802 Dum quis audit Missam, recitare potest necdum orationes ex devotione, puta Rosarium, Officium Virginis, &c. ut vult Communis, sed etiam de præcepto, nempè Officium Divinum, vel ratione voti, aut pœnitentiæ, Clericatus, cap. [illegible] n. 8. Diana p. 2. tr. 12. resol. & p. 13. tr. 41. quia hæ orationes non impediunt præsentiam, & attentionem sufficientem ad utramque: imò per utramque melius est magis cum Deo, quia oratio magis reddit mentem attentam ad Deum, & impedit involuntarias divagationes ad impertinentia contingere [illegible] Et parum necesse est, quod oratio sit præcepta, vel non præcepta, ad hoc ut attentionem sufficientem impediat, vel non impediat.

1803 Durante tamen Sacro non potest quis confiteri, Aversa contra Bonac. quia confessio non est oratio, sed accusatio, & actus judicii omnino disparatus, & attentionem ad Sacrum impediens. Affirmat Clericatus cap. [illegible] si [illegible] se expediat, puta usque ad Evangelium.

1804 Qui mane discedit è loco, ubi festum colitur, accessurus ad locum, ubi non colitur, non tenetur prævenire per Missam, & [illegible] quia præceptum non est affixum determinatæ horæ, sed extenditur ab aurora usque ad meridiem. Dico tamen, quòd tenetur prævenire, si sine gravi incommodo potest, quia prævidens impedimentum proximum futurum adimpletionis præcepti, tenetur tunc prævenire, si sine gravi incommodo potest; alioquin censetur velle malitiosè transgressionem. [illegible] tom. 1. pag. 200. n. [illegible] & tom. 3. pag. 444. & seq. n. 181.

1805 *Excusat ab auditione [illegible] causa*, quia præcepta posita ab Ecclesia, utpote à benigna matre, non obligant cum tanto rigore.

1806 Excusat, 1. *Impotentia physica*: hinc excusatur infirmus, aut detentus in carcere, [illegible] n. 416. & 417.

1807 2. *Impotentia moralis, seu gravis difficultas*: hinc excusatur, Qui prudenter grave damnum sibi, aut aliis timet, si exeat. Qui gravem difficultatem habet, ob notabilem distantiam ab Ecclesia, & pluviam. Gravida, si gravidatas sit periculosa. Mater, si non habet cui relinquere infantulum, nec potest secum deferre, quia [illegible] posset periculum. Persona, quæ [illegible] domi, qui possent pati periculum, & non habeat cui relinquere. Qui debet gravia negotia expedire, quæ commodè differre non potest. Qui iter agens, Sacrum audire non potest, nisi [illegible], sine quo non prudenter timet [illegible] periculum, aut aliud malum. Mulier honesta, quæ caret habitu honesto, quæ non obligatur accedere cum gravi [illegible], curare tamen debet, ut accedat valde mane, quando populi concursus esse non solet, si id sine gravi incommodo, aut confusione facere potest.

1808 3. *Officium*. Hinc excusantur milites, qui castrum, aut portas Civitatis custodiunt, si sine periculo stationem deserere non possunt.

pastores ovium, & armentorum, & similes, si ex absentia periculum timent, quod quidem regulariter contingit, qui tamen, si sint plures, curare debent, ut relicto uno, aut pluribus, quot sufficiunt ad custodiam, accedant alii ad Sacrum & sic faciant ad invicem, vel diversis horis ejusdem diei, vel diversis festis, juxta loci propinquitatem, aut distantiam.

2809 4 *Consuetudo*. Hinc excusantur mulieres, si ex consuetudine patriæ egredi non soleant tempore luctus, aut post partum, per dies purificationis, dummodò non exeant ob alias causas. Consuetudo mulierum (ubi est) manendi primo anno viduitatis domi, ita ut neque diebus festis exeant ad audiendam Missam, est ab Episcopis, qui irrationabilis & exorbitans, exstirpanda.

2810 5 *Censura*. Hinc, qui est ligatus excommunicatione majori, aut interdicto, nec tenetur, nec potest sine mortali Missam audire.

Tempore autem interdicti, habens Bullam peccat mortaliter, si die festo omittat Sacrum, quia tenetur implere præceptum, quando potest; sed tunc potest, nam per Bullam potest audire Sacrum tempore interdicti generalis.

2811 6. *Inadvertentia*, quia inadvertentia, aut oblivio æquivalet ignorantiæ invincibili, adeoque excusat à culpa: v. n. 460.

2812 Quæres. *In villa, ubi est unicus Sacerdos, die festo Petrus accedit ad templum, & reperit Sacerdotem pervenisse ad præfationem, an tenebitur audire reliquam Missæ?* Negant Ledesma, & Joan. Sanchez, quia per reliquam partem hujus Missæ non potest implere præceptum, quod est de integra.

Resp. teneri Moya, & Arsdekin, quia pars illa à Præfatione ad finem est principalis, nam in eo continetur essentia sacrificii, nempe *Consecratio*, *Oblatio*, & *Consumptio*. Prior verò pars est pure integralis, & accessoria, principale autem non sequitur accessorium, sed è contra; adeòque Petrus tenetur ad illam audiendam.

Scotus in 4 d. [illegible] Mastrius *disp.* 11. q. 1. *art.* 1. Joan. la Cruz, *pag.* 49. Tamb. *tom.* 1. *pag.* 100. Leander *de præc. Eccl. tom.* 1. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 3. Christianus *cap.* 47. & 109. Mendo *ver. Missa*.

DE II. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Jejunare in Quadragesima, Vigiliis, & Quatuor Temporibus.
Et non comedere carnes diebus Veneris, & Sabbati.

JEJUNIUM

2813 Ecclesiasticum, quoad substantiam, *consistit in unica comestione per diem, cum abstinentia à carnibus.*

2814 Majoris meriti est jejunium ex præcepto, aut voto, quàm sponte factum, seu ex consilio: sic de aliis præceptis. quia jejunium sponte factum, hoc est sine præcepti, aut voti onere, habet meritum solius virtutis temperantiæ, factum verò ex voto, habet meritum Religionis, quæ est melior temperantia; & factum ex præcepto, habet meritum obedientiæ, quæ ex 1. *Regum* 15. est melior victima, ac temperantia, quæ est species virtutis justitiæ, qua superiori præstamus, quæ debemus. Hinc in Evangelio dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et Regius Psaltes Voto consuluit, dicens: *Vovete, & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu ejus affertis munera.* Et necessitas illa ex voto, & præcepto, non est necessitas coactionis, sed obligationis in Dei cultum, quæ plenam libertatem executionis minimè tollit.

DE TEMPORE.

2815 Hoc præceptum obligat sub mortali ad jejunandum diebus ab Ecclesia præscriptis: v. *pag.* 3. *prop.* 23. ab Alex. VII. *damn.* nempè diebus Quadragesimæ, quatuor Temporum, & Vigiliarum.

Horam comestionis, quæ est circa meridiem, notabiliter sine causa prævenire, non est mortale, sed veniale, imò nullum, si ex causa, quia tempus comestionis non est de substantia jejunii. Idem dic, si collatio facienda serò, fiat manè, & comestio serò.

2816 Cœnans die Jovis, si dubitet, an sit hora mediæ noctis, potest comedere carnes, quia est in possessione libertas edendi. Si id dubitat die Sabbati, tenetur abstinere, quia est in possessione præceptum abstinendi, utpote prius dubio.

QUÆRES I.

2817 *An liceat profiteri unam horologium pro jejunio Ecclesiastico, & aliud pro licentia naturali ad comedendum carnes?*

Ne-

NEgat de Lugo; *quia ab ipso, quod quis* [illegible] *honestum libera accipit,* [illegible] [illegible]. Affirmat Diana *par.* 10. *tr.* 13 *ref.* 19. cum de Castillo, qui ait: *In hoc* [illegible] *casu* [illegible] *quendam* [illegible], *&* [illegible] *beneficio, sed non* [illegible] [illegible], *quae* [illegible] [illegible] *relicta, tum* [illegible] *de* [illegible] *praecepta* [illegible], [illegible] [illegible] *esse regulam* [illegible] [illegible] *horologio, illam* [illegible] *sequi, postea vero se accommodat alteri regula, quam* [illegible] *probabilem.*

Q U Æ R E S II.

1818 *An liceat die Dominico jejunare?*

QUantum est ex se, licitum esse ostendunt ex cap. *Utinam* [illegible] 16 *Utinam omni tempore* [illegible], *quod* [illegible] *Apostolorum* [illegible] [illegible], *&* [illegible] *Dominico Apostolum Paulum, &* [illegible] *jejunium.*

1819 Attamen contra hoc, quod est ex se licitum, errores, & superstitiones [illegible] [illegible]: Nam *Manichaei*, in contemptum Resurrectionis Domini, dixerunt, jejunium die Dominico necessarium esse. *Arius*, & [illegible], & contra apud Alphonsum de Castro *ver. Jejunium*, volebant, jejunia non esse aliquo, & statuto tempore [illegible], sed quemlibet sponte jejunare debere, & quando voluerit.

1820 Ob quas haereses, superstitiones, & alios errores, in Can. 65 Apostolorum dicitur: *Si quis Dominicum diem, aut Sabbatum* [illegible], *jejunare deprehenderetur, deponatur* [illegible], [illegible] [illegible]. Et in cap. *Quadragesima*, *de consecratione dist.* 5 Ecclesia a Quadragesima dies Dominicos excipit; & in cap. *ex parte, de observ. jejuniorum*, si jejunium alicujus vigiliae in diem Dominicam inciderit, anticipari praecipit praecedenti Sabbato, ne videamur judaizare, & ne detur [illegible] errori [illegible], [illegible] [illegible] Deum, atque Sanctos diebus solemnibus [illegible].

1821 Hinc de [illegible] Urb. VIII. 14 Octob. 1638. declaravit, quod quando vigilia S. Joan. Bapt. incidit in Festo Corporis Christi, anticipandum sit jejunium feria quarta: [illegible] *quod duo festa* [illegible], *quae* [illegible] *Sacramenti* [illegible] *summa* [illegible] *populo Christiano* [illegible], *e principalibus anni* [illegible].

1822 Idem debet disponere Episcopus, si in festo solemni alicujus patroni principalis vigilia occurrat. Sanchez *in consiliis lib.* 5 *c.* [illegible] 7 Ant. a Spir. S. [illegible] [illegible] Bagnorum [illegible] *Durand.* S. C. Concilio de [illegible]

Hac ratione Panormi jejunium vigiliae D. Jacobi, quod contingit in festo [illegible] S. Christinae, transfertur in diem praecedentem.

1823 At non potest vigilia sic transferri ab Episcopo, si contingat aliquo die bacchanalium; quia tunc non haberetur causa sufficiens transferendi, sed potius jejunium ab Ecclesia tunc praescriptum monendi ad magis cohibendam petulantiam carnis. Et Ecclesia vigiliam transferre non consuevit, nisi ob causas relatas, quae locum non habent die bacchanalium. Leander *de jejunio tr.* 5. *disp.* [illegible]

His accedit Decr. S. Rituum Congreg. 13. Jan. 1694. jejunandum esse eadem die vigiliae S. Mathiae, non obstante, quod contingat ultima die bacchanalium.

1824 Insuper non esse jejunandum Dominicis diebus, decernunt in cap. *Si quis presbyter, de consecr. dist.* 5

1825 Denique S. Congreg. Univ. Inquis. Rom. anno 1686 praecepit, ut nullo pacto ex devotione, etiam B. Virginis, imponatur jejunium, quod indifferenter amplectatur dies Dominicos, & festivos solemnes, puta faciendum una die hebdomadae totum annum, ne quod si contra usum, & praxim Ecclesiae, non impedit autem, si jejunium commutetur eo die festivo in aliam mortificationem, aut ad aliam diem transferatur. Dicta dispositio S. Congr. asservatur in Archivio nostrae Provinciae.

1826 Idem est dicendum de voto jejunii, adeoque votum jejunandi ordinarie diebus Dominicis, aut cum aliquo singularitatis [illegible], v. g. ex septem diebus hebdomadae jejunandi die Dominica, est nullum, utpote de materia illicita; nam neque sic transferendum, quia tale jejunium est cultus superstitiosus, falsus, & superfluus, ait Cajet. [illegible] [illegible] *jejunium* [illegible]. Unde est suspectum de haeresi.

1827 Hinc qui vovit jejunare per annum ea die hebdomadae, qua fit festum Annunciationis, si expresse habuit intentionem comprehendendi dies festivos solemnes, aut dies Dominicos, quoties festum die Dominica venit, non tenetur ad jejunium, nec anticipare, quia fuit de materia illicita: si vero non habuit hanc expressam intentionem, sed intentionem recte jejunandi, ob verum cultum, & devotionem (quod in dubio est praesumendum) tunc validum est votum, sed debet, occurrente festo solemni, aut Dominico, anticipare jejunium, quia intentio voventis, utpote recta, praesumitur fuisse de jejunando juxta usum, & morem Ecclesiae.

Tho-

1848 Thomas del Bene *part. 2 de immunit. dub.* [illegible] *sect.* [illegible] Alarcon *lib. 3. de voto n. 69.* & Sanchez *in sum. lib. 4. cap. 37. n. 16* addunt: *Quod licet devotum sit, si frater votum jejunandi solis aliquibus nostris Dominicæ ob benefactorem, aut benefactum aliquem suum, lædat conscientiam, & mortale esse, prava mortalis sit, & etiam non esse singularitatis studio, quod etiam est* [illegible] *devotionis.* Et maximè, quia tunc haud amplius vigent prædictæ hæreses.

QUÆRES III.

1849 *An præceptum jejunandi quolibet sexta feria, quod habent in Regula Fratres Minores, obliget, etiam si feria sexta occurrat festum Natalis Domini.*

NOn obligare, tenet Melphi, *in comment. c. 3. Stat.* 13. q. 5. cum Dianâ, Donat. Fagundez, & aliis apud ipsum, ac novissimè Gonzal *tom. 3 de voto*, n. 113.

Ratio est, quia præceptum Regulæ de jejunando quolibet sexta feria, cùm in eo non exprimatur festum Nativitatis, intelligitur factum juxta consuetudinem Ecclesiæ, quæ eo die cunctos fideles a communi obligatione abstinentiæ à carnibus dispensat.

1850 Unde ad textum Honorii III. qui in contrarium adducitur, respondent, illum esse sermonem de iis, qui sunt adstricti voto jejunii expresse comprehendente diem Natalis, aut Regulari observantia de vera Quadragesimali, ut Fratres Minimi, qui proinde eo die abstinere debent à carnibus. Nos autem non tenemur ad jejunium feria sexta ex voto, sed ex præcepto. Nec dictum præceptum Regulæ mentionem facit de die Natalis Domini.

1851 Nec demum consuetudo in contrarium obstat, quia statuta Ordinis, & constitutiones Religionis, etiam auctoritate Apostolica roboratæ, ex Decreto Sixti IV. (qui fuit post Honorium) per Bullam [illegible] *Circumspectio*, 1. Dec. 1480. apud Bullarium Rom. pag. 109. non obligant sub culpa mortali, sed sub pœna taxationis. Bulla est tenoris sequentis.

(Sixtus, &c. Circumspectio, &c. Sanè pro parte dilectorum filiorum Ministri Generalis, & universorum Fratrum Ordinis Fratrum Minorum nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd licet multi fratrum ejusdem Ordinis laicè degunt, & à dicta sui regulam S. Francisci tenere, ut ad suarum salutem animarum [illegible] videantur, regulam ipsam laudabiliter observare: nihilominùs, quia nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri, & alio, ac etiam Generalis, & Fratres ipsius Ordinis fervore devotionis accensi, ultra [illegible] ut regulam nonnulla statuta, & ordinationes seu constitutiones fecerunt, per quæ aliqua eisdem fratribus prohibentur, utpote comedere carnes in Nativitate, Resurrectione, & Ascensione Domini nostri Jesu Christi, & Pentecostes, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, cæterisque suis festivitatibus, & diebus, quædam verò alia ipsis præcipiuntur sub excommunicationis pœna vel aliis censuris Ecclesiasticis, seu aliis pœnis, quas contra facientes ipso facto incurrunt; multi propterea dicti Ordinis fratres contra facientes censuras, & pœnas habent [illegible], sæpe numero involvuntur, & inquietantur; unde statuta, & ordinationes prædicta potiùs ad animarum suarum dispendium, quàm salutem ad fratres videntur. Verùm si censuræ, & pœnæ prædictæ in contrafacientes, ut præfertur, ipso facto latæ excommunicationis, & infligendas, & temporales pœnas mutarentur, profectò saluti plurimorum opportunè consuleretur. Quare pro parte ministri, & fratrum prædictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut ipsi in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui fidelium animarum dispendia libenter obviamus, eorumque salutem fore [illegible] desideranter exoptamus, hujusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, statuimus, atque decernimus, quòd Ministri, Custodes, Guardiani, & Fratres dicti Ordinis præsentes, & qui pro tempore fuerint, ex statutis, seu consuetudinibus, vel declarationibus dicti Ordinis præter regulam quomodolibet, & à quibuscumque editis, etiam confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, illis contra faciendo, nulla Ecclesiastica censura, nullaque mortalis peccati vinculo ligari valeant, nec censuras, nec pœnas, seu mortale peccatum hujusmodi incurrant, nisi casus essent casus, vel excessus, qui de jure, seu præcepto Romanæ Ecclesiæ merito inducerent ad mortale; censuras & pœnas taliter latas harum serie revocantes, & annullantes, aliásque ad vim communicationis pœnarum [illegible] harum, & serendarum, seu corporales, & temporales pœnas prædictas, per Generalem ministrum, Custodes, & Guardianos, & alios Prælatos ipsius Ordinis ferendas, & infligendas reducentes, &c. Non obstantibus statutis, ordinationibus, & declarationibus præmissis quibus quoad hoc expressè derogamus, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non aliis statutis, & consuetudinibus dicti Ordinis, etiam juramento, confirmatione

tione

tione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis contrariis quibuscunque.

2832 Et Pater Vvadingus ad annum 1219 refert, S. P. Franciscum super hoc à fratribus interrogatum respondisse: *Non solum hominem pane dei illos carnes manducare posse, verùm etiam parentes si eis ea posuerint, abundanter eis manducandas volens, vel desertis carnibus lanciendas.*

2833 Obligare docent nostræ Regulæ expositores, Corduba, Miranda, Rodr. Port. & alii apud Melphi. cit. & ex exteris Fagnanus lib. 3. cap. Explicari 3. de observ. jejuniorum. Et Decl. Honorii III. cap. Explicari 1. de observ. jejun. lib. 3. Qui Episcopo Pragensi super hoc puncto interroganti respondit.

Explicari per Sedem Apostolicam postulasti, Et Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec Regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicæ ea die contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi reprehendendi sunt, qui ab ipsis voluerint abstinere.

2834 Cui declarationi accedit consuetudo, & praxis totius nostræ Religionis; unde non est ab hac sententia recedendum.

QUÆRES IV.

2835 *An Moniales S. Claræ teneantur sub mortali ad jejunia Regulæ, etiam Adventus, & feriæ sextæ?*

PRo Clarissis duæ sunt editæ Regulæ. Prima fuit tradita à S. P. N. Francisco, approbata ab Innoc. IV. 10. Septemb. 1253 Const. 10. in Bullario tom. 1. in duodecim distributa Capitula, in quorum tertio imponitur jejunium perpetuum.

2836 Secunda fuit disposita ab Urb. IV. 1263. quæ incipit, *Beata Clara*, est in Const. 7. in tom. 1 Bullarii, & diversa in 16. Capitula, in quorum undecimo fuit moderatum jejunium, & impositum à festo Nativitatis Beatæ Virginis ad festum Resurrectionis Domini, & feria sexta.

2837 Denique plenas manus dedit Eugenius IV Nonis Febr. 1446 Constit. 18. apud Bullar. Cherubini, quæ est 31. apud Bullar. Rodr. & 1 apud Confectio, & incipit *Ordinem*, per quam ad supplicationem Sancti Joannis de Capistrano, tunc nostri Ordinis Vicarii Generalis, jejuniorum rigorem moderavit, plura dubia prædictæ Regulæ declaravit, & obligationem peccati mortalis ad ista quinque puncta restrinxit, eam à reliquis præceptis amovendo. Et quia hæc Bulla est norma, & mensura totius Regulæ D. Claræ, à Directoribus præ oculis habenda, ad tollendos scrupulos, atque errores, qui ex conscientia erronea possent contingere, operæ pretium duxi eam hic apponere. Est igitur, ut sequitur:

(Eugenius, &c. Ordinem, &c. Præterea cum in regula Beatæ Claræ jubeatur jejunium perpetuum, quod nimis rigorosum tenemus; placet, & volumus, quòd supradictæ, & Tertii, & aliorum Ordinum sorores, solummodò teneantur ad illa jejunia, ad quæ vos fratres Ordinis Minorum, Regulam Observantes, obligati estis, & eodem modo servent in cibis Quadragesimali tempore, exceptis debilibus, & infirmis. In aliis verò jejuniis, ut sunt quatuor Tempora, vigiliæ Apostolorum, & similium, & servetur consuetudo Religionis, secundum quam liceat eis etiam ova & lacticinia comedere. Cùm autem in Monasteriis sorores sive Monachæ incedant nudis pedibus discalceatæ, quod nimis rigorosum existimamus: placet, & volumus, quòd sorores, sive monachæ possint deferre illa, quæ nomine calceamentorum non censentur, puta calpones ligneos, & sandalia, atque etiam, cùm opportunum fuerit, calceamenta. Item cùm in aliquibus Monasteriis, locis, & congregationibus, injungatur silentium perpetuum, quod quidem nimis rigorosum existit, tibi cuique in officio successoribus, & Provinciarum vobis subjectarum vicariis, cum discretorum consilio dispensandi, tam in cibis, quàm in quibuscumque aliis perpetuis, quam in silentio supradicto, concedimus facultatem. Insuper cùm dilectus filius frater Joannes de Capistrano tuus in Vicariatus Officio prædecessor declaraverit, quòd in regula prima Beatæ Claræ continentur centum, & triginta præcepta regularia, in quorum transgressione monialis, sive soror professa, peccatum mortale incurrunt: atque nimis durum, & periculosum judicantes auctoritate, & tenore præsentium declaramus, & volumus, quòd in nullius prædictorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ scilicet, paupertatis, castitatis, & clausuræ, & super electione Abbatissæ, & depositione, peccatum mortale incurrant.)

2838 Ubi Pontifex, quantum ad rem nostram, de jejunio duo disponit, videlicet primo obligationem temporis, secundo obligationem peccati, prius namque jejunium perpetuum in prima Regula Monialibus præscriptum reducit ad tempus, & numerum jejuniorum Fratrum, ita ut solum teneantur ad jejunia Fratrum Minorum de Observantia

Re-

abstinentia festo sexto, & Adventus à die Omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini exclusivè. At cum sub mortali, sub quo sunt obligatae sorores, non possit descendendo ad obligationem peccati constitutum praeceptorum dictae Regulae numero centum, & trium, quae refert, & inter quae sub Capitulo tertio est jejunium, subdit

Tamen profitemur declarantes, & volumus, quod nonnisi praedictorum transgressione, praecipuorum vero quatuor, quae continentur principaliter votis, obedientiae videlicet, paupertatis, castitatis, & clausurae, & apud dictam Abbatissa, & depositione, peccatum mortale incurrant. Ubi habetur expressa exceptio, & positive aliorum praeceptorum exclusio, inter quae est jejunium. Exceptio autem firmat regulam in contrarium.

1079 Confirmatur; quia verba posterioris Bullae, in quibus est sermo de obligatione peccati, referuntur ad priora, nempe ad omnia praecepta dictae primae Regulae, quae expresse recensentur sub numero centum trium, adeoque referuntur ad jejunium, quod in dicto numero continetur, & consequenter per priora verba, quod Moniales teneantur ad jejunia sacrorum, solum docuit Pontifex de obligatione temporis, minime de obligatione peccati; alioquin in posterioribus verbis, per quae cuncta omnia praecepta, praeter quatuor expressa, ab obligatione peccati mortalis excludit, sibi contradiceret, quod non est dicendum. Per priora igitur verba Pontifex modificavit jejunium quoad tempus de perpetuo in temporaneum, ut est in fratribus; per posteriora verò ulterius modificavit jejunium quoad peccatum. Hinc per propria verba expressit tempus (ut constat) per posteriora obligationem peccati.

Vide num. 218. 219. & 220. Et haec sunt satis pro nostra obligatione Regulae Clarissarum, insuper Sororum Tertii, ac aliorum Ordinum D. Francisci, quae tamen licet de benignitate Apostolica sint à mortali culpa liberatae, sunt ament monendae super observantia praeceptorum Regulae, maxime jejuniorum, temporis, quo solent jejunare fratres.

DE INTERRUPTIONE.

1080 Si ad lateratem te refecisti, & bonum [illegible] pecasti cum animo amplius non comedendi, si postea aliquid occurrens comedas, non violas jejunium, si non sit elapsum notabiliter quadrans; quia per tam breve tempus non habetur moraliter interruptio.

1081 Si autem evocatum, aut ob negotium aliud occurrens comestionem interrumpis, cum animo eam postea prosequendi, majus tempus requiritur ad interruptionem moralem, quae jejunium frangat; unde non frangis jejunium, si interrumpas per horam.

1082 Similiter pauperes non frangunt jejunium, si plures interruptiones faciant, ob plures comestiunculas, quae ad unum pastum refectionem sufficiant.

DE QUANTITATE.

1083 A Peccato mortali excusat parvitas materiae. Quoad carnem, parva quantitas est illa, quam coquus de necessitate gustare debet, ut discernat an sit bene aptata quoad alios cibos, dum coquit. At si quis saepius intra eamdem diem quid modicum comedat, advertat in hoc notabilem quantitatem in se coadunare, frangit jejunium; quia plures vicibus modica intra eamdem diem commixtionibus moraliter, minime, si intra diversos dies. Cum num. 1000. & seq. 3. prop. 29. ab Alex. VII. damn.

1084 A veniali excusantur, qui ob urbanitatem, aut precem amici, quid modicum sumit.

1085 Qui mane ante communionem medicamen aliquod sumit, jejunium non frangit, quia ea non est comestio, sed medicina.

1086 Qui pluries in die quid notabile comedit, peccat solum mortaliter in secunda comestione, & non in sequentibus; qui verò plures carnes comedit, peccat toties quoties comedit, quia praeceptum de jejunio est praeceptum divisum, continens in se duo praecepta partialia, unum affirmativum de unica comestione, quod non obligat pro semper, alterum negativum de non comedendis carnibus, quod obligat semper, & pro semper. Per secundam, itaque, comestionem quis se impotentem ad servandum praeceptum de unica comestione, & sic non peccat per reliquas comestiones, quia non peccat qui non observando praeceptum, quod servare non potest. Post quamlibet autem comestionem carnis, adhuc est quis potens ad servandum praeceptum de non comedendo carnes, & ideo quoties carnes comedit, toties peccat.

1087 Qui quotidie tacite notabilem particularum comestionem sumeret, jejunium frangeret, quia esset comestio, notabile & substantiale nutrimentum afferens, supplente Deo defectum accidentium substantiam panis. Diana part. 9. tract. 1. res. 11.

DE QUALITATE.

1088 Extra dies jejunii prohibetur subditibus comedere carnes diebus Veneris, & Sabbati, nisi eo die contingat festum Natalis Domini. Nomine carnis etiam venit jus carnis, non prohibentur autem ova, & lacticinia,

[illegible], nec consuetudo, quæ in hac adest, obligat sub mortali, quia est introducta ex devotione, non animo obligandi, ita tenet communem Doctorum mentem; unde monendi sunt simplices, ne peccent ex conscientia erronea. [illegible] num. [illegible]

[illegible] Tempore Quadragesimæ prohibentur non solum carnes, sed etiam ova, & lacticinia, ex consuetudine obligante ad mortale, sic acceptata ex communi Doctorum sensu, & determinatione Ecclesiæ [illegible] prop. [illegible] ab Alex. VII. anno [illegible] 1667.

[illegible] Ipso tempore Quadragesimæ prohibentur ova, & lacticinia, non solum diebus jejunii, sed etiam diebus Dominicis, ex cap. *denique* [illegible] dist. [illegible]

[illegible] autem est, ut quibus diebus à carnis esu [illegible] abstinemus, ab omnibus quoque, quæ [illegible] carnis trahunt originem, jejunemus, à lacte [illegible], caseo, & ovis. Par est ratio, quia abstinentia a carnibus, & lacticiniis, est præceptum ecclesiasticum [illegible] Synodo Constantinopolitana generali celebrata anno 692. [illegible] Can. 56. sic decrevit: *Æquum [illegible], ut Armeniæ [illegible] regione, & in aliis locis, in Sabbatis, & Dominicis sanctæ Quadragesimæ quidam ova, & caseum comedere. Visum est ergo, ut etiam Dei Ecclesia, quæ est in universo terrarum Orbe, unum ordinem sequens, jejunium perficiat, & abstineat, sicut ab omni mactato, sic & ab ovis, & caseo, quæ [illegible] sunt fructus, & [illegible], à quibus abstinemus. Si autem hoc non [illegible], si sunt Clerici, deponantur, si laici, segregentur.*

[illegible] In aliis autem jejuniis extra Quadragesimam, ut in [illegible] quatuor Temporum, & vigiliarum, non sunt prohibita ova, & lacticinia, idem dic de jejuniis ex voto, pœnitentia, aut Jubilæo. Doctores [illegible] n. [illegible]

[illegible] Potio etiam [illegible] non frangit jejunium, quia non est comestio. Hinc [illegible] non frangit jejunium, benè vero [illegible], quod [illegible] cum ova, quia [illegible] per modum potus, aliud per modum cibi, & comestionis. Idem dic de succo malorum punicorum, de peponibus, & similibus.

Q U Æ R E S

[illegible] *An Fratres Minores in jejuniis ex præcepto nostro Quadragesimarum, Adventus, & [illegible], teneantur sub mortali abstinere ab ovis, & lacticiniis?*

Affirmat Melphi in Com. cap. 3. quæst. [illegible] & [illegible] in locis, ubi est consuetudo abstinendi, ut in Italia, secus in aliis Regionibus, ubi non est consuetudo abstinendi. Ita Quatuor Magistri, & Moderni expositores Regulæ, Cordubæ, Pulanus, Longus

quos refert, & sequitur Melphi *[illegible] quæst.* [illegible]

[illegible] Tota ratio est consuetudo.

[illegible] [illegible] tamen potest statuto Ordinis Salmant. Valld. & Romano cap. 3. §. [illegible] num. [illegible] *Tempore quo [illegible] ex præcepto Ecclesiæ, vel Regulæ nostræ [illegible] jejunandum est, non solum ab esu carnium, sed etiam ab ovis, caseo, & lacticiniis [illegible] abstinendum est.* Quod statutum videtur obligare, ad mortale, cum sit declarativum Regulæ, ex facultate Eugenii IV. concessa Capitulo Generali declarandi Regulam [illegible] refert Cor. cap. 3. [illegible] §. Quartum punctum.

[illegible] Si autem, quod ego sentiam, cupis, [illegible], [illegible] tamen [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] nullam [illegible] videtur obligatio mortalis. [illegible] abstinendi ab ovis, & lacticiniis in jejuniis extra Quadragesimam, ut sunt jejunia Adventus, & [illegible], vel oritur ex natura jejunii Ecclesiastici, vel ex præcepto Regulæ, vel ex consuetudine [illegible] potest.

[illegible] Non primum, quia si abstinentia à lacticiniis esset de natura jejunii Ecclesiastici, non staret jejunium Ecclesiasticum cum lacticiniis: certum autem est, quod stat, quia comedens lacticinia reputatur jejunare. Ita Com. Unde jejunium Eccles. non includere ex sui natura abstinentiam ab ovis, & lacticiniis, docent ex nostris Vidal. [illegible] quæst. [illegible] [illegible] & Port. [illegible] cum Sanc. Leander à Murcia [illegible] super cap. 3. Regulæ D. Francisci, & Melphi [illegible] quæsit. Ex Summistis vero, & Canonistis, tenet communiter, nempe D. Thomas, Bonac. Filliuc. Diana, Tamburi. & innumeri alii apud Leandrum [illegible]

Imo Port. [illegible] addit, jejunium Quadragesimale non includere in se abstinentiam à lacticiniis, sed esse distinctum quasi præceptum, ex *cap. denique* [illegible] *dist.* [illegible] Hinc qui in Quadragesima frangit jejunium, & lacticinia comedit, duo distincta peccata committit; & cessante ex aliqua causa præcepto jejunii, non cessat eo inde præceptum abstinendi à lacticiniis [illegible] num. [illegible] & [illegible]

[illegible] Non secundum, quia præceptum Regulæ cap. 3. non exprimit abstinentiam à lacticiniis, sed purum jejunium; *jejunent à festo omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini, &c. Aliis autem temporibus non teneantur, nisi sexta feria, jejunare.* Adeoque cum sint ova, & lacticinia sint (ut probatum) compossibilia cum jejunio, ut in præcepto non exprimantur, sub eo non comprehenduntur.

Hinc

1859 Hinc jejunia ex voto, [illegible] plurima, non obligare ad abstinentiam à lacticiniis, nisi exprimatur, docent Tamb. de jejunio lib. 4. c. 5. § 1. num. 11. Diana, Azorius & alii communiter. Jejunium autem Regulae extra Quadragesimam, vel est votum, vel praeceptum (ut probabilius teneo) non plus obligare, quam votum.

1860 Insuper statutum, an. 1651. non expresse prohibet usum lacticiniorum in communitate, ut liquet ex verbis, quae immediatè subdit: *Superiores vero locorum, qui illorum in communitate fieri fecerint, aut permiserint suffragiorum jure, arbitrio Provincialis, priventur.*

1861 Itaque non sub culpa mortali, sed sub poena statutum. Quia statuta Ordinis, & consuetudines Religionis, etiam auctoritate Apostolica roborata, non obligare sub mortali constat ex Bulla Sixti IV. an. 1472. relata, quam sequuntur, ac docent communiter expositores, cum Melphi in com. c. 3. stat. 71. q. 3.

1862 Falsum autem est, Eugenium IV concessisse Capitulo Generali facultatem declarandi Regulam. Primò, quia Eugenius IV per vivae vocis oraculum, quod refert Rodr. in Bullario pag. mihi 119 n. 1 declaravit, nullum statutum nec antiquum, nec novum obligare fratres sub culpa mortali, aut censura: quomodo igitur potuit sine contradictione dare facultatem Capitulo Generali condendi statutum obligans ad mortale?

1863 Secundò, quia facultas declarandi Regulam solum residet apud Sedem Apostolicam, minime apud Capitulum Generale. Et expositiones Doctorum solum faciunt opinionem probabilem. Leander [illegible] 1 [illegible] 4.

1864 Tertiò, quia id esse falsum apertè loquitur Eugenii concessionem ipsam, quam referunt Cordubà, c. 3. q. 2. § *quartam partem Sexto* [illegible], & Melphi, c. 3. stat. 14. q. 2. cujus verba sunt: Eugenius IV. *concessit Capitulo Generali facultatem ordinandi, & declarandi, in quibus locis, & Provinciis fratres debeant secundum Regulam in cibis Quadragesimalibus observare, & in quibus debeant [illegible] consuetudinem [illegible], vel ut [illegible].* Ubi (ut vides) non dedit facultatem declarandi Regulam, sed declarandi Provincias, in quibus debeant in cibis Quadragesimalibus, ac servare communionem, & in quibus non, eo modo, quo declarare [illegible], nullam exprimendo culpam, ut patet ex n. 1859.

1865 Quartò, ex Melphi in com. c. 3. n. 13. q. 1. qui commentando praedictum statutum de an. 1651. addidit facultatem, & verba Eug. IV. an. 1864. quibus immediatè addit, *Contra quorum verborum formam, attendendum praedictorum declarationem* (supple ut Eugenii IV.) *in jure communi, quae non praecipitur abstinere ab ovis omnino, & lacticiniis extra Quadragesimam [illegible] ex [illegible].* Ex quo infertur, nec statutum esse declaratorium Regulae, nec Eugenium concessisse facultatem Capitulo Generali condendi statutum obligans ad culpam mortalem: alias non bene concluderet Melphi, nullum esse jus obligans, quod esset jus Regulae, & Statuti Ordinis.

1866 Caeterùm hoc gratis dato, omne tollit dubium Bulla Sixti IV. n. 1472. relata, quae decernit, statuta, consuetudines, vel declarationes Ordinis praeter Regulam, etiam auctoritate Apostolica roborata, non obligare sub culpa mortali, aut censura: derogat omnem constitutionem etiam Apostolicam in contrarium. Unde facultas Eugenii, gratis dato, quòd esset data Capitulo ad declarandam Regulam, nullius esset roboris, quia cum fuerit prior Sixto IV per annos quadraginta, [illegible] derogata per Bullam Sixti, quae amplectitur tota Religio cum suis expositoribus, Melphi cit. Miranda, Port. & alii apud ipsum, ac demum Cordubà, in [illegible] q. [illegible] § *sed & [illegible]*, [illegible] n. 153.

1867 Cùm igitur constet, Franciscanos non teneri sub mortali ex jure communi Ecclesiae, aut Regulae, ad abstinentiam ab ovis, & lacticiniis, in jejuniis extra Quadragesimam, videndum manet, an teneantur ex consuetudine.

1868 Et non teneri ex consuetudine, probatur, quia consuetudo, ut obliget sub mortali, debet esse introducta animo se obligandi ad mortale, [illegible] & de hujusmodi animo non constet, standum sit pro libertate, ex n. 43. Tamb. de jejunio c. 3. § 1. n. 22. & [illegible]. Id autem non constat de consuetudine, de qua est sermo.

1869 Non dicas, non posse aliud assignari motivum hujus introductae consuetudinis, nisi animum se obligandi, motivum namque fuit favor devotionis.

Probatur, 1. quia in Franciscanis singulis [illegible] praeceptis obligantibus ad mortale, nulla consuetudo potest rationabiliter praesumi introducta animo se obligandi ad mortale.

1870 Nunc ipse Melphi in Com. c. 3. stat. 71. q. 1. [illegible] refert consuetudinem in nostro Ordine [illegible] (ait) non debere praesumi esse introductam animo se obligandi ad mortale. Et idem alii docent cum Mirand. in Reg. c. 10 [illegible] & Cordubà, non peccare mortaliter fratrem

Matutinum dormiendo sine habitu, non obstante consuetudine in contrarium, & Sixtino c. 1. § 5. n. 13. à Nicolao III. & Julio II confirmato *Quo fine habitu capitur, dormiatur, & [illegible], nisi causa infirmitatis, de consilio Medici, & licentia Superioris, dormiatur, contrarium [illegible] consuetudine [illegible] per [illegible], in pane, & aqua jejunet.*

Quod datur illa verbis *Patet quidem non minime [illegible], & [illegible] [illegible] Religio-nis [illegible]. Quia tamen [illegible] [illegible] à quibus [illegible], & debet observare, [illegible], hanc consuetudinem non obligare ad peccatum.*

Unde concludit, praedictam consuetudinem & relatam statutum importare debitum honestatis, minimè necessitatis, videlicet per [illegible]. Quam doctrinam firmat ex [illegible] Bullæ Sixti IV. supra, & in n. 1651 relata, quæ statuta, dicit, & consuetudines nostri Ordinis, etiam auctoritate Apostolica roborata, non obligare sub culpa mortali, [illegible].

(Nec valet dicere) subdit idem (quòd putent se peccare mortaliter aliter operantes, quia hic timor ex ignorantia procedat, vel conscientia (erroneâ)) n. 1.486.

Quæ [illegible] pariter in re nostra de consuetudine abstinendi à lacticiniis in jejuniis extra Quadragesimam.

1871 Secundò, quia in jejuniis quatuor temporum, & Vigiliarum, quæ à præcepto Ecclesiæ præscribuntur, adest consuetudo abstinendi à lacticiniis, & tamen non dicitur introducta animo se obligandi, sed ex fervore devotionis. Ita Pasqualigus, Navarr. Sanch. Diana, Tambur. & innumeri alii apud Leandrum à Sanctissimo Sacram. de jejunio tr. 4. disp. 3. q. 5. Cùm autem præcepta, & jejunia Regulæ non magis obligent, quàm præcepta, & jejunia Ecclesiæ, ut docet Corduba cum ex variis expositoribus, quos sequitur Longue n. 3. contr. 9. sect. 4. n. 3. ideò sequitur, quòd sicut consuetudo in jejuniis Vigiliarum, & quatuor temporum, non dicitur introducta animo se obligandi, sed ex fervore devotionis, idem dici debet de consuetudine jejuniorum nostræ Regulæ extra Quadragesimam.

1872 Tertiò, quia etiam in Dominicis Adventus est consuetudo in nostra Religione abstinendi à lacticiniis, [illegible] jejunium, & tamen nullus dicit, quòd sit introducta animo se obligandi, sed ex fervore devotionis, igitur, &c.

1873 Quartò, demùm constat ex verbis ipsius Bullæ Sixti IV. ubi Pontifex refert petitionem, in qua per fratres fuit expositum, quod plures extant declarationes, constitutiones, & consuetudines præter Regulam, fervore devotionis factæ, &c.

Hinc Doctores n. 1871 citati, & ex nostris, Villalobos, & Leander de Murcia q. 8. super 3. Regula S. Francisci, docent, consuetudinem in jejuniis extra Quadragesimam, eo-usmodi sunt jejunia Adventus, & Feriæ sextæ, consuetudinem abstinendi à lacticiniis non esse introductam animo se obligandi, sed ex fervore devotionis.

1874 Et noster Portellius verb. *jejunium de [illegible] n. 7.* concludit: *[illegible] [illegible], neque de [illegible], neque de [illegible] [illegible] [illegible] extra Quadragesimam.*

1875 Quòd si petas: Quomodo stante clara declaratione Sixti IV. contra consuetudines, expositores moderni n. 1613 citati, dicant, quod in [illegible] abstinentia in jejuniis extra Quadragesimam standum sit sub mortali conformiter Regulæ?

Huic petitioni nolo ego respondere, sed solum [illegible] responsionem, quam dat Corduba in introductione Regulæ. q. 6. pag. mihi 33. & 34. [illegible] & [illegible], [illegible] Sixtus IV. in [illegible]. [illegible] refert aliarum declarationem, & dispositionem Sixti IV. & aliis Nicolai III. Clem. V. & Joan. XXII. hæc habet.

(Patet etiam ex dictis, quòd de dictis [illegible] aliquorum, seu expositorum regulæ, aut de eorum dictis, non est curandum, quomodò contra aliqua contineant in prædictis etiam declarationibus Nicolai III. & Clem. V. & Joan. XXII. [illegible], aliqui loquuntur, quia aliqui eorum, utpote Bonaventura, Hugo, & quatuor magistri, & alii, fuerunt ante prædictas declarationes. Ideò non curandum, si aliter aliquando loquantur, antequam esset per Ecclesiam aliter dispositum, aut declaratum.

An autem Doctores fuerunt post prædictas declarationes, & fortè ex inadvertentia sequendo priores expositores, aliquando aliter loquuntur contra prædictas declarationes. Ideò, ut dictum est, de eis non est curandum contra prædictas declarationes, quæ habent priorem locum, ut patet ex dictis hic, & in quæstione præcedenti.

COCHOLATAM

1876 Jejunium non frangere, absque ulla limitatione tenent Thomas Hurtad. & quàm plures Doctores apud Tamb. [illegible] pag. 131 Dianam, & Leandrum [illegible] jejunia habet communem potum, [illegible] accedit confirmando, & [illegible] [illegible] scrupulo.

Malt

1877 Mihi tamen valdè placet sententia Leand. de præc. Eccl. tr. 5. disp. 5. q. Diana p. 11. tr. 6. res. 59. Remigii, & Escobar apud ipsos nimirum cocholatam non frangere jejunium, si id, quod est cibi, misceatur aquæ in majori quantitate, ita ut aqua prædominetur, v. g. si sex uncias aquæ misceatur uncia una cum dimidio cocholatæ, & media uncia saccharis frangere verò jejunium, si id, quod est cibi misceatur aquæ in æquali, aut majori quantitate, ita ut prædominetur cibus. Ratio non desumitur ex parvitate materiæ, alias in primo casu cocholata non posset semel sumi sine venialí, nec plures eodem die sine mortali; ex n. 1864. sed ex ratione potus, & cibi, nam cocholata primo modo habet rationem potus, quia prædominatur potus; secundo modo habet rationem cibi, & comestionis, quia prædominatur cibus. Tum quia tunc valdè opponitur fini præcepti, qui est maceratio carnis; nam tunc cocholata est præ cæteris cibis nutritiva, & elevativa spirituum vitalium.

1878 Idem dico de aqua dulci, vulgò Sorbetto.

1879 Prima tamen opinio de cocholata ob auctoritatem extrinsecam gravissimorum Doctorum, & timoratorum consuetudinem censetur probabilis.

1880 Pinguedo, nempè sagimen, & lardum computantur inter ova, & lacticinia. Diana p. 1. tr. 9. res. 61 & plures ad ipsum. Quibus accedit consuetudo Regni Siciliæ.

1881 Qui in Quadragesima comedit ova, aut lacticinia, peccat quidem, si non habeat Bullam; aut necessitatem; sed non frangit jejunium, unde tenetur ad jejunium, quia lacticinia prohibentur præcepto distincto à præcepto jejunii, ac proindè dicuntur stare cum jejunio: v. n. 1817.

DIFFICULTAS EST DE CARNIBUS.

1882 *An sciens dispensatus à carnibus, sit dispensatus à jejunio?*

AFfirmant Diana p. 1. tr. 9. res. 25. Filliuc. Tamb. & innumeri alii, quia non potest quis esse obligatus ad aliquid, ad cujus essentiam non obligatur; atqui, cum abstinentia à carnibus sit de essentia jejunii, ut patet ex ejus definitione n. 1862. sequitur, quòd non obligatur ad abstinentiam à carnibus qui est dispensatus à carnibus, non sit obligatus ad jejunium: quam rationem insolubilem vocant.

1883 Respondeo cum distinctione, dispensatum ad carnes ob debilitatem virium, & ad eas recuperandas, esse dispensatum à jejunio, [illegible], si est dispensatum ad carnes, quia cibo jejunii sint ei nocivi. Rodriq. in summ. c. 24. Angles, Bonac. & alii.

Ratio est, quia in primo casu habetur necessitas duplicis comestionis, non sic in secundo. 2. Quia in c. cum dilecti, de dolo, & contumac., dicitur, quòd præceptum Ecclesiæ, licet non possit in totum servari, sit servandum in parte, quæ potest servari.

1884 Non obstat ratio in oppositum, 1 Ex absurdo; sequeretur enim ex illa, quòd dispensatus ob unica comestione ob longum iter, esset dispensatum ab abstinentia à carnibus, quia non minus est de essentia jejunii unica comestio, quam abstinentia à carnibus. 2. Ex ratione, quia jejunium est unum per aggregationem, & præceptum dividuum, includens duo præcepta distincta, unum de unica comestione, alterum de abstinentia à carnibus, unde si cessat obligatio ab uno, non cessat obligatio ab alio, nisi adsit pro utroque necessitas. Vide quæso insolubilitatem rationis oppositæ: v. n. 1834 1846.

DE COLLATIONE.

1885 **C**Ollatio, seu refectiuncula vespere facienda, ex consuetudine ob virium debilitatem, & ob somnum capiendum introducta, atque à Sancta Matre Ecclesia benignè permissa.

1886 Ex consuetudine, & praxi timoratorum sumi possunt unciæ octo cibi. Angles, & Mastrius, dicunt, quantitatem remittendam esse prudentum particularium, juxta diversitatem complexionum. Permittuntur pro collatione fructus, legumina, & alia ex saccharo, ac melle confecta. Bonac. cum pluribus vult, in collatione non tam attendendam esse qualitatem, quàm quantitatem. Permittitur unus, vel alter pisciculus parvus, & parum casei. Omninò tamen abstinendum est ab ovis; quia ova sunt valdè nutritiva, & carni affinia, utpotè carnis semen, adeoque collationi repugnant, unde contraria opinio est contra bonos mores, & scandalosa.

1887. In Vigilia Nativitatis Domini, & Paschatis, sumi potest collatio duplo major recentè latetia. Leander de jejun. disp. 4. q. 11. & 18. Tamb. tom. 1. p. 1. 7 n. 7.

1888 Quantitas cibi in collatione permissa, potest permisceri cum vino.

Q U Æ R E S

1889 *An possit quis quantitatem permissam, nempè uncias octo panis in aqua, aut alio liquore una vice coctam pro collatione sumere?*

NEgat Filliuc. tom. 2. tr. 27. par. 2. cap. 2. nu. 31. quia coctio notabiliter transmutat aquam, ut ex illa & pane fiat unus cibus solidus, adeoque aqua haud amplius retinet

[illegible] parum, sed [illegible], quod non [illegible] pura [illegible] panis cum vino sine coctione.

Affirmant D[illegible] [illegible] Leander de *jejun.* [illegible] & plures apud illum quia aqua etiam post coctionem cum pane semper remanet liquor, & [illegible] alimentum. Tum quia non auget substantiam [illegible] ad [illegible] nutritionem, quod in refectiuncula attendi- tur atque [illegible] post [illegible] pro refectione [illegible] [illegible], [illegible] post coctionem.

Escobar [illegible] alios [illegible] concedit, posse [illegible] pro refectione [illegible] pane coctionem [illegible], quando [illegible] excessus pon- deris, cum proveniat ex aqua, est [illegible]. Quæ opinio magis mihi placet, quam quæ absolute affirmat, quia ut ait Tamb. [illegible] [illegible] totum quantitas panis cocti cum aqua, licet non [illegible] nutriat, pinguis [illegible], quod etiam in refectiuncula attenditur.

CAUSÆ EXCUSANTES

2590 A Jejunio sunt, *Impotentia*, *Labor*, & *Pietas*. Ob *impotentiam*, quæ excu- sant, quoties ex jejunio adest periculum notabilis damni. Hinc excusantur, 1. *Juve- nes*, qui 21. annum ætatis non compleve- runt, quia ratione incrementi, majori indigent alimento, qui tamen eorum curam habent, cu- rare debent, ut in Quadragesima jejunent [illegible], aut bis in hebdomada [illegible] consilio, ut ad jejunium instruantur, ad abstinentiam ve- ro à carnibus obligantur omnes post annum septimum.

2591 2. Excusantur *Sexagenarii* incepto anno sexagesimo, licet appareant robusti quia tunc in eis vires declinant, quoniam *senectus ipsa est morbus*. Tenentur verò abstine- re à carnibus.

2592 *Religiosi Franciscani* obligantur sub mortali à die professionis, etiam ante annum 21. ad jejunia Regulæ, nempe Adventus, Quadragesimæ, & Feriæ [illegible] ad je- junia vigiliarum, & quatuor temporum, quia de his Regula non loquitur. *Sexagenarii* verò ab omnibus jejuniis excusantur. Ratio est, quia pro juvenibus magis habet locum pre- ceptum, & privilegium, cum per professionem vo- luntariè cesserunt, pro senibus verò magis, & [illegible] habet locum necessitas. Idem dic de jejunio perpetuo ex voto, quia licet votum obliget secundum intentionem voventis, per accidens deobligari potest vovens tamen necessitatem, & incapacitatem subjecti. Lean- der *de jejun.* Part. [illegible]

2593 3. *Pauperes*, qui non habent sufficien- tem cibum pro justa refectione, vel qui alium cibum non habere, nisi vetitum, nempè carnes aut ova [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] *ad panem, & aquam, & panca legu- mina* [illegible] [illegible] [illegible] *sustentandæ* [illegible] *sufficientem*. Arsdekin ex Diana.

2594 4. *Infirmi*, *convalescentes*, *prægnantes*, *lactantes*, & *alii*, *qui ad necessariam* [illegible] [illegible] *alimenta*. Quæ ex [illegible] [illegible] [illegible] *capitis dolorem*, *aut* [illegible], *item qui nocte dormire*, *aut* [illegible] [illegible] *stomacho*, [illegible] *calorem nimium*, & [illegible] [illegible] Arsdekin. Sed non possunt comedere carnes.

2595 *Labor* excusat non omnis, sed si sit talis, ut judicio prudentis sit incompatibilis cum jejunio alioquin non adest necessitas, & à jejunio non excusat, nisi necessitas.

2596 Hinc excusantur Fabri ferrarii, Cæ- mentarii, Lignarii, Fossores, & similes exercen- tes artes laboriosas. Non excusantur autem exercentes artes sedentarias, aut quæ non tan- tam corporis agitationem requirunt, ut jeju- nio resistere non valeant. Itaque [illegible] sunt *Sar- tores*, *Sutores*, [illegible], *Pictores*, & similes, [illegible] [illegible] ab Alex. VII. damn.

2597 Leander *de jejun.* [illegible] [illegible] & [illegible] cum aliis docet, defatigatum ex labore vo- luntarie assumpto, v. g. *lusu pilæ*, vel etiam ob inhonestum finem, quia v. g. *plus* [illegible] habuit cum muliere, cum prævidebat futurum impoten- tem ad jejunandum, nedum non teneri ad je- junium, sed neque peccasse in causa contra præceptum jejunii. Imò Arsdekin [illegible] pag. [illegible] citans pro se Dianam [illegible] ad [illegible] [illegible] defatigatio fuerit facta in fraudem je- junii, quia [illegible] se ponere in sta- tu, qui est extra obligationem jejunii. Quod confirmat ex eo, quod ad evitandum jeju- nium, aut auditionem Sacri, potest quis transi- re ad alium locum, ubi jejunium non obligat, aut festum non celebratur.

2598 Hæc autem opinio semper mihi visa est [illegible] quia præceptum, quod forma- liter præcipit, aut prohibet aliquem actum pro certo tempore, virtualiter prohibet pro eo tempore omnia opera incompossibilia cum impletione præcepti. Ac proinde,

2599 Dico, quando defatigatio, v. g. lusus pilæ, est assumpta tempore remoto à die præ- cepti jejunii, nec tenetur ad jejunium, nec pec- cat in causa; quando verò est assumpta tempo- re proximo diei præcepto, non tenetur ad jeju- nium, nec peccat non jejunando, quia est factus impotens, peccavit tamen in causa con- tra præceptum jejunii quia præceptum jeju- nii est mortaliter graviter, adeoque virtualiter

alib-

obligat ad non ponenda, sed vitanda impedimenta, à quibus commodè abstinere potest multò magis si delegatio est absumpta eodem die præcepti: non sic in primo casu, quia præceptum non est moraliter præsens, sed remotum [illegible] n. 1899.

1900 Quod si non esset verum, sequeretur, quòd si quis tempore, quo præceptum auditionis Sacri est præsens, assumeret opus incompatibile, à quo commodè abstinere posset, omissio Sacri non esset peccatum, nec in se, nec in causa, ob eandem rationem.

1901 *Exemplificatur ulterius*: si die Veneris, & secundùm aliqua die Sabbati egrediaris ad venandum in nemore valdè ab Urbe remoto, ubi opportunitas audiendi Sacrum non adest, ac inde prævideas futuram omissionem Sacri die Dominico, non teneris tunc omissionem Sacri, & peccati: non quidem in ipsa omissione, quia die festo reperiris impotens; neque in causa, quia tunc non obligabat præceptum ad non ponendam causam impeditivam, non enim erat actu, aut moraliter præsens, & sic non urgebat de proximo. Si verò egrederis feria Sabbati, aut aliquibus horis ante mediam noctem Dominicæ, reus eris peccati omissionis Sacri in causa; quia judicio prudentum, cùm non censeatur moraliter distare à die Dominico, præceptum audiendi Sacrum tunc censetur moraliter præsens, & consequenter de proximo urgens ad non ponendam causam omissionis Sacri de proximo, Tamb. tom. 1. lib. [illegible] §. 3.

1902 Hæc dicta sunt de operibus, à quibus commodè abstinere possumus: nam ut rectè Cajetan. docet, *non tenemur quia ad præceptum sequentis diei [illegible], ad quod moraliter obligatur [illegible]*.

1903 Quantum *ad advenas*, & *vagos*, [illegible] non tenetur legibus, & consuetudinibus particularium locorum, nec inde ad jejunia locorum, per quæ transeunt, non animo [illegible] habitandi majori parte anni, nisi adsit scandalum, aut nisi sint universalia, ut à num. [illegible] ad [illegible] §. [illegible] & supposito, quòd sint veri viatores, à peccato erunt in causa non immunes, si ad fraudem præcepti, ut illud declinent, ut in simili dictum num. [illegible] passet enim quis vertens à jejunio se liberare die 24. Julii, quo Panormi se jejunium vigiliæ D. Jacobi, accedere Montemregalem, & non jejunare, quia ibi non sit jejunium eo die, & ipse est advena, sequenti verò, quo ibi jejunatur, redire Panormum, nec jejunare, quia hac ratione sesti non jejunatur eo die: quæ autem major dolus, & collusio præcepti?

1904 Et quia vult Diana par. 1. tr. [illegible] p. [illegible] 19. & tr. 20. re. 14. & plures Doctores, quos refert Tamb. tom. 1. lib. 4. [illegible] §. [illegible] ad tenetam, docentes, quòd non peccet quis, si, nedum die antecedenti, sed etiam si eodem mane jejunii, aut festi, à loco jejunii, aut festi, ad aliquem se transferat, etiam ex industria, ut à jejunio, aut auditione Sacri, & ab abstinentia à servilibus se liberet; hac ducti ratione, quia obligatio jejunii extenditur ad totum diem, & obligatio auditionis usque ad meridiem, & usque ad meridiem potest differri, ac proinde intra illud tempus potest quis uti jure suo, & ad alium locum pergere, ubi non est obligatio, & sic ab ea se liberare.

1905 Nullo pacto volo hanc opinionem adhærere, sed cum peccare affirmo cum Bach. in [illegible] tom. [illegible] 119. n. 2. Lezana in Emman. Sà, Fernandez, & aliis apud Dian. & Tamb. cit.

Mea resolutio maximè firmatur per rationem de absolutione à casibus reservatis, desumpta ex Bulla Clem. X. *Superna*, de anno 1670. ubi in §. 4. decernitur:

(Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Posse autem Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confitentem ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem Pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.)

Ubi industriè accessus ad alienam Diœcesim, ob finem absolutionis à reservatis, dicitur fraus, ut in re nostra. Unde

1906 Ratio intrinseca est, quia licet quantum est ex se quis possit uti jure suo, & sic v. g. uno die accedere Panormo Montemregalem, altero die Monteregali redire Panormum; nemo tamen habet jus ut [illegible] actum in fraudem legis, quia jus nostrum est subordinatum legi, [illegible] & ex jure, ex dictis supra n. [illegible] *fraus nemini patrocinatur*.

Unde, cùm eo die urgeat Panormi præceptum commune de jejunio Vigiliæ Apostoli, non potest quis uti jure accedendi Montemregalem, & inde die sequenti, quo urget ibi, recedendi ex industria, quod idem est, ac in fraudem jejunii, quia jus hominis debet cedere legi.

1907 Opinioni Dianæ adhæreo, si talis accessus, & reditus fiat ex vera causa, ut sequitur ex eadem paritate, ex Bulla Clem. X. desumpta [illegible] n. 163. & 164.

1908 Excusantur à jejunio *[illegible]*, pede-

iter per majorem diei partem, seu per duodecim milliaria, Diana *in summa verb. jejun. n. 31.* Non excusantur, si equitando consuetum tenius diei iter conficiant; benè verò, si negotio coacti valdè excedens iter conficiant, aut si per plures dies continuatos equitent, ut inde prævideant vires debilitandas, Leander *de jejun. disp. 6. quæst. 101.* *ex pag. 3. prop. 31.* ab Alexandro VII. *damn.*

1909 *Pietas* tandem excusat, quoties opera pietatis, & misericordiæ, tam corporalis quàm spiritualis, cum jejunio sine gravi incommodo perfici non possunt. Hinc excusantur *Concionatores* Quadragesimæ, minimè qui in solis Dominicis concionantur, nisi sint valdè debiles. *Lectores, & Præceptores*, quorum labor est nimius, aut complexio debilior. *Confessarii* debiles, & suo muneri assidui. *Cantores*, qui ex officio canendi vivunt, & jejunando redderentur inhabiles. His Sanchez concedit in Quadragesima ova ad vocem servandam. *Scribæ*, qui tota die ex officio scribunt, qui tamen debent suas vires consulere, an vigeant.

1910 Cæterùm tam cum præfatis, quàm in dubiis, omnes tollit scrupulos superioris dispensatio: *v. n. 231.*

Scotus *in 4. dist. 6. quæst. 3. litt. B.* Mastrius *in Theolog. moral. disputat. 12. q. 5.* Joan. la Crux, *pag. 61.* Bonac. *tom. 2. pag. 403.* Tambur. *tom. 1. à pag. 133.* Leander *de præcept. Eccl. tr. 5.* Busemb. *lib. 3. tr. 6. cap. 3.* Fenech. Clericatus *cap. 110.* Mendo *ver. jejunium.*

DE III. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Confiteri semel saltem in anno, & communicare in Paschate.

1911 **Q**Uilibet fidelis, postquàm ad annos discretionis pervenerit, sub mortali confiteri tenetur semel saltem in anno: sufficit, si confiteatur in Paschate: quòd si tunc non faciat, debet postea, ut verum sit, quòd confiteatur semel in anno. Item tenetur quis præcepto divino confiteri, 1. In articulo, aut periculo probabili mortis, 2. Si prævideat postea non habiturum copiam Confessarii, 3. Si sit in mortali, & velit communicare. De quo fusè *tom. 3. n. 179.*

Si non habeat mortale, non ligatur hoc præcepto, quia non tenetur confiteri venialia, unde satisfacit, si se præsentet Confessario, dicens, se non habere materiam necessariam, *v. n. 187.*

1912 Qui solùm habet Confessarium ignarum sui idiomatis, non tenetur confiteri per interpretem ad satisfaciendum præcepto; benè verò in articulo mortis, quia tunc tenetur sibi providere tutiori & meliori modo, quo potest: *v. n. 1095.*

1913 Nomine anni per Brancatum, & de Lugo, venit annus naturalis, computandus à Januario. Per Bonacinam, & Mastrium venit annus Ecclesiasticus, ab uno Paschate ad aliud.

Scotus *in 4. d. 17. litt. E. M.* Mastr. *in Theol. mor. d. 12. q. 2. art. 2.* Tamb. *in Meth. Conf.* Joan. la Crux, *pag. 392.* Busemb. *lib. 6. tr. 4. cap. 3. dub. 2.* Leander *de præcept. Eccl.*

COMMUNIO

1914 **E**St duplex, *Spiritualis, & Sacramentalis.* Spiritualis *est, quæ fit per votum, & desiderium efficax Eucharistiam suscipiendi. Sacramentalis est, quæ fit per realem Eucharistiæ sumptionem*, ex D. Bonavent. *in 4. d. 9. q. 2.* Communio spiritualis *est manducatio spiritualis Eucharistiæ, quæ fit ore cordis per recognitionem fidei, & affectionem charitatis. Communio sacramentalis, est manducatio corporalis Eucharistiæ, quæ fit ore corporis.*

1915 Qui facit communionem spiritualem debet esse in gratia, saltem per contritionem: nam desiderare efficaciter communicare in statu peccati mortalis, est mortale. In præsenti est sermo de communione sacramentali.

1916 Hoc præcepto Ecclesiastico quilibet fidelis sub mortali tenetur ab anno saltem pubertatis Eucharistiam semel sumere in Paschate à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusive in sua Parochia, aut in Cathedrali, *v. n. 187.*

1917 Qui non communicaverunt in Paschate, tenentur postea, quamprimum commodè possunt, communicare eodem anno, quia tempus Paschatis non est appositum ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem.

1918 Potest Confessarius justa de causa suo pœnitenti tempus communicandi post Pascha differre; & tunc tenetur pœnitens ex vi ejusdem juxta Confessarii dilationem communicare.

1919 Vagi, Peregrini, & Advenæ possunt ubi libet intra præfatum tempus præcepto satisfacere.

1920 Die Resurrectionis, aut Jovis sancto, possunt fideles ex devotione communicare in qualibet Ecclesia; dummodò intra illud tempus unam Communionem faciant in Pa-

Parochia, aut alibi de licentia Parochi. Tamb. *tom. 2. p. 430. n. 48.*

1921 Tenetur ægrotus ex præcepto divino in periculo vitæ constitutus Eucharistiam sumere per modum viatici, medicorum judicio, etiam non jejunus.

1922 In eadem infirmitate & periculo potest pluries Viaticum sumere, dummodo saltem decem, aut quindecim dies intercedant. At non potest pluries Sacramentum Extremæ Unctionis recipere, quia Eucharistia est Sacramentum refectionis, & nutritionis spiritualis, qua homo potest pluries indigere, non Unctio. Si verò infirmus convaluerit, & postea denuò infirmetur, & in alio vitæ periculo constituatur, denuò potest Extremam Unctionem recipere.

1923 Qui manè ante periculum ex devotione Communicavit, si superveniat periculum, tenetur eodem die per modum Viatici communicare, ut satisfaciat præcepto divino.

1924 Perpetuò amentibus, sicut non potest concedi communio, ita neque Viaticum. E converso semifatuis, stolidis, phreneticis, sicut potest concedi Communio, si non sit periculum vomitus, indecentiæ, aut irreverentiæ, ita debet dari Viaticum. Idem dic de amentibus, si intervallum rationis habeant.

1925 Pueris intra latitudinem decimi, & quartodecimi anni debet dari Viaticum, sicut datur Extrema Unctio.

1926 Item possunt, imò debent communicari pueri novem, aut decem annorum, si super mysteriis fidei, & sacra Communione sint plenè eruditi, & de reverentia debita non deficiant. [illegible] n. 178.

1927 Potest quis communicare ante peractam pœnitentiam Sacramentalem à Confessario, quod sit in gratia. Vide in *pag. 8. prop. 22 & 23. ab* Alex. VIII. *damn.*

1928 Pollutio nocturna involuntaria per se non impedit Communionem, nec copula conjugalis nocte præcedente, nisi reliquerit mentem perturbatam, & spiritus sensuales valde commotos, quo etiam præciso, consultum est Communionem differre.

Copula verò fornicaria impedit, nisi aliud necessitas, aut rationabilis causa poscat; ut si Sacerdos sit obligatus ad celebrandum, aut si Jubilæus lucrandus, &c. Et licet post patratum grave peccatum, debeat quis eo die à Communione abstinere, ut alio die cum majori reverentia, & decentia accedat, si tamen positus in gratia per Confessionem eodem die communicet, non peccat mortaliter.

1929 *Quantum ad effectum.* Sacramentum Eucharistiæ. 1. Dat per se augmentum gratiæ: per accidens verò aliquando dat primam gratiam sanctificantem, ut si quis bona fide putans se esse in gratia, in qua revera non est, accedat cum attritione ad hoc Sacramentum, recipit primam gratiam, & peccatorum remissionem. 2. Dat auxilia ad vitandum peccata, ad resistendum tentationibus, & concupiscentiam refrænat. 3. Delet venialia. *Vide in pag. 6. prop. 16. ab* Innoc. XI. *damn. & in tom. 3. de Sacrif. Miss.* proferrum [illegible] 199.

QUÆRES.

1930 *Parochus accersitus ad communicandum infirmum, qui ei dixit se nolle suscipere. Confessus est duo peccata contra legem naturæ, sublatione se [illegible], & dolere de illis, minimè de peccatis contra legem gratiæ, sed protestatus est, se non credere Sacramentis, & maluisse, ut ostensione, [illegible]. An Parochus debeat, eum communicare?*

Videtur, quod sic, ad vitandam infamiam apud adstantes, qui eum tenent Catholicum.

Dico, nullo pacto debere, aut posse. Primò, quia in tali casu Sacerdos non tenetur ad sigillum Sacramentale, nam illa non est Confessio, non est enim accusatio in ordine ad absolutionem Sacramentalem, quia ille non credit Sacramento Pœnitentiæ, sed Confessionem assumit ut medium ad vitandam infamiam apud adstantes. Secundò; quia non debet frui privilegio fori, qui forum recusat. Tertiò; quia Parochus Sacramentum Eucharistiæ non solum periculo contemptus formalis exponeret, sed certo morali periculo traderet: contra autem contemptum formalem Sacramenti clamat jus Naturale, Divinum, & Canonicum, quod prævalet juri naturali famæ infirmi. Non est enim bonum, panem Angelorum dare canibus.

Quartò; quia jus, quod haberet ad famam, esset tantum jus naturale, cui prævalet jus fidei ex *tom. 2. p. 140. n. 461.* Hinc Parochus tenetur eum revelare, utpote hæreticum formalem, qui à jure naturale non excusat à denunciando hæreticum formalem, *tom. 2. pag. 141. n. 480.* Quod dico, etiamsi hæresim nunquam antea externaverit, nam externavit illa sua facta animo hæreticali, non enim erat paratus corrigi. *V. tom. 2. p. 143. n. 484.*

Eadem ratione, si ancilla Turca fingens apud suum dominum se Christianam, accedat ad Confessarium petens absolutionem, ne manifestetur, Confessarius non potest eam absolvere, nec tenetur ad Sigillum Sacramentale, quia Confessio illa non est Sacramentalis; et maximè quia mulier illa non habet Baptis-

V 4 mum,

[illegible], qui est [illegible]

[illegible] *Leander de* [illegible] Confessarium, [illegible]

DE COMMUN. QUOTIDIANA

AGunt D. Bonaven. [illegible] *Leander* [illegible] Decretum [illegible]

D E C R E T U M

SAc. Congreg. Card. Sac. Concil. Trident. Interpretum de mandato [illegible] XI. circa Communionem quotidianam, & Confessarium [illegible].

Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonia pervenerint, in quibusdam Dioecesibus vigere usum quotidianae Communionis, etiam in Feria sexta Parasceves, & insuper aliquos, eamdem quotidianam Communionem praeceptam esse à jure divino, quo etiam in [illegible] aliquos abusus [illegible] quod neque non in Ecclesia [illegible] Domi [illegible] infirmos [illegible] sanctissimam Eucharistiam, quam argenteae thecae inclusam [illegible] nec desunt Sacerdotes saeculares aut Regulares, qui [illegible] Communionem accipiant parvas formas, ac particulas vel grandiores [illegible] approbatione ab Episcopo aut Ordinario. Cum autem haec Sanctissimus considerandum commiserit huic Congregationi Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, eadem Sacra Congregatio, [illegible] super propositis, censuit [illegible] & frequens, quotidianusque Sacrosanctae Eucharistiae usus a Sanctis Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut saepius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerint; quos nec Concilium Tridentinum praescripsit: sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil praecipiens, quod cuperet, tantum indicavit, cum inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiae perceptione communicarent; idque non immerito: multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variae ob negotia spiritus alienationes, multae è contra gratiae, & Dei dona parvulis concessa; quae cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certe de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter

de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea, quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum, secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentiae fructu, & ad pietatem processu, Laicis negotiatoribus, & conjugatis quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis praescribere debebunt. In conjugatis autem hoc amplius animadvertant, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant, tanto magis ob sacratissimae Eucharistiae reverentiam continentiae vacandum, puriorique mente ad Coelestium Epularum Communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana sacrae Communionis sumptione unica praecepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis, quod singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios, sibi decernendum putet. Illudque omnino provideat, ut nemo à sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis & praeparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Item Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendae erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto praestitutis communicent. Si quae vero puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignae frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam praeter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum habere, ut cum fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) excitaverint, statim de magna ad illud sumendum praeparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive Laici negotiatores sint, sive Conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac divini judicii formidine discant reverentiam mensae, in qua Christus est, revereri: & si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem praeparationem accingere. Episcopi autem, in quorum Dioecesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo

agant.

agant: eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio auferatur, & immaculati Agni perceptione collatæ, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abundè contiget, si ii, qui devoto hujusmodi studio, divina præstante gratia, tenentur, seque sacratissimo Pane frequentiùs refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint. Quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in mortem tradidit, atque in cœlestis Regno se præmium esse decrevit, precatur S. Congr. ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur.

1932 Porrò Episcopi, & Parochi, seu Confessarii, redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de jure divino: doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis, ex dispensatione, seu privilegio Pontificio, de manu Sacerdotis sumendam SS. Eucharistiam: nec eam ullo modo deferendam incruentè, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lectulo, quibus ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani. Si verò ab Oratorio privilegiato, eum formam doceant.

1933 Caveant etiam, ut circa Communionem in feria sexta Parasceve, Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur.

1934 Insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.

1935 Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario.

1936 Si Parochi, & Confessarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, etiam Deo Opt. Max. rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. CARD. COLUMNA PRÆF.

S. Archiepisc. Dominus Lipsi Hoarb. Secr.

Die 15 mensis Febr. 1679. præd. Decr. affixum, & publicatum fuit, &c.

DE IV. & V. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Non celebrare nuptias tempore, prohibito: solvere decimas.

1937 **N**Uptiæ, seu matrimonia, ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 10. prohibentur fieri *ab Adventu usque ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè.* Dictis autem temporibus solùm prohibentur solemnitates nuptiarum, adeòque possunt in illis sponsalia, ac matrimonia sine solemnitate celebrari, non tamen sine licentia Ordinarii. Item possunt in illis matrimonia antea contracta consummari, solùm namque est prohibita solemnitas, & publica benedictio in Ecclesia. Mastr. *diss.* 10. *q.* 6. *a.* 89. Bonac. & alii, Clericatus c. 112.

D E C I M A

1938 **E**St quota bonorum debita Ministris Ecclesiæ in ipsorum subsidium, & sustentationem.

Solutio decimarum est facienda ex fructibus omnium rerum, juxta locorum consuetudinem, quæ solet esse diversa. Obligat sub mortali, & ad restitutionem, nisi impotentia excuset, quia fit ob Ministrorum Ecclesiæ laborem ad fidelium utilitatem applicatum, atque in recognitionem supremi dominii Dei.

1939 Non solvere decimas propriè non est sacrilegium, quia non est violatio rei sacræ; nam decima est alias res temporalis ex justitia debita; contrahit tamen uera malitiam impietatis, malitiam irreligiositatis, seu irreverentiæ contra Deum, quia, ut advertit D. Thomas 2. 2. q. 87. solutio decimarum est præcepta & fit ob duos titulos, nimirum in sustentationem ministrorum Ecclesiæ, & in recognitionem supremi dominii Dei: ac proinde qui eas non solvit, duas malitias contrahit, injustitiæ contra justitiam commutativam, & irreligiositatis contra Religionem.

Mastrius *diss.* 13. *q.* 2. *art.* 4. Leander *de præc. Eccl. tr.* 6. Clericatus c. 113.

PARS QUARTA.

De Sacramentis.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

SACRAMENTUM.

2040 Ex Divo Augustino : *Est signum rei sacræ, seu forma visibilis invisibilis gratiæ*, sed magis completè definitur à Scoto: *Est signum sensibile gratiam Dei vel effectum ejus gratuitum ex institutione divina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris.*

2041 Dicitur, *gratiam, vel effectum ejus gratuitum*, ob Sacramentum Eucharistiæ, quod ob prolationem formæ supra materiam panis, & vini, non causat gratiam inhærentem, sed effectum gratuitum, nempè gratiam per se subsistentem, qui est ipse Christus sub speciebus panis, & vini; gratiam verò inhærentem non causat, nisi postea, quando effectus gratuitus, videlicet Christus sub speciebus recipitur [illegible].

2042 Dicitur, *ex institutione divina*, quia Sacramenta novæ legis non causant gratiam ex opere operantis, sed ex opere operato, idque ex institutione Christi; ad differentiam Sacramentorum veteris legis, quæ non causabant gratiam, nisi ex opere operantis, nempe ex dispositione operantis per contritionem, & solum ex se causabant quamdam sanctitatem legalem externam, nempè idoneitatem ad hoc, vel illud faciendum, sine qua reputabantur immundi, figurativam tamen nostræ veræ sanctitatis, & gratiæ, exceptâ Circumcisione, quæ non causabat gratiam, & delebat originale peccatum ex vi, & efficacia sua, sed virtute professionis fidei, & Christi venturi; per quod Circumcisio differt à Sacramentis novæ legis, quia hæc causant gratiam independenter ab omni figura, nec ex merito, aut dispositione operantis, sed ex vi, & efficacia propria, & ex merito exhibitæ passionis Christi.

2043 Sacramentalia, *sunt cæremoniæ quædam ab Ecclesia instituta ad ordinationem, & solemnitatem Sacramentorum*. Talia sunt *Oratio Dominica*, *aspersio aquæ benedictæ*, *largitio eleemosynæ*, *benedictio Episcopi*, &c. Hæc à Sacramentis differunt, quia venialia remittunt non ex natura sua, & ex opere operato, quia pro illis nullibi constat de institutione Christi, sed ex opere operantis, quatenus ex impetratione Ecclesiæ excitant in nobis motum internum virtutis oppositæ à venialibus, quæ motus internus delet, quod sit per modum formalis, vel virtualis, vel quia referuntur ad Sacramentalium [illegible], ita Scotus in 4 d. 6 q. 1. [illegible] Quoque effectus non est infallibilis, quia non est fundatus in aliqua promissione, sed impetratione, quæ ratione plus suis orationibus & cæremoniis utitur in benedictione aquæ, &c. [illegible]

2044 Et quamvis martyrium conferat primam gratiam ex opere operato ex promissione Christi: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. [illegible] *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*. Non est tamen Sacramentum; quia non est à Deo institutum in signum conferendæ gratiæ, nec est actio quædam sacra ad Dei cultum ordinata, sed passio, quæ ex speciali privilegio Christi habet gratiam conferre præsentem.

2045 Institutor igitur Sacramentorum est Christus, ut Deus tanquam causa principalis, ut homo tanquam instrumentalis, seu ministerialis, quia sicut Deus solus ut causa principalis potest producere gratiam; ita solus Deus potest signum instituere, quod illam significet.

2046 Dicitur, *efficaciter significans*, quia Sacramentum non est signum speculativum significativum, quod tantum supponitur, ut fumus significat ignem, sed signum practicum efficax, quatenus efficaciter causat gratiam, quam significat; si non ponatur obex ex parte recipientis. Causat autem gratiam, vel physicè, ut vult D. Thomas vel moraliter, ut docet Scotus cum suo Scotistis.

DE MATERIA, FORMA, ET INTENTIONE.

2047 Sacramenta sunt quædam composita moralia, ut proinde ad similitudinem compositi physici, constant rebus tanquam materia, & verbis, aut aliquo illis æquivalente, tanquam forma; itaque intentione-

gione abluisti. Res dicuntur materia, quia sunt indifferentes, & quasi se habent ad hoc, vel illud significandum; verba dicuntur forma, quia res ad hoc significandum determinant, sicut Baptismo aqua, quae est indifferens ad hanc, vel illam ablutionem significandam, est materia, verba autem *Ego te baptizo*, eam determinant ad significandam ablutionem spiritualem.

1948 Materia & forma sunt partes essentiales Sacramenti, intentio verò Ministri est conditio sine qua non, ut fiat ea Sacramentum sit validum, quia Sacramentum debet exerceri modo humano, adeoque debet esse volitum. Intentio Ministri debet esse actualis, aut virtualis, quam vide in *3. to. pag.* [illegible]

1949 In recipiente adulto requiritur intentio, quae sufficit, quòd sit habitualis: non sic in Ministro, quia plus requiritur ad agendum, quàm ad recipiendum; unde in recipiente sufficit, ut aliquando intenderit, & nunquam revocaverit, sed ut non intelligatur repugnare Sacramento, quod recipit. Mastrium cum aliis. *V. in pag.* 6. *prop.* 18. *ab Alex. VII damn.*

1950 Materia & formae Sacramentorum fuerunt omnes à Christo institutae, sed non singulae in particulari, & in specie, aliquae namque fuerunt à Christo institutae in genere determinandae in particulari, & in specie ab Apostolis, vel Ecclesia, quae in particulari [illegible] [illegible], & verba apta ad exprimendam significationem illam, ad cujus exprimendam fuerunt Sacramenta illa à Christo instituta, ita Doctores cum Mastrio *de 3.* 18. *n.* 26. Gonet. *de Sacr. in com. tr.* 2. *cap.* 2. *& tr.* 4. *cap.* 3. Gobat *tr.* 1. *tr.* 8. *n.* [illegible] *n.* 3. *n.* 100.

1951 Si circa materiam aut formam fiat mutatio substantialis, Sacramentum est invalidum, quia materia & forma fuerunt à Christo institutae. Validum verò est, licet reputaretur illicitum, si mutatio sit accidentalis. Mutatio tunc dicitur substantialis, quando secundum communem usum, & aestimationem, non manet eadem res in substantia, nec eadem significatio in verbis. Unde invalidum est Sacramentum ex defectu materiae, si consecraretur materia cruda, aut si quis baptizet aqua artificiali, quia secundum communem usum, & aestimationem, nec illa est panis, sed vulgò, *pasta*, nec illa est aqua elementaris; validum est, si panis sit niger, non albus, & aqua sit calida, quae est mutatio accidentalis. *V. in.* 3. *pag.* [illegible] *n.* 100. *&* 190.

1952 Invalidum est ex parte formae, si [illegible], si hoc verbo sine interruptione, ut moraliter non connectantur, vel si forma proferatur divisim à pluribus, v. gr. unus dicat *Ego te baptizo*, alius *In Nomine Patris*, &c. quia tunc sunt duae formae, & saltus [illegible]; validum verò, si dicat *Ego te baptizo in nomine Patris, [illegible]*, &c. quia mutatio est accidentalis. [illegible] Mastr.

1953 Item ad valorem Sacramenti requiritur unitas, quae (ut advertit Scotus *in 4. dist.* 6. *q.* 5. *lit.* [illegible]) est, quòd sit moralis, sicut Sacramentum est compositum morale, & [illegible] quae est in actibus humanis, tamen [illegible] quanta judicio prudenti sufficit ad verificandam verborum significationem. Non potest autem certa regula tradi, sed propinquitas temporis debet esse major, vel minor, juxta varias Sacramentorum conditiones.

1954 In confectione *Eucharistiae*, materia debet esse praesens, quia hoc indicant pronomina demonstrativa, *Hoc*, *Hic*. In Sacramento *Poenitentiae*, admitti potest major distantia temporis inter accusationem, & absolutionem, quia est actus judicii, in quo sententia praecedit sententiam. Sic in *Matrimonio* multo majus tempus intercedere potest inter consensum unius, & alterum conjugis, quantum sufficit, ut unius consensus moraliter permaneat, ut in caeteris contractibus. Denique in *Baptismo*, *Confirmatione*, *Ordine*, & *Unctione*, talis conjunctio requiritur, ut dum Minister verba profert, censeatur moraliter lavare, &c. ad quod sufficit, quòd materia & forma sint simul quoad aliquas sui partes, nempe ut [illegible] [illegible] [illegible] antequam incipiat verba, vel ut non finiatur verba, priusquam incipiat ablutionem. Ita Mastrius.

MINISTER SACRAMENTORUM

1955 **D**Ebet esse in gratia. Si sit in mortali, debet & tenetur conteri, sed sal de probabilior sit confitenda, & recipienda debet praemittere confessionem; pro aliis Sacramentis exercendis sufficit contritio. [illegible] *to.* 3. *pag.* [illegible] *n.* 179.

1956 Si Sacramentum conficit ex pravo fine, sacrilegium committit; sed valide conficit, si habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.

1957 Sacrilegium committit, si administrationem Sacramenti simulet, etiam si metum gravioris urgeat, hoc simulatio sit formalis, facta scilicet cum intentione decipiendi, sive materialis, facta sine intentione decipiendi, sed aliunde. Quia talis simulatio est gravis irreverentia facta Deo, & Sacramento,

ste, quoniam fingit se dispensare merita Christi, ac proinde illudit Christo, & propterea si mutatum in Sacramentum est ab intrinseco mala, & hac ratione non excusatur mortali peccato.

1018 Scandetur ex cap. de homine, de celeb. Miss. ubi Innoc. III. damnat factum cujusdam Sacerdotis, qui ex quo reperiebatur mortali gravi, & adstrictus ad celebrandum, ad satisfaciendum populo, finxit celebrare, & suppressis verbis consecrationis, non consecravit, sed panem & vinum purum sumpsit, factum, inquam, damnat his verbis [illegible]

Cùm ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora, licèt is, qui pro suo crimine conscientiæ reputatione se indignum potest gravare, si se ingerat interveniatur ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare, cum ille in sinum misericordiæ Dei incidat, iste verò non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se astringat.

1019 Hinc resolvitur 1. Si Sacerdos coram mortem Sacerdotis, nisi totum panem in platea venditioni expositum consecraret, non tenetur Sacerdos proferre verba consecrationis sine intentione consecrandi. 2. Si pœnitentem absolutione indignum minaretur mortem Confessario, nisi distincte verba absolutionis proferat, non posset ea proferre sine intentione absolvendi. Ita Cardenas d. 21. qui n. 25 addit, quod talis Confessarius, ad mortem vitandam, posset tunc dicere verba absolutionis: *Ego te absolvo*, cum intentione absolvendi à censuris, pronuntiando submissè verba *à censuris*, & retinendo *à peccatis*; quia hoc pacto non est forma sacramentalis.

1020 Concedo tamen, quòd Confessarius, qui pœnitentem absolutione indignum reperit, quando, v. gr. est in occasione proxima peccati, quam non vult relinquere, ne prodat apud adstantes pœnitentem indignitatem, possit submurmurando recitare *Pater noster*, &c. quia ea non est in rigore simulatio Sacramenti, nam omnino materialiter se habet ad Sacramentum, nec sunt verba absolutionis, unde propriè est modum ad vitandam fractionem sigilli, ad quod Confessarius de jure divino tenetur, & deceptio adstantium, quæ sequitur, non intenditur, sed permittitur, ita [illegible] pag. 1 prop. 10 ab Innoc. XI. damn.

1021 Nec licet à malo ministro non tolerato, sed ab Ecclesia interdicto, Sacramenta petere, nisi in articulo mortis, si non sit alius Sacerdos. Item nec licet ea petere à malo ministro tolerato, quem tibi certò constat esse in mortali, nisi sit expositus, vel ex muneribus ex officio ministrare, v. gr. si sit Parochus, vel urgeat necessitas, quæ id esse ad peccatum inducere, & cooperari. In dubio autem est præsumendus bonus. [illegible] n. 531.

EFFECTUS SACRAMENTORUM.

1022 Omnia Sacramenta novæ legis conferunt gratiam habitualem, seu sanctificantem, sive primam, ut Baptismus, & Pœnitentia, sive secundam, videlicet augmentum gratiæ prohabitæ, ut reliqua Sacramenta. Ut autem hanc gratiæ effectum conferant, requiritur, ut non ponatur obex ex parte suscipientis, suscipiens enim adultus, debet esse dispositus ad Baptismum, & Pœnitentiam, saltem per attritionem, ad reliqua verò Sacramenta, per gratiam, unde pro reliquis suscipiendis debet esse in gratia. Hinc Baptismus, & Pœnitentia dicuntur *Sacramenta mortuorum*, reliqua verò dicuntur *Sacramenta vivorum*, nam Baptismus, & Pœnitentia conferuntur homini existenti in peccato, quod si est mortale, est mors animæ. Cætera autem conferuntur homini existenti in gratia, quæ est vita animæ. [illegible] n. 1010 & seq. pag. 206 n. 15.

1023 Ultra gratiam sanctificantem communem, Sacramenta causant gratias particulares ab illa distinctas, quæ dicuntur gratiæ Sacramentales, & sunt particularia quædam auxilia, quæ Deus opportuno tempore dare decrevit Sacramentum suscipienti [illegible]

1024 Et in specie. Per Baptismum regeneramur. Per Confirmationem roboramur ad fidem Christi constanter confitendam.

Per Eucharistiam conferuntur subsidia ad perseverandum in gratia, & tentationes vincendas.

Per Pœnitentiam pœnæ æternæ commutantur in temporalem. Per Extremam unctionem conferuntur auxilia ad resistendum tentationibus in mortis articulo occurrentibus.

Per Ordinem conferuntur auxilia ad dignè exequendum Ministeria sacra. Et per Matrimonium auxilia ad ejus sustinenda onera, & prolem rectè educandam.

1025 Ultra effectum gratiæ, Baptismus, Ordo, & Confirmatio imprimunt characterem in anima, qui est indelebilis: non sic reliqua, ac proinde priora tria sunt irreiterabilia, ut non valeant, nec sacrilegio reiterari, reliqua verò possunt reiterari.

1026 Character, est signum quoddam spirituale, quod animæ imprimitur. Est veluti sigillum indelebile, quod ab anima per peccatum non,

de-

deletur: imò in ea permanet post mortem: sive beata sit, ad splendorem, sive damnata, ad confusionem *v. tom. 3.*

NUMERUS, ET SUBJECTUM.

1967 SAcramenta novæ legis sunt septem. *Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium.* Est de fide, ex Trid. *sess. 7. can. 1.* Fuerunt instituta septem per analogiam inter vitam corporalem, & spiritualem. Hinc 1. Generationi correspondet *Baptismus.* 2. Augmento: *Confirmatio.* 3. Nutrimento *Eucharistia.* 4. Medicinæ post morbum. *Pœnitentia.* 5. Adjutorio ad tollendas reliquias morbi: *Extrema Unctio.* Reliqua duo spectant ad perfectionem Reipublicæ Christianæ, *Ordo* namque ordinatur ad propagationem spiritualem *Matrimonium* verò ad propagationem corporalem.

1968 Subjectum capax Sacramentorum est solus homo viator, quia pro ejus salute fuerunt a Christo Sacramenta instituta, ut ex definitione n. 1940. *v. tom. 3 pag. 609. n. 17.*

Scotus *in 4. dist. 1. q. 2. litt. F, dist. 3. q. 2. litt. M, N, d. 8. q. 1. litt. H, d. 26. q. un. litt. K, d. 40. quæst. unic. litt. F, d. 1. q. 3. litt. L, d. 2. q. 1. litt. F, d. 1. q. 5. litt. A, d. 2. q. 2. litt. C, d. 3. q. 1. litt. A, d. 6. q. 10. litt. K, d. 1. q. 3 litt. D, d. 2. q. 1. litt. D, E,* Mastrius *disp.* 26. Joan la Crux, *pag.* 186. Leander *de Sacr. tract.* 1. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 1. Busemb. *lib.* 6. *tr.* 2. Clericatus *c.* 114.

CAPUT II.

DE BAPTISMO.

1969 BAptismus communiter definitur cum Mag. *Est ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum*; meliùs ex Cathechismo Trid. *Est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.*

1970 Est Sacramentum necessarium ad salutem necessitate medii, in re, aut saltem in voto, si non possit adhiberi in re.

Necessarium necessitate præcepti est illud, quod est necessarium, in quantum præceptum est, & ad vitandum peccatum. hinc ab eo excusat involuntarium. Necessarium verò necessitate medii est illud, quod habet influxum in salutem, sine quo salus nullo modo obtineri potest, ita ut in tantum sit præceptum, quia medium necessarium, hinc ab eo involuntarium non excusat, adeoque infantes decedentes sine Baptismo non salvantur.

Sacramentum igitur Baptismi est necessarium necessitate medii, & præcepti, ut constat ex Jo. 3 *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.*

1971 Est triplex: *Fluminis, Flaminis, & Sanguinis.* Baptismus *Fluminis*, est Baptismus per aquam jam definitus, qui est in re, & propriè Baptismus. *Flaminis*, est dolor perfectus peccatorum, seu contritio cum voto, seu proposito recipiendi Baptismum in re. *Sanguinis*, est martyrium. Uterque supplet, & gerit vices baptismi fluminis, conferendo remissionem omnium peccatorum, tam actualium, quàm originalis, quando Baptismus fluminis adhiberi non potest v. n. 1944.

MATERIA, ET FORMA.

1972 MAteria remota Baptismi est aqua elementaris ex fontibus, fluminibus, puteis, stagno, mari, etiam si per meatus sulphuris transierit, &c. apta communi usui ablutionis. Hinc non sufficit ad valorem. 1. Aqua artificialis, ne què aqua rosacea, aut alia destillata. 2. Nec jus carnium, &c. ebullitione peracta, quia per ebullitionem aqua transit in substantiam cibi, ut non sit ampliùs aqua elementaris, ablutioni juxta communem usum apta; hac ratione jus carnis frangit jejunium. 3. Nec nix, aut gelu, nisi aliquo modo liquefiant, & fiant apta ad abluendum, quia tunc sunt aquæ elementares.

Eadem ratione aqua ex salis humiditate resoluta est materia valida, si fit ex sale maris, quia est aqua naturalis, quæ antea erat coagulata, sicut aqua ex nive. Minime, si fit ex sale petræ, quia non est sal ex aqua. Non obstat autem valori si sit calida, colorata, turbida, quamdiù est vera aqua ad abluendum apta; quia sunt pura accidentia, non variantia substantiam materiæ; secus si sit ita mixta, ut non ampliùs sit aqua, cujusmodi est lixivium: v. d. n. 73.

1973 Certum est, liquorem ex vite, arbore, &c. salivam, & sudorem non esse materiam aptam.

1974 *Materia proxima* est ablutio corporis, quæ debet esse sensibilis, ut aqua corpus tangat. Ablutio fieri potest tripliciter. 1. *Per immersionem* alicujus partis corporis baptizandi in aquam. 2. *Per effusionem* aquæ in corpus: ut in Ecclesia Latina. 3. *Per aspersionem.* Ordinariè loquendo aqua debet esse benedicta, & pars corporis abluenda debet esse caput, aut aliqua pars principalis, alias esset mortale. In casu verò necessitatis, sufficit qualibet aqua, juxta n. 1972. & qualibet pars corporis.

1975 Si ablutio fiat in digito, pede, in solis capillis, aut si abluatur infans secundinis cir-

circumdatum, aut si ablutio fiat per unam, vel duas guttas aquæ, dubium est Baptismum, quia dubium est, an verè dicatur ablui corpus, & homo, ac proinde extra casum necessitatis est iterandus, imò sic in casu necessitatis collatum, est postea sub conditione repetendus, *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* n. 40. 71.

1976 In casu necessitatis, seu quando infans est in periculo mortis, si antequam fuerit egressus, appareat solum caput, potest baptizari in capite. Imò si infans videatur moriturus, etiam intra uterum baptizari poterit, si obstetrix à se adeò perita, ut manu intra matris uterum ducta, super infantis corpus possit aquam perfundere. [illegible] Arsdekin.

1977 Infans in periculo mortis, si non adsit aqua, non potest propter eum [illegible]; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. at si fiat, erit validè baptizatus.

1978 Forma, in Ecclesia Latina sunt hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen:* in Ecclesia Græca: *Baptizatur servus Christi in nomine Patris, &c.* habetur ex verbis Christi, Matth. 28. Certum est, & unum sub hac forma: *Ego te abluo in nomine, &c. Ego te lavo, &c.* Validum est sub forma Dalmatina: *Ego te Christiano.* Vel *Ego te Christianum facio*, si hæc verba ibi significent, *Ego te abluo*, vel *te baptizo.* Clericatus cap. 115. n. 19.

1979 Invalidum est Baptismum. 1. Sub hac forma: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, prætermissis illis: *Ego te baptizo*, quia non exprimitur actio ablutionis. [illegible] *ab Alex. VIII. damn.* 2. Sub hac forma: *Ego te baptizo in nominibus Patris, &c.* vel si dicatur: *In nomine Patris, in nomine Filii, & in nomine Spiritus Sancti*; quia non exprimitur unitas essentiæ, sed multiplicantur nomina. 3. Sub hac: *Ego te baptizo in nomine Sanctissimæ Trinitatis*, vel *in nomine Christi*: quia est necessaria explicita expressio personarum. 4. Sub hac: *Ego te baptizo cum Patre, cum Filio, & cum Spiritu Sancto*: quia variatur significatio; nam particula, *Cum*, significat societatem ministerii. 5. Sub hac: *Ego te baptizo ex parte Patris, ex parte Filii, & ex parte Spiritus Sancti*: quia etiam variatur significatio; nam baptizans exprimitur non tanquam minister principalis, sed tanquam procurator.

1980 Dubium est Baptismum, & ideò repetendum, sub hac forma: 1. Ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab utroque. 2. In Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. 3. In uno Deo Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. 4. In virtute Patris, &c. 5. Si omittatur ly, *Sancti*. Vel si omittatur ly, *In*. 6. Si personæ exprimantur ordine inverso. Est certè invalidum etiam in casu necessitatis per solos nutus sine verbis, etiam per mutum.

1981 Baptismum sub hac forma ab obstetrice Sicula in necessitate factum: *Io t' asperamento in nome del Padre, & del Figlio, & dello Spirito Santo*, videtur validum, quia *asperamento*, est verbum Græcum, quod probabiliter censetur, quod significet *lavare*. At verò Tamb. eum pronunciat invalidum: quia licet significatio probabiliter sit talis, in Sicilia tamen ex communi usu, & acceptione, verbum illud *asperamento*, non significat actum ablutionis, sed totum aggregatum facti in repentina necessitate.

1982 Hæretici, qui convertuntur ad fidem, non sunt sub conditione rebaptizandi, nisi adsit dubium, an adhibita fuerit debita materia, aut forma. Imò nec suppleri solent cum illis cæremoniæ, ad vitandum scandalum, ne rudes putent, Baptismum ab hæreticis sub debita materia, forma, & intentione collatum, esse invalidum.

MINISTER

1983 Debet esse distinctus, quia idem non potest generare seipsum. Minister solemnitatis est Sacerdos solus, cui ex officio incumbit, nempe Parochus, & ex ejus commissione, aut defectu quilibet alius Sacerdos, qui in aliquo casu potest esse Diaconus; extra casum verò necessitatis, nulli aliter licet sine mortali: validus tamen esset Baptismus.

1984 In casu necessitatis, videlicet in probabili periculo, quòd quis moriatur sine Baptismo, ut statim baptizetur, validus simul, & licitus minister hujus Sacramenti est quilibet homo usum rationis habens, debitam materiam, & formam adhibens, cum intentione faciendi id, quod Ecclesia intendit, sive Sacerdos sit, sive Diaconus, sive Subdiaconus, sive Clericus, sive Laicus, sive vir, sive fœmina, sive fidelis, sive infidelis, sive excommunicatus. Præfatum ordinem sine rationabili causa pervertere est peccatum mortale, si adsit injuria gravis, ut si præsente, & volente Parocho, baptizet simplex Sacerdos, aut præsente Sacerdote laicus, veniale verò, si injuria sit levis, ut si præsente viro laico, baptizet fœmina. At nullum erit peccatum, si major sit prudens, sed non velit; vel si minor faciat id inadvertenter, conturbationis causa, quæ in his casibus ferè omnibus contingere solent.

1985 Sic dato Baptismo, si baptizatus vivat, solùm supplendæ sunt à Parocho cæremoniæ, & solemnitates in publico Baptismo solitæ, si adsit certitudo, quòd fuerint adhibita debita materia, forma, & intentio, quæ si certò non constent, est reiterandum sub conditione.

Non licet recipere Baptismum ab hæretico. Imò adultus ab eo recipiens est irregularis, & ad Ordines promoveri non potest, ex cap. Quidam quidem 1. q. 7. cap. Nemini 1. q. 1. nisi baptizatus fuisset infans, aut in periculo mortis. Hæreticus enim, & infidelis, ex Trid. sess. 7. can. 4. validè baptizat, si intendat facere, quod facit Ecclesia. Clericatus [illegible] n. 30 & 31.

Imò baptizatos à Calvinistis esse verè baptizatos, ita ut non sint iterùm baptizandi etiam sub conditione, habetur ex Declar. S. Congr. Conc. apud Fagnanum lib. 1. Decr. c. Quoniam 13. conclus. n. 24.

1986 Validus est Baptismus, si minister credat se baptizare masculum, cùm sit fœmina; quia errat speculativè, non practicè, nam perdùcit bonam intentionem dirigit in personam præsentem. Sicut valide absolveret Confessarius pœnitentem, quem putabat masculum, cùm sit fœmina.

1987 Hac ratione Tonet. de forma bapt. c. 30. cum Pluribus addit, quòd in casu, quo Episcopus ante ordinationem admoneat juxta ritum Pontificalis: Si quis excommunicatus, irregularis, [illegible] ordinari præsumpserit, &c. si quis ex his ad Ordines accedat, validè sit ordinatus, & non repetenda, quia in particulari, & practicè ordinare intendit hunc præsentem, adeòque protestationem illam esse ad terrorem, ut is qui talis sit, recedat, & non illicitè ordinetur.

Id tamquam longè probabilius, cum multis tenet Leander tract. 6. de Ord. disp. 4. q. 6. & probat his verbis: Quod unde constare videtur, quia post talem protestationem, fuerat solùm ordinandos à quocumque excommunicatione ab alieno, & ab omni irregularitate deficientes, ad effectum dumtaxat Ordines validè suscipiendi, ut habetur in Pontificali. Tamen intentionem ad effectum præsentem assignandum. Hæc Leand. Idem docet Tamb. tom. 1. l. 3. c. 3. §. 1. n. 16. Gobat tom. 1. de Ord. tr. 8. n. 204. Unde id est omninò certum.

1988 Unus in necessitate potest per aspersionem baptizare plures, dicendo hac forma: Ego vos baptizo, &c. quia non mutatur nec forma, nec sensus, nam ly, vos, idem est, ac te, & te.

1989 Item validè duo simul baptizant, si quilibet abluat, & formam proferat, ut independenter ab intentione alterius. Sicut in Missa Ordinationum omnes Sacerdotes consecrant.

1990 Invalidè autem, si unus solùm abluat, alter solum formam proferat, ut contingeret, si quis esset baptizandus, & non adessent, nisi duo, unus sine lingua, alter sine manibus, quia tunc forma redderet falsa, non enim diceret cum veritate baptizare, & abluere, qui solùm dicit: Ego te baptizo, sine ablue, non tamen ipse, sed alius abluit.

SUBJECTUM BAPTISMI

1991 Est omnis homo natus, Monstrum ex viro, & muliere genitum, est baptizandum, quia constat corpore, & anima rationali. Si constet, quòd habeat duas animas, hoc est baptizandum, tale est, si habeat duo capita, aut duo corpora divisa. Si dubitetur, an duas habeat animas, ut si habeat duo capita cum uno pectore, aut duo pectora sub uno capite, hoc baptismus conferri debet, unus absolutè in illa parte, in qua perfectius apparet caput, alius sub conditione in aliena parte: Si non es baptizatus, vel si es alius: Ego te baptizo, &c. Hæc Laurach.

1992 Filii Christianorum baptizari debent non expectato rationis usu, etiam invitis parentibus, si id fortè contingat. Idem dico de filiis infidelium jam baptizatorum, qui, v. g. apostataverunt à fide, quia sicut Ecclesia potest ipsos parentes cogere pœnis ad servandam fidem, ita potest ab ipsis filios eripere, & baptizare.

1993 Filii verò infidelium nunquam baptizatorum, validè baptizantur, invitis parentibus; sed illicitè, si parentes non sint sub dominio Principum Christianorum, vel si solùm sint tributarii, aut vassalli, ob periculum subversionis. Tum quia per hoc, quòd sint vassalli, non amittunt jurisdictionem, & potestatem dominativam in filios.

Licet autem eos baptizare, si ipsi pueri post usum rationis petant, aut ante usum rationis sint in periculo vitæ jam jam morituri; quia tunc cessat periculum subversionis.

1994 Item licet eos baptizare, invitis parentibus, si parentes sint mancipia Christianorum; quia tunc dominus dominium habent, tam in parentes, quàm in filios, ut eos vendere possint, & separare.

1995 Denique possunt, invitis parentibus, baptizari, si unus parentum sit fidelis, quia proles sequitur originem parentis Christiani, cujus conditio est melior; ac præcedit ratione originis sit subditus Ecclesiæ.

DISPOSITIO SUBJECTI.

2996 IN infantibus ante usum rationis, & in perpetuo amentibus à nativitate intentionem, & dispositionem supplet Ecclesia, ob eorum incapacitatem, unde nulla in illis requiritur dispositio moralis, tam ad validè, quam ad fructuosè recipiendum Baptismum.

2997 In adultis verò sunt necessariæ tres dispositiones, 1. est *Consensus internus* quia Deus neminem invitum vult sibi [illegible] adscribi habetur ex Prov. 23. *Fili præbe mihi cor tuum.* 2. Est *fides*, juxta illud Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*, & quæ fides ante Baptismum sufficit, quòd sit actualis. 3. dispositio necessaria in adultis qui cum originali mortale aliquod conjunctum habent, est *pænitentia*, seu dolor peccatorum commissorum, qui sufficit, quòd sit attritio: habetur ex Actorum: 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrûm in remissionem peccatorum.*

2998 Hæ tres dispositiones ita se habent, ut sola prima sit necessaria ad Baptismum validè suscipiendum; reliquæ autem duæ solùm sunt necessariæ ad Baptismum fructuosè suscipiendum, nempe cum effectu gratiæ, unde si quis adultus sine actu fidei, & doloris peccatorum commissorum Baptismum susciperet, validè eum susciperet, quia characterem reciperet; non tamen fructuosè, quia non reciperet gratiam, & cæteros effectus ex illa pendentes; recedente verò fictione, nempe posito actu fidei, & doloris, gratiam, & cæteros effectus reciperet absque reiteratione Baptismi, ex vi præteriti Baptismi, quia Sacramentum irreiterabile non debet carere suo fructu, recedente fictione recipientis v. n. 3085.

2999 Ubi nota, quòd quando dicitur, quòd fictè recipiens Baptismum, recedente fictione, gratiam sequitur; nomine fictionis non intelligitur defectus primæ dispositionis, nempe consensus interni, quia sic neque validè Baptismum reciperet; sed defectus actuum fidei, & doloris.

3000 Hinc qui vi, vel metu ductus Baptismum suscepit, validè suscepit, si habuit intentionem illum verè suscipiendi, quia metus non tollit intentionem, & voluntarium simpliciter.

3001 Validus est Baptismus collatus amenti, aut dormienti, si ante, dum intervallum rationis habuit, petiit, quia sufficit intentio habitualis v. n. 2949.

EFFECTUS BAPTISMI

3002 SUnt 1. gratia habitualis, seu habitus charitatis; infunduntur enim in susceptione Baptismi tres habitus supernaturales, Fides, Spes, & Charitas, per quam gratiam deletur peccatum originale, unà cum omnibus actualibus ante Baptismum commissis.

2. Est remissio totius pœnæ. Baptismus enim delet omnem culpam, & pœnam: est de fide definitum in Conc. Florent. *Baptizatis non imponi satisfactionem pro peccatis præteritis.*

3. Est character, quo signatur intra familiam Christi. Item conjungit moraliter hominem cum Christo, tanquam membrum cum capite, eumque subjicit jurisdictioni Ecclesiæ.

Denique est janua omnium Sacramentorum, v. tom. 3. n. 19. ita ut non baptizatus non possit validè ad Ordines promoveri: v. in prop. [illegible] prop. 19. ab Alex. VIII. damn.

PATRINI.

3003 IN Baptismo solemni requiritur Patrinus. *Patrinus* dicitur non ille, qui puerum tenet in cæremoniis antecedentibus Baptismum, quia hic dicitur susceptor in Catechismo, seu instructione, sed ille, qui tenet puerum in fonte, dum baptizatur, qui tamen solet esse idem, qui non potest esse, nisi unus mas, aut fœmina, aut ad summum duo, mas, & fœmina, ex Trident. *sess.* 24. *cap.* 2. *de ref.* quibus incumbit cura instruendi puerum super rebus fidei, licèt hæc obligatio non vigeat inter Catholicos, ubi plures, & aptiores habent instructores.

3004 Maritus, & uxor possunt simul alienum filium levare de rigore præcepti, at non de honestate, quia caput, *quod autem* 30. q. 4. est consilium, non præceptum. Clericatus [illegible]

3005 Non possunt esse non baptizati, sicut nec in Confirmatione non confirmati, neque hæretici. Prohibetur ex jure Monachus esse patrinus. Parens non debet propriam prolem suscipere, quia alias contraheret cognationem spiritualem cum conjuge, ob quam non posset debitum petere. Nisi baptizaret in casu necessitatis, tunc etiam non amittit jus petendi. Episcopus autem potest super tali impedimento petendi debitum dispensare. Clericatus [illegible]

3006 Non licet avo, vel aviæ suscipere nepotem, vel neptem, quia continentur sub prohibitione patris, & matris, *l. jusso* [illegible]

lib. ff. de verbor. signif. Clericatus cap. 115. n. 62.

3007 Nec licet Monachis, & Regularibus esse Patrinos; nam licèt prohibitio in c. *Non licet Abbati*, sit expressa pro Monachis, est servanda à cæteris Regularibus; nam in Rituali habetur: *Ad hoc munus admitti non debent Monachi, vel Sanctimoniales, nec alii cujusvis Ordinis Regulares à sæculo segregati.*

3008 In Baptismo privato non requiritur Patrinus, qui si adhibeatur, cognationem spiritualem non contrahet; quia jura de Baptismo solemni loquuntur, adeòque non extendenda ad privatum.

3009 Insuper nec cognationem spiritualem contrahunt Patrini in Baptismo solemni tenentes puerum, in domo privatim ob vitæ periculum ab obstetrice Baptizatum. Sanchez *de matr. lib. 7. disp. 72.* Tamb. *de bapt. c. 1. §. 8. nu. 3.* quia jura loquuntur de Baptismo solemni, vero, & absoluto.

3010 Non contrahitur cognatio, nisi patrinus tangat baptizandum, aut confirmandum, in ipso actu Baptismi, seu Confirmationis; quia jura requirunt, ut *teneat* in fonte baptizandum, dum baptizatur, &c. Unde non sufficit sola assistentia, aut responsio ad catechismum, vel quod baptizatum è manu Sacerdotis recipiat post Baptismum. Tamb. *tom. 2. pag. 13 §. 6 & pag. 18 c. 4.* cum com.

3011 Hinc Joseph de Aug. & Tamb. *de bapt.* dicunt, quòd si quis suscipiat per Procuratorem, non contrahit cognationem, nec ipse, nec Procurator. Non ipse; quia non ipse tenet, cum non tangat. Non Procurator quia licet teneat, non tenet nomine proprio. At Clericatus *c. 115. n. 63.* tenet, contrahi à mittente, non à Procuratore, & ita decidisse Sac. Congr. refert ex Coron. *lib. 1 contr. 2. n. 90.* & ex Nicol. *elucidr. crod. tom. 1 pag. 14.*

3012 Non contrahitur cognatio, nisi à susceptore baptizato, nec in Confirmatione, nisi à susceptore confirmato; unde non contraheret Cathecumenus. Diana *p. 10. tr. 16. res. 69.*

3013 Patrinus suscipiens filium infidelium non contrahit cognationem cum ejus parentibus infidelibus, nisi postquam venirent ad fidem, quo casu esset attendenda cognatio. Clericatus *ut n. 57.* cum Salv.

Vide infrà *de matrim. tit. Cognatio spiritualis.*

Scotus *in 4. dist. 3. qu. 1. litt. D, E, q. 2. lit. D, H, P, dist. 18. qu. un. lit. H, dist. 4. qu. 1. lit. A, q. 5. lit. H. dist. 6. qu. 2. lit. G, dist. 6. qu. 2. lit. A, C, dist. 7. q. 1. litt. D, dist. 5. qu. 2. lit. A, C, D, E, F, G, dist. 4. qu. 4. litt. D, H, q. 5. lit. A, B, dist. 6. q. 9. lit. M, dist 6. q. 7. litt. A, B, dist. 42. q. un. litt. I, dist. 3. qu. C. litt. C, dist. 5 qu. 3. litt. A, dist. 3 qu. 2. lit. G, I, H, O, dist. 6. qu. 2. litt. A.* Mastrius *in Theolog. mor. disp. 17.* Joan. la Cruz, *pag. 197.* Lezand. *de Sacr. tom. 1.* Tambur. *tom. 2. lib. 2.* Busemb. *lib. 6.* & Cleric. *c. 115.*

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONE:

3014 Confirmatio, *est Sacramentum, quo homo unctus baptizatus inungitur in fronte ab Episcopo cum Chrismate, sub præscripta forma verborum, ad fidei robur consequendum.*

3015 *Materia remota*, est Chrisma confectum ex oleo olivarum, & balsamo. Balsamum esse de necessitate Sacramenti, est tutius: Chrisma verò debet esse ab Episcopo benedictum, aliàs Sacramentum esset nullum, quia sic fuit à Christo pro materia institutum; Cardenas *de p. 2. n. 41.*

3016 *Materia proxima*, est unctio facta in fronte in formam Crucis.

3017 Unctio fieri debet immediatè manu, vel digito Episcopi; unde non est tutum, si fiat instrumento.

3018 *Forma* sunt verba: *Ego signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Omnia præter *Amen* sunt necessaria ad valorem.

3019 *In collatione hujus Sacramenti additur alapa, quæ confirmatus percutitur, ut meminerit se hoc Sacramentum recepisse, adeòque non audeat iterum ad illud accedere, cùm non sit iterabile. Et insuper, ut intelligat, debere pati injurias pro Christiana fide profitenda.* Hæc Fenech. ex Tol.

3020 Non peccaret mortaliter Episcopus, si omitteret dare alapam. Clericatus *c. 116. n. 15.* cum Com.

3021 Non incurritur irregularitas per reiterationem Confirmationis, Clericatus *ut n. 29* quia jura solùm loquuntur de reiteratione Baptismi, & ex c. *Quis 18. de sent. excom. in 6.* irregularitas nulla incurritur, nisi sit expressa in jure.

3022 Minister hujus Sacramenti est solus Episcopus. Unde non sufficit, si fiat à simplici Sacerdote ex commissione Episcopi, benè verò ex commissione Papæ, qui hoc concessit Greg. I. & pro Indis Greg. XIII. Quoties autem Summi Pontifices è duabus opinionibus eligunt unam, illam proponunt sequendam, & reddunt certam, Stert *n. 137.*

3023 Quamvis ex jure non liceat Epi-

scopo alienum subditum in sua Diœcesi confirmare, consuetudo tamen id licitum reddidit, quia præsumitur consensus proprii Episcopi, Diana *p. 2. tr. 17. ref. 15 & p. 4. tr. 4. ref. 50.* Clericatus *cit. n. 15.*

3014 At non potest in aliena Diœcesi proprium subditum confirmare, nisi de licentia Episcopi loci, alias incurrit ipso jure suspensionem, ex Trid. *sess. 6. de reform. c. 5.*

3015 Non peccat Episcopus, si ex justa causa ad sui arbitrium administrationem hujus Sacramenti per tres aut quatuor annos retardet. Et potest quacumque die, etiam feriata, ministrare, & tempore interdicti, ex *Quoniam, de sent. excom. in 6.*

3016 *Subjectum*, est omnis homo baptizatus, sive infans sit, sive adultus. Usus est, ut non conferatur pueris ante usum rationis, ut recordentur se illud recepisse, ne recipiant iterum.

3017 Sed in hoc (ait Clericatus *cap. 116 n. 26.*) exuberat arbitrium Episcopi, itaut, secluso scandalo, etiam puerum trium annorum possit confirmare absque peccato, & semper in dubio debet inclinare ad favorem pueri petentis Sacramentum, ne ob varia rerum discrimina contingat ipsum mori absque gratia hujus Sacramenti, Jord. *ibid. n. 46. 47.* & 48 Coton. *ubi sup. n. 45.* & quod in articulo mortis possunt statim confirmari, nedum adulti, sed etiam infantes, ac etiam perpetuò amentes.

3018 Imò conferri posse amentibus, ne priventur effectu gratiæ hujus Sacramenti, absolutè docent alii.

3019 Suscipiens debet esse in gratia, aut in ea poni saltem per contritionem putatam. Idem dic de Ministro conferente.

3020 Patrinus, unus tantùm esse debet, ex *c. Non plures, de consecr. dist. 4.* & Trid. solùm in baptismo concessit unum & unam, cui accedit praxis. Clericatus *cit. n. 30. v. à nu. 3005. ad 3013.*

3021 *Effectus* hujus Sacramenti sunt, 1. Augmentum gratiæ habitualis, 2. Character, quo signatur ut miles intra militiam Christi ad fidem cum robore propugnandam, juxta illud S. Melchiadis, ex Trid. *in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam*, 3. est Cognatio spiritualis, de qua in Matr. *v. n. 3004.*

Scotus *in 4. d. 7. q. 1. lit. C, d. 7. q. 3 lit. A, B, D, E, F, qu. 4. litt. A, dist. 42. qu. un. lit. E,* Mastrius *in theol. mor. disp. 25 qu. 5.* Joan. la Crux *pag. 315.* Leand. *de Sacr. tr. 5.* Tamb. *tom. 1. lib. 3.* Busemb. *lib. 6. t. 2.* Clericatus *d. 116.* Mendo.

DE EUCHARISTIA

3022 Sunt actum est in 3. *tom. à n. 107. & alibi à n. 2910.*

CAPUT IV.

DE POENITENTIA.

3023 Pœnitentia *Christiana dicitur secunda tabula post naufragium*, in ordine ad Baptismum, qui dicitur *prima tabula ad inveniendam salutem post commune naufragium per peccatum originale.* Pœnitentia vero est secunda tabula ad inveniendam salutem post naufragium particulare per peccatum mortale post Baptismum commissum.

3024 Est duplex; *Virtus*, *& Sacramentum*. Pœnitentia virtus, *est virtus, qua dolemus de peccatis commissis, quatenus sunt offensa Dei*, & est ipsa contritio. Pœnitentiæ Sacramentum, *est Sacramentum reconciliationis hominis cum Deo in peccatis commissis post baptismum, virtute clavium, seu absolutionis sacramentalis.*

3025 Est Sacramentum necessarium necessitate medii, & præcepti, ex Trid. *sess. 14. c. 2.* ita ut quis, postquam mortale commiserit, salvari non possit, nisi per Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto, eliciendo actum contritionis: *v. in pag. 8. prop. 18. ab Alex. VII. dam.*

PARTES SACRAMENTI POENITENTIÆ

3026 Sunt *materia*, *forma*, & *satisfactio*: materia, & forma sunt partes essentiales; satisfactio integralis.

MATERIA

3027 Est duplex, remota, & proxima. *Remota* est peccatum, & est etiam duplex, necessaria, & sufficiens. *Necessaria*, est omne peccatum mortale post Baptismum commissum, non jam rite confessum, & absolutum. *Sufficiens*, est omne peccatum veniale, vel mortale, alias rite confessum, & absolutum *v. à n. 3048.* *Materia proxima*, sunt tres actus pœnitentis *Cordis contritio, Oris confessio, & Operis satisfactio.*

3028 Peccata dicuntur materia remota, 1. Quia sunt materia, supra quam cadit dolor, qui est materia proxima in ordine ad formam absolutionis, & Sacramentum, 2. Quia peccata sunt materia per formam absolutionis, & Sacramentum Pœnitentiæ removenda.

3029 Peccata ante Baptismum commissa nec possunt, nec debent esse materia Sacramenti Pœnitentiæ; quia spectant ad forum Baptismi, ex Trid. *sess. 14. c. 2.* Commissa verò in

in infantia Baptismi, sunt Sacramenti Pœnitentiæ materia, quia sunt peccata hominis baptizati.

3040 Peccata mortalia dubia, sive dubio positivo, sive negativo, de quo in n. 30. sunt necessario aperienda in confessione, Volpato [illegible] 101 n. 5 Diana p. 3 tr. 4 res. 107. quia alias quis se exponeret periculo peccandi, & errandi circa integritatem confessionis, & ex Trid. sess. 14 c. 5 confitenda sunt peccata, quorum conscientiam habemus, de dubiis autem conscientiam dubiam habemus, ideòque ea confiteri debemus.

3041 Hinc is qui dubitat, an commiserit peccatum mortale, vel an commissum sit mortale, aut veniale, tenetur illud confiteri. Is Qui scit se peccasse mortaliter, sed dubitat, an illud confessus sit, tenetur confiteri, quia constat de peccato, & de obligatione confitendi, & dubium est, an sit ei satisfactum n. 47.

3042 Secus est dicendum de judicio probabili; qui namque probabiliter judicat, se non peccasse mortaliter, aut peccatum commissum jam confessum esse, non tenetur illud confiteri, licet aliquam formidinem de opposito habeat, sed potest in judicio probabili prudenter acquiescere, juxta dicta n. 10.

3043 Qui dubitat, an secerit peccatum antea confessum ut certum, non tenetur iterùm confiteri, ut dubium, etiam si certò inveniat se non fecisse.

3044 Qui integrè confessus est peccatum, de quo dubitabat, an esset mortale, vel veniale, si posteà inveniat esse mortale, non tenetur denuò illud confiteri, quia jam integrè suum manifestavit peccatum, nec nova circumstantia explicanda occurrit. Nec est necesse ad confessionis valorem, quòd pœnitens sciat determinatè, peccatum confessum esse mortale, ut etiam de Confessario dicemus v. infra de cas. res.

3045 Qui confessus est peccatum dubium, si posteà reperiat certò aut probabiliter illud commisisse, tenetur iterùm illud ut certum fateri. Diana p. 3. tr. 4 res. 91. quia peccatum est explicandum, ut est in conscientia pœnitentis, dubium autem peccatum nunc est in conscientia pœnitentis ut certum, quod posteà non fuit subjectum clavibus, sed ut dubium n. n. 3346.

3046 Leander verò de pœnit. tr. 5 disp. 5. q. 17 tenet partem negativam; quia jam pœnitens fuit à tali peccato directè absolutus sub conditione [illegible] si est peccatum.

3047 Qui recordatur se peccasse mortaliter [illegible], at non de peccato in specie, tenetur confiteri peccatum mortale in genere; quia est materia sufficiens, imò necessaria pro absolutione. Quando posteà ejus recordatur in specie, tenetur iterùm in specie confiteri, quia tenemur confiteri speciem, & numerum peccatorum, quod non est factum in confessione generi.

3048 Ex his, materia necessaria, & sufficiens, de n. 3037 addi potest tertia materia remota, nempè materia necessaria, sed non sufficiens. Et sunt peccata mortalia dubia, quæ dicuntur materia necessaria, quia sunt necessariò aperienda, non sufficientia verò, quia sola sine additione materiæ certæ non sufficiunt ad absolutionem absolutam.

3049 In casu autem metaphysico, quòd quis non haberet materiam certam præteritam, quam adderet, tunc posset dari absolutio conditionata, quia consulitur saluti animæ pœnitentis, & simul vitatur irreverentia Sacramenti, ut in n. 3016.

3050 Qui mendacium in confessione dicit circa mortalia, peccat mortaliter; venialiter si circa venialia, aut circa ea, quæ confiteri non tenetur v. n. 3083.

3051 Unde qui scienter dubia confitetur pro certis, vel è contra, peccat mortaliter nisi hoc faciat bona fide et putans confulendum, & securius se accusare, aut ita confitendum esse.

3052 Item tenetur pœnitens Confessario interroganti fateri aliquam peccati circumstantiam, quia Confessarius, cùm exerceat munus Judicis, habet jus ad cognoscendum causam, & dispositionem pœnitentis ex circumstantiis, ad providendum v. in pag. 6. prop. 58. ab Innoc. XI. damn.

FORMA

3053 Sunt verba absolutionis: verba ad valorem Sacramenti necessaria, & sufficientia, sunt: Absolvo te à peccatis tuis: quia est forma. Mundo verò Ab solvo te, n. 6. Qui relinqueret: Ego, & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, extra casum necessitatis, peccaret mortaliter. Preces autem tam ante quàm post dictam formam adjunctæ, nec ad ipsius formæ essentiam spectant, nec ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ, ex Trid. sess. 14. c. 3. v. n. 1026.

3054 Valida est (quamvis illicita) forma, si detur aliis verbis, quæ tamen sensum ejus maneat formæ ordinariæ, nec aliam producit. Ut Ego abs te remitto, vel condono peccata tua. Tibi à me remittuntur peccata tua. Ille absolvitur te à peccatis tuis. Si ly illa, denotet dignitatem personæ singularis absolventis, puta si sit Prælatus, secus, si denotet plures personas. Clericatus n. 182 n. 6 & 7. ex Sicuro in 3. disp. 14. qu. 4. & Diana part. 11.

n. 6 resolut. 13 vid. n. 1051 & num 1114.

Non est valida, si proferantur verba deprecativa, ut *Absolvat te Deus*, *oro Deum, ut te absolvat*. Clericatus *n. 9* ex Scoto *&c.* Quia sacramentum Poenitentiæ est institutum per modum judicii, ubi sententia non profertur deprecando, sed jubendo. Et Christus non dixit: *Pro quorum peccatis oraveritis*; sed, *Quorum peccata dimiseritis, dimittentur.*

1055 Absolutio extra casum necessitatis debet esse absoluta, cadere autem debet supra materiam certam & determinatam. Unde supra peccatum dubium non potest sine sacrilegio dari absolutio determinata, non enim dari potest sententia certa pro delicto dubio. Tunc autem curare debet Confessarius, ut poenitens addat aliquod peccatum certum, etiam de aliàs confessis, & tunc det absolutionem absolutam, & certam. Quòd si poenitens sit tam sanctus, ut nullum certum habeat, vel potiùs tam rudis, ut nullum certum dare sciat, tunc sub conditione, saltem mente retenta absolvat. Sine ulla materia dari non potest absolutio sine sacrilegio. n. 1049.

Absolutio sub conditione de præterito, aut præsenti, v. gr. *Si doles, absolvo te*, est valida, quia conditio supponitur posita, & certa, sed imprudens, nisi in casu necessitatis, quo poenitens non valet signa certa doloris præbere. At non est valida sub conditione de futuro quia effectus Sacramenti, nempè gratia, non potest manere suspensus, & pendens à contingenti, si poenitens sit dispositus. Clericatus *cit. n. 10. ex Diana p. 11 tr. 4. res. 18.*

Neque dari potest ad reincidentiam; quia peccata non sunt mala poenæ, ut censuræ, sed mala culpæ, ideò semel remissa non redeunt; *p. n. 38.*

1056 Absolutio à censuris potest dari sub conditione de futuro, sed quoad reincidentiam. Et dari potest tam verbis, quàm scripto, imò etiam nutibus, si absolvens id faciat auctoritate ordinaria; minime si virtute Jubilæi, aut Bullæ cruciatæ; tunc namque non datur nisi poenitentibus. Ita Clericatus *cit. n. 14.*

Per illa verba, *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis*, *&c.* absolvitur poenitens ab omnibus censuris, tam in confessione expressis quàm ab illis, quorum non recordatur, aut non habet notitiam, in quantum facultas Confessarii se extendit, & dummodo poenitens habeat intentionem satisfaciendi, si tale sit onus. Clericatus *cit. n. 16. & 17.*

Formam absolutionis à censuris in foro exteriori affert Clericatus *n. 123. n. 15.* ut sequitur.

Quod absolvendus juret de parendo mandatis Ecclesiæ, vel de exequenda poenitentia sibi injuncta, quod dicatur præcepta Ritualis Romano præscriptæ cum levi flagellatione humeri nudati ipsius poenitentis quamvis aliquando hæ cæremoniæ possint omitti, & sufficiat dicere: *Ego absolvo te à vinculo excommunicationis, quam ob talem causam incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni fidelium. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Caton ubi supra n. 38.

FORMA ABSOLUTIONIS.

1057 *Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen.*

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & tu indiges.

Ego te absolvo à peccatis tuis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita Beatæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Si poenitens non fuerit Clericus, omittitur verbum *Suspensionis*.

URGENTE PERICULO MORTIS.

Ego te absolvo ab omnibus censuris, & peccatis; in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

CONTRITIO.

1058 In communi, *est dolor, & detestatio peccati commissi cum proposito emendandi.* Est duplex, perfecta, quæ dicitur absolutè *Contritio*, & imperfecta, quæ dicitur *Attritio*. Perfecta, *est dolor de peccato quatenùs fuit offensa Dei summè diligibilis, & super omnia.* Imperfecta, seu attritio *est dolor de peccato propter turpitudinem peccati, aut timorem inferni, vel aliorum malorum.*

1059 Differunt ratione motivi, & ratione effectus. Ratione motivi: quia Contritio fit ex motivo Charitatis erga Deum, hoc est ex motivo subjecti, nempè Dei summè diligendi: Attritio ex motivo Charitatis erga se ipsum, seu ex motivo timoris poenæ, aut horroris mali.

1060 Ratione effectus: quia *Contritio* per se remittit peccata, & justificat extra Sacramentum, in voto tamen Sacramenti; unde ubi talis contri-

qui sub contritione suo tempore confiteri. Attritio verò requirit Sacramentum in re, ita ut in nullo casu, etiam in articulo mortis, attritio quantumvis supernaturalis sufficiat ad justificationem, & remissionem peccati mortalis, sine Sacramento in re, imo in articulo mortis, si non possit quis habere Sacramentum, tenetur sub mortali conteri.

3001 Attritio in Sacramento Pœnitentiæ dicitur fieri contritio, & attritus contritus, non formaliter, quia non variatur objectum, seu motivum, sed effectivè, quatenus attritio cum Sacramento in re justificat, sicut contritio cum Sacramento in voto.

3002 Non sufficit attritio naturalis quantumvis honesta, qualis est dolor de peccato ob malum temporale, vel [illegible] ob amissionem [illegible], famæ, &c. Quia non est attritio christiana, & supernaturalis, cum nullum respiciat motivum supernaturale, ac proinde est improportionata huic fabricæ supernaturali. Hinc ex Trid. *sess.* 14. c. 4. attritio, quæ ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit, debet esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus, qualis non est attritio naturalis ex motivo pure humano, & naturali. [illegible] *prop.* 15 *ab Innoc. XI damn.*

3003 Sufficit verò, si sit propter pœnam temporalem, v. gr. propter morbum, paupertatem, &c. ut à Deo inflictam, vel infligendam propter peccata, quia tunc, cùm illic respiciat ad Deum, & motivum supernaturale est dolor supernaturalis.

3004 Sufficit attritio ob timorem gehennæ, aut purgatorii, quia cum sint pœnæ Dei, quæ scilicet infliguntur à Deo authore supernaturali ob peccata, eorum timor & dolor est supernaturalis ex motivo supernaturali, ob rationem de [illegible]. Et colligitur ex Trid. dicto loco, ubi dum dicit *[illegible] sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit* non supponit gratiam justificantem in peccatore contrito, ac proinde non supponit contritionem, quia hæc per se extra Sacramentum, & cum solo ejus voto illam confert. [illegible] *prop.* 14. & 15. *ab Alex. VIII damn.*

3005 Dices. Fides supernaturalis cum Sacramento Pœnitentiæ in re, attritione inclusa, non sufficit ad justificationem. ergo attritio supernaturalis cum Sacramento in re, non sufficit ad justificationem.

Resp. disparitatem esse; quia de fide est, & etiam contra Lutherum, fidem non sufficere ad justificationem. Trid. *sess.* 6. *can.* 9. nec esse partem Sacramenti Pœnitentiæ. At licet non sit definitum, attritionem supernaturalem esse partem, certum tamen est, esse partem & materiam proximam, ex communi sensu Ecclesiæ, quod sufficit. [illegible]

3006 Quod autem contritio perfecta hominem reconciliet Deo, & gratiam causet extra Sacramentum, cum solo ejus voto, habetur ex Trid. *sess.* 14. c. 4. Charitate namque perfecta promittitur peccatorum remissio in Sacra Scriptura. Prov. 8. *Ego diligentes me diligo.* Zach. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.*

In Confessione autem non sufficit amor, sed requiritur dolor explicitus, ideoque ex conceptu formali pœnitentiæ, quæ formaliter importat displicentiam de peccato. Sufficit tamen propositum virtuale, ex n. 3070. quia verus dolor peccatorum [illegible] amore cum Deo, est incompossibilis cum proposito peccandi, unde includit virtualiter propositum de non peccando.

3007 Sufficit attritio ob turpitudinem peccati, ex Trid. *cit. sess.* 14. c. 4.

Turpitudo autem peccati est duplex, una naturaliter cognita; talis est turpitudo [illegible], quæ est in peccato carnis. Et turpitudo [illegible], & indignatio apud homines, quæ est in peccato furti, &c. Et dolor ob talem turpitudinem non sufficit, quia est naturalis. [illegible] *prop.* 7. [illegible] *ab Alex. VIII damn.*

Alia est turpitudo supernaturaliter cognita, seu per fidem; talis est turpitudo peccati opposita [illegible] perfectioni, quæ non [illegible] supernaturaliter cognita, seu per fidem, aut etiam virtualiter, ac per legem divinam præcepto, ut turpitudo inobedientiæ, ingratitudinis, &c. turpitudo contra justitiam, castitatem, &c. & dolor ex tali turpitudine sufficit, quia est supernaturalis, seu ex motivo supernaturali, nempe ob turpitudinem supernaturaliter cognitam. [illegible] *disp.* 14. q. 3. & 4. Mastr. Dianam, & alios [illegible]

3008 Non sufficit dolor, quo quis dolet se non dolere peccatorum, quia hic non est dolor, sed carentia doloris peccatorum. Cùm hoc tamen dolore solet reperiri esse conjunctus dolor de peccatis, quamvis pœnitens eum non cognoscat, & tunc est sufficiens.

3009 Qui [illegible] observetur, & [illegible] [illegible], & tenetur confessionem repetere, ex defectu materiæ proximæ.

3010 Sufficit unus actus doloris de omnibus peccatis in genere, etiam oblitis. Debet autem esse efficax, & universalis respectu

omnium mortalium in confuso, & in genere.

Unde non sufficit dolor purè particularis, sed requiritur dolor, qui sit universalis saltem virtualiter, de omnibus peccatis commissis.

Dices, Potest dari Sacramentum Poenitentiæ validum, in quo tamen Confessio non fit de omnibus, sed purè particularis alicujus peccati, ut constat de peccatis oblitis, & in casibus, in quibus licita est diminuta Confessio: ergo potest dari Sacramentum Poenitentiæ validum, in quo tamen dolor non sit de omnibus, sed purè particularis alicujus peccati in iisdem casibus.

Resp. Negando consequentiam; disparitas est, quia confessio omnium peccatorum reverà, & absolutè commissorum, non est semper in nostra potestate, & humanitùs possibilis, nam humana conditio est subjecta oblivioni, sicut & accidentibus, quæ impediunt confessionem omnium, quæ memoriæ occurrunt: dolor autem de omnibus peccatis commissis, in quovis casu, est humanitùs possibilis, & in nostra potestate, quia est actus spiritualis internus, qui potest in instanti perfici, et n. 1077.

Hinc Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. loquendo de confessione, definit, non solùm teneri confiteri peccata omnia mortalia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt: In cap. autem 4. ejusdem *sess.* loquendo de dolore, absolutè, & absque restrictione loquitur, dicit, quòd contritio, quæ est primus actus poenitentis, debet esse dolor de peccato commisso, & continere debet odium veteris vitæ, ac peccatorum detestationem: & quia peccata mortalia oblita (si quæ sint) sunt verè peccata commissa, dolor debet saltem virtualiter ad illa se extendere, ita ut si quis doleret de peccatis, quorum recordatur, & haberet animum expressum nolendi dolere de mortalibus oblitis, si quæ sint, non haberet dolorem sufficientem ad valorem Sacramenti, quia non haberet dolorem verum, & retractationem. Vide num. 1068.

Qui confitetur duo venialia tantùm, & dolet solum de uno, v. gr. de mendacio, non de alio, v. gr. de suspicione, validè absolvitur, quia sicut peccatum aliud, utpote veniale, est solùm materia sufficiens, non necessaria, ac proinde taceri poterat; ita potest, qui confitetur, de eo non dolere, & absolute cum jam dolens de uno, jam dat materiam remotam, & proximam, quantum sufficit ad valorem Sacramenti.

Secus esset, si confiteretur unum solum veniale, & de eo non doleret, committeret enim sacrilegium ob gravem injuriam Sacramento, quatenus esset invalidum ex defectu partis essentialis, nempe materiæ proximæ.

Item secus esset dicendum de eo, qui confiteretur duo mortalia, & de uno tantùm doleret, non de alio, quia ex una parte, illud aliud est materia necessaria, adeòque ut sit valida absolutio, debet dari materia proxima, nempe dolor supra illud eadem: ex alia parte non potest remitti unum mortale sine alio.

1071 Qui tenetur conteri extra Sacramentum, non tenetur prædicere peccatorum omnium; sed sufficit, quòd doleat in confuso.

1072 Pro valore Sacramenti, tam in attritione, quàm in contritione ex Trid. *cit.* requiritur propositum de cætero non peccandi, et an non esset dolor efficax, sufficit, quòd propositum sit implicitum, & virtuale. Suar. in 4. *dist.* 14. q. 4. & *Ad primum argumentum dist.* 17. q. un. in aliis *principalium,* & *alibi* n. n. *prob.* Lessius in 4. *dist.* 7. q. 11.

1073 Cum proposito sufficienti non peccandi stare potest judicium probabile recidendi: quia tale judicium est actus naturalis intellectus, & non liber. Communis.

1074 Non requiritur dolor sensibilis, sed sufficit intellectivus, quia est actus internus voluntatis, adeòque spiritualis.

1075 Talis dolor debet esse summus non intensivè, sed appretiativè: ita ut dolor de peccato sit supra omnia detestabilia, nempè supra omnia mala pœnæ, etiam æterna; unde debet magis detestari peccatum, quàm quodlibet aliud malum.

1076 Hinc dolor summus intensivè est ille, qui dicitur summus quoad intensionem, & gradationem: Dolor summus appretiativè est ille, quo quis dolet, paratus potiùs omnia bona creata relinquere, & omnia mala pœnæ habere, quàm Deum offendere. Unde regulariter fit, ut dolor mali temporalis puta ex amissione honorum, morte parentis, &c. sit major intensivè dolore peccati, hic autem sit valde major, seu summus appretiativè, in quantum dolor mali temporalis est major secundum gradationem qualitatis doloris, in qua gradatione consistit intensio doloris: cum quo adhuc stat, quòd dolor de peccato sit summus appretiativè, in quantum ita dolet de peccato, ut sit promptus, quòd si daretur optio eligendi, potius subiret omnia mala pœnæ, quàm peccaret, & hoc pacto dolor dicitur summus in pretio, non in intentione.

1077 Non est autem opus, nec expedit, ut fiat collatio explicita cum omnibus aliis malis, sed sufficit, quòd implicitè proponatur

per detestatio peccati super omnia detestabile in confuso; unde actus contritionis, aut attritionis, potest fieri in instanti, aut brevissimo tempore, quia est actus interior spiritualis.

3028 Ad valorem Sacramenti non sufficit dolor qui absolutionem sequitur, alias confessio non esset accusatio, sed simplex peccatorum narratio. Non debet tamen necessario praecedere, sed sufficit, ut excitetur in ipsomet confessionis actu, vel facta confessione ante absolutionem, quia bene [illegible], quod confessio sit accusatio, & quod cum dolore absolutioni subjicitur.

3029 Non est autem necesse, quod dolor sit actualis, & immediate ante absolutionem, vel confessionem, sed sufficit, si quis serio examinans conscientiam, actum doloris eliceret, hic quidem à mente ad confessionem accederet sine novo actu doloris, confessio esset valida. D. Thom. & Leander, tr. 5 disp. 7 q. 6. Joseph de Aug. de poenit. [illegible] *[illegible], quid autem si [illegible], quando homo [illegible] confitendo, & [illegible], & [illegible] talem actum, & [illegible], quantum [illegible], & sine [illegible] ad hoc Sacramentum, & [illegible] potest [illegible] permanere usque ad absolutionem* [illegible].

3030 Qui paulò ante confessus, & absolutus, iterum confitetur aliquod peccatum, quod exciderat de mente, de quo antea ex [illegible], & [illegible] non dolere non indiget novo dolore, sed in virtute prioris doloris [illegible], & moraliter permanentis, potest absolvi, Leand. tr. 4. 3 [illegible] part. 3 [illegible] 3 *[illegible]* 10. & 11 quia prior dolor, utpote qui fuit [illegible] ad peccata oblita, ita valet ac si esset novus dolor de solo peccato oblito. Eadem ratione (ut etiam praxis docet) potest moribundus propter periculum instantis mortis absolvi audito tantum uno, vel altero peccato, & postea si superstes maneat, [illegible], secundò absolvi ab aliis ex vi prioris doloris moraliter permanentis, [illegible] tom. 3 n. 167 pag. 641.

Qui igitur post confessus, reconciliatur confitendo peccatum oblitum, licet novum faciat Sacramentum, nisi teneatur novum dolorem elicere ob novum peccatum mortale commissum, aut longum tempus intercesserit, quo moraliter perseveret dolor peccatorum [illegible] omnia peccata [illegible], [illegible] dolor [illegible] sufficit ad Sacramentum, quod [illegible] perficitur, ob eandem moralem, [illegible] virtualem permanentiam. Unde hæc sententia est [illegible] [illegible] certa.

Suarez in 4. disp. 10 [illegible], [illegible] III. O. [illegible] [illegible] III. [illegible] 11 [illegible] 1 [illegible] C. d. 17. [illegible] Mast. [illegible] [illegible] disp. 10 [illegible] 3 Leand. tr. 1 [illegible] ad 3 Joan. de la Cruz pag. 387 [illegible] pag. 114. [illegible] [illegible], pag. 171 ad 378. Dubreuh [illegible] cap. 1 Cardenas disp. [illegible] & 37 Clericatum cap. 119.

QUÆRES

3031 *An Sacramentum Poenitentiae possit esse validum, & informe?*

Quæstionem controversiis plenam est una ex celebrioribus, quæ inter scholasticos [illegible] [illegible], [illegible], ut [illegible] scholastica [illegible].

Supponendum est igitur, Sacramentum Poenitentiæ dici validum, quando constat omnibus suis partibus essentialibus cum intentione ministri, informe verò, non quia careat forma essentiali, hæc enim redderet invalidum, sed quia caret effectu gratiæ, quæ est forma sanctificans animam. Hoc præmisso,

3032 Dico implicare Sacramentum Poenitentiæ validum quoad essentiam, & informe quoad effectum gratiæ. Est Scot. in 4. d. 1 qu. 6. & [illegible] [illegible] in fine. Contra Divum Thomam.

Probatur 1. Sacramentum Poenitentiæ validum, est Sacramentum verum, & perfectum, constans scilicet omnibus suis partibus essentialibus cum intentione ministri, sed implicat, quod Sacramentum Poenitentiæ sit verum, & perfectum Sacramentum, & non causet gratiam, ergo implicat, quod sit validum, & informe. Minor patet, quia Sacramenta causant gratiam ex institutione Christi, & acceptatione ac promissione Dei, quæ est infallibilis veritatis.

3033 Confirmatur. Sacramentum includens omnes partes essentiales cum intentione ministri, est verum signum efficax practicum gratiæ, sed implicat verum signum efficax practicum gratiæ sine significato, nempe sine gratia; ergo &c. Minor patet, quia alias non esset efficax.

3034 Probatur 2. Nullus potest assignari casus, in quo Sacramentum Poenitentiæ sit validum quoad essentiam, & informe quoad effectum, ergo &c. Antecedens probatur ex solutione praecipuorum fundamentorum partis adversæ.

3035 Dico 1. Sacramentum Baptismi potest esse validum, & informe ob defectum dispositionis sufficientis, ergo Sacramentum Poenitentiæ potest esse validum, & informe ob defectum dispositionis, nempe doloris sufficientis. Antec. probatur de adulto ficte accedente ad Baptismum, scilicet sine dolore, & fide, hic namque recipit Baptismum vali-

[illegible] , & non [illegible] , quam tamen [illegible]

[illegible].

[illegible] hanc [illegible] esse inter Sacramentum Poenitentiae, & inter alia Sacramenta imprimentia characterem, ut sunt Baptismus, Ordo, & Confirmatio, quòd ista non includunt dispositionem [illegible], ut partem [illegible] [illegible] Baptismum [illegible], & [illegible], nempe aquae, seu [illegible], & verba Sacerdotis [illegible], & [illegible] Ordinis, & Confirmationis [illegible] quòd habeant [illegible] ad [illegible] recipiendi, & quod non habeant dispositionem necessariam ad fructum gratiae, [illegible] quòd [illegible] valida, & [illegible] In Sacramento autem Poenitentiae dispositio, nempe dolor, est pars [illegible], est [illegible] materia proxima, adeoque [illegible], quòd [illegible] dispositione [illegible] [illegible]

[illegible] Sacramentum Poenitentiae [illegible] esse [illegible] dolore [illegible] [illegible] quòd qui habeat [illegible] peccata mortalia [illegible] v. gr. furti, & odii, invincibiliter oblitus odii, [illegible] dolorem [illegible] de peccato furti, ex [illegible] motivo, & [illegible] turpitudine [illegible] peccati in specie, [illegible] tale [illegible] Sacramentum est validum, & informe; ergo [illegible] est validum; [illegible] partem [illegible] formalem, [illegible] quae ex [illegible] non tenetur [illegible] peccata, quae memoriae occurrunt, [illegible] dolorem, [illegible] peccata, quae [illegible] occurrunt; [illegible] informe, [illegible] effectu gratiae, [illegible] peccatum odii [illegible] non esset [illegible], [illegible] directe, ut est certum, [illegible] indirecte [illegible] peccati furti confessi, quia nullum peccatum [illegible] potest sine ullo dolore formali, [illegible] [illegible] [illegible] dolor, [illegible] formalis, ut supponitur, nec virtualis, quoniam dolor de peccato furti, cùm supponatur habitus ex motivo peculiari, & [illegible] turpitudine peccati furti, non potest virtualiter extendi ad peccatum odii diversae rationis [illegible], quod non [illegible] comprehendi [illegible] peccati turpitudine. Ex quo fit, quòd neque [illegible] peccatum [illegible] [illegible] est certum, [illegible] peccatum non potest [illegible] & consequenter [illegible] Sacramentum Poenitentiae validum, & informe: [illegible] casus validus, [illegible] [illegible] sententiae [illegible]?

[illegible] casu, [illegible] quae peccatum odii, [illegible] oblitum, est indirecte [illegible], dolor [illegible] de peccato furti virtualiter [illegible] ad peccatum odii oblitum, [illegible] sufficienti diligentia [illegible] examine, [illegible] [illegible] ad [illegible] dolorem, [illegible] circa peccatum odii oblitum, si [illegible] occurreret, [illegible] dolorem specialiter [illegible] de eo doluisset, quando menti occurreret.

[illegible] dolorem formaliter [illegible] in [illegible] specie, hoc non impedit, quia [illegible] ad illud peccatum oblitum virtualiter [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] peccatum est, & offensa Dei, eo quoniam, quòd dolor de [illegible], dolet de [illegible] potest dolere de ratione specifica, non curando de [illegible] dolet de peccato, ut sic, & de offensa Dei, ut sic, dolet virtualiter de quolibet peccato [illegible] oblito, quod [illegible] apprehenditur.

[illegible] extensione dolores [illegible], [illegible] non haberet, [illegible] ratione [illegible] peccati & offensa [illegible] quidem forma gratiae, sed simul deficeret Sacramentum validum, [illegible] ad valorem esse [illegible] peccatum [illegible] & sic deficeret materia proxima necessaria, quae est dolor reconciliativus cum Deo, [illegible], & [illegible] detestationem omnium mortalium, etiam inculpabiliter oblitorum, includit.

[illegible] ut [illegible] de peccato furti, ut dolor esset reconciliativus cum Deo, ut scilicet [illegible] reconciliare cum Deo, [illegible] Sacramento, vel [illegible] Sacramentum esset quidem informe, [illegible] [illegible] Sacramentum esset non solum validum, sed etiam [illegible] gratiae, quia talis dolor reconciliativus cum Deo, continet implicitè & virtualiter detestationem omnium mortalium, [illegible] de actu perfecto charitatis [illegible] detestationem omnium [illegible] mortalium, [illegible] [illegible] affectu ad [illegible] peccatum [illegible] non potest [illegible] [illegible] boni [illegible] virtualiter, & [illegible] detestationem mali contrarii, & [illegible] est de dolore reconciliativo cum Deo dicendum.

Con-

3091 Confirmatur 2. Nisi offendens efficaciter detestetur offensam amico illatam, & habeat firmum propositum eum amplius non offendendi, non potest dici, quòd habeat verum & sincerum animum se reconciliandi cum amico, sed simulatum, & fictum: ergo dolor reconciliativus peccatoris cum Deo, includere debet efficacem detestationem de offensa commissa, & firmum propositum eum amplius non offendendi: sed dolor sic detestativus virtualiter, se extendit ad omnem offensam factam: ergo implicat esse dolorem reconciliativum, & ad omnia peccata, etiam oblita, non se extendere.

3092 Quòd dolor debeat esse reconciliativus, constat; quia quæstio procedit supposita inimicitia hominis cum Deo, & de peccatis mortalibus non jam confessis, nec ritè absolutis, minimè de venialibus, quæ venialia sunt materia sufficiens, non necessaria, ita ut si quis confiteretur unum sine alio etiam advertenter, adhuc in Sacramento haberet effectum augmenti gratiæ. Unde Trid. *sess.* 14. *cap.* 3. de fructu Sacramenti Pœnitentiæ loquens ait: *Sanè verò res, & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo*: Adeòque dicitur Sacramentum reconciliationis: vide n. 3034.

3093 Dices 3. Potest dari casus, quòd quis omnia peccata confiteatur, & de omnibus verè doleat, habeat tamen affectum ad unum mortale, sed in hoc casu Sacramentum est validum, cùm adsit sufficiens dolor; est tamen informe, & absque effectu gratiæ ob allatum affectum; ergo, &c.

Resp. Vel nomine *affectus* ad peccatum intelligitur inclinatio naturalis ad illud, & tunc Sacramentum, & erit validum, & formatum gratia; quia potest stare validitas Sacramenti Pœnitentiæ, & effectus gratiæ cum inclinatione ad aliquod peccatum, imò, cum pravis pravitione [illegible], quia hi sunt actus naturales, primus appetitus sensitivi, secundus intellectus. Vel intelligitur voluntas peccandi illo peccato, & sic neque Sacramentum est informe, est tamen invalidum ob defectum materiæ necessariæ, nempè doloris efficacis reconciliativi.

Implicat igitur, quòd Sacramentum Pœnitentiæ sit informe, & validum.

Quas rationes si attentè Lector perpendat, comperiet sententiam Scoti esse probabiliorem, & simul tutiorem, cùm non exponat Sacramentum frustrationis periculo: ac proinde esse conformem decreto Innoc. XI. de sectanda opinione tutiori, quando agitur de Sacramenti valore: vide num. 75.

CONFESSIO

3094 Est necessaria de propriis peccatis coram Sacerdote legitimo ad eorum remissionem obtinendam per absolutionem.

3095 Qualitates, seu conditiones bonæ confessionis, sunt sexdecim, his contentæ versibus:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

1 *Simplex*, veritatem aperiens sine historiarum, & rerum impertinentium, admixtione.

2 *Humilis*, sine audacia, aut jactantia.

3 *Pura*, cum animi puritate, & intentione consequendi finem Sacramenti, non ob vanam gloriam, &c.

4 *Fidelis*, referens certa pro certis, dubia pro dubiis, sine mendacio.

5 *Frequens*, ut frequenter quis confiteatur.

6 *Nuda*, non palliata coloribus, sed clarè & distinctè peccata explicentur sine diminutione, aut æquivocatione.

7 *Discreta*, ut peccata verbis honestis explicentur, & probus Confessarius eligatur.

8 *Libens*, ut fiat sponte, non coactè.

9 *Verecunda*, cum pudore.

10 *Integra*, requiritur enim integritas materialis, videlicet, ut omnia mortalia, quæ memoriæ occurrunt non jam confessa, eorumque numeri, & circumstantiæ, quæ speciem mutant, aperiantur: ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 5.

11 *Secreta*, ut nulli fiat coram aliis, nisi urgente necessitate, ut infrà de divulgatione: v. n. [illegible] & [illegible].

12 *Lachrymabilis*, cum dolore saltem interiori.

13 *Accelerata*, ut commisso peccato, confessio non diù differatur. Commisso gravi peccato, præsertim carnis, non debet quidem quis diù confessionem differre, ne labatur in pejus; sed indecens est, si statim ad Sacramentum accedat, nisi necessitas urgeat: debet enim prius, placata sensus rebellione, se disponere per cogitationem, & dolorem patrati delicti, ut sic quamprimùm cum debita reverentia Sacramentum suscipiat.

14 *Fortis*, cum animi constantia, ne ob pudorem, aut timorem, aliquod peccatum mortale omittat.

15 *Accu-*

15 *Accusatoria*, ut fiat per modum accusationis sine excusatione.

16 *Parere parata*, videlicet cum animo pœnitentiam implendi, & Confessario obediendi.

3096 Ex his conditionibus solæ tres sunt necessariæ ad Sacramenti valorem, nempe fidelitas, integritas, & dolor: v. n. 3040. & 3050.

E X A M E N.

3097 PRo integritate materiali est necesse, ut præmittatur examen sufficiens. Diligentia in examine non debet esse summa, & scrupulosa, sed moderata, & humana, qualem vir prudens in re sua magni momenti adhibet, etiam si parum major & nova diligentia se plura reperturum, Scotus in 4. d. 17. q. un. *Lit.* M. *Dub.* q. 4 un. *Lit.* B.

3098 Ad tollendos scrupulos notanda est doctrina Sancti *Franc. Salesii* *Epist.* 41 num. 18. *quod post moderatam illam diligentiam adhibitam in confessionis examine non tenearis quis (nimirum qui sit scrupulosus, sed expertus) ad verba de iis illa vana requirere, & si aliquid meminerit, quod potest non fuisse in confessione explicatum, potest sibi persuadere, cum ratione id memoratum fuisse.* Hanc doctrinam communiter sectantur, & celebrem vocant Doctores, præsertim Diana p. 3. tr. 4. *res.* 107 Voglers' 100 n. 11 54. Bulemb.

3099 Hanc autem doctrinam Sancti amplectitur loquendo de confessionibus antiquis, & in vita præterita actis, atque etiam in confessionibus generalibus; quia alias utique gravis perturbatio, & confusio mentis posset oriri, quam Deus non vult, minime in confessionibus ordinariis, & regularibus. Licet enim post dictam diligentiam non sit de omnibus vitæ cogitandum, regulariter tamen loquendo, si aliquod peccatum occurrat, quod quis prudenter, & non scrupulose dubitat non esse confessum, & maxime, quod certo scit se non esse confessum, tenetur illud confiteri, quia hoc secundum est certo cognitum non oblatum, & nos tenemur in confessione sequenti exprimere peccata ob quamcumque causam omissa, quæ cum fuerint absoluta indirecte, sunt subjicienda clavibus directe. In dubio autem de confessionibus antiquis, aut generalibus, potest quis prudenter probabiliter judicare, se illud esse confessum, quia longa distantia temporis, aut multitudo illa omnimoda non permittit distinctam memoriam. Hac adhibita limitatione, laude digna est Sancti doctrina. v. & pag. 2. prop. 11. ab Alexand. VII. damn.

3100 Prudens autem diligentia non debet esse eadem in omnibus, sed major, vel minor, considerata distantia inter unam, & aliam confessionem, & pœnitentis conditione, nempe ejus intelligentia, & conscientia; nam longe minor requiritur in personis timoratis, & qui frequenter confitentur, ut Sacerdotes, hi namque si in examine intellectui supra diem præteritum, facilius peccata, si quæ sunt, reperiunt. Et timoratis, si in aliquod mortale ceciderint, haud melius quam ejus recordantur, quia ab eo tunc, quo peccant, solet eos mordere, & affligere conscientia peccati.

3101 In examine magno uti debet Confessarius prudentia; si enim ipse sit doctus, & ad eum accedat pro confessione pœnitens rudis sine sufficienti examine, melius est illum interrogare, & juvare, ut numerum, & speciem peccatorum declaret, quam dimittere ut diligentius se examinet; quia verisimiliter creditur id illi fore moralius, & multa peccata declaraturum mediis Confessarii interrogationibus, quam si ipse per se conscientiam discuteret.

3102 Idem sæpe contingere potest in confessionibus plurium annorum, si pœnitens, vitæ deditus, nesciat quid se vertere, & unde incipere.

3103 Non tenetur quis cautelæ memoriæ peccata scribere, ne memoria excidant; quia præceptum est de aperiendis peccatis, quæ sunt in memoria.

3104 Viri docti interrogari non solent, quia prudenter creduntur ea reperire, quidquid oportet.

INTEGRITAS CONFESSIONIS

3105 EST duplex, materialis, & formalis; *Materialis* habetur, quando pœnitens omnia peccata mortalia secundum speciem, & numerum, prout memoriæ occurrunt confitetur, ita ut nullum eorum remaneat aperiendum. v. n. 3145. *Formalis* est, quando pœnitens omnia peccata mortalia, prout memoriæ occurrunt, confitetur, quantum hic & nunc potest, ac tenetur, licet aliquod ex necessitate aut impedimento omittatur, cum voluntate illud postea aperiendi, necessitate, aut impedimento cessante. Sæpe quis ab integritate materiali excusatur: v. *infra* à n. 3119. nunquam vero ab integritate formali. v. n. 3070. v. tom. 3 pag. 601 à n. 178 ad 192.

3106 Si quis habens mortalia, & venialia, prius confitetur una mortalia, postea alteri, apud quem bonam opinionem conservavit, a tenus verecundiæ affectus confitetur venialia, non peccat contra confessionis integritatem.

rum, Leander, & Bon. Aisdekun in tom. 1. pag. 227. n. 13. quia venialia non sunt materia necessaria. Et mortalia respectu posterioris Confessarii, cùm supponantur ritè confessa, & absoluta à priori, pariter non sunt materia necessaria.

3107 Moribundus, seu in periculo mortis constitutus, qui loquelam amisit, absolutè debet absolvi, si nutu, aut signo aliquo confessionem petat, vel dolorem de peccatis ostendat; quia per tale signum dat materiam sufficientem, nempe peccata in genere. Idem dic, si ea signa in absentia Confessarii dederit, & postea ab aliis illi renuncientur.

3108 Si moribundus nullum signum dederit, aut dare possit, non esse absolvendum, tenent Diana p. 3. tr. 8. res. 8. tr. 6. res. 20. Bus. senb. & alii, quia nulla est data materia, nec explicitè, nec implicitè, per aliquod signum sensibile. Nec Judex potest dare sententiam, nisi accusatio explicita, aut per signa sensibilia præcedat.

Dico tamen esse absolvendum sub conditione, si prius probè, & Christianè vixerit, & Sacramenta frequentaverit, Leander de Pœnit. tr. 5. d. 5. q. 46. Tamb. Volpi res. 149. n. 17. & quamplures alii. 1. Quia de hujusmodi viro probo in articulo mortis constituto, prudenter dubitari potest, an prius confessionem petierit, & non fuerit auditus, aut aliquod signum externum dederit, quod non fuerit visum; imò dubitari potest, an etiam de facto aliquod signum externum det, quod propter ejus virium imbecillitatem non videatur.

2 Quia ad recipienda Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ unctionis in articulo mortis, sufficit, quod per vitam Christianam, quam quis duxit, implicitè ostenderit voluntatem ea recipiendi in articulo mortis.

3 Quia in dubiis, aut opinionibus circa necessaria ad salutem, tutior pars est amplectenda, ut patet ex n. 77. sed in casu agitur de re necessaria ad salutem, & adest dubium, aut opinio pro utraque parte; igitur tutior pars est eligenda, qualis est pars affirmativa, eò maximè quia omne cessat periculum irreverentiæ Sacramenti, & sacrilegii, dum absolutio sub conditione datur.

Ideo hanc opinionem (ut refert Diana p. 3. cit.) amplexus est in praxi Clemens VIII. qui videns quemdam è fabrica S. Petri cadentem ex remoto loco, statim absolutionem sub conditione dedit, dicens: Si es capax, ego te absolvo à peccatis tuis.

3109 Hac occasione Clericatus c. 12. n. 4. casum proponit, qui sequitur.

Quid dicendum, si quis petat Confessionem in articulo mortis, & ibi non adsit, nisi Sacerdos mutus; an talis Sacerdos audiens peccata possit absolvere nutibus, vel scribendo in pagina: Ego te absolvo? Resp. Doctores in hoc casu timidè conferunt, ut sic data absolutio sit forma valida Sacramenti, non certum est, eam consistere in verbis. Porrò stante casu extremæ necessitatis, dicunt, melius esse, ut sic mutus Sacerdos absolvat, quàm ut se omninò retrahat. Nam si, ut moribundus qui supponitur dolere de peccatis, potest absolvi, quamvis signa expressa non dederit, sic videtur non reprobanda talis absolutio. Diana p. 11. tr. 6. res. 14. Coton. ubi sup. n. 2. & 3.

QUÆRES

3110 *An, si quis non possit peccatum aliquod mortale, aut circumstantiam confiteri, sine manifestatione complicis, possit, aut debeat illud tacere non alio incommodo deterso, nisi solo notitiæ & infamiæ apud Confessarium?*

Affirmant, quod aliud peccatum confessus, debeat illud tacere, cum proposito illud postea aperiendi, capta opportunitate alterius Confessarii, Diana cap. 1. tr. 9. res. 49. Volpi res. 150. num. 7. & alii plures, quia præceptum de servanda fama proximi, cùm sit juris divini naturalis, fundatum in illo principio: Quod tibi non vis, alteri ne feceris, magis urget, quàm præceptum de integritate materiali confessionis, cùm sit juris divini positivi.

3111 Respondeo negativè, nimirum pœnitentem non debere illud peccatum tacere, sed confiteri, si alium Confessarium, qui complicem ignoret, non adiit, & non possit aliter peccatum, vel circumstantiam explicare, quàm complicem manifestet, Scotus in 4. dist. 21. q. 2. lit. E. D. Bon. D. Thomas, D. Antoninus, & D. Bernardus, quos citat, & sequitur Leander de pœnit. tract. 5. d. 5. quæst. 61. cum communiori.

Probatur: Præceptum Christi de integritate materiali confessionis obligat pœnitentem ad manifestanda propria peccata, & subeundam apud Confessarium infamiam propriam, si quæ sit, ergo à fortiori obligat ad eadem manifestanda, & subeundam apud Confessarium infamiam complicis, si quæ sit. Sequitur ex disparitate non assignanda, & à fortiori: quia magis quis tenetur ad propriam, quàm ad alienam famam servandam. Tum quia peccator, per hoc, quòd peccat, cedit juri suo quoad famam apud Confessarium.

3112 Cæterùm nullam infamiam adesse ostenditur ad hominem. Ita Diana p. 3. tr. &

tr. 5.

n. 5 vel 31. non infamat proximum, nec peccat mortaliter, qui adulterium secretum uxoris communicat viro tacituro per modum consultationis, aut injuriam ab alio filio illatam ad leniendum dolorem; ergo non infamat complicem, nec peccat, qui propterea peccatum sine manifestatione complicis confiteri non valens, illud communicat Confessario per modum confessionis sacramentalis, & ad vitam animæ obtinendam. Sequitur à fortiori, quia uterque ligatur sigillo naturali, Confessarius sacramentali: *v. n.* 1770. & 1779.

DE DIMIDIATIONE CONFESSIONIS

3113 URgente gravi necessitate, potest licitè dimidiari Confessio, tam à Sacerdote in ordine ad celebrandum, quam à laico in ordine ad communicandum, ob rationem *de num.* 184. *in tom.* 3. Hæc autem necessitas, seu causa ab integritate materiali excusans, non debet esse quæcumque, ob rationem *de n.* 285. *ad* 289. *tom.* 3. sed sola impotentia physica, aut moralis, ita ut ex una parte urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, & ex alia adsit impotentia confitendi.

IMPOTENTIA PHYSICA

3114 HAbetur, 1. Si immineat periculum mortis, & pœnitens non habeat tempus confitendi omnia, 2. Si immineat multitudo moribundorum, ut tempore pestis, naufragio, bellici prœlii, incendii. Ac sunt in his casibus possunt omnes simul dicto uno peccato, quod omnes admittunt, vel secundum alios (si aliter fieri non possit) dicendo in genere, *se esse peccatores*, absolvi per hæc verba *Ego vos absolvo*, &c. 3. Si infirmus nimis fatigetur in dicendis peccatis, hic potest dimidiare, & in posterum relinquere, & est absolvendus, ne morte præventus, sine absolutione decedat.

3115 Vir ignotì idiomatis non habens cognitum Confessarium, qui illum intelligat, potest dimidiare confessionem, non solùm infante præcepto Divino, sed etiam Ecclesiastico, quia in eo casu facit, quod moraliter potest. Idem dic de muto, aut valde balbutiente lingua, qui signis confitentur, quomodo possunt: ita Leander *de Sacr. Pœnit.* q. 16. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 131. *v. n.* 2012.

IMPOTENTIA MORALIS

3116 HAbetur, quando non leviter, sed prudenter timetur grave damnum corporale, vel spirituale, proprium, vel alienum, *ut in tom.* 3. *pag.* 442. *n.* 286. 289.

3117 In his casibus licita est dimidiatio confessionis non solùm in articulo mortis, & quando obligat præceptum divinum, aut Ecclesiasticum confitendi; sed etiam quando non obligat, si non brevi, sed longo tempore esset differenda confessio; quia diu privari fructu hujus Sacramenti, est notabile damnum; ita Leander, Diana, & alii.

3118 Circa peccata, quæ tacent, non requiritur contritio, sed sufficit attritio, & propositum confitendi illa cessante periculo, seu impotentia, quia per Sacramentum jam ab illis indirectè absolvitur *v. tom.* 3. *pag.* 445. *n.* 288.

3119 Non licet dimidiare confessionem ratione magni concursus pœnitentium, & sic dimidiatè confessos absolvere: quia qui habet necessitatem Confessionem valde longæ, potest, & debet ad aliam diem expeditiorem remitti. Tum quia id cederet in scandalum, & innumeros pœnitentes, qui perdere possent diem magni concursus eligere, ut sic dimidiatè confiterentur, & absolverentur, quando materia exposceret specialem Confessarii curam, & medicinam, quam ob pœnitentium multitudinem adhibere non valet.

3120 Si autem occurrat necessitas confessionis adeò longæ, ut tunc perfici non possit, & ex alia parte non possit ille sine scandalo, damno, aut infamia, Missam, seu Communionem omittere, tunc potest ille cum sola contritione, & voto confessionis celebrare, aut communicare, vel si prudenter timet contritionem sibi difficilem, potest attritus confiteri dimidiatè, Diana *p.* 1. *tr.* 3. *res.* 71. *tr.* 13. *res.* 13. Similiter quando Parochus deferens Eucharistiam ad infirmum, audiens brevem reconciliationem, advertit eum teneri ad longam Confessionem, quam sine scandalo & infamia tunc prosequi non potest, potest dimidiatè confessum absolvere, communicare, & redire ad Confessionem, *v. in pag.* 4. *prop.* 19. *ab Innoc. XI. damn.*

C A S U S.

3121 SAcerdos, aut laicus habens cum non reservatis casum reservatum, si urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, & solùm adest Confessarius valens à non reservatis absolvere, probabilius mihi est, quod debeat confiteri omnia, tam non reservata, quàm reservata; quia præceptum de præmittenda Confessione obligat ad integram, nedum formaliter, sed etiam materialiter, à qua integritate materiali solùm excusat necessitas cadens supra ipsam dimidiationem, non supra celebrationem, ut est in casu, damnum namque, aut infamia non timetur ex Confessione reservati, sed ex omissione celebrationis. Ita sic absolvitur ab omnibus

hunc peccatis, directè à non reservatis, indirectè à reservato, & non denudatum Confessio, Valpun[illegible]

3153 Peccata [illegible] directè absolvi, quæ [illegible] Confessarius habens legitimam potestatem in [illegible] quæ [illegible] directè absolvitur, indirectè, quatenus absolvuntur [illegible] concomitantiæ cum peccato directè absoluto, quod dupliciter contingere potest.

1. In peccatis oblitis, quæ, quando quis confitetur, dicuntur absolvi indirectè, ex vi absolutionis directè datæ supra peccata confessa, in quantum non potest remitti unum peccatum sine alio, sed gratia omnia expellit.

2. Quando quis urgente necessitate celebrandi, aut communicandi, confitetur Confessario inferiori plura peccata, quorum alia sunt reservata, alia non reservata, tunc à reservatis absolvitur, non directè, quia ea non cadunt sub potestate Confessarii, sed indirectè ex vi absolutionis directè datæ supra non reservata, cum onere, ut postea accedat ad Superiorem, aut Confessarium, ut ab eo absolvatur à reservatis directè, cui solum sufficit, ut confiteatur ista reservata, minimè alia, quia ab iis jam fuit directè absolutus.

3154 In autem casu sit annexa excommunicatio reservata, tunc Confessarium inferior potest per accidens absolvere directè à peccatis non reservatis, & indirectè à reservatis; at non potest absolvere à censura reservata, absolutio enim à censura est distincta ab absolutione à peccato, unde ille à peccatis absolutus, remanet censura ligatus, qua non obstante, potest confiteri ut supra cum inferiori, & inde à peccatis absolutus licitè celebrare, aut communicare, Dian. p. [illegible] eas. 10. quia ille est rectè dispositus, nam absolutus à peccatis, & in statu gratiæ potest per accidens habere remanentem censuram, quoniam gratia non est incompossibilis cum censura, qui casus contingit, si pœnitens oblitus censuram reservatam confitetur, & à Confessario inferiori censura inscio, aut ignaro absolvatur: ita pariter evenit licitum in casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi, quia præceptum Ecclesiasticum censuram imponens non obligat cum tanto detrimento.

3155 Debet tamen Confessarius in casu necessitatis pœnitentem censura reservata ligatum à peccatis absolvens, curare, ut antequam absolvatur, promittat præsentationem, & comparendo coram Superiore per se, aut per alium quem providere potest, de standis mandatis Ecclesiæ, & de satisfaciendo parti, si censura est ob culpam, quo sine læsio parti, quòd si pœnitens ex sua culpa non se præsentet, aut comparebit, tunc novæ necessitate celebrandi, aut communicandi urgente, manet censura est ex gravis, pœnà suspensionem, & si pœnitens se non comparendo, est ei neganda absolutio, ut [illegible], quatenus emendatio desperatur, Dian. p. 3. [illegible]

3156 Denique, si Sacerdos celebraturus, & locum communicaturus habeat solum casum reservatum, tunc necesse est, ut hoc confiteatur, & evadat in gratia per contritionem, & sic communicet, aut celebret, Confessione non præmissa, quia tale reservatum nullo modo potest absolvi à Confessario inferiori, non directè, quia non cadit sub potestate [illegible] Confessarii, nec indirectè, quia non supponitur aliud peccatum non reservatum ex vi absolutionis, cujus per concomitantiam absolvatur, Valpu. [illegible]

3157 Idem etiam venit dicendum extra casum necessitatis communicandi, si Confessarius ignarus pœnitentem de casu reservato, quem esse reservatum ignorat, sine legitima facultate absolvat, tunc namque, si pœnitens non fatetur Confessario inferiori nisi peccatum reservatum, non remanet [illegible] ex defectu jurisdictionis Confessarii, licèt bona fides eum à sacrilegio excuset, si communicet: si verò una cum reservato subjecit Confessario aliud peccatum non reservatum, tunc quidem remanet ab omnibus absolutum, directè à non reservato, indirectè à reservato, cum onere tamen accedendi ad Superiorem pro reservato, superveniente notitia, quòd Confessarius prior non habebat facultatem super illo.

DE CIRCUMSTANTIIS PECCATORUM.

3158 Circumstantia, est accidens actus humano adjacens. Circumstantiæ sunt septem

Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando,

Quæ sunt necessariò in Confessione aperiendæ, si mutent speciem.

QUIS

3159 Significat qualitatem peccantis, v. gr. in peccato fornicationis, an sit conjugatus, voto castitatis ligatus, &c.

3160 Religiosus professus non tenetur exprimere circumstantiam Religiosi, sed voti, etiam si sit Sacerdos, quia solo voto castitatis, & Religionis, tam à statu Religioso, quàm ab utroque voto attenditur. Nec explicare tenetur circumstantiam voti solemnis, quia votum solemne, & simplex, non variant speciem, sed differunt accidentaliter secundum

magis, & mutis. Parnter mulier habens rem cum Religioso Sacerdote, sufficit, si dicat *habui rem cum habente votum castitatis*. Diana *p.3. tr.4. ref. 67.*

3130 Conjugatus habens rem cum conjugata, tenetur utrumque statum exprimere, quia habetur in eo actu duplex malitia, & injustitia, quæ licet sit ejusdem speciei, & contra eamdem virtutem, est tamen explicanda, ut explicetur peccatum in individuo, quod factum est, quod aliàs non explicaretur. Tum quia frangere fidem, & cooperari, ut alter frangat fidem, sunt diversæ speciei. Item dic si uterque sit ligatus voto castitatis. *V. num. 3141 & 3143.*

Subditus injuria afficiens, aut percutiens superiorem, non sufficit, si dicat se percussisse, &c. Religiosum, sed debet circumstantiam superioris aperire; quia addit malitiam specialem contra observantiam superiori debitam.

Si quis haberet rem cum muliere dormiente, deberet circumstantiam aperire; quia inferret injuriam, nam dormiens est quasi invita *v. n. 3141.*

3131 Prælatus, seu superior non tenetur in peccato fornicationis, aut alio peccato hominis, circumstantiam prælationis exprimere, nisi peccet cum publicitate, & scandalo, quia talis circumstantia non mutat speciem: excipe peccata superioris, quæ scilicet ejus concernunt officium.

3132 Frigidus, & Eunuchus, si fornicetur, aperire tenetur circumstantiam impotentiæ generandi: quia mutat speciem contra naturam, nam ejus caret fine, ad quem est à natura ordinata. Diana *p.3. tr.4. ref. 159.*

3133 Religiosus habens votum solemne castitatis, si faciat votum se non polluendi, & se polluat, non tenetur exprimere hoc votum, Leander; quia utrumque votum eamdem virtutem intendit, imò secundum non est distinctum, sed confirmatio primi.

Q U I D

3134 Circumstantiam se tenentem ex parte materiæ, & objecti peccati: v. gr. in furto, an calix sit consecratus in percussione, an percussus sit Clericus, Pater, Mater, Superior.

3135 Qui plura vota de diversis materiis ex se non præceptis emisit, illa omnia violans, sufficit, si dicat: *tot vota per tot vices fregi*: quia omnia sunt ejusdem speciei. Si verò sint de materiis ex se præceptis, tenetur illa exprimere, v. gr. fregi votum castitatis, non furandi, &c. Idem dic, si jejunium illius diei, ad quod tenetur ex voto, aut præcepto, fuisset injunctum pro pœnitentia sacramentali, tunc namque illud frangens deberet exprimere votum, præceptum, & etiam satisfactionis sacramentalis, ob malitias specie distinctas, quas inde contraheret actus, ut infra dicemus de distinctione specifica, & numerica, *& n. 3195.*

3136 Secus est dicendum, si actus sit contra plura præcepta, aut contra votum plures emissum. Unde si quis omittat Sacrum die Dominico, quo occurrit festum Sancti, sufficit, si dicat se omisisse Sacrum die festo. Idem dic de voto replicato, quia præcepta, & respectivè vota sunt ejusdem rationis, ac proinde actus non deformat ex illis malitiam specie distinctam, juxta dicta in *hoc tit. n. 1850.*

U B I

3137 Locum peccati: v. gr. pollutio in Ecclesia: *v. à n. 316. ad 374.* *Quibus auxiliis*, personam, qua usus est pro medio ad patrandum peccatum, v. gr. si ad provocandum mulierem usus est alia muliere, quod addit malitiam scandali contra charitatem: *v. n. 358. ad 370.* *Cur*, finem peccati, v. gr. si quis furetur pecuniam ad fornicandum. *Quomodo*, modum, quo peccatum committitur, v. g. si quis habeat rem cum muliere, adhibendo violentiam. *Quando*, tempus, v. gr. si Confessarius tractavit inhonesta cum muliere, quando illa confitebatur.

3138 Circumstantiæ, aliæ sunt mutantes speciem, quæ scilicet faciunt peccatum opponi ad virtutes, seu honestates specie distinctas, ac proindè constituunt peccatum sub specie distincta, ut in aliatis exemplis, & de quibus jam facta est mentio in propriis materiis, præsertim in *4. præc. dec.*

3139 Aliæ sunt aggravantes in infinitum, quæ scilicet materiam venialem transferunt in mortalem, ut mendacium cum gravi damno proximi; quæ dicuntur aggravantes in infinitum, quia quasi infinitè mortale in gravitate distat à veniali, & hæ sunt necessariò aperiendæ.

3140 Aliæ sunt aggravantes, vel minuentes intra eamdem speciem, quæ peccatum ad aliam speciem non transferunt, sed intra eamdem speciem augent, vel minuunt. Et ultra, aliæ sunt parùm aggravantes, quas certum est non esse necessariò aperiendas, aliæ sunt *notabiliter aggravantes*, quæ scilicet faciunt unum peccatum mortale pluribus mortalibus intra eamdem speciem in gravitate æquivalere: ut est furtum mille aureorum, respectu furti viginti aureorum. De his est

DIF-

DIFFICULTAS.

3141 An sint necessariò in Confessione aperiendae?

Prima opinio tenet, circumstantias notabiliter aggravantes, per se non esse necessariò aperiendas, sed aliquando per accidens, si peccatum propter talem circumstantiam habeat annexam censuram, vel reservationem. Diana p. 2. tr. 7. resol. 1. p. 3. tr. 4. resol. 114. & tr. 10. resol. 30. Leander de poenit. tr. 5. d. 9. q. 4. Lugo, Toletus, Arriaga ... pag. ... Mastrius d. 11. q. 7. n. 174. cum aliis fere 60 Doctoribus apud Dianam, & Leandrum.

3142 Ratio est, quia Conc. Trid. sess. 14. c. 4. & Can. 7. enumerans ea, quae in confessione sunt de necessitate exprimenda, nullam mentionem facit de circumstantiis notabiliter aggravantibus, sed obligationem restringit ad numerum peccatorum, & ad circumstantias mutantes speciem: in doctrinalibus autem, quando ea recensentur, quae necessaria sunt, si alia praetermittuntur, eo ipso virtualiter declarantur non esse necessaria: eo vel maxime quia Conc. addit haec verba: *quod etiam ab Ecclesia à poenitentibus exigitur.* Igitur nullum apparet principium, & nulla obligatio circumstantias notabiliter aggravantes aperiendi.

Tum quia opinio affirmativa est scrupulorum fomentum, valde enim perturbaretur conscientia, & valde durum esset, si teneretur discernere, in qua quantitate circumstantia est notabiliter aggravans, & in quo non: quomodo non est major ratio, cur in furto quantitas mille aureorum sit notabiliter aggravans respectu furti viginti aureorum, & non sit furtum viginti aureorum respectu furti unius aurei, sicut enim primum furtum est in quantitate aequivalens pluribus mortalibus, ita secundum.

Nec id requiritur, ut sit regula Confessario in danda medicina, vel obliget ad restitutionem: quia Confessarius per hoc tantum, quod sciat furtum esse mortale, obligat poenitentem ad restitutionem.

Unde concludunt, eum, qui furatus est, v. gr. mille, sufficere, si dicat: *Commisi furtum mortale.*

3143 Secunda opinio, cui adhaereo, affirmat esse necessariò aperiendas. Scotus in 4. dist. 17. q. un. his verbis, *Hic habeo firmiter, vel circumstantiam peccatorum notabiliter aggravantem includit id verum praeceptum*, quod tenetur explicare de circumstantiis mutantibus speciem tantum, nam exemplum affert de perseverantia, & diuturnitate peccati, quae quidem non mutat speciem, sed solùm aggravat. Capet Scotus, Valdivia, Ledesma, Joan. la Cruz, & alii. Ratio est, quia multoties sunt circumstantiae tales, quae intra eandem speciem ita aggravant peccatum, ut judicio prudentis majorem malitiam afferant, quàm si adderetur circumstantia mutans speciem; igitur si circumstantia mutans speciem est necessariò aperienda, ita circumstantia quolibet modo aggravans, quae proinde dicitur notabiliter aggravans.

3144 Circumstantia autem notabiliter aggravans non est illa, quae solùm facit unum mortale pluribus intra eandem speciem aequivalere; alioquin, qui fornicatur, non tantùm deberet explicare copulam, sed etiam oscula, & tactus impudicos antecedentes, concomitantes, & consequentes, pertinentes peccato principali, ad quod ordinantur, connexa: quod secundum communem est falsum. *Sed est illa, quae intra eandem speciem peccatum aggravat, ut judicio prudentis majorem malitiam afferat, quàm si adderetur circumstantia mutans speciem.*

3145 Hac ratione est circumstantia notabiliter aggravans, 1. In furto quantitas mille aureorum respectu viginti. 2. Excessiva diuturnitas, v. gr. perdurare in odio, & voluntate occidendi inimicum plus quam per tres menses; de qua perseverantia exemplificat Scotus in 4. dist. 17. q. un. 3. Talis est (per plures, qui tenent, gradus consanguinitatis non differre specie) circumstantia copulae cum matre, aut patre. 4. Talis respectu homicidii facti per sclopetum, est occisio hominis patrata cum excessiva saevitie, v. gr. cum obtruncatione nasi, linguae, manuum, &c. Quomodo (si non sit fera) non haberet notabiliter tam excessiva crudelitas, ut certo non judicent hanc esse circumstantiam majorem gravitatem homicidio afferentem, quam in illa circumstantia mutante speciem, per quam si occisio per sclopetum esset facta ad locum sacrum?

Hae quidem, & similes circumstantiae notabiliter aggravantes, sunt necessariò aperiendae Confessario tam ut medico, quàm ut judici, quia videlicet indigent medicina, quae curentur, & majori satisfactione, quae puniantur, exemplo desumpto ex morbo, & medico physico.

Neque haec sententia est scrupulorum fomentum, si poenitens prudentem & doctum Confessarium consulat, & si haec teneatur regula, quòd, *si dubitet, an circumstantia sit notabiliter aggravans, censeatur non esse notabiliter aggravans*, quia nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam: *vide* n. 41.

De

De circumstantiis plura alia dicta sunt in propriis materiis.

CONFESSIO ABSENTIS.

3146 NOn potest quis, nec licitè, nec validè, confiteri absens per litteras, aut nuncium, & ab eo absolvi, etiam si urgeret in articulo mortis, aut impotens ad accedendum ad illum, quia v. g. detinetur in carcere, ita Scotus in 4. *dist.* 17. *q. un. lit.* Z. quia Sacramenta exposcunt subjectum præsens. Constat ex ipsa forma absolutionis, *Ego te absolvo*, quæ non verificatur de subjecto absente: nam pronomen demonstrativum *Te* significat subjectum præsens, ut dictum est pariter de præsentia materiæ in Sacramento Eucharistiæ, *n.* 1913 & 1914.

3147 Nec obstat, quòd matrimonium celebretur inter absentes per procuratorem; quia contractus matrimonii (ut benè advertit la Croix) in quo fundatur ratio Sacramenti, non est immutatus à Christo in ratione contractus, sed elevatus in lege gratiæ in ratione Sacramenti, ac proinde, quando salvatur in ratione contractus, sicut salvatur inter absentes, salvatur etiam in ratione Sacramenti: non sic Sacramentum Pœnitentiæ, quod in ratione Sacramenti sic est à Christo institutum, ut requirat præsentiam subjecti, ut ex ejus forma liquet.

Tum quia talis modus confitendi absentes per litteras, aut nuncium, est expositus gravissimis periculis, revelationis Confessionis, scandali, & aliorum damni, quia ut ait Scotus [illegible] quod cedit in grave præjudicium ipsius Sacramenti.

Hinc Clemens VIII. anno 1602. contrariam assertionem damnavit ad minus ut falsam, temerariam, & scandalosam, eamque sub excommunicatione doceri, aut in praxim deduci prohibuit.

3148 Eadem ratione invalida esset absolutio, si Confessarius præsentem audiret, & postea per litteras eum absentem absolveret.

3149 Arsdekin *to. tom. 2. pag.* 252. addit, *quod si aliquis per litteras, aut nuncium Sacerdoti absenti confessus fuisset, & postea ad illum in articulo mortis occurreret, & præsens sine alia Confessione absolveretur, validè, & licitè absolveretur, sicut si alio existente, aliquem moribundum, Sacerdote absente, dedisse contritionis signa, aut Confessionem petiisse potest Sacerdos, super veniente illum* [illegible] *absentem absolvere*. Et Clemens VIII. *non [illegible] absentis Confessionem, sed* [illegible] *absolutionem damnavit*, ita ille, qui addit, Clementem VIII. super hoc casu consultum, sic respondisse.

3150 Idem docet Mastrius *disp.* 12. *q.* 7. *n.* 170. in casu necessitatis, non extra, maximè, si infirmus Sacerdoti, cui peccata scripsit, occurrenti dicat: *Me accuso de omnibus peccatis, quæ scripsi.*

3151 Præsentia pœnitentis non est necesse, quòd sit omninò physica, nimirùm ut pœnitens sit ante pedes Confessarii, sed sufficit moralis, quatenus statim discessit, est in eodem Templo, ad prospectum Confessarii, à quo parum distat. Et sic, si Confessarius aliquem defectum substantialem circa formam commisit, & pœnitens discessit, vel discessit antequam Confessarius perficeret formam, & advertasset assistentibus non revocare, posset illum sic moraliter præsentem absolvere. Sed hoc gratis dicitur.

3152 Absolutio à censura potest dari absenti, quia potest dari extra Sacramentum, nisi superior facultatem absolvendi committat cum clausula *in Confessione Sacramentali*. Clericatus, [illegible] *n.* 3319.

CONFESSIO IN SCRIPTIS.

3153 NEmo, etiam si sit impotens confiteri ore, ut mutus &c. tenetur confiteri in scriptis, aut per interpretem, quia Confessio fuit à Christo instituta *loquendo*, & hic modus confitendi est ex natura sua penalis. Scotus in 4. *d.* 17. *q. un. lit.* T. & Diana *p.* 5. *tr.* 6. *ref.* 4. Affirmat de impotente confiteri ore, si possit scripto, Leander *de Pœnit. tr.* 5. *disp.* 6. *q.* 17. Difficultas autem est, *an fieri possit in scriptis?*

3154 Et quidem in casu necessitatis, quo quis sit impotens confiteri, v. gr. quia mutus ignorat linguæ, &c. confiteri potest per nutus, interpretem, aut scriptum, dummodo Confessarius absolvendo sit præsens, quia, quòd Confessio sit secreta, & vocalis, non est de essentia Confessionis, sed modus sacramentalis, adèoque in casu necessitatis potest esse publica, ut *n.* 3124. habetur ex Trident. *sess.* 14. *c.* 5.

3155 Extra casum necessitatis absolutè affirmat Leander *de Pœnit. tr.* 5. *disp.* 6. *q.* 14. & 15. quod, si quis Sacerdoti præsenti tradat in scripto suam Confessionem tacitè legendam, & immediatè ante, aut post dicat: *De his omnibus peccatis in scriptis me accuso*, valida, & licita sit confessio, quia implet præceptum Confessionis vocalis, dum voce fatetur peccata ibi scripta esse sua, & cùm aliunde de illis habeat dolorem, ponit, quod requiritur ad Confessionis integritatem.

3156 Arsdekin *to. tom.* 2. *pag.* 252. & Moya hanc

hanc opinionem sequuntur in casu verecundiæ valde magnæ.

3157 Dico tamen, extra casum necessitatis Confessionem in scriptis factam Confessario [illegible] ; [illegible] . & inde [illegible], [illegible] habet, [illegible] ; & [illegible], quia Confessio vocalis est de [illegible], constat ex [illegible] *[illegible] Præcepto enim Domini [illegible], ut [illegible], [illegible], [illegible], non per nuntium, aut per [illegible] manifestamus [illegible]* [illegible] Scotum [illegible] Z, erubescentia non excusat, sed sola impotentia, quæ [illegible] Christo [illegible], & [illegible] est magna pars pœnitentiæ.

[illegible] opinio [illegible] potest esse scandalum, & occasio, ut confessio vocalis haud amplius, aut parum, [illegible] utilitatur, quia cum non possit [illegible], quanta verecundia requiratur, quilibet [illegible] possit [illegible], & præsumere suam verecundiam esse magnam, & [illegible], ac [illegible] a confessione vocali excusari.

3158 A Sacerdote nec est licita, nec valida confessio, si cum Sacerdoti, qui suum peccatum [illegible], dicat: *Me accuso de peccato illo, quod in scriptis [illegible] commisisse*, quia hæc accusatio non est sacramentalis, nec [illegible] ordinata ad Sacramentum, sed est extrajudicialis, Scotus in 4. d. [illegible]

3159 Confessarius autem nullo pacto potest dare absolutionem in scriptis, sed debet [illegible] voce proferre [illegible]

CONFESSIO DE SOLIS CONFESSIS.

3160 Confessio de solis mortalibus [illegible] confessis est valida, & fructuosa [illegible], quia habet [illegible] materiam [illegible], quia habet omnes partes: peccata enim confessa considerantur [illegible], & ut commissa, unde absolutio cadit supra illa ut commissa, quo pacto sunt materia [illegible] Insuper [illegible] nova [illegible] proxime, nempe nova contritio, Confessio, & Satisfactio, requiritur enim novus dolor.

CONFESSIO REITERANDA EST

3161 Quoties est invalida, quod ex duplici capite contingere potest, 1. Ex parte pœnitentis, 2. Ex parte Confessarii.

EX PARTE POENITENTIS

3162 Est invalida, & reiteranda confessio, 1. facta sine dolore, aut cum defectu alterius partis essentialis. Nec ad hoc [illegible] [illegible] qui est defectus partis essentialis, ut [illegible] materiæ proximæ, 2. In qua quis voluntarie aliquod mortale omisit, 3. In qua

quis accedit cum voluntate peccandi mortaliter, quia tunc non est dispositus, non enim habet verum dolorem, & propositum se emendandi [illegible] est qui in occasione proxima peccandi reperitur, quam [illegible] potest, & non vult.

3163 In casibus, in quibus quis, dum confitetur, peccat, seu indispositus ad Sacramentum accedit, [illegible] committit.

3164 Rudis, qui sine certo numero, sed [illegible] modo mortalia [illegible] Confessario confessus est, non tenetur, detecto errore, confessiones reiterare, Leander [illegible] Diana [illegible] quia fuerunt validæ, & fructuosæ, quoniam peccata fuerunt directe absoluta, non est autem obligatio iterum subjiciendi clavibus peccata semel directe absoluta.

3165 Hinc Diana in *Sum.* [illegible] Confessarius quoad Examen n. 38 [illegible] *Caveat*, *ne pœnitentes [illegible] confessiones. Nam, si interrogando [illegible] de numero, et [illegible], & [illegible], [illegible] bona fide fuerunt, [illegible] in bona fide, [illegible] aliquod [illegible] confessiones [illegible] bona fide, & sic [illegible]*

3166 Non sunt reiterandæ confessiones bona fide factæ post confessionem invalidam, quæ jam fuerunt validæ, & fructuosæ ratione bonæ fidei, sed solum est reiteranda illa, in qua fuit defectus, postquam [illegible] occurrere. Hinc qui culpabiliter mortale [illegible], & postea [illegible] aliis confessionibus est ablutus [illegible], quando tandem ejus recordatur, non tenetur ad has repetendas.

NOTA CELEBREM DOCTRINAM.

3167 Quando reiteratur confessio [illegible] da cum Sacerdote, qui priorem illam confessionem non audivit, necesse est omnia mortalia distincte & in particulari repetere, exprimendo peccatum, quod tacuit, & sacrilegium, quod fecit.

Quando vero Confessarius est idem, [illegible] non recordetur peccatorum, nec distincte, nec confuse, nec [illegible], [illegible], quod sibi confessum fuerit, tunc sufficit dicere defectum commissum, nempe peccatum, quod tacuit, sacrilegium, quod fecit, & peccata nova, si sint, de [illegible], [illegible] confessario auditis, se accusare in generali, *[illegible] de omnibus peccatis, quæ in confessione [illegible]*. Quia in priori confessione pœnitens, licet invalide, vere distincte ea declaravit, & Confessarius [illegible]

impossibile. Ita Leander, *tr.* 5. *d.* 8. *q.* 91. Diana *p.* 3. *tr.* 1. *resol.* 31. D. Antoninus, Lugo, & alii.

3168 Dico tamen melius cum D. Thoma, repetenda esse peccata distinctè, & in particulari, ut Confessarius eorum recordetur saltem in confuso, aut saltem nisi recordetur in confuso, & in communi statut, ac vere pœnitentia, quam tunc debebat, aut pœnitentiam à se impositam, Mastrius d. 11. q. 8. n. 196. Bonac. Navar. & alii, quia si hic non recordetur, non potest Confessarius recte fungi suo munere in medicina, & pœnitentia imponenda; bene verò si aliquo modo recordetur.

3169 Hinc praxis est, ut Confessarius, si pœnitentis sibi confessio absolutionem differat ad plures dies, vel quia confessio est longa, & non potest eadem die perfici, vel quia pœnitens est indispositus, tunc accedente termino dilationis, licet non recordetur peccatorum confessorum distinctè, & in specie, sed solum in confuso, non exigat, ut confessio repetatur, sed ut dolor eliciatur, & absolvat, quia pœnitens jam fecisset confessionem integram materialiter.

3170 Hæc tamen, qui eidem Confessario est Confessus, hoc modo ut peccata in confessionibus repetenda, si prudenter timeat, ne inveniat eas ex defectu veri doloris, propositi, aut ex aliquo capite fuisse invalidas, dicendo, *Accuso me de omnibus aliis peccatis, quæ alias in aliis confessionibus confessus sum*. Vide quoque utilitatem sic eundem semper adire confessarium.

EX PARTE CONFESSARII

3171 Invalida, & reiteranda confessio est, 1. Si Confessarius verba absolutionis substantialiter variaverit, aut intentionem absolutam, vel virtualem absolvendi non habuerit. 2. Si caret jurisdictione. 3. Si fuerit excommunicatus vitandus, quatenus est publicè denunciatus, vel notorius percussor Clerici, quia habet jurisdictionem impeditam. Valida autem est confessio, si Confessarius excommunicatus vitandus, sit in loco ubi ignoratur, & communi errore non habetur, nec creditur excommunicatus; insuper, si habeat titulum, quatenus est *Parochus*, aut verò approbatus, quia in hoc casu Ecclesia supplet jurisdictionem, quæ ille caret. Leand. *tr.* 5. *q.* 78. & 79. & com. Non excusat autem error particularis. Vide sup. d. n. 3126.

3172 Valida est, & non iteranda confessio bona fide facta cum Sacerdote valde ignaro, quia ad valorem sufficit notitia de peccato in communi, videlicet, quòd pœnitens habeat peccatum; sufficiat tamen, & inde habenda est, si cum eo scienter, & ex malitia fiat, Leand. *tr.* 5. *q.* 70. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 141. Quilibet Confessarius approbatus est censendus idoneus, nisi certè constet de opposito.

3173 Valida, & non iteranda est confessio facta bona fide cum Confessario, qui ob surditatem, somnum, aut distractionem, aliqua mortalia non intellexit sine culpa pœnitentis, & saltem culpa erat in Confessario; quòd si pœnitens id postea advertat, sufficit, quod repetat ea, quæ probabiliter judicat, aut scit non fuisse audita.

3174 Si verò nesciat, quod illud fuerit; si confessio est brevis, tenetur omnia repetere, quia de singulis potest prudenter dubitare; si longa, non tenetur omnia repetere, quia in tanta multitudine non potest de singulis prudenter dubitare, sed solum confiteri debet peccatum illud in communi, dicendo: *Me accuso de peccato illo mortali, quod Confessarius non audivit*; similiter, si sint aliqua non audita, quæ pariter determinatè discernere non potest.

3175 Probatur à pari, nam ex sententia communi, qui scit se commisisse aliquod mortale, & non recordatur quale fuerit, tenetur illud in communi, & in genere confiteri; similiter, qui dubitat de aliquo mortali à se commisso, tenetur illud dubium confiteri. Ac demum, qui dubitat de aliquo peccato in communi, an illud confessus fuerit, tenetur illud dubium confiteri; igitur, qui scit, vel dubitat, aliquod, vel aliqua mortalia non fuisse à Confessario intellecta, debet illa in communi, & in genere confiteri, licet nesciat in particulari, qualia illa fuerint.

3176 Debet tamen tunc determinare materiam, quantum fieri potest, v. gr. dicendo, *scio*, *vel dubito*, *an Confessarius audierit meum peccatum grave unum*, *&* [illegible] *quale fuerit*, *sed tempore illo solebam confiteri saltem*, *vel solum* [illegible] *peccatorum*. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 118. Leand. *tr.* 5. *disp.* 5. *q.* 60. Tamb. Lugo.

3177 Ad tollendos scrupulos, sciant fideles quòd si ob aliquem defectum occultum contigerit aliqua eorum confessio invalida sine eorum culpa; in sequenti confessione valida, peccata illa fuerunt indirectè absoluta.

DE SATISFACTIONE.

3178 Satisfactio Sacramentalis, *est compensatio pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, consistens in operibus pœnalibus, & laboriosis à Confessario injunctis*.

3179 Peccato enim mortali correspondet cul-

culpa, quæ est offensa Dei, & pœnâ æternâ, per Sacramentum pœnitentiæ deletur tota culpa, nam peccator redit in Dei amicitiam, pœna verò non remittitur tota, sed commutatur de æterna in temporalem satisfaciendam in pœnitentia, vel in alia vita in Purgatorio. Hanc pœnam temporalem satisfactio Sacramentalis compensat vi sua, seu ex opere operato, ita ut majorem pœnam compenset pœnitentia à Confessario imposita, quàm voluntariè assumpta. Tota autem soli Deo est nota.

3180 Satisfactio in voto, videlicet in proposito eam adimplendi, est pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ, si tenetur eo tempore [illegible], in esse autem exhibito, seu in executione, est pars integralis. Scotus in 4. d. 16. q. 1. [illegible]

3181 Hinc pœnitens pœnitentiam acceptare tenetur, nam qui nullam acceptare vellet, non posset absolvi, quia non esset dispositus, nec verum dolorem haberet [illegible].

3182 Plures tenent eum posse pœnitentiam non acceptare, & absolvi, si dicat velle pœnam in Purgatorio solvere. Et quamvis [illegible] in casu, quo talis pœnitens reciperet desperatum, hic tamen casus est metaphysicus, qui forte nunquam contingit, adeòque in praxi non est à contrario recedendum.

3183 Confessarius verò debet esse prudens in pœnitentiis imponendis, quando enim injungit pro peccatis contra Deum, ut supra dictum, pro pœnitentiis imponendis [illegible]. Pro peccatis contra proximum, ut [illegible], eleemosynas. Et pro peccatis contra se ipsum, ut peccata carnis, jejunium. Confessarius tamen debet ut prudentia, ut pœnitentiam imponat moderatam, convenientem statui, & conditioni personæ, ut pœnitentia [illegible] ratione [illegible] non solum Confessario pro peccatis earum [illegible], sed orationem injungere. Imò si pœnitens roget, ut aliam pœnitentiam minorem imponat, non sit nimis rigidus Confessarius, sed leniter [illegible], ante oculos habeant illud Matth. 12. *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.*

3184 Confessarium posse pœnitentiam imponere liberam per modum consilii, non præcepti, tenet Diana, & Bonac. hic.

3185 Probabilius tamen dico non posse. Mastrius d. [illegible] q. 10. a. [illegible] Lugo, & alii, quia Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 8. præcipit: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares,*
& convenientes satisfactiones injungere, ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Quæ verba non indicant consilium, sed præceptum.

3186 Hinc est una pars Confessarius graviter peccat, si sine rationabili causa pro peccatis gravibus valdè levem pœnitentiam imponat, v. gr. *unum Ave*. Rationabilis causa levem imponendi, est circumstantia contritionis, si pœnitens lucraturus sit Indulgentiam, aut Jubilæum, quia satisfactio tunc aliunde habetur per Indulgentiam. Sequitur ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 8. *Se hunc pœnitentium participes, qui sine justa causa pro gravibus peccatis levem pœnitentiam injungunt.* Hoc comprehendunt illa verba, *Quantum spiritus*, &c. quæ sunt deprecativa. [illegible] contra Dianam [illegible] qui eum absolvit [illegible].

3187 Optimum tamen consilium est, quòd injungat pœnitenti, ut ipse applicet merita & satisfactiones Passionis Christi. Utiles pœnitentiæ sunt Psalmi Pœnitentiales, Litaniæ Virginis, aut Sanctorum, Psalmus Miserere. [illegible] ab Alex. VIII. damn.

3188 Ex alia parte, pœnitens graviter peccat, si pœnitentiam pro peccato mortali impositam non adimpleat, aut diu et negligenter differat. Si Confessarius præfixit tempus, v. gr. jejunium Feria 6. Commemorationis Dominicæ, tunc implere debet. Sacrilegè tamen peccat à mortali excusari debere ad paucos dies. Si non præfixit tempus, Diana [illegible] Leander [illegible] Nicolaus, Henriquez, Fernandez, & alii tenent posse sine mortali differri ad annum integrum, quia sicut confessio ab Ecclesia præcepta potest differri ad annum integrum, ita satisfactio à Confessario imposita. Puto tamen adimplendam esse, quamprimùm commodè potest, ut de voto [illegible] Certum tamen est, quòd non teneatur quis pœnitentiam implere ante absolutionem, aut communionem. [illegible] ab Alex. VIII. damn.

3189 Non peccat graviter, si omittat pœnitentiam pro venialibus, aut mortalibus aliàs confessis impositam, nec si de imposita pro mortalibus partem levem omittat. [illegible]

3190 Qui pœnitentiam adimplet in statu peccati mortalis, non invalidat, aut illicitat confessionem præteritam, quia confessio prolum non vitiatur per mortale sequens.

 tum

item satisfacit præcepto; sed non recipit tunc fructum, nempe effectum remissionis pœnæ; illum tamen recipit postea recedente fictione, quando scilicet evadit in gratiam; quia satisfactio suum effectum dat ex opere operato, nempe ex Sacramento, quod est vivum; adeoque licet satisfactio per mortale fuit mortificata, reviviscit recedente peccato.

3191 Sit exemplum de operibus mortuis & mortificatis. Opera mortua sunt illa opera bona, quæ sunt facta in peccato mortali, quod est mors animæ; & hæc quia fuerunt nata mortua, non reviviscunt. Opera mortificata sunt opera bona, quæ fuerunt facta in gratia, quæ est vita spiritualis animæ, quæ accedente peccato mortali, evadunt mortificata, quatenus stante societate peccati mortalis non retinent rationem meriti ad vitam æternam; recedente vero mortali, & redeunte gratia per pœnitentiam, reviviscunt in ratione meriti, eo quod fuerunt nata viva. Hinc sunt versus;

Illa reviviscunt, quæ mortificata fuere.
Nasci non possunt, quæ mortua nata fuere.

Opera autem bona, quæ fuerunt nata mortua, licet non sint meritoria in ordine ad vitam æternam, nec per subsequentem pœnitentiam reviviscant, prosunt ad alios effectus, nimirum ad obtinenda bona temporalia, ad humiliationem, & ad vitanda graviora tormenta in inferno; & juxta versus Glossæ

Quæ sunt mortali bona facta, dant bona rerum,
Cor faciunt habile, & minuunt tormenta gehennæ.

3192 Potest pro pœnitentia imponi opus aliàs debitum ex præcepto, voto, &c. verb. gr. jejunium in Quadragesima. Mastrius disp. 21 quæst. 11 num. 176 Arcturum, Pontius, & alii Scotistæ, Lugo, Amicus, Aversa, & quamplures, 1 Quia opus per præceptum rationem liberi & meriti non amittit; sic nec rationem satisfactionis, 2 Quia opus aliàs præceptum potest elevari per claves ad effectum satisfactionis ex opere operato, 3 Quia licet homo possit per unicam solutionem duobus debitis satisfacere (quæ est ratio opinionis negativæ) hoc est verum ex natura rei, minime ex gratia, & benignitate creditoris unam solutionem pro duobus debitis acceptantis, cujusmodi est Deus, ex Trid. sess. 14. cap. 9. habetur: *Docet præterea, ut non solùm pœnis, &c. sed etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Christum Jesum satisfacere valeamus.* Et tamen Deus illa dat in pœnam, juxta illud, *Propter peccata veniunt adversa.* Tum quia id est verum in materia justitiæ, ac extra materiam justitiæ, duabus obligationibus satisfieri, nihil obstare, ait Gobat *tom. 3. de voto n. 141*

3193 Qui tamen tale opus, v. gr. jejunium die Quadragesimæ omitteret, deberet utriusque præcepti circumstantiam in confessione aperire, non præcisè quia contra duo præcepta peccaret, sed quia contraheret duas malitias specie distinctas, ab ipsis præceptis intentas: præceptum enim Ecclesiæ intendit obedientiam, seu temperantiam, *præceptum* verò Confessarii satisfactionem, & sic justitiam, ut n. 3151

3194 Hæc dicta volo, quantum ad id, quod fieri potest, regulariter enim non debet imponi pro pœnitentia opus aliàs debitum. Imò nec pœnitens potest satisfacere per opus aliàs debitum, si Confessarius id non expressit.

3195 Potest imponi pœnitentia applicanda pro animabus Purgatorii. Tamb. *in meth. conf. pag.* 400 n. 16. Lugo, & alii, quia pœnitentia habet rationem satisfactionis ex duplici capite, 1 Quatenus est ex parte operantis, & hæc prodest animabus, 2 Quatenus est ex opere operato, & hæc prodest soli ipsi pœnitenti, nam est personalis ex institutione Christi, & consequenter pœnitens non frustratur satisfactione.

3196 Pœnitens tenetur per seipsum pœnitentiam implere, itaut nec auctoritate propria, nec Sacerdotis, possit eam alteri committere. Mastrius *disp.* 21 q. 11 n. 187 Bonac. Lugo. Et quidem, quòd non possit id alteri committere auctoritate propria, probatur, quia licèt alius possit pro eo satisfacere ex opere operantis, ipse tamen, nec alius, potest opus illud elevare ad vim satisfactionis ex opere operato; hoc namque spectat ad virtutem clavium, nempe ad ipsum Confessarium: hac ratione non potest ipse pœnitens pœnitentiam sibi etiam in melius commutare. ut in *pag.* n. *prop.* 15 ab Alex. VII. damn.

3197 Nec id potest auctoritate Sacerdotis; quia tres actus *contritio, confessio, & satisfactio*, sunt materia proxima, quatenus sunt in pœnitente: constat ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 3 *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe, contritio, confessio, & satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem, ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur.*

3198 Præceptum igitur satisfactionis est personale, non minùs quàm præceptum [illegible]

audire Missam, &c. eo maximè quia pœnitentiam per pœnitentiam [illegible], & cujus adæquatè [illegible], & non dimittit, debet modicam sumere, & pœnam subire.

COMMUTATIO PŒNITENTIÆ.

3199 Pœnitentiam ab uno Confessario impositam potest [illegible] in benignitatem commutare, non solum, si sit pars [illegible], & satisfactiva, sed etiam si sit medicinalis, & præservativa, quia secundus Confessarius se habet ut successor prioris in eodem Tribunali, tam ut Judex, quam ut medicus.

3200 Si posterior Confessarium non sit æqualis, sed inferior, potest pœnitentiam à superiore impositam pro non reservatis commutare, minime, si pro reservatis, quia sicut in reservata non habet jurisdictionem, ita non potest de illis judicium efformare, imponendo pœnam, bene vero pro non reservatis, quia quoad illa est æqualis.

3201 Commutare pœnitentiam, si hæc ab eodem Confessario, [illegible] potest extra Confessionem, [illegible], habet [illegible] pœnitentiam, quia commutatio, [illegible] sacramentalis, quia Confessarius [illegible] virtualiter retinet potestatem pœnitentiam mitigandi & commutandi ad pœnitentem, & [illegible] pœnitentiam. Quod si in omnino obliviscatur, potest pœnitens [illegible] in confessione [illegible] ut [illegible] Confessarius [illegible] pœnitentiæ [illegible].

3202 Si [illegible] ab alio Confessario, certum est, quod fieri debeat in Confessione, alias satisfactio non esset sacramentalis.

3203 Dubitatum tamen est, an in nova confessione possit pœnitentiam commutare non audita [illegible] præterita, ob quæ fuit imposita.

Affirmat Diana [illegible] Tamb. in meth. conf. pag. [illegible] Nav. [illegible], quia posterior Confessarium, cum sit Judex, & medicus, potest de tota causa juxta prudentem pœnitentis [illegible] judicare. Idem tenet Joseph de Angeli de [illegible], qui est omnium pœnitentiarum [illegible], nimirum, quod possit Confessarius novam imponere juxta præsentem pœnitentiam [illegible].

3204 Dico probabilius, quod non possit non audita saltem in confuso peccata præterita, Mastr. [illegible] Illsung. Ergo, & alii, quia Judex non potest ferre sententiam, nisi cognita causa, & in nova confessione, licet cognoscat causam præsentem, non cognoscit causam præteritam, [illegible] non potest [illegible] de [illegible] præterita, nisi non tam [illegible] in confuso habeat causam præteritam. Poterit autem aliquando Confessarius expectare, ut ipse pœnitentiam præteritam, causam [illegible] in confuso cognoscere.

3205 Non placet Ard. [illegible] pag. [illegible] dicens, quod oblitus pœnitentiæ, aut factus impotens ad eam implendam, non teneatur ejus loco ad aliam, quia pœnitentia imponitur in satisfactionem, & est pars integrans Sacramenti, [illegible] non tenere pœnitens de alio præcepto, [illegible] Mastr. [illegible]. Tenetur igitur aliam à Confessario petere [illegible].

DE SIGILLO.

3206 Sigillum Sacramentale est obligatio servandi secretum [illegible], quæ ex ordine ad absolutionem sacramentalem Confessionis [illegible]. Obligat jure naturali, divino, & humano, & tam arcte, [illegible] in nullo casu, etiam [illegible] propriæ vitæ, [illegible] mundi [illegible] penderet, liceat illud frangere, sive directè, sive indirectè.

3207 Ut peccata sub sigillo Sacramenti cadant, requiritur, quod pœnitens ea aperuerit per Confessionem Sacramentalem, nempe [illegible], & ordinatam ad [illegible], si ea aperiat non hoc, etiam si [illegible] [illegible] ad sigillo Confessionis [illegible] pag. [illegible]

3208 Sub sigillo Sacramenti cadunt omnia peccata, etiam publica, & circumstantiæ eorum [illegible], ignorantia etiam [illegible], quæ complices, & defectus naturales etiam ignorantia manifestati, qui confessionem aliquo modo odiosam reddere possunt, [illegible] pœnitens in [illegible], &c. quia sigillum Sacramentale obligat ad occultandum omne id, quod confessionem odiosam reddere posset.

3209 Alia vero conditiones, seu qualitates pœnitentis, quæ non sunt peccata, nec defectus naturales, [illegible], quæ non reddunt pœnitentem odiosum, [illegible] confessionem, etiamsi in confessione sint [illegible], ad confessionis sigillum non obligant, nisi sub sigillo dicantur, & [illegible], quia non [illegible] sed ut [illegible] Sacramentum odiosum [illegible] bona, & virtutes ipsius pœnitentis. Mastr. [illegible]

3210 Non violat sigillum Confessarius, si peccatum aliquod auditum referat, ita tamen ut nullo modo venire possit in notitiam personæ, nec aliqua communitas infamari. At in hac re debet esse maxime cautus Confessarius, ut non loquatur de peccato proximè audito, nec [illegible], quia sæpe offensam [illegible] in notitiam personam, quam fortè alias [illegible], [illegible].

3211 Violat sigillum Confessarius, si dicat in genere, Titium esse confessum mortale

qui veniale in specie, v. gr. mendacium. Minime, si dicat in genere esse confessum venialia, aut esse bene confessum; quia Confessio non fit nisi de peccatis, & absolutio non datur nisi pro peccatis.

3312 *Si poenitens ob male [illegible] non noluit [illegible] peccatum alias [illegible] Confessione, tenetur [illegible] accedere, [illegible] Confessionem [illegible] esse, [illegible] ad [illegible] &c. & Confessionem esse [illegible], quod idem ad Communionem accederet, debere [illegible] negare, quia ex una parte Confessio [illegible] non est [illegible], ex alia [illegible] ad Communionem [illegible]*; ita licet Arsdekin tom. 2. *pag.* 136. n. 7. & [illegible] 17.)

3313 Violat sigillum, si poenitentiam pro mortali [illegible] confessum reveles, v. gr. Psalmos Poenitentiales, coronam, &c.

3314 Non violat sigillum, si reveles poenitentiam pro venialibus [illegible], puta unum Pater, & Ave. Clericatus [illegible] n. [illegible]. Idem Diana p. [illegible] tr. [illegible] tenet, si unum Miserere, aut quinque Pater, & Ave; quia non indicat nisi Confessionem venialium.

3315 Violat vero, si dicat Superiori in [illegible] se saepe postulari facultatem pro reservatis, Clericatus n. 13.

3316 Qui n. 15. citatur tenet, violare sigillum Confessarium, si dicat: *Non absolvo Titium.*

(Nisi addatur causa, quae excludit omnem manifestationem, seu suspicionem peccati, puta quia materiam non reperit, vel tempus non habuit suam explendi Confessionem. Quamvis etiam in his, & similibus locutionibus sit parce ut [illegible], & cum magna cautela, Caton. n. 29. & 30. Ubi etiam notat, non esse licitum dicere de publico peccatore: Confessus est mihi suum peccatum.)

3317 Si contingat, Confessarium propter aliquod peccatum confiteri non posse, nisi [illegible] aliquod peccatum in Confessione auditum, tunc [illegible] tenetur. Quia praeceptum [illegible] Sacramentalis strictius obligat, quam praeceptum confitendi omnia mortalia, hoc enim [illegible] est affirmativum, illud negativum. Ita Arsdekin tom. 1. pag. 130. num. 11. Id tamen longe prius docuit Scotus in 4. d. 21. q. 2. litt. M. [illegible] dico.

3318 Confessarium, qui in Confessione ex socio conspirationis novit sibi insidias parari, posse se committere [illegible], divertere a silva, &c. quia id non est revelationem Confessionis, sed ministerium ad peccatum confessum, [illegible] non confessum, etsi neque potuisset habere, si peccatum non esset confessum; ut tenent Scotus in 4. d. 21. q. 2. litt. M. Tamburin. in meth. conf. p. [illegible] cap. 6. num. 5. Bonac. Fornech, Arsdekin tom. 2. pag. 137. qui hanc addit rationem: *Quia fuga hac prorsus nullum peccatum manifestat, ut solum prodit Confessionem, quatenus* [illegible] *aliis [illegible] habuerunt.* Leander [illegible] 5. disp. 10. q. 68. & 69. Dicastill. [illegible] 4. cap. 3. dub. [illegible] addit: *Ad suae [illegible] gubernationem [illegible] solitarium [illegible], ut [illegible] probabilius, v. gr. abstinendo a cibo, in quo [illegible] esse venenum, desistendo a silva, in qua [illegible] latronum Confessione.* Docent Sylv. Henriq. Coninch, Laym. & quamvis Lugo id neget in casu, quo inde ex locutione sequatur damnum poenitentis; etiam in hoc casu concedit Coninch cum aliis, quia damnum per accidens sequitur [illegible] tom. 3. n. 305.

3319 Diana vero part. 3. tract. 11. res. 46. cum Riccardo, Nav. Suario, & Soto, recte, & clarius rem definit: videlicet, si in casibus praedictis, & similibus, ex diversione, & fuga Sacerdotis ob propriam vitam servandam, sequeretur aliquod [illegible] de peccato confesso, aut periculum [illegible] poenitentis, tunc non posse Sacerdotem se divertere, etiam si [illegible] mortem, sed de communione probabilium tenet [illegible], vitam venenatam in Altari [illegible], & Deo se committere, quia sigillum Sacramentale ob bonum [illegible], & reverentiam Sacramenti, fortius obligat, quam alia [illegible], & [illegible] magis quam propria vita servanda. E.g. [illegible] suspicio sacrilegii contingeret, quia locus conspirationis, vel [illegible] Sacerdotem post auditam Confessionem [illegible], se divertere ab itinere certo [illegible], &c. jam suspicaretur de debito conspirationis confessio, & posset in lucem [illegible], [illegible], & fuga, licet non sit ex natura sua manifestativa [illegible] ex circumstantiis.

3320 Si autem contingat, quod circumstantiae [illegible] tales, ut ex diversione, & fuga, nulla directe, aut indirecte oriatur suspicio peccati Confessi, v. gr. [illegible] complicem conspiratoris non viderent, &c. tunc Sacerdotem ob vitam servandam posse licite se divertere.

3321 Confessarius nullo pacto uti potest notitia habita in Confessione, pro externo aliorum regimine, administratione Sacramentorum, &c.

3322 Hinc non potest Sacerdos negare Eucharistiam, Matrimonium, suffragium, &c. ei, quem ex Confessione scit esse indignum, [illegible], &c. Nec Abbas Monachum, quem

ex

ex Confessione sciat esse concubinarium, e loco illo officio removere potest. Ita Scotus in 4. d. 21. q. 2. lit. H. Ubi hoc notabile documentum adverte:

3513 Ardens. *Non oportet reminiscendo ad subditorum me ex pondere Confessionis sibi in foro poenitentiae notum modo, quo possit, ut illum lucrum sibi per* [illegible] *condemnet, si eum auditore, non ut homo* [illegible] *esse Deum, sed defectus mentis, sibi formidolosum infirmum* [illegible]*, Dei correctione dimittat.*

3514 Hinc Clemens VIII. Decr. de an. 1593. die 26 Maii generaliter prohibens hujusmodi notitiae usum: *Tam Superiores pro tempore existentes, quam Confessarii, qui postea ad Superioratus gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.*

3515 Quo non obstante Decreto, Tamb. in Meth. Conf. pag. 412 §. 1 & Mastrius in Theol. mor. d. 11 q. 10. art. 3 duplicis generis distinguunt actus, 1 Qui versantur circa personam poenitentis, ut eum punire, e loco removere a suffragium, aut communionem negare, &c. 2 Qui non exercentur circa personam poenitentis, sed sunt illi extrinseci, v. gr. servo non tradere clavem arcae, superiorem claudere fores, unde se a subditum nocte exire, &c. Quo praemissa distinctione, tenet in Decreto comprehendi actus primi, non secundi generis, quia per hos nihil in exteriori gubernatione contra personas singulares decernitur. Et sicut superior etiam ob bonum proprium, vel ipsius poenitentis, vel communitatis, vel alterius innocentis, & ut scandalum vitetur, ita tamen ut non directe, nec indirecte sigillum violetur, aliquem sciens ex ejus complicis Confessione, se fore occidendum, non posset se domi continere, etiam si inde nulla sequeretur suspicio peccati confessi, ita illi, & Mastrius pro se citat D. Thom. 4. d. 21. q. 3. art. 1 ad 5. D. Bonavent. 4. d. 21. p. 2. q. 1. & Scotum in 4. d. 21. quaest. 2. §. ad argum.

3516 Caeterum novissime adest Decretum S. Inquis. Univ. Rom. de anno 1682 prohibens, *Ne quis publice, aut privatim doceat, aut defendat, licere uti scientia ex Confessione acquisita cum gravamine poenitentis, quamvis sequi deberet quaecumque ejus revelatio, & quamvis multo majus gravamen eidem poenitenti ex non usu sequeretur, mandans, etiam* [illegible] *poenitentia* [illegible]*, ut a tali assertione in praxim deducenda prorsus abstineant*, apud Arsdekin tom. 3. pag. 236. & Benedict. de Sigillo.

3517 Pro externa igitur subditorum gubernatione, superior super peccato ex Confessione cognito ita se gerere debet, ut si nunquam illud audivisset, ac proinde habeat in omnibus dictum Scoti: *Non ut homo scivi esse Deum.*

3518 Non potest superior ex notitia peccati in Confessione habita, imperare media ad illud sciendum extra Confessionem, ad finem sic puniendi subditum, aut aliquem actum circa personam poenitentis exercendum; quia ex hoc maxime odiosum redderetur Sacramentum poenitentiae, nedum ipsi poenitenti, verum etiam caeteris fidelibus, si scirent, Confessarium ex notitia Confessionis habere jus explicandi eandem notitiam extra Confessionem, & inde actiones contra eam personam patrandi.

3519 Confessarius, non obstante Confessione, potest uti notitia peccati, quam aliunde habet, dummodo eam nullo modo per notitiam Confessionis aperiat, & absit scandalum; quia non utitur notitia Sacramentali.

3520 Confessarius, si ex completa Confessione sciat poenitentem peccatum, quod ipse non confitetur, non potest eum de eo specialiter interrogare, sed solum in genere, *an habeat aliud peccatum, quod confiteatur*; quod si neget, eum tenetur absolvere, si aliud impedimentum non inveniat.

3521 Si illud sciat extra Confessionem ex notitia fide digna, tenetur eum interrogare in specie: quod si neget, debet pariter eum absolvere, quia putare potest illud cum alio Confessario esse confessum, vel relatorem deceptum esse, quia in poenitentiae foro credendum est poenitenti, sicut contra se, ita & pro se. Si tamen illud certo constet Confessario, quatenus v. gr. juramentum, blasphemantem, &c. vidit, & certo sciat non esse cum alio confessum, tunc si neget, eum absolvere non debet, utpote indispositum. Arsdekin tom. 3. pag. 237.

3522 Nullo pacto licet Confessario loqui cum poenitente de peccatis in Confessione auditis, quia odiosum id est, & reddit odiosam Confessionem: licet autem de ipsis peccatis discurrere, modo concedatur consensus, si ipse prius de illis loqui incipiat.

3523 Si Confessarius in Confessione gravem errorem commisit, qui pendeat ex scientia, v. gr. quia bona fide absolvit contractum, quem postea usurarium reperit, tenetur petere a poenitente licentiam loquendi de iis extra Confessionem praesertim ad salutem animae illius pertinentem. Si vero eos neget, probabilius est, quod possit de peccato, & ea

loqui, ac errorem corrigere, 1. Quia tunc *proprie non loquuntur extra Confessionem, sed perficiunt eam, quæ inchoata, & imperfecta erat. 2. Quia in ea'n mali confitentur, vel loquuntur de Confessione præterita, sed suum consilium malè datum revocat.* Arsdekin [illegible] pag. 136 n. 13. & Fenech. Quod si pœnitens audire non velit, debet Confessarius eum monere, quod sit in malo statu, denegando licentiam, & recusando audire.

3534 Si pœnitens, ob aliquem bonum finem, v. gr. ad Consilium à doctiori petendum, ad malum aliquod avertendum, &c. licentiam det Confessario, de proprio peccato, aut alia ex confessione cum alio loquendi, potest Confessarius sine fractione sigilli, cum eo loqui, sed non cum altero, ad quem licentia non fuit concessa, quia id, quod pœnitens potest facere per se, potest per alium facere, nec Confessio odiosa redditur; licentia autem debet esse expressa, & nullo modo sufficit præsumpta, quia talis præsumptio est odiosa, aut periculosa; imo tunc peccatum manifestare debet, de quo consilium petit, non peccatorem.

3535 Dixi, *ob aliquem bonum finem*, quia ut rite advertit Scotus in 4. d. 21. quæst. 2. lit. L. jus sigilli Sacramentalis non est tantùm ipsius confitentis, sed etiam totius communitatis fidelium, quæ aliàs maximè perturbaretur, & ipsius Sacramenti, cui ipse pœnitens renunciare non potest, ac proinde non potest pœnitens ex levitate & levitate licentiam Confessario dare de re ad confessionem pertinente loquendi, nec Confessarius ea uti debet sine magna Sacramenti irreverentia.

3536 Ille verò, cui Confessarius peccatum de pœnitentis licentia manifestavit, ob consilium, aut aliam causam ad absolutionem Sacramentalem spectantem, ad sigillum Sacramentale tenetur, quia est notitia ex Confessione orta, & ad Confessionem ordinata, Arsdekin cit. pag. 137 n. 15.

3537 Ad sigillum Sacramentale tenetur ultra Confessarium, interpres ille, quem Confessarius super re Confessionis consuluit, laicus, qui Sacerdotem se fingens, Confessionem excepit, aut qui casualiter peccatum confitentis audivit, item ille, Cui Confessarius sacrilegè revelavit peccatum, ita Scotus in 4. d. 21. q. 2. lit. M. L. qui advertit præfatos præter Confessarium teneri sigillo Sacramentali, ita ut sacrilegium contra Sacramenti reverentiam committant, si de eo peccato loquantur, quatenus ad eos notitia ex Sacramento pervenit, non tamen cum eodem rigore, quia non subjacent pœnis Canonicis, quibus ipsi Confessarii subduntur; quæ in [illegible] usque perpetuo de pane, & aqua, sunt depositio, & perpetua pœnitentia in arcto Monasterio, luenda.

3538 Pœnitens non tenetur ad sigillum Sacramentale, tenetur verò ad secretum naturale, quoad ea, ex quorum manifestatione sequeretur gravis infamia sui, aut Confessarii. Crimina [illegible] n. 3530.

CAPUT V.

De Ministro Sacr. Pœnit.

3539 Minister hujus Sacramenti est solus Sacerdos. In eo, ut validè absolvat, requiritur [illegible], potestas ordinis, & jurisdictionis. Potestas ordinis dicitur potestas remota, potestas verò jurisdictionis potestas proxima, quatenus Sacerdos vi ordinationis accepit à Christo potestatem ad absolvendum, sed non accepit subditos. Unde jurisdictio Confessarii *est jus in subditos ad exercendam potestatem absolvendi, quam ex vi ordinis Sacerdos habet.* Hinc absolutio à Sacerdote data sine jurisdictione, est nulla, ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. Quia Sacramentum pœnitentiæ est actus judicii, qui, si exercetur in non subditum, est nullus. [illegible]

3540 Hinc fit, quòd simplex Sacerdos non approbatus non possit validè absolvere à venialibus, aut mortalibus aliàs confessis, ita Mastrius [illegible] Faber Brancatus, & Scotistæ, quia licet materia sit libera, absolutio est sententia, & actus judicii, qui in non subditum est nullus. Unde oppositæ opinionis usus fuit prohibitus ab Innoc. XI. [illegible]

3541 Jurisdictio est triplex, ordinaria, delegata, & ex concessione juris.

Ordinaria, habetur ratione officii: eam habet Summus Pontifex in omnes Christi fideles, Episcopus, & ejus Vicarius in omnes ad suam diœcesim pertinentes, Parochus in suos Parochianos, & Prælati Regulares in suos subditos, tales sunt Generales, Provinciales, Priores, & Guardiani, qui quidem alia approbatione non indigent, ut suorum subditorum Confessiones excipiant, quia tam ex jure communi, quàm ex statutis nostri Ordinis, sunt proprii Sacerdotes.

Parochus relicta Parochia indiget approbatione, [illegible] de *Pœnit.* [illegible] quia tunc cessat officium Parochiale, ratione cujus competit potestas ordinaria.

3542 *Delegata*, quæ non ex vi officii, sed

ex

ex concessione Ordinarii Sacerdoti communicatur.

3343 Parochus, aut obtinens beneficium, cui est annexa cura animarum, non indiget ulla approbatione, benè verò, si officium, vel beneficium relinquat. Arsdekin tom. 2. pag. 207 n. 2.

3344 *Ex concessione juris*, competit habentibus jus vel privilegium eligendi pro se Confessarium non approbatum. Tales sunt Cardinales, & Episcopi.

Item Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Commissarii, Visitatores, Superiores locales, Commissarii, & Procuratores Curiæ Romanæ, & Vicarii Conventuum in Capite, qui gubernant in Capite, hoc est, qui gubernant in absentia, aut morte superioris localis. Mellet in Comm. c. 7 § ... & 2. Prælati Confessarium eligere possunt non solum in Conventu, sed etiam extra, sicut etiam extra possunt suorum subditorum confessiones audire, quia privilegium est personale, non locale. De Episcopis hoc modo deserviit Diana p. 3 tr. 2 ref. 3 contra Villalobos in sum. tom. 1 tr. 9 diff. 15 n. 6.

Parochi, aut qui beneficium Curatum habent, non possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario, quia non sunt Prælati. ... pag. ... ab Alex. VII. damn. ... 3371.

3345 In articulo mortis quilibet Simplex Sacerdos, non approbatus, imò etiam excommunicatus vitandus, hæreticus, &c. si non sit alius præsentes, potest quoslibet fideles à quibusvis casibus & censuris etiam reservatis absolvere, ex Trid. sess. 14. c. 7. quia in articulo mortis nulla est reservatio, & Trid. nullum excipit Sacerdotem, sed simplic loquitur: *...*, *ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes, à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.*

Hinc pro tali casu Ecclesia dat jurisdictionem, & tollit omne impedimentum Canonicum ex parte Sacerdotis. ... tom. 3. num. 174.

3346 Quamplures Doctores, Diana, Lugo, Pontius, Sales, & alii apud Mastrium disp. 11 q. 8 n. 203. nec sub articulo mortis etiam comprehendunt periculum probabile mortis, cum hoc solo discrimine, quod in periculo mortis Sacerdos absolvere possit directe à quibusvis peccatis, etiam reservatis, à censuris verò reservatis non nisi sub conditione, ut periculo elapso curam Superiori se præsentet, ordinam pro satisfactione, & ut suo quis mandato, sed etiam pro absolutione. v. n. 3355 & 3359.

3347 *Articulus mortis*, propriè est tempus illud, quo mors certò instat de proximo, & est inevitabilis.

3348 *Periculum probabile mortis*, est illud, in quo non instat certò, sed ex supposito contingentibus probabiliter timetur mors, tale est in eis, qui prælium, aut periculosam & longam navigationem proximè sunt aggressuri. v. n. 3357.

JURISDICTIO DELEGATA

3349 **N**On confertur, nisi aliquo signo externo, quia Sacramentum est signum sensibile externum. Sufficit tamen quodcumque, quod reverà, & judicio prudenti, in talibus circumstantiis indicet intentionem conferendi jurisdictionem.

3350 Unde non est necesse, quòd fiat per literas, adeòque qui ... ab Ordinario ... designatum Confessarium, ... absolvit, ante, ... expediatur litera, ... Ordinarius expressérit, se nolle jurisdictionem conferre, nisi expeditis literis. Diana p. 1 tr. 14 ref. 41. Sotr. de pœnit. n. 699. Leander de pœnit. disp. 11 q. 60.

3351 Item Ordinarius si videns Sacerdotem non designatum audientem Confessiones in circumstantiis, in quibus posset commodè impedire, non impediat, censetur jurisdictionem illi conferre pro ... tamen ad Confessionem illam, minimè ad alias in futurum. Sotr. ... n. 693. ex ... & Leandro ... Non (ut doctè ponderat) fuerunt in materia, in qua judicium prudentum facit inrrefragabilem ...

3352 Et convincitur à pari, nam (sicut in sententia omnium, ut testatur Nav. in sum. c. 22 n. 58) est sufficiens signum externum voluntatis ... sponsalia, si contrahentibus præsentibus, ... sciens, ... posset, cur non erit sufficiens signum externum conferendum Episcopi, qui cùm posset impedire, silet?)

Idem tenet in eisdem circumstantiis, si Episcopus non videat, sed certò sciat, ... ferendo.

3353 Hic tamen Confessarius à principio confessionis mortaliter peccavit, quia incæpit confessionem excipere sine jurisdictione. Adeòque pœnitens, detecto errore, tenetur peccata illa priora repetere, & sufficiet dicendo illa se accusare in genere, si hoc faciat in eadem confessione, & cum eodem Confessario, dicendo: *Me accuso de omnibus peccatis, quæ jam confessus sum.*

Non

3154 Non sufficit ad conferendam jurisdictionem ratihabitio de futuro, videlicet, quòd Sacerdos prudenter credat Ordinarium ratihabiturum confessionem, quia ex Trid. *sess. 14. cap. 6.* ad valorem hujus Sacramenti requiritur jurisdictio actualis, quam non dat ratihabitio de futuro, quia hæc non est, sed erit.

3155 Sufficit autem ratihabitio de præsenti. Leander [illegible] Sieri [illegible] cum [illegible] Quin non sufficit, si sit pure tacita, seu [illegible], quatenus si Ordinarius sciret, actu consentiret, quia voluntas non fertur in incognitum, sed requiritur [illegible] quòd sit [illegible] [illegible], seu signo, physicè aut [illegible], talis est in casibus [illegible] expressis. Item, si Ordinarius signa complacentiæ & gaudii super talibus confessionibus expresserit, & hæc dicitur licentia tacita [illegible]. Sieri [illegible]

Hinc rectè [illegible] Sieri [illegible] cum Tamer [illegible] quòd si Sacerdos petat ab Episcopo licentiam audiendi confessiones, & nulla sit [illegible] denegandi hanc licentiam, atque Episcopus taceat, habetur tunc licentia pro concessa, & rectè quidem [illegible], modò [illegible] talis sit, ut vere non sit causa denegandi licentiam, & Episcopus, si vellet, posset facilè denegare [illegible] ad [illegible] denegationem licentiæ, positis enim his conditionibus, silentium est signum certissimum concessionis, quia hic valet: qui tacet, consentire videtur.

ERROR COMMUNIS.

3156 Cum titulo colorato, seu putativo, à legitimo Superiore collato, dat jurisdictionem. Hæc sententia est moraliter certa, quam docent communiter Jurisperiti, & Theologi. Diana [illegible] Cardenas [illegible] Sieri [illegible] Leander [illegible] Ex jure civili *l. Barbarius, ff. de off. Præt.* Et ex Jure Canonico, [illegible] *Servus, dum putaretur liber, ex delegatione* [illegible] *ferentiam* [illegible] (Ubi) subdit Cardinalis (decernitur, quòd quamvis servus sit incapax jurisdictionis, si tamen communiter ignoraretur esse servus, & ex delegatione exercuerit jurisdictionem, gesta per ipsum valent, non quia haberet verum titulum ad exercitium jurisdictionis, sed quia Princeps propter utilitatem publicam illa valida facit.)

3157 Error igitur communis cum titulo dat jurisdictionem ob bonum commune, ad [illegible], ac vitanda gravia incommoda, quæ alias sequerentur, eo maximè quia [illegible] pereunt.

3158 Hinc [illegible] Sacerdos, si [illegible] colorato, & error communis [illegible]

3159 Error communis cum titulo colorato tunc habetur, quando Sacerdos habet à legitimo Superiore collatum titulum requisitum ad actum, v. g. titulum Parochi, Confessarii, &c. sed vel nullum, in quantum erat incapax ob aliquem occultum defectum, & impedimentum, puta quia simoniacus, &c. vel in quantum titulum amisit, tunc autem incapacitas, aut amissio communiter ignoratur, sed communiter putant fideles, eum verum habere titulum.

3160 Error communis sine titulo tunc habetur, quando Sacerdos non habet à Superiore legitimo collatum titulum requisitum ad actum, sed ipse illum fingit, aut ignoranter credit, & dicit habere, talis autem fictio, & carentia tituli communiter ignoratur. Id contingeret in Sacerdote, qui cum [illegible] licentia confessiones audiret, aut cum falsis Bullis pro Parocho se gerit, sed communi populi errore legitimus habetur.

3161 Errorem communem sine titulo non conferre jurisdictionem, sed requiri titulum putativum à legitimo Superiore collatum, tenent [illegible] Lugo [illegible] & quamplures apud Leandrum *de pœnit.* [illegible] Vercellicus [illegible] & Cardenas [illegible]

3162 Est tamen verè & certè probabilis sententia docens, quòd error communis sine titulo jurisdictionem conferat. Diana [illegible] Pontius *de matr.* [illegible] Vercellicus [illegible] Sieri *de pœnit.* [illegible] Leander, & Cardenas [illegible] ac quamplures alii apud ipsos. Ratio est, quia etiam in hoc casu sequerentur eadem incommoda, quæ sequerentur, quando adest error communis cum titulo colorato.

3163 Ex prædictis doctrinis Sieri [illegible] hæc colligit sequelas.

(Sequitur primò, quòd quamvis ego putem, & cum gravissimis Theologis probabilium [illegible] *de fide*, Deum nunquam permissurum, ut Romanus Pontifex incidat in hæresim occultam, juxta illud Christi Domini *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*; vel si forsitan incidat Pontifex in hæresim occultam, Deum desiturum esse Ecclesiæ nocumentum si Pontifex incideret in occultam hæ-

hæresim, desineret esse Pontifex, ut docent communiùs contra aliquos; sed jurisdictio ab ipso collata, quia adest error communis, titulusque coloratus, validè esset collata, supplente Ecclesia defectum, Tancred. tom. 4. tr. 1. q. 39.

3164 Secundò, quòd si mortuo Episcopo vel revocato Vicario Generali, communiter ignoretur mors Episcopi, vel revocatio Vicarii, valent acta ipsius ex jurisdictione, quam tradit Ecclesia, ratione erroris communis, & tituli colorati, Lessius lib. 2. c. 29. dub. 8. & communis.

3165 Tertiò, quòd si Parochus, vel jure, vel ab homine, privatus est titulo Parochiali, validè absolvit, si defectus communiter ignoretur, quia stante errore communi, & titulo colorato, supplet Ecclesia. Sic communiter Doctores.

3166 Quartò, quòd cùm innumera animæ perirent, si Ecclesia, stante errore communi, non suppleret jurisdictionem casu, quo abesset titulus coloratus, ideò dicendum est, quòd posito solo errore communi Ecclesia suppleat. Hæc illatio est communissima, maximè inter Recentiores: suadetque pro ea citat Diana p. 3. tr. 10. res. 45. & p. 8. tr. 1. res. 94. & p. 11. [illegible] res. 69.

3167 Quintò, quod si Confessarius esset excommunicatus denunciatus, sed id communiter ignoraretur, habet ab Ecclesia tunc jurisdictionem ratione erroris communis.

3168 Hinc, si excommunicatus denunciatus audiat confessionem, ubi non est denunciatus, vel tantum temporis sit elapsum, ut communiter ignoretur ejus excommunicatio, validè absolvit, supplente Ecclesia ob communem errorem. Dominicus Soto in 4. d. 8. 1. q. 5. art. 6. Navar. in summ. c. 9. Cajet. in sum. ver. Absolutionis, ademptio, Petrus à Soto de confess. lect. 8. & alii communiter.

3169 Sextò, valere absolutionem datam ab approbato ad annum, etiam anno elapso, si tamen id communiter ignoretur. Sic communis, quamvis ipse Confessarius graviter peccet absolvendo.

3170 Septimò, valere absolutionem virtute Bullæ, etiam Bulla revocata, si revocatio communiter ignoretur; supplet enim Ecclesia ob errorem communem, Henriquez lib. 6. c. 6. n. 12.

3171 Octavò, quòd si Episcopus fictè dederit licentiam audiendi confessiones, valent absolutiones, si fictio illa communiter ignoretur, Sanch. de matr. lib. 3. disp. 22. contra Petrum de Ledesma de matr. q. 45. art. 5. pun. 3. dub. 3.

3172 Nonò, quòd cùm, stante errore communi, suppleat Ecclesia conferendo jurisdictionem, si post communem errorem incipiat in populo dubitatio de jurisdictione Sacerdotis, debet indagari veritas, & adhibita debita diligentia, si adhuc dubium remaneat, validæ sunt absolutiones, quia prævalet possessio acquisita ex præcedenti errore communi, Tamb. lib. 4. § 7.

3173 Denique certum est, quòd error particularis, etiam cum titulo colorato, jurisdictionem non confert.

CONSUETUDO COMMUNIS DAT JURISDICTIONEM.

3174 Sensus autem non est, quòd propter ipsa consuetudo det jurisdictionem, sed quòd sit evidens signum collatæ jurisdictionis ab Ecclesia, seu Superiore, in quantum Superior videns, & potens impedire, ne jurisdictio illa exerceatur, eo ipso, quòd non impediat, consentire videtur, & jurisdictionem conferre, Verricell. tr. 1. q. 25. n. 8. Cardenas [illegible] Sed [illegible] n. 713. & Doctores communiter apud ipsos docentes, hoc esse certum: vide dicta de consuetudine à n. 117. ad 136.

3175 Ex vi consuetudinis, Sterl. cit. à n. 716. plura infert, & maximè quatuor.

Primò: Imperatores, Reges, eorumque uxores posse eligere in Confessarium quemcumque Sacerdotem Angles, Vasquez, Hurtadus, Suarez, & alii.

3176 Secundò: Magnos Principes posse eligere in Confessarium quemcumque approbatum, Tamburin. tom. 4. [illegible] n. 50. ex Soto.

3177 Tertiò: Sacellanum Imperatoris habere jurisdictionem ad absolvendum Imperatorem, Molfesio in [illegible] Conf. [illegible] n. 11.

3178 Quartò: Cardinales posse sibi eligere Confessarium non approbatum ab Episcopo, Deluco, Diana, [illegible] Imò & posse eligere pro tota sua familia in Confessarium Sacerdotem non approbatum, Passerinus, & Thomas Hurtado, adjicientibus Delugo, Busemb. Leandro, Mercero, Naldo, & aliis, posse Cardinales dare licentiam alicui ex suis familiaribus, ut eligat in Confessarium aliquem determinatum Sacerdotem, etiam non approbatum ab Episcopo, qui possit familiares Cardinalis absolvere extra domum Cardinalis. Hæc omnia licet posset innuere consuetudo, quæ ostendit, Cardinales esse Ordinarios propriæ familiæ, Attamen consuetudo non approbat, quòd Cardinales, ratione dignitatis, possint exci-

pe-

pere ubique confessiones, ut testatur communis opinio contra Thomam Hurtadum.)

DIFFICULTAS EST

3179 **A**N Ecclesia suppleat, seu det jurisdictionem Confessario ab[solvent]i ex opinione vere & practicè probabili circa jurisdictionem?

Quid in hac re sit dicendum, & ego sentiam, satis loquuti [illegible] dictis [illegible] ad [illegible]. Pro majori autem ubertate, ac lumine, non erit abs re, quod specialius Doctores docent referre.

Certum moraliter esse, quòd Ecclesia suppleat, & det jurisdictionem Confessario absolventi ex opinione vere & practicè probabili circa jurisdictionem, etiam si talis opinio coram Deo sit falsa, docet [illegible] [illegible] Castropal. [illegible], & quamplures alii apud [illegible] [illegible] [illegible] consuetudinem [illegible] [illegible] in consuetudine, [illegible] certum est, quòd consuetudo det jurisdictionem: certum est adesse consuetudinem absolvendi ex opinione vere & practicè probabili circa jurisdictionem, ergo certum est, quòd ex tali consuetudine Confessario habeant jurisdictionem absolvendi ex opinione vere & practicè probabili.

3180 Pro majori sic discurrit Cardenas [illegible] n. [illegible] (Nam certum est in jure, quòd consuetudo [illegible] jurisdictionem. Ex cap. Cum [illegible] *de hac jurisdictionem; & ex cap. Romana, de* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jurisdictionem [illegible] [illegible] absolvendi à censuris, subjungit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] supra citatam, quòd [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Romana, de* [illegible] [illegible] [illegible] Glos. [illegible] [illegible] [illegible], & cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] *Cum quodam*, [illegible] [illegible] illa verba: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *quod ad eum* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Glossa [illegible] ponit eadem verba, quæ suprà [illegible] *ab antiquo*. Constat etiam ex Concil. Trid. *sess.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illis verbis: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *in Ecclesia Cathedrali* [illegible], *vel Collegiata*, [illegible] [illegible], *seu CONSUETUDINE, jurisdictio*, [illegible] [illegible], *vel* [illegible] [illegible] [illegible], &c. Ex quibus verbis patet, jurisdictionem competere ex consuetudine.)

3181 Pro minori, sic ait: (Quòd autem detur talis consuetudo, negari non potest: quia eam affirmant communiter Doctores, quorum communis opinio in quæstione facti facit certitudinem moralem, ut probant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible], [illegible] practicari apud Sapientes) P. Suarez [illegible] [illegible] [illegible] *disp.* 27. *sect.* 4. n. 7. ait: *Confirmatur* [illegible] [illegible] [illegible] *Ecclesiæ consuetudine*, *quæ est* [illegible] [illegible] [illegible], *ut supra dictum est* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *probabili*) [illegible] [illegible] [illegible]. Et quamvis P. Suarez [illegible] [illegible] [illegible], hunc discurrendi modum esse probabilem, non tamen dicit, esse solum probabilem consuetudinem Ecclesiæ, sed illam tradit ut indubitabilem.

3182 Lugo Card. [illegible] [illegible] [illegible] *de pœnit.* *sect.* [illegible] [illegible] [illegible], agens de hac consuetudine absolvendi cum jurisdictione probabili, ita afferit: *In hoc est PRAXIS* [illegible] *fidelium*, [illegible] [illegible] *Ecclesia*. Et idem repetit [illegible] [illegible] [illegible]

3183 Denique pro consequentia [illegible] Audiendus est Bonacina [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ubi sic ait: Ex quo infertur, eum qui sequitur opinionem probabilem Doctorum [illegible], [illegible] habere jurisdictionem absolvendi à reservatis, seu privilegium absolvendi non esse revocatum, valide agere, quæ [illegible], ac si re ipsa jurisdictionem haberet, & privilegium revocatum esse [illegible], etiam si [illegible] opinio illa probabilis, à parte rei non subsistat, [illegible] [illegible] realiter [illegible] fundamentum, quia Ecclesia supplet jurisdictionem, alioquin sequerentur eadem incommoda, quæ sequerentur [illegible] Ecclesia non suppleret jurisdictionem quando adest error communis, & titulus coloratus. Et hoc eodem modo communiter loquuntur Theologi fere omnes. Quo pacto non loquerentur Authores, si non esset [illegible] in praxi receptum. Quod autem est praxis communis, est consuetudo.

3184 Eandem sententiam tenet Leander [illegible] [illegible] [illegible] *de pœnit.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hæc [illegible] [illegible], quòd non minus potens sit superveniens opinio, quàm error populi communis ad dandam jurisdictionem.

3185 Certum tamen omnino est, quòd Ec-

clesia non supplet, seu dat jurisdictionem Confessario absolventi ex opinione communi probabili, ut constat ex dictis n. [illegible].

DE APPROBATIONE.

3085 APprobatio, quamvis ex vulgari usu loquendi confundi soleat cum jurisdictione, proprie & revera ab illa distinguitur, nam Approbatio, *est judicium Ordinarii de idoneitate Sacerdotis ad Confessiones excipiendas, seu, quod possit conferri jurisdictio ad Confessiones excipiendas*, quod judicium stare potest absque jurisdictione, ut si Episcopus non obstante judicio de idoneitate Sacerdotis, eum non deputaret ad audiendas Confessiones. Item Confess. non approbatus ab Episcopo non habet jurisdictionem ad absolvendum à casibus Bullæ Cœnæ, eam tamen habet per Bullam Cruciatæ, approbatione supposita, ut habes de Bulla [illegible] n. [illegible].

3086 Quoad approbationem, est Decretum Trid. *sess. 23. de ref. c. 15. Decernit Sancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, approbationem, quæ gratis detur, obtineat.*

3087 Confessarius Regularis pro confessionibus sæcularium, ultra approbationem Episcopi, requirit approbationem sui Prælati Religiosi, nempe Generalis, vel Provincialis, ex *Clem. X. Dudum, de qua infra*; atque qui approbatione Episcopi, sine sui superioris approbatione utitur, illicite confessiones excipit, sed valide, quia Trid. pro valore nullam aliam approbationem requirit, nisi Episcopi.

3088 Approbatio *ad beneplacitum*, non expirat per mortem concedentis, nec ejus amotionem ab officio, quia ejus beneplacitum, & voluntas, eo ipso, quod non fuerit revocata, manere et perseverare censetur. Tambur. [illegible] Diana [illegible]

3089 Confessarius, sive sæcularis, sive Regularis, qui est reprobatus, non potest valide Confessiones excipere, quia Tridentinum ad valorem Sacramenti approbationem Episcopi requirit, quam utique reprobatus non habet.

Eadem ratione approbatus cum limitatione ad tempus, sexum, vel locum, non potest valide terminos limitationis excedere; unde licet [illegible] Religiosi [illegible] ab Episcopo pro mulieribus requiri [illegible], non potest valide mulierum confessiones audire, præsertim post Bullam Clem. X. ubi

n. § 3. & § 4. n. 3100 & 3101 n. pag. 2. prop. 13. & pag. 3 prop. 30 ab Alex. VII. damn.

Quamvis enim de hujusmodi Privilegiis ad favorem Confessariorum Regularium plura scripserint Villalobos *tom. 1. tr. 9. diff. 13. n. 3.* Leander *de pœnit. tr. 5. disp. 11. à q. 83. ad q. [illegible]* & quamplures apud eos laudati, in pluribus locis Clementin. præsertim illa Clem. *Dudum, de sepult.* ubi fratribus Prædicatoribus, & Minoribus à suo superiore Episcopo præsentatis, & ab illo injustè non approbatis, ex ipso Pontifex approbationem concedit, his verbis: *Si verò idem Prælati fratribus ad audiendas confessiones, ut præmittitur, [illegible] [illegible] Nos eo ipso, ut confessiones [illegible] [illegible], [illegible] de plenitudine potestatis Apostolicæ*, apud Aristobon *tom. 1 pag. 17[illegible].*

3090 Modò tamen extat Bulla Clem. X. *quæ Episcopis, & Regularibus*, in materia Prædicationis, & Confessionum, omnino esse debet unica regula prorsus servanda. Ubi præsertim attende verba Bullæ, de § 5. & 7. Bulla est, ut sequitur

CLEMENS EPISCOPUS.

§ 1. (SUperna, &c. Nos attendentes, quòd olim diversis temporibus prædictæ dubitationes & controversiæ non obstantibus Prædecessorum Nostrorum Romanorum Pontificum Constitutionibus, eorumque Declarationibus desuper [illegible]. Ejusmodi dubitationes & controversias, ut magis magisque dissensionum tollatur occasio, & in posterum firmior in Agro Dominico Pax Christi floreat, pro supremo, quo fungimur, Apostolatus officio, nostris Apostolicis litteris componendas duximus, & roborandas. Itaque cum nonnullis Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum, pietate, doctrina, & prudentia præstantium, & matura deliberatione nostra atque ex certa scientia, hac generali & perpetuo valitura Constitutione decernimus, ac declaramus.

3091 § 2. Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneantur ab Episcopo Diœcesano benedictionem petere. Prædicare tamen possint, quamvis illam non obtinuerint. Quod si Episcopus benedictionem eisdem non concesserit, sed etiam contradixerit, non in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare. Eisque contravenientes, ab illo tamquam Sedis Apostolicæ Delegato, censuris, aliisque pœnis Ec-

clę-

declarationibus in Constitutione fel. rec. Gregor. XV. Praedecessoris nostri, incipientis, *Inscrutabili Dei providentia*, contentis, & ... posse. Episcopum tamen absque justa & rationabili causa concedere non debere. Hujusmodi benedictionem tenere etiam Regulares petere, & a quibuscumque Oratoriis sui Ordinis ... coram populo, vel in Ecclesiis, aut ad crates Monasteriorum Sanctimonialium, eorum jurisdictioni subjectarum, hoc clausis januis, & nemine saeculari ibi interesse, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessam Regularibus in Ecclesiis, quae tamen Ordinum non sunt, praedicare volentibus, illis, quos vel ab Examinatoribus, aut a Magistris hujus communiter, et quasi Episcopi Antecessores per tempora ... hanc licentiam absque examine concedere consueverunt, quod doctrinam examinare ... arbitratus, quod moderatum, & discretum esse debere, idem tamen. Et licentiam praedicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas praedicationem tamen concernentes, suspendere. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum praedicent.

1191 § 3. Ad haec Religiosos ab Episcopo ad confessiones saecularium in sua Dioecesi audiendas approbatos, non posse in alia Dioecesi eas absque Episcopi Dioecesani approbatione audire, quamvis poenitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi fuerunt approbati. Et generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum saecularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione. Atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii, minime posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii. Eidemque Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse ex vi ejusdem deputationis ac approbationis hujusmodi illarum confessiones audire. Sed iterum ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Caeterum in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi patres Regulares ... vivunt, posse eum Praelatum Regularem, quidem Confessores Regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum, audire confessiones illorum saecularium, qui vere sunt de familia, & continuo commensales, non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt. Ubi autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas absque generalibus ... fuerint ab Episcopo, generaliter quoque, & ... absque ulla limitatione temporis, locorumque, aut personarum, in Dioecesi propria admittendos.

1192 § 4. Quoad caeteros vero, qui non adeo idonei reperiuntur, & petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eidem Ordinario magis expedire videbitur, probare, & admittere. Semel autem simpliciter approbatos, posse in Dioecesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. De qua tamen confessione teneri dictos Religiosos eorumdem infirmorum Parochum sic certiorem reddere. Et hoc posse illos ab Episcopo sub poena suspensionis a facultate audiendi confessiones praecipi. Sufficere tamen, ut aegrotantes hujusmodi hac schedam per ..., apud ipsum ... relinquendam.

1193 § 5. Item, quod dicti Religiosi simpliciter approbati Paschali tempore confessi fuerint, Confessionem, quae ... Omnino utrumque tenere, quoad confessionem ... satisfecisse censendos. Regulares vero ad ... confessiones audiendas praevio examine simpliciter, & absque ulla temporis praefinitione ab eodem Episcopo, sive etiam ab ejus Vicario, aut ab antecessoribus Episcopis, approbatos, non posse iterum denuo, qui sic approbati, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentiam sibi concessam revocari, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat. De qua tamen haud necessarium esse, ut ... constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicae duntaxat, ubi eam sibi aperire postulaverit. Porro si Regulares cum scandalo, ... inhoneste vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Episcopo videatur a confessionibus suspendendi, ... ipsum Episcopum contrarium ... esse volumus, cum praecipuus Minister Sacramenti Poenitentiae quoties sit vere integrum, ac morum honestas eorumque causam ad Confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obstare, quominus ob eam possit Episcopus Regulares a Sacramento approbatos suspendere, aut repellere a confessionibus au-

patibus. Attamen confessiones audiendi saecularium omnibus tam in Conventibus Regularium [illegible] ab Episcopo vacante Sede Apostolica [illegible] posse. Ex facultatibus per Mare Magnum, aliave privilegia Regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, aut Societatis, etiam JESU, concessis, nullam eis competere facultatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis. Et per Communicationem dictorum privilegiorum, quam Regulares a Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam Decretis sublata, neque eis restituta esse, si quam habebant, absolvendi à casibus Episcopo reservatis.

3105 §. 5 Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideò à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Posse autem Regularem Confessorem in ea Dioecesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Dioecesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem poenitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse. Vigore supradictorum privilegiorum, nequaquam licere Regularibus, etiam Societatis JESU, absolvere poenitentes a censuris quoad externum, & judicialem forum, & absolutionem eis in foro Poenitentiae, utique non censeri absolutionem in exteriori judicio, & contentioso. Quoniam censuras Ecclesiasticas incurrentes, & denunciatos ab Episcopo, eorumque posse, petere se pro talibus, etiam à Regularibus haberi absolutos. Quoties existat dubium, quibus Regularium Apostolica privilegia contra Episcopum, ab eo recurratur ad Nos, sub [illegible] de quo agitur. Si dictorum privilegiorum verba obscura sint, & ambigua, non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cum ejus sit interpretari, cujus est condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedis Apostolicae judicio, prout in aliis Constitutionibus Praedecessoris nostri fel. rec. Clementis IV Pontificis fuit, esse quaerendam.

3106 §. 6 Decernentes sic, & non aliter, ab omnibus quibuscumque, & ubique, quidquid secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibusvis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque quorumvis Ordinum tam Mendicantium, quam non Mendicantium, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, etiam JESU, ac quorumvis aliorum etiam necessario, & in individuo exprimendis, Monasteriorum, Conventuum, Capitulorum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque tam saecularium, quam Regularium locorum, necnon illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, & titulo oneroso, vel ex fundatione concessis, etiam Mari Magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, Confessionum dependentibus, eorumque, atque alias [illegible], quibus Episcopo de eorum [illegible] revocamus, & quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis, concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, quibus omnibus, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum insererentur, & forma in illis tradita observaretur, praesentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicae millesimo sexcentesimo septuagesimo, undecimo Kalendas Julii, Pontificatus Nostri Anno primo. Hactenus Bulla.

3107 Vere de familia, & continua commensalitate dicuntur Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam famuli, qui Religiosis deserviunt, & intra septa Monasteriorum habitant, vivunt, ac dormiunt, atque sub eorum Praelatorum obedientia degunt, non tamen veri, sed tantum servi, hi namque gaudent privilegiis

Re-

Religiosorum, quibus inserviunt, quamvis fa[illegible] sustentati sint; adeoque Confessarii Regulares possunt eorum Confessiones audire ex sola approbatione Prælati Regularis, sine approbatione Ordinarii loci. Quo privilegio non gaudent illi sæculares, qui tantum inserviunt, sed cum sæcularium extra ea Monasteria habitant, & vivunt. Tamburin. *tr. de Confessar.* [illegible] pag. 117.

1198 Confessarii approbati pro Fratribus non censentur approbati pro Novitiis. Melphi [illegible] Quod probat ex Decreto Clem. VIII. pro Novitiis, ubi dicitur *Magistro vel Novitiorum confessiones audiendi* [illegible]. Et insuper, ut eis Confessarii extraordinarii bis aut semel in anno deputentur. Et ex nostra Statuta, quæ prohibent Novitios alio à Magistro confiteri. Unde concludit Melphi, eorum confessiones factas alteri à Magistro, esse invalidas. Et contra Diana [illegible] eas tenet esse validas, putans Decreta Clem. VIII. pro Novitiis non obligare sub culpa.

Certum est, quod si Novitius foris existens Regularem [illegible] confiteretur cum Confessario ab Ordinario approbato pro sæcularibus, valida esset confessio. Melphi *ibid.*

Confessiones juvenum professorum factæ cum Confessario approbato pro fratribus, alio à Magistro, sunt validæ, Melphi *ibid.* nisi Provinciale in approbatione juvenes professos sub cura Magistrorum degentes expresse excluserit.

DE CASIBUS RESERVATIS.

1199 Licet ignorantia censuræ, irregularitatis ex delicto, &c. excuset à censura, irregularitate, &c. ignorantia reservationis non excusat à reservatione; quia reservatio non est pœna, sed medela, est enim limitatio potestatis Confessariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut scilicet fideles ab eo peccato committendo absterreantur, dum videant ea non posse ab ordinario Confessario absolvi. Tum quia reservatio est restrictio jurisdictionis, quæ tota pendet à voluntate superioris, adeoque non oportet, ut eam sciat Reus sed Confessarius.

1200 Reservatio non est facienda, sicut neque excommunicatio major est ferenda pro venialibus, aut mortalibus jam confessis, sed pro mortalibus gravioribus, ut Doctores communiter [illegible] Tamb. [illegible] pag. [illegible] [illegible] Leandrum *de pœnit.* [illegible] Mastrium *Theol. mor. disp.* [illegible] num. [illegible] Ratio communis est, 1. Quia venialia & mortalia confessa sunt materia libera, adeoque eorum reservatio esset inutilis. 2. Quia reservatio est ab Ecclesia instituta ad coercenda delicta atrocia, constat ex Trid. *sess.* 14. c. 7.

(Magnoperè verò ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & graviora crimina, non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur, unde meritò Pont. Max. pro suprema potestate sibi in Ecclesia universali tradita, causas aliquas criminum graviorum suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cujusque Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est) [illegible]

1201 Hinc Clemens VIII. pro casibus reservandis pro Religiosis edidit Decretum tenoris sequentis.

(Sanctissimus D. N. jam pridem accuratè perpendit, & re ipsa comperit, quid reservatio facultatis absolvendi Religiosos pœnitentes à peccatis quibusdam gravioribus, nisi superiores admodum prudenter ac moderatè illa utantur, incommodi afferre, quæ interdum superiores seu conscientiæ maculas detegere formidant, adducere possit in æternæ damnationis periculum, & spiritualis remedii desperationem.

Quocirca, ut huic malo sanctitas sua opportunè provideret, decrevit, ut nemo ex Regularium superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus aut eorum aliquot, prout ipsi [illegible] expedire in Domino videbitur.

1. Veneficia, incantationes, sortilegia.
2. Apostasia à Religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eò pervenerit, ut extra septa Monasterii, seu Conventus fiat egressio.
3. Nocturna, & furtiva è Monasterio, seu Conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta.
4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.
5. Juramentum falsum in judicio Regulari, seu legitimo.
6. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto.
7. Falsificatio manus, aut sigilli Officialium Monasterii, aut Conventus.

8 Pur-

8 Furtum de rebus Monasterii, seu Conventus, in ea quantitate, quae sit peccatum mortale.

9 Lapsus carnis opere consummatus.

10 Occisio, aut vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personae.

11 Maleficium experimentum, aut retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad superiores.

Et quod aliud peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientiae puritate reservandum videtur, id non aliter fiat, quam Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia, matura discussione, & consensu. Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures Confessarios, pro subditorum numero majori, vel minori, &c. qui à non reservatis eos absolvant, & quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, &c. Datum Romae apud S. Petrum 26. Maji 1593.

3302 Praefatum Decretum confirmavit Urb. VIII. per Decr. S. Congr. Conc. die 21. Sept. 1624. addens quod sequitur

(Sanctitas sua demptis declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis, casus aliquos reservatos facultatem petentibus, Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice poenitentes Regulares, etiam non obtenta à Superiore facultate, absolvere.) v. tom. 3. n. 181. pag. 222.

3303 Facultas reservandi casus in Religionibus, competit Superioribus auctoritatem quasi Episcopalem habentibus, nempe Generalibus, Provincialibus, & Abbatibus. unde in nostra Religione adest Statutum Capituli Gener. Assisii de anno 1526. (Ordinamus, & mandamus auctoritate Apostolica, & totius Capituli Generalis, quod nullus Guardianus possit sibi reservare casum aliquem, sed solum Minister Provincialis id poterit.) Turanus tr. De Praelato pag. 291. n. 9. & Rodr. tom. 1. q. 11. art. 1. n. 345.

Reservationem imprudentem, & immoderatè factam, invalidam, ait, esse Valquez, quia ex Trid. Praelati reservare possunt solum in aedificationem, non in destructionem. Verum tamen dico esse graviter illicitam, juxta dicta in tom. n. 5. & 6. adeoque immoderandam, sed validam, quia nec Trid. nec Clem. VIII. utitur particula irritativa. Tamb. cit. pag. 48.

3304 Prudentiam tamen in excommunicatione infligenda, ultra Trid. sess. 25. de reformat. cap. 3. relatum in 2. tom. num. 5. jam insinuat Scotus in 4. distinct. 19. q. 1. hunc Canonem Ecclesiast.

his verbis: Et sic excidebantur quidam formula, quae procedebant ex fratribus quorumdam fecerunt ad excommunicandum frequens sequendum est longe glada processisse, qui tamen vero ab Apostolus excommunicaverat extrahitur. In omnibus enim epistolis Pauli, non invenimus, quod excommunicaverit, nisi ordine tantum: Primò, prima ad Corinth. 5 &c. item in prima ad Tim. &c. item ad Gal. 5. &c.

3305 Peccata, ut sint reservata, debent esse consummata; unde non sufficit, si sint attentata, nisi in reservatione exprimatur.

3306 Pueri ante annum 14. pubertatis, licet excusentur à censura (de quo infra) non exhimuntur à reservatione, quia reservatio est restrictio jurisdictionis facta Confessario, quae quidem est valdè utilis pueris, ut à gravioribus peccatis deterreantur. Tamb. cum. 2. pag. 40. n. 5.

3307 Vagi, & peregrini, si discedant à loco, ubi peccatum non est reservatum, & accedant ad alium locum, ubi est reservatum, non possunt ab eo absolvi, quia vagi, & peregrini, qui scilicet nullibi degunt cum animo majori anni parte permanendi, ubique sortiuntur forum. Eadem ratione, si bona fide discedant è loco, ubi peccatum est reservatum, & accedant ad locum, ubi non est reservatum, possunt ibi à Confessario communi ab eo absolvi, nisi eò accesserint in fraudem reservationis, ut in Bulla Clem. X. §. 6. n. 3397.

3308 Eadem ratione, si quis peccatum commissum heri, quando erat reservatum, confitetur hodie, quando non est reservatum, quatenus superior hodie reservationem abstulit, potest ab eo absolvi à Confessario communi; è contra, si peccatum commissum heri, quando non erat reservatum, confitetur hodie, quando factum est reservatum, non potest ab eo à Confessario communi absolvi, quia in primo casu hodie non est Confessario communi restricta jurisdictio, bene verò in secundo casu. Tamb. tom. 1. pag. 40. n. 9. Diana p. 10. tr. 15. res. 30. contra Pasqualigum, qui etiam affirmat in 2. casu, ex eo quia lex de novo aliquid disponens, non trahitur ad praeterita, sed solum ad futura.

3309 Qui confitetur habenti potestatem super reservata, si inculpabiliter oblitus sit reservatorum, potest postea, quando memoriae occurrunt, ab iis à quolibet Confessario communi directè absolvi, quia jam est ablata reservatio, ob intentionem virtualem, aut interpretativam poenitentis, non petentis, dum petit absolvi, virtualiter petit, in quantum indiget, & quia Conf. di-

[illegible] intendit absolvere in quantum potest, & pœnitens indiget, ut patet per illa verba *in quantum possum, & tu indiges*, tunc igitur tollitur omnis reservatio, & censura, Mastrius *disp.* 11 *q.* 9. *n.* 331 Pontius, Diana, & communior.

3310 Idem dic de eo, qui tempore Jubilæi est confessus, inculpabiliter oblitus reservati obliti, etiam si posteà intra tempus Jubilæi omnia opera præscripta non complevit, & inde Indulgentiam non lucratus, [illegible], dum confessus est, verum an non Jubilæum lucrandi [illegible] potest, requiem, post Jubilæi tempus, quando recordatur, directè super eo à communi Confessario absolvi, ut infra de Jubilæo.

3311 Confessarium, si post debitum examen dubitet, an pœnitens lapsus sit in mortale reservatum, dubio juris, aut facti, sive dubium sit positivum, sive negativum, judicare debere in favorem pœnitentis, quòd non sit reservatum, & absolvere, tenent Mastrius *disp.* 11 *qu.* 9. *num.* 329. Tamb. *tom.* 1. *de conf. pag.* [illegible] Caim, Leander *de pœnit. tr.* 5 *disp.* 11 *qu.* 31. Ardelius *tom.* 2 *pag.* 108. *n.* 11. Rationem habes *num.* 13 *&* 14 *notan.* 19. *&* 23 Fretus vult, debere absolutionem suspendere, ulquequò consulat peritiores.

3312 Quòd si posteà pœnitens certò recognoscat commissse peccatum reservatum, Mastrius, & Leander *q.* [illegible] cum aliis tenent, quòd non sit obligatus recurrere ad habentem facultatem, deque ex prudentia voluntate [illegible], quod non [illegible] in dubio, nisi exprimat. At absolutè dico cum aliis, quòd sit obligatus, ut dictum est de peccato dubio, posteà cognito ut certo, *sup. n.* 3045 Tum quia ignorans casum esse reservatum, licet bona fide absolvatur, cognito errore, tenetur accedere. Imò ipse Confessarius, si [illegible] peritiam certam tenetur pœnitentem, [illegible], monere de errore commisso, quia re vera errave absolvendo *n.* [illegible] *&* *de con. confess. &* [illegible] 19 *&* 20 *pag.* [illegible] *Alexand.* [illegible] Plura vide *n.* [illegible]

3313 Reservatio cùm sit odiosa, est benignè interpretanda, unde restringi debet ad peccata certò reservata, non ad dubia, sive dubium sit juris, sive facti.

Nec obstat Decr. Clem. VIII de anno 1602 quod in reservatione comprehendat casus Cœnæ dubios: nam fuit moderatum per aliud Decr. ejusdem de anno 1601 ubi omisit particulam: *Certo, vel dubiè* [illegible]. Vercell. [illegible] q. 14. & Com.

DE POTESTATE EPISCOPORUM IN RESERVATA

3314 Ad est Decretum Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 6 ut sequitur:

(Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in diœcesi suâ per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit permissum.)

3315 Hujus igitur Decreti virtute possunt Episcopi ab hæresi occulta absolvere; quod facere possunt extra Sacramentum Pœnitentiæ, imò & in absentia, quia est absolutio à censura, *ut sup. n.* 3174 nam particula illa, *in foro conscientiæ*, solùm importat, ut talis absolutio non prosit in foro externo, si contingat hæreticum in judicium deduci. Diana *p.* [illegible] *&* [illegible] *litat*, si crimen sit publicum, sic absolutum, ad vitandum scandalum, & ad non inferendum præjudicium foro exteriori, debeat in publico se gerere tamquam excommunicatum, posse tamen in occulto, secretò, & sine scandalo, se gerere ut non excommunicatum, Missam audire, Sacramenta recipere, cum aliis loqui, manifestando se esse absolutum: *v. n.* 3466.

Dixi absolutione censuræ, potest quis à casu, etiam hæresis, à quolibet simplici Confessario absolvi: quia ablata censura reservata, cessat reservatio casus: *v. tom.* 2 *pag.* 110. *num.* 480 *ad* 492.

3316 Insuper hæresis absolutionem potest in casu particulari occurrente, suo Vicario Generali committere. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 41. Jo. de Castillo *tr.* [illegible] *de censuris dub.* 4. [illegible] *pag.* 110. nam per illa verba, *in quibuscumque casibus per se, aut Vicarium*, & per alia *& in eorum Vicariis*, non *eorum Vicariis permissum*, tantum est, quod in aliis casibus, præter hæresim, possit Episcopus specialiter deputare suum Vicarium quoad omnes casus contingentes: ex ratione, quod qui potestatem ordinariam habet (uti est Episcopus) potest eam aliis generaliter delegare, in casu verò hæresis non posse facultatem absolvendi delegare suo Vicario ad omnes casus hæresis contingentes. At non inde sequitur, quòd non possit eam illi necessa-

ri-

re in casu particulari hic & nunc occurrente; sicut enim in casu particulari hæresis hic & nunc occurrente potest Episcopus alteri à Vicario committere, ut absolvat, cur non potest suo Vicario? Tunc igitur Vicarius Generalis absolveret, non ut Vicarius Generalis, seu ut specialiter deputatus generaliter ad omnes casus hæresis contingentes; sed ut particularis, seu ut specialiter deputatus specialiter ad casum particularem hic & nunc occurrentem.

3317 In Decreto est sermo de occulto: *occultum* est, quod non est notoriè divulgatum, & potest aliqua tergiversatione celari: Ex Sanchez.

Occultum non est, quod est notum majori parti Viciniæ, Parochiæ, aut Monasterii, dummodò ibi sint saltem decem personæ. Fagundez ait, non esse publicum in magna Civitate, si sit notum septem, vel octo personis. Et Donatus *tom. 1 p. 1 pag. 67.* si sit notum octo, vel decem personis.

3318 Crimen commissum in domo, aut familia non est per se publicum, quia domus privata non est universitas, seu communitas, Donatus *ibi*. nisi ex circumstantiis prudenter judicetur fore faciliter evulgandum, putà si ibi reperti sint cæteri plures loquaces, &c.

3319 Occultum in una Provincia, posse ibi tanquam occultum absolvi, quamvis in alia sit publicum, docet Avila *p. 3 c. 7 disp. 13 dub. 3* cum Salmaticensibus, contra Suarium, quia tale crimen reverà in eo loco est occultum. Quam sententiam sequitur Jo. de Castillo *tr. 10 de censuris dub. 4. sect. 2.* & Leander *de censuris tr. 1. disp. 17. q. 57.* maximè, si delictum sit publicum in loco tam distanti, ut non sit spes, ut facilè ret ad locum illum, ubi est occultum, deferatur.

3320 Dicitur *deductum ad forum contentiosum*, quando est deductum in judicium & reus est citatus. Quod si postea non probetur, manet occultum ex defectu probationis in judicio, & potest ab Episcopo absolvi.

Si judicium sit finitum, & reus punitus, posse ab Episcopo absolvi, docent Bardi *in selectis lib. 7. q. 14. nu. 7.* & Leander *de censuris tr. 1. disp. 17. qu. 54.* quia Tridentinum talem facul. excludit, loquitur, dum delictum est deductum ad forum contentiosum, & est in fieri sori, minimè peracto judicio; quia peracto judicio, jam salvatur finis Tridentini, quod est, ne quis declinet à foro, sed satisfaciat Judici. At probabilius mihi est non posse, Bonac. *de cen. tr. disp. 1. q. 3. puncto 2. & disp. 7. qu. 1 puncto 1.* quia tunc delictum est factum publicum publicitate juris.

3321 Capitulum Sede vacante potest id quod potest Episcopus, quia ei succedit in tota jurisdictione ordinaria; unde potest virtute ejusdem Decreti Trid. alteri committere absolutionem hæresis, debet autem hæresis deferri Capitulo sine expressione personæ absolvendæ ne aliter fiat publica, & absolvi non possit. Diana, & Tamb.

3322 Hæc satis dicta sint virtute Decreti Trid.

DIFFICULTAS CELEBRIS EST.

3323 AN hodie, stante Bulla Cœnæ, possint Episcopi absolvere in foro conscientiæ à casibus occultis in Bulla Cœnæ contentis, maximè ab hæresi?

3324 Pro aliis casibus reservatis extra Bullam Cœnæ vigere facultatem Trid. & pariter doctrinas à n. 3315. hactenus traditas militare, non est dubium.

3325 Pro casibus igitur in Bulla Cœnæ contentis, duæ sunt sententiæ.

Prima affirmat Leander *de censuris tr. 1. disp. 17. q. 41. & 46.* Tamb. *tom. 1 lib. 3 c. 2. pag. 45. § 8. n. 12.* Joan. de Castillo *de censuris tr. 10 dub. 5 n. 65 pag. 193.* Donatus *tom. 1. p. 1. tr. 13. q. 16. n. 17* Melphi *in Com. c. 1. sect. 14. pag. 121.* Port. Fagundez, & innumeri alii apud ipsos. Et post propos. damn. Arsdekin & Fenech.

Ratio est, quia potestas, quam habent Episcopi absolvendi à casibus occultis, etiam hæresis, reservatis in Bulla Cœnæ, est certa, revocatio dubia; igitur non sunt expoliandi, nemo enim est spoliandus jure certo per supervenientem dubium. Et in dubiis melior est conditio possidentis.

Major liquet, quia talis potestas eis competit ex jure communi antiquo, & Tridentino.

Minor suadetur; nam vitanda est correctio juris, quando commodè fieri potest conciliatio, maximè loquendo de Trid. cujus decreta sunt tantæ existimationis apud Pontifices, ut quotidie eorum observantiam præcipiant, & eadem esse velint. Bulla autem Cœnæ, cùm non exprimat casus occultos, de quibus expressè loquitur, concessio Tridentino facta Episcopis potest explicari de publicis, pro quibus ipsum Trid. prohibet.

3326 Item per clausulam generalem non intelligitur revocatum alicujus Concilii Generalis Decretum, nisi de eo fiat specialis & expressa mentio, ex c. *Ex parte, de Capell. Monach.* & ibi Gloss. *ver. Nulla mentio*, c. *Nonnulli de rescript.* & ibi Gloss. *ver. Facientes mentionem*, quod maximè procedit de Tri-

dem, ob ejus specialem gravamen.

7° Denique per Bullam Cœnæ revocantur privilegia (ut liquet ex verbis) non jus commune, maximè Tridentinum; & ita docuerunt Bannes, Enriquez, Petra, Medina, Gallus, & alii, qui fuerunt in Concilio, quos refert Joan. à Cruce, *de statu Pœnitent.* q. 5 dub. 4. n. 1.

3317 Præmissa verò ratio æquè probat de casu hæresis occultæ, quia Bulla Cœnæ non facit specialem reservationem pro hæresi.

His accedit praxis, & consuetudo, quâ vigente Bulla, casus Cœnæ occulti (excepta tamen hæresi) absolvuntur toties quoties, in quantum casus occulti dicuntur evadere Episcopales consentiendo autem dat jurisdictionem [illegible] n. 3374.

3318 Non obstant Declarationes Pontificum, & S. Congr. quæ in contrarium referuntur pro hæresi occulta, quia aliquæ expressè loquuntur de virtute Bullæ Cruciatæ, aliæ non constant authenticè, ut constare deberent, [illegible] Non debet autem cadere Decretum Tridentinum per voces.

3319 Imò in contrarium Leander *cit.* adducit auctoritatem Card. Caraffæ, à quo nomine S. Congr. sibi Commodus esse *responsum* affirmat, nil videlicet per Bullam Cœnæ derogatum esse, aut hoc tempore derogari antiquis Episcoporum privilegiis. Quod idem fecisse Pium V. refert Vivaldus cum aliis. Ita Leander.

3320 Nec demùm obstat propositio tertia damnata ab Alex. VII. relata, quia ibi damnatur propositio hypothetica, quòd

Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio S. Congr. Eminentiss. Card. visa, & tolerata est.

In qua propositione ly, *visa, & tolerata est*, damnatur, quia hoc est prædicatum, & totum id quod antecedit, est subjectum propositionis damnatæ.

Hæc sunt motiva primæ sententiæ affirmativæ pro Episcopis.

3321 Secunda sententia, quam amplectendam dico, negat de omnibus in Bulla Cœnæ contentis, & maximè hæresi. Diana *p. 2. tr. 5. res.* [illegible] *p. 3. tr. 4. resol.* 91. *part. 4. tract.* 10. *resol.* 310. & *p. 5. tract. 2. resol.* 13. Volpi *res.* 21. Fagnanus *lib.* 1. *Decr. cap. Quoniam* 13. *de constitut.* Delbene *de Inquisit. p.* 1. *dub.* 55. Suarez, Toletus, Villalobos, & alii apud ipsos.

Constat ex ipsa Bulla Cœnæ, quæ postquam in excommunicationes contra eos, qui

sua fulminat, immediatè dictas censuras reservat his verbis

3322 (Cæterùm à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstitâ, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibuscumque personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, &c. Necnon laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Conc. in Decretis, &c. concessorum, aut concedendorum.

3323 Quod si fortè aliqui contra tenorem præsentium tales excommunicatione & anathemate laqueatis vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus.

3324 Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, &c. ex quavis causa, etiam per viam contractûs, aut remunerationis, &c. ac cum quibuscumque clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, concessis.)

3325 Et quia nullum Concilium facultatem à dictis reservatis absolvendi Episcopis concessit, nisi Tridentinum *cit.* adeò ejus facultatem Bulla Cœnæ revocat; alias superflua essent verba illa: *Ac cujusvis Concilii Decretis.*

Ac proinde non obstant textus n. 3316. relati, quia in revocatione per Bullam Cœnæ fit mentio Tridentini in specie per verba æquipollentia, quoties enim derogatio Pontificia verificari non potest, nisi aliquo Concilio individuali derogato, derogatio, quæ secundùm terminos generalis apparet, censetur specifica, & individua, ex *l.* 1. *ff. de liber. & posth.* Diana *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 13.

3326 His accedit Declaratio S. Congreg. Univers. Inquis. Rom. quam refert Prothonotarius Apost. Pasqual. *in praxi Episcopal. p.* 2. *c.* 1. *n.* 4. supra Bullam Cœnæ, & est sub his verbis.

An Episcopus, & Inquisitores possint vigore c. [illegible] *sess.* 24. *absolvere lapsos in hæresim, non obstante Bulla Cœnæ Domini, Congregatio censuit non licere derogare Decreto c.* 6. Delbene *de Inquis. p.* 1. *dub.* 5. *n.* 16. *pag.* 193. eam refert, & sub his verbis

Congregatio censuit huic Decreto Conc. Trid. sess. 24. c. 6. derogatum non tantùm in crimine hæresis, sed in omnibus aliis casibus comprehensis in Bulla Cœnæ Domini, per eam esse derogatum.

Et

Tr. Pagan. in 3 p. distl. 4 qu. impos. Gem. 141 [illegible].

Inquisitum est [illegible] impos. [illegible] &c [illegible] impossibile sub pontificatum est, aut possit, aut debeat Episcopum [illegible] [illegible] Concilio absolvere occultos haereticos in foro conscientiae, sive quia per Bullam Coenae sit Tridentin. derogatum, sive quia Pius V. & Greg. XIII. hoc declararunt.

3357 Illa de eadem [illegible] habuit damnatque Alex. VII [illegible] damnavit quidem propositionem hypotheticam, sed ita ut ipsam cathegoricam, quae est ejus subjectum. [illegible] Damnavit namque, quod [illegible] asserens, Bullam Coenae prohibere absolutionem criminum in ea contentorum, solùm quando publica sunt, et proinde non derogat decreto Concilii, [illegible], & [illegible] [illegible] contradictoria, quod talis sententia [illegible] [illegible], est falsa, ergo [illegible] [illegible] damnationem dicta sententia [illegible] [illegible], sed contradicta ab ipsamet Bulla Coenae, adeoque est falsa.

3358 Conveniunt omnes ferè auctores utriusque sententiae, quod possit Episcopus dispensare in irregularitate ex haeresi occulta proveniente, quia in Trid. [illegible] sola irregularitas quae ex homicidio voluntario [illegible] & [illegible] concessione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negatione facultatis absolvendi ab haeresi [illegible] negare facultas dispensandi in irregularitate, quae per Bullam Coenae [illegible] [illegible] reservatur, [illegible] dispensatio ab irregularitate, unde de hac nullus [illegible].

Item sunt res diversae, & à separatis non fit illatio, [illegible] [illegible] & de [illegible] [illegible] necessariorum loquitur [illegible] principale in gratiosis, [illegible] in odiosis, & quando non est necessarium naturale, sed ex pure positivo humano. Albertinus *in [illegible] quaest.* pag. [illegible] cum Bord. Castrop. & Pagan. contra Mald. qui *disp.* 13. n. 187. [illegible] negat, quia *[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]*, ex [illegible] *[illegible], de [illegible]* [illegible] habetur, Episcopum non posse dispensare in iis casibus, in quibus est prohibita absolutio.

3359 Conveniunt etiam communiter, quod absolvens à casibus Bullae Coenae sit excommunicatus, sed quod talis excommunicatio non sit reservata. Volpin. [illegible] & constat ex ipsa Bulla. [illegible] 3355 [illegible] non sit reservata, ubi Bulla Coenae est reservata Papae. Ex Decr. S. Congr. jussu Clem. VIII. [illegible] Januar. 1601. de quo infra.

Q U Æ R E S I.

3360 *Quid agere debeat haereticus [illegible], si ab [illegible] [illegible], aut grave scandalum, et [illegible] [illegible] [illegible], aut [illegible]?*

R Esp. debere [illegible] remedio [illegible] [illegible] 3361. ad n. 3363. Volpi de att. Diana p. 5. tr. [illegible] res. 13 & p. [illegible] tr. 9. res. 4.

Q U Æ R E S II.

3361 *An Inquisitores possint ex [illegible] absolvere ab haeresi occulta?*

R Esp. Inquisitores in Regno Hispaniae, & [illegible], possunt absolvere ab haeresi non solum in foro judiciali, & externo, sed etiam in foro interno conscientiae. Minimè alii Inquisitores. Diana p. 1. tr. 5. res. 4. p. 8. tr. 7. res. 10. Peirin. Acugna, Villalobos, Carenas, [illegible] & quamplures apud ipsum, & post propos. damn. Pellizarius de [illegible] p. [illegible] pag. 100. Quorum alii hanc facultatem Inquisitoribus Hispaniae, & Siculae, competere dicunt ex speciali privilegio, alii ex usu, & consuetudine, & ex tacito permissione, ac benignitate S. Sedis, & eandem rationabili; quia cùm sint distantes ab Urbe, [illegible] haeretici [illegible] [illegible] remedio, retardarentur venire ad fidem, & cogerentur scribere Romam, quod est remedium non [illegible], sed rigorosum.

3362 Dicta itemque Caren. [illegible] ex Martino in [illegible] [illegible] decernitur fuisse [illegible] à Supremo Tribunali Urbis.

Et quidem plura alia à S. Sede concessa Inquisitoribus Hispaniae, quae non sunt aliis concessa, [illegible] constat, ut ex [illegible] Addo, Inquisitorem [illegible] [illegible] esse Delegatum Sanctae Sedis.

3363 Haec facultas absolvendi in foro conscientiae ab haeresi occulta, competit non solum [illegible] Consiliario, sed cuilibet Inquisitori [illegible], ita ut quilibet possit talem facultatem cuilibet Consiliario in casu occurrenti [illegible] committere. Nec ad talem facultatem exercendam, aut committendam requiritur in Inquisitore Ordo Sacerdotalis; quia haec facultas est concessa Inquisitori, non [illegible] Ordini, seu ex Ordine ad Confessionum Sacramentalium, sed [illegible] Officio. Diana p. [illegible] tr. [illegible] res. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Peirin. Villal. & alii apud ipsum.

Q U Æ R E S III.

3364 *Quid agere debeant impediti?*

I M P E D I T U S

3365 P Raesumitur [illegible] Pontificem, non [illegible] mittere pro absolutione

per nuncium, aut literas, hunc absolvere tenet Diana [illegible] Tamb. tom. 1 [illegible] Mendo in epit. [illegible] Leander de conf. [illegible] quia solum exigitur persona

1346 Contrarium pro [illegible] puto recurrendum esse ad Sacram Pœnitentiariam per epistolas, in casibus ad illam spectantibus si commode fieri possit, & necessitas aliqua non impediat, quia ad hoc est Sacra Pœnitentiaria ex benignitate Apostolica instituta, ad quam (maximè in nostris regionibus) facile est recursus, & nullum est inde periculum: [illegible].

1347 Certum tamen est, quod non tenetur accipere Bullam Cruciatæ; quia est remedium extraordinarium

Impeditus igitur adire Papam, impedimento perpetuo, aut longo temporis, potest ab Episcopo directe absolvi, pro utroque foro, ab omnibus casibus publicis reservatis Papæ [illegible], aut ab homine, etiam in Cœna Domini, & hæresis. Diana cit. Tamb. cit. [illegible] Leander cit. q. [illegible] Pelizzarius de [illegible], cap. 9. n. 10. & Conc. cap. [illegible] Bonacina [illegible] cap. [illegible] de sententia excommunicationis [illegible] quæ jura licet loquantur de censura ob percussionem Clerici, publicam, & enormem, videntur tamen ad ceteras censuras, & casus, quia eadem est ratio legalis impedimenti, & benignitatis Apostolicæ, ut omnes penitentur. Quo accedit praxis

1348 Impediti ire Romam, recensentur in [illegible] de sent. excom. in cap. [illegible] Quamvis [illegible] his verbis (nisi [illegible] morbo, senio, infirmitate, [illegible] aut inopia, periculis, vel sexus gratia, seu alio corporis impotentia, sive quolibet impedimento Canonico [illegible], quominus Romanum Pontificem possit adire, vel suo juris beneficio à labore [illegible] excusetur)

Item [illegible] in cap. [illegible] [illegible] *Item* [illegible] [illegible] *Apost.* [illegible] *Episcopo* [illegible]

Impedimenta igitur legitima sunt.

1. *Aetas* [illegible], de quo infra.
2. *Infirmitas longa*, licet non periculosa, ut podagra, &c.
3. *Paupertas*, quia gravi damno sibi, aut suis prodesse timet, si discedat
4. *Pauper* [illegible], quia [illegible] accedere [illegible] mendicando.
5. *Aliena potestas*, seu impeditio, vel sexus.
6. *Pupilli* [illegible] Sic sunt impediti [illegible] omnes, maxime Monachi.
7. *Debiles* [illegible] Sic [illegible] delicati, qui laborem [illegible] non valent
8. *Aliena* [illegible] Sic qui sui juris non est, ut servus, aut filiusfamilias, quando sine [illegible] domini, aut parentis, Papam adire non possunt.
9. *Cura* [illegible], aut [illegible] domestica, quando ex [illegible] timetur, ne [illegible] damnum patiatur Sic qui propter [illegible] tenentur [illegible] filios, uxorem, familiam Sic qui habet officium publicum, quod non impediat, quodque [illegible] non valet
10. Quodlibet aliud impedimentum legitimum prudentis judicio, quod [illegible] ut detentio in carcere, &c.

1349 Si impedimentum est perpetuum, absolventur sine onere comparendi, si temporale, cum onere comparendi, alias [illegible] in eam [illegible] excommunicationem [illegible] ex [illegible] cap. 11. de sent. excom.

Excipiunt impuberes, qui [illegible] non tenentur Papam adire, sed adulti [illegible] potest ab Episcopo absolvi de censuris [illegible] Leander, cit. q. [illegible] [illegible] *Quamvis* [illegible], de sent. excom.

1350 Cessante, elapso impedimento, tenentur se præsentare Papæ, quamprimum commode possunt, prudentis arbitrio, [illegible] circumstantias personæ, loci, temporis, [illegible] faciendo, &c. tenetur ut non [illegible] negligentia, aut fraus.

1351 Sufficit, si se præsentet per procuratorem, si Papa sic [illegible], & non velit interesse personam; quia [illegible] personam, benigne concedunt, ut impeditum non teneatur mittere procuratorem, sed ut non impeditus possit per seipsum, aut procuratorem Leander cit. q. [illegible] Excipitur casus percussionis Clerici, pro quo [illegible] de sent. excom. exigit [illegible] personam.

Præsentatio tunc fit, non ad obtinendam absolutionem, cum jam sit directe, & plene absolutus, sed ad obediendum mandatis Papæ, qui [illegible] partes, hoc est, ut partem satisfactionis, exigit Sanch. apud Leandrum cit. q. [illegible]

1352 Prudenter impeditus ire Romam, si [illegible] impeditur adire Episcopum, potest à [illegible] publicis absolvi in foro conscientiæ à Parocho, aut alio legitimo Confessario, & in horum defectu à quolibet Sacerdote, affirmant Castropalaus, & plures apud Leand. cit. q. [illegible] [illegible] est tutius, quia

ea fuit concessa Episcopis dicta facultas. Sed verè dum negant Leander cit. & Diana p. 4. tr. 7. ref. 10. quia pro his dictis impedimentis solùm ad Episcopum conveniunt recursum, non ad Parochos, & Confessarios inferiores. Excipiunt casum necessitatis, quo absolvere confessos, aut communes, de quo infrà à n. 3350. ad 3360.

3353 Impedimento adire Episcopum pro casibus ipsi reservatis, putant posse absolvi ab inferiori, affirmant Tamb. n. 2. l. 5. c. 12. §. 2. n. 37. Castropal. Amendola, & alii in foro conscientiæ, & cum iisdem onustum, quatenus non obligat strictùs Episcopum, quàm Summus Pontifex.

At rectius negat Mastrius disp. 11. n. 315. & de Lugo, quia pro id concessum Episcopis in casibus Pontificiis propter distantiam, & accessum difficilem, quod non est in ordine ad Episcopum, qui maximè facilius possunt per ministrationem in toto Diœcesi deputare, hunc Conc. Trid. casum mortis inventum excipit.

IN ARTICULO MORTIS.

3354 Si in probabili periculo mortis, Confessarius inferior, imò quilibet Sacerdos potest ab omnibus casibus, & excommunicationibus reservatis, etiam ob hæresim directè absolvere (immo à suspensione, & interdicto De Lugo de pœnit. disp. 20. n. 104. ex Decreto Trid. sess. 14. c. 7. n. 3343. relato) ex Decr. Trid. sess. 14. c. 7.

3355 Hoc tamen est discrimen inter peccatum, & censuram, ut si peccatum non habent annexam censuram, absolutum à peccato reservato in articulo mortis, si convaluerit, non tenetur se præsentare Superiori, quia omnis comparendi, quod est in illo articulo impositum, solùm est pro censuris reservatis, exceptio autem firmat regulam in contrarium. Mastrius d. 11. n. 314. & com.

Si verò sit ei annexa censura, cujusmodi sunt casus reservati Pontifici, tenetur se præsentare, elapso mortis periculo (& sub hoc onere absolvitur) et mandatum ejus ponitur, etiam ut in foro externo absolvatur, nam absolutio à censura à privato Sacerdote, quamvis fuerit directè data, ob Trid. cit. solùm tamen fuit data, & valet pro foro interno conscientiæ, ac proinde foro externo Superioris præjudicare non potest, ut dictum est n. 3315.

Quòd si elapso periculo Superiori, puta Papæ, aut Episcopo respectivè, non se præsentet cùm commodè potest, ipso jure in censuram reincidit, cap. Eos, qui de sent. excom. in 6. l. 5. tit. 11. & in Decr. S. Cong. n. 3315. relato.

3356 Quando verò quis absolvitur à reservatis virtute Bullæ Cruciatæ, Jubilæi, aut privilegiorum Regularium, in casibus, pro quibus illa se extendunt, tunc elapso periculo non tenetur pro foro conscientiæ pro censura se præsentare, atque tamen privilegia, quod supplet comparitionem, privilegium enim stat loco Superioris, & solùm requirit satisfactionem partis, si sit pars læsa, ut n. 3107.

3357 Periculum mortis est in fœmina primò partura, aut quæ est experta partum difficilem, unde hæc potest ab inferiori absolvi, statim ac dolorem sentit initio. Item in tormento, quo quemque imponi possit occidi, & in eo qui periculosum iter, aut periculosam navigationem de proximo sunt aggressuri: & quando tenentur de proximo omnino perpetuò usu rationis, aut loquela. Qui servient infectis peste, qui contrahunt morbum, qui ut plurimum solent mortem afferre. Damnatis ad mortem, & de proximo periculosam navigationem sunt habendi n. 3040. ad 3048.

IN URGENTE NECESSITATE.

3358 Urgens necessitas est, cùm quis non est impediens perpetuò, aut longo tempore, nec in articulo, seu probabili periculo mortis, est tamen in talibus circumstantiis, ut absit confessio, aut communio, & non habeat promptum Superiorem, sed Confessarium inferiorem. Talis est casus in puella, aut juvene simul cum parentibus Eucharistiam sumpturo, qui sine infamia aut periculo notabilis damni, non possunt se retrahere, & ut similibus.

3359 In urgenti igitur necessitate, potest Confessarius inferior à casibus omnibus reservatis, etiam hæresis, absolvere, directè tamen, ita ut pœnitens debeat cum reservatis non reservata adjungere, & tunc ab illis directè absolvitur, indirectè ab illis, adeòque tenetur postea se præsentare Superiori, aut habenti authoritatem pro reservatis, non solùm ad absolvendum, verùm etiam ut in foro conscientiæ absolvatur, tam à censura, quàm à casibus. Ratio est, quia casus illi fuerunt tantum indirectè absoluti, nam Confessarius inferior non habebat jurisdictionem super illis, ut à n. 3323. ad differentiam casus impedimenti, & articuli mortis, in quibus Episcopus, & respectivè Sacerdos in foro conscientiæ directè à reservatis absolvunt, quatenus Ecclesia tunc dat illis jurisdictionem, ex jurium adductis.

3360 Licèt longo hæc sit communior sententia, quam sequitur, Dian. p. 14. tr. 8. ref. 40.

probabilem putat sententiam Docastillo, nimirum in casu necessitatis posse Confessarium inferiorem directè pœnitentem à casu reservato absolvere, ita ut cessante necessitate non teneatur Superiorem adire pro peccato, ut ab eo in foro conscientiæ absolvatur, ut dictum est de articulo mortis: idque non quia Confessarius inferior possit tunc reservata absolvere, sed quia in tali necessitate casus illi reservati non sunt; idque ex rationabiliter credita voluntate Superioris, quòd nolit pro tali necessitate casus reservare; & rite, quia ex jure Trid. *sess.* 14. *c.* 7. reservatio facienda est in ædificationem, minimè in destructionem animarum; in destructionem autem esset, si in casu necessitatis, quo puellæ, v. g. instaret communio, ob infamiam, aut notabile damnum, quod aliàs timeret, ad communionem ob casum reservatum non posset accedere.

3361 At à communi sententia recedere nolo, maximè ob Decr. S. Congr. 7. Decembris 1644. infrà adducendum n. 3415.

CONDITIONES TRES

3362 Requiruntur, ut quis absolvatur, non quidem pro peccatis, sed pro censuris reservatis, in casu impedimenti legitimi, & periculi mortis, nempe promissio de comparendo, modo dicto, de stando mandatis Ecclesiæ, & de satisfaciendo parte, si quæ sit læsa. Cùm verò quis absolvitur in urgenti necessitate, requiritur promissio comparendi etiam pro ipsis peccatis reservatis, ob dicta n. 3319. n. 3331.

3363 Quæ omnia Confessarius sub mortali tenetur injungere, antequàm absolvat, quia est materia gravis per Sacros Canones requisita, ita ut si scienter omittat monere, peccet mortaliter, licèt validè absolvat, quia adhuc pœnitens ad illa tenetur.

3364 Pro censuris reservatis extra Bullam Cœnæ in foro Sacramenti, sufficit seria promissio, juramentum verò solùm exigitur pro foro externo. Idem dic de fidejussione, Tamb. *to.* 2. *pag.* 65. *n.* 16. *& pag.* 601. *n.* 5.

3365 Pro censuris verò reservatis in Bulla Cœnæ, & pro delicto dantium causam interdicto, quando in periculo mortis conceditur illis Sacramentum Pœnitentiæ, requiritur juramentum. Diana *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 23. vult non requiri sub mortali. Fidejussio verò solùm requiritur pro foro externo.

3366 A pueris non est exigendum juramentum ex n. 3349. quia non præsumuntur habere usum rationis ad dignitatem juramenti requisitum. Certè morituro, aut habenti impedimentum perpetuum, non est imponendum juramentum; quia esset frustraneum, & inutile.

3367 Per satisfactionem intelligitur restitutio pecuniæ, honoris, vel famæ, quæ parti læsæ debetur. Non venit tamen pœna pecuniaria, quæ fortè debetur fisco, Ecclesiæ, vel Notario, quia non sunt pars læsa.

3368 Quia tamen non in omnibus casibus habetur læsio partis, non in omnibus est exigenda satisfactio: hinc in multis casibus, ut in casu hæresis, exigitur sola emendatio, & propterea solùm requiritur promissio de comparendo coram Superiore, & de stando mandatis Ecclesiæ.

3369 Quando impotentia ad satisfaciendum non solùm est præsens, sed moraliter certò prævidetur semper futura, non est exigenda promissio de satisfaciendo, quia esset frustranea, bene vero, quando sit spes potentiæ.

3370 Impotentia satisfactionis contingere potest 1. Ob impotentiam ipsius rei. 2. Ob dubium, quod vertitur de qualitate satisfactionis, quodque resolvi non potest. 3. Ob obstinationem partis læsæ, quæ non est contenta satisfactione rationabili sibi oblata, aut ob quid simile. Ita Tamb. *tom.* 2. *pag.* 65. *n.* 15.

3371 In percussione Religiosi pars læsa est ipse Religiosus, Tamb. *tom.* 2. *pag.* 65. *n.* 14. Verricelli *tr.* 8. *q.* 10. Leander, contra alios, qui volunt, quòd sit Religio seu Prælatus. Ratio est, quia ipse est percussus. Tum quia alias pars læsa etiam esset Ecclesia, & Pontifex excommunicans; hinc percutiens satisfacere tenetur pro utroque foro ipsi Religioso.

DE POTESTATE REGULARIUM IN RESERVATA.

QUÆRES. I.

3372 *An Prælati Regulares possint absolvere suos subditos à casibus reservatis in Cœna Domini, etiam hæresi?*

Certum est, Prælatos Regulares posse suos subditos & Novitios absolvere ab omnibus casibus, sive ab homine, sive à jure, reservatis Papæ extra Bullam Cœnæ, ut constat ex sequentibus juribus, & privilegiis. Hoc præmisso, pro resolutione quæsiti, duæ sunt sententiæ.

3373 Prima sententia negat etiam de occultis, maximè hæresis. Bord. *tom.* 1. *res.* 3. *q.* 1. Sigismundus, Vecchius, & alii apud ipsum, Dian. *p.* 1. *tr.* 5. *res.* 6. *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 123. *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 63. *p.* 8. *tract.* 7. *res.* 50. ubi in par. 3. *tit.*

quo-

quoad alios casus ab hæresi non valeat judex, sed quoad hæresim expresse negat. Ratio est, quia Bulla Cœnæ revocat omnia privilegia, etiam titulo oneroso, & per viam contractus concessa [illegible] 1174.

3174 Cum tamen pro hæresi adducunt tria Decreta. Primum S. Congr. Episc. & Regul. 17 Nov. 1628 jussu Urb. VIII. Secundum ejusdem S. Congr. [illegible] Decemb. 1630. Tertium est Decretum S. Inquisit. Rom. sub Innoc. X. [illegible] Maj. 1651 confirmatum sub Alexand. VII. 1656 & [illegible] Panormi per Edictum DD. Inquisitorum 14 Febr. 1657.

3175 Secunda sententia affirmat, Prælatos Regulares absolvere posse suos subditos ab omnibus casibus reservatis in Bulla Cœnæ Domini, & respectivè dispensandi, exceptis quinque. Videlicet (1. Schisma, 2. Hæresis cum relapsu, 3. Falsificatio literarum Apostolicarum, 4. Delatio prohibitorum ad Infideles, & 5. Conspiratio in Romanum Pontificem.)

3176 Item excepta dispensatione super irregularitate orta, 1. Ex homicidio voluntario (supple [illegible], non casuali, sed ex proposito patrato, 2. Ex Bigamia (supple [illegible] vera, & interpretativa, nam ad [illegible] illa, in hac enim dispensare possunt, quia est irregularitas ex delicto. [illegible] etiam possunt Episcopi cum suis subditis dispensare, ex [illegible] [illegible] de Cler. [illegible], & Cap. [illegible] Clerum, vel [illegible]. Vide infra de irregularitate, 3. Ex Mutilatione pariter voluntaria, & injusta, ex proposito patrata.

3177 Hanc sententiam tuentur, Suarez de *Religione* tom. 4. tract. 9. lib. 2. cap. 10. Corrala [illegible] p. 1. [illegible] 1. [illegible] 13. [illegible] Peyr. *de priv. Regul. in Constitut.* Sixti IV. § 3. [illegible] *ad* [illegible] Sixti IV. [illegible] 35. Diana in *Theolog.* [illegible] *de* [illegible] p. 2. [illegible] 3. [illegible] 10. Tamburin. *de jur.* [illegible] *ad* 31. Amendolia [illegible] de anno 1698. ubi se retractat a sententia negativa, quam in prima editione tenebat. Nuñez [illegible] *Regul. ver. Absolutio*, quoad Fratres, utcumque [illegible] Pat. Villalob. Diana, Sousa apud Molphi in [illegible] cap. 1. [illegible] 10. Insuper Patres nostri Ordinis [illegible] Et unus pro mille Doctissimus Donatus tom. 1. p. 1. [illegible] 13. q. 17. & 1. [illegible] q. 33. & 18. Qui satis docte, & solide (ut solet) rem tractat, & resolvit [illegible] non solum ad decet, & censura de hæresi, sed etiam de relapsu in hæresim, ex Privil. Greg. XIII. 28. Martii 1580 [illegible] conceditur Generali Societatis suos subditos absolvere ab hæresi, & relapsu in hæresim.

3178 Ratio efficax est. Nemo est spoliandus jure certo per superveniens dubium; certum autem est, Prælatos Regulares habere jus absolvendi, & respectivè dispensandi suos subditos a reservatis, quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur, etiam ab hæresi: revocatio verò est dubia, unde potius constat nullam adesse, adeoque non sunt privandi jure spoliandi, sed possunt cum præmissis casibus absolvere, & respectivè dispensare.

3179 Dubitatum tamen probari non potest quam ex ipsis juribus, à quibus pendet. Et quidem pro [illegible]

Primo, est Privilegium Mare Magnum concessum à Sixto IV. [illegible] Bulla [illegible] Bullarii, & [illegible] de anno 1474. [illegible] Rodr. pag. 113. In quo privilegio fundatur assertio, quo conceditur Generalibus, Provincialibus, Custodibus [illegible], & Guardianis [illegible] & Prioribus [illegible] facultas absolvendi, & respectivè dispensandi suos subditos [illegible] in omnibus casibus, & [illegible] suspensionis aut interdicti, absque [illegible] & facultas [illegible] censuras, & [illegible] vel ab homine lata, etiam per sententiam particularem [illegible] excepto quatuor: Hæresi cum relapsu, Schismate, Falsificatione literarum Apostolicarum, & Delatione prohibitorum ad Infideles [illegible] 141.

3180 Insuper conceditur iisdem facultas dispensandi in omni irregularitate, ex quavis causa orta, etiam si celebrassent in loco Ecclesiastico interdicto supposito, aut censuris ligati Ordines suscepissent; vel cum eis celebrassent, præterquam in homicidio voluntario, bigamia, & mutilatione membrorum.

3181 Item facultas dispensandi irregularitatem ex defectu natalium, ex adulterio, sacrilegio, incestu & quovis alio illicito coitu cum facultate [illegible] hujusmodi irregulares, qui defectum natalium patientes, promovendi ad Ordines Sacros, eosque dispensandi, atque admittendi ad Religionis Officia.

3182 Nomine homicidii voluntarii venire [illegible] in quinto præcepto Decalogi prohibitum, docent [illegible] 16. [illegible] 10. & Bord. [illegible] 23. n. 14. Unde concluditur posse Prælatos in utroque foro cum suis subditis dispensare tam ad Ordines, quam ad Prælaturam, in irregularitate orta ex defectu lenitatis, seu ex homicidio justo.

3183 Item concessit eis eamdem potestatem

de-

absolvendi, & dispensandi erga Novitios sive post, sive ante ingressum, pro quibus addit.

(Ita tamen, quòd si aliqui ex hujusmodi sententiis eisdem propter debitum fuit astricti, satisfaciant, ut tenentur. Volumus autem, quòd postquam fuerint absoluti, hujusmodi volentes aggregari collegio supradicto, nisi inter Ordinem ingrediantur) etiam si super hoc induciae eis à Praelato ejusdem Ordinis concedantur (eo ipso in pristinas sententias, à quibus eos totaliter absolvi contigerit, relabantur.)

3384 Ut quia Religionem ingreditur, requiritur, ut debito satisfaciat, si debitum fuit ab ipso voluntariè contractum, & sit spes satisfaciendi; secus, si involuntarie, aut non sit spes satisfactionis. Mendo in Epit. ver. Regularem n. 35.

3385 Insuper concedit, ut ipsi Praelati possint à fratribus, quos pro tempore habuerint in Confessarios, pariter à praemissis absolvi, & dispensari.

3386 Denique praefatos quatuor casuum exceptionem his posuit verbis

(Et propterea tot, qui sunt destinandi, per saepè revocentur in dubium, &c. Declaramus haereticos relapsos, Schismaticos, & qui literas Apostolicas falsificaverint, aut ad infideles prohibita detulissent, duntaxat esse ad Sedem Apostolicam destinandos, in reliquis verò omnibus, etiam Simoniae pravitate quasitercumque irretitis, posse per illos, quibus idem conceditur, absolutionis, & dispensationis beneficium, & gratiam juxta casuum exigentiam impartiri.)

3387 In quo privilegio licet exprimatur haeresis, quia exceptio firmat regulam in contrarium, haeresis autem cum relapsu non est pura haeresis formalis, sed tunc habetur, quando quis reincidit in eamdem haeresim, quam prius in Sacro Tribunali de vehementi abjuraverat. Castrop. t. 1. tr. 4. § 5.

3388 Praeterea hoc privilegium, cùm nullam faciat distinctionem de casibus publicis & occultis, nec de foro interno conscientiae, videtur comprehendere etiam publicos, & pro utroque foro. Rodr. in comp. q. 3. art. 2. Suar. tom. 4. disp. 23. num. 14. Pelliz. in conf. 4. Julii II. n. 21. Cruz, & Diana apud ipsum. Et ligatur ex causa motiva privilegii his verbis:

(Ut dicti Ordinis Professoribus omnis vagandi tollatur occasio, & ad Sedem Apostolicam recurrendi laborandum pro posse necessitas, &c.)

Non autem tollitur pro posse necessitas recurrendi Romam, si teneretur eò recurrere pro foro externo.

3389 Absolutio verò quoad haeresim solum dari potest pro foro interno conscientiae; quia pro foro externo Inquisitoribus competit, ob privilegium à Paulo V. & Alexand. VII. illis concessum, de quo infrà numero 3410.

3390 Et quia fuit dubitatum, an dictum privilegium fuerit revocatum per Bullam Coenae, Julius II. die 27. Februarii 1510. Reverendiss. Thomae de Vio Cajetano Magistro Generali Ordinis Praedicatorum respondit per Bullam 10. quam refert Rod. in Bullario pag. 173. ut sequitur.

Julius II. &c. Thomae de Vio, &c. Exponi Nobis fecisti, quòd licet fel. rec. Sixtus Papa IV. &c. extendendo declaraverit, in quibus casibus ad Sedem Apostolicam recurrendum esset pro absolutione, & dispensatione censurarum, & irregularitatum à personis Ordinis Praedicatorum; nihilominus propter clausulas derogatorias positas in Bulla, quae singulis annis in Coena Domini publicatur, dubitari facultatem illam Ordini praedicto ademptam, &c. Et proinde supplicaris humiliter, ut in praemissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui Religiosorum quieti, quantum cum Deo possumus, libenter consulimus, volentes occasiones tollere vagandi, attendentesque, quod multa in praedicta declaratione concessa sunt, quae in Bulla praedicta continentur, eisdem S. Sedis auctoritate decernimus, quòd illi, quibus in praedicta declaratione concessa est potestas absolvendi, & dispensandi, licitè possint perpetuis temporibus absolvere, & dispensare ab omnibus, & singulis, ac si praedicta Bulla in Coena Domini non esset facta, nec fieret, praeterquam à conspiratione in Rom. Pontificem, & ab illis propter quae praedictus praedecessor noster declarando voluit ad eamdem S. Sedem esse recurrendum, &c. Non obstantibus quibuscumque Apostolicis ordinationibus, revocationibus, &c.)

3391 Ubi constat, Julium II. pro solis quinque casibus, n. 3372. relatis, velle, quòd sit ad S. Sedem recurrendum.

3392 Insuper Paulus III. 18. Octobris 1549. per Bullam 48. in Bullario tom. 1. Licet debitum, idem privilegium concessit Praeposito Generali Societatis, ut per se, vel per alios possit suos subditos ab omnibus casibus absolvere, & super irregularitatibus, & poenis dispensare, exceptis casibus à Sixto IV. exceptis, his verbis:

(Ex

(Et ne sæpè in dubium revocetur, qui sint ad Sedem prædictam destinandi, declarationem in ea parte fel. rec. Sixti Papæ IV. prædecessoris nostri in Bulla, quam Mare Magnum vocant, confirmamus.)

3393 Secundò est Privilegium B. Pii V concessum Cassinensibus 21. Julii 1571. per Bullam 159. incip. *Dum ad Congregationem Cassinensem in tom. 2. Bullarii*. Quod priv. est amplissimum, nam etiam casus publicos pro utroque foro complectitur, & nullum excipit, nisi homicidium voluntarium injustum, & mutilationem commissam post ingressum in Religionem.

3394 Quibus privilegiis gaudere per communicationem omnes alii Regulares, tam Mendicantes, quàm non Mendicantes, seu Monachales. Regulares enim ex pluribus juribus apud Rodr. *in comp. ref.* 116. communicare in omnibus privilegiis concessis, aut concedendis tam Mendicantibus, quàm non Mendicantibus. Vide infrà de Indulgentiis.

3395 Tertiò est Privilegium Greg. XIII 18 Martii 1580. quo concessit Patri Generali Societatis Jesu, ut possit per se, aut suos deputatos, suos subditos ab omnibus excessibus, etiam ab hæresi, & ejus relapsu absolvere, quo privilegio per multum tempus usa est Societas, licet tandem hanc facultatem à se abdicaverit P. Generalis, Tamb. *tom.* 2 *lib.* 7 *cap.* 11 §. 7 n. 12 abdicatio autem, aut non usus Privilegiorum uni Ordini concessorum, non præjudicat aliis Ordinibus communicantibus. Turrincius *de Privil. in Panorm. in c. Cum accessissent* n. 3441.

3396 Ecce jus certum Prælatorum Regularium in suos subditos.

3397 Quòd autem ejus revocatio nedum sit dubia, sed potius constet nullam adesse, firmiter, suadetur ex solutione oppositorum.

Et quidem Bulla Cœnæ non revocat recensita privilegia. Primò; quia ex nu. 3331. vitanda est correctio juris, quando commodè fieri potest conciliatio. Bulla autem Cœnæ non exprimit Prælatos Regulares erga subditos, sed rectè potest intelligi de absolutione, & de privilegio, quoad sæculares. Quod maximè suadetur, quia Summi Pontifices, etiam moderni, ut patet in Bulla Cœnæ Clem. X *in tom.* 6. Bullarii Const. 36. *in* §. 27. præcipiunt Ordinariis locorum, ut eam (in Ecclesiis suis, dùm in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium notitiam reducant, moneant, & declarent.)

Insuper *in* §. 28. præcipiunt, ut locorum Ordinarii, Ecclesiarum Rectores, (ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum Confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.) In quibus verbis non exprimuntur Prælati Regulares in ordine ad subditos, sed potiùs Confessarii in ordine ad sæculares.

Ac proindè hæc propositio, quòd Prælati Regulares possint *absolvere sæculares ab hæresi occulta*, fuit damnata ab Alex. VII *in* 3 *prop.* 2 *pag.* 2.

Inde opinio, quam tenebat Crosfers apud Dianam *p.* 6 *tr.* 6. *ref.* 14. quòd Regulares possint sæculares absolvere ab hæresi occulta, omninò cadit, ut marginè patebit infrà n. 3419.

3398 Secundò, quia motivum, quo Summi Pontifices ea privilegia concesserunt, fuit ad tollendas occasiones vagandi, ut eorum quies, & inde disciplina Regularis servetur, ut constat ex ipsis verbis n. 3381. Quod motivum semper viget, & à Summis Pontificibus intenditur; estque desumptum ex jure communi Canonico, c. *Cum singula de Præb. in* 6. c. *Ut periculosa, ne Clerici, vel Monachi in* 6 & c. *Cum dilectus, de sent. Excomm.* §. *si Claustrales*.

3399 Tertiò; quia omne tollit dubium Const. Julii II. *de nu.* 3390. qui declaravit, quòd non obstante publicatione Bullæ Cœnæ, quæ singulis annis fit, possent Prælati Regulares, quibus per privilegia concessum est, suos subditos in perpetuum absolvere ab omnibus casibus in ea contentis, exceptis quibusque, *ac si prædicta Bulla non esset facta, aut foret*.

3400 Non obstant Bullæ derogativæ plurium privilegiorum Regularium. Tales sunt Bull. 9. Greg. XIII *In tanta* 1. Martii 1573. Bulla 115 Clem. VIII. *Quæcumque* 7 Decemb. 1604 Bulla 100 Urb. VIII. *In Specula Militantis* 19. Junii 1630. & Bulla 7. Clem. X. *Superna* 21. Junii 1670.

3401 Pro Bulla Greg. XIII. *In tanta*. Supponendum est, quòd B. Pius V. per aliam Bullam à præmissis distinctam, quæ est 41. & incipit *Ets Mendicantium Ordines*, 16. Maii 1567 refert viginti sex gravamina ab Episcopis facta interri Regularibus, & inde plura privilegia ibi Regularibus concedit contra Episcopos, quorum aliqua sunt contra dispositionem Trid. ut est illud, quòd Regulares in propriis Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo, prædicare possint; quod est contra Trid. *sess.* 24 c. 4. Item, quòd Lectores

[illegible] Theologiæ à suis superioribus ad munus Confessarii secularium admissi, ab Episcopis non examinentur, quod est contra Trid. *sess.* 23. *de reform.* c. 15. Reformatio.

Ex quo factum est, (ut ipse Greg. XIII. in præfata Bulla narrat) quod plures orta sint altercationes, & lites inter prædictos locorum Ordinarios, & fratrum ipsorum Ordines, hac de causa revocat prædictam Bullam privilegii Pii V. & alias eorumdem, quantum ad ea, in quibus præjudicium affertur Episcopis contra Trid. dispositionem. Potestas autem Prælatorum Regularium in suos subditos quoad absolutionem, nullum præjudicium affert Episcopis, nec est contra Tridentini dispositionem, unde in vigore remanent evidenter duo privilegia S. Pii V. pro Cassinensibus de a. 1567. & pro Prædicatoribus in Bulla 152. *incip. Exponi* [illegible] 21. Julii 1571. in Bullario. Hinc in novissime [illegible] Peyr. Tamb. Donatus, & Amendola, n. 3117 [illegible].

3002 At si meum judicium velis de eo, quod in veritate sentio, dico mentem Gregorii XIII. non solum fuisse tollere dissensiones inter Episcopos, & Regulares, verum etiam tot privilegiorum diversitatem. Si enim Pius V. concessit privilegia à suis prædecessoribus destructa, unde alia privilegia, quæ ipse Pius concessit, Gregorius XIII. non revocavit, sed reduxit ad eam regulam, & normam, quam alii prædecessores statuerunt. Constat ex verbis ipsius Bullæ Greg. XIII. § 4.

3003 (Non hac tamen varietate [illegible], & præsentibus, & futuris discriminibus occurrere volentes, hac [illegible], & ordinamus, de prædictis, & aliis omnibus Literis, & Constitutionibus, quæ ab eodem prædecessore) supple [illegible] Pio V. (eisdem de rebus, pro quorumcumque Regularium etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregationibus, quovismodo [illegible] emanarunt, ac omnibus, & quibuscumque in eis contentis, eam deinceps dispositionem, atque decisionem pro [illegible] [illegible] futuram esse, quæ sive ex jure veteri, sive ex sacri dicti Concilii decretis, sive alia [illegible] ante dictarum literarum, & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem, & decisionem, [illegible], & integrum statum, ac terminum illa omnia reducimus.)

3004 Ex quo [illegible] concluditur, [illegible], imo confirmatam remanere dispositionem Sixti IV. cum Declaratione Julii II. & Confirmatione Pauli III. ante S. Pium V. editam, in qua quinque casus anno 1571 exceptiuntur, & alia tres quoad irregularitatem dispensationem [illegible] anno 1576.

3005 Bulla Clem. VIII. *Quecumque*, non facit ad rem, sed solum dat formam, qua Ordines Regulares debeant erigere Confraternitates seculares, & quomodo illis communicentur Indulgentiæ, ac [illegible]. Et devenendo ad electionem Confessariorum, in § 9. præscribit, ut Confessarii ipsorum Confratrum secularium debeant esse approbati, tam à suis superioribus, quàm à locorum Ordinariis, Nec non possint absolvere à casibus Bullæ Cœnæ, & à reservatis Episcopis respective. Peyr. in Const. 6. Pii V. [illegible]

3006 Bulla Urb. VIII. *in [illegible]*, solum declarat, Privilegium Bullæ Cruciatæ, quoad electionem Confessarii, quo gaudent Laici, & Clerici seculares, ut ab eo absolvantur ab omnibus casibus reservatis, etiam Papæ, etiam in Cœna Domini (hæresi excepta) in foro tantùm conscientiæ, non in foro externo, hoc aliquando privilegium non suffragari Regularibus, & Monialibus, sed non: *Quoniam ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu Confessionem administrandam, ordinaria [illegible] suorum Prælatorum, & Sedis Apostolicæ quoad sibi reservata subjecti sint*, perpetuò declaramus. Vide à n. 1905.

Ubi, (ut vides) Regularibus, & Monialibus non [illegible] absoluté absolutio à reservatis suis superioribus, & Papæ, sed in virtute privilegii Cruciatæ, nam eo absolveban tur à reservatis suis superioribus & Papæ independenter ab illorum voluntate, quod (ut ipsa Bulla exprimit) cedit in *[illegible] & [illegible]*.

Unde illa nullo pacto læditur, sed potius firmatur, & fovetur ordinaria Regularium Prælatorum potestas, quæ est illis à Summis Pontificibus, maximè à Sixto IV. Julio II. & Paulo III. concessa.

3007 Bulla Clem. X. *Superna*, nullo pacto loquitur de casibus Cœnæ, nec de superioribus Regularibus in subditos, *ut patet* à n. 3192.

Idem loquor de Bulla Greg. XV. 5. Febr. 1622. *[illegible]*, & de Decreto S. Congr. [illegible], ubi plura derogantur privilegia, ut in Bullario.

3008 Constat igitur pro certo Bullas derogativas privilegiorum non inferre assertionem secundæ sententiæ. n. 3000.

3009 Adde Pium IV. per Bullam 90. *In Principis Apostolorum*, 17. Febr. 1564. terminato jam Concilio Trid. revocasse omnia Regularium Privilegia in his solum, quæ Decretis Concilii Tridentini adversantur. Et ipsum Concilium Trident. *sess.* 25. c. 20. confirmans

vel

ult quoad reliqua omnia Regularium privilegia his verbis

(In cæteris omnibus præfatorum Ordinum privilegia, & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & jura concernunt, firma sint, & illæsa.)

3010 Insuper plures Summi Pontifices post Tridentinum confirmavere Regularium privilegia, quatenus Tridentino non adversantur. In primis Greg. XIII. apud Bullarium Rodr. pag. 411. per Bullam *In tanta* 21. Martii 1575. confirmavit omnia privilegia Fratrum Minorum de Observ. Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis de Pœnitentia. Ita pariter Clemens VIII. cit. n. 3439. Et demum Paulus V. per Bullam *Romani Pontif.* dat. 1. Decemb. 1606. apud Lantusc. in Theatro *Romani Pontif.* omnibus, in quibus Sacri Concilii Tridenti. Decretis, ac *Constitutionibus, & litteris Apostolicis*, ac Decreto Clementis VIII. non adversantur.

3011 Præmissa autem privilegia, à Sixto IV. Julio II. & Paulo III. concessa, recensitis Decretis, & Constitutionibus non adversari constabit ea pervolventi. Imò esse conformia Sacris Canonibus supra n. 3398. relatis, ne Religiosi vagentur.

3012 Catalogum privilegiorum Regularibus à Concilio Trid. revocatorum affert Portellus ver. Trid. Conc. & Hieron. Rodr. ref. 110. n. 19. Et ibi reperies privilegia prædicta non esse revocata, imò Concilium ea innovasse pro Prælatis Regularibus quoad proprios subditos quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ. Leander cum multis de Sacram. Pœnit. tr. 5. disp. 12. q. 41.

3013 Tandem non obstant Decreta in contrarium adducta, n. 3379.

Et quidem Decretum Sac. Congr. Episc. & Regul. die 17. Novemb. 1628. approbatum Urb. VIII. quod terminis refert Diana part. 8. tr. 7. res. 30. & Donatus tom. 1. par. 3. tr. 13. q. 17. non deciaruit extincta esse privilegia, si quæ Regulares habebant, absolvendi à casibus Ordinario loci reservatis, & à casibus in Bulla Cœnæ contentis, adeòque *Regulares nec intra, nec extra Italiam posse quempiam absolvere ab iisdem casibus in Bulla Cœnæ contentis, aut Ordinario loci reservatis*.

3014 Decretum est, ut sequitur.

(Sacra Congregatio S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, censuit, per confirmationes privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sac. Conc. Trid. obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, ac deinde etiam ejusdem Congregationis decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Ordinario loci reservatis. Quemadmodum nec indulta absolvendi à casibus contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit, tempore sublata per annuam ejus Bullæ publicationem, vires, aut robur acquisivisse ex subsequentibus privilegiorum confirmationibus. Et proinde Regulares cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, etiam necessario exprimendi, nec intra, nec extra Italiam vi eorum privilegiorum, aut confirmationum eorumdem, quæ vel hactenus obtinuerunt, vel deinceps fortè obtinebunt, posse quempiam absolvere ab iisdem casibus, in Bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reservatis. Ac si secus egerint, absolutiones nullas, atque irritas fuisse, ac fore. Ab aliis vero casibus, & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, si quidem Regulares habent à Sede Apostolica absolvendi facultatem, illam extra Italiam omnino suspensam esse iisdem Sacræ Congregationis decretis, hac de re editis jussu sanct. memor. Clem. VIII.

Quam Sac. Congregat. sententiam Sanctitas sua ad se relatam approbavit, mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari. Romæ 17. Novembris 1628. F. A. Cardinalis S. Honuphrii Loco ✠ Sigilli. P. Paganus Secretarius.

3015 Quod Decretum non est novum, sed confirmativum aliorum similium jussu Clem. VIII. & Pauli V. quæ referuntur in Decreto responsali ejusdem Sac. Congr. de die 7. Decembris 1644. ad Cardinalem Mazarinum, quod referunt Donatus *num.* 1. & Peyr. *cit.* tenoris sequentis.

(Emin. Sig. Questa Sacra Congregatione hà più volte dichiarato con ordini espressi di Clem. VIII. di Gen. e Novemb. 1601. di Paolo V. di Gen. 1617. e di Urbano VIII. di Nov. 1628. Che tutte le facoltà d'assolvere da casi reservati, ò reservandi dagli Ordinarii, ò vero compresi, ò da comprendersi nella Bolla in Cœna Domini, implicite, vel explicite, & altri reservati solamente alla Santa Sede nel medesimo decreto di Novemb. 1601. concesse à Secolari, ò Regolari, &c. sono state annullate, & estinte, così dal Sac. Conc. di Trento, come dalle sudette Constitutioni, &c. Onde venendo rappresentato alla Santità di nostro Signore da Vostra Eminenza, &c. che in cotesta Città, e sua Diocesi, alcuni Confessori Secolari, e Regolari, senza giustificare con quali facoltà, assolvono di fatto dalle censure, e casi sudetti, &c. Questi Eminentissimi miei Signori di commissione espres-

pressi di far [illegible] che [illegible] di scriverle, che [illegible] faccia intendere à tutti i Confessori di costì, sono qualsivoglia privilegiati, & esenti, che [illegible] si conformino con i suddetti decreti, e non ardiscano di contravenire sotto qualsivoglia pretesto ò caso, eccetto [illegible] necessità, fuorche in articulo mortis, con [illegible], si [illegible].

3016 Ubi (ut vides) in præmissis omnibus decretis nulla fit mentio de Superioribus Regularibus in ordine ad proprios subditos, sed solum de ipsis Confessariis regularibus, ideoque intelligi debent in ordine ad sæculares, minime in ordine ad Regulares, & ita sentiunt Donatus, & Pyr [illegible], & quam plures apud ipsum. Ut enim inquit Donatus: *Odia sunt restringenda, & in odiosis non comprehenduntur Regulares, nisi in specie exprimantur*.

3017 Imò ita fuisse declaratum à S. C. Regsubsto verbo cum SS. [illegible] VIII. refert Pyr. [illegible] Peregrino, & [illegible].

3018 Et quidem [illegible] colligitur ex ipsis decretis [illegible] nam [illegible] & [illegible] loquuntur de reservatis Ordinario, & de reservatis Papæ in Bulla Cœnæ, quod non haberet locum quoad primam partem, si loquerentur de Superioribus Regularibus in ordine ad suos subditos, nam isti non subjacent casibus reservatis Ordinariis locorum. Tum quia [illegible], quibus prohibent absolutionem à reservatis Ordinario, prohibent absolutionem à reservatis Cœnæ, unde solum loquuntur de ipsis Confessariis in ordine ad sæculares.

3019 Decretum SS. Inquisit. sub Innoc. X. [illegible] Maii [illegible] non est ad rem; quia solùm loquitur quoad sæculares, & in virtute Jubilæi, ut constat ex ipso edicto Inquisit. Siciliæ, quod fuit [illegible] Panormi die 15. Febr. [illegible] in quo Decreto nulla fit mentio de Prælatis Regularibus quoad suos subditos, & de Privilegiorum virtute.

3020 Nec obstat Privilegium concessum Inquisitoribus à Paulo V. [illegible] Sept. [illegible] per Bullam, *Romanus Pontifex*, & ab Alexand. VII. [illegible] Julii [illegible] per Bullam, *[illegible]*, relatum in tom. [illegible] n. 148. Quia per illud solum expresse revocatur privilegium Provincialium juridice procedendi contra suos subditos in causis hæresis, & suspicionis hæresis, processus formando, testes examinando, & reos castigando, quod habebant à Leone X. per Bullam [illegible] 19. Octobr. 1516. in Bullario [illegible] à Paulo III. per Bullam *Romanus Pontifex* [illegible] Aprilis [illegible] & à Pio IV. per Bullam *[illegible]* [illegible] Aprilis [illegible] [illegible], & nulla fit mentio de potestate absolvendi in foro interno conscientiæ, quæ quidem est omninò distincta à potestate juridice procedendi, quæ ubique [illegible] competit Inquisitoribus.

3021 Hæc sunt Decreta omnia, quæ in oppositum possunt adduci. Si quod aliud referatur, vel non apparet, vel non est promulgatum, vel non constat authentice.

3022 Deinde non obstat Stylus Curiæ, seu S. Pœnitentiariæ, si quis sit, absolvendi Religiosos, & respective cum eis dispensandi super aliquo ex præmissis casibus, Donatus tom. I. part. [illegible] tr. [illegible] q. [illegible] n. [illegible] quia id vel fuit ad majorem cautelam, ut ait Donatus, vel quia recurrens potestatem sui Prælati ignorabat. Tum quia stylus Curiæ consistit in hoc, quod si aliqui Regulares ad illam recurrant, absolvat, & dispenset, at inde non sequitur, quod non sit in Prælatis Regularibus potestas ad hujusmodi absolutiones, & dispensationes, sicut nec id sequeretur, si quis Regularis ad Episcopum recurreret, & Episcopus absolveret, ac dispensaret, unusquisque enim utitur jure suo. Lege Pontificum [illegible] docentem.

3023 Non erit autem abs re hic referre, quæ habet Melphi *de Pœnit. cap.* 16. q. [illegible] in tomo [illegible] Romæ [illegible].

(Majorem, & ampliorem facultatem dispensandi, & absolvendi, habent Prælati Regulares, quàm sæculares, (supple tu, erga suos subditos) & ita mihi semel consulenti Dominum Coccinum, Rotæ Decanum, & Sacræ Pœnitentiariæ Regentem, pro quibusdam casibus, qui è partibus mihi commissi fuerant, respondit ipse Prælatus. Miror, quod vos ad Sacram Pœnitentiariam confugiatis, cum in vestris Privilegiis majorem Pœnitentiariæ facultatem habeatis, sicut de facto est.)

3024 Ex quibus (aiunt sectatores secundæ sententiæ) evidenter concluditur, recensitam per Prælatorum Regularium in suos subditos esse certam, revocationem verò nedum esse dubiam, sed potius clare constare nullam adesse, ac proinde assertionem secundæ sententiæ remanere moraliter certam.

PLURA DE PRÆLATIS REGULARIBUS QUOAD SUBDITOS IN RESERVATA.

3025 IDem dicunt relati Doctores de Potestate Regularium in ordine ad Moniales sibi subjectas, etiam diversæ Regulæ, & tam secundi, quam tertii Ordinis, collegialiter, & sub professione trium votorum substantialium viventes: ex Privil. Sixti IV. Bulla

29. *Sacri Prædicatorum*, *& Minorum Fratrum Ordines* 26. Julii 1673. ubi eis concedit communicationem omnium privilegiorum, quatenus eorum statui non contradicunt. Iisdem privilegiis fruuntur Tertiarii, & Oblati cum ipsis fratribus claustraliter viventes, ex Const. 30. *Dum intra*, edita in Conc. Lateran. *sess.* 11. à Leone X. 1. Martii 1518. §. 31. v. n. 3581.

3426 Item iisdem fruuntur Tertiariæ non claustraliter, sed in domibus suis viventes, etiam si sint viduæ, quæ tamen Tertiariorum Regulam servant, & faciunt solùm votum castitatis ex Ordinarii licentia. Non est autem necesse, quod emittant alia duo vota; id quod ex Conc. Lateran. [illegible] Unde sunt vere sæculares. Harum tamen Confessarii esse debent ab Ordinario loci approbati, ex Decreto S. Congreg. 10. Decemb. 1516. & 30. Janu. 1620. apud Lantuscam, v. *Tertiariæ*, & Peyr. in Const. 4. Sixti IV. §. 7.

3427 Moniales S. P. Dominici communicate cum privilegiis aliorum Ordinum (exceptis odiosis, & eorum statui repugnantibus) etiam si Fratrum Ordinis Minorum, aut Ordinariorum locorum regimini earum Monasterium sit commissum, docet Donatus *tom.* 3. *tr.* 14. *q.* 18. *&* 19. Idem dic de Clarissis.

3428 Prælat. Regulares potestatem à prædictis casibus absolvendi, & super eis respective dispensandi, possunt aliter generaliter delegare, quia est potestas ordinaria.

3429 Jurisdictio enim delegata est, quæ competit ex particulari superioris commissione, quæque sequitur personam, & hæc expirat morte concedentis, nisi causa sit incœpta, aut sit data à Summo Pontifice vel Principe Supremo ad universitatem causarum. Ordinaria verò est, quæ competit ex lege generali, & perpetua, quæque sequitur officium, non personam, quam est prælata jurisdictio Prælati Regularis, & hæc non expirat morte concedentis.

3430 In Confessariis, ut à prædictis reservatis absolvant, non sufficit simplex approbatio in Confessario, sed requiritur ulterius generalis, aut specialis deputatio ad illos, ut liquet ex privilegiis.

3431 Prælati Regulares suos subditos absolvere possunt, ac dispensare, & pariter ab iisdem absolvi, & dispensari non solùm in loco suæ jurisdictionis, sed etiam extra, Melph. in Const. *cap.* 7. *sect.* 1.

3432 Quantum ad Guardianos, affirmant posse à reservatis Papæ absolvere, & absolvi. Port. *verb.* *Prælatus*, & Rodriquez *in comp. resol.* 3.

Dico verò non posse, Melphi *cap.* 7. *sect.* 1. per tot. quia quamvis posset, quantum est ex vi privilegii, quatenus eos comprehendit *ex num.* 3379. non possunt tamen ex jure particulari nostræ Religionis, quæ in Capitulo Generali tale privilegium quoad Guardianos non acceptavit: fundata in Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *ubi ad Christi aut populi disciplinam pertinere visum est ut graviora crimina non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur*. Idem ibi est concessum Episcopis in sua Diœcesi, & inde authoritatem quasi Episcopalem habentibus, cujusmodi sunt Provinciales, minimè Guardiani, ita decernitur *sect.* 1. 7. §. 2. per tria Capitula Generalia habetur.

(Decernimus, & sancimus, ut in illis casibus, quos per statuta Generalia, aut per Constitutiones Apostolicas reservatos esse, aut reservari contigerit, nemo absolvere quemquam præsumat sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, nisi à Generali, vel Provinciali Prælato absolvendi facultatem acceperit.)

3433 Hinc in nostra Religione Guardiani, licet sint ipso jure Confessarii, facultatem super reservatis Papæ, aut Provinciali non habent, nisi ab ipso Provinciali obtineant. In cæteris vero Religionibus consulat unusquisque propria statuta: v. n. 3303.

3434 Illud certum est, Guardianum non posse approbare Confessarios pro aliis, sed id solùm ad Generales, Provinciales, aut Custodes custodias habentes spectare, *vide num.* 3379.

3435 In Ordine nostro reservatur Provincialibus gravis percussio. At in nostris statutis conceditur, ut posse ab ea, etiam in foro externo, absolvere (si non sit atrox, aut facta in Prælatum) Guardianum, vel eo absente per diem naturalem Vicarium, si Minister præsumat ultra triduum habere non potuit.

Potestatem ad dispensandum quoad alia, quæ ad Sacram. Pœnit. non spectant, vide in comp. Rour. *res.* 14. & Melphi *in commem.* *cap.* 2. *sect.* 14. §. 1. qui hinc agit de pœnis contra male promotos ad Ordines.

MONIALES

3436 NOn exemptas subdi casibus reservatis ab Episcopo, non est dubium, quatenus [illegible].

Exemptæ vero tenentur casibus reservatis proprio Prælato Regulari. Unde Ordinarius pro his non potest alios reservare casus, nisi illos, qui ad clausuram spectant, quia moniales exemptæ, solùm quoad clausuram sunt Ordinario subjectæ. Idem dic de postulo.

lis, quæ intra Monasteria exempta cum educandis morantur, & habitant, quia ratione loci sunt liberæ ab Ordinarii jurisdictione: n. n. 1010. & 3397. Donatus in 3. tr. 5. q. 33. n. 2. & facta ab Ordinario reservatione alicujus casus ad clausuram spectantis, certum est non posse Prælatum Regularem ab illo suum subditum absolvere.

Denique dispositio, & restrictio facta à Clemen. VIII. super casuum reservatione, relata n. 3303 solùm locum habet pro Monialibus Prælatis Regularibus subjectis, minimè pro subjectis Ordinario; quia Prælatis regularibus est directa. Pelliz. c. 10. à n. 45.

NOVITIOS

3437 NOn comprehendi (ait Sieri de Sacramento Pœnit. n. 779.) à reservationibus Religionis, quia in odiosa non sunt subditi, sic communis contra Peregrinum & Layman, lib. 4. tr. 5. c. 4. & quamvis ex quodam vivæ vocis oraculo Pauli V. 5. Augusti 1609. concessum fuerit superioribus Regularibus, ut possint reservare peccata etiam Noviciorum, hoc tamen privilegium non viget, quia ab Urbano VIII. revocata fuere omnia oracula vivæ vocis.

QUÆRES I.

3438 *An Prælati regulares possint suos subditos absolvere ab excommunicatione contra abortum procurantes à Sixto V. inflicta, insuper ab excommunicatione, & suspensione contra furtivè promotos ad Ordines, ab eodem Sixto fulminatis?*

VIdetur, quòd non, quia Sixtus V. eas reservavit Romano Pontifici, expressè comprehendendo in reservatione etiam superiores Regulares in ordine ad subditos.

Respondeo posse. Rodr. in comp. ref. 3. n. 7. Port. v. Prælatus n. 29. Pro quo si es curiosus, scias, quòd Sixtus per Bullam 77. Effrænatam, 29. Octob. 1588. tulit excommunicationem latæ sententiæ contra procurantes abortum fœtus, sive animati, sive inanimati, effectu secuto & contra cooperantes ad illum consilio, favore, potione, aut alio modo, quam censuram reservavit soli Romano Pontifici, comprehendendo etiam superiores Regulares in ordine ad suos subditos. Greg. verò XIV. per Bullam 8. Sedes Apostolica, 31. Martii 1591 moderavit rigorem Bullæ Sixti, & proinde sublata censuram contra procurantes abortum fœtus inanimis, & eam reliquit contra procurantes abortum fœtus animati; concessit tamen Episcopis, ut possint in foro conscientiæ ab hujusmodi peccato & censura absolvere per Confessarios sive Seculares, sive Regulares ad id deputatos; at id non concessit Superioribus regularibus, unde quoad hoc non fuit revalidatum privilegium à Sixto V. extinctum.

3439 Postea verò recensita privilegia fuerunt innovata, & in pristinum restituta à Clemen. VIII. qui per Bullam 52. Rationi Pastoralis Officii, 20. Decemb. 1669.

Ex certa scientia confirmavit, & in pristinum statum restituit omnia privilegia trium Ordinum S. Francisci utriusque sexus, tam propria, quàm per communicationem inter se, & cum aliis Ordinibus mendicantibus, & non mendicantibus, per suos prædecessores Pontifices eis concessa, *in iis omnibus, in quibus decretis* Concilii Tridentini non adversantur. Confirmatio autem ex certa scientia (ait Rodr. in comp. ref. 3. n. 8.) revalidat invalidum, & revocatum, habetque vim innovationis, c. 1. de translat. e quoties, de pallio. Ex quo concludit Rodr. cit. Superiores Regulares posse hodie suos subditos utriusque sexus de hoc peccato & censura absolvere etiam in foro externo. Bord. tom. 3. ref. 13. n. 19.

3440 Super irregularitate ex aborto fœtus animati dispensare non possunt; quia est ex homicidio voluntario injusto, adeòque est excepta à Sixto IV. ut in n. 3380.

3441 Bor. autem cit. n. 14. Rodr. in comp. ref. 52. n. 24. Port. & Pelliz. tr. 9. c. 3. tenent posse Prælatos Regulares cum suis subditis pro utroque foro dispensare etiam in tribus irregularitatibus à Sixto IV. exceptis, videlicet homicidii voluntarii injusti, bigamiæ, & mutilationis membrorum: idque in virtute Privilegii Pauli III. per Bullam 12. Exponi nobis, 18. Martii 1545. apud Bullarium Rodr. pag. 376. Generali, Abbatibus, Prioribus, & Præsidentibus Ordinis S. Benedicti Vallisoleti concessi, & per communicationem cæteris Prælatis Regularibus, Generali, Provincialibus, & Guardianis, concessio, ut sequitur.

(Nos igitur, qui singulorum salutem paterno zelamus affectu, hujusmodi supplicationibus inclinati, vobis quòd stante immemorabili consuetudine hujusmodi, etiam de cætero perpetuis futuris temporibus singulis annis prima die Lunæ Quadragesimæ hujusmodi omnes, & singulas utriusque sexus personas Ordinis, & Congregationis prædictorum Religiosas, ac eidem Ordini, & Congregationi oblatas, seu donatas, nec non Eremitas sub cura vestra existentes intra septa vestrorum, seu ipsorum pro tempore absolvendorum Monasteriorum, seu aliorum

Re-

Regularium locorum, ab omnibus, & singulis eorum peccatis, sententiis, censuris, & pœnis per eos pro tempore quomodolibet incursis, etiam in casibus dictæ Sedi quomodolibet reservatis, excepto contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi solet, absolvere, & cum eis super quibusvis irregularitatibus per eos pro tempore ex quavis occasione, vel causa contractis dispensare, prout hactenus, ut præfertur, consuevistis, dicta auctoritate valeatis, plenam, & liberam eadem authoritate tenore præsentium concedimus facultatem.)

Quod privilegium nullam irregularitatem excipit, nec ei apponitur (ut Pellizar. ait) exceptio facta à Sixto: quia usus privilegii hujus est pro toto anno. Paulo vero est limitatum ad unam solam diem anni, & ideò est concessum amplius, eo fine, *ut majori cum animi tranquillitate, & devotione Missam celebrare possint*. Hanc sententiam probabilem, & tutam in praxi vocat Diana *part. 10. tr. 1. res. 63.*

1062 Insuper Sixtus V. per Bullam 91. *Sanctum* 5. Januar. 1588 tulit censuram suspensionis contra male promotos ad Ordines, & in promoventes contra Decreta Conc. Tridentini per saltum, sine titulo, furtive, ante ætatem, &c. & ultra suspensionem tulit excommunicationem contra simoniacè promotos, & promoventes ad Ordines etiam minores, aut ad tonsuram, quas censuras partim reservavit Romano Pontifici, comprehendendo etiam superiores Regulares in ordine ad subditos.

1063 Quem rigorem moderavit Clemens VIII. per Bullam 42. *Romanum Pontificem* 28. Febr. 1595. quoniam Bullam Sixti, & ejus pœnas reducit ad terminos Sacrorum Canonum, ad Decr. Trid. & ad Const. 3. Pii II. *Cum ex Sacrorum Ordinum*, 17. Novemb. 1461. qua statuitur, ut qui extra tempora, aut ante legitimam ætatem, vel absque dimissoriis, *ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoveri, à suorum Ordinum executione ipso jure sint suspensi, & si, hujusmodi suspensione durante, in eis Ordinibus ministrare præsumpserint*, eo ipso irregularitatem incurrant, & nulli reservat. Decreta Trid. de hac materia sunt *sess.* 7. *de ref. cap.* 10. *sess.* 21. *de ref. cap.* 1. *&* 2. *sess.* 23. *de reform. à cap.* 5. *ad* 17. ubi variæ suspensiones, quæ reservantur.

1064 Licet autem Clemens VIII. censuras, & pœnas, quoad alios defectus sic moderaverit, suspensionem, & excommunicationem contra simoniacè ordinantes, & ordinatos à Sixto inflictas voluit in suo robore permanere.

1065 Quia tamen idem Clemens VIII. postea anno 1597 privilegia revocavit, ut jam dictum est in n. 1010 [illegible], sequitur, ut Prælati Regulares possint hodie suos subditos à dicta censura absolvere, quæ de abortu dictum est, & multo magis à si[illegible] commissa in collationis officii, seu beneficii. Rodr. cit. & Port. cit. *Prælatos pro[illegible] ad absolvendum.*

QUÆRIS II.

1066 *An Religiosi possint confiteri, & à reservatis absolvi extra Ordinem?*

Resp. posse. 1. In articulo, seu periculo probabili mortis. 2. In casu necessitatis, puta si reperirentur in terra infidelium, aut urgeret necessitas celebrandi, & Confessarius proprius non adesset.

1067 Juniores autem confiteri possunt Sacerdoti extra Ordinem de licentia sui Superioris, quam licentiam in nostra Religione dare potest Guardianus ex concessione Capituli Generalis in *Stat. cap.* 7. § 1. n. 5. ubi generaliter dicitur: *Sibi eligendi Confessarium generalem licentiam à Superioribus sumentes.* Nomine autem Superioris, & Prælati venire Guardianum, certum est ex iisdem *Stat. n.* 1. & ita servatur in praxi, docet Melphi *in Stat. cap.* 7. *Stat.* 1. *n.* 4. qui tamen ponderat grave fore, si Religiosus, ubi Provincialis non est, licentiam hanc à Provinciali petere teneretur.

1068 Hæc licentia sufficit si sit generalis, aut tacita, seu præsumpta, imò implicitè continetur in ipsa licentia eundi ad [illegible]. Melphi cit.

1069 Religiosus autem extra Ordinem non potest eligere Sacerdotem simplicem, nisi ad id habeat specialem licentiam sui Superioris, qui quidem potest pro suis subditis sacerdotem simplicem extraneum approbare. Vel nisi deficiat extraneus approbatus, quia tunc potest eligere simplicem ex præsumpta licentia sui Superioris. Extra hos casus, Sacerdos extraneus, si sit sæcularis, debet esse approbatus ab Ordinario loci; si Regularis, sufficit, si sit approbatus à proprio Prælato Religionis, quia Trid. in Decr. requirente approbationem Episcopi, non includit Religiosos, ut advertit Lamb. com. 4. *pag.* 33. n. 19. & Port. *ver. Confessar.* n. 14.

1070 Nec potest ab extraneo absolvi à reservatis, nisi habeat expressam licentiam à suo Provinciali pro illis; vel nisi habeat ab eo authoritatem passivam, ut absolvatur ab illis. In casu autem necessitatis pro reservatis discurre juxta regulas generales de num. 1016. ad 1171.

1071 Hinc Port. cit. infert, quòd si duo Fra-

tres Sacerdotes simplices inveniat, non possint ad invicem confiteri, nisi, expectando id habeant licentiam sui superioris, quam licentiam fatetur eis ex epikeja dare posse Guardianum, si discedant a Conventu, ubi non est Provincialis.

3011 Pert. cit. n. 13. refert Priv. Martini V. Pastorum S. Matrem. *ut confitentes extra Conventum possint eligere Confessarium Saecularem, vel Regularem, qui eos absolvat in concessis casibus, à quibus ipsi eos possunt absolvere in Monasterio.* Non conceditur tamen absolutio à reservatis Praelatis Ordinis.

3012 In nostra Religione Confessio Religiosi Reformati facta cum Confessario Observante, aut è converso, est valida, si Confessarius sit à Generali approbatus, quia Observantes, & Reformati formant unum corpus sub uno capite: unde diversae constituunt Provinciae ejusdem Religionis.

3013 Invalida est, si Confessarius sit approbatus à suo solo Provinciali, (nisi Religiosi Poenitens sit hospes, aut itinerans) quia Religiosi unius Provincialis non sunt subditi alterius Provincialis, & quia jurisdictio non extenditur ad non subditos, facultas delegata quam habet Confessarius ab uno Provinciali non extenditur ad subditos alterius.

Eadem ratione Confessarios unius Provinciae, si ad aliam accedat, non potest ibi confessiones excipere sed alium Provincialis approbatione indiget.

3014 Validum autem est, si Provincialis Reformatos pro suis Confessarium Observantes approbet, & è converso, Provincialis enim potest (spectato jure communi) Sacerdoti externo, tam Regulari, quam Saeculari, concedere, ut suis Religiosis Confessiones excipiat, quia respectu suorum subditorum habet jurisdictionem quasi Episcopalem, Sierr. de Sacr. Poen. n. 771 & Melch. in Comp. cap. 7 Barbos. 1 quaest. 10 in fine talis.

3015 (Excipio casum fortuitum, cum fundi affert, si quis ex familia S. Francisci, vel S. Petri in Monte aureo, ob negotia ad Aracoelitanum Conventum accedere, & ibi confiteri vellet, vel quid simile, tunc à converso, valide confiteri. Hoc enim in praxi videtur fieri ex utraque parte. Lege Candidum 3 part. disq. 14 art. 17 sub. 1 qui docet, posse ex privilegio Religiosos alterius Provinciae confiteri, & absolvi à reservatis, si Confessarii tales facultatem habeant.)

DE POTESTATE CONFESSARIORUM REGULARIUM QUOAD SAECULARES, ET EXTEROS.

3017 Certum est ex jure communi, cui accedit consuetudo, non dari casus reservatos Episcopis, sed illos solos eis reservari, quos ipsi in propriis respectivè dioecesibus sibi reservant. Vidal pag. 72. cum Com. Hier. praeeditio.

3018 Dico eos absolvere posse in foro interno conscientiae ab omnibus casibus, & censuris reservatis Papae, exceptis contentis in Bulla Coenae, & extra Italiam, etiam Urbanum excepto alios sex, de quibus infrà n. 3073. insuper exceptis casibus reservatis Episcopo in suis respectivis dioecesibus, Pere. tom. 1. de subdito, ex appendice q. 4. cap. 10. pag. 174. item in com. Pers. in rem. 8. 9 Julii II & in coeleste à Pio V. Donatum tom. 1 part. 1. tr. 4. q. 33 Rodr. in Comp. res. 3 de n. 38 Pere. cur. Confess. n. 12 Vidal. pag. 40. Joan. la Cruz de Poenit. l. 2. c. 9 dub. 1 & Com. q. n. 1490.

3019 Constat ex privilegio Societatis, in quo quidem communicant omnes Regulares, concesso à Paulo III. per Bullam *Cum inter cunctas*, 3 Junii 1545 apud Bullar. Rodr. pag. 300 his verbis:

(Nec non aliis ex Vobis, qui praebuerit fuerint quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium ad vos undecumque accedentium Confessiones audiendi, & Confessionibus diligenter auditis, ipsos, & eorum singulos ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcumque enormibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicae reservatis, & à quibusvis excommunicationis sententiis, censuris, & poenis Ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla, quae in die Coenae Domini legi solita est legi) absolvendi, & pro eis commissis poenitentiam salutarem injungendi: nec non vota quaecumque per eos pro tempore emissa (ultramarinis visitationis liminum B. Apostolorum Petri, & Pauli Apostolorum de Urbe, ac S. Jacobi in Compostella, nec non Religionis, & Castitatis votis duntaxat exceptis) in alia pietatis opera commutandi &c. plenam, & liberam facultatem, authoritate Apostolica beneplacitum concedimus.

Non obstantibus quibusvis constitutionibus &c., & literis Apostolicis etiam per Sixtum IV in Capitulo *Et si Dominici*, & alios Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac Nos, & sedem praedictam, etiam constitutionibus editis, &c quibus, &c. expresse derogamus) v. n. 3107.

Pro-

3460 Præmissæ particulæ [illegible] [illegible] *confessandos* intelligendæ sunt secundùm pœnis dispositionem, videlicet ut absolutio à peccatis fiat in Sacramentali Confessione, à censuris verò fieri possit extra illam. Rodr. modò citandus.

3461 Et quia in præmisso Privilegio nulla fit limitatio, Rodr. *in Comp. resol. 3. n. 14.* concludit, posse Regulares absolvere Sæculares & cæteros utriusque sexus ab omnibus casibus etiam Papæ reservatis, occultis, aut publicis, nec non à quibusvis censuris, tam à jure, quàm ab homine, etiam specialiter, & nominatim latis, dummodo parti satisfactio fiat, aut detur sufficiens cautio de satisfaciendo; *ut à n. 3160.* & pro utroque foro: quod firmat ex quadam Declar. Pii V. de anno 1568.

3462 Hæc autem doctrina Rodr. quantum ad excommunicatos nominatim, & quantum ad utrumque forum, non subsistit.

Et quidem nominatim ab Episcopo excommunicatos non posse absolvi, constat, quia singulariter hujusmodi excommunicationes Episcopi sibi ipsis reservant, ut videri potest in formulis; & à reservatis Episcopis Regulares non valent absolvere ex tot Bullis Pontificiis, & Decretis relatis 3407. & 3413. maximè ex Bulla Clem. X. *Superna n.* 3395. § 4. Hinc damnata fuit ab Alex. VII. propositio affirmativa, *ut in prop.* 12 *pag.* 5.

3463 Quia regula illa, *majore concesso, intelligitur quoque concessum, quod minus est*, non habet locum, quando minus est separabile à majori, in majori non continetur, & insuper prohibetur.

3464 Præterea adest Bulla 115. Clem. VIII. *Quæcumque* 7. Decemb. 1604. quæ in § 9. loquendo de Confessariis Regularibus erga sæculares habet:

(Ac ab aliis etiam casibus, tam à Nobis, quàm à prædicto nostro in Urbe Vicario, & locorum Ordinariis respectivè reservatis, & pro tempore reservandis, & etiam à quavis excommunicatione ab homine lata absolvere & super irregularitatibus, tam ex aliquo defectu provenientibus, quam occasione delicti contractis, cum aliquo dispensare, prætextu quorumvis privilegiorum nullo modo possint.) Tamb. *tom.* 1. *de casibus reser. cap.* 11 § 2. ait quod, si rationabilis sit causa, puta si Episcopus non adsit, aut licentiam neget, tunc nominatim excommunicatum posse pro foro interiori absolvi, à suo superiore, & per ipsum non fieri, ut pro foro externo à suo Prælato absolvi [illegible] [illegible].

3465 Item falsum est, quod absolutio à censura possit à Regularibus dari etiam pro foro fori. Ex ipsis namque verbis Privilegii Pauli III. *Confessandos audire, & pœnitentiam salutarem injungendo* satis constat, potestatem amplam absolvendi esse datam solùm pro foro interno conscientiæ, & nullo Pontificem hujusmodi delinquentes à judicio externo, & pœnis juridicis liberare.

Cui accedit praxis, & observantia.

3466 Nec juvat declaratio Pii V. quam Rodr. adducit; quia puto eam comprehendi in revocatione facta à Gregor. XIII. *in extrav.*, ut liquet ex dictis à n. 3401. ad 3404. & tum, quia absolutio pro foro externo, quoad alienos subditos, præjudicat potestati Ordinarii proprii, & Judicis, ad quem spectat causæ cognitio: non sic absolutio solùm pro foro interno conscientiæ, hæc namque (ut advertit Donatus) non ligat manum Judicis; non enim impedit processum, nec retardat actum judicii, nec tollit jus tertii, quia quoad forum judiciale non censetur absolutus, ut dictum est n. 3315. hinc absolutus in foro conscientiæ, est absolutus coram Deo, non coram Ecclesia.

3467 Id solùm verum est, quod docet Donat. *part.* 2. *tr.* 11. *quæst.* 20. cum multis, quòd *Judex contra eum ab eo absolutum per Bullam (suple eo, vel per privilegium) non teneatur procedere, unde si velit esse benignus, potest acceptare hanc absolutionem etiam pro foro externo, & repellere accusationem illorum accusatoris aliam, vel in ferenda sententia computare supplicium, & pœnam.*

3468 Corroboratur mea assertio ex aliis amplissimis Privilegiis Jubilæi, & Bullæ Cruciatæ, in quibus quidem datur ampla facultas absolvendi ab omnibus casibus, & censuris à jure, vel ab homine, occultis, aut publicis, Sedi Apostolicæ, aut Episcopis reservatis, in solo tamen foro conscientiæ, ut maximè liquet in amplissimo Jubilæo contra Turcas edito à Clem. X. § 9. 1672. *Inter cætera sane*, & Decl. Urb. VIII. relata pro Bulla Cruciatæ *in n.* 3406.

3469 Denique omne tollit dubium Clem. X. per Bullam, *Superna* § 4. quam refero in n. 3395. Omninò vide ibi, ubi nostra assertio præcipitur, & expressè declaratur oppositum.

3470 Pro foro igitur interno conscientiæ, & exclusis excommunicationibus ab homine latis, firma & valida sunt nostra Privilegia quoad sæculares, & cæteros; atque in suo robore remanet Privilegium Pauli Tertii quod nunquam fuisse revocatum, imò fuisse confirmatum, constabit perlegenti Bullas, & Decreta, tam revocativa, quàm

confirmativa Privilegiorum, à n. 3400. ad n. 3411.

Imò semper fuisse in usu, ut tradunt Doctores cit. & Peyr. *in const.* 6. Julii II. *n.* 21.

3471 Non obstat Decretum S. C. Episc. & Regul. jussu Clem. VIII. editum 9. Januar. 1601. quod præcipit cuilibet Confessario sæculari aut Regulari extra Urbem intra Italiam degenti, ut nullus sub prætextu privilegiorum audeat absolvere ex casibus in Bulla Cœnæ contentis, *vel aliàs quomodocumque Sedi Apostolicæ reservatis*.

Non obstat, inquam, quia prædictum Decr. ob dubia, & difficultates à Regularibus inde exposita, fuit anno sequenti 26. Novembris 1602. moderatum per aliud Decr. ejusdem S. Congr. jussu ejusdem Clem. VIII. editum, ut sequitur: apud Peyr. *tom.* 1. *cit. pag.* 175. Donatum *tom.* 2. *tr.* 11. *q.* 17.

3472 (Cùm autem dubia quædam, ac difficultates, circa ejusdem Decreti interpretationem, atque observationem, emerserint, eadem S. Congr. ne ullus deinceps obscuritati, scrupulo, ambiguitative locus relinquatur, & ut clariùs appareat, in quibus casibus vigore ejusdem decreti reservatis, intelligatur prohibita absolutio, speciali mandato ejusdem S. D. N. Clementis Papæ VIII. similiter vivæ vocis oraculo, super ea re habito, ipsum Decretum ita moderatur, & declarat, videlicet, sub ejusdem prohibitione illos tantùm in posterum comprehendi casus, qui in Bulla die Cœnæ Domini legi consueta continentur.

3473 Ac præterea. 1. Violationis immunitatis Ecclesiasticæ in terminis Bullæ Greg. XIV. 2. Violationis clausuræ Monialium ad malum finem. 3. Provocantium, & pugnantium in duello, juxta Decr. Conc. Trid. & Const. Greg. XIII. incip. *Ad tollendum*. 4. Injicientium violentas manus in Clericos, juxta Canonem *Si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. ac juris dispositionem. 5. Simoniæ realis scienter contractæ. 6. Atque etiam confidentiæ beneficialis. Item omnes casus, quos Ordinarii locorum sibi reservarunt, vel in posterum reservabunt.

In quibus omnibus jam enumeratis casibus duntaxat, & sublata etiam pœna inhabilitatis audiendi Confessiones, eadem S. Congr. vult, & mandat, dictum Decretum in sua firmitate, & pristino robore permanere.

Ac præterea declarat, eos quidem Sacerdotes, tam sæculares, quàm Regulares, qui aliqua ex privilegiis, indultis, & facultatibus in supradicto Decreto expressis, suffulti noscuntur, posse juxta eorum privilegia, indulta, & facultates, uti ante idem Decretum [illegible], & quæ sub aliis revocationibus non comprehenduntur, tantùm, & non aliàs absolvere à casibus in præsenti declaratione non comprehensis, &c.)

3474 Ex quo Decreto firmiter concluditur, Privilegium Pauli III. remanere in suo robore, in quo quidem erat ante recensitum Decretum de anno 1601. quoad omnes casus Papæ reservatos, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, reservatis Episcopis, & aliis duntaxat sex relatis. Constat tam ex exceptione in Decreto facta, quoniam exceptio firmat regulam in contrarium, quàm ex positiva confirmatione potestatis quoad alios casus.

3475 Hoc tamen discrimen est omninò observandum, ut à 20 casibus reservatis in Bulla Cœnæ Regulares absolvere non possint nec intra, nec extra Italiam, quia reservatio Bullæ Cœnæ est facta pro toto Orbe Christiano. Idem dic de casibus reservatis Episcopis, ut constat ex Bulla Clem. VIII. relata n. 3402. facta pro toto Orbe Christiano ex Decr. Urb. VIII. 17. Nov. 1628. relato in n. 3414. & in prop. 12. damnata ab Alexand. VII. A reliquis verò sex casibus à Clem. VIII. reservatis, relatis in n. 3473. non posse intra Italiam, & extra Urbem, posse verò in Urbe, & extra Italiam, ut declarat ipsum Decretum Clem. Item in suburbiis Urbis, Bord. *tom.* 6. *res.* 6. *n.* 12. quia in favorabilibus termini sunt ampliandi; unde nomine Urbis veniunt suburbia.

3476 Idem docent Bord. *cit. n.* 13. & Diana *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 13. in Insulis Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ, quia Geographi, & Historiographi has Insulas non connumerant cum partibus Italiæ, & Pontifex, quando edit Constitutionem pro Italia, & vult Insulas comprehendere, eas exprimit similibus verbis *etiam quoad insulas adjacentes*, quod non facit Decr. Clementis. Oppositum tenet *Marchius* apud illos, dicens, in relatis Insulis Decretum Clementis practicari, vid. *tom.* 1. *n.* 192.

3477 Ex dictis colliges, Confessarios Regulares absolvere posse à casibus S. Officii, satisfacta parte, modo dicto in *tom.* 1. *num.* 691. *ad* 694. nisi contineant hæresim formalem externam, nec contineantur in Bulla Cœnæ, nec sint intra Italiam de aliis sex nec Episcopis sint reservati. *Mendo in Epit. v. Regulares n.* 28.

3478 Donatus Pellizz. *de Monial. cap.* 9. *n.* 19. docet Confessarios Regulares etiam intra Italiam posse absolvere Moniales etiam sub-

subsistat à quinque casibus à Clem. VIII. reservatis, quatenus prohibitio absolutionis est facta solùm respectu pœnitentium sæcularium, minimè Regularium. At hoc non probo, quia prohibitio est facta respectu pœnitentium exterorum absolutè, ut patet ex verbis Decr. de anno 1601. n. 3471.

Vide tom. 1. n. 198.

3479 Obiter hic refero privilegium Pauli III. per Bullam 48. *Licet debitum* 18. Octobris 1549. concessum Generali Societatis Jesu, & per communicationem Generalibus aliorum Ordinum, ut sequitur.

§. 33. (Et ut cùm aliquos ex Fratribus, seu Sociis Societatis hujusmodi in Saracenorum, & Paganorum, aliorumque infidelium terras, & Provincias alias remotissimas, à quibus non potest adiri Sedes Apostolica, miserint, possit ejus auctoritate nostra facultatem concedere, ut Christianos ibidem commorantes, Confessione peccatorum suorum audita, & pœnitentia salutari injuncta, eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis eorum peccatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini reservatis, & consequentibus censuris, & pœnis absolvere.)

§. 34. Et cum iis, qui ab infidelitate convertentur tantùm, & in locis remotissimis, qui priùs in gradibus non licitis, tamen lege divina non prohibitis, matrimonium contraxerant, ut in iisdem manere possint, dispensare.

§. 35. Ac in locis prædictis remotissimis, quæcumque Ecclesias, Hospitalia, & alia pia loca, prout expediens fuerit, erigere, ac nunc, & pro tempore erecta reformare, sine alicujus præjudicio, & vestes Sacerdotales, pallas, corporalia, calices, altaria, cæmeteria (si Episcopus, qui ea faciat, Catholicus ibi non adsit) benedicere, ac profanatas Ecclesias reconciliare possint. Et quæcumque statuta, & ordinationes, desuper necessaria facere, illaque, postquam facta fuerint, mutare, alterare, ac illis addere, & detrahere.

§. 36. Ac Præposito Provinciali in illis longinquis partibus residente decedente, interim dum alius per Generalem Præpositum mittitur, loco Præpositi sic decedentis, alium eligere liberè, & licitè valeant.

§. 37. Et quia in numerosis populis illarum Regionum, tanta est Sacerdotum raritas, ut unus plurium curam populorum suscipere debeat, ut bis eodem die Missam celebrare diversis in locis valeat.

3480 Ubi nota, Privilegium absolutionis de §. 33 non revocari per Bullam 115. Clement. VIII. *Quæcumque*. 7. Decemb. 1604. relatam n. 3474. quia Bulla Clem. expressè loquitur de locis fidelium, & Orbis Christiani, ubi sunt Episcopi Catholici.

3481 Similiter Innoc. IV apud Bullar. Rom. Bulla 10. concessit Sacerdotibus Ordinis Minorum, ut in terris infidelium Christianorum ibi commorantium Confessiones audire, & a peccatis, atque censuris absolvere possint.

DE POTESTATE IN CENSURAM RESERVATAM OB VIOLATIONEM CLAUSURÆ.

3482 Clausura violatur per ingressum mulierum, aut virorum in Monasteria Monialium, vel mulierum in Monasteria virorum, & per egressum Monialium à suis Monasteriis.

QUOAD INGRESSUM

3483 Tres sunt censuræ, videlicet excommunicationes latæ sententiæ in jure fulminatæ.

Prima est Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regul. & Monialibus cap.* 5. contra viros, & mulieres cujusvis conditionis, sine Superioris licentia in scriptis ingredientes Monasteria Monialium.

3484 Secunda est Greg. XIII. per Bullam 18. *Ubi gratiæ* 24. Junii 1575.

3485 Tertia est lata à Clem. VIII. per Decretum de anno 1601. relatum n. 3471. contra violantes clausuram Monialium ad malum finem. Et de hac non debet esse sermo, quia cùm sit reservata Rom. Pontifici extra Urbem & intra Italiam, cum exclusione privilegiorum, certum est, Confessarios Regulares extra Urbem, & intra Italiam, non posse ab ea sæculares absolvere.

Pellizz. de Monialibus *cap.* 5 *num.* 10. docet hanc censuram, & reservationem Clem. VIII. non afficere Moniales, sed solùm ipsos ingredientes ad malum finem, quia in ea Monialis se habet passivè, & ponitur ut terminus, minimè ut subjectum.

3486 Prima itaque censura Tridentini incurritur, etiam si ingressus non sit ad malum finem, nec prætextu licentiarum, sed nulli est reservata: unde potest absolvi à quolibet simplici Confessario, qui tamen reperiatur ad Monialium Confessiones excipiendas deputatus; quod semper in hac re est supponendum ex Bulla Clem. X. n. 3494.

3487 Secunda censura Greg. XIII. incurritur, etiam si ingressus non sit ad malum finem, ab omnibus mulieribus cujuvis conditionis, & ætatis, usum rationis habentibus, ingredientibus Monasteria virorum, & ab omnibus viris, & mulieribus cujusvis conditionis, ingredientibus Monasteria Monialium.

Item à Superioribus utriusque sexus, & pariter à custodibus clausuræ, ut sunt portinarii, & rotariæ admittentes, aut permittentes ingressum sub prætextu licentiarum Sedis Apostolicæ, Legatorum, aut aliorum Prælatorum.

Item à singulis Religiosis, & Monialibus tam superioribus, quam privatis, qui illos præsumunt admittere sub prætextu licentiarum ipsorum Ordinariorum.

3488 Hinc superiores, & custodes clausuræ incurrunt, sive positivè, sive negativè concurrant, nimirum tam admittendo, quam permittendo, & non impediendo, cùm possent. Personæ verò privatæ incurrunt, solùm si positivè concurrant admittendo, nisi veniant nomine *Conventus*, tunc autem veniunt nomine *Conventus*, quando omnes congregati in unum cum superiore consentiunt in ingressum, & tunc incurrunt, etiam si negativè concurrant permittendo ingressum.

3489 Tales autem censuras in vim Bullæ Greg. non incurrunt ab ingredientibus, admittentibus, aut permittentibus, nisi ingressus tam virorum, & Mulierum in Monasteria Monialium, quam mulierum in Monasteria virorum, fiat sub prætextu licentiarum; & est reservata Romano Pontifici.

3490 Insuper adest etiam excommunicatio reservata Romano Pontifici lata à Pio V. per Bullam 24 Octob. 1566. quæ incip. *Regularium personarum*, contra mulieres ingredi audentes Monasteria virorum sub prætextu licentiarum.

3491 Deinde Pius V. per aliam Bullam declaratoriam præcedentis, die 16 Julii 1570 quæ incip. *Decet Romanum Pontificem*, declaravit in præfata Bulla fuisse suæ intentionis comprehendere mulieres ingredientes Monasteria virorum etiam sine prætextu licentiarum.

3492 Ex quibus Bullis Greg. & Pii plura resolvuntur. Primò. Excommunicatio est reservata Romano Pontifici. Unde si est occulta, potest absolvi ab Episcopo virtute Decr. Conc. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 6.* etiamsi non est publica, *ut ex num. 3314* Posse tamen absolvi à Confessariis regularibus, etiam si sit publica, aut deducta ad forum contentiosum, in foro tantùm interno conscientiæ, docet Donatus cum multis *to. 1 p. 1 tr. 4 qu. 53. & 54.* Pellizz. *in comp. 4.* Pii V. *p. 203. n. 41. item comp. 6.* Julii II *& tr. 3 de jubilæo*, quia dictæ Bullæ in reservatione non comprehendunt Privilegia Regularium. Et hic casus ingressus mulierum intra Monasteria virorum, & virorum ac mulierum intra Monasteria Monialium, non comprehenditur in casibus 10. Bullæ Cœnæ, nec in iis Clem. VIII. in Decreto de anno 1602. quod Decretum est attendendum, quia est moderativum dispositionum præcedentium in oppositum *ut patet ex n. 3471. & 3472.* Vide à n. 3459. ad 3461.

3493 Imo idem docet Donatus *ut q. 54.* de ingressu mulierum in Monasteria virorum ad malum finem, videlicet ad explendam libidinem, ob eandem rationem, quia solùm casus violationis clausuræ Monialium ad malum finem comprehenditur in iis casibus Clem. VIII.

3494 Secundò, Pœnam inhabilitatis, & privationis Officiorum, fulminatam à Gregor. XIII. *in § 3.* & à Pio V. *ut* & cum suspensione à Divinis *in § 4.* non esse reservatam, ait Rod. *tom. 1 q. 24 art. 17.* nam, ut constat legenti, reservatio est facta solùm pro excommunicatione; unde concludit posse ab ea absolvere pro utroque foro, quoad suos subditos, Episcopos, & Prælatos Regulares. Ita Rodr.

3495 Tertiò, si sit sermo de ingressu mulierum intra Monasteria virorum, *prædictæ* omnes pœnæ incurruntur, etiam si ingressus fiat sine prætextu licentiarum, ut constat ex Bulla declaratoria Pii V. *Decet Romanum Pontificem*, *ut n.* 3461.

3496 Si autem sit sermo, de ingressu virorum, aut mulierum intra Monasteria Monialium, non incurruntur pœnæ, nisi ingressus fiat sub prætextu licentiarum, Pelliz. *de Monialibus c. 1. n. 91.* cum multis, quia jura expressè apponunt prætextum licentiarum, ut constat legenti Bullam Greg. XIII. *Ubi gratiæ*, *de n. 3483.* quæ de tali ingressu disponit.

Et declaratio Pii V. quòd pœnæ incurrantur, etiam si ingressus fiat sine licentiarum prætextu, solùm & expressè loquitur de ingressu mulierum in Monasteria virorum. Hic lectiunt cautiones aliæ legales *de 2. tom. 4 num.* 424. ad 425.

3497 Nec id sit ubi, cum Donato *to. 3. tr. 5. q. 1. n. 3* in contrarium; nam jura in tantum apponunt prætextum licentiarum, quia prætextus licentiarum erat causa molestiæ, & scandali, nam sub hoc prætextu mulieres prætendebant ingredi Monasteria virorum frequenter, & sic majori cum facultate, & audacia, non sic quæ sine licentia; & vulgò dicitur, quòd sit magis molestus, & tristiorem intimans occultum, quàm publicum.

3498 Cæterùm Tilbarius cum aliis apud Pelliz. et Donatum *tom. 3. tr. 5. q. 1.* tenent dictas pœnas incurri, etiamsi ingressus fiat sine licentiarum prætextu pro quo adducit Stylum Co-

Curiæ. Stylus autem Curiæ facit legem, quando lex est obscura; minime, quando est clara, ut in casu. Unde standum in jure requiritur licentiarum præterites.

3499 Idem confirmavit Paulus V. per Bullam 31. *incip. Pastoralium*, 2. Sept. 1606. & per Bullam 74. *Monialium statui*, 10. Julii 1612. per quas Bullas, quoad ingressum mulierum in Monasteria Monialium, Paulus V. omnino confirmat Bullam Greg. XIII. *Ubi gratiæ*, relatam n. 3494. & apponit licentiarum prætextum, ac proinde de hac Bulla Pauli V. est eodem modo discurrendum.

3500 Idem denique confirmavit Urbanus VIII. per Bullam 30. 27. Octob. 1624. ut sequitur

(Sacrosanctum &c.

§. 1. Cùm itaque plures licentiæ Monasteria Monialium ingrediendi diversis mulieribus sæcularibus, &c. à Nobis, & diversis Romanis Pontificibus, &c. concessæ fuerint, &c.

§. 2. Nos omnem dubitandi materiam, quæ super modo consensum hujusmodi præstandi forsan oriri posset, è medio tollere volentes, &c. declaramus, consensum dictarum Monialium de cætero per easdem Moniales capitulariter, & per decreta suffragia præstandum esse, & præstari debere, aliàs licentiæ hujusmodi mulieribus, quibus concessæ fuerunt, nullatenus suffragentur.

§. 3. Et quæ Sanctimonialium Monasteria vigore licentiarum prædictarum absque consensu capitulariter, ut præfertur, præstito, ingredi præsumpserint, sententias, censuras, & pœnas contra clausuras Monasteriorum Monialium violantes inflictas se noverint incursuras.

Quid clarius?

3501 De ingressu Confessarii dictum est à n. 3473. ad n. 3489. A regularibus attendenda est Bulla Alex. VII. 19. Octob. 1664. quæ disponit super ingressu superiorum, & Confessariorum, atque super commoratione Confessariorum propè Monasteria. Bulla est, ut sequitur.

3502 (Felici Sacrarum Virginum statui, &c. Præsentibus perpetuò valituris sancimus, ut in posterum intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, Generalibus, Provincialibus, Abbatibus, & quibuscumque aliis superioribus Regularibus, quibus aliquam curam, & regimen Monasteriorum Sanctimonialium quovis modo incumbit, intra septa eorumdem Monasteriorum nullatenus ingredi liceat, nisi ex causa visitationis localis, & hoc semel tantum in anno, ita ut si eo anno, in quo unus ex memoratis superioribus visitaverit, alius superior à visitatione hujusmodi se omninò abstineat. Quòd si ob clausuram, quæ à Sancta Tridentina Synodo, etiam in Monasteriis exemptis, curæ & vigilantiæ Episcopi in primis committitur, aut ob aliam urgentem ac necessariam causam oportuerit superiorem Regularem eodem anno pluries ingredi septa Monasterii, tunc non aliter ingrediatur, quàm cum præsentia Episcopi Diœcesani, vel alterius personæ Ecclesiasticæ sæcularis boni exempli, ac maturæ ætatis, ab ipso Episcopo ad hoc specialiter deputatæ. Visitet autem superior Regularis interiorem clausuram per seipsum, non autem per alium, nisi si fuerit legitimè impeditus; quo casu differatur visitatio in aliud tempus, quo cessaverit impedimentum; & visitationem celeriter, & unica die, debeat tamen cum diligentia absolvat; nec ante ortum Solis eam incipiat, nec post occasum protrahat, neque ipse Visitator, neque ejus socii ullam sumant in Monasterio refectionem. Porro Visitator Generalis, possit secum habere duos Socios sui Ordinis; & alius à Generali, unum tantum, exclusis omnibus aliis etiam ratione Officii. Qui quidem Socii assumantur exemplares, & maturæ ætatis, & in actu visitationis à Visitatore nunquam separentur, sed eum aspicere, & ab ipso aspici semper possint. Ac prætereà Visitatori assistant quatuor Moniales ex senioribus Monasterii, quæ, durante visitatione durante nunquam separentur à Visitatore, & Sociis. Reliquæ vero Moniales, & quæcumque aliæ mulieres, & puellæ sæculares in monasterio degentes, nisi legitimo detineantur impedimento, conveniant omnes in Choro antequam Visitator ingrediatur interiorem clausuram, & in eo permaneant durante visitatione, & quousque idem Visitator cum Sociis è Monasterio exierit. Idcirque curet Visitator, ut tempestivè admoneatur Abbatissa, seu Monasterii Præfecta, de præfixa die, & hora visitationis. Visitatio vero personalis fiat ad crates, & omninò extra clausuram Monasterii, & per ipsummet superiorem duntaxat ut supra dictum est de visitatione interioris clausuræ. Ad hæc Confessor Sanctimonialium tam ordinarius, quàm extraordinarius minime ingrediatur septa Monasterii, nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, nec non ad commendandam animam Agonizantium, nec unquam ingrediatur, nisi cum Socio, qui sit probatæ vitæ, & maturæ ætatis, semperque maneat in ea parte Monasterii, quæ

Confessarium videre, & ab eo ipso remittem per scribi. Insuper distincte praecipimus memoratis Superioribus Regularibus, ut infra terminum duorum mensium a publicatione praesentis constitutionis computandorum, removeant ad dictis Confessarios, caeterosque Socios, Commissarios, & alios quoscunque Regulares, apud Monasteria Sanctimonialium, vel assidue, vel ad tempus commorantes, quomodolibet sistentes. Neve permittant eosdem, seu alios Regulares intra, seu prope septa Monasteriorum hujusmodi habitare, vel commorari, quin etiam intra eundem terminum quaelibet Cellas, Mansiones, seu Cubicula prope Monasteria praedicta ad usum memoratorum Regularium existentia, si clausura Monasteriorum earundem Monialium contigua sint, etiam claustra includi, vel diruendi faciant, in vero sint extra septa, vendi, praeterquam in Monasteria utilitatem converti, nec in posterum alia similia aptari, aedificari, aut emi permittant. Quod si intra dictum terminum superiores Regulares praemissa cum effectu non ad impleverint, tenere pro Ordinariis locis, tanquam Sedis Apostolicae Delegatum, illa adimplere, & omnia ea, quae, etiam invocato, si opus fuerit, brachio saeculari modo. Veruntamen si Monasterium Regularium virorum, quibus Moniales sunt subjectae, sit intra dicta moenia, vel e converso, habitentur, vel conducantur, si commode fieri possit, mansiones ad usum Confessorum, quae non sint contigua, seu coniugente Monasterio Monialium, sed ab eo penitus disjuncta, non solum per parietes, sed etiam per tecta. Sin autem utrumque Monasterium sit intra moenia, & unum ab altero, Episcopi judicio, multum distans, tunc habeantur, vel conducantur hujusmodi mansiones, ut supra, distinctae, & separatae a Monasterio Monialium in distantia ab ipso Episcopo recognoscenda, & approbanda, ita tamen, ut in mansionibus Confessorum, sive intra, sive extra moenia constitutis, excepto ipso Confessore cum suo Socio, alii Regulares, etiam si Superiores sint, minime permaneant. Si qui vero praedictorum Regularium aliquid contra praesentium tenorem facere, vel modo praemissa, aut adimplere neglexerint ipso facto poenam excommunicationis, & privationis omnium officiorum, quae obtinent, & perpetuae inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, utrique activa, & passiva, absque alia declaratione incurrant. Et nihilominus nullo privilegio, & exemptionibus tueri se possint, quominus ab Episcopo loci, tanquam ad hoc Sedis Apostolicae Delegato, quoties, & quando opus fuerit, corrigi, & puniri valeant.)

3703 In suo Ordine Minorum de Observantia statuit Cap. Gen. de anno 160.. Quod in conventu Superiorum, quaecunque de causa ingrediantur, semper in Vicarium, seu Confessarium Monialium, sub poena eandem statui reconvenire. Unde in ingressu Provincialis tantum debet esse Confessarium Monasterii, debet unum esse unum.

QUOAD EGRESSUM

3704 DAt regulam, & prohibitionem Bonifacius VIII. *cap. unico de statu Regularium in 6.* apud Donatum tom. 3. tr. 3. q. 11. n. 18. *Quae sic se habet.*

3705 (Periculoso, & detestabili quarundam Monialium statui, quae honestatis laxatis habenis, & Monachali modestia, sexusque verecundia impudenter abjectis, extra sua Monasteria nonnunquam per habitacula saecularium personarum discurrunt, &c. praesenti constitutione, &c. sancimus, universas, & singulas Moniales praesentes, atque futuras, &c. sub perpetua in suis Monasteriis debere de caetero permanere clausura, ita quod nulli earum, &c. valeat quacunque ratione, vel causa, nisi forte tanto, & tali morbo evidenter eorum aliquam labo are constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari, Monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas.)

3706 Insuper concedit tantum, quod si Abbatissa seu Priorissa teneatur praestare homagium, vel fidelitatis juramentum ob aliquod feudum, quod Monasterium habet ab aliquo Principe, seu Domino temporali; tunc, si non valet illud praestare per procuratorem, possit exire de Monasterio cum honesta, & decenti societate, & homagium, seu juramentum fidelitatis Principi praestare, & eo praestito teneatur ad Monasterium e vestigio reverti.

3707 Eandem Const. Bonifacii VIII. *cap. Periculoso*, expresse approbavit Conc. Trid. *sess. 25. de Regularibus cap. 5.* & confirmavit Pius V. per Bullam *Circa Pastoralis* 29. Maji 1566.

3708 Insuper idem Pius V. 8. Febr. 1570. per aliam Bullam, primum declaravit, ut sequitur.

Decori, & honestati omnium Sanctimonialium, &c.

§ 1. Sane periculo, & scandalo plenum est, &c. Sanctimoniales aliquando parentes, fratres, sorores, aut alios agnatos, vel cognatos, nec non Monasteria, & alia Monasteria occupata, aut eorum subjecta visitandi, aut infirmos cau-

causa, aliove prætextu à Monasteriis exire, & per aliarum personarum domos discurrere, & vagari, quæ velum colore etiamnum quoque honestatis, & pudicitiæ decus in discrimen committere.

§. 2. Unde nos malo huic, &c. salubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto Sac. Conc. Trid. &c. [illegible], statuimus, sancimus, & ordinamus, nullis Abbatissarum, Prioratissarum, aliarumque Monialium, &c. etiam inferiorum, seu aliorum Monasteriorum etiam eis subjectorum, aut domorum, parentum, aliorumve consanguineorum visitandorum, à [illegible] occasione & prætextu, nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut epidemiæ, quæ tamen admittatur, præter alios Ordinum superiores, quibus [illegible] Monasteriorum [illegible] etiam per Episcopum, seu alium loci Ordinarium, etiam si prædicta Monasteria ab Episcoporum, & Ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita, & expresse in scriptis approbata sit, à Monasteriis prædictis exire, sed nec in prædictis casibus extra illa, nisi ad necessarium tempus, stare licere.

Aliter autem, quàm ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices personas, seu laicas, aut sæculares, vel Ecclesiasticas, consanguineas, vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo illarum eo ipso absque aliqua declaratione subjacere, à quo, præterquàm à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant.

Et insuper tam egressas, quàm præsidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam hujusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, ac administrationibus per eas, & eos tunc obtentis privamus, & illas, & illos ad obtenta, & alia imposterum obtinenda inhabiles, &c.

3109 Nomine [illegible] Pelliz. cap. 8. num. 31. [illegible] per receptatrices, & comitantes intelliguntur personæ illæ, quæ suo comitatu, aut receptione cooperantur egressui Monialium, aut sunt causa, ne redeant ad Monasterium, nomine illæ, quæ urbanitatis, amicitiæ, aut consanguinitatis præcise causa Monialem illicite egressam receperint, aut comitarentur. Pelliz. *de Monialibus* c. 8. n. 56.

3110 Pius ergo V apponit excommunicationem reservatam Romano Pontifici, & pœnam inhabilitatis, & privationis officiorum non reservatam; unde de hoc dicemus, ut [illegible] n. 3494.

Quantum ad excommunicationem,

3111 Dico, ab ea absolvere posse Episcopum, si sit occulta, ut dixi n. 3092.

DIFFICULTAS EST SI SIT PUBLICA.

IN qua re Pelliz. *de Monialib.* cap. 9. n. 38. & cap. 9. num. 10. affirmat, quia Moniales sunt perpetuò impeditæ, & si pro absolutione deberent adire Papam, cogerentur ad impossibile, cum teneantur ad perpetuam clausuram: at ad impossibile nemo est obligatus.

3112 Resp. Non posse Episcopum ab hac excommunicatione, si sit publica, absolvere. [illegible] Ratio, quæ me movet est, quia Pius V quando hanc censuram contra Moniales fulminavit, & eam soli Romano Pontifici reservavit, omnem alium pro absolutione excludendo, jam sciebat, Moniales esse impeditas perpetua clausura, ad quam ex prioribus antiquioribus tenebantur: si igitur, non obstante, tali [illegible] reservationem contra Moniales usus est, argumentum evidens est (ut dicere solemus, Pium V voluisse [illegible] legem deridendam) quod Summus Pontifex voluit, occurrente tali egressione, Moniales pro absolutione adire Romanum Pontificem, non quidem per se ipsas, quod est impossibile, & præter intentum Summi Pastoris, sed per literas, nuncium, aut procuratorem, quod omnino vult, quia vult in tali casu esse confessionem, requisitionem, & [illegible], ut possit unà cum absolutione, & medicinas, debitam pœnam, & correctionem ob hujusmodi excessus Monialibus conferre.

3113 Ratio autem perpetui impedimenti favet Monialibus, ut possint ab Episcopo absolvi, juxta dicta superiùs, solùm in aliis casibus, in quibus absolutio reservatur generaliter pro omnibus fidelibus, inter quos tamen per ampliationem tanquam species in genere veniunt Moniales; minimè in casibus, in quibus contra reservatio specialiter & explicite est lata contra Moniales, qualis est censura à Pio V lata contra Moniales egredientes, & alia Greg. XIII lata contra Moniales admittentes aut permittentes ingressum virorum, aut mulierum intra earum Monasteria, ut n. 3089. & n. 3088. in Bulla Greg. §. 3. &c. Itaque ob præfatam rationem, aliàs Pontifex eluderet legem, & reservationem deridendam, quod non est excogitandum.

Hinc Fagnanus in *lib.* 5. *Decr. cap.* Quoniam 13. *de consu.* n. 30. ait, ex Bulla Pii V. exemptam esse facultatem Episcopis competentem in vim dicti cap. 6. absolvendi Mo-

niales

nibus secretò demorantes in sua clausura.

3514 Idem ob eamdem rationem dico de excommunicatione Romano Pontifici reservata, lata à Greg. XIII. & Pio V. specialiter & expresse contra mulieres ingredientes Monasteria virorum, aut Monialium, juxta superius dicta. Hæc quidem licèt in Jure Canonico supra relato contineantur impeditis, hoc enim juvat in casu legis reservantis latæ contra omnes, inter quos mulieres solùm tanquam species in genere continentur; minimè in casu legis specialiter & expresse contra mulieres latæ, adeoque tenentur adire Romam per litteras, aut nuntium.

3515 Cùm non obstet dictum, quòd persona sitter impedita adire Pontificem pro absolutione, non teneatur adire per litteras, aut nuntium; quia hoc est verum regulariter, minimè in casibus extraordinariis, in quibus vel Pontifex expresse se declarat, vel evidenter ex ejus lege colligitur, quòd velit, ut hujusmodi impediti recurrant ad ipsum pro absolutione. Hujusmodi sunt casus, in quibus expresse & specialiter Pontifex fulminat excommunicationem sibi reservatam contra mulieres, & Moniales. Tunc igitur mulieres, & Moniales adire debent Pontificem pro absolutione, modo quo possunt, non quidem personaliter, sed per litteras, aut nuntium.

Verum tamen est, posse eas Regulares pro Monialibus approbatos absolvere, etiam in casibus publicis, in foro tamen conscientiæ, juxta dicta in n. 3498.

3516 Corroborantur dicta, quia Jus Canonicum, *cap. 6. Mulieres, & cap. 33. de sent. excomm. & lib. 5. tit. 39. de sentent. excommunic.* loquitur expresse de censura ob percussionem Clerici, aut Monialium: in hoc, inquam casu, concedit, quòd possint ab Episcopo absolvi; & tamen Doctores ex paritate rationis, quatenùs pro omni casu sunt impediti, illud extendunt ad reliquos casus. Amplectitur autem hujusmodi extensionem, sed non plus nimio, & ultra claram mentem Summi Pontificis, ut extensio dicti juris sint ad omnes casus, & eum tollat bene omnis modi recursus pro absolutione ad Papam, etiam in illis casibus, in quibus evidenter colligitur Papam velle, ut recurratur ad ipsum, ut in recensitis casibus constat. ut n. 3519. & 3505.

QUÆRES.

3517 *Monialis quædam egressa est à proprio Monasterio, & ingressa in aliud Monasterium contiguum, videlicet, sed communicans cum eo. An incurrerit excommunicationem tantum egrediendo, & ingrediendo?*

PElliz. *de Monial. cap. 5. n. 17.* & Bordonus hic affirmant, quia Monialis non tenetur ad clausuram in communi, sed ad clausuram proprii Monasterii; unde licèt in casu transeat de clausura ad clausuram, clausuram ad quam perpetuò servandam est obligata frangit.

3518 Solùm differunt in hoc, quòd Pelliz. velit esse duo peccata, & duas excommunicationes incurri, quatenùs sunt duo actus, egressus videlicet, & ingressus.

3519 Bord. verò vult esse unum, & unam excommunicationem incurri ob egressum, quatenus Bulla Pii V. dum excommunicat Moniales dicitur egredientes, terminum à quo respicit, non ad quem; non respicit, inquam, locum, ad quem ingreditur, cùm enim casus accidere soleat, ut Moniales egrediantur ad vagandum, lex non comprehendit hunc casum extraordinarium ingressus ad aliud Monasterium contiguum. *Et lex ad ea, quæ rarò accidunt, non aptatur, l. Nam ad ea, ff. de legib.*

3520 Si autem cupis scire, quid hac in re sentiam. Duos actus in præsenti casu considerandos puto, egressum videlicet de proprio Monasterio, & ingressum in aliud, quod parùm refert, si sit ejusdem, vel alterius Ordinis, cùm id materialiter se habeat.

QUANTUM AD INGRESSUM

3521 DIco eam incurrisse excommunicationem non reservatam Tridentini. Insuper excommunicationem Greg. XIII. & Pii V. reservatam Romano Pontifici. Ab hac autem posse ab Episcopo absolvi, etiam si sit publica.

Ratio primæ partis est, quia Trid. cit. n. 3483. comprehendit omnes cujusvis generis, conditionis, & sexus, adeoque Moniales. Potest tamen hæc censura à quovis Confessario pro Monialibus approbato absolvi, quia non est reservata, ut in n. 3486.

3522 Ratio secundæ partis est, quia Moniales ingredientes in aliud Monasterium Monialium, comprehenduntur in Bulla Gregor. XIII. *Ubi gratiæ*, relata n. 3487. non quidem explicitè, sed implicitè.

Non, inquam, explicitè, quia Bulla explicitè loquitur, & censuram fulminat contra mulieres sæculares cujusvis conditionis, quæ prætextu licentiarum prætendebant ingredi Monasteria Monialium, & earum licentias revocat.

Confirmatur, quia hę brevia non concedebantur Monialibus, sed secularibus, nec Moniales id praetendebant, sed seculares, unde de mulieribus secularibus revera Bulla loquitur, quod etiamnunc convincitur ex Bulla Pauli V. *Inter caeteras* n. 3499. *Monialium sta-tus*, & Urb. VIII. *Sacrosanctum*, n. 3500. quae confirmat Bullam Greg. & pariter expresse loquuntur de mulieribus secularibus, ut constat Bullas legenti.

3513 Comprehenduntur autem in Bulla Greg. implicitè, quia contra Moniales [illegible], & eadem ratio legis contra mulieres seculares lata, imò potiori jure. Nec talis extensio legis ad Moniales videtur dura [illegible] apud Pelliz. [illegible] n. 3519. Quia Bulla Pii V. *Regularium per amorem*, de n. 3490 & alia ejusd. *Circa Romanum Pontificem*, de num. 3501. expressè comprehendit mulieres ingredientes Monasteria virorum, & in ea tam nomine mulieris non veniunt Moniales, sed seculares, sicut [illegible] virorum non veniunt Clerici, nec nomine Clerici Regulares, nisi per aliquam particulam exprimantur, & hoc non obstante, docet Bord. cum communi, in Bulla relata Pii contra mulieres ingredientes Monasteria virorum, comprehendi implicitè Moniales ob identitatem finis, cum vere sit mulier, & exponit periculum non minus, quam quaelibet mulier secularis, quae est finis legis.

Ita pariter dicere debes, quòd Moniales e suo Monasterio in aliud Monasterium Monialium ingredientes voluntariè aut sine legitima causa, comprehenduntur implicitè in Bulla Greg. XIII. *Ubi gratia*, contra mulieres lata, quia sunt verè mulieres, & potiori jure per hujusmodi [illegible] ingressum scandala sequuntur, & Sanctior ordinum quies, tam unde egrediuntur, quam quo ingrediuntur, perturbatur, quae est finis legis, ut constat ex verbis ipsius Bullae Greg. *Ex Concessa perveniunt*, de n. 3505.

3514 [illegible] certè pars est, quia lex Gregorii XIII. non est lata specialiter contra Moniales ingredientes, sed generaliter contra mulieres, ut n. 3487. inter quas comprehenduntur Moniales tanquam species in genere, & implicitè, adeòque eas juvat Jus Canonicum cap. *de his* [illegible], quo reputantur perpetuò impeditae, unde sunt ab Episcopo absolvibiles, etiam si casus sit publicus.

3515 Non sic Abbatissa admittentes, aut permittentes, & caeterae Moniales admittentes hujusmodi ingressum, hę namque, si casus est occultus, absolvi possunt ab Episcopo, minimè si est publicus, quia relata Bulla Greg. est specialiter & expressè lata contra ipsas unde recurrunt dicta n. 3513. Ubi (ut vides) uno modo discurrimus de Monialibus ingredientibus, & alio de Monialibus admittentibus aut permittentibus hujusmodi ingressum, quoniam Bulla diverso modo de illis discurrit, ut constabit legenti num. 3487.

3516 Poterunt autem praelatas admittentes aut permittentes absolvi in foro conscientiae à Regularibus pro Monialibus approbatis, sequitur ex dictis n. 3505.

QUANTUM AD EGRESSUM

3517 RESP. cum distinctione; vel enim Monialis ita est ita egressa de suo Monasterio ad Monasterium contiguum, ut transierit per aliquam viam mediam, licet brevem, secularibus communem, vel ita ut non transierit per talem viam, quatenus duo illa Monasteria sunt immediatè contigua, nulla interposita via.

3518 Si primum, procul dubio est incursa in excommunicationem Pii V. *Decori, & honestati*, relatam in n. 3508. ut constabit ex dicendis n. 3530. Eo maximè, quia ibi prohibetur egressus, etiam si fiat ad visitandum aliud Monasterium subjectum, ubi supponitur transitus per viam intermediam secularibus communem, ut constat ex fine, & narrativa Bullae. Ac proinde de eo discurre, ut à n. 3510. ad 3525. & n. 3530.

3519 Si secundum (stando in jure communi, & ad expressa in recensitis Bullis) videtur,

Quod habeatur tractio clausurae materialis, minimè formalis, seu perfecta, & prout jura requirunt ad incurrendam censuram; clausura enim videtur *formaliter*, quae tanquam *clausura continetur* ad quam *secularibus non patet accessus*, Donatus tom. 3. tr. 3. q. 1. num. 7. Monasterio *Monasterium* num. 3. adeòque violatio formalis, seu perfecta clausurae per egressum videtur *egressus*, [illegible] *continetur*, [illegible], *ad quam secularibus patet accessus*. Cujusmodi non est egressus Monialis ad Monasterium immediatè contiguum, sed est de clausura ad clausuram.

3520 Praefata dua definitiones videntur desumptae ex Bulla Gregor. XIII. *Deo sacris* edita 30. Dec. 1572. & est const. 8. ubi in § 2. habetur:

(Declaramus praeterea nullis Monialibus, etiam Tertiariis, licere habere ostium, per quod ex Monasterio intrari possit in ipsarum Monialium Ecclesiam exteriorem, in quam secularibus ad Missas & Divina Officia patere solet accessus, sed omnino à muro obstruendum, neque itidem licere Monialibus

etiam Tertiariis egredi à janua Monasterii, quæ est pro clausura ipsius Monasterii, etiam ad claudendum aliam ulteriorem januam, qua patere solet aditus sæcularibus venientibus, vel ad rotam, vel ad crates, seu loca colloquiis destinata, quæ vulgò parlatoria vocantur, vel ad pulsandum ipsam januam clausuræ; quæ loca, cum saltem pro causis prædictis patere soleant sæcularibus, extra clausuram censeri debent, etiam pro tempore quo clausa sunt.)

Idem videtur ex ipsis juribus tam capitis *Periculoso*, & Tridentini, quàm ipsius Pii V. *Decori, & honestati*, excommunicationem infligentis, relatis n. 3508. ubi prohibetur egressus Monialium è Monasterio, expressè assignando pro fine, ne per talem egressum per sæcularium domos discurrant, & vagentur, cum honestatis, & pudicitiæ virginalis periculo. Quod clarè constabit ipsa jura legenti, adeoque recensita jura non videntur disponere de præsenti casu, singularis namque est, & extraordinarius.

3531 Dico tamen, recensitam Monialem, quæ est è proprio Monasterio egressa in aliud Monasterium immediatè contiguum, incurrisse excommunicationem reservatam B. Pii V. Ratio desumitur ex identitate finis legis, ut discurrenti patet. Et ex regula 3 (Lex etiam exorbitans, & pœnalis extenditur ad casus similes, quando alias redderetur elusoria) in cap. *Sacramenta, de regul.* Fagnanus in l. 3 pag. 411 n. 41.

3532 Suadetur ex simili in n. 3513. omninò recolendo.

3533 Non obstat regula vulgata, quòd *in pœnalibus non sit facienda extensio ex identitate rationis.*

Primò, quia hæc regula est desumpta ex regula 15. juris in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari*: quando autem agitur de puniendis delictis, materia dicitur favorabilis, & expediens Reipublicæ, *l. Ita vulneratus, ff. ad leg. Aquiliam*. adeòque fieri debet extensio. Fagnanus in l. 3. *Decr. c. Immun. 10. de immun. Eccles. n. 15.*

Secundò, quia dicta regula limitatur hac alia regula: *Ubicumque ratio legis est generalior illa, seu dispositio, tunc ad latitudinem rationis extenditur ipsa dispositio legis, l. regula, § fin.* Abbas hic n. 9. *vers. Et sane posset dici.* Fagnanus cit. n. 13.

Dicta militant in re nostra, nam agitur de puniendo delicto egressus Monialium, quæ punitio maximopere expedit publico bono Reipublicæ: Et ratio legis prohibentis, & punientis, nempè discursus, & vagatio extra proprium clausuram, est generalior dispositio, taliter ut comprehendat discursum, & vagationem in Monasterium immediatè contiguum.

3534 Firmatur resolutio facto novissimo, & dispositione Sac. Congr. Episc. & Regul. Factum contigit Panormi, ubi Moniales unius Monasterii, occasione fracti parietis, qui earum Monasterium ab alio dividebat, è proprio egrediebantur in aliud Monialium immediatè contiguum, & è converso. Pro quo facto Sac. Congr. per duo Decreta de die 3 Octob. 1698. & 11 Septembris 1699. & per tres Epistolas de die 11 Augusti 1699. & 4 Septembris 1699. & 18. ejusdem mensis, & anni, Illustriss. ac Reverendissimo Archiepiscopo Panormitano directa, quæ in Archivio M. C. Archiepiscopalis conservantur, facultatem eidem Archiepiscopo commisit, recensitas Moniales (salutari pœnitentia injuncta) absolvendi à censuris violatæ clausuræ Sedi Apostolicæ reservatis. Qui sunt proprii termini decretorum, & epistolarum, quæ originalia præ manibus habui, & propriis oculis perlegi.

3535 Ex quibus duo concluduntur. 1. Recensitas Moniales incurrisse excommunicationem Papæ reservatam. 2. Ab ea, si est publica, non posse Episcopum absolvere.

3536 Et colligitur 1. Potiori jure excommunicationem reservatam incurrere, si fracto pariete intermedio, è proprio Monasterio egrediantur in domum exterorum immediatè contiguam, etiam si id faciant animo eam domum cum Monasterio incorporandi; si id absque legitima Superiorum licentia agant. ut n. 3516.

3537 2. Clausuram adæquatè definiri, quòd *sit locus ille, qui janua clausa continetur, ad quem exteris non patet accessus.* Sic namque comprehenduntur Moniales alterius Monasterii, etiam immediatè contigui, quæ quidem respectu alterius sunt exteræ.

3538 3. Monialem, quæ egressa est è proprio Monasterio in aliud immediatè contiguum, duas incurrisse excommunicationes reservatas; quia duo sunt actus, egressus videlicet, & ingressus, ut in n. 3518. Quantum ad absolutionem excommunicationis ob ingressum, discurre, ut à n. 3510 ad 3526. Quantum autem ad absolutionem excommunicationis quoad egressum, discurre, ut à n. 3511. ad 3516.

QUÆRES II.

3539 *An recensitæ Moniales possint absolvi à censura pro egressu virtute Bullæ Cruciatæ?*

Resp.

RESpond. non posse. Quia privilegium Cruciatæ, quantum ad articulum eligendi Confessarium, & absolvendi à casibus reservatis, non suffragari Regularibus, & Monialibus, declaraverunt plures Summi Pontifices, Pius V. Const. 116. *Romani ponti* ... Junii 1571. Clemens VIII. Constit. 69. *Romani Pontificis* 23. Novemb. 1600. & Urb. VIII. Constit. 105. *in Apostolatus* 16. Junii 1630. qui infra de Bulla, ex ut adhuc id affirmare possim contrariam sequi, quam probabilem ... eatem, unde non video, quo pacto post propositionem primam ab Innoc. XI. damnatam, possit quis hanc opinionem sequi.

3540 Nec juvat dicere, quòd Moniales possint ex privilegio Bullæ de licentia sui Superioris, quia tantum Superior vel est Episcopus, vel Prælatus Regularis, isti autem possunt quidem cedere juri suo, & dare licentiam utendi Bulla pro reservatis, sed pro reservatis sibi, minimè pro reservatis Papæ, quoniam Papa vult quoad illa reservata esse subjecti Sedi Apostolicæ, per hæc verba *Ordinarice dispositioni suorum Prælatorum, & tota dispositione quoad illa reservata subjectæ sint.*

3541 Prima de Monialibus cap. 7. ... tenet, prædictam declarationem Clem. VIII. & aliorum Pontificum comprehendere Moniales subjectas Prælatis Regularibus, minimè subjectas immediatè Sedi Apostolicæ, sive Ordinario loci, quia respectu harum cessat finis prohibitionis, videlicet, quod electio Confessarii virtute Bullæ pro reservatis, *cooperando in spiritualis corpori Religionis detrimentum*. Nam cum hæ sint exemptæ à regimine Prælatorum Regularium, talis electio Confessarii non potest cedere in damnum ipsius Religionis. Tum quia idem finis est, ut Moniales quoad Sacramentum Pœnitentiæ, subjiciantur *dispositioni suorum Prælatorum*, quo pacto autem possunt quoad hoc subjici Prælatis sui Ordinis, si sunt ab eorum jurisdictione exemptæ? ita Pellizz.

3542 Dico autem pro certo, prædictam declarationem comprehendere etiam Moniales à Prælatis Regularibus exemptas. constat ex verbis ipsius Bullæ Clem. VIII. ab ipso Pellizz. relatis.

(Concessionem S. Cruciatæ, & aliorum indultorum particularium, quantum ad prædictum articulum eligendi Confessorem, & absolvendi à casibus reservatis, cum Fratribus, & sororibus Monialibus Ordinis prædicti (nempe ... S. Mariæ de Monte Carmelo) ac aliorum quorumcumque Ordinum, locum nullum habere, nec continere, sed eosdem intimatos existere, quod iidem Fratres, & Moniales, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu Confessionis administrationem dispositioni suorum Prælatorum subjecti sint, Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus, eisdem tamen Prælatis, ut in ejus impertiendi præstare, se cum subditis benignos, & faciles exhibeant, præcipimus.)

3543 Itaque Urb. VIII. ... idem confirmat, dicens, quod talis electio, & absolutio virtute Bullæ cedit in *detrimentum status, & Regularis observantiæ prædictorum* ... *detrimentum status Regularis* ... Urb. ut videtis, Clem. & Urb. loquuntur intransitivè, ... intransitivè ... quod talis electio facta à Fratribus cedit in detrimentum observantiæ, & disciplinæ Regularis Religionis fratrum, facta verò à Monialibus, in detrimentum observantiæ, & Religionis Monialium. Moniales enim, v. gr. Clarissæ, sunt verè Religiosæ, & verè in se Religionem, & Ordinem constituunt; solùm dicuntur ejusdem, aut diversi Ordinis, relatè ad Religionem virorum.

3544 Confirmatur: 1. Quia Clem. & Urb. eodem modo id declarant, & prohibent quoad Fratres, & quoad Moniales; igitur si loquuntur quoad Fratres, loquuntur etiam de damno observantiæ, & disciplinæ Regularis intransitivè, ita loquendo quoad Moniales. 2. Quia non minoris, sed majoris considerationis est disciplina, & Observantia Regularis ipsorum Monasteriorum Monialium, quàm Religiosorum virorum, unde pro ea servanda Pontifices intransitivè loquuntur, ac proinde abstrahunt, sive Moniales sint subjectæ Regularibus, sive Ordinario.

3545 Corroboratur ex num. 3540. ex Urb. VIII. qui quoad exclusionem Cruciatæ vult Moniales etiam Sedi Apostolicæ quoad illa reservata subjici.

Non cessat igitur pro Monialibus Ordinario subjectis primus finis.

3546 Secundus finis, quòd sint subjectæ *dispositioni suorum Prælatorum*, etiam verificatur de Monialibus immediatè subjectis Ordinario, quia Ordinarii, & Episcopi sunt verè, imò magis principaliter Prælati. Et ubi lex non *distinguit, neque nos distinguere debemus*, l. *de pretio* ... Manent cum eadem sint Observantiæ, & disciplinæ Regularis servandæ onere pro omnibus Monialibus, sive Prælatis Regularibus, sive Ordinario immediatè subjectis.

3547 Confirmatur: quia aliud est dicere, quòd Moniales quorumcumque Ordinum subjectæ sint *dispositioni suorum Prælatorum*, & aliud *Prælatorum sui Ordinis*. Primum dicunt Clem. & Urb. minimè secundum, quod Pellizz.

CATALOGUS CENSURARUM, ET CASUUM RESERVATORUM.

SUSPENSIONES

3548 1. Contra suscipientes Ordines sacros sub titulo ficto patrimonii, vel beneficii, vel extra tempora ab Ecclesia præscripta, vel ante legitimam ætatem vel absque litteris dimissoriis. Trid. *sess.* 21. *de reform. c.* 2. *sess.* 23.

2. Suscipientes duos sacros Ordines eodem die, aut duobus diebus continuis, & immediatis; qui suspenditur ab exercitio posterioris; quæ suspensio est Papæ reservata.

3. Suscipientes Ordinem superiorem per saltum, non recepto inferiori, v. gr. Sacerdotium non recepto Diaconatu. Tridem. *sess.* 23. *cap.* 14.

4. Contra Clericum, qui vacante Sede Episcopali Ordinem sacrum recipit cum dimissoriis Capituli, nisi occasione beneficii recepti aut recipiendi arctatus fuerit. Et Capitulum contravenient interdicto subjacet, & sic ordinati sunt ipso facto suspensi ab Ordinibus susceptis ad beneplacitum futuri Episcopi. Trid. *sess.* 7 *cap.* 10.

5. Contra Sacerdotem sæcularem, aut Regularem, qui conjungit in matrimonium, aut benedicit subditos alterius Parochiæ sine licentia Parochi, vel Ordinarii. Trid. *sess.* 24 *cap.* 1. *de reform.*

6. Contra Episcopum, qui Ordines, vel primam tonsuram confert extraneo absque dimissoriis proprii Episcopi, aut Ordinationes habet in aliena diœcesi absque licentia Ordinarii. Trid. *sess.* 23 *de refor.*

7. Contra Religiosos introducentes mulieres intra Monasteria, qui sunt suspensi à divinis Officiis, ex Bulla B. Pii V. & Gregor. XIII. Ubi ipsæ fœminæ ingredientes Monasteria virorum, aut è converso, sub prætextu facultatum, excommunicantur ipso fa. o.

EXCOMMUNICATIONES

Reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ.

3549 1. Perseverantes in excommunicatione delegati Papæ post annum.

2. Communicantes in divinis scienter cum excommunicatis à Papa, dummodò communicans sit Clericus, & excommunicatus sit nominatim denunciatus.

3. Incendiarii nominatim per sententiam Ecclesiæ publicati.

4. Illi, qui gravant in personis aut bonis eos, qui sententiam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti in aliquem tulerint, si in eo per spatium duorum mensium perseveraverint.

5. Illi, qui post absolutionem à priori excommunicatione reservata Papæ, sub conditione comparendi coram Papa, aut satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem elapso tempore negligunt.

6. Religiosi, qui Sacramentum Extremæ Unctionis, aut Eucharistiæ per modum viatici, vel matrimonia solemnizant sine speciali licentia Parochi; vel absolvunt excommunicatos à Canone, præterquàm in casibus in jure concessis.

7. Confessarii, qui dispensant in votis ultramarinis, SS. Petri, & Pauli, & S. Jacobi in Compostella, Castitatis, & Religionis, atque à casibus reservatis Papæ absolvunt sine privilegio, & concessione.

8. Lacerantes, & excenterantes corpora defunctorum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca transferri.

9. Dantes, vel recipientes aliquid per modum pacti, & conditionis ob ingressum Religionis.

10. Spoliantes Ecclesiam cum fractura portarum, aut fenestrarum, postquàm fuerint per sententiam Ecclesiæ nominatim denunciati.

11. Moniales professæ, si è Monasterio egrediantur, nisi causa magni incendii, aut lepræ, aut pestis, per Superiorem, & Episcopum probata; item eas comitantes, & recipientes.

12. Ingredientes Monasteria monialium sine necessitate, & debita licentia. Et mulieres ingredientes Monasteria virorum sub prætextu facultatum.

13. Clerici, vel laici quacumque arte usurpantes bona, res, jura, fructus, redditus, aut jurisdictiones alicujus Ecclesiæ, vel beneficii sæcularis, Montium pietatis, aut aliorum piorum locorum; vel impedientes, ne percipiantur ab eis, ad quos de jure spectant.

14. Prædicatores, qui aliquid prædicant contrarium, aut dissonum Sacræ Scripturæ. Qui tempus præfixum futurorum malorum, vel adventus Antichristi, aut certum Judicii diem prædicant. Qui futura quasi specialiter revelata dicunt, aut aliena, atque inanes divinationes asseverant, ex Leone X. in Concil. Lateranen.

15. Religiosi, aut Clerici sæculares, qui aliquem inducunt ad vovendum, jurandum, aut promittendum, ut apud eorum Ecclesias,

se-

sepulturam eligat, vel jam electam amplius non mutet, Clement. cupientes, & cap. 1. Leonis XIII. de sepulturis.

16. Illi, qui contra piam sententiam de Immaculata B. M. V. Conceptione, ejusque festum, aut cultum, aliquid quovis modo, publice, vel privatim, voce, vel scripto, loqui, concionari, tractare, disputare ausi fuerint, vel argumenta contra eam afferendo, & insoluta relinquendo. Alex. VII. in Bulla Sollicitudo, die 8. Decembris 1661.

CASUS 20. RESERVATI
in Bulla Cœnæ Domini.

3550 1. Hæretici cujuscumque sectæ, eorumdem receptatores, fautores, defensores, eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes scienter legentes, retinentes, imprimentes, defendentes, & schismatici. v. to. 1. n. 376 & seq. 555. & n. 381. & pag. 560. & n. 318.

2. Appellantes ab ordinationibus, seu mandatis Romani Pontificis, ad futurum Concilium, eorumque fautores.

3. Piratæ, cursarii, ac latrunculi maritimi discurrentes mare Romani Pontificis, præcipue à Monte Argentario usque ad Terracinam, ac eorum fautores, receptatores, & defensores.

4. Naufragorum Christianorum cujuscumque generis bona, etiam in littoribus inventa, surripientes.

5. Imponentes nova pedagia, & gabellas, vel eas augentes, præterquam in casibus à jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis.

6. Falsificantes litteras Apostolicas, aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, & alios Christiani nominis inimicos, vel hæreticos, per Sanctæ Sedis sententiam expresse, & nominatim declaratos. Vel ad Christianæ Reipub. aut Catholicæ Religionis statum pertinentia in ejusdem damnum illis annunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam convehunt.

9. Ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, sua, vel aliorum opera lædentes, vel sine jurisdictione vexantes in Curia Romana commorantes.

10. Romipetas, & peregrinos, etiam in Urbe morantes, vel recedentes, lædentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

11. Interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos à suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes, necnon ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

12. Occidentes, quovis modo percutientes, aut bonis spoliantes per se, vel per alios, eos, qui pro negotiis suis ad Romanam Curiam recurrunt, aut eorumdem Advocatos, Procuratores, Agentes, Auditores, vel Judices super dictis causis deputatos.

13. Appellantes à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum, ad laicam potestatem.

14. Executionem litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum, impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Judices sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua tribunalia, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant. v. to. 1. à n. 719.

16. Impedientes Prælatos, ne sua jurisdictione utantur, quique ilorum, & Delegatorum judicia eludentes, ad Curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præstantes auxilium.

17. Usurpantes jurisdictiones, fructus, redditus, & proventus ad Sedem Apostolicam, & quoscumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, vel ea sequestrantes, v. à n. 704.

18. Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, aut eorum fructibus, v. à num. 705. & à n. 791.

19. Judices, & quilibet ministri, aut executores sæculares, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus, contra personas Ecclesiasticas.

20. Occupantes, invadentes, aut detinentes bona, aut terras Ecclesiæ Romanæ immediate, vel mediatè subjecta, & illius jurisdictionem usurpantes.

Hi casus sunt desumpti ex ipsa Bulla Cœnæ, ut in Bullar. tom. 4. & 6.

ALII SEX CASUS EXTRA
Urbem, & intra Italiam Summo
Pontifici reservati.

3551 1. Violatio immunitatis Ecclesiasticæ circa confugientes ad Ecclesias. v. tom. 1. n. 709.

2. Vio-

2. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem: v. à n. 3482.

3. Injectio manus violentæ in Clericum,

4. Provocatio, & pugna in duello: v. to. 1. à num. 2130

5. Simonia realis scienter contracta: v. to. 1. à num. 2101.

6. Confidentia beneficialis: v. to. 1. à n. 2264.

PRÆFATI CASUS HIS CONTINENTUR VERSIBUS.

Casus 20. Bullæ Cœnæ.

3552. 1. Hæretici, 2. A Papa appellans, 3. cum fure. 4. Piratæ.

5. Augens vectigal. 6. Aut Breve Falsificans,

7. Hostibus arma ferens. 8. Victum quive amovet Urbe,

9. Quos Papa. 10. Aut pietas,

11. Aut sua causa ciet,

12. Præsulibus gravis. 13. Ad laicum spectantia sacrum.

14. Sit reus, 15. Aut Judex, qui trahit acta forum.

16. Prælati, 17. Ecclesiave usurpans jura.

18. Onus & qui,

His statuit 19. Capitis noscit eosque reos.

20. Sedis Apostolicæ terras quique occupat atrox.

Hos omnes Domini Cœnæ Anathema ligat.

ALII SEX CASUS.

3553. 1. Jura sacri violata loci, 2. Vel septa sacratum Virginum. 3. It in Clerum cùm violenta manus.

4. Simonia fide. 5. Aut facto producta,

6. Duellum.

Hos intra Italiam, nonnisi Papa levat.

EXPOSITIO

3554. 1. In 3. casu Bullæ Cœnæ non comprehenduntur, qui furantur in fluminibus, aut in alio mari, sed in mari Pontificis. Nec qui ad alia pergentes, semel ex accidenti alterius navis bona deprædantur; sed qui ex professo ibi rapinis dant operam, licèt actu nihil furentur. Nec Catholici infideles persequentes, & rapientes. Nec si inter spoliatos, & spoliantes sit bellum, quia tunc non dicuntur piratæ, sed repressalia facientes.

2. In 4. non comprehenduntur, si bona non sunt Catholicorum. Si quis capit cum suæ vitæ periculo, & aliter periissent. Si ab hostibus incendio, aut vi demerguntur. Vel si bona naufragantium ab alio capta, ab eo dono aut furto quis accipiat.

3. In 5. comprehenduntur novæ gabellæ; non antiquæ, nisi quoad novum augmentum. Item impositæ à non habentibus auctoritatem imponendi. Eam habent Papa, Concilium generale, Imperator, Rex; eam non habent Civitates, & alii Principes, alterius supremi Principis jurisdictioni subjecti, nisi habeant mixtum imperium.

4. In 6. incurritur, si in literis originalibus, aut authenticis Sedis Apostolicæ, aliquid etiam minimum addat, mutet, aut deleat, quod verborum sensum mutet. Non incurritur, si literæ expiraverint, aut si error grammaticalis corrigatur.

5. In 7. non comprehenduntur, qui vendunt sine delatione, ut si Christiani in iis partibus degentes illis vendant, aut existentes in propriis locis, v. g. Liburni, vendant Turcis ad se venientibus.

6. In 10. comprehenduntur illi, qui Romam petunt, vel ibi commorantur devotionis, seu peregrinationis causa.

7. In 17. non comprehenduntur, qui tales fructus mobiles furantur, sicut alii fures, quia hi non dicuntur sequestrare, nec usurpare, quod est quædam appropriationis species, sed furari. Neque qui bona personæ Ecclesiasticæ usurpant, illi provenientia, non ratione Ecclesiæ, Monasterii, aut beneficii Ecclesiastici, sed ratione patrimonii, aut alterius tituli temporalis, & non Ecclesiastici; nec quando beneficia vacant.

Hæc ex summa Dianæ, Toleto, & Mendo ver. *Bulla Cœnæ*. Pro sex casibus Clem. VIII.

3555 Religiosi gaudent immunitate confugiendo ad proprias Ecclesias ob delictum etiam in ejusdem Ecclesiæ Monasterio commissum: & Superiores, ac alii extrahentes, incurrunt censuram, si eos extrahant ad infligendam pœnam in foro externo debitam delicto intra idem Monasterium commisso. Non incurrunt autem, si extrahant ad correctionem. Patet ex dict. à n. 681. ad 684.

3556 Quibus accedit decisio Sacr. Congr. Immunit. in Æsina apud Matthæucci to. 1. ver. *Immunit. Eccle. n. 30.*

(Exposuit Sacr. Congregationi super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis jurisdictionalibus, Fr. Carolus de Montecchio Ord. Minorum Observantiæ Reformatorum S. Francisci, se extractum fuisse de mandato Patris Provincialis ab Ecclesia Conventus Æsini, in quo morabatur, instando propterea declarari incidisse in excommunicationem tam ipsum Provincialem, quam Fratres executores: Et eadem Sac. Congr. auditis rationibus à P. Procuratore Generali Ordinis

alle-

allud, inter quæ adductum fuit, prædictum Petrum Carolum extractum fuisse ad correctionem, & ob id ad domum disciplinæ translatum, censuit, Provinciales, aliosque Patres prædictos non incurrisse. Romæ hac die 19. Aprilis 1701.)

EXPLICATUR EXCOMMUNICATIO PERCUSSORIS CLERICI.

3557 Percussorem Clerici, aut Monachi excommunicat Innoc. II. cap. Si quis suadente 17. q. 4. his verbis: *Si quis suadente diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat eum absolvere*, [illegible] mandantes, [illegible], efficaciter comparentes, effectu [illegible].

3558 Nomine *Clerici*, veniunt Clerici saltem prima tonsura initiati, habitum, & tonsuram gestantes, etiam si sint excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares, aut verbaliter degradati. Item Clericus conjugatus, si cum una, & virgine contraxit, & habitum ac tonsuram deferat. Hi quidem gaudent privilegio Canonis *Si quis*.

3559 Privilegium Canonis amittit Clericus: 1. Bigamus verè, quatenus cum duabus contraxit, vel interpretativè, quatenus cum una corrupta, *lib.* 1. *in* 6. *tit. de bigamis*. 2. Si habitum, & tonsuram dimisit, et monitus non reassumpsit, *c. Cùm contingat* 1. *de vita & honest.* 3. Qui sine habitu & tonsura, incorrigibiles se immiscet, tressando, latrocinia committendo, seditiones, aut bella commovendo, &c. *n.* 737 *&* 787

3560 Nomine *Monachi*, includuntur Religiosi professi, & Moniales, Conversi, & Conversæ, *c. Cùm illorum*, *& cap. de Monialibus lib.* 5 *tit.* 39. *de sent. excomm.* Novitii utriusque sexus, etiam si sint admissi ante annum 15. dummodo non sint infantes, sed usum rationis habeant, & hi dicuntur Oblati, *cap. Religioso, de sent. excomm. in* 6. Tertiarii Mendicantium, si habitum gestent, & in communitate vivant. Mulieres Tertiariæ in propriis domibus viventes, vitam cælibem ducentes, juxta formam *num.* 798. præscriptam Const. Leonis X. *Dum intra*.

Eremitæ collegialiter viventes, sub obedientia Episcopi, aut alicujus Prælati viventes, Gloss. in cap. *Quæ verò* 16 q. 1. & ea ufo cum tacita voluntate Pontifica. Et quamvis professionem non emittant, eorum est similitudinaria Religio, ad similitudinem scilicet Fratrum Eremitarum.

Omnes illi, qui habitu Religioso assumpto [illegible] Religiosi, Monialium servitio sunt mancipati, & post [illegible] eleemosynas quærunt, dummodo vivant propè Monasterium, earum more. Item Laici, qui habitu Clericali incedentes, inserviunt Congregationi Presbyterorum, qui collegialiter modo Religioso sub certo Superiore vivunt.

Denique equites S. Joannis Hierosolymitani, quia sunt vere Religiosi. De reliquis equitibus, &c., ut in n. 746.

3561 *Per violentam manuum injectionem*, intelligitur omnis actio exterior injuriosa, personam Ecclesiasticam violenter tangens, *sive immediatè, sive mediatè*, v. g. si vestem tangat. Nam si quis improperia in Clericum dicat, aut lapidem projiciat, sed lapis eum non tangat, excommunicationem non incurret.

3562 Item nomine manus, venit quodlibet instrumentum, quo fit actio physica injuriosa, nempe pes, &c. & ponitur manus, quatenus est instrumentum magis solitum ad talem injuriam.

Ad hanc igitur excommunicationem incurrendam, tria copulativè requiruntur, factum consummatum, violentia, & injuria. Injuria semper est annexa actioni physicæ, violentæ, & notoriæ.

3563 Mastrius ex nostro Alciato summatim [illegible] actiones, in quibus quis excommunicationem incurrat, vel non incurrat, refert, & quidem incurrit, qui Clericum conspuit, pulvere, luto, vel aqua conspergit, vestem lacerat, aliquid per vim & injuriam de ejus corpore eripit, pileum, v. g. pallium, ita ut actio sit gravitèr injuriosa, si manu, vel pede, aut baculo eum percutiat. Si injuriam violentam injiciat in equum, cui ille insidet, ligando per frenum: quia licet talis actio sit levis respectu corporis, est gravis respectu honoris, si eum persequatur, ut in flumen, vel fossam incidat, aut equo decidat. Si in carcere violenter detineat, aut in loco, unde sine detrimento exire non possit.

3564 Incurrit, qui aliqua ex his injuriis physicis offendit Clericum mortuum, Pignatelli *tom.* 6 *consult.* 1. n. 3. Sperellus *dec.* 97. n. 16. contra Henriquez, quia Canon est favorabilis statui Clericali, & ideo extendendus. Idem potiori jure dic de Clerico dormiente. At non incurrere, qui vestes illi non adhærentes laceraret. Sequitur ex n. 556.

Incurrit, qui manu sinistra ad collum Clerici injecta, altera manu supra pugionem apposita, aut qui una manu eo per pectus, aut capitium apprehenso, alteram in formam pugionem eum minatur: *&* [illegible] *esse Clericus, ut* [illegible]. Est enim actio physica, violen-

Bb ta,

ta, & injuriosa, Sperellus *decis.* 45. *num.* 34.

3565 Incurrit, qui venenum Clerico præbet, ipsumque ille bibit, Lezana *tom.* 3. *ver. Clericus num.* 5. Sperellus *dec.* 20. etiam si mors non sequatur, quia propinatio veneni est actio exterior physica, violenta, & nociva, ac inde injuriosa, & secuto haustu, habetur effectus secutus sufficiens ad censuram, non (recte ponderat Manhaucel *ca.* 2. *ver. Excom. Canonis n.* 19.)

In casu veneni propinati, duplex considerari effectum, alter est ipsa propinatio, ob quam indubiè non incurreretur censura, nisi ea consummata esset, & sic nisi Clericus venenum biberet, alter est effectus veneni, nimirum mors, & iste effectus nullatenus est necessarius ad incurrendam censuram, sicut non est necesse ad effectum, ut mandans eam incurrat, quòd Clerici mors, vel corporalis læsio sequatur, sed sat est, quòd mandatarius sclopum explodens, Clericum cum pulvere vel aliqua materia attingat, quia semper verificatur, quòd violentas manus injecerit in Clericum, per actionem nimirum justitiæ repugnantem, ipsam Clerici personam cum injuria & temere tangentem.)

Quòd si mors sequatur, tunc erit factum enorme, & homicidium.

3566 Non incurrit ipse Clericus, qui se ipsum injuriosè percutit; quia jus de persona distincta loquitur. Mastrius contra aliquos.

Nec alius, qui causa disciplinæ, & correctionis, Clericum percutit, ut Pater, Superior, Præceptor, Senex, aut aliquis propinquus. Constat ex *Authentica præsbyteros; cap. de Episcopo, ex cap.* 1. *de sent. excomm. & ex cap. cum voluntate.*

Nec qui clam crumenam Clerico abscindit aut vestem tollit, quia non est actio violenta, sed fraudulenta.

Nec qui percutit ad defendendum se, suos, aut suas res, vel honorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Nec si percussio sit jocosa, vel casualis, ut quando Janitor, vel apparitor turbam arcens percutit Clericum.

Nec si percussio fiat ex subito, & non plene deliberato animi motu; vel si injuria judicio prudentis non sit talis, ut ascendat ad mortale.

Nec si ipse Clericus percussioni se submittat, aut consentiat, si percussio non sit injuriosa: v. gr. si fiat joco, vel si velit ex alterius manibus disciplinam pati; si vero sit injuriosa, percutiens est excommunicatum, etiam si Clericus percussioni consentiat, quia injuria statui Clericali irrogatur, cui Clericus cedere non potest: *v. à num.* 1096. 1100. & à 1115.

Nec qui ratione officii vi extrahit de Ecclesia Clericum divina Officia turbantem, aut ibi indecentia patrantem, Glossa in *ver. Celebrationem*: quia præsumitur zelo, & non injuria manus injicere.

Pari ratione non incurrit, qui repellit Clericum injuste suam domum occupantem, si alio modo repellere non possit, quia utitur jure suo, adeòque non committit injuriam.

Nec mulier, quæ percutit Clericum super honestate, non puris verbis, sed facto eam insultantem, si alio modo repellere non possit; v. n. 1094.

Nec qui percutit Clericum in fragranti crimine cum uxore, matre, sorore, vel filia repertum, ex *cap. si verò, ut à num.* 1094. Incurrit autem, si percutiat non statim, sed interposito tempore, quo dolor sedari possit. Vel si data opera clam expectet, ut in fragranti repertum percutiat; vel si eum cum aliis consanguineis peccantem reperiat, quia textus ita disponit.

Nec pueri ante annum 14. pubertatis proprio se percutientes; ut infrà *de excommun. in fine.*

Nec qui percutit Clericum degradatum degradatione reali, & actuali, ut infrà de degradatione.

Nec demum incurrit Summus Pontifex, si Clericum percutiat, quia subjectum censuræ debet esse subditus illi, qui fert censuram; Summus autem Pontifex nullum Superiorem agnoscit, & ideò nullam censuram incurrere potest. Tum quia censura est de jure humano positivo, & Summus Pontifex est supra omne jus humanum positivum.

PERCUSSIO DIVIDITUR

3567 Communiter à Doctoribus in levem, mediocrem, & enormem.

3568 Levis est, *quæ fit sine relictione vestigii*; ut quæ fit palma, pugno, pede, baculo, vel lapide vestigium non relinquente.

3569 Mediocris est, *quæ fit cum relictione vestigii, sine tamen mutilatione, notabili Sanguinis effusione, aut lethali vulnere.* Ut si talis sit, quod dens, aut capillorum copia evellatur, vestes effringantur, si stercore vultus fœdetur & similia.

3570 Enormis est, *quæ fit cum mutilatione, aut cum notabili sanguinis effusione, quæ non fit à naribus, vel cum lethali vulnere, vel licèt in se sit levis, fit tamen animis & atrox vultus deformatione*

ctæ personæ. Levis namque erit, si alapa percutiatur Clericus, enormis verò, si Episcopus, Abbas, Provincialis. Levis erit, si sanguis effluat è naribus, quia sunt organum nimis facile ad emittendum ex levissima causa sanguinem [illegible] n. 371.

3571 Recensita divisio percussionis in triplicem, est arbitraria, facta à Doctoribus, sed judicio quidem prudenti.

3572 In jure autem ex Constit. … Joannis XXII. apud Confectio pag. [illegible] duplex distinguitur, levis scilicet, seu modica, & gravis seu enormis; quæ Constitutio, quia valdè juvat, affertur, & est, ut sequitur.

(Perfectio literis vestris circa absolutionem excommunicatorum, vos in eis debuere perspeximus, quæ esset modica, aut levis injuria, circa quam, sicut talis loquitur, absolvendi vobis concessimus potestatem. Ad quod cùm sit facti potiùs, quàm juris quæstio, vobis prout possumus, respondemus: illam videlicet modicam percussionem, aut impulsionem, pugni, palmæ, manus, pedis, digiti, aut baculi, vel lapidis, quæ ad brevem, mutilationem membri, fractionem dentis, depilationem capillorum non modicam, vel effusionem sanguinis non excedit, nec tam levissimè, aut pugni percussione sanguis exiret, transire in atrocem injuriam prohibemus, ut propter hoc sit ab absolutione talium abstinendum; ut tamen non solùm ipsum factum, imò etiam facti qualitas, percutiendi modus, aut vitæ [illegible], circa hoc diligentius attendatur, & ipsius facti circumstantiis, loci videlicet, & etiam personæ, quæ sit levis, vel modica, gravis, aut enormis injuria, manifestius cognoscatur: Loci quidem, ut in theatro, vel in foro coram Rege, Prælato, vel Judice, in Ecclesia coram multis in alio loco publico alicui injuria conferatur. Personæ, veluti si Magister, vel Judex, aut etiam Magistratus, aut Prælatus, Pater, aut Patronus, vel aliquis in dignitate, vel personatu constitutus, ab inferiori, vel humili contra naturam juris patiatur, per hæc quidem graves videantur injuriæ, & quæ sint leves, aut modicæ, tanquam ex opposito cognoscatur. Sanè quia negotia naturæ non patitur, ut ad plenum omnia differantur, judicium autem talis enormis injuriæ vestro duximus arbitrio committendum, ut potestatem vestram, cùm ad hæc processeritis, comperietis, ut citra metas hujusmodi potiùs, quàm ultra eas, circa absolutionem talium procedatur, ne impatientes de veniæ absolutione contra, de facili in atroces prorumpant percussiones, vel injurias, & sententias Canonis jam periculosiùs contemnentes, in excommunicationis sententias proclivius prolabantur. Tolerabilius est enim aliquos, qui per vos etiam possunt absolvi, nobis, vel superiori absolvendos relinquere, quàm contra statuta (etsi cum imagine quadam absolutionis, quod non fit sine grandi periculo) quemquam relinquere innodatum; cùm umbra quædam videatur in opere, veritas autem non subsit in effectu, &c.)

3573 Ex his colliges, percussionem dici levem, non in se, sed in comparatione ad mediocrem, & enormem, unde in se debet esse peccatum mortale, quia excommunicatio non incurritur ob veniale. Nec sufficit, quòd mortalis sit quoad actum internum, sed requiritur, quòd talis sit etiam quoad actum externum, quia Ecclesia non judicat de internis, hinc si quis animum internum haberet cum violentia & injuria percutiendi Clericum, in effectu tamen absque extrinseca violentia & injuria leviter illum pectus tangeret, non incurreret censuram, quia actio externa non esset mortalis in se, sed solùm quoad actum odii internum.

3574 In dubio, an percussio sit levis, vel gravis, est censenda gravis. Clericatus c. 17. n. 10. ex extrav. Pii II. apud Navar c. 27. nu. 91. sequitur ex Const. Joan. XXII. n. 3572. & ex n. 3566.

3575 Percussor Clerici est vitandus absque eo, quòd talis denuntietur, per hoc solùm, quòd sit notorius percussor Clerici, ita ut nulla valeat tergiversatione celari. Ex extrav. Martini V.

QUANTUM AD ABSOLUTIONEM EPISCOPUS

3576 Potest à percussione levi absolvere, ex c. *Pervenit*, *de sent. excom.*

3577 Potest à mediocri, & ab enormi absolvere, si fuerit occulta, ex Decr. Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 6. ut in n. 1316. & à publica, si persona excommunicata sit ex impeditis, ut sunt Moniales, &c. prout dictum n. 1145.

PRÆLATUS REGULARIS

3578 Potest suos subditos, & Novitios absolvere, nedum à percussione levi, aut mediocri, ex cap. *Monach.*, c. *Religiosi*, §. *Si Conspiratio*, & c. *Canonica*, *de sent. excom.* sed etiam ab enormi, ex privilegiis à n. 3375. relatis, Lezana tom. 1. cap. 18. n. 3. Leym. in theolog. mor. lib. 4. tr. [illegible] cap. 7. nu. 10. Tamb. *de jure Abb.* [illegible] Suarez [illegible] *Absolutione ordinarie quoad fratres*.

Quia in relatis privilegiis, maximè in illo, in quo sunt periculo, qui afferunt excessus enormes, pro quibus sit ad Sedem Apost. recurrendum; solùm quinque sunt excepti casus,

ut in num. 3584. & 3590. inter quos non est percussio enormis; excepto autem firmat regulam in contrarium.

3579 Firmiter suadetur, quia in limitatione facultatem reservandi casus facta à Clem. VIII. Prælatis Regularibus circa suos subditos, sub n. 10. conceditur reservabilis Quæstionis ordinariæ, seu gravis percussio cujuscumque personæ. Quæ concessio supponit facultatem absolvendi; nullus namque Superior potest sibi reservare casum, quem non potest absolvere. v. n. 3501.

Quod (ut rectè ponderat Marchantius, tr. 1. tit. Examen Canonic. n. 11.) magis liquet ex verbis, quæ Urb. VIII. confirmans Decretum Clem. VIII. addidit: *Sanctitas sua declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis aliquos ex casibus hujusmodi reservatis pænitentes, [illegible] confessarii, possint Confessarii illis non pænitentes Regulares, etiam non ob tanto à Superiore facultate, absolvere.* Ubi ad rem monetur, per hæc, facultatem pænitentibus supponi: Pontificem supponere, Superiores per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse propriis subditos à præfatis absolvere.) v. n. 3504.

3580 Qui autem sint hi Superiores, dictum est n. 3370. 3036. & 3503.

Quantum ad satisfactionem v. n. 3371.

3581 De Monialibus exemptis, rectè ait Marchant. cit. tit. num. 44. (Moniales exemptæ si censuram percutientes, absolvuntur à suis Prælatis Regularibus, vel aliis de prælatorum commissione; omnia privilegia Regularibus data, eorundem Monialibus communicantur, ut observat Pignatell. to. 7. consul. 60. num. 4. Peyrin. prax. 3. n. cap. 3. arct. 7. num. 1. & expressè in Bulla Aurea Sixtus IV. indulget: *Ut Moniales, & Tertii Ordinis Sorores, existentes sub cura Fratrum Prædicatorum, & Minorum, uti possint, & debeant libere, & licitè uti omnibus, & per omnia, privilegiis, immunitatibus, gratiis, favoribus, concessionibus, facultatibus, & indultis spiritualibus & temporalibus, præfatis Ordinibus Prædicatorum & Minorum concessis, quantum ad eas spectat, & fieri non contradicunt.* & pro Monialibus S. Claræ repetit Leo X. Const. cum sicut, & Greg. XIII. Const. ut [illegible], & Sixtus V. Const. [illegible], confirmantes privilegia Fratrum Minorum de Observantia, & Monialium Sanctæ Claræ, ac Tertii Ordinis Sancti Francisci, etiam per modum communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordinibus.

3582 Si in aliquo Conventu sint duo Prælati, & duo Sacerdotes subditi, qui invicem se percusserint; quia si percussio est occulta, potest Prælatus illum Sacerdotem absolvere, eumque eligere, & absolvi; vel è converso, potest illi facultatem committere, ut ipse Superiorem absolvat, atque absolutus subditum absolvere. Prob. ex cit. num. quia tunc, cùm percussio sit occulta, Prælatus non est vitandus, sed toleratur; adeòque habet jurisdictionem, & inde potest eam exercere, & delegare.

3583 Si verò percussio sit publica, ut nulla possit tergiversatione celari videatur, quod non, quia tunc, cùm sit vitandus, & inde careat jurisdictione, nec possit absolvere, nec eam delegare.

Attamen Diana p. 6. tr. 1. res. 16. Pellizarius, Leander tr. Censur., num. 19. Pont. cit. & alii cum Tamb. docent, quòd tunc, licet non possit hic eligere subditum pariter publicè excommunicatum, quatenus hic, cùm sit vitandus, non est capax jurisdictionis, potest tamen eligere alium Sacerdotem, & ab illo absolvi; quia tunc, licet sit privatus jurisdictione, illa electio non est actus jurisdictionis, sed solùm designatio personæ, cui Papa ex suo jure aut privilegio dat jurisdictionem.

3584 Si subditus sit laicus, aut Superior non sit talis, qui potestatem ordinariam habeat absolvendi, adeòque non possit eam alteri delegare, ut in n. 3500. 3379. & 3034. tunc recurrere debent pro absolutione ad Superiorem Provincialem.

QUÆSIT. I.

3585 *A quo sit absolvendus Religiosus, qui Religiosum alterius Ordinis, aut Clericum sæcularem percussit?*

PAdre de Avila c. 16. n. 67. Rodr. & alii apud ipsum tenent, Prælatos Regulares absolvere posse suos subditos à Censura Canonis ob percussionem etiam enormem alterius Religiosi, sive proprii, sive alterius Ordinis, sive etiam Clericorum sæcularium, hac motà ratione, quia privilegia Prælatorum Regularium absolvendi ab hujusmodi censura, relata à n. 3370. ad 3390. maximè privil. Bonif. IX. Ordini Prædicatorum, hanc dant facultatem absque limitatione.

3586 Dico tamen, Religiosum Clericum sæcularem percutientem, non à proprio Superiore Regulari debere absolvi, sed ab Episcopo, ex cap. Religioso 21. 5. sub eodem titulo, vel à Sede Apostolica ex stylo Curiæ, vel à Superiore Regulari de licentia Episcopi loci.

3587 Religiosum verò percutientem Religiosum alterius Ordinis, debet ab utriusque eorum Prælatis absolvi, ex eadem Decretali, his verbis: *Si verò alterutrius aliquis ex Religiosis*

per-

[illegible], per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam abs[illegible]. Quam decretalem Cabass. n. 9 & Engel. n. 11. ex Molina apud Matthæucci [illegible] n. 48. explicant, ut absolutio, & executio pœnæ fiat per Superiorem percussoris, tamquam per Judicem Ordinarium, cum præsentia, & consensu Superioris offensi, tanquam actoris super injuria sui Religiosi, nisi Superior offensi integrum negotium Superiori percussoris commiserit, aut injuriam remiserit.

Quòd si Religiosi illi ad invicem, & mutuò se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere; quia injuria compensatur. Alarius pag. 416. n. 9.

QUÆRES III.

3588 *An Regulares possint absolvere sæculares & exteros à percussione levi Clerici?*

POsse, tenent Diana par. 9. tr. 4 res. 53. & Verricelli tr. 8. q. 25. cum aliis apud ipsos; quia licet Regulares non possint absolvere sæculares à casibus ipsis specialiter reservatis, à casibus scilicet, quos ipsi in propriis respective diœcesibus sui reservant, absolvere possunt à casibus ex jure communi reservatis Episcopis, seu à quibus ex jure communi conceditur Episcopis facultas absolvendi, talis est percussio levis, quæ proinde hodie (ait Verricelli cit. n. 15) non est excommunicatio Papalis, sed Episcopalis, Episcopis competens, non ex jure speciali, sed ex jure communi, & ordinario, ex cap. *Pervenit*, ut in n. 3576. v. n. 3619.

3589 Nec obstare dicunt Decr. Clem. VIII de anno 1602. relatum nu. 3472. ubi prohibetur cuilibet Confessario tam sæculari, quàm Regulari, sub prætextu privilegiorum absolutio *[illegible] violentas manus in Clericos*, juxta Canonem *Si quis suadente diabolo* 17 qu. 4. *[illegible]* quia talis reservatio est facta juxta juris dispositionem; jus autem commune, c. *Pervenit*, percussionem levem commisit Episcopo; adeòque restrinxit Canonem. *Si quis suadente*, ubi habetur reservatio Papalis, ad percussionem mediocrem, vel enormem; ac proinde Confessarios Regulares intra Italiam, & extra Urbem, solùm à mediocri, vel enormi, non posse sæculares absolvere; quia hæc sola in reservatione Clem. VIII. comprehenduntur, minimè percussio levis.

3590 Dico tamen, Regulares non posse intra Italiam, & extra Urbem, sæculares absolvere à percussione levi, nisi ab Episcopo facultatem obtineant absolvendi casus ipsi reservatos. Miranda in man. Prælatorum, tom. 1. [illegible]

Examen Ecclesiast.

q. 6. art. 1. Leone de [illegible], apud Dianam cit. & alii. Ratio est, quia Decretum Clem. VIII. absolutè reservat percussionem violentam, non distinguens de occulta, aut publica, nec de levi, aut mediocri, vel enormi; & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Nec Canon. *Si quis suadente*, distinguit de levi &c. ut patet in n. 3557

3591 Neque verba Decreti reservantis, *[illegible]*, favent Confessariis Regularibus, quia jus *[illegible]* (ad quod verba referuntur) absolutionem à percussione levi concedit Episcopis, minimè Confessariis Regularibus, aut sæcularibus; & pariter Decretum Clem. VIII. per dicta verba eamdem facultatem confirmat Episcopis, sed expressè prohibet cunctis Confessariis tam sæcularibus, quam Regularibus intra Italiam, & extra Urbem. Et ex hoc fit, quod non possint à percussione levi exteros, & sæculares absolvere.

3592 Qui tamen poterunt à percussione levi sæculares, & exteros absolvere, si facultatem supra casus Episcopo reservatos ab ipso Episcopo obtineant, quam facultatem Episcopus posse illis delegare, non est dubium quia est potestas ordinaria; & tunc Confessarii sæculares, aut Regulares, à percussione levi absolvunt, minimè virtute privilegiorum sed ex delegatione, & commissione Episcopi.

De privilegio Canonis, fuse agunt Pirrhing [illegible] à pag 11. ad 39. Peyr. tom. 2. pag. [illegible] 381. Matthæucci tom. 1. à pag. 311. Clericatus c. 17.

CASUS A RESERVATI
Illustrissimo, & Reverendissimo
Archiepisc. Panormitano.

3593 1. RAptores virginum, prolem suffocantes, & nefandum sodomiæ scelus, non modò exercentes, sed etiam semel committentes.

2. Paganis viris, vel mulieribus, aut bestiis abutentes.

3. Qui Sanctimoniales, vel alias mulieres intra Monasterium commorantes, turpiter alloquuntur, iisdemque per se vel alios scribunt, vel turpiter quid ostendunt, aut tradunt.

4. Sortilegium operantes, & magicas artes, veneficia, superstitionesque exercentes, & quolibet Sacramento, vel sacramentali, aut re sacra ad id abutentes.

5. Litterarum, ac sigilli Archiepiscopalis, & ejus Curiæ falsarii, & qui litteras, & scripturas Archivii, vel furto accipiunt, vel quovis modo mutilant, aut deturpant, ut

integrè legi nequeant: v. num. 3544. nu. 3.

6 Notarii, qui legata ad pias causas facta non denunciant.

7 Clerici ad quaslibet Ordines per saltum, vel furtivè promoti, vide *suprà de irregul. num. 3. n. 37. & 19.*

8 Bonorum Ecclesiasticorum invasores.

EXPLICATIO.

3594 P*Rolem suffocantes*, dicuntur personæ illæ, quæ in lecto, periculum advertentes, & non curantes, prolem opprimunt; vel quæ prolem ex adulterio, v. g. natam, ut occultent, suffocant.

3595 Non sufficit ad reservationem, si raptus sit viduæ, aut defloratæ. Conditiones raptus v. n. 2158. pro sodomia: v. à n. 2165. ad 2178.

3596 Nomine *Paganus*, non veniunt hæretici, sed non baptizati, & Turcæ, &c.

3597 Qui semel sortilegium committit, incidit in reservationem, quia verè dicitur sortilegium operans. Non sic semel, aut iterùm magicas artes, veneficia, & superstitiones operans, quia reservatio hic requirit exercitium; duo autem, vel tres actus non faciunt exercitium; nam exercitium dicit frequentiam Tamb. *tom. 2. pag. 46. n. 33.*

3598 In 6 casu non comprehenditur legatum factum ad satisfactionem rei ablatæ, aut furti; ac peccant mortaliter in hac Diœcesi Notarii illud non denunciantes, ex præcepto Synod. Panor. de anno 1679. n. 343. ubi fit distinctio inter legata ad pias causas, & legata ad satisfactionem rei ablatæ aut furti, & ideo pro utrisque est peccatum, sed pro prioribus reservatio.

3599 Pro 8. casu invasio propriè est bonorum stabilium; nam mobilium, dicitur furtum, ut in n. 3554. n. 3. ubi vide, quæ sint bona Ecclesiastica

3600 In Diœcesibus, ubi in peccato carnis cum Confessario reservatur peccatum complicis, nomine *peccati carnis*, venit, non solum culpa consummata (nisi exprimatur) sed quodlibet peccatum mortale externum carnis, nempe tactus impudici, &c. Item nomine *complicis*, venit persona illa, quæ cum Confessario peccavit. hæc quidem non potest ab eodem validè absolvi; bene verò ab alio Confessario, quia respectu ejusdem Confessarii, peccatum complicis est in tali diœcesi reservatum, minime respectu alterius Confessarii; nam respectu alterius Confessarii persona illa non dicitur complex in peccato carnis: v. *tom. 2. pag. 601. n. 606.*

CASUS RESERVATI

In Ordine Minorum Regularis Observantiæ S. P. Francisci.

Ministris Generalibus, & Provincialibus.

Pro Observantibus sunt 19.

3601 1. NOmen Dei, aut Domini Nostri Jesu Christi, aut Deiparæ Virginis Mariæ blasphemantes.

2. Rebus sacris abutentes.

3. Quidquam in Religionis detrimentum, extra Religionem patefacientes.

4 Discordias Patrum, vel depositiones Prælatorum manifestantes.

5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad id faciendum inducentes.

6 Falsò, ac scienter, quempiam accusantes, & accusantes revelantes.

7 Falsum testimonium deponentes, vel deponendum procurantes, aut alium quomodolibet infamantes.

8. Juratè veritatem negantes, & falsum affirmantes

9. Ter debitè moniti obedire renuentes.

10. Consummatum carnis peccatum quodcumque admittentes.

11. Denarios contra Regulam accipientes, tenentes, vel asservantes.

12 Res sacras vel notabilis furtum perpetrantes.

13. Religionis bona extra Ordinem donantes.

14. Fratribus, vel sæcularibus vendentes, aut quovis alio modo alienantes.

15. Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secretariorum literas tam missas, tam accipiendas, impedientes, frangentes, falsificantes, & quomodolibet intercipientes.

16. Sigillum Ordinis, vel cujusvis alterius Prælati, aut personæ notabilis, falsificantes.

17. Libellum famosum facientes, fieri procurantes, inducentes, consulentes, proponentes, vel publicantes.

18. Graviter quempiam percutientes, aut contra Prælatum machinantes.

19 Carnes, ubi ex Ecclesiæ præcepto, vel Regulæ vetitum fuerit, comedentes, nisi scriptam facultatem ob necessitatem à Superiore antea impetraverint.

PRO REFORMATIS 13.

3602 1. VEneficia, incantesimi, e sortilegii.

2. Disubbidienza contumace, quando fatta la terza monitione per un giorno naturale, il suddito persevera nella disubbidienza.

3. Per-

3. Percussione grave d'un altro Religioso, ò Chierico secolare.

4. Manifestatione di cose, che infamino la Religione, ò frate particolare.

5. Peccato di carne volontario compito.

6. Proprietà di peccato mortale.

7. Furto di cose non [illegible], ò replicato.

8. Falsamente [illegible] in forma de l'accusato, ò dar memoriale [illegible] à qualche Tribunale.

9. Falso testimonio in giudicio.

10. Falsificatione di mano, ò sigillo de' Superiori, ò di persona notabile, ò del Convento.

11. Malitioso impedimento, ritardatione, ò apertura di lettere de' Superiori a' sudditi, e de' sudditi a' Superiori.

12. Far libelli famosi, consigliare, ò indurre, che si faccino, quando si giunge à segno, che siano esposti, buttati, ò in qualsivoglia modo publicati.

13. Procurare, aiutare, consigliare aborto animato, ancorche non sia seguito l'effetto.

Vide dicta suprà Decr. Clem. VIII. à n. 5104.

Super quo dubitatum fuit;

An in Decreto Clem. Papæ VIII. de anno 1593. 26 Maji super qualitate casuum ab eorumdem Regularium Superioribus reservandorum edito, censuræ etiam comprehenderentur; ita ut iisdem Superioribus absque Capituli Generalis, aut Provincialis consensu, aliquibus peccatis in Decreto hujusmodi non contentis, excommunicationem annectere, ejusdemque absolutionem sibi reservare liceat?

S. Congr. Card. negotiis Regularium præposita, Illustrissimo Bandino referente, censuras in supradicto Decreto comprehendi censuit. Romæ 7 Julii 1617.

CONFESSARII SCIENTIA.

5603 Confessarius ut valide absolvat, requiritur, & sufficit, quòd cognoscat peccata saltem sub ratione confusa peccati, & sciat formam, Busem. *lib. 6 tr. 4. c. 1. dub. 4. n. 3.* quia sic habet partes essentiales Sacramenti.

5604 Ut autem licitè absolvat, ejus scientia debet esse tanta, ut sciat discernere, an peccata, quæ communiter patrantur, sint mortalia, vel venialia. [illegible], aut plura, circumstantias mutantes speciem in peccatis communiter occurrentibus, nam de aliis etiam doctiores [illegible] dubitant. Leander hic. *disp. 12. q. 106* [illegible] multis q. 109. ait, non requiri, quod Confessarius de omnibus, quæ audit à pœnitente, judicet, an sint peccata gravia, vel levia, imò neque, an sint vel non sint peccata; sed de communibus, reliqua verò audiat, & intelligat, ac postea absolvat, cum debita attentione, quia si non tenetur omnia peccata cognoscere, minimè tenebitur determinatum judicium de omnibus ferre.

5605 Item scire debet spectantia ad restitutionem, requisita in pœnitente, ut sit rectè dispositus, & remedia peccatis opportuna, insuper casus reservatos, censuras, & irregularitates.

5606 *Confessarii Regulares*, ex suis privilegiis, extra Italiam, & intra Urbem absolvere possunt toties quoties, ab omnibus casibus Pontificiis, exceptis casibus 20. reservatis in Bulla Cœnæ Domini, & casibus reservatis Episcopis pro singulis respectivè diœcesibus. Iidem verò intra Italiam, & extra Urbem, absolvere pariter possunt toties quoties, ab omnibus casibus Pontificiis, exceptis casibus Episcopis reservatis, casibus 20. reservatis in Bulla Cœnæ Domini, & insuper aliis sex casibus Pontificiis, qui post præfatos 20. recensentur. Unde Confessarii Regulares solùm horum, & casuum in propria Religione reservatorum, debent memoriam tenere. Insuper absolvere non possunt nominatim excommunicatos per sententiam ab homine, nisi virtute *Bullæ Cruciatæ*, & satisfacta parte. *v. in pag. 3. prop. 12. ab Alex. VII. damn.*

5607 *Confessarii autem seculares*, ultra prædictas debent quamplurium aliarum censurarum reservatarum memoriam tenere; quapropter omnium catalogum pro Confessariorum commodo apposui.

5608 In casibus difficilioribus, sufficit quòd sciat dubitare, & tunc, si sit periculum errandi, v. g. circa impedimenta matrimonii, restitutionem, censuram, reservata, &c. debet absolutionem differre, usquequò libros consulat, aut doctiores.

5609 Sacerdos notabiliter in scientia deficiens, mortaliter peccat, si ad audiendas Confessiones se exponat. Major autem, aut minor scientia requiritur, & sufficit, juxta locorum, & pœnitentium diversitatem, juxta illud Isaiæ 24. *Erit sicut populus, sic sacerdos*. Sæpè pœnitentes docti possunt Confessario juvare. vide n. 178. 1684. 5151. & 5352.

CONFESSARII PRUDENTIA.

5610 Debita prudentia Confessarius utatur, si accuratus sit, & Sacramenti conditionem attendat. Est hoc Sacramentum *secunda tabula post naufragium*, adeòque Tribunal

poenitentiae, sed intercedendo, & portas salutis. Est ipse *judex*, sed pater, & medicus, atque para mediator inter Deum, & hominem. Quamvis igitur munus Confessarii per se sit audire, non interrogare poenitentem, saepe attenta poenitentis conditione eum interrogare tenetur.

3011 Et quidem non est opus *interrogare poenitentes*, si sint docti, qui licet non sint docti, sint tamen satis instructi ad peccata cum suis circumstantiis aperienda. Sed eos, quos advertit non bene examinatos, aut adjutorio indigere, aliquo humano modo, ne poenitentem [illegible] vexet.

3012 Pro qua re sciendum est, pro integritate confessionis exprimendum esse numerum certum & determinatum peccatorum mortalium, quando constat: quando verò non constat, sufficit exprimere numerum probabilem, aut verisimilem, addendo particulas, *plus minus*, vel *circa*, quae verba se extendunt ad parvam summam judicio prudentis respectivè ad numerum, cui adduntur, v. g. in numero denario ad duo, vel tria, in centenario ad decem; & sic qui confessus est, se peccasse circa decies, si postea recordetur peccasse per alias tres vices, non tenetur has tres confiteri; tenetur verò, si plures recordetur.

3013 Qui vero bona fide confessus est, peccasse vigesies, & posteà inveniat, peccasse solum decies, non tenetur talem numerum retractare; nam in numero majori continetur minor, & sic confessio est integra.

3014 Quando non potest haberi numerus probabilis, dicenda est frequentia in die, septimana, mense, vel anno, quantum humanum fieri potest, quod si neque hoc fieri possit, sufficit dicere consuetudinem, & tempus peccandi.

3015 Hoc modo audiri debet concubinarius, qui diu concubinam domi retinuit, & meretrix, debent enim explicare numerum fornicationum, quot in die, septimana, mense, vel anno, quòd si non possint hoc periculo magni erroris, sufficit, quòd exprimant tempus, per quod in malo perseverarunt.

3016 Caveat, ne simplices interroget de peccatis forte illis ignotis, ne sic eos ad peccandum doceat. Interrogationes in materia castitatis, maximè cum mulieribus, sint paucae, & cautae, ne nimium ruborem afferat, ipso tamen doceat, aut in aliquod periculum delectationis se, vel poenitentem ponat, quòd si [illegible], potius peccatum, ut aliquod integrum materiale desit. Busemb. *lib. 6. tr. 4. cap. 1. dub. 4.*

3017 Poenitentem, dum confitetur, non interrumpat, sed solum quando adverterit eum deficere, aut confundi, suggerat, ac adjuvet & [illegible]. Nunquam vultum asperum, aut gestum aliquem horroris ostendat, nunquam inter confitendum reprehendat, sed verbis dulcibus ad confitendum alliciat, confessione verò completa, tunc, ut oportet, moneat, reprehendat, & curet, ita tamen, ut in reprehendendo eum non offendat, sed amorem, aliud nomen non sit in ore, nisi *filius*, *filia*. Sic ore charitatis pleno agnoscere faciat poenitenti malitiam peccati, offensam Dei, damnum animae, & corporis, pericula, inquietudines, &c. ut ita poenitentem non confundat, sed instruat.

3018 *Confessarius advertens poenitentem ignorantia aliqua mala gravis laborare*, si circa aliqua dubitare poenitens eum interroget, debetur veritatem aperire, quia alemanum esset error approbatio. Si vero poenitens eum non interroget, si Confessarius advertat, ignorantiam esse vincibilem, & culpabilem, tenetur eum monere, quia est ita poenitens, & in malo statu, ac proinde non absolvendus, nisi velit debitere, & malum reparare.

3019 Si vero advertat ignorantiam esse invincibilem, quoties, v. g. bona fide rem alienam detinet, matrimonium cum impedimento dirimente contraxit, &c. tunc si prævideat, seu prudenter timeat admonitionem non profuturam, nempè poenitentem non restituturum, aut adhuc cum conjuge mansurum &c. eum monere non debet, quia monitio esset illi, non est occasio majoris mali; quoniam per monitionem illic, qui prius erat in statu peccati materialis sine offensa Dei, constituetur in peccato formali cum offensa Dei. Hinc S. Aug. relatus in c. *Si quis*, *de poenit. dist. 7.* inquit: *Si scirem tibi non prodesse, non te admonerem, non te terrerem.* Idem dic, si ex monitione timeat aliquod magnum damnum, aut scandalum secuturum, v. g. ex conjugum separatione liberorum periculum, parentum inimicitiae, &c. Mastrius *disp.* [illegible], Lugo, vide Dianam Tamb. [illegible] *confess.* [illegible] qui addit, quod in tali casu, si poenitens sciat peccatum in contrahendo matrimonium commissum, nesciat vero invaliditatem, de peccato absolvat, ac invaliditatem non ostendat.

3020 *Confessarius Principum, & Praelatorum*, si sciant eos non satisfacere proprio officio, v. g. circa collationem beneficiorum, electionem ministrorum, gubernationem subditorum, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. tenentur eosdem de sua obligatione monere, alias erunt eorum pecca-

peccatorum particeps, & unus alterum ad infernum trahet; quia verò eorum ignorantia est invincibilis, & rarò id eveniet sine damno communi, & sine scandalo subditorum putantium similia licere.

3611 *Confessarius* (ait Gobat tom. 3. de voto num. 573) *tenetur se abstinere sequi opinionem probabilem, quando scit inde sequuturum cohabitantem pœnitentem in periculum peccati formalis.*

3612 Parochus, si ex Confessione pœnitentis cognoscat impedimentum dirimens, & matrimonium sic contractum, gerere se debet ut *in num.* 3618 & 3619.

Si nondum sit contractum, debet illum monere, & si opus fuerit, terrere, ne contrahat: at si perstiterit in contrahendo, non potest illum à matrimonio repellere, sicut nec potest ab Eucharistia. Imò nec potest illum post Confessionem monere, absque eo, quòd prius ab illo licentiam petat, & obtineat, Ant. à Spir. Sanct. *de Sacram. Pœnitent. tr. 5. disp. 15. sect. 5. num.* 1557. cum Bonac. idque ratione sigilli Sacramentalis, *ut num.* 3506 & 3510.

3613 Si ipse solus impedimentum occultum sciat extra Confessionem, non potest ad Matrimonium procedere, sed tenetur illud Ordinario manifestare, Ant. à Spir. Sanct. *de Matr. tr. 11. disp. 4. sect. 14. num.* 111. quia bonum Sacramenti prævalet juri particularis secreti naturalis, *ut in tom. 2. pag.* 106. *à n.* 68.

QUÆRES I.

3614 *Petrus, qui bona fide contraxit cum impedimento dirimente, quòd tamen in statu conjugii ignorat, fecit votum cum juramento de non reddendo debitum uxori; accedit pro Confessione ad Parochum pro tali voto violato, Parochus scit impedimentum dirimens, quomodo se gerere debeat?*

RESP. Si Parochus prudenter putet, quòd ex manifestatione impedimenti nullum speretur profectum, sed potiùs damnum, non tenetur illud aperire, juxta num. 3610. Quia pœnitens non petit, an habeat impedimentum (tunc enim utique teneretur positivè respondere, *ut in n.* 3610) sed confitetur peccatum in faciendo votum de non solvendo debita, aut de eo ex conscientia erronea violato. Unde tunc se gerere debet, sicut cum eo qui operatur ex conscientia erronea, & indè docere votum non tenere, imò à peccato in eo emittendo absolvere: nec tunc monetur, quia stante conscientia erronea, sic vovendo peccavit, nec votum servare tenetur.

QUÆRES II.

3615 *Dum duo Sponsi accedunt cum pompa & comitatu ad Ecclesiam ad matrimonium contrahendum, alter eorum recordatur impedimenti dirimentis. Quid ipse agere debet, ut se retrahat sine infamia, & scandalo?*

RESP. Si impedimentum non afferat infamiam, aut scandalum, ut si sit affinitas ex copula licita, &c. tunc debet ipse Sponsus illud manifestare, & inde se retrahere, usquequò de remedio provideatur, vel penitùs desistendo, vel dispensationem petendo.

3616 Si impedimentum afferat infamiam, aut scandalum, ut si sit affinitas ex copula illicita, &c. tunc debet requirere Parochum pro Confessione occasione reconciliationis, & ei aperire impedimentum; Parochus autem potest Sponsum monere, ut statim voveat castitatem, quo peracto, de licentia pœnitentis dicat, eos non posse contrahere; quia Sponsus ille habet impedimentum voti, quo indiget dispensari, & nesciebat.

3617 Quòd votum debet verè emitti, aliàs Parochus mendacium proferret, quod quamvis veniale, nulla ratione cohonestari potest, cum sit ab intrinseco malum. Potest autem emitti ad breve tempus, ut sic Sponsus, si velit, aut non possit pro dispensatione impedimenti dirimentis recurrere, possit, voti tempore elapso, cum alio contrahere.

PRUDENTIA CUM MONIALIBUS

3618 ESse debet exemta. Sit Confessarius deputatus pro omnibus indifferens, donaria à particularibus haud recipiat, numquam loquatur, nisi quæ ad confessionem, & salutarem animæ instructionem conducunt; non sit asper, nec indiscretus in zelo, morum reformationem, minimè totam, & simul, sed paulatim procuret, ne totum volens, totum perdat, & ovem angat.

3619 Monere tenetur Monialem de conscientia erronea contra ipsam, etiam si sit super aliqua regulari observantia, quam erroneè putat obligare sub mortali; quia si sunt vitanda peccata, quæ committuntur scienter, quantò magis, quæ ignoranter? Et cum sit sermo de mulieribus, valde juvat attendere doctrinam, & dictum D. Thomæ in n. 152.

3620 Quando autem conscientia erronea est super observantia Regulari, debet quidem monere, quod ejus omissio non sit mortalis, sed debet simul firmis motivis eidem talem observantiam suadere, ita ut monitio sit ad peccatum mortale vitandum, minimè ad observantiam omittendam.

Prom-

3631 Prompta habeat remedia contra scrupulos, & valida motiva ad ostendenda mundi mala, ac suavitatem Religionis, & jugi Christi, in comparatione ad jugum mundi.

3632 In occasione proxima utatur consideratione offensæ Dei, quatuor Novissimorum, maxime mortis vitæ, ac pœnæ æternæ, atque etiam motivis politicis, famæ, honoris, cum reflexione ad honestatem natalium, & ad pœnam atque inquietudinem animi, & corporis, quæ in similibus experitur.

3633 Sit eruditus super propriis Monialium Regulis, & observantiis, ut firma sint ejus responsa, & consilia, in mente habens, contrarietatem responsionum, & consiliorum scandalum parere Monialibus.

3634 Denique omnino ab opinionibus laxis se abstineat, æquitati tamen se accommodet.

PRUDENTIA IN OCCASIONE PROXIMA.

3635 Occasio peccandi est duplex, remota, & proxima. *Occasio proxima* est illa, in qua homo positus, circumstantiis attentis experitur, quod sæpe sæpius, & frequenter cadat in novum peccatum. *Occasio remota* est illa, quæ attentis circumstantiis non est frequenter, licet sit rarò, cum peccato conjuncta. Unde maxime sunt attendendæ circumstantiæ personæ, loci, temporis doloris, &c. hinc sæpè eadem occasio carnis, seu conversatio mulieris, quæ juveni est proxima, seni, aut juveni timorato, qui peccatum abhorret, est remota.

3636 *Occasio proxima*, propriè dicit duo, videlicet occasionem extrinsecam, & periculum formale proximum peccandi, quæ duo separari possunt, nam potest esse occasio extrinseca sine periculo proximo, ut in sene, &c. & periculum proximum sine occasione extrinseca, ut in juvene consueto ad se polluendum, ubi sine occasione extrinseca est periculum proximum peccandi, ortum ex habitu pravo intrinseco.

3637 *Periculum formale proximum* est illud, quod circumstantiis attentis, ita inclinat, & movet ad peccandum, ut in persona similis conditionis soleat esse frequenter cum peccato conjunctum. Periculum verò materiale, seu remotum, est illud, quod non est hujusmodi. Periculum formale aliud est extrinsecum ortum ex occasione extrinseca, aliud intrinsecum ortum ex prava conditione ipsius hominis.

3638 Occasio proxima, licèt sit frequentior in peccatis carnis, in quolibet tamen peccato mortali potest contingere.

3639 *Concubinarius est*, qui mulierem, cum qua frequenter peccare solet, domi retinet, vel extra pro se expositam.

3640 Qui est in occasione remota, potest absolvi, alioquin (ut inquit Apost. 1. ad Cor. 5) *deberemus omnes exire de mundo*, nam etiam in ipsa solitudine, & in actibus licitis, adest occasio remota peccandi: possunt tamen benè exerceri.

3641 Qui est in occasione proxima involuntaria, quatenùs non est in sui potestate eam repellere, potest absolvi, dummodò concurrant quatuor in n. 3652. exposita. Ratio est, quia occasio peccandi in se non est peccatum, nisi sit voluntaria, & qui in ea est, potest dici eam pati, quàm in eam se committere. Talis occasio involuntaria contingere potest in filio familiæ cum famula domini, inter fratres, sorores, filios, & filias familiæ, & similes conjunctos, qui non sunt sui juris, habitantes in eadem domo sub cura parentis, avi, patrui, &c. item in serva respectu domini. Confessarius servam adstringat, ut totis viribus resistat, & non ostendat reciprocantem amorem. Dominus tamen absolvi non potest, quia in eo occasio est voluntaria, & libera, imò serva, si dominus non se emendet, potest licitè fugere, aut dominum compellere, ut eam alteri vendat. Cum illa tamen debet se gerere Confessarius, sicut cum recidiva, differendo aliquando absolutionem, & difficilem se ostendendo, quando absolvit.

3642 Qui est in occasione proxima voluntaria, quam scilicet liberè potest repellere, & non vult, absolvi non potest, etiam semel, quia est indispositus ob defectum veri doloris, & propositi; imò est in continuo peccato mortali, juxta illud, *Qui amat periculum, peribit in illo*; quia occasio proxima voluntaria, & periculum formale proximum voluntarium, si assumatur, est peccatum ejusdem speciei cum actu, ad quem ordinatur, qui enim in illam, seu in illud liberè se conjicit, habet judicium probabile prudens, quòd peccabit, adeòque virtualiter vult peccatum. Unde licèt, si sequatur actus principalis, v. gr. fornicatio, non sit opus circumstantiam periculi in confessione aperire, sed sufficiat actum principalem exprimere; si tamen non sequatur, opus est exprimere, se conjecisse in periculum proximum, seu occasionem proximam talis peccati. Eadem ratione nemini licet quærere directè occasionem proximam peccandi pro aliquo bono spirituali, aut

[illegible] temporalis [illegible] 41. & 43. ab [illegible] XI [illegible]

1643 Eum, qui est in occasione proxima voluntaria peccandi, seu concubinarium, posse semel, & iterum absolvi, antequam è domo concubinam ejiciat, dummodo firmiter proponat ejicere, tenent Leander [illegible] & quamplures apud illum; sicut qui tenetur restituere rem, quam possidet, potest semel, & iterum absolvi.

1644 Dico tamen, eum, qui habet occasionem proximam, nempè extra propriam domum, posse semel, & iterum absolvi, dummodò firmiter promittat occasionem expellere, & in eam amplius se non committere. Moneo tamen Confessarium, ut post opportunas monitiones, procedere [illegible] absolutionem; hoc namque medio interdum usus sum, & expertus sum fructum, poenitens namque terretur, dum videt sibi denegationem absolutionis comminari.

1645 Ille verò, qui retinet occasionem proximam voluntariam, nempè mulierem in propria domo, nec semel debet absolvi, nisi prius illam ejiciat. Palud., D. Anton., Sylvester, & alii; *quia cum femina semper esse, & non cognoscere feminam, amplius est, quam mortuum suscitare*, ait Bernard. *ser.* 65. *in Cant.* Quam securitatem falsam potest præsumere homo, dum detinet leonem in sinu?

1646 Quod si cessaverit periculum formale & proximum de novo peccandi, tam corpore, quàm mente, v. gr. propter senectutem, infirmitatem, cognationem de novo ortam, &c. aut quia propositum amplius non peccandi fuit ita intensum, & solidum, ut reverà vir & mulier sint emendati, & bonâ habitent ut frater, & soror, atque diuturni temporis experientia constet, tunc vir nec tenetur mulierem è domo ejicere, nec ab absolutione impeditur, etiam si interdum, raro tamen, peccaverint, dummodo non adsit scandalum vicinis, quatenus concubinatus fuit occultus, vel si publicus, extitit tamen Parochi, aut alia via constet de emendatione, & quod vivant ut frater, & soror. Leander [illegible] 40. 41. & 43. *cum aliis*; quia tunc occasio de proxima facta est remota, & periculum de formali, & proximo, factum est materiale, & remotum, ut constat ex n. 1635. & 1636.

Nec locus præcisè sumptus est occasio proxima, aliquin in omni loco esset occasio proxima. Cardenas [illegible]

1647 Hic sicut exemplum, quod adducit Cardenas *diss.* 40. *cap.* [illegible] duo homines, unus quorum ingreditur domum, in qua consuevit peccare, cum proposito repido, & remisso, quod non sit peccaturus; alter ex causa necessaria ingreditur in similem occasionem, munitus tamen solido timore Dei, intensissimo proposito non peccandi, ac fervente oratione, atque experientia; quod sic aliquando munitus, fuerit firmus in servando proposito, tunc primus se constituit in periculo formali, non sic secundus.

1648 Bertaldus [illegible] *quod mulier habitans in domo, ubi frater, si non committat frequenter, sed rarò, puta ter, aut quater in anno secundùm Grassium, aut semel in mense secundùm Cardinalem* [illegible] *absolvi posse, dummodo absit scandalum* [illegible] *non est amplius occasio proxima, quoniam posset* [illegible] *aut quid aliud occasio proxima, aut impedimentum absolute.*

1649 Unde in regulis prudentiæ in confessione, 3 regula, ait ex quodam Casista: *Quid illa, quæ experimento est, quod non est in tali occasione per* [illegible] *tum censere debent occasionem proximam*: ita ferè ille.

1650 Cæterùm hic casus emendationis, ex firmo proposito in occasione proxima mulieris in propria domo, est quidem possibilis, sed rarus, & singularis, ut inter corvos corvus albus. Unicum remedium est vel matrimonium, si illud inire possunt, vel separatio, quoniam in materia carnis victoria non habetur, nisi per fugam. Unde nunquam Confessarius in occasione proxima voluntaria debet hunc proposito quantumvis se illo se fidere, & absolvere, si concubinarius potens concubinam è domo ejicere, in proposito suo malè ejicere, quia ex regulariter contingere sed tale propositum non solet executioni mandari. Videri potest Cardenas *diss.* [illegible] *cap.* [illegible] & *cap.* [illegible]

1651 Ab occasione proxima extrinseca expellenda non excusat causa aliqua utilis, aut honesta, ut constat ex n. 1630. [illegible] causa est sufficiens, nisi sola impossibilitas physica, aut moralis; quia hæc reddit occasionem extrinsecam involuntariam. Impossibilitas physica est in iis, qui non sunt sui juris.

1652 Difficultas est in discernendo, quando adsit *impossibilitas moralis*, pro qua re ita discurrit Cardenas [illegible] & 7.

Ad impossibilitatem moralem constituendam requiritur causa necessaria, seu urgens, quæ superet vires fragilitatis humanæ, cujus

censetur, si in separatione sequatur valdè grave detrimentum in vita, fama, aut bonis: *ita* Doctores communiter. Bernaldus *de Peccat. in regulis prudentia in Confessione*, 3. *Regula*, praesertim Lugo *de Poenit. disp.* 14. *sect.* 9. *q.* 16. 30 (quia teneri *q.* 16. plus aequo se extendit circa gravitatem detrimenti,) quia tunc non dicitur velle occasionem proximam extrinsecam, sed pati, & permittere, ut damnum evitet.

3653 Iste autem, qui non potest repellere occasionem extrinsecam, tenetur vitare periculum formale peccandi per actus proprios, nimirum, 1. Per verum, & firmum dolorem de praeteritis, 2. Per intensum, & solidum propositum solum cum sola non alloquendi, imò nec verbum [illegible] aspectum vitandi: insuper, quòd si casu, aut aliqua causa, occasio occurreret, Dei gratia non peccabit, 3. Per verum propositum, & promissionem separationis, quando erit possibilis, cessante impossibilitate morali, 4. Per fervidam orationem pro divino auxilio, & frequentia Sacramentorum, maximè confessionis cum eodem Confessario; à quo medio vitandi periculum formale per actus proprios nulla causa sufficit ad excusandum, etiamsi sit periculum vitae, quia praefata media, nempe firma detestatio peccati, propositum constans, & imploratio divini auxilii, sunt in potestate cujuslibet hominis, adeòque ad illa quilibet homo tenetur, etiam cum periculo vitae, sicut quilibet homo tenetur ad vitandum peccatum mortale, etiam cum periculo vitae.

3654 Non sufficit propositum remissum, & tepidum, quia non est sufficiens ad vitandum, aut saltem extenuandum periculum formale peccandi; sed requiritur valdè intensum, & constans.

3655 *Est exemplum.* Puella post diuturnum tempus concubinatus, conscientiae morsibus mota accedit ad Confessarium, exponens impossibilitatem moralem exeundi ex ea domo, seu necessitatem moralem in ea permanendi, quia aliàs, utpote omni ope humana destituta, aut fame periret, aut in majus malum, nempe in publicum meretricium caderet. Confessarius cognita impossibilitate morali occasionem extrinsecam repellendi, eam monuit, ut periculum formale vitaret, aut saltem extenuaret per actus proprios, & resistendo, ut saepè [illegible] puella [illegible] se non posse elicere firmum & verum propositum resistendi lenocinio [illegible], quia eo resistendo incurrit eamdem impossibilitatem moralem, quoniam certò cognoscit, quòd tunc è domo expelleretur, & ita eadem mala incurreret.

3656 In hoc casu Confessarius non potest hanc puellam absolvere, nisi è domo illa egrediatur, quia impossibilitas moralis excusat à repellenda occasione extrinseca, at non excusat à proposito firmo repellendi periculum formale per proprios actus, ob rationem allatam; adeòque in hoc casu impossibilitas moralis dicti propositi est vincenda per repulsionem occasionis extrinsecae.

3657 Ista igitur puella non potest absolvi, nec desobligari à repellenda occasione extrinseca, quia non habet efficax & constans propositum vincendi periculum formale per proprios actus, & resistendi constanter, non obstante, quòd sit è domo expellenda: ita tenet discurrit Cardenas *in* [illegible] Qui tandem ad parvitatem de concubinario, qui ob impossibilitatem moralem excusatur ab expellenda muliere, *in cap.* 7. *art.* 3. *n.* 168. *respondens, ait:* *Dicendo ad utrumque esse casum in concubinario, qui impossibilitate occasionem tollendi excusatur, etiamsi* [illegible] *potest per propositum efficax, & implorationem divini auxilii, extenuare periculum peccandi, hac autem femina non potest illud extenuare per propositum, & alia media, nisi expellendo se è domo, ut supponit hypothesis.*

3658 Casus contingere potest, ut occasio proxima sit voluntaria viro, sed involuntaria mulieri. Voluntaria viro, in quantum ipse libere petit, & quaerit. Involuntaria mulieri, in quantum ob sui pulchritudinem experta est, quòd etiam in aliis domibus eamdem occasionem est passa, nec aliud modum vivendi nisi eodem periculo habet, & aliunde ipsa non quaerit virum, sed passivè se habet, & patitur. Et consequenter, quòd ipsa possit absolvi, positis praefatis conditionibus. Vide *in pag.* 3 *prop.* 41. ab Alex. VII. *damn.* & *in pag.* 4. *prop.* 62. ab Innoc. XI. *damn.*

CIRCA OCCASIONEM PROXIMAM, QUAM QUIS PATITUR.

3659 PLura congerit Sierr. in suo opusculo de Sacram. Poenit. in editione de anno 1698. ut sequitur.

„ *Quatenus quis fuerit in occasione proxima peccandi detineatur, est incapax absolutionis, si eam non tollat, sed patiatur, dummodo adhibeat alia remedia necessaria ad vitandum relapsus.*

„ HAnc propositionem concedit communis sensus Theologorum. Et ratio est, quia in tantum qui voluntariè versatur in occasione proxima, quam potens tollere non vult tollere, non est dispositus ad absolutionem Sacramentalem, quia habet actualem voluntatem peccandi, adeòque caret proposito sufficienti. Quòd autem habeat voluntatem actualem peccandi, potest,

tet; tum quia vult causam, ex qua sequitur peccatum, unde censetur, velle peccatum; tum etiam quia non vult adimplere id, ad quod tenetur sub peccato; tenetur autem sub peccato ad removendam occasionem proximam peccati. At hæc non militant in eo, qui patitur occasionem proximam peccandi, quia non vult causam peccati, ideòque non censetur velle peccatum, nec voluntariè omittit adimplere id, ad quod tenetur, quia non tenetur ad id, quod moraliter non potest præstare. Doctrinam hujus rationis breviter complexus est Sanctus Basilius in constit. Monast. cap. 4. sub fin. ubi dicit, in hujusmodi casibus hominem non amare periculum, sed illud invitum subire. Videtur etiam D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 9. in corpore. Ex hac ratione apparet, causam excusantem ad non removendam occasionem proximam peccandi, tantam debere esse, ut reddat remotionem moraliter impossibilem; adeòque non sufficere ad non fugiendam occasionem proximam peccandi causam aliquam utilem, aut honestam: quod adeò verum est, ut opposita sententia damnata fuerit ab Innoc. XI. Et quidem meritò, quia charitas propria dictat, quod nulla utilitas sit præferenda periculo proximo peccandi. Nec ulla ratio honestatis potest cohonestare perseverantiam in periculo proximo peccandi, adeò ut magnum bonum non solùm temporale, sed nec etiam spirituale possit reddere licitum, quærere directè occasionem proximam peccandi, ut idem Pontifex declaravit, damnans oppositam sententiam. Addo, nec sufficere quamcumque necessitatem permanendi in occasione proxima peccandi, ad hoc ut aliquis non teneatur illam removere. Sed ergo requiritur talis necessitas, ut reddat moraliter impossibile tollere occasionem proximam. Hæc autem necessitas esset gravis infamia, magnum damnum, atque incommodum gravissimum sive in corporalibus, sive in spiritualibus, hæc enim mala ingerunt moralem impossibilitatem.

Ex dictis sequitur primò, posse absolvi Chirurgum, quando sine suo gravi detrimento, vel infamia, non potest omittere exercitium suæ artis, quamvis in medendis fœminis experiatur voluntarias pollutiones, dummodo adhibeat alia remedia, quæ teneri possunt necessaria ad evitanda peccata. Idem judicium fero de viris fundantibus chirurgicis mulieribus, Sanch. 6. p. de matr. disp. 45. & alii.

Infertur secundò, Confessarium etiam non Parochum, esse dispositum ad absolutionem Sacramentalem, etiam si nolit recedere ab officio audiendi Confessiones, quamvis in tali exercitio experiatur frequentes delectationes morosas, aut voluntarias pollutiones, si abstinendo à confessionibus pateretur gravem infamiam, aut notabile detrimentum & damnum in bonis fortunæ, adhibeatque alia congruentia remedia. Toletus, Castrop. & alii.

Infertur tertiò, cum Navarro in summa cap. 3. n. 21. Delugo, disp. 14. de pœnit. n. 151. Suario de pœn. disp. 32. sect. 2. Reginaldo tom. 1. lib. 6. n. 14. Grassio p. 1. decis. cap. 18. n. 23. Coriolano de casibus reservatis fol. 76. Lopez par. 1. instruct. cap. 22. & aliis communiter, Filiumfamilias non teneri domum Patris deserere, quando in ea esset talis occasio peccandi, quam ipse tollere non potest, quia in hoc non est sui juris: dummodò verè peniteat, & aliquo modo se emendet, seriumque propositum adhibendi alia media.

Infertur quartò, Adolescentem sæpiùs peccantem cum filia domini, vel alia famula, si nequeat sine notabili damno occasionem removere, esse dispositum, quamvis in occasione permaneat, quia illam non vult, sed eam habet invitus. Tancredus tr. de sacr. pœn. disp. 3. q. 14.

Infertur quintò, Mercatores, Scribas, atque aliorum officiorum personas, non teneri deserere officia propria, quamvis in illis exercendis experiantur proximas occasiones peccandi, si dicta officia nequeant deserere sine notabili damno, putà, quia non haberent aliunde, ex quo viverent, Castropal. tr. 1. de 2. punct. 5. § 3. Navar. Grassis, & alii communiter.

Infertur sextò, cum Thoma Hurtado tom. 1. tr. 9. cap. 7. resol. 4. citante plures alios, Citharœdos, Magistros scholarum, & similes absolvi posse, quamvis nolint sua ministeria omittere, & quamvis in illis experiantur occasiones proximas peccandi, si ad ea exercenda compellit urgens necessitas. Spectat autem ad prudentem Confessarium bene attendere in casu particulari, an verè subsistentia essent gravia illa damna, & incommoda, à Pœnitente impedientia occasionem tollere. Sæpe enim non est prudens in pœnitente timor dicti mali subeundi, quia est nimia facies falsi, dum credere dulce est.

Infertur septimò, cum communi: Adolescentem non teneri, vel supra tabulam cuba-

re,

re, ne dormiat in lectulo cum sorore, quia novit expertus se pluries peccasse; est enim gravissimum incommodum, supra tabulam, vel humi dormire, tenetur tamen alia media proportionata praestare. Et ex eadem ratione optime docet Tamb. *tr. de Sacram. poenit. disp.* 3. *q.* 10. posse absolvi adolescentem, qui cum suo adolescente in lecto solet habere tactus impudicos, etiam si non proponat deserere lectum, si deberet humi cubare, & alia media praestet.

Infertur octavò esse absolvendam Concubinam, vel Concubinarium, si nolint a cohabitatione separari, ob metum cadentem in constantem virum, ob metum in quam mortis, mutilationis, amissionis notabilis famae, honoris: est enim necessitas urgens, quae cogit. Thom. Hurtadus, & ex ipso Leander *tr.* 5. *de poen. disp.* 7. *q.* 74. Adhibere tamen debet alia remedia efficacia, quae absque illo gravi incommodo adhibere potest.

Infertur nonò: posse absolvi, qui non statim ejicit foeminam, cum qua solitus fuit peccare, si gravissimum damnum in re sua, in fama, ac poenam deberet pati, Oviedo in *tom.* 2. *tr. de poenit. contr.* 3. *p.* 10. *n.* 163 dummodo cohabitatio sit ad breve tempus, ut notat Castrop. *tr.* 4. *disp.* 2. *punct.* 9. § 3.

Infertur decimò esse dispositum ad absolutionem Sacramentalem illum, qui cum consanguinea, vel alia foemina habitante in diversa domo, habet frequentes tactus inhonestos, quamvis nolit abstinere ab ingressu illius domus ob gravem infamiam, quam subiret, nisi ingrederetur. Navar. *in Summ. in cap.* 3. dummodo tamen adhibeat alia remedia.

An autem, si postquam adhibita sunt alia remedia, & poenitens saepius absolutus in eadem relapsus sit peccata sine ulla emendatione, possit absolvi, quamvis nolit omittere illam occasionem, est gravis difficultas, atque ex tota pendet ab illa quaestione, an in tali casu teneatur poenitens subire illud grave damnum, ut tollat occasionem proximam. Non teneri ad hoc, adeoque posse in praedicto casu absolvi, docet cum Vivaldo, & aliis, Cardinalis Delugo *de poenit. disp.* 14. *n.* 156. Ratio his Doctoribus est, quia si prima vice non tenebatur, neque deinde tenetur, nam cum occasio proxima non sit peccatum, sed dispositio ad peccatum, potest cohonestari ex illo gravissimo damno, quod ex remotione occasionis subire deberet. Et ut approbant hanc sententiam, ait Gobat *in quinar. tr.* 5. *cap.* 32. in tali casu ille, qui occasionem proximam patitur non vult, sed permittit peccatum, se exponendo periculo cum proposito resistendi, quoad poterit. Quod etiam tenuum est Cardinali Delugo, approbantibus Dicastillo, & Gobat ut dixerit, Petrum constitutum in periculo proximo peccandi, quod avertere nequit, nisi incurrat extremam paupertatem, & calamitatem, si haberet revelationem, quod sit tentationi succubiturus, non teneri illam occasionem removere, adeoque posse absolvi, si animum habeat utendi omnibus aliis mediis, quae Confessarius prudens injunget. At oppositum docet Suarez *de poen. disp.* 32. *sect.* 2. cui assentior; quia si adhibitis omnibus aliis mediis, perseverans in illa occasione proxima, non capiatur ullam emendationem, videtur, quod remotio talis occasionis sit unicum medium ad vitanda peccata, adeoque adsit obligatio tollendi tale periculum, nec ab hac obligatione excusetur ratione damni, quod passurus erit, juxta illud: *Si oculus tuus, vel pes tuus scandalizat te, erue eum*: & quidem debet homo, juxta Christi Domini praeceptum, amittere potius omnia bona mortalia, quam animae suae detrimentum patiatur. A fortiori deberet hanc doctrinam Tamburinus *tom.* 4. *disp.* 6. *n.* 114. Lopez *in instructorio cap.* 8. Caspen. & Corradus, qui omnes docent, etiamsi nulla alia media fuerint inutiliter adhibita, adhuc non obstante quocumque damno teneri hominem deserere occasionem proximam. Ad argumentum pro opposita sententia respondetur: Non teneri hominem, ante adhibita alia media, subire illud grave damnum ex remotione occasionis, quia haec remotio non apparet unice necessaria ad evitanda peccata, apparet tamen unice necessaria, si postquam adhibita sunt alia media, haec videntur insufficientia ad impediendos relapsus. Unde non est mirum, si antequam adhibita fuerint alia media, homo sit dispositus ad Sacramentalem absolutionem, non verò post adhibita inutiliter alia media; nam in primo casu, cum remotio occasionis non fuerit unicum medium, non tenebatur homo ad illud subeundum cum notabili incommodo: in secundo casu, cum censeatur unicum medium, tenetur ad illud etiam cum notabili incommodo; adeoque, si illud adhibere renuat, non est dispositus ad Sacramentalem absolutionem.

Ubi obiter moneo Confessarios, ut considerent, quod illi, quorum conscientiam dirigunt, vivant tamen in ea opinionum

etiam

etiam probabiliorum; potest enim accidere casus, quòd aliqua opinio considerata præcisa à circumstantiis, appareat vera, & tamen hic, & nunc non secura in praxi, vel ex eo, quòd in praxi sit tractiva alicujus inconvenientis, adeòque illa eadem virtus, quæ prohibet illud inconveniens, prohibeat etiam hic & nunc usum illius opinionis. Vel potest accidere, quòd usus alicujus opinionis in praxi impediat aliquod medium unicum ad observantiam alicujus virtutis, ad quam tenemur ex præcepto, illa quidem virtus obligat, ne deducatur in praxim illa sententia. Vel potest accidere casus; quòd usus alicujus opinionis sit cum periculo culpæ gravis, hujusmodi sententiarum usum, & reverentia erga Deum, & amor propriæ salutis æternæ impediunt. V. G. qui probabiliter credit, se commissurum peccatum, si tali, vel tali occasioni se exponat, neque se illi occasioni committere, licet etiam probabiliter judicet, nullum patraturum peccatum; nam hoc secundum judicium potest esse fallax, ac propterea, qui eò duceretur, traheretur ad periculum ruinæ, ut meritò ac rectè discurrunt communiter scholastici contra paucolos.

Hæc Sieri.

3660 In recensitis tamen corollariis est (maximè quoad praxim) attendendum, si sit vera impossibilitas moralis, & non fingatur. Probabiliter est vera, si verè præmissa quatuor remedia adhibeantur, & non pallientur, quod contingere potest in pluribus: Sit exemplum in corollario decimo, ubi non video practicam impossibilitatem moralem; quæ inquam moralis impossibilitas est viro ad abstinendum ab ingressu diversæ domus, ubi est mulier, cum qua frequenter tactus inhonestos est expertus? Sæpè quis occupationis supervenientis causa, solet diù desistere ab accessu domus mulieris, quam frequentare solebat, absque ulla impossibilitate morali, & absque eo quòd inde gravis infamia oriatur: hoc igitur idem, quod practicatur necessitate, cur non potest practicari virtute?

3661 Insuper Cardenas *dissert.* 40.n.155. rectè ait, cadere sub damnatione Innoc. XI. *in prop.* 61. opinionem, (quam non pauci docent, *nempè licitum esse non fugere occasionem proximam cum prætextu devotionis, seu honoris servandi.*) Non enim limitat ad urgentem necessitatem moralem concubinarii, neque ad impossibilitatem moralem. Quare illa causa, quam afferunt, ut concubinarius non teneatur expellere occasionem proximam, manet intra terminum seu umbraculum, atque in terminis comprehensis sub damnatione.)

3662 In quolibet ergo casu occasionis proximæ, quam quis patitur, non est danda pœnitenti absolutio, nisi impossibilitas moralis sit vera, & quatuor remedia verè ab eo adhibeantur, *juxta dicta à n.* 3652 *ad* 3657. Et accuratè est attendendum, ne sint palliata, & passio obcæcet. Et favet monitum ipsius P. Sieri in fine. De occasione proxima involuntaria agit Ant. à Spir. Sanct. de Sacr. Pœnit. *tr.* 5 *disp.* 5 *à n.* 117 *ad* 183.

QUÆRES I.

3663 *Sacerdos, qui est in occasione proxima quarumdam tactuum cum muliere, si tamen solum in Sacristia confiteatur, & promittere Confessori, se evitaturum, an Confessarius debeat illum absolvere?*

Resp. Nec debere, nec posse, maximè si facta interrogatione, reperiat idem alias vicibus promisisse, & non servasse promissum. Ratio est: quia ex una parte negando absolutionem, impedit periculum nullitatis Sacramenti, & sacrilegii ob periculum indispositionis Sacerdotis, quæ quidem stantibus circumstantiis rationabiliter præsumitur. Ex alia parte non facit injuriam Sacerdoti; quia potest sibi providere per veram contritionem: *to.* tom. 3 *pag.* 600 *n.* 279.

QUÆRES II.

3664 *An Confessarius possit permittere pœnitenti, qui eam ab domo dimisit, ut ad ejus domum accedat ad visitandos filios, quos ex ipsa genuit?*

Affirmat Sanctius *in selectis disp.* 10 *n.* 9 si nimirum sit periculum reincidentiæ, nec scandalum, ita quamvis confiet de emendatione.

Sed rectius Clericatus *cap.* 13 *n.* 33 cum Diana docet, non debere accessum permittere sine necessitate, & tunc non nisi cum probis sociis: *vide n.* 3646.

PRUDENTIA CUM RECIDIVIS.

3665 Recidivum, seu consuetudo peccandi, propriè distinguitur ab occasione proxima; quia occasio proxima, *ex n.* 1044. ultra periculum formale peccandi dicit occasionem extrinsecam, consuetudo verò est frequens reincidentia in idem peccatum, sine emendationis apparentia, orta ex intrinseca fragilitate, hinc consuetudinarius, & recidivus dicitur juvenis, qui frequenter se polluit, nullam emendationem ostendens; hic quidem non tenetur ad occasionem repellendam, quia occasio est ipsa fragilitas ejus interna intrinseca & involuntaria, tenetur ad periculum formale vitandum, aut saltem extenuandum per actus proprios supernaturales.

Ita

3666 Nomine autem consuetudinarii, & recidivi, quoad prudentiam Confessarii, veniunt etiam illi, qui sunt in occasione proxima extrinseca involuntaria, ob impossibilitatem physicam aut moralem eam repellendi. Bertaldus in *Reg. prud.* cit. & Tamb. *tom.* 1. *in meth. Conf. l.* 3. *c.* 3 §. 4.

3667 Item, *aliud est* (ait Cardenas) *negare consuetudinario absolutionem, donec auferat consuetudinem; & aliud per unam, vel alteram hebdomadam absolutionem differre, ut eam sibi inferat timore consuetudinem*: hoc praemisso.

3668 Dico 1. Confessarius, si vel ex praviis monitionibus, vel ex proprio remorsu videt in consuetudinario aliquam emendationem, quatenus non cum tanta frequentia, sed rarius cadit, debet illum absolvere. Tamb. & Bertaldus cit. quia tunc poenitens est dispositus, & stante aliqua emendatione, habet jus ad absolutionem; & denegatio, aut dilatio absolutionis, posset eum desperare, ut caderet in pejus. Hinc

3669 Dico 2. Confessarius desperans de emendatione consuetudinarii, si prudenter discernit eum non habere verum propositum non peccandi, sed remissum, aut otiosum, debet absolutionem denegare, aut differre, donec reperiat eum dispositum cum firmo proposito non peccandi. Si verò in eo discernat verum propositum non peccandi, potest libere eum absolvere, sed etiam potest absolutionem differre. Cardenas *disp.* 39. *c.* 5.

Assertio tres habet partes: ratio primae, quia tunc poenitens non est dispositus, cùm ei deficiat verum propositum.

3670 Ratio 2. Quia tunc poenitens est verè dispositus, adeoque potest Confessarius illum absolvere, juxta illud Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *Poenitentem per Sacerdotem sententiam non semel, sed toties quoties ad poenitentiae Tribunal confugerint, posse ab admissis peccatis liberari*, & D. Hieron. *Epist.* 46. *ad Rusticum*: *Non solum septies, sed septuagies septies delinquentes, si convertantur ad poenitentiam peccata condonantur*: vid. num. 3073.

3671 Ratio 3. quia Confessarius non solùm est judex, sed etiam medicus, & quia dilatio absolutionis est validum remedium ad curandum, aut saltem extenuandum morbum consuetudinis peccati, ideò poterit Confessarius illud adhibere quando prudenter expedire judicaverit. *Ad hoc autem* (ut loquitur Cardenas *cit. cap.* 2. *n.* 12.) *magna requiritur prudentia in Confessario, nam remedia, quae aliquibus prosunt, aliis possunt nocere ob diversas infirmorum dispositiones*. Id etiam insinuat Conc. Later. *cap. omnis utriusque sexus*, dicens: *Sacerdos autem sit discretus, & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati*.

Confessarius igitur sit medicus, non carnifex, & quia finis sit eum lucrari, non perdere: *v. in pag.* 4. *prop.* 60. *ab* Innoc. XI. *damn.* & *n.* 3052.

PRUDENTIA CUM MERETRICIBUS.

3672 Tamb. *in meth. Conf. lib.* 3. *cap.* 3. §. 5. cum Bauci, & Nav. absolutè tenet, meretricem in lupanari existentem posse absolvi concurrentibus tribus, videlicet, 1. justa causa permanendi in eo loco, quatenus hic & nunc alium non habet, ita tamen ut omni conatu curet aliò abire, 2. vera detestatione peccati, 3. constanti proposito Dei auxilio non peccandi in ea occasione.

3673 Dico: si hujusmodi meretrix accedat ad Confessarium spontè, ex vera poenitudine, & cum eximio dolore, tunc posse absolvi concurrentibus dictis tribus, maximè ut n. 3672.

Si verò accedat tempore Paschali, ut satisfaciat praecepto, non debere statim absolvi, sed differendam esse absolutionem juxta prudentiam Confessarii, attenta ejus frequentia ad peccandum; quia tunc potest prudenter dubitare, an propositum sit efficax, & constans. Eximitur semper casus, quo ista extraordinarium dolorem & propositum haberet, ut Confessarius prudenter discerneret, eam a Deo efficaciter tactam, & victam: tunc quidem expediens est, ut statim absolvat, monitionibus confirmet, & Sacramentorum frequentia muniat.

CAPUT VI.

PECCATUM PHILOSOPHICUM.

De Praeviis.

3674 Celebris, sed non satis clara est divisio peccati actualis in *philosophicum & theologicum*; quamplurium autem expositionum confusione seclusa,

Haec quidem divisio solùm habet locum in actibus ab intrinseco malis, ut perjurio, homicidio, odio Dei, &c. hoc praemisso,

3675 Dico: *Peccatum Philosophicum*, *& Theologicum*, non distingui, nisi penes diversas considerationes, idem enim peccatum, verbi gr. homicidium innocentis, dicitur *Philosophicum* consideratum, ut contrariatur naturae rationali, seu rationi: dicitur *Theologicum* consideratum, ut offensa Dei, & contrariatur

legi

legi æternæ: consideratio enim rationis, & virtutis moralis naturalis est Philosophi. consideratio verò Dei, ejusque legis æternæ est Theolog. Hinc homicidium innocentis consideratum, ut contrarium principio naturalis rationis. Quod adversatur, contra rationem, dicitur peccatum philosophicum, consideratum verò, ut contrarium legi æternæ, theologicum.

Reverà tamen, & in materia nihilum peccatum, nempè idem homicidium innocentis est philosophicum, & theologicum, quia eo ipso, quod adversatur rationi naturali indispensabiliter, adversatur Deo, ejusque legi æternæ, adeoque est offensa Dei, & peccatum theologicum. Unde non datur peccatum philosophicum re ipsa, & in praxi à theologico separatum, non enim dari potest homo legis naturalis invincibiliter ignarus.

1076 Lex namque æterna interior Dei est in eo, non consistit in imperio libero ad extra, sed in ipsius intellectus repræsentantis bonum, & malum naturale, & in actu voluntatis divinæ repræsentativo, & displicentia circa malum, approbativo, & complacentia circa bonum, explicato per verbum indicativum, puta malum, v. g. homicidium, esse bonum, v. g. dilectionem proximi.

1077 Quæ lex (ut vides) est naturalis, & necessaria, estque lex propriè dicta, & obligatoria, quia actum divinæ voluntatis includit. Quamquam ea nobis innotescit & intimatur independenter à revelatione, & locutione libera externâ, sed per lumen naturale, eo tempore, quo homines usum rationis accipiunt, ita ut ipsa ratione in dicta legis notificatio, & intimatio, hæc per hujusmodi legem incipiunt discernere inter bonum & malum, adeòque ex eo tempore lex naturalis cœpit obligare. Quare, si non supervenisset lex externa Dei per revelationem & locutionem liberam factam Moysi, prohibens homicidium, & præcipiens dilectionem, adhuc obligati essemus ad non occidendum, sed diligendum: hujusmodi namque locutio, seu imperium liberum, non est aliud, quàm externatio legis æternæ naturalis interiores.

1078 Quòd autem detur hujusmodi lex naturalis intimata nobis per ipsam rationem, & naturæ lumen, independenter ab omni promulgatione externa, docet Regius Psaltes in Psal. 4. qui, cum interrogasset: *Quis ostendit nobis bona?* ut scilicet ea sequamur, respondet: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Hinc Paulus ad Rom. 2. Gentes commendat eo, quòd legem non habentes, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, & ipsi sibi sunt lex, & ostendunt opus legis inscriptum in cordibus suis. Et tandem Cicero, 1. de legibus, legem naturalem definit, quòd sit: *Ratio summa insita in natura, quæ jubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria.*

1079 Insuper ultra lumen naturæ legem æternam cunctis hominibus intimans, & Deum esse demonstrans (Dei namque existentia est naturaliter cognoscibilis) datur divina auxilia sufficientia, ut non detur in praxi ignorantia invincibilis Dei, & legis naturalis æternæ.

1080 Evidenter demonstratur ex sana & sincera Dei voluntate, qua teste Apostolo, 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Super quo præclarum est testimonium D. Clementis Rom. l. 5. constit. Apost. c. 10. *Eum qui Dominus Noster Jesu Christo audientiæ, & perfecti hominis doctrina, qui se voluntate Dei, bono, placente, & perfecta, per Jesum Christum habet demonstratur, ut nullus laterent, sed universi homines omnium fœminarum credentes ei, & omnium laudem ferrent in cœlum, voluntas in æternum.*

1081 Ex quo fit, ut nullum hominem Deus destituat mediis sufficientibus, & necessariis ad fidei, & fidei cognitionem. Et quidem sol universali, & mirabili providentia, teste Joan. cap. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Hinc Theologi docent, nullum ut infidelibus esse, quem Deus per se ipsum, aut per Angelum custodem non illuminaverit, sive explicitè, prædicatorem mittendo, vel interiùs suggerendo fidem; sive implicitè, inspirando, quòd secta, in qua versatur, sit falsa, ut proinde verum inquirat: quod quidem assertum fundatur, tum ex secundo testimonio Joannis, quàm ex diligentia Angelorum custodia, quoniam licet Angelus custos non semel habeat verum circa mysteria fidei, ita credibile est, quòd Angelus Custos non semel infidelibus inspiret, quòd secta, in qua versantur, sit falsa.

1082 Præterea efficacibus & peculiaribus mediis munire voluit (ut ait Paulus, 2. ad Corinth. 5.) *Pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & surrexit:* adeòque nullus hominum est ex fidelibus, & infidelibus, gentilibus, & schismaticis, qui salutem à Jesu Christo non acceperit. Vide in pag. 9. prop. 4. 5. & 6. ab Alex. VIII. damn.

1083 Hinc colligitur, in actibus ab intrinseco malis malitiam philosophicam esse naturaliter annexam malitiam theologicam, seu offensam Dei, & peccatum mortale, cui cor-

respondet poena aeterna, à cujus incursu ignorantia non excusat; quae poena aeterna non est poena extraordinaria, ut censura, &c. sed ordinaria, & quasi naturalis, aeternae culpae lethali: adeòque qui liberè & advertenter consentit in malitiam moralem naturalem gravem, eo ipso consentit in poenam aeternam, quoniam nedum philosophicè, sed etiam theologicè peccat, cùm offendat Deum.

3064 Hac ratione, qui in lege naturae contra eam graviter deliquerunt, peccato mortali, & theologico peccaverunt, & si in eo decesserunt, damnati sunt, ut in Cano contingere potuit.

3065 Totum hoc mirè firmat, & declarat Apost. ad Rom. cap. 2. dicens: *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*: idest, (inquit S. Thomas) legem scriptam non habentes, quales fuerunt Gentiles, sine lege scripta peribunt, quia habuerunt legem naturalem bonum, & malum ostendentem; & ideò Gentiles operantes contra dictamen illius, ipsa, merebantur puniri, & viventes secundum ipsam, praemiari. Unde concludit Apost. *Cum enim gentes, quae legem non habent*, scilicet Mosaicam, *naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt*, scilicet ex naturali dictamine rationis, *ejusmodi legem non habentes*, scilicet Mosaicam, *ipsi sibi sunt lex*: idest, ratio naturalis, quae est principalior pars hominis, propter quam dicitur homo, ipsa quidem est eis lex, quia lex scripta divina, vel humana, est à lege naturali derivata, quantum ad agibilia, quia prima principia agibilium sunt impressa intellectui practico, ex quibus derivantur leges quasi quaedam conclusiones.

3066 Probat Apost. cap. 5. ut removeret objectionem quamdam, quae fieri posset, quòd peccatum, utpote quod definitur *transgressio legis divinae*, non fuerit ante legem scriptam, loquens: *Usque ad legem enim peccatum erat in Mundo*, quia licet antea non erat lex scripta, erat lex naturalis inserta mentibus humanis. *Peccatum autem* (prosequitur Paulus) *non imputabatur, cùm lex*, scilicet scripta *non esset*. Non quia Deus non imputabat illud in offensam, & ad poenam; sed quatenus tam creverat Gentium malitia, & passio carnis, quòd lex naturalis fuerat obfuscata, in tantum, ut ejus transgressionem, Gentes non reputabant peccatum, cùm peccata sicut aquam bibebant, & sine rubore etiam publicè committebant, unde in Genesis 6. dicitur: *Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, poenituit eum, quòd hominem fecisset in terra*. In Genesis cap. 19. *Delebimus enim locum istum, eò quòd increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos*. Unde Sancti Patres docent, hanc, scilicet obfuscationem legis naturalis, fuisse unam ex causis, ut Deus legem scriptam daderit.

3067 Revera tamen ante legem scriptam fuit peccatum, quia fuit lex naturalis, cujus transgressio est peccatum. Constat ulteriùs ex poena, nam ait Apost. ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*, id est poena; propter peccatum enim Deus ante legem scriptam punivit aquis diluvii totam carnem, & igne Sodomorum Urbes. Hinc teste eodem Apost. ad Ephes. cap. 5. *Propter haec enim*, scilicet fornicationem, immunditiam, & avaritiam, *venit ira Dei in filios diffidentiae*.

3068 Hinc meritò ab Alex. VIII. die 24. Augusti 1690. damnata fuit propositio sequens.

Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturae rationali, & rectae rationi; theologicum verò, & mortale, est transgressio libera divinae legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.

3069 Eandem excludunt primò errorem eorum, qui conceptus formales peccati Philosophici, & Theologici, (si ita metaphysicè, & ut ita dicam) secundùm diversa connotata, & varias considerationes distinctos, in re, & practicè spectantes, insuper ignorantiam Dei invincibilem practicè, uno singulariter admittentes, dixerunt, Americanos, Romanos, & Gentiles, qui vitam adulteriis, stupris, furtis, & homicidiis plenam duxerunt, non peccasse peccato theologico, quia Deum non cognoverunt, sed solum peccato philosophico, in quantum praedicta dicta solum contraria rationi naturali cognoverunt, ac proinde non commisisse offensam Dei, nec fuisse aeterna poena dignos.

3070 Secundò excludunt errorem eorum, qui Molinosistarum errores sectantes, & latam viam peccandi licentiae aperire volentes, propositiones objectivas, imò & formales, practicas, ac physicas [illegible], dicentes animas [illegible], contemplationi earum [illegible], non debere curare, quod agunt sensus, sed in Dei amore, & unione persistere, & si tunc sentiunt in hinchare, etiam vis [illegible] perveniat, non peccare theologicè, quia nec offendunt Dei, nec Deum actu cognoscunt. Quae atque sanctas! Praetendunt fallere [illegible]

[illegible]

teriore, & amore Dei, & simul illum non cognoscere Subdit: Si Deum non cognoscis, quid amas? Idolum.

3691 Ad peccatum igitur theologicum, non requiritur quod fiat ex intentione expressa contrariandi Deum, seu legem naturalem æternam; quia hoc adderet rationem contemptus formalis. sed quòd actu cognoscatur esse contrarium Deo, seu legi naturali æternæ; Adeòque peccatum philosophicum, seu actus ab intrinseco malus; si sit voluntarium, quatenus scitur et cognitum esset contra rationem, adhuc est volitum, necessariò est offensa Dei, quia est contra legem æternam, & inde contra ejus legislatorem, qui est Deus.

PECCATUM THEOLOGICUM

3692 A Ctuale ex D. August. *est dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*, per Scotum, *est carentia rectitudinis debitæ inesse actui* Quæ definitio licèt propriè competat peccato commissionis, ex ea tamen habetur parcà definitio peccati omissionis, quòd sit *non dictum, non factum, vel non concupitum contra legem æternam*.

3693 Clariùs. *Peccatum commissionis est*, quo fit id, quod prohibetur *Peccatum omissionis est*, quo omittitur id, quod præcipitur.

3694 *Peccata spiritualia* sunt, quæ consummantur per potentias spirituales, ut superbia, ira, &c. *Carnalia* sunt, quæ consummantur per potentias carnales, ut furtum, homicidium, fornicatio, &c. Item peccatum actuale dividitur in peccatum *cordis*, *oris*, & *operis*; quatenus tripliciter peccari potest, *cogitatione*, *verbo*, & *opere*.

3695 *Peccatum habituale* est macula relicta in anima ex peccato actuali moraliter permanente

3696 *Peccatum originale* est carentia justitiæ originalis transfusa ab Adamo per virtutem seminalem in posteros

3697 *Vulnera peccati originalis* sunt quatuor, *Ignorantia, malitia, concupiscentia, & infirmitas*. Quæ vulneratio orta est ex dissolutione illius ordinis, & armoniæ, quæ ex dono justitiæ originalis habetur, ut corpus animæ, sensus rationi, & ratio Deo plenè subjicerentur. *Ejus pœna* est exclusio à vita æterna.

3698 Ex quamvis hæc quatuor vulnera sint præcipui effectus peccati originalis, sunt etiam effectus peccati actualis, personalis, mortalis quum per illud ratio hebetatur, & obscuratur in agendis, voluntas inclinatur ad malum, induratur ad bonum, infirmatur ad tentationes vincendas, & ad bonum arduum aggrediendum; denique potentia appetitiva, & sensus magis serviunt ad malum.

PECCATUM MORTALE, ET VENIALE

3699 D Ifferunt, quia *Mortale* privat hominem gratia sanctificante, constituit Deo inimicum, & dignum pœna æterna: *Veniale* verò non est hujusmodi, sed solùm impedit, ne homo in ferventiores actus bonos, & charitatis prorumpat Quæ differentia est à posteriori, & ab effectibus A priori autem per Scotum in 2. d. 21 quæst. 1 lit. B. Peccatum mortale à veniali differt per hoc, quòd mortale est *privatio rectitudinis debitæ ad Deum beatificè consequendum*; veniale *est privatio rectitudinis non conferentis, sed utilis ad Deum beatificè consequendum*. Undè veniale dicitur dignum venia.

3700 Peccatum aliud est mortale, vel veniale ex genere suo, seu ex objecto, aliud per accidens ex circumstantiis adjunctis Mortale ex genere suo est illud, quod est contra legem graviter obligantem: Veniale ex genere suo est illud, quod est contra legem leviter obligantem.

3701 Unde per hoc, quòd aliquis actus sit contra consilium, non sequitur, quòd sit peccatum constat ex 1 ad Cor. 7 *De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*: tunc qui nubunt, neque venialiter peccant. De ratione igitur peccati sive mortalis sive venialis est, quòd sit contra legem. Ait enim Apost. ad Rom. 4. *Ubi non est lex, neque prævaricatio*: & deinde, c. 7 *Non cognovi peccatum, nisi per legem*.

3702 Legem graviter obligare, vel leviter dignoscitur, vel ex modo loquendi Scripturæ, si pœnam æternam, v. g. comminatur, vel non vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex communi sensu Doctorum. Sit exemplum: Apost. enim ad Galatas 5 postquam recenset peccata contra præcepta Decalogi, & similia subdit: *Qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*. Loquendo autem de verbo otioso, &c. ad Eph 5 non comminatur mortem, sed solùm ait: *Quæ ad rem non pertinent*.

Lex igitur inducit obligationem, consilium verò perfectionem.

MORTALE, ET VENIALE PER ACCIDENS.

3703 Q Uando dicitur mortale fieri veniale per accidens, & è converso, non est sensus, quòd actus, qui est mortalis, fiat venialis, aut è converso, sed quòd materia, quæ ex genere suo esset mortalis, aut venialis, ratione circumstantiæ adjunctæ fit venialis, aut mortalis. In hoc sensu

3704 Peccatum ex genere suo mortale fieri potest veniale. 1. *Ex imperfectione actus*, scili-

em ex defectu plenæ advertentiæ, aut libertatis, de quo suo modo, qui defectus potest universaliter dari in qualibet materia.

3705 2. *De parvitate materiæ.* Parva materia est illa, *quæ supposita gravitate sua, videtur prudenter parum conducere ad dictum finem à Lege latore intentum.* Hinc, quia judicio prudentum labor unius horæ parum conducit ad finem vacandi Deo die festo, multùm verò labor sex horarum: ideo dicitur materia parva, & venialis, illa magna, & mortalis.

3706 Parvitas materiæ à mortali excusans non datur in omnibus materiis: non enim datur in materia ex suo genere [illegible], in blasphemia de jure divino, in juramento falso assertorio, in materia luxuriæ, ut suo dictum est in propriis locis. Parvitas materiæ non datur in illis peccatis, in quibus ex ratione per se primò objecti oritur malitia opposita ad virtutem, quæ circa illud versatur, ut in aliis exemplis, v. g. in [illegible] contra fidem; datur vero in illa materia, in qua ex ratione per se primò objecti oritur oppositio ad virtutem, neque gravis, neque levis, sed talis est ratione per se secunda. Sic furtum opponitur contra justitiam ratione damni proximi, quod non est grave, aut leve ex ratione per se primà damni proximi, sed ratione quantitatis rei, aut conditionis personæ.

3707 Peccatum ex genere suo veniale fieri potest mortale per accidens, 1. *ratione conscientiæ erroneæ, de qua in 1 p.*

3708 3. *Ratione contemptus aut inobedientiæ formalis.* Contemptus formalis, habetur, 1. quando præceptum violatur, eò quia contemnitur præcipiens formaliter, ut superior est, seu quando præceptum violatur, eò quia quis nolit superiori subjici: & hoc est peccatum superbiæ consummatæ. 2. Quando non vult obedire præcepto aut superiori, quia præceptum est, vel quia superior est, & hoc est peccatum inobedientiæ formalis.

3709 Qui peccat contemptu formali, duo peccata committit in Confessione exprimenda, unum contra virtutem, cujus est præceptum, alterum contra obedientiam, vel contra Religionem, si Deum præcipientem contemnat.

3710 Qui contemnit contemptu materiali præceptum humanum leve, aut grave in materia levi, venialiter peccat: mortaliter autem, si sic contemnat præceptum divinum. Contemptum materialem voco, quo quis præceptum violat, ex eo quia contemnit præcipientem seipsum non formaliter, ut superior est, sed materialiter, ut talis homo est, v. gr. quia est indiscretus, imprudens, [illegible], ineptus, &c. Ratio est, quia in prælatu, contemptus dicitur non absolutè, sed secundùm quid, quo contemnitur homo talis, non potestas, et proinde injuria non redundat in Deum, *à quo est omnis potestas*, in casu [illegible] in Deo, qui etiam quoad esse Dei esset summa reverentia dignus.

3711 Item non peccat mortaliter, si rem levem parvipendat, non quia præcepta est, & relatè ad præcipientem formaliter, sed ex ira, aut quia res levis est. Idem est, si parvipendat rem levem præceptam præcepto divino, eo quia præcise res levis est: si tamen parvipendat præceptum divinum, aliud ex [illegible] blasphemiam committeret, & sacrilegium [illegible].

INOBEDIENTIA FORMALIS.

3712 Est vitium inclinans ad non faciendum, quod jubetur, eo principaliter, quod jubetur. *Materiale est*, quod inclinat ad non faciendum, quod jubetur. *Inobedientia formalis* importat malitiam specificam inobedientiæ in Confessione exprimendam. *Materialis vero inobedientia*, est circumstantia generalis, includens in omni peccato, ut proinde non dicat malitiam inobedientiæ, nec est in Confessione exprimenda, nisi præsupponat præceptum superioris specialiter obedientiam imponentis. Unde qui furatur, regulariter solùm contrahit malitiam furti, minimè inobedientiæ, nisi furtum sit alicui prohibitum sub præcepto formali obedientiæ.

3713 Præceptum formale obedientiæ habetur, quando superior præcipit *in virtute sanctæ obedientiæ, in nomine Christi*, aut simili forma, & tunc teneris obedire sub mortali, quia intendit obligare, quantum potest; sub veniali, vel nullo, si alia forma utatur. *Salmant. ac Lacroix.*

3714 Declaratur, ut præceptum superioris obliget sub mortali, duo simul requiruntur juxta dicta de lege, 1. expressa superioris intentio, qua intendat sub mortali obligare, & gravitas materiæ: non potest superior sub veniali obligare in materia gravi. Gravitas autem in materia considerari potest vel secundum se, vel ratione finis, & circumstantiarum. Hinc quamvis non possit superior præceptum sub mortali obligans imponere in materia omnino levi, potest tamen, si materia, quæ est in se levis, sit gravis ex fine, & circumstantiis, ut dictum est in [illegible]. Unde præceptum formale obedientiæ, licet indicet *in virtute sanctæ obedientiæ*, &c. supponere debet in materia gravitatem, secundum se, aut ratione finis, & circumstantiarum.

3715 Hoc præmisso. Quando gravitas præcepti, & intentionis superioris non constat,

tunc

tune est desumenda ex gravitate formæ verborum.

Gravitas formæ verborum habetur, si præceptum imponatur, non verbis communibus, *Præcipimus, injungimus, mandamus, volumus, & statuimus*; sed verbis specialibus, *in virtute S. Obedientiæ, in nomine Christi, sub obtestatione divini judicii, sub pœna maledictionis æternæ*, &c. ut à n. 173. ad 178 Donatus tom. 3. tr. 19. q. 12. 13 & 14.

3716 *Inobedientia formalis*, semper involvit malitiam gravem, etiam si materia sit levis, quia involvit contemptum superioris, & præcepti ut talis. Inobedientia materialis, supposito præcepto obedientiam intendente, est gravis, vel levis, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ, & juxta dicta n. 3710

3717 Religiosus ex v. voti obedientiæ non tenetur ad obedientiam formalem, sed materialem, quia non vovet obedientiam formalem, & sub motivo obedientiæ, sed obedientiam materialem, videlicet executionem rei, quæ præcipitur, ex quocumque motivo præcipiatur: hinc à mortali excusatur ex levitate materiæ. v. à n. 2057. ad 2071.

3. RATIONE PERICULI PROXIMI.

3718 De eo actum est à n. 3637.

QUÆRES I.

3719 *An, qui concupiscit mulierem, cujus statum ignorat, aut mulierem in communi, possit peccare stupro, adulterio, vel sacrilegio?*

Negat Tamb. tom. 1 lib. 1 cap. 1 §. 4 n. 13 quia non potest assignari, cujus sit speciei. Vult autem, quòd debeat in Confessione aperire, se concupivisse mulierem, cujus statum ignorat, vel mulierem in communi, quia aliàs non exprimeret peccatum, quod patravit.

3720 Respondeo, si concupiscens, vel ita statum fœminæ ignorat, ut neque de ejus conditione dubitet, an sit conjugata, vel Deo dicata: & tunc malitiam simplicis fornicationis contrahit, quia aliæ species, cum non sint cognitæ, sunt involuntariæ. Vel ita ignorat, ut licet non certe sciat, dubitet tamen prudenter, an sit conjugata, & tunc contrahit malitiam adulterii, quia ejus periculo se exponit, & est paratus ad illam speciem. v. n. 26.

3721 Eadem ratione mortaliter peccat, qui elicit actum in dubio, an sit peccatum grave, vel leve, nisi rationabiliter deponat dubium.

QUÆRES II.

3722 *An operans cum sola consideratione absoluta malitiæ in genere, nil de gravitate, aut levitate cogitans, vel dubitans, peccet mortaliter, aut venialiter?*

Peccare mortaliter, affirmant Mastrius in Theol. mor. disp. 11. q. 1. art. 2. n. 22. & Bonac. 1. quia operans aliquid cum cognitione malitiæ in genere, vult virtualiter illud agere, etiam si sit mortale. 2. Quia aliàs rudes in gravissimis peccatis, & furtis regulariter à mortali excusarentur, quia regulariter, dum peccant, solùm in genere apprehendunt, quòd malè agant, minimè quòd graviter, & mortaliter male agant.

3723 Peccare solum venialiter, tenent Arriaga de act. hum. Nav. Busemb. & plures apud eos. 1. Quia talis malitia sic apprehensa, est imperfecta in genere moris, adeoque non potest actus contrahere ex illa malitiam gravem, sed levem. 2. Quia gravitas nullo pacto est cognita, igitur non est voluntaria, & inde contrahi non potest. 3. Quia aliàs, si quando quis profert mendacium leve, cogitaret solùm in genere actum esse malum, & nullo pacto cogitaret esse leve, peccaret mortaliter ex disparitate non assignanda, quod est valde durum.

3724 Falsum autem est, quòd operans cum tali cogitatione censeatur virtualiter velle actum, etiam si esset mortale, quia intentio virtualis supponit actualem præteritam, in aliquo suo medio permanentem, quæ nulla supponitur. Nec sic operans est obligatus ad diligentiam ad inquirendum, an actus sit mortalis, vel non, quia de gravitate nulla supponitur in mente cogitatio, dubietas, aut suspicio, ac proinde inadvertentia, & oblivio est invincibilis. Nec sequitur, quòd inde rudes in gravissimis peccatis & furtis regulariter à mortali excusarentur, quia regulariter, licet non advertant distinctè ad quantitatem furti, & damni v. g. satis explicitè advertunt ad gravitatem in confuso; quod sufficit, ut graviter peccent.

QUÆRES III.

3725 *An hoc actus, quo quis dicat; Volo committere omnia venialia, sit peccatum mortale?*

Resp. esse mortale, non ex genere suo, sed per accidens ratione periculi probabilis peccandi mortaliter, cui se exponit, juxta illud Eccles. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet*, & D. Greg. III past. ad mon. 34. *Qui minima [illegible] devitare negligit, à statu justitiæ, non quidem repentè, sed partibus totus cadit*. Mastr. disp. 15. n. 30. & Lezana contra Castrop.

4. RATIONE SCANDALI, AUT FINIS,

De quo actum est à pag. 44.

AD PECCATUM MORTALE REQUIRITUR

1726 Ultra materiæ gravitatem, quòd sit perfecte voluntarium, patratum scilicet cum deliberatione intellectûs, idest cum plena advertentia [illegible] gravis, & cum plena voluntatis con[illegible] ita ut ex alterum [illegible] quæ culpa mortalis [illegible] debet, [illegible] seu [illegible], hoc est, procedere ab homine libere cum præ via cognitione [illegible], unde homo debeat esse liber libertate [illegible] ita ut possit agere, aut non agere, ut possit non agere aut non [illegible] [illegible] illud Psalmi, *Beatus vir qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit.* [illegible] actus [illegible] procedens [illegible] dicitur [illegible], quatenus ab homine procedens, sed non humanus, quo modo non [illegible] [illegible] potest à bruto [illegible] prop. 1, 2, & 3. ab Alex. VII. damn.

1727 Plena advertentia tunc habetur, quando intellectus per [illegible] & plenum judicium, cum libero & expedito interiorum sensuum usu de malitia objecti deliberat, & ea [illegible].

Advertentia imperfecta contingere solet vel propter hominem ad singula advertenda tarditatem, qui licet advertat rem esse malam, imperfecte tamen, & [illegible] advertit. Vel quia sit impeditus liber usus sensuum internorum, ut contingere solet [illegible] aliquando habetur expressa cognitio materiæ gravis, & tamen non sufficit ad culpam, in quantum non sufficit ad libertatem [illegible] quæ plenam advertentiam supponere debet; & hoc importat expeditum [illegible] sensuum usum. Similiter, [illegible] non [illegible] omnino, sed [illegible] impedit. [illegible] [illegible], qui [illegible] cognitio [illegible], etiam gravis [illegible] tempore, in quantum non est sufficiens ad plenam libertatem consensus requisitam ad mortale.

1728 Plenus consensus est plena & perfecta voluntatis libera approbatio, plenam advertentiam præsupponens, ad differentiam [illegible] [illegible], qui est imperfecta voluntatis approbatio, in quantum voluntas objectum amplectitur non (ut ita dicam) toto actu, sed imperfecte, & ex subreptione quadam.

Hinc voluntas confensus ex duplici capite potest esse imperfectus, 1. ex defectu advertentiæ ex parte intellectus, 2. ex defectu ipsius consensus ex parte voluntatis [illegible] primo, quia cum semiplena advertentia non potest stare perfectus consensus. [illegible] secundo, quia cum plena advertentia compati potest semiplenus consensus.

1729 In voluntate autem tres reperiri solent motus, & 1. motum primò primum, qui vel omnem usum rationis, & malitiæ advertentiam præcedit, ac proinde nullo pacto est liber, vel (juxta meos principia) ullo aliquam imperfectissimam cognitionem supponat, est tamen ita celer, ut non sit in homine potestas eum cohibere, in quantum vehementissima passio sensitiva, aut distractio, ita rationem perturbat, ut non sit locus libertati. 2. Est motus secundò primus, qui advertentiam imperfectam supponens, locum semiplenæ libertati relinquit, ita ut [illegible] possit; & evenire solet ob distractionem, aut passionem aliquam sensitivam, nam licet, quando hæ sunt perfectæ, advertentiam impediunt: ita quando sunt imperfectæ, illam diminuunt. 3. Motus perfectus, & deliberatus qui tunc habetur, quando consensus est plenè liber, præsupponens rationem expendentem singula, quæ malitiam concernunt.

1730 Motus primò primus nullum est peccatum, etiam si objectum sit in se graviter malum. [illegible] primò primo peccato est [illegible] vehementia [illegible], concupiscentiæ, & sensualitas. Motus secundò primus est peccatum veniale. Motus tamen deliberatus est peccatum mortale, si materia sit gravis.

1731 Difficultas tamen non levis est ad dignoscendum, quandonam sit, vel non sit in actu plena advertentia, & deliberatio, plenusque ac perfectus voluntatis consensus. Et [illegible] ex dictis non [illegible] [illegible], ut tamen prudenter expendant, conjecturas, & signa valde utilia, quæ communiter à Doctoribus recensentur, afferam.

1732 Signa quæ imperfectæ advertentiæ sunt, 1. Si tenuiter, & (ut ita dicam) ad similitudinem semidormientis res mala sit apprehensa. 2. Si postea meliùs considerans, judicat se ad non fuisse factur[illegible], si [illegible] apprehendisset. 3. Si vehementi passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita ut fere nescires, quod agres. Ita Bonacin.

1733 Signa imperfecti consensus sunt Primo, si quando actionem aliquam graviter malam quis fecit, non fuit plenè sui compos, sed quasi semidormiens, distractus, &c. ita ut [illegible] se [illegible]

id non fuisse facturum, si plenè vigilasset. Imò addit Mastrius in Theol. moral. disp. 15. de peccatis quòd, si quis post factum dubitet an id fecerit in somno, vel in vigilia; num esset sui compos, vel non, &c. non est leve indicium, id fecisse sine plena advertentia, & sine pleno consensu; nam quæ cum plena advertentia fiunt, facilius sic facta cognoscuntur: quia plena advertentia præterita liberam permittit homini de suis actibus cognitionem, nisi fortè temporis mora aliquam induxerit oblivionem.

3734 Secundò, si quis dubitet, an plenè consenserit. Si sit vir timoratæ conscientiæ peccatum mortale abhorrens, eique dissentire solitus, præsumendus est, non plenè consensisse, licèt aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiserit. Secus est judicandum de viro perdito, tentationibus succumbere solito. Ratio utriusque est; quia ex juris peritis valida præsumptio & probabilitas ex consuetudine desumitur.

3735 Tertiò, si quis valdè timidè & suspensè se processisse meminit. 4. Si comperias, te fuisse sub tali dispositione, talibusque circumstantiis, ut faciliter potuisses peccatum exequi, non tamen sis executus, imò cùm tui plenè compos es, pro viribus resistis, præsumere potes te non plenè consensisse; quia non ita faciliter affectus deliberatus mutatur. Hinc (ut advertit Tamb. cap. 1. de Peccatis, §. 3. n. 28.) quando motus pravus tempore imperceptibili insurgit, & paulò post, ut advertis, curas expellere, est signum nullum, aut certè diminutum imperfecti consensus præstiti. Dixi: ut advertis; quia si non advertis, poterit motus pravus, utpotè delectatio morosa, aut alius motus per notabile tempus absque peccato durare; licèt non sit verisimile, quòd intra notabile tempus advertentia malitiæ gravis non suppetat.

3736 Quintò denique, si quis soleat ita esse affectus, ut animum firmum, & sæpè repetitum non committendi mortale habeat, præsumere potest non plenè consensisse peccato 1. Quia hic non consentit faciliter. 2. Quia quando aliquid est multoties odio habitum, si postea plenè amatur, faciliùs, & sine difficultate cognoscitur.

3737 Quælibet ex conjecturis præfatis facit judicium probabile, quo tuti esse possumus, non fuisse plenum consensum, ac proinde nec peccatum mortale. Quæ conjecturæ sunt firmiter tenendæ pro serenitate conscientiæ.

3738 Colliges, quòd si in actu, seu objecto sint plures malitiæ specie distinctæ, tu tamen advertas tantùm ad unam; illam contrahis, non aliam. v. g. si quis cognoscat feminam, ignoret tamen esse conjugatam, malitiam fornicationis contrahit, non adulterii, quia illa, non hæc, fuit cognita, & inde voluntaria.

3739 A peccato excusant; 1. Impotentia sive physica, sive moralis; quia ad impossibile nemo tenetur. v. tom. 1. pag. 515. 2. Violentia absoluta, quia tollit voluntarium. n. o. 1005. 3. Eadem ratione excusat ignorantia invincibilis sive juris, sive facti. De qua in tom. 1. pag. 308. De metu, quando excuset, dictum est hoc pag. 31. n. in pag. 7. prop. 1. ab Alex. VIII. damn.

DISTINCTIO SPECIFICA PECCATORUM

3740 Definitur per oppositionem ad diversas virtutes, vel ad diversam honestatem ejusdem virtutis, seu per diversum modum tendendi contra eamdem virtutem. Exemplum primi sit in fornicatione, & adulterio, quæ distinguuntur specie; quia fornicatio opponitur virtuti castitatis, adulterium verò superaddit malitiam injustitiæ, quæ opponitur castitati, & justitiæ, ob injuriam quæ infertur alteri conjugi, qui est dominus corporis conjugis.

Exemplum secundi sit in furto, & rapina quæ opponuntur eidem virtuti justitiæ, & tamen distinguuntur specie; quia rapina superaddit malitiæ injustitiæ furti injuriam violentiæ, quæ est diversus modus tendendi contra eamdem virtutem justitiæ, & importat oppositionem ad diversam honestatem ejusdem virtutis, quæ diversitas modi tendendi potiùs relinquitur discernenda prudentum arbitrio. Aliud exemplum clarius est in diversitate modi tendendi per excessum, & per defectum contra eamdem virtutem, ut in n. 1786. & 1046.

DISTINCTIO NUMERICA PECCATORUM

3741 Non desumitur à distinctione numerica præceptorum, sicut neque distinctio specifica peccatorum absolutè desumitur ex diversitate præceptorum. Diana p. 1. tr. 7. res. 11. Leander hic tr. 7. disp. 1. § 1. q. 5. contra Nav. nam præceptum non furandi, & præceptum non concupiscendi rem alienam, sunt diversa, & tamen furtum, & desiderium furandi sunt ejusdem speciei. Item homicidium est unum numero, & specie peccatum, & tamen est contra duo præcepta, divinum, & humanum.

3742 Dixi absolutè, quia sæpè ex præceptorum diversitate oritur peccatorum diversitas

speciécs à posteriori colligitur, & tunc habetur, quando praecepta intendunt virtutes diversas, sive materia sit diversa, sive eadem: sic laedens jejunio praecepto Ecclesiastico praescripto, & simul à Confessario in satisfactionem injuncto, duplicem malitiam specie distinctam contrahit, contra temperantiam, & poenitentiam, quia praeceptum Ecclesiasticum habet ut motivum formale, temperantiam; praeceptum verò Confessarii, satisfactionem Sacramentalem per poenitentiam.

1743 Quando verò praecepta, licèt diversa, sunt circa eamdem materiam, & idem motivum formale, tunc unicum specie est peccatum: hinc qui die Dominico, quo simul festum occurrit, Sacrum omittit, vel die Quadragesimae, quo vigilia contingit, jejunium frangit, unum specie & numero peccatum committit, quia utrumque praeceptum eamdem virtutem & honestatem intendit, nempe Religionem, & Dei cultum in auditione Sacri, & temperantiam in jejunio.

1744 Eadem ratione, in sententia mihi probabiliori, quòd *Franciscani* non habeant nisi tria vota essentialia, caetera verò sint pura praecepta: Franciscanus in Quadragesima die Veneris, quo vigilia occurrit, jejunium frangens, unum numero & specie peccatum committit, non obstante, quòd tria transgrediatur praecepta. Secus est dicendum in sententia, quae eos tenet esse obligatos ex voto ad jejunium, quia votum Religionem intendit.

1745 Item *Distinctio numerica peccatorum non desumitur ex distinctione numerica objectorum*, Leander *tr. 2. de 5. § 3. q. 19.* Tamb. & alii. Ratio est, quia gratis admisso, quòd ex distinctione numerica peccatorum dentur in eodem actu plures malitiae numero distinctae (quod negant Til. ert. Suarez, & alii) adhuc inde non sequitur, quòd constituantur plura peccata numero distincta, nam peccatum non est unum numero ex sola malitia morali, sed etiam ex ipsa entitate individuali actûs, adeoque licèt plures numero sint malitiae, si unicus est actus, qui est earum subjectum, unicum erit peccatum: sicut in physicis, si plures essent albedines in eodem subjecto, unum esset album, non plura, concreta enim accidentalia multiplicantur numero ad multiplicationem numericam subjectorum, non formarum. Tum quia Trid. *sess. 14. c. 5. & can. 7.* non obligat ad exprimendum in Confessione speciem, & numerum peccatorum, minimè, ad numerum malitiarum.

1746 Hinc resolves, unum numero peccatum committere, nec teneri ad explicandum numerum personarum, 1. Eum, qui unica explosione bombardae plures occidit. 2. Qui unico actu plures mulieres concupiscit. 3. Qui unico actu detractionis plures laesit. 4. Qui unico actu malo pluribus scandalum dedit. 5. Qui unico actu bona multorum surripuit. 6. Qui simul circa plura sub juramento mentitur.

1747 Dices. Qui unico actu plures baptizat, ut *in n. 1930.* plura numero baptismata perficit: igitur, qui unico actu plures homines occidit, aut unico actu plures mulieres concupiscit, plura numero peccata committit.

Resp. disparitatem esse, quia *ut ibi n. 1991.* homo est subjectum baptismi, & ideò, si unico actu baptizentur plures homines, tot numero erunt baptismata, quot homines, ob eamdem rationem, quia concreta accidentalia multiplicantur numero ad multiplicationem numericam subjectorum: respectu autem actûs occisionis, & actus concupiscentiae, homo, & mulier non est subjectum, sed terminus, & objectum, & quia ex ostensis ab objecto actus speciem sumit, non numerum, ideò, qui unico actu plures occidit homines, aut unico actu plures concupiscit mulieres, non tot numero peccata committit.

1748 In his tamen casibus, & similibus non sufficit dicere, *uno actu commisi homicidium, semel concupivi conjugatam, &c.* quia sic non fatetur peccatum, quod commisit, sed debet in plurali dicere, *semel occidi plures, semel concupivi plures, conjugatas.*

1749 Item adverti debet, an numerum objectorum sic excedere, ut notabiliter aggravet; qua tunc est aperiendum, juxta dicta *à n. 1718.*

1750 Insuper qui unico voluntatis actu statuit omittere divinum officium per mensem, aut annum, vel jejunium per totam Quadragesimam, non committit tot numero peccata, quot sunt dies, sed unum: unde sufficit, si dicat, *habui voluntatem omittendi unum annum officium, frangendi jejunium per mediam tempus, &c.* In casu autem, quo dictum actum voluntatis executioni mandaret non recitando, non jejunando, &c. singulis diebus, tunc quolibet die unum novum peccatum patraret, ratione omissionis externae officii, & actus externi fractionis jejunii.

Ratio est, 1. Quia singulis diebus recitare poterat, & jejunare. 2. Quia actus illi externi sunt actus dispares, omninò consummati, & completi, quorum unus secundum existi-

stinctionem moralem prudentum non facit unitatem moralem cum alio; sicut enim unius diei recitatio non ordinatur ad aliam, ita una omissio recitationis quoad unum diem non ordinatur ad aliam.

3751 E contra, qui eodem die omittit recitare plures horas, unum numero peccatum committit, & non tenetur numerum horarum exprimere, quia in officio unius diei una hora ordinatur ad aliam, adeòque omnes constant unum officium diurnum. Leand. cit. Hic præcip. 5.

3752 Dico 2. *Distinctio numerica peccatorum desumitur ex distinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum*. Ratio est; quia peccata sunt concreta accidentalia, quæ multiplicantur numero ad multiplicationem subjectorum, & cum præcipuum subjectum malitiæ formalis peccati sit actus voluntatis, sequitur quòd ad multiplicationem numericam actuum voluntatis, cujusmodi sunt actus moraliter interrupti, multiplicentur numero peccata, tam illa quæ solum consummantur interius in voluntate, quàm illa quæ consummantur exterius per alias potentias; quoniam nullus haberi potest actus bonus, vel malus, nisi ab ipsa voluntate elicitivè, vel imperativè procedat.

3753 Difficultas est in assignando, *quandonam actus voluntatis interni moraliter interrupti censeantur?* Castro vult non interrumpi, nisi per actum contrarium: sic volens fornicari Bertam, si ab hac voluntate cesset per aliquam distractionem, aut somnum, v. gr. noctis, & posteà, quando advertit, eamdem voluntatem amplectatur, non tenetur has renovationes explicare, quia censentur moraliter unus actus, & solum sunt plures numero materialiter, & physicè.

3754 Filliuc. addit, interrumpi etiam per liberam cessationem ab illo.

Diana addit, interrumpi etiam per quamcumque cessationem involuntariam, nempè somnum, &c.

Mastr. inquit, actus voluntatis tunc censeri moraliter interruptus, quando nec formaliter, nec virtualiter perseverans in aliquo effectu.

Tamb. asserit, actus voluntatis physicè interruptos ob distractionem, negotia, somnum &c. accipere unitatem moralem à permanentia habituali malæ cogitationis, ratione cujus permanentiæ animus illius peccatoris semper est affectus, & promptus ad cogitationes illas malas; nisi interruptio physica sit tanta, ut non censeatur adesse dicta permanentia, sed evanuisse: ut si habens voluntatem occidendi inimicum supervenìat plurium mensium, aut mortalis infirmitas, si posteà voluntatem occidendi reassumat, distinctus actus censetur, & cum priori non continuatus.

3755 In harum opinionum varietate illud certum est, actus voluntatis moraliter interrumpi per retractationem, seu voluntatem contrariam.

3756 Dico 3. *Distinctio numerica peccatorum etiam desumitur ex distinctione numerica actuum externorum moraliter interruptorum*. Ratio est eadem, quia actus externi moraliter interrupti, sunt plures numero moraliter distincti actus, ac proindè numero distincta peccata.

3757 *Explicatur assertio*. Actus externi sunt duplicis generis, *Ordinati* scilicet, aut *Disparati*.

ACTUS ORDINATI

3758 AD unum numero actum, seu finem principalem, ut si quis, ad hoc ut inimicum occidat, ut puellam obtineat, per plures menses parat insidias, adhibet media, &c. omnes illi actus non sunt peccata distincta ab ipso actu finali, sed unum peccatum, quia unitatem numericam sumunt ab ipso actu finali, unde effectu secuto, sufficit dicere, se vel fornicatum sum, homicidium commisi. Solum adverti debet, an aliquis ex illis actibus contineat malitiam specificam, à malitia actus finalis distinctam, v. gr. malitiam scandali, &c. ut de circumstantiis dictum est; quia tunc talis actus est specialiter aperiendus utpote mutans speciem.

3759 Hinc colliges 1. oscula, tactus, verba impudica, & alios actus copulam præcedentes, comitantes, & subsequentes, unum numero peccatum integrare cum actu principali, nempè cum copula, quæ sola est explicanda, quia omnes hujusmodi actus ordinantur ad unum actum principalem, ut dispositiones, partes, complementa, aut appendices operis.

3760 2. Qui obtinuit finem, non tenetur actum voluntatis, & decretum illud procurandi exprimere, nisi fuerit moraliter interruptum, sed sufficit, ipsum peccatum consummatum fateri, v. gr. copulam. Si autem finem non est assecutus, sufficit, si dicat, se procurasse homicidium, puellæ copulam, &c.

ACTUS DISPARATI

3761 SUnt, quorum unus non dependet ab alio; ut si quis nunc blasphemet aut concupiscat puellam, & hinc ad horam iterùm blasphemet, aut concupiscat puellam, independenter tamen à primo actu.

3762 De illis loquendo, si fiunt eodem impetu, & calore, seu si posteriores fiunt ex vi prioris, censentur moraliter continuari, & constant unum numero peccatum. Si verò non fiunt eodem impetu, & calore, seu si posteriores non dependeant à priori, censentur moraliter interrupti, & plura numero peccata tales regulariter censentur, si multum intermediat temporis, v. g. si inter unam, & aliam blasphemiam intermediet hora: Tunc si adsit dubium, debet exprimi tempus.

3763 Hinc resolves, unum numero peccatum committere eum, qui uno impetu, & eodem calore plures, etiam aliqua interruptione physica intercedente, inimicum percutiat, blasphemet, pejeret, detrahat; & Confessarium, qui in mortali successivè plures confessiones audit, unam post aliam.

3764 E contra, qui plures successivè occidit, vel eadem nocte plures fornicationes habuit, etiam cum eadem muliere, & voluntate continuata per totam noctem fornicandi, debet numerum occisionum, & fornicationum exprimere, quia tot numero peccata committit. Similiter Sacerdos die Natalis Domini tres Missas in mortali celebrans, tria sacrilegia committit, Diana p. 11. tr. 1. res. 1. Leander hic tr. 5. disp. 8. § 3. q. p. 10. & alii.

3765 Quarum ratio est, quia quando actus habet terminum definitum, & limitatum, in quo completur, & terminatur, multiplicata actione, multiplicantur numero peccata, minime, quando non habet terminum definitum. Prioris generis, secundùm prudentem, & communem hominum existimationem, est plures fornicationes successivè habere sub uno voluntatis impetu, aut tres Missas die Natalis in mortali celebrare, quia sunt actus omninò consummati, non facientes inter se unionem moralem. Posterioris verò generis sunt auditiones plurium confessionum, quæ fiunt sensim à Confessario per modum unius, & judicia illa moraliter existimantur unita.

Tum quia confessiones plurium excipiuntur (ut ita dicam) uno impetu, & calore, una nempe assistentia, ac proinde censentur actiones moraliter unitæ.

De fornicationibus specialiter patet, quia una copula est terminus completus, & consummatus, nam non est via ad aliam, sed potiùs impedimentum, nec una pendet à priori, sed à perversa voluntate peccatoris.

3766 Ex dictis concluditur regula universalis, hoc est, distinctionem numericam peccatorum desumendam esse ex distinctione numerica actuum moraliter interruptorum.

CAPUT VII.

De septem vitiis Capitalibus.

3767 1. SUperbia *est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ*. Quatuor sunt ejus species. 1. Cùm quis existimat habere à se bona gratiæ, naturæ, & fortunæ. 2. Cùm cognoscit habere à Deo ea bona, sed ex suo merito, & justitia. Utraque est ex genere suo mortalis, & non excusatur, nisi ob inconsiderationem. 3. Cùm cæteris despectis, appetit videri, quod habet, quæ est mortalis, si aliorum despectus sit notabilis. 4. Cùm jactat se habere, quod non habet, de qua modò.

3768 *Jactantia*, est mortalis, vel venialis juxta qualitatem rei, de qua quis se jactat. Et 1. jactantia de bono, etiam si sit de re falsa, est ex se venialis, mortalis vero per accidens, si fiat cum notabili contemptu, aut damno aliorum, ut fuit jactantia *Pharisæi* Luc. 18. 2. Jactantia de peccato commisso est mortalis, si peccatum est mortale. Non tenetur quis explicare speciem peccati, de quo se jactavit, nisi cum jactantia intervenerit gaudium, aut complacentia de illo. Leander hic tr. 5. disp. 8. § 3. q. 22. Diana p. 3. tr. 4. res. 181. sed sufficit dicere: *Laudavi me, aut gloriatus sum de peccato mortali*; quia tota malitia jactantiæ consistit, quòd ad gloriam apud homines captandam assumit quis pro medio peccatum, ad quam sicut materialiter se habet, quòd peccatum sit hoc, vel illud.

3769 Narrare peccatum commissum non ob jactantiam, aut approbationem, sed ex levitate rationis supplicii relationis, est venialis. v. n. 2186.

3770 Filiæ *superbiæ*, sunt vanagloria, præsumptio, & ambitio.

3771 *Vanagloria*, est cupiditas inanis gloriæ: est ex genere suo venialis. Potest tamen mortalis per accidens, ut jactantia. v. n. 3768.

3772 *Præsumptio*, est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Regulariter est venialis.

3773 *Ambitio*, est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris. Est ex genere suo venialis, fit mortalis, vel ratione materiæ, ut si ambiat [illegible], quod mortaliter [illegible], vel ex circumstantiis, ut si modo, vel medio mortaliter malo, puta per simoniam, vel ratione damni, quod proximo infertur; vel si fiat cum notabili aliorum contemptu.

Moderatè appetere, & acceptare honorem convenientem, & ob honestum finem, atque etiam juxta rationis [illegible] fortiter impedimenta rejicere, & pericula aggredi, quæ ejus consecutionem impediunt, non est actus superbiæ, aut ambitionis, sed magnanimitatis.

3774 2. *Avaritia est inordinatus divitiarum appetitus.* Est ex genere suo venialis, fit mortalis, si ejus causa transgrediatur quis in materia gravi divina præcepta.

3775 3. *Luxuria est inordinatus appetitus venereorum.* Est ex genere suo mortalis. de ea in 6. præc. Dec.

3776 4. *Ira est appetitus inordinatus vindictæ.* Est ex genere suo mortalis: [illegible] n. 595.

3777 5. *Gula est inordinatus appetitus cibi, & potus.* Est venialis ex genere suo; fit mortalis. 1. Si fiat in tanto excessu, ut quis violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si gula fiat notabiliter ineptus ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. 3 Si inde graviter, & advertenter suæ saluti noceat.

3778 In hac materia fuit damnata ab Innoc. XI. sequens propositio 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

3779 Quæ propositio tria puncta continet quæ seorsim, & singillatim sunt ex genere suo venialia, & multo magis simul juncta.

3780 Et 1. Peccatum est, *comedere, & bibere usque ad satietatem*, videlicet *immoderatè*, quia comestio, & potus sunt ordinata à natura ad vitam conservandam, adeòque id, quod est illi superfluum, à recta ratione deviat, & inde est peccatum.

2. Eadem ratione peccatum est, si id fiat ob solam voluptatem, quia qui sic comedit, comedit more brutali, pervertendo ordinem à natura institutum, ut in simili dixi n. 2560. Non peccat autem, qui moderatè comedit ob voluptatem, eam saltem virtualiter ordinando ad necessariam vitæ sustentationem: quia tunc non habet voluptatem pro fine principali & unico, sed pro fine subordinato, vel pro medio ad finem principalem sustentationis consequendum, juxta illud, *Quod sapit, nutrit;* & sic non pervertit naturæ ordinem. ita fere d Fuarte Cardenas diss. 6. prop. 8. qui addit, quod comedens ob voluptatem, si moderatè comedat, virtualiter pro fine principali sustentationem intendit, quia superfluo cibo non utitur, sed necessario ad sustentationem, adeòque non ob solam voluptatem comedit.

3781 3. Quamvis *licitè possit appetitus naturalis suis actibus frui*, id est verum, si fruatur, ac complaceat moderatè, & non pervertendo ordinem, & finem, ad quem actus est à natura institutus. Quoniam (ut ait D. Thom.) *Omnis delectabilia habent pro regula necessitatem congruentis*, ac proindè assumi debent secundùm finem proprium, ad quem sunt à natura ordinata, sic *comestio masticatio*, est ordinatum ad salutem, aut ad naturam applicationibus defatigatam sublevandam, *odorifera* ad capitis confortationem, aut tetri odoris vitationem adeòque appetitus naturalis hominis immoderatè, aut ob solam voluptatem, & delectationem, sine peccato veniali frui non potest.

3782 *Ebrietas* est, qua quis violenter, & modo innaturali ob voluptatem, aut ingluviem, scienter se usu rationis privat. Est ex genere suo mortalis, quia est gravis Dei injuria, ejus imaginem sic deturpare. Et quamvis Lessius cum aliis apud Arsdekin tom. 2. pag. 109. q. 12. putet, licitum esse inebriare alium per modum necessariæ medicinæ, aut ad impediendum grave malum, v. gr. homicidium, ad quod patrandum erat ille determinatus, verius puto cum Arsdekin non licere, quia ebrietas formalis est ab intrinseco mala, cùm privet hominem modo innaturali usu rationis, & reddat similem bruto. Malum autem potest alia via impediri per potionem somniferam, quia somnus est naturalis.

6. INVIDIA: vide num. 315.

3783 7. ACcidia, ex D. Thom. *Est fastidium spiritualium rerum.* Unde importat quoddam tædium bene operandi juxta illud Psal. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio.* Est ex genere suo mortalis opere consummato. Venialiter peccat, qui tædio & fastidio se afficit super jejunio, aut auditione sacri, &c. non quia bona sunt, & utilia animæ, sed ob incommodum corporis; illa tamen, si sint præcepta, in executione amplectitur. Mastrium diss. 15. n. 190.

CA-

C A P U T VIII.

De Indulgentiis.

3784 **I**Ndulgentia, *est remissio pœnæ temporalis extra Sacramentum per applicationem satisfactionum Christi, & Sanctorum, vertitur clavium*: vide n. 3179.

3785 Indulgentia, alia est *plenaria*, quæ remittit totam pœnam Purgatorii, quia satisfacit pro tota pœna temporali peccatis præteritis debita.

Hinc non potest quis unico actu plures Indulgentias plenarias lucrari, quia cùm per unam tota remittatur pœna, per alias nil obtinetur; sed tunc omnes simul ad integrum effectum concurrunt. Gobat *tom.* 1. *part.* 1. *c.* 15 *num.* 109.

Alia est partialis unius anni, septem annorum, &c. pro qua sciendum est, quòd antiquitùs secundùm Canones aliquibus peccatis gravioribus imponebantur pœnæ, v. gr. jejunium, aut aliud, facienda per tot annos, quadragenas dierum, &c singulis diebus, aut hebdomadibus, &c. Hoc supposito, quando conceditur Indulgentia partialis unius anni, centum annorum, plurium quadragenarum, &c. per id non designantur totidem anni, aut dies de pœnis Purgatorii, sed totidem anni, aut dies de pœnitentiis per sacros Canones injunctis, adeòque Indulgentia centum annorum tantum tollit durationis Purgatorii, quantum tolleret pœnitentia centum annorum per sacros Canones imposita, quanta autem hæc sit, nemini notum est, nisi Deo.

3786 Ad Indulgentiam lucrandam sufficit intentio [illegible] Diana *part.* 4. *tract.* 4. *ref.* 24. Leander [illegible] & alii apud Artuckium *tom.* 1. *pag.* 241. *num.* 13. tenent, quòd ille, qui Indulgentiam ignorat, adhuc illam lucretur, si opus [illegible] ob [illegible] quam, si sciret, vellet lucrari. Quolibet mane in Præparatione Missæ protestari soleo, me intendere lucrari, tam pro me, quàm pro defunctis, Indulgentias omnes, quas mediante eo sacrificio, lucrari possum.

3787 Per Indulgentiam remittitur pœnitentia satisfactoria à Confessario imposita, sed non per [illegible] medicinalis, & tunc non tollitur præceptum per ejus abrogationem, sed per materiæ subtractionem.

3788 Indulgentia non remittit culpam, neque pœnam peccato veniali debitam, non remissa culpa, quia pœna non potest remitti non remissa culpa.

3789 Qui est consecuturus Indulgentiam, debet esse in gratia, saltem dum ultimum opus facit. In Indulgentia pro defunctis, requiritur, quòd ipse defunctus, & non operans sit in gratia, quia Indulgentia habet valorem ex opere operato, & ille, non iste, est eam consecuturus.

3790 In Indulgentiis attendenda sunt opera injuncta, & conditiones, quia *tantum valent, quantum verba sonant*, & licèt posse dari parvitas materiæ, consultum est exactè opera injuncta exequi.

Quando apponitur, quòd *sit confessus, & contritus*, attendi debent verba; si enim ex illis colligatur, Pontificem velle statum gratiæ, tunc non erit necessaria confessio, si quis cognoscat se in gratia; erit autem necessaria, si exigatur tanquam conditio.

3791 Indulgentia concessa alicui Ecclesiæ si Ecclesia paulatim, aut simul tota destruatur, & sic paulatim, aut mox reædificetur, remanet Indulgentia, quia Indulgentia non datur loco simpliciter, sed Ecclesiæ, quæ est moraliter eadem. Et pariter Ecclesia, si de uno in alium locum reædificetur Superioris auctoritate, suas secum fert Indulgentias, si eundem servet titulum, & Patronum. Quòd si non reædificetur, etiam si id fiat post longum tempus, Indulgentias amittit. Gobat *tom.* 2. *tr.* 4. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 502. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resol.* 32.

3792 Indulgentiæ debent executioni dari gratis, nam à Summis Pontificibus in Brevibus solet apponi clausula irritativa: *Præsentes nullæ sint, si aliquid pro suscipienda, præsentatione, publicatione, aut executione detur, vel sponte oblatum recipiatur*. Quod laté advertit Diana *part.* 5. *tr.* 13. *ref.* 72. ubi refert mandata Regis Catholici pro observantia.

Q U Æ R E S

3793 *An translato festo, transferantur quoque Indulgentiæ?*

REsp. transferri, si transferatur festum non solùm quoad Officium, verùm etiam quoad forum, hoc est quoad abstinentiam à servilibus, si Indulgentia sit concessa, non absolutè determinatæ diei talis mensis, sed pro die festo Sancti. Non transferri verò, si festum transferatur solum quoad Officium. Gobat *tom.* 2. *tract.* 4. *part.* 2. *cap.* 7. à *num.* 929. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *ref.* 31. Leander, & alii apud ipsos.

Ratio desumitur ex intentione Legislatoris, nempe Summi Pontificis; Indulgentia nam-

nimirum, ut constat ex Bulla 10. Clem. IV. & ex 34. Pii V. datur in usum & devotionem populi, atque in festi solemnitatem: Populus autem non attendit ad officium, sed ad id, quod est publicum, nempe ad festi solemnitatem quoad forum, cui maxime confert Indulgentia. Ex quo fit, quòd translato festo non solum quoad officium, sed etiam quoad forum, transferatur Indulgentia, si talis translatio non fiat voluntariè, sed juxta Rubricas, & eorum Ecclesiæ: non transfertur vero Indulgentia, si festum transferatur solùm quoad officium.

3794 Et quamvis sit privilegium, seu declaratio Pontificum, ut in festis Primariorum Sanctorum Religionum, Indulgentia transferatur unà cum festo, ut præsertim Gregor. XIII. apud Pev. & Gobat. cit. concessit pro festo S. Francisci de Paula.

Modò non est recedendum à dictis, quia tunc temporis hujusmodi festa non erant festiva quoad officium, verum etiam quoad forum, seu cum abstinentia à servilibus, non sic modò post Urb. VIII. qui numerum festorum quoad forum restrinxit, & moderavit.

Ac proinde servanda sunt Decreta Sacr. Congreg. Rituum de die 30. Septembris 1679 & 10 Junii 1690 relata in Rubricis particularibus nostri Breviarii cit. 10. num. 109. quibus disponitur, quòd translato festo, minime transfertur ipsa Indulgentia.

INDULGENTIA PORTIUNCULÆ

3795 Die 2. Augusti in Ecclesiis Religionis Seraphicæ applicari etiam potest pro defunctis. Ita est novissimè declaratum, & concessum per Breve Innocen. XI. anno 1687.

3796 Item in Ecclesia Sanctæ Mariæ Angelorum propè Assisium non suspenditur durante anno sancto, ex Brevi Innoc. X. 5. Julii 1650. Clem. X. 11. Novembris 1674. & Innoc. XII. 11 Augusti 1699. In aliis vero Ecclesiis, & locis Ordinis, suspenditur pro vivis, minimè pro defunctis: vide infra nu. 3835.

3797 Insuper in recensita Ecclesia Sanctæ Mariæ Angelorum propè Assisium est perpetua quolibet anni die, per Breve Innocent. XII. sub die 18. Augusti 1695. tenoris sequentis.

(INNOCENTIUS PAPA XII.
Ad perpetuam rei memoriam.

Redemptoris & Domini nostri Jesu Christi vices, licèt immeriti, gerentes in terris, cœlestium munerum thesauros, quorum dispensationem humilitati nostræ commisit Deus, fideli, prudentique liberalitate libenter erogamus, sicut pia sublimium Principum præclarè in Ecclesiam Dei meritis fulgentium, ac Religiosorum virorum propriæ aliorumque saluti laudabiliter incumbentium vota postulant, & Nos ad augendam, fovendamque fidelium pietatem profuturum in Domino arbitramur. Itaque spirituali Christi fidelium ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ Angelorum nuncupatam, Domus Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum, propè, & extra muros Civitatis Assisien. assiduè (ut accepimus) ex universis Christiani Orbis partibus devotionis causa confluentium consolationi, atque animarum saluti, quantum cum Domino possumus, benignè consulere, nec non dilecti filii Bonaventuræ Poten. Ministri Generalis dicti Ordinis supplicationibus, etiam totius Ordinis prædicti nomine, Nobis super hoc humiliter porrectis, quibus pie, atque etiam plurium orthodoxorum Principum preces in idipsum tendentes accessere, favorabilem assensum præbere cupientes, ac de Omnipotentis Dei Misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus, & singulis utriusque sexus Christi fidelibus ad Ecclesiam supradictam, sicut præmittitur, confluentibus, qui illam verè pœnitentes, & confessi, ac Sacra Communione refecti, in quocumque anni die devotè visitaverint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac Sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut earumdem præsentium literarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 18. Aug. 1695. Pontificatus Nostri Anno quinto.).

J. F. Card. Albanus.

3798 Eamdem Indulgentiam quotidianam concessit videtur pro Ecclesia S. P. Francisci Conventualium Civitatis Assisii, Innocentius XII. per Breve, Commissis nobis.

QUI.

QUÆRES I.

1799 *An indulgentia Portiunculæ in aliis Ecclesiis Ordinis, possit pro eo die lucrifieri toties quoties?*

CErtum est, quòd stando in jure, non apparet talis extensio; nam Indulgentia illa lucrari toties quoties, quæ est concessa perpetua simpliciter absque restrictione &c., quæ vero est affixa diei, non lucratur, nisi semel eodem die, ut statuitur in Decr. Innoc. XI. de Apocryphis Indul. modo adducendo. Indulgentia autem Portiunculæ soli us est primi modi Assisii, aliis est secundi modi.

Nec in diplomatibus, quibus dicta Indulgentia plenaria à Summis Pontificibus conceditur aliis Ecclesiis Ordinis, apponitur particula, *ad instar*.

1800 Si spectetur autem praxi, fideles putant in cunctis Ecclesiis Ordinis pro die secunda Augusti lucrari toties quoties, ad instar Indulgentiæ Assisii, unde eam diem in concursu visitantium lucrantur: quod vidi prædicari etiam Romæ, nedum à simplicibus, verùm etiam à viris doctis, & Prælatibus; unde hæc Indulgentia ubique nuncupatur Portiunculæ; quæ stante praxi, & considerata ratione, quòd hæc Indulgentia sit extraordinaria, utpotè quæ ortum habet à Christo Redemptore, causam habet Religio consugiendi ad pedes Summi Pontificis pro expressa concessione, sicut concessum dicitur pro Indulgentia S. Francisci de Paula die secunda Aprilis.

1801 Modò tamen adest Decretum S. Congreg. quo disponitur, *servandum esse solitum*, apud Monbarocci tom. 2. pag. 100 ver. *Indulg.* ut sequitur.

Eminentiss. & Reverendiss. Domini.

(Episcopus Lubacensis à parte Imperii Orator Devotus, EE. VV. humiliter exponit, quòd non obstante Decreto Innocentii XI. de Apocryphis Indulgentiis sub die 7. Martii 1678. quo declaravit, semel dumtaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam lucrifieri, pergunt Fratres Ordinis Sancti Francisci Reformatorum Provinciæ Carniolæ populo persuadere, Indulgentiam pro die secunda Augusti, de Portiuncula nuncupatam, eorum Ecclesiam visitantibus concessam, toties, quoties, eadem die lucrifieri posse.

Cùm autem hujusmodi abusus ad Summ. Pontificem ab Ordinariis deferri jubeat Sac. Congr. Concilii Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 1. in decreto de Indulgentiis.

Ideò Orator quærit, & declarari petit, an prædicta Indulgentia, de Portiuncula nuncupata, etiam comprehendatur sub Decreto & declaratione fel. mem. Innocentii XI. supradicto. Pro qua gratia, &c.

Die 17 Julii 1700. Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, audita relatione Procuratoris Generalis, & Ministri Provincialis, censuit servandum esse solitum, apud antiquissimum Commissum.)

1802 Pro Ecclesia S. Mariæ Angelorum. v. n. 1806.

QUÆRES II.

1803 *Quomodo sit intelligendum hy, toties quoties?*

PLures tenent, esse intelligendum, ut visitationes pro eodem die sint, sive moraliter interruptæ, sive continuatæ; quia favores sunt amplificandi.

1804 Alii docent, visitationes debere esse moraliter interruptas, ut inter unam, & aliam visitationem, aliquod mediet opus, & interpollatio. Afferunt exemplum in homine, si quis etiam, postquam Principem invisit, statim, & per plures vices absque interpollatione ad visitandum rediret, tales visitationes plus saperent risus, aut stomachi, quàm prudentiæ.

1805 Si, quid sentiam, scire cupis: Dico secundum modum plus sapere prudentiæ humanæ, primum plus pietatis, ac simplicitatis. Scio tamen cum S. Joh. c. 10. *Deo non esse similes orantes, nec sentit videt bene, illum videre.*

PRO COMMUNICATIONE INDULGENTIARUM.

1806 IN Ordine Minorum de Observantia adest Bulla Innoc. XII. die 15. Decemb. 1695 apud Rubricas particulares nostri Breviarii nostri, ut sequitur.

(Innocentius Episcopus, &c. salutem, &c. Sua Nobis Dilectus Filius Fr. Franciscus Diaz à Sancto Bonaventura, Sacrarum Congregationum Indicis, Rituum, & super Disciplina, seu Reformatione Regularium Consultor, ac Missionariorum diversarum Provinciarum Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Familiæ Ultramontanæ Procurator petitione monstravit, quod alias ad ipsius instantiam, à fel. rec. Innocentio Papa XI. Prædecessore nostro, Literæ in forma Brevis, sub die 5. Septembr. de Anno Domini 1686. emanarunt, in quibus confirmata reperitur Communicatio Privilegiorum, & Indulgentiarum, etiam Plenariarum, usque tunc non revocatarum, inter Ecclesias, Loca, Confraternitates, Congregationes, Ordines, & Personas cujuslibet status, obedientiæ, vel di-

directioni Ministri Generalis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci subjectas, à pluribus Romanis Pontificibus, ipsius Innocentii, & Nostris etiam Prædecessoribus, eisdem per diversa privilegia concessa, à qua communicatione, prout alias respectivè à Sede Apostolica extitit declaratum, resultare dignoscitur, quod quando decernitur reperiri Altare unum loci, vel una Ecclesia, aut una Confraternitas, seu quævis Congregatio, Ordo, vel aliquorum è dictis personis aliqua Indulgentia, sive Plenaria, sive non, applicabilis per modum Suffragii, vel non applicabilis pro animabus Purgatorii, ad favorem ex eandem tamen personarum, vel omnium simul Christi fidelium concessa, nondum tamen revocata, qui in eo Loco, Altari, vel Ecclesia Confraternitatum, id diebus in concessione expressis perfecerint, quod per eandem concessionem fuerit præscriptum in omni Loco, Altari, vel Ecclesia, Confraternitatum, Congregationum, Ordinum, & Personarum prædictarum, eadem Indulgentia ab omnibus respectivè acquiratur, qui eisdem diebus eadem ibi emiserint diligentiam, in concessione narratam.)

QUÆRES

3807 *An fratres prædicta mutua communicatione Privilegiorum, & Indulgentiarum Ordini nostro concessa, etiam pia Loca Viæ Crucis, seu Calvarii à Religiosis, seu Ordinibus utriusque sexus, obedientia, vel directione Ministri Generalis Ordinis Minorum S. Francisci subditis, adinstar Stationum ad instar Stationum Viæ Crucis, seu Calvarii Montis Jerusalem erecta, gaudeant eisdem Privilegiis, & Indulgentiis, olim à pluribus Romanis Pontificibus pro eorundem fidelibus utriusque sexus concessis.*

3808 Resp. affirmativè; sic namque declaratum fuit ab Innoc. XII in Bulla relata an. 1696. quæ incip. *Ad Nostri*, declarativa confirmationis prædictæ mutuæ communicationis factæ ab Innoc. XI. ubi inter alia reperitur resolutio hujus dubii, tenoris sequentis.

(Sed quia adhuc post prædictum Decretum dubitabatur nonnullis, an etiam dictæ Congregationis fuerit stabilitum, quòd pia Loca Viæ Crucis, seu Calvarii, ad recolendam, seu meditandam Christi Passionem, à prænominatarum Personis, seu Ordinibus ad instar Stationum Calvarii Montis, juxta diversa etiam privilegia Sanctæ Sedis erecta, comprehensa sint in prædicta mutua communicatione, eadem Congregatio sub die 22. mensis Novembris anni elapsi declaravit, etiam prædicta pia Loca Viæ Crucis, seu Calvarii, comprehendi in supradictis Litteris dicti Innocentii XI Prædecessoris Nostri, ac proindè frui, & gaudere posse Indulgentiis, & Privilegiis in eisdem Litteris contentis, & expressis, ac Nos sententiam prænominatæ Congregationis sub die 22 ejusdem mensis Nos pariter benignè approbavimus, sicuti in Decreto præfatæ Congregationis, desuper similiter emanato, plenius continetur.)

3809 Subinde in alio Brevi ejusdem Innoc. XII incip. *Debitum*, &c. Ordini nostro concesso 10 Maii 1696 inserta, ac comprobata reperitur sequens dispositio in nostro Capitulo Generali edita, ut sequitur.

(Quoad Tertiarios verò, & Chordigeros, serventur Statuta, seu Decreta Capituli Generalis Romæ, ut præfertur, anno 1688. celebrati omnimodaque adhibeatur cura, ut in conficiendis Confraternitatibus erectis, seu erigendis in Ecclesiis Conventuum, seu Monasteriorum, &c. Exercitium Viæ Crucis, & orationis mentalis, quamtum stabiliatur, eoque introducto, una è Dominicis, seu diebus festivis, pro quolibet mense, à Superiore Locali, de assensu discretorum Conventus, seu Monasterii, in perpetuum assignabitur, ad consequendam Indulgentiam Plenariam, novissimè à SS. D. N. Innocentio XII. in Brevi, *Ad ea*, benignè concessam.) Quæ ordinatio in non exiguum eorum animarum profectum, ubique terrarum à Nostris observari præcipitur mandetur.

3810 Ex prædictis Bullis vides, hujusmodi pia loca debere esse erecta à Nostris: Indulgentias verò lucrari ab omnibus Christi fidelibus utriusque sexus.

3811 Indulgentiæ Stationum Viæ Crucis, & Calvarii Montis Jerusalem, quibus per communicationem juxta præfata Brevia gaudent recensita loca Viæ Crucis aliqua à Nostris erecta, sunt plures Indulgentiæ Plenariæ, ac non Plenariæ, cum liberatione unius animæ à Purgatorii pœnis. Ut constat ex compilatione Indulgentiarum per Reverendiss. P. Matthæum à S. Stephano tunc Ministrum Generalem, nunc Cephaludensem Episcopum, facta, & hic Panormi typis data anno 1696.

3812 Catalogum Indulgentiarum non revocatarum habes apud Rodr. in comp. Pont. Lantusca, & Matthæucci ver. *Indulg.* n. 10 pag. 3. præp. 33. ab Alex. VII. datum.

DECRETUM

DE APOCRYPHIS INDULGENTIIS AB INNOCENTIO XI. APPROBATUM.

1813 DElatis sæpius hactenus ad Sacram Congregationem Indulgentiarum, sacrisque Reliquiis præpositam, Indulgentiis quibusdam confictis, & omnino falsis, quæ per diversas Orbis Christiani partes circumferuntur, aliis vero examinandis, quæ ad eamdem Sacram Congregationem missæ sunt, ut apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod damnum est temporis præteriti: quarum quidem plurimæ, cum non satis dignoscantur, habeant Christi fideles harum rerum minus peritos fallendi, qui ipsas indulgentias, remissionesque peccatorum consequendas frustrantur. Quapropter eadem Sac. Congregatio cupiens huic malo magis in dies serpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia collegit, & in Indicem redegit ut sequitur.

Tales in primis sunt illæ, ut asseritur, concessæ à Joanne II & Sixto IV recitantibus orationem Clementissime Jesu Christe Domine Noster, *Domine, quæsumus Domine, &c.* ab Urbano II. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, ut vulgò dici solet, Campanile à Sancto Victore, ab Eugenio III Revelationi de Plaga in humero Jesu Christi, factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archiconfraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX visitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die festo, à Joan. XXII recitantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis, ab Alexandro VI Imaginem Beatæ Mariæ, vulgò dictæ Loreti, à Leone X. gestantibus funiculum S. Francisci, primum in Urbe impressæ, deinde Mediolani anno 1661 (non tamen habentes, & veras, Confraternitati Archiconfraternitatis Chordigerorum Sancti Francisci) recitantibus Salutationem Angelicam ad pulsum horologii, & Imaginem Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna subjecta est, à Pio IV vel Pio V. Principi Senarum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem *O augustum mysterium, &c.* & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati Avenione impressæ, tum illæ pro animabus Christi fidelium defunctorum, impressæ Maceratæ Jubilæi anno à Paulo V concessæ, recitantibus Hymnum *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur, &c.*, vel à die Sabbati inveniretur, dum ibidem esset, & Coronis, Rosariis, Imaginibus, & Numismatibus, quæ Medalias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromeo supplicante anno 1611 dum Ecclesia Romæ in honorem Sancti Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo & Gregorio XV decantantibus *in laudem & honorem Sanctissimi Sacramenti, Laus Sanctissimo Sacramento*, ab Urbano VIII in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magaloti, & Sacerdotibus, celebrantibus Missæ, dicentibus: *Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filii, &c.* à Clemente X recitantibus mane, meridie, ac vespere confessionem Ampliorem, *Angelus Domini, &c. & in fine, Deo Gratias, & Mariæ.* Ac denique aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ in annis, Coronæ Mysteriorum Passionis Domini Nostri Jesu Christi, precibus Magni Ducis Etruriæ.

Tales Indulgentiæ Sodalitatum S. Nicolai, quæ repetita quinquies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberant animam quotidie ex à Purgatorii pœnis asseruntur. Tales aliæ Pretiosi Confraternitatis Sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societati S. Bernardo ad Columnam Trajani. Tales demum aliæ Crucesignatorum S. Eustorgii Mediolani, Artonii & Bononiæ.

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ut ajunt, Capellæ Rosarii in Ecclesia Sancti Antonini de Burgo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Bergomi, aut Sancti Petri Martyris Tuderti die festivo Inventionis Sanctæ Crucis, vel gestantibus funiculum S. Francisci de Paula, vel celebrantibus Missas S. Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum B. V. vel recitantibus Officium Sanctæ Franciscæ Romanæ, aut *Angelus Domini &c.* in memoriam Passionis Jesu, aut Rosarium S. Annæ (quod Congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut Orationem, quæ impressa cum Imagine Sanctæ Annæ circumferri solet: *Ave gratia plena, &c.* (quæ etiam prohibetur) aut Officium Conceptionis B. V. Immaculatæ, quod asseritur à Paulo V probatum fuisse, aut Orationem *Deus, qui nobis in Sanctissimo Sacramento, &c.* (excepta Indulgentia centum dierum anno 1671 concessa precibus Ducissæ Sabaudiæ ad mortem ac contritionem divinitatis degentibus) aut illam *Ave filia Dei, &c.* post Communionem recitandam, vel aliquo comitantibus loquo venerandum Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum necnon Indulgentiæ cursum octoginta millium annorum [illegible] ex Tabula ex scripta, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus Orationem aliam

Iam

Item verò plura: Brevi; *qui pro redemptione mundi*, &c. cum quo impressa fuerunt Papiae anno 1670. sub hoc titulo, *Sommario dell' Indulgenze concesse dalla Santità di N. S. Papa Leone X. all' Imagine della Concettione della Gloriosa Vergine Maria*; vel Pisauri sub nomine Beatae Joannae anno 1668. evulgatae, vel Barleriae, seu Baruli a recitantibus quandam non sanè malam Orationem lucranda; vel Parmae à visitantibus per Quadraginta dies Ecclesiam Tertii Ordinis Sancti Francisci, vel Pistorii, & Vallisoleti à recitantibus Orationem, *Ave sanctissima Maria Mater Dei*, *Regina Coeli*, &c. & aliae in peculiari impresso libro descriptae, quibus sive dicitur Devotus Seraphicus, & Benefactores.

Huc annumerandae sunt, quae Crucibus Caravacensibus tribui dicuntur, vel Coronae, sive Stellario Conceptionis Virginis Immaculatae, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel Granis, Crucibus, & Coronae Aloysiae ab Ascensione Hispanae Monialis Ordinis Sanctae Clarae, vel Mensurae altitudinis Jesu Christi Domini Nostri, vel Imagini, aut Mensurae vulneris lateris ejus inflicti, vel Orationi, quae ajunt, in Sepulchro Domini nostri repertae, & Indulgentiae, ut ajunt, innixae revelationi factae Sanctis Brigittae, Mechtildi, & Elisabeth, vel Beatae Joannae de Cruce, & concessae, ut asserunt, granis, quae aliquod ex tribus granis tetigerunt exeuntibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiae Sancti Francisci.

Omnes verò, & singulas jam dictas Indulgentias, Sac. Congreg. partim esse confictas, & plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quae nemini suffragari possint, easque in futurum ullo in loco ut veras publicari, & lucrandas Christifidelibus proponi vetat. Foliaque, & Libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino praecepit aboleri, nisi praedictae Indulgentiae fuerint diligenter expunctae; nec ideo tamen vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris & legitimis, utcumque probatis haberi.

Ac demum, omnes Indulgentias concessas ante Decretum Clemen. VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, Rosariis, Granis, seu Calculis, Crucibus, & Imaginibus Sacris, vel ante Breve Pauli V. quod incip. *Romanus Pontifex*, &c. editum 23. Maji anno 1606. personis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Constitutionem 113. Clem. VIII. cujus initium, *Quaecumque*, &c. & 48. Pauli V. incipientem, *Quae salubriter*, &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitatibus ullis, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jesu, Capitulo, vel Coetu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, absque personis, vel persona, etiamsi earum, vel ejus nomine specialis, & individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatae, aut confirmatae, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

Porrò Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinae Christianae, Confraternitatibus Sanctissimae Trinitatis, & Redemptionis Captivorum, Nominis Dei, Rosarii, B. Mariae de Mercede, & Redemptionis Captivorum, B. Mariae de Monte Carmelo, Cincturae S. Augustini, & S. Monicae, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittantur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quae à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatae sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus aut personis, dictas tamen Stationes in Missali Romano descriptas suffragari posse declarat, semel autem dumtaxat in die Plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctissimum, eamdem Sanctitas Sua probavit, & inviolabiliter servari jussit. Datum Romae die 7. Martii 1678.

Aloysius Card. Homodeus.

Loco ✠ Sigilli.

Michael Angelus Riccius Secr.

ALTARE PRIVILEGIATUM

3814 Est illud, in quo à Summo Pontifice concessa est Indulgentia Plenaria pro defunctis, quam quidem potest Papa animabus Purgatorii concedere, eas liberando, non directè, & immediatè per modum absolutionis, & judicii, ut facit pro vivis, cum non sint ei subjectae, sed per modum suffragii, seu cujusdam auxilii, offerendo Deo de thesauro Ecclesiae satisfactiones per modum pretii condigni pro earum liberatione.

3815 Indulgentia Altaris privilegiati, aut alia pro animabus Purgatorii concessa, certò & infallibiliter suum habet effectum. D. Thomas *in 4. dist. 45. qu. 2. art. 3. qu. 2.* Mastrius *disp. 14. qu. 3. num. 64.* Diana *par. 9. tr. 2. resol. 2.* Villalob. & communiter contra Layman, & alios.

illos. Ratio est, quia ex una parte pretium quod offertur, est aequale debito; nam offertur de thesauro Ecclesiae consistente in satisfactionibus Christi, B. Virginis, & Sanctorum, qui est superabundans, & nunquam deficiens [illegible] *tom. 3. pag. 430. num. 141.* Ex alia parte habetur promissio Dei de tali pretio acceptando, inclusa in articulo fidei de communione Sanctorum, & expressa in verbis Christi Matth. 16. *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Quae promissio est universalis *Quodcumque*, & non excludit animas Purgatorii, quia ly, *super terram*, cadit super solutionem activam, non super passivam.

3816 *Communio Sanctorum*, consistit in hoc, quod corpus Ecclesiae Catholicae, seu universalis, prout comprehendit tres partes, *militantem*, scilicet viatorum in hac vita contra hostes animae militantium, *sufferentem*, in alia vita in Purgatorio satisfacientium, & *triumphantem*, Beatorum in Paradiso Deo fruentium, est ita perfecte unitum, ut unius membri bono participent caetera membra, ex Apost. ad Rom. 12. & ex *Psal.* 118. sic nostrae orationes, & sacrificia juvant animas Purgatorii, orationes verò Sanctorum nos juvant, & illas.

3817 Hinc colliges 1. differentiam inter suffragia, quae à fidelibus propria auctoritate fiunt pro animabus Purgatorii, & inter ea, quae fiunt auctoritate Apostolica; nam illa offeruntur per modum simplicis deprecationis, & impetrationis, ut Deus de congruo acceptare dignetur; haec vero per modum compensationis, & condignae satisfactionis ex vi condigni pretii, quod offertur, & promissionis Dei de eo acceptando, inclusae in articulo fidei de communione Sanctorum, & expressè in verbis Christi.

3818 2. Quod nulla Indulgentia valeat pro defunctis, nisi sit expresse à Papa concessa pro illis: quia nullus potest disponere, & offerre pretium pro illis de bonis communibus Ecclesiae, quae sunt satisfactiones Christi, & Sanctorum, nisi solus Papa.

Q U Æ R E S I.

3819 In concessione Altaris privilegiati apponi solet clausula, *dummodo in Ecclesia tot, vel [illegible] quotidianae Missae celebrentur [illegible].* An si in ea non celebrentur tot Missae, concessio teneat?

Diana *part. 9. tr. 1. res. 9.* ubi dubium apponens refert Resp. Bordoni *tom. 2. res. 91. n. 8.* eique adhaerere videtur. Qui respondet non tenere, si numerus Missarum praescribatur tamquam conditio.

3820 Addit tamen contra Rodr. Silvium, & alios, talem clausulam regulariter non esse conditionem ad valorem privilegii necessariam sed appositam narrativè, attenta supplicatione facta, in qua est expressus conveniens, aut magnus sacerdotum numerus; narrativa autem nec conditionem, nec jus facit, ut cap. [illegible] de fide instrum.

Quod suaderi potest; nam in similibus Brevibus non semper idem numerus sacerdotum celebrantium praescribitur, sed aliquando septem, aliquando quindecim, & aliquando quadraginta, quae diversitas non aliunde oritur, nisi ex diversitate expositorum in supplicationibus, ad quae summus Pontifex attendit.

3821 Tum quia particula, *dummodo*, regulariter modum significat, non conditionem. Tamb. *in Meth. celebr. Miss. lib. 1. cap. 4. § 4. n. 41.* Bard. & Sanchez qui modus non constituit actum, nempe privilegium, sed adjicitur actui perfecto.

Mastrius *disp. 23.* Leander *tr. 1. de poenit. disp. 10.* Diana *p. 9. tr. 1.* Arsdekin *in tom. 3. p. 2. tr.*

Q U Æ R E S II.

3822 *Brevi, quo concessum fuit habere, & [illegible] Curiae dispositionem, concessionem Altaris privilegiati [illegible] cum clausula, dummodo quotidie quatuor Missae in ea Ecclesia celebrentur. An si in ea non celebrentur tot Missae, concessio teneat?*

Resp. tenere, si id fiat raro, aut aliquo casu fortuito, minimè si fiat communiter. Diana *par. 9. tr. 1. res. 9.* Rodr. & alii apud ipsum.

Ratio primae partis est, quia haec accipienda sunt humano modo, & moraliter, ut frequentiùs accidunt, *l. 3. 4. 5. & 6. ff. de leg.* & splendor Ecclesiae non minuitur ex defectu Missarum, qui fortuitò & rarò contingit.

3823 Ratio secundae partis desumitur ex resolutione prioris quaesiti. In tantum etiam in consuetis clausulis, *dummodo tempore, quotidie, [illegible] Missae quotidie celebrentur*, dubitamus dictas clausulas non apponi regulariter ut conditiones, sed narrativè, & ut modum, adeòque, si pauciores dicantur, non caderet concessionem, quia cum pauciori numero se valet sufficiens cultus, & decor Ecclesiae, qui pro concessione Altaris à Pontifice intenditur. Non ita res se habet in casu, quo clausula quatuor Missarum non est regularis, sed extraordinaria, & singularis; & si minùs quam quatuor Missae celebrentur, non servatur cultus, decor, & splendor Ecclesiae à Pontifice pro concessione intentus (quae fuit causa laboris, atque nostrae difficultatis) adeòque colligimus, dictam clau-

clausulam appositam esse taxativè, ut conditionem, atque inde concessionem Altaris cadere, si conditiones non serventur.

CAPUT IX.

De Jubilaeo.

3824 Jubilaeum à verbo *Jobel*, quod apud Hebraeos est *annus remissionis*, durare solet per quindecim dies, excepto Jubilaeo Anni Sancti, qui durat per totum annum.

3825 In eo conceduntur plures facultates 1. Absolutionis ab omnibus censuris, & casibus reservatis, faciendae à quolibet Confessario, approbato tamen ab Ordinario loci, excepto crimine haeresis formalis, nisi exprimatur, ex Decr. Alexand. VII. 1656. 2. Commutandi, non dispensandi omnia vota, exceptis solum voto Castitatis, & Religionis, ac votis promissionis à tertio acceptatis. v. supra de voto.

3826 Jubilaeum non potest bis lucrari, sed semel. Busemb. *lib. 6. tr. 4. c. 2. dub. 4.* & Bonac. contra Arsdekin *tom. 2. pag. 241.* qui plures pro se refert. Nam clarè colligitur ex verbis Jubilaei.

3827 Qui omisit lucrari Jubilaeum in sua patria, potest illud lucrari alibi, ubi tempus praescriptum non jam est elapsum. Qui post confessionem iterum peccat peccato reservato, potest iterum absolvi, si non expiravit tempus. Si quis tempore Jubilaei incepit confessionem, quam tamen materialiter imperfectam ob justam causam oportet differre, potest tunc totis reservatio, & fieri commutatio votorum. Imò Confessarius potest postea peracta confessione praestare omnia, quae ante, quia ex justa causa manet potestas delegati, donec finiatur. Busemb. cit. Bonac. Dian. Confessarius potest absolutionem post Jubilaeum differre ob occasionem proximam permanentem, vel quia poenitens accessit ultimo die & confessio non potest perfici.

3828 Qui peccat peccato reservato in confidentiam Jubilaei, potest virtute Jubilaei absolvi, quia expressè excipiuntur reservata, in confidentiam Jubilaei commissa. Aliud est peccare posita nostra, seu post notitiam Jubilaei, & aliud in confidentiam Jubilaei: nam confidentia importat, quòd notitia Jubilaei influat in peccatum, & sit ejus causa, quatenus quis illud non faceret, si non haberet notitiam Jubilaei, & spem facilis absolutionis.

3829 Qui absolutus est à reservatis, si postea non implens alia opera, & Indulgentiam non lucretur, verè remanet absolutus, si quando confessus est, habuit intentionem veram, & non fictam lucrandi Jubilaeum. Imò de eo, qui omnia opera peregit, in fine tamen, seu ultimo die, poenitentia ductus accedit ad confessionem, & communionem, probabile putat Arsdekin *tom. 2. pag. 241.* cum Diana *par. 5. tr. 12. res. 28.* & aliis, quòd Confessarius possit omnia opera praescripta in alias pias actiones commutare, & reddere eum participem Jubilaei, quamvis est vere impotens ad opera praescripta peragenda. Eadem ratione addit contra Lugo, quòd pro eo, qui omnibus praescriptis peractis, ultima Dominica communicare non potest, quia inadvertenter bibit, possit Confessarius communionem in aliud opus commutare: unde à n. 3309.

Quamvis autem per confessionem invalidam virtute Jubilaei non tollatur reservatio; addit Clericatus [illegible] n. 18 tolli reservationem, si confessio invalida fuit facta Superiori, ita ut postea sufficiat confessionem repetere simplici Confessario, & ab eo absolvi; quia satisfecit intentioni Ecclesiae per confessionem reservatorum Superiori factam.

3830 Opera praescripta debent omnino intra unam & eamdem septimanam impleri: imò tria jejunia non possunt aliis diebus ejusdem septimanae impleri, v. g. die Jovis, &c. sed fieri debent diebus praescriptis, Mercurii, Veneris, & Sabbati.

3831 Non potest quis propria auctoritate opus praescriptum etiam in melius commutare, sed solum Confessarius commutare potest, quando impotentia physica aut moralis adest.

3832 Adolescentes, & senes, qui ex privilegio Ecclesiae ante 21. & post 60. annum non tenentur jejunare, tenentur pro Jubilaeo, quia est conditio apposita ad gratiam Jubilaei: quod si habeant causam justam non jejunandi, petant commutationem.

3833 Eleemosyna sufficit, quòd sit modica, quia relinquitur arbitrio quantitas, licèt impotentes dare eleemosynam, ut Religiosi, & alii pauperes, probabiliter non teneantur ad aliud opus, ut vult Arsdekin *tom. 2. pag. 241.* Leander *tr. 5. de poenit. disp. 14. qu. 55.* tutius tamen est, ut commutationem petant. Dominus, si det famulo eleemosynam dispensandam pauperibus, & famulus eam defraudet, & pro se retineat, Jubilaeum non lucratur, quia non praestat in eo opus praescriptum. Leander *cit. quaest. 49.* Di.

Dd [illegible]

na *part. 5. tract. 12. resolut. 31.* contra Sâ.

3834 *Quantum ad visitationem*: Si Ecclesia Regularium sit designata ab Ordinario pro visitatione, Regulares ibi commorantes satisfaciunt eam visitando, Bardi contra Lyranum, quia Jubilæi simplicem visitationem praescribunt. Si verò eorum Ecclesia sit designata determinatè pro mulieribus, tunc tenentur visitare alienam Ecclesiam designatam pro viris. Visitatio fieri debet ex intentione lucrandi Jubilæum, quia visitans debet orare pro intentione Pontificis.

3835 Per Jubilæum Anni Sancti suspenduntur extra aliæ Indulgentiæ, sed non pro constitutis in mortis articulo, neque suspenduntur Indulgentiæ pro defunctis. Item per Jubilæum non suspenditur Bulla Cruciatæ ita declaraverunt Gregor. XIII. Clem. VIII. & Urb. VIII. apud Busemb. *lib. 6. cap. 2. dub. 3. q. 3.* & novissimè Innoc. XII. Certum tamen est quòd ut quis lucretur Jubilæum, & ejus Indulgentiam, non indiget Bulla Cruciatæ in locis Bullæ, quia Jubilæum est indultum generale specialiter à Summo Pontifice concessum independenter à Bulla.

CAPUT X.

De Bulla Cruciata.

3836 Bulla, *est diploma, seu Breve Pontificium, in quo multæ gratiæ concedantur dantibus certam eleemosynam in subsidium belli contra infideles, & hæreticos.*

Taxa pro Bulla vivorum. Pro Cardinalibus Episcopis, Inquisitoribus, Dignitatibus, & pro insignibus quibusdam personis videlicet pro Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Proregibus, Commendatoribus, & aliis Officialibus Curiæ Suæ Majestatis, eorumque uxoribus, viris viventibus, octo reales, videlicet, monetæ Siculæ decem tarenos, & grana decem. Viduæ verò, si nullo proprio titulo ex dictis gaudeant, erogare debent solùm duos reales.

Pro communibus personis duo reales, videlicet duo tareni, & duodecim grana cum dimidio: v. n. 3839.

3837 Non valet Bulla, si pro eleemosyna detur pecunia in individuo furtiva.

Valet, si pecunia furtiva fuerit immixta cum propria, ut discerni non possit; quia per mixtionem est fur factus ejus dominus cum onere restituendi tantundem: v. à n. 2742. 2746.

Valet, si meretrix det pecuniam ex turpi lucro; quia licèt cum peccato, est justè acquisita: v. n. 2781.

3838 Qui Bullam accipit credito, ea uti potest, si accipiat animo solvendi. Si verò accipiat credito animo solvendi, sed ob suî impotentiam nullam habet spem illam solvendi, non fruitur privilegiis Bullæ; quia reverà non est soluturus, & Bulla requirit eleemosynam realem, saltem quæ certè speratur.

3839 Bulla durat per annum à die publicationis, usque ad diem sequentis publicationis, quæ fieri solet Dominica Septuagesimæ.

Non potest quis ea uti, nisi verè illam habeat, non enim sufficit propositum accipiendi. Sufficit, si eam habeat domi.

Si eam amitteret casu, probabile est, quòd posset ea frui; minimè, si spontè projiceret.

3840 Qui accepit Bullam in loco, ubi valet, si accedat ad locum, ubi non valet, potest uti privilegiis Bullæ, exceptis privilegiis vescendi ovis, lacticiniis in Quadragesima, & carnibus de consilio utriusque Medici, in diebus, quibus prohibentur; quia expressè excipiuntur.

3841 Extraneus accedens ad locum Bullæ, quacumque causa, etiam sumendæ Bullæ, si accipiat Bullam, potest ejus privilegiis frui; quod si redeat ad patriam, potest iisdem frui, exceptis privilegiis quoad carnes, & lacticinia. Si verò alicui existenti extra Regnum Bulla ab alio accipiatur, & remittatur Bulla, non potest ille Bulla frui, quia Bulla requirit, quòd qui vult Bulla gaudere, quando Bulla accipitur, sit in eo loco, cui Bulla conceditur: v. n. 3893.

Per Bullam plura privilegia conceduntur, quæ ibi expressè referuntur, & præsertim

ABSOLUTIO A RESERVATIS.

3842 Per Bullam absolvi possunt omnes casus, & censuræ reservatæ, tam Episcopo, quàm Summo Pontifici, tam in Bulla Cœnæ Domini, excepta hæresi formali, & externa, etiam occulta, (de qua fusè *in tom. 2. numero 258. & à numero 281. & hîc à num. 3340. ad 3352.*) hoc cum discrimine, ut casus reservati Episcopo, absolvi possint toties quoties; similiter casus reservati Papæ extra Bullam Cœnæ Domini, si sint occulti, etiam toties quoties; quia evadunt Episcopales, quatenus videlicet absolvi possunt ab Episcopo, ut in numero 3588. Si verò sint publici, & pu-

vitur casus Bullæ Cœnæ Domini, sive publici, sive occulti, absolvi possunt semel in vita, & semel in morte.

Si contingat, quòd quis eodem anno cadat iterum in eosdem casus publicos, loquendo de reservatis Papæ extra Bullam Cœnæ, aut in eosdem casus, sive publicos, sive occultos, loquendo de reservatis in Bulla Cœnæ, potest absolvi per secundam Bullam, pariter semel in vita, & semel in morte, at si contingat tertia vice, non potest accipere tertiam Bullam eodem anno. v. n. 1847.

1843 Doctores, qui tenent, posse Episcopum virtute Trid. absolvere à casibus reservatis in Bulla Cœnæ, si sint occulti, consequenter tenent, quòd per Bullam, casus reservati Papæ tam extra, quàm in Bulla Cœnæ, si sint occulti, possint absolvi toties, quoties; quia evadunt Episcopales. Vide dicta à num. 1313.

1844 Dicitur *semel in morte*, & significatur, quòd si quis in articulo mortis virtute Bullæ à reservatis absolvitur, si convalescat non tenetur se præsentare Superiori, cui sunt reservati, quod tamen facere debet, qui in articulo mortis à reservatis absolvitur sine Bulla. Omninò v. n. 1315 & 1316.

1845 Absolutio à censuris (ait Mendo in *epit. ver. Bulla Cruc.*) nequit concedi, si detur pars læsa, nisi ei satisfiat, aut detur cautio sufficiens; nec potest concedi à censuris latis ab homine in particulari, ne judicia turbentur, sed à cæteris. Attamen præstita satisfactione, aut cautione, seu data impotentia satisfaciendi, potest quis excommunicatus specialiter ab homine absolvi pro foro interno conscientiæ virtute Bullæ, a quacumque excommunicatione reservata, & à non reservata; & ab hac poterit absolvi à quovis Confessario absque Bulla. Quod idem dic virtute Jubilæi, aut privilegii, si detur. Etenim hæc absolutio nullatenus perturbat ordinem judicialem, cùm solùm prosit pro foro interno, ita ut absolutus possit gaudere suffragiis Ecclesiæ, & à peccatis absolvi & pœnis exuatur, ut cùm per ipsum non stet, quominùs absolvatur, non privatur eis bonis spiritualibus. At à censuris generalibus reservatis non potest quis ideò absolvi pro foro interno, nisi ab habente specialem jurisdictionem, quia illæ censuræ reservatæ sunt etiam quoad forum internum.

Inde si absolutus pro foro interno obtineat beneficium, tuta conscientia poterit illud retinere, & facere fructus suos, esto possit Judex eum illo privare. Imò si ille celebret, non manet pro foro interno irregularis, esto si puniendus, & habendus ut irregularis pro foro externo. Quòd si excommunicatus non debeat satisfacere cuiquam, sed ejicere concubinam, aut quid simile, nequit absolvi, nisi illud exequatur. Si autem sit pars læsa in casibus, in quibus non tenetur restituere ob impotentiam, aut quia nequit sine incommodo gravi sui status, non tenetur satisfacere; nam satisfactio est etiam restitutio.

In articulo mortis potest præstari absolutio à censuris, dum constet, à moribundo relinqui in testamento, aut aliter, hæredibus obligationem satisfaciendi. Qui vel ex jure ordinario, vel ex delegatione absolvit, non præstita satisfactione, aut cautione, absolveret validè, sed illicitè, quia non servat juris gravissimi formam. Idem dic, si absolvat virtute Bullæ, nam clausula addita de satisfactione præstanda, non est limitativa potestatis sed admonitio formæ juris. Et quidem id amplius cernitur, si moribundus absolveretur, non præstita satisfactione, nec cautione, nam pia mater Ecclesia non vult, ut in his casibus negligentia Confessarii in suo munere obeundo præjudicet pœnitenti.

1846 Virtute Bullæ non potest dari absolutio à cessatione à divinis, & ab interdicto, sive generali, sive speciali, locali, sive personali; quia Bulla est pro censuris, quæ impediunt receptionem Eucharistiæ, vel Sacram. Pœnitentiæ, non aliis, cujusmodi sunt recensitæ censuræ. Nec vi Bullæ potest dispensari super irregularitatibus ex delicto, quia ultra aliam rationem, Bulla non dat facultatem ad dispensandum, sed absolvendum. Trull. tom. 1. de Bulla c. 9. §. 4. n. 3. & 6. v. n. 1606.

QUÆRES

1847 *An absolutus vi Bullæ ab uno casu Pontificio, v. g. à duello, si cadat in alium casum Pontificium diversæ speciei, v. g. in simoniam realem, possit eodem anno vi ejusdem Bullæ absolvi: & sic successivè, si cadat eodem anno in alios casus Pontificios diversæ speciei?*

Affirmat Leander de confess. tr. 2. disp. 17. q. 13. cum pluribus, quia cùm Bulla sit favorabilis, ejus verba sunt amplè interpretanda, verba autem Bullæ, *semel in vita*, quibus facultas absolvendi à reservatis Papæ restringitur ad unicam absolutionem, possunt commodè explicari de absolutione quoad eamdem speciem peccati; dato enim, quòd Confessarius plures eodem anno virtute ejusdem Bullæ absolvat, semper tamen à casibus specie diversis, verificatur, quòd semel, & non pluries, ab eodem casu reservato ab-

solvat. Et aliàs majori frueretur privilegio, qui in plura incidisset reservata, quàm qui in pauciora; nam ille posset semel absolvi a centum reservatis diversæ speciei, hic non posset à duobus speciei diversis per duas absolutiones semel ab uno, & semel ab alio.

3848 Resp. non posse. Bardus de Bulla Cruc. tr. 1. sect. 1. Quia verba Bullæ sunt amplè interpretanda, sed non ultra sensum expressum; expressè autem ly *semel* afficit actum absolutionis, non casum, verba enim sunt: *Possint eligere in Confessarium quemlibet Presbyterum sæcularem aut Regularem approbatum ab Ordinario, qui eos possit absolvere semel in vita, & semel in articulo mortis, à quibusvis peccatis, & censuris, reservatis Sedi Apostolicæ, etiam declaratis in Bulla Cœnæ Domini, excepto crimine hæresis.* Unde ly, *semel*, facultatem absolvendi restringit non solùm quoad speciem, sed etiam quoad genus.

Nec est mirum, quòd sic majori frueretur privilegio, qui in plura incidisset reservata, quàm qui in pauciora, quia hoc evenit per accidens, in quantum unum mortale non geseit sine alio remitti.

Q U Æ R E S II.

3849 *An Confessarius ubique approbatus ab Ordinario in sua Diœcesi, possit confessiones audire in alia Diœcesi vigore Bullæ Cruciatæ?*

Resp. omninò non posse, sed debere esse actu approbatum ab Ordinario loci, ubi fit confessio. Villalob. in sum. tom. 1. tr. 15. diff. 15. n. 5. Cardenas diss. 2. p. 1. q. 5. & Mend. contra Dianam p. 1. tr. 11. resol. 7. Leandrum de poenit. tr. 5. disp. 11. q. 70. Tamb. de Bulla c. 11. & quamplures alios. Ratio est, quia quoad electionem Confessarii, Pontifex in Bulla nil privilegii concedit, sed vult, & intendit se conformare Tridentino, quod requirit approbationem actualem ab Ordinario loci, ubi fit confessio.

3850 Hanc fuisse suam mentem, sæpè declaravit Pontifex, & 1. quia Bulla requirit *Confessarium approbatum ab Ordinario*, S. Cong. Conc. ab Archiepiscopo Valentino interrogata, quid veniat nomine *approbati ab Ordinario*, respondit his verbis, *Congregatio Concilii respondet: Approbatum ab alio, quam a Valentino Episcopo in Diœcesi Valentina, non censeri approbatum ab Ordinario*. Quod Decr. refert Bardi de Bulla Cruc. p. 2. tr. 5. c. 2. sect. 2. n. 19. & Rodr. in Bulla Cruc. §. 9. n. 5. affirmat illud legisse, & per publicum Notarium fuisse omnibus Monasteriis Valentiæ intimatum.

3851 Item anno 1611. emanavit fuit Decretum tenoris sequentis.

Sacra Congregatio Cardinalium Conc. Trid. interpretum, censuit Regulares quoscunque, utrumque exemptos, non posse, absque Ordinarii Hispalensis licentia, & approbatione, personarum sæcularium confessiones audire, literasque Cruciatæ prædictæ in hac re quidquam eorum juris minimè indulsisse, &c.

3852 Quod Decretum confirmavit Paulus V. ut sequitur.

Paulus Papa V.

Nomine Venerabilis Fratris Petri Archiepiscopi Hispalensis Nobis nuper expositum fuit, quòd in Civitate & Diœcesi Hispalensi irrepserat abusus, ut Regulares absque pro tempore existentis Archiepiscopi Hispalensis licentia sæcularium personarum confessiones audire, &c. & vigore literarum Apostolicarum super Cruciata nuncupata emanatarum illa sibi permissa esse prætendebant: quare Nos, &c. tenore præsentium ejusdem Concilii Decretis inhærentes, Regulares prædictos non posse absque Ordinarii licentia sæcularium personarum confessiones audire, &c. absque licentia, & approbatione ipsius Ordinarii, &c. literasque Cruciatæ prædictas in hac re quidquam novi juris minimè indulsisse, &c. ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus, & declaramus, &c. non obstantibus quibusvis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, &c. cæterisque contrariis quibuscumque. Dat. Romæ, &c. die 11. Octobris 1611. Pontificatus Nostri anno septimo.

3853 Deinde idem declaravit Clemen. X. in Bulla de anno 1670. quæ incip. *Superna*, relata superiùs in §. 5. n. 3391. Quæ Bulla comprehendit præfata tria decreta, & Bullam Cruc. in illis verbis de §. 1.

Nos attendentes, quòd aliàs diversis temporibus prædictis dubitationes, &c. nonnullis Prædecessorum nostrorum Pontificum constitutionibus, earumque declarationibus definita fuerunt, easdemque definitiones in unum collectas, & in illa

Non obstantibus quibuscumque Constitutionibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, Ordinum, Monasteriorum, Capitulorum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque tam sæcularium, quam Regularium. Quibus verbis non solùm significantur privilegia Ordinum, verùm etiam privilegia Cruciatæ sæcularibus concessa.

3854 Denique omne tollit dubium declaratio novissima S. Congr. de anno 1675. Archiepiscopus namque Hispalensis significavit eidem SS. Patri Clem. X. quòd non obstante declaratione per eum anno 1670 edita

Pe-

Regulares prætenderent, posse approbatum in una Diœcesi ab uno Ordinario, ubique confessiones audire virtute Cruciatæ: ac proinde supplicavit, ut declararet, an suffragante Bulla Cruciatæ Regularibus, aut quibuslibet aliis Confessariis in alia Diœcesi approbatis ad audiendas confessiones sæcularium suæ Diœcesis Hispalensis; qua accepta supplicatione, S. S. materiam examinandam dedit S. Congregationi, quæ declaravit, ut sequitur.

HISPALENSIS.

Sacra Congr. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum saepius declaravit, Regulares non posse absque Ordinarii licentia & approbatione sæcularium personarum Confessiones audire, & ita constitutionem, quæ Cruciata appellatur, in hoc quidquam novi non induxisse. Romæ 16. Februarii 1671.

Decretum pro Diœcesi Valentina authenticum vidisse, refert Rodr. n. 1155. Reliqua verò duo de anno 1611 cum confirmatione Pauli V. & aliud de anno 1671 pro Diœcesi Hispalensi, authentica apud se habuisse, & modò in officio prælati Archiepiscoporum conservari, testatur Cardenas d. 3. 2. p. 1. c. 6. q. 3. dub. 160. ad 599.

3855 Remanet igitur firmiter ostensum, Clementem X. in Const. de anno 1670. comprehendisse Bullam Cruciatæ, & Bullam Cruciatæ non concedere privilegium, ut Confessarium five sæcularem sive Regularis approbatum ab uno Ordinario, etiam si durat ejus approbatio possit eligi ubique.

3856 Nec dicas, recensita tria decreta emanata fuisse non universaliter, sed pro locis specialibus, ac proinde non extendenda. 1 Quia Bulla Clem. X. est universalis. 2. Quia recensita tria Decreta non habent vim puræ legis & statuti, sed declarationis legis communis Tridenti & privilegii Cruciatæ, ut patet per verba: *Declaravit, Declaramus*, unde eorum propriè non dicitur extensio, sed comprehensio, quatenus tria decreta edita, unum pro Diœcesi Valentina, & duo pro Hispalensi, comprehendunt eumdem intellectum pro omni alia Diœcesi, cùm enim Tridentinum & privilegium Cruciatæ sit idem in reliquis Diœcesibus, & in aliis, ubi est Bulla Cruciatæ, intellectum Pontifice declarante, quoad approbationem Confessarii vigere Tridentinum, & privilegium Cruciatæ non induxisse novum jus, idem erit pro omni alia Diœcesi, ubi est Bulla Cruciatæ; adeòque cùm constet de declaratione, intentione, & intelligentia Summi Pontificis, non potest ab ea sine temeritate recedi.

3857 Quibus accuratè consideratis, cuilibet sanè intellectum constabit, oppositam opinionem affirmativam non esse probabilem; imò gratis dato, sed non concesso, quòd aliquam probabilitatem haberet, adhuc nullo pacto posset amplecti, quia cùm agatur de jurisdictione, & inde de valore Sacramenti, tutior opinio amplectenda esset. Ex Decr. Innoc. XI. *n. pag. 4. prop. 1. & pag. 16.*

In meo Manuali Ordin. n. 17. excuso graves Doctores, qui in affirmativam sententiam abierunt, eò maximè, quia ante Bullam Clem. scripserunt.

3858 Modò tamen opinio affirmativa non solum est improbabilis, verùm etiam sub gravi censura damnata; nam post hæc à me bis typis data, accessit Bulla Innoc. XII. de die 19. Aprilis 1700 quam referunt Marchinettus tom. 1. *ver. Approbatio ab Ordinario*, & Pignatelli in *Consult. Edit. novissima*. Bulla est

INNOCENTIUS PAPA XII.

(Cùm, sicut non sine gravi animi nostri dolore ex nonnullorum Venerabilium Fratrum Episcoporum Regni Portugalliæ, & aliorum timoratæ conscientiæ virorum delatis ad Nos querelis accepimus, quòd in Regno præfato revixerit, ac in dies magis invalescat opinio per quosdam fel. rec. Pauli V. Urb. VIII. & Clem. X. Romanorum Pontificum, Prædecessorum nostrorum, Constitutiones, necnon piæ Congregationum, tunc existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ac respectivè negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositorum, decreta, dudum damnata, & reprobata, quia nimirum plerique illarum partium privilegia & indulta per literas Apostolicas pro Cruciata Sancta emanatas, seu ut vocant, Bullam Cruciatæ concessa, ita intelligenda esse existimant, ut facultas in literis, seu Bulla hujusmodi Christi fidelibus attributa confitendi peccata sua cuilibet Confessario, per quemcumque Ordinarium ad confessiones audiendas approbato, locum habeat, & habere censeatur, etiamsi is non fuerit Ordinarius loci, in quo confessiones pœnitens excipi contigerit. Hinc est, quòd Nos ex debito Pastoralis officii, quoad humeris nostris meritis licet, & viribus longè imparibus commissæ divina dignatione, animarum periculis in re tanti momenti, quanti est Sacramentalis confessio, quantum Nobis ex alto conceditur, paterna charitate occurrere cupientes, necnon Constitutionibus, & decretis supradictis inhærentes, de Venerabilium Fratrum nostrorum quidem S. R. E. Cardinalium, pœnitentiæ quidem supradictis ne-

gatis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium propositorum, subinde verò etiam aliorum in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum a Sede Apostolica specialiter deputatorum, qui opinionem prædictam ex integro examinarunt, remque totam maturè discusserunt, consilio, ac etiam motu proprio, & ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium, decernimus, & declaramus, Bullam Cruciatæ Sanctæ prædictam nunc, & in posterum, nullumque privilegium continere quoad approbationem Confessariorum contra formam ejusdem Concilii Tridentini, & prædictarum Constitutionum Apostolicarum, adeò ut Confessarii, tam sæculares, quàm Regulares, quicumque illi sint, in vim dictæ Bullæ Cruciatæ à Pœnitentibus ad audiendas eorum Sacramentales confessiones electi, nullatenus confessiones hujusmodi audire valeant sine approbatione Ordinarii, & Episcopi Diœcesani loci, in quo ipsi Pœnitentes degunt, & Confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt, nec ad hoc sufficiat approbationem semel, vel pluries ab aliis Ordinariis aliorum locorum, & Diœcesium obtentam, etiamsi Pœnitentes aliorum Ordinariorum, qui Confessarios electos approbassent, subditi forent: confessiones autem aliter, & contra earumdem prædictorum, aliarumque Apostolicarum Constitutionum formam deinceps faciendas, & excipiendas respectivè, præterquam in casu necessitatis in mortis articulo, nullas fore, irritas, & invalidas, & Confessarios ipso jure suspensos esse, & etiam rigidè puniendos ab ipsis Ordinariis locorum. Porrò quamcumque contrariam opinionem tamquam falsam, temerariam, scandalosam, & in praxi perniciosam, prætenso quovis contrario usu, contrariaque consuetudine, etiam antiquissima, minimè obstantibus, motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus, harum serie damnamus, & reprobamus, contrariumque usum, ac contrariam consuetudinem hujusmodi penitus, & omninò abrogamus, & abolemus. Ac proinde omnibus, & singulis Christi fidelibus, cujuscumque status, gradus, conditionis, & dignitatis existant, etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, ne supradictam opinionem docere, tueri, aut ad praxim deducere quovis modo audeant, seu præsumant, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrendæ, à qua nemo à quoquam, præterquam à Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, nisi in mortis articulo hujusmodi constitutus, absolutionis beneficium obtinere valeat, interdicimus, & prohibemus. Decernentes, &c. Sequit, & non aliter, &c. Sublata, &c. Irritum, &c. Non obstantibus, &c. Romæ die 19. Aprilis 1700.

REGULARES, ET MONIALES

1859 NOn possunt uti privilegio Bullæ eligendi Confessarium quoad casus reservatos constat ex *dictis à n. 1443 ad 1446 & à n. 1530 ad 1547.*

Possunt autem reliquis privilegiis Bullæ frui, quia dicto in Bulla prohibetur esus ovorum, & lacticiniorum per Quadragesimam, nisi sexagenarii sint, aut indicarent, & consequenter aliis privilegiis non privantur; quia *exceptio firmat regulam in contrarium.*

COMMUTATIO VOTORUM.

1860 VIrtute Bullæ commutari possunt, non *dispensari*, omnia vota etiam jurata, exceptis tribus, *Perpetuæ castitatis, Voti simplicis Religionis, & Peregrinationis Jerusalem devotionis causa.* Unde sunt ordinariè vota reservata sunt quinque, ut in n. 1098. Jure autem extraordinariè, & ex privilegio Bullæ sunt tria, nam verba clausulæ sunt, *cum sumendam Bullam concedimus, vota omnia, Ultramarina, Castitatis, & Religionis exceptis, in aliquod subsidium hujus expeditionis per eumdem Confessarium commutare.* Ubi in singulari dicitur *Ultramarina*, ac proinde restringitur ad principale peregrinationis Jerusalem. Et de his tribus votis discurre, ut à n. 1099.

1861 Rectè ait Mendo in ops. (Neque vota emissa in favorem tertii commutari per Bullam, si sint acceptata: non enim conceditur facultas in præjudicium alterius. Neque possunt commutari vota, aut juramenta commutatum, quia non his, sed personis Bulla conceditur.)

Commutatio votorum, sicut & absolutio à censuris, fieri potest extra Sacramentum Pœnitentiæ, virtute Bullæ, nec ad eam requiritur causa, sed sufficit privilegium.

1862 In qualibet commutatione votorum, virtute Bullæ Cruciatæ, danda est eleemosyna in subsidium Cruciatæ, deponenda intra Cruciatæ capsulam, à Commissario Cruciatæ in certa Ecclesia designata, quæ Panormi extat in Ecclesia Sancti Francisci.

Quæ eleemosyna debet esse distincta à ma-

materia, in quam votum commutatur; debet tamen cum materia commutationis comparari.

Si votum non habeat expensionem annexam, eleemosyna debet esse arbitraria Confessarii prudentis, juxta qualitatem, & commoditatem voventis.

Si verò habeat expensionem annexam, eleemosyna tanta esse debet, quanta esset expensio facienda pro voto. Si sit peregrinationis quanta esset expensio facienda in accessu, videlicet pro itinere, & mora in itinere, & in loco pro executione voti, deducta expensis, quæ pro eo tempore fuisset facturus domi, quæ excessus correspondet peregrinationi, & dari debet in subsidium Cruciatæ. Confessarius tamen potest juxta suam prudentiam aliquid ex illo relaxare voventi, quod solet esse sexta pars, & quinque partes elargiuntur in subsidium Cruciatæ. Sit

EXEMPLUM

3063 PEtrus vult, ut ei commutetur votum accedendi Romam ad visitandum Apostolos. Tunc Confessarium interrogare debet, quantum judicio prudenti expendisset pro accessu, videlicet pro itinere, mora in itinere & in loco pro executione voti. Sint sexaginta scuta; tunc deductis expensis, quæ eo tempore fuisset domi facturus, quæ si sint triginta, computantur peregrinationi triginta, ex his Confessarius remittere potest voventi modicam partem, prout est, ut ei remittatur sexta pars, videlicet scuta sex, & injungat, ut alias quinque partes, nempe scuta viginti quatuor deponat in capsulam in subsidium Cruciatæ.

Insuper per mensem, quo verbi gratia erat peregrinatio quantum ad excessum duratura, injungat bis aut ter jejunium, Rosarium, Confessionem, Communionem, & visitationem Ecclesiæ, aut Capellæ in loco, ubi moratur, Sanctis Apostolis dicatæ. Vide dicta de Voto à n. [illegible] ad [illegible].

USUS ORATORII IN DOMIBUS PRIVATIS.

3064 BUlla Cruc. concedit, ut in privato Oratorio ab Ordinario visitato, & designato, habentes Bullam possint, etiam tempore interdicti, celebrare Missas, & alia divina Officia, per se, si sint Sacerdotes, aut per alios in sua, & suorum familiarium, ac consanguineorum præsentia, & recipere Eucharistiam, & alia Sacramenta, excepto die Paschatis. Illi tamen, qui præmissis utuntur, tenentur tales preces aliquas Deo fundere pro unione, & victoria Principum Christianorum contra Infideles. Hæc concedit Bulla Cruc.

3065 Supposito igitur Oratorio ritè approbato ab Ordinario, ad quod ejusmodum Bulla non dat facultatem, sed supponit erectum; Diana *par.* 9 *tract.* 1 *res.* 13. Tamb. *de Bulla cap.* 1. § 4. Bofemb. *de Bulla lib.* 8. *dub.* 12. *quæst.* 2. Trullench. Garcias, & alii contra Sotum. Joan. à Cruz, Castropal. Supposito inquam Oratorio ritè approbato, Bulla Cruc. tollit restrictiones, quas apponit ordinarium privilegium Pontificis, Oratorium privatum concedens.

3066 Unde, quia privilegium Oratorii est coarctatum, 1. Ad unam Missam, 2. Ad alios dies præter solemniora festa, 3. Ad dominum domus, ejus familiam, & hospites nobiles, exclusis familiaribus alias non necessariis. Privilegium Cruc. concedit, 1. Ut possint celebrari, quot Missas voluerit dominus eodem die, 2. Ut possint celebrare, & alia Sacramenta Eucharistiæ, & Pœnitentiæ recipere, etiam in festis solemnioribus, una Communione excepta intra tempus Paschale in Parochia facienda; unde non prohibetur ibi die Paschatis Communio ex devotione, quod patet per illam clausulam, *etiam tempore interdicti*: si enim ea privilegium Bullæ concedit, etiam tempore interdicti, quod est plus, concedit in festis solemnioribus, quod est minus, cum quia ly *etiam* supponit alia, 3. Ut possint prædictis usibus in Oratorio frui etiam familiares non necessarii habentes Bullam, & consanguinei ejusdem, etiam qui non sunt de familia, hoc est, qui non sunt commensales, licet ipsi non habeant Bullam.

3067 Per consanguineos veniunt ascendentes, & descendentes, aut collaterales usque ad quartum gradum. Excluduntur per hanc clausulam affines, possunt tamen comprehendi per aliam nomine *familiarium*, saltem largè, quatenus in eadem domo habitant; qua ratione dicuntur propriè *domestici*: multò magis si sint commensales habentes Bullam, quia tunc dicuntur de familia.

3068 Difficultas est *An consanguinei, & familiares non habentes Bullam frui possint, si interesse sacro, domino non præsente habente Bullam.*

Negat Rodr. quia soli domino, & aliis ratione domini est privilegium concessum: Affirmat Joan. à Cruce, quia Bulla habet respectum ad dominum, & non præscribit præsentiam domini esse necessariam. Tamb. *ut. sup.* *num.* 9. utramque partem probabilem putat.

Cru-

3869. Consequenter ad dicta Busemb. *lib.* 6. *de Bulla cap.* 3. *dub.* 12. *q.* 1. infert, quòd si privilegia Oratoriorum coarctet Prælatus inferior coarctationes tollit Bulla, ut à Pontifice. Si coarctet Pontifex, ea revocat ipse Pontifex per concessionem annuam Bullæ. Item si post acceptam Bullam concedat privilegium Oratorii cum his restrictionibus, intelligi debet coarctatio pro non habentibus Bullam.

3870 Oratio facienda juxta num. 3864. potest esse unum *Ave*, ejus autem omissio non invalidat actum, aut concessionem, nec erit mortalis, sed venialis, quia est levis; nec est conditio essentialis, sed modus adjectus actui perfecto. Tamb. *cit. n.* 47.

ESUS OVORUM, ET LACTICINIORUM

3871 IN Quadragesima in Bulla communi prohibetur etiam Sacerdotibus sæcularibus, qui tamen possunt eis vesci in Quadragesima, excepta hebdomada sancta, quæ incipit à Dominica Palmarum, per aliam Bullam, quæ dicitur lacticiniorum.

3872 Pro hac Bulla lacticiniorum, quæ est distincta, & ab Urb. VIII. concessa, eroganda est eleemosyna jam à Commissario Generali Cruciatæ taxata.

Taxa est. Pro Patriarchis Episcopis, etiam titularibus, & Abbatibus jurisdictione gaudentibus; reales viginti quatuor. Realis est tertium unum monetæ Siculæ cum granis quatuor, & quarta parte grani.

Pro dignitatibus Canonicalibus Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, reales octo.

Pro illis, qui in dictis Ecclesiis gaudent portionibus, & pro beneficiariis, sive animarum curam habentibus, ut sunt Parochi, sive non, quorum tamen redditus annuus ascendit ad summam scutorum trecentorum, reales sex.

Pro habentibus beneficia, Capellanias, pensiones, & quasvis redditus Ecclesiasticos ad ducenta scuta annualia ascendentes, reales quatuor.

Pro cæteris Clericis, & Presbyteris sæcularibus, reales duo.

3873 Hac Bulla non possunt uti Regulares & Moniales, quia sunt excepti. Nec Episcopi ex Ordine Minimorum, ex dictis num. 3868. Possunt autem uti Episcopi ex aliis Ordinibus, quia in illis prævalet qualitas Episcopatus. Non possunt uti Cardinales Regulares, nisi sint Episcopi, quia nec Religio, nec Bulla hoc illis concedit, nec eos exprimit.

Hinc Cardinales sæculares non indigent hac Bulla particulari lacticiniorum, sed per Bullam communem Cruciatæ comedere possunt ova & lacticinia per totam Quadragesimam etiam in majori hebdomada, sicut cæteri sæculares.

3874 Non potest quis, vi hujus Bullæ particularis, sicut sæcularis vi Bullæ communis vesci lacticiniis extra Regnum, in quo non est Bulla: quia hæc Bulla particularis est extensio Bullæ communis, ac proinde est intelligenda cum eadem limitatione.

3875 In jejuniis ex voto, Jubilæo, & pœnitentia Sacramentali, nedum vi Bullæ, verum etiam sine ea potest quis vesci ovis, & lacticiniis, si in illis non sit intenta explicitè aut ex circumstantiis implicitè, abstinentia ab ovis, & lacticiniis, quia jejunium Ecclesiasticum stat cum lacticiniis.

PRIVILEGIUM VESCENDI CARNIBUS.

3876 PEr Bullam communem datur privilegium vescendi carnibus de consilio utriusque medici cunctis diebus jejuniorum, etiam Quadragesimæ. Ubi (ut vides) ad usum lacticiniorum vi Bullæ Cruciatæ non requiritur causa, sed sufficit privilegium. Ad usum verò carnium requiritur causa, nempè necessitas, & consilium utriusque medici, si necessitas non sit patenter certa.

Non dicas, hoc privilegium nullum habere effectum, quia etiam sine Bulla, quando necessitas est patenter dubia, potest quis carnibus vesci de consilio utriusque medici, corporis scilicet, & animæ. Nam habet hunc effectum de Thesauro Ecclesiæ, ut habens Bullam quamvis de consilio utriusque medici vescatur carnibus, satisfaciat præcepto, & habeat meritum jejunii, ac si carnibus non vesceretur, ut ex verbis Bullæ.

PRIVILEGIUM CIRCA TEMPUS INTERDICTI.

3877 UT habentes Bullam, possint in Ecclesiis, in quibus aliàs divina Officia (interdicto durante) quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato Oratorio ad divinum cultum tantum deputato, ab Ordinario visitando, & designando, etiam tempore interdicti, cui ipsi causam non dederint, vel per eos non steterit, quò minus amoveatur. Et qui facultatem ad id à Commissario Generali habuerint, etiam per horam, antequam illucescat dies, & per horam post meridiem, in fine, ac luminarium ac quorumcunque eorum præsentia, Missas & alia divina Officia, per se ipsos, si Presbyteri fuerint, vel per alium celebrare face-

re,

re, & tempore interdicti divinis interesse. Sunt verba Bullæ.

3878 Item concedimus (tempore interdicti, idest interdicti localis generalis, Eucharistiam, & alia Sacramenta, præterquam in die Paschatis, posse recipere.)

3879 Item concedimus (Mortuorum corpora, nisi fortè vinculo excommunicationis innodati decesserint, cum moderata funerali pompa sepeliri.)

QUÆRES

3880 *An habens Bullam tempore interdicti teneatur sub mortali audire Sacrum die festo?*

NEgant Alterum, Avila, apud Tamb. de Bulla c. 5 § 2. qui hanc opinionem probabilem putat; quia nemo cogitur uti suo privilegio.

3881 Dico obligari sub mortali. Villalobos, Trullench. apud Tamb. *cit.* ob rationem *de nu.* 3810. Quia tenetur quis implere præceptum, quando potest. sed tunc potest, nam per Bullam potest audire Sacrum tempore interdicti, igitur,

3882 Non obstat ratio opinionis oppositæ, quòd Bulla sit privilegium, ac proinde non imponat onus, sed liberum relinquat habentem, ut eo uti velit, vel non, quia Bulla quoad facultatem audiendi Sacrum tempore interdicti, est quidem privilegium ex se liberum, non onus, sed est privilegium in ordine ad pœnam interdicti, quam tollit; privatio enim usus Sacramentorum, sicut & Ecclesiasticæ sepulturæ, est magna pœna, onus verò audiendi Sacrum, tali privatione auditionis per Bullam ablata, non imponitur à Bulla, sed à præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacrum die festo, quod omnem fidelem expeditum obligat; adeòque cum inveniat habentem Bullam jam expeditum, eum obligat.

Sit exemplum de Principe, qui carceribus detento det liberam facultatem exeundi; tunc ille, si die festo non egrediatur ad Sacrum, peccat mortaliter; non quia sit impositum onus à Principe: ejus enim facultas est gratia in ordine ad privationem exeundi, quæ est pœna ob delictum imposita; onus verò audiendi Sacrum imponitur ab ipso præcepto Ecclesiæ, quod fidelem expeditum obligat.

USUS INDULGENTIARUM.

3883 REgulares, & Moniales, quamvis sine Bulla non possint frui Indulgentiis specialibus Bullæ, ut fruantur aliis omnibus, non indigent Bulla: habetur in ipsa Bulla. *Exceptis tamen iis, quæ concessæ sunt Ordinum mendicantium superioribus, quoad eorum fratres.* Insuper ex Decl. S. C. Conc. quam refert Turanus *pag.* 515. *n.* 5 his verbis. *Ad instantiam Fratrum Minorum in Regno Siciliæ existentium, S.* Congr. Conc. *die* 24. Martii 1590. *respondit, Oratores gaudere Indulgentiis à S. Apostolica concessis, etiamsi Cruciatam non acceperint. Habetur in Archiv. Provinc. Reform. S. Francisci Transtiberim fol.* 78.

3884 Valde pauperes, qui ob impotentiam solvere non possunt taxatam eleemosynam, Indulgentias alias extra Cruciatam acquirere, tenent Bardi *par.* 2 *tr.* 5 *c.* 1. *foll.* 6 Quintanadueñas, & Ludov. à Cruce, moti ex præsumpta pietate Summi Pontificis, quòd non velit, ut Indulgentiis priventur, qui sine culpa Bullam habere non possunt, & supra afflictionem egestatis corporis addere afflictionem egestatis animæ. Omninò tamen negant Tamb. *cit.* 2. *tr. de Bulla c.* 3. § 7. *num.* 14. & Mendo, quia Bulla expressè pro eo anno suspendit omnes alias Indulgentias pro iis, qui Bullam non accipiunt.

BULLA DEFUNCTORUM

3885 COnceditur in locis Cruciatæ: per eam elargitur Pontifex thesaurum unius animæ, seu Indulgentiam Plenariam per modum suffragii pro anima defuncti, ab ipso sumente Bullam determinanda. Quæ Indulgentia est distincta ab Indulgentiis Bullæ communis, quibus etiam liberatur anima.

3886 Pro hac Bulla erogantur duo reales, seu tarenu duo, & grana duodecim cum dimidio, ab omnibus personis, tam privatis, quam insignibus.

3887 Pro eadem anima possunt sumi singulis annis duæ Bullæ, pia tamen consuetudo est, ut sumantur plures, sicut plures applicantur Indulgentiæ, & Missæ.

3888 Una Bulla non potest applicari, nisi pro una anima; quia in Bulla in singulari apponitur. *Pro anima talis personæ.* Tamb. *cit.* contra Mendo, qui vult posse applicari pro pluribus, & tunc scilicet Indulgentiæ dividi pro illis pluribus pro rata.

3889 Facta applicatione pro tali anima, non potest variare animam, quia per ipsam applicationem habuit suum adæquatum effectum Indulgentia.

3890 Si Bulla accipiatur credito, suum effectum habet facta applicatione, absque eo quod expectetur tempus solutionis.

3891 Non est necesse, ut inscribatur nomen defuncti, licet usus sit, quod inscribatur tum nomen defuncti, qui nomen accipientis. Nec est necesse ipsam Bullam servare;

non

non debet tamen apud ipsum custodem relinqui, ut fraudes vitentur, nec possit alii dari.

DE BULLA COMPOSITIONIS.

3892 **P**Er hanc Bullam potest, 1 quis se componere super rebus ablatis, aut aliter malè acquisitis, quorum (facta prius debita diligentia) nescit dominum, seu creditorem. Quæ compositio fieri potest super dictis debitis incerti domini usque ad summam trecentum scutorum Hispaniæ, nimirum trecentum scutorum, & viginti unius, cum tarenis octo, & granis novem monetæ Siculæ, & ita pro una Bulla potest sibi retinere duas uncias, tarenos decem, & septem cum granis quatuor, & sic accipiendo tot Bullas usque ad summam debiti trecentum scutorum.

3893 Taxa pro una Bulla est, ut solvantur duo reales à quolibet persona, tam privata, quàm insigni.

Non sufficit una Bulla pro pluribus, sed tot debent sumi Bullæ, quot debitorum, licèt debitum singulorum sit minus eo, super quo possint componi.

Quòd si debitum hanc summam excedat, tunc non potest uti Bulla quoad excessum; sed fieri debet compositio particularis cum Commissario Cruciatæ, qui in Regno Siciliæ est Archiepiscopus Panormitanus.

Imò potest quis cum ipso Commissario componi super tota quantitate, qui solet designare pro Cruciata decem pro singulis centenariis.

3894 Hæc Bulla, sicut & Bulla communis levari possunt solùm fideles baptizati, minimè infideles, nec Catechumeni.

Debent existere in Regno Bullæ, aut ad illud personaliter declinare, sicut etiam pro Bulla communi. Unde Neapolitanus (ait Tamb.) per paucas horas Panormi manens potest hanc Bullam levare, vel cum Commissario componi. v. n. 3843.

In Bulla debet inscribi nomen. Non est autem necesse, ut Bulla conservetur. Tambur. de Bulla cap. 10. §. 7. num. 2. contra Mendo.

Hæc Bulla prodest Defunctis, si ipse ante mortem commiserunt hæredi, aut alteri, ut tot Bullas pro se sumeret, aut ut compositionem faceret cum Commissario. Vel si commisit, ut consuleret Theologos. & tunc si hæres debent, sumat Bullas. Si verò non mandaverunt, eis non prodest. Tunc autem hæres, si reperiat bona componibilia, potest nomine suo Bullas sumere, & componere.

3895 Qui furatus est in confidentiam Bullæ, non potest componi, licèt, qui peccavit in confidentiam Bullæ, possit absolvi: quia primum in Bulla prohibetur, non secundum: v. num. 3818.

3896 1. Supradicta compositio fieri etiam potest super bona aliorum bona fide acquisita, & super bona inventa, etiam super bona naufragantium, si post debitam diligentiam inveniri non possit dominus. Excommunicatio autem Bullæ Cœnæ solùm loquitur cognito, vel comparente domino.

3897 Quæ (ait Mendo ver. Bulla compos. num. 12) in littore maris inveniuntur, non ex naufragio, primi occupantis fiunt. Sicut & quæ profunduntur in aliqua solemnitate, & ea quæ à domino derelinquuntur. Ligna, quæ inundatione fluminis asportantur, & sunt exigui valoris, ac longè à domino feruntur, inter derelicta habentur. Secus si talia sint, ut prudenter judicetur, dominum velle ea quærere, & recuperare. Non tamen sunt bona incerta, quæ in incendio, aut naufragio projiciuntur. Nam dominus ea non derelinquit, & vellet, si posset, ea conservare. Quinimò, & si res se peritura, nisi quis illam servaret, adhuc ejus dominium non acquireret, utpote à domino non abdicatum.)

3898 Si facta jam compositione, & accepta Bulla, veniat in notitiam creditoris, tenetur restituere totum, deductis expensis Bullæ. Si partem bona fide consumpsit, tenetur restituere reliquum. Si verò omnia consumpsit, ad nihil tenetur in foro interno conscientiæ; at pro foro externo posset à Judice cogi, ait Mendo cit. num. 27 quia (ea compositio) inquit ipse (est quoddam genus transferendi dominium pro foro interno, sicut præscriptio pro foro externo.)

Et quidem (subdit idem) si habens bona incerta restituisset ea pauperibus, non teneretur domino comparenti restituere. compositio autem succedit in eandem restitutionem pauperibus faciendam. Et separabile est dominium in foro interno à dominio in foro externo, sicut qui non potest recuperare à Petro centum aureos, & tollit ab eo vas aureum ejus valoris, in foro interno habet ejus dominium, at pro foro externo, si notitia accedat ad judicem, potest ab eo cogi, ut reddat, tanquam non suum.

Hoc autem in re nostra verum est, non per se, sed per accidens. Non per se, quia compositio cùm fiat auctoritate Papæ potentis liberare, & sine ulla limitatione, ex se valet etiam pro foro externo. Sed per accidens, in quantum deberet in foro externo constare, quod

quod est difficile; quia creditor posset dicere, compositionem non fuisse factam super suo credito, aut sine praemissa diligentia. Ita Tamb. cit. c. 38. §. 5. n. 11. cum Acosta, & de Lugo.

3899 3. Compositio fieri potest super bonis injustè acquisitis, puta per usuras, &c. si facta debita diligentia ignoraretur dominus.

3900 Porrò si dominus cognosceretur, sed non reperiretur, vel multùm distet, absque spe, quòd se redituros, nec debitum possit ad illum vel ejus haeredes transferri sine magnis expensis, ut in n. 3717. Mendo cit. n. 34. quia tunc aequè se habet, ac si ignoretur. Et similiter dominus compertus non tenetur in foro interno conscientiae restituere, nisi modo dicto in n. 3898.

3901 4. Item potest per eandem Bullam compositio super legatis. Legata possunt dupliciter esse facta, 1. ad exonerandam conscientiam, 2. solius pietatis causa.

Quoad primum, sit exemplum, & resolutio, ex Tamb. Petrus in fine vitae cognoscens, se debitorem, summam centum scutorum esse ex malè ablatis, & nesciens dominum, ad exonerandam conscientiam, eam summam legavit certae Ecclesiae, aut determinato pauperi, pauper autem, & Rector Ecclesiae habuerunt notitiam legati, & hoc non obstante habuerunt negligentes per annum in exigendo ab haeredibus Petri legatum. In hoc casu concedit Bulla haeredibus, ut possint se componere super medietate totius legati. In hoc casu supponitur, quòd haeredes legatarii habeant notitiam legatarii; undè solum requiritur, quòd moneant legatarium de legato relicto, nisi aliundè illud sciverit, nam annus negligentiae computari debet à die notitiae legatarii.

Quoad posterius, si legata sint facta non ad exonerandam conscientiam, sed alia pia causa, tunc si haeres legatum facta diligentia debeat invenire, seu scire non possit legatarium, potest etiam quoad totum legatum se componere, modo dicto in num. 3896. & 3897.

3902 5. Denique fieri potest compositio super fructibus debitis ex omissione horarum canonicarum, & super fructibus ex redditibus Ecclesiasticis malè perceptis.

3903 Distributiones verò, si percipiantur injustè, non possunt componi; quia non debentur Ecclesiae, sed caeteris, qui Choro inserviunt. Imò idem tenet Mendo cit. Nov. Comment. n. 30. etiam si essent designatae Ecclesiae, quia tunc Ecclesia succedit loco inservientium.

3904 Qui est certus de stipendio accepto pro Missis celebrandis, non recordatur tamen, pro quibus applicare debet, aut à quibus accepit, non potest componi, sed tenetur ad Missas, quas potest applicare, pro quibus debet, & quas Deus scit.

3905 Denique rectè ait Mendo in Epit. ver. Bulla Compos. n. 34. quod (Dilatio in compositione erit peccatum mortale, computando eam cum dilatione in restitutione, [illegible] minor dilatio sufficit ad peccatum, cùm possit esse impotentia ad restitutionem, non ad compositionem, quae minori quantitate fit.

Caeterùm si quis impotens sit restituere, & potens componi, non tenetur ad compositionem faciendam, quia id est privilegium; sed potest expectare tempus opportunum ad restituendum.)

QUAERES

3906 *Petrus est certus de debito, dubitat verò, an Franciscus, vel Joannes sit creditor. An possit veniam Bullae componi?*

Resp. cum distinctione: vel Petrus est certus de disjunctivo creditorum, nimirùm, quòd creditor sit aut Franciscus, aut Joannes; vel est praecisè dubius, an creditor sit Franciscus, an Joannes, & diligentiis peractis non potest se determinare. Si primum, non potest componi, sed debet restituere utrique pro rata dubii, juxta dicta n. [illegible] Quòd si post divisionem constat, unum illorum esse dominum, non tenetur alter suam partem illi restituere, si divisio sint facta communi consensu; quia in prima divisione unusquisque cessit juri suo. Mendo cit. n. 13.

Si secundum, potest componi; ratio disparitatis est, quia in primo casu, licèt Petrus sit dubius de persona determinata, est certus de disjunctivo domino, adeòque habet locum justitia commutativa, quae cedit privilegium Bullae. In secundo casu Petrus est praecisè & absolutè dubius de persona determinata, adeòque habet locum privilegium Bullae, quo non potest quis spoliari per purum dubium.

Privilegium Commissarii Cruciatae ad dispensandum super impedimento affinitatis, v. in n. [illegible]

De Bulla fusè agunt Bardi, Mendo, Leslius, Tamb. & Diana p. [illegible]

CAPUT XL.

De Extrema Unctione.

1307 **E**Xtrema unctio, *est Sacramentum novæ legis, consistens unctione olei sacri, & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad sanitatem mentis, quoad animam, & corpus.* Fuit institutum à Christo, & postea promulgatum Jacobi cap. 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

MATERIA, ET FORMA.

1308 **M**Ateria remota, est oleum olivarum, quod quantum ad valorem debet esse ab Episcopo benedictum: constat ex Trad. Apost. & ex Concil. Flor. in Armenorum instruct. Quod debet quolibet anno renovari in Cœna Domini, veteri combusto. Si novum haberi non possit, licet uti antiquo.

Item (si id requirat necessitas, ob infirmorum copiam) licitum, & validum erit Sacramentum, si oleo benedicto superaddatur sæpius oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti, sicuti ex antiqua praxi Ecclesiarum, & ex Declar. S. Congr.

EMINENTISSIMI, E REVERENDISSIMI SIGNORI.

1309 **D**Eterminandosi nel Decreto di codesta Sacra Congregatione, fatto sotto li 2. di Marzo 1679. sopra la condanna di 65. propositioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l'opinione probabile, lasciata la più sicura. Ed essendo opinione controversa trà Teologi, se per supplire all'Oglio Santo, che mancasse, sia lecito aggiungerne del non benedetto, & più volte, purche l'aggiunto considerato separatamente, e in ogni aggiunta sia in minor quantità dell'Oglio Santo, benche considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore, di qui è nato dubio nella Diocesi di Servia, nella quale per la sua vastità è impratticabile benedire tant'Oglio, che basti senza l'aggiunta, se sia lecito fare detta aggiunta all'Oglio Santo, per esservi molti Teologi, che tengono l'opinione negativa per più sicura. Onde per havere la resolutione di tal dubio, l'Arcivescovo di Servia, devotissimo Oratore, fece porgere all'EE. VV. un memoriale consultivo, nel quale si adducevano le opinioni de' Teologi sopra questo punto. Ma non havendo sin hora havuta la dichiaratione, supplica perciò l'EE. VV. degnarsi di dargliela per sicurezza e quiete della conscienza propria, e del suo gregge. Ut Deus.

Feria quarta die 23. Septembris 1682. In Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariæ super Minervam coram Eminentissimis & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Lecto supradicto memoriali, Eminentissimi & Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores prædicti decreverunt in casu proposito, posse.

Franciscus Richardus S. Rom. & Universalis Inquisitionis Not.

1310 *Materia proxima*, est unctio certarum partium corporis.

1311 *Forma* sunt verba, *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per visum deliquisti. Amen.*

Invocatio Trinitatis non est de essentia, quia Conc. Flor. & Trid. præmissam formam assignant.

Dubia est hæc forma, *Ungo te Oleo Sancto, ut per suam misericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* Quia plures Doctores negant, eò quòd forma essentialiter proferri modo deprecativo, non indicativo.

1312 Unctiones sunt faciendæ in quinque sensibus corporis, sub eadem forma, exprimendo tamen nomen sensus, qui ungitur, videlicet, 1. Ad oculos, *quidquid per visum deliquisti. Amen.* 2. Ad aures, *per auditum*, 3. Ad nares, *per odoratum*, 4. Ad os, compressis labiis, *per gustum, & locutionem*, 5. Ad manus, *per tactum*, 6. Ad pedes, *per gressum*, 7. Ad lumbos seu renes, *per lumborum delectationem*. Unctio renum in fœminis non est decens, unde omitti solet, & maxime quia unctio ad pedes, & renes, non est essentialis: ut n. 1317.

1313 Muti, surdi, cæci, aut mente capti ungi debent propè organa sensuum, quibus carent, quia peccare potuerunt, licet non per sensus externos, per potentias interiores illis correspondentes, vel per desiderium actum illorum. Ardelchim tom. 2. *pag.* 194. n. 10.

1314 *Non sufficit* ad valorem unica unctio, nec pro materia Chrisma, de quo ut num. 1013. sed debet esse Oleum benedictum distinctum à Chrismate, Scotus in 4. d. 43. *late, D.* quia opiniones affirmantes, sæpe mutilatæ, & exponentes Sacramentum frustrationi.

ni.

nis periculo, non sunt praetermittendae, nisi in casu necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma, vel non possent fieri omnes unctiones, juxta dicta in n. 77.

1915 Unde tempore pestis, aut alterius necessitatis, quia omnes unctiones fieri non possent, unica unctione uno potest unum organum magis promptum, vel pondus capere, ubi omnes sensus vigent, vel melius (si fieri potest) ungat velociter, & sine crucis forma unum oculum, aurem, narem, manum, & os, dicendo sub una forma tantum: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, gressum, & [illegible] delectationem. Amen.*

1916 Tempore pestis Sacerdos potest facere unctiones sine contactu immediato manus, utendo virga longa Oleo tincta, quam postea comburat; & hoc pacto singulas unctiones perficere poterit. Asselckin [illegible] ex Diana.

MINISTER

1917 HUjus Sacramenti, quoad valorem est solus Sacerdos, idque ex institutione Christi, [illegible] n. 1907. Ad licite ministrandum debet esse Sacerdos proprius, vel Parochus, aut Sacerdos de licentia Parochi.

1918 Est validum, si a pluribus Sacerdotibus simul fiant unctiones. Sayrus n. 107.

Quid de Regularibus: v. n. 4173.

SUBJECTUM

1919 EST infirmus in probabili periculo mortis constitutus ex morbo, vulnere, partu, vel senectute. Constat ex verbis Jacobi n. 1907. Unde hoc Sacramentum ministrari non debet, *Navigantibus*, etiam si immineat submersio. Militibus proxime bellum aggressuris, damnatis ad mortem, aut parturientibus, nisi ex partu antecedenter, vel postea orta sit mortalis infirmitas; quia partus ex se non est infirmitas, & hoc Sacramentum non est institutum pro sano. Scotus *[illegible]* B. v. n. 1921.

1920 Pueris usum rationis habentibus danda est Extrema Unctio, licet non Communio. Item moribundis sensibus destitutis, licet Communionem non possint recipere, si ante petierint, signum doloris dederint, aut Christiane vixerint. Idem dic de phreneticis, & delirantibus: non potest autem dari perpetuo amentibus. Potest dari vulneratis, vel morsu venenoso laesis.

1921 Qui hoc Sacramentum recipit, debet esse in gratia, saltem per contritionem: v. n. 3968 & [illegible].

1922 Sponte negligere hujus Sacramenti susceptionem, non esse mortale, sed veniale, docet communis, quia hoc Sacramentum non est necessarium ad salutem, sed tantum utile, & nullibi constat de praecepto. Mastr. *disp.* 12. n. 79. contra Poncium.

1923 Effectus hujus Sacramenti sunt, 1. Augmentum gratiae sanctificantis, 2. Auxilia contra daemonum tentationes, 3. Remissio venialium primario, & per se, 4. Remissio etiam mortalium, secundario tamen, & per accidens, puta si infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus, quod invincibiliter ignorat, quatenus bona fide confessus est; sed ob aliquem defectum essentialem, quem invincibiliter ignorat, confessio fuit invalida. Idem contingere potest in amente, qui ante incidit in peccatum mortale, de quo solum habuit attritionem. Tunc per accidens hoc Sacramentum confert primam gratiam, juxta illud, *Si in peccatis sit, remittentur ei*, 5. Est abstersio reliquiarum peccati, ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *Peccatorum reliquias*, ex D. Thoma, ut languor animi, torpor, moeror, tristitia, fastidium, anxietas, & veniales affectiones, quae ex peccatis praeteritis oriri solent, & in confusionem inducere, 6. Est alleviatio infirmi ab aegritudine corporis.

1924 Hos effectus causari in quinta unctione, docent Diana, Aretinus, & alii, quia tunc Sacramentum est completum. Mastrius vero cum aliis vult, in singulis unctionibus causari gratias partiales, unam independenter ab alia, de quo Scholastici. Illud est certum, hoc Sacramentum esse unum unitate integritatis, non indivisibilitatis. Scotus in 4. d. 23. *quaest.* un. Mastr. *disp.* 12. Asselckin *tom.* 1. *pag.* 174. Tamb. *tom.* 2. *l.* 6.

DE ORDINE

Fuse actum est in Exam. Ord. *tom.* 3.° a *pag.* [illegible] *cap.* 1.

DE MATRIMONIO

CAPUT I.

De Sponsalibus.

3915 SPonsalia sunt, promissio deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii, inter personas jure habiles.

Hinc ad valorem, 1. Non sufficit propositum, quia non inducit obligationem; sed requiritur promissio. v. n. 1765. 2. Non sufficit, si unus promittat, alter pure acceptet. 3. Requiritur ætas septennii, quia tunc præsumitur usus rationis, ut promissio sit voluntaria, & deliberata. v. n. 1669.

3916 Si parens, aut curator contrahat sponsalia de futuro pro filio, aut filia præsente, & non contradicente, valida sunt sponsalia, nisi adsit metus, quo jus accipit taciturnitatem pro expressione consensus. Si verò contrahat pro absente, tunc si filius, aut filia est pubes, ut sponsalia sint valida, opus est, ut consentiat, seu ut illa, quando scit, expressè, vel tacitè aliquo signo sufficienti ratificet. Si est impubes, valida sunt sponsalia sine ejus consensu; unde, quando tamen est factus pubes, tenetur illa implere, non ex necessitate contractus, sed ex debito honestatis: v. num. 1979.

3917 *Sponsalia valida obligant sub mortali, ut una pars contrahat matrimonium, quando ab altera requiratur, nisi prudens sit excusatio. Et qui renuit, potest cogi à Judice etiam per censuras.*

3918 Si quis dicat, Non ducam aliam, quam te, non sunt sponsalia: quia illa verba sunt vera, etiamsi nullam ducat.

3919 *Qui promissis [illegible] aliquam decepit, [illegible] tenetur ad nuptias, sed damnum inde ortum compensare. Si autem sub vel promissione puellam induxit ad copulam, tenetur eam ducere; nisi illa esset longè inferioris conditionis, v. gr. si non esset nobilis, ille autem nobilis: sed tenetur eam dotare. Quid si illa sua deceptionem [illegible] consensit ut [illegible], tunc jus ad dotem, quia consensit ipsa [illegible] v. n. 1345.*

3920 *Sponsalia posteriora contra priora, etiamsi jurata, aut copula accesserit, sunt invalida.*

3921 *Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui impares sunt conditione, obligantur, nec à parentibus impediri possunt nisi magnum scandalum ex matrimonio immineat.* Diana p. 9. tr. 9. res. 71.

3922 *Sponsalia [illegible] à sponsalibus; [illegible] sunt invalida, & tamen ad alteram partem validitatem, et ad [illegible], quando [illegible] v. n. 3958.*

3923 Ubi Trid. non est receptum, sponsalia pure contracta transeunt in matrimonium per copulam [illegible] affectu maritali; v. gr. per copulam: ubi verò Trid. est receptum, hoc [illegible], nec sunt etiam [illegible] sint clandestina sine Parocho, & testibus; vide num. 342. & 1358.

3924 Habet tamen matrimonium clandestinum vim sponsalium validorum, ita ut teneantur matrimonium contrahere coram Parocho, & testibus, si contrahentes sint impuberes, maximè si sint puberes, quia Trid. sess. 24. cap. 1. de ref. matr. declarat omninò inhabiles ad contrahendum clandestinè contrahentes. Tamb. contra Averson, qui vult, ex matrimonio clandestino etiam inter puberes resultare sponsalia valida. Clericatus cap. 141. n. 15.

3925 Ligati aliquo impedimento dirimenti non possunt validè sponsalia inire, nisi sub conditione dispensationis obtinendæ, & tunc ante dispensationem nullum valorem habent, nec publicam honestatem inducunt; unde dispensatione obtenta, requiritur novus consensus ad sponsalia. Ex quo fit, quòd si ante dispensationem contraxisset quis cum alia, cum qua nullum impedimentum habet, contrahere debet cum hac secunda.

3926 Ad sponsalia non requiritur determinata forma, sed sufficit consensus utriusque expressus verbis, aut signis, juxta morem patriæ.

3927 Interdicti possunt validè inire sponsalia, non sic publicè excommunicati excommunicatione majori; qui tamen possunt validè matrimonium inire, sed illicitè. Clericatus cit. n. 15.

3928 In sponsalibus apponi possunt conditiones, quæ sunt honestæ, non prohibitæ, nec matrimoniali libertati repugnantes.

Unde non possunt apponi pœnæ, v. gr. ut qui promissis non steterit, solvat gemmam, crucem auream, &c. nec potest accipi pignus; quia repugnant libertati, ac proinde prohibita, cap. Gemma, de Sponsalibus.

Non sunt autem prohibitæ arrhæ; sed licitæ, si contrahentes non sint minores, sed excedant annum vigesimum quintum. Arrhæ sunt sponsalitiæ largitiones, quæ dari in sponsalibus traduntur in benevolentiæ signum, & matrimonii futuri arrham.

Possunt dari arrhæ ab uno tantùm sponso, cum obligatione, ut si alter recuset adimplere spon-

sponsalis, arrhas restituat, & ulteriùs ejusdem valorem, vel etiam duplum, triplum, aut quadruplum, non ultra, *l. fin. C. de sponsalibus*. Et tunc arrhæ, aut ejus valor restitui debet in conscientia à recusante absque legitima causa: duplum verò, triplum, aut quadruplum non deberi ante sententiam Judicis. Ita Clericatus *cap.* 141. *n.* 6. & 7. *n.* 3031.

DISSOLVUNTUR SPONSALIA

Per istas causas.

1939 1. (Post matrimonium validum cum altera initum, quod quidem, licèt suppositis sponsalibus cum alia, sit injustum, & peccaminosum, est validum.)

Matrimonium post sponsalia cum una, contractum cum alia, nedum extranea, verùm etiam consanguinea Sponsæ extra primum gradum, est validum, & sponsalia dissolvuntur, quia talis consanguinea est sponso extranea, nam impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validis non extenditur, ex Trid. ultra primum gradum: *v. n.* 4113.

2. (Per mutuam remissionem prioris promissionis) si sponsi sint puberes: minimè, si sint impuberes, *cap. de illis*, & *cap. A nobis*, *de desponsat. impub.* *v. n.* 4115.

3. (Per impedimentum dirimens superveniens.

4. Per enorme crimen unius partis solvuntur sponsalia ex parte innocentis: tale crimen est hæresis, homicidium, furtum grave, fornicatio: & hæc quidem ante sponsalia ex parte sponsæ commissa, si fuerint à sponso ignorata. Imò si sponsa liberè patiatur ab altero tactus impudicos, oscula, & amplexus, potest sponsus resilire: non potest autem sponsa resilire, etsi eadem sponsus exerceat, nisi sint in illis valdè enormiter notorius, quia actus illi in sponso non ita redundant in dedecus sponsæ, sicut vice versa redundare solent: *v. n.* 1149.

5. Si superveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis sponsalibus deterruisset, v. gr. odium grave inter sponsos, insignis morum asperitas, periculum valdè probabile, quòd ex matrimonio sint oritura scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos.

6. Si alteruter incidat in morbum, qui solet esse perpetuus, aut valdè diuturnus, ut morbus caducus, gallicus, lepra, &c. aut sponsa amittat, aut enormiter deformetur: aut sponsus amissione affici, vel alio modo reddatur ineptus ad rei familiaris sustentationem.

7. Si magna alterius partis debita detegantur, aut sponsa promissam dotem præstare nequeat, vel sponsus cum magno [illegible] incommodo incipiat vagari, aut sine ejus licentia ad longinquas terras proficiscatur: quia tunc meritò censetur juri suo renunciare.

8. Dissolvuntur sponsalia etiam jurata per ingressum alterius in Religionem, aut per votum ingrediendi, aut Ordinis sacri susceptionem.

1940 Quando dictæ causæ sunt manifestæ, possunt sponsalia dissolvi sine authoritate Judicis. Quòd si sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit sponsam, censetur tacitè juri suo renunciasse, & sponsalia ratificasse.

1941 Si sponso superveniat nova hæreditas, ita ut sponsa sit jam illi inæqualis, non ideò habet jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla est facta mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi nova superveniat hæreditas.) Hæc Arsdekin *to. 2. tr.* 1. *pag.* 161. et Bosemb. *tr.* 6. *c.* 1. *de sponsalibus*.

1942 Sufficit ad dissolvenda sponsalia timor exhæredationis paternæ: Oris graveolentia vulgò *notabile puzza del fiato*, aut copula carnalis per vim illata sponsæ. Clericatus *c.* 141. quia licèt sponsa non peccaverit, est tamen facta valdè vilis, & affert sponso notabile dedecus: *v. n.* 4115.

1943 Ad Judicem autem Ecclesiasticum spectat cognoscere, an causæ sint legitimæ ad dissolvenda sponsalia. Tales censentur, ubi de malo exitu timetur. Clericatus *cit. n.* 19. *ex cap. Ex lit.* 11. *de Sponsalibus*. Quia Judex Ecclesiasticus est Judex competens, quando agitur de validitate, aut invaliditate, licèt Laicus sit Judex competens, si agatur de executione. Clericatus *cap.* 141. *n.* 5.

1944 Sponsalia per subsequens matrimonium validum dissoluta, probabilius est non esse extincta, sed suspensa, ita ut mortuo conjuge, teneatur, qui fidem fregit, ad sponsalia priora, si pars læsa velit nubere: ita Mastrius *disp.* 20. *n.* 81. & Brancatus contra Bonac. & Tamb. ut in simili dicitur de eo, qui contraxit matrimonium cum voto simplici castitatis.

1945 Qui post sponsalia cum una, contrahit sponsalia cum alia, cum qua insuper habet rem, tenetur ducere primam, & dotare secundam, si hæc erat virgo, aut si non virgo, eam publicitate dehonestavit, nisi prima charitate mota suis sponsalibus cederet, ut vir secundam duceret. Sanchez de

Marr. tit. 8. diff. 49. Diana *part. 11. tr. 1. res. 70.* quia per priora sponsalia vir erat alteri mulieri astrictus, & secunda mulier per copulam non acquisivit jus in rem alterius. Est contra Castropal. & Pontium apud Clericatum *cit. n. 22.* qui volunt, quòd teneatur ducere secundam, si haec erat inscia priorum sponsalium, idque ad reparandum nimirum damnum secundae.

1946 At si moriatur prima, tunc habet locum secunda opinio, quòd ad reparandum damnum teneatur ducere secundam. Quòd si cum hac secunda non habuit rem, non tenetur eam ducere, quia posteriora sponsalia stantibus prioribus fuerunt invalida, & quod ab initio non subsistit, tractu temporis non convalescit, *cap. Placuit, de Convers. conjugat.* Clericatus *cit. n. 31.*

1947 Qui post votum simplex castitatis desponsavit puellam sub promissione matrimonii, tenetur ad votum, *Rodr. in sum. tom. 1. cap. 18. n. 11.* Diana *in sum. ver. Ingredi Religionem n. 3.* contra Leandrum *de matr. tr. 9. disp. 2. q. 5.* quia hujusmodi promissio, aut sponsalia sunt contra jus à Deo jam acquisitum, adeòque iniqua, & invalida, sicut à pari, qui post promissionem conjugii, aut sponsalia, emittit votum simplex castitatis, tenetur ad sponsalia, Villal. *tr. 12. diff. 12. n. 9.* Navar. Sanch. Silvest. contra Leandrum *cit. q. 6.* quia votum esse de re alteri promissa, nec Deum acceptare promissionem in praejudicium tertii, ita à fortiori, si votum sit prius, standum est pro voto.

1948 Sponsalia ab initio invalida; & sponsalia ab initio valida, quae posteà mutuo consensu dissolvuntur, in hoc differunt, quòd invalida non pariunt impedimentum publicae honestatis, bene verò valida, quod impedimentum durat etiam post dissolutionem mutuo consensu factam. Clericatus *cap. 102. n. 11. & n. 4113. & 40. n. 4125.*

Scotus *in 4. d. 28. q. un. lit. B. C. & d. 30. q. 2.* & Mastrius *disp. 10. q. 4.* Leander *tract. 9. disp. 1. & 2.* Tamb. *tom. 1. de matr. lib. 1.* Tamb. *tom. 2. lib. 8. tr. 3.* Busemb. & Clericatus *cit.*

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

1949 Matrimonium est contractus, & definitur, quòd *sit Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier sibi mutuò legitimè corpora sua tradunt, ad perpetuam vitae societatem, & remedium concupiscentiae.*

1950 Hinc ad matrimonium requiritur, 1. Mutuus consensus contrahentium de praesenti ad differentiam sponsalium, ubi consensus est de futuro; & ideò sponsalia contrahuntur per verba de futuro. *Ducam te in uxorem, Ducam te in maritum*, Matrimonium per verba de praesenti; *Duco, seu volo te in uxorem, Duco, seu volo te in maritum.*

2 Requiritur, quòd consensus sit expressus per signa externa sufficientia, sive consistant in verbis, sive in alio signo, & sive fiant immediatè per ipsos contrahentes, sive mediatè per procuratorem.

Si Parochus ex errore linguae dixit sponso an vellet ducere Seraphinam, v. gr. Rosam in maritum, & sponsus affirmavit, validum est Matrimonium, quia (ut supponitur) jam ex circumstantiis apparet, quod voluntas Sponsi sit ducendi Seraphinam in uxorem. Gobat *tom. 1. tr. 10. n. 304.*

3 Quòd talis consensus sit inter personas non legitimè impeditas. Ex jure positivo requiritur aetas pubertatis, *de qua in n. 1979.* alioquin erit nullum.

4 Demum requiritur praesentia Parochi, & duorum testium, cum illis verbis: *Ego vos conjungo*, & aliàs erit matrimonium clandestinum, & novo jure Tridentino nullum; v. n. 1238. 1933.

1951 *Ministri* hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes; *materia verò, & forma* est eorum mutuus consensus, hoc modo, quòd *materia, ex qua, & proxima*, est mutuus consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis corporum, *forma* verò est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis: materia remota sunt ipsa corpora contrahentium.

Effectus hujus Sacramenti est gratia sanctificans, videlicet augmentum gratiae, unde ipsi contrahentes debent esse in gratia, alioquin peccant mortaliter, quia ponunt obicem gratiae, quam Sacramentum causaret.

1952 Matrimonium dicitur *ratum*, quando contractus est factus modo explicato, sed non est secuta copula. Dicitur *consummatum* quando est secuta copula. Unde matrimonium ratum, & consummatum, non differunt essentialiter, & in ratione Sacramenti; sed accidentaliter penes copulam secutam, vel non secutam.

1953 Certum est, validum esse matrimonium inter absentes per procuratorem initum *ex cap. fin. de Procur. in 6.* quia matrimonium non fuit à Christo semotum à linea contractus, sed contractus ipse fuit elevatus ad lineam Sacramenti, seu ad causandam gratiam.

3954 In procuratoribus non requiritur diversitas sexus, sed possunt esse duo viri, vel duæ mulieres quæ non contrahunt nomine proprio.

Procuratori potest quis dare mandatum consentiendo in eam, quam ipse procurator in uxorem mandantis elegerit. Clericatus *cap.* 101 n. 2.

3955 Procurator autem debet adamussim servare tenorem mandati, ita ut si excedat, aut deficiat, invalidum sit matrimonium.

3956 (Quid si expedito procuratorio mandato) ait Clericatus *cit.* n. 9. (mandans revocet consensum, sed Procurator ignorans revocationem prædictam, contrahat matrimonium nomine ejusdem mandantis? Resp. Matrimonium esse nullum, quia in negotiis civilibus valent gesta per Procuratorem revocata, quando revocatio nec Procuratori, nec parti nota est, *l. si mandatum, ff. mandati*, tamen secus est in matrimonio, & ratio diversitatis est, quia in temporalibus & mere politicis Respublica supplere potest consensum contrahentium, non autem in Sacramento matrimonii, de cujus essentia est, ut interveniat verus, & realis consensus conjugis, Tamb. *d. cap.* 4. §. 1 num. 3 4. *&* 5.)

3957 Item, si expedito mandato, antequam Procurator contrahat, mandans sit amens, verius est asserere, quod matrimonium sit nullum, Diana *part.* 3 *tract.* 4 *res.* 190. Tamb. *de matr. ut* 4. *cap.* 4. *à num.* 11 Clericatus *cap.* 101 n. 13 quia deficit verus consensus realis. Sermo autem est de vera amentia, minime de phrenesi ad tempus: hæc namque (ut recte advertunt relati Doctores) æquiparatur ebrietati, quæ hominem à statu humano non amovet.

3958 Et quamvis Tamb. *cit.* §. 2. cum Castrop. teneant, posse matrimonium contrahi per epistolam, quam Sponsus scribat Sponsæ *se eam ducere in uxorem*, recte ait Clericatus *cap.* 101 n. 12. hunc modum non esse practicandum, tum quia quilibet contractus præstari debet coram Parocho, & testibus, ad quod non videtur sufficere epistola, tum quia hic modus est expositus fraudibus, & falsitati. Ita ille.

DE TRIBUS BONIS MATRIMONII.

3959 **F**ines primarii, seu bona ad substantiam matrimonii ex institutione Christi requisita, sunt tria, videlicet, Sacramentum, *fides*, *&* *proles*: adeoque, ut quis valide contrahat, necesse est, ut saltem implicite intendat se obligare ad indissolubilitatem, seu perpetuitatem, ad fidem servandam conjugi, & ad prolem studiose non impediendam per media illicita, sed potentiam eam acceptandam, ac religiose educandam, si eveniat. Item, si contra, qui intentionem obligationem ex prædictis tribus positive excludat, v. gr. si positive habeat animum non se obligandi ad fidem servandam, aut ad bonum prolis, etiam per intentionem mente retentam, invalidum fit matrimonium ex defectu consensus, qui est de substantia contractus. Scotus in 4. d. 31. q. un. §. *Ad quæstionem*, *lit.* *A.* *&* *B.* v. n. 3960.

3960 Si vero quis, dum matrimonium contrahit, habens intentionem saltem implicitam se obligandi ad præfata tria bona, sed simul habens animum talem promissionem & obligationem non servandi, mortaliter peccaret; sed validum est matrimonium. Exemplum: Puella partus futuri doloribus exterrita, quando matrimonium contrahit, habens saltem implicite animum se obligandi ad bonum prolis, sed simul habens intentionem implendi obligationem non exequendi, sed impediendi, & in effectu studiose sumpsit medicamentum steril. reddit.: peccavit quidem, sed validum est matrimonium. Scotus *cit.* *&* *dist.* 30 q. unic. & D. Bonav. in 4. d. 31. art. 1 q. 3 D. Thomas in 4. d. 31 q. 1 art. 3 Tanc. tom. 1 lib. 1. *disp.* 29. *à n.* 4 *ad* 7. Tamb. *lib.* 8. *de matr. tr.* 4. c. 1. §. 3 *&* 1 §. 8. Busemb. l. 6. tr. 6. c. 2. dub. 1. n. 5. *&* *Cano.*

3961 Ratio est, quia intentio se obligandi ad substantialia contractus, se tenet ex parte actus primi, & inde est de essentia contractus: intentio vero obligationem exequendi, seu & ipsa executio, se tenet ex parte actus secundi, actus autem secundus accedit actui primo, & ideo ejus defectus non tollit, sed stat cum substantia contractus, ut in simili dixi de juramento, & voto n. 1961.

3962 Hac ratione plures Sancti validum matrimonium inierunt, & dilibatam castitatem servaverunt, quoniam mutuo deinceps corpora separare potest uterque, proque omnibus lege Scotum in 4. d. 30. q. 2 *lit.* *C.* ubi suam doctrinam ostendit, quo pacto validum fuerit matrimonium B. Virginis cum S. Joseph, & utrinque castitatis votum remanserit.

CAPUT III.

De consensu conditionato.

3963 CErtum est ex dictis, conditiones contra tria bona matrimonii irritare matrimonium, quia destruunt ejus substantiam, sine qua consistere non potest.

Unde non valet matrimonium, 1. Sub hac conditione, *Contraho tecum, donec aliam pulchriorem reperiam*; quia est contra bonum Sacramenti. 2. *Contraho tecum, si te adulterandam tradideris*; quia est contra bonum fidei. 3. *Contraho tecum, si vitabis generare, vel educare prolem*; quia est contra bonum prolis. Clericatus *cap.* 144. n. 16. Adeòque sermo est de aliis conditionibus. Pro quibus,

3964 Matrimonium contractum sub conditione de præsenti, vel præterito, *Tecum contraho, si prædium, quod mihi dixisti, habes, si officium à Rege habuisti*, non suspendit consensum, quia vel ita est, vel non est, si ita est, contractus est validus; si non, invalidus. Item non suspendit consensum conditio de futuro necessaria, v. gr. *Te duco, si cras sol orietur*; vel de futuro contingenti certè futuro, v. gr. *si Autumnus advenerit*: quia æquivalet necessario.

3965 Validum est matrimonium contractum sub conditione de futuro contingenti turpi, quæ non sit contra substantiam, seu tria bona matrimonii. v. gr. *duco te, si prædium alienum, quod senior dominus detinet, non restitueris*. Vel sub conditione impossibili: quia hæ conditiones habentur pro non adjectis, *ex cap. final. de condit. appos.*

3966 Matrimonium initum sub conditione de futuro contingenti honesto, v. gr. *Te duco, si tuus pater consenserit, dotaverit, &c.* est validum posita conditione. Sed conditione purificata, probabilius est, quòd requiratur novus consensus absolutus coràm Parocho: quia prior, licet fuerit per verba de præsenti, cùm fuerit conditionatus; fuit imperfectus, ac proinde habet rationem sponsalium. Ita Tamb. *tom.* 2. *pag.* 144. *num.* 5. cum Diana contra Sanchez, Lugo, & alios, qui non requirunt novum consensum, ac proinde tenent, quòd prior consensus conditionatus fieri debeat coram Parocho, & testibus, quia habet rationem matrimonii: v. n. 3955.

3967 Hæc tamen sunt dicta pro intelligentia valoris matrimonii: cæterùm in praxi nullo pacto conditiones sunt à Parocho permittendæ, quòd si aliqua sit conditio purificanda, expectare faciat, & ea purificata, per consensum absolutum contrahant.

CAPUT IV.

De solemnitatibus Matrimonii.

3968 SOlemnitates Matrimonii aliæ sunt substantiales, sine quibus invalidum redditur matrimonium: talis ex jure Trid. est præsentia Parochi, & duorum testium. Aliæ accidentales, sine quibus validum est, sed illicitum Matrimonium, tales sunt denunciationes, & benedictio.

DENUNCIATIONES

3969 FAciendæ sunt à Parocho, vel ab alio de commissione Parochi, in Parochia utriusque contrahentis, tribus diebus festivis, sed non immediatis, puta tribus Dominicis: posse tamen tribus diebus festivis immediatis, v. gr. tribus festis Paschatis, tenent plures, sed praxis est de mediatis.

3970 Possunt fieri intra Missarum solemnia, vel tempore concionis, aut alio tempore.

3971 Denunciationes obligationem sub mortali inducunt, ut qui scit impedimentum aliquod, teneatur illud revelare, etiam si sciat sub secreto naturali, aut sit occultum: *ut in tom.* 1 *pag.* 506. *n.* 61. excepto secreto Sacramentali.

3972 Qui post factas denunciationes, intra quatuor menses matrimonium non contraxit, non potest contrahere, nisi novæ denunciationes præmittat arbitrio Episcopi. Ex declar. Card. Fenech. *de debere*; quia intra tam longum tempus, potuit impedimentum aliquod, maximè affinitatis, de novo contrahi.

3973 Denunciationes omittere sine dispensatione Episcopi, est mortale, nisi omittatur sola tertia denunciatio, in casu quòd nullum sit periculum.

3974 Causæ, ob quas possunt Ordinarii dispensare, ad duo genera reducuntur, 1. Si adsit probabilis suspicio, ne matrimonium malitiosè impediatur. Ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* 2. Si immineat grave periculum animæ, corporis, vel famæ ipsorum contrahentium. Clericatus *cap.* 144. *n.* 4. *qui subdit*.

(In specie autem à Canonistis solent notari sequentes causæ, videlicet. Primò, inæqualitas contrahentium, ubi nobilis ducit ignobilem, dives pauperem, senex juvenem. Si concubinarius in articulo mortis ve-

lit

sit in uxorem ducere concubinam ad legitimandam prolem; quo casu solus Parochus dispensare potest, si tempus non permittat accessum ad Episcopum, vel Vicarium. Tertiò, si puella sit sub tutore, qui malitiosè differat ejus matrimonium. Quartò, si puella deflorata fuerit a sponso, quem timor sit, si differatur, eam ampliùs non esse ducturum. Quintò, si immineat tempus Adventus, vel Quadragesimæ, dummodò malitiosè ei approximatum non extiterit. Sextò, si matrimonium contrahendum sit inter Magnates, de quorum nullo impedimento satis manifestè constat.)

3975 Quando autem Ordinarius denunciationes dispensat, debet examinare extrajudicialiter duos testes.

3976 Ad impediendum matrimonium sufficit unus testis etiam ex auditu, qui impedimentum, aut ejus suspicionem denunciet; debet tamen testimonium esse juratum, quamvis secretum. Et tunc Ordinarius debet supersedere, & interim debitas diligentias pro veritate adhibere.

BENEDICTIO SACRAMENTALIS

3977 SUscipitur à sponsis post primum matrimonium ratum, ante consummationem.

Eam omittere sine causa, per se non est mortale, sed veniale, secluso contemptu, Clericatus *cit.* [illegible] *Com.* quia benedictio est quid solum Sacramentale, nec de ejus obligatione constat.

In secundis nuptiis non suscipitur benedictio, si unus ex sponsis benedictionem susceperat. Sed rectè addit Clericatus servandam esse consuetudinem.

3978 Tempore Adventus, Quadragesimæ & interdicti localis generalis, conjuges non sunt benedicendi. *v. n.* 4410.

3979 Denique Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. decernit (Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sive Regularis, sive sæcularis, etiam si id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ Sponsos, sine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.

Unde à dicta suspensione potest nisi ab Episcopo absolvi.

Si Sacerdos de licentia Parochi alienum Parochianum benedicat, aut ejus matrimonio assistat, ipse Sacerdos, & non Parochus suspensionem incurrit, Clericatus *cap.* 113 *n.* 154. quia Conc. Trid. in assistentem suspensionem infligit.

CAPUT V.

De Impedimentis Matrimonii.

3980 IMpedimenta sunt duplicis generis, videlicet *Impedientia* tantùm, *&* *Dirimentia*. Priora matrimonium illicitum reddunt, non invalidum. Posteriora verò illicitum, & invalidum.

IMPEDIENTIA SEX.

3981 *ECclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum.*

Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum.

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

1. *Ecclesiæ vetitum* est prohibitio Episcopi, aut Parochi, 2. *Tempus feriarum*, de quo in *n.* 3937. 3. *Catechismus*. Jure antiquo inter baptizandum, & eum tenentem, seu pro eo respondentem in instructione fidei ante januam Ecclesiæ, oriebatur quædam spiritualis imperfecta cognatio; sed hodie hoc impedimentum est sublatum per Trid. *sess.* 24. *cap.* 2. *v.* *n.* 3003.

4. *Sponsalia* contracta cum una impediunt matrimonium cum alia, nisi priùs ritè sint dissoluta.

5. *Votum* simplex castitatis impedit matrimonium; & qui cum eo contrahit, peccat, & impeditur a petitione debiti: *ut infrà à n.* 4164. de imped. actus conjugalis ex voto. Et licet dispensetur ad petendum debitum, mortua uxore, semper remanet allatum impedimentum in ordine ad aliam; nam votum per subsequens matrimonium suspenditur, non extinguitur.

6. *Crimen*: crimina impedientia sunt septem.

Incestus, raptus sponsæ, mors mulieris,

Susceptio propria sobolis, mors, presbyteralis,

Vel si pœnitens solemniter, aut Monialem

Accipiat, prohibent hæc conjugium sociandum.

Incestuosi cum consanguineis conjugis, aut cum propriis, non solùm contrahunt impedimentum dirimens cum illis personis, erga quas orta est affinitas ex copula, sed etiam (si incestus sit publicus) in pœnam impediuntur nubere cum omni alia persona mundi: *sic Raptor sponsam* alienam, nec cum ea, nec cum alia licitè contrahere potest; *Occidens*

primam uxorem, impeditur ducere aliam. *Suscipiens in Baptismo, aut Confirmatione proprium prolem*, malo animo ad finem contrahendi cognationem spiritualem cum propria uxore, & sic eam privandi jure petendi debitum, in pœnam mortua uxore, non potest licite aliam ducere. *Homicida Sacerdotis* in foro contentioso convictus impeditur à nubendo. *Pœnitentia publica* impedit, dum durat. *Qui scienter cum Moniali professa matrimonium contrahit*, nedum invalidè cum ea contrahit, sed etiam in pœnam delicti impeditur à nubendo cum omni alia muliere.

3982 Ad hæc impedimenta criminum potest Episcopus dispensare. At communis opinio est, ea esse per non usum sublata, ac proindè dispensatione non indigere, nec cum iis contrahentes peccare mortaliter. Busemb. *lib. 6. tr. 6. c. 3. dub. 1* Leand. *de matr. tr. 9 disp. 23* §. 12 *q.* 2. Sanch. Coninch. & alii apud Mastrium *disp. 15. q. 5. art. 2.*

3983 Quoad quatuor impedimenta, quæ hodie sunt in usu,

Vetitum, Tempus feriatum, Sponsalia, votum.

Potest Episcopus dispensare in 1. Si prohibitio sit ab ipso, aut Parocho sibi inferiori, & in 2. modo dicto in n. 3937. Non potest in sponsalibus, quia esset in prejudicium alterius sponsi. Nec in voto absoluto, & perfecto castitatis, aut Religionis, quia est reservatum Pontifici.

QUÆRES I.

3984 *Puella vovit Religionem, & Virginitatem, at ob defectum dotis Monasterium non reperit: An possit nubere?*

RESP. vel vovit Virginitatem, seu castitatem dependenter à Religione, vel independenter: Si independenter, non potest nubere, sed tenetur ad castitatem: Si dependenter, potest nubere, & non tenetur ad castitatem. hujusmodi est, 1. Si vovit Religionem, ut facilius castitatem servaret. 2. Si ita vovit castitatem, ut illam non vovisset, si non sperasset se recipiendam in Religionem, & ibi perseveraturam, tunc, inquam, cadente voto Religionis, cadit votum castitatis.

3985 In dubio, an votum castitatis sit dependens à voto Religionis, standum est pro libertate, quòd sit dependens, juxta dicta de voto, n. 1902. Gobat *tr. 3. de voto n. 304.*

QUÆRES II.

3986 *Juvenis vehementer carnis tentatus, & frequenter cadens, quamvis adhiberet conjux* [illegible] *vovet, verùm castitatem emisit, quod sæpè violavit: An hoc votum sit invalidum?*

CASUM proponit Gobat *tom. 3. de voto à n. 368.*

Esse invalidum, tenent Bonac. *tom. 2. d. 4. q. 2. p. 1. n. 16.* Gobat *cit.* & apud ipsum Ledesma, Homobonus, Trull. & alii nonnulli. Idem dicunt de voto Religionis, non nubendi, &c. quia in his circumstantiis votum non est de meliori bono, *v. n.* 1816.

Hanc opinionem firmare conatur Gobat aliis duobus casibus.

PRIMUS

3987 *An conjugatus impeditus à petitione debiti ob votum, aut incestum, aut cognationem spiritualem, possit petere, quando vehementerius carnis stimulis agitatur, ne exponatur periculo labendi in peccata luxuriæ?*

AD quod licèt communior sententia neget, affirmat Quintanadvenas, quia sicut votum, sic ejus observatio esse debet de meliori bono; unde licèt in principio fuerit validum, cessat obligare, quoties observatio non est de meliori bono; & lex humana non est crudelis, nec est vinculum iniquitatis. Unde tunc nec lex, nec votum obligat: quia observatio voti est cum periculo proximo labendi in peccata luxuriæ ab intrinseco mala; non observatio verò, videlicet petitio debiti, non est ab intrinseco mala, sed ab extrinseco, ex voto, aut lege humana: adeòque tunc observatio non est de meliori bono, sed è contra.

3988 Tum quia conjux (ait Gobat) impeditus voto castitatis, aut incestu cum consanguinea suæ uxoris, licitè petit ab hac debitum, quando videt periculum incontinentiæ alibi; ita quando videt propinquum. Quam sententiam tenet Quintanadvenas, etiam si facilitèr dispensatio obtineri posset, quia fundatur in hoc, quòd tunc cessat obligare lex, aut votum.

3989 Cæterùm hæc sententia non est practicanda, nisi in casu, quo non possit tunc dispensatio ad petendum obtineri, & periculum sit in mora, tunc solùm habere potest locum ephikeja.

SECUNDUS

3990 *An conjugatus possit vovere se non petiturum debitum, & postea contrahere in eodem lecto?*

RESPONDENT Stephan. à S. Paulo, & Orant. Bonæ spei, apud Gobat. *cit.* *Tale votum valere solùm pro ea parte, qua votum potest satis vitare occasionem proximam illud infringendi; nam*

qui

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], utpotè ab eo inseparabile. Unde si ille cognoscit, cubitum in eodem lecto esse sibi periculum proximum labendi in peccata luxuriae, si non petat, & non posset licitè non concumbere, quia conjux non consentit, sed vult concumbere, tunc votum pro ea parte est nullum, sicut votum de non concumbendo, adeòque tunc votum de non petendo debitum non obligat, quia à debiti petitione sine peccato abstinere non posset, tunc namque vel deberet negare cubitum in eodem lecto, quod sine peccato negare non potest, conjugi illum volenti, sicut sine peccato redditionem debiti negare non potest conjugi illam volenti: vel deberet concumbere, & sic se exponeret periculo proximo labendi in peccata luxuriae; quod pariter sine peccato facere non posset.

Ita fusè discurrunt.

QUOAD CASUM AUTEM PRINCIPALEM DE JUVENE

1991 Communior sententia docet, votum castitatis, Religionis, non subeundi, ab eo sub allatis circumstantiis emissum esse validum. Leander *de voto tr.* 1. *d.* 13. *q.* 6. Suarez, & alii, *quia tota illa difficultas provenit ex [illegible] [illegible] subeundi, [illegible] libero [illegible] [illegible]*, minime ex parte materiae voti, *fidelis autem Deus est* (ait Apost. ad Cor. 10.) *qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Et eidem Apost. roganti à vehementibus stimulis carnis liberari, non indulsit Deus, sed respondit, 2. ad Cor. 12. *Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur.*

1992 Quòd si ita non esset, nulla esset professio certa ab eo, qui erat tentationibus vehementer vexatus: & obligare deberet, si talis vexatio de novo contingeret Religioso ita disposito, ut sub ea professionem non emisisset, & sic spoliarentur Religiosorum claustra; quod nemo dicit.

1993 Talis igitur difficultas dat causam ad dispensationem petendam.

1994 Gobat autem addit, aliam opinionem non esse spernendam; & propterea (ait) si juveni illi offerretur matrimonium, quod recusare non posset sine prudenti timore se aliud aptum brevi non reperturum, illud non denegarem sine dispensatione, dummodò conjugaretur cum animo illam quamprimùm petendi, saltem ad cautelam. Ita Gobat cit.

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA

1995 Ante Trid. erant duodecim, Trid. addidit alia duo, & sunt, *Raptus & absentia Parochi & duorum testium*; adeòque modò sunt quatuordecim, his expressa versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit praesentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutae.
Haec facienda vetant connubia, facta retractant. v. n. 3358.

1996 Quinque sunt inducta jure naturae, & sunt, *Error, impotentia perpetua, consanguinitas in primo gradu lineae rectae*, puta matris cum filio, patris cum filia, *vis, & ligamen*, quae sunt dispensabilia, & locum habent in matrimoniis infidelium. Reliqua sunt inducta jure Ecclesiastico, adeòque sunt dispensabilia à summo Pontifice, & locum non habent in matrimoniis infidelium; quia jurisdictioni Ecclesiae, ejusque legibus non subjiciuntur; v. de Imped. Cognat. n. 4041.

I. ERROR

1997 Est duplex: *in substantia personae, & in qualitate personae. In substantia personae*, cùm quis putans ducere unam, ducit aliam, v. g. putans ducere Catharinam, ducit Rosaliam. *In qualitate personae*, cùm quis ducit eam personam, quam putat, sed non sub ea qualitate, quam eam putat habere, v. gr. putans ducere Catharinam Virginem, pulchram, divitem, &c. ducit Catharinam non Virginem, deformem, pauperem, &c.

1998 Uterque error potest esse antecedens, aut concomitans. *Antecedens* est ille, qui dat causam contractui, ita ut eo non habito contractus non fieret. *Concomitans* est ille, qui conjungitur cum contractu, videlicet habetur, quando fit contractus, sed non est causa ejus, ita ut, si error non esset, adhuc contractus fieret. v. tom. 1. pag. 164. à n. 175.

1999 *Error in substantia personae*, sive antecedens, sive concomitans, invincibilis, aut vincibilis, jure naturae dirimit matrimonium, quia aufert consensum circa rationem substantialem per se requisitam ad matrimonium, tollitque voluntarium, & libertatem; cùm nil [illegible] *[illegible], quin praecognitum*.

2000 *Error in qualitate personae*, sive antecedens, sive concomitans (qualitate servilis excepta) non dirimit matrimonium; quia non facit illud involuntarium simpliciter,

ter, sed solùm secundùm quid ratione qualitatis, quæ per accidens se habet ad essentiam matrimonii, cujus per se objectum, & materia est substantia corporis, seu personæ, quæ mutuò traditur.

4001 In duplici autem casu error qualitatis potest esse per accidens, dirimens, 1. Si qualitas, in qua erratur, fuit apposita in contractu per modum conditionis: v.gr. *duco te, si es virgo*, tunc enim matrimonium est nullum ex defectu consensus, quia consensus non fuit absolutus circa personam, sed conditionatus n. 3964. 2. Quando error qualitatis redundat in errorem personæ: quod tunc evenit, quando qualitas, in qua erratur, est talis, ut designet individuum personam.

4002 *Exemplum.* Petrus videns duas sorores, unam indutam veste alba, alteram rubra, intendit, & convenit cum earum patre ducere illam, quam vidit tunc indutam veste alba. Pater autem, quando faciendus est contractus, substituit alteram, eam induendo veste alba, cum quo errore Petrus cum ea contrahit: tunc matrimonium est invalidum, quia qualitas illa, in qua errat, stante circumstantia qua Petrus videns duas, elegit unam, per eam qualitatem designatam, refunditur in substantiam personæ.

4003 E contra. Petrus videns determinatam puellam, audiens eam esse filiam Pauli nobilis, cùm sit Joannis ignobilis, cum eo errore contrahit: tunc matrimonium est validum; quia qualitas, in qua erratur, non redundat in substantiam personæ; quoniam reverà contraxit cum determinata persona, cum qua intendebat contrahere.

Resolvuntur Casus.

QUÆRES I.

4004 *Petrus petit à Paulo suam tertiam filiam, quam audierat esse pulchram; Paulus id recusavit, dicens daturum primogenitam, cui prius nubere conveniebat; tunc Petrus requisivit, ut eam ostenderet eamdem suo familiari fide digno, qui de ejus pulchritudine referret. Paulus dicto familiari ostendit non primogenitam deformem, sed secundam pulchram, & facta relatione de pulchritudine, Petrus artificio Pauli sub vespertinis horis ad lumen candelæ contraxit per verba de præsenti cum primogenita, quam Paulus obtulit, sed non ostendit. An Matrimonium sit validum?*

RESp. Matrimonium esse invalidum, Tamb. *lib. 8. de matr. tr. 1. cap. 2. §. 2. n.* .., contra Sanchez; quia error redundat in substantiam personæ; nam Petrus occasione pulchritudinis relatæ ab amico, suam intentionem & consensum determinavit, non ad personam, quam obtulit pater, sed ad personam, quam vidit amicus.

QUÆRES II.

4005 *Paulus habens duas filias, obtulit unam Petro, cui volenti videre pulchritudinem, ostendit filiam pulchram; at Petrus non advertens ad eam quam videt, vel quia per Procuratorem, vel quia ad lumen candelæ, contraxit cum alia quam non vidit. An Matrimonium sit validum?*

RESp. Matrimonium esse invalidum, eadem ratione.

Contra Taner. *de matr. lib. 7. disp.* 18 n. 18. qui distinguit.

4006 Si verò Petrus petiit à Paulo primogenitam, & Paulus Petro pulchritudinem videre volenti ostendit aliam pulchram: tunc Matrimonium cum primogenita est validum; quia jam consensit in personam. Vide discrimen inter hos casus primogenitæ oblatæ, & petitæ. In primo enim Petrus vult personam pulchram, quam ex errore putat primogenitam; & ita contrahendo cum primogenita, errat in persona. In secundo vult personam primogenitam, quam ex errore putat pulchram, & ita contrahendo cum primogenita, non errat in persona, sed in qualitate, & ideò in 1. casu invalidum est Matrimonium, validum in 2.

QUÆRES III.

4007 *Paulus habens duas filias, obtulit unam ex illis indeterminatè Petro, cui pulchritudinem videre volenti ostendit aliam tertiam puellam pulchram non suam filiam: at Petrus non advertens ad eam, quam videt, contraxit cum una ex filiis Pauli quam non vidit. An matrimonium sit validum?*

RESp. Esse validum, Taner. *cit. num.* 18. quia consensus jam erat determinatus in unam ex filiis Pauli, qui per ostensionem tertiæ puellæ non fuit distractus à substantia personæ, sed à qualitate; non inquam, à substantia personæ, quia hæc fuit satis determinata ex hoc, quod fuit determinatus pater.

QUÆRES IV.

4008 *Plebejus quidam Panormitanus putans, se fingit nepotem Magni Ducis Etruriæ, qua fallaciâ seduxit puellam nobilem ad contrahendum cum eo. An matr. sit validum?*

RESp. Matrimonium esse invalidum. Tamb. *lib. 8 tr. 1. c. 2. §. 2. num. 4.* Quia talis puella attentis circumstantiis, non alia via cognovit illum, nisi sub consideratione, quod fuerit nepos Magni Ducis, adeòque consensit directè in qualitatem, indirectè in personam, ad cu-

cujus novam notitiam venit mediante nova notitia qualitatis; quando autem consensus contrahentis directè tendit in qualitatem, indirectè in personam præsentem, itaut contrahens veniat in notitiam novam personæ mediante nova notitia qualitatis, tunc error qualitatis redundat in errorem personæ. Sicut è converso, quando consensus contrahentis tendit directè in personam præsentem, & indirectè in qualitatem, tunc non redundat in errorem personæ; ut exemplificatum est in n. 4003.

4009 Hinc, ut benè ponderat Tamb. cit. intentio contrahentis dupliciter potest se habere. 1. Ut sit sensus: *Volo hunc, quem puto esse nepotem Magni Ducis*. 2. Ut sit sensus: *Volo nepotem Magni Ducis, quem puto esse hunc*. 1. modo error est in qualitate, 2. modo error qualitatis redundat in substantiam. In nostro casu consensus puellæ nobilis non fuit in hunc præsentem, quem putabat esse nepotem Magni Ducis; sed fuit in verum nepotem Magni Ducis, quem putabat esse hunc.

QUÆRES V.

4010 *Alia puella nobilis cognoscebat juvenem quem sæpè viderat, domi ponens eum nepotem Magni Ducis, ac eo errore ducta, matrimonium contraxit. An validè?*

RESp. Matrimonium esse validum, Tancr. cit. n. 17. quia reverà contraxit cum persona, quam cognoverat, & intendebat; nova autem notitia falsa est qualitatis.

4011 Vide discrimen inter hunc, & priorem casum: nam in illo cognitio qualitatis traxit in cognitionem personæ, & in eam sic apprehensam voluntas suum consensum direxit, quæ cùm non sit talis, error est personæ. In hoc verò cùm persona sit prius cognita, cognitio qualitatis non traxit ad novam notitiam personæ, adeòque error est solùm qualitatis.

QUÆRES VI.

4012 *Petrus volens contrahere cum Catharina ex errore contrahit cum Rosa, hanc expressè circumstantiam; Ducerem hanc, etiam si scirem, hanc non esse Catharinam. An matr. sit validum?*

RESp. Matrim. esse invalidum, Tancr. cit. n. 3. quia consensus debet esse de præsenti. Unde validum esset, si diceret: *Duco te, quamvis non sis Catharina*.

QUÆRES VII.

4013 *Paulus duas habet filias, dictas unam Catharinam, alteram Rosam. Petrus cognoscens utramque quoad personas, errans tamen quoad nomen, petiit à Paulo Rosam, putans petere personam, quæ verè vocatur Catharina. Paulus autem agnoscens errorem Petri quoad nomen, ex dolo, dum fieri debebat contractus, præsentavit Catharinam, cum qua Petrus contraxit. An matr. sit validum?*

RESp. Matr. esse validum, Tancr. cit. n. 9. quia quando constat de persona, error nominis est accidentalis. Et dolus Pauli est solum mentalis, nam illa præsentatio externa Catharinæ est conformis intentioni Petri contrahentis.

QUÆRES VIII.

4014 *Puella convenit cum Paulo habente plures filios, nubere cum suo primogenito, post quam conventionem moritur primogenitus, puella ignorante; & remanet primogenitus alius frater, cum quo puella contrahit. An matr. sit validum?*

RESp. Matr. esse invalidum. Tancr. cit. n. 14. quia qualitas primogeniti, pro qua facta fuit conventio, designavit tunc personam individuam verè talem, sed distinctam, unde contrahens cum novo primogenito ignorans mutationem personæ, contraxit cum errore personæ.

QUÆRES IX.

4015 *Unus ex filiis Pauli fingit se esse unigenitum, quo errore ducta puella cum eo contrahit. Alter verò ex filiis ejusdem Pauli fingit alteri puellæ se esse primogenitum, cum sit secundus. Quid?*

RESp. Validum esse matrimonium in 1. casu, invalidum in 2. Tancr. cit. num. 19. quia in 1. cùm non erretur in filiatione, sed in ratione unigeniti, non erratur in persona, sed in qualitate. In 2. qualitas primogeniti designat personam individuam ab illo distinctam.

2. CONDITIO

4016 SCilicet servilis unius personæ, ignorata ab altero libero, dirimit matrimonium, ex *cap. Si quis liber*. Sive ignorantia sit antec. sive concomitans, sive invincibilis, sive vincibilis, *ut n.* 3996.

Nomine *servi* non veniunt famuli, qui alicui ob mercedem inserviunt. Nec Coloni originarii, vel ascitii, sunt propriè servi; sed mancipia justo bello capta, licèt aliis vendita, seu illi servi, quos potest dominus vendere, hi sunt verè servi. Christiani autem à Christianis bello justo capti, ex recepta consuetudine non sunt servi, sed solùm detinentur vulgò *prigioni di guerra*.

4017 Validum est matrimonium liberi cum libertina, cum ea scilicet, quæ modò est libera, sed antea fuit serva; quia non servitus præteri-

[illegible], sed prorsus ignorata [illegible].

4018 *Servus ignorans suam servitutem*, si bona fide contrahat cum libero pariter ignorante, invalide contrahit, quia ex iure servitus prorsus ignorata a libero matrimonium dirimit, unde bona fides solùm eum excusat à mortali.

4019 *Servus, qui scit suam servitutem*, ignorat tamen eam esse impedimentum dirimens, ac proinde suam servitutem non manifestans libero illam ignoranti, cum eo contrahit, invalidè contrahit.

Ratio est, quia licèt ignorantia culpæ, aut pœnæ, excuset à culpa, aut pœna, ignorantia formæ non excusat ab invaliditate actus, si forma deficiat, quatenus forma est de essentia actus. Impedimentum autem dirimens non est pœna, sed se tenet ex parte formæ contractus, cum enim matrimonium sit contractus civilis, potest Legislator, & Princeps Ecclesiæ pro bono regimine Reipublicæ Christianæ aliquid addere, aut præscribere, quod se teneat ex parte formæ contractus, adeo ut eius defectus irritum reddat contractum; uti pariter potest Princeps quoad alios contractus civiles in suo Regno. Hinc ignorantia impedimenti dirimentis non excusat ab invaliditate contractus matrimonii, quia impedimentum dirimens non est pœna, sed defectus solemnitatis, seu conditionis inhabilitans, se tenens ex parte formæ contractus.

4020 *Servus, vel serva*, cum libera, vel libero validè contrahunt etiam invito domino, Scotus in 4. dist. 36. q. 1. lit. B. quia servus *habet aliquid iuris in corpore suo; non enim potest tradi se quantumque laborare, & ad quæcumque officia; & pro quanto corpus eius est suum, potest commutare cum alio, quia si alius, sive servus, sive liber, velit esse contentus illa mutua possessione, sive ad [illegible], quam sive eam possidere, bene potest sibi ipsi [illegible], & tunc commutationem.* Et infra lit. F. *Et sicut contra iustitiam non tenentur [illegible] [illegible], pro quanto [illegible] [illegible] [illegible] à servitute [illegible].*

4021 Peccant tamen mortaliter, si licentiam non petant, nisi aliàs probabiliter timeant, quod impedirentur. Quòd si licentiam non obtinuerint, tunc possunt validè & licitè contrahere, quia dominus non potest sine mortali matrimonium servis, nec eius rationabilem & moderatum usum prohibere.

4022 *Servus coniugatus*, possunt licitè ab uxore ad reddendum debitum, & à domino ad aliquod negotium peragendum, si amplius de consensu domini, tenetur prorsus satisfacere uxori, reddendo debitum, si verò amplius invito domino, tenetur prius satisfacere domino, Diana p. 3. tr. 7 res. 38. Ratio pro utroque casu habetur ex Scoto cit. lit. E & F. Pro primo, quia dominus, dum consensit, cessit iuri suo utendi servo in simili casu. Pro secundo, quia servi *per actus proprios sine voluntate dominorum non possunt se facere liberos, nec se à iure dominorum [illegible] [illegible] quidem possunt.*

4023 Eadem ratione peccat mortaliter dominus, si vendat, aut mittat servum in partes remotas, quò non possit uxor eum sequi, si matrimonium sit factum de voluntate domini. Non peccat autem, si servus contraxit sine consensu domini, & dominum urgeat gravis necessitas mittendi, aut vendendi servum ad partes remotas, solum, si nulla urgeat necessitas, peccat mortaliter, non contra iustitiam, sed charitatem, quæ tamen non obligat cum notabili detrimento.

4024 Serva, si contrahat cum libero ignorante, opera domini, aut saltem sciente, & tacente domino, fit libera ex iure in pœnam delicti, & favorem matrimonii; unde matrimonium est validum. Item serva fit libera, si ducatur in uxorem à domino, & è converso de servo. Insuper, si vir solutus, & nullo alio impedimento ligatus, qui validè non sit ligatus, habuit ancillam in concubinam usque ad mortem, tunc si nihil de ancilla, & filiis ex ipsa habitis disponat, manent liberi ex parte ad quod requiruntur duo, nempe quòd nempe ipsa ancilla non fuerit ante mortem dimissa, & quòd sibi non sint nati ex concubina damnato, videlicet ex adulterio, aut incestu, sed ex soluto cum soluta, adeò ut dominus servam ducere potuisset in uxorem, si voluisset.

4025 *Servus, qui contrahit cum serva ex errore, putans esse liberam*, validè contrahit, Scotus in 4. dist. 36. qu. 1. lit. F. *Nam error [illegible] [illegible] impedit contractum, quia impedit [illegible] [illegible] [illegible], pro quanto [illegible] [illegible]; sed [illegible] [illegible] [illegible], vel æqualis, non impedit propter [illegible] [illegible].*

4026 Hac ratione, liber qui contrahit cum libera ex errore, putans eam esse servam, validè contrahit, Scotus cit. quia non invenit eam deteriori conditione.

4027 Coniuges, qui validè contraxerunt, ob servitutem ignoratam à libero, detecta servitute, si velint in matrimonio permanere, possunt illud ratificare per novum consensum; alioquin debent tam à petendo, quàm à reddendo debito abstinere, quia

aliàs

aliàs omnis copula erit fornicaria: v. num. 4146.

De hac materia fusè agunt Dian. p. 7. tr. 7. Tanc. tom. 2. lib. 7. à disp. 19. ad 24. Leander tr. 9. disp. 11.

3. VOTUM

4028 Solemne castitatis, emissum in Religione approbata, aut in susceptione Ordinis sacri, dirimit matrimonium. Similiter votum simplex castitatis Patrum Societatis Jesu, quod emitti solet elapso biennio, dirimit, ex motu proprio Greg. XIII. Vide infrà de Ordine sacro à n. 4064.

4. COGNATIO

4029 Est triplex, naturalis, spiritualis, & legalis.

COGNATIO LEGALIS

4030 Est propinquitas personarum ex perfecta adoptione proveniens. *Adoptio* est personæ extraneæ in filium, aut in filiam, legitima assumptio. Quæ fieri debet auctoritate publica, seu magistratus.

4031 Ejus sunt tres species, quæ matrimonium dirimunt. 1. In linea recta inter ipsum adoptantem, & adoptatum, hujusque solos filios carnales descendentes usque ad quartum gradum; qui tamen non reperiuntur emancipati, sed sub potestate ipsius adoptati, quando fit adoptio. 2. In linea collaterali inter ipsum adoptatum, & solos filios carnales adoptantis; qui pariter sunt in potestate adoptantis tempore adoptionis, & non ultrà. 3. Inter adoptatum, & uxorem adoptantis; atque inter adoptantem, & uxorem adoptati. Unde secunda, & tertia species non extenduntur ultra primum gradum. Hinc inter adoptantem, & parentes adoptati, similiter inter fratres adoptivos inter se, aut eorum filios, nullum est impedimentum; quoniam nullum jus illud ponit.

COGNATIO SPIRITUALIS

4032 Est propinquitas inter aliquas personas ex regeneratione spirituali procedens, videlicet ex Baptismo, vel Confirmatione, non ex aliis Sacramentis. Hæc cognatio, ex Trid. *sess.* 24. c. 2. 1. contrahitur à baptizato, vel confirmato, cum baptizante, vel confirmante. 2. A baptizato, vel confirmato cum patrino, vel matrina, & hæ duæ cognationes dicuntur: *Paternitas, & filiatio* spiritualis. 3. A patrino, vel matrina, cum patre, & matre baptizati, vel confirmati. 4. A patre, & matre baptizati, vel confirmati, cum ipso baptizante; vel confirmante; & hæ duæ posteriores dicuntur compaternitas, & commaternitas. Inter hos tantùm contrahitur, & dirimit, non ultrà. Omninò vide à *nu.* 3006. *ad* 3013.

COGNATIO NATURALIS

4033 Seu carnalis, quæ consanguinitas dicitur, *est vinculum personarum, quæ ab eodem stipite per carnalem propagationem descendunt.*

4034 *Stipes* est persona illa, à qua aliæ personæ, de quarum cognatione tractatur, descendunt.

4035 *Linea*, est ordinata hujusmodi personarum series. Est duplex. Recta, & est earum personarum, quarum una est ab alia, sive ascendendo, sive descendendo: Et *Transversalis*, seu *Collateralis*, quæ est earum personarum, quæ descendunt ab eodem stipite, sed una non descendit ab alia, ut fratres, consobrini, &c.

4036 *Transversalis*, est duplex: *Æqualis* personarum, quæ æqualiter distant à stipite, ut fratres, sorores, &c. & *inæqualis*, personarum, quæ inæqualiter distant à stipite, ut fratres, & filius sororis, &c. *Gradus* denique est ipsa distantia, quæ inter personas, de quibus agitur, intercedit. His præmissis.

IN LINEA RECTA

4037 Sive ascendentium, sive descendentium, tot sunt gradus, quot sunt personæ, seu quot sunt factæ generationes: dempto stipite. Sit

SCHEMA LINEÆ RECTÆ

4. Joannes abavus.
|
3. Jacobus proavus.
|
2. Andreas avus.
|
1. Paulus pater.
|
PETRUS STIPES
|
1. Paulus filius.
|
2. Andreas nepos.
|
3. Jacobus pronepos.
|
4. Joannes abnepos.

Ubi *Paulus* est in 1. gradu conjunctus cum *Petro*, quia dempto ipso stipite, qui est Petrus, una persona remanet: *Andreas* in 2. quia Petro dempto, duæ personæ remanent; & sic de reliquis.

IN LINEA TRANSVERSALI IN DISTANTIA ÆQUALI

4038 TOt gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa una distat à communi stipite, dempto stipite. Sit

SCHEMA LINEÆ TRANSVERSALIS.

PETRUS STIPES.

Paulus: *Frater, & soror 1. gr.* Rosa

Andreas: *Consobrini prim. 2. gr.* Anna

Jacobus: *Consobrini 2. 3. gr.* Nimpha

Joannes: *Consobrini 3. 4. gr.* Agatha

Thomas: *In nullo gradu.* Ursula.

Hinc Paulus est conjunctus in 1. gradu cum Rosa, quia uno gradu distant à Petro patre.

IN LINEA TRANSVERSALI IN DISTANTIA INÆQUALI

4039 TOt gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus persona illa quæ est à stipite remotior, distat ab eodem stipite, dempto ipso stipite. Unde in præfato schemate lineæ transversalis *Paulus* in 2. gradu distat ab *Anna*, quia *Anna*, quæ est remotior à *Petro* stipite, duobus gradibus distat ab ipso stipite, dempto eodem stipite, sic descendendo, idem *Paulus* in 3. gradu distat à *Nimpha*, & in 4 ab *Agatha*.

4040 In linea autem transversali in distantia inæquali, quamvis sola distantia remotior gradum consanguinitatis constituat, in dispensationibus tamen pro matrimoniis inter consanguineos contrahendis ex dispositione Summorum Pontificum, maximè S. Pii V. considerari solet, & inde in memorialibus explicari etiam gradus proximior stipiti.

4041 Sic in eodem schemate lineæ transversalis *Paulus* dicitur primo gradu in secundo conjunctus cum *Anna*. Primo in tertio cum *Nimpha*. Primo in quarto cum *Agatha*. Denique primo gradu in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo, quia extra quartum gradum nulla datur cognatio. Unde quando gradus remotior est extra quartum, nec gradus proximior est exprimendus, nec dispensatio est necessaria, quia nulla habetur cognatio.

Similiter *Andreas* est secundo gradu in tertio conjunctus cum *Nimpha*. Secundo in quarto cum *Agatha*. Secundo in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo. *Jacobus* est tertio in quarto conjunctus cum *Agatha*. Tertio in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo. *Joannes* est quarto in quinto conjunctus cum *Ursula*, & sic in nullo. Demum *Thomas* in nullo est conjunctus cum filia Ursulæ. Quæ exemplificata, & dicta sunt de latere sinistro ad dextrum, de viris ad fœminas, pariter intelligenda veniunt de latere dextro ad sinistrum, & de fœminis in ordine ad viros.

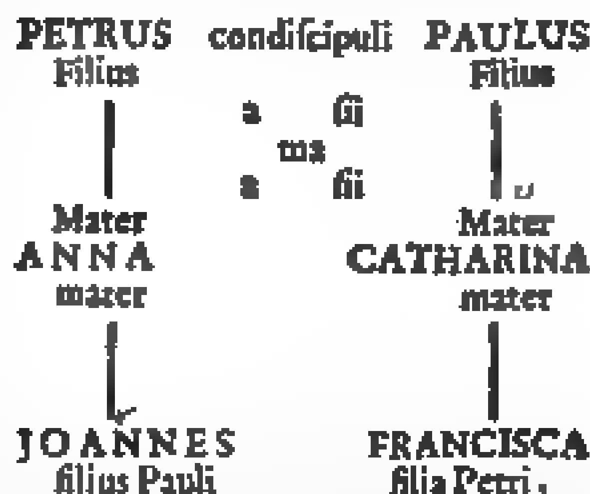
4042 Omnis igitur consanguinitatis gradus, sive lineæ transversalis, sive rectæ, non extenditur ultra quartum gradum. Item solùm primum gradum lineæ rectæ jure naturæ matrimonium dirimere, cæteros verò lineæ rectæ, & omnes lineæ transversalis, jure solùm Ecclesiastico dirimere, docent Leander *de matr. tr. 9. disp. 13. §. 5.* Tamb. *tom. 2. lib. 8. tr. 2. c. 5. §. 1. à n. 18. & alii.*

CASUS.

4043 P*Etrus filius Annæ habuit rem cum Catharina, ex qua genuit Franciscam, & Paulus filius dictæ Catharinæ habuit rem cum præfata Anna, ex qua genuit Joannem. An Joannes possit validè nubere cum Francisca?*

Casus est singularis, non tamen metaphysicus, sed practicus, quoniam in quadam mundi parte contigit; pro faciliori tamen intelligentia sit

FIGURA

4044 Respondeo negativè, quia inter Joannem & Franciscam reperitur cognatio naturalis *primo gradu in secundo*, orta tamen ex uno tantùm stipite, nempè ex parte solius matris, sed iterata ex parte matris alterius, taliter ut Joannes sit Patruus simul, & Nepos Franciscæ, & è converso Francisca sit Amita simul, & Neptis Joannis; Joannes quidem, quia est filius Pauli fratris ex utero Franciscæ, est Nepos Franciscæ, & Francisca Amita Joannis, & è converso, quia Franci-

ciſca eſt filia Petri fratris ex utero Joannis, eſt neptis Joannis, & Joannes patruus Franciſcæ.

4045 *Primo patet in ſecundo*, quia Joannes ratione filiationis eſt primo gradu conjunctus cum Anna, cum qua eſt etiam ſecundo gradu conjuncta Franciſca, utpote ejus neptis, quatenus eſt filia ejus filii, Franciſca enim eſt filia Petri, qui eſt filius Annæ, & frater Joannis. Ita pariter ex alia parte Franciſca ratione filiationis eſt primo gradu conjuncta cum Catharina, cum qua eſt etiam ſecundo gradu conjunctus Joannes, utpote ejus nepos, quatenus eſt filius ejus filii; Joannes enim eſt filius Pauli, qui eſt filius Catharinæ, & frater Franciſcæ.

Et conſequenter Franciſca, & Joannes conjunguntur primo gradu in ſecundo cognationis naturalis, ac proinde non poſſunt inter ſe validè nubere.

5. CRIMEN

4046 EST quadruplex. 1. Homicidium alterius conjugis, extrinſecè ab utroque conventum, etiam ſine adulterio, factum tamen ad finem nubendi.

2. Adulterium ab utroque cognitum, cum homicidio etiam non convento, facto tamen ab uno illorum ad finem nubendi, etiam altero ignaro.

3. Adulterium conventum cum pacto futuri matrimonii.

4. Si ſuppoſito matrimonio ſaltem rato cum una, committat adulterium cum alia, & inſuper contrahat matrimonium cum illa per verba de præſenti. Dicunt etiam mortua propria uxore, etiam ſoluto ligamine non poſſe illam ducere, unde hoc impedimentum eſt diſtinctum à ligamine.

4047 Impedimentum criminis eſt à jure impoſitum ad vitandum odium Sacramenti, & homicidium conjugis. At ſi aliqua conditio ex prædictis deficiat, crimen non dirimit; quia ſumus in odioſis.

QUÆRES I.

4048 *Petrus conjugatus [illegible] cum Berta, [illegible] eſt eam allocutus*: Si moreretur mea uxor, te in uxorem ducerem. *Petrus deinde [illegible], ut illa deceſſerit. An poſſit cum illa nubere?*

RESP. poſſe. Tamer. *tom. 3. de matr. lib. 7. pag. 144. n. 7.* Ratio mea eſt; quia non habetur impedimentum criminis, nam locutio illa non fuit promiſſio, ſed velleitas, ac ſimplex oſtenſio animi, & expreſſio amoris; Canones autem loquuntur expreſsè de promiſſione; adeòque cùm ſimus in odioſis, extendi non debent ad ſimplicem animi & amoris oſtenſionem.

4049 Similiter non incurrit impedimentum, ſi dicat: *Si valuero, te ducam*: quia promiſſio non eſt, quæ ad propriam voluntatem refertur.

QUÆRES II.

4050 *Petrus conjugatus promiſit Bertæ ſe eam ducturum in uxorem mortua propria, & adulteravit [illegible] caſu, ut hac ſe mortua. Petrus verò matrimonium contraxit non cum Berta, ſed cum alia, adhuc cum Berta adulterium ſequens, deinde hac ſecunda uxor deceſſit; an Petrus poſſit matrimonium inire cum Berta?*

RESP. poſſe. Sylv. *de matr. n. 8. verſ. 1. §. 9. quæritur.* Alterius *Concilii conformiter* [illegible] 52. quia dum ſtante promiſſione Petrus mortua uxore, non Bertam, ſed aliam duxit, promiſſio ſuit retractata per actum facti, conſcia Berta, & revera (humano modo loquendo) Petrus dicitur infidelis, & fregiſſe promiſſum: ex communi autem ſententia promiſſio non debet eſſe, nec explicitè, nec tacitè revocata, ſed durans.

6. CULTUS DISPARITAS

4051 SEu Religionis, dirimit inter baptizatum, & non baptizatum, ut inter Chriſtianum, & Turcam quia Baptiſmus eſt janua Sacramentorum. Infidelitas, ſi ſupervenit poſt matrimonium, non dirimit, licèt poſſit eſſe cauſa divortii. Inter baptizatos autem, quorum alter eſt hæreticus, non dirimit, ſed impedit, ex Concil. Calcedonenſi *can. 14. & cap. Decrevit, de hæret. in 6.* ubi matrimonia cum hæreticis prohibentur, & mulier privatur dote; unde perſona Catholica cum hæretica contrahens, peccat mortaliter ob periculum diſcordiarum, & ſubverſionis ſui, aut prolis. [illegible] *lib. 5. tr. 1 c. dub. 1. n. 7. aut, in Germania licere ex gravi cauſa, ſalvo tamen jure naturali, & ſervato periculo, tum contrahentis, tum prolis; unde de eo maxime conſtare debet, ut catholicè educentur.*

4052 Si ex conjugibus infidelibus unus convertatur ad fidem, altero in ſua infidelitate remanente, remanet matrimonium, ſi conjux infidelis velit cum fideli cohabitare ſine injuria Creatoris. Si verò conjux infidelis recedat phyſicè, videlicet, ſi non velit cum fideli cohabitare, vel ſi recedat moraliter, videlicet, ſi velit habitare, ſed non ſine injuria Creatoris, quatenus coram conjuge fideli Chriſtum, & fidem blaſphemat, eam tentat à fide divertere, vel prolem futuram fidelem non vult, &c. tunc matrimonium, etiam ſi fuerit conſummatum, diſſolvitur quoad vinculum, ita ut conjux fidelis poſſit ad aliud matrimonium cum Chriſtiano tranſire, ante omnem ſen-

ten-

nendum ex lege Christi in privilegium fidei promulgata per D. Paulum 1. ad Cor. 7. *quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti*, hoc est ligamini conjugali, *subjectus est frater, aut soror in hujusmodi*. Tambur. tom. 2. pag. 150. Pasq. Sanc. tom. 2. de matr. lib. 7 disp. 74. n. 3111.

QUÆRES

4053 *Turca Tancredi factus liber, cujus ancillam, quam de suo dominio in uxorem, quæ conversa nunc ad fidem convertitur, & quia vir non convertitur; tunc prætendat eam ...?*

R Esp. cum Tanc. p. 2. tom. 3. tract. 3 qu. 96. Si vir non velit cum ea habitare absque injuria Creatoris, tunc uxor non potest ab eo vendi, quia ex matrimonio cum libero, acquisivit libertatem, nedum ex jure positivo. Gloss. in c. Si quis ancillam, dist. 34. sed etiam naturali, nam cum conjuges sint una caro, debet etiam inter illos fieri communicatio honoris, & sedis; & libertas semel concessa, est irrevocabilis. Eadem ratione non tenetur recompensare pretium; eo maxime, quia ipsa non est in culpa, quia præceptum Baptismi est per omnes.

4054 Item eo ipso, quo uxor transit ad fidem, cogitur à præcepto Ecclesiæ, ut separetur a viro infideli nolente converti ad fidem, atque cum ea habitare absque injuria Creatoris; unde potest ad aliud matrimonium cum Christiano transire, quia jam prius est redditum irritum.

7. VIS, ET METUS

4055 Est duplex, cadens scilicet in virum constantem, & cadens in virum inconstantem. Metus cadens in virum constantem, seu metus gravis, quatuor conditiones requirit. 1. Quod malum, quod timetur, sit grave, ut in n. 114. 2. Quod cum fundamento, & non leviter timeatur. 3. Quod qui minatur, possit minas exequi. 4. Quod qui timet, non possit minanti resistere, aut vitare mala, quæ timet. His deficientibus, metus est levis, seu cadens in virum inconstantem.

4056 Nomine metus gravis venit metus reverentialis superiori, aut patri debitus, si est conjunctus cum rationabili timore, ne superior, aut pater rigide, vel male tractet filium aut filiam: v. à n. 1000.

4057 Ut metus gravis, seu cadens in virum constantem, invalidet contractum matrimonii, tres requiruntur conditiones. 1. Quod sit incussus à causa extrinseca libera, nempe ab alio homine. 2. Quod sit incussus ad finem extorquendi contractum matrimonii. 3. Quod sit incussus injuste.

4058 Ex defectu primæ. Validum est matrimonium. 1. Si conjux ... metu inferni, vel mortis, in morbo, aut naufragio conjugium ducat. 2. Si quis a medico persuasus non diu se victurum, nisi ducta uxore, eam ducat. 3. Si in carcere conjectus, spe evadendi, nubat cum filia custodis, quia tunc non ab alio, sed à seipso impellitur ad eligendum matrimonium, tanquam medium sibi bonum animæ, aut corporis.

4059 Ex defectu secundæ. Validum est matrimonium. 1. Si quis ad mortem damnatus, ut evadat, nubat cum meretrice, aut alia juxta statutum illius Regionis. 2. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium obsidenti, ut obsidione liberetur. 3. Si raptor, aut deflorator virginis, metu mortis se offerat Judici, aut ejus consanguineis eum occidere volentibus, ad nubendum cum illa, & nubat, quia est metus ab intrinseco proveniens.

4060 Ex defectu tertiæ. Validum est matrimonium. 1. Si Episcopus excommunicationem minetur alicui, ut ducat puellam, cum qua sponsalia contraxit. 2. Si Judex cogat illum ad ducendam puellam, quam violavit. 3. Si quis deprehensus in crimine cum filia, minis afficiatur, quod accusaretur, nisi eam ducat. 4. Si patricido ob homicidium probatum promittatur impunitas, si ducat filiam, aut uxorem occisi, quia contrahenti non fit injuria, cum ipse dederit causam metus juste incutiendi. Imo ipse cogitur ad id, quod facere tenebatur; ac proinde metus potius videtur esse ab intrinseco, cum ipse ejus dederit causam: v. à n. 1800.

QUÆRES

4061 *Puella nobilis, propter cymbæ tempestate casu eversa, metu mortis contraxit per verba de præsenti cum alio nauta, ut in ejus cymba reciperetur, an valide?*

R Esp. valide, Aversa tom. 2. pag. 186. n. 9. quia metus fuit ab intrinseco incussus.

8. ORDO

4062 Sacer valide sumptus dirimit matrimonium post ipsum contractum, non solum ratione voti solemnis castitatis Ordini sacro annexi, sed etiam ex lege Ecclesiastica, quæ inhabilem ad contrahendum reddit ipsum ordinatum in sacris, directè ratione Ordinis sacri. Scotus in 4. dist. 37. qu. un. litt. B. *quem solet deponere ... facere, quod requirit mandatum ..., & ...* quod magis conformatur Concil. Trid. sess. 24.

sess. 24. *cap.* 9. Hinc Ordo sacer, est impedimentum dirimens à voto. Plura videre potes apud Tanner *de matr. tom.* 4. *tr.* 9. *disp.* 25 *ad* 30. Tamb. *tom.* 4. *lib.* 7. *c.* 3. §. 3.

4063 Utrumque solo jure Ecclesiastico dirimit. Nam votum solemne non dirimit ex natura rei, quia votum, aliquin votum simplex castitatis dirimeret; sed quia solemne. Solemnitas autem est auctoritate Ecclesiæ introducta: Bonifacius VIII. *cap. Unic. de voto in* 6. & Greg. XIII. in Bulla *Ascendente*, dicunt, *solemnitatem voti Ecclesiæ constitutione esse introductam*. Item votum simplex Societatis solum cœpit esse dirimens per Bullam Greg. XIII. *Ascendente Domino*, antequam non dirimebat.

4064 Matrimonio autem inito, antequàm consummetur, potest conjux Religionem ingredi, quia matrimonium ratum dissolvitur per professionem Religiosam.

4065 Matrimonio tamen jam consummato, licet benè, nec valide conjux sine expressa licentia libera alterius conjugis potest Religionem ingredi, & professio facta est nulla, ita ut mortua uxore non teneatur ad Religionem, uxore autem vivente, tenetur ad illam regredi. Non potest tamen petere, sed solum reddere debitum, quia emissio illa votorum, licet non obliget in vim professionis solemnis Religiosæ, utpote quæ sit in præjudicium alterius conjugis, obligat in quantum potest, videlicet in vim simplicis voti castitatis; ac proindè est impeditus à petitione debiti, in quo non præjudicat conjugi, cum etiam ipsa post matrimonium potuerit castitatem vovere, & non petere debitum. Et ita ea mortua, tenetur castitatem servare, *c. Quidam* 3. *Placet* 22. *de conversione conjugatorum*.

4066 Quòd si uterque conjux in Religione profiteatur sine mutua licentia, valida erit utriusque professio, quia tunc per actum facti censentur sibi mutuam licentiam dedisse. Pirhing *cit. cit.*

4067 De alterius autem conjugis libera & expressa licentia, licitum est per se conjugi Religionem ingredi, & professio erit valida. Dixi *per se*; quia per accidens potest esse illicita, ut si habeat filios, qui eo indigeant; si sit gravatus debitis, &c.

4068 Et quia tunc materia non dissolvitur quoad vinculum, sed quoad usum, si vir professus uxorem etiam professam cognosceret, non peccaret contra justitiam, sed contra votum.

4069 Non potest tamen unus conjugum Religionem ingredi, nisi alter etiam Religionem ingrediatur, *c. Cum sis*, *c. Uxoratus*, *de convers. conjug.*

4070 Quòd si alter velit in sæculo remanere, tres requiruntur conditiones. 1. Ut conjux sit senex, videlicet sexaginta annorum, si vir, quinquaginta, si mulier; in quo datur arbitrium Episcopo, ut considerata conjugum complexione, valetudine, robore, &c. possit in casibus particularibus de senectute debita judicare. 2. Ut non sit suspectus de incontinentia. 3. Ut emittat votum castitatis, quod est votum simplex. Insuper ex consuetudine est necessaria cognitio, & licentia Episcopi.

4071 Quòd si conjux, qui licentiam dedit, sit juvenis, & nolit Religionem ingredi, aut intra annum Novitiatus egrediatur, vel sit senex, & nolit votum continentiæ emittere, & alter conjux reperiatur professus, professio est valida, & relictus in sæculo persuaderi potest, non cogi, ut Religionem profiteatur, aut votum continentiæ emittat, quia votum debet esse liberum. Quòd si nolit, & adsit periculum incontinentiæ, tunc Episcopus jubere debet marito professo, ut ad uxorem revertatur, *c. Propterea* 2. *cit. tit.* qui ratione voti solemnis castitatis, sine approbatione Papæ, reddere potest, non petere; & uxore mortua, ut votum castitatis emiserit, tenetur ad Religionem reverti.

4072 Si verò uxor relicta in sæculo castitatem voveret, non posset revocare conjugem professum; quia ratione voti castitatis neuter posset petere debitum. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 8. *c.* 4. §. 1. *n.* 4191.

DECLARATIO.

4073 Ordini sacro est annexum, non præceptum (ut probabiliter tenent plures) sed votum solemne castitatis, Sagonianus *lib.* 1. *cap.* 1. *Tradiderunt*, *tit. de Cler. per saltum promotis*. Tamb. *lib.* 9. *de Ordin. cap.* 3. §. 1. Gonzal. *tom.* 3. *tr.* 8. *cap.* 20. Ratio est primò, quia in pluribus textibus obligatio castitatis Ordini sacro annexa vocatur votum.

4074 Secundò, quia Ordinatus in sacris, si castitatem violet per actum purè internum, putà per delectationem morosam, aut desiderium (ut omnes fatentur) sacrilegè peccat; quod non esset verum, si ad eam teneretur ex solo præcepto Ecclesiæ, quia Ecclesia non præcipit actus purè internos.

4075 Hoc autem votum dicitur implicitum, quatenus qui ordinatur, liberè suscipit Ordinem sacrum, cui est annexum votum castitatis, quod votum sua professione est

anne-

annexum essentialiter, ac ex sui natura, & est de ejus substantia, *c. Cùm ad monasterium, de statu Monach.* Ordini autem sacro est annexum solùm extrinsecè ex praecepto Ecclesiae, *cap. Cùm olim, de Cler. conjug. cap. A nobis, de aetate, & qualitate ordinand.* Ratio verò impedimenti dirimentis est annexa Ordini sacro pariter ex constitutione Ecclesiastica, non ex natura rei. Sententia est & omnis Trident. *sess. 24. can. 9. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, &c. anathema sit.*

EX DICTIS RESOLVES.

4077 PRimò, qui in aetate debita scienter suscipit Ordinem sacrum cum expressa intentione nolendi se obligare voto castitatis, non ligatur voto, quia votum debet esse voluntarium; peccat tamen tam in Ordinis susceptione, quàm pro sequenti tempore contra praeceptum Ecclesiae obligans eum, qui liberè Ordinem sacrum suscipit, ad suscipiendum obligationem voti, & onera Ordini annexa. At si nubat, invalidè nubit, quia Ordo sacer dirimit, & irritatio non dependet à voluntate propria, ut in voto, sed à lege Ecclesiae.

4078 Si quando suscepit, ignoravit votum, non ligatur voto, quia votum *est promissio deliberata*; nec peccavit ob ignorantiam, sed si nubat, invalidè nubit, quia Ordo sacer dirimit; & sic, si velit uti Ordine, debet voto se obligare. Quod si nolit, dispensationem petat ob ignorantiam; quae tamen difficulter praesumitur, cùm hodie vulgatum sit, Ordini sacro esse annexum votum, & praeceptum divini Officii.

4079 Secundò, adultus suscipiens Ordinem sacrum, non habens intentionem suscipiendi, invalidè susciperet ex defectu intentionis; unde posset nubere, & non teneretur ad castitatem, ac ad divinum Officium, adeòque fornicando non peccaret contra votum; sed sacrilegè susciperet, nisi sic susciperet per violentiam & coactionem. Itaque se haberet quoad forum internum, quoad forum verò externum, secundum externa praesumeretur.

4080 Tertiò, qui per vim, & metum injustum, gravem, cadentem in virum constantem, ab extrinseco ab alio homine incussum, Ordinem sacrum suscipit, non tamen dissentiens, nec reclamans, validè suscipit Ordinem, & inde non potest nubere, nisi post dispensationem: sed non ligatur voto, nec praecepto divini Officii: quia ad Sacramentum validè suscipiendum sufficit voluntarium simpliciter, quod stat cum metu gravi: ad votum verò, & obligationem Officii divini requiritur major libertas, nempe libertas à coactione, & plena, ut dictum est de contractibus in n. 1360.

4081 Dices, qui ex metu injustè emittit professionem solemnem, probato metu, potest validè, & licitè nubere; ergo, &c.

Resp. Disparitatem esse, quia qui sic profitetur, invalidè profitetur ex lege Ecclesiae in *c. ult. qui Clerici, vel Monachi, tit. de eo, qui vi, metuve causa fiunt*, requirentis ad validam professionem consensum plenè liberum. Qui verò sic Ordinem suscipit, validè suscipit, cùm sufficiat consensus simpliciter; adeòque subditur irritationi matrimonii Ordini Sacro annexae. Pirhing. *ext.* 11 §. 1.

4082 Hic autem, si post metum velit in usu Ordinis permanere, tenetur ad castitatem, & horas. Similiter si metu cessante, semel Ordine usus est, non potest ab Ordine, & voto resilire: quia usus Ordinis est ratificatio Ordinis.

4083 Quartò, infans, si ordinetur in sacris, validè, etsi illicitè, ordinatur: positivè autem dissentiens, nec validè ordinatur, cùm aliud sit non consentire, & aliud positivè dissentire; ait Pirhing.

4084 De tali infante specialiter disponit Ecclesia, ut postquam ad annos ad votum castitatis sufficientes (de quibus modò) pervenerit, detur ei optio, ut si velit usui Ordinis stare, stet, sed teneatur voto: quia per talem electionem implicitè votum castitatis emittit. Si nolit, possit nubere, sed Ordine non utatur. Tamb. *de Ordine c. 3. §. 3. n. 16.*

QUAERES I.

4085 *Qui post annum decimumsextum, sed ante annos pubertatis, nempe ante annos quatuordecim expletos, suscepit Ordinem sacrum, suitne ipso momento votum castitatis, an teneatur ad castitatem?*

SAnchez cum aliis apud Tamb. *cit. n. 18.* & Fagnanus *in lib. 1. cap. Tuae litterae, de Clericis per saltum promotis*, tenent, quòd sicut ex Trid. *c. 15. sess. 25. de Regularib.* non potest quis validè ligari voto castitatis in professione solemni, emissa ante annos sexdecim expletos, ita nec voto castitatis in susceptione Ordinis sacri, facta ante annos sexdecim expletos, etiam si talis susceptio fuerit post annos quatuordecim ratificata, & addit, eum posse licitè nubere.

Tamb. cit. cum aliis asserit, teneri ad castita-

stitutem; quia puer rationis compos validè se obstringit votis.

4090 Dico 1. eum teneri ad castitatem, nec posse nubere, si post finem anni decimi quarti ratificet susceptionem Ordinis intrà factam. Non teneri verò ad castitatem, sed posse nubere, si post finem anni decimi quarti, statim, hoc est intra triduum, reclamavit, licet antea tacuerit, Fagnan. *cit.* n. 41. 70 & 71.

4091 Prima pars probatur solvendo rationem primæ opinionis. Disparitas enim est evidens 1. Quia lex Trid. irritat professionem Religiosam ante annos sexdecim emissam, at non votum castitatis Ordini annexum. 2. Quia votum Ordini annexum solùm affert gravamen castitatis; at Professio Religiosa plura & majora gravamina secum affert, nempe ultra Castitatem, Obedientiam, Paupertatem, Clausuram, & Religionis asperitatem, & ideò majorem deliberationem exposcit Professio Religiosa, quam solum votum castitatis, adeoque Tridentinum requirit pro valida professione, quòd sint elapsi duo anni pubertatis, quod non currit pro solo voto castitatis.

4092 Ordinationem suam ratificare quis potest expresse per actum expressum voluntatis etiam internum, quo eam approbet, volens suo tempore ea uti; vel tacitè per usum Ordinis, aut ejus privilegii.

4093 Secunda pars probatur à Fagnano: *Quia ante annos quatuordecim non potest quis, etiam si velit, se expresse ad transitum ad votum continentiæ, cap. 1. 2. 10. quæst. 1. Lege matrimonium potest contra per se ipsum Ordinis Sacri.* Ita Innoc. & Canonistæ. Cujus ratio est, quia de voto continentiæ est, quòd licet sit solemnizata, non est facta cum plena advertentia & cognitione castitatis voti, quæ perfecta continentiæ castitatis regula; et non currat ante tempus pubertatis, quia ante annos pubertatis vir non habet potentiam coeundi, nec inde potest matrimonium contrahere: adeò quemadmodum post pubertatem potest se ligare aliis votis, non potest regulariter se ligare voto continentiæ, licèt annos discretionis attinget, nisi illa suppeat ætatem, ut plenam cognitionem materiæ voti castitatis habeat: quia nemo potest renunciare ei, quod ignorat, Abbas apud *cit.* & per hoc soluta manet ratio P. ...

Nec obstat: ... taciturnitas, quia pro eo tempore ... poterat se voto continentiæ adstringere, & quando poterat, post finem anni 14. intra triduum reclamavit, ...

4094 Hinc, qui post annos discretionis, sed ante pubertatem, suscepit Ordinem Sacrum, sciens, ei esse votum continentiæ annexum, post Ordinis susceptionem tacuit, & post annos quatuordecim intra triduum etiam tacuit, licet ordinationem suam non ratificaverit, ligatur voto, nec potest nubere, Fagnanus *cit.* n. 74. non ex taciturnitate, sed ex perseverantia consensus in Ordinatione suscepta, qui licèt non potuerit ligare ad castitatem in principio, ob ætatis defectum, ligat eo sublato per supervenientiam ætatis. Sicut votum Religionis, quod vir emittit vivente uxore, & ea contradicente, non ligat ea vivente, ligat verò mortis impedimento sublato. Insuper ipsa non reclamatio, tempore, quo poterat reclamare, censetur Ordinis suscepti ratificatio.

4095 E contra, si post Ordinem susceptum statim contradixit, & in contradictione perseveravit, post finem verò anni 14. Ordinationem nec approbavit, nec reprobavit, sed tacuit, non ligatur voto, & potest nubere, Fagnanus *cit.* n. 70. quia censetur in priori dissensu perdurasse, dissensus enim, sicut & consensus, non præsumitur mutatus, nisi probetur.

4096 Confirmatur ex *cap. Majores, §. fin. de Baptismo*, ubi dicitur: *Dormientes autem, & amentes, si prius quam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione perstiterunt, in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare.* Et Glossa ibi *in cap. 1.* loquens de voto solemni Religionis, ait: *Quia constabat de protestatione voluntatis ab initio facta, adhuc praesumitur nolle.*

4097 Suadetur exemplo sponsalium, quæ ante usum rationis contracta, sunt invalida ex defectu consensus, & per supervenientiam ætatis non convalescunt, nisi verbo vel facto ratificentur, & non sufficit sola taciturnitas.

4098 Sicuti inter matrimonium ante annos à Trid. requisitos metu contractum, sublato impedimento, non validatur sola taciturnitate, sed expresso consensu, vel copula affectu maritali habita.

QUÆRES II.

4099 *Infans ante usum rationis suscepit Ordinem sacrum, post superveniente usum rationis tacuit, nec ...ssentit, tacitè aut expressè, sed tacuit, neque ... habendo ... in fine anni 14. infra triduum reclamavit. An ligetur voto?*

4100 RESPONDEO, non ligari voto. Fagnanus *cit.* num. 52. Et probo, tria cum eo distinguendo tempora. Primum, quando suscepit Ordinem. Et tunc non potuit ligari, ob defectum usus rationis. Se-

eundem post septennium: Et neque ob defectum deliberationis ... n. 4076. Tertium post finem anni 14. Et tunc non se ligavit, quia statim contradixit, & ita nullo tempore se ligavit.

4101 Non obstat character impressus, quia votum est Ordini annexum, ex constitutione Ecclesiæ, ut in n. 4064 & 4074. Et Ecclesia non potest invitum ad votum continentiæ obligare, *cap. Integritas 32. q. 1. & cap. Ordines, Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore defuerit* [illegible] *ab Apostolis* [illegible] *non possumus.*

4102 Difficultas major est. *An si prædictus etiam post finem anni 14. taceret, mere negative se habendo?*

Et etiam hunc non ligari voto, docet Pignatelli *tom. n. 11. Quoniam ex sola taciturnitate (ait ille) in materia tam gravi & præjudiciali non inducitur obligatio, l. Non solum in prin. & l. Filius familias, § Divus, ff. de procurat.*

4103 Non obstare (subdit) jura in contrarium, *cap. Diaconus 27. dist. cap. Plerumque 2. q. 7.* quæ probant, taciturnitatem haberi pro consensu; quia procedunt, quando cum taciturnitate concurrit actus positivus: nam Diaconus ille protestatus fuerat se velle matrimonium contrahere, nec posse in castitate permanere, postea Ordinem Diaconatus suscepit, & quamvis in ordinatione tacuerit, matrimonium postea contrahere non potuit, quia facto ipso à protestatione recessit.

Atque ita præter taciturnitatem ibi intercessit actus positivus susceptionis Ordinis Sacri, cui votum continentiæ est annexum: qui autem libere recipit alterum connexorum, censetur ad alterum connexorum se obligare. Abbas *in cap. Cùm in cunctis, &c.* Ita ille qui

4104 Ulterius suadet exemplo. Si quis recipiat, & legat epistolam, in qua continetur eum debere certum, & non contradicat, censetur debitum confiteri, quia cum taciturnitate concurrit actus positivus receptionis, & lectionis literarum ejus debitum continentium.

4105 Quando igitur actus positivus non intercedit, taciturnitas solùm in favorabilibus habetur pro consensu, ex Reg. 43. *Qui tacet,* minimè in præjudicialibus, Bald. *cons. 199.* quia sicut in favorabilibus faciliter quis consentit, ita in præjudicialibus faciliter dissentit.

AMENS

4106 Validè, vel illicitè, pariter ordinatur, ut in *tom. 3. n. 18.* & de eo respectivè juxta dicta discurre.

9. LIGAMEN

4107 *Est vinculum unius cum altero post contractum matrimonium legitimum, sive consummatum, sive inconsummatum tantum.* Dirimit, quamdiu durat, ita ut non possit validè quis alium ducere, nisi sit moraliter certus de morte conjugis. Quod si postea ille compareat, tenetur alius compars, dimisso posteriori conjuge, cum quo bona fide habitavit, ad priorem redire.

Ligamen dirimit jure divino, & naturali, Trid. *sess. 24. can. 2.* Unde Sancti Patres, qui plures habuerunt uxores, ex divina dispensatione habuerunt.

4108 Qui sine morali certitudine, & sufficienti probatione de morte conjugis, ad secundas nuptias transiit, illicitè, sed validè contraxit, si revera, quando contraxit, prior conjux erat mortuus, ex *cap. Dominus, de secundis nuptiis;* quia reverà tunc non erat ligamen.

4109 Ad vitandum delictum polygamiæ sunt adhibendæ diligentiæ pro libertate contrahere volentium, adeoque sunt præmittendæ denunciationes, de quibus à n. 3969.

4110 Si alter ex sponsis sit extraneus, non est admittendus, nisi suam libertatem probet per attestationes à proprio Episcopo, vel Vicario Generali, subscriptas, & sigillatas. Sufficit autem assistentia Parochi loci, de licentia tamen Ordinarii. In Italia adest instructio S. Congr. quæ in Cancellariis Episcopalibus reperitur.

4111 Turca plures habens uxores, si convertatur ad fidem, obligatur tenere primam, & dimittere reliquas, quia solum primum matrimonium est validum, si prima velit cum conjuge fideli habitare sine injuria Creatoris, ut in n. 4052. Aliàs potest ad sui libitum, prima dimissa, unam ex aliis tenere; sed cum ea debet de novo contrahere, ob invaliditatem matrimonii prioris.

4112 Si maritus mortuus resurgat, mulier, etiamsi sit libera, non tenetur ad illum redire, imò non potest sine novo contractu, quia ex D. Paulo 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.*

Plura de mortuo resuscitato resolvit Mendo

in opin. in appendice, quæ tamen ex dictis proprio in loco ponent.

10. HONESTAS.

4113 Publica honestas est propinquitas jure Ecclesiastico oriens ex sponsalibus, aut ex matrimonio rato. Et describitur, *quod sit publica decentia, & morum honestas, ut matrimonium impediatur inter personas sic sibi propinquas.* Ex sponsalibus validis dirimit inter sponsum, & consanguineos sponsæ, & è converso, solum usque ad primum gradum. Trid. *sess.* 24. c. 3. Non oritur ex sponsalibus invalidis Trid. *ibi.* Ex matrimonio vero rato dirimit usque ad quartum gradum [illegible] 4059.

4114 Ex matrimonio rato, & non consummato, non oritur affinitas, sed publica honestas, nam affinitas oritur ex sola copula.

4115 Ex sponsalibus validis, si postea mutuo consensu sponsorum dissolvantur, adhuc remanet publica honestas: ratio est 1. Quia publica honestas ex Trid. oritur ex sponsalibus valide contractis: licet autem postea mutuo consensu dissolvantur, verum est, quod sponsalia fuerint valide contracta. 2. Quia si post sponsalia valide contracta, imò si post matrimonium ratum, intra bimestre alter ex sponsis, aut conjugibus, ingrediatur Religionem, & profiteatur, dissolvuntur sponsalia, & matrimonium, & tamen remanet publica honestas. 3. Nostram resolutionem firmat Decr. S. Congr. Conc. approbatum ab Alex. VII. 6. Julii 1618.

4116 Ex sponsalibus conditionatis oritur publica honestas conditione adimpleta, non prius, quia tunc, & non prius, sunt valida Clericatus c. 133. n. 76. Quia tria quæsita resolvit, ut sequitur.

4117 *Quær.* 1. An præfatum publicæ honestatis impedimentum oriatur ex matrimonio rato, sed invalido? *Resp.* Cum distinctione, quæ menti est valide mandanda. Vel invaliditas provenit ex defectu consensus, puta ob errorem in personam, aut per vim, & metum, & in hoc casu impedimentum publicæ honestatis non oritur: vel invaliditas provenit ex quocumque alio impedimento, vel defectu, & in hoc casu oritur. Tambur. qui alios allegat d. *lib.* 8. *de matrim. tract.* 1. *de impedim. cap.* 11. § 3. n. 1. 2. & 3. ubi advertit, quòd si matrimonium sit nullum ex defectu sufficientis consensus ob non debitam attentionem, in hoc casu non oritur impedimentum publicæ honestatis ex matrimonio rato, sed oritur [illegible] sponsalibus, quia licet matrimonium [illegible], valent sponsalia, quod reputat idem Tamb. *d. l. lib.* 8. *tr.* 3. *de sponsal. cap.* 2.

4118 *Quær.* 2. An ex Matrimonio rato sub conditione de futuro, hoc impedimentum resultet? *Resp.* Non resultare, si conditio non compleatur: resultare, conditione completa, Tambur. *d. l. tr.* 1. *cap.* 11. §. 3. n. 5.

4119 *Quær.* 3. An conditione completa super matrimonio apposita, impedimentum resultans dirimat usque ad primum gradum, tanquam a solis sponsalibus proveniens, vel dirimat usque ad quartum, tanquam à matrimonio proficiscens? *Resp.* Sunt hinc inde opiniones Doctorum, sed magis probabilem reputat, quod dirimat solum usque ad primum gradum, & habeatur tanquam proveniens a sponsalibus, eo quia matrimonium contractum sub conditione de futuro videtur habere vim sponsalium; nam conditione adimpleta adhuc opus est consensu ad perficiendum matrimonium. Tamb. *d. l.* § 3. n. 6. & d. *lib.* 8. *tr.* 4. § 4. n. 11. ubi ait, utramque opinionem esse probabilem.

11. AFFINITAS

4120 Est *propinquitas personarum orta ex carnali copula, sive licita, sive illicita.* Affinitas orta ex copula licita, se extendit, & dirimit usque ad quartum gradum; ex copula verò illicita, solum usque ad secundum.

4121 Contrahitur solum ab uno extremo copulæ cum consanguineis alterius extremi copulæ, minime à consanguineis unius cum consanguineis alterius, quia affinitas non parit affinitatem. Unde Petrus, qui habuit rem cum Berta, non potest, etiam mortua Berta, validè nubere cum sorore Bertæ; at frater Petri potest validè nubere cum sorore Bertæ: hinc est, quod duo fratres validè possint duas sorores ducere.

4122 Gradus affinitatis desumuntur juxta gradus consanguinitatis [illegible] n. 4131.

4123 Affinitas non oritur ex quacumque copula, sed solum ex copula consummata cum effusione seminis intra vas naturale mulieris.

Quod si viro seminante, mulier non seminat, licet probabilis sit opinio, quod non oriatur affinitas. Tambur. & Clericatus *cap.* 133. n. 90. Probabile est, quod oriatur, juxta opinionem, quod mulier passive se habeat ad generationem, & quamvis probabilius sit quod se habeat active, quantum tamen ad impedimentum affinitatis, est in praxi tenenda opinio affirmativa, ad vitanda incommoda, quæ alias sequi possunt, quia viri semina-

Ff 2 [illegible]

rio est constans, & apparens, minime alia mulieris.

4124 Copula consummata facta per vim & metum, quamvis non afferat patienti pœnam non petendi debitum, cum pœna supponat culpam, parit tamen affinitatem, quia affinitas non est pœna, sed propinquitas, quæ semper insurgit ex copula consummata, sicut etiam insurgit, si copula fiat cum ignorantia juris.

QUÆRES I.

4125 *Petrus contraxit sponsalia cum Rosa, postea habuit rem cum Catharina matre Rosæ. An possit nubere cum Rosa, cum qua sponsalia contraxit?*

Resp. non posse, quia ob copulam habitam cum Catharina matre Rosæ, orta est affinitas inter ipsum Petrum, & Rosam, quæ affinitas orta ex copula illicita se extendit usque ad secundum gradum, & sic se extendit inter ipsum Petrum, & Rosam, quæ est in primo gradu conjuncta cum Catharina ejus matre. Et impedimentum dirimens superveniens dirimit sponsalia, ex n. 3939.

4126 Petes 1. *An saltem possit contrahere matrimonium cum ipsa Catharina matre Rosæ?*

Resp. neque posse; quia ex sponsalibus validis initis cum Rosa, orta est publica honestas inter Petrum, & Catharinam matrem Rosæ, quæ est in primo gradu, & dirimit matrimonium.

4127 Petes 2. *An dictus Petrus possit matrimonium contrahere cum Margarita consobrina Rosæ?*

Resp. posse, si Margarita non sit in secundo gradu consanguinitatis conjuncta cum Catharina matre Rosæ, qualis est, si sit consobrina secunda. Ratio est, quia ex una parte Margarita consobrina Rosæ, non est in primo gradu conjuncta cum Rosa, & publica honestas ex sponsalibus non se extendit ultra primum gradum. Ex alia parte (ut supponimus) non est in primo aut secundo gradu conjuncta cum Catharina, sed in tertio, aut quarto, & affinitas ex copula illicita non se extendit ultra secundum gradum, adeòque Petrus nullum habet impedimentum dirimens publicæ honestatis, aut affinitatis cum Margarita, atque inde potest cum ea matrimonium contrahere.

4128 Si verò Margarita sit consobrina prima Catharinæ, ac proinde in secundo gradu illi conjuncta, non potest Petrus cum Margarita contrahere; quia est illi affinis in secundo gradu, ob copulam illicitam habitam cum Catharina.

QUÆRES II.

4129 *An infideles, qui cum affinitate, & etiam in primo gradu linea recta, orta ex copula conjugali matrimonium contraxerunt, separari debeant, si convertantur ad fidem; an verò matrimonium sit validum?*

Resp. esse validum, quia affinitas, esto consurgat jure naturali ex copula licita, quatenus per eam vir, & mulier fiunt una caro, non dirimit tamen jure naturali, sed Ecclesiastico. Et universaliter matrimonia infidelium inita servatis conditionibus juris naturæ, & juris divini, non servatis solum conditionibus jure Ecclesiastico præscriptis, si ipsi infideles postea convertantur ad fidem, remanent valida; imo nulla solemnitate indigent, quia infideles non subjacent legibus Ecclesiæ. Ex n. 3147.

QUÆRES III.

4130 *Duo Turcæ, qui invalidè matrimonium contraxerunt contra legem humanam à suo Principe infideli sub alia ratione editam, Postremum ducti, & ad fidem conversi, volentes renovare matrimonium, recordantur, quod dum erant infideles, & in sua patria, vir cognoverit consanguineam suæ uxoris. An indigeant dispensatione super impedimento affinitatis?*

Resp. cum distinctione, vel vir habuerat rem cum consanguinea suæ uxoris, v. g. cum ejus sorore, per copulam licitam, quatenus erat uxor, & qua mortua, hanc duxit; vel habuerat rem cum dicta consanguinea per copulam illicitam:

Si primum, tenentur petere dispensationem; quia licèt impedimentum affinitatis non sit, nisi ex jure Ecclesiastico, & consequenter non liget infideles, durante statu infidelitatis, affinitas tamen jure naturali oritur ex copula licita, quia per copulam conjugalem conjuges fiunt una caro, ex quo sequitur attinentia consanguineorum unius cum altero conjuge, & è converso, unde allati Turcæ, cùm debeant revalidare matrimonium jam invalidum, in statu, quo sunt fideles, juxta leges Ecclesiæ, fit, quòd cùm verè reperiantur affines, verè reperiuntur impediti impedimento tempore fidelitatis, & non antea, de novo superveniente, ex affinitate tamen tempore infidelitatis contracta.

Si secundum, non egent dispensatione, quia non sunt affines; nam ex copula illicita non oritur affinitas jure naturali; quoniam potius ex ea oriuntur odia, & inimicitiæ, quam amicitiæ, & attinentiæ consanguineorum; sed jure Ecclesiastico, & quia copula illicita supponitur facta tempore infidelitatis, quo non erant subditi Ecclesiæ,

sequitur, quòd adveniente statu ædelicatis, non reperiantur affines, ac proinde nec impediti, ut dispensatione egeant. Tancr. tom. 2. *de matr. in. lib. 7 disp. 65 & 66.* Tamb. tom. 2. pag. 200. §. 2. n. 1.

QUÆRES IV.

4131 *Certum est, quod si mortua fuerat Francisca uxor Pauli, perseveraret in Paulo affinitas cum omnibus Franciscæ consanguineis natis ante mortem Franciscæ, quia ex cap. Fraternitatis 35 q. 10. affinitas semel contracta perpetuo remanet.* Ex hoc certo quæritur: *An si post Franciscæ mortem nasceretur ex ejus sorore puella, sit ne affinis in secundo gradu Paulo, ita ut inter ipsam & Paulum nequeat validum matrimonium contrahi?*

RESP. affirmativè. Tamb. *tom. 2. lib. 8. tr. 1. cap. 11 §. 1 num. 7.* Ratio est, quia affinitas metitur juxta consanguinitatem, ita ut ex Scoto *in 4. dist. 41. qu. un. lit. A.* quoto gradu consanguinitatis est quis conjunctus, vel distat ab uno ex extremis copulæ, toto gradu affinitatis est conjunctus, vel distat ab altero extremo copulæ, sed nata ex sorore Franciscæ, adhuc Francisca mortua, est verè consanguinea in 2. gradu cum Francisca adhuc mortua, igitur est verè affinis in 2. gradu cum Paulo, qui est alterum extremum copulæ: hinc affinitas non solùm extenditur ad consanguineos natos, vivente uxore, sed etiam natos, ea mortua.

12. IMPOTENTIA

4132 COeundi, seu perficiendi copulam, non impotentia generandi, matrimonium dirimit. Scotus *in 4. dist. 32. q. un. lit. F.* Ad tertium: *Quia obligatio non est absoluta ad bonum prolis, sed sub conditione si eveniat, ad generatam suscipiendam, &c. & hoc matrimonium est ibi tantùm, ut in remedium, non autem in officium.*

4133 Hinc steriles, & senes validè contrahunt, dummodò sint apti ad copulam, & tunc matrimonium est in remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius, & minus principalis, ob quem etiam fuit institutum, juxta dictum Pauli: *Melius est nubere, quam uri.*

4134 Matrimonium verò Eunuchorum, qui utroque teste carent, est nullum, non ob impotentiam generandi, sed ob impotentiam coeundi; copula enim fieri debet per transfusionem veri seminis: vero autem semine carent Eunuchi, cùm emittant humorem quemdam aquosum specie distinctum à semine.

4135 Hinc impotentia coeundi in tribus consistit, & in uno illorum dirimit. 1. Impotentia ad penetrandum vas. 2. Ad emittendum verum semen. 3. Si verum sit semen, sed adsit impotentia ad emittendum illud intra vas; unde non sufficit potentia ad emittendum extra vas, seu in ore vasis.

4136 Impotentia ut dirimat: Primò, debet esse antecedens matrimonium: non sufficit, si sit consequens matrimonium, etiam solùm ratum, antequam sit consummatum.

4137 Secundo, debet esse perpetua, ita ut nulla arte possit tolli. Si perpetuitas sit certa, ut si vir habeat virilia secta, aut amputata, vel si mulier sit adeò arcta, ut nullo remedio, nec incisione possit fieri apta, potest matrimonium statim pronunciari nullum à Judice Ecclesiastico.

4138 In dubio perpetuitatis conceditur ab Ecclesia triennium ad experiendum bona fide; quo elapso sine fructu, matrimonium declarari potest invalidum, & dissolvi. v. n. 4115 & 4116.

4139 Tertiò. D. Thom. *de sacr. matr. q. 58. art. 1.* apud Gonet. *in manuali tr. 6. pag. 463.* docet, quod impotentia ut dirimat debet esse ignorata, his verbis:

(In matrimoniali contractu obligatur unus conjugum alteri ad debitum reddendum, ideò si ille, qui se obligat, est impotens ad solvendum, ignorantia hujus impotentiæ in eo, cui fit obligatio, tollit contractum. Sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad solvendum debitum, ut omnino non possit solvere, ita per servitutem, ut liberè debitum reddere non possit, & ideò sicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur, ita conditio servitutis matrimonium impedit.)

4140 Præmissa impotentia dirimit jure naturæ, sive sit ex parte viri, sive ex parte fœminæ, sive sit absoluta, sive sit respectiva, respectu scilicet hujus viri, & hujus fœminæ, taliter quòd dissoluto inter hos matrimonio, possint cum aliis matrimonium contrahere.

4141 Insuper dirimit, sive sit orta ab intrinseco, & vitio naturæ, sive ab extrinseco vitio artis, aut diaboli, in casu maleficii adhiberi debent remedia, tam naturalia, quam spiritualia, quæ si non prosint, impotentia censetur perpetua, & matrimonium dissolvendum per Judicis sententiam, ex *cap. Laudabilem, & de frigidis, & maleficiatis.*

4142 Conjunx arcta, si per incisionem possit fieri apta, non tenetur pati incisionem; unde ejus impotentia censetur perpetua, tenent Clericatus *c. 133. nu. 95.* Diana *p. 11. tr. 5. resolut. 11.* & alii apud ipsos. Sed rectiùs

Sanchez *lib. 7. disp. 93 nu. 32* docet, quod tenetur pati incisionem cum gravi dolore, sed non cum periculo vitæ, aut gravis morbi.

MATRIMONIUM IMPUBERIS

4143 EST Jure Canonico invalidum, nisi malitia suppleat ætatem, ex c. *Attestationes 10. C. de desp. impub. & tot. tit. de desp. impuber.*

Defectus autem ætatis matrimonium invalidat, non tamen ratione impotentiæ, quia hæc in impuberibus est temporanea, sed ex defectu consensus, ob quem sicut Jus Canonicum Trid. ad validam professionem Religiosam exposcit tam in viris quam in mulieribus ætatem annorum sexdecim expletorum, ita Jus Canonicum n. 4143 relatum, ad validum matrimonium de præsenti exposcit in viro ætatem 14 annorum, & in fœmina 12. annorum expletorum, nisi malitia suppleat ætatem.

4144 Malitia supplens ætatem consistit in maturitate judicii sufficientis ad discernendum, & se obligandum in contractu perpetuo, & indissolubili matrimonii, atque in potentia ad copulam, de qua in n. 4135. Hæc autem malitia supplens ætatem relinquitur judicio, & arbitrio Ordinarii, qui potentiam ad copulam colligere potest, vel ex facto, quia tamquam impubes cum alio copulam habuit, vel ex corporis dispositione, aut propinquitate ad annos pubertatis.

4145 Quæ seclusa malitia, matrimonium impuberum, seu verba de præsenti inter impuberes ad matrimonium apta, ex Jure Canonico habent vim sponsalium; quia cùm impuberes, supposito usu rationis, sint ex se apti ad contractum, verba valere debent, quantum possunt; & quia ex Jure Canonico, prohibentur valere in matrimonium de præsenti, valere debent in sponsalia.

Unde matrimonium impuberis fieri debet ex gravi causa, & cum licentia Episcopi.

4146 Quod si postea comperiatur, Episcopum erraisse in danda licentia, seu in approbanda malitia ætatem supplente, quatenus impubes repertus est inhabilis ad copulam, tunc ex Jure Canonico validum est matrimonium, nam Ecclesia supposita dicta licentia Episcopi judicat inhabilitatem illam esse temporalem, ac proinde disponit, ut expectetur complementum pubertatis.

Si hoc elapso, adhuc reperiantur inhabiles, tunc expectari debet complementum pubertatis ætas, quæ in viris est annus 18. in fœminis 14. Et si neque hoc tempore habiles reperiantur, tunc utique rationabiliter dubitatur, an inhabilitas sit perpetua; adeòque adhibenda est triennalis experientia, ut in n. 4138. Tamb. *de matr. lib. 8. tr. 1. c. 23. §. 2. aut. n. 16.*

4147 Si malitia supplens ætatem sit certa, & impubes sine licentia Episcopi, & gravi causa contrahat matrimonium, peccat mortaliter, sed validè contrahit. Tamb. *cit.* Invalidè tamen contrahit, si non sit malitia supplens ætatem, ut in n. 4144.

HERMAPHRODITUS.

4148 SI sexum fœmineum & virilem simul habens, & fœmineum, & si in neutro sit potens, validè contrahere non potest; & si in altero aliter participat, contrahere debet secundum sexum, qui prævalet; & si æqualiter utrumque participet, & secundum utrumque sit æquè potens, debet ipse sexum eligere, & secundum illum contrahere, quo electo, maximè eo matrimonio durante, peccabit mortaliter si alio sexu uti velit. Tamb. *cit. & pag. 107.*

4149 Quod si nupserit fœmina, & processu temporis prorumpat in virum, tunc si non sit potens uti sexu fœmineo, matrimonium non est, & fuit ab initio nullum, quia sexus, in quo contraxit, non erat perpetuus; quoniam latebat sexus virilis. Pari ratione, si hæc fuerit Monialis professa, professio est nulla, & est è Monasterio educenda, non tenetur tamen ingredi Religionem virorum, quia ejus intentio non fuit, nisi ingredi Monasterium Monialium, & ibi profiteri. Port. *in dub. Reg. ver. Professio in fine.*

13. PRÆSENTIA PAROCHI, ET DUPLICIS TESTIS

4150 SI desit, ubi Trid. est receptum, matrimonium est nullum, etiam si qui contrahere debet, sit in articulo mortis. Matrimonium coram facie Ecclesiæ celebratum dicitur, quod celebratur coram Parocho, & testibus.

4151 Ubi Decretum Concilii non est publicatum, valere matrimonia contracta absque observantia formæ à Concilio præscriptæ, declaravit S. Congreg. Concil. 19. Januarii 1605. apud Tamb. *de matrim. lib. 8. tr. 4. c. 1. §. 3. n. 10.*

4152 Ubi est publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tamquam Decretum Concilii observatum, nullus tamen Parochus reperitur, sed Ecclesia Parochialis omnino vacat tam Parocho, quam Episcopo, & Capitulo valentibus alium delegare, quod contingere potest causa persecutionis ab infidelibus illata, tunc, matrimonium valere absque præsentia Parochi, (servata tamen in eo,

in quo potest, forma Concilii, idest adhibitis saltem duobus testibus) declaravit eadem Sac. Congr. Conc. 19. Januarii 1605. apud Tamb. c.

4153 Qui, ne contrahant coram Parocho, transeunt ad loca hæreticorum, ubi non sunt Parochi, & ibi more loci sine Parocho contrahunt, validè contrahunt, si transferunt animo mutandi domicilium; invalidè verò, si secus, sed animo revertendi. Ita Clericatus c. 133. n. 104. cum Tamb. & de Lugo, ex Brevi Urb. VIII.

4154 Si è loco, ubi non est publicatum Concilium, veniant ad locum, ubi est publicatum, invalidè contrahunt sine Parocho, & testibus.

4155 Si unus ex sponsis sit de loco, ubi est publicatum Conc. alius de loco, ubi non est publicatum, habenda est ratio loci, ubi matrimonium per verba de præsenti contrahitur. Clericatus, & Tamb. *cit.*

4156 Græci Ecclesiæ Romanæ uniti, maximè inter Latinos habitantes, tenentur servare formam Tridentini.

4157 Sufficit Parochus viri, aut uxoris, si contrahentes habitent in diversis Parochiis, etiam si præsens contradicat, dummodò intelligat. Tamb. *ro. 2. cit. pag. 217.* quia Trid. *c. 1. sess. 24. de refor.* Parochi, & duorum testium præsentiam exposcit.

4158 Hanc Fagnanus in 1. *lib. Decr. c. Quoniam, de constit. nu. 15 pag. mihi 133.* refert Declarationem Conc. ut sequitur.

(S. Congregatio declaravit, validum esse matrimonium contractum coram Parocho, etiam invito, & per vim adhibito, quam quam nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, & affectavit non intelligere, ut in Parocho qui sibi aures obturaverat, etiam si ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum. Item coram Parocho tam viri, quàm mulieris, etiam in aliena Parochia, imò & si Episcopus illi matrimonium interdixerit. Item coram Parocho etiam minoribus tantùm Ordinibus initiato.)

4159 Non sufficit igitur pura præsentia Parochi physica, & materialis, qualis esset Parochi amentis, dormientis, ebrii, infantis, vere, & non ex affectatione distracti, seu vere non advertentis, quid à contrahentibus agatur; sed requiritur præsentia moralis, & humana, quamvis coacta, involuntaria, aut casualis.

4160 Sic pariter de testibus. Unde invalidum est matrimonium, si contrahentes sint velati, cooperti, ita ut non cognoscantur certò à testibus. Item si testes non intelligant idioma sponsorum, quamvis per interpretem moneantur de contractu matrimonii, nisi ex actibus externis sponsorum certò percipiant, eos matrimonium contrahere. Ita Clericatus qui rite ex Pontio addit, hoc esse periculosum; quia alter ex sponsis pernitudine affectus posset dicere, se tunc per verba de futuro, minimè de præsenti, contraxisse.

4161 Insuper validum est matrimonium, cui Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia assistit contra prohibitionem Episcopi sub nullitate matrimonii factam, quia Episcopus potest Parochum inobedientem punire, minimè verò matrimonium ex capite assistentiæ irritare, contra Decr. Trid. & Declar. Sac. Congr. de n. 4158. Nec potest novum impedimentum dirimens edere.

4162 Parochus potest alteri delegare, ut matrimonio assistat, sed non nisi Sacerdoti, ex Trident. *cit.* Et hic validè assistit, etiam si per vim, metum, aut dolum licentiam obtinuerit.

4163 Hic Sacerdos delegatus potest alteri Sacerdoti subdelegare, ut assistat, si sit delegatus generaliter, puta, si sit constitutus à Parocho, tamquam Capellanus, ut sibi serviat in administratione Sacramentorum, quia est delegatus ad universitatem causarum, potest subdelegare, secus si sit delegatus in casu speciali. Clericatus *cit.* ex Fagnano in *cap. Quod nobis num. 32. de clandest. desponsat. vide num. 3979.*

4164 Si Parochus interim sit mortuus, aut privatus beneficio, Sacerdos delegatus invalidè assistit, si id sciat, quia delegatio spirat mortuo delegante; validè, si adhuc nesciat, quia ex assistit bona fide, & titulo colorato.

4165 Validè, etsi illicitè, assistit Parochus censuris innodatus, aut irregularis. Invalidè verò, si sit hæreticus. Ratio primi (ut notat Clericatus) est, quia tale jus assistendi non est actus jurisdictionis, sed qualitas à titulo Parochiali proveniens, adeòque per censuras non aufertur. Ratio secundi, quia per hæresim beneficia vacant, adeòque non est amplius Parochus. S. Congr. apud Fagnanum in c. *Ad abolendam, n. 38 de hæret.*

4166 Peccat mortaliter, aut venialiter, juxta opinionum varietatem, Parochus, si omittat verba Ritualis: *Ego conjungo vos in matrimonium, in nomine Patris, &c.* sed non invalidat matrimonium, quia hæc verba non sunt de essentia, non habent etiam rationem formæ, ut ex num. 3911. sed solùm declarant matrimonium legitimè contractum, ut sit sensus: *Ego declaro vos*

Ff 4 con-

contraxisse legitimum matrimonium.

4167 Ex quo infert Tamb. *lib. 8. de matrim. tr. 4. cap. 2. §. 4. n. 5.* quod si contrahentes non interrogati, ex se satis exprimant consensum, possit Parochus interrogationem circa consensum omittere, quia esset superflua.

4168 Semper autem sub mortali tenetur Parochus in suo libro Parochiali matrimonia celebrata notare.

Hæc fere Clericatus *cit.* qui quatuor quæsita necessaria ex Tamb. proponit, & resolvit, ut sequitur.

QUÆRES I.

4169 *An nomine Parochi in hac materia veniat solus Parochus, idest Sacerdos investitus beneficio?*

RESP. appellatione Parochi venire, ultra Sacerdotem in beneficio Curato deputatum, etiam Episcopum in tota Diœcesi, ac ejus Vicarium Generalem, necnon Vicarium Capitularem Sede Episcopali vacante: item Cardinales in suo titulo. Legatum à Latere in Legationibus suæ Provinciæ. Archiepiscopum in visitatione Diœcesium suorum Suffraganeorum, vel ubi fuit ad eum à sententia Episcopi appellatum. Summum Pontificem in toto orbe. Sanchez *de matr. disp. 7. n. 20.* Pontius *lib. 5. c. 10.* & Tamb. *ubi sup. c. 2. §. 5. n. 1.* ubi id extendit etiam ad Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem: si tamen sint in Abbatia instituti, non autem si tantùm in Commendam habeant. Diana *p. 11. tr. 3. resol. 35.*

QUÆRES II.

4170 *Si Parochus dedisset licentiam alteri Sacerdoti, ut assisteret matrimonio, sed ipse nesciret, datam esse sibi licentiam, & nihilominus assisteret, esset ne matrimonium validum?*

RESP. Distinguendo: vel ipse assistens miserat ad petendam licentiam, & ea obtenta, antequàm sibi notificaretur, assisteret, peccaret quidem, exponendo se periculo nullitatis, at validè assisteret, quia concessio gratiæ incipit valere à puncto concessionis factæ oratori petenti, & acceptanti. At si nullo petente, fuisset licentia data motu proprio per ipsum Parochum, matrimonium esset nullum, quia cum à nullo dicta licentia sit acceptata, nullum parit effectum. Castropal. *d. 3. 2. de spons. punct. 15. n. 6.* Diana *p. 11. tr. 3. res. 32.* & est textus *in c. Si tibi absenti, de Præbend. in 6.* Tamb. *dict. lib. 8. tr. 4. c. 2. §. 5. n. 7.*

QUÆRES III.

4171 *Quomodo cognoscatur, an quis sit de Parochia, ad effectum contrahendi validè matrimonium coram proprio Parocho?*

RESP. Esse distinguenda quatuor genera habitantium. Primum est eorum, qui fixum habent domicilium per totum annum in Parochia. Secundum est illorum, qui habitant pro majori parte anni tantùm, ut Scholares Patavii, vel litigantes Venetiis. Tertium illorum, qui per paucos dies occasione solatii, aut recreationis. Quartum illorum, qui vagi sunt, & nullibi morantur, ut sunt comici, & circulatores. Modò, personæ primi, & secundi generis, absque dubio contrahunt coram Parocho, in cujus Parochia morantur. Secus est de illis tertii generis, quia non dicuntur habere domicilium ibi, ubi ex itinere morantur. Personæ quarti generis censentur de Parochia, ubi se firmant, quamvis citò discessuri. Barbos. *in collect. DD. ad Conc. Trid. sess. 24. c. 7.* Tamb. *dict. cap. 2. §. 5. num. 10. 11. & 12.* ubi tamen *nu. 13.* advertit, non debere Parochum matrimoniis vagorum assistere, nisi prius exhibeant licentiam Ordinarii, & attestationem libertatis eorumdem, ad traditá per Conc. Trident. *sess. 24. c. 7. de reform. matr.*

QUÆRES IV.

4172 *Si sponsi sint diversarum Civitatum, & faciant mandatum procuratoribus aliis in alia Civitate commorantibus, ut eorum nomine matrimonium contrahant. An Parochus Procuratorum fuerit verus Parochus, & potuerit validè assistere matrimonio?*

RESP. hunc casum non inveniri apud Doctores discussum, ut notat Tamburin. *dict. lib. 8. tract. 4. cap. 2. §. 6. num. 13.* ubi doctè equidem sic distinguit: vel unus sponsus tantùm est absens, & ejus loco deputatur Procurator; & tunc matrimonium potest celebrari coram Parocho sponsi præsentis, cum interventu Procuratoris pro sponso absente: at si ambo sponsi absint, & uterque eorum fecerit Procuratorem ad contrahendum, qui Procuratores stent in alia Civitate; Parochi illorum Procuratorum nequaquam possunt validè assistere matrimonio per eos procuratorio nomine contrahendo, quia neuter illorum est Parochus sponsorum: ideo necesse erit, ut Parochus sponsorum deleget facultatem Parocho Procuratorum assistendi prædicto matrimonio: quod non est neque difficile, neque grave, quia debent etiam ipsi sponsi

tum

„ mittere attestationes suæ libertatis. Ita
„ Tamb. *ubi suprà dict. n. 13.*

QUÆRES V.

4173 *Quid dicendum de Regularibus, quoad administrationem Sacramentorum?*

RESp. Regulares, qui sine Parochi licentia præsumunt Clericis, aut laicis Sacramentum extremæ Unctionis, vel Viaticum ministrare, aut Matrimonia solemniter benedicere, incurrere Excommunicationem Papæ reservatam ex Clement. *l. 5. tit. 7. cap. 1.* excusat autem ignorantia crassa, quia censura est contra præsumentes: *v. n. 4331 & 3979.*

Quid de extrema Unctione, & Viatico quoad commensales, hospites, servientes, &c. Quidque in extrema necessitate in articulo mortis, &c. Vide *const.* 31. Pii V. *Ad immarcescibilem* 13. Febr. 1507. in Bullar. *Constitut.* 48. Pauli III. 48. *Licet debitum* 18. Octobris 1549. in Bullar Passer. *tom. 2. q. 187. art. 1. n. 994.* Pasqual. q. 404. & 405. Gabriel. à S. Vinc. *d. 1. q. 2.* Amandolian. *t. 2. p. 4. fol. 1. dub. 1.* Dian. *p. 2. tr. 4. res.* 170. & Bord. *res.* 20. *n.* 22. qui refert *const.* Pauli III. & Leonis IX.

Post relatos Pontifices, & Doctores omninò prius videndos, videri potest Matthæucci in Officiali curiæ *tom. 2. à pag.* 103. Quoad Sacramentum Pœnitentiæ, fusè dictum est alibi.

DUO TESTES

4174 DEbent esse præsentes, *ut in 4159. & 4160.* & unitim intervenire contractui, dum actu consensus præstatur, ita ut non sufficiat, si unus audiat consensum viri, & alter mulieris.

4175 Una sola qualitas est necessaria in testibus, nempè usus rationis; unde quælibet persona cujuslibet conditionis, aut status, vir, mulier, cognata, infamis, excommunicata, infidelis, &c. & cujuslibet ætatis, dummodo usum rationis habeat, est testis habilis quoad matrimonium contrahendum, quia Trid. cit. nullum excipit pro teste.

Ad testificandum autem super nullitate matrimonii non omnes sufficiunt, sed requiruntur testes omni exceptione majores, *cap. 2. de Consanguineis.*

14. RAPTUS MULIERIS

4176 DIrimit Matrimonium, ita ut Raptor non possit raptam ducere, quamdiu manet in potestate raptoris; benè verò, quando fuerit à raptore separata, & posita in loco tuto, si tunc illa libere consentiat: sed etiam ipse raptor, & omnes illi, qui consilium, auxilium, & favorem præbuerunt, sunt ipso jure excommunicati, ex Trid. *sess. 24. de ref. cap. 6.* Ad raptum autem requiruntur tria *ut n.* 3158.

4177 *Sufficit, 1. Si violentia inferatur ipsi feminæ in principio, licet postea copulæ annuat. Non sufficit autem, si in principio raptus consentiat, & postea violentia fuerit coacta. quia intentum est attendendum, quo violentia intercessit, 2. Sufficit, quod sit raptus feminæ, sive virginis, sive corruptæ, sive meretricis. non sufficit, si sit viri raptio*, quia Trid. *respexit offensam, & impedimentum libertatis Matrimonii, quod habetur, etiamsi mulier inhonesta rapiatur. Ratio secunda, quia lex est pœnalis, adeòque cùm loquatur de viro raptore, non debet extendi ad mulierem raptricem*; ita Fenech.

CAPUT VI.

De dispensationibus.

4178 DIspensatio *est juris absolutio relaxatio.* Unde non potest fieri sine rationabili causa.

4179 Dispensatio data sine causa à Superiore, est valida, sed illicita: data verò ab inferiore in lege superioris, est etiam invalida, ut pariter dictum est de voto. In utroque casu dispensantes peccare mortaliter, docent antiqui; venialiter, moderni apud Dian. *p. 8. tr. 3. res. 6.* Clericatus *c. 136. n. 1.*

4180 Causæ, ob quas solet Pontifex in impedimentis matrimonii dispensare, sunt præcipuè septem.

Primò, *angustia loci*, ob quam non inveniat sibi parem, cùm non sint ibi pares.

4181 Secundò, *paupertas, seu incompetentia dotis*, ob quam non possit extra cognatos invenire conjugium.

Non obstante spe futuræ successionis ab intestato, aut legati, si non habeat mulier parentes divites, qui teneantur, & cogi possint ad eam dotandam. Si mulier sit deformis, & hac de causa cum ea dote non possit nubere extra cognatos, censetur pauper, sed id debet exprimi.

4182 Tertiò, *grave periculum litis, aut inimicitiæ.*

4183 Quartò, *ætas feminæ excedens*; putà si annum 24. excedat, ne innupta remaneat.

4184 Quintò, *conservatio familiæ illustris, & in Ecclesia benemeritæ.* Nobilitas est desumenda à patre, non tantùm à matre.

4185 Sextò, *timor scandali, aut periculum infamiæ.*

4186 Septimò, *larga eleemosyna.*

4187 Dispensatio, si in ea taceatur verum

aut exponatur falsum, dicitur subreptitia, seu obreptitia. Et est nulla, si taceatur verum, aut exponatur falsum circa causam finalem: non est nulla, si circa causam impulsivam. Causa finalis est illa, sine qua dispensatio non concederetur. Causa impulsiva est illa, sine qua concederetur dispensatio, sed non tam facilitèr, aut promptè. Clericatus *cap.* 137 *n.* 1 cum Tamb.

4188 Subreptitia est dispensatio, & inde nulla; Primò, si fuit expositum unum impedimentum pro alio, v. gr. gradus consanguinitatis pro gradu affinitatis; aut si sub dubio impedimentum certum.

4189 Secundò, si factus sit error in expressione Diœcesis. Clericatus *cit. n.* 21 cum Tamb. contra Dianam *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 64. & Mendo in *Epit. cit. n.* 13 qui opinionem affirmativam vocat certò probabilem.

4190 Valida tamen est, & potest ab Ordinario executioni mandari 1. Si error fuit in nomine, aut cognomine, constet tamen de veritate corporum, seu personarum. 2. Si fuit in exponendo gradu proximiori pro remotiori, & vice versa: praxis tamen est in hoc secundo casu, ut literæ remittantur Romam pro correctione. Clericatus, Tamb. & Mendo *cit.*

4191 Si orator taceat repulsam ante super eadem supplicatione sibi datam, valet dispensatio. Clericatus 137 *n.* 1 cum Diana *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 50. Tamb. *cit.* & Sanchez.

4192 Et quamvis Tamb. *cit.* idem doceant, si data repulsa à Superiore, fiat recursus ad inferiorem habentem facultatem dispensandi, absque eo quòd de *repulsa* notificetur.

Id dico verum in casibus, in quibus inferior habet à Superiore concessam facultatem ordinariam, seu delegatam dispensandi, ut est in votis *cit. n.* 2725 *&* 4062 *minime* in casibus, in quibus inferior solum eam habet ex epikeja, innixam ex rationabiliter præsumpta voluntate superioris, hanc autem habet Episcopus in impedimentis dirimentibus, non primum, juxta dicta *n.* 4150 & 4160.

4193 Qui post obtentam dispensationem ducendi Rosam consanguineam, petat dispensationem pro ducenda alia consanguinea, tenetur exponere primam dispensationem, si hanc fiat mutatio ex sola mutatione animi ipsius petentis, non tenetur verò, si per ipsum non steterit, sed prima dispensatio sit revera facta inutilis, in quantum Rosa sit mortua, facta Religiosa, aut nolit. Clericatus *cit. n.* 3. cum Diana *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 11.

4194 Qui dispensationem obtinuit super impedimento criminis ob uxoricidium, inde accidat secundam uxorem, ut ducat tertiam, tenetur exponere priorem dispensationem, Clericatus *cit. n.* 4. cum Tamb. contra Fillinc. quia difficilius conceditur gratia replicato delicto, quàm unico, seu, quàm semel.

4195 Qui obtinuit dispensationem super voto simplici castitatis ad contrahendum, si mortua uxore, petat dispensationem in voto, non tenetur primam dispensationem exprimere, quia in hoc non adest delictum, & prima dispensatio est expleta. Clericatus *cit. n.* 5. cum Tamb. *cit. n.* 104.

4196 Qui simul plura impedimenta habet, tenetur est, ut illa simul exponat, & pro omnibus simul, & non seorsim dispensationem petat, ob rationem de *n.* 4194.

Quod si unum sit occultum, alterum publicum, tunc potest, & debet ad Datariam recurrere pro publico, reticito occulto, & pro occulto ad S. Pœnitentiariam, cui tamen significare debet impedimentum publicum, super quo Dataria dispensavit, aut est dispensatura. Clericatus *cit. n.* 7.

4197 Si duæ sint expositæ causæ, vera una, altera falsa, quarum tamen quælibet est sufficiens ad dispensationem, validam esse dispensationem, tenet Mendo *in Epit. verb. de dispensat. n.* 14 quamvis facilius ob causam falsam Papa dispensasset, quia *verbo per verbo non vitiatur*. Idem docet Clericatus *cit. n.* 10. si causa falsa potius reputetur impulsiva, quam finalis. Tutius tamen ait, denuò ad Papam recurrere, & certum reddere de causa falsa, ob periculum nullitatis, & ita est practicandum.

4198 Si post dispensationem super affinitate ex copula illicita cum consanguinea sponsæ iterùm quis habeat rem cum eadem consanguinea sponsæ, non requiritur nova dispensatio, si copula contingat ante executionem dispensationis, à delegato factam: requiritur verò, si contingat post executionem dispensationis, sed ante contractum Matrimonium. Clericatus *cit.* & Diana *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 65. quia dispensatio data non tollit affinitatem ex nova copula supervenientem.

DE CLAUSULIS DISPENSATIONIS.

4199 TRia in hac re à Doctoribus considerantur: 1. *Materia*, & *causa dispensationis*, de materia, super qua potest peti, & obtineri dispensatio, puta voto irregularitate, Matrimonio, &c. satis insinuatum est in instructione S. Pœnitentiariæ, à *n.* 119. De causis actum est *à n.* 4180. & in propriis locis materiarum. 2. *Forma literarum dispensationis*, de qua in *n.* 160. 3. *Observanda in executione dispensationis*.

PRO-

PRO FORO INTERNO

4200 PRima clausula, quod executor ab ipso impetrante eligendus sit *Confessarius Magister in Theologia, vel Doctor decretorum, ex approbatis ab Ordinario*. Non sufficit, si sit purè licentiatus v. n. 261.

4201 Secunda, *Diligenter nos commonemus, quatenus si ita est*. Unde debet Confessarius se informare de veritate causæ expositæ à solo pœnitente, cui est credendum. Quòd si Confessarius aliunde sciat expositum esse falsum, non potest litteras exequi; quas secundum propriam scientiam debet exequi. Semper sigillum Confessionis custodiat.

4202 Tertia, *Iniuncta ei gravi pœnitentia salutari*. Pœnitentia injungenda remittitur arbitrio & prudentiæ Confessarii, attenta gravitate delicti, seu causæ, & circumstantiis consideratis.

Si peccatum fuit in priori Confessione absolutum, & debita pœnitentia satisfactum, quamvis non sit necessaria nova absolutio, & pœnitentia, congruit tamen, stante nova accusatione Sacramentali in litteris requisita, quòd detur nova absolutio, & pœnitentia, minor tamen, attenta priori, & ita est in praxi servandum. Clericatus c. 139. n. 10.

Si pœnitentia sit litteris præscripta, est ad litteram servanda.

4203 Quarta, *Dummodò impedimentum sit occultum*. Quid sit occultum, suprà habes à n. 3417 ad 3340. & in tom. 2. pag. 507 n. 71.

4204 Bulenus, l. 1. tr. 2. c. 6. in appendice disp. S. Pœnit. habet: (Et si aliqua impedimenta, v. gr. cognationis spiritualis, natura sua sint publica, cùm contrahantur in facie Ecclesiæ: fieri tamen potest per accidens, ut sint occulta, v. gr. 1. Ob diuturnitatem temporis, ex quo sunt contracta. 2. Ob distantiam loci à loco contractæ cognationis, 3. Per mortem eorum, qui fuerunt conscii, 4. Per ignorantiam hujus contractionis.)

Omnino tamen servandum est dictum in n. 3419.

4205 Verricelli tr. 5. q. 51. n. 8. excipit casum, quo in litteris dicatur: *Dummodò impedimentum, seu delictum sit omninò occultum*. Et tunc vult, occultum dici, quod probari non potest, ideòque si probari potest, non posse dispensatio executioni mandari.

4206 Quinta, *Ut contra eorum impedimentum contrahere de nullitate prædicti consensus, sed in cautè, ut latere delictum nusquam decipiatur*: v. n. 4144. & à n. 4147.

Alias clausulas: v. in n. 263.

PRO FORO EXTERNO.

4207 EX Clericato cap. 156. & Tambur. cit. cap. 12. dispensatio matrimonii est executioni danda ab eo, cui est à Papa directa. Non potest ab Episcopo, si est directa Vicario; & è converso.

4208 Vicarius cessante officio non potest dispensationem ab ipso inceptam expedire, si commissio sit realis, facta nempè Vicario, ut Vicario, sed tunc expeditio spectat ad successorem. Potest tamen eam expedire, si sit personalis, facta scilicet per nominationem personæ. Clericatus cap. 58. n. 6. cum Tambur. qui ait personalem censeri, si dicatur: Tibi Joanni Vicario. v. n. 4446.

4209 Vicarius Capituli, sede vacante, non potest expedire dispensationes matrimoniales inexpeditas à Vicario Episcopali relictas, Clericatus cit. cum Tamb. ex Canonistis; quia Papa parum illis fidit; unde solet pro dispensatione Sedis Vacantis Episcopo viciniori committere.

4210 Tunc Episcopus vicinior, si ante expeditionem, Sedes fiat plena per adventum novi Episcopi, potest litteras dispensationis expedire, si executio sit incœpta. Si verò non sit incœpta, hoc est, si litteræ non sint jam ei præsentatæ, non potest eas expedire; sed tunc Diœcesanus debet novam commissionem petere.

4211 Executor delegatus potest alteri committere examen testium, vel informationem, minimè ipsam actualem dispensationem, quia quoad hanc, Papa exposcit factum ipsius delegati.

4212 Informationes sumere potest judicialiter, aut extrajudicialiter, ad sui libitum, & prudentiam.

4213 Valet dispensatio, si causa sit vera, licèt probata per falsos testes. Non valet verò in foro conscientiæ, si sit falsa, sed appareat vera per falsos testes.

4214 Quamvis in litteris apponi soleant hæc verba: *Propter has, & similes alias causas rationabiliter animum nostrum moventes*: executor non tenetur, præter causas expressas, de aliis generalibus se informare, nisi id tamquam conditio apponatur.

4215 Executor non potest aliquod munus, aut præmium pro labore dispensationis accipere, ob clausulam, quæ in litteris solet apponi: *Quòd si contra hoc monitum, aliquid muneris, aut præmii, receperis, excommunicationem latam incurras*. Et quamvis Petra. & alii apud Tamb. cit. & Diana p. 8. tr. 3. resol. 46 dicant per dictam clausulam non prohiberi esculenta, & poculenta non magni valoris, cùm hæc

hæc dentur non ad corrumpendum Judicem, sed ad celeriorem expeditionem. Nec prohiberi Officiali aliquid accipere pro labore in expeditione pro accessu ad examinandos testes nolentes venire pro copiis processus post expeditionem. Clericatus vult esse ab omni acceptione abstinendum.

4216 In dispensatione, quæ conceditur in forma pauperum, in qua & licet non imponetur mulcta pecuniaria, sed pœnitentia per opera præscripta, non potest executor pœnitentiam seu opera præscripta mutare, minuere, aut differre. Tamb. cit. c. 13 § 3.

Et quamvis Clericatus cap. 118 n. 11 putet, quòd possit mutare ex gravissima necessitatis causa, tutius tamen ait esse, tunc ad Datarium recurrere pro facultate minuendi, differendi, &c.

QUÆRES

4217 *Quid agere debeat executor, si post expeditam dispensationem compererit se errasse?*

RESP. Quod executor tamquam delegatus non potest sanare errorem; Tamb. cit. § 1. n. 20. quia delegatus post quam functus est munere suo, nihil potest.

Quia tamen talis executor pro foro externo solet esse Ordinarius, cui incumbit providere in quantum potest, ne delicta patrentur, ideò si erravit in exequendo, debet matrimonium prohibere, & si reperiatur contractum, debet conjuges separare, donec iterum à Pontifice dispensatio concedatur.

4218 Si erravit denegando dispensationem, pronunciando eam invalidam, tunc nil potest; sed tunc debent Oratores iterum recurrere ad Papam, seu Datarium, exposito errore, non enim potest ut delegatus, quia ut delegatus jam functus est officio suo pronunciando dispensationem invalidam, *ut sup. n. 4217.* nec ut Ordinarius, quia ut Ordinarius non habet auctoritatem exequendi dispensationem Pontificiam per errorem denegatam. Hic autem est sermo de dispensatione concessa per Datariam, seu pro foro externo, qui in jure, data semel sententia, non admittit reditum ad eamdem causam.

4219 Loquendo autem de dispensatione concessa per S. Pœnitentiariam pro foro interno conscientiæ, potest error in denegando commissus à Confessario sanari, quia de natura fori interni conscientiæ est, ut Confessarius possit mutare consilium per meliorem considerationem, aut opinionem, & per rectum judicium.

Hinc fit, ut si Confessarius legitime ab oratore electus aperiat litteras S. Pœnitentiariæ, & deneget dispensationem, putans, causam non verificari; postea, re maturiùs considerata; judicet causam verificari; adhuc possit dispensare, quia opinio, vel error alterius non debet obstare oratori.

Nec obstat, quòd litteræ fuerint apertæ, quia apertio illa fuit materialis, quæ non obstat valori, & Confessario injungitur apertio formalis, videlicet cum facultate dispensandi. Ita Tamb. *cit. c. 13 § 3.*

DE CESSATIONE DISPENSATIONIS.

4220 Dispensatio non cessat per cessationem causæ impulsivæ, benè verò per cessationem causæ finalis, seu principalis; causa namque principalis dispensationis verificari debet *n. 4 ...*

Pro cujus claritate, quinque sunt distinguenda tempora, 1. Quando mittitur supplicatio ad Pontificem. 2. Quando ea lecta Pontifex annuit. 3. Quando executor dispensationem concedit. 4. Quando post dispensationem concessam matrimonium contrahitur. 5. Denique, quando matrimonium est jam contractum. Hac distinctione præmissa.

Conveniunt Doctores, non esse opus, ut causa verificetur primo tempore. Tamb. *lib. 8. c. 2. § 3. n. 4.* Bonac. & alii apud ipsum. Quantum ad reliqua tria tempora,

4221 Dico 1. Opus esse, ut causa verificetur secundo tempore, nimirum quando Pontifex annuit, Calleop. *tom. 1. c. 3. dub. 4. p. 1. n. 2.* contra Tamb. cit. quia Pontifex supplicationibus annuit, si exposita sint vera. Quæ opinio est probabilior, simul & tutior, adeoque servanda, cùm agatur de valore Sacramenti. *n. 4 ... 71. & n. 3 ... ad 3 ...*

4222 Dico 2. Si causa secundo tempore, quando Pontifex annuit, erat vera; tertio verò tempore, quando executor illam concedit, cessaverit esse veram, potestas dispensandi cessat, & si concedatur, est invalida. Est communis, & sequitur à fortiori, maximè ex verbis litterarum dispensationis, *si ita est.*

4223 Dico 3. Si causa secundo, & tertio tempore fuit vera, quarto autem tempore, quando post dispensationem ab executore concessam, matrimonium contrahitur, cessaverit esse vera, cessat dispensatio, & dispensati tenentur sub nullitate à matrimonio contrahendo abstinere. Sanch. *lib. 8. de matr. d. 30 n. 14.* contra Tamb. *cit. n. 9.* Ratio est, quia tunc dispensatio, cessante causa, non cessat, quando est redacta ad actum irrevocabilem; dispensatio autem, quamvis suppo-

na-

nitur ab executore concessa, non dicitur reducta ad actum irrevocabilem, nisi quando matrimonium est jam actu contractum, minime ante quam contrahatur. Igitur si causa, quae secundo & tertio tempore fuit vera, cesset ante quartum tempus, antequam scilicet matrimonium contrahatur, dispensatio cessat, quoniam non est jam reducta ad actum irrevocabilem, sed facile revocari potest.

Hinc si causa, ob quam fuit dispensatum, fuit paupertas mulieris, si mulier sive secundo tempore, quando Pontifex annuit, sive tertio tempore, quando fuit dispensatio ab executore concessa, sive quarto tempore post talem dispensationem concessam, antequam tamen actu matrimonium contraheret, evasit dives, non potest matrimonium contrahere.

Non desunt tamen Doctores, Tamb. cit. Bossius [illegible] cap. 4. dub. 4. Diana, Suarez, & alii apud ipsum, qui tenent, quod quando agitur de re individua, & quae non habet tractum successivum, sed consummatur in unico actu, & est permanens, ut est contractus matrimonii, quod dispensatio non cesset, si causa cesset post dispensationem ab ipso executore expeditam, antequam perficiatur contractus. Hac moti ratione, quia dispensatio jam fuit expedita, & cum dispensatio sit relaxatio juris, per dispensationem jam fuit extincta obligatio legis. Obligatio autem legis semel extincta non reviviscit, & quod destructum est, non reproducitur, nisi ab eo, qui producere potest. Unde concludunt, quod dicta mulier, quae post dispensationem ab ipso executore concessam, evasit dives, quatenus acquisivit dotem, aut haereditatem, adhuc possit matrimonium, super quo fuit dispensata, contrahere. Sed haec ratio soluta manet per rationem nostrae resolutionis.

4424 Dico 4. Si causa cesset, quando jam est matrimonium contractum, non cessat dispensatio. Est communis. Ratio est, quia matrimonio jam contracto, dispensatio est jam reducta ad actum irrevocabilem. Dispensatio autem jam reducta ad actum irrevocabilem, cessante causa, non cessat. Adeoque cessante causa, matrimonio jam contracto, dispensatio non cessat. Confirmatur, quia ex una parte matrimonium fuit valide contractum, non causa (ut supponitur) non cessavit ante, sed post. Ex alia contractus matrimonii est res individua, non habens tractum successivum; sed consummatur unico actu, & est permanens.

Eadem ratione, si post beneficium per dispensationem obtentum cesset causa, ob quam fuit dispensatum, non cessat dispensatio, nec beneficium.

Ex quo habes, quod quando dispensatio est de re divisibili, & quae habet tractum successivum, si causa cesset post actum, super quem est dispensatum, cessat dispensatio impostérum pro reliquis actibus. Hinc qui est dispensatus ob dubiam infirmitatem ad carnes, cessante infirmitate, tenetur à carnibus abstinere. Et qui ob dubiam oculorum infirmitatem, aut dubium capitis dolorem, dispensatus est ab onere recitandi horas, causa cessante, tenetur ad illas, quia agitur de re divisibili, habente [illegible] successivum [illegible]

4425 Dispensatio matrimonii, seu facultas dispensandi, non cessat per mortem Pontificis, etiamsi res non est integra, sed incepta, ex [illegible] cap. *Relatum, de Offic. deleg.* quando sit integra, videlicet quamvis dispensatio non est incepta, quia dispensatio est gratia, quae non expirat morte concedentis. A qua regula in jure duo tantum excipiuntur casus, nimirum in materia beneficii, & in rescripto justitiae, in quibus re integra moriente delegante, delegatus non potest procedere, [illegible] de Praebend. [illegible] C[illegible] [illegible]

4426 Si delegatus moriatur, antequam dispensationem expediat, si gratia erat facta [illegible] scilicet non personae, sed officio, [illegible] Episcopo, expediri potest à successore; [illegible], si erat personae [illegible] tunc, tractus dispensationis [illegible], & [illegible] non [illegible] [illegible], possunt Oratores in foro conscientiae dispensatione frui. [illegible] cum Tamb. [illegible]

Denique non cessat dispensatio per non usum, [illegible], aut decem annorum, etiamsi [illegible], [illegible], nec cum [illegible] habere, sed ut cessaret, requireretur, ut oratores renunciarent, & renunciatio sit acceptata à Pontifice. [illegible] cum Tamb.

SUMMUS PONTIFEX

4427 Dispensare potest in impedimentis jure solum Ecclesiastico [illegible] tibus, etiam in voto solemni castitatis, & Religionis, ex gravissima causa. Sic Alex. III dispensavit cum Nicolao Justiniano Monacho ad nubendum, & [illegible] dispensavit cum Constantia Moniali professa filia Rogerii Siciliae Regis, ut nuberet Henrico Sexto Regi [illegible].

EPISCOPUS

4228 POtest dispensare in impedimentis ex jure Canonico dirimentibus, quatuor conditionibus concurrentibus, videlicet (Dummodo, 1. Matrimonium sit jam bona fide contractum, 2. Matrimonium sit publicum, & impedimentum occultum, & separatio sine magno scandalo, *infamia*, aut damno fieri non valeat, 3. Peti seu adiri non possit, 4. Et periculum sit in mora. Fagnanus *lib. 1. cap. Dominus, sub. de secund. nupt.* Hæc est communis sententia, cui adhæreo.

Ratio prima: quia si matrimonium sit cum scientia impedimenti contractum, dispensare non potest, nam sicut Papa ex Conc. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 5.* excludit a spe dispensationis ab ipso obtinendæ eos, qui intra gradus prohibitos præsumpserint scienter contrahere, & maxime si consummare ausi fuerint, ita potiori jure prohibet Episcopum tunc dispensare.

Ratio secunda: quia si matrimonium esset occultum, & impedimentum publicum, potius esset scandalum, si conjuges permanerent in copula fornicaria.

Ratio tertia, & quarta: quia si casus pateretur dilationem, & posset fieri recursus ad Papam, cessaret necessitas recurrendi pro dispensatione ad Episcopum.

4229 Nec paupertas sufficit ad excusandum recursum ad Papam, quia pro impetratione dispensationis non est necessarium accessus personalis Romam. Imo pro impedimentis occultis facilis est recursus (maxime in nostris Regionibus Romæ propinquis) ad S. Pœnitentiariam per publicum tabellarium, & ab ea obtinetur dispensatio gratis, etiam pro scriptura, pro qua te aptam instructionem habes num. 117.

Item pro impedimentis publicis fit recursus ad Datariam, quæ, legitima urgente causa, etiam pauperibus accedere non valentibus dispensare solet per literas.

4230 Ratio, qua præmissis concurrentibus conditionibus possit Episcopus dispensare, fundatur primò in consuetudine, quam habent Episcopi super ita dispensando, consuetudo enim dat jurisdictionem, ex *cap. cum contingat, de foro compet. & Romana de foro compet. in 6. & Ex insinuatione, de Officio Ordinarii, & Dudum, S. Inde, de electione* in n. 5174. ad 5.84.

Secundò in epikeja, qua prudenter præsumitur de benignitate Summi Pontificis, quod non velit dispensationem sibi reservare in casu tantæ necessitatis, & cum tanto animarum periculo.

4231 Refert Fagnanus cit. sententiam Basilii Pontii *de matr. lib. 8. cap. 13. n. 4.* quam plures moderni sequuntur, quòd possit Episcopus in matrimonio etiam contrahendo dispensare in articulo mortis ad legitimandam prolem, etiamsi impedimentum sit publicum.

4232 At hanc tamen rejicit, quia commodum privatum prolis, & moventis, non est causa sufficiens, & urgens, ut inferior dispensare possit in impedimentis Summo Pontifici per Canones Concilii generalis reservatis, maxime ante matrimonium contrahendum.

4233 Si autem Princeps bona fide jam matrimonium contraxisset in gradu prohibito, aut alio impedimento jure Canonico dirimenti, & alter conjugum constitutus esset in puncto mortis, ac insuper, nisi proles suscepta per subsequens matrimonium validum legitimaretur, infideles, aut tyrannus in Regno succederet, tunc (ait Fagnanus) rectè posset Episcopus in impedimento dispensare, & matrimonium validare, ut salus Regni procuraretur.

4234 Tunc igitur potest Episcopus contra Canones etiam Concilii Generalis *dispensare*, quoties magna urget causa, & tales circumstantiæ adsunt, ut prudenter præsumat, conditorem Canonis de casu illo non cogitasse, & si cogitasset, in prohibitione comprehendere noluisset, tunc enim locum habet epikeja, quia non debet præsumi, conditorem Canonis fuisse crudelem, *cap. 3. de Postul. cap. inter, de Regul. cap. si quis velit, & in cap. cum ad Monasterium, de statu Monachorum, num. 4. ver. Quid enim si vero Christianus, vel etiam aliqua pars eius esset in periculo?*

4235 Quapropter Cardenas *dissert. 2. cap. 8. art. 13. qu. 3.* subdit, hanc sententiam esse moraliter certam, utpote ortam ex duabus præmissis certis, quòd consuetudo det jurisdictionem, & quòd Episcopi consuetudinem habeant in recensitis casibus dispensandi.

4236 Idem tamen tenent, non solùm in impedimento occulto, sed etiam in publico, & pro foro externo, tam post contractum matrimonium, quàm ante, in casu tandem urgentissimæ necessitatis, in periculo magni damni, & si periculum sit in mora, Tamb. *cit.* Diana *p. 11. tr. 8. res. 3. ver. sub dispens.* Leander *de matr. disp. 16. qu. 9.* Tancredi *tom. 4. tr. 2. quæst. 78. pag. 506.* Casum adducunt de Titio, qui postquam contraxit sponsalia cum Berta, habuit rem cum illa, insuper factus est illi affinis, eò quod habuit rem cum ejus sorore: deinde constitutus in proximo & vero periculo mortis urgetur ad matrimonium contrahendum cum Berta, ut sic reparetur honor puellæ, &

pro-

proles fuerit suscepta legitimetur, vel ut sic graves discordiæ sedentur.

4137 Idem docent in similibus casibus, in quibus ex mora petendi immineat periculum manifestationis delicti, & inde simul mortis.

4138 Insuper Cardenatius tenet, posse Episcopum dispensare etiam ante contractum, si eadem incommoda immineant ante contractum, quæ post contractum; & concludit his verbis:

(Cum ergo tot sint Auctores dictæ consuetudini contestantes, constat, talem consuetudinem esse plene probatam, atque adeò moraliter certam: & cum certum sit, quod consuetudo dat jurisdictionem, relinquitur certum, quod Episcopus habet jurisdictionem ad dispensandum in tali casu urgentissimæ necessitatis pro salute animarum. Unde consequenter fit, quod qui in tali casu ineunt Matrimonium cum tali Episcopi dispensatione, non eligunt opinionem probabilem, relicta tutiori, sed sententiam moraliter certam, atque adeò non opponuntur huic Decreto Innocentii XI. Et licet verum sit, quod aliqui ex his Auctoribus contestantibus de tali consuetudine, loquantur de dispensatione post contractum Matrimonium, ea tamen dispensatio est ad illud contrahendum, quia quamvis tale Matrimonium dicatur contractum, revera est contrahendum, quia Matrimonium invalidum propter impedimentum dirimens, debet denuo contrahi, ut subsistat, & si eadem urgentia necessitatis contingat in contrahendo, eadem est ratio ad dispensandum.)

Si impedimentum sit dubium, & non possit per diligentias vinci, posse Episcopum declarare, quod non sit opus dispensatione, tenet Clericatus cap. 135 num. 9 cum Tamb. & aliis quia præsumptio stat pro libertate. Non potest autem dispensare, si dubium sit de justa causa dispensandi; quia tunc præsumptio stat pro impedimento, quod supponitur certum. ex dict. 4095. ad 4096.

Q U Æ R E S

4139 *Petrus est in secundo gradu consanguinitatis conjunctus cum Anna, quam desponsavit. Urget periculum quia uterque, ut matrimonium copulentur, & Petrus post matrimonium recuperandum: Petrus est graviter infirmus, ut non possit Romam accedere; insuper dictus Episcopus monitus petiit per literas dispensationem à Summo Pontifice, qui eam denegavit, quatenus sunt personæ [illegible], & parentes uterque metuunt posse auctoritatem Principis, cujus sunt subditi, aut [illegible] falli consensu. An hoc supposito possit Episcopus dispensare?*

RESP. Non posse. Non quidem ex consuetudine; quia hæc est solùm circa matrimonium contractum, non contrahendum, & in impedimento occulto, non publico: nisi in casu publicæ, non privatæ necessitatis, cui non potest aliter provideri.

Nec dicas, consuetudinem extendi ad contrahendum per paritatem rationis. 1 Quia consuetudo inducitur ex actibus frequentibus, & praxi, minimè ex sola paritate rationis. 2 Quia falsum est, quòd sit par ratio, nam licet matrimonium cum impedimento contractum sit invalidum, & inde post dispensationem contrahendum; urgentiores tamen militant causæ ad dispensandum post matrimonium, licet invalide contractum, quoniam supponitur cohabitatio conjugum, & ductum prolis, &c. & major difficultas ad eos separandos.

4140 Nec ex epikeja; quia epikeja est fundata in præsumptione rationabili de benignitate Summi Pontificis, quæ non potest in casu præsumi, cùm constet de expressa voluntate contraria, etiam circumstantiis omnibus expositis.

Tum quia talis epikeja in casu non habet locum, quia agitur de necessitate privata duorum plebejorum, minimè de publica; nec fuimus in casu de articulo mortis, de quo solùm loquitur Pontius, qui affirmativam sententiam tenet.

Item; quia periculo dicto privato potest occurri per auctoritatem Principis, qui quietem in suo loco conservet, & cognatos terreat, &c.

4141 Insuper epikeja non habet locum, quia ei resistit Trid. *sess.* 24. *cap.* 5 *de refor.* quod vult, ut in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Resistunt etiam Sacri Canones, & Concilia Generalia, quæ cum sint edita quoad bonum publicum, non est in eis dispensandum ob bonum privatum.

COMMISSARIUS BULLÆ CRUCIATÆ

4142 EX facultate à Summo Pontifice ipsi concessa potest in foro conscientiæ dumtaxat dispensare in impedimento affinitatis contracto ante matrimonium, dummodò sit occultum, & a tec conjugum bona fide, & ignorantia impedimenti contracti; & quod de nullitate prioris consensus prius certificati, tacitaque (si videbitur ad evitanda scandala)

causa

causa nullitatis, matrimonium inter se, etiam secretè, de novo contrahere possint, prolemque susceptam & suscipiendam eandem legitimam decernendo. Hæc Bulla.

4143 Pro qua dispensatione danda est aliqua eleemosyna in subsidium Cruciatæ, juxta qualitatem personæ. Tamb. *lib. 8 de matr. tr. 2 cap. 5 qui num. 13* refert praxim D. Francisci Salerno Commissarii Sede vacante, qui dispensationem cuidam pauperi concessit, cum onere dandi tarenos sex, qui sunt Julii fere quinque, in subsidium Cruciatæ. Addens, quòd potuisset minus, si dispensandus pauperior fuisset.

4144 Et quia hæc dispensatio conceditur in foro conscientiæ tantùm, sequitur, quòd si postea impedimentum publicetur, tunc petenda est à Pontifice dispensationis ratificatio, & interim pro foro externo sunt conjuges separandi, quod est servandum, quoties est in quolibet alio impedimento occulto in foro conscientiæ dispensatum, si posteà pervulgetur. Eo autem tempore publicitatis, si conjuges rem habeant, non peccant peccato fornicationis, quia sunt verè conjuges, sed peccato scandali, si adsit.

Denique potest Commissarius Cruciatæ dispensare ad petendum debitum: v. num. 4302.

CAPUT VII.

De Matrimonio invalido revalidando

4145 SI Matrimonium fuit invalidum ex defectu consensus, vel ratione metus; si defectus fuit ex una tantum parte, altera inscia, sufficit, quòd illa tantùm consensum renovet signis externis, absque eo quòd conjugi inscia manifestetur, ad matrimonium revalidandum: quia consensus [illegible] non solùm habitualiter, sed etiam [illegible] & virtute permanet, quoniam tunc matrimonium exercetur virtute illius consensus semel præstiti, & non jam (ut supponimus) retractati. Tamb. *lib. 8 de matrim. tr. 2 cap. 7 § 1 n. 3* ex D. Thoma, & aliis quamplurimis apud ipsum.

4146 Si defectus fuit ex parte utriusque, utraque debet novum consensum præstare. Renovari autem debet per verba de præsenti, hoc modo, dicat vir, *Ago* [illegible] *de nostro matrimonii valore, ut si aliquis defectus fuerit, iterum dicam te in uxorem.* Verùm [illegible] parte, ne desertè illa respondeat, neque tunc subjungat [illegible] *compulit, & [illegible] defectus fuerit, in te [illegible] maritum* illa respondeat, *volo*: tunc & ipse [illegible] *ego te volo in* uxorem; & maximè si copula affectu maritali sequatur. v. num. 3910. *&* 4025.

4147 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Ecclesiastici, v. gr. cognationis, affinitatis, &c. tunc impedimento priùs per dispensationem sublato, renovent ex utraque parte consensum.

Et tunc pars ignara debet priùs certiorari de nullitate, saltem in genere; quia consensus fuit ex utraque parte illegitimus, & cum ignorantia circa substantiam, quæque dedit causam contractui. Scotus *in 4. d. 30 q. 1. litt. L &* Villal. & alii apud Cardenas *diss. 2 num. 671.* Accedit praxis S. Pœnitentiariæ, ubi in formula literæ ejus dicitur: *ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita cautè, ut laboris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem, & utrumque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, contrahere, &c. dispenses*

4148 Ex quo tria colliges, 1. Quòd conjux ignara certiorari priùs debeat de nullitate, 2. Quòd sufficiat certioratio nullitatis in genere, non in specie, 3. Non esse opus, ut talis revalidatio fiat coram Parocho, & testibus si impedimentum sit occultum, bene verò si publicum; quia cùm matrimonium fuerit publicè contractum (licet invalidè) in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, cessant inconvenientia, ob quæ Trid. *sess. 24 de reform. cap. 1.* præsentiam Parochi & testium præscripsit. Tamb. *cit. § 3* qui ultra quamplures Doctores refert sic declarasse S. Pium V. Sacram Congr. Card. & Rotam Rom. Quibus accedit praxis.

4149 Plures graves Doct. quos apud Cardenas *cit. num. 670* tenent, non requiri talem certiorationem; sed sufficere, ut sola pars conscia impedimenti consensum renovet. At Cardenas *cit. a num. 675* & Busemb. *lib. 6 tract. 6. cap. 3 dub. 3.* docent, hanc sententiam, utpotè minùs tutam, & tenuis probabilitatis, non esse practicandam, nisi in casu extremæ necessitatis, puta si pars conscia prudenter timeat aliam partem diss[illegible], & inde oritura gravissima mala, aut [illegible], scandala, & mortem. Vel si femina adulterum contraxit cum viro, eo quia priùs rem habuerat cum illius fratre, & si id revelet, timet mortem, aut perpetuam [illegible], quæ mala non possunt aliter [illegible], quàm omittendo hujusmodi certiorationem. Ita ille.

Addit Cardenas *num. 676.* quòd in hoc casu conjux conscia potest [illegible] dicere, *Se non habuisse consensum*, & quidem non mentitur, quia consensus ratione impedimenti fuit nullus. v. à num. 3688.

C A-

CAPUT VIII.

De indissolubilitate Matrimonii.

4570 MAtrimonium, tam fidelium, quàm infidelium, est indissolubile, & perpetuum, etiam jure naturæ, & divino; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii, quæ de jure naturæ perpetuitatem importans, v. num. 1959. Unde Christus ait Matth. 19 *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Et Paulus ad 1. Corinth. 7 *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit*. v. n. 4 c. 16.

4571 Matrimonium baptizatorum consummatum, in nullo casu dissolvi potest quoad vinculum. Est de fide ex Conc. Florent. in decr. de Sac. ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 7. v. n. 4 n. 4 q r.

MATRIMONIUM RATUM

4572 SEd non consummatum baptizatorum dissolvi potest quoad vinculum. Primò à Papa per potestatem extraordinariam à Christo ei traditam quoad ea, quæ sunt necessaria bono Ecclesiæ regimini, sicut dispensare potest ex gravissima causa in voto solemni, quod est plus.

Hoc in Matrimonio rato dispensaverunt Greg. VII. Martinus V. Eug. IV. & S. Pius V. quos refert Arisdelus tom. 1. *pag.* 119. Del Bene *part.* 2. *de empat. dub.* 336. *sect.* 16. *num.* 20. vide num. 4578.

4573 Secundò dissolvitur quoad vinculum per solemnem professionem Religiosam. Est de fide ex Trid. *sess.* 24. *Can.* 6. Idque jure Ecclesiastico, ut dictum est à num. 4572 & tunc post unius professionem liberum est alteri conjugi ad alias nuptias transire.

Hic, comprehenditur professio in Ordine Militari S. Joann. minime in aliis Ordinibus Militaribus S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, quia horum professio, licet sit solemnis, est compossibilis cum Matrimonio, cum votum castitatem solum conjugalem.

4574 Neque hoc comprehenditur professio per vota biennii in Societate Jesu quia Trid. declarat, hoc privilegium dirimendi matrimonium ratum antea contractum, esse à Christo concessum professioni Religiosæ solemni, hoc est sub votis solemnibus, professio vero in Societate est Religiosa, sed non solemnis, quia fit sub votis simplicibus, unde solum habent dirimere matrimonium contrahendum, videlicet dum supervenient, idque ex speciali privilegio, & Declar. Gregorii XIII. per Bullam *Ascendente Domino*. at non matrimo-

Eamon Ecclesiast.

nium ratum ante illa contractum. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 8. *tr.* 5. *cap.* 6. § 2. *num.* 10. cum Doctoribus Societatis contra Pontium *lib.* 9. *cap.* 6.

4575 Pro majori claritate scito, Ecclesiam *cap. Publico* 7 *de Conver. Conjug.* post matrimonium ratum non consummatum concedere conjugibus bimestre ad deliberandum de meliori statu, videlicet de ingressu Religionis, ita ut intra bimestre possit unus conjugum, etiam altero invito, ad Religionem transire, si matrimonium non consummavit.

Et tunc conjux superstes, ut ad alias nuptias transeat, expectare debet professionem illius, ita ut si sponsa ætatis duodecim annorum post matrimonium ratum sit Religionem ingressa, conjux superstes expectare deberet per quatuor annos, cùm non possit sponsa ante annum 16. expletum ex Trid. validare professionem emittere, & tunc matrimonium ratum dissolvitur quoad vinculum.

4576 Elapso autem bimestre conjux tenetur sub mortali reddere debitum, quia tunc incipit jus ad petendum, unde peccat, si petenti negat: v. n. 1404. At est ei liberum Religionem ingredi, & in ea profiteri, etiam si plures anni in matrimonio rato præcesserint, ob privilegium Religionis de dissolvendo matrimonio rato, ut dictum est ex Trid.

4577 Quod Privilegium est divinum, acceptum ab Apostolis, & in Ecclesia per traditionem retentum ad favorem majoris perfectionis.

4578 At non conceditur Ordini Sacro, unde Matrimonium ratum non dissolvitur per Ordinem Sacrum supervenientem, ut est definitum à Joann. XXII. in Extrav. Nec per Episcopatum, adeoque si contra voluntatem uxoris ordinatus, juste potest ab ea revocari, ad quemcunque gradum evectus, & ille tenetur vel Religionem ingredi, & in ea profiteri, vel ad uxorem redire, reddendo, & non petendo debitum, ob votum castitatis, quod quoad partem petendi uxori non præjudicavit, & servari potest.

4579 Bimestre computari debet à puncto rati matrimonii, ad punctum, quo finit.

4580 Quo finito, si conjux prætextu ingressus Religionis cohabitationem, aut redditionem debiti differat, tunc potest à Judice Ecclesiastico, circumstantiis consideratis, assignato rationabili, ac peremptorio termino, & cautione exacta, compelli etiam per censuras Religionem ingredi, aut cum altero conjuge matrimonialiter cohabitare.

4581 Si vir intra bimestre ad deliberandum concessum, violenter, aut metu cadente in virum constantem, uxorem cognoscat,

non potest ampliùs ipse, benè verò sponsa Religionem ingredi, quia dolus & culpa sponsi non potest præjudicare sponsæ, nisi ex tali concubitu suscepta sit proles, & non sit alia persona, quæ eam commodè educare possit, tunc namque sponsa per accidens impeditur à Religionis ingressu.

4162 Quo impedimento accidentali sublato, etiam si sponsa professionem emiserit, non potest conjux, qui eam coegit, ad secundas nuptias transire, quia licèt coactè, verè matrimonium consummavit. v. dic. 4151.

4163 Si verò conjux eam renitentem vi cognovit post bimestre, non potest sponsa Religionem ingredi, quia elapso bimestri tenebatur ex justitia reddere, & sponsus cogendo usus est jure suo, unde matrimonium fuit justè consummatum. *Pirhing. lib. 3. decr. tit. 34. de convers. conjug.*

CAPUT IX.

De impedimento actus conjugalis ex voto.

4164 QUI post votum non nubendi, matrimonium contrahit, peccat nubendo; at postquàm nupsit, potest petere, & reddere, quia voto non nubendi opponitur contrahere, minimè consummare, & matrimonio contracto, jam est factus impotens ad votum.

4165 Qui vovit Religionem, aut suscipere Ordinem Sacrum, non tenetur ad castitatem, antequàm professionem emittat, aut Ordinem suscipiat; quia non proinde votum castitatis emisit.

4166 Discrimen autem inter hæc duo vota, Religionis, & Ordinis Sacri, consistit in hoc, quòd qui vovit Religionem, si nubat, peccat nubendo, & prima vice consummando, sive petendo, sive reddendo, peccat quidem nubendo, quia transgreditur votum Religionis cum nuptiis incompossibile, peccat prima vice consummando, quia est ei liberum Religionem ingredi, & ad id ante consummationem tenetur, cùm professio Religiosa matrimonium ratum dissolvat.

At matrimonio prima vice, etiam intra bimestre, consummato, potest petere debitum, quia haud ampliùs est impeditus, non voto castitatis, quia votum Religionis non est votum castitatis; nec voto Religionis, quia matrimonio semel consummato non potest Religionem ingredi, nisi in casu adulterii, & tunc petere non posset, nec reddere, sed teneretur votum implere per ingressum Religionis, ad quem etiam tenetur mortua uxore. Unde in casu adulterii, prima vice petendo, aut reddendo peccaret, non postea quia per remissionem factam amisit jus ad Religionis ingressum, vivente uxore.

4167 De eo, qui vovit suscipere Ordinem Sacrum, eodem modo discurrunt Rodr. & Ledesma, volentes, quòd antequàm consummet, teneatur ingredi Religionem, ad ibi suscipiendos Ordines, & sic peccet consummando.

Ad oppositum dico cum Leandro *de matrim. tr. 31. disp. 15. qu. 70.* Anton. à Spir. S. *de matrim. tr. 11. disp. 9. sect. 7. & aliis.* Rigidum enim mihi videtur, eum qui vovit Ordinem Sacrum obligare ultra intentionem ad statum tam difficilem, qualis est status Religionis, & contra regulas generales Juramenti, & Voti à num. 2669.

Hic igitur peccat solùm nubendo, non consummando, etiam petendo quia nubendo factus est impotens ad votum implendum; nam Ordo Sacer non dissolvit matrimonium ratum anteà contractum.

In casu autem, quòd alter conjux adulterium committat, tunc tenetur implere votum suscipiendi Ordines Sacros, nec potest alterius petere, aut reddere; quia cùm adulter amiserit jus ad petendum, est ei liberum non petere, nec reddere, & sic votum implere.

4168 Qui vovit castitatem, si nubat, peccat: item peccat prima vice consummando, etiam reddendo intra bimestre; quia intra bimestre, & matrimonio non jam consummato, cùm alter conjux non habeat jus petendi, potest negare, si velit Religionem ingredi.

Matrimonio tamen jam consummato, aut bimestre elapso, potest reddere; quia alter conjux habet jus ad petendum, & ipse non tenetur Religionem ingredi; imò post consummationem non potest; petere autem nunquam potest, nec intra, nec post bimestre. Trullench *in Decal. l. 5. c. 14. d. 17. n. 4.* (Excipe, nisi petat ob periculum incontinentiæ, quod prævidet in altero conjuge, vel quando non in gratiam sui, sed alterius conjugis, qui præ verecundia non petit: hoc enim non est propriè petere, sed reddere (Ita Trullench. *cit. n. 5.* Ant. à Spir. Sanct. *de matr. tr. 11. d. 9. sect. 7.* cum *aliis.* Ratio est, quia votum simplex castitatis non dirimit, sed impedit matrimonium; unde qui cum eo contrahit, tenetur illud servare quoad partem, quam potest, quæ sibi libera est; adeòque non potest petere, quia hoc est sibi liberum: at tenetur reddere, quod non est sibi liberum, cùm

spoliet ad jus alterius conjugis, cui prejudicare non potest.

4169 Qui castitatem vovit, non tenetur (licet sit ei liberum) Religionem ingredi ante consummationem, etiam intra bimestre, ob dicta num. 4167. Et ostenditur à fortiori ex Extrav. Joann. 22. *Antiqua. De voto*, ubi definit Pontifex, ut qui post matrimonium non consummatum promotus est ad Ordines Sacros, moneantur ad Religionis ingressum: si verò renuerit, se sponsæ adhærere, compellatur per censuram ad consummandum matrimonium contractum.

4170 Pariter conjux, qui post matrimonium votum castitatis [illegible] sine alterius consensu emisit, non potest petere, sed tenetur reddere.

4171 Uterque, qui scilicet votum castitatis emisit ante, aut post matrimonium, in casu adulterii alterius conjugis, nec potest petere, nec reddere, quia tunc utraque pars est ei libera, nisi remittat, aut *bonâ* delictum committat. Remittendo autem peccat, quia se imponit ad implendum votum, at post remissionem non peccat reddendo, quia jam conjux delinquens est restituta in suo jure petendi, & mortua uxore, tenetur ad votum, ita ut iterum peccet, si nubat, ut supra.

4172 Sanchez *lib. 9. de matr. disp. 31. num.* 18. affirmat, eum, qui post matrimonium votum castitatis emisit, posse reddere in casu adulterii, & mortua uxore nubere; quia votum castitatis, quoad partem reddendi, fuit nullum.

At rectiùs cum Leandro *tr.* [illegible] *quæst.* 71. dico hoc esse verum de voto non petendi, quod quidem est compossibile cum matrimonio, at votum castitatis utramque partem comprehendit, & in casu petitionem semper, redditionem verò, quando jus alterius conjugis fuerit impeditum, cujusmodi est in casu adulterii, aut mortis illius. Unde tunc votum castitatis, quoad partem reddendi, est nullum, pro quando alter conjux habet jus petendi; est validum, pro quando illud amisit.

CAPUT X.

De Divortio.

4173 DIvortium, *est separatio conjugum quoad thorum, & habitationem, manente vinculo permanente.*

4174 Est duplex, perpetuum, & ad tempus. Perpetuum fit causâ adulterii, *cap. Gaudemus, & cap. Ex litteris, de divortiis.* Ad tempus est, quod fit ob alias causas, de quibus modò.

4175 Divortium perpetuum à divortio ad tempus differt per hoc, quòd in divortio perpetuo potest conjux innocens, si velit, castitatem in sæculo vovere, Ordines Sacros suscipere, aut in Religione profiteri, permanente semper vinculo matrimonii, quod tamen, si est consummatum, in nullo casu dissolvitur, ex num. 4151. Ea autem fieri non possunt in divortio ad tempus.

Divortium fieri non potest authoritate privata, sed fieri debet authoritate Judicis Ecclesiastici, causâ probatâ.

4176 In casu adulterii, si sit publicum, Pontius *lib. 9. de matr. c.* 18. Fenech *de divortio*, Riccius, & alii contra Sanchez tenent fieri posse propria authoritate. At rectiùs Clericatus *cap.* 146. num. 30. docet, Doctores affirmantes esse intelligendos de foro interno, minime de externo.

4177 Divortium perpetuum est permissum ob adulterium jure divino, Matth. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.*

4178 Nomine adulterii ad divortium venit quævis copula, naturalis, sodomitica, aut bestialis, qua per quamlibet ex his conjux dividit suam carnem contra fidem alteri conjugi in Sacramento datam. Non veniunt tactus, oscula, pollutio, aut copula cum fœmina mortua. Tamb. *lib. 8. de matr. tr. 7. cap.* 3. & Clericatus *ibi*.

4179 Hæc libertas divortii est concessa conjugi innocenti, minimè conjugi adultero, qui tenetur conjugi innocenti adhærere, si hic nolit divortium, & ille sit certus, nullum sibi periculum imminere. Clericatus *ibi*.

4180 Adulterium constare debet per probationes, aut violentas præsumptiones, puta si sit ostium ad visum, si adulter sit repertus in lecto cum adultera, nudus in cubili, si adsint filii, si moretur in domo adulteræ, & alia quæ de jure probant. *V.* n. 2764.

4181 Quinque autem dantur casus, qui-

bus, non obstante adulterio, non potest ad divortium devenire. Quos refert Clericatus *ex num.* 7 ex Pontio, Sanch. & Tamb.

1. Si uterque conjux adulterium commisit, etiam si unum sit occultum, alterum publicum, & etiam post divortium conjux innocens adulteretur, quia delicta compensantur, 2. Si unus conjugum adulterium commisit altero consentiente directè, aut indirectè, uxorem male tractando, à se expellendo, &c. 3. Si adulterium sit commissum per vim, & metum gravem, quem non potuit repellere. *ex num.* 1096.

4. Si conjux innocens remittat culpam adulterii expressè, aut tacitè, videlicet recipiendo Reum ad oscula, aut ad copulam. 5. Si conjux innocens sciat, se continere non posse, tunc namque ad vitandum periculum incontinentiæ, & tutius spiritualis suæ animæ, non potest ab adultero separari. *ex num.* 1110.

4182 Causæ divortii ad tempus sunt triplicis generis, quæ scilicet concernunt *periculum fidei*, ut si conjux sit factus hæreticus. Vel *periculum animæ*, ut si conjux ad sodomiam sollicitet, aut ad peccatum. Vel *periculum corporis*: ut si conjugi superveniat lepra, seu morbus contagiosus. Si conjux unus alterum vitæ insidietur, aut sævitiam exerceat in uxorem.

4183 Si conjux sit factus hæreticus, potest fidelis propria auctoritate ab eo divertere ad vitandum periculum infectionis. Clericatus *ex. num.* 11. ex Sanchez *de matr. lib.* 10. *disp.* 15. *num.* 6. Et hæresis dicitur adulterium spirituale.

4184 Solicitatio ad sodomiam difficulter probatur, nam mulier patiens non potest esse testis sufficiens, etiam si petat. Unde Sperellus apud Clericatum *ex.* monet Judices Ecclesiasticos, ut mulieres querelam [illegible] suadeant, ut propter pudorem, ac [illegible] eorum existimationi parcant, & se non [illegible]. Probaretur, si testes essent, qui deponerent, se ex interjectio [illegible] audivisse preces, aut [illegible], ac petitiones viri, & negationes mulieris, & [illegible] per [illegible] [illegible], [illegible] duo, [illegible] [illegible] [illegible] dissimulatim, & multa [illegible] pudoris, ac timore [illegible]. Hæc Sperellus.

4185 Morbus Gallicus probatur medicorum judicio, & concedit neg[illegible] debiti, atque etiam separationem quoad torum, si medicorum judicio adsit periculum; minimè quoad cohabitationem.

4186 Sævitia potest esse triplex, 1. Si vir moderatè, & ex causa uxorem verberet, & hæc nec dicitur propriè sævitia; nec sufficit ad divortium, 2. Si immoderatè verberet, sed potest provideri à Judice per cautionem; tunc nec datur divortium, sed uxor viro restituitur cautione præstita, 3. Si sævitia sit atrox cum timore futuræ offensionis, & tunc datur divortium.

4187 Judicare, quando sævitia sit atrox pendet à prudenti Judicis arbitrio, circumstantiis personæ, loci, modi, &c. consideratis. Plura assignari solent signa atrocitatis. 1. Si vir sit solitus in uxorem sævire, 2. Si minatus sit eam occidere, & sit solitus minas exequi, aut sit crudelis naturæ, 3. Si capitale odium & inimicitia inter maritum & uxorem intercedat, vel quia unus alterum venenο necare tentavit, vel de gravi crimine accusavit, ejus carcerationem procurando, vel etiam si civilem litem super magna bonorum quantitate agant, 4. Si pluries uxoris caput ad parietem percussit. Si in eam cultrum ad vulnerandum jecit. Si eam in cubiculo cum denegatione alimentorum detrudat. In his & similibus casibus datur sævitia atrox ad divortium sufficiens. Hæc Clericatus *ex.* ex Sperello.

4188 Ad hanc sævitiam probandam sufficiunt testes consanguinei, affines, & domestici, cum hi melius scire præsumuntur. Rota *dec.* 155. *num.* 49 *part.* 6.

Mulier si tacuit, & vir à sævitia cessavit, non potest divortium petere; quia per taciturnitatem, & cohabitationem post sævitiam præsumitur injuriam remisisse. Claric. *ex.* ex Sperello *dec.* 130 *n.* 93.

4189 Maritus non potest ad divortium devenire ob dotem non solutam. Ita jus Canonicum contra civile, Cleric. *ex.* ex Tamb. *ex* S. *lib.* 4. *cap.* 3.

4190 Effectus divortii, 1. In divortio perpetuo effectus est ut *ex num.* 4177. 2. Tam in divortio perpetuo, quam ad tempus facto ob culpam, aut sævitiam, conjux innocens retinet dotem. Imò maritus delinquens tenetur solvere uxori alimenta, & expensas litis. Et filii sunt alendi ex bonis illius, qui dedit causam divortio; in casu autem hæresis sunt educandi apud parentem fidelem, favore fidei.

4191 Divortium fieri potest absque delicto, ex mutuo consensu conjugum, quoad thorum propria auctoritate, ut plures Sancti Spiritus sancti amore ducti fecerunt. Quoad habitationem authoritate Ordinarii, qui attendere debet conjugum ætatem, conditionem, & [illegible], ne ex [illegible] scandalum aut [illegible] aliquod oriatur. Et ipsa separatio

quoad

quòd totum limites perfectionis, maximè inter juvenes, fieri non debet sine praevio & maturo prudentum virorum consilio.

4292 Recensitus vir uxoratus, si licentiam ab uxore habeat suscipiendi Ordines Sacros, non debet ad illos promoveri, nisi priùs uxor in Religione profiteatur, vel in saeculo votum castitatis emittat, ex Extrav. *Antiqua*, de voto. Idem dic, si vir ad Cardinalatum sit promovendus. Si autem de Episcopatu agatur, debet uxor in Religione profiteri.

4293 Quod si dicta uxor, quae licentiam dedit, castitatem non voverit, & consilio mutato, ad periculum incontinentiae vitandum, virum jam ordinatum in sacris repetat, remanet vir ab Altari suspensus. Pro quo omninò vide dicta à num. 4073.

CAPUT XI.

De debito conjugali.

4294 A*Dulter* in poenam amittit jus ad petendum debitum ex justitia. potest igitur petere rogando, sed non cogere, nam tunc alter conjux habet jus ad denegandum, & ideò dicitur adulter amisisse jus, quatenus non potest uti debito, invito conjuge, sicut antea poterat.

Hoc ad differentiam affinitatis, & voti, quibus stantibus, nullo modo reus potest petere debitum sine dispensatione obtinenda ab Ecclesia.

Pro adulterio tamen poena remittitur ab ipso conjuge offenso, vel verbis, vel per signa amoris, vel ex quo adultero petenti, & roganti liberè reddat debitum, quia facta remissione statim adulter acquirit jus ad petendum ex justitia, ita ut conjux non possit ampliùs ex vi prioris adulterii debitum denegare.

Tandem haec poena non incurritur nesciente conjuge adulterium.

4295 *Qui est certus* de nullitate matrimonii, bona fide contracti, non potest petere, nec reddere debitum, etiam si compars ignoret; sed debet petere dispensationem, & interim aliqua occasione desumpta separari ob periculum fornicationis, quòd si non habeat locum dispensatio, quatenus impedimentum est juris naturae, & non potest matrimonium per solam renovationem consensus revalidari, v. gr. si erit impedimentum ligaminis, tunc tenentur fugere.

Si est dubius, dubio non scrupuloso, sed prudenti, non potest petere, antequam diligentia facta de veritate, rationabiliter dubium deponat, quia se exponit periculo peccandi, tenetur tamen reddere, ob periculum faciendi contra jus alterius, *ex cap. Inquisitioni tuae, de sent. excomm.* si autem facta diligentia inveniat motiva verè probabilia pro valore, potest etiam debitum petere, quia pro illo stat possessio bonae fidei.

4296 *Senes*, si nulla sit spes aliquando seminandi intra vas, nec possunt petere, nec reddere, quia intenderent mollitiem ab intrinseco malam. benè verò, si sit spes seminandi intra vas, licet saepè seminent extra: ita Tanc. *tom. 2. de matr. lib. 9. quaest. 1. pag. 359* & Busemb. *lib. 6. tr. 6. cap. 3. dub. 2. Imped. impot.* quia dant operam rei licitae, procurando copulam sibi possibilem, & permissam. v. n. 4316.

4297 *Causa matrimonii* est favorabilis, *ex cap. fin. de sent. & de judic.* adeòque amplianda: *hinc in quaestione juris* matrimonium contractum juxta opinionem verè probabilem est validum, quod judicium practicum de valore non est mediatum, & probabile, sed moraliter certum: quia (ut benè ait Cardenas *disp. 2. num. 562.*) cùm dispositio juris faciat decisionem certam, inde est, quod Regula 15. de favore amplianda, faciat decisionem certam de valore matrimonii, utpotè materia favorabilis: *v. n. 67. 111. & 113.*

4298 Item (ait Cardenas *cit. à num. 515.*) *In quaestione facti circa valorem matrimonii, v. gr. an sit factum, vel non, id, ex quo oritur, impedimentum dirimens, quando ex conjecturis utrimque probabilibus resultat partium dubium, si hoc est vincibile, non licet contrahere, donec vincatur dubium, ut fiat certitudo practica pro carentia impedimenti, quia exponeretur Sacramentum periculo frustrationis. Si dubium est omninò invincibile, licet contrahere, quia possessio stat pro libertate contrahendi. Quòd si tali dubio stet praesumptio aliqua pro existentia impedimenti, & nulla sit praesumptio pro carentia impedimenti, tunc cum tali dubio non licet contrahere ob periculum frustrationis Sacramenti*: ita ferè Cardenas *cit. n. num. 15.*

4299 Conjux tenetur sub mortali reddere debitum, quando expressè, aut tacitè, moderatè, & sine peccato petitur, nisi justa causa excuset; aut nisi conjux requisitus roget petentem, ut pro ea vice excuset, & ille liberè condescendit, dummodò hoc non fiat saepè, & cum periculo incontinentiae petentis.

4300 Licitè negare potest, si inde sibi timeat grave damnum mortis, infirmitatis, aut prolis, si sit gravida; si videat maritum

Rusticus Eccleſiaſt.

morbo contagioso, v. gr. lepra, &c. infectum, ebrium, &c. Item si uxor sit menstruata, aut si compare nimis immoderatè petat.

4301 Si post contractum matrimonium inter conjuges supervenerit affinitas, quatenus unus habuit rem cum consanguinea alterius conjugis usque ad secundum gradum, tunc affinitas non [illegible] matrimonium, sed impedit à pe[illegible] debiti, itaut qui talem copulam h[illegible] possit reddere, sed non petere [illegible] 4302.

4302 [illegible], si rem habeat cum consanguinea [illegible] uxoris in tertio, aut quarto gradu, committit incestum, quia ratione affinitatis ex copula licita cum uxore, est illi affinis usque ad quartum gradum: at non incurrit poenam non petendi debitum, quia hæc poena incurritur ob affinitatem supervenientem cum uxore, quæ cùm non possit esse nisi ex copula, non potest extendi ultra secundum gradum.

Tam in casu affinitatis matrimonio supervenientis, quam in casu matrimonii cum voto simplici castitatis celebrati, dispensare possunt ad petendum debitum Episcopi, & ex privilegio Provinciales Regulares, atque de eorum licentia Confessarii Regulares, qui in casu voti, monere debent pœnitentes, quòd mortua uxore non possint licite nubere, sed tenebuntur ad votum, & quod uxore vivente violent castitatem, nisi cum uxore. Diana *par.* 11. *tr.* 8. *res.* 16. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 212. *cap.* 4. *num.* 5. Rodr. Leander, Bassæus & *com.*

4303 Superiores locales non possunt dispensare ad petendum debitum, nisi ex commissione Provincialis, vel Generalis: quia illis à Pio V. est concessa facultas. Peyr. *tom.* 2. *q.* 1. *cap.* 4. *§.* 4. *num.* 90. Diana *p.* 3. *tract.* [illegible] *resol.* 14. & Bord. Quæ deputatio durat ad libitum superioris.

4304 Insuper ipsi Provinciales, aut Generales, & Confessarii ab eis ad id specialiter deputati, non possunt dispensare, nisi in Sacramento Confessionis, & in propriis domibus, seu Ecclesiis tantum, Dian. *in sum. ver.* Incestus *num.* 3. qui [illegible] hoc caperunt Privilegium.

4305 Bonac. *quæst.* 4. *de matr. punct.* 2. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 18. Castropal. & alii apud Dianam *cit.* tenent, quòd sciens dictam affinitatem ex copula, vel cognationem spiritualem ex suscepione propriæ prolis in Baptismo, aut Confirmatione, cum propria uxore contractam, ignorans tamen inde oriri pœnam privationis juris ad petendum debitum, talem pœnam non incurrat, ac proinde dispensatione non indigeat, quia ignorantia pœnæ à lege positiva impositæ excusat à pœna; sed contra Leandrum *de matr. tract.* 9. *disp.* 15. *qu.* 62. Confessarius tamen, in hac opinione, pœnitentem de impedimento monere debet, ut se ab incestu deterreat.

CAPUT XII.

De usu matrimonii, & aliis obligationibus conjugatorum.

4306 Tenetur uxor virum alió abeuntem, & id requirentem, sequi, nisi aliud sit in contractu conventum, vel nisi infamem vagabundam duceret, aut esset factus vagabundus post matrimonium, vel si vir vellet vagari cum periculo animæ, & corporis, vel si gravis necessitas, v. gr. infirmitas ab itinere excusaret.

4307 Non licet conjugibus aliquid facere, unde generatio prolis impediatur, etiamsi timeatur in partu periculum, aut paupertas ex copia prolis; quia opponitur fini matrimonii, qui est generatio. Possunt tamen ex mutuo consensu ob id ab usu matrimonii abstinere; non tamen possunt negare debitum, si alter petat.

4308 Vir valens legitimam copulam cum uxore habere, peccat mortaliter, si, ut ad eam se excitet, illam inchoet sodomiticè, Leander *cit. quæst.* 30. contra Navar. qui non est audiendus: quia talis actus, cùm sit contra naturam, est medium improportionatum ad copulam naturalem, & sodomia inchoata.

4309 Copula in vase legitimo, sed situ præpostero, aut alio innaturali, est solùm venialis, si non sit probabile periculum effusionis seminis extra vas.

4310 Uxorem peccare mortaliter, si postquam vir seminavit, retrahat se [illegible], donec ipsa seminet, tenet Rodriq. quem sequuntur Castropal. & Mendo *in Epit. ver.* Matrimon. num. 1. quia finis generationis, recepto semine viri, est jam perfectus. Et aliàs mulier soluta, si hoc faceret, non committeret peccatum distinctum à copula, [illegible] quam talis provocatio, & seminatio post consummationem copulæ spectaret ad generationem.

At communior sententia negat peccare. Leander *de Matr. tr.* 9. *disp.* 15. *quæst.* 41. Diana *par.* 10. *tract.* 15. *res.* 42. Tamb. *lib.* 7. Decal. *cap.* 3. *§.* 3. *num.* 18. Lessius, Bonac. & Clericatus *cap.* 145. *num.* 33. Quia illa unio cæterum est completio, & extinctio copulæ; & omnis

dum

dictum esset compescere naturam jam irritatam. Insuper est sententia Scoti in 4. dist. 4. q. un. quem ultra scholasticos medici sequuntur, quòd mulier concurrat activè ad generationem per veri seminis emissionem.

4311 Peccat mortaliter vir, si incoeptâ copulâ liberè à seminando desistat quia est contra finem generationis, maximè si tactibus extra vas se polluat. Insuper peccat quia mulierem irritatam relinquit, & unde in periculo gravi peccandi. Peccat enim mortaliter mulier, si tunc irritata tactibus se excitet, ut seminet, quia hoc Doctores num. 4310. recensiti concedunt irritato seminis vasis jam suscepto, sine quo certum est finem generationis frustrari.

4312 Peccat mortaliter mulier, si semine suscepto mingat, se erigat, aut moveatur taliter, ut semen foras ejiciatur, si non ex accidenti, sed studiose faciat, animo impediendi conceptionem. Clericatus cit. n. 30.

4313 Certò tamen probabile est, quòd viro seminante non teneatur mulier seminare, quia certò probabilior est sententia D. Thomæ, quòd mulier passivè concurrat ad generationem subministrando materiam, non autem activè per veri seminis emissionem.

4314 Conjux in absentia alterius conjugis libidinosè se tangens, peccat mortaliter, etiam si non adsit pollutionis periculum, quia hic actus cum non fiat cum conjuge, non est conjugalis, nec ad finem conjugii ordinatur, quæ est ratio à mortali excusans tactus impudicos inter conjuges. ut cit. num. 4310. Ita Mendo in Epit. ver. Matrim. num. 3. Quæ tamen vocat contra probabilem ab auctoritate extrinseca sententiam docentem, solum venialiter peccare, quam tenet Tamb. lib. 7. Decal. c. 3. §. 5. à num. 42. Clericatus cit. num. 30. Palud. Ludov. Lopez, Thomas Sanch. & alii apud ipsos cit. num. 4310.

4315 In casu impotentiæ, si impotentia sit antecedens matrimonium, ea cognita, ut cit. n. 4158. & 4160. ac proinde si adsit periculum incontinentiæ, conjuges recurrere debent ad Episcopum pro separatione, & ut declaret matrimonii nullitatem. Quòd si non adsit periculum incontinentiæ, cohabitare debent ut frater, & soror, adeò ut non possint uti osculis, & tactibus impudicis inter maritos, quia cum eorum matrimonium careat impotentiæ sit nullum, sunt sicut soluti, Sanchez de matr. lib. 7. disp. 99. cum Tancredo, & cæt.

4316 Si impotentia sit superveniens matrimonio, validum remanet matrimonium, quia matrimonium semel validum, semper est validum, ut cap. 10. qu. 32. qu. 7. adeòque eis non esse prohibitum oscula, tactus, &c. si periculum pollutionis non adsit; idque ratione status conjugalis, propter jus, quod habent ad copulam, saltem ad concupiscentiam sedandam, & mutuum amorem fovendum, ut tenent Sanchez lib. 9. disp. 44. num. 12. ibid. disp. 17. num. 19. & 20. Tamb. gen. 1. de matr. lib. 9. tr. 1. c. 13. §. 1. & Clericatus cap. 133. n. 99. & 103. ut dicta de sanctimo n. 4304.

4317 Si dos deficiat, tenetur maritus alimenta uxori præstare, tum ex charitate, quibus ob servitia, & obsequia ab ea præstita. E converso uxor tenetur alere maritum pauperem effectum, aut adeò senem, vel infirmum damnatum si tamen ipsa possibilitatem habeat, vel ex bonis dotalibus, aut paraphernalibus, vel alio modo acquisitis. Ita Clericatus cap. 145. num. 8. ex Tamb.

4318 Nomine alimentorum veniunt omnia necessaria ad victum, vestitum, habitationem, servos, &c. juxta decentiam conditionis status.

4319 Maritus tenetur pro viribus, & juxta suam conditionem, alimenta præstare uxori, duobus exceptis casibus, 1. Si absque causa nolit cum eo cohabitare, 2. Si maritus dotem promissam consequi non possit, & parentes, qui eam debent, sint habiles, & nolint dare. Clericatus cap. 145. num. 8. cum Tamb. lib. 9. in Decal. c. 3. §. 3.

4320 Si uxor ex justa causa recedit è domo mariti, quatenus, v. gr. est adulter &c. tenetur maritus, ut supra, ei alimenta præstare extra domum, etiam si uxor aufugerit, sed culpa mariti. At si aufugit ex propria culpa, non potest maritus ad alimenta danda cogi, quia qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet. L. Julianus 13. & ex aliis juribus. In qua re attendenda est praxis.

ANTEPHATUM

4321 **E**St Donatio, quæ fit à marito uxori propter nuptias.

A marito enim post mortem præter dotem, quæ uxori restituitur, elargitur alia summa pecuniæ ob nuptiarum amorem, quæ Antephatum nuncupatur, quæque dotari solet judicio, & arbitrio prudentis, attentis conditione, & bonis mariti, atque uxoris, & puta diversificare solent esse quinquaginta, centum, quinque centum, mille scuta, &c. juxta locorum praxim, consuetudinem, & maximè dari solet intuitu virginitatis.

4322 Supposita paritate conditionis, viduis debetur medietas antephati, quod datur virginibus.

QUÆRES

4323 *An acceptharum inveniat virginitatis lucretur à puella priùs ab alio corrupta, quæ communiter putabatur virgo?*

RESp. affirmativè, Diana *p. 8. tr. 6. ref. 126.* Tanc. *tom. 1. de matr. 2. quæst. 41.* Sanchez *lib. 6. d. s. 27. num. 4.* Dixi *ab alio corrupta*, quia si supponatur corrupta ab eodem, cui posteà nupsit, non est dubium, quod lucretur.

Ratio assertionis est, quia nomine virginis in jure semper præsumitur illa, quæ communi opinione existimatur virgo. Hac ratione *in num. 2560.* diximus, legatum pro maritanda virgine lucrari à puella clam corruptis. Diana *p. 2. tr. 2. resol. 52.*

De donationibus inter conjuges: *vide num. 2371.*

De osculis, & amplexibus inter sponsos de futuro; *v. à num. 2259.*

De consensu parentum in nubendo: *vide num. 2039.*

De Matrimonio fusè & plenè agunt Scotus *in 4. à dist. 26. ad 41.* Mastrius *disput. 10.* Tamb. *tom. 2.* Diana *part. 3. tract. 4.* & alibi; Leander, & per duos tomos Sanchez, & Tancredi.

PARS QUINTA.

De Censuris, & Pœnis.

CAPUT I.

De Censuris.

4324 CEnsura, *est pœna spiritualis, & medicinalis pro culpa inflicta, privans usu aliquorum spiritualium bonorum, per Ecclesiæ potestatem imposita, ut fidelis baptizatus à contumacia discedat.*

4325 Censura est triplex: Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum. Irregularitas non est censura, seu pœna medicinalis; sed impedimentum Canonicum, & inhabilitas ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

4326 Ad validitatem censuræ, 1. Requiritur culpa, 2. In censura ferenda ab homine requiritur trina monitio, nisi urgens necessitas aliud suadeat: *cap. Sacro, & cap. Statuum, de sent. excom. in 6.*

Insuper, quòd feratur in scriptis cum expressione causæ, & nominis tam ejus, qui fert, quàm ejus contra quem fertur censura, *cap. In causis de sent. & re judic.* In censura verò à jure non requiritur monitio; quia ipsum jus præcedens est continua monitio. Clericatus *cap. 147.* ex Mastrio *in Theol. moral. disp. 13. num. 15.*

Unde non potest ferri censura pro delicto præterito, aut non completo; ac proindè requiritur, ut præcedat monitio.

4327 Subjectum censuræ est solus homo vivus, baptizatus, rationis & doli capax, subditus ejus, qui fert censuram: *v. num. 4340.* Unde (ut rectè advertit Clericatus) locustæ non dicuntur excommunicari, sed maledici. *v. num. 1773.*

Nec mortui dicuntur excommunicari, sed declarari incurrisse in censuram ante mortem; & si dederint signa pœnitentiæ, post mortem absolvuntur, seu absoluti declarantur, ad effectum sepulturæ Ecclesiasticæ, *cap. A nobis, 2. cap. Sacris v. n. 4378.*

4328 Communitas, aut Collegium potest ligari suspensione, & interdicto, *cap. De sede vacante, de sentent. Excom. in 6.* Minimè excommunicatione, *cap. Romana eod. tit. in 6.*

4329 Potestatem ferendi censuras, ultra Papam, & Episcopos, habent legati Papæ, sive sint legati à latere, sive nati, sive missi, *Ex cap. legatus, de Offic. leg in 6* Concilium Provinciale Archiepiscopi, & Diœcesanum Episcopi; Capitulum sede vacante, quia succedit in tota jurisdictione, tam ordinaria, quàm voluntaria Episcopi; Inquisitores, quia sunt Delegati Sedis Apostolicæ; Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Abbates, Guardiani, Priores, *ex cap. cum in Ecclesia, de Majorit. & obed.* Vicarius Capituli Sede vacante. Ex Trid. *sess. 24. de refor. cap. 16.* Vicarius Papæ, Vicarius Provincialis Episcopi: minimè Vicarii foranei, quia hi non faciunt idem tribunal cum Episcopo.

4330 Potestatem ferendi censuras, ex jure communi non habent Archidiaconi, & Archipresbyteri, nisi auctoritas Episcoporum acces-

necessariò, vel nisi alicubi eam fore consecuti in ipsa institutione, aut ex consuetudine legitimè præscripta, & approbata. Eam in nullo casu habent Parochi, quia solùm jurisdictionem habent in foro pœnitentiæ, minimè in foro exteriori, & contentioso; ut cap. De personis 11. q. 3. Leander de censuris tr. 1. disp. 3. à q. 8. ad 17.

4331 Censura lata contra facientes, non comprehendit mandantes, & consulentes, nisi sit expressa clausula comprehendentibus quoscumque cooperantes; quia odia non sunt amplianda.

4332 Quatuor sunt causæ, quæ excusant ab incursu censuræ. Prima est ignorantia invincibilis juris, aut facti, cui est annexa censura, cap. Si vero, & cap. 2. de sent. excom. in 6. Imò si censura est lata contra præsumentes, requirit scientiam; unde ab ea excusat ignorantia crassa, minimè ignorantia affectata: quia si adest ignorantia, non habetur contumacia, ad incurrendam autem censuram requiritur contumacia. to. 2. 3199. & tom. 3. à n. 379. ad 383.

Contumacia est, cùm quis sciens, rem aliquam esse prohibitam ab Ecclesia sub censura, seu sub excommunicatione, nihilominus illam committit.

Inadvertentia etiam excusat, quia æquivalet ignorantiæ.

Secunda est impotentia, sive physica, sive moralis: unde non incurrit censuram contra detinentem rem alienam latam, qui non habet quid restituere. Nec qui ob metum gravem cogitur omittere, aut facere aliquid, quod sub censura præscribitur; in priori namque casu adest impotentia physica, & realis, in posteriori impotentia moralis. Metus gravis est metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, & similium damnorum: to. cum 3. à n. 37. & à n. 166.

Tertia est appellatio legitimè interposita ad Superiorem post comminationem censuræ ab inferiori facta, antequam incurratur.

Hinc Leander de censuris tr. 1. disp. 3. q. 39. docet, non posse Prælatum, seu Judicem, qui potestatem habet ferendi censuras, illas ferre contra eum, qui anteà legitimè appellaverat, aut recusationem fecerat, quod tamquam certum tenet, & probat. Quia appellatio in tempore facta, suspendit usum jurisdictionis in Judice, ut habetur expressè in cap. Romana, & cap. Si a Judice, de appell. in 6. & ibi Gloss. ver. sententiam. Idemque omninò facit recusatio Judicis facta, antequam sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ ferat, ut habetur etiam expressè, cap. Cum inter Episcopos 2. q. 6. & ibi Gloss. Appellantes. Sic omnes. Ugolin. tabul. 1. cap. 2. §. 11. & 13. Filliucius tract. 11. cap. 2. q. 9. n. 40. Coninck tract. 4. de cens. in genere disp. 2. dub. 4. conf. Suarez versio, Ægid. disp. 33. de censur. dub. 5. n. 33. Alter lib. 5. de censur. disp. 5. cap. 1. per totum: qui vero cum communi contrarium docet, loquendo de appellatione non facta in tempore, hoc est facta post latam sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, quòd scilicet tunc appellatio non habeat vim suspendendi, ex cap. ad reprimendam, de offic. Ordin. sed solùm devolvendi, ut Superior possit cognoscere de justitia excommunicationis.

Quarta est prorogatio termini facta ab eo, qui censuram tulit. Clericatus cit. n. 13. ex Marsilio.

4333 A censuris à jure, si non sint reservatæ, absolvere potest quilibet Confessarius in foro interno conscientiæ; in foro exteriori Superior censurati. cap. Nuper, de sentent. excomm. Si sint reservatæ, ab eo, cui sunt reservatæ, aut ejus delegato, vel ad id privilegiato, vel à Superiore ejus, cui sunt reservatæ; de quo fusè dictum est de casibus reservatis.

A censuris ab homine, non nisi ab eo, qui eas tulit, aut successore, & pariter ab ejus Superiore, aut delegato, excepto mortis articulo, in quo quidem quivis Confessarius potest à quibusvis censuris absolvere, sub onere, ut elapso periculo coram Superiore compareat, ad exequendum, quod ille præscripserit, cap. Eos, de sent. excomm. in 6. ut fusè in loco cit.

4334 Potest quis pluribus censuris ligari. Item potest quis ab una absolvi, & non ab aliis, ad differentiam peccatorum.

4335 Censuris ligatus, non potest à peccatis absolvi, nisi prius à censuris absolvatur, loquendo de excommunicatione, Clericatus cit. n. 16. ex D. Thoma 3. p. q. 11. art. 4. quia excommunicatus est incapax susceptionis Sacramenti.

4336 Forma absolutionis à censuris non habet præfixa verba, sed potest dari verbis exprimentibus absolutionem censuræ, à qua fit absolutio. Pro foro verò exteriori habetur in Rituali Romano.

4337 Non potest à censuris absolvere ad reincidentiam, nisi ipsemet, qui eas infligere valet. Mendo in epit. sub propriis titulis. Clericatus, & Mattheucci cit. Plura habes in toto corpore operis in propriis materiis, maximè in tomo 2. de Monitoriis.

DE EXCOMMUNICATIONE.

4338 EXcommunicatio, *est censura Ecclesiastica, privans hominem Christianum bonis fidelium communibus.*

Bona communia fidelium sunt tria. 1. Sacramentorum participatio. 2. Orationes, & suffragia Ecclesiæ, videlicet orationes nomine Ecclesiæ, Sacrificia, & Indulgentiæ. 3. Exterior conversatio. Non privat omnibus bonis spiritualibus, nempè gratia, & aliis virtutibus, ut in n. 3143. sed his tribus, quia hæc tria directè subjacent potestati Ecclesiæ. Nec privat bonis spiritualibus particularibus, v. gr. effectu orationum, quas aliquis privatim, & ut persona privata, ac nomine proprio pro excommunicato offert; sed communibus.

4339 Excommunicatio convenit cum suspensione, & interdicto, in ratione generica censuræ, & pœnæ medicinalis; differt verò, quia suspensio & interdictum privant hominem exercitio activo, aut passivo divinorum Officiorum, minimè exteriori conversatione. n. 4405.

4340 Subjectum excommunicationis est homo baptizatus; quia per Baptismum homo fit subditus Ecclesiæ, & sub ejus jurisdictione. Hinc Apost. 1. ad Cor. 5. *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Fratrum Minorum, & Regularium privilegium quoad excommunicationem vide Clem. IV. apud Sorbo, *ver. Exemptio*, n. 9. Dianam *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 103 Vercelli.

4341 Excommunicatio est duplex, minor, & major. Minor est: *Quæ privat tantùm participatione passiva Sacramentorum, Dignitatum, & Beneficiorum, ex cap. penult. de sentent. excom.* Major est. *Quæ privat bonis communibus Ecclesiæ tam activè, quàm passivè.*

4342 Unde excommunicatus excommunicatione minori non privatur jurisdictione, nec suffragiis communibus Ecclesiæ, de quibus n. 4338. Nec communicatione exteriori tam in civilibus, quàm in sacris, audiendo Missam, Divina Officia, &c. sed ea potest licitè sine peccato uti.

4343 Imò per Suarium, & alios apud Mastrium *disp.* 15. n. 75. non peccat, alios Sacramenta administrando; quia non est privatus participatione activa Sacramentorum, sed tantùm passiva. Sed probabilius est, quòd peccet saltem venialiter, quia in *cap. ult. de Cleric. excommun. ministr.* in Pontifice, quòd ligatus excommunicatione minori, si celebret, peccat *graviter*, loquitur autem de collatione activa Sacramentorum, ait tantùm *graviter*, & non apponit particulam *graviter*. Mastr. *cit.*

4344 Ligatus quàm excommunicatione minori, celebrando mortaliter peccat, quia Sacramentum Eucharistiæ recipit, sed non fit irregularis. Mastr. *cit.* n. 36.

4345 Mortaliter peccat Sacramenta recipiendo, nisi ignorantia excuset, sed validè recipit, excepto Sacramento Pœnitentiæ; nam cùm in eo recipiendo peccet mortaliter, ex defectu doloris, & dispositionis ad gratiam (si non curet ab excommunicatione absolvi) invalidè recipit.

Item, si eligatur ad dignitatem, & beneficia, electio est valida, quia in dicto capite non apponitur clausula irritans, sed potest per sententiam Judicis irritari. Mastr. *cit.* n. 36.

4346 Excommunicatio minor incurritur per communicationem cum excommunicato excommunicatione majori vitando, & potest à quovis Confessario approbato absolvi.

4347 Excommunicatio minor incurri potest ob peccatum veniale, ut in n. 4343. major verò ferri non potest sine culpa mortali, quia est pœna gravissima; unde ejus materia est peccatum mortale, *cap. Nemo Episcoporum, cap. Nullus Sacerdotum* 11. *q.* 3. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de refor.* Quod peccatum debet esse externum, & cum contumacia; quia Ecclesia non judicat de internis, *cap. Erubescant, cap. Sicut tuis, de simonia, & cap. Christianis* 32. *q.* 5. Mastrium *disp.* 15. n. 63. & 65. Clericatum *cap.* 147. n. 21. & à n. 3300. ad 3306. & in *cum.* 1. à n. 10.

EXCOMMUNICATIO MAJOR

4348 PRivat bonis communibus Ecclesiæ, tam activè, quàm passivè, nempè. 1. *Participatione activa, & passiva Sacramentorum administratione scilicet, & receptione.* 2. *Suffragiorum communium Ecclesiæ*; quæ videlicet à Clericis, tanquam Ecclesiæ ministris, pro fidelibus offeruntur. 3. *Indulgentiarum*. 4. *Communicatione in divinis Officiis*; ita ut non possit audire Missam, nec divinis Officiis publicis assistere. Tenetur tamen Clericus excommunicatus, si sit in sacris aut beneficiatus, Officium privatim, & solus recitare, se abstinendo ab illis verbis: *Dominus vobiscum.* 5. *Electione ad beneficia, & jurisdictione Ecclesiastica in foro externo*; & ideò si est Episcopus, non potest validè excommunicare. Item fructibus beneficii, ac pensione, non tamen fructibus patrimonii, cùm non sit beneficium Ecclesiasticum. 6. *Sepultura Ecclesiastica.* 7. *Communicatione forensi*, seu civili, & humana cum aliis fidelibus; n. n. 3388.

Qui

4549 Qui effectus explicantur hoc versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, significat allocutionem per verba, litteras, nutus, & quælibet alia signa externa amicitiæ, ut amplexum, oscula, &c. *Orare*, idest simul cum excommunicato orare, aut Officium recitare; *Vale*, idest excommunicatum salutare, aut alio modo verbis, vel gestis honorare, *Communio*, idest quævis societas in habitatione, exercitio, aut contractu, *Mensa*, idest cum eo in eadem mensa comedere.

4550 Item excommunicatio major est duplex, à jure, & ab homine. *A jure*, est illa quæ est lata per aliquod jus, & habet rationem legis, adeòque obligat perpetuò, & permanenter: tales sunt excommunicationes latæ in Sacris Canonibus, ut in Bulla Cœnæ Domini, &c. *Ab homine* dicitur illa, quæ est à Superiore lata per modum præcepti, & transeunter pro aliqua actione particulari, ut fiat, vel non fiat, & hoc amplius non obligat, sed expirat morte ferentis: [illegible] tamen est, ut qui, durante ferente, contra præceptum delinquit, non liberetur excommunicatione, & qui superstitem jam excommunicationem incurrisse, omninò debet ab ea absolvi, ut in cap. [illegible] de sent. excom. in 6. [illegible]

4551 Excommunicatio ab homine est duplex, generalis, & specialis. *Generalis* est, quæ fertur à Superiore contra plures, aut omnes delinquentes alicujus speciei. *Specialis* est, quæ fertur à Superiore contra aliquam determinatam personam. Exemplum primi: Si Superior excommunicationem ferat contra omnes, qui talia furati sunt, aut retinent, ni restituant. Dicitur ab homine, quia est lata à Superiore, non perpetuo per modum juris, seu statuti: dicitur generalis, quia ad plures, seu omnes dirigitur. Exemplum secundi, Si Superior excommunicationem ferat contra Petrum, ni restituat. [illegible] n. 17.

4552 Insuper excommunicatio major est duplex, latæ sententiæ, & ferendæ. *Latæ* est illa, quæ commisso delicto statim incurritur. Talis est: 1. Si sit expressa per verba præsentis, aut præteriti temporis: *Excommunicamus*, *Excommunicatus est*, *Excommunicatus*, *Excommunicatum volumus*. 2. Si per verba imperativi modi: *Incidat in excommunicationem*. 3. Si ablativo particula, *ipso jure*, *ipso facto*, *sine alia declaratione*, &c. quia hæc nullam sententiam expectant.

4553 Ferenda est illa, quæ non statim commisso delicto incurritur, sed post Judicis sententiam. Talis est: 1. Si sit expressa per verba futuri temporis, *excommunicabitur*. 2. Si per verba imperandi, *excommunicetur*. 3. Si verba sint comminatoria, *ut sit volumus excommunicari*, *sub pœna excommunicationis*, *sub excommunicationis interminatione*, &c. nisi aliud ex adjunctis colligatur. Idem dic de suspensione, & interdicto.

4554 Excommunicatorum excommunicatione majori, alius est toleratus, seu non vitandus, alius non toleratus, seu vitandus. *Vitandus* est ille, cum quo fidelibus communicare prohibetur, sed vitari debet ab omnibus tamquam membrum putridum, à communione fidelium separatum. Ut autem sit vitandus, per Concil. Constantiense requiritur, quòd sit nominatim, & in individuo à judice publicè denunciatus excommunicatus, quod sit in scriptis per publicam cedulam: vel ut sit publicus, & notorius percussor Clerici, ita ut nulla valeat tergiversatione celari, hoc ex jure, etiamsi non sit nominatim denunciatus talis, est vitandus.

4555 Non vitandus est ille, qui licet sit excommunicatus, non est tamen publicè & nominatim denunciatus talis, nec est publicus percussor Clerici, cum hoc concedatur fidelibus tam in divinis quàm in civilibus communicare. Hinc in Germania Catholici benè cum hæreticis communicant, quia quamvis sint publici hæretici, non sunt nominatim denunciati tales.

4556 Id autem est à Conc. Constant. in Extravag. *Ad evitanda*, statutum in gratiam, & commodum aliorum fidelium, non in ipsorum excommunicatorum: constat ex verbis: *Per hoc tamen non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, vel interdictos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari*; unde ipsi excommunicati, licet non sint nominatim denunciati tales, debent se gerere ut excommunicati, adeòque à communicando in prohibitis cum fidelibus se abstinere.

4557 Excommunicati igitur vitandi, sunt privati communibus Ecclesiæ suffragiis, quæ fiunt auctoritate publica, ut commune Ecclesiæ suffragium fit, ut in Præfatione, quas dat Pia Mater Ecclesia ad ipsorum Redemptorem pro fidelibus, hæreticis, & schismaticis. Unde qui alio die dictas Orationes faceret, peccaret mortaliter, Clericatus c. 148. n. 12. Quod est verum etiam de contritis, nisi prius absolvantur, ex cap. *A nobis*, de sent. excom.

Excommunicati non possunt ingredi Ec-

clesiam, nisi ad prædicationem audiendam. Fagnanus in lib. 5. c. Responso, de sententia excomm. n. 1 & 7 & Leander de censuris tr. 1. disp. 7 q. 3. & 4. qui idem de ingressu ad orandum, oratione tamen privata, minimè oratione publica, quia in hac cum aliis communicat, quod ei prohibetur. Item dummodo tunc Missa non celebretur, nec Officia divina peragantur.

4358 Pro excommunicatis toleratis, qui scilicet non sunt nominatim denunciati tales, nec sunt publici percussores Clerici, Navar. cum aliis affirmat, non posse orare Oratione publica, & nomine Ecclesiæ, quia sicut non prohibentur communicare cum aliis in divinis, ita neque pro illis Oratione publica orare. Unde tenet, eos non esse privatos suffragiis communibus.

Sed probabilius dico cum communi, eos esse privatos suffragiis communibus, & proinde non posse pro illis Oratione publica orare, quia Conc. Constantiense edidit Extravagant. *Ad vitanda* (ut dictum est) incommoda, & gratiam fidelium non excommunicatorum, minimè in gratiam ipsorum excommunicatorum; adeòque disponit, fideles posse communicare cum illis, etiam in divinis, ne paterentur incommodum recedendi a Sacro ob excommunicati tolerati præsentiam, noluit autem ipsos excommunicatos in aliquo directè relevare, ut esset, si fideles possent pro illis Oratione publica, aut privata, sed nomine Ecclesiæ, orare. Intentio Extravagantis liquet ex ipsis verbis n. 4316. relatis; unde sicut fideles non poterant ante Extravagantem publica Oratione, aut privata, sed nomine Ecclesiæ, pro illis orare, ita nec post illam.

4359 Loquendo verò de Oratione privata, licitè possumus pro excommunicatis tam toleratis, quàm non toleratis, orare. Ita tenet communis, & probatur desumpta ex praxi Ecclesiæ, quæ dum excommunicatos à fidelium communione excludit, intendit eos suffragiis communibus, minimè privatis, privare. Imò docent Doctores, quòd in *Memento* possit Sacerdos pro illis orare, non ut Minister Ecclesiæ, aut ejus nomine, sed ut privata persona, & nomine proprio, quia licet *Memento* sit pars publici Sacrificii, non prohibetur Sacerdoti in eo orare privatim, & nomine proprio, pro quibus ipse voluerit. Idem dicunt de aliis publicis precibus, si orans intendat orare ut privata persona, & nomine proprio, minimè nomine Ecclesiæ.

4360 Demùm in casibus recensitis, in quibus non licet orare, peccatum mortale est orare (nisi ignorantia excuset) ob irreligiositatem, & irreverentiam erga Deum, contra cujus voluntatem oratur: *vide tom. 3. n. 539.*

4361 Cum excommunicato tamen vitando conceditur fidelibus posse licitè communicare in quinque casibus, hoc expressis versu:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, significat utilitatem spiritualem ipsius excommunicati, admonendo, ut resipiscat, aut utilitatem temporalem ejus, qui cum illo communicat, v. gr. petendo debiti solutionem. *Lex*, significat obligationem reddendi id, quod illi justè debetur, sic uxor debitum illi reddit, & debitor ei debitum solvit. *Humile*, subjectionem sic excusantur filiifamilias, uxor, servi urbani, aut rustici: v. tom. 2. n. 41. *Res ignorata*, ignorantia invincibilis juris, aut facti excusat. *Necesse*, significat necessitatem spiritualem, aut temporalem notabilem, sive ipsius excommunicati, sive alterius; hinc potest quis ei graviter indigenti victum dare, & in gravi necessitate ab illo eleemosynam petere. v. n. 3545.

4362 Sub necessitate comprehenditur vis, & metus gravis cadens in virum constantem; hic namque excusat ab incursione censuræ: v. n. 4330.

4363 Extra quos casus, qui communicat cum excommunicato vitando, incurrit in excommunicationem minorem, ita ut si communicet in divinis, peccet mortaliter; si in civilibus, venialiter. *vide tom. 3. à num. 345.*

In divinis, seu in sacris communicaret, qui cum eo se immisceret in recitando Officio divino, in audiendo Sacro, in Processione, & aliis publicis Officiis divinis. Quid autem tunc sit agendum, dictum est *in eod. tom. 3. num. 345.*

At in Concionibus tolerari posse etiam non toleratum, ait Clericatus cap. 148. num. 18. & *sequen. Episcopus c. q. 3. cap. si, qui, de sentent. excomm. in 6.*

4364 Qui cum excommunicato excommunicatione majori vitando communicat in eodem crimine, propter quod est excommunicatus, incurrit eamdem excommunicationem majorem, similiter reservatam, si illa est reservata, & dicitur participare in crimine criminoso; tale est, qui cum excommunicato, quia resipiscere non vult, cum illo communicat, suadendo, ut non re-

sti-

ctum, & in conjunctis confirmando.

4363 Communicans cum excommunicato excommunicatione minori, etiam denunciato, ministrando illi Sacramenta, peccat mortaliter, sed nullam censuram incurrit. Non peccat ab eo recipiendo, quia excommunicatus excommunicatione minori, licet non possit Sacramenta recipere, potest ea ministrare, ut in n. 4363.

4364 Qui dubitat, an aliquis sit excommunicatus, & denunciatus, non debet illum vitare, quia se exponeret periculo eum infamandi. Tenetur autem vitare, si sit periculum faciendi actum invalidum; & sic non debet confiteri cum Confessario, de quo dubitat, an sit excommunicatus vitandus, quia cum talis careat jurisdictione, validam absolutionem conferre non potest, ut n. 4343.

Excommunicatio minor incurri potest ob peccatum veniale, ut in num. 4347. Excommunicatio verò major ferri non potest sine culpa mortali, quia est poena gravissima; unde ejus materia est peccatum mortale.

4367 Excommunicatus excommunicatione majori, etiam toleratus, si Sacramenta recipiat, vel alia administret, peccat mortaliter, & insuper irregularitatem incurrit, non recipiendo, sed administrando, cap. Latae, & cap. ult. de Cler. excomm. ministr. & cap. 10, de sent. excomm. nec ignorantia, nec metus excusat: ignorantia enim, & metus, ut saepe dictum est, a censuris, & poenis Ecclesiasticis excusant in foro conscientiae, ut n. 4333.

4368 Excommunicatus excommunicatione majori, illicitè, sed validè Sacramenta recipit, excepto Sacramento Poenitentiae, ut in n. 4365.

4369 Item illicitè (ut dictum est) Sacramenta administrat, sed validè, excepto Sacramento Poenitentiae, quod validè administrat, si est toleratus, ex Extravag. num. 4316 relata; invalidè verò (excepto articulo mortis) si non est toleratus, aut est publicus percussor Clerici, quia Sacramentum Poenitentiae, cum administretur per modum judicii, expostulat in Ministro jurisdictionem, qua excommunicatus non toleratus, aut publicus percussor Clerici, est privatus.

4370 Excommunicatus excommunicatione majori, etiam toleratus, non potest validè ad dignitates, & beneficia promoveri, & si promoveatur, actus est nullus, nec quidem hunc ignorantia excusat, quia ignorantia excusat à culpa, & poena, sed non supplet defectum conditionis requisitae à jure ad valorem actus.

Collatio beneficii facta in excommunicatione, non revalidatur per absolutionem ab excommunicatione, sed beneficium est denuò conferendum à potestatem illud conferre, vel debet fieri recursus ad S. Poenitentiariam tam pro beneficii revalidatione, quam pro fructibus. Mastr. d. 13 n. 3.

4371 Beneficiis verò ante excommunicationem obtentis non privatur ante Judicis sententiam, non obstante, quòd in jure dicatur ipso facto privatus, ob dicta n. 180.

Idem docent de fructibus beneficii ante excommunicationem obtenti, sed tempore excommunicationis perceptis, si per se, aut per Vicarium satisfaciat officio, quia tales fructus percipere non est communicare cum fidelibus. Sanch. Vasq. & alii apud Mastrium, ex quo probabilius putat cum Suarez, & Toleto, quòd teneatur fructus restituere ante sententiam.

4372 Validè autem beneficia alia confert excommunicatus, si est toleratus, ob Extravag. & rationem relatam à n. 4316. invalidè, si non est toleratus, unde tunc provisus dicetur intrusus; adeoque absque ulla alia declaratione tenetur beneficium dimittere, & restituere fructus, cap. Cum deterioratum, de excess. prael. cap. Tanta, de excess. Praelat.

Et universaliter actus jurisdictionis, quos excommunicatus activè exercet in alios, sunt invalidi, si non sit toleratus, validi tamen sunt, si sit toleratus, ob rationem Extravag. ex namque ipso, quòd Ecclesia in favorem, & commodum aliorum fidelium eum permittit, & tolerat, indulgens communicationem cum illo in receptione Sacramentorum, beneficiorum, &c. ab eo, sufficientem jurisdictionem illi tribuit ad ea validè conferenda.

4373 Excommunicatus est privatus communicatione forensi, vel judiciali; adeòque non potest stare in judicio, ut Judex, Testis, Actor, Procurator, Notarius, &c. ex pluribus juribus, si non sit toleratus, secus si sit toleratus, tunc namque validè dictos actus exercet, sed illicitè, nisi ignorantia excuset, aut dictos actus exerceat ad vitandam mortem, infamiam, & alia pericula, ac damna, ut regulariter dictum est in aliis actibus.

4374 Contractus facti ab excommunicato non tolerato, putà venditionis, locationis, &c. si facti sunt ab eo ratione publici officii, v.g. Praelati, Tutoris, Curatoris, &c. sunt invalidi, ut cap. Decernimus, de de-

lic.

le, & matrimonio. Ratio est, quia talis excommunicatus est privatus officio, & beneficio, adeòque caret jurisdictione, atque inde ejus contractus sunt invalidi. Sunt autem validi, si fiat ab eo contractu ut persona privata, ex *cap. Cum inter, de exceptionibus in 6. & ex cap. Si vero, de sent. excomm.* Quia nullo jure contractus ab excommunicato, etiam non tolerato, ut persona privata celebratus, reperitur irritus.

4375 Imò reperitur oppositum; nam excommunicatus non toleratus validè matrimonium contrahit, *ex cap. significasti.* Validè Professionem Religiosam emittit, ex *cap. Consiliorum, de sent. excom.* Valida est donatio ab eo facta, *ex cap. Inter dilectos, de donationibus.* Ita est dicendum de aliis contractibus. Mastrius *cit. n. 34.* qui idem docet in conditione testamenti tam activa, quàm passiva, nisi excommunicationem incurrisset ex eo, quia hostiliter insecutus sit Cardinales, *cap. Felicis, de poenis in 6.* aut nisi sint haeretici, vel eorum fautores, & receptatores, si per annum in excommunicatione permanserint, *ex c. Excommunicamus, de haereticis 6.*

4376 Ex his pro majori dictorum claritate summariè habetur, quod septem sint effectus proximi excommunicationis majoris.

Primus est privatio communionis tam activae quàm passivae Sacramentorum, ut *in n. 4348. & à n. 4357 ad 4360.*

4377 Secundus est privatio communium suffragiorum Ecclesiae, *ut in n. 4348. & à n. 4357 ad 4360.*

4378 Tertius est privatio usus divinorum Officiorum, ita ut excommunicatus non solùm careat eorum fructu, sed neque possit sine mortali illis interesse, etiam si sit toleratus, nisi ignorantia, aut necessitas vitandi scandali, aut alia justa causa excuset, ut in *n. 4348. à n. 4356 ad 4360.*

Sub hoc effectu comprehenditur privatio sepulturae Ecclesiasticae; haec autem afficit excommunicatum non toleratum. Mastr. *cit. n. 72.* qui habet (Demum excommunicatus non toleratus post mortem sepultura Ecclesiastica privatur, *ex cap. Sacris, de sepulturis, & Clementina 1. eod. titulo*, quia aequum est, ut ait ibi Pontifex, ne communicemus defuncto, cui non communicavimus vivo; quòd si decessit cum signis contritionis, etiam post mortem à censura absolvi poterit, & tunc in loco sacro sepeliri, si verò in loco sacro sepultus est, & non absolutus, debet exhumari, *ex cap. cit.* si ab aliis corporibus dignosci possit, quòd si discerni nequeat, non est exhumandus.)

4379 Quartus est privatio beneficiorum, & eorum fructuum, *ut à n. 4370 ad 4372. & n. 4348.*

4380 Quintus est privatio jurisdictionis Ecclesiasticae externae, ex pluribus juribus apud Mastrium *cit. n. 34.* Actus jurisdictionis Ecclesiasticae, quibus excommunicatio privat, sunt ferre legem, vel judicium, sive in foro contentioso, sive poenitentiae, dispensare, delegare, Indulgentias concedere, licentiam ad aliquod munus Ecclesiasticum exercendum dare, &c. qui actus sunt invalidi ab eo exerciti, si non sit toleratus, *ut in n. 4372 & 4373.*

4381 Sextus est privatio communicationis forensis, vel judicialis, etiam saecularis, *ex cap. Decernimus 8. de sent. excom. & à n. 4373. ad 4375.*

4382 Septimum est privatio externae communicationis politicae, & civilis fidelium, per modum commercii, societatis, & conversationis, ita ut excommunicatus non possit cum aliis communicare, etiam si sit toleratus. Alii verò non possunt communicare cum ipso, si non sit toleratus; benè verò si sit toleratus, *ut à n. 4356 ad 4360.*

4383 Effectus remoti excommunicationis majoris sunt. 1. Irregularitas, *ut in n. 4309.* & infrà. 2. Quòd si quis insordescat in excommunicatione per annum, sit suspectus de haeresi, & contra eum possit à S. Tribunali procedi, ex Trid. *sess. 25. c. 3. de reform.*

De absolutione ab excommunicatione, de causa efficiente, &c. ut dictum est suprà de censura in genere.

QUAERES I.

4384 *An laicus non confessarius possit ab excommunicatione, seu à censura absolvere, saltem in articulo mortis?*

P Raemittendum est, regulam esse, quòd qui potest ligare, potest & absolvere, *cap. Inferior, dist. 21. l. Qui condemnare, ff. de re judic.* Posse autem Summum Pontificem de potentia saltem extraordinaria, & absoluta, seu de plenitudine potestatis, delegare, & committere laico potestatem ferendi censuras, tenet Leander *de cens. tr. 3. de disp. 2. & tr. 4. de disp. 17* cum communiori Doctorum, quia ipse solum potest facere laicos capaces rerum spiritualium, ac proinde jurisdictionis spiritualis. Imò idem tenet de foeminis, quia Ordo Clericatus solùm de jure Canonico est requisitum ad potestatem ferendi censuras, unde ad ferendam censuras non est necessarius Clericalis Ordinis, sed jurisdictionis. Consequenter concludit, posse Summum Pontificem de plenitudine potestatis committere laico, imò

fœ-

feminae, ut ab excommunicatione, & censuris absolvat.

4385 Hoc autem parum nobis refert; quia difficultas non est speculativa, & metaphysica sed realis, & practica, unde procedit non de eo, quod de potentia absoluta, sed de eo, quod regulariter, de facto, & secundum jura fieri potest; ac proinde,

4386 Dico, laicum non tonsuratum non posse in articulo mortis à censuris absolvere. Leander *tr. 10. 3. disp.* 19. cum innumeris apud ipsum, quia ex nullo jure constat, quod Summus Pontifex hanc facultatem absolvendi à censura concesserit laico saltem pro articulo mortis sed potius constat oppositum. Nec id est contra pietatem Ecclesiae: quia censura ratione sui non impedit gratiam, & animae salutem, ex n. [illegible] Insuper auferri potest post mortem, ex n. 4317.

Q U Æ R E S II.

4387 *An Clericus tonsuratus possit à censuris absolvere in articulo mortis?*

Certum est, quod Clericum prima tonsura initiatus possit censuris ligare, quia potest jurisdictionem spiritualem habere, puta si sit Vicarius Generalis: unde Clerico tonsurato potest delegari, & committi potestas ad ligandum censuris, & pariter ad absolvendum ab illis. Leander *tr. tam. resol.* 1. quem *tr.* 1. n. 4355.

Imò sicut potest ligare censuris non solùm pro foro externo, verùm etiam pro foro poenitentiae, seu interno conscientiae, ita & absolvere, si ad id jurisdictionem habeat, seu commissionem. Quia tamen non potest à peccatis absolvere, cùm ad hoc requiratur potestas Ordinis Sacerdotalis, ex *tom.* 3. à n. 170. ad 181. sequitur, quod à sola censura possit absolvere, minimè à censura, & peccato. Leander *tr.* 1. *tit. q.* 6. Quae absolutio facilitèr potest à Clerico tonsurato praestari, quia absolutio à censuris potest, imo debet praemitti ad absolutionem à peccatis, ex n. 4355. & simul dari potest extra Sacramentum. Hîs praemissis,

4388 Dico, Clericum prima tonsura initiatum non posse in articulo mortis à censuris absolvere, etiam si nullus sit praesens Sacerdos, Leand. *tit. tr.* 1. *disp.* 7. *q.* 6. Probatur, quia Clericus tonsuratus non potest à censuris absolvere, nisi ex speciali commissione, aut delegatione, in jure autem nulla habetur talis specialis commissio, nec delegatio pro articulo mortis, sed potius oppositum, nam Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. quamvis de pietate Ecclesiae in articulo mortis omnem reservationem tollat, & approbationem in Confessario non expostulat, Sacerdotem tamen exprimit his verbis: *Atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.*

Q U Æ R E S III.

4389 *An excommunicatus publicè denunciatus in uno loco, sit vitandus in alio loco, ubi non est sic denunciatus?*

Castropal. apud Tamb. *tom.* 2. *p.* 186. *nu.* 16. tenet (nullam esse obligationem hic vitandi, sive publicè, sive occultè, illum, qui alibi fuit publicè denunciatus, quando hic occultè scitur, sed solùm quando scitur publicè) quia post Conc. Constan. excommunicatus non est vitandus, nisi sit publicè denunciatus; sic *publicè* autem non solùm respicit locum, ubi ille fuit denunciatus, sed etiam locum, ubi Fideles inveniuntur, quando vitare illum debebunt.

4390 Probabilius est, quòd etiam alibi sit vitandus, publicè tamen, si scitur publicè, occultè, si occultè. Avila, Vasquez, & alii apud Tamb. *cit. n.* 12. quia per publicam denunciationem factam in uno loco, transit ille jure ad famam in omni loco, & ut talis fuit denunciatus pro toto orbe, ex n. 1119. Et licèt ex hoc sequatur, quòd ubi scitur occultè, deberet vitari publicè, hic tamen rigor fuit mitigatus à Clem. III. in cap. *Cùm non ab homine*, ubi disponitur, quòd publicus excommunicatus vitetur publicè, occultus occultè.

Q U Æ R E S IV.

4391 *An pueri usum rationis habentes ante annum pubertatis, nempè annum* 14. *ligentur censuris, & poenis?*

Affirmant de latis à jure, & negant de latis ab homine, Azorius, Vasquez, & alii apud Tamb. *in meth. Conf. c.* 4. § 1. n. 11.

Quoad omnes autem ligari, negant Sà, Fagundez & alii, quia ex c. 1. & 2. *de delictis puerorum*, pueri infra annum 14. simpliciter eximuntur à poenis, & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. De Papa, *v. n.* 3166.

4392 Ex qua 2. sententia sequitur, pueros Clericos mutuò pugnis, &c. se percutientes, non incurrere excommunicationem: *Si quis suadente*, ut in n. 3166 Imò nec censuras Bullae Coenae, & consequenter nec dictorum casuum Coenae reservationem, quia in Bulla Coenae casus non est reservatus, nisi cum excommunicatione conjunctus: ex *tom.* 2. à n. 289.

DE SUSPENSIONE.

4393 SUspensio, *est censura, qua Clericus aliquis Ecclesiasticus functionibus, aliisve ministeriis, exercere prohibetur*. Est triplex: 1. *Ab officio tantum*, sive Ordinis, sive jurisdictionis. 2. *A beneficio tantum*, ut deficet ab administratione, & fructibus beneficii percipiendis. 3. *Ab officio, & beneficio simul*. Item alia est *ab officio in totum*, ut cùm quis suspenditur ab omni usu sui officii, & hic nec actum Ordinis, nec jurisdictionis exercere potest, adeòque non potest celebrare, nec valide excommunicare, &c. A 2 est *in partem*, ut cum quis suspenditur ab audiendis confessionibus, hic potest alia sacramenta administrare.

4394 Insuper alia fertur *ad tempus præscriptum*, & hæc absolutione non indiget; sed elapso tempore cessat. Alia *indefinitè*, sine temporis præscriptione, & hæc durat, donec per absolutionem tollatur. Alia est *pœnalis*, quæ fertur in punitionem, & vindictam delicti commissi, & hæc non est censura, sed pura pœna. Alia est *medicinalis*, qua emendatio delinquentis intenditur, & hæc est propriè censura. Denique alia est *à jure*, alia ab *homine*, *ut in n.* 4310.

4395 Qui suspensionem violat exercendo actum, à quo est suspensus, peccat mortaliter, nisi levitas materiæ excuset. Insuper si exerceat solemniter actum Ordinis Sacri, à quo est suspensus, puta celebrando, solemniter canendo Epistolam, &c. incurrit irregularitatem; non sic si exerceat actum jurisdictionis, nisi in aliquo imponeretur etiam irregularitas.

4396 Nemo tenetur sub mortali vitare suspensum, etiam non toleratum, sed solùm cum eo non cooperari ad actum, à quo est suspensus; unde qui audit Missam suspensi, non peccat saltem mortaliter, nisi inserviat, quia nullum extat præceptum de non communicando cum suspensis in his functionibus, à quibus sunt suspensi, sicut datur de non communicando cum excommunicatis vitandis, sed solùm prohibetur jure naturali, & divino cooperatio cum suspenso in delicto, & malo usu ministerii, quatenus cooperari peccato alterius est intrinsecè malum.

4397 Omnes, qui possunt excommunicare, possunt suspendere, sed non omnes, qui possunt excommunicari, possunt suspendi, nam soli Clerici possunt suspendi. *ut n.* 3037.

4398 Clericus suspensus est ubique suspensus, nisi suspensio sit restricta loco particulari. Suspensus à beneficio non potest transferri ad aliud beneficium. Episcopus suspensus à Pontificalibus potest celebrare Missam privatim. Canonicus suspensus à beneficio potest interesse Capitulo, & dare votum ad eligendos alios Canonicos. Suspensus à beneficio, si fructus exigat, non incurrit irregularitatem: sed peccat mortaliter, & tenetur eos restituere *ut n.* 4371. *Mastrius disp.* 13. *à n.* 86.

4399 Totum Capitulum, & Universitas Clericorum potest suspendi, ad differentiam excommunicationis, quæ non nisi contra personas particulares potest infligi. *Mastrius cit.*

4400 De causis excusantibus à suspensionis incursu, & de eo, qui potest ab illa absolvere, discurre, ut de censuris *n.* 4330. *&* 4333. A suspensionibus reservatis Papæ, si sint occultæ, potest Episcopus absolvere, ex Trident. *sess.* 24. *de refor. cap.* 7. *ut in n.* 3314. Suspensum à Divinis sub conditione, *donec satisfecerit*, satisfactione posita, non indigere absolutione probabile putat Mastrius *cit. n.* 107. sicut dictum est de suspenso ad tempus determinatum, *ut n.* 4394.

DE INTERDICTO.

4401 INterdictum, *est censura prohibens usum divinorum officiorum, aliquorum sacramentorum, & Ecclesiastica sepultura, quà talis est*. Dicitur *quà talis est*; quia excommunicatio eodem usu privat, in quantum est communicatio cum fidelibus; suspensio verò in quantum usus ille est exercitium Ecclesiasticæ potestatis.

4402 Hinc excommunicatio major licet contineat suspensionem, & interdictum, hæc materialiter se habet, sicut numerus quaternarius continet ternarium, & binarium, non formaliter, quia habent diversas definitiones & rationes formales; insuper excommunicatio est pœna gravior, quia pluribus bonis privat.

4403 Interdictum igitur ab excommunicatione differt; quia excommunicatio ultra plura, quibus privat, privat etiam humana & politica communicatione, non sic interdictum, unde interdicti non sunt vitandi *ut n.* 4339.

Insuper excommunicatio non nisi contra personas particulares, & nocentes potest infligi: interdictum verò etiam contra communitatem, & innocentes, contra innocentes tamen fertur indirectè, & per accidens, quatenus in communitate directè interdicta morantur. Et hoc pacto sæpe innocentes damna sine culpa, sed non sine causa pa-

puniuntur, ut siquis in casu belli justi. Ita recte scribit Matthaeucci *tom. 2. p. 116. n. 25*

A suspensione differt, quia suspensio non privat omnibus, quibus privat interdictum, ut constat ex eorum effectibus, & definitionibus, sed aliquibus, & ut procedens a potestate Clericali, unde solos Clericos ligat, interdictum vero ligare potest tam Clericos, quam laicos.

4404 Interdictum est triplex, *locale*, quod immediate locum afficit, *personale*, quod immediate personas, & *mixtum*, quod immediate locum, & ejus incolas. *Locale* differt a *personali*, quia in eo usus divinorum Officiorum, Sacramentorum, &c. tam incolis, tam advenis prohibetur, non absolute, sed solum in loco interdicto. In hoc vero certis personis aut communitati prohibetur, absolute, & in omni loco.

4405 Item interdictum tam locale, quam personale, aliud est *generale*, quo locum generalem, ut v. gr. Civitas, Dioecesis, Regnum, Communitas interdicitur, & hoc ligat omnes illius communitatis, etiam innocentes. Aliud est particulare, quo locum particularem, aut personae particulares interdicuntur, non ut membra civitatis; sic quando interdicitur aliqua Ecclesia ob delictum in ea, aut ab ejus ministris commissum.

4406 (Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia; & interdicta Parochia, etiam sacellum, vel coemeterium contiguum, quia accessorium sequitur naturam sui principalis. Interdicto populo, non interdicuntur alii, qui non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, &c. nec interdicto Clero, interdicuntur Religiosi, quia in favorabilibus tantum, non odiosis, nomine Cleri comprehenduntur: si dicatur, *Cives*, v. gr. *Ponentini sunt interdicti*; hi nusquam possunt interesse divinis.) nisi tamen desinant esse illic Cives, nec causam dederint interdicto (contra vero, si Civitas interdicto subjiciatur, licet civibus, aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, abire, & illic interesse divinis) ita Busemb. *de censur. cap. 4. dub. 1.*

4407 Interdicto toto populo alicujus Civitatis, intelliguntur interdicti tam nocentes, quam innocentes, hoc cum discrimine, quod nocentes, licet ab ea Civitate discedant, remaneant interdicti, innocentes vero, si alio suum domicilium transferant, statim sunt ab interdicto liberi. Mastrium *disp.* 13 *n.* 110.

EFFECTUS INTERDICTI.

4408 (Sunt tres: 1. Prohibitio divinorum Officiorum, videlicet Sacrificii Missae, Horarum Canonicarum, quae publice cantantur, benedictiones solemnes, & alia, quae publice in Ecclesia a ministris ad divinum cultum fiunt; unde etiam interdicti ob alienam culpam facto interesse non possunt.

Clerici vero, & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt, ac debent, ut ante, Missas, & divina Officia celebrare, sed januis clausis, non pulsatis campanis, voce [illegible], & exclusis interdictis, ut [illegible] *Alma Mater*.

Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschae, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis, quibus adjectum fuit a Martino V. dies festus Corporis Christi cum octava, & a Leone X. dies festus Conceptionis ejusdem B. Virginis, tempore interdicti generalis, Missae, & divina Officia publice, & solemniter celebrentur, januis apertis, cum campanarum sonitu, admissis quoque interdictis, qui causam interdicto dederunt, modo illi non appropinquent Altari, nec veniant ad Offertorium, vel Communionem; exclusis tamen excommunicatis) Mastrium *disp.* [illegible]

4409 Quod privilegium est de interdicto locali generali, minime de locali speciali, nec de personali, etiam generali; quia in his nihil est immutatum jure novo *in cap. Alma Mater*; sed remanet rigor juris antiqui de Bonifacio VIII. unde in Ecclesiis specialiter interdictis, in quibus Eucharistia asservatur, solum licet semel in hebdomada celebrare Missam pro renovanda Eucharistia, & ea conservanda pro infirmis.

Tempore interdicti possunt pulsari campanae ad excitandum populum pro salutatione Angelica.

Item ipsi interdicti possunt licite ingredi Ecclesias orationis causa, dummodo tamen divina Officia non celebrentur. Insuper possunt per pulsum campanae convocari ad concionem, ut ad correctionem inducantur. Matthaeucci *tom. 2. pag.* 112 *num.* 16. *vide num.* 4317.

4410 2. *Prohibitio aliquorum, & passive aliquorum Sacramentorum*, excepto *Baptismo*, & *Confirmatione*, quae possunt solemniter ministrari etiam ipsis interdictis, & in loco interdicto, quia sunt Sacramenta necessitatis.

Sacr. Poenitentiae, quia pariter est necessarium, ministrari potest similiter in quovis interdicto etiam locali, & personali, ex-

[illegible] ii, qui sunt [illegible] causa culpabilis interdi-cti, nisi prius satisfecerint.

Quoad [illegible], tempore interdicti mini-strari non possit, nisi in articulo mortis per [illegible], & cum debita solemnitate, [illegible] in probabili pericu-lo mortis, [illegible] in periculoso partu, &c. [illegible] 3359 [illegible], communiter prohibe-tur, secluso extrema necessitate, in qua mori-bundus alia Sacramenta [illegible] non posset.

Sacramentum [illegible], tempore interdicti, non potest [illegible] ministrari, nec [illegible] Sacramentum non [illegible] in [illegible], & [illegible] personis generaliter interdictis, bene vero [illegible] benedictio sponsorum. At si ipsi sint culpabiles, & specialiter personaliter interdi-cti, non possunt [illegible], bene autem valide ma-trimonium contrahere, si sint contumaces, [illegible], qua [illegible] gratia per Sacramentum recipienda. [illegible] 3398 [illegible]

[illegible] Prohibetur Ecclesiastica sepultu-ra, [illegible] adultos, & infan-tes. [illegible] Clerici, qui in interdicto lo-cali, si nominatim interdicti non sint, nec in-terdictum violarunt, possunt cum silentio se-peliri, [illegible]

[illegible] Qui violant interdictum, si sint lai-ci, peccant mortaliter, recipiendo Sacramenta contra interdictum personale, si autem vio-lant interdictum locale, [illegible] divina officia, peccare venialiter, [illegible] ipsi personaliter interdicti non sint. Ipsi vero laici, si cogant celebrare divina offi-cia in loco interdicto, vel [illegible] interdi-ctos, ut [illegible], aut prohibeant, ne ipsi interdicti [illegible] celebrare [illegible] & ipsi interdicti, si post [illegible] recedere, incidunt ipso facto in excommu-nicationem majorem Papae reservatam, ex Clem. [illegible] de [illegible]

[illegible] Clerici, & Religiosi [illegible] violando interdictum, peccant mortaliter. Imo Clerici violantes interdictum quodlibet per actum Ordinis [illegible], incurrunt irregulari-tatem, sicut violando alias censuras, [illegible]

[illegible] Interdicere possunt, qui excommu-nicare, & [illegible]. Pro interdicto perso-nali requiritur culpa mortalis; Pro locali, vel [illegible] in communitatem, peccatum [illegible] cum contumacia commissum à capite, vel praecipuis membris, licet reliqui [illegible] vacent.

Interdicta localia, & personalia generalia, quae [illegible] communiter sunt imposita, nec reservan-tur, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis, quia locus & communitas [illegible] non subjacentur. Ab interdicto vero personali particulari [illegible] non est, [illegible] absolvere [illegible]

[illegible] [illegible] absolvendi ab omnibus censuris, non [illegible] facultas tollendi in-terdictum locale, aut personale generale, be-ne vero interdictum personale particulare à jure latum, non ab homine, quia hoc ab eo, qui tulit, tollitur.

Pro Privilegiis Regularium quoad interdi-ctum, quantum ad plures effectus, sepultu-ram [illegible], & celebrationem propriorum San-ctorum. Vide Mare Magnum Sixti IV. pro [illegible] Bullam [illegible] & pro [illegible] Bullam [illegible] de anno 1474 in tomo 1 Bullar. [illegible] in Bullario Rodr. pag. [illegible] Paul. III. [illegible], in Bullar. [illegible] Leonis X. [illegible] in Bullar. Rodr. pag. [illegible] Bullam Clem. VIII. [illegible] Octobris [illegible] Marchant. in Officiali Curiae [illegible]

CESSATIO À DIVINIS

[illegible] PRopria non est poena, nec censu-ra, sed simplex prohibitio Ec-clesiastica, qua Clerici, seu Ministri Ecclesiae prohibentur persolvere publicè divina officia, ministrare [illegible] Sacramenta, & sepelire laicos in loco sacro, in signum gravissimi mae-roris ab Ecclesia concepti, propter gravissi-mam injuriam [illegible], aut honori divino [illegible], ut [illegible] resipiscant, & Ecclesiae satis-faciant. [illegible] Leander de [illegible] cum Com-[illegible] signum [illegible] interrogatione [illegible] III. de numero censurarum, respondet esse [illegible], excommunicationem [illegible], sus-pensionem, & interdictum.

[illegible] cessationem à divinis, sive particularem, sive generalem, peccat morta-liter, sed non irregularitatem [illegible] consequenter, docet Leander [illegible] cum D. Anton. Soto, Navar. Toleto, Suarez, & aliis.

De censuris, [illegible] Pastoralis, [illegible] Pichler [illegible] Leander tom. [illegible] de censuris. [illegible] Giraldo [illegible] Joann. [illegible] Marchant. in Offic. Curae [illegible] Mendo in suis [illegible].

CA-

CAPUT II.

De Pœnis Irregularitatis.

IRREGULARITAS

4417 Est impedimentum Canonicum, *suscipiendi primam tonsuram, Ordines minores & sacros, & susceptorum usum impediens*; non autem in ordine ad reliqua Sacramenta.

Alia est ex delicto, alia ex defectu. Alia totalis, & propriè dicta, quæ omnem Ordinis susceptione, & suscepti exercitio privat, ut homicidium, & bigamia. Alia partialis, quæ aliquem tantum usu privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem [illegible], *vel [illegible], [illegible] est ad Sacerdotium, non ad confessiones audiendas & Diaconus unde [illegible], [illegible] est ad Sacerdotium, [illegible] de suo Ordine ministrare* Diaconatûs.

4418 Irregularitas graviter illicitam Ordinum susceptionem, & susceptorum exercitium, sed non invalidat.

Ut incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus externus, consummatus, & mortalis. Irregularitas verò ex defectu contrahitur sine culpa; quia est à jure imposita ob indecentiam, quam talis, vel talis defectus affert Sacro Altari, & ministerio.

4419 Irregularitas nulla incurritur, nisi sit expressa in jure, ex cap. 18, *de sent. excomm. in 6.* Unde in dubio, *sive juris*, *sive facti*, tenere potes, quod non sis irregularis; quia melior est conditio possidentis. Excipitur tamen dubium de homicidio voluntario à te commisso, quod est expressum in jure. Itaut si positivè dubites, te occidisse, negativè verò dubites, te non occidisse, censeri debes irregularis. Immò, si probabiliter putes, te non occidisse, licet aliquam formidinem habeas de opposito, quia erit opinio probabilis, quæ non est expressa in jure. Dixi, *dubium de homicidio*, non de mutilatione, quia solo homicidio, & non dubium de eo, est expressum in jure.

IRREGULARITATES SUNT 15.

Hi continentur versibus, *ubi numeri respondent ad numeros sequentes*, ut quibus *irregularitates singulatim explicabimus*.

EX DELICTO SEPTEM

6. Hæreticus. 1. Baptismum iterans. 7. Mutilans. 8. Homicida.
5. Famosus. 4. Violans censuras, unde ligatus.
2. Improbè suscipiens. 3. Et exercens Ordinem aliis.

EX DEFECTU OCTO

6. Infamis 5. Bigamus. 2. Mutilus, 8. Insciusque eruditus.
1. Neophytus 7. Obstrictus. 3. Nothus.
4. Puer. [illegible]
[illegible] Hermaphroditus.

IRREGULARITATES ex Delicto.

4420 Sunt septem. 1. Incurritur propter *baptismum*, scilicet, & solemniter iteratum, tam à rebaptizante, quàm à rebaptizato, *cap. Ex literarum, de apostatis, & reiterantibus baptismum*. In rebaptizato impedit solùm, ne ad ulteriorem Ordinem possit ascendere, & non incurritur, si rebaptizatus sit [illegible]. Non incurritur ex reiteratione Confirmationis; quia non est expressa in jure.

2. *Ex violatione censuræ*, ut si excommunicatus, interdictus, vel suspensus aliquem Ordinem solemniter exerceat, in ordine ad alium Ordinem exercendum, *cap. Is qui [illegible]*, & *cap. [illegible], de sent. excomm. in 6.* [illegible]

3. Si Clericus sciens, & scienter exerceat *solemniter aliquem Ordinem, quem non habet, cap. 1. & de Cler. non ordin.* ut si Diaconus, & maximè laicus Missam celebret, &c. Non incurrit, qui exercet actum jurisdictionis, quam non habet; ut si Sacerdos absque licentia confessiones excipiat, licet peccet mortaliter.

4. Ex mala Ordinum susceptione, ut si quis Ordinatus sit in excommunicatione, suspensione; aut ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, hæretico denunciato, seu non habente jurisdictionem; vel Ordines sacros furtivè susceperit, [illegible].

Ordines furtivè suscipere dicuntur: *Qui sine Episcopi ordinantis scientia, & voluntate, aut vocati, aut legitimè examinati, vel admissi, cum aliis Ordinandis se ingerunt, vel [illegible], vel [illegible] & [illegible]*. Hæc irregularitas impedit ascensum ad Ordines.

Qui excommunicatione, aut suspensione ligatus suscipit Ordinem sacrum, [illegible] suspensionem incurrit, at non incurrit irregularitatem per hoc, quòd in Missa Episcopi, in qua ordinatur, Epistolam, aut Evangelium solemniter canat. Quia [illegible] Ordinis [illegible] irregularitati; conflige de exercitio Ordinis [illegible] actum

Hh 2 susce-

susceptionis Ordinis: nam illud exercitium spectat ad actum susceptionis.

5 *Propter crimina infamia*, si sint notoria, & publica, quæque à jure habent annexam infamiam: talia sunt, *adulterium*, *incestus*, *rapina* [illegible], *furtum*, *homicidium*, *duellum*, *sacrilegium*, *simonia*, *crimen læsæ Majestatis*, *perjurium in judicio*.

6 *Propter hæresim*, vel *apostasiam*, sive publicam, sive occultam, quæ si à patre procedat, extenditur ad filios usque ad secundam generationem; si à matre, usque ad primam. Pro exterfione autem requiritur 1. Quod parentes mortui sint in delicto hæresis. 2. Sententia, aut confessio in judicio, vel notorietas facti.

7 *Ex mutilatione*, vel *homicidio* [illegible], etiam voluntario indirectè, & in causa. Comprehendit mandantes, consulentes, aut alio modo positive concurrentes, etiam in bello injusto, in quo si unus occiderit, totus exercitus fit irregularis, si sit cooperatus.

4431 Quando plures non ex consilio, sed in rixa unum percutiunt, sed unus vulnus lethale infligit, ex quo moritur; si de vulnerante constet, ille solus est irregularis. Irregularis tamen erit etiam ille, qui non percussit, si aggressio facta sit ex consilio, & compacto, nam tunc, qui percussit, factus est audacior ex comitatu.

4432 *Quando quis dat cibum, vel potum, &c.* [illegible] *aut aliud bona fide operatur, ex quo mors, vel eius acceleratio præter intentionem sequatur, non fit irregularis, nisi intervenerit culpabilis.* [illegible] *& Religiosi circa morientes* [illegible] *eadem, quæ laici*. Busemb. ex Diana, & Bonac.

4433 Qui procurat abortum fœtus animati anima rationali, fit irregularis; minimè, si fœtus non sit animatus. Fœtus masculinus animatur post 40. dies, fœmininus post 80. In dubio, quantum ad hunc casum censeri debet masculinus ex stylo S. Pœnitentiariæ.

Laicus, sive Clericus occidens calumniatorem, evadit irregularis, juxta dicta a num. [illegible] *pag.* [illegible] *prop. 17. & 18. ab Alexan. VII. damn. & pag.* [illegible] *propos. 30. 31 & 33 ab Innoc. XI. damn.*

De Irregularitate hac, plura dicta sunt suis in locis de homicidio, abortu, duello, & bello.

4434 *Mutilatio*, est abscissio membri principalis. *Membrum*, est pars corporis, officium per se habens distinctum ab alio, ut manus, pes, oculus, &c. unde non est irregularis, qui abscindit digitum, quia non est membrum, sed pars membri. Nec qui abscindit labia, dentes, capillos, auriculam, & nasum, cartilaginem tamen, non organum; quia non sunt membra, sed partes membrorum. Nec qui excæcat hominem, sed oculum non extrahit; nec qui membrum debilitat, sed non abscindit, quia non mutilat. Leander.

In omni casu, quo quis alium mutilando fit irregularis, fit etiam irregularis mutilando seipsum. Leander *de* [illegible] quæst. 29. quia est verè membri mutilator, & [illegible] delicto. Non tamen è converso, non enim in omni casu, quo fit irregularis mutilando se ipsum, fit irregularis mutilando alium, Leander *cit. quæst.* 24 quia mutilando quis sibi partem membri, fit irregularis ex jure ob specialem sævitiam, ut *num.* 4444 non sic mutilando partem membri alteri, sed requiritur amputatio integri membri: *vide num.* 4461.

Item non in omni casu, quo quis facit alium irregularem, fit ipse irregularis, Leander *cit. quæst.* 25 nam qui alterius faciem cicatrice deformat, ei nasum, aut indicem abscindit, facit eum irregularem ex defectu corporis, at ipse irregularis non est, quia non mutilat. Ita è converso, non in omni casu, quo quis mutilando fit irregularis, mutilatus fit irregularis, Leander *cit. quæst.* 26. nam qui injuriosè alteri virilia abscindit, fit irregularis, quia est verè membri mutilator; at sic mutilatus non est irregularis, ex num. 4447.

Potest tamen casus contingere, quòd tam mutilans, quàm mutilatus fiat irregularis, Leander *cit. quæst.* 27. tam si diversa sit persona, ut liquet, quàm si eadem, putà si quis ex ira sibi manum abscinderet; esset, inquam, irregularis, ut mutilans, ex delicto; & irregularis, ut mutilatus, ex defectu corporis.

4435 Clericis & Religiosis sacris initiatis est prohibitum officium medici, quod sit abscindendo, vel adurendo, ut est medici chirurgi; minimè officium medici physici, quod sine abscissione, & adustione exercetur; ita in jure.

4436 Clericus autem, aut Monachus, si peritus sit, & diligentiam in curatione adhibeat, non est irregularis, si exinde mors sequatur, esto peccaverit exercendo officium prohibitum, quia non incurritur irregularitas ex delicto homicidii, nisi interveniat culpa mortalis homicidii. Idem à fortiori dic de exercente medicinam physicam, ex *cap. Tuæ nos*, secus si non sit peritus, nec diligentiam

tiam adhibuit, & mors sequatur. Leander *de pœnitent. 2 disp.* [illegible].

IRREGULARITATES
ex defectu

4417 **S**Unt octo. 1 *Ex defectu animæ*. Irregulares ex jure sunt, 1 ob defectum usus rationis, perpetuo carentes, lunatici, arreptitii, epileptici. (Si reperiantur antea ordinati, & per annum eo morbo non laborabunt, permittitur illis exercitium Ordinum, quia præsumuntur liberati. Si verò laborent raro sine clamore, & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore assistente, qui sacrificium suppleat, si illi defecerint.) Ita Aversa [illegible]. 2 *Illiterati*, qui scientia ad talem Ordinem requisita carent. 3 *Neophyti*, hoc est recenter ad fidem conversi donec judicio Episcopi sint sufficienter instructi.

Sub hoc defectu comprehendi possunt abstemii, qui namque vinum non bibunt, si tales sint, ut illud bibere non possint sine periculo in celebratione, puta vomitus, &c. non debent ad Ordines promoveri, unde antequam ad Ordines admittantur, debent super eo probari.

4418 *Ex defectu corporis*, irregulares sunt. 1 Cæci, surdi, & muti, ad Ordinum exercitium inepti. 2 Qui caret pollice, indice, aut oculo sinistro, seu Canonem non videt, qui tamen dispensatione non indiget, si oculo dextero sine indecentia Canonem legere possit. 3 Si adsit notabilis deformitas, ut quis Ordinem exercere, v. g. Missam celebrare non valeat sine notabili indecentia, & aliorum risu, aut horrore, ut si careat naso, auribus, si sit notabiliter gibbosus, leprosus, si claudus, ut nequeat, sine baculo ad Altare accedere, si totali calvitie capitis, & oculorum laboret, præsertim si sit juvenis.

Irregularis non est, qui sex digitos habet, aut aliquos conjunctos, si notabilem deformitatem non afferat, nec sit ineptus ad exercitium Ordinis. Bonacin. [illegible] 4148.

Universaliter quemlibet defectum corporis, qui non reddit patientem inhabilem ad Altaris ministerium, & exercitium Ordinis, vel quamvis afferat ex se deformitatem notabilem, talem tamen, ut possit faciliter studio, & arte tegi, irregularitatem non inducere, docent Veteres [illegible]. Tamb. [illegible] Leander *de pœnitent.* [illegible]. Quia Sacri Canones nil aliud intendunt, nisi expellere ab Altari notabiliter deformes, & inhabiles.

In dubio, Episcopi est judicare, an deformitas, vel defectus sit ita notabilis, ut irregularitatem inducat. Plura vide à num. 4190.

4419 3 *Ex defectu natalium*, Irregulares sunt illegitimi, sive naturales sint, sive spurii: *Filius naturalis* est, qui est natus ex libera. *Spurius*, qui est natus ex adulterio, incestu, aut sacrilegio. Filii naturales legitimari possunt ex jure. 1 Per subsequens matrimonium saltem inter eorum parentes, dummodo tempore conceptionis, aut nativitatis potuerint valide inter se nubere. 2 Per professionem in Ordine Religioso, per quam tamen legitimantur quoad Ordines, minime quoad Dignitates, seu Prælaturas, ad quas nec intra, nec extra Ordinem sine dispensatione promoveri possunt.

Hinc fit, quòd filius ligati voto simplicis castitatis, aut Clerici in sacris non constituti, vel Novitii, qui tamen vota solemnia non emisit, legitimatur per subsequens matrimonium; quia ejus parentes tempore conceptionis, aut nativitatis, poterant valide nubere, quamvis illicite. Quod est verum, etiam si parentes nollent, quia non possunt efficaciam Sacramenti impedire.

E contra filius furiosi non legitimatur per subsequens matrimonium; quia ejus parens non poterat valide nubere. Idem dic, si ejus parentes ob aliquod impedimentum dirimens non poterant tunc valide nubere. Mendo [illegible].

Si filius conceptus, aut natus tempore, quo parentes poterant valide nubere per [illegible] ad matrimonium subsequens, & relinquant filios, illi filios parentum nepotes legitimantur per subsequens matrimonium, Mendo [illegible] qui succedunt in jure patris.

Sperell. *dec.* 176. num. 13. apud Marchesanti *tom. 2. pag.* [illegible] *num.* [illegible], quòd filius natus post mortem viri decimo mense expleto, & undecimo per tres, aut quatuor dies incepto, computando à die, quo vir coire poterat, legitimus præsumitur.

Expositi, infantes scilicet à parentibus clam projecti Hospitalibus, aut alibi, habendi sunt pro legitimis ex jure Com. Canonico, & civili, & ex bulla Gregor. XIV. anno 1591 [illegible] 1044. & n. 30.

4420 4 *Ex defectu ætatis*, de qua in tom. 3. [illegible] & à n. 102.

4421 5 *Ex defectu Sacramenti*, seu significationis matrimonii, ratione bigamiæ, quatenus bigamus, utpote qui carnem suam divisit in plures uxores, non repræsentat perfectè unionem Christi cum Ecclesia.

Bigamia, est matrimonii multiplicatio; est triplex, *Vera, interpretativa, & similitudinaria*. *Vera* habetur, quando quis baptizatus plura

matrimonia valida successivè contraxit, & consummavit, quia tunc verè carnem suam in plures divisit.

Interpretativa habetur, quando quis matrimonium validum contraxit, & consummavit cum vidua, vel cum violata ab alio, vel cognovit suam uxorem, quæ cum aliquo adulteravit: tunc enim ita se gerit, ut interpretetur, quod plures uxores habuerit.

Similitudinaria habetur, quando quis constitutus in Sacris, aut in Religione professus matrimonium contrahit, & consummat cum quacumque etiam virgine, hic enim per votum solemne contraxit matrimonium spirituale, & similitudinarium cum Christo; unde matrimonium contrahens, & consummans, evadit similis ei, qui carnem suam in plures divisit. hæc triplex bigamia ex jure irregularitatem inducit.

4432 6. *Ex defectu bonæ famæ*, quando quis contraxit infamiam; quod dupliciter contingere potest. 1. Sine culpa, ratione artis vilis, quam exercet, cui ex jure est annexa infamia: tales sunt histriones, circulatores, mimi, comœdi, filii publicæ meretricis, &c. 2. Ex delicto notorio, & publico, cui est annexa infamia, ut in n. 4420. 5.

Domini ad triremes sunt infames; hinc ortum est vulgare dictum: *A triremibus ad Altare non datur regressus*. Lezana tom. 2. cap. 16. n. 31. v. n. 4473.

4433 7. *Ex defectu libertatis*, irregulares sunt mancipia, curiales, videlicet Judices, Advocati, Procuratores, Milites, Thesaurarii, Depositarii publici, Tutores, Curatores, dum actu talia munera sæcularia exercent.

4434 8. *Ex defectu lenitatis*, seu mansuetudinis, quæ fuit in Christo, qui in mulierem in adulterio deprehensam mortis sententiam proferre noluit, & pro suis Crucifixoribus Patrem oravit. Incurritur etiam sine culpa ex homicidio, aut mutilatione voluntaria in bello justo, aut judicio.

Hinc irregulares sunt Judices sententiam sanguinis proferentes (Summo Pontifice excepto) mortis scilicet, aut mutilationis. Notarii eam scribentes, accusatores, testes, Advocati, Procuratores, ministri justitiæ, & omnes, qui ad mortem, vel mutilationem activè, efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad eam ordinatam, cooperantur, morte, aut mutilatione secuta. Judices autem, & alii Ministri hanc irregularitatem non incurrunt, tali, dum ea faciunt, sint baptizati, nam si ea fecerint ante baptismum, non consideratur in eis defectus lenitatis, cùm tunc non fuerint membra Christi. Non requiritur autem, quòd reus, contra quem fertur sententia, sit baptizatus: quia defectus lenitatis consideratur in agente, unde cujusvis hominis mors aut mutilatio irregularitatem inducit in Judice, & Ministro justitiæ baptizato. Leander *de censuris tr. 2 disp. 7 q. 11 & 12*. Aut. à Spir. S. *de censuris tr. 21 disp. 3. sect. 6. §. 1. num. 604*.

4435 Irregularis est Confessarius, qui lictorem urget ad mortem reo accelerandam; vel qui ipsum reum impellit, ut scalas ascendat, ut caput securi præbeat, vel qui Judici petenti in particulari respondet, hunc esse morte plectendum.

4436 Item, qui patibulum adaptat, & qui ligna fert ad comburendum hominem vivum; quia illæ sunt actiones efficaces, & proximè, & ex natura sua ordinatæ ad mortis executionem. irregularis non est, qui ligna fert ad comburendum hominem jam suffocatum.

4437 E contrà irregularis non est Confessarius, aut Theologus, qui interrogatus, an reus mortem mereatur? Judici respondet. *Non attendendam esse respectum personarum, sed certo illam suo munere fungi debere*. Nec si carnifici dicat *Noli te impedire suum facere officium, quo munus fere*.

4438 Nec Confessarius, qui absolutionem denegat Judici nolenti secundùm leges reum morte puniri, si ad id sub mortali teneatur; dummodò tamen generaliter loquatur, ut puniat juxta leges, & uti in conscientia tenetur ob Reipublicæ bonum, quia hoc pacto directè nullius determinatæ personæ mortem consulit. Ita Matthæucci *tom. 2. pag. 137. num. 45.* ex Cabassutio *lib. 5. cap. 10. n. 27*.

4439 (Nec Clericus (ait Busemb.), qui in bello justo ad fortiter pugnandum, & hostem repellendum hortatur: secus si ad hunc, vel illum in particulari occidendum. Sic pariter excusatur tympanista, & tubicen.)

4440 Nec qui ligna, funes, gladios, &c. construit, & licitos vendit, quia sunt actiones remotæ, aut non ex natura sua ad mortem ordinatæ.

4441 Irregularis est, qui militat in bello justo aggressivo, ex defectu lenitatis, ex *cap. Clerici & cap. Quicumque, quæst. ult.* Dixi *in bello justo*; quia si erit injustum, irregularitas erit ex delicto, nempè ex homicidio voluntario.

4442 At in bello justo defensivo laici, qui hostem invadentem, aut muros Urbis oppugnan-

grantem, seu Religionis, Patriæ, sui, & suorum defensionem occidunt, non sunt irregulares; quia est homicidium involuntarium ad defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut in n. 4091.

Clerici verò irregulares sunt, si laici non deficiant, sed sufficiant, Gobat *tr. 8. casu 17 sect. 2 append. 3.* quia respectu eorum tunc non adest necessitas inevitabilis, & sic cessat moderamen inculpatæ tutelæ. Non sunt autem irregulares, si laici deficiant, aut non sufficiant, quia tunc eorum actio est ad defensionem necessaria, & inde adest moderamen inculpatæ tutelæ.

4443 Irregularitatem incurrit Chirurgus sua artis imperitia, si ex ejus incisione aut adustione mors sequatur, *cap. Tua nos*, §. 1 Secùs, si sit peritus, & omnem diligentiam adhibuit, *cap. De occidendis* 13 q. 5 Nec Medicus physicus, si omnem diligentiam adhibuit, *cap. Ad aures, de ætate, & qualitate*. Tunc namque in Chirurgo (etiam si mors ex abscissione sequatur) non deest lenitas, cùm ejus intentum sit abscindere partem, ut totum conservetur. v. n. 4416.

Sed hæc irregularitas ex Chirurgia, cùm supponat imperitiam, propriè est irregularitas ex delicto, ut in n. 4416. v. n. 4468.

DE MUTILATIS.

4444 Oportet distinguere, cum Marchantecio Curia *tom. 2. à n. 63. ad 66.* Vel quis spontè se mutilavit, seu causam mutilationis procuravit, vel fuit ab alio mutilatus, sive casu, sive ex justa causa, putà infirmitatis, sive ex injusta vi, seu persecutione.

Si primum, evadit irregularis, nedum ex defectu, sed ex delicto mutilationis, ut in n. 4410. 7. Quia nemo est sui corporis, suorumque membrorum dominus, atque neque possit alicujus eorum abscissioni consentire (nisi id totius corporis, aut membri principalis conservatio exposcat, *cap. Si quis ab. 5. dist. 55*) neque in sua membra sævire. Et iste ab Ordinum exercitio removetur, etiam si mutilatio sit partis membri, *c. Si quis partem, dist. 55 quia*, ut notat Gloss. *ad cap. Significavit, de corp. vitiatis*, in hoc facto non tam consideratur defectus, quàm sævitia, & mala voluntas: v. n. 4501.

4445 Eadem ratione in *cap. Si quis ab 5. dist. 55.* decernitur, ut non fiat Clericus, qui sibi virilia amputavit, aut amputari permisit, etiamsi causa continentiæ, aut Dei obsequii egerit, quoniam non ferro, sed Religione est quærenda castitas. Gloss. *in cit. cap. Significavit*. Ita Marchantecius cit.

Qui idem ampliat ad eum, qui se permittit castrari ob vocem musicam. Hunc tamen non esse irregularem, docet Gobat *in experimentis tr. 8. casu 17 à n. 659.* quia relati Canones expressè loquuntur de eo, qui se castrari fecit, aut permisit ex sua culpa, videlicet ex indignatione, aut indiscreto castitatis zelo, non verò de eo, qui id egit ob vocem musicam. Et probabile esse id licere; docent plures graves Doctores relati in n. 4073. Irregularitatem autem non incurrit, nisi sit in jure expressa, dictum est in n. 4410. Probabilius tamen est, hunc esse irregularem, ait Leand. *de pœnis tr. 2. disp. 2 q. 57.* quia verè & voluntariè ad sui membri mutilationem sine necessitate concurrit.

4446 Hic autem, cui sunt amputata virilia, si dispensationem obtineat, ut promoveatur ad Ordines, non tenetur secum deferre testiculos in pulverem redactos, dum Missam celebrat, Leander *cit. q. 61* cum Com. quia hoc nullo jure disponitur, sed est error vulgi.

4447 Si secundum, videlicet si sine sua culpa sit ei membrum abscissum, non evadit irregularis, si membrum amissum non sit tale, ut usum Ordinis impediat, aut notabilem deformitatem afferat. Tale non erit, si sint abscissa virilia. Tale erit pro Sacerdotio, si sit abscissus digitus necessarius ad Eucharistiæ fractionem. Tunc autem irregularis erit ex defectu corporis, atque si abscissio contingat ante assumptos Ordines Sacros, non possit ad illos promoveri, si contingat post Sacerdotium assumptum, non possit Missam celebrare; potest autem in aliis Ordinibus & Officiis ministrare, pro quibus nec impeditus, nec deformis est.

CLERICUS

4448 Non potest esse accusator in causa sanguinis, *c. Nemo Sacerdotum 2. q. 7* nec testis, *cap. Testamentum 11. q. 1.* nisi ad innocentis liberationem, & ex sui Superioris licentia: alioquin irregularis evadet. Idem dic de Religioso.

4449 Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, non fit irregularis, si causam sanguinis alteri deleget, dummodò non mandet, ut illum morte puniat; sed solùm injungat, ut inquirat veritatem, & provideat de justitia, in *cap. Episcopus in 6. pag. mihi 713 à lib. 5. tit. 24. ne Clerici, vel Monach.* his verbis (Licet Clericis causam sanguinis agitare non liceat, ii tamen, cùm jurisdictionem obtinent temporalem, debent & possunt,

[illegible], mero irregularitatem [illegible], alio [illegible]) Ex [illegible].

Nam in Regno Siciliæ, si in jurisdictione temporali præsideat Prælatus Ecclesiasticus, causis sanguinis occurrente, non utitur solito ritu (Excellentia sua providet, & mandat ut [illegible] suspendatur), sed mutato (Excellentia sua providet, & mandat, ut Tribunal M. R. C. inquirat veritatem, & provideat de justitia).

6610 Personæ Ecclesiasticæ tradentes Curiæ Sæculari delinquentes refugiatos in suis Ecclesiis, in casibus expressis à Greg. XIV. relatis à n. 658 in quibus immunitate non gaudent, nullam irregularitatem incurrunt, aut [illegible] [illegible].

6611 Gubernator Urbis Romæ, & Ministri de ejus mandato executores in causa sanguinis, mortis, aut mutilationis irregularitatem non incurrunt. Leo X. in *constit.* [illegible] *pro [illegible]* §. 15.

6612 Clericum aliquem accusans in causa homicidii, aut alterius delicti, quod mortem meretur; ut irregularitatem vitet, mortis, aut mutilationis accusato secuta, debet prius protestationem præmittere, se non intendere, ut reum pœna sanguinis puniatur, sed solum ut sibi, vel suis [illegible], & provideatur, ne contra se, aut suos, talia de cætero sint [illegible].

6613 Hanc protestationem requirit Canon *cap.* [illegible] *de homicidio in 6.* ad defectum lenitatis purgandum. Et eam concessit in privilegium Clericis, ne si Clerici (aut [illegible]) mera irregularitatem compareat de suis malefactoribus non audeant, [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible], aut ipsorum bona [illegible], Bonac. Busemb. hoc. Pirhing. in *Comp.* *l.* 5. *tit.* 12. §. 4. Quæ protestatio (ut recte advertit Matthæucc. [illegible] *pag.* [illegible] *n.* 30) operatur, ut dicantur agere civiliter, quia non accusant de crimine in ordine ad mortem, sed ad refectionem damni recepti, ac ad cautelam, ne iterum ab eo aut similibus malefactoribus damnum recipiant.

6614 Et [illegible], tenet Arauxo *tom.* 3 *q.* [illegible] *n.* 30. etiamsi [illegible] interius non esset verum, respectu mortis; quia licet tunc talis protestatio esset ficta respectu actus efficacis intentionis mortis, est tamen vera respectu affectus inefficacis interni non mortis, & operationis efficacis externæ, quia talis protestatio operatur, ut accusatus non moriatur, aut mutiletur [illegible] accusationis illius: quia [illegible] [illegible] severè accusans protestatur se non [illegible] quærelam criminaliter, sed civiliter, ut supra.

6615 Eadem ratione Clericus tradens Judicis sæculari, aut ejus Officiali furem, et [illegible] [illegible] ad eum commendandum, irregularitatem non incurrit, licet officialis [illegible], aut [illegible], si dictam protestationem præmittat. Layman. in *l.* 5. *cap.* *Ad audientiam* [illegible] *de homicidio*, *ex cap.* [illegible], §. *ad* [illegible] *& cap.* *Postulasti*.

JUDEX ECCLESIASTICUS DEGRADANS

6616 Clericum morte dignum, & brachio sæculari tradens, irregularis non est, quia per talem actionem non applicat reum potestati [illegible] morti, quod utique [illegible] principaliter, efficaciter, & proximè ad mortem cooperari, terminus enim talis actionis non est mors, sed solum exclusio à statu, & foro Clericali.

6617 Confirmatur; Irregularitas namque hæc non incurritur, nisi per influxum physicum, aut moralem proximum in homicidium, aut mutilationem, in re autem nostra [illegible] Ecclesiasticus non dat jurisdictionem Judici laico in talem reum, quam ex se illam habet in Clericum degradatum. Nec influit directè, per se, & proximè ad pœnam sanguinis, [illegible] tantum remotè, & valde per accidens, quatenus illum de [illegible] correctum [illegible], ut à brachio laicali capiatur, & judicetur.

6618 Unde (ut recte advertit Arauxo *tom.* [illegible]) verbum [illegible], *[illegible]*, [illegible] quod est, quam remota promoventis, ubi privatio Clericali privilegio Clerico, & in [illegible] deductio, seu relaxatio personæ, quod declarat Innoc. III. *in cap.* *Novimus*, *de verb. signific.*

6619 *Ut Clericus, qui propter hoc, vel aliud [illegible] [illegible] [illegible], sed damnatum, fuerit degradatus [illegible] [illegible] privilegio Clericali, sæculari foro [illegible] [illegible], cum ab Ecclesia fuerit [illegible] [illegible] degradare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] degradatum, & [illegible] [illegible] [illegible], &c.*

6620 Nec obstat, quod textus loquitur de Clerico, quia etiam ob identitatem rationis procedit de laico: nam sicut Judex Ecclesiasticus, relaxando Clericum, non tribuit jurisdictionem Judici laico, quia hic ex se jurisdictionem habet in Clericum degradatum, ita pariter pure relaxando laicum, quia pariter Judex laicus ex se jurisdictionem habet in illum.

6621 Attamen, quia remissione, & relaxatione, sive Clerici, sive laici judici sæculari, remotè, & per accidens occasionem præbet

mortis, & sic videtur à lenitate Christi deficere; adhuc debet recensitam protestationem præmittere, qua omnem defectum lenitatis (si quis sit) purgetur. loquit ex dicto capit. *Novimus* per hæc verba *Pro quo tamen debet Ecclesia* (videlicet Judex Ecclesiasticus) *efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententiam moderetur.*

Ubi particula debet, innuit, talem protestationem esse præceptum, idque ad majorem lenitatem, & omne irregularitatis periculum amovendum, ita Aranzo [illegible] n. 8.

[illegible] Ex dictis sequitur, quod Judex Ecclesiasticus, si completo processu, & data sententia, puta carceris, triremium, &c. contra Reum putatum Clericum, pro delicto, quod apud laicos morte punitur, reperiat eum esse laicum, & causa non sit sui juris, tunc debet à judicio suo desistere, uti Judex incompetens, & suo legitimo judici laico talem Reum in suo judicio de delicto convictum, & confessum remittere, recensita protestatione præmissa, ex qua irregularitatem vitabit, si mors sequatur.

[illegible] Nec inde irregularis erit Clericus testis, qui coram eo Judice Ecclesiastico testificatus reperitur. 1. Quia cùm à Judice Ecclesiastico non agatur causa sanguinis, non dicitur testificatus in causa sanguinis. 2. Quia protestatio purgando defectum lenitatis in Judice Ecclesiastico, Reum per se convictum remittente, purgat totum actum, cùm ita ut quasi hunc testificatio non induat in sententiam sanguinis postea à Judice laico latam, sive nunquam coram Judice Ecclesiastico, neque coram Judice laico. 3. Quia Judex Ecclesiasticus, Reum remittendo, ut tamquam Judex [illegible], non remittit processum taliter, quod virtute illius ad mortem condemnet, sed novum formet.

[illegible] Et dico, quod Judex Ecclesiasticus unà cum persona processum remitteret, & virtute sui Reum ad mortem damnaret, solus Judex Ecclesiasticus, & non recensitum testis irregularis evaderet, quia solus Judex esset causa proxima, efficaciter influens in hanc ministri Justitiæ in mortem, minime testis, quia testis deposuit coram Judice Ecclesiastico, apud quem non agitur causa sanguinis. Quod autem postea ex remissione facta processus, testis illius depositio influeret in mortem, per accidens se habet testis, & præter ejus intentionem, adeoque nullo pacto irregularis evadit.

[illegible] Inquisitores ex Privilegio Pauli IV. 29. Aprilis 1557. ad favorem fidei concesso, & confirmato ex eodem privilegio pro eis à S. Pio V. expresso, possunt absque prædicta protestatione Reum fidei per sententiam declaratorium criminis condemnare, & brachio sæculari tradere, Aranzo [illegible] & Ant. à Spir. San. *de Censuris [illegible]* Qui addit (Quod verum est, etsi Inquisitores ipsi sint judicem sæcularem, ut sententiam mortis contra hæreticum exequatur; quia etiam ad id extendit Pontificum privilegium Mignolus *lib.* [illegible] *irregul. cap.* 10. n. 5. & alii communiter.)

Quia tamen quatuor quæsita, quæ proponit, & resolvit P. Tamb. *in tom.* 2. *lib.* 10. *tr.* 4. *cap.* 15. [illegible] §. 15. à n. 30. ad 41. *&* quartum in §. 10. n. 31. 41. valdè dicta firmant, & dilucidant, ea hic refero.

P R I M U M

[illegible] *An Episcopus possit sine irregularitate licentiam Judici laico exhumandi ab Ecclesia corpus [illegible], ut constet de corpore delicti, & ad formandum processum?*

P. Diana [illegible] resolvit, ut [illegible] (Respondet negativè Julius Lavorius in suis variis elucubrationibus, *tit.* 2. *cap.* 7. *num.* 31. quia ad incurrendam irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis requiritur, quod actus qui sit, sit causa proxima, & directè in mortem, vel mutilationem, non autem causa remota, ut ex Navarro [illegible] & A[illegible] *de cons.* [illegible] docet Lazarus *de cons.* [illegible] Sed in nostro casu actus effodiendi cadaver certè, est remotissimus, & semper natura non directus ad mortem, vel mutilationem, & Episcopus nihil operatur, sed tantum permittit exhumari corpus, & [illegible] ergo, &c. & [illegible] hanc sententiam præter Lavorium docet etiam in terminis, ut dici solet, terminantibus, doctus Aloysius Riccius in praxi [illegible] & ita practicatum fuisse in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur M. Antonius Genuensis in praxi cap. [illegible] n. 10. & [illegible] docet Venerus in Enchir. *Ep.* [illegible] *lib.* 2. *cap.* [illegible] n. 19.

[illegible] P. Tamb. [illegible] Posse sine metu irregularitatis dictam licentiam concedere [illegible], ut Venerus [illegible] Bonac. [illegible] Lavorius [illegible] Diana [illegible] quæ deberet ita Lavor. [illegible] Sed profectò si petatur cadaver, ut constet de corpore delicti, vel ad inquirendum contra personam indeterminatam, quia scilicet [illegible] sunt, omnes contendunt, posse Episcopum licentiam concedere, quia id solum esset quid remotum ad sententiam forsan mortis conferendum. At difficultas vertitur, an possit, quando

do exterius requiruntur, ut conformetur suspicio, vel compleatur probatio contra aliquam personam peculiarem, Sunt v. gr. indicia contra Titium, per quae verò corpus Petri interemptus, ut videretur, an vulnus datum conveniat cum gladio, quem Ministri invenerunt sanguinem aspersum apud delinquentem, vel quid simile. Et nihilominus quamvis omnia ipsorum pertinerent, tunc non posse Episcopum licentiam concedere, ut concurrat propterea ad processum tenuendum sanguinem contra personam determinatam, tamen ex praedictis doctrinis, quod irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi à Ministris justitiae, sequitur, posse sine irregularitatis timore, quia totum, quod facit Episcopus, etiam posse et concedendo licentiam, non facit ut Minister justitiae, puta nec ut accusator, nec ut testis in judicio criminali, &c.

Est tamen notanda monitio Congregationis Cardinalium super negotia Episcoporum, 10. Novemb. 1619. quae apud Garantum in [illegible] *Epist. 4. [illegible] in Addit. n.* ... sic habet: *Non debet Episcopus dare licentiam exhumandi corpus ad hoc, ut Laici formam videant in [illegible].*

4468 Quod irregularitas haec ex defectu lenitatis non incurratur, nisi à Ministris justitiae, videlicet ab iis, qui ad deformationem, vel mutilationem hominis concurrunt instructi auctoritate publica, tenet Gobat in *Experimentis tr. 8. casu 17 num. 478* ad 4 ... quod firmat pluribus probat, & Doctoribus Marchantius *tom. 2 pag. 130. num. 31. et cap. Alexandro* dist 51. Tales sunt Accusator, Testis, Advocatus, Notarius, Satellites, Lictores, Carnifices, & similes. Hi namque omnes potestate à magistratu accepta ad deformationem concurrunt, & sic auctoritate publica. Hinc fit, ut testibus inhabilis non sufficiat, nec admittatur, sed repellatur.

SECUNDUM.

4469 *Titius possidens renuntiationem omnium Episcopi Clericatum, delictum morte dignum commisit, & fuit à judice laico comprehensus. An Episcopus à judice laico requisitus possit sine metu irregularitatis copiam talis renuntiationis Clericatus illi praebere?* Idem quaerunt de copia degradationis verbalis.

Diana *tr. in fine* subdit (Notandum est etiam hoc, quod Genuensis, ubi supra, testatur in dicta Curia resolutum fuisse, posse concedi Curiae saeculari copiam sententiae depositionis, sive degradationis verbalis, & renuntiationis habitus Clericalis alicujus Clerici inquisiti de homicidio in Curia saeculari, allegantis se esse Clericum, & Curia saecularis negabat esse Clericum ob praedictam depositionem, & renuntiationem: sed ex se supradicta coepta.)

Super dicto Dianae P. Tamb. *ut.* prosequitur. *Respondeo.* (Diana *loc. cit.* postquam ... est affirmasse, quod posset, addit, sed incognita. Ego verò cogitarem, si praedictam historiam dolo nam ... tem, vel tam improbabilem judicarem. Nunc vero, cum videam Episcopum, vel ejus Ministros, tradendo copiam talis renuntiationis, vel depositionis, non sumpsisse munere Ministri justitiae saecularis, nec Accusatoris, nec Testis in judicio, censeo, probabile esse, quod possit. Non ita esset, si traderent eidem Curiae saeculari processum forte ab ipso Episcopo factum de homicidio commisso à Clerico: illum enim processum cùm fecerit Episcopus ut minister etiam ipse justitiae, si deinde accederent debinquere, concurrente quamvis solum ex parte ejusmodi processu, nunquam ab ipso irregularitas evitaretur.

TERTIUM.

4470 *An judex Ecclesiasticus possit sine irregularitate eidem judici laico concedere quasdam Epistolas apud reum inventas, quibus idem judex Ecclesiasticus probaverit, dictum reum commisisse homicidium praedictum, adeoque condemnare non posse?*

Respondeo (ait Tamb. *ut.*) non posse. Ratio principalior est, quia Ecclesiasticum dare nullatenus non potest has Epistolas, nisi etiam det processum, seu partem processus, quo appareat, eas Epistolas inventas esse apud Reum: at omnes Doctores clamant, processum judici Laico non posse dari ab Ecclesiastico, ut *supra*, §. 10. num. 11. vidimus. Lege Tancredi. *p. 1. q. num. 11.* & *seq.* qui latè hoc prosequitur, sed inquit nostrae solidae rationis non meminit.

QUARTUM.

4471 *An judex proferens sententiam sanguinis contra delinquentem, incurrat irregularitatem, quando ad contrahendam mortem requiritur sententia aliorum judicum?*

(Respondeo, esse distinguendum: si enim posterior judex sententiam mutat processu, seu probationibus, seu sententia habita à priore judice, quia tunc uterque concurrit ad mortem, uterque incurrit in irregularitatem; si non mutat, liber erit prior judex, & solus posterior in illam cadet, quia tunc prior judex nullo modo concurrit ad mortem. Non est igitur audiendus Henriq. *lib. 14. c. 12. num. 5.* cui adhaeret Avil. *de Censur. p. 7. n. 5. sect. 2. dub. 1.* qui in hoc casu priorem judicem liberat semper) vide n. 4506.

IRRE-

IRREGULARITAS TOLLITUR

4472 QUatuor modis. Primò per Baptismum: per eum tolluntur irregularitates ex delicto, puta homicidii, mutilationis, &c.

Item ex defectu lenitatis: ut in an. 4469. Non tolluntur irregularitates ex defectu natalium, ut sunt ex bigamia vera, & simili, ex infamia: ex defectu animi, corporis, libertatis, &c.

4473 Secundò, per cessationem causæ, seu defectus. Sic cessante infamia per publicam emendationem, aut defectu corporis, vel defectu ætatis, tollitur irregularitas. Et in obliquo ad publica ratiocinia, post rationes redditas cessat irregularitas, seu impedimentum, ut promoveatur ad Ordines.

4474 Tertiò, per Professionem Religiosam, sic cessat irregularitas natalium, quoad Ordinum sacrorum, non autem quoad dignitates, & Prælaturas: v. n. 4469.

QUARTO PER DISPENSATIONEM.

4475 PApa potest in omnibus irregularitatibus dispensare, Cum quia irregularitas est de jure Canonico, supra quod est Summus Pontifex, cùm sit ejus legislator.

4476 Episcopus dispensare potest cum suis subditis, & in suis Diœcesi, in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, [illegible], injusto, non casuali, sed ex proposito patrato: ut in n. 3376.

Potest dispensare in irregularitate ex omissione occulta; quia hæc in jure non excipitur. Quid sit occultum, v. à n. 3317.

4477 Pro irregularitate ex hæresi occulta, dictum est à n. 3318. In irregularitatibus ex defectu, Episcopus solùm in bigamia similitudinaria dispensare potest, minimè in vera, ex Decret. S. Congr. Conc. apud Fagnanum, in lib. 1 Decr. cap. quoniam 13. de Constit. n. 30 [illegible].

4478 Posset tamen dispensare cum illo, qui [illegible] alter. Item cum quovis Bigamo ad Minores Ordines, & beneficium simplex, etiam si habeat annexum curatum, docet Ant. à Spir. Sanct. *de Irregul.* [illegible].

4479 Archiepiscopus non potest cum subditis Episcoporum suffraganeorum dispensare, nisi in actu appellationis, quia tunc sunt subditi ratione appellationis.

4480 *Prælati* Regulares possunt cum suis subditis dispensare in omnibus irregularitatibus, excepta ea, quæ oritur, 1. Ex homicidio voluntario injusto, non casuali, sed ex proposito patrato, 2. Ex mutilatione pariter voluntaria, & injusto, ex proposito patrata, 3. Ex bigamia vera, & interpretativa. Ubi possunt dispensare in similitudinaria. Constat ex pluribus relatis à n. 3371. Et maxime ex verbis Bullæ Martini V. Magni Minorum Sixti IV. [illegible]. Quibus concedimus facultas.

4481 (Generali, & Provincialibus Ministris dicti Ordinis, pro tempore existentibus, & eorum Vicariis, dispensandi cum dicti Ordinis Minorum professoribus defectum natalium, ex adulterio, sacrilegio, incestu, aut quovis alio nefario & illicito coitu provenientem, patientibus nec non cum his, qui ex quavis causa, præterquam homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum, irregulares fuerint, postquam Ordinem ipsum professi fuerint, ut defectu, & irregularitate hujusmodi non obstantibus, irregulares ipsi ad quoscumque, etiam ad Sacros Ordines, promoveri, & in illis, etiam in Altaris ministerio, ministrare, & tam ipsi irregulares, quàm defectum natalium patientes prædicti, ad quascumque administrationes, & officia dicti Ordinis eligi, recipi, & assumi, illaque gerere, & exercere liberè valeant, motu, scientia, & auctoritate prædictis concedimus.)

4482 Idem conceditur in alia Bulla Martini Magni Prædicatorum, & aliarum Mendicantium. Et quia ibi excipiuntur expressè aliquæ irregularitates jam recensitæ, facultas ad dispensandum amplectitur in omnibus aliis; quæ enim exceptio firmat regulam in non exceptis. Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.* 331 & 330. Leander *de Pœnis* [illegible] Diana [illegible] cum pluribus, qui ob eamdem rationem idem docent de irregularitate ex defectu lenitatis. Matthæucci, *in Offic. Cur.* [illegible].

4483 Excipiuntur irregularitates ex defectu [illegible], & ex defectu corporis, à n. 4457. recensito, defectu durante. Unde rectè ait Matthæucci *cit.* non posse Prælatos Regulares dispensare (cum suis subditis amentibus, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, cum defectu, deformiter gibbosis, enormiter claudis, & gallico morbo affectis, cum habentibus manus tremulas, ut sit effusionis periculum, cum omninò illiteratis, & similibus; hujusmodi enim non possunt, nec decenter, nec congruè, Altaris ministerio deservire) ut à num. 4457.

4484 Insuper cùm in recensita Bulla Sixti IV. conceditur *Prælatis Regularibus*,

rionum Generali, Provincialibus, eorumque Vicariis, potestas dispensandi cum suis subditis, quovis modo illegitimis, non solum ad Ordines, verum etiam ad Praelaturas, quoad Praelaturas fuit restricta à Greg. XIV. per Bullam *Circumspecta*, hoc modo, ut talis dispensatio ad Praelaturas fieri non possit à Generali, vel Provinciali, nisi cum Capitulo Generali, vel Provinciali, seu intermedio Capitulo, videlicet cum Congregatione pariter Generali, aut Provinciali. Haec sunt verba:

4489 (Volumus quoque, licere Generali, aut Provinciali singulorum Ordinum, aut Congregationum, aut Hospitalium, ad quos dicta dispensatio spectat juxta tenorem privilegiorum, & indultorum Apostolicorum eis concessorum, quae dummodo usu recepta, nec aliàs sub ullis revocationibus comprehensa sint, ut praefertur, in hac parte revalidamus, cum illegitimis, quos aliàs dicti Generalis, aut Provincialis, cum Generali, Provinciali, seu intermedio Capitulo (& non aliàs) suffragantibus meritis, dignos judicaverint, ad honores, gradus, & dignitates obtinendas dispensare, ac dispensationes hujusmodi pro tempore ita factas, & inde secutas qualcumque, ut antea, valere, & tenere perinde, ac si supradicta Const. non emanasset.)

4490 Addit Matthaeucci in tom. 1. Offic. curiae pag. 148. nu. 80. semper excipi Generalatum, ad quem nullo pacto Religio cum illegitimis potest dispensare, idque colligit ex Constit. *Romanus Pontifex* Innoc. XII. edita super facultatibus Majoris Poenitentiariae; & ex usu.

4491 Confessarii verò Regulares (quidquid ad favorem dicat Ant. à Spir. Sanct. cit. num. 332. *cum pluribus*) nullo pacto valent cum saecularibus super irregularitatibus, sive ex defectu, sive ex delicto, dispensare, ut constat ex Bulla Clem. VIII in nu. 3274. relata, ubi expressè id prohibetur. Et multo minùs possunt Confessarii saeculares.

4492 Per Bullam Cruciatae super nulla irregularitate potest dispensari, Com. quia per eam solùm datur potestas ad absolvendum à Censuris.

4493 Commissarium verò Cruciatae posse dispensare cum illegitimo habito ex matrimonio invalido ob impedimentum affinitatis ex copula illicita in primo, & secundo gradu: item in Bigamia similitudinaria, defectu lenitatis, & aliis, exceptis iis, quae oriuntur, ex homicidio directè voluntario, haeresi, apostasia à fide, simonia, & mala Ordinum susceptione; tenent Anton. à Spir. Sanct. cit. nu. 334. citans Dianam par. 1. tr. 11. resol. 110. ad 115

PRO DEFECTU CORPORIS.

4494 Et respective pro defectu animae duo sunt attendenda.

Primum. Quod benigniùs sit agendum super defectu post Ordinem susceptum secuto. Communis. Unde Bonac. *de irregul. qu.* 2 *par.* 2. n. 25 *& in compendio q.* 2. *de irregul. ex defectu*, inquit (Multi tamen defectus reddunt hominem inhabilem ad Ordines suscipiendos, qui si adveniant jam susceptis, non reddunt hominem inhabilem ad usum illorum, ut amputatio pollicis, vel indicis in Sacerdote.)

4495 Secundum. Quod defectus corporis, qualis esset amissio oculi dextri, & quilibet alius, qui non reddit patientem inhabilem ad Altaris Ministerium, & exercitium Ordinis, vel qui affert deformitatem notabilem, talem tamen, ut possit faciliter tegi, irregularitatem non inducit, ut communiter docent Doctores. Venerum *in Exam. Episcop. lib.* 1 *cap.* 20 *n.* 3 Diana *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 83. Bonac. *de D.* 7 *q.* 2. *p.* 2. Gabriel à S. Vincentio *de Censuris disp.* 11 *qu.* 3 Tambur. *tom.* 2. *lib.* 10. *tr.* 4. *cap.* 8. Leander *par.* 3. *de Poenit. tr.* 2. *disput.* 2.

Et innumeri alii: quorum fundamentum est, quia Sacri Canones nil aliud intendunt, nisi expellere ab Altari notabiliter deformes, & inhabiles: & consequenter concludunt, quòd in cunctis casibus, in quibus inhabilitas non habetur, & notabilis deformitas faciliter vitari potest, ac tegi, irregularitas cesset; quoniam cessante materia legis, cessat & ipsa.

4496 Dictis non opponuntur Leander *cit. qu.* 41 & Villalobos *tr.* 1. *diffic.* 35 *nu.* 11. asserentes irregularem eum, qui caret digito pollicis, vel indicis; quia id asserunt sub expressa suppositione, quod talis sit inhabilis ad hostiae elevationem, ac fractionem, ut patebit eos perlegenti.

4497 Sed potius dicta firmat textus Canonicus in *c. ultimo de corpore vitiatis*, his verbis (Thomas Monachus proposuit, quòd cùm in annis puerilibus esset constitutus, quaedam bulla ferrea super dexterae suae pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsit ab eo: Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad Ordinem promoveas Sacerdotii.)

Hinc

4498 Hinc cùm casus contigerit, quod Sacerdoti fecerit casu abscissus pollex sinister manus, post examen (ut examine, & experientia compertum fuit) juvamine indicis sinistræ manus, omnino hostiæ pollice optimè supplebat præstabat, faciliter hostiam frangebat, & hac determinatione elevabat in hoc voti, quod non esset à Sacerdotio removendus, & per ea ipse, 1. Quia defectus erat in pollice sinistro, qui tantum famulatur dextero, in quo virtus ad frangendum residet, & in casu Canonis defectus fuit in pollice dextero. 2. Quia in casu Canonis defectus accidit ante [illegible] susceptionem, in meo autem contigit post susceptum Ordinem.

4499 Idem dicerem, si pollex fuisset abscissus [illegible] tracta in venatione à Sacerdote [illegible] recreationis causa, & sine c[illegible]

4500 [illegible] casu non potest dici, [illegible] usu, ut [illegible] mem- [illegible] non [illegible]

4501 [illegible] ([illegible] ipse vo- [illegible] ad Cle[illegible] non admittatur) quia textus expressè loquitur de volente abscindere, noluit autem Sacerdos, etsi dederit operam rei illicitæ, nempe venationi Clericis prohibitæ, quamvis volens venatus sit, pollicem haud abscindi volens, non directè, ut est certum, nec indirectè, cùm non nisi per accidens, minimè per se, & regulariter sit ex venatione pollicis abscissio secuta, ut discurrunt communiter Theologi de voluntario. n. 2154.

4502 Adde, textum per illud verbum *volens*, loqui de inique abscindente, ut dixi sup. n. 4494. Et ponderat Del bene *tr. 5 sect. 22. nu. 8.* Venetus in Exam. *Episcop. lib. 1. cap. 22. n. 2.* & firmatur ex *cap. 1. de Cler. pugnantibus in Duello.*

4503 Dixi: *Et si dederit operam rei illicitæ*, quia illicitam esse Clerico venationem ferarum ob periculum, & indecentiam, licitam verò esse venationem avium, leporum, & similium, non clamorosam, sed modestam cum retibus, aut laqueis, & cum aliquibus canibus recreationis causa, docent Vener. in Exam. *Epis. lib. 3. c. 25. n. 1.* & Diana *5. tr. 2. res. 14.* Qui ait, illicitam esse Clerico venationem clamorosam, seu cum strepitu, & vocibus, *ex cap. 1. de Cler. venat. & cap. ad nu.* quam venationem clamorosam (addit) non esse mortale, si non sit frequens, sed raro hat.

C A S U S.

4504 *Juvenis quidam Clericus Diœcesis A. ab infantia totali calvitie laborans, ut tandem Clericalis coma alienis capillis confecta sibi adaptata, ab Episcopo Diœcesis contrahere (propter Ordinem legitima facultate obtenta) Minoribus fuit initiatus. Tandem quæritur: An sit irregularis ex defectu corporis, ac proinde impeditus iter ad Ordines Sacros?*

Quamvis Doctores, de Irregularitate ex defectu corporis agendo, quamplura vitia enumerent, calvitium totale regulariter silent, quandoquidem sub vitium irregularitatem inducens non censeri compertum esse debeat, si tantummodò sit quoad aliquam capitis partem, nec absolutam tamen deformitatem, & horrorem afferre, præsertim in juvene, si totale sit, quis non videt?

4505 Nihilominus dicere, calvitium etiam totale, & in juvene, nullum horrorem afferre, cum assueti simus cernere homines incedere solitos omninò sine capillis, quales sunt Mahumetani, damnati triremibus, & alii multi, qui nec horrorem nobis afferunt, nec id risum non provocant.

Id inquam dicerem, ni exemplum, utpotè à Gentilibus, & hominibus perditis, aut infimæ plebis desumptum, valde ineptum redderetur viris sacris Altaribus deputandis; cùm in cap. *Illiteratos, dist. 36.* dicatur (verissimum nihil Deo prorsus offerri, legalia præcepta sanxerunt.)

4506 Adde, valde dispar esse exemplum, quoniam allati homines, quos omninò sine capillis inspicimus, cùm sua capita abradant, capillorum pilocumque vestigia ostendunt, & ideò non inducunt horrorem, non ita præfatum juvenis, quem capite prorsus mundo supponimus. Et hac ratione rejicitur Religiosorum exemplum, quod à nonnullis Monachis posset desumi in qua re non prætereamus Ecclesiam arte velle in Monachis ad honorem, quod humana malitia in Petri capite voluit ad opprobrium.

Et iterum adde, nos non esse assuetos sic mundos capite cernere sæculares Clericos juvenes, & quidem eos Altaribus ministrare non intueremur hoc rite, aut horrore.

Quapropter satis rationabilis habenda est difficultas novissimè mota: An præfatus Clericus irregularis censendus sit? Pro cujus resolutione, quod sentiam, requisitus,

4507 Dico, præfatum Clericum irregularem non esse ex defectu corporis, ac proinde non esse ei præclusum iter ad Ordines sacros. Colligitur ex Canonibus citandis, & ex communi Theologorum doctrina.

Ra-

Ratio est, quia nullum aliud caput irregularitatis ex defectu corporis. Ostenditur sic discurrendo; irregularitas enim ex defectu corporis, juxta communem Doctorum, ex triplici capite potest oriri: primò, ex defectu lenitatis; secundò, ex defectu membrorum, aut salutis corporalis tali, ut reddat inhabilem ad ministrandum Altari; tertio, ex defectu inducente notabilem deformitatem aut horrorem; dixi notabilem, quia si deformitas sit modica, irregularitatem non inducere, pro certo docet communis, ex cap. *Tua nos, de Clericorum aegrotantium*, & in toto titulo de *corpore vitiatis*.

4508 In re autem nostra ex nullo de dictis capitibus irregularitas oritur; non quidem ex primo, ut supponimus; nec ex secundo, quia membrum est pars corporis, quae officium per se distinctum habet à caeteris, ut oculi, nares, &c. capilli autem, supercilia &c. cum solùm sint ad ornamentum corporis, & nullam operationem per se distinctam habeant, profectò membra non sunt, ac proinde nec mutilationis materia, ut docent cum communi Doctores citandi; neque proinde inhabilem reddunt ad exercitium Ordinum, & ministerium Altaris, n. 4494.

4509 Nec tandem ex tertio; quia deformitas, quae ex capillorum defectu oritur, facillimè potest vitari per usum comae clericalis confictae, ut ex aliorum instinctu utitur, ac proinde non censenda notabilis, & irregularitatem inducens.

Hoc ultimo, praeterquam sit clarum, demonstratur à simili ex communi Doctorum doctrina.

4510 Et Primò. Carens oculo, irregularis est, si autem notabilis deformitas non appareat, vel si appareat, & per artem sufficienter tegatur, irregularis non est. *Leander part. 5 de Poenit. Sacr. tr. 2. disp. 5. & tr. comp. fol. 497 num. 1* Tamb. tom. 2 lib. 10 tr. 4 c. 4. §. 1. n. 2 & apud ipsum, Nav. Hurt. Suar. Praep. Layn.

4511 Secundò. Carens auricula, quae earum defectus valdè faciem deturpat, irregularis est, si tamen capillis faciliter occultari possit defectus, irregularis non est. Leand. *tr. & in com. n. 5* Tamb. tr. n. 8 Gabriel à S. Vinc. *de Censuris f. 32. q. 3. n. 82*. Bonac. *disp. 7 qu. 2 punct. 2. n. 6. Dian. p. 9. tr. 3. resol. 75 & in Summa, v. irregularitas ex defectu, n. 19.* & alii multi apud ipsum.

4512 Tertiò. Carens naso, vel illius parte, irregularis ex se est, quia cum magna deformitas sit in caeteris membris, magis conspicua est in naso, si tamen aliqua artis ope, carne, vel forma carnis simulante, indiciarum non appareat, irregularitatem effugient. Ita Tamb. cit. n. 19 qui idem vult esse dicendum de cicatrice, vel simili existente in vultu, aut gutture. Ita etiam Leand. cit. de comp. n. 6. Gabr. à S. Vinc. cit. n. 75.

4513 Quartò. Claudus, si sine baculo ambulare non potest, irregularis est, si tamen sine baculo potest ad Altare accedere, irregularis non est. Similiter habens pedem, aut crus ligneum, vel crura validè distorta, & pariter pedes, irregularis est; & tamen irregularis non est, si vestium oblongarum usu deformitatem tegere possit. Ita Leand. cit. de comp. n. 8. Tamb. cit. n. 17 & 18. Gabr. à S. Vinc. cit. n. 82. & 83. & alii multi apud ipsos.

4514 Idem docent de illis, qui carent unguibus, & universaliter in omnibus casibus, in quibus deformitas notabilis vitari potest, & tegi, quorum ratio est eadem de n. 4497. Et hac ex causa Doctores quamvis sint soliciti in numerandis quamplurimis ejusmodi defectibus, defectum totalem capillorum regulariter silent, quia omnium ex aliis resolutionibus clarè patet, quid sit dicendum.

4515 Cùm igitur in nostro casu deformitas facillimè tegatur usu perucae comae clericalis, nulla exinde existimari debet irregularitas. Nec officit si in superciliis desint pili, quia parum pro nihilo reputatur, & in hac materia etiam locum habet parvitas.

4516 Nec huic resolutioni adversatur Alterius *lib. 4 Commun. Conc. fol. 657. n. 3* & Sayro *lib. 6. cap. 9 n. 6.* hac habens (Item (supple tu, irregularitas inducitur) si capilli capitis, & barbae in totum ceciderint, si id contigit ex lascivia, & libidine, cùm hujusmodi sint infames) non adversatur, inquam, primò; quia intelligi debet, quando deformitas non tegatur, ut liquet ex dictis. Secundò, quia solùm ex capite infamiae irregularitatem arguit (& sic non sumus in casu) minime ex capite deformitatis, & licèt, quinimo haec potest tegi.

4517 Meam resolutionem, meamque rationem firmat Auctoritas proprii Episcopi, qui rei conscius, adhuc praefatum juvenem, etiam literis dimissorialibus sui proprii Ordinarii munitum, irregularem non judicavit, sed ad minores promovit, & non ex alio motivo (ut credere oportet) nisi ex praefatis praedictis casibus solidato.

4518 Adde, quòd si totalis capillorum defectus illatum juvenem à minoribus Ordinibus non impedivit, nec eum impedire debeat à sacris, ratio est, quia defectus illi, qui notabilem deformitatem afferunt, irregularitatem

tem

ratem inducunt etiam quoad minores Ordines, & statum Clericalem: ita expresse habetur *cap. Si quis, cap. Si quis, cap. Eunuch. cap. qui partem dist. 55 & cap. Illiteratos, dist. 36* ideo etiam docent Gabr. à S. Vinc. *cit. n. 67. & 74.* & Tamb. *cit. c. 7 n. 3.*

4519 Inplura protenderem, ni citati Doctores, ex Canonico jure moti, præsertim ex Clem. *si furiosus de homicidio*, cum Panorm. *in cap. 3. de Corp. Vitiatis, & in cap. 1. & 3. de Cleric. ægr.* mihi silentium indicerent; innuentes, in casu dubio, Episcopi esse judicare, & decernere, an defectus, vel deformitas sit ita notabilis, ut irregularitatem inducat.

DE DEPOSITIONE, ET DEGRADATIONE.

4520 Depositio (est pœna, qua Clericus beneficio, aut usu Ordinis, vel utroque perpetuò privatur.)

4521 Degradatio (est pœna, qua Clericus non solùm beneficio, & usu Ordinum perpetuò privatur, verùm etiam extra statum Clericorum ejicitur, & Clericalibus privilegiis per solemnem sententiam, & certis solemnitatibus, sine spe restitutionis exuitur.) Hæc definitio est degradationis completæ, prout verbalem, & realem degradationem complectitur.

4522 Degradatio enim est duplex, verbalis, & realis, seu actualis. Verbalis (est ipsa judicis sententia, qua Clericus munerum, & privilegiorum Clericalium perpetua amissione, sine spe restitutionis, punitur.)

4523 Degradatio realis, seu actualis, & solemnis, est ipsa executio sententiæ, & (est perpetua, & actualis privatio muneris, & privilegii Clericalis, post sententiam effecta, adjunctis realibus actionibus, & cæremoniis per Canones institutis.)

Degradatio verbalis, dicitur depositio, quia adhuc sic degradatum gaudet privilegio fori, & Canonis, ita ut non possit à judice laico puniri, nec sine excommunicatione percuti. Per degradationem verò realem, & actualem, utrumque privilegium amittit, ita ut possit à laico puniri, & sine excommunicatione percuti.

Degradatio verbalis dicitur respectivè, quatenus est ordinata ad realem, & actualem.

4524 Censura, depositio, & degradatio conveniunt in hoc, quòd quælibet est privatio spiritualis muneris, & quòd pariter soli Clerico conveniat.

4525 Differunt verò, quia censura est pœna medicinalis inflicta ad contumaciam coercendam; unde non est ex sui natura perpetua, sed infligi solet ad tempus, hoc est, donec resipiscentiam, satisfactione præstita. Et si est perpetua, potest per absolutionem, aut dispensationem, tolli ab eo qui ligavit, indultæ.

4526 Depositio verò est pura pœna, de sua natura perpetua. Sic pariter est degradatio actualis, & realis, quæ tamen à degradatione verbali differt in hoc, quòd privat non solùm usu Ordinis, & beneficio, sed etiam omni privilegio Clericali fori, & Canonis, non sic verbalis, ut supra n. 4523.

4527 Degradatio verbalis fieri potest in absentem; realis verò nonnisi in præsentem.

4528 Item realiter degradatus non potest in integrum restitui, nisi à solo Papa; verbaliter, degradatus potest restitui per Episcopum, si degradatio fuit ob delicta non graviora adulterio; *cap. At si Clerici, §. de Adulteriis.*

4529 Graviora adulterio dicuntur Hæresis, Simonia, Homicidium. Pignatellus *tom. 8. consult. 91 n. 16* Clericatus *cit. 153 n. 19.*

4530 Degradatio realis non tollit characterem, quia est indelebilis; unde sic degradatus tenetur ad votum castitatis. Idem ad horas, si pœna, ad quam damnatus est, non impediat; uti posset esse damnatus ad triremes.

4531 Clerici autem condemnati ad triremes non sunt prius realiter degradandi, ex consuetudine, & pluribus Decretis S. Congr. Pignatellus *cit. n. 4. & 5.* Nisi essent damnati propter hæresim; *ex cap. 1. de Hær. in 6.* ubi Glos. unde degradatio realis non infligatur, nisi in casibus, in quibus Clericus est Curiæ sæculari tradendus, & in quibus ab ea, pœna mortis afficitur.

4532 Prælati Regulares non possunt suos subditos degradare. Unde Episcopi est eorum causam degradationis cognoscere. Clericatus *cit. n. 25 ut supra n. 4531.*

SOLEMNITAS DEGRADATIONIS VERBALIS.

4533 Præscribitur *in cap. 2. de Pœnis in 6.* (Proprius Episcopus, assidentibus sibi alii sex Episcopis, in condemnatione Presbyteri, tribus autem in condemnatione Diaconi, vel Subdiaconi, coram his tanquam Assessoribus, & justitiam causæ cognoscentibus, sententiam in criminosum pronunciet.)

In cap. Si quis Episcopus, Causa 15. qu. 7. (Episcopus Sacerdotibus, ac Ministris solus honorem dare potest, sed solus auferre non potest. Si enim hi, qui in hoc sæculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in

lan-

[illegible] regum non revocantur, nisi postquam apud [illegible], ac Præsides Tribunalis foro [illegible] accusati. Quanto magis hi, qui divinis Altaribus consecrati, honore Ecclesiastico decorati, a [illegible], qui nec ab uno damnari, nec uno judicante, poterant honore suo privilegio carere, sed per [illegible] Synodali judicio [illegible] Canones [illegible], oportet definiri. Idem [illegible], & in cap. Non [illegible], de [illegible] & re judicata.

4136 Ob difficultatem autem congregandi Episcopos ab eorum a propriis Ecclesiis, & ne debita eorum executio contra Clericos criminosos differatur, Concil. Trid. sess. 13. cap. 4. de refor.

Eiusdem Decretum tenor est sequens: (Cum vero [illegible] gravia nonnunquam sint delicta, ab Ecclesiasticis personis commissa per eos, ut ob eorum atrocitatem a Sacris Ordinibus deponendi, & curiæ sint tradendi seculari, in quo secundum sacros Canones certus Episcoporum numerus requiritur, quos si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur; si quando autem interesse possent, eorum residentia intermitteretur: propterea statuit, & decrevit, Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus generalem, contra Clericum, in sacris etiam Presbyteratus Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, necnon verbalem depositionem, & per se ipsum etiam ad actualem, atque solemnem degradationem ab ipsis Ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis, in casibus, in quibus aliorum Episcoporum præsentia in numero a Canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere licere: adhibitis tamen, & in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus, usum Mitræ, & Baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in civitate, aut diœcesi reperiri, & commode interesse possint, alioquin aliis personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ ætate graves, ac juris scientia commendabiles existant.

4137 Ubi nota, Episcopum ad verbalem degradationem, seu sententiam posse per se, vel per suum Vicarium Generalem procedere: quia est actus jurisdictionis, ad quem non est necessaria potestas Ordinis, ut [illegible] sed jurisdictionis, & Vicarius Generalis quoad jurisdictionem facit unum, & idem Tribunal cum Episcopo. Actualem vero, seu solemnem actum degradationis exercere non potest, nisi Episcopus consecratus proprius, vel alius Episcopus consecratus de propria commissione, quia est actus Ordinis Episcopalis. Joann. de Castillo de censuris tr. [illegible] dub. [illegible] n. 23. & tom. in cap. Transmissæ, & Pastor. in cap. Non potest de [illegible] & re judic. num. 5.

4136 Præterea decisio dat Pontificale Romanum sub Urb. VIII. reformatum per hæc verba: [illegible], & in [illegible] requirunt numerum [illegible] (supple tu) in degradatione Presbyteri, &c. Deliberari autem [illegible] depositionem ab Ordine, [illegible], ut possit cum [illegible] Episcopus Ordinarius, cum præsentia Capituli (supple tu) in causis [illegible] in minoribus, sive cum Concilio, & assistentia Episcoporum (supple tu) in causa Presbyteri, vel Clerici in sacris, in hunc modum [illegible], & [illegible] ab omni Ordine & privilegio Clericali [illegible] depositum, & [illegible] &c.

4137 Sententiam igitur ad degradationem Episcopi interveniente debent duodecim Episcopi, ad degradationem Sacerdotis, proprius Episcopus cum aliis sex, Diaconi, aut Subdiaconi, cum aliis tribus. Pro degradatione vero Clerici in Minoribus solus Episcopus cum præsentia Capituli, seu quorundam de Clero repræsentantium Capitulum. Glossa in [illegible] cap. [illegible] de Pœnis. Numerus vero seu, aut trium Episcoporum, ex Trid. relato supplere potest per totidem infulatos Abbates, & in eorum defectum per alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, quæ ætate graves, ac juris scientia commendabiles existant.

4138 Difficultas tamen est de qualitate, sub qua alii Episcopi, seu Abbates ad degradationem requirantur. In qua re duæ sunt præcipuæ opiniones.

Prima docet, eos requiri ad degradationem verbalem, ad recognitionem scilicet causæ, & sententiam, ut collegas, & conjudices cum voto decisivo, non requiri autem ad actum solemnem. Suarez de cens. disp. [illegible] n. [illegible] Joann. de Castillo de Cens. tr. [illegible] dub. [illegible] Gonzalez in [illegible] q. 730. Clericus [illegible] n. [illegible] Silvester in Sum. verb. Degradatio, [illegible] ibid. Antonellus de Regimine Eccles. lib. [illegible] & [illegible] Castropal. de Cens. & alii apud ipsum, ut & Bonac. tom. [illegible] disp. [illegible] punct. [illegible] n. 13. Quæ fundamentum [illegible].

Bonac. tamen vult, eos etiam requiri ad actum solemnem. At quantum ad actum solemnem eos non requiri, docet [illegible] recentiores Doctores novissime Pitthæus [illegible] Can. [illegible] n. 9. & expresse innuit Pontificale Romanum.

4139 Secunda opinio tenet, eos requiri solum ad actum solemnem, minime ut conjudices ad degradationem verbalem, scilicet ad causæ cognitionem, & sententiam. Fagnanus

in lib. 3. Decretalium, cap. Ageo, de Censibus Eccles/ vel Altaru à num. 19. ad 32. Qui refert pro hac opinione Declarationem S. Congr. Conc. Ob quam, hanc opinionem sequuntur Aldrete, & Passerinus.

Verba Pignate sunt, ut sequitur (Appellatione autem personarum Ecclesiasticarum, de quibus Conc. loquitur, Prælatos Regularium Mendicantium non comprehendi, dixit Sacra Congregatio, cùm non habeant nomen dignitatis, & Abbates non debere interesse examinationi, vel processui, sed tantùm posse solemni, & actuali degradationi assistere, ut assessores, & posse Ordinarium alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, etiam non decem annos, adhibere.)

Opiniones tantum mihi sufficiat retulisse, solum ne operi hæc notitia desit.

4140 Illud certum est, casum hæresis esse privilegiatum, & casum hæresis exceptum, ex cap. Quamvis 1. de Hæreticis in 6. ubi degradatio verbalis committitur solis Inquisitoribus, aut proprio Episcopo. In causâ itaque hæresis, ad favorem fidei solus Episcopus, & in locis S. Officii soli Inquisitores unà cum Ordinario ad sententiam, & verbalem degradationem procedunt. Hæretici verò solemnis degradatio spectat ad Episcopum, ut in num. 4135.

DECLARATIO S. CONGR.

QUam refert Pignatus, nullam habet vim, 1. Quia non constat authenticè, ut requiritur ex Decr. Sacr. Congr. Conc. jussu Urbani VIII. ut in num. 219. 2. Quia neque exprimitur, an in ea Papa consulto, ut requiritur, ut haberet vim legis, ex num. 225. Unde in causa tam gravi, qualis est causa degradationis, & traditionis Sacerdotis Tribunali seculari ad mortem, non est standum tam infirmæ declarationi.

Gratis autem ea data, adhuc posset cum nostra resolutione componi, ait enim, *Abbates non debere interesse examinationi, vel processui*, videlicet examini testium, & rei, ac confectioni processus, cui quidem neque proprius Episcopus solet interesse, sed ea committit agentis ministro de sui commissione, uti solet quam in ejusdem locis servari, confecto interim a [illegible] examine testium, ac rei, & completo processu, tunc judices illum examinant, ac recognoscunt super qualitate delicti, & probationibus, & inde ad sententiam deveniunt, ut tenet Pontificale Rom.

Indeque est, *sed tantum posse solemni & actuali degradationi assistere, ut assessores*. Ubi pro solemni degradatione accipitur verbalis degradatio, & prolatio sententiæ, quæ pluries solemnis dicitur.

let dici solemnis degradatio: nam degradatio verbalis, & respectiva, quæ scilicet ad degradationem à judice ordinatur, & ipsa degradatio actualis, & realis, se habent sicut sententia, & ejus executio. Azorius t. 3. q. 4. num. 11.

Quod roboratur per particulam, *ut assessores*, quæ non importat puram assistentiam actui solemnitatis, sed consilium, aut votum in causa. Quæ Decl. intelligenda est rationabilis, tam ob exposita, quàm quia *correctio juris est vitanda, quantum fieri potest*, quoniam *jura juribus concordare oportet*.

Cæterùm contra eam validam duo præsumptionem, 1. Pontificale Rom. quod fuit reformatum ab Urb. VIII. qui sciebat dispositionem Tridentini, & alias, si quæ erant, & tamen disposuit ut supra.

Secundò, verbum illud *posse*, quod significat libertatem assistentiæ, minime necessitatem; & sic Abbates liberè possent non assistere, quod esse falsum, satis liquet ex dictis.

Ex quo solidus formatur discursus: Certum est, Abbates necessariò requiri, ex jam ostensis. Sed non requiruntur ad actum solemnitatis, seu actualem degradationem, ut jam constat ex num. 4138. igitur requiruntur ad verbalem degradationem.

Denique ex prop. 1. ab Innoc. XI. damnata hæc sententia est à judice omninò amplectenda, cùm sit probabilior ob motiva, tam intrinseca, quàm extrinseca communis sequela Doctorum, & tutior, quatenus non exponit periculo nullitatis sententiam, in causa, & materia tam gravi. n. 148.

FORMA, ET SOLEMNITAS ACTUALIS DEGRADATIONIS.

4141 HAbetur in cap. 2. de Pœnis in 6. Constructo eminenti talamo ligneo extra Ecclesiam, ubi Episcopus cum suis assessoribus sedet, ubi apponitur mensa cum sacris vestibus, & instrumentis Ordinum, quibus Reus induitur, sicque indutus cum vase, seu libro ad suum Ordinem spectante, coram Episcopo comparet, inde ab eodem coram populo dictis vestibus, & insignibus spoliatur, ordine præpostero, incipiendo scilicet ab ornamento, quod in susceptione Ordinum fuit ultimum, utendo in singulis spoliationibus, verbis terrorem, oppositis eis, quæ in collatione Ordinum proferuntur, v. gr. in remotione casulæ, *Auferimus tibi vestem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus*. In remotione verò ultimi instrumenti, quod in Ordinum susceptione fuit primum, dicit: *Authoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac Nostra, tibi auferimus habitum Clericalem, & de-*

[illegible] I i fum-

[illegible], degradamus, spoliamus, & [illegible] omni Ordine, beneficio & privilegio Clericali.

Non solum autem spoliatur vestibus, & insignibus Ordinum, sed etiam veste talari, aut habitu Religioso. Insuper raditur in capite, & si est Sacerdos, in manibus, idque ad terrorem [illegible]. Sic spoliatus [illegible] calcei repellitur, & inde traditur [illegible] judici saeculari, ut ejus jurisdictioni tanquam purè laicus subdatur. Inde per [illegible] ad Curiam saecularem [illegible] ducitur ultimo supplicio plectendus. Episcopus tamen à judice [illegible] petit, ut misericorditer agat, & Reum citra mortem vel membrorum [illegible] puniat. Armilla [illegible] 1 [illegible] Clericatus cap. 115 num. 15.

CRIMINA OB QUÆ CLERICUS EST DEGRADANDUS, ET RELAXANDUS

6788 Jure Canonico [illegible], 1. Crimen haeresis manifestum, *cap. ad abolendam, cap. [illegible], de haereticis, & cap. 1 [illegible]*

Requiritur, quòd Reus sit relapsus, vel [illegible], seu impoenitens, convictus tamen per legitimos testes, etiam super credulitate, & pertinacia.

6789 Secundum est falsificatio literarum Papalium, *c. ad falsariorum, de crimine falsi.*

6790 Tertium est gravis calumnia proprio Episcopo illata, *c. [illegible] 17 [illegible]* Requiritur incorrigibilitas, Glossa *in c. cùm non ab homine [illegible] de judiciis*, Abbas, *cap. At si Clerici num. 17* [illegible] Suarez de Cens. [illegible] Dicastillo *de Cens. [illegible]* Qui addit, hoc esse commune omni crimini enormi, [illegible] in laico morte poena digno, ut *[illegible] 981. ad 990.*

6791 Ex constitutionibus Pontificiis adduntur, 1. Sodomia frequentata, S. Pius V. *Const. 70 [illegible]*, 2. Clericus non Sacerdos Missam celebrans, aut Confessiones audiens, & absolvens, Clem. VIII. *Const. [illegible]*, 3. Sollicitantes in Confessione mulieres ad turpia [illegible] Greg. XV. *Const. [illegible]*, 4. Monetarii, vel monetam [illegible], aut falsificantes intra Italiam, Urb. VIII. *[illegible], anno 1627 [illegible]*, & frequentem cum [illegible] Pignatellus *[illegible]*

Sed attendenda est praxis; nam in pluribus [illegible] 2. & 3. casu poena est contraria.

6794 Denique Pharbeus *lib. 3. [illegible] 18.* habet (Generaliter omne crimen enorme, quod sit dignum poena mortis in laico, ubi per Ecclesiasticas poenas corrigi non posse, satis esse, ut Clericus propter illud saeculari potestati tradatur, colligitur ex *cap. Cùm non ab homine 10. de [illegible]* Panor. *in [illegible] cap. At si Clerici [illegible] num. 30 & seq.* Layman *[illegible] 5. num. 6.* aliique apud ipsum.)

6797 Idem habet Joan. Dicastillo *[illegible] 10. disp. 4 dub. [illegible]* (Ut verbum loquendo, sive de jure, sive de consuetudine, docent non pauci Auctores, degradari posse ob aliud crimen nimis enorme, atque Reipublicae valde perniciosum, tradique Magistratui saeculari. Ita Panormit. *cap. At si Clerici num. 39 & cap. Cùm non ab homine [illegible] de Judic.* Sylvest. *verbo degradatio, qu. 2.* Toletus *[illegible]*, Avila *[illegible]* Molina *[illegible]* Exemplum adhibetur in homicidio non simplici, sed qualificato, ut constat ex eodem *cap. Cùm non ab homine.* Unde Parricidium, vel [illegible], tali poena dignum est. Item furtum non simplex, sed valde qualificatum, ac sacrilegum, nam cùm pro his criminibus Ecclesia non habeat condignam poenam, meritò reum judici saeculari committit.

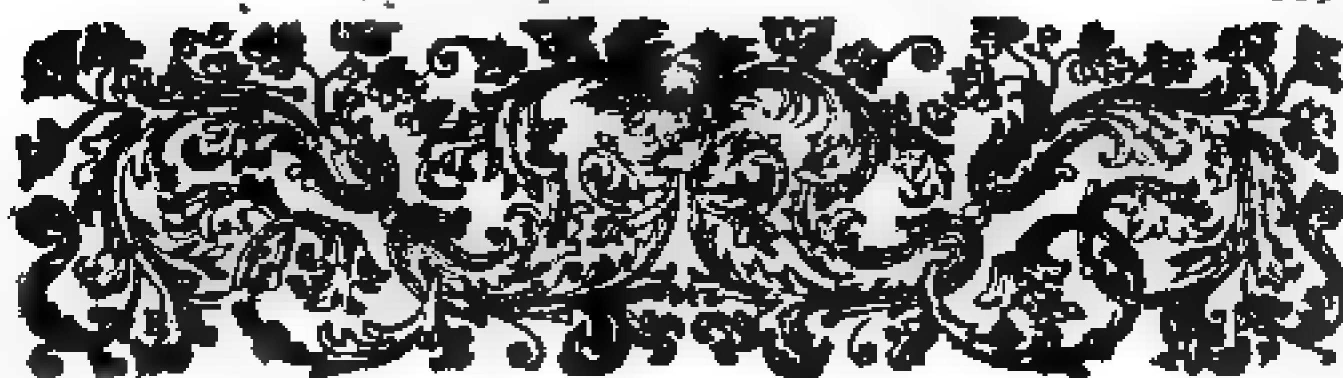
6798 Demum [illegible] subdit (Propterea est maximè notandum, Magistratum saecularem in causis criminis merè Ecclesiastici, [illegible] non posse cognoscere, & judicare de tali crimine, sed tamen secundum latam declarationem sententiam à judice Ecclesiastico exequi, [illegible] *§ Probabilius, de [illegible]* in crimine verò non merè Ecclesiastico potest petere à judice Ecclesiastico processum, ut illius justitiam cognoscat, & examinet, & deinde reum sibi traditum, [illegible] suum effectum puniat. Ita Panormitanus *[illegible] de Offic. Deleg.*

Sed quantum ad hoc, omninò *vide dicta [illegible]* [illegible] quibus me remitto, & adhaereo.

De irregularitate, & poena, sunt agunt Fagnanus *lib. [illegible] ad audientiam, de homicidio.* Pharbeus *in [illegible] Canon. [illegible] 18. & 19. & [illegible]*, Mastrius *[illegible]*, Lex. [illegible], Tamb. *[illegible]*, Gobat *in [illegible]*, Joannes de Castillo *de Conjuratione [illegible] 6. & 7.* Ant. à Spir. S. *de Censuris & Poenis, [illegible] 13.* Matth. [illegible] *in Offic. [illegible] pag. 117.* Mendo *in [illegible]*

LAUS DEO.

EXA-

EXAMEN CONFESSARIORUM.

Tomus Secundus.

DE DENUNCIATIONIBUS.

PARS PRIMA,

De Denunciationibus faciendis ad Monitoria Papæ, & Episcoporum.

CAPUT I.

De Superioribus, qui possunt Monitoria edere.

E Summo Pontifice nulla est difficultas.

Quantum ad alios, soli Episcopi ex Trid. *sess. 25. de reform. cap. 3.* possunt monitoria, seu edicta edere pro rebus, aut scripturis deperditis, seu occultatis, ad finem ea restituendi, aut revelandi, sub excommunicatione majori latæ sententiæ, ipso facto incurrenda, restitutione, vel revelatione non facta intra certum terminum.

2 Ea concedere possunt Vicarius Capituli sede vacante, Rodriq. *tom. 1. cap. 71. n. 6.* Diana *p. 8. tr. 4. res. 17.* quia Capitulum sede vacante succedit in jurisdictione ordinaria Episcopi.

3 Generales Religionum, eorum Visitatores, & Provinciales, qui habent auctoritatem quasi Episcopalem: item Abbates Benedictini, & similes Prælati, qui solùm sunt Generali subjecti: quia pro Episcopis habentur. Innoc. *ex cap. 1. de Cleric. peregrinat.* Non tamen Priores, Guardiani, & similes Superiores locales, qui alios Superiores majores habent subtus Generalem. Tancr. *to. 5. tr. 49. 2. n. 1.*

Adeòque Superior localis, v gr. Prior, Guardianus, &c. si monitorium ad finem revelationis pro rebus deperditis, aut subtractis edat, invalidè edit, quia in hac re non est judex competens, ob Decr. Concil. Trid *modò subnum. 1.* adducendum, quod licèt non excludat Prælatos Regulares auctoritatem quasi Episcopalem habentes, uti sunt Provinciales qui quidem jurisdictionem habent supra totam Provinciam, Confessiones, dimissorias, absolutiones, dispensationes, &c suis subditis concedendo, quæ munera soli Episcopi præstare valent; excludit tamen Superiores locales, quoniam certum est, eos non habere auctoritatem quasi Episcopalem.

Eos tamen posse monitoria edere in suis

Monasteriis, non quidem ad finem revelandi pro rebus deperditis, aut subtractis, sed pro aliis delictis, docet cum permultis Melphi *de poenis cap.* 18. *quæst.* 1. & 2. quia sunt Prælati habentes administrationi conjunctam jurisdictionem cum vi coercitiva, sine qua inutilis esset eorum jurisdictio, utpotè inermis, disciplinæ regularis gladio destituta; ac proinde excommunicare possunt, etiam in scripto, *ex cap. Cùm in Eccles. de major. & obedient.* non quidem per modum statuti, & legis, sed per modum præcepti, uti fit per monitorium. Hinc in Religionibus, ubi Apostatæ, seu fugitivi non sunt excommunicati à jure, potest Superior localis suum subditum per monitorium, & sub excommunicatione, ut v. gr. intra tres dies ad Monasterium redeat, revocare.

Disparitatem autem de excommunicatione pro rebus deperditis, assert Melphi *ex* quia hæc solet esse solemnior, ac major gravitate, & circumspectione exercenda; atque ideò ad majores Prælatos reservatur privativè quoad Prælatos locales.

4 Potest Episcopus monitorium ferre contra testes ad dicendam veritatem, antequam lis sit incoepta, quia veritas omnibus viis indagari debet, nec probandi facultas est restringenda, *ex cap. de probationibus*, Abbas *consil.* 15

Item potest illud ferre non solùm post litem incoeptam, ut est certum; sed etiam si sit mota coram judice sæculari, & non obstante litis pendentia coram ipso judice sæculari. Tancr. *cit. quæst.* 6. & apud ipsum Roynaudus *de monit. part.* 1. *cap.* 1. *q.* 13. & alii contra Nevman. Insuper potest monitorium edere delicto jam constante, sive jam sit factum, sive in fieri pendeat in futurum.

QUÆRES I.

5 *Pro quanta materia possit Episcopus monitoria concedere?*

IN hac re regulam dat Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. his verbis:

Quamvis excommunicationis gladius, nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos, valdè salutaris; sobriè tamen, magnaque circumspectione exercendus est: cùm experimento doceat, si temerè, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis, ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur, & tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata.

6 Et quia sumus in re gravi, quanta est exponere ad perniciem, & contemptum censuras datas ad salutem, peccant mortaliter præfati Superiores monitoria concedendo pro re vulgari, & sine maturitate: *in tom.* 1. *de casibus reservatis.*

7 Et licèt quantitas duorum Juliorum in materia furti, & duorum aureorum in materia voti paupertatis, sufficiat ad mortale, non sufficit ex se, ut pro ea possint sine mortali monitoria concedi, sed requiritur major quantitas; sicut major requiritur ad incurrendas poenas Clem. VIII. *de largit. munerum*; requiritur, inquam, talis quantitas, quæ sit materia subjecta poenis fori externi, & punibilis in judicio, summa autem duorum aureorum in jure dicitur summa modica, *ex l. si clamm* 15. *ff. commod. seq.* Pelliz. *tr.* 6. *c.* 9. *n.* 10.

8 Hinc ex Tancr. *citat. quæst.* 1. *num.* 2. & Zecchio, apud ipsum res vulgaris, pro qua non possunt monitoria sine mortali concedi, est, si non ascendat ad summam decem aureorum. Imò Episcopi neque pro hac summa solent monitoria concedere, nisi excedat viginti aureos.

9 Dixi, *ex se*, quia summa duorum aureorum, aut alia in se parva, potest esse gravis, & non vulgaris in jure ex circumstantiis figurentur casus.

QUÆRES II.

10 *In Monasterio benè disciplinato Religiosorum, ubi cellæ claudi non solent clavibus, à cella cujusdam fuit ablata res valoris quinque Juliorum.*

An Superior Provincialis pro ea monitorium edere possit?

SUppono 1. juxta sententiam plurium Doctorem *de paupert. Relig.* & furtis Religiosorum, allatam materiam esse levem, tam in ratione paupertatis, quàm furti *de quo in tom.* 1. est mea resolutio.

11 Suppono 2. Superiorem alias diligentias egisse, sed inutiliter. His suppositis,

12 Resp. posse, Tancr. *cit. quæst.* 2. & apud ipsum Suarez, Tamber. de jure Abb. & alii; ratio est, quia licèt materia sit in se levis, est tamen determinata, eique est adjuncta ratio spiritualis publici boni, nempè ad pacem communem, ad bonum Monasterii, ejusque disciplinam servandam, quæ ratio à Superiore in Monasterio respicitur, & gravem inducit obligationem in subdito ad restituendum, vel revelandum,

quam-

quamvis materia in linea justitiæ sit levis, evadit tamen gravis in linea obedientiæ.

13 Declaratur ex cit. DD. Quando materia est ex se levis, tunc, cum non inducat obligationem gravem ex vi justitiæ, addi debet præceptum Superioris, & sic eam inducit ex vi obedientiæ; hoc autem præceptum non debet addi pro qualibet materia levi, sed pro ea, in qua apparet aliqua ratio spiritualis ita gravis, ut sufficiat ad inducendam obligationem gravem, quæ scilicet respiciat bonum communitatis, & pro ea imponitur excommunicatio, quæ quidem, cùm sit gravissima pœna, non debet ferri pro veniali, nec pro quocumque peccato mortali, sed pro mortali inobedientiæ, & contumaciæ; neque pro quolibet inobedientiæ, sed pro gravi, & enormi, quod aliter curari non potest.

Ita res se habet in casu, ubi monitorium sub excommunicatione fertur, non ad reparandum bonum temporale personæ læsæ, nec ad spirituale personæ particularis, nempe ad impediendum peccatum mortale personæ, quæ surripuit, sed ad reparandum bonum spirituale communitatis, quod consistit in pace communi, & in Regulari disciplina: hinc concludit Tancred. in hoc casu monitorium obligare subditum ad revelandum furem rei levis, aliàs minimè, ut in tom. 1 de casibus reservatis.

14 Idem dicendum puto de Episcopo quoad suas Moniales, & de Superioribus Provincialibus Religiosorum in suis Monasteriis, præsertim pro juvenibus secundi Novitiatus, ad eorum disciplinam servandam, quæ laxatis habenis [illegible].

QUÆRES III.

15 In quadam populari tumultu plures deprædati sunt domum cujusdam nobilis. Episcopus monitorium edidit, ut sub pœna excommunicationis, qui detinerent bona illius domus, restituerent, & qui detentorem scirent, revelarent. An tale monitorium obliget ad restituendum, aut revelandum eum, qui detinet, aut qui scit detentorem rem levem?

RESpond. vel iste fuit simul cum aliis ad furtum, & tunc, licet furatus sit rem levem, peccavit mortaliter, & tenetur ad restituendum totum damnum in solidum in defectu aliorum, cum jure ab eis repetendi, quia fuit causa partialis partialitate causæ, sed totalis totalitate effectus, ratione mutuæ cooperationis, quæ fuit causa totalis totius furti, quod proinde totum attribuitur singulis, & multò magis si alios excitavit. Et talis detentor, sicut & illum sciens, ligatur monitorio, ita ut teneatur sub censura ad restituendum rem levem, & respectivè ad revelandum.

16 Quòd si intra terminos monitorii sciat alios restituisse, non tenetur sub mortali ad restituendum, nec ligatur monitorio, quia licèt graviter deliquerit rem levem surripiendo, leviter delinquit eam detinendo: tenetur quidem restituere, sed ex vi justitiæ, & sub veniali, minimè ex vi obedientiæ, seu monitorii, & sub mortali, quatenus ex justitia commutativa ista oritur obligatio ad restituendum conformis qualitati culpæ in accipiendo, aut detinendo, quæ in isto, factis aliorum restitutione est venialis.

17 Vel fuit solus, & tunc, si nesciverit, & nesciat alios furatos esse, utique non tenetur sub mortali ad restituendum, & consequenter non ligatur monitorio, quia non cooperatur formaliter, sed solum materialiter ad damnum notabile alterius.

18 Difficultas est, si iste, quando furatus est, sciverit alios esse furatos, aut si id sciat postea promulgato monitorio. Tambur. lib. [illegible] cap. 3 §. 3 n. [illegible] Busemb. lib. 3. tr. [illegible] dub. [illegible] cum aliis docent, eum non peccare mortaliter, adeoque non ligari monitorio, quia hic non est causa furti alterius.

19 Dico tamen, illum obligari ex vi monitorii, & sub censura, ad restituendum, ac respectivè ad revelandum, Tancr. cit. q. [illegible] peccavit enim graviter, cum tali scientia rem levem accipiendo: & si tunc ignoravit, adveniente notitia, hoc ipso peccat graviter detinendo, Bonac. to. 1. de oblig. restit. disp. [illegible] pag. 691. [illegible] tom. [illegible] pag. [illegible] & alii in to. 1. de furto, quia licet iste, stante scientia, quod alii sint furati ab eodem, non sit causa impulsiva ad furtum aliorum, est causa cooperativa ad notabile damnum alterius; licet enim singuli quid leve rapuerint, omnia tamen hæc levia notabile damnum constituunt, quod cùm possint reparare, si singuli restituant, quod acceperunt, singuli peccant mortaliter detinendo, & consequenter singuli monitorio ligantur.

QUÆRES IV.

20 Titius ab incognitis [illegible] prætendit, [illegible] Petrum in personam Pauli [illegible] esse [illegible], ut post [illegible] ab eo, quando erat [illegible]; & quia [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], petit ab Episcopo monitorium, ut qui notitiam [illegible] scirent, revelarent. An possit Episcopus monitorium concedere?

CAsum proponit Tancred. cit. quæst. 3. cum quo

21 Videtur, quòd non possit, 1. quia monitoria non sunt concedenda, quando sunt infamatoria alicujus. Probatur ex capit. 2. de

Conf. num. & alii; tale est per eos, non ex hac revelatione sequitur infamia, quod Paulum, & Notarium testamentum fecerit cum fraude, si quas nec sunt [illegible], quamvis personæ sint certæ, [illegible] sit certus, [illegible] monitorium revelare. Farin. in Com. [illegible] *ref. 61. de rel. cap. [illegible]* Scoto, & alii: sic est in casu, ubi testes sunt certi, quos [illegible]

22 Rele autem Tanc. posse Episcopum monitorium concedere, & eo testes obligari ad revelandum. Quia cum quilibet se præsumeretur bonus, nisi certò constet, quod sit malus, præsumi debet, quòd nec Paulum, nec Notarium advertiverint. Petrum esse [illegible] bon dell [illegible]: & sic ex revelatione non sequitur eorum infamia.

23 Nec obstat, quòd testes sint certi: quia posse monitorium ferri contra testes, quando sciunt, & renuunt veritatem dicere, docent Oliva, & alii, quos refert Barbos. *de potest. Episcop. allegat.* 90 *num.* 17 & Riccius *par.* 1 *decis.* 419. qui in *Praxi Rerum fori Ecclesi. dec.* 174. [illegible] adhuc [illegible] addit:

24 *Posse concedi monitorium contra confessos [illegible] contractibus in grave eorum præjudicium, & [illegible], si quos [illegible], & apparentes fuerint [illegible], & [illegible] eorum [illegible], [illegible] & [illegible] solummodo [illegible], [illegible] in præjudicium, & [illegible] aliorum, ad quos [illegible] pro [illegible] in [illegible] spectabat*, juxta tradita per Dominum Joannem Baptistam, *Consilio [illegible] de jure [illegible], quæst.* 149. *num.* 2 & *quæst.* 157 *in [illegible], & [illegible] ad monitorium [illegible] posse, & [illegible] manifestare, & fundamenta [illegible], ne [illegible] fraudulenter [illegible] justitiæ [illegible].*

25 Concedit autem Tanc. *num.* [illegible], quòd possit Paulum appellare à Decreto Episcopi [illegible] concessione edicti; quia Decretum concessionis [illegible] æquivalet Decreto, testes admittendos esse, vel non, ex Lambert. *decis.* 115. à quo Decreto conceditur appellatio, ex *l. [illegible] post. [illegible], [illegible], Cod. de [illegible] [illegible]*.

26 Qua appellatione pendente, præfati testes non tenentur revelare, ex *[illegible]. [illegible], de appell. cap. [illegible], de [illegible]* & Tancre.

CAPUT II.

De illis, qui ex re Monitorii denunciare tenentur.

27 Denunciatio est criminis proximi [illegible] manifestatio facta Superiori; est duplex, paterna, seu Evangelica, quæ fit Superiori tanquam patri, quatenus bonum, & emendationem fratris intendit, & judicialis, quæ fit Superiori tanquam judici, ut suo munere faciat, quod judicaverit expediens, sive delinquentem puniendo, sive damnum reparando, sive utrumque faciendo. Denunciatio [illegible] [illegible] casu, continetur est ex Regula Evangelica, juxta illud Matth. 18. *Quod si eos non audierit, dic Ecclesiæ*, vel ex præcepto Superioris Ecclesiastici, sed non distinguitur à paterna, vel judiciali; quia vel fit Superiori tanquam patri, & sic est paterna, vel tanquam judici, & sic est judicialis.

28 Denunciatio judicialis, alia est spontanea, alia ex præcepto Superioris. Prima obligat ratione charitatis, secunda ratione charitatis, & obedientiæ, de qua est sermo in præsenti.

29 Hæc revelatio fieri debet judici cum Notario in scriptis, quia sic, ut [illegible] posse, & Ecclesia valeat per eam delinquentem revocare à peccato.

30 Denunciatio judicialis ab accusatione differt, quia accusator suscipit in se onus probandi; quòd si non probet, subjicitur pœnæ talionis; non sic denunciator; licet teneatur manifestare testes, si qui sint, judici, qui in se sumit onus probandi.

31 Qui denunciare tenetur, non liberatur ab onere, si promiserit, & juraverit se non denunciaturum, quia juramentum de re illicita non tenet, quoniam non est vinculum iniquitatis, *cap. quanto, de jure jurando.*

Si non est culpa.

32 QUi non revelando excusatur à culpa mortali, excusatur ab excommunicatione, quia hæc necessariò supponit tanquam materiam culpam mortalem, *num.* 107

33 Propterea, quando edictum præcipit denunciari fures, aut injustos detentores, non est denunciandus, qui detinet ob justam compensationem, aut aliam justam causam, etiam si peccaverit accipiendo,

do, quatenus poterat alia via, aut sine scandalo, &c. suum recuperare: quia est justus detentor. Bonac. tom. 2. de oblig. denunc. diff. 2 pag. 800. num. 2.

30 Nec sciens hujusmodi detentorem, tenetur eum revelare, si scit, eum detinere ob justam compensationem, &c. aut non restituere ob impotentiam, vel aliam justam causam, puta, quia scit, creditorem abusurum fore re restituenda, &c. Bonac. cit. num. 3 & 4. quia sicut liberantur in his casibus à culpa, & censura ipsi principales, ita & conscientes, & nullus tenetur innocentem prodere, eo maximè, quia mens judicis est inquirere de delicto, & hac ratione, reus juridicè interrogatus à judice de homicidio, respondere non tenetur, si illud sine culpa commisit, puta ob justam sui defensionem. Diana part. 3. tract. 5. resol. 44.

31 Tenetur autem sciens revelare eum, qui est impotens in totum, si possit quoad partem restituere, aut pro futuro tempore, nisi sciat, eum esse paratum ad restituendum cessante impotentia, Bonac. cit. quia sicut delinquens non excusatur simpliciter à restitutione, ita nec sciens à revelatione.

32 In dubio de justa compensatione, impotentia, &c. facienda est denunciatio, nisi rationabiliter deponatur dubium, quatenus eam audivit à fide digno, &c. Bonac. cit. num. 6 quia possessio stat pro praecepto Superioris, quod est certum, & solum dubia est excusatio.

Damnum grave sui, aut suorum.

33 NOn tenetur quis denunciare in causa propria, seu in delicto commisso in sui damnum: quia potest offensus injuriam & damnum remittere juxta Consilium Evangelicum. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, &c.* Contra quod non debet praesumi Superiorem velle obligare. Bonac. cit. pag. 802 § 3 num. 1.

34 Excipitur, si denunciatio principaliter in bonum publicum, seu in punitionem delinquentis, uti sunt denunciationes in causis fidei: quoties enim Superior in edictis pro delictis, etiam contra privatam personam commissis, punitionem intendit, intendit bonum publicum, nempe ut exemplo, & timore poenae, alii coerceantur à malo, ac securius vivant; id solet contingere in delictis homicidii, furti, adulterii, & similibus, quae graviter publicam pacem, & securitatem contingunt, num. 4.

39 Non tenetur denunciare, si ex denunciatione prudenter timeat sibi, aut suis usque ad quartum gradum, aliquod grave damnum contra aliquod ex quatuor bona hominis, animae scilicet, corporis, famae, & substantiae temporalis, quod sit praeferendum damno alterius, Bonac. cit. Diana part. 9. tract. 8 resol. 48. quia praecepta humana, & positiva, non obligant cum tanto incommodo. Hinc nec testis juridicè interrogatus à judice, tunc respondere tenetur. unde (ait Bonac.) si privatim novisti aliquod delictum, & dignoscas, quid delinquens sciat te scire, non teneris denunciare, si exinde grave malum tibi times, aut tuis, quia malum tuorum valde conjunctorum est etiam tuum, circa illud acrius sentias, & forte plus, cit. num. 123 & 125. Hinc fur occultus non tenetur se prodere; curare tamen debet, ut res restituatur domino per amicum fidelem, aut probum Confessarium; n. num. 179.

40 Non tenetur quis ex vi monitorii denunciare conjunctos intra quartum gradum, etiam si non adsint alii testes. Tanc. tom. 3. tract. 4 quaest. 10. Diana part. 5 tract. 13. resol. 67. qui cit. Raynaudo de monitoriis part. 1. capit. 3. quaest. 10. & 14. Lopez, Avila, Sylv. Baunius, & alii apud Dianam part. 6. tract. 7. resol. 10. qui cum Escobar id tenet, tam de consanguineis, quam de affinibus usque ad quartum gradum. Quorum ratio est: quia non debet lex Ecclesiastica cedere in benignitate legi civili, ut velit eos ligare, quos lex civilis non obligat, tum quia si conjunctus ageret ut denunciator, aut testis contra conjunctum, oriretur inter familias, & conjunctos dissensiones, & odia, & tolleretur domorum pax, quod valde nocet Reipublicae, ex qua ratione Raynaudus & Diana eos à denunciando eximunt, nedum in causis criminalibus, verùm etiam in civilibus; ac insuper rejiciunt limitationem, quam facit Bonac. tom. 1. disput. 6. cit. § 3. num. 5 quod praedicti teneantur denunciare, si valeant sine gravi damno sui, aut suorum: rejiciunt, inquam, quatenus à tali revelatione non potest grave damnum abesse, puta discordiae, & odia. Caeterum licet regulariter ita sit, infrà tamen ostendam casum, in quo nullum ex revelatione conjunctis damnum sequitur, n. num. 132 & seq. & n. 168.

41 Iisdem rationibus non tenetur maritus uxorem revelare, quia sunt una caro, nec gener, & nurus socerum, & è converso, DD. citat. quia socer succedit loco patris, & gener, ac nurus veniunt

nomine aliorum, videtur, ut licet illi non incurrant excommunicationem communicando cum parte excommunicato vitando, ita nec gerere, & eorum communicando cum socio excommunicato vitando, ut, cùm de censuris, diximus.

42 Ita Tamburin. Angelus, & Silvester *ver. sententia*, apud Bonac. *ubi* ad crimendum ad semihum; non ex revelatione facta à familiaris oriuntur discordiae inter familiares, seque tolleretur quies, & pax domus, hinc commune bonum laederetur, & Respublica expedit, ut evitentur dissensiones inter familiares, quod ipse Diana amplectitur, quando denunciatum non esset periculum grave damni.

43 Idem tenent de amico conjunctissimo, seu arcto amicitiae, & de insigni benefactore, Reynaudus, & Diana *ubi* quia contrarium severius gravaret exasperaret, & frequenter, aut non leviter ingratitudinem redolerent. Oppositam autem sententiam, nimirum personas prodigentas, utrumque consanguineum, uxorem, &c. teneri ad denunciandum, aut testificandum, quando non sunt alii testes, aut qui denunciare valeant, tenent Vercerus *lib. 4 cap. 10 num. 18.* Marchinus *lib. 4 legum sum. cas. 8.* Sanchez *in summ. lib. 6 cap. 11 dub. 18. num. 9.* & alii, quos refert Diana *p. 8. tr.* ex Gloss. *in cap.* Quoniam 14 q. 1.

44 In resolutione ad num. 41. pro sententia excusante, excipiunt casum, quo ex non revelatione immineret grave damnum Reipublicae, puta, si ex non revelatione conspirationes contra esse tradenda hostibus, tunc quidem tenetur filius revelare patrem, etiam cum periculo suae vitae, si non posset aliter malum futurum evitare; quia tenetur quis proprium exponere vitam pro salute patriae.

45 Nemo tenetur ex vi monitorii revelare se ipsum, & consequenter nec complices delicti, nisi quando juridicè interrogetur. Bonac. *cit. num. 5.* quia revelatio cederet in sui damnum; tunc autem juridicè interrogatur, quando praecedit infamia, vel semiplena probatio, aut indicia sufficientia, quae illi aequivalent. Azor. *in praxi num. par. 341 & 340.* Idem *ver. Bonac.* tenetur verò sub excommunicatione restituere.

46 Filius spiritualis tenetur patrem spiritualem denunciare: qui enim potest esse testis contra illum. Bonac. *cit. n. 7.*

TERMINUS.

47 QUI non denunciat intra terminum in edicto praescriptum, qui solet esse sex, vel quindecim dierum, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem, nisi ex justa causa excusetur, vel nisi sit legitimè impeditus, aut ignoret monitorium: n. 8 num. 641.

48 A qua excommunicatione à nullo potest absolvi, nisi satisfacta parte, nempe nisi denunciet; non elapso termino non cessat obligatio, sed semper tenetur revelare, cùm commodè potest, nisi cesset praeceptum, puta si cesset eius finis, sic quia terminus non ponitur ad finiendam obligationem denunciationis, sed ad urgendum, & sollicitandum denunciationem; & talis censurae absolutio in monitoriis reservatur. *sub. 8 num. 635. ad num. 647.*

49 Eum, qui intra terminum non revelavit ob ignorantiam edicti, impedimentum, aut aliam justam causam, adveniente ejus notitia, aut cessante impedimento, elapso jam termino, non amplius obligari ad revelandum ex vi monitorii, tenet Tamb. *cum 1. coll. quaest. 7 num. 5.* Sanchez, Reynaudus apud ipsum: quia hujusmodi edicta non habere rationem legis, & constitutionis universalis, sed simplicis mandati, ac praecepti concessi ad partis instantiam, ac proinde esse transitoria, tunc est, quod datur pro determinato tempore octo, aut quindecim dierum. Quod si nullum assignetur tempus, non durant, nisi per spatium duorum, aut trium mensium. Sanchez *lib. 2 mor. c. 2 dub. 31 num. 5 cum aliis.* Tum quia ille non fuit in culpa non revelando intra terminum, nam tunc ignoravit edictum, aut fuit legitimè impeditus, *n. 2 641.*

50 Eum autem teneri sub censuris ad revelandum adveniente notitia, aut cessante impedimento extra terminum, docent Bonac. *cum 1 par. 641 num. 8.* & apud ipsum Suarez, Bordo Filliuc. nisi censurae sint latae solum contra contumaces proferendo, qui intra terminum jam elapsum non revelaverunt. Cui sententiae adhaereo cum duplici limitatione. 1. Quod tempus termini, aut impedimenti ablati non differt notabiliter, sed sit proximum termino edicti, puta per duos, aut tres menses. 2. Quod revelatio tunc conferat prodesse, praesertim si adhuc causa pendeat.

51 Illud certum mihi est, quod mortuo Superiore, etiam Papa, intra terminum edicti, expirat edictum; praeter si superior jurisdictionem amittat, Leander de

tenfur. tract. 1. *disp.* 4. *q.* 13. Tancredi *cit. num.* 5 quia mandata Superiorum, quibus jurisdictio non confertur, expirant morte mandantis, sive res sit integra, sive non, quando non dantur per modum legis universalis, sed simplicis praecepti: Tum quia censura lata ab homine sub conditione, v. gr. si non revelent intra quindecim dies, non ligat, si moriatur Judex ante impletam conditionem; nam non censetur ferri, nisi quando impletur conditio; adeòque, cùm tunc non existat, Judex, eam ferre non potest.

52 Si verò censura sint contracta ante Judicis mortem, non tollitur per ejus mortem; censura namque semel contracta, non tollitur per Judicis mortem, sed per absolutionem, quae non pendet ab existentia Judicis: *n. n.* 48.

NOTITIA.

53 Nemo denunciare tenetur ea, quae certò non scit, aliàs exponeret se periculo levitatis, & proximum damno, quod forte injustè pateretur, & propterea edicta loquuntur de scientibus. Scire autem est, veritatem visu, vel alio corporis sensu perceptam verè & realiter mente retinere. Hinc non tenetur quis denunciare, quae audivit à personis levibus, vel si à persona gravi, & fide digna, non recordatur à quo; nec tenetur denunciare, quae audivit à personis ignotis, neque ea, quorum levem habet suspicionem, quia tunc non dicitur ille notitiam habere & Superior in ea incertitudine ad nihil potest prudenter procedere, Bonac. *tom.* 1 *cit. pag.* 893. *n.* 1. *hoc n.* 593.

54 Non tenetur denunciare, qui audivit ab eo, qui denunciavit, aut vult denunciare; nec quando probabiliter, & prudenter credit denunciationem nil profuturam, nempe Superiorem nullum remedium esse adhibiturum, Bonac. *cit. n.* 2. quia nemo obligatur ad opus inutile.

NOTITIA

Ex injuria, aut secreto.

55 Non tenetur quis ex vi edicti denunciare, quod scivit per injuriam, quaerendo, v. gr. literas aperiens, aut alium ad revelandum cogens; quia nec tunc legitimè interrogatus testis tenetur. Busemb. *l.* 4. *n.* 3. *dub.* 6.

56 Nec quod scivit sub secreto naturali, vel ratione consilii, aut auxilii poscendi causa, putà si sit medicus, obstetrix, advocatus procurator, &c. etiam si de auctore praeceſserint infamia, semiplena probatio, aut indicia; nisi id scivert alia via; quia Superior nec intendit, nec potest aliquid praecipere contra jus divinum, aut naturale; jus autem naturale exposcit, ut miseri non priventur consilio, aut auxilio, ne sic alia mala sequantur, & consequenter sub mortali, & onere restitutionis exposcit, ut secretum naturale servetur, nisi justa, & rationabilis causa aliud postulet.

57 Talis causa est damnum Reipublicae, aut tertiae personae privatae, pendens in futurum, quod aliter reparari non potest: vel occultum impedimentum matrimonii, in his namque casibus tenentur medicus, obstetrix, advocatus, &c. revelare secretum, etiam si juramento promisertint non revelare. Bonac. *cit. pag.* 894. *à num.* 1. Arct. *in prax. crim. pag.* 164. Molphi *in prax. crim. ver. Testis*, & Com. quia jus naturale innocentis, ne grave damnum patiatur, praevalet juri naturali, quod habet nocens, ne reveletur; eò praesertim, quia pro eo stat illud Proverb. 24. *Erue illos, qui ducuntur ad mortem*; ex quo fit, ut teneamur aliorum pericula, quando possumus, evitare.

58 Excipitur secretum sacramentale confessionis, quod omninò est servandum, etiam si ex ejus revelatione salus totius mundi penderet.

59 Ubi nota, id, quod nonnulli ignari poenitentes, & signo Crucis se signantes protestari solent, se dicere in confessione, non cadere sub sigillo sacramentali, sed naturali; cujus violatio sine justa causa est peccatum mortale, sed non sacrilegium, cùm illud non sit sacramentum, quod tunc habetur, quando quis accedit ad Confessarium, & cum eo confitetur omnia sua peccata cum intentione se accusandi.

Delictum, quod probari non potest, aut notorium delinquentes emendat, vel occultum evadet.

60 Non tenetur quis denunciare, quod in judicio probari non potest, quia quod probari non potest, se habet, ac si nesciretur, Bonac. *cit. pag.* 893 *n.* 4. qui proinde concludit, eum, qui furtum vidit à fure commissum nullo alio praesente, non teneri illum denunciare, benè verò, si habeat unum testem omni exceptione majorem; aut si probabiliter putet, delictum ab aliis sciri: *n. n.* 67.

EXCEPTIO

EXcipiuntur crimina nonnulla, quæ quis denunciare tenetur, etiam si probari non possint, & sunt

1. *Impedimenta matrimonii.*

61 DEnunciare tenentur sub mortali impedimenta matrimonii, etiam si sint occulta, & probari non possint, tam scientes, quàm ipsi contrahentes, Bonacina cit. pag. 893 n. 3. & Com. contra Pontium l. 5. *de Matr. c. 30. n. 3 & alios*, quia hæc revelatio est ad vitandum malum spirituale futurum, nempe peccatum mortale inter conjuges, & injuriam Sacramento, quoniam denunciatio unius sufficit ad matrimonium impediendum, ex cap. *Præterea, de Spon. duorum*; tunc quidem Parochus supersedere debet, usquequo diligenti inquisitione peracta, veritatem reperiat.

Si verò contrahentes super impedimento dispensationem obtinuerint, tunc neque ipsi, neque alii scientes, illud manifestare tenentur, quia esset frustrà.

2. *Crimina in bonum publicum.*

62 CRimina contra bonum publicum, videlicet contra fidem, tam de hæresi, quam de suspectis, ut sunt profanationes sacrorum, dilapidatio bonorum Ecclesiæ, duellum, proditio patriæ, crimen læsæ majestatis, falsificatio monetæ, conspiratio in Principem, vel Superiorem, ejusque percussio, homicidium, subornatio in electione, simonia, latrocinium, seu furtum famosum, & publicum, Bonac. *cit. pag.* 893. n. 5. Tamb. *l. 9. dec. c. 2.* § 4. Arsenio p. 117.

63 Latrocinium à furto differt: latro enim dicitur, qui obsidet vias, quoquo conspexerit deprædari, quos potest.

64 Hæc dici solent crimina excepta, & publica, non quia publicè facta, sed quia in Reipublicæ, seu communitatis, aut Religionis detrimentum redundant, ut patebit discurrenti per singula in propriis disputationibus; sicut privata dicuntur, quæ solum privatæ personæ damnum important, ut gula, ira, superbia, contumelia, &c. Melphi *in prass. crim. ver. Denunciatio*, prima namque etiamsi sint occulta, habent rationes peculiares proprias, quibus tangunt publicum bonum, & præsertim crimina contra fidem sunt contra Deum, Religionem, & Rempublicam, n. 614.

65 Verum tamen est, nonnulla crimina, ut furtum, fornicatio, adulterium, sodomia, & similia, quæ in se sunt privata, evadere publica, seu contra bonum publicum, si fiant publicè, nempe cum scandalo, & malo exemplo aliorum, & pro illis solere monitoria concedi, ut revelentur occulti delinquentes notorum criminum, quæque pa[illegible] intendunt, nam ut notat Arsenio *in prass. crim. pag.* 383 n. 4. bonum commune obiicitur, quando malus in aliorum exemplum puniatur, n. 38.

3. *In damnum tertii.*

66 EXcipiuntur tertiò crimina, quæ sunt in damnum privatæ personæ, ex quibus pendet effectus in futurum, qui aliter reparari non potest, Doct. cit. v. g. si Petrus, te solo præsente, paravit Paulo venenum, quod Paulus ignorat; Petrus autem esset firmus in dando veneno, tunc tenereris ex vi edicti denunciare.

67 Eadem ratione puto contra Bonac. n. 60 cit. te teneri denunciare furem, quem tu solus furantem vidisti, præsertim si damnum est reparabile, puta si fur, aut futurus sit potens ad restituendum, quia tunc effectus pendet in futurum, nempe damnum reparandum; ita favet Tambur. *l. 9. Decal. c. 2.* § 4. & apud ipsum de Lugo, quoniam hæc impunitas est perniciosa, nedum privatæ personæ, sed ipsi Reipublicæ; nam hujusmodi sicarii crederent se non denunciandos ex defectu probationis, aut quia sunt occulti, possent sine timore pœnæ furta & homicidia committere, cùm non deficiat eis calliditas, ac modus ad talia crimina occultum patrandi, [illegible] n. 76.

68 Insuper ipse Bonac. cit. fatetur, ad onus denunciandi furtum sufficere, quòd possit probari per unum testem omni exceptione majorem. Testis omni exceptione major idem est, ac testis idoneus, cui nihil potest opponi, Melphi *ver. Testis*, unus autem testis de visu omni exceptione major, facit semiplenam probationem, quæ sufficit ad constituendum reum, Melphi cit. cujus si accedat confessio, delictum est plenè probatum de auctore, & statim subdit, quòd ipse denuncians in hac materia, & in casibus difficilis probationis valeat pro teste, *ex cap. in omni de testibus*.

69 Quòd si velis cum Bard. *part. 3. resol.* n. 13. quòd talis testis ob duplicitatem officii non faciat semiplenam probationem sufficientem ad constituendum reum, & sic eum examinandum, & negantem torquendum, sufficit tamen (ut Bon. concedit) ad inquirendum contra denunciatum, ad illum capiendum, & examinandum, nam sufficit, ut prudens superior, & judex debitam curam adhibeat ad malum futurum vitandum.

ad

uit reperiendum; insuper ad explicanda indicia, & adminicula, quibus habitis, talis denunciator, & testis sufficit ad constituendum reum, atque ad torturam.

70 Denique si monitorium praecipiat solum testificationem, tunc praedictus, qui solus vidit furem furantem, erit testis omni exceptione major, seu ipsam in faciens probationem: n. 73. quia non habet duplicitatem officii.

Ac proinde concluditur, quod praefatus, qui solus vidit, teneatur revelare furem, sive monitorium praecipiat denunciationem, sive testificationem. Bord. cit. n. 53.

71 Ex his colliges, quod nedum reus occultus notorii criminis, quod probari non potest, verum etiam reus occultus occulti criminis, quod potest probari, sit juridicè denunciandus, si redundet in Reipublicae, vel innocentis grave damnum, quod aliter vitari non potest.

72 Delictum occultum in jure dicitur, quod quamvis sit duobus, vel tribus notum, de eo nulla extat infamia, seu non est sparsus rumor, Aleph. in prax. crim. ver. inquisitio, unde stat, quod delictum possit probari, & quod sit occultum.

4. *Testificatio.*

73 QUando monitorium non praecipit denunciationem, sed testificationem, tenetur quis revelare juridicè delictum, etiam si probari non possit. Bonac. cit. par. 6. §. 3. n. 5. Lazarus *de monit. sect.* 1. q. 11. n. 12. Bord. p. 3. res. 101. n. 45.

In hac re oportet priùs videre, quando monitorium vocet quem, ut denunciatorem, quando praecisè, ut testem. rem clare explanat Lazarus apud Bord. *cit.* n. 51. vel enim Judex utitur verbis *denunciare*, vel verbis *testificari*, & tunc res est clara; vel utitur verbo indifferente ad utrumque, v. gr. *dicere*, *revelare*, *notificare*, *propalare*, &c. & tunc si agatur civiliter, verba interpretantur pro testificatione: si criminaliter respectu causae non inceptae, interpretantur pro denunciatione, quia hic praevia accusatione, denunciatione, aut clamorosa insinuatione, Judex non potest vocare testes, & de delicto inquirere: si causa sit coepta, verba interpretantur pro testificatione, quia supponitur facta accusatio, denunciatio, aut in notitio delicti, ac proinde Judex indiget testibus: eadem ratione, quando aliquis citatur in individuo ad revelandum, citatur ut testis: in dubio est praesumendum, quod Judex velit testificationem; & universaliter, quando Superior visitat, & procedit ex officio per edictum, vult denunciatorem: qui quando verò procedit via accusationis, aut denunciationis, sive specialis, sive generalis, aut clamorosae insinuationis, seu infamiae, tunc vult testem: ita ille hoc praemisso.

74 Probatur resolutio, 1. quia monitoria non conceduntur, nisi constet de corpore delicti, ignorato authore, & ulterius conceduntur ad instantiam partis; instantia autem partis gerit vicem accusationis, & praeterea corpus delicti notorium gerit vicem accusationis, excitans Judicem, ut procedat ex officio ad inquirendum de authore occulto delicti. Aret. *in praxi crim. pag.* 153. n. ber. n. 76. Cum igitur Judex in his casibus habeat jus ad inquirendum de authore occulto delicti notorii, potest edictum edere, quo sub poena excommunicationis praecipiat, ut qui scit authorem delicti, v. gr. furem, aut rei detentorem, illum revelet, & consequenter ille, qui scit etiam si solus sciat, tenetur eum revelare: nam jus Judicis ad inquirendum, & obligatio testis ad revelandum, sunt correlativa. 2. Quia testis non tenetur probare delictum, sed solùm revelare, quod ipse scit: igitur revelare tenetur, etiam si solus sciat, & sive Judex procedat ad instantiam partis, sive per denunciationem factam per fiscalem, sive ex notorietate delicti: n. n. 101 & 102.

Pro cujus rei majori dilucidatione, sunt duae resolvendae difficultates.

Prima difficultas.

75 AN, quando delictum est notorium, & delinquens occultus, ita ut non praecedant contra eum indicia, aut infamia, possit Judex procedere, & delinquentem inquirere?

Negat Sotus apud Aret. *in praxi crim. pag.* 103 Cajet. Nav. Sylv. & alii apud Pardon. res. 101. n. 46. qui consequenter dicunt, testem interrogatum non teneri respondere, si non praecesserint infamia, aut indicia, 1. ex *cap. Cum oporteat* 19. *Nisi super praedictis famam ..., judices profana, scilicet esse notoriis, non ad inquisitionem non ... procedatur,* 2. ex *can. Inquisitionis* 21. *Nullum est praesumendum, super quo aliquis non laborat infamia, puniendum,* 3. ex *can. Qualiter* 24. *de accusat. Et super eo officiis suo quisquam fuerit infamatus, tunc procedendum est ad inquisitionem.*

76 Resp. tamen, posse jure Judicem procedere ad inquirendum delinquentem occultum, procedendo tamen per viam generalis, & non specialis inquisitionis: & tunc tenetur testem sub mortali respondere, & re-

ve-

velare Villalobos *tom.* 1. *tr.* 14. *diff.* 7. *num.* 3. Arez *tr. pag.* 109. Miranda *de ordine judiciario tom.* 1. *q.* 4. *art.* 4. *concl.* 3. Amendo *in pract. crim. pag.* 400. *num.* 10. *& pag.* 441. *num.* 11. Bord. *in* Raymundum *part.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 7. *de mente* & alii apud Tamb. *cit.* n. 81. Ratio est, quia ipsa evidentia facti habetur pro accusatore, ex *cap.* *Evidentia eorum de accusat.* *Evidentia patrata criminis non indiget clamore accusatoris.* Nam ipsa evidentia delicti clamat apud Judicem contra delinquentem occultum, juxta illud Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra*, 2. quia talis inquisitio generalis juridica de occulto authore notorii criminis, cedit in bonum communitatis, atque illud intendit, nam si non posset Judex generali inquisitione de illo inquirere, quamplura gravia delicta impunita remanerent; quod redundat in damnum publicum, & in scandalum aliorum, qui scientes Judicem nullo modo posse contra ipsos procedere sine infamia, aut indiciis, animosiores redderentur ad gravia crimina occulte patranda. *ex n.* 67. ac proinde potest de auctore generaliter inquirere Judex, ut communitas sibi commissa non perturbetur, & scandala vitentur. *n.* 74.

77 Quod dico verum, nedum quando delinquens est occultus, sed potest probari, puta quatenus adsunt alii testes. *n.* 75. verum etiam quando est occultissimus, quatenus non adsunt alia indicia, nec est alius, qui eum sciverit, aut occidentem viderit, nisi unus, *ex n.* 66. *ad* 75. contra Arez *in pract. crim. p.* 1013. oppositum tenentem de delinquente occultissimo, quem unus solus vidit.

78 Facta autem inquisitione generali juridica, & in ejus revelante delinquentem eo solo, qui vidit, aut per diligentiam Judicis emplificante indicia aliquibus contra ipsum anteriorem, tunc potest, & tenetur Judex per inquisitionem specialem procedere contra illum, & tunc erunt duæ inquisitiones, generalis una, & specialis altera contra personam, Arez. *tr. pag.* 110. tum quia denunciatio jurata æquivalet infamiæ. Amendo *pag.* 397. adeoque ea habita, potest Judex ex officio procedere etiam per inquisitionem specialem.

79 Nec obstant relati Canones, qui expressè loquuntur de inquisitione speciali, quoniam figurant specialem personam, minimè de generali inquirunt, ad specialem tamen inquisitionem omnino requiritur, quod præcedant indicia, aut infamia contra aliquem delicti; minimè ad generalem ad quam sufficit ipsa notorietas delicti.

80 Per specialem inquisitionem Judex procedere dicitur, quando inquirit de speciali persona, & obligat alios ad revelandum illum; tunc verò dicitur procedere per generalem inquisitionem, quando in monitorio præcipit, ut qui sciat auctorem delicti, illum revelet; aut quando vocat specialiter omnes, aut plures de vicinia, Monasterio, &c. ut revelent auctorem delicti; tunc enim, licet specialiter revelaturos nominet, generaliter auctorem delicti inquirit.

81 Meam sententiam tenet Tamb. *cum.* 5. *tr.* 1. *q.* 19. *n.* 1. *&* 3. eamque probabiliorem fatetur Diana *p.* 3. *tr.* 15. *ref.* 63. quoad jus Judicis ad inquirendum delinquentem occultum notorii criminis. Nihilominus eo non obstante, docent alii, quòd non tenentur quis revelare delinquentem occultum notorii criminis, nec inde incurrit censuram in monitorio latam, nec testis in tali casu tenetur respondere Judici, quia probabile, & tuta est opinio Cajet. & Soto, quòd non possit Judex, & Superior legitimè præcipere, ut reveletur occultus delinquens, ita ut detur utilium utrinque jus, quatenus Judex in hoc casu habet jus interrogandi, & reus, aut testis non respondendi, ac etiam non revelandi, ita etiam sentiunt Lessius, Filliucius, Turrianus, & Bon. apud Tamb. *cit.* A mea autem sententia affirmativa discedere non valeo, quia (ut rectè advertit Bord. *p.* 3. *resol.* 101. *num.* 6.) opinio negativa opposita est fundata in testibus haud bene intellectis, ut ostendi *n.* 79. quoniam loquuntur de inquisitione speciali, ut facetur Diana *tr.* Tum quia frustranea esset facultas in Superiore procedendi per inquisitionem specialem, aut generalem, si Superiore generaliter inquirente auctorem occultum delicti notorii, subditus obedire non teneretur.

Secunda difficultas.

82 **A**N idem possit esse simul denuncians, & testis? Negant Cajet. Valen. Armil. & Peyr. apud Bord. *p.* 3. *res.* 101. *num.* 10. quia idem non potest esse accusator, & testis in eadem causa. Nam accusator est testis inhabilis, *ex cap. Forus, de verb. signific.* Tum quia in eadem causa, idem non potest habere duplex officium, Gloss. *fin. cap. insuper* 4. *de testib.* quia unum officium vix digne valet aliquis adimplere, *cap.* 1. *de consuet. in* 6.

Resp. posse Rod. *tom.* 1. *q.* 13. *art.* 6. Bord. *cit. n.* 13. & apud ipsum Sanchez, Less. Nav. Tamburinus. Probatur 1. *ex cap. in omni negotio* 4. *de testibus*. *Præcipuus personas*, dicente

[illegible] de re [illegible], [illegible] habendo ad [illegible], [illegible] duo testes & ibi ad probat Paschalis Papa ex Evang. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum [illegible], si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.* Ubi, ut vides, ille, qui corripit fratrem, & postea illum denunciat, vocatur testis, nam ex [illegible], si unum tecum adhibes, estis duo testes, & si duos, estis tres testes, igitur qui denunciat est testis, si deponat eo modo, quo debet testis.

Probatur 2. quia nullum jus requirit, denunciatorem debere esse personam à teste distinctam: non jus naturæ, aut divinum, ut liquet ex Evang. *cit.* non jus civile, aut canonicum, cùm nullibi reperiatur, quod id prohibeat, sed potius, quod præscribat oppositum, ut supra. Imò hoc maximè cedit in bonum Reipublicæ, quæ meliùs gubernatur, & conservatur, si delicta puniantur.

83 Non obstant rationes in oppositum. Non 1. quia inter accusatorem, & denunciatorem manifesta est disparitas; nam accusator prosequitur suam causam, principaliter pro [illegible] [illegible] intendere, ut proinde generat in Judice aliqualem suspicionem, quod non procedat ex zelo justitiæ, sed ex odio, hinc habet in se onus probandi per testes distinctos; Denunciator verò non prosequitur causam propriam, sed communem Reipublicæ, ac proinde non generat in Judice suspectionem de odio, sed præsumitur, quòd revelet delictum [illegible], ut satisfaciat præcepto, & ut pœnam spiritualem, aut corporalem subeat; hinc Judici relinquit onus probandi.

84 Nec 2. quia ibi, ut patet, est sermo de officiis disparatis, difficultates, & vires deservientes pro executione ex gentibus, denunciatio [illegible], & testificatio non sunt [illegible], sed subordinata; Potest igitur idem, qui denunciat, assumi ut testis, [illegible] eum deponere eo modo, quo debet testis.

85 Ex resolutione igitur hujus, & priori difficultate concluditur, quod ex [illegible] teneatur denunciator notum crimen delinquentem occultissimum revelare, etiamsi solus sciat, non sint alii testes, quibus delictum possit de authore probari, Bord. *cit.* n. 41. 55 & Dock. *cit.* n. 74. quia in his casibus denunciator assumitur ut testis, qui proinde non habet in se onus probandi [illegible] n. 74.

86 Dicta hactenus [illegible] maximè procedunt quoad crimina [illegible], seu exceptuato, aut difficilis probationis, in quibus quidem etiam testes inhabiles admittuntur, ne delicta impunita remaneant, & sic in perniciem transeant aliorum. Melphi *[illegible] post [illegible] Testis*.

87 Crimina [illegible] enumeravimus n. 62. crimina difficilis probationis sunt, quæ solent occultè patrari, v. g. furtum, sodomia, adulterium, fornicatio, [illegible], &c. non quæ nostro tempore committuntur [illegible], [illegible], admittuntur testes inhabiles, quando aliter veritas haberi non potest. In dubio autem, arbitrio Judicis stat determinare casum, in quo veritas aliter haberi non potest, Amano pag. 517. ex [illegible].

QUÆSITUM I.

88 *An sit præmittenda correctio fraterna, si frater emendatus speretur? Et an si sciat quis delinquentem esse emendatum, teneatur nihilominus denunciare?*

89 Certum est 1. (ut advertit Amano p. 507. n. 8.) correctionem solùm habere locum, quando delictum habet tractum successivum, quoad non pendet in futurum, vel quoad aliquem effectum liberum, ut est furtum, quod relinquit onus restitutionis, vel quoad quidem debet continuationem, ut est fornicatio in habituato, aut recidivo; non habere autem locum, si nil relinquat mali liberi in futurum, ut contingit in proximo, qui semel cecidit in fornicationem, proprietatem, furtum, &c. sed se emendavit.

90 Certum est 2. [illegible] præmittendam esse correctionem fraternam in denunciatione paterna, si correctio pro futuro speretur, [illegible] minimè, quia correctio fraterna est de jure naturali, & divino, ex illo Matth. *[illegible]* n. 18. unde non debes paterne denunciare fratrem, si speres eum correctione emendandum, & præsertim si emendatum videris, quia tunc jam lucratus es fratrem tuum.

Hinc non obstante Visitatoris præcepto de denunciandis [illegible] in visitatione delictis, non potes fratrem denunciare, si videris eum emendatum, aut si probabiliter speres per correctionem fraternam emendandum, Joan. la Cruz 8. *præc. art.* 3 n. 1.

91 Correctionem non præsumitur dispensibus [illegible] circumstantiis, putà si sciat, delinquentem esse superbum, vel ab aliis monitum non fuisse emendatum, aut si ex ejus dignitate, & aliis circumstantiis conditione judices eum fore sui correctionem spernentem, &c. tunc quidem correctione relicta poteris sine peccato eum, sive paterne, sive judicialiter, denunciare. Amano *cit.*

92 Difficultas procedit in denunciatione judiciali pro qua sententia, quam tanquam communem refert, & sequitur Amano *in* post.

praeſ. [illegible] cap. 104. docet, [illegible] fratrem delicti denunciare, aut contra eum teſtari, quando per inquiſitionem proceditur, ut in monitoriis, etiamſi [illegible] dum bus, aut [illegible], [illegible] abolere infamia, nec timeretur damnum in futurum, quatenus ſperetur [illegible] correctione emendandum [illegible] dicit Aret tunc non obſtare, ſi Judex pro [illegible] ordinatione urgeat: nam tunc [illegible] ſpecies belli [illegible] juſti, dum Judex juſte teſtem urget, & teſtis juſte negat, quia Judex urget, ut ſatisfaciat Reipublicae, [illegible] diligens [illegible] hui, ut [illegible] removeantur, & coerceantur, [illegible], [illegible] caſu teneretur, & teſtis juſte negat, quia jam lucratus eſt fratrem.

Cum Melph. in praeſ. [illegible] *Bonac.* [illegible] *addit.* conſequenter ſubdit: *In denunciatione judiciali quoad peccatum commiſſum, & non emendatum, ille tantum tenetur denunciare, qui ex officio tenetur, qualis eſt Fiſcalis, ad quem tantum ad parvam Reipublicae ad ſpectat, cap. Novit, de judic.*

93 [illegible] Amono pag. 587 quod licet, qui denunciat non praemiſſa correctione fraterna, quando emendatio ſperetur, peccaret contra juſtitiam, & quidem mortaliter, cum Tamb. l. 9. Decal. c. 1. § 4. n. 3. ſi delinquens eſt ſit perſona conditionis gravioris, & praeſertim ſi delictum eſſet occultum, quoniam poſſet probari per duos teſtes, quatenus [illegible] maretur proximus ſine fructu; denunciatio tamen eſſet valida ad proceſſum formandum, quia tunc jura dictant, non invalidant denunciationem.

94 Reſp. alterum ſententiam eſſe veram, quando denunciatio, aut teſtificatio exigitur, ad reparandum, aut impediendum malum futurum, maxime quando praecipitur in poenam delinquentis, Bonac. ex Bullam Coena, [illegible] q. [illegible] punct. 3. num. 11. Diana part. 9. traſt. 2. reſ. 89. & Alterius apud ipſum, loquitur ex eo, quod quia tunc praeceptum Superioris non intendit tantum fraternam correctionem, ſed etiam principaliter publicam ejus punitionem in bonum publicum, nempe ad aliorum exemplum, correctionem, & ſecuritatem, quod praevalet bono privato famae fratris, quapropter tunc etiam ſuppoſita emendatione fratris, adhuc ſalvatur, quod non infametur proximus ſine fructu.

Quam limitationem videtur amplecti ipſe Melph. cit. dum inquit: *In judiciali autem denunciatione, ſi delicto ſint publica, & temporalia, correctio charitativa non eſt neceſſaria.* Delicta excepta eſſe contra bonum publicum, diximus n. 64. unde conſequenter tenet, quod [illegible] non praemiſſa correctione, hac non obſtante emendatione, adhuc ſit facienda denunciatio, quando iſta praecipitur in punitionem delinquentis, atque inde ob bonum publicum.

95 Cum in ergo, quando Judex intendit ſolam emendationem, aut ſatisfactionem partis, facienda eſt correctio [illegible] [illegible], ſi emendatio ſperetur, juxta illud Matth. 18. *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum*: [illegible] poteſt proximum [illegible], ſi non adſit neceſſitas, & tota [illegible] cauſa ſit emendatione, aut ſatisfactione partis habenda; jam eſt ſatisfactum ſuperiori intentioni, unde correctio eſt facienda [illegible], atque [illegible] prudenti [illegible], quatenus [illegible] terminos praeſcriptos ſervandum, Bonac. [illegible] *de [illegible] denunc. pag.* [illegible] quae terminus edicti non [illegible], [illegible] poſt adhibitam opportunam correctionem, ad [illegible] denunciationem pro [illegible] opportuna correctione, non eſt in periculo, ut [illegible] cenſuram per terminos expirationem. [illegible] benigne interpretanda, unde non eſt credendum, ut Judex velit denunciationem, quando emendatio fratris per correctionem ſperatur, ſi autem periculum ſit in mora, v. g. ſi [illegible] ſequeretur, ſtatim facienda eſt denunciatio.

Quod ſi facta opportuna correctione, emendatio non habeatur, facienda eſt denunciatio delinquentis, etiamſi nulla infamia, accuſatio, aut ſemiplena probatio praeceſſerit, juxta illud, quod ſequitur in textu Matth. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiae.* Nam tunc poteſt Judex denunciatione praecipere ad corrigendum delinquentes [illegible], aut bono proximi, licet exponatur periculo delinquentis infamia, quoniam adeſt rationabilis cauſa, Bonac. [illegible] n. 3.

96 Quando vero Judex intendit etiam punitionem, tunc facienda eſt denunciatio, nulla praemiſſa correctione, & etiamſi delinquens ſit emendatus, quando delictum eſt probatum, imo etiam quando eſt occultum, & nulla praeceſſit infamia, accuſatio, aut ſemiplena probatio, ſi cedat in damnum publicum [illegible], aut innocentis. Bonac. cit. Poteſtas [illegible] eſt a Deo deſtinata, non [illegible] ad emendationem delinquentium, ſed etiam ad majorem vindictam, juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa, Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat, Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit.*

97 Poſteriorie generis ſunt denunciationes ad edicta Inquiſitorum, [illegible] n. 66. [illegible] vero generis regulariter ſunt denunciationes ad.

edicta Papæ, & Episcoporum [illegible], aut scripturam depositam, [illegible] occultum, [illegible] revelatio ad finem restitutionis, & reparationis damni, quæ habito, [illegible], & per correctionem fraternam, sive alia via, prout habetur [illegible], & proinde non [illegible] scientem ad revelandum. Tunc [illegible] censura est [illegible], [illegible] ad emendationem peccatoris.

Dic, regulariter, [illegible] universaliter, quia aliquando dari possunt casus, qui non sint fidei, in quibus Papa, Episcopus, &c. in suo edicto per [illegible] Inquisitoris [illegible] in bonum publicum [illegible] est casus [illegible] reservatum, & alios [illegible] in quibus sufficientia congerit [illegible] exempla.

QUÆRES II.

98 An [illegible] Cardinalem [illegible] correctione fraterna, [illegible] teneatur?

SCiendum [illegible] Kalendis Januarii 1570 [illegible] occasione [illegible] S. Cardinalium [illegible] attentata, [illegible] à Pio V contra scientes, & non revelantes, Bullam tenoris sequentis.

PIUS EPISCOPUS, &c.

I[illegible] [illegible], aut [illegible], aut [illegible] administraverit, vel [illegible], aut [illegible] Cardinalem, [illegible] per [illegible], vel per [illegible], aut [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] S. R. E. Cardinalem [illegible] quovis modo [illegible] & si [illegible] Cardinalis [illegible] non [illegible] & [illegible] excommunicationis [illegible] & [illegible] pœnas [illegible].

Quæ excommunicatio est ex reservatis Summo Pontifici, excepto mortis articulo, hic posito,

99 [illegible] apud Dianam p. [illegible] [illegible] negat, scientem teneri revelare reum, si per fraternam correctionem speratur emendatio, & periculum non sit in mora, ob [illegible] adductam.

100 Rel. [illegible] adhuc teneri sub censura reum revelare, Bonac. in Bullam Cœnæ, disp. 1. q. 12. punct. 3. n. 11. Diana [illegible] & apud [illegible] quia hinc [illegible] est reparatio damni, sed et [illegible] de [illegible] cum exemplum, cum [illegible] præcipit revelationem, etiam si crimen sit commissum, in quo casu non habet locum reparatio damni, [illegible] bonum publicum.

101 Item præcipitur sub censura revelatio rei de delicto committendo, aut commisso, quantumcunque res sit occulta; per quod [illegible].

102 Idem pariter est dicendum, si quis occidisset, vel percussisset [illegible], Patriarcham, Episcopum, Generalem, aut Provincialem, seu in eos conspirasset [illegible], in quam, [illegible] atrocitate [illegible] in personis [illegible] dignitatis, posset Judex unum [illegible] edere, quo scientem sub censura cogeret ad revelandum reum, quantumcunque res sit occulta, & nullo indicio [illegible], [illegible]. [illegible] ratio est, quia [illegible] Bulla contra facinora in Cardinales, sunt tamen publicum, &c. quod [illegible] per hæc verba:

[illegible], quibus [illegible], quos [illegible], si [illegible], si clarissima Ecclesia lumina, si [illegible], qui pro [illegible] populorum, [illegible], [illegible] Quod [illegible] potest extendi ad Episcopos, &c. sunt enim personæ publicæ, ministri Dei, Pastores gregis Christi, de quibus Apostolus ad Rom. cap. 13. *Non est enim potestas, nisi a Deo, &c.* [illegible] ad Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & [illegible], ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Ac proinde facinora contra eorum personas, sive committenda, sive commissa, quantumvis occulta, non debent inulta remanere.

QUÆRES III.

103 Potest [illegible] [illegible] sine [illegible] de [illegible], [illegible] voluntate [illegible] cum aliis, Episcopus autem ad [illegible] [illegible], ut qui sciunt [illegible], sub censura revelent, [illegible] teneatur eum revelare?

Respon-

SCiendum est, quòd Judex Ecclesiasticus inferior Papa non possit concedere monitorium, ex vi cujus sequitur mors, aut mutilatio, quoniam tunc evaderet irregularis ex defectu lenitatis, utpotè cooperator mortis alterius. unde in causis criminalibus hujusmodi monitoria solent cum tribus clausulis concedi, 1. ut fidem non faciant, nisi civiliter, 2. ad defensionem tantùm, 3. quoad interesse Tamb. tom. 1. tr. 4. q. 10. n. 2.

104 Resp. cum Tamb. cit. vel enim Petrus est emendatus, quatenus relicto jam amore concubinæ, quietè vivit cum nova uxore, vel non, si primum, non est revelandus, quia ex probatis n. 90. & 91. delinquens emendatus non est denunciandus, quando monitorium denunciationem præcipit in emendationem, & reparationem damni futuri non in punitionem, ut in casu.

Si secundum, est revelandus; quia perdurante pravo amore, delictum habet effectum pendentem in futurum, nempè periculum necis novæ uxoris, & peccati mortalis, ac injuriæ Sacramenti, si mortua nova uxore concubinatus durat; quoniam habetur cum ea impedimentum criminis perseverans in futurum.

105 Nec ex tali revelatione facta Superiori Ecclesiastico, sequitur pœna mortis rei, quod posset obstare, nam Superior Ecclesiasticus ea revelatione tantùm utitur ad præfatum malum reparandum, non potest autem eam revelationem Judici sæculari tradere, quia sic evaderet irregularis, quatenus cooperaretur quasi testis in causa sanguinis; quæ namque major cooperatio in causa sanguinis, quam tradere Judici sæculari revelationem delinquentis, quæ incipiat probare auctorem delicti?

QUÆRES IV.

106 *Quando quis ex vi monitorii teneatur revelare scripturas?*

PRæsens quæsitum perlucidè distinguit Diana p. 9. tr. 8. res. 48. ex Sayro, Raynaudo, & aliis, ex quibus breviter.

107 Resp. regulam generalem esse, ut tunc teneatur quis ex vi monitorii scripturas tradere, aut revelare, quando earum detentio, aut occultatio est mortalis v. n. 32. quia non est, quando grave damnum timet, quod præferri debeat damno alterius, quod ex non revelatione consequitur. Hinc

108 1. Si instrumenta sint publica, quæ scilicet continent acta causæ in judicio, nempè interrogationes, responsiones, confessiones; & tenetur ea reus tradere, & testis revelare, quia spectant ad publicam justitiam administrandam.

109 2. Si sint propria rei, quæ scilicet spectant ad jus rei, & sunt de bonis ejus, non tenetur reus ea tradere, nec testis revelare quia non tenetur quis, sive reus, sive testis, arma contra se dare inimico. Tum quia monitoria intelliguntur lata contra retinentes scripturas alienas, & spectantes ad jura, ac bona actoris

110 3. Si sint communia reo, & actori, videlicet, quæ spectant ad jus, & bona utriusque, licet sint in possessione rei, tunc non tenetur reus eam tradere, nec testis revelare, si inserviant pro jure alterius contra jus proprium, quia sunt utrique communia; & quando cætera sunt paria, melior est conditio possidentis.

111 4. Denique si instrumenta sint propria actoris, est distinguendum, vel enim detinens scripturam est certus de sua justitia, & quod actor ea injustè utetur contra ipsum, ejus v. g. aterens potentia, & divitiis, & tunc eo durante periculo reddere non tenetur, nec id sciens revelare, non minùs quàm detinens gladium alterius, non tenetur illum restituere, si sit certus, aut magis probabiliter putet, quod sit eo usurus ad alium occidendum: imò restituendo peccat mortaliter contra charitatem. si igitur sub mortali ex charitate tenetur quando potest, impedire damnum spirituale, aut temporale proximi, multò magis tenetur impedire malum spirituale, nempè peccatum proximi, & malum temporale sui, & monitoria dantur ad impedienda, non ad fovenda mala. Dixi, si sit certus, sic nam in dubio possessio stat pro creditore, de cujus bonis est scriptura, qui non est privandus sua scriptura ex dubia sua malitia; quoniam in dubio quilibet est præsumendus bonus. Vel actor habet jus, quamvis litigiosum, ad rem, in ordine ad quam inservit scriptura, & tunc omnino reus eam reddere tenetur actori, & sciens revelare, ad hoc ut actor possit jus suum prosequi; quia tunc est injustus detentor.

QUÆRES V.

112 *An habens transumptum, teneatur illud revelare ex vi monitorii de revelanda scriptura?*

REsp. non teneri, Bonac. tom. 1. ex p. 6. de censur. pag. 89. n. 8. & apud ipsum Sayr. & Fillanc. quia monitorium intelligitur de scriptura illa, quæ facit fidem; at simplex transumptum, non authenticum, non facit fidem.

QUAERES VI.

5[illegible]3 An teneatur [illegible] reddere alteri scripturam propriam, ex qua sibi provenire [illegible] notabile damnum?

Certum est, nomine damni hic non venire amissionem lucri, & expoliationem bonorum, circa quae actor habet jus, & pro quibus [illegible] requirebat scripturam: quia si eo ut tempore restituta actor obtinet a judice justam sententiam, qua eum [illegible] spoliaret bonis, tunc reus non dicitur pati, sed cessare circa damnum, quod revera, licet bona fide, inferebat actori, ejus retinendo bona: unde nomine damni hic venit amissio boni, in quod reus habet jus. Diana p. 9. tr. 8. res. 68. in fine.

Bona, in quae homo pati potest damnum, ex n. 59. sunt quatuor, animae videlicet, corporis, famae, & substantiae corporalis; quae bona ita se habent, ut unum sit altioris ordinis alio, eo gradu quo ponuntur: bonum autem altioris ordinis praeferri debet bono inferioris ordinis, & sic bonum animae, & vitae, seu membrorum, praeferri debet bono famae, & bonum famae bonis temporalibus.

514 Resp. 1. qui scripturam detinet, si eam possidet mala fide, quoniam eam abstulit, tenetur eam reddere cum aequali suo damno, aut paulo majori, minime cum longe majori; Tamb. lib. 9. Decal. c. 3. §. 2. [illegible] & apud ipsum Molina, Lessius, Azor. Val. Navar. Bonac. Ratio primae partis est, quia in aequali damno potior est ratio innocentis, tum quia injusta actio obligat ad removendum damnum ab innocente, & ad ponendam aequalitatem, unde vita pro vita, fama pro fama, bona pro bonis sunt redimenda, itaque etiam, si paulo majus esset damnum, quod timetur; quia parum pro nihilo reputatur.

Nisi dicas, longe magis valere propriam vitam, aut famam, quam vitam, aut famam alterius; quoniam hoc est verum, caeteris paribus, quando scilicet uterque est innocens, ut dicam modo n. 516. at vero quando unus est injustus, tunc utique longe magis est habenda vita, aut fama innocentis, quam nocentis.

Eadem ratione tenetur ad resarciendum omnia damna, & interesse, quae sunt vera, etiam [illegible].

Ratio secundae partis est, quia justitia commutativa [illegible] vult, nisi ponere aequalitatem, & ea non tenetur, nisi ad aequale, adeoque tunc excusabitur ob impotentiam ponendi aequalitatem, unde si ex traditione scripturae sequatur infamia, ad eam non tenetur, si damnum alterius sit in bonis temporalibus, quia jactura boni superioris ordinis est longe major jactura boni inferioris. Dian. p. 9. tr. 8. res. 68. in fine. Porro neque teneris, si damnum tuum sit circa bona ejusdem ordinis, sed notabiliter majus: puta si damnum alterius sit triginta aureorum, & tuum quinquaginta.

515 Si autem potes tuum damnum, nempe tuam infamiam evitare, restituendo scripturam medio prudenti Confessario, aut amico occulto, omnino teneris.

516 Resp. 2. qui scripturam detinet, si eam possidet bona fide, non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno, etiam minori damno alterius. Diana [illegible] Tamb. [illegible] & alii apud ipsum. Quia cum iste non fuerit culpabilis, restitutio non debet se obligare cum notabili suo detrimento, quoniam lumen rationis dictat, licitum esse agendum cum laedente sine culpa gravi. Hinc qui ex officio, v. g. medici dum medetur, vulnerat, tenetur ex justitia damnum reparare, non tamen cum tanto rigore, quanto teneretur ille, qui culpa vulneravit.

517 Si vero possit sine notabili damno evitare, restituendo per se, aut medio amico gravi, & occulto, vel medio prudenti Confessario, tenetur id facere, quando advertit, non solum ex charitate, ut vult [illegible] (qui promittit, si id non faciat, excusat illum ad compensanda damna inde sequentia) sed etiam ex justitia, Tamb. [illegible] quia justitia non solum praecipit, ne quis det causam damno, verum etiam ut eam tollat, si ab eodem tolli possit: ad eamdem namque virtutem spectat, malum sibi oppositum non ponere, & tollere, si illud ab eodem subjecto, in quo est virtus, positum est. Nunc (ait Tamb.) si inculpate dedisti venenum, incendisti segetem, sed adhuc venenum, & incendium vigent, quis te non obligabit ad ea removenda, si potes, etiam cum aliquo tuo, non magno incommodo? Licet enim, si [illegible] non teneatur, nisi ex charitate, ut tamen qui re ipsa, esto sine culpa, causam damni dedit, majorem concurrendi obligationem, quam majore obligatione explicari non possit, nisi dicatur esse ex justitia.

518 Ex quo sequitur, quod ille, qui scripturam bona fide detinet, si possit, accedente notitia damni reparare, & restituere sine suo notabili detrimento, tenetur sub mortali, & ex justitia id facere, etiam cum aliquo suo non magno incommodo: quod si non faciat, tenetur ad omnia damna, quae sequentur post advertentiam, non vero ad ea quae antea

[illegible] fuerint. [illegible] quia pro prima [illegible] nulla fuit culpa, pro secunda vero [illegible] adverterit, quia poterat & tenebatur damnum impedire, gravem culpam commisit contra justitiam [illegible] enim esse [illegible] detentor.

QUÆRES VII.

119 *An [illegible], aut [illegible], [illegible] ad [illegible] damni, [illegible], & non revelando teneatur ad compensandum damnum [illegible] inde sequentis, si posset [illegible] vitare?*

R. [illegible] quoad utramque partem. Prima pars [illegible] ex dictis de ipso detinente bona fide, n. 116. quia [illegible] bona [illegible], saltem [illegible] quod non [illegible].

120 Secunda pars, videlicet, quod [illegible] si possit damnum vitare, etiam cum sui non magno incommodo, teneatur sub mortali ad revelandum, non tamen ad restituenda damna inde sequentia, probatur: quia [illegible] non tenetur ad revelandum ex justitia commutativa, non est [illegible], & [illegible] restituendi, sed solum ex virtute charitatis, [illegible] tamen [illegible] parvulus [illegible], si [illegible] respondeat, [illegible] ex qua proxime [illegible] sequuntur, quia partes non [illegible] ad veritatem [illegible] ex justitia commutativa, [illegible] ex contractu vel quasi contractu, seu ex officio, [illegible] charitatis [illegible] justitia legalis, quæ non restitutionem parit. Hanc [illegible] Dian. p. 3. tr. [illegible] ad Reynaldus de [illegible] p. 1. c. 3. q. 24. Tamb. lib. 8. [illegible] & alios citatos Avil. Aragon. & alios apud Dian. [illegible] qui [illegible], tam [illegible], quam testem legitime interrogatum teneri ad manifestandam veritatem, si possit sine suo [illegible] damno, sub onere restituendi damna inde sequentia.

QUÆRES VIII.

121 *[illegible], [illegible] Petro ad [illegible], [illegible] habere [illegible] Pauli, [illegible] Petrus, [illegible], [illegible] suo Procuratori [illegible]?*

R. [illegible] Tamb. [illegible] non quidem ratione furti [illegible] sed ratione infamiæ, quæ [illegible] sequeretur, cum haberetur ut [illegible], & infamis, ita ut omnes, qui [illegible], ejus [illegible] recusarent. [illegible] jactura honoris [illegible] vero [illegible] est [illegible] gravior, & [illegible] honoris [illegible] in virum constitutum. [illegible], &

[illegible] apud Tamb. [illegible]. Hinc Dian. n. 114. [illegible] à revelatione semper, quando ex ea infamia sequitur.

QUÆRES IX.

122 *[illegible] anno 1660. [illegible] Pauli [illegible], [illegible], [illegible] ipso [illegible], & [illegible], [illegible] ad [illegible], [illegible] ipse Paulus, [illegible] debitum [illegible] & [illegible] post [illegible] Paulus, & Carlus [illegible] defunctus, [illegible] Pauli [illegible] à filio hærede Petri [illegible] & [illegible] defunctis, & [illegible] Petri [illegible] ab Episcopo, [illegible], [illegible] & [illegible] cum hærede Pauli, [illegible] ad revelandum?*

123 R. [illegible] teneri sub mortali [illegible] ad revelandum. Ratio est, quia ex una parte [illegible] probabilis obligatio [illegible] ad [illegible], & [illegible] ex [illegible] defectum, de quo n. 93. ex alia parte Doctores [illegible], [illegible], [illegible] sequuntur, quando ex revelatione sequitur notabile damnum aut infamia ipsi revelando, quod tamen non partitur, [illegible] commissum [illegible] fuit, ut [illegible] contractu [illegible], & [illegible] non possit. In casu autem nostro, nec damnum, nec infamia sequitur ipsi [illegible] revelatione, non damnum, quia [illegible] pro [illegible] in eo [illegible] ad [illegible], [illegible] ejus [illegible], [illegible], quia ipse [illegible], [illegible] pro [illegible], non [illegible], [illegible] ex ignorantia [illegible], & errore facti, quia [illegible] habere [illegible] ad [illegible] ex vi [illegible] ex parte [illegible] non est [illegible].

Cum [illegible] in [illegible] casu nullum damnum, aut infamia sequatur ex revelatione, nullo pacto [illegible], [illegible] ex ratione [illegible] à revelatione [illegible].

124 Confirmatur, quia [illegible] à [illegible] in communi Theologorum [illegible] quod ex charitate sub culpa mortali [illegible]

[illegible]

manifestanda, ad veritatem revelandam, & ad monendum: non autem de errore, ex quo sequitur læsio innocentis, quando ex tali revelatione non sequitur ipsi notabile damnum, adeoque cùm ex expolito casu maritus, & revelatio in ipsius damnum cedant, sed in defensionem innocentis, atque ad ejus mala vitanda, tenentur præfati consanguinei sub mortali & censura ad revelandum.

QUÆRES X.

125 *Concubina surripuit quandam pecuniam à suo amasio, qui præstat monitorium clamare. An concubina teneatur restituere, aut revelare ex vi monitorii?*

Resp. non teneri, si diligatur ab amico stricto amore. Tanner. tom. 5. tr. 4. q. 17 qu. n. 7 hæc habet:

Quamvis amasia ob amorem amici [illegible], etiam si sit turpis, ac probabiliter [illegible] circumstantiis præsumi possit, quòd amasius nollet intendere eam [illegible], cum non teneatur revelare ex vi edicti, quoniam hæc obligatio revelandi aut restituendi non provenit ex eo, quod furtum fieri debeat, sed ex eo, quod ille, qui furtum [illegible], intendat, & [illegible] hoc derogare monitorium. & Judex ad [illegible] [illegible] quæ intendit [illegible] pars, [illegible] pars non vult [illegible] intendere, sive hæc [illegible] ab [illegible], sive ob furtum, illa non obligabitur monitorio, cùm [illegible] ad eam non derogare.

126 Peccavit igitur mortaliter surripiendo, & pariter retinendo, si amicus rationabiliter præsumatur invitus, ut non incurrerit censuram non restituendo. Imò si circumstantiæ sint tales, & amicitia sit tam arcta, ut concubina ob verecundiam non petierit, rationabiliter tamen præsumatur, amicum non esse invitum quoad substantiam, sed solùm quoad modum, quo eam surripuerit; tunc neque peccavit mortaliter, quia non esset injusta detentio; nam non commisisset furtum, cùm furtum sit ablatio rei invito rationabiliter domino.

127 Idem est dicendum de ipsa sciente in ordine ad revelandum.

128 Sunt [illegible]. Monitorium non ligat filium, uxorem, patrem, matrem, aut fratrem surripientes aliqua cum [illegible], nisi constet de voluntate ferentis, seu petentis monitorium. Bonac. tom. 2. pag. 691 disp. 4. de dam. punct. 5. n. 1. & 2. & non alia ratione, nisi quia cùm monitorium concedatur in gratiam petentis, Judex ligare non intendit, nisi quem ipsa pars petens intendit, circumstantiis autem attentis naturæ, & carnis, licèt displiceat alicui, quòd sit furatus ab uxore, &c. non potest tamen rationabiliter præsumi, quòd ille velit, & intendat uxorem, filium, & tam arctè carne conjunctos affici pœnâ tam gravi, quanta est excommunicatio major, nisi de ejus intentione constet, puta si eos [illegible] in monitorio exprimeret, aut apponatur particula, nullo excepto.

Ita in re nostra præsumi non potest, quòd amator intendat, & velit, tam arctâ amicitiâ conjunctam excommunicatione affici, nam magnus amor idem operatur, quod sanguinis conjunctio. Abbas in c. Reprehensibile, de appellat. Imò arcta amicitia superat parentum affectionem. Bartol. in l. alim. §. 1. ff. de alim. & cibar. legat. apud Tanner. cit. n. 4.

129 In dubio verò de intentione petentis, monitorio teneri, docet Raynaudus apud Tanner. cit. & Bonac. cit. quia constat de præcepto.

QUÆRES XI.

130 *An femina concubina Clerici possidens aliqua bona ab eo donata in remunerationem servitiorum, in judicio tamen non probatorum, teneatur revelare ex vi monitorii de revelandis possessoribus bonorum Clerici?*

Resp. non teneri, Tanner. cit. q. 15. quia concubina retinens bona Clerici sibi donata in remunerationem servitiorum verè præstitorum, etiam si non sint in judicio probata, ea retinet sine peccato mortali, & justo titulo donationis remuneratoriæ, ergo id sciens non tenetur revelare, quoniam monitorium obligat ad revelandum injustam detentionem [illegible] n. 32.

131 Dices [illegible] in l. de donat. inter vir. & uxor. ex Barb. apud Tanner. cit. licet Clerici possint suæ concubinæ donare ob servitia præstita, ipsa tamen non potest ea retinere ante probationem servitiorum in judicio factam, igitur, qui id scit, ex vi monitorii revelare tenetur.

Resp. Tanner. cit. ex Molina, tractare legem de donationibus verè gratuitis, minimè de iis, quæ fiunt ob servitia realiter præstita. Tum quia ex Cabedo, talis probatio obsequiorum non requiritur pro foro interno, sed pro externo, propter præsumptionem, quòd donatio concubinæ videatur donata non ob realia obsequia, sed ob turpem amorem.

QUÆRES XII.

132 *Petrus donavit Paulo aliquod votum, ad quem misit nuntium, aut epistolam, ut eidem denuntiaret donationem, antequam autem nuntius, aut epistola perveniret, mortuus est donator. Inter eius hæredes, etiam quæstione bona [illegible], & quia Petrus donationem ulteriùs nuntiare [illegible] tacitus, [illegible] ut revelentur, qui bona Pauli detinent. An qui sciunt hære-*

[illegible] Pauli [illegible] bona [illegible], tenetur in [illegible] ad revelandum?

RESpon. Tanc. qui casum proponit [illegible] non teneri; quia licet sit probabilis sententia, quòd post acceptationem Pauli factam mortuo Petro, donatio sit perfecta, & transierat jus in donatarium, praesertim si fuit acceptata per Notarium nomine Pauli absentis, est etiam satis probabilis opinio opposita quòd post mortem donantis non possit donatarius ejus acceptare donationem, ac proinde eam, utpotè non jam perfectam, cedere hæredibus Petri donantis.

153 Sanderet à pari, quia in casibus, & in quantitate, in quibus ad donationem requiritur insinuatio, seu manifestatio facta Judici promulgato monitorio ad instantiam donatarii, non tenetur quis ad revelandum, si sciat hæredes donantis ejus detinere bona; nam donatio hæc sine insinuatione est nulla, ex *l. [illegible]* C. de donat.

154 Et è contra, si donatarius reperiatur dictis bona recepisse, tenetur ad restituendum, & qui eum scit, ad revelandum, promulgato monitorio ad instantiam donantis, aut ejus hæredum, quia licet ex consuetudine teneretur in conscientia donatarius bona sibi sine insinuatione donata restituere, nisi quando donans, aut ejus hæredes donata repetunt, monitio tamen à Judice Ecclesiastico facta ad instantiam partis, valet pro repetitione. Ita Tanc. [illegible] ex Raymundo.

155 Eadem ratione, si Petrus fecit mandatum donandi, quatenus dedit famulo centum, ut ea ferret ad Paulum, tum mortuo donante ante traditionem, si monitorium fiat ad instantiam donatarii, non tenetur, qui scit famulum detinentem revelare, benè verò, si fiat ad instantiam hæredum donantis, quia summa illa ante traditionem per famulum factam, non est de bonis donatarii, sed hæredum donantis. Quod utrumque est verum, etiam si famulus ob culpabilem negligentiam aut malitiam tradere omiserit, in quo casu vult Tanc. cum Sanchez, quòd teneatur tradere hæredibus donantis realiter summam illam, aut pecuniam, & insuper teneatur satisfacere donatario æquale pretium.

Confirmat Tanc. ex Raynaud. *de [illegible]* [illegible] dicens, *Non teneri ad revelandum ad edicta, ut revelentur, seu restituantur [illegible], quando ipsi sunt facta promissio [illegible], & sunt etiam acceptata, quia quamvis promissio acceptata obliget ut possint promittentem, facta jam acceptatione ex parte promissarii, ut [illegible]; nihilominus promissarius non habet jus in re in bonis promissis, sed tantum ad rem, & promissarius est verus dominus [illegible], atque [illegible] Sumptibus: atque [illegible] est, non esse in bonis [illegible], quod ipsi debent restituere à famulo in compensationem [illegible], quod impediverat, ne ferret ipsius [illegible], & [illegible] debet [illegible] ipsi [illegible] Coeli, qui fuit mandatum donandi.*

QUÆRES XIII.

156 *Petrus donator ob ingratitudinem donatarii [illegible] Judicis sententiam [illegible] bona illius à se donata. An tenetur [illegible], qui repetere, aut compensandi, revelare?*

NEgat Tanc. [illegible] qu. [illegible] quia licèt una sententia velit, quòd non possit in casibus enormis ingratitudinis donans repetere, aut compensare donata, nisi post Judicis sententiam, Diana p. [illegible] Tambur. *lib.* 9. *de contr.* [illegible] *cap.* [illegible] Lessius *lib.* [illegible] *cap.* 3. *dub.* 3. *n.* [illegible] Alia tamen opinio tenet, quòd possit donans, apparte constante enormi ingratitudine donatarii, ante Judicis sententiam, rem donatam occultè reassumere, aut compensare, Dicastillus *lib.* [illegible] *disp.* [illegible] *dub.* [illegible] *n.* 117 & 118 Tanc. [illegible] quia donatio intelligitur facta sub conditione implicita, & virtuali, *nisi donatarius fuerit ingratus*, & sententia Judicis non requiritur, nisi ad declarandam veritatem ingratitudinis donatarii, unde hac verè & certò ipsi donanti constante, non requiritur in conscientia aliud ut occultè reassumat donata, aut sibi compenset.

157 Ita pariter est discurrendum in casibus, in quibus potest donans licitè donationem revocare, & in cæteris contractibus, in quibus rem detinens, licitè & justè detinet, nam hujusmodi monitoria feruntur contra injustos detentores, & illos sciendos.

QUÆRES XIV.

158 *Petrus [illegible] à [illegible] ad [illegible], [illegible] filium, qui [illegible] bona [illegible], qui cum [illegible], [illegible], ut qui bona Petri [illegible] aut revelarent. Et quia ejus bona [illegible], [illegible]. An [illegible] tenetur ad restituendum, vel revelandum?*

SCiendum est, quòd adjudicatio facta virtute pacti ad duos ut fertur, sit triplex, 1. sine læsione, facta scilicet justo pretio, & de hac non est sermo, 2. cum læsione non enormi, quamvis non fuit facta infra dimidium justi pretii, sed vel in dimidio, vel supra dimidium justi pretii: ver. gr. prædium, domus, &c. valebat centum, & adjudicatio fuit facta

[illegible] pro [illegible], aut quinquaginta, [illegible] cum læsione enormissima, quatenus fuit facta ultra dimidium justi pretii. Variant tamen Doctores in assignando, quantum debeat esse excessus dimidii justi pretii, ut constituat læsionem enormissimam.

[illegible] excessum [illegible] fuisse, quod excessus sit [illegible], quia parum pro nihilo reputatur, & de minimis non curat Prætor, ac proinde ad [illegible] Judicis. Hinc permulti Jurisconsulti apud Mastrill. dec. 247. n. 37. tenent, excessum debere esse magnum, ita ut læsio debeat esse in quadruplo, aut triplo modo justo pretio, ut si prædium valeat centum, & adjudicatum fuit pro [illegible] [illegible].

Puto tamen, quod in læsione excessus dimidii justi pretii, ad constituendam læsionem enormissimam, sufficiat [illegible], & [illegible] exemplo habet, si adjudicatio sit facta pro quadraginta novem. Tamb. [illegible] & apud ipsum Rebuffum, Baldum, & alii, qui [illegible], quia remedium [illegible] non conceditur, nisi pro læsione enormissima ex Mastrillo [illegible], [illegible] justo pretio [illegible]. [illegible] eundem Baldum [illegible] Abbatem [illegible] post Gloss. [illegible] Decretum, [illegible]. Igitur ad læsionem enormissimam sufficit excessus unius [illegible].

Resp. cum distinctione, hoc namque adjudicatio [illegible] contingere potest. Primo, vel fuit facta non læsione justo pretio, v. g. prædium valebat centum, & fuit adjudicatum pro aliis centum, quæ dominus prædii adjudicatario debebat ratione unius census super ipsum prædium per plures annos non soluti. Et tunc nulla est [illegible]; tunc quidem adjudicatarius [illegible] non tenetur, quia prædium est in sui dominium translatum per justam emptionem.

[illegible] Secundo, vel adjudicatio fuit facta cum læsione non enormissima, & tunc pariter dico, adjudicatarium ex ipso quadrimestre non teneri restituere, aut revelare; quia ex bona [illegible] justo pretio facta [illegible].

[illegible], est pactum in contractu [illegible] census appositum inter dominum census, & censuarium, ut in casu [illegible] solutionis census, vendatur prædium ad discursum sub hasta, vulgo [illegible], ultimo emptori plus offerenti; quod pactum non est destructivum contractus census. Et [illegible] authoritate Nov. V. apud Tamb. lib. [illegible]

qui concessit Regno Siciliæ, ut in creatione census apponi possint quæcunque pacta. Et in [illegible] pactum [illegible] semper [illegible]. [illegible], seu emptio prædii [illegible] justi pretii facta [illegible], & pacti de vendendo prædium in subhastatione, in casu [illegible] census, erit justa, quia bona, quæ venduntur sub hasta [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible]. Tamb. [illegible] D. [illegible] & [illegible] apud [illegible].

[illegible] adjudicationes, seu emptiones, & venditiones bonorum immobilium [illegible] fiunt [illegible], sed [illegible] ad vocem præconis, authoritate Principis, & per sententiam Judicis. Ecce justitiam. Dices [illegible] concurrant plures, qui [illegible] sunt proclamationes in foro, sed vel [illegible].

Resp. Tamb. [illegible], quod revera [illegible], & quod [illegible], qui plus offerant, non impedit. Per accidens autem est, ut non compareant emptores, ob [illegible], quia contingit [illegible], quod in subhastatione [illegible] non [illegible] comparere solent præter ipsum creditorem, & [illegible] census convenienti pacto in subhastatione, volunt vero, & [illegible].

[illegible] Tertio, vel adjudicatio fuit facta cum læsione enormissima, & tunc Tamb. [illegible] vel [illegible], ut [illegible] bona Petri, [illegible] [illegible], & tunc adjudicatarius tenetur revelare, excepto casu, quo [illegible] damnum, puta, quia [illegible]. Vel est [illegible], ut [illegible] bona Petri, & tunc non tenetur restituere; quia juste retinet bona Petri, usquequo ipsi solvatur creditum.

Adjudicationem autem cum læsione enormissima esse [illegible], probat Tamb. [illegible] quia in subhastatione cum possit res [illegible], vel vendi quavis [illegible] fuit [illegible], sive supra, sive infra dimidium pretii, quo res valet, [illegible] in læsione, quæ fit infra dimidium, adjudicatum est bona [illegible], quæ fit supra dimidium, [illegible] Regno Siciliæ permitti talem adjudicationem, Nam [illegible] Regno Siciliæ creditorum [illegible] justa adjudicatio, seu [illegible] prædium censuarii cum læsione supra dimidium, [illegible] remedium [illegible], quo [illegible] ad [illegible] potest offerre creditum, & prædium repetere una cum fructibus,

[illegible] in dominio offerente creditum, tenetur adjudicatarius restituere illi prædium una cum fructibus perceptis, quæ prorsus [illegible] [illegible] ... quo credito non ob[illegible], posse justè adjudicatarius prædium retinere, donec offeratur; [illegible] non teneatur [illegible] de tali remedio gratioso monere [illegible] [illegible] casum, quando adjudicatarius [illegible], dum non [illegible] esse [illegible] ad petendum remedium gratiosum, [illegible] restitui, propter [illegible] tenetur adjudicatarius [illegible] deducto suo credito prædium adjudicatum restituere debitori, etiam [illegible] non petente.

[illegible] Dico tamen: adjudicatarium, si [illegible] intra annos quadraginta adjudicationis, tenetur revelare, & restituere, [illegible] [illegible], verum etiam ante, [illegible] prudenter timeat, quòd restituendo non recuperaret suum creditum, [illegible], [illegible] suum creditum, aut adjudicationem factam probare non potest, in quo casu potest [illegible] prædium adjudicatum retinere, donec ex annuis fructibus compenset sibi creditum, qua compensato, tenetur in conscientia illud restituere, etiam [illegible] Judicatio [illegible], & debitore non petente.

Ratio est, quia adjudicatio cum læsione enormissima est injusta, & parit nullitatem, [illegible] Tamb. [illegible] Diana [illegible] Doct. Theolog. communiter apud ipsos, ex Jurisconsultis [illegible] Fontanell. dec. [illegible] Ant. Fab. [illegible] de rescind. vend. defin. 3. & 4. [illegible]

Ostenditur primò, quia adjudicatio [illegible] cum læsione enormissima est contra bonum publicum, utpote causa depauperandi familias.

Hac de causa invalida est donatio omnium bonorum. Imò invalida ex parte est donatio excedens valorem quingentorum [illegible] [illegible] insinuatione facta, quæ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], haud [illegible] [illegible] est à jure inventa, [illegible], [illegible] agens pro bono Reipublicæ, prodigas [illegible] donationes.

Secundo, quia in omni contractu [illegible] de [illegible] [illegible], [illegible] tacita contrahentium [illegible], cum contractus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obligatoria, in contractu autem cum pacto vendendi ad discursum, non habetur consensus debitoris vendendi infra dimidium. Non quidem expressus, quia regulariter [illegible] [illegible] contractus cum pacto vendendi bona ad discursum in casu denegatæ solutionis, [illegible] expresso consensu de vendendo infra dimidium justi pretii. Neque tacitus, quia nemo præsumitur [illegible], quod consentiat suæ depauperationi.

Quòd si in pacto vendendi ad discursum exprimatur pactum vendendi etiam infra dimidium, tale pactum est nullum, etiamsi sit juratum, quia est de re mala, & contra bonum publicum. Sicut nullum est pactum, etiam juratum, de non revocanda donatione, in casibus, in quibus donatio est illicita.

Similiter, quia si [illegible] pacto ad discursum adjiceretur renunciatio remedio gratioso, seu pactum de non petendo remedio gratioso factæ adjudicationis, talis renunciatio, & pactum sunt nulla, & mala. Quod expressè docet, & probat Mastrill. dec. [illegible] quando intervenit læsio enormissima ultra dimidium cum magno excessu. Cujus ratio præcipua est, quia in læsione, quæ sit cum magno excessu ultra dimidium, præsumitur dolus ex proposito, nemo autem potest renunciare dolo suo futuro, nec potest talis renunciatio exprimi, quia esset incitativa ad delinquendum. Addens, neque tale pactum juratum tenere, quia juramentum esset vinculum iniquitatis. Quas propositiones ex pluribus juribus probat [illegible]

Imò ita acriter contra pactum de non petendo remedium gratiosum, & contra læsionem enormissimam cum magno excessu, invehit Mastrill. [illegible] habeat:

Plures vidimus ex quibus à creditoribus habentibus [illegible] [illegible] non valentes [illegible] cum dicto pacto vendendi ad discursum, ut illa pro modica quantitate haberent, & ut audio, ita abusus esse in Regno est, quòd non solùm in triplo, aut quadruplo, sed etiam in [illegible] [illegible] pretii [illegible] [illegible] bona [illegible] [illegible] prædicto pacto, quod esse contra omnes juris regulas, contra humanitatem, æquitatem, & pietatem, omnes negabit.

Item n. [illegible] ait:

[illegible] ad instrumentum Philippi de [illegible] per M. R. C. declaratio [illegible] vendere [illegible] leg. 2. Cod. de rescind. vendit. [illegible] [illegible] [illegible] in favorem D. [illegible] [illegible], & [illegible], in quo [illegible] [illegible] [illegible] Reinofiorum [illegible] [illegible] [illegible], non obstante prædicto pacto ad discursum [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible], si enormissima læsio in [illegible] [illegible].

Insuper n. [illegible]

Dolum [illegible] [illegible], si ob [illegible] [illegible] [illegible] enormissima læsione, & inquit Capol. [illegible] allegando Mastrill. & alios. Quod per nullum pactum [illegible] per legem, vel statutum, aut per consuetudinem, vel privilegium, potest quis privare à reclamatione, & impugnatione sententiæ arbitrariæ, quando adest enormissima læsio.

Ulterius n. [illegible]

[illegible] [illegible] læsione enormissima [illegible] [illegible] Capol. [illegible] quod data læsione ultra dimidium justi pretii [illegible]

[illegible]

[illegible]

Decretum n. 159.

[illegible]

[illegible] irritum: quoniam malitia secundi pacti desumitur à læsione enormissima, quæ in primo supponitur. [illegible]

Confirmatur, quia utrumque pactum habet pro objecto læsionem enormissimam, adeòque [illegible]

Ad rationes in oppositum.

[illegible] mobilium, minimè immobilium, disparitas est, [illegible]

[illegible] & alii apud eumdem Tancr. cit. docent, [illegible]

[illegible] dicatione supra dimidium justi pretii, sed [illegible]

[illegible] ctus præscribit. Ecce injustitiam.

145 Corroboramus dicta, quia si in utriusque [illegible] sine fraude extorquere, sive supra, sive infra dimidium justi pretii, facta sit [illegible]

[illegible]

adjudicatarius nullum daretur remedium restitutionis, quae nulla ellet facta laesio, nemo enim laeditur ultra justum pretium: cum igitur ipsi adjudicatarius facta infra dimidium justi pretii sint revocabiles per remedium gratiosum (ut concedit [illegible]) sequitur, non esse justas, nec permitti à lege in [illegible] compensationis, sed solum compensationis, ut in [illegible] [illegible].

186 Dices [illegible] adjudicatarium, etiam si sit infra annos [illegible] adjudicationis, non teneri ex vi [illegible] restituere [illegible] probabilis est opinio, quod [illegible] infra dimidium justi pretii sit justa, juxta superius dicta.

Ratio probabilitatem opinionis praefatae, vel esse [illegible] vel [illegible], ut ex Dicas lum. XII [illegible] non [illegible], ut prudenter [illegible] adjudicatario infra dimidium justi pretii [illegible] difficultates, ut [illegible] (Tamb. [illegible]) [illegible] per [illegible] fructus pretia unà cum expensis, sive restituendo creditorio quae bona super dimidium justi pretii adjudicata, quod [illegible] infra dimidium. Verum tamen est, quod [illegible] ad [illegible] non ex justitia, sed ex liberalitate.

187 Dico [illegible] in Regno Siciliae adjudicatarium completo anno quadragesimo à die adjudicationis, si creditum non sit jam [illegible], non teneri bona [illegible] restituere, aut revocare.

Ratio est, quia in Regno Siciliae per Ducem [illegible] Proregem [illegible] ex consilio, & voto totius Tribunalis Sacrae Regiae Conscientiae Panormi, die 11 Decembris 1666 fuit edita Pragmatica, quam refert [illegible] Magrenus in suis observ. ad §. 9. & 10. tenoris sequentis:

[illegible] pena [illegible] da fatto in [illegible] de [illegible], [illegible] la [illegible] per la quale [illegible] & [illegible] Quale [illegible] non si possa tenere, se non fra quarant' anni, da [illegible] del [illegible] della possessione delle [illegible].

Ubi est terminus de laesione enormissima supra dimidium justi pretii; nam pro ea remedium gratiosum conceditur.

188 Mutuum autem [illegible] lege [illegible], quia [illegible] ad [illegible] de vendendo [illegible] [illegible] ex debitoris credito [illegible], [illegible] est in Regno introductum in creatione [illegible], [illegible] est [illegible] [illegible], [illegible] pro [illegible] [illegible] bona cum pacto ad [illegible]. [illegible] Princeps, quod per [illegible] adjudicationem infra dimidium justi pretii [illegible] bonum, & ex alia parte ex debitorum [illegible] [illegible] creditis, publico bono consulens, ne credita suspensa remanerent, nec debitores gravarentur, mediantibus [illegible] [illegible], [illegible] ad favorem debitorum, ut [illegible] possint remedium gratiosum [illegible], [illegible] satisfacto per ipsos credito, unà cum expensis, & [illegible], [illegible] ipsis bona adjudicata [illegible].

189 [illegible] ad legem [illegible], debet tamen supponi esse verum, & reale, non [illegible] palliatum, aut fictum, ut communiter [illegible] de usura [illegible] Theologi.

190 Secundo, ad favorem adjudicatarum seu creditorum, disponit, ut anno 40 completo à die possessionis [illegible] adjudicatarum, non possit amplius debitores remedium gratiosum [illegible], sed [illegible] adjudicatarius remaneat dominus [illegible] in perpetuum [illegible], & ob bonum commune, ob quod potest Princeps rerum dominia transferre. Palqual. [illegible]. Tamb. [illegible].

191 Tum quia [illegible] conventionalis, dummodo sint vera, ac realia, & non ad palliandum [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] à [illegible] personis [illegible] contractibus [illegible], ut docet Scot. [illegible] [illegible] potest [illegible] [illegible], [illegible], & cuilibet licet se servare indemnem, [illegible] à [illegible] potest à Principe ob bonum publicum, [illegible].

192 Et hoc [illegible] quod si debitor [illegible] in impotentia [illegible] debitum [illegible] annum 40. & hac durante impotentia, accedat annus quadragesimus [illegible] [illegible] bona adjudicata [illegible] [illegible] sua [illegible] credito cum expensis, & [illegible] tenetur [illegible] de [illegible] dominus, qui [illegible] [illegible], [illegible] remedium gratiosum, [illegible] est, quia [illegible] non [illegible], [illegible] culpa. Quod si [illegible] in impotentia, quia prodige [illegible] si [illegible] creditorum [illegible], [illegible] bona [illegible], & non possit amplius [illegible] remedium gratiosum, quia est in culpa [illegible] non [illegible], quia ad culpam requiritur praevisio. In foro tamen [illegible] praesumitur [illegible], & [illegible] esse [illegible] culpa. Com.

193 Secundo [illegible], quod adjudicatarius si ante annum quadragesimum ex fructibus [illegible] bona adjudicata [illegible] suum creditum, unà cum expensis, & [illegible], teneatur in conscientia [illegible], & semper, etiam

etiam anno quadragesimo quantumvis elapso, bonum unà cum residuis fructibus restituere domino, seu suo debitori, aut ejus hæredi, etiam eo non petente, & ante sententiam judicis, quia tunc semper esse injustus detentor & sine ullo titulo; cum enim teneat utrumque, quoniam emptio immobilium cum læsione supra dimidium, est injusta, & nulla non obstante pacto ad discursum, quod pariter esse iniquum, utpote mater prodigorum, causam depauperandi, & contra bonum publicum, diximus à n. 101 nec modo compensationis; quia hic facta compensatione cessavit; nec alius est assignabilis titulus.

134 Nec potest dici, quòd accedente anno quadragesimo, & domino bona adjudicata non petente, adjudicatarium illa præscribat, quia ad præscribendum, ultra tempus præfinitum à lege, requiritur titulus, & bona fides; in casu autem nullus habetur titulus, ut modò est ostensum, nec bona fides, quia scit jam se compensasse, adeoque non valet illa præscribere, quia possessor malæ fidei nunquam potest præscribere. Cum hinc diximus, quòd accedente anno quadragesimo, & non jam compensato, aut satisfacto credito, tunc adjudicatarius facit sua bona adjudicata, non ratione emptionis, nec ratione præscriptionis, sed ratione legis pœnalis à Principe latæ contra debitores negligentes, ut eorum exemplo alii sint accuratiores ad solvenda debita.

135 Tertiò denique sequitur, quòd etiam in Regno Siciliæ talis adjudicatio cum læsione supra dimidium non sit justa, si consideretur sub ratione emptionis, & venditionis cum pacto ad discursum, sed solùm permittitur sub ratione compensationis, quatenus creditor non potens aliter recuperare suum creditum, retinet bona debitoris, eisque quid ultrà ex ipsius fructibus sibi compensat, quo compensato ante annum quadragesimum, condemnatur à judice ad restitutionem prædii, & fructuum, unde in conscientia illa restituere tenetur etiam ante judicis sententiam, & debitore non petente.

136 Nec relata pragmatica dicit oppositum, solum enim disponit, ut completo quadragesimo anno, & non tentato remedio gratioso, ac non satisfacto credito, in pœnam negligentiæ non possit debitor amplius illud petere; non disponit autem, quòd adjudicatio in ratione emptionis fuerit justa, & quòd compensato ex ipsius fructibus credito, non teneatur adjudicatarius bona adjudicata restituere.

137 Imò tam displicet Principi, cives per hujusmodi adjudicationes spoliari bonis, ut ex adjudicationibus factis cum læsione infrà dimidium justi pretii, in quibus datur quadriennium ad redimendum, peti, & concedi soleat à Principe prorogatio termini ad redimendum.

Q U Æ R E S XV.

138 *An ex vi monitorii de restituendo, aut revelando, sisco bona hæretici, teneatur quidam ejus creditum, teneatur fisco restituere?*

SCiendum est, quod ex pœnis hæresis formalis esse confiscationem bonorum hæretici à die commissi criminis; quæ confiscatio est tam juris civilis quàm Canonici in pluribus locis, apud Bord. *in Theb. fidei cap. 11. de Pœnis hæret.* præsertim *ex cap. Cùm secundum 19. de hæret. in 6.* [illegible] *procedat, & ejus natura & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] bona hæreticorum [illegible] [illegible] confiscata [illegible] [illegible], vel bonorum ipsorum [illegible] [illegible] non debet, nisi post sententiam super eodem crimine fuerit promulgata.*

139 Quæ confiscatio est pœna latæ sententiæ, quæ ipso jure incurritur; non est tamen executioni danda, nisi post sententiam commissi delicti, quod est commune omnium pœnarum latæ sententiæ, quæ semper correlegantur secuta sententia declaratoria delicti, unde hæreticus patrato delicto amittit proprietatem suorum bonorum, non tamen possessionem, & usum, nisi post sententiam commissi delicti.

140 Hinc donationes, & aliæ alienationes bonorum ab hæretico factæ à die commissi delicti ante diem sententiæ valent, ac non sunt firmæ, sed rescinduntur à fisco, nisi sint factæ ob necessitatem vitæ propriæ, & suorum, & pro collocandis filiis, Bord. *ex* [illegible] 113 Diana *in* [illegible]. Quia licet à die commissi delicti ante sententiam hæreticus sit suorum bonorum possessor, non est eorum dominus; & propterea statim ac habetur cognitio delicti, tenet fiscus inventarium facere, & qui bona sic alienata retinet, debet ea post sententiam fisco restituere, quia ipso jure, statim ac fuit commissum delictum, fuerunt fisco confiscata secundum proprietatem.

141 Nomine bonorum confiscatorum veniunt bona, quæ realiter de præsenti habebat hæreticus, quando commisit delictum; unde,

162 Primò, non veniunt bona, quæ post delictum acquiruntur ante sententiam, quia non dicuntur præsentia, sed futura. Bord. cit. n. 110. ex multis contra Bossium, qui vult ea bona subdi fisco. Dixi post delictum, hoc est post pertinaciam, & ante sententiam acquisita, quia pro eo tempore, quo durat hæresis, bona tunc acquisita ipso jure subjiciuntur fisco, quoniam durat causa confiscationis, unde si Petrus patrare hæresim formalem die 1. Januar. & in ea perseveravit usque ad diem 1. Februarii, quo die eam pervertit, tunc bona usque ad diem 1. Febr. acquisita ante pœnitentiam cedunt fisco, non obstante, quod sententia dicatur commissi decretum, v. gr. die 1. Augusti, quia sententia retrotrahitur ad diem commissi delicti; bona verò acquisita à die 1. Februar. post pœnitentiam non cedunt fisco. Tanc. [illegible]

163 Fructus autem ex bonis, quæ fisco cedunt, percepti tempore medio inter diem patrati delicti, & sententiam, sunt ipsius hæretici, quia fructus sunt possessoris, [illegible] [illegible]. data verò sententia, fructus, quos non consumpsit, sunt fisci. Bord. cit. n. 113.

164 Secundo, non venit hæreditas delata hæretico, sed non jam adita ante commissum crimen. Bord. cit. n. 117. quia hæreditas non adita non transit ad hæredes, unde non venit inter bona præsentia.

165 Hac ratione legitima filii hæretici, viventibus parentibus, non competit fisco, quia non est jam acquisita, sed est simpliciter patris, etiam si filio legitimam assignasset. Bord. cit. n. 116.

166 Tertiò, non veniunt bona fideicommisso subjecta, aut alienari prohibita, casu, quo testator prohibuerit alienationem in favorem alterius à delinquente, & præsertim quando testator, aut volunt [illegible], vel [illegible] [illegible]. Diana p. 4. tr. 8. [illegible] Bord. cit. nu. 119. Carena p. 2. tit. 8. de hæres. n. 111. quia substituti non succedunt in ea bona ex persona ipsius hæretici, sed ex persona propria, & in [illegible] casu [illegible] prohibitione, seu testamento, qui etiam supponatur primò acquisitor, potest in institutione hæredis, &c. apponere vincula, & conditiones, quæ ipsi placent. & tunc in casu delicti hæredis, &c. bona, & hæreditas non cedunt fisco, sed substituto, pariter & omnes fructus transeunt ad substitutum, ad quem post delictum transit dominium bonorum, seu hæreditatis.

167 Quartò, non subjiciuntur fisco bona [illegible] quæ filium non succedunt [illegible] jure paterno, sed propria persona immediatè, [illegible] fisco subjiciuntur ob delictum patris [illegible] castrensia, vel quasi castrensia, [illegible] est [illegible] quoad proprietatem, [illegible] & ad [illegible] Neque etiam peculium ob delictum filii subjicitur fisco in detrimentum patris, [illegible] Non subjicitur fisco ob delictum patris peculium adventitium, & profectitium filii, quia quoad proprietatem est filii, & habet usumfructum pater, in casu tamen ejus hæresis, filius sit sui juris, ac proinde liberam habet administrationem, non obstante [illegible] proprietatem [illegible] in casu delicti [illegible] proprietas peculii adventitii, & profectitii, omnis cum ususfructu patris. Hæc Bord. cit. n. 120. ex pluribus Doctoribus, & probus.

168 Bona castrensia sunt, quæ filiusfamilias occasione militiæ acquirit, & quod est ei à patre, aut ab aliis donatum, dum militat, sive in terra, sive in mari. Quasi castrensia sunt, quæ filiifamilias acquirunt ex publico munere, v. gr. advocati, medici, &c. ex artium liberalium professione, ex regia liberalitate, aut ex propria parsimonia. Item quæ Clericus acquirit ratione Clericatus, Sacerdotii, vel ex suo beneficio redditibus, cum bona, quæ [illegible] sunt adventitia, Clerico sunt quasi castrensia. Bona adventitia sunt illa, quæ filiusfamilias acquirit non ex patre, aut propter patrem, nec ex officio publico, sed aliunde, verbi gratia à matre, ab avo materno, ab extraneo, ex nuptiis, aut ex proprio labore, & industria. Bona denique profectitia sunt, quæ ex pecunia, aut bonis paternis per filiumfamilias acquiruntur, dummodo castrensia, vel quasi castrensia non sint.

169 Dos uxoris hæretici cum hæretico contrahentis cedit fisco, ex cap. [illegible] 14. non sic bona paraphernalia, hoc est præter dotem [illegible]. Nec bona viri [illegible] cum hæretica contrahentis. Quæ jam loquimur de formore, & de dote, [illegible] sententia. Diana in [illegible] [illegible]

170 Bona Clericorum, si sint patrimonialia, aut acquisita propria industria, vel intuitu Officii Sacerdotalis, pro Missa, administratione Sacramentorum, &c. subire tenentur fisco Ecclesiastico, quia hæc [illegible] etiam ad [illegible], non Clerici possunt ea [illegible] relinquere, ex cap. [illegible] de testam. [illegible], si sint beneficia Ecclesiastica, quæ hic sub ea confiscatione [illegible] [illegible] confiscari, ex Clem. [illegible] de hæret. [illegible] jure vacant. Fructus etiam beneficio [illegible] confiscari, ex cap. [illegible] 14. §.

Dein-

[illegible], de haer. sed applicari debere Ecclesiis, quarum sunt beneficia. Bona verò acquisita ex fructibus, seu proventibus beneficiorum, [illegible] Fisco, quia de illis Clericus [illegible] disponere. Ita Bord. [illegible] 157 [illegible].

171 Bona Religiosi haeretici non [illegible] [illegible] Fisco, quia [illegible] habet propria, sed solum usumfructum, & dominium proprietatis ad Monasterium in communi spectat, vel ad Sanctam Sedem, aut ad ipsos dantes, pro Minoribus de Observantia. Bord. [illegible] 116.

172 His necessario praemissis, difficultas procedit de bonis confiscatis, & quae cedunt Fisco, sive Ecclesiastico Inquisitorum, Episcoporum, [illegible], juxta varias Regnorum consuetudines, [illegible] de aliis, quae non cedunt Fisco, ex quibus non tenetur debitor quis ex re [illegible] restituere, sed potest [illegible].

173 Resp. igitur cum Tamb. [illegible], considerandum esse verba monitorii, si enim dicat: *Ut qui retinent bona mobilia, vel immobilia Petri haeretici, ea restituant Fisco*; tunc non creditor haeretici non tenetur solvere Fisco, sed potest illud solvere ipsi haeretico creditori. Si vero dicat: *Ut qui retinent bona Petri haeretici, ea restituant Fisco*; tunc debitor ejus creditum, tenetur illud restituere Fisco. Ratio primi est, quia creditum non comprehenditur sub nomine mobilium, vel immobilium, sed constituit tertiam speciem distinctam bonorum, juxta quam sunt jura, & actiones, *ex l. a Divo Pio, § in venditionem, ff. de re jud.* Clarus, Farinac. apud Tamb. Ratio secundi, quia bonorum genus ad dictas tres species, genus autem comprehendit species, *ex l. si adempta, Cod. de fure. poss.*

174 Eadem veniunt respectivè dicenda de bonis confiscatis ob crimen laesae Majestatis, aut ob alia delicta, juxta jura propria Regnorum.

QUAERES XVI.

175 *Petrus rem à se restituendam consignavit probo Confessario, aut viro fideli, ut eam traderet domino, mediator autem rem non restituit, vel quia amisit, vel quia pro se surripuit: bona transacto tempore, & restitutione non facta, dominum [illegible]. An tenebitur Petrus eamdem ex integro restituere, & qui eam furi, restituere?*

176 Circa restitutionem factam per intermediam personam fidelem, quae tamen [illegible], quia amisit, aut pro se surripuit, commune est, quod, si res sit debita ex re accepta, aut ex contractu, v. g. deposito, locato, &c. & sit debita in individuo, puta idem equus, eadem vestis, non tenetur amplius restituere, si id sine sua culpa theologica gravi, quae adsit ex recepta, aut contractu obligatur, nisi ad diligentiam moralem, quam egit, dum eam viro putato probo, & fideli, & res domino perit.

177 Eadem ratione, si res ex re accepta aut contractu non sit debita in individuo, sed in specie, aut aequivalenti, ut si res sint commodatum triticum, pecunia, &c. tenetur iterum restituere, quia res perit [illegible] mediatoris, & res domino perit. Tamb. [illegible] § 3. n. 4. Escobar, nisi non potuerit personaliter restituere & [illegible], quia tunc [illegible], ut in injusta acceptione.

178 Difficultas est, si debitum sit ex injusta acceptione, seu ex delicto. In qua re duae sunt opiniones. Prima affirmat se obligari, iterum restituere, sive res sit debita in individuo, sive in specie, quia [illegible] se tenuerit [illegible] obligari ad restitutionem, [illegible] injusta acceptio. Nec creditor debet damnum pati ob delictum debitoris. Nomine creditor confessarius praesumitur [illegible] transmissionem per personam quae [illegible] fidelem, nisi sub conditione, quod cum effectu ipsi res transmissa redderetur. Tolleras, [illegible] de monit. Navar. de Lugo, & alii apud Dianam p. [illegible] tr. 17 res. 2.

179 Secunda opinio negat, se amplius ad aliquid obligari. Ita expresse Scotus in 4. dist. 15 q. 2. § *De quarto, lo 17*, quem sequuntur Dianaree. *& p. 10. tr. 16. res. 93*. Rodr. Villalob. Conredo, & alii apud Tamb. [illegible], quia (ait Scotus) *quando aliquis sine culpa, tunc non tenetur ultra [illegible] perdere, nec per consequens per [illegible] restituere, [illegible] per aliam personam fidelem, & fidelem, & cupidus, quod per Confessarium, quia fides est maxime [illegible] in confessione, & de [illegible], quod restituenti [illegible] commissum, [illegible] debet credi.*

Unde, si persona intermedia non restituit, sed rem amittat, aut sit inconstans, & pro se surripiat, onus restituendi transfertur ad ipsum, & cessat in fure, quia hic fecit, quantum in se potuit, & debuit, non enim tenebatur restituere cum suo incommodo. Contra enim si prius delinquitur ex consensu rationabiliter praesumpto domini, sicut enim fur & debitor ad nil amplius teneretur, si ex consensu expresso creditoris, de restituendo per intermediam personam, rem restituendam traderet intermediae personae, quae tamen pro se surriperet, ita ad nihil tenetur, si id faciat ex consensu tacito creditoris, quoniam taciti & expressi consensus eadem est vis, quia tacitus cre-

creditoris consensus habetur in casu, quo debetur, seu fur non potest personaliter sine periculo infamiæ restituere

180 Suadetur aliis exemplis, & 1. Si fur occultus non potest sine infamia rem ablatam eamdem in individuo restituere, satisfacit restituendo per æquivalens, nempe pretium, 2. (ait Scotus) si non potest statim sine infamia restituere, sufficit, quòd habeat voluntatem restituendi, cùm primùm opportunè poterit, quo tempore non est injustus retentor, licet prius fuerit injustus acceptor, & detentor, quia tunc retinet volente tacitè domino, quòd si sit invitus, est irrationabiliter invitus; nam non potest rationabiliter intendere, quòd fur occultus cum sui infamia restituat, sed consentire debet, ut restituat, cum primùm opportunè poterit. Injustus autem acceptor, aut detentor dicitur, cùm accipit, aut retinet invito rationabiliter domino; ita in re nostra. His præmissis,

181 Resp. 1. Si res sit debita ex re accepta, aut contractu, & sit debita in individuo, non tenetur Petrus ex vi monitorii restituere, nec qui eam scit, revelare. Bene verò, si sit debita in specie, aut æquivalenti, quia in 2. casu monitorium supponit in Petro onus ad restituendum, non sic in primo, *ut in n. 176. &* 177.

182 Resp. 2. Si Petrus est debitor ex delicto, nec tenetur ampliùs ex vi monitorii restituere; nec qui eum scit, revelare, Diana *p. 10. tr.* & Tancr. *tom. 5. tr. 4. q. 16.* quia probabilis est sententia, quod fur, & debitor ad ea amplius teneatur, si ad vitandam infamiam rem tradidit viro probo, & fideli, ut eam consignaret domino, ille autem amisit, aut sum inconstans, & pro se surripuit.

Q U Æ R E S XVII.

183 *Paulus, ne creditores suum prædium adjudicarent, illud vendidit in confidentiam Petro. An hoc monitorio de revelandis bonis Pauli, teneatur Petrus prædium revelare?*

RESP. teneri, si facta correctione, Paulus non velit satisfacere creditoribus, & nullum ipsi sequatur notabile damnum, Bonac. *tom. 1. disp. 4. de contr. dominii punct. 1. §. 6. n. 7.* quia est particeps peccati Pauli, nam quamdiu non manifestat, est causa, cur Paulus non solvat; sicut censetur causa peccati, qui occultat bona sibi à fure ad custodiendum tradita.

Unde, qui occultant bona, ne ob æs alienum, vel ob delictum patratum, capiantur à creditoribus, aut à fisco, tenentur ex vi monitorii revelare; quia talia bona non possunt occultari, aut retineri in fraudem creditorum; & fisci, quibus de jure sunt applicata. Item dic de contractibus fictè initis in fraudem creditorum, vel fisci.

Q U Æ R E S XVIII.

184 *Petrus detinens bona Pauli, promulgato monitorio de restituendo intra quindecim dies, elapso die ex malitia se reddidit impotentem, disponendo bona Pauli, duodecimo autem die se pœnituit fecit. An incidat in censuram?*

185 CErtum est, quòd si facti non pœniteat intra terminum, peccet statim ac committit culpam contra Superioris præceptum, & incidat in censuram, non statim ac committit culpam, sed elapso termino præfixo, non antea. Difficultas est, si pœnitentia intra terminum intercedat?

186 Prima opinio affirmat, quòd incidat in censuram, elapso termino, Raynaudus *de Monit. p. 1. cap. 2. q. 3.* Suarez *de cens. disp. 10. sect. 2. nu. 16.* quia censura incurritur ex vi prioris causæ jam datæ. Hinc, si Petrus vulneravit lethaliter Paulum, & ante ejus mortem facti pœnituit, adhuc evadit irregularis secuta morte.

187 Secunda opinio, quam sequor, negat, quòd incidat in censuram elapso termino, Tancr. *tom. 5. tr. 4. q. 13.* quia censura in monitorio fertur contra non restituentem culpabiliter intra terminum præfixum; ille verò, quem intra terminum culpæ, qua factus est impotens, pœnitet, accedente termino, non omittit restitutionem culpabiliter; adeòque non incidit in censuram.

Confirmatur. Quia censura lata in monitorio non retrotrahitur ad tempus commissi delicti, sed concernit culpam mortalem in termino præfixo, quæ non habetur in casu; igitur neque censura, quæ quidem culpam mortalem requirit.

188 Non obstat, quòd præcesserit culpa; quia se ex malitia impotentem reddidit, quia mala voluntate retractata, omissio restitutionis procedit ex priori culpa solùm materialiter, formaliter verò ex impotentia. Sicut, si post datam causam pollutionis, retractetur prava voluntas per pœnitentiam, pollutio sequens in somno non est culpabilis, sed censetur involuntaria.

189 Ad casum de vulnere lethali, & irregularitate, clara est disparitas; quia irregularitas contrahitur ex homicidio culpabiliter posito, ex causa data, & adhuc influente in mortem, hæc autem censura contrahitur non ob impotentiam culpabiliter positam, sed ob omissionem restitutionis culpabilem in termino præfixo, & quia omissio restitutionis in

ter-

termino præfixo, pœnitentia supposita, non est cum culpa, ideò non contrahit censuram.

QUÆRES XIX.

190 Annotans fuit Petrum intra terminum [illegible] meliùs se reddidisse impotentem, aut [illegible]. An teneatur tamen ex vi monitorii revelare?

RESP. non teneri, Tanc. *cit. pag.* 14. quia cessavit finis denunciationis à judice in monitorio intentus. Intenditur enim satisfactio partis læsæ, non punitio delicti commissi, & quia stante impotentia etiam culpabiliter imposita, satisfactio haberi non potest: igitur cessat finis. Tum quia monitorium præcipit ut revelet injustum detentorem bonorum Pauli. In casu autem revelans, non revelaret ipsum detentorem, sed delictum quo se reddidit impotentem: quod est aliud ab eo, quod intenditur.

Ex his colliges, impotentiam physicam aut moralem ad revelandum, & respectivè ad restituendum, excusare à censura. Impotentia moralis habetur, quando quis revelare non potest sine gravi infamia, gravi incommodo, aut damno. In restitutione verò requiritur, ut damnum, quod timetur, notabiliter præponderet bono alterius. *ut in n.* 114.

QUÆRES XX.

191 Paulus, ad cujus instantiam latum est monitorium, prorogavit terminum ad alios quindecim dies. An Petrus hoc non obstante, elapso primo termino, si non restituat, aut revelet, incidat in censuram? Et si non incidit in primo termino, an incidat in secundo?

192 QUoad 1 partem, Resp. tanquam certum, quòd sicut de consensu partis potest censura tolli, si pars remittat debitum intra terminum in monitorio præfixum, ita potest suspendi, etiam nesciente judice, Leander *de censur. tr. 1 disp. 4. q. 19* & Tanc. *tom. 5 tr. 4. q. 8. n. 1.* quia cum monitorium sit latum in gratiam partis petentis, judex, sicut non intendit ligare censura quos pars non intendit, ita neque quando pars non intendit. Tum quia judex nil aliud intendit, nisi partes ad concordiam reducere, *l. 1. §. post autem quam, ff. de nov. oper. nunc.*

193 Sit exemplum de juramento promissorio, quod licèt sit præstitum parti, nempè homini, principaliter obligat Deo, & tamen potest pars illud in totum remittere, aut ejus obligationem ultra tempus præfixum suspendere, in quo casu jurans nec peccat, nec absolutione indiget, quia etiam Deus illud censetur remittere; in quantum in partis gratiam acceptavit. Præterea per partis consensum cessat contumacia, censura autem non incurritur, nisi ob contumaciam.

194 Dixi, si pars remittat debitum intra terminum in monitorio præfixum; quia si illud remittat elapso termino, censura non evitatur, quia jam contracta supponitur, ac proinde nonnisi absolutione removetur.

195 Quoad 2. partem, certum est, quòd si prorogatio primi termini fiat de consensu, & authoritate judicis, elapso secundo termino, Paulus, & ille, contra quem est latum monitorium, incidat in censuram, quia terminus à judice prorogatur cum accessione.

196 Sed difficultas est, si prorogatio termini sit facta de solo consensu partis, nesciente judice.

Prima opinio negat, Paulum, seu debitorem, elapso secundo termino prorogationis, incidere in excommunicationem; & pariter eum, qui elapso termino prorogationis detentorem non revelat. Tanc. *tom. 5. tr. 4. quæst. 8* & nonnulli apud ipsum, & Leandrum *citat. qu. 20, & 21.* Ratio potissima, quia licèt pars possit censuram indirectè suspendere, prorogando terminum, nesciente judice, non potest tamen ita illam suspendere, ut elapso termino prorogationis incurratur, quia hoc est actus jurisdictionis, qui judici competit, non parti, *l. prorogatum, C. de jurisdict. omn. judic.*

197 Secunda opinio affirmat incidere absque novo consensu judicis, Leander *cit. q. 21.* quia judex non præfixit terminum ad finiendum præceptum, sed ad faciendam permissionem differendi impletionem præcepti, nisi illam accedat consensus partis; quæ si intra terminum monitorii proroget terminum, suspenditur impletio præcepti, & censura usque ad secundum terminum prorogationis, quo elapso, censura incurritur ex consensu virtuali judicis, quatenus fuerat conditio, sub qua fuit censura lata; unde incurritur ex vi prioris consensus judicis virtualiter per illam conditionem implicitam permanentem usque ad terminum prorogatum.

Unde pars, quæ nesciente judice, prorogavit, per hoc, quòd elapso secundo termino censura incurratur, non dicitur exercere actum jurisdictionis, 1. Quia censura non incurritur, nisi ex vi prioris sententiæ, & ex consensu virtuali judicis, ac proinde ex authoritate illius, 2. Quia pars prorogando, terminum non suspendit, nec dilatat censuram directè, sed indirectè per substractionem materiæ,

tetur, quæ est obligatio debitoris, quod non est actus jurisdictionis, sed dominii circa illam quantitatem.

198 Utraque opinio est probabilis.

QUÆRES XXI.

199 *Clericus Panormitanus, qui furtum commisit, nondum elapso termino monitorii, se transtulit ad Diœcesim Montis Regalis, animo ibi perpetuò habitandi, aut manendi majori parte anni. An, elapso termino, incurrat censuram comminatam in monitorio Panormi latam?*

200 CErtum est, 1. Non subditum ferentis monitorium non ligari monitorio, aut censura, ac proinde non teneri sub censura ad revelandum, quia actus jurisdictionis exerceri non potest in non subditum, quoniam subjectio, & jurisdictio sunt correlativa.

201 Certum est, hic non esse sermonem de censura lata per modum statuti, seu legis aliquid prohibentis in futurum, v. gr. si quis fecerit talem, sit excommunicatus: hanc quidem non incurrit, qui ante actionem peccati mutat forum, seu territorium, licet postea mutato foro, id faciat; quia non est jam subditus prioris judicis, ac proindè non ligatur ejus præcepto, aut censuris: sed sermo est de censura lata per monitorium, quod non habet rationem legis, sed solum præcepti transitorii, ut num. 49. His suppositis,

202 Resp. incurrere, Bonac. tom. 1. *disp.* 1. *de censur.* § 1. n. 1. *pag.* 691. Leander *de censur.* 1. *disp.* 4. q. 12. ratio est, 1. Quia remanet subditus ratione delicti, & per monitorii citationem jurisdictio perpetuatur, *C. proposuisti, de foro competente.* 2. Quia ubi judicium est inceptum, ibi finiri debet, *ff. de judiciis*; ac proinde ille, etiam mutato foro, remanet subditus prioris judicis secundùm quid, nempè secundùm illam causam.

QUÆRES XXII.

203 *An qui fuit delinquentium, & post promulgationem monitorii, intra terminum præfixum incepit esse subditus alterius superioris, qui nihil monitorii, ligetur monitorio contra factores ad revelandum delinquentem lato?*

RESp. ligari, si monitorium sit generaliter latum, sed computato integro termino incipiendo à die, quo fit ejus subditus, & habeat scientiam, ut sup. n. 165. Bonac. *cit. pag.* 693. n. 2. & alii apud Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 36. quia est verè ejus subditus, tempore quo ejus urget præceptum.

204 Negativam tamen sententiam probabilem putat Diana *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 36. quia sententia referenda est ad tempus, quo promulgatur; adeoque solum habet vim contra eos, qui tunc erant subditi.

205 Illud mihi verum est, quòd si ille non sit jam factus subditus, quatenus non jam domicilium acquisivit, sed sit ut alienigena, non ligetur monitorio, aut censura, etiam si monitorium fuerit tempore, quo jam reperiebatur in loco, quia nullo pacto est subditus, nec ratione personæ, nec ratione delicti; non enim ipse delictum commisit.

206 A fortiori Advenæ & Peregrini in aliquo loco per transitum commorantes, non ligantur censuris, per modum legis, seu statuti latis, pro culpa futura vitandis, si ibi committant delicta, quibus sunt annexæ censuræ. Diana cit. nam, ut quis eas incurrat, debet esse subditus ratione personæ, & domicilii.

207 Secus est dicendum de censura lata per monitorium, quod habet rationem præcepti transeuntis, advena enim delinquens in territorio Episcopi extranei ligatur ejus monitorio, & incurrit censuram, nedum dum ibi manet, sed etiam in propria Diœcesi, si post citationem, seu publicationem monitorii discessit, quia evasit subditus Episcopi extranei ratione delicti: *ex cap. ult., de foro competenti*, Diana *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 32. & 36.

208 Imò, postquam dictus advena delictum commisit, è loco discessit ante publicationem monitorii, & redit ad propriam diœcesim, tunc Episcopus proprius requisitus ab Episcopo loci, ubi fuit commissum delictum, tenetur delinquentem citare, *ex cap. fin. de foro comp.* & tunc, si non obediat, censuram elapso termino incurret. Diana cit.

QUÆRES XXIII.

209 *Petrus Clericus Panormitanus, postquam commisit furtum Panormi, sciens Archiepiscopum Panormitanum processurum ad monitorium, ne incurreret, fugit usque ad Diœcesim Montis Regalis. An possit ab Archiepiscopo Panormitano citari?*

PRima opinio affirmat, posse Episcopum per nuncium aut literas citare subditum, qui post patratum delictum ad alium diœcesim aufugit, ita ut comparere debeat, & si sit contumax, elapso termino, incurrat censuram, Layman, Bossius, & alii apud Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 34. 1. quia citatio non est actus judicialis, 2. quia licet citatio sit actus judicialis, ejus tamen executio per nuncium judicialis non est, ac proinde decreta citatione in proprio territorio, executio tamen fieri potest in alieno, 3. quia Episcopus proprius per citationem sui subditi in territorio alieno non

li-

[illegible] territorium alienum, quia nulla sit causæ cognitio in territorio alieno, nam vel delictum est ita publicum, ut non requirat causæ cognitionem, vel si requirat, citatio sit in territorio suo, effectus verò citationis confertur in Diœcesi Episcopi citantis, & quia certum est, quod possit Episcopus excommunicare subditum in alieno territorio existentem, pro delicto in proprio territorio commisso, igitur certum esse debet, quòd possit illum in alieno territorio citare; nam censura est invalida, si non præcedat monitio, seu citatio.

510 Resp. Non posse Episcopum suum subditum in alieno territorio citare, nisi ubi adsit consuetudo ita citandi. Diana *tract.* Avila, Hurt. & alii nonnulli apud ipsum. Ratio est, quia Episcopus non potest exercere jurisdictionem in alieno territorio, *ex c. fin. de Constit. cap. Episcopum 9 q. 2* ex Clem. I *de foro competenti*. Citatio autem, sive consideretur, ut pronunciatur à judice in proprio territorio, sive ut intimatur per nuncium, est actus judicialis, & usus jurisdictionis, & dicitur fundamentum judicii. Ita Garzia cum aliis jurisconsultis *consil.* [illegible] *Cum Clericus, & aliis*. Hinc in Clementina Pastorali, *de sentent. & re judic.* decernit Pontifex judicem non posse aliquem in alieno territorio citare.

511 Ex his patet solutio ad 1. 2. & 3 in oppositum.

512 Ad 4. Certum quidem est, posse Episcopum excommunicare subditum in alieno territorio existentem pro delicto in proprio territorio commisso. Hoc autem non impeditur per hoc, quòd non possit Episcopus eum in alieno territorio citare, quia potest requirere consensum Episcopi extranei, ut permittat citationem, per nuncium, aut litteras, vel ut ipse per suos ministros intimet delinquenti monitionem à proprio Episcopo latam; quem consensum, sicut denegare non potest circa subditum proprium, qui in alieno territorio deliquit, [illegible] 106. à fortiori negare non potest circa subditum alterius. Verum tamen est, quòd tali consensu injuste denegato, citatio sit invalida.

Item supponit alium modum citandi. Sufficit enim, ut subditus citetur in domo propria, quam in territorio habet, aut in loco publico ejusdem territorii, dimisso, & affixo ibi monitorii copia, quæ citatio ita subditum ar[illegible], & afficit, ac si fuisset personaliter facta. Maiphil [illegible] *tract.* [illegible] Item. & contumacis condemnatio. Cujus ratio desumitur ex *Reg. juris*, *Dolus & fraus nemini patrocinentur*. Alioquin [illegible] esset scelestis, Ep[illegible] potestatem contemnere, & ab eorum jurisdictione quo ad delictorum punitionem se [illegible] mere, nam Civis Panormitanus, qui postquam delictum Panormi commisit, malitiosè aufugit ad Diœcesim Montis Regalis, ne citaretur à proprio, à nullo Episcopo excommunicari posset, sed solum à Papa, non quidem ab Archiepiscopo Montis Regalis, quia non est ejus subditus, nec ratione personæ nec ratione delicti; neque ab Archiepiscopo Panormitano, quia nullo modo posset ab illo citari, adeoque posset liberè utrumque contemnere.

513 Dicendum est igitur, quòd possit Archiepiscopus Panormitanus suum subditum, qui post delictum aufugit, uno ex recensitis duobus modis citare, & eum contumacem validè excommunicare.

PETES

514 *Quid dicendum de Superioribus Regularibus quoad suos subditos?*

RESP. Superiores Regulares posse suos subditos per monitorium citare, & censuris ligare, ubicumque fuerint eos extra eorum territorium reperiri, sive delinquerint extra, sive intra eorum territorium, sed malitiosè aufugerint. Villalobos *tom.* 1 *tr.* 10. *diff.* 16. *n.* 6. Diana *p.* 5. *tr. resol.* 34. Pellin. *tom.* 1. *tr.* [illegible] 3 *num.* 65 Peyr. & alii innumeri apud ipsos.

515 Ratio est, quia Monachus, ubicumque est, semper est sub jurisdictione Abbatis, quem vice Dei supra caput suum imposuit, *ex cap. Placuit* [illegible] *& cap. si Religiosus, de elect.* [illegible] & licet sit extra claustrum, fictione tamen juris, censetur esse semper in claustro, Innoc. & Abbas, apud Pellin. *cit.* Unde Doctores concludunt, Superiores Regulares nullum habere territorium, seu habere totum mundum pro territorio, ac proinde posse ubique in suos subditos propriam jurisdictionem exercere, atque fugitivos ubique capere, non implorato judicis sæcularis, aut Episcopi brachio.

516 Hinc Pellin. *cit. n.* 66 habet, *Magnam esse disparitatem inter Episcopum, & Prælatum Regularem (quod spectat ad præsentem materiam) siquidem Episcopus habet immediatè jurisdictionem in territorium, & mediante illo in personas, quæ proinde non sunt ei subjectæ immediatè per se, sed solum ratione domicilii, beneficii, aut officii, quod habent in ejus diœcesi, quod vel inde constat, quia ei desinunt [illegible] subjectæ, ubi primum [illegible] Episcopi, suum transferre ad aliam diœcesim, statimque ac id faciunt, desinunt subesse illi Episcopo. Prælatus vero Regularis immediatè habet jurisdi-*

ctio-

Dominum in personas Religiosorum subditorum, qui proinde non feriuntur certis locorum limitibus (ut feriuntur Episcopales) sed solùm terminantur certis personis, quæ ubicumque sint, adhuc tamen subjacentur Prælato Regulari, ab eoque possunt moveri, ac puniri, sicut & filii à parentibus, uxor à marito, &c. atque tantum jurisdictionis dominantur, quam habent Prælati Regulares in suos subditos Religiosos, non minùs quàm parentes in filios, vir in uxorem, &c.

QUÆRES XXIV.

217 *An subditus Episcopi existens in Monasterio Regularium teneatur sub censura ad revelandum aut in monitorio à suo Episcopo lati?*

HAnc difficultatem tractant Tancr. *tom. 5. tr. 4. q. 6. n. 5* & Diana *p. 5. tr. 9. resol. 37* sed minori claritate, ac proindè distinguendam puto.

218 Vel enim est sermo de delicto commisso in loco exempto, vel extra locum exemptum.

Loquendo de delicto commisso in loco exempto, duæ sunt opiniones.

219 Prima affirmat teneri ex vi monitorii ipsum furem ad restituendum, & scientem ad revelandum Suarez, Ægidius, & Coninch. apud Tancr. & Dianam cit. quia Monasterium Religiosorum est locus exemptus, sed non facit territorium, & Hurt. *de cens. in com. disp.* 8 n. 32. ait, nomine loci exempti, ubi delinquentes non possunt ab Episcopo ligari censuris, etiam à jure, sive generali, sive speciali latis, venire Abbatias quasdam, & Prioratus, minimè Monasteria Religiosorum, quia soli Religiosi sunt exempti ratione sui, non locum Monasterii.

220 Secunda negat teneri, & ligari censuris ab Episcopo latis, Henriquez, Reyn. Sà, Avila, & Præpositus apud Tancr. & Dian. cit. quia non solùm personæ, sed etiam ipsa loca Regularium, uti Monasteria, & Ecclesiæ, sunt exempta à jurisdictione Episcopi, præter casus à jure expressos, in quibus possunt Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ delegati procedere. Bard. *p. 1. res. 7. nu. 4.* ex Nicolao V. *Ex sic emolliorum*, per hæc verba, *Quid lucis ipsi fratres, ipsorumque domus, & loca per specialem Sedis Apostolicæ providentiam ab omni jurisdictione & superioritate quorumcumque Ordinariorum sint exempta*. Locus autem à jurisdictione Episcopi exemptus, licet intra territorium Episcopi, est formaliter ab ejus jurisdictione exemptum; unde infert Tancred. cit. n. 6. eodem modo discurrendum esse in præsenti materia de censuris ab Episcopo latis, sive à jure pro delictis futuris vitandis, sive ab homine pro præteritis satisfaciendis. Qui proindè utramque opinionem probabilem putat, sive in terminis de subdito Episcopi existente in loco exempto, sive in Monasterio Regularium; adeòque probabile putat, quòd non teneatur sub censura ad restituendum, aut revelandum.

Pariter utramque opinionem probabilem putat Diana *cit.* quoad censuras pro delictis futuris statuto generali, aut speciali latis: v. Dianam, & Tancr. *cit.*

Ita quoad 1 partem citati Doctores discurrunt.

221 Quoad 2. verò partem, loquendo videlicet de delicto commisso extra Monasterium exemptum,

Respondeo, subditum Episcopi existentem in Monasterio Regularium teneri ex vi monitorii, & sub censura, si est reus detinens ad restituendum, & si est sciens, ad revelandum.

Prima pars sequitur ex dictis q. 21. & 23. Eædem namque rationes, quæ probant, subditum Episcopi, si post patratum ibi delictum ad aliud territorium se transfulit, etiam animo ibi habitandi, teneri sub censura lata monitorio parere, à fortiori idem probant de ejus subdito existente in Monasterio Regularium, à fortiori, inquam, quia hic est subditus Episcopi, tam ratione delicti, quàm ratione personæ, & existit intra ejus territorium.

Secunda pars sequitur ex prima: quia accessorium sequitur principale.

222 Nomine autem delicti intra, aut extra Monasterium, commissi, de quo est sermo, non venit non restitutio, aut non revelatio, ut minus rectè putat quidam; sed delictum illud, unde oritur onus satisfactionis, restitutionis videlicet, aut revelationis, ob quod jam patratum, etiam non subditus fit subditus, & ob quod monitorium fertur ad satisfactionem habendam.

QUÆRES XXV.

223 *An Episcopus existens in Diœcesi alterius possit monitorium sub censura ferre contra suum subditum?*

REsp. non posse, nec in diœcesi alterius nec in Monasterio, seu loco exempto, si requiratur causæ cognitio. Diana *cit. res. 35.* Tancr. *cit. n. 4. ex cap. Episcopum q. 9 2.* & *ex cap. nover*, de Officio delegati, ubi habetur, quod jurisdictio contentiosa, qualis est ad excommunicandum, exerceri non potest in territorio alieno, & judex extra suum territorium habetur, ut persona privata, & non potest Tribunal erigere, ex cap. *ut animarum* 2. q. 3.

Idem

224 Idem dico esse verum, etiam si delictum sit ita publicum, ut non requiratur causæ cognitio. Præpositus apud Dianam *cit.* contra Avilam, & Cornejo, quia ipsum ferre censuras est actus jurisdictionis contentiosæ; unde securrunt motiva prioris assertionis.

QUÆRES XXVI.

225 *An, si Episcopus in diœcesi alterius habeat locum exemptum ab eo, & sibi subjectum, possit in eo contra suos subditos monitorium ferre?*

REsp. posse, Tancred. *cit. qu. 6. num. 1.* quia locus ille, licèt sit in diœcesi alterius Episcopi, non est tamen sub jurisdictione illius, sed sui, adeòque non censetur esse in territorio alterius, sed proprii Episcopi, Rota Rom. *decis.* 55. 18. Maji 1611. ac proindè potest Episcopus in eo loco in diœcesi alterius sito monitorium ferre, etiam cum causæ cognitione; cui obedire tenentur subditi, tam in dicto loco existentes, quàm in propria diœcesi.

PARS SECUNDA,

De Denunciationibus faciendis ad edicta Inquisitorum.

CAPUT I.

Afferetur Edictum Urbis, Inquisitionis Romanæ.

226 NOi, &c. *Per la misericordia di Dio della S. Chiesa Romana Cardinale, in tutta la Republica Christiana contra l'heretica pravità Generale Inquisitore, dalla Santa Sede Apostolica specialmente deputato.*

ESsendo à Noi per la continua esperienza manifesto, che molti per malizia, altri per inobedienza, & altri per ignoranza non sodisfanno all'obligo, che hanno di denuntiare al Sant'Officio li delitti spettanti ad esso, e che per ciò succedono grandissimi inconvenienti, & errori, non solamente contro i buoni e Christiani costumi, mà ancora contro la Fede Cattolica, Noi per tanto, a' quali specialmente deve essere à cuore la gloria di Dio, la conservatione, & augmento della Fede Cattolica, e la salute dell'anime, volendo provedere à tanto disordine, con autorità Apostolica a noi commessa, comandiamo in virtù di santa obedienza, e sotto pena di scommunica di lata sentenza, oltre l'altre pene prescritte da' Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni, e Bolle de' Sommi Pontefici, per tenore del presente Editto à tutte e ciascuna persona di qualunque stato, grado, e conditione, ò dignità, così Ecclesiastica, come secolare, che frà il termine di un mese, dieci de' quali per il primo, dieci per il secondo, & dieci per il terzo termine perentorio, si debbano rivelare, e giuridicamente notificare al S. Officio, ò vero à gli Ordinarii, tutti, e ciascuno di quelli, de' quali sappiano, ò habbiano havuto, ò haveranno notitia.

Che siano Eretici, ò sospetti, ò diffamati di eresia, ò credenti, fautori, ò ricettatori, ò defensori loro, ò habbian adherito, ò adheriscano a' Riti de' Giudei, o Maometani, ò de' Gentili, ò habbiano apostatato dalla Santa Fede Christiana.

Che habbiano fatti, ò faccino atti, da' quali si possa argomentare patto espresso ò tacito col demonio, esercitando incanti, magie, sortilegii, porgendoli suffumigii, incensi, per trovar tesori, & altri intenti, chiedendo da lui risposte, & invocandolo, & à quell'effetto promettergli ubbidienza, & consacrargli pentacoli libri, spade, specchi, ò altre cose, nelle quali intervenga il nome, & opera sua.

Che si siano ingeriti, ò ingeriscano in far esperimenti di Negromantia, e di qualsisia altra sorte di Magia, con entrare ne circoli, far l'esperimento della Caraffa, del Crivello, per trovar i medesimi tesori, e cose nascoste, rubate, ò perdute, e fare altre simili, e superstitiose attioni ad altri fini, massime con abuso de' Sagramenti, ò di cose sagre, ò benedette.

Che senza licenza dovuta ritenghino scritti, che contenghino Eresie, ò libri d'Eretici, che trattino ex professo di Religione, ò che gli habbino letti, ò tenuti, ò stampati, ò fatti stampare, ò li leggano, tengano, stampino, facino stampare, introducano, difendano, sotto qualsivoglia pretesto, ò colore.

Che habbiano libri di Negromantia, Magia, ò continenti incantesimi, sortilegii, e simili su-

superstitioni, massime con abuso di cose sagre.

Che contro il voto solenne fatto nella Professione in qualsivoglia Religione approvata, ò dopo haver preso l'Ordine sagro, habbia contratto, ò contraha Matrimonio.

Che vivendo la prima moglie, pigli la seconda, ò vivendo il primo marito pigli il secondo.

Che contro i Decreti, e Constitutioni Apostoliche, habbino abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione, e Confessionario à fini dishonesti sollecitando in essi i penitenti ad turpia, & havendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine, per il quale è stato instituito.

Che habbiano proferito, ò proferiscano bestemmie ereticali contro Dio, la Beatissima Vergine, e Santi, ò procedino à qualche atto di offesa, e disprezzo contro l'Imagini, ò figure rappresentanti il medesimo.

Che habbiano tenuto, ò tenghino occulte conventicole, ò radunanze, in pregiuditio, disprezzo, ò contro la Religione.

Che habbiano indotto qualche Christiano ad abbracciare il Giudaismo, ò altra Setta contraria alla Fede Cattolica, ò impedito i Giudei ò Turchi à battezzarsi.

Che non essendo ordinati Sacerdoti, s'habbiano con sacrilego ardire usurpato, ò si usurpino di celebrar Messa, ancorche non habbiano proferito le parole della consecratione, ò habbiano presonto di ministrare il Sacramento della Penitenza à fedeli di Christo, ancorche non si sia venuto all'atto dell'assolutione.

In oltre si dichiara, che quelli, i quali non denuntiaranno, come si ordina col presente Edito, non possono essere da alcuno assoluti, se non dal S. Officio, dopo che haveranno in esso giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non possono sodisfare con bollettini, ò lettere senza nome, e cognome dell'Autore, ò altri modi incerti, de' quali non si tiene conto alcuno nel Santo Tribunale.

Si dichiara anche, che con la sudetta espressione de casi di sopra da noi specificati da rivelarsi, non si escludono gli altri casi spettanti al Santo Officio, che per altro sono compresi ne i Sacri Canoni, Constitutioni, e Bolle de Sommi Pontefici, ne meno col presente Edito s'intende derogare all'altre provisioni Canoniche, Apostoliche, & à gli altri Editti degli Ordinarii, & Inquisitori.

Et à fine, che del presente Editto non si possa pretendere ignoranza, comandiamo, che sia affisso per i luoghi soliti di Roma, e si rimetti alli Vescovi delle Città vicine à Roma, nelle quali non sono Inquisitori, acciò lo publichino, & ordinino, che li Parochi delle loro Diocesi lo legghino ogn'anno la prima Domenica dell'Avvento, e la prima Domenica di Quaresima, il che parimente vogliamo, che si facci dalli Parochi, e Regolari di Roma nelle loro Chiese, in tempo che si troverà in esse congregato il popolo, e poi farne attaccare alle porte delle loro Chiese, e Sagristie di esse un'esemplare del medesimo, per osservare quanto in esso si ordina. Dal Palazzo del Sant'Officio questo di 20. Marzo 1677.

Loco ✠ Sig. li.

Franciscus Riccardus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.

CAPUT II.

Afferetur Edictum DD. Inquisitorum Regni Siculi.

617 *NOi l'Inquisitore contro l'eretica pravità, & Apostasia in questo Regno di Sicilia, & Isole convicine, per l'autorità Apostolica e Regia deputato, &c. A tutti, e ciascuno in particolare delle persone Cattoliche, stanti e residenti in questa Città di N. & in tutte le Città, Terre, e luoghi di questo Regno di qualsivoglia stato, condizione, preeminenza, e dignità, esenti, e non esenti, e constituiti, ò qualsivoglia di voi alla cui notitia verrà il contenuto di questo nostro Editto in qualsivoglia modo, sia salute nel Sig. N. Giesù Christo, &c. E* [illegible] *il presente nostro editto per voi e ciascuno di voi, se sapete, ò havete inteso, ò havete veduto, ò inteso dire, che alcuna, ò alcune persone vive, ò presenti, ò assenti, ò defunte, habbiano fatto, ò detto, creduto, ò affermato alcune opinioni, e parole heretiche, sospette, erronee, temerarie, mal sonanti, scandalose, ò biasfemie hereticali contro à Dio nostro Sign. e sua Santa Fede Cattolica, contro ciò, che tiene, predica, & insegna la nostra S. Madre Chiesa Cattolica Romana, le dica, e manifesti innanzi noi.*

LEGGE DI MOISE.

618 CIoè se sapete, ò havete inteso dire, che alcuna, ò alcune persone habbiano guardato alcuni Sabbati per honore, riverenza, & osservanza della legge di Moise, vestendosi, in quelle camiscie nette, e le vesti megliori, e di festa, mettendo in tavola, e nel letto lenzuola, e tovaglie nette per honore del detto Sabbato, non accendendo fuoco, nè la-

facendo alcun'altra cosa in quel giorno, principiandoli dal Venerdì a sera. O che habbiano purgato, ò dissevato la carne, che hanno a mangiare, mettendola nell'acqua per cavarle il sangue, ò che habbiano levato i polsi dalla coscia del Castrato, ò di qual si voglia altro animale, ò che habbiano scannato animali, galline, ò altra cosa, ò parlando attraversino, dicendo Benedetto sia il Signore, che ci raccommandò lo scannare, provando prima il coltello sopra l'ugna per vedere se ha mancamento, coprendo il sangue con terra. O che habbiano mangiato carne nella Quadragesima, ò altri giorni prohibiti dalla S. Madre Chiesa, senza haverne necessità di farlo, tenendo, e credendo, che si possono mangiare senza peccato. O che habbiano digiunato il digiuno maggiore, che chiamano del perdono, andando quel giorno scalzi, ò se dicessero orationi di Giudei, e nella notte domandassero perdono gli uni agli altri, ponendo li Padri alli figli la mano sopra la testa, senza farli la Croce, ne dire cosa alcuna; ò dicendo: Da Dio, e da noi siate benedetti, conforme dispone la legge di Mosè, e sue ceremonie. O se digiunassero col digiuno della Regina Hester, e del Rebusso, che chiamano del perdimento della Casa Santa, ò altri digiuni de Giudei, che lasciavano, come il Lunedì, e Giovedì non mangiando in detti giorni sino alla notte uscita la Stella, e non mangiando carne in quella notte, e lavandosi un giorno avanti i detti digiuni, tagliandosi l'ugne, e le punte delli capelli, alzandoli, ò brugiandoli, dicendo orationi Giudaiche, alzando, e abbassando la testa, voltata la faccia al muro, lavandosi prima le mani con acqua, ò terra, vestendosi vesti di sargia, ò lino, e cinte con cordelle, ò correggie, pendenti dalli capi, con certi gruppi. O celebrassero la Pasqua del pane azimo, cioè senza levito, cominciando à mangiare lattuche, appio, ò altre herbe amare in tale giorno, ò che guardassero la Pasqua, che chiamano delle [illegible], ponendo rami verdi, ò apparati, convitando, e ricevendo colatione, dandola l'uno all'altro. O la festa delle candele, accendendole ad una ad una fino a dieci, e doppo smorzandole, dicendo orationi Giudaiche in tali giorni. O se benedicessero la mensa secondo il costume de Giudei, ò bevendo vino caser, ò [illegible] facessero la baraha pigliando il vaso del vino nella mano dicendo certe parole sopra quello, ò dando à bere [illegible] mangiassero carne di animali scannati per mano di Giudei, ò mangiassero alla mensa con quelli, ò dalle loro vivande. O se dicessero i Salmi di David senza il Gloria Patri, ò se sperassero il Messia, ò dicessero, che il Messia promesso nella legge non sia ancora venuto, e che sia per venire, aspettandolo, come li Hebrei [illegible] dalla cattività, nella quale dicevano che stavano, e li conducesse in quella della Terra di promissione. O se alcuna donna stesse quaranta giorni doppo il parto senza entrare nella Chiesa per osservanza della legge di Mosè, ò non si facessero la circoncisione, ò gli mettessero nome di Giudeo, ò se [illegible] per lavargli l'Oglio Santo, ò [illegible] battesimo, che [illegible] dove si pone l'Oglio Santo, ò che la notte, ò nella settima notte del nascimento della creatura pigliassero un bacile con acqua, & vi ponessero dentro oro, argento, perle, monete, formento, orzo, e altre cose, lavassero, ò bagnassero la creatura con detta acqua, dicendo, Così tu habbi delli beni di questo mondo come stà questo bacile. O havessero fatto benedire i suoi figli, ò se alcuno havesse messo al mondo Giudaico, ò se facessero il [illegible], che quando una persona è posta per cuocere le portassero [illegible] Giudaiche, ò se in tal tempo, che impastano pigliassero un poco di detta pasta, e la brugiassero per sacrificio. O quando stà alcuna persona in articolo di morte, si voltassero verso il muro per morire, e morto la lavassero con acqua calda, radendogli la barba, e sotto le braccia, & altre parti del corpo, vestendoli con tela nova, con calzoni, camiscia, e cappa piegata di sopra, mettendo sotto la testa un cuscino con terra vergine, ò nella bocca moneta, ò perle minute, ò altra cosa, ò se spargessero come si suol fare l'acqua [illegible] nella casa del defonto, ò [illegible] altre ceremonie Giudaiche, dicendo, che [illegible] quell'acqua se ne da bagnare l'anima del defonto, mangiando in terra dietro la porta pesci, olive, e non carne per duolo e sentimento del defonto, non uscendo di casa per un anno per osservanza di detta legge. O se seppellissero in terra vergine, ò in sepoltura de Giudei, ò se alcuno fosse ritornato al Giudaismo, ò havesse detto, che la legge di Mosè è così buona, come quella del Redentore Nostro Giesù Christo.

SETTA DI MAHOMETTO

209 Item se sapessero, ò havessero inteso, ò udito dire, che alcune persone habbiano detto, ò affermato, che la setta di Mahometto è buona, e che non ve ne è altra per andare al Paradiso, e che Giesù Christo non è Dio, ne vero Profeta, e che non nacque di Nostra donna essendo Vergine avanti il parto, nel parto, e doppo il parto, e che habbiano fatto alcune [illegible], e ceremonie di detta se-

di Maometto per ceremonia, & osservanza di quella, cioè se havessero guardato il Venerdì per festa, mangiando carne in quello, ò in altri giorni prohibiti dalla Santa Madre Chiesa, dicendo, che non è peccato, vestendosi in detto Venerdì camiscie nette, ed altre robbe di festa. Ò che habbiano scannato galline, ò altra sorte di pollame, attraversando e li piedi, non avvertendo il coltello, lasciandoli la testa nella testa, voltandola la faccia verso l'Aquilia, che è verso l'Oriente, dicendo, Bismillàh; ò che non mangiassero nessuna polame, che non sia scannata, nè scannata di mano di femmina, per esserli prohibito nella setta di Maometto. O che habbiano battezzato li suoi figli mettendoli nome di Mori. O che habbiano detto, che non vi è altro, che Dio, e Maometto suo messaggiere, ò che habbiano portato per l'Aquilia, ò detto, Halaymomula, che vuole dire, per tutti li giorni nostri. O che habbiano digiunato col digiuno del Ramadan, guardando la sua Pasqua, dando in quella elemosina alli poveri, non mangiando, nè bevendo in tutto il giorno, sino alla notte uscita la stella, mangiando carne, ò quello, che vogliono; ò che habbiano fatto il Zahor, levandosi la mattina à mangiare innanzi giorno, e doppo d'havere mangiato, lavarsi la bocca tornare à letto. O che habbiano fatto il Guadò, e lavandosi le braccia dalla mano al gomito, faccia, bocca, naso, orecchie, gambe. O che habbiano fatto doppo il Zalà, voltando la faccia verso l'Aquilia, ponendosi sopra una estera, o tappeto, alzando, e calando la testa dicendo certe parole in Arabico, dicendo l'oratione di landulilley, e colhuala, e egguach, ed oratione de Mori, e che non mangiano carne salata, nè bevono vino, tutto per honore, e osservanza della setta de Mori. O che habbiano guardato la Pasqua del Carnero ed ammazzato havendolo ammazzato fatto prima il guardarlo. O se alcuni e Moreschi maritano secondo il rito, e costume de Mori, e che habbiano cantato canzoni de Mori, fatto Zambre, ò leyle con instrumenti prohibiti; ò se alcuno havesse guardato li cinque commandamenti di Maometto; ò che habbia messo à se, ò à suoi figli, ò ad altre persone hanno, che è una mano, in commemoratione de detti cinque commandamenti. O che habbiano lavato li defonti, involgendoli con tela nuova, sepelendoli in terra vergine, ò sepolture vacante, ponendoli di fianco una pietra al capezzale, mettendoli nella sepoltura tazza verde, miele, latte, ed altre vivande, dicendo, che l'anima del defonto mangierà di quello. O che habbiano chiamato, ò invocato Maometto nelli loro bisogni, dicendo che è Profeta, e messaggiere di Dio, e che il primo Tempio di Dio fu la casa di Mecca, dove dicono, che sta sepolto Maometto. O che habbiano detto, che non si battezzarono con le ceremonie di nostra Santa Fede Cattolica. O che habbiano detto, che habbiano una fama storta il suo padre, o avi, che morirono Mori, ò Giudei: che il Moro si salva nella sua setta, ed il Giudeo nella sua legge. O che habbiano fatto, e detto altre cose, e ceremonie de Mori. O se alcuno ha passato in Barbaria, e rinegato la nostra Santa Fede Cattolica, o ad altre parti e luoghi fuori di questo Regno a farsi Giudeo, ò Moro, ò Luterano, ò seguire altra setta riprovata, lasciando la nostra Santa Fede Cattolica, e quello che tiene, e crede la Santa Madre Chiesa Cattolica Romana.

SETTA DI LUTERO.

530 Item se sapessero, ò havessero inteso dire, che alcuna, ò alcune persone habbiano detto, tenuto, creduto, che la falsa e dannata setta di Martino Lutero, e suoi seguaci, ò altri heretici, è buona, ò habbiano creduto, ed approvato alcune opinioni loro, dicendo, che non è necessario farsi la Confessione alli Sacerdoti, che basta confessarsi a Dio solo; e che nè il Papa, nè li Sacerdoti hanno potestà di assolvere peccati, e che nell'hostia consecrata non v'è il vero Corpo di Nostro Signore Giesù Christo. Ò che non è necessario pregare li Santi, e che non vi devono essere imagini nella Chiesa, e che non vi è Purgatorio, e che non è bisogno pregare per li Defonti, e che l'opere non sono necessarie, che basta la Fede col Battesimo per salvarsi, mediante la passione di Nostro Signor Giesù Christo, che soddisfece per tutti, e che qualsivoglia può confessare, e communicare ogn'uno sotto ambedue spetie di pane, e di vino. Ò che il Papa non ha potestà per Indulgenze, Bolle, e Giubilei, e che li Preti, Frati, e Monache possono maritare. O che habbiano detto male delli Frati, e Religiosi, dicendo, che non vi devono essere Frati, nè Monache nelli Monasterii, levando le ceremonie della Religione. O che habbiano detto, che Nostro Signor Dio non ordinò, nè istituì le Religioni, e che è meglio, e più perfetto stato quello di maritati, che quello della Religione delli Preti, e Frati, ò che non vi siano feste, se non che le Domeniche, e che non è peccato mangiar carne il Venerdì, la Quaresima, e le Vigilie, perche non vi è giorno nessuno prohibito. O che habbiano tenuto, o creduto alcuna, ò altre sue opinioni di detto Martino Lutero, e suoi seguaci, ed altri heretici, ò dell' Illu-

mi-

Calvini, ò Lutheri, ò se sono andati fuori di questo Regno à [illegible] Lutherani.

SETTA DEGL' ILLUMINATI.

191 Item se sanno, ò hanno inteso dire, che alcuno, ò alcune persone vive, ò defonte habbiano detto, ed affermato, che la Setta, che chiamano degl' Illuminati, ò Dexados, è buona, specialmente, che habbiano detto, che l'oratione mentale [illegible] in precetto divino, e che con quella si [illegible], e compisce à tutto il resto, che l'oratione è Sacramento [illegible] [illegible], e che l'oratione mentale è [illegible], che tiene questo valore, e che l'oratione vocale è di poca importanza, e che li [illegible], [illegible] hanno da travagliare, ne occuparsi [illegible] corporali; e che non si ha da obedire à Prelati, ne Padri, ne Superiori, in quanto comandano [illegible] cose che impediscano l'hore dell'oratione mentale, e contemplatione; e che [illegible] [illegible] [illegible] Sacramento del Matrimonio. E che [illegible] può conseguire il [illegible] della virtù [illegible] discepolo delli Maestri, che insegnano la detta mala dottrina, ne meno si [illegible], che sanno, & seguono li [illegible] Maestri, e non si confessano con quelli [illegible], e che certi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], che patiscono, sono [illegible] dell'amore di Dio, e che da [illegible] [illegible], che siano in gratia, [illegible] lo Spirito Santo, e che li perfetti non hanno [illegible] opere virtuose, e che si può vedere, e si vede in questa vita l'essenza divina, e li Misterii della Santissima Trinità quando [illegible] à certo punto di perfettione, & avvenga che [illegible], non possono più vedere imagini, ne Santi, ne [illegible], e parole di Dio, e che lo Spirito Santo immediatamente governa quelli, che vivono in questo modo, e che [illegible] da seguire [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], per far, ò lasciar di fare qualunque cosa. E che li Maestri di detta Setta insegnano, e comandano generalmente à [illegible] loro Discepoli, che facciano voto di non [illegible], e che si taglino i capelli di sopra la fronte, persuadendoli, che non entrino in Religione, sentendo male di quella. E se sanno, che alcune persone, al tempo, che ricevono il Santissimo Sacramento, [illegible] [illegible] [illegible], dicendo, che ricevono [illegible] gratia, [illegible]. O che habbiano [illegible] affermato, che con pane, e [illegible] communicare. O che alcune [illegible] [illegible] ad altri che [illegible], & [illegible], dicendo, che non [illegible] alcuno, ancorche sia opera di [illegible], [illegible], senza loro licenza [illegible].

sa, e commanda[illegible]. O che habbiano insegnato la detta setta, e perversa dottrina, ò parte di quella ad alcune persone, [illegible] dandole [illegible], e facendone molte promesse, e dicendo, che vedranno [illegible] [illegible] cose [illegible]. O che habbiano inteso dire, che li servi di Dio hanno da [illegible] splendore [illegible] [illegible] fuori di Religione, e che niuno può esser virtuoso, se non [illegible], & osserva [illegible], ceremonie, & [illegible], che li [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible]. O che al tempo dell'elevatione del Santissimo Sacramento dell'Altare hanno da chiuder gl'occhi per rito, e ceremonia loro necessaria.

DIVERSE HERESIE.

192 Item se sanno, ò hanno inteso dire alcune heresie, specialmente che non vi è Paradiso, e gloria per li buoni, e Inferno per li mali, che non vi è altro, che nascere, e morire, e che habbiano detto, che l'anima dell'huomo non è altro, che un fiato, e che il sangue è l'anima, dicendo [illegible], che in questo Mondo tu non mi vedi passarla male, che nell'altro non mi vederai penare. E che [illegible] venire dall'altro Mondo [illegible] [illegible] sentendo male del Giudicio finale. O che habbiano detto alcune bestemmie heretiche, come sono Non credo, [illegible], rinego, contra Dio Nostro Signore, contro la Verginità purità, e [illegible] di Nostra Donna la Vergine MARIA, e contra i Santi, e Sante del Cielo. O che tengano, & habbiano tenuto demonii famigliari, inuocandoli, e fatto circoli, domandandoli alcune cose, & aspettando risposta da loro. O [illegible] [illegible] di fora, come [illegible], come le [illegible], ò habbiano tenuto patto, ò tacito, ò espresso con il Demonio, [illegible] in questo [illegible] [illegible], attribuendo alla creatura quello, che è [illegible] del creatore, e altre magie, e malefici. O che alcuno [illegible] Prete, ò in Ordine Sacro, ò [illegible] professo, habbia preso moglie. O che non essendo [illegible] d'Ordine Sacerdotale, habbia detto Messa, ò [illegible] alcuno delli Sacramenti di Nostra Santa Madre Chiesa. O se alcuna persona si [illegible] due volte, ò più volte, [illegible] la [illegible] moglie, ò marito vivi. O che qualche Confessore, tanto secolare, come Regolare di qualunque [illegible], e conditione, [illegible] Confessione, ò prossimamente à quella, come sono per essa Confessione, ancorche non seguita, ò [illegible] della Confessione, ma nel Confessionario, ò in ogni altro luogo eletto per [illegible] la Confessione, [illegible] di confessarsi, provocato, ò indotto, qualsivoglia persona

fona con fatti, ò con parole ad atti turpi, e dishonesti, tanto trà di loro, quanto con altri. Percioche come tocca il conoscimento, e castigo di quest delitti di sollecitatione [illegible] à questo Tribunale del Santo Officio, & à gl' altri dell' Inquisitione [illegible] Regno, e Signorie di S. Maestà Catholica, [illegible] Romano [illegible] all' Illustriss. Signor Inquisitore generale di Spagna [illegible] dichiaratione della Santa Sede Apostolica [illegible] della concessione del Breve della Santità di Gregorio XV.

[illegible] Tem se sanno, che alcuno habbia detto, ò affermato, che la [illegible] con donne, ancorche [illegible], à che questo si turpe [illegible], che sia, fuor del Sacramento del Matrimonio, non sia peccato mortale, [illegible] quello che tiene, & insegna la nostra Santa Madre Chiesa Cattolica Romana, ò che dare ad usura, e [illegible] non è peccato, ò che è meglio stare [illegible] che maritato. O che [illegible] fatto [illegible], e maltrattamento all' Imagini de Santi, ò Croce, ò che alcuno non [illegible] credino negl' articoli della Fede, ò [illegible] dubitato d'alcuno di quelli, ò habbia stato un anno, ò più tempo scommunicato, & habbiano disprezzato, e tenuto in poco conto le censure della Santa Madre Chiesa, dicendo, ò facendo cose, e dicendo [illegible], ò hanno [illegible], che alcuna, [illegible] persone sotto colore d'Astrologia [illegible] Sorti, [illegible], e sono esperti, ò per [illegible], ò per altra qualsivoglia [illegible], ò fattura, [illegible] che [illegible] cose di [illegible] libero arbitrio dell' huomo, [illegible], che hanno da succedere & hanno [illegible], ò fatto, [illegible] parlate [illegible] segni, [illegible], per poter sapere [illegible], ò che [illegible], essendo tutto questo [illegible] falso, vano, e superstitioso, [illegible] gran danno, e perturbatione [illegible] Religione Christiana.

LIBRI

530 **I**Tem se sanno, ò hanno inteso dire, che alcune persone habbiano tenuto, ò tengano alcuni Libri della setta, & opinioni del detto Martin Lutero, ò altri Heretici, ò l'Alcorano, ò altri libri della Setta di Macometto, ò Bibbie in volgare, Libri di Negromantia, Astrologia, e Chiromantia, ò altri qualsivoglia [illegible] reprobati, e prohibiti per le censure, ò Cataloghi del Santo Officio dell' Inquisitione.

531 **I**Tem vi si commanda, che frà termine di giorni quindeci prossimi venturi dobbiate portare all' espurgatore de' Libri di questo Santo Officio, che sarà in questa Città, ò altra parte vicina di essa, la lista di tutti li libri, che haverete [illegible], che non si hanno corretti, [illegible] in essa il nome dell' Autore, l'anno, e dove sono stampati, e la materia, che trattano, [illegible] ogn' uno la sua lista. [illegible], che di quelli libri, che non [illegible] haverete data lista à detto espurgatore, ò [illegible] qualsivoglia di detto Santo Officio, ò [illegible] per esso [illegible] corretti, non [illegible] de quelli, che doppo [illegible], e [illegible], avvertendo, che se non si farà così, si procederà contro [illegible], come sarà di giustitia.

534 **I**Tem se sanno che alcune persone non compiendo con quello, che sono obligati, hanno lasciato di dire, e manifestare le cose che sanno, ò hanno [illegible] dire, e detto, e persuaso ad altre persone, che non le manifestassero. O che habbiano [illegible] per riprovar [illegible] quelli, che sanno testificato nel Santo Officio, ò che alcune persone habbiano giurato, e fatto testimonianza falsamente contro altri, per farli male, e danno nel S. Officio dell' Inquisitione, e macchiare l'honore di quelli. O che habbiano nascosto, e ricettato alcuni heretici, e datoli favore, & aiuto, occultandoli con [illegible] persone, come li loro beni, e robba. O che habbiano posto impedimento per se, ò [illegible] del Santo Officio dell' Inquisitione, Officiali, e Ministri di quello. O che quelli, che sono stati riconciliati, e penitentiati dal S. Officio, non [illegible], nè compito le penitenze, nè [illegible], che li furono imposte. O che hanno [illegible] di portare publicamente l'habitello di reconciliatione sopra li loro vestimenti, e che alcuni reconciliati, e penitentiati hanno detto, che le cose, che confessarono nel S. Officio, non dissero, come à altre persone, non [illegible] vere, nè [illegible] dette, nè commesse, e che le disse per [illegible], ò per altri rispetti. O che habbiano levato il sambenito, che li fu imposto nel S. Officio. O che alcuno habbia detto, che i relassati per il S. Officio furono condennati senza colpa, e che morirono martiri, ò che alcuni, che sono stati reconciliati, ò figli, e nepoti de condennati per il delitto, e crimine d'heresia, habbiano usato, & usino Officii publici d'ammi-

affettatione di giustitia, e d'honore, che li sono prohibiti de jure commune, leggi, e Prammatiche di questo Regno, & constitutioni del Santo Officio. O che i habbiano fatto Preti, ò che tengono alcuna dignità Ecclesiastica, ò fatto fare, ò segno di quella, ò habbiano portato cose prohibite.

117 PEr tanto per il tenore del presente ammoniamo, essortiamo, e richiediamo, & in virtù di Santa Obedienza, e sotto pena di scommunica latæ sententiæ, trina canonica monitione premissa, comandiamo à tutti, & à ciascuno di voi, che se sapra, o haverà fatto, visto, ò inteso dire, che alcuna persona habbia fatta, detta, tenuta, & affermata alcuna delle sopradette cose già dichiarate, ò altra qualsivoglia, che sia contro la nostra Santa Fede Cattolica, e quel che tiene, predica, & insegna la Nostra Santa Madre Chiesa Romana, così de vivi presenti, ò absenti, come de defonti, senza trattarlo, nè communicarlo con persona alcuna (perche così conviene) habbiate da venire personalmente, e comparire innanzi di noi per dirlo, e manifestarlo fra termine di giorni sei primi seguenti, doppo che queste nostre lettere haveranno lette, e publicate, o di questo haverete notitia, in qualsivoglia modo che sia, con tutto il secreto possibile, e per il miglior modo, che vi parerà: & all'hora, che lo manifestarete, e revelarete nel Santo Officio dell'Inquisitione, si vederà, se sia caso pertinente à quella, con ammonirvi, che se passa il detto termine, & non havendo compito tutto ciò, che sopra si è detto, oltre che haverete incorso in dette pene, e censure, procedendo contro quelli, che rubelli, & inobedienti saranno, come contro persone, che malitiosamente lo coprono, e lasciano di dirlo, e manifestarlo, e che sentono male della Nostra Santa Fede Catolica, e censure della Santa Chiesa, & per quanto l'assolutione del peccato d'heresia è à noi specialmente riservata, comandiamo e prohibiamo sotto detta pena à tutti & à ciascuno de' Confessori regolari, e non regolari, che non assolvano persona alcuna, la quale habbia commesso alcuno de' predetti peccati, nè quelli, che non hanno manifestato nel Santo Officio quello, che han saputo, ò inteso dire d'altre persone, che havessero commesso tali delitti. Di più detti Confessori devono rimettere à noi dette persone, acciò conosciuta, & saputa la verità, siano li [illegible] castigati, [illegible], e li fedeli Christiani conosciuti, & honorati, e cresca, & accresciuta la nostra Santa Fede.

118 E Perche dire, ò fare il demonio santo, è cosa tanto perniciosa, e contro la nostra Santa Fede, dando, & attribuendo al demonio la santità, & honore, che solo è proprio di Dio Nostro Signore, e per participatione solamente concedesi à suoi Santi, per tanto diciamo, & ammoniamo à tutti, che non presumano dire simile blasfemia da per se stessa hereticale, altrimente si procederà con loro in quel modo, che si deve, e saranno castigati, come conviene, per lo mantenimento del servitio, & honore, che à Dio Nostro Signore, e alla S. Fede si deve, e per sradicare questo vitio di tanto scandalo, e che suole spesso avvenire in un Regno che per gratia, e misericordia divina è tanto Cattolico. Et accioche le sopradette cose vengano à notitia di tutti, e non vi sia alcuno, che possa scusarsi d'ignoranza, si comanda il publicarle hoggi li 11 Marzo 1691.

CAPUT III.

De Recursu Edicti Inquisitorum.

119 EDicta DD. Inquisitorum præcipiunt, esse eorum Tribunali denunciandos à scientibus hæreticos, aut suspectos de hæresi intra præfixum terminum, qui in edicto Inquisitionis Hispanicæ solet esse sex dierum, in Edic. Univ. Inquisit. Roman. unius mensis, qui incipit à die scientiæ delicti, ut à num. [illegible] quo elapso termino, qui culpabiliter non denunciaverit, incidet in excommunicationem majorem reservatam Pontifici, & Inquisitoribus [illegible] 410.

Comprehendit delicta omnia contra fidem, tam præterita, ante publicationem edicti, quam præsentia, & futura, quoniam omnia expresse denuncianda.

Denunciatio in Regnis Hispaniarum facienda est solis Inquisitoribus; in aliis verò Regnis & Provinciis fieri potest Episcopis juxta dicta à n. 414.

Item fieri potest eorum Commissariis, juxta locorum consuetudinem, quæ quidem, uti sæpè, est rationabilis, quoniam reddit faciliorem, & minus onerosam denunciationem fidelibus, qui à locis, ubi Inquisitores commorantur, distant. Lupus in edictum S. Inquis. p. 14. diff. 2.

Q U Æ R E S I.

Quanto tempore duret Edictum?

140 RESP. Certum est, durare per integrum annum, quia talis est Inquisitorum intentio, & praxis fidelium. Diana *p. 3 tract. 5 ref. 27* & Leander *tr. 3. de Pœnit. d. 7. 13 qu. 10.*

141 Imò pene, illud esse perpetuum, Bord. *in Sacro Trib. cap. 30. num. 4.* & Diana *cit.* quia habet vim legis Canonicæ, non præcepti transitorii, quoniam fit authoritate Apostolica, & est collectio Constitutionum Apostolicarum. Item Tribunal est perpetuum, causa fidei est perpetua; igitur remedium edicti est perpetuum.

Nec obstat, quòd quolibet anno mense Martii publicetur: quia etiam Bulla Cœnæ quolibet anno feria 5 in Cœna Domini publicatur, & tamen est perpetua; id namque fit, ne processu temporis possit allegari ignorantia, qua ratione Constitutiones Pontificiæ ad S. Officium spectantes quolibet anno solent publicè à Regularibus perlegi, & tamen sunt perpetuæ.

Hinc fit, ut si aliquo anno ex aliquo casu edictum non publicaretur, adhuc essent hæretici, & suspecti de hæresi denunciandi, nedum ex præcepto divino, verùm etiam ex Ecclesiastico, & humano: *ut in n. 620.*

142 Et hæc est differentia inter edicta Inquisitorum, & edicta Episcoporum, illa enim habent vim legis, ista præcepti transitorii, unde non durant per totum annum, sed per duos, aut tres menses. hinc, si post hoc tempus translactum noverit quis aliquem esse concubinarium, non tenetur eum denunciare, ait Avila apud Dianam *cit. n. 530.* quia hæc edicta, cùm non concernant damnum publicum, aut fidei, non accipiuntur cum tanto rigore: ita ille.

Q U Æ R E S II.

143 *An obligatio denunciandi extinguatur morte delinquentis?*

RESP. Non extingui, loquendo de crimine hæresis formalis, est Com.

Unde Diana *p. 4. tr. 7 ref. 18.* hæc habet *Licèt omnia crimina morte extinguantur, ex l. Defuncto, ff. de publicis judiciis, non tamen crimen hæresis extinguitur: & ideo contra hæreticum post mortem possunt DD. Inquisitores procedere, ut affirmant Doctores, quos citat,* & sequitur Sanctarellus *de hæresi cap. 27 dub. 1 num. 11. Igitur formato processu, si hæresis est plenè probata, hæreticus mortuus damnandus est, & ejus bona fisco sunt applicanda, etiam si devenerint in manus tertii possessoris; & hæresis à Catholicis possunt distingui, exhumando ossa, & ejus statua comburendo. & infra: Notandum est tamen hic, quòd hæreticus defunctus condemnari non potest nisi prius citatis filiis, vel hæredibus, sive præsentibus, sive ab eisdem, sive certis, sive incertis, & aliis, ad quos est ejus memoriam defendere, & bona [illegible]: sic statuitur in instruct. Toletana anno 1561. n. 6 apud [illegible] n. 161.*

Ratio est; quia crimen hæresis semper serpit, & propagatur contra fidem, unde ex *cap. fund. & 24 qu. 1.* hæreticus etiam post mortem excommunicatur, hoc est declaratur excommunicatus, privatur Ecclesiastica sepultura, & exhumatur, & ejus ossa comburuntur, si possint ab ossibus Catholicorum discerni, alias ejus statua comburitur. debent tamen ejus filii, seu hæredes citari ad eum defendendum, & magis seipsos quoad famam, & bona, ne confiscentur.

144 Resp. 2. in aliis criminibus quantumvis vehementer de hæresi suspectis obligatio denunciandi extinguitur morte delinquentis, Dian *cit.* Alberghinus *in man. qualif. c. 36. n. 4.* & apud illum Pegna, Castropal. & alii: quia contra suspectos de hæresi, etiam si fuerint fautores, defensores, & receptatores hæreticorum, post mortem procedi non potest, *ex c. Accusatus § porrò, de hæreticis in 6.* nam fautores, &c. hæreticorum non sunt formaliter hæretici, sed suspecti de hæresi; adeoque inutilis est tunc denunciatio.

Q U Æ R E S III.

145 *An obligatio denunciandi hæreticum formalem jam mortuum sit perpetua?*

RESOLUTIO hujus difficultatis procedit ab alia: An actio Inquisitorum procedendi contra hæreticum defunctum possit præscribi?

Castropal. *tom. 1 tract. 4 de fide d. 3 punct. 17. § 7. n. 16.* asserit præscribi quoad totum spatio 40. annorum, ita ut elapso spatio 40. annorum non possint Inquisitores contra defunctum procedere, nec damnando ejus memoriam, nec confiscando ejus bona, *ex cap. 2. de præscriptionibus, lib. 6.*

Dico tamen actionem Inquisitorum procedendi contra hæreticum defunctum, quoad ejus memoriam damnandam, & statuam comburendam, nullo temporis spatio præscribi; quoad autem ejus bona confiscanda præscribi spatio 40. annorum, Diana & Alberghin. *cit.* cum Pegna, & aliis; textus enim relatus à Castropal. præcisè loquitur de actione quoad confiscanda bona.

146 Dices cum Castropal. Confiscatio bonorum est accessoria condemnationi memo-

rio defuncti, [illegible] ut, [illegible] condemnationem memoriae defuncti; nunquam possit praescribi, [illegible] nunquam posset praescribi actio confiscandi bona defuncti; quia accessorium sequitur [illegible] principale: id autem est expressè falsum de actione confiscandi bona, [illegible] adeoque dicendum utramque actionem [illegible] annorum [illegible] tendo.

Ergo accessorium sequi suum principale quando non est ratio specialis, quae [illegible] impediat: [illegible] quoad damnandam etiam memoriam defuncti haeretici habetur causa perpetua, quatenus haeresis serpit ut cancer, quippe quae pestifera est, *cap. ut inquisitionis, de haereticis lib. 6.* & proindè semper prorogatur contra fidem, & ideo actio ad damnandam memoriam defuncti est perpetua: [illegible] ratione esset etiam consequenter perpetua actio confiscandi [illegible] bona, [illegible] praescriptionis est introductum [illegible] haereticos, & Doctores communiter, [illegible] cum [illegible] relato, *in cap.* [illegible] *de praescriptionibus, lib. 6.* [illegible] *de causis* [illegible], ut bona haeretici defuncti ab haeredibus bona fide spatio [illegible] annorum possessa praescribantur, ideo non sequitur, quòd [illegible] damnandi memoriam defuncti est perpetua, [illegible] actio confiscandi ejus bona, [illegible] contrario, quia Doctores communiter, & [illegible] praescriptionem [illegible] contra posteriorem actionem, non contra priorem.

Ut autem filii, seu haeredes bona haeretici defuncti praescribant, ultra possessionem bonorum bona fide per spatium annorum [illegible], requiritur, quòd non sit detectus intra illud tempus haereticus, nam hoc habetur expressè in relato textu.

547 [illegible] resolutio ad principalem quaestionem, nimirum obligationem denunciandi haereticum [illegible] esse perpetuam, [illegible] contra Castropal. [illegible] contra [illegible] spatio [illegible] annorum [illegible] est, [illegible] denunciatio [illegible] tempore [illegible] non valet pro confiscandis bonis defuncti, valeat pro ejus memoria damnanda. [illegible]

CAPUT IV.

[illegible], quae [illegible] edictis denunciare [illegible].

548 **O**Mnes, & singulae personae, sive mares, sive mulieres, post [illegible] annum, quo plenum rationis usum habent, sive saeculares, sive Moniales, & Regulares cujuscumque gradus, & dignitatis sint, Duces, Principes, Provinciales, Generales, [illegible] denunciare tenentur delinquentes etiam [illegible] quoad delicta ad S. Officium spectantia [illegible], sub [illegible] personae [illegible], & personae [illegible], est [illegible] *in Tract.* [illegible], *cap.* 17. *n.* 24. quoad Generales, quia [illegible] sub edictis [illegible], quoad [illegible], [illegible] non [illegible] super hoc habetur [illegible] Decretum Alexandr. VII. tenoris sequentis

549 *[illegible]*

[illegible]

QUÆRES I.

155 *An [illegible] & advenæ [illegible] [illegible] delinquentium [illegible] in loco, ubi [illegible]*

B[illegible], cum non [illegible] [illegible] [illegible] Inquisitori [illegible], [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] advena [illegible], & [illegible] [illegible] & [illegible] locis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] alium locum, inde brevi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Inquisitori [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] delinqu[illegible].

156 Resp. [illegible] delinquentium denuntiare Inquisitori loci, ubi deliquit, seu de cujus jurisdictione delinquens est, si non est [illegible] [illegible] Inquisitorum particularium loci, ex vi tamen Decreti Univ. Inquisitionis Rom. [illegible] [illegible]

[illegible], *& singulos Christi fideles, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*

[illegible] [illegible] revocat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & advenas [illegible] denuntiare in loco, ubi quis deliquerit [illegible].

[illegible] [illegible] Quid si Petrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ubi ambo erant eo tempore, & deinde recesserunt, unus Bononiam, alter [illegible], [illegible] Petrus denuntiare hic Parmæ, vel [illegible] vel Bononiæ

157 [illegible] [illegible] autem Decretum non est [illegible] [illegible] [illegible], ut putat Bord. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & ubique [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Peyr. [illegible] ad [illegible]

158 [illegible] conformius de [illegible], & advenis [illegible] de eo, qui ad alium locum se transtulit [illegible] perpetuò ibi habitandi, [illegible] [illegible] [illegible] parte [illegible], quia [illegible] esse [illegible], & [illegible] jurisdictione Inquisitoris [illegible] alium loci quoad fidem, non est [illegible].

[illegible] vide à n. [illegible] ad [illegible].

QUÆRES II.

159 *An præcedere debeat fraterna correctio?*

Resp. Denuntiationem hæretici ex malitia aut suspecti de hæresi, esse [illegible] [illegible] non præmissa correctione fraterna, etiam si [illegible] [illegible] speretur, est certum ex Dec. Aur. VII. n. [illegible] [illegible], & [illegible] est à n. [illegible].

160 Dixi, *hæretici ex malitia*. Nam si quis habeat aliquem errorem, aut aliquam propositionem proferat ex ignorantia, & simplicitate, & non constet, eum, qui talem propositionem profert, esse hæreticum, tunc est præmittenda secreta correctio fraterna. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Alphonsus de Castro, Pegna, Toletus, & alii apud ipsum. Qui hoc non est hæreticus, [illegible] [illegible] [illegible] hæreticus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pertinaciter autem [illegible] in proposito non est [illegible] & [illegible] [illegible] errorem tenere, id est errorem tenere, postquam contrarium est [illegible] [illegible] propositum, seu quando scit contrarium teneri ab Ecclesia [illegible] [illegible] Christi, stante autem ignorantia, non habetur pertinacia, quæ est quasi [illegible] formalis hæresis [illegible] [illegible] [illegible]. Pertinacia igitur *est voluntas resistendi, seu non subdendi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & de fide credenda propositis*. Unde quævis ignorantia definitionis, & propositionis Ecclesiæ (de qua ignorantia agimus à n. [illegible] ad [illegible]) tollit pertinaciam, & inde [illegible] formalem, excepta ignorantia affectata; hæc namque [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Valentia, Caro, & alii à [illegible]

Contra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Castrop. Suarez, & alios apud ipsum, qui [illegible] tenent de ignorantia affectata, quatenus quo se ceteris,

erat, peccat culpabiliter ignorans, sed non offendit authoritatem Ecclesiæ tanquam pertinax, & incredulus. Et solùm nobiscum sentit Diana, si quis ignorantiam affectet, quia putet, parvi momenti esse ea quæ in Ecclesia creduntur, & proponuntur: hic enim est hæreticus, in quantum ignorantiam affectat ex falsa opinione contra Ecclesiam.

159 Hinc subdit Bonac. cit. *Ex quo patet à fortiori de rigore juris non videri denunciandos contumaces, qui inter conversandum aliqua proferunt ex calore, vel inconsideratione hæresim, quos non est præsumendum, ipsos velle contravenire judicio Ecclesiæ, aut ea dixisse cum plena deliberatione, & advertentia, ita ut velint errores retinere, nisi aliter constaret de ipsorum animo. Præterea patet non esse denunciandos eos, quos constat lapsu linguæ aliquem errorem protulisse*, v. à n. 601.

Eadem ratione plures libri prohibiti sunt, utpote continentes hæreses, & tamen eorum auctores non sunt condemnati hæretici, in quantum non cognoverunt esse contra proposita ab Ecclesia Catholica credenda de fide. Quotuplex sit hæresis, & quæ reservata v. à n. 181. ad 189.

CAPUT V.

De personis, quæ denunciari debent.

160 TEnetur quis denunciare hæreticum aut suspectum de hæresi, sive de vehementi, sive de levi, ex Decret. Alex. VII. n. 549. relato per illa verba: *Hæreticos, vel de hæresi quomodocumque, etiam leviter suspectos, deferant, & judicialiter denuncient*, etiam si delictum sit occultum, & non possit probari, ex Decret. Alex. VII. 24. Sept. 1665. *prop.* 5. & n. 596.

161 Etiamsi illud sciat ex secreto naturali, & sub juramento de non revelando, n. 597.

162 Secretum ex consilio petito excusat à denunciando suspectum de hæresi, nn. 598. non excusat autem à denunciando hæreticum formalem. Bord. *in Sac. Trib. cap.* 31. n. 8. Unde in casu hæresis formalis solum à denunciando excusat secretum ex sigillo Sacramentalis Confessionis, Scotus in 4. d. 21. q. 2. §. *Ad argumenta* ... *M. v. num.* 597 & nn. 19. unde non excusatur à denunciando hæreticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii, ubi consilium illud det, [illegible] audiendo confessionem.

163 Tenetur denunciare, nedum ille, qui scit, quatenus delictum propriis sensibus percepit, in quantum vidit; aut immediatè illud audivit; verùm etiam ille, qui habet notitiam delicti ex auditu mediato aliorum, qui illud ei retulerunt. Liquet ex tenore edictorum, præsertim ex illo Inquis. Siciliæ, ubi dicitur: *Se sapere, ò havere inteso dire.* Ubi quidem distinguitur scientia ab auditu; & quia auditus immediatus delicti, & authoris delicti facit scientiam, sequitur, quòd ibi sit sermo de auditu mediato.

164 Hujusmodi autem auditum mediatum, ut pariat onus denunciandi, per Bord. *Trib. fidei c.* 31. n. 22. Caremam. Cord. Sanctar. & alios apud ipsum, debet esse à personis fide dignis. Bonac. *tom.* 2 *disput.* 6. *de denunc. pag.* 598. n. 7. item Leander *de Sacram. Pœnit. tract.* 5. *disp.* 13 q. 57. & apud ipsum Nav. Sayrus, & Trullench, qui hæc habet: *Denique excusatur à denunciando hæreticum ille, qui leviter suspicatur aliquem esse hæreticum, vel à levibus, & parùm fide dignis accepit, qui se dicunt ab aliis accepisse.*

Puto tamen cum Diana sufficere, si sit à personis fide levibus, ut in n. 591.

165 Catholicus non tenetur denunciare hæreticum in locis illis, in quibus hæretici cum Catholicis sunt permixti, id scientibus Inquisitoribus, & Episcopis; quia nemo obligatur ad opus inutile. Bonac. *tom.* 2. *disp.* 6. *de denunc. pag.* 598. n. 9.

QUÆRES I.

166 *An teneatur quis denunciare, si exinde timeat notabile damnum?*

NEminem teneri ad denunciandum hæreticum, aut suspectum de hæresi, cum probabili periculo mortis, infamiæ, aut gravis alicujus damni proprii, vel patris, matris, uxoris, fratrum, aut aliorum conjunctissimorum, tenent Fagund. Sanctar. & alii apud Dianam *p.* 1. *tr. de denunc. res.* 7. cum Pegna, qui excusat uxorem à denunciando maritum hæreticum, ob timorem, ne ab eo male tractetur, & Lazarus apud Dianam *c.* 1. quamdam virginem honestam cujusdam dominæ famulam excusavit à denunciando famulum ejusdem domus, quem frequenter in blasphemias hæreticales prorumpentem audierat, hac ductus ratione, quia illa poterat probabiliter timere grave damnum in fama, quatenus eam videntes ad Tribunal accedere, suspicari possent eam de aliquo delicto inquisitam.

Hanc opinionem limitat Genuensis in prax. c. 28. nisi hæreticus dogmatizaret in magnum Reipublicæ damnum, animas seducendo, & corpora offendendo, ut si occideret

pro-

puerum, & similia facere: tunc enim succedit id, quod quilibet pro patria tenetur ponere vitam.

167 Resp. ex probabili periculo gravis damni in vita, corpore, fama, & rebus propriis, aut conjunctorum, non excusatur quis à denunciando hæreticum formalem, etiam si non dogmatizet: excusatur autem à denunciando suspectum de hæresi, putà blasphemum, sacrilegum, abutentem Sacramentis, &c. Bord. *in Trib. fidei cap.* 31. *num.* 15. *& in man. consult. resol.* 61 *n.* 176. *& resol.* 18. *n.* 48. Bonac. *tom.* 1 *disp.* 2. *de denunc. punct.* 1. *n.* 6. & apud ipsos Scotum, Carena *p.* 2. *tit.* 9. *n.* 34. Diana *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 7. Ratio 1. partis est, quia hæresis formalis etiam non dogmatizata est contra Religionem, & bonum commune totius Reipublicæ Catholicæ: quoniam hæresis serpit ut cancer, quippè quæ pestifera est, *ex cap. Ut inquisitionis, de hæreticis, in* 6. bonum autem publicum & commune ex jure prævalet bono privato, & proprio. Imò (ut advertit Bord.) qui denunciat hæreticum, regulariter nullum habere potest timorem damni: quia hæreticus formalis, aut comburitur, aut perpetuò immuratur.

Dicta à potiori procedunt de apostata à fide, quia apostasia non differt specie ab hæresi, & est gravior hæresi, cùm sit recessus à tota fide Catholica.

Ratio 2. partis est, quia suspicio hæresis, nec est hæresis, nec ita serpit contra Religionem, ut hæresis. Tum quia pœnæ latæ contra hæreticos nullam faciunt mentionem de suspectis: unde sicut rigor pœnarum contra hæreticos non extenditur contra suspectos: ita nec rigor denunciandi hæreticum cum probabili periculo vitæ, &c. extendi debet contra suspectos. *v. n.* 199.

QUÆRES II.

168 *An filius teneatur denunciare patrem hæreticum, & è converso?*

PRima opinio negat, filium teneri denunciare patrem, nisi quando dogmatizat, & filium, aliosque doceat. Teneri autem patrem denunciare filium hæreticum, volunt Simancha *de Catholicis institutionibus tit.* 30. *nu.* 35. Genuensis *cap.* 38. *n.* 9. & alii apud Dian. *part.* 1. *tr.* 4. *res.* 4. & Bord. *in Trib. fidei c.* 31. *n.* 17. quia locus Scripturæ modò adducendus exprimit filium denunciandum, non patrem.

169 Resp. teneri filium denunciare patrem hæreticum, etiam si non dogmatizet, & è converso, Dian. & Bord. cit. & alii communiter apud ipsos. Suadetur ex S. Script. Deut. 13. *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia sive uxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: eamus, & serviamus diis alienis, &c. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut misereris, & occultes eum.* Tum quia ex dictis n. 167 bonum commune Religionis prævalet bono privato patris, filii, &c. eò maximè, quia filio patrem hæreticum denuncianti pœna confiscationis propriæ legitimæ, & pœna infamiæ remittitur. Alberghinus *in man. qualif. cap.* 35 *n.* 5 ex Alphonso de Castro, Pegna, & aliis.

170 A fortiori non excusantur, uxor, frater, & alii conjuncti. Ita Doctores cit. contra Cabreram, Valerum, & Royas excusantes uxorem, & maritum; adeòque in denunciando hæreticum formalem non dantur personæ privilegiatæ.

QUÆRES III.

171 *An extra hæresim formalem in casibus suspicionis hæresis conjuncti excusentur à denunciando conjunctos usque ad quartum gradum?*

PRima sententia negat, Diana *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 10. *in fine*, Carena *p.* 2. *tit.* 9. *n.* 13. Alberghinus *in man. qualif. cap.* 35 *n.* 7 & alii apud ipsos, 1. quia edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, ac proinde sunt generaliter intelligenda, 2. quia eadem militat ratio de hæreticis, ac suspectis de hæresi.

Secunda sententia affirmat excusari, Bord. *in Trib. fidei c.* 31. *n.* 15. *&* 16. *& in man. consult. resol.* 18 *n.* 46. Homobon. & Lazarus apud Dianam *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 6. cum aliis, 1. quia rationes, quæ probant excusari quem à denunciando extraneum in causis suspicionis hæresis, si eundè probabiliter timeat notabile damnum sibi, aut suis conjunctis usque ad quartum gradum, militant etiam in casu denunciationis conjuncti usque ad quartum gradum, *v. n.* 167. eò maximè, quia ex denunciatione conjuncti sequitur notabile damnum in fama, & bonis ipsi conjuncto, & inde ipsi denuncianti, *v. n.* 3. Hinc non eadem militat ratio in casu hæresis formalis, & in casu suspicionis hæresis. Nec obstat, quod edicta generaliter loquentia sint generaliter intelligenda: quia id est verum, quando aliqua specialis ratio contrarium non suadet, *ex l. tamen ab eis, ff. de hæred. instit.* neque generaliter dictum refertur ad extraordinaria, *l. si eo amore, §. modus ff. de aliis legat.* ita fere Bord. *v. n.* 199. & hic *n.* 174.

172 Probabilior tamen mihi est prima sententia, utpotè favorabilior fidei, & bono publico.

QUÆ-

QUÆRES IV.

273 *An hæreticus, aut suspectus de hæresi teneatur denunciare seipsum?*

Resp. non teneri, nisi quando interrogatur ut reus a Judice, Diana *p. 1. tr. 4. res. 8.* Bord. *cit.* n. 19 & Com. quia nemo tenetur se prodere, *ex cap. Alegando de pœnit. dist. 1.* & nullus tenetur suam turpitudinem detegere, *l. alio, ff. de pœnis.*

QUÆRES V.

274 *An hæreticus, aut suspectus de hæresi teneatur denunciare complicem?*

Complicem non teneri denunciare complicem, in quacumque materia fuerit complex, tenent Port. *in addit. ad dub. Regul. cur denunciare*, n. 10 Bonac. *tom. 1. disp. 5. de denunc. pag.* 598. n. 4 Suarez, & Megala apud Dianam *cit. res.* 9 Bord. *cit.* n. 15. Hurtado, & alii apud Laymannum *de pœnit. tr. 5. dis. 13. q. 41.* quia denunciare complicem est virtualiter denunciare seipsum, non enim potest quis manifestare complicem delicti, quin manifestet seipsum: atque cum nemo teneatur denunciare seipsum, nemo tenetur denunciare complicem.

275 Resp. in casu hæresis formalis tenetur quis denunciare complicem delicti; minime in casu suspicionis hæresis. Bord. *cit. num.* 19. *cum aliis* sequentibus n. 20. 21. Ratio 1. partis est, quia à denunciando hæreticum nullus excipitur, nisi Confessarius, qui eum novit sub sigillo sacramentali, ac proinde discipulus tenetur denunciare suum magistrum hæreticum, non obstante, quod sic ejus errores secutus.

276 Non obstat ratio in oppositum; quia manifestando complicem, non manifestat seipsum directe, sed indirecte.

277 Nec obstat, quod se exponeret periculo gravis damni in fama & bonis; 1. quia etiam eo periculo dato, tenetur quis denunciare hæreticum, etiam cum periculo gravis damni, ob dicta n. 167. 2. quia talis denunciatio per se cedit in denunciantis utilitatem, quam in damnum, 3. quia non denunciando subiret majori periculo, nempe ut præveniatur ab alio, & tunc, ut punietur de rigore justitiæ. 4. quia respectu sui censetur potius sponte comparens, ut recipiat gratiam, quam denunciatus.

Ratio 2. partis est eadem, supra. 307 n.n. 177.

QUÆRES VI.

278 *An teneatur quis denunciare hæreticum jam emendatum?*

Negant Sanch., Gutierrez, & alii apud Dianam, & Bonac. citandos.

Joseph. de Angelis *in 4. præc. Dec.* n. 13., negat, si tamen per secretam admonitionem emendatum, si occultum, affirmat vero, si se publicum: quia in hoc casu finis denunciationis est primario rei ad publicum exemplar, ita etiam Del Bene, ex multis apud Bord. *in man. con. cit.* ... 18 n. 10. quorum ratio est, quia quando hæreticus erat occultus, & emendatur, cessat injuria facta Reipublicæ, & inde finis edicti, qui est primo ad satisfaciendum injuriam factam Reipublicæ. Nec finis denunciationis est correctio publica in delictis occultis, bene verò in publicis.

Resp. teneri eum denunciare ex vi edicti Inquisitorum, Diana *p. 2. tr. 4. res. 3.* Bonac. *tom. 1. disp. 2. de denunc. pag.* 598. n. 5 contra Sanchum, Gutierrezium, & alios apud illum, 1. quia finis edicti non est sola emendatio fratris, sed primario in publicum exemplum, juxta dicta à n. 007. 2. quia hæreticus facile fingeret se emendatum metu denunciationis, 3. quia hæreticus formalis etiam occultus à nullo potest à vinculo excommunicationis absolvi, nec virtute Jubilæi, nec Bullæ, nec privilegiorum, nisi à Sancta Sede, aut proprio Inquisitore, ex Decr. Alex. VII 24. Septemb. 1665. *prop.* 4. adeòque donec sponte non comparrat, ut absolvatur, non potest censeri emendatus.

His de rationibus, licet Bulla Alex. VII. relata n. 169 præcipiens denunciationem faciendam nulla præmissa correctione fraterna, de emendatione mentionem non faciat, non inde sequitur emendatum non esse denunciandum.

Nec obstat ratio in oppositum; quia est vera in delictis contra proximum, minime in delictis contra Deum, & fidem; cùm Deo sint aperta omnia abscondita cordis.

QUÆRES VII.

279 *An ille, qui post commissum delictum superstitionis, aut blasphemiæ, statim pœnitet, sit denunciandus?*

Resp. affirmative, supposita plena advertentia, & deliberatione, Bord. *in Trib. pœnit. cap.* 31 n. 9 quia in delictis fidei consideratur voluntas deliberata in factum transiens, minime voluntatis perseverantia, aut subita retractatio ... n. 200.

Dixi, *supposita plena advertentia, & deliberatione*, quia si circumstantiæ externæ in aliquo casu sint tales, ut faciant prudenter dignoscere, ... in blasphemiam prorupisse, non cum plena advertentia, & deliberatione, aut non cum pleno consensu voluntatis, ut mente non integra, sed turbata et vehementi passione, tunc, sicut excusatur à culpa mortali, ita

& à

se à peccato. Talis à nonnullis fuit judicatus [illegible] quidam, qui ex vehementi pectoris dolore, quem ardenter amabat, [illegible], & à denuntiare denegatus, vehementi [illegible] impetu in blasphemiam prorupit: sed nemo [illegible] ad propositionem blasphemam, sui pectoris persuasionem addidit. Hoc etiam innuit Leander in prec. [illegible] loquendo de blasphemia.

QUÆRES VIII.

180 *An qui accessit ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad hæresim, sit à Confessario denunciandus?*

NEgant Bord. in man. consult. de anno 1601 fol. 17 n. 168. quia illam confessio hæretici objectivè spectata, & quoad modum, est sacramentalis.

Resp. esse denunciandum à Confessario, Gerson [illegible], Graffius, Suarez, & Sylvester apud ipsum Bord. Carena p. 2. tit. 9. n. 1. quia ex [illegible] solum sigillum sacramentale excusat à denunciando hæreticum: prælata autem Confessione non obligatur ad sigillum sacramentale, cum ad hoc obliget sola confessio sacramentalis, qualis non est illata confessio hæretici, nam sacramentalis confessio est illa, qua pœnitens sua peccata Confessario manifestat animo se accusandi, & Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendi; confessio autem facta non fit, sed animo inducendi Confessarium ad aliquod crimen, nullo pacto est sacramentalis, nec obligat ad sigillum sacramentale. Tamburin. in meth. conf. de sigillo [illegible] & Cons. Tum quia illa non est confessio, sed modus occultandi hæresim, & secreto alios pervertendi.

De Luca, Fernand. de sigillo n. 77. addit, quendam Confessarium fuisse punitum, quia non manifestavit compertionem factam, quam aliter in confessione ipsi apparuerit non animo se accusandi, sed animo illum ad eandem conspirationem trahendi. A fortiori est idem dicendum in casu nostro de hæretico.

Innixus autem Bord. pro se citat Dian. p. 1. tr. 4. r. [illegible] Donat. Acugnam, & alios, qui dicunt [illegible] de muliere sollicitante Confessarium ad inhonesta, hanc utique non est à Confessario denuncianda, quia non est hæretica, nec suspecta de hæresi n. 200. in casu vero nostro pœnitens sive [illegible] solicitat ad hæresim, & inde comprehenditur hæreticum, ac propterea est à Confessario denunciandus.

181 Qui vero inducit pœnitentem Confessarium suum ad hæresim, sive secreto, sive publicè ob maximum [illegible], verè confitentem, non debet illum denunciare, quia tantum Confessarius, sed [illegible] hoc casu adstrictus tenetur ad sigillum sacramentale. Suarez n. [illegible] n. 5. de quarta [illegible] de [illegible] Bord. in man. consult. fol. 18 n. 20.

QUÆRES IX.

182 *An sit denuncianda mulier, quæ semel maleficium, aut superstitionem fecit?*

GEnerosa, cui adhæret Diana p. 1. tr. 17. resol. [illegible], non esse denunciandum, nec superstitio, &c. saperet manifestè hæresim, & simpliciter [illegible] posita conda non exercet.

Resp. esse denunciandam, quia edictum absolute præcipit denunciari delicta suspecta de hæresi committentes, & non utitur verbo, exercentes. Alioquin et dum non esset denuncianda mulier, quæ semel maleficium, aut superstitionem fecit, sed nuper, quæ bis aut ter, non diu, aut rem facta non fuerunt exercitum. Tum quia, quæ semel maleficium fecit, verè de illum in edicto comprehensum commisit. Hic ratione denunciandum est Confessarius, qui semel sollicitavit n. 189.

QUÆRES X.

183 *An quando præcipitur delictum denunciandum ex præsumptione, quæ sit fundata in suis solis præsumptionibus desistere, tenentur ad denunciandum?*

NEgant apud Dian. p. 1. tr. 4. resol. 10. Homobonum, Rocium, & Valerum, qui hæc habent:

Quando fallit in his, in quibus edictum se fundat in præsumptione, ut in Chiromantia, [illegible], & alias, quia ex [illegible] [illegible], aut [illegible] aliquid producunt, si aliquis sperat [illegible] non habere [illegible] [illegible] [illegible], non tenetur denunciare, nam [illegible] fundat se in præsumptione. In dubio [illegible] tenetur quis denunciare?

Resp. tenetur denunciare Fererus apud Dianam cit. 1. quia judicium suspicionis hæresis spectat ad Inquisitores. 2. quia [illegible] sunt suspecti suspicione juris de jure, & hac ratione in n. [illegible]. diximus, mulierem tenetur denunciare Confessarium sollicitantem, quem scit ex puro [illegible] sollicitasse, non obstante, quod Bulla Gregor. XV. fundatur in præsumptione, ut liquet ex illis verbis, *Hic in [illegible] [illegible].*

QUÆRES XI.

184 *An teneatur denunciatorum hæreticæ, aut suspectus de hæresi, sit suspectus de hæresi, & denunciandus?*

QUoad denunciantem diminutè notitiam suspecti de hæresi, non esse suspectum, tenent Carena p. 2. tit. 9. n. 4. & n. [illegible] & Lupus apud Bord. in man. consul. fol. 18 n. 72. ac proinde

inde non esse denunciandum, quia præsumptio non oritur ex præsumptione, nec suspicio ex suspicione; Bord. verò *cit.* vult, esse suspectum de levi, concedit tamen sub *n.* 73 quòd non sit denunciandus, illud mihi verum est, quòd non sit fautor hæretici, quia suspectus de hæresi non est hæreticus, Leand. *de conf. tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 27.

285 Quoad omittentem autem denunciationem hæretici, cùm possit, Carena *cit.* tenet esse leviter suspectum, imò nullo pacto esse suspectum, si omittat ex metu, aut alia causa in se honesta, consanguinitatis, amicitiæ, &c. quia tunc præsumitur omittere, non ut defendat hæresim: nisi ex amicitia, & familiaritas esset nimis assidua, aut nisi teneretur denunciare ex officio; tunc quidem induceretur vehemens suspicio. Diana *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 21. §. *Et tandem*.

Addit Bord. *cit. n.* 73. cum Lupo, quòd omittens denunciationem hæretici, licèt sit suspectus de hæresi, non sit denunciandus, quia non debet dari processus in infinitum. Nec obstat, quòd edictum præcipiat denunciationem suspecti de hæresi; quia loquitur de suspectis ob alia delicta positivè patrata.

Hinc Lupus *pag.* 70. *dub.* 2. & Del Bene *dub.* 16. *n.* 2. cum aliis tenent, personas privatas omittentes denunciare Inquisitori, cùm possint, hæreticum, non esse fautores hæretici si solùm teneantur ex præcepto edicti generalis Inquisitorum; sed peccare contra obedientiam, & incidere in censuram edicti, ac inde esse puniendos ab Inquisitoribus, non pœna ordinaria fautorum, sed ad arbitrium tanquam inobedientes mandatis: illis adhæret Diana *cit.* At Alphonsus de Castro, & Leander *cit. q.* 31. docent, esse fautores.

286 Certum tamen mihi est, quòd si isti omittentes, seu non revelantes hæreticum cùm possint, ad id teneantur ex officio, ut sunt Notarii, Socii, Satellites, & similes ex officio Sancto Tribunali inservientes, & testes legitimè interrogati, qui veritatem celant, aut minuunt, sint suspecti de vehementi, & fautores hæreticorum; ita cit. DD. ac proindè ultra excommunicationem edicti, incurrunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ, & sunt denunciandi.

Idem dico, cum Diana cit. §. Nota tamen, de personis privatis, si ex speciali præcepto vocentur ad veritatem dicendam, & recusent accedere, aut requisitæ à ministris ad auxilium contra hæreticos præstandum, omittunt.

Idem de persona privata, quæ dissuadet à denunciando hæreticum, eum, qui est paratus denunciare, aut consilium petit; quia habetur positivum delictum.

Præfati autem omnes à fautoria excusantur, ac inde ab excommunicatione in Cœna Domini, & suspicione hæresis, tam quando omittunt denunciationem, quàm quando positivè favent hæretico, non ut tali, sed ob aliam causam in se honestam, putà ratione metus, periculi, consanguinitatis, amicitiæ, &c. Bord. *cit. sol.* 14. *n.* 11. Leand. *cit. q.* 1. & 2. cum communi, quia ad incurrendam fautoriam requiritur, quòd motivum favendi sit hæresis; cum enim censura Bullæ Cœnæ feratur in hæreticum propter hæresim, ita ferri debet in fautores hæreticorum, ut tales; quia accessorium sequitur suum principale.

Hoc verò locum habet in foro conscientiæ; quoniam in foro externo præsumitur fautor, excommunicatus, & suspectus de hæresi, nisi probet, quòd omiserit ex alia causa.

CAPUT VI.

De delictis ad S. Officium spectantibus.

QUÆRES I.

Quid ignorantia operetur?

287 Resp. ignorantiam culpæ excusare à culpa. Hinc in aliquibus superstitionibus, in quibus non adest pactum explicitum cum dæmone, sed solùm implicitum, ex ignorantia & simplicitate mulierculæ sæpè excusari solent à culpa mortali. Quid autem requiratur ad peccatum mortale, fusè dictum est in tom. 1 de peccatis.

288 In illis autem casibus, in quibus quis excusatur à culpa mortali, excusatur à pœnis, quia pœna sequitur culpam, ac proindè non afficit ignorantes. Bord. *in Tract. de S. Offic.* c. 41. n. 35. qui n. 36. addit:

Procedunt dicta non solùm in foro conscientiæ, in quo afferenti ignorantiam creditur, quia agitur de interesse animæ, circa nullus præsumitur immemor, cap. Sacramenti 36. 1. q. 7. nam utique in foro conscientiæ, tam pro se, quàm contra se creditur, ex cap. Significasti 18. de homicidio: verùm etiam in foro externo, quia utriusque fori idem est judicium, Sair Sanchez. *&* Valerus *in prælud. differ. utriusque fori, v. Forus, afferentes, valere argumentum à foro interno ad externum, & è contra. Id verum docent, nisi forum externum fundetur in præsumptione, ut quo-*

ties

[illegible] allegato ignorantiam, cum probare [illegible] tur.

Quamvis igitur in foro externo secundum [illegible] procedatur, adhuc forum internum potest [illegible] pro externo, si conjecturae, & circumstantiae [illegible] qualitatis personae, [illegible], temporis, &c. sint tales, ut rationabiliter, & prudenter inducant ad arguendum [illegible], simplicitatem, aut perfectam voluntatis defectum.

QUAERES II.

189 Quales sint propositiones pravae ad S. Officium spectantes?

PRopositiones pravae ad S. Officium spectantes sunt plures, [illegible] quemdam gradum, quos late docte [illegible] Bord. in Trid. sel. cap. 41 [illegible] 77. ad 89. & sunt propositio haeretica, erronea, sapiens haeresim, proxima temeraria, [illegible], [illegible] aures offensiva, scandalosa, periculosa, arrogans, seditiosa, schismatica, blasphema, [illegible], seu impia, & improbabilis.

1 PROPOSITIO HAERETICA

190 EST, quae immediate opponitur propositioni immediate à Deo revelatae, propositum revelata dicitur, & consequenter de fide, 1. quae est expressa, aut contenta in Sacra Scriptura utriusque seu novi testamenti ab Ecclesia recepta, ut Christus mortuus est, & resurrexit. 2. quae ab Ecclesia Universali in Concilio Generali legitime congregato, aut à Sede Apostolica, seu à Summo Pontifice, [illegible] ad fidem pertinere [illegible] definita, ut ex Trid. sess. 6. can. 5. Liberum hominis arbitrium post Adae peccatum non est amissum, & extinctum [illegible] 194. Tertiò, quae ex Apostolica traditionibus est communi usu Ecclesiae recepta.

191 Traditiones Apostolicae ex Trid. sess. 4. sunt, Quae ipsius Christi ore ab Apostolis acceptae, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditae, ad nos usque pervenerunt.

Quae traditiones quantae sint auctoritatis, exprimunt immediate sequentibus verbis:

Orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes libros, tam veteris, quàm novi testamenti, cum utriusque unus Deus sit auctor, nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes; vel tamquam oretenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu, & reverentia suscipit, & veneratur.

Hinc [illegible] 1. d. 11. q. 1. §. Ad auctoritatem D. [illegible] Christus in Evangelio dicitur [illegible] ad dispensationem Sacramentorum, dicit enim discipulis suis in Joanne, Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modò, cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, multa igitur docuit eos [illegible], quae non sunt scripta in Evangelio, & illa multa, quaedam per scripturam, quaedam per [illegible] traditionem.

192 Traditiones spectantes ad fidem sunt 1. Quod Deus solus sit auctor utriusque testamenti, 2. quod Sacra Scriptura ad nos pervenit intacta secundum veritatem à Deo revelatam, 3. quod verus sensus Sacrae Scripturae sit in Ecclesia Romana, non extra, 4. quod Symbolum parvum Apostolorum sit verum Dei verbum canonicum, & legitimum, 5. quod parvuli sint baptizandi, 6. quod baptizati ab haereticis servata legitima forma non sint rebaptizandi, 7. quod in Sacramento [illegible] sint [illegible] tres personae, 8. quod Sacramenta sint tantum septem, non plura, nec pauciora, 9. quod Mater Dei fuerit semper virgo.

193 Traditiones spectantes ad ritum, & mores sunt, 1. de benedictione aquae, 2. de orando versus Orientem, 3. de trina mersione in baptizando, 4. de miscenda aqua in Calice, 5. de formando signo Crucis in fronte, 6. de sumenda Eucharistia à jejuno, 7. de abstinendo à servilibus diebus Dominicis, & similes, quae minime in sacris libris scriptae reperiuntur, seu apud Sanctos Patres acceptae ab Apostolis edoctis à Christo, nam ex Joan. ult. Multa alia fecit Jesus, quae non sunt scripta in libro hoc; unde Paulus ad Thess. 2. ait: Tenete traditiones, quas accepistis, sive per sermonem, sive per epistolam.

194 Praeter traditiones divinas datur traditio etiam Ecclesiastica, quae post tempora Apostolorum sunt à Praelatis Ecclesiae introductae, ut solemnitates Passionis, Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostes; licet enim Passio, & Resurrectio, &c. prout sunt patratae non sint traditiones, sed articuli fidei expressi in Sacra Scriptura, prout tamen solemnizantur cum abstinentia à servilibus, &c. sunt traditiones.

195 In dubio, an traditio sit divina habens pro auctore Christum, seu Deum, vel Ecclesiastica habens pro auctore Ministros Ecclesiae, [illegible] Ecclesiasticam, ait Bord. [illegible]

196 Quae opponitur traditioni divinae quoad propositiones spectantes ad fidem, ut tales ab Ecclesia Catholica receptas, est haeretica, quia talis traditio innititur testimonio divino, quae verò opponitur traditioni Ecclesiasticae, est temeraria, & suspecta de haeresi, quia (ut inquit Bord.) qui re-

[illegible] à communi esse, quæ [illegible] tota servat Ecclesia, aut Ecclesia [illegible], aut de [illegible] debeat, [illegible] & [illegible] circa [illegible] [illegible], quæ [illegible] hæresi [illegible] [illegible]; hinc August. epist. 18. [illegible] *[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quæ [illegible] per Orbem frequentat Ecclesia.* Et Scot. [illegible] 4. [illegible] 1. §. *Ad tollerantem.* D. habet. *Ad rationem illam de Evangelio dico, quòd, Christum descendisse ad inferna, non docetur in Evangelio, & tamen tenendum est, sicut articulus fidei, quia ponitur in symbolo Apostolorum, ita multa de Sacramentis Ecclesia non sunt expressa in Evangelio, & tamen Ecclesia tenet illa esse tradita [illegible] ab Apostolis, & [illegible] esse [illegible], quæ non tantum ab Apostolis de [illegible] [illegible], sed etiam, quæ per eos [illegible] [illegible] Ecclesia tenenda sunt.*

Denique propositio, contra quam in Sacris Conciliis determinationibus spectantibus ad fidem apponitur titulus Anathematis *Anathema sit*, est hæretica. Sanchez *lib. 2. cap. 37. n. 31.*

2. ERRONEA

197 Est illa, quæ est contra veritatem Catholicam [illegible] non jam definitam: vel secundum Lord est illa, quæ propositioni theologicæ opponitur.

198 Propositio, quæ sequitur ex duabus de fide, est de fide, quia est revelata, nam qui revelat præmissas, revelat conclusionem, cùm conclusio contineatur in præmissis; liquet hoc syllogismo: *Omnes Apostoli acceperunt Spiritum Sanctum. Petrus fuit unus ex Apostolis; ergo Petrus accepit Spiritum Sanctum.*

199 Propositio theologica est illa, quæ sequitur ex præmissis, quarum una est de fide, altera naturalis, nam conclusio sequitur debiliorem partem: quòd si præmissa, quæ non est de fide, sit opinabilis, conclusio dicetur theologica opinabilis; si verò erit omninò vera, vel quia evidens, vel quia est veritas Catholica obscura, non jam definita, & sic communiter accepta: tunc dicetur theologica scientifica, seu ex præmissis ambabus omninò veris. Propositio autem erronea est, quæ opponitur propositioni theologicæ omninò veræ: ut *Christus non est risibilis*, quæ opponitur illi *Christus est risibilis*, quæ sequitur ex una naturali, altera de fide, ambabus omninò veris *Omnis homo est risibilis: Christus est homo.*

Pariter hæc propositio: *Maria Virgo perpetuò [illegible]* quæ post definitionem factam à Conc. Trid. *sess. 6. can. 23.* est de fide, anteà erat erronea, quia propositio negativa opposita *Non [illegible] [illegible]*, erat veritas Catholica obscura contenta [illegible] Cant. *cap. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*, & in illo Psal. *Quæretur peccatum illius, & non invenietur*, et talis postea ab Ecclesia manifestata, ac definita.

Hic facit propositio errori proxima, & est illa, quæ opponitur conclusioni theologicæ, ita tamen, ut una præmissa sit evidens apud omnes, altera verò sit de fide, sed non apud omnes, adeòque sit opinativè de fide; vel ita, ut una præmissa sit de fide apud omnes, altera verò sit evidens, sed non apud omnes, adeòque sit opinativè evidens.

3. SAPIENS HÆRESIM

200 Est illa, quæ opponitur propositioni sapienti fidem, videlicet non revelatæ, nec definitæ, sed receptæ tantum ex communi sensu Ecclesiæ, ut illa: *In Quadragesima abstinendum est ab esu carnium; & [illegible] [illegible] Maria [illegible] assumpta est cum corpore, [illegible]*. Quæ [illegible] de fide, cùm non sit [illegible] [illegible], [illegible] sapit fidem, cùm [illegible] Catholica et communi [illegible] Ecclesiæ. [illegible] autem consensus Patrum, quæ [illegible] non facit rem de fide, quia non illis, aut communitati, sed soli Petro, & ejus successoribus, dedit Deus potestatem decidendi controversias in materia fidei.

201 Vel secundum alios est illa, ex qua cum alia præmissa certa sequitur hæresis, ut hæc propositio: *Omnis homo [illegible] Peccato est in peccato mortali*, ex qua, addita hac alia propositione certa: *Infantes [illegible] sunt homines*, sequitur hæc propositio hæretica, *Infantes [illegible] sunt in peccato mortali*; quæ est hæresis Lutheri, qui dicebat multos baptizatos statim morientes damnari, & alios non baptizatos salvari.

4. IMPIA

202 Est illa, quæ opponitur propositioni piæ, videlicet non revelatæ, non deductæ, non [illegible] [illegible] fovet Religionem, fidem, charitatem, & devotionem. Lord. [illegible] 84. Propositiones piæ sunt: Quòd Angeli Custodes, & Sancti Advocati nobis assistant in extremo vitæ periculo. Quòd Angeli commendent animas ad Cœlum. Quòd Mater Dei viderit in hac vita divinam Essentiam: ita Lord.

203 Quæ colligit, propositionem fidei, theologicam, sapientem fidem, & piam, esse quatuor species, & gradus propositionis Catholicæ, gradatim suam certitudinem habentes, primam ex divino testimonio, [illegible] deductio

esse per consequens ... impia ..., & ex accommodatum, ut est Assumptio Virginis cum corpore in Cœlum, quæ est recepta ex communi sensu Ecclesiæ, & seu ... catur ... celebratum, ab Ecclesia autem non solemnizatur festum, nisi de Sanctio, nec potest decere Officium de objecto non sancto, Bord. in mon. consul. de anno 1625 fol. 26 n. 18. quartam demum exprimeret ... Descendamus igitur ad alias species, seu alios gradus.

5 TEMERARIA

104 EST, quæ caret authoritate, & ratione: ut *Mundus creatus erat tempore autumni. Christus post resurrectionem fuit in arca ... per 40. dies. Discipuli Joannis Baptistæ ... illa, qui clamaverunt Crucifige, crucifige* Al. ... de Castro *l. 1 de justa hæret. punit. c. 3. n. n. 133.*

6. MALESONANS

105 EST, quæ sensum habet absurdum, aut alienum à communi & usitato modo loquendi Patrum, & Doctorum: ut *Plures ... salvantur, quàm ... Deus ...*

106 Huic accedit propositio æquivoca, quæ habere potest sensum Catholicum, & hæreticum, & tunc Judex fidei eam proferenti concedit, ut se declaret ... stari debet menti proferentis, nisi aliud obstet, nam (ait Bord. *cit. n. 66.*) *verba non sunt intelligenda, secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis, cap. Intelligentia 6. cap. Propterea 8. 1. ... 15. de verb. signific. quia mens est potentior verbis, l. Labeo ... fine, ff. de suppel. legat. sed mentem, & animum nemo novit, nisi ipse loquens; ergo ... standum est in interpretatione ... verborum.*

Eò magis, quia in obscuris favendum est magis reo, quam actori, quoniam dubia sunt in benigniorem partem interpretanda, *l. 17 ff. de reg. jur.*

Hinc ... apud Bord. *cit. n. 86.* ait, in hac blasphemia, *Per il corpo de Dio*, standum esse menti proferentis, an scilicet ea verba protulerit de Deo incarnato, vel Deo ut ipse. Similiter hæc verba: *Per la barba, per il sangue di Dio*, non sunt hæreticalia, nisi quando non intelliguntur de Deo incarnato, ut si dicatur: *Per il corpo, per il sangue de Dio Padre* aliter trahi possunt in bonum sensum, ut intelligantur de Deo incarnato. Bordonus *in mon. consult. fol. 45. n. 67.*

107 Dixi, *nisi aliud obstet*; quia ex circumstantia personæ, propositio, quæ in se est æquivoca, & malè posset in bonum sensum, est male sonans, & plurimum auribus offendit, propterea si quis eam proferret, hunc ... rescripsit S. Officio, si sit male famæ, & de genere infidelium, aut de ... suspecto, &c. ... præsumptione juris non censetur habuisse rectam mentem, sed præsumitur suspectus.

7. SCANDALOSA

108 EST, quæ est alius occasio malè sentiendi quoad res fidei, aut quoad mores, ut ex Alphonso de Castro, quod hæretici non sint puniendi, quod jejunium sit impertinens Christianæ perfectioni, quod majoris meriti sit eleemosyna, quàm Sacrificium Missæ.

Melius, & benignius, propositio scandalosa dicitur illa; *Quæ docet aliquid, quod præbet alicui occasionem ruinæ.* Hoc pacto, ut scandalosas damnant 45. *prop. Alex. VII. & Innoc. XI.* ... ut constat ex Decretorum exordio: *Quamplures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, &c.*

8. PERICULOSA

109 EST, quæ potest esse occasio periculi in doctrina fidei, aut morum: ut *Homo potest esse perfectus sine pœnitentia externa. Sufficit pœnitentia in extremis.* 9. Arrogans, quæ plus quàm oportet concedit, aut plus asserit, quàm possit probare: ut *Potest quis propriis viribus consequi gratiam, & gloriam.* 10. Seditiosa, quæ ... seminat, atque discordiam: ut *Quilibet potest sibi vasallum facere.* 11. Schismatica, quæ tollit unitatem membrorum à capite: ut *Papa non est legitimus Superior.*

11. BLASPHEMA

110 QUæ est contumeliosa contra Dei laudem, & honorem ei debitum: sub hac definitione comprehenduntur blasphemiæ in Sanctos, & res sacras, quia injuria in Sanctos, aut res sacras, redundat in Deum, ex illo Luc. 10. *Qui vos spernit, me spernit*, & Psalm. 150. *Laudate Dominum in Sanctis ejus.*

111 Blasphemia est duplex, simplex videlicet, quæ nil continet contra fidem, sed tendit in solam Dei vilipensionem, & hæreticalis, de qua in præsenti est sermo, & est illa, in qua quoad verba continetur error contra fidem, intellectu tamen nullus error non afficitur ... & hæc est ... denuncianda. Universaliter illa propositio est hæreticalis, in qua aliquid denegatur, quod est de fide: ut *Deus non est justus*, aut aliquid additur, quod est contra fidem: ut *Deus est author peccati.* Sine tamen errore in intellectu, nam si ei correspondeat error in intellectu, de ea est ...

[illegible] , ut de propositione hæretica, seu ut de hæresi, minimum quod non solum sit denunciandus, sed etiam quod non possit absolvi, neque virtute Bullæ, aut Jubilæi, n. 288. & 289. Hic de fide dicitur, non solum quod est definitum, sed etiam quod est dogma fidei, aut saltem [illegible].

212 Vocare amasiam Deum, aut idolum suum, non est blasphemia, quia hæc verba non accipiuntur in sensu proprio, sed hyperbolico. Diana p. [illegible] tr. [illegible] res. [illegible].

213 Hæc verba: *Oh patre, & diabolo*, videntur blasphemia hæreticalis, quia [illegible], *Patre*, supponit pro Patre æterno, cui a[illegible] esse dæmonio. Tamb. tamen [illegible] 14. ait, nullam esse blasphemiam; quia blasphemia est, quæ aliquid de Deo enunciat, quod ipsi non convenit, aut aliquid negat, quod ipsi convenit, prædicta autem verba non sunt hujusmodi, quia neque affirmant, neque negant, unde particula illa, &, est pure materialis conjunctio, non minus, ac si diceretur *Oh patre, & Joanne.* Hinc neque illi, qui ea proferunt, scire solent, quid dicunt, sed ea proferunt ob impatientiam. Quod si quis ea verba intenderet dicere eo modo, quo dicitur: *Oh patre, & filio*, substituendo loco filii diabolum, utique esset hæreticalis blasphemia. Ita Tamb. qui tamen monet, deterrendos esse ab hoc pravo modo loquendi fideles.

214 Hæc verba *Puto de Dio*, sunt blasphemia hæreticalis, quia non convenit Deo hoc membrum. Bord. in man. consult. sell. 41. n. 65.

215 Hæc alia verba, in quæ solet quis ex ira prorumpere *Potta* [illegible] *de Dio*, sed paulò post subdit *Barro*, vel *Santo Dio*, reliclo, [illegible], esse blasphemiam hæreticalem, tenet Auctor casuum conscientiæ [illegible] discussorum apud Dianam p. [illegible] tr. [illegible] res. [illegible]. quia licet in utroque casu non sint completa verba, est completus sensus verborum blasphemiam continentium, nam ea proferens, ostendit affectum, & principium facti blasphemandi.

Dico tamen, non esse blasphemias hæreticales, cum Dian. cit. & Riccardo apud ipsum quia ea non sunt verba perfecta. Tum quia illis requiritur, respondere solent, id se proferre, ut se cohibeant à dæmonio [illegible]. Idem dicunt de *Santo Diavolo*; nec obstat ratio in oppositum, quia falsum est, quòd constet de affectu, hic namque constare non potest, nisi ex verbis, quæ cùm non sint perfecta, non possunt arguere affectum perfectum, quoniam *verbum oris est signum cordis, quod autem latet.* Tum quia, quando verba possunt accipi pro blasphemia, & non blasphemia, debent accipi pro non blasphemia. Tamb. l. 2. Dec. cap. 6. §. 4. n. 19. ex multis; nam verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum; quia delictum non est præsumendum, nisi clare constet. Facere dæmonium sanctum est blasphemia hæreticalis, ut Joseph. de Augustino in [illegible] p. [illegible] n. 14. ait, in Sicilia propter communem usum habere rationem simplicis blasphemiæ. Hujusmodi assertionem [illegible] ipsum edictum Inquisit. Regni Siciliæ [illegible], quod talem blasphemiam [illegible] committitur.

Hæc blasphemia, *Per l'anima de Dio*, intelligendo non de Deo incarnato, sed de Deo [illegible], est hæreticalis [illegible] Bord. [illegible] n. [illegible].

216 *Negare Petrum*, similiter de aliis Sanctis, esse blasphemiam hæreticalem, tenet Bord. in man. consult. sell. 41. n. 101. cum Castrop. quia negando quis excellentiam Sancti, negat consequenter ejus canonizationem, beatitudinem, &c. Id negant Carena p. [illegible] tit. 7. n. 12. Sanchez, Candidus, Salelles, & alii apud Bord. cit. quia non negatur de Sanctis dogma veritas pertinens ad fidem, sed solum dicitur verbum [illegible] in Sanctos. Affirmo tamen cum [illegible] Sicilia.

217 Blasphemia hæreticalis est proferre verbum destructivum virginitatis [illegible] Dei, aut alterius Sanctæ, quam Ecclesia colit, & tenet virginem, v. gr. dicendo, *Questa puttana*, &c.

218 Bord. in man. consult. sell. 18. n. 49. ait, non esse denunciandum illum, qui dixit: *Voglio negar la fede, e farmi Turco*, [illegible] *potrò negar la fede, e farmi Turco*, [illegible] &c. quia edictum præcipit denunciari delicta jam commissa, non committenda. Imò utraque propositio est quædam exaggeratio [illegible], non voluntas seria adimplendi.

219 Blasphemia quæcumque, sive ex fervore iracundiæ, sive ex joco prolata, est mortalis, quia semper vergit in detrimentum divini honoris.

Si quis tamen ex passione [illegible] in blasphemiam, etiam hæreticalem, prorumperet, non advertens, nec considerans [illegible] verborum, non peccaret mortaliter. Si verò plenè advertit esse verba blasphemiæ, & voluntariè illa protulit, mortaliter peccat licet subito, & ex passione illa protulerit, quia contra divinum honorem, & fidem non datur parvitas materiæ, unde blasphemia non potest, nisi ex indeliberatione, à mortali excusari [illegible] *de peccat.*

220 Blasphemiam hæreticalem in Inquisitio-

ne

ut Romani censeantur suspecti de vehementi, quum ibi ex verbis arguatur intentionem, juxta illud Matth. 15. *Quae procedunt de ore, de corde exeunt.* In Inquis. verò Hispan. regulariter habentur suspecti de levi, quoniam in nostris Regnis expertum est, hujusmodi blasphemos potius ex ira, passione, lubrico linguae in blasphemias prorumpere, quam ex prava intentione, quia male sentiant; quia tamen verba in se continent haeresim, ideò putant eos leviter *suspectos.*

Dixi, *regulariter*; quia aliquando attenta qualitate blasphemantis, & blasphemiarum, censentur suspecti de vehementi, & abjurant de vehementi.

221 Catalogum blasphemiarum haereticalium affert Bord. in *Tract. fidei cap. 25 & 43. qu. 43. à n. 10.* & praesertim *in man. Consult. de anno 1693 fol. 45. à n. 60. ad 167.* ubi omnes ferè refert, quae tamen omnes in dictis locis qualificantur: v. n. 796.

13. MALEDICA

222 Seu injuriosa est, quae promovet injuriam continet: ut *Episcopi sunt ignorantes: Religiosi sunt in statu peccati.*

14. IMPROBABILIS

223 Est, quae caret solido fundamento, aut est reprobata ab Ecclesia, hujusmodi sunt omnes propositiones, hactenus à Summis Pontificibus damnatae, de quibus *in tom. 1.*

224 Propositio dupliciter dicitur improbabilis, 1. negativè, & idem est, ac non probabilis, quae caret, sed non opponitur gravi fundamento; hinc non est probabilis, sed non est certò falsa: talis est haec propositio: *Magnus Turca dormit*: adeòque propositio improbabilis negativè opponitur opinioni probabili; quia illa nititur gravi fundamento, haec non, & coincidit cum propositione temeraria.

Secundò, positivè, quae caret gravi fundamento, & insuper opponitur principiis certis, ac proinde est certò falsa. Tales, inquam sunt propositiones à Summis Pontificibus damnatae, hae quidem sunt improbabiles ante condemnationem, quia supponuntur opponi principiis certis, & praesertim post condemnationem, quia Romanus Pontifex loquens Ecclesiae in doctrina morum errare non potest, etiam extra definitionem articuli fidei: *vide numerum* 300.

225 Recensiti autem gradus propositionis non sunt ita distincti, ut eidem uni propositioni convenire non possint. Hinc propositio ista, *Defuncti in Purgatorio non manent ultra decennium*, est temeraria, scandalosa, & impia, *[illegible] Ecclesiast.*

ut discurrenti patet. Et quidem impia: quia fideles à suffragiis, & pietatis operibus pro animabus Purgatorii avertit.

226 Item haec propositio. *Religiosi viventes in Religionibus praesertim non sunt de Religione Christiana*, est 1. haeretica, quia contra S. Sedis definitionem, 2. scandalosa, quia fideles ab ingressu Religionum, & professos à votis servandis retrahit, 3. impia, quia saeculares à pietatis operibus erga Religiosos, & ab eleemosynis eis ministrandis removet, 4. temeraria, quia nulla ratione, aut authoritate fulcitur, sed Sanctis Patribus adversatur, 5. scandalosa, quia dat saecularibus occasionem, ut avertantur à statu perfectiori, & dat eis occasionem male sentiendi de Religionibus, & Religiosis, 6. schismatica, quia unitatem Ecclesiae dividit, Religiosos ab illa separans, & 7. injuriosa, quia injuriam contra Religiones continet: v. n. 305.

227 Denique optimè advertit Alberghinus c. 11. n. 18 *Quod non solùm quis potest errare circa propositionem, sed etiam circa illius censuram: quare si propositionem de fide, vel à Theologis, vel à Doctoribus receptam, dicat esse erroneam, vel scandalosam, vel temerariam, errorem committit, vel haeresim sapit, vel temerarius existit, ac si de falso propositionem asserere: quia virtualiter illam negat, & insuper contra rationem male illam notat.*

228 Hinc in Decr. Innoc. XI. de anno 1679. 2. Martii cautum est.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores seu scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute S. Obedientiae praecipit ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac praedicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita causa super iisdem propositionibus judicium proferatur.

QUAERES III.

229 *Quae sint alia delicta, in quibus delinquentes sunt denunciandi?*

Denunciandi sunt 1. haeretici, & schismatici, eorumque fautores, & receptatores, & proferentes propositiones in superiori quaesito expressas.

Item docentes, defendentes, aut praedicantes aliquam ex propositionibus damnatis, de quibus in tom. 1.

230 2. Apostatae à fide, vulgò *renegati*, licèt non habuerint errorem in intellectu,

sed tantum exterius fidem negaverint, quia non desinunt esse vehementer suspecti, & in foro externo secundum externa proceditur v. num. 187. In foro tamen conscientiæ non incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, unde possunt a quolibet Confessario absolvi. Mastrius *d. p. 10. q. 1. art. 3. &. 10. v. nu.* 260. Diana *p. 3. tr. 4. res. 143.* cum permultis, v. *n.* 261.

231 Hic non comprehenduntur apostatæ a Religionibus, nisi apostasiæ aliquid addant, quod sapiat hæresim: puta si transeant ad partes hæreticorum, si habitum lacerent, pedibus conculcent, aut blasphemias in Religionem evomant.

232 3 Spretores campanarum, quia hic est unus ex Turcarum erroribus. Sacras imagines conspurcantes, & percutientes, etiam si ex iracundia faciant.

233 4 Confessarii frangentes sigillum confessionis cum aliquo errore in intellectu circa fidem, puta si defendant id licere, aut male sentiant de Sacramento. Quod si non appareat error contra fidem, sunt puniendi à propriis Superioribus ordinariis. Diana *p. 4. tr. 8. res. 91.*

234 5. Omnes superstitiosi. Ad hoc autem, ut superstitio sit denunciationi parat, duo requirunt, 1. ut adsit expressa, vel tacita dæmonis invocatio, 2. quod sit mortaliter peccaminosa. Lupus *p. 3. lib. 15. art. 4. dif. 2. pag.* 177.

235 6. Denique denunciandi sunt infideles negantes circa fidem, quæ habent cum Christianis communia: quæ quidem breviter, & late recensentur in Summa Dianæ *ver. Inquisitorum potestas*, in quæ delicta, *n.* 103. ex Diana *p. 4. tr. 7. res.* 2. ut sequitur.

236 *Procedere etiam possunt ex Bulla Gregor. XIII. edita anno 1581. contra Judæos negantes, quæ habent cum Christianis communia circa fidem, ut Deum esse unum, æternum, omnipotentem, omnium creatorem, aut id aliquo etiam pacto insinuantes, & ex hoc capite puniri possunt Judæi, si ad sessum, v. g. Sacramentum transferunt: quia tunc necesse habent per ora in hoc, quæ communiter nobiscum credunt, ita Diellerium p. 2. q. 46. contra Sanfam lib. 3. c. 37. n. 37.*

Dæmones item invocantes, consulentes, eis immolantes, thus & alias suffumigationes offerentes, verbo, facto, exemplo hujusmodi nefaria docentes Christianos.

Christum purum hominem, aut peccatorem, Deiparam Mariam non virginem, similesve hæreticales blasphemias proferentes.

Auxilio, consilio, opere Christianum à fide ... [illegible] superstitionem, aut hæresim [illegible] tantes.

Aliquem à fide, vel baptismo, post eius declarationem, ore, verbo, facto, aut alio quomodoque modo voluntarie, retrahentes, deterrentes, aut quovis modo impedientes.

Hæreticos, apostatasque scienter receptantes, alentes, commeatum præstantes, associantes, deducentes, vel deducendos, & associandos curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, consilium favorem eis præstantes, vel facientes, ne ab eis persecutio inferatur quoquo.

Prohibitos libros deferentes, vendentes, aut divulgantes, vel ad eam rem operam suam conferentes.

Derisione habentes Christianos, furem hostiam Crucem, Christum Dominum conspuentes, vel facientes quod simile.

Agnum, ovem, aut aliud quid Cruci affigentes aut appendentes.

Christianas nutrices tenentes, vel cogentes, quando communicant, non, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas.

Et in his ea, ut Inquisitores procedere possunt, non solum contra Judæos, sed etiam Mauros, & alios quoscumque infideles.

237 Superiores omittentes legere Decreta Summorum Pontificum ad S. Officium spectantia, quæ quotannis publicè legi mandantur, non sunt suspecti de hæresi, nec denunciandi, nisi prius moneantur; quia pro ipsis stat præsumptio inadvertentiæ, & oblivionis. Hinc Urb. VIII. die 11. Februarii 1638. tempus publicationis eorum determinatum pro festo 6. post festum Assumptionis B. Virginis extendit & prorogavit pro omnibus Regularibus per totum residuum mensis Augusti: quod si moniti legere non curent, sunt denunciandi: quoniam idem Urb. præcepit omnibus Inquisitoribus, ut invigilarent super observantia Decreti de publicatione quotannis facienda, denunciationes contra transgressores reciperent, ac processus formarent. Bord. *in man. consult. resol.* 55. *n.* 19.

238 Impedientes verò lectionem præfatorum Decretorum, esse suspectos de hæresi, & denunciandos, non est dubium.

239 Denique, qui verbis Sacræ Scripturæ abutuntur, ea inflectendo profana, & obscœnis, v. gr. componendo pasquinos, aut libellos famosos, &c. Conc. Trid. *sess.* 4. præcipit, puniri, & arbitrio pœnis puniri ab Episcopis, & contra eos procedere possunt Inquisitores. Alberghinus *cap.* 17. *n.* 4. ubi refert ex Umbertio, quemdam, qui Hymnum *Jam lucis orto sidere*, verbis inhonestis imitabat,

bat, & per ludum recitans, signa impudica addebat, fuisse in Palatio S. Officii per ejus sententiam fustigatum, actibus legitimis, & voce activa, & passiva per decennium privatum, & per triennium qualibet sexta feria jejunio afflictum.

Q U Æ R E S IV.

240 *Quid sit superstitio, & quæ ejus species?*

SUperstitio est, qua quis cultum divinum exhibet, vel quem non debet, vel cui non debet.

Potest igitur divinus cultus vero Deo exhiberi, sed qui non debet, vel modo indebito: ut si quis Deum coleret per circumcisionem, aut ceremonias, & ritus veteris legis, quæ quidem significant Christum venturum. Et hoc est primum superstitionis genus. Ulteriùs cultum divinum exhiberi potest, cui non debetur, nempè creaturæ, & falso Deo. Et hoc est secundum superstitionis genus. Cujus quinque sunt species, Idololatria, Magia, Divinatio, Vana observantia, & Maleficium.

IDOLOLATRIA

241 EST, qua divinus cultus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur.

M A G I A

242 EST duplex, naturalis scilicet, & dæmoniaca: naturalis est ratio, seu facultas operandi mira per causas naturales absque ope dæmonis, & hæc non est superstitionis species: dæmoniaca verò est ratio, seu facultas operandi mira ope, & ministerio dæmonum, per signa ab ipsis instituta; & hæc est superstitionis species.

DIVINATIO

243 EST inordinata rerum occultarum, vel futurarum, quæ naturaliter sciri nequeunt, inquisitio, vel prædictio per media à divina providentia non constituta. In divinatione semper intervenit pactum expressum vel implicitum cum dæmone.

244 Quamplures sunt divinationis species.

1. Necromantia est divinatio facta per fictas mortuorum suscitationes, vel locutiones.

2. Geomantia fit per signa, & puncta in corpore terrestri, ut in lapide, ligno, carta, &c.

3. Hydromantia fit per signa apparentia in aqua.

4. Pyromantia fit per signa apparentia in igne.

5. Chyromantia lineas manus considerat, 6. Præstigium fit, cùm dæmon quibusdam apparitionibus præstigiosis se oculis aut sensibus hominum ingerit ad occulta pronuntianda.

7. Astrologia judiciaria est divinatio, quæ fit ex situ, motu, ac positione astrorum, & planetarum, ad præcognoscenda in particulari eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent.

8. Augurium est divinatio ex vocibus, & garritu avium, & animalium desumpta.

9. Omen est divinatio ex hominum vocibus casu, & præter intentionem prolatis accepta.

10. Sortilegium est divinatio facta per jactationem sortium.

Contra astrologos judiciarios extant duæ Bullæ, una Sixti V. quæ incipit: *Cœli, & terræ*, tenoris sequentis.

245 *Nos igitur, &c. damnamus, & reprobamus omne genus divinationum, quæ diabolo auctore in fidelium deceptionem à profanis hominibus fieri solent, & hac perpetuo valitura Constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus, ut tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dictæ judiciariæ astrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, navigationem, & rem medicam in posterum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus, aliquid eventurum affirmare audent, etiamsi id non certo affirmare asserant, & protestentur, & tam Episcopi & Prælati Superiores, & alii Ordinarii locorum, quam Inquisitores hæreticæ pravitatis, &c. diligenter inquirant, & procedant:* v. n. 315.

Alia Bulla est Urb. VIII. quæ incipit: *Inscrutabilis judiciorum*, edita die 23 Martii 1631. ubi postquam confirmat dictam Sixti V. Bullam, subdit

246 *Et insuper omnibus, & quibuscumque laicis cujuscumque sexus, conditionis, status, gradus, qualitatis, & dignitatis, etiam Marchionali, vel Ducali existentibus, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, seu de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis, ejusque usque ad tertium gradum inclusive consanguineorum, Mathematicos, Ariolos, Aruspices, Vaticinatoresque mancipatos, vel alios astrologiam judiciariam exercentes, seu aliàs quomodolibet profitentes, desuper consuluerint, sive desuper eorum judicia, prognostica, prædictiones, seu prænuntiationes, etiam sibi oblatas receperint, aliis quæ quomodolibet usi fuerint, vel illas penes se scienter retinuerint, aut aliorum ostenderint, aut non ipsis mathematicis, ario-*

[illegible], [illegible], sive alium astrologum [illegible], seu quantulibet eorum [illegible] quomodolibet proferre, qui judicia, prognostica, seu prognosticationes, & praedictiones super praemissis [illegible] fecerint, sive ab aliis jam facta, seu facta, [illegible] vel [illegible], seu [illegible], aut de eis quomodo [illegible], [illegible], vel verbo [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible], [illegible], ac [illegible] Romanae Curiae Officialium, & devolutione quorumcumque Consistoriorum, Castrorum, & [illegible] pacis/bellorum, & foederum, &c. [illegible] *& 300.*

147 Ubi non prohibetur astrologia judicans temporum mutationem, ubertatem, sterilitatem, & ex constellationum influxu in nativitate hominis ejusdem inclinationes naturales, temperamentum, ea quae ad sanitatem pertinent, judicare, & affirmare in genere, quia haec naturaliter ex astris possunt cognosci.

Hinc D. Greg. Nazianz. ex physiognomia Juliani sui condiscipuli ejus pravum animi affectum conjecit, orat. 4. in Julianum his verbis: *Neque enim mihi bonum quidquam signo fore [illegible], neque enim videbatur cervix non firma, humeri subsultantes, & ad aequilibrium subinde agitati, oculus insolens, & vagus, [illegible] &c.*

148 Prohibetur autem astrologia judicans effectus in particulari a libero arbitrio pendentes. *Quoniam [illegible] astra* [illegible] prohibetur, etiam si astrologi protestentur se non certo affirmare, quia id docent ad tegendam fraudem, & vitandam poenam [illegible] ut advertit Summa Dianae [illegible] n. 35. [illegible] quia ex astris neque probabiliter eventus futuri possunt haberi, & ex probabilitate eadem sequerentur inconvenientia. Lessius apud Dianam *p. 4. tr. 7. res. 17.*

149 Addit tamen Tamb. *lib. 2. in Decal. c. 6.* § [illegible] *n. 10. ad 18.* ex Tet. Valen. Castropal. Dian. & aliis, prohiberi a Sixto V. ex astris cognitionem futuri contingentis liberi certam, non probabilem, sive pure conjecturalem [illegible], quia haec non est inquit pure naturalis, & in Bulla Sixti V. non est praeceptum prohibens, nisi de eo, quod est *inquit pure naturale*, ait ille.

150 Illud tamen verum est, quod licet ex solis astris non possit haberi, neque certitudo, verum etiam neque probabilitas de aliquo futuro libero in particulari, puta de aliqua [illegible], potest tamen probabiliter & spes de illo haberi, addita consideratione temperamenti hominis, & aliarum circumstantiarum tunc temporis occurrentium, puta qua est indoles, & aetas, opportunitatem [illegible] habens, &c. haec [illegible] apud Tamb. [illegible]) non est divinatio, sed provisio.

151 Ex dictis constat, posse Inquisitores Aegyptianum magum vel [illegible] divinatores [illegible] punire, a mortali vero excusantur, tam qui id faciunt, quibus qui eos interrogant, si id faciunt ex sola curiositate, & animo ridendi. Lugus *p. 325. diff. 2.*

152 Item prohibetur scientia Paulina, scientia Salomonis, & similes.

153 In chyromantia, augurio, omine, & sortilegio modo explicato, & similibus, regulariter adest pactum implicitum, & tacita invocatio daemonis; in aliis vero expressum. In divinatione, in qua adest pactum expressum, semper adest peccatum mortale.

In vero, in qua est pactum implicitum, etsi ex genere suo sit peccatum mortale, cum honorem divinum tribuat creaturae, affectando cognitionem Deo propriam, qualis est occultorum cognitio, excusari tamen potest a mortali ex tribus capitibus: 1. ratione ignorantiae, & simplicitatis. 2. si non adhibeatur fides, [illegible] ita esse, vel futurum, [illegible] divinationis, neque animo invocandi daemonem, sed [illegible] nullo modo expectetur occultorum cognitio [illegible] vera, [illegible] peccare ratione vanitatis, non superstitionis [illegible] ad cognoscendum, qui sit [illegible], qui [illegible], [illegible] gratia id faciunt, non credendi [illegible] Tamb. [illegible] n. 15.

Tertio tandem excusatur, si talis occultorum, aut futurorum cognitio, non a daemone, sed a naturalibus modis quaeratur, & quae per illa naturaliter possit haberi, hoc enim non est malum, nam ex certis avium & animalium cantibus, aut motibus prognosticantur aliqua eventura, ut pluvia, tempestas, serenitas, [illegible] ita ex iisdem possunt probabiliter colligi aliqua, quae ad hominem spectant, eadem namque causa, seu constellatio, quae v. gr. movet aves ad tales garritus, & motus, movere potest homines ad iram, & bella, [illegible] Tamb. [illegible] & Sanchez *in Decal. lib. 2. cap. 38. n. 39.*

154 Illud volo te advertere, pactum implicitum cum daemone non dici esse in aliqua actione, praecise quia primus ejus inventor habuit pactum expressum cum daemone, & inde postea eam facientes, dicantur habere pactum implicitum, sed etiamsi nullum unquam

fuit.

sit habitum pactum expressum, adhuc in actione dicitur adesse pactum implicitum, si actio sit improportionata naturaliter cum effectu, qui intenditur, & effectus non expectatur à Deo ex opere operantis, sed ex ipsa actione tamquam ex opere operato, vel si ipsa actio sit vana, quia tunc in hujusmodi actionibus se solet immiscere dæmon ad homines decipiendos.

VANA OBSERVANTIA

555 Est superstitio quædam, quæ medio aliquo improportionato, nec à Deo, nec à natura instituto, effectus aliquos procurantur, ut sanitas, scientia, &c. A divinatione differt per hoc, quod illa ad occultorum, vel futurorum tantum cognitionem ordinatur, hæc verò ad aliquem externum effectum: unde illa honorem divinum tollit, affectando cognitionem Deo propriam, hæc expectando à creatura, quod à solo Deo expectare debet. Et hac ratione, & ratione pacti implicati, est pariter ex genere suo peccatum mortale, à quo similiter excusari potest ex prædictis tribus capitibus, sicut divinatio: n. num. 553.

556 Tacita dæmonis invocatio præsumitur, 1. Quando adsunt verba non significativa, 2. Figuræ incognitæ, nomina ignota Angelorum. 4. Falsitates, sive physicæ, sive morales, 5. Conditiones vanæ. 6. Promissio effectus infallibilis supra vires mediorum. Tamb. in *Decal. lib. 2. c. 6. § 3. n. 10.*

557 Putatum est dedicata Ecclesia septem principes Angelos, qui assistunt ante Deum, B. Amadeo revelatum, quorum nomina sic, & in Cathedrali in Sacello Archiepiscopi Majoricensis sculpta sunt: *Michael victoriosus, Gabriel nuntius, Raphael medicus, Uriel fortis socius, Jehudiel remunerator, Barachiel adjutor, Sealtiel Orator.*

Cæterùm sola prima tria sunt de fide, quia habentur in S. Scriptura. Quartum, nempè Uriel, non est de fide, sed magnæ authoritatis quia habetur in *lib. 4. Esdræ cap. 4.* qui liber, licet sit extra Canonicos, fuit tamen annexus sacris jussu Sixti V.

Tamb. cit. totam rem satis doctè delineavit, tres considerando modos, quibus superstitiones exerceri possunt, 1. per sola sacra, 2. per sola non sacra, 3. per sacra simul, & non sacra.

SOLA SACRA.

558 Puta, si verba ex sacra Scriptura dicis, vel orationes sacras à te compositas [illegible] certum tempus, vel semper eodem genu ad sanctum, vel prave quod [illegible] obtinendum. Tunc, si secludas, 1. Adventitias vanas & similia in similibus appositis, quæ secundùm vires naturales proportionem non habent cum effectu intento, nec vires supernaturales habent ad illum: v. gr. ea recitare per tot vices, non plus, nec minùs: uno sub igne, non alter [illegible], non sub solis [illegible] accensis luminibus, &c. 2. Si secludas credulitatem infallibilis eventus, sed solum habeas piam spem de effectu obtinendo, non peccas, nec superstitiosus es; benè verò, si prædicta duo non secludas. Ratio primæ partis est, quia quando in verbis aut rebus sacris speras, in Deo speras, & rectè, quia sacræ litteræ ad Deum cum fiducia confugere frequenter nos docent: quoniam teste David in Psal. 17 *Protector est omnium sperantium in se.* Et Salomon pro bonis temporalibus deprecatus est Dominum Prov. 30. *Duo rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar. Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me. Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria.*

559 Ratio secundæ partis est, quia præter Sacramenta, & sacramentalia, nil ex sacris verbis aut rebus docet, quod infallibilem habeat effectum: unde si ab aliis verbis, aut rebus sacris illum infallibiliter expectas, à dæmone per tacitam invocationem expectare convinceris. Ita Tamb.

560 Nec sola protestatio, quæ nolo effectum expectare à dæmone, sufficit ad excusandum à superstitione, & à peccato, si prædicta duo non secludas, quia tunc pactum cum dæmone, quod renuntias verbis, approbas facto.

561 Hinc si pro aliquo morbo ter recites: *Benedicta sit Domine voluntas tua, [illegible] laudo*: non eris superstitiosus, si ternam repetitionem non usurpes, ut in se, sed ex devotione in Sanctissimam Trinitatem, intendens in ejus honorem effectum impetrare. Et hoc pacto (teste Tamb. cit. n. 4.) ex Cassiodoro, variis morbis efficax remedium fuisse trinam recensitam versus ecclesiastici [illegible].

562 Item recitare illum versum: *In rectum, & frons [illegible]*, ad [illegible] & illum, *Libera me de sanguinibus*, ad sanguinem è naribus profluentem cohibendum, & similia, non eris superstitiosus, si circumstantias vanas, ut insultas, & credulitatem infallibilitatis effectus corrigas, aut secludas.

563 Circumstantiam vanam corriges, si orationem ad gratiam impetrandam, quinquies, aut novies recites, non considerato numero quinario, aut novenario in se, sed relatè ad honorem quinque plagarum

Chri-

Christi, & ad novem Angelorum Choros.

164 Eodem modo, si alicui morbo caduco arrepto clam ad aurem insufflet: *O Creatura Dei memento Creatoris tui*, superstitiosum erit, quia observatio illa ea verba proferendi clam, & non palam, est vana. Superstitiosum tamen non erit, si hac ablata circumstantia, de insufflatione ad aures correctam hoc, quod ad aurem verba illa insufflet eo fine, ut sic ex morbum patiens audiat, & Deo se commendet. Quae correctio (ut bene advertit Tamb.) non potest habere locum in insufflatione ad aures equi, quia equus non est capax percipiendi verba, & Deo se commendandi. unde loquendo de equo morbo arrepto, ut superstitio tollatur, oportet, ut etiam circumstantia insufflationis ad aures tollatur, prout se recitando verba, & ea referendo ad Dei honorem, juxta illud Cant. Danielis, *Benedicite omnia opera Domini Domino, Benedicite omnes bestiae, & pecora Domino*, & Psal. 148. *Laudate Dominum de terra, &c. bestiae, & universa pecora.*

165 Denique, ut superstitio tollatur, nedum debent tolli, aut corrigi circumstantiae inutiles, & excludi credulitas infallibilitatis effectus verum etiam debent sacra adhiberi ad effectum serium, ac prudenter obtinendum; puta ad sanitatem, vel aliquod grave utile impetrandum, minime ad effectum inutilem, ac vanum, v. gr. ad motum annuli, &c. quia cum Deus non soleat facere rebus vanis, tunc convincitur, effectum capectari a daemone.

166 Sub his considerationibus, ait Tamb. ex n. 30. ex Sanchez, non esse superstitiosos Ensalmatores, qui per ensalmos, videlicet per quosdam versus ex psalmis, seu per alias orationes curant infirmos. Nec eos, quos Hispani vocant Salvatores, qui solo tactu, vel orationibus sanant morbos. Nec circulatores, qui nati nocte Conversionis S. Pauli, ipsius, vel tactu a morbis venenosis sanant; quia habent gratiam gratis datam, juxta illud Pauli ad Corint. 12. *Alii gratia sanitatum in uno Spiritu*; ita Rex Franciae habet a Deo gratiam sanandi strumas, his utens verbis, *Rex te tangit, & Deus te sanat*; de qua *Innoc. de Papa Epist.* 1. *ad Remigium*, & D. Thomas *de Regimin. Princip. lib.* 2. *cap.* 16. unde praefati superstitiosi non sunt, nisi aliquid quod superstitionem sapiat, admisceant, juxta superius dicta.

167 Superstitiosa tamen est cantula illa, quam quidam pro morborum dolore gestare solent, in qua est scriptum: *Pater, & Balthassar, Filius, & Gaspar, Spiritus Sanctus, & Melchior*, &c. quia tali mixtio inter nomina Sanctissimae Trinitatis est improportionata, indecens, irreverens, & vana.

SOLA NON SACRA.

168 **Q**Uando non sacra adhibes ad aliquem obtinendum effectum, superstitiosus eris, si ea vires non habeant sufficientes ad illum. Minime vero, si vires habeant naturales, etiam occultas. Et tunc solum tenetis excludere, aut corrigere circumstantias inutiles, si quae sint; minime credulitatem infallibilitatis effectus, conformiter ad vires naturales rerum, quae adhibentur, nam causa naturalis necessario agit.

169 Huc reducitur, quando aliquid agis aut omittis sub tali circumstantia, aut tempore, v. g. nec agis die Jovis, nec omittis die Martis, non vis tredecim invitatos, simul discumbere, cum firma credulitate infallibilitatis eventus boni, quem speras, aut mali, quod times. Tunc quidem superstitiosus eris. Minime vero, si ei tempori sit adjuncta circumstantia, ex qua prudenter timeatur eventus malus, &c. puta si tunc prudenter timeas esse inimicum, aut latrones in via, &c.

170 In rebus naturalibus, quoties non apparet manifesta superstitio aliqua, ut sunt verba incognita, determinatus numerus vanus, aut modus stultus, tunc praesumendum est pro viribus naturae, & quia in dubiis melior est conditio volentis, valentis cum illis uti ad sanitatem, aut grave utile sibi, aut proximo, & in dubio non praesumitur delictum, & Quia in dubiis melior est conditio naturae, nam natura ex sapius contingentibus praesumenda est potens, & mirabilis in operationibus suis, ex quo enim videmus, ferrum trahi a magnete, argumentum magnum virtutem potentiam ferri tractivam, &c. ita Tamb. ex n. 47. ex Sanchez, & Bord. in man. Consult. 43. 34. n. 10.

SACRA SIMUL, ET NON SACRA.

171 **S**I ad aliquem obtinendum effectum, cum sacris adhiberes res naturales inutiles, aut profanas irreverenter, superstitiosus eris. Item, si res naturales utiles sacris adjungas, putans sacra necessario naturalibus rebus indigere, seu ab his vim efficacem habere; tunc ultra superstitionem adjungis haeresim.

172 Si vero res naturales utiles adhibes, et illis effectum expectans, & insuper sacras adjungis ad Deum pro adjutorio precandum, prudenter simul, & pie te geris, quoniam causae naturales efficacissimae, Deo non adjuvante, inutiles saepe redduntur, juxta illud Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Hinc ait

Apo-

Apostolus: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.*

273 Ictericiam curare cum oratione sacra, & cum filo de lino, quo statura, & brachia extensa ægri ter metiuntur, cum aliis circumstantiis, superstitiosum est, quia omnes circumstantiæ adjunctæ præter orationem sunt vanæ, & inutiles. Secus, si solam sacram orationem adhibeas, in qua solent esse vera Nomina Dei, & *dicta in n. 258.* attendas. Cum hac sola oratione, tribus diebus ad honorem Sanctissimæ Trinitatis recitata, circumstantiis vanis, & inutilibus seclusis, sæpe ictericiam curatam vidi. Tunc igitur à Deo effectus ex opere operantis expectatur, minimè cum certitudine infallibilitatis effectus, sed cum pia spe, & fiducia in Deum, quoniam cœlestis medicus animabus atque corporibus solet medelam largiri.

274 Ex his patet, quid sit de incantatoribus dicendum.

MALEFICIUM

275 Est ars, ac potestas nocendi aliis ex pacto expresso, vel tacito cum dæmone. A Magia differt per hoc, quòd illa intendit facere mira, hoc verò ad nocendum dirigitur.

276 Dividi potest in duas species, scilicet in maleficium amatorium, quo hominum animi ad carnalem amorem flectuntur, sub quo comprehenduntur verba, aut scripta superstitiosa ordinata ad amorem, & in veneficium, quod ad nocendum aliis dirigitur.

277 Unum maleficium alio maleficio solvere non licet. Potest tamen signa, aut res illa, quæ solet à maleficio componi, comburi, nullum, quod superstitionem sapiat, admiscendo.

278 Ad hanc speciem spectant lamiæ, seu stryges, vulgò donne di fora

279 Sub hujusmodi superstitionibus maximè comprehenditur abusus Sacramentorum, aut sacramentalium, ad thesauros inveniendos, ad amorem provocandum, &c.

280 Alia denunciabilia delicta, pro quibus est facienda denunciatio, habes in Edicto DD. Inquisitorum Regni Siciliæ.

QUÆRES V.

281 *Quæ sit hæresis ad Sanctum Officium spectans?*

HÆresis in n. 258 definita est duplex, una scilicet mere interna, seu pure mentalis, quæ consummatur in ipso intellectu, nullo signo externo dato; & hæc quamvis in rigore theologico sit hæresis formalis, cùm ei propriè conveniat definitio hæresis, non incurrit tamen pœnas contra hæresim ab Ecclesia fulminatas, nec est reservata, sed potest à quolibet Confessario absolvi, etiam sine Bulla, quoniam juxta communem Theologorum Ecclesia non judicat de internis.

282 Alia est externa, quæ videlicet exterius prodit per aliquam vocem, scripturam, nutum, aut signum, ex effectu hæresis prodiens, eamque, quantum est ex se, determinatè demonstrare valens, & hæc incurrit omnes pœnas contra hæreticos fulminatas, estque reservata, ita ut neque virtute Bullæ, neque Jubilæi possit absolvi, nisi talis facultas expressè concedatur, ex Decr. Univ. Inquis. Rom. sub Alexand. VII. anno 1656. aut nisi in articulo mortis, in quo quidem ex Trid. *sess.* 14. c. 7. etiam si fuerit publica, potest à simplici Sacerdote absolvi, sicut & alii casus reservati, imposito juramento de se præsentando Superiori, & de stando mandatis Ecclesiæ, si convaluerit; idque etiamsi sit occultissima, ut si vox à nullo fuerit audita, nec signum visum, & scriptum fuerit combustum; quia tunc, cùm signum illud externum sit per se sensibile, est per accidens occulta, ac proinde cadit sub lege pœnali Ecclesiæ, quæ judicat de externis, & hæc spectat ad S. Officium, & si contingat ab aliquo sciri, est denuncianda.

Ut hæresis igitur sit reservata, & pœnas incurrat, requiritur.

1 *Ut sit externa*, ut jam explicatum est.

2 *Ut aliqua externa sufficienter, & determinatè hæresim manifestet.* Unde non est reservata, si sit externa per signum, aut verba indifferentia, ut si quis mente teneat: *Deus non est trinus*, & exterius proferat: *Non est.*

3 *Ut manifestet hæresim internam præsentem.* Unde non est hæreticus externus, qui per jocum fingit, aut vere dicit, se aliquando tenuisse errorem in fide: putà, Deum non esse trinum, nisi id dicat animo eandem hæresim confitendi, seu ea complacendi; ita Alberghin. *in Man. cap.* 2. n. 3.

4 *Ut actus externus sit mortalis, & manifestet animum hæreticalem.* Hinc qui suam hæresim internam exteriùs manifestat amico, aut Confessario, causa capiendi consilium, aut consulendi, non est hæreticus, nec in excommunicationem incidit, quia non manifestat eam animo hæreticali, sed est paratus corrigi.

Item, qui motus hæresi interna, quæ putat licitum esum carnis diebus prohibitis, carnem in parva quantitate edat, nec est hæreticus externus, nec in censuram incidit, quia requiritur, ut actus externus sit mortalis, non per solam relationem ad actum internum, sed etiam secundùm operis externi quantitatem.

Ita

ita Alberg. *cap.* 22. n. 2. cum Bonac. Diana, & aliis. Adde, professum actum externum non esse ex se determinatè manifestativum erroris interni.

De Schismate, quod quidem Ecclesiam Christi dividit, negando obedientiam Summo Pontifici Romano, eodem modo est discurrendum, sicut de hæresi; nimirum, quod non possit absolvi, si sit externum cum errore in intellectu.

283 Hinc non est hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum quin habeat errorem in intellectu, ac proinde non incurrit pœnas, & censuras contra hæreticos latas, licet in foro externo secundum externa procedatur, & inde sit denunciandus: *n.* 230.

284 Busembaum *lib.* 2. *tr.* 1. *c.* 4. *dub.* 3. *n.* 5. ait, rusticos, & alios homines simpliciores in locis hæreticorum existentes, ut in Germania, qui habentur hæretici, & tamen ratione suæ ignorantiæ, & simplicitatis pertinaces non sunt, posse absolvi à suis Parochis: ratio est, quia non sunt hæretici formales, & habent fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non amittitur, nisi accedente pertinacia, ita ille ex Layman.

Id contingere potest, quatenus hæretici volentes suos filios naturali odio contra fidem Catholicam crescere, eis, à pueris, Catholicos specierum horroris tanquam lupos repræsentant: & ita, licet possint diu in errore sine pertinacia vivere, statim ac autem est eis sufficienter propositum, Ecclesiam universalem oppositum tenere, statim incipiunt esse pertinaces.

285 Certum tamen est, hæreticum esse illum, qui positivè, seu affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est, deliberatè judicat esse dubium, sive etiam illum, qui opinativè solum assentitur rebus fidei, putans aliquem articulum fidei esse solùm probabilem: utriusque ratio est, quia cùm fides sit certa, & infallibilis, utpote innixa testimonio divino, requiritur, ut articuli fidei certò credantur ex Dei revelatione.

286 Dixi *Opinativè solùm*: quia ex vi alicujus rationis affirmare probabilem aliquem articulum, non esse hæreticum, imò laudabile, modò teneat, ex vi revelationis esse certum, docet Tamb. *de fide cap.* 1. §. 7. n. 3. cum Castropal.

287 Et Busemb. *cit. num.* 2. addit, quod negativè tantùm dubitat, hoc est, suspendens judicium, & circa utramque partem negativè se habens, per se, & simpliciter non sit hæreticus, 1. Quia non habet judicium, & consequenter non habet errorem in intellectu; dummodò tamen non ideo suspendat, quòd virtualiter judicet, non constare de certitudine objecti. 2. quia hæresis est infidelitas positiva. Hinc ut ex formale dubium dari debet judicium intellectus affirmantis, rem fidei non esse certam; quod judicium est hæresis. Alberg. *cap.* 5. n. 5 *cum Pascal & Sousa.*

At hoc haud mihi placet sic absolutè dictum, nam quis vel est negativè dubius circa aliquem articulum fidei, qui non est ei à parentibus, aut Parocho sufficienter propositus; & tunc habetur casus ignorantiæ: vel circa articulum fidei, qui supponatur sufficienter propositus, & tunc negativè dubius est hæreticus, quia tunc suspendendo judicium, virtualiter judicat non constare de certitudine objecti, præceptum autem fidei obligat ad positivè credendum verum & certum articulum fidei sufficienter propositum.

Hinc Albergh. cum Valentia, & Sanchez, rectè excipit natos, & educatos inter hæreticos in fide non satis instructos: de iis namque dubitare licet, donec instruantur, & rectè nostræ fidei credibilitatem apprehendant: quia in illa dubitatione, & in tali judicium de incertitudine non est cum pertinacia.

288 Quando tamen dubietas oritur ex sola tentatione, ut solet accidere, cum repugnantia, & displicentia voluntaria, tunc vel non erit peccatum, sed potiùs materia meriti, quia actus ille intellectus erit purè naturalis, vel si peccatum, non nisi veniale. ita Sanctiss.

Q U Æ R E S VI.

289 *An in casu, quo quis incidit in hæresim externam, sive consentiat ob excommunicationem Bullæ Cœnæ, sit denunciandus?*

Plures à Doctoribus dantur casus, in quibus, qui incidit in hæresim externam, non incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.

290 Id principaliter contingit, quando hæresis, licèt publica, est merè externa.

291 Alios duos referunt casus Tamb. *tom.* 1. *de Pœnit.*, *lib.* 3 *cap.* 5 n. 4. & 5 Bardi *in Selectis moralibus lib.* 4. q. 1 *pag.* 303 & apud eos Castropal. Suarez, Sanchez, & alii; in quibus committens delictum excusatur ab excommunicatione reservata in Cœna Domini, & sunt metus cadens in virum constantem, aut ignorantia censuræ, ita ut qui committit hæresim formalem externam, etiam cum errore in intellectu, ignorans tamen ei esse annexam excommunicationem reservatam in Cœna Domini, excommunicationem non incurrat,

ut proinde possit à quolibet simplici Confessario absolvi: ut n. 190.

192 Ratio est, quia hæc est differentia inter casus reservatos Pontifici, & reservatos Episcopo, quod casus non est reservatus Pontifici, nisi cum excommunicatione conjunctus, non sic casus Episcopales: nam Episcopi regulariter reservant delicta ratione ipsorum; unde, cùm tunc ignorantia (quæ quidem excusat ab incursione censuræ) non sit annexa delicto hæresis excommunicatio, delictum hæresis non habetur pro reservato, ut proindè possit à quolibet simplici Confessario absolvi, & è contra ignorans excommunicationem delicto Episcopali annexam, etsi non incurrat in censuram, adhuc committit casum reservatum Episcopo, ita ut non possit à quolibet Confessario absolvi.

Quod autem in casibus Pontificiis culpa non sit reservata, nisi cum excommunicatione conjuncta, probatur primò ex usu, & praxi Ecclesiæ, quæ in casibus Pontificiis non censet reservatam culpam, nisi cum excommunicatione conjunctam, cui propterea accedit communis Theologorum consensus.

Secundò ratione, quia Pontifex in Sacris Canonibus, & præsertim in Bulla Cœnæ, solùm proponit illas censuras, & postea illas reservat, nam in § 10. Bullæ Cœnæ, in quo fit reservatio, ut habetur expressè per hæc verba: *Cæterùm à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit.* Sententiæ autem, supra quas immediatè cadit reservatio, sunt ipsæ censuræ: igitur à censura reservatio redundat in culpam, ac proindè culpa non censetur reservata, nisi cum excommunicatione conjuncta. Cum igitur ratione ignorantiæ ex communi sententia non incurratur censura, non incurritur reservatio, quia tunc culpæ deficit fundamentum reservationis, videlicet censura, quæ tali peccato individuè non est conjuncta.

193 Hoc autem dictum est à prædictis Doctoribus de ignorantia censuræ, minimè de ignorantia reservationis: nam certum valdè est, quòd qui committit hæresim formalem externam, aut aliud delictum de Bulla Cœnæ, si sciat ei esse annexam excommunicationem Cœnæ Domini, ignoret tamen hanc esse reservatam, adhuc incidat in censuram reservatam, ita ut non possit à simplici Confessario absolvi, sed à Summo Pontifice, aut Inquisitoribus; quoniam ex communiori sententia contra aliquos ignorantia reservationis non excusat, sed reservatio regulariter incurritur ab ignorante, quia regulariter loquendo, reservatio non est pœna, qualis est censura, sed medicina, est enim limitatio potestatis Confessariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut Fideles ab iis peccatis patrandis absterreantur, dum vident, non posse ab ordinario Confessario absolvi. Item reservatio est restrictio jurisdictionis in Confessario, & cùm restrictio tota dependeat à voluntate Superioris, non oportet, ut eam sciat Reus, sed sufficit, si eam sciat Confessarius.

194 Ex quo fit, quod licèt ignorans, aut non advertens pœnam, non incurrat in pœnam, puta in excommunicationem, sciens tamen pœnam, & ignorans reservationem incidat in reservationem, sicut licèt ignorans, aut non advertens culpam, non incidat in reservationem, sciens tamen culpam, & ignorans reservationem, incidit in reservationem, quia licèt in priori casu cadat fundamentum reservationis, nempè culpa, aut pœna voluntaria atque inde cadat reservatio, stat verò in posteriori.

His verò datis & suppositis,

195 Resp. ad quæsitum affirmativè; quia in foro externo secundùm externa proceditur & suadetur à fortiori de blasphemia hæreticali, in quam prorumpens sine errore in intellectu est denunciandus, ut n. 110. à fortiori in casu hæresis. Qui igitur incidit in hæresim purè externam, aut in hæresim formalem internam, ignorans excommunicationem Bullæ Cœnæ, est Inquisitoribus denunciandus: ut n. 188.

196 Dices cum Diana. Quia (ut benè advertit Diana p. 5. tr. 13. res. 18.) ignorantia excommunicationis reservatæ in casu hæresis, non potest habere locum in nostris Regionibus Hispaniæ, & Italiæ, ubi viget S. Inquisitionis Tribunal, ex cujus præceptorum contra hæreticos pervigili cura, est moraliter impossibilis ignorantia legis Ecclesiasticæ excommunicantis hæreticos, & maximè post Decr. Urb. exped. sum. sub Alex. VII. de anno 1654. quod jussu DD. Inquisitorum hujus Regni Siciliæ sub data 15. Febr. 1657. videlicet quolibet sexta feria post octavam Assumptionis Virginis in Communitatibus Regularium publicè legi, quoque Confessarii, & Religiosi edocerentur, crimen hæresis non posse etiam virtute Jubilæi absolvi, vel aliud concessum est nomen, quàm crimen hæresis etiam occultum esse reservatum, imò si quis est, qui in aliquam hæresim cadat, eum exprimunt aecommodatum ad se accedendum ob timorem, ne deferatur ad S. Tri-

Tribunal; ac proindè in nostris Regionibus moraliter & practice loquendo non potest dari casus, quod quis in hæresim formalem externam cadat, & possit à simplici Confessario absolvi, non quidem ratione ignorantiæ censuræ, quia hæc moraliter in nostris Regionibus non est possibilis, neque ratione metus cadentis in virum constantem, quia metus licèt possit timorem incutere ad prorumpendum in actum externum hæresis, non potest illum incutere ad habendum errorem intellectûs, ut discurrenti patet.

CAPUT VII.

De libris prohibitis.

297 Libros prohibere spectat ad Summum Pontificem, quod regulariter facit per Congr. Univ. S. Officii, cujus auctoritas per totum Orbem extenditur.

298 Magistrum Sacri Palatii libros perniciosos prohibere posse, ait Bord. *in Man. consul. fol.* 48. n. 5. Liquet ex quamplurimis prohibitionibus ab eo factis, & in indice jussu Alex. VII. impresso registratis, subdit tamen: *Sed puto hanc ejus potestatem non extendere Orbem, & ejus districtum, quia numquam vidi ejus prohibitiones publicari extra per Inquisitores, nisi missas vel a Papa, vel à Sac. Congreg. signum evidens, quod ejus potestas terminatur in suis urbes, & suburbanis, ubi hoc officio funguntur, ut Inquisitores in suis Diœcesibus.*

299 Libros prohibere possunt Episcopi, & Inquisitores ex Reg. 10. Indicis: *Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus Generalibus secundùm facultatem, quam habent, eos etiam libros qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.*

300 Quia autem Episcoporum & Inquisitorum auctoritas contentiosa est restricta loco, & personis, ac proindè non operatur extra proprium territorium, talis prohibitio ut universaliter operetur, fieri solet vel per S. Congr. Univer. Inquisit. coram Sanctissimo per totum Orbem, vel per Inquisitores Supremæ Inquisitionis Hispaniarum pro cunctis Hispaniarum Regnis.

301 Generales libros suorum subditorum prohibere possunt, si absque eorum licentia fuerint impressi, aut si sint infamatorii, vel suæ Religioni perniciosi; si verò contineant hæresim, aut suspicionem, id spectat ad S. Tribunal, ex n. 249.

MATERIA

302 Ob quam libet prohiberi solet, est quintuplex. 1. Quæ continet hæresim. 2. Quæ tractat de Religione, nempe de re sacra, putà de S. Scriptura, de fide, de rebus ad Dei cultum, & Sanctorum spectantibus, de Theologia scholastica, & morali de conscientiis, de jurisdictione, & immunitate Ecclesiastica, de privilegiis Clericorum; minime si tractet de Philosophia, de historia, &c. Imò, ut dicatur de Religione tractare, requiritur, ut de ea tractet ex professo; minime, si obiter ex n. 304. 3. De rebus obscœnis. 4. De casibus conscientiæ, in quibus tamen habentur opiniones laxæ, & periculosæ conscientiæ, aut nullam probabilitatem habentes; vel habetur aliquis error in fide, aut hæresis. 5. Quæ tractat contra proximum, putà de jurisdictione uni data, & ab altero ablata; aut continet calumnias, injurias, &c. contra Religiones, personas Religiosas, Principes, &c.

FINIS

303 Prohibitionis 1. Est odium hæreticorum. 2. Est, ut fides illæsa permaneat, ut fidelium scandalum, animarumque periculum vitetur, & ut pax, atque charitas in Republica Christiana serventur. ex n. 360.

INDEX

304 Librorum prohibitorum tres constituit classes: in prima classe non tam continentur libri, quàm eorum auctores, quatenus hi sunt hæretici, & horum sunt prohibiti libri tam editi, quàm edendi, qui tamen hæresim continent, aut de Religione tractant, etiam si benè de ea tractent, & nullum errorem contineant, quoniam indignum est visum Ecclesiæ, ut Fideles ab ejus hostibus erudiantur, & doctrinam de Religione desumant, hæreticum Regio Psalte increpante in Psal. 49. *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* ex n. 310.

305 In secunda classe continentur non Auctores, sed libri, quatenus eorum Auctores sunt Catholici, continent tamen doctrinam non sanam, & ideò prohibentur. Dupliciter autem modo doctrinam non sanam continere possunt. 1. Quia continent incidenter aliquam, seu aliquas hæreses, aut falsi dogmatis suspicionem. 2. Quia offensionem etiam in moribus nonnihil fidelibus afferre possunt: ex n. 313.

306 Ex Bord. in man. Consult. fol. 49. n. 57.

[illegible] ... de fide ... [illegible] ... ut docet [illegible] 45. ... [illegible] ... hæresi ... [illegible]

307 Aptum exemplum est in hac propositione: Papa in Beatificatione errare non potest; nam plures Doctores, inter quos [illegible] quod Pontifex non possit errare in Canonizatione Sanctorum, id negant de Beatificatione; unde concedunt, quod qui negaret Beatum aliquem esse in gloria, non esset hæreticus formalis, sed [illegible] temerarius, quia contra communem Doctorum [illegible] & scandalum [illegible], quia fideles à Beatorum cultu, & veneratione retraheret, quæ contra cultum [illegible] debitum [illegible] suspecta [illegible] contra dogma [illegible] de fide, [illegible] quamplures Doctores ducunt, etiam de fide esse Romanum Pontificem in Beatificatione errare non posse, & de errore suspecta de hæresi, quia hæc dicens videtur negare in Papa potestatem ad beatificandum.

308 Doctores autem, qui concedunt de fide esse, Papam errare non posse in Canonizatione, & id negant de Beatificatione, pro principio disparitatis assignant, quia Canonizatio est ultimum judicium Ecclesiæ, quo definitur, verum Dei esse in gloria, post quod nil amplius discutitur: Beatificatio vero non est ultimum judicium, quoniam post illud, antequam ad Canonizationem deveniatur, in novum examen, testes, & miracula recipienda; quod non fieret, si de fide esset Pontificem non posse in Beatificatione errare, nam, quod est de fide certum, ulteriori certitudine non indiget, cum sit infallibilis veritatis.

309 In hac materia, quæ obiter hic mihi tractanda supponit. Dico, de fide esse Romanum Pontificem, tam in Canonizatione, quàm in Beatificatione, errare non posse, ita ut dicens eum posse errare, seu Sanctum, aut Beatum non esse in gloria, sit hæreticus formalis, Bord. vol. [illegible] num. [illegible] Verricell. tr. 8. q. [illegible] & 39.

310 Ratio est, quia hæc propositio: *Romanus Pontifex in canonizatione, & beatificatione errare non potest*, sequitur ex duplici principio de fide, videlicet: *Romanus Pontifex [illegible], quæ spectant ad mores [illegible], & [illegible] errare non potest, sed [illegible] ad [illegible]*; ergo [illegible]. Minor liquet, quia canonizatio, & beatificatio est actus externus [illegible] continetur in articulo de Communione Sanctorum. [illegible] Major constat ex Evang. Joannis cap. [illegible] *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis*, & c. 16. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Et Matt. c. 28. *Ecce ego vobiscum sum [illegible] usque ad consummationem sæculi*, [illegible] Apostolus [illegible] ad Tim. [illegible] *Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*. [illegible] Ecclesia, & [illegible] non errando, est fundata in firmam [illegible], & [illegible] non errandi Magisterium, ex Evang. Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.*

311 Et licet Romanus Pontifex, antequam ad Beatificationem, & Canonizationem veniat, [illegible] testimonia humana [illegible], [illegible] ad [illegible] Beatificationem, & Canonizationem non devenit, nisi per [illegible] Spiritus Sancti motionem, & assistentiam, ad quam quidem [illegible] testimonia humanorum [illegible]; quia Spiritus, ubi vult, spirat, & in [illegible] ducit, quo non vellet.

312 Ad disparitatem inter Beatificationem, & Canonizationem, in oppositum assignatam, Respondeo cum Verricell. tr. 8. q. 37. novum examen pro Canonizatione non fieri de veritate [illegible], [illegible] Beatificatione [illegible], sed de per [illegible], & [illegible], unde per Beatificationem [illegible], & completum judicium, quòd [illegible] in gloria, [illegible] hinc [illegible] Beatificatione [illegible] formaliter [illegible], & [illegible] gratiam [illegible], cum [illegible], quòd [illegible] Provinci[illegible], [illegible] Officio, & Missa celebrandis [illegible]

in

in quantum, licet de fide sit, Beatum esse in gloria, non est tamen conveniens, ut quilibet eusdem in gloria, publico cultu Officii & Missae in tota Ecclesia colendus decernatur; sed illi, qui ob heroicas virtutes, & insignem sanctitatem, ex multitudine, & qualitate miraculorum significatam, Deo acceptissimi, & apud fideles eximia devotione habitum dignoscuntur, hinc novum examen fit de perseverantia cultus, & miraculorum, ac insigni Beati sanctitate, & magna fidelium devotione comperta, solemniter ad judicium de ejusdem gloria devenitur, & in tota Ecclesia honor Officii & Missae conceditur.

313 Non obstat dictum, quod vulgò Augustino imputatur, *Multi Sancti venerantur in terris, quorum corpora cruciantur in inferno*; quod nec est Augustini, nec veritatem habet de Sanctis à Romano Pontifice Ecclesiae propositis, sed de hypocritis, ab hominibus, qui abscondita cordis penetrare nequeunt valere, Sanctis putatis, quatenus in vestimentis ovium, lupique facies exterminantes, Sancti apparuerunt, sed revera lupi rapaces, & diaboli martyres decesserunt: de vere autem justis & sanctis canit Regius Psaltes: *Exultabunt justi in gloria, laetabuntur in cubilibus suis, gaudent in caelis animae Sanctorum.*

314 In tertia classe continentur libri, qui prodierunt sine nomine Auctoris. Verum non omnes hi sunt damnati, nam saepè viri docti & sancti ad inanem vitandam gloriam libros perutiles, & sanam continentes doctrinam, sine nomine condidere; sed illi, qui continent doctrinam pravam fidei, aut moribus adversam, Lupus p. 4. lib. 21. dist. 1. art. 1. pag. 419. Unde libri hujus tertiae classis ad primam, aut secundam possunt reduci, ut innuit Alex. VII. in Bulla n. 314. relata his verbis: *Contingit, ut plerique libri ignoti scriptores, qui certae classi assignentur, prout vindicent, quod in primam, & secundam remittantur.*

DISCRIMEN

315 Inter primam, & secundam classem est duplex.

316 Primum est, quod librorum 1. classis prohibitio fit principaliter non tam propter materiam, si sit prava, quàm propter ipsos Auctores haereticos; & ideo omnes eorum libri, tam editi quàm edendi, de Religione tractantes, damnati censentur, etiam si bonam doctrinam contineant, ob rationem num. 304. relatam. Librorum autem 2. classis prohibitio fit ob materiam pravam, quam continent sive contra fidem, sive contra bonos mores, &c. quamvis ab Auctoribus Catholicis prodierint; adeoque hi libri non prius censentur prohibiti, quàm specialiter fuerint in Indicem librorum prohibitorum relati: ad differentiam librorum 1. classis, qui eo ipso, quòd sunt Auctorum haereticorum, damnantur, etiam si in Indice non reperiantur. Lupus cit. pag. 419. Hinc damnato opere haeretico, non censetur damnatum nomen Auctoris, nisi sit convictus, vel confessus de haeresi, aut nisi sit de notis ex secta haeretica. Quia licet aliquas haereses in opere protulerit, praesumitur, quòd ex inadvertentia, aut ignorantia protulerit, sine pertinacia; damnato autem Auctore, omnia ejus opera etiam edenda, quae de Religione tractant, damnata censentur, quia haec, ut accessorium, sequuntur naturam sui principalis. Bord. in man. Consult. 48. n. 28. Auctor ergo per prohibitionem librorum 1. classis damnatur, quia est persona, & digna poena; per prohibitionem verò librorum 2. classis mortificatur, quia debebat advertere, & si erat imperitus, non scribere.

317 Ob eandem rationem nec haeretici, nec eorum libri possunt à Catholicis in suis operibus citari ad honorem, quamvis loquantur ad Religionis favorem, bene verò ad confusionem, eorum impugnando errores; nam in Ecclesiastici cap. 15. scriptum est: *Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à Deo profecta est sapientia. Sapientiae enim Dei adstabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.* Catholici autem, & eorum libri prohibiti citari possunt etiam ad honorem, quoad bonam doctrinam.

318 Secundum discrimen est, quod libri 1. classis sunt prohibiti duplici excommunicatione: prima est excommunicatio Bullae Coenae reservata Sum. Pontifici, quae incipit ante Trid. à Nicol. III. anno 1280. & novissime habetur exemplum ex Urb. VIII. anno 1627. in 1. §. his verbis:

319 *Excommunicamus, & quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, & à Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios haereticos, quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectae existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorundem libros haeresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicae, scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore; nec non schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.*

320 Sub prohibitione igitur, & excommunicatione Bullae Coenae, non continentur libri

libri

bri hæreticorum tractantes de Philosophia, Medicina, Historia, &c. qui nullam hæresim continent, nec libri n. 331 referendi, sed soli libri hæreticorum, qui hæresim continent, aut de Religione tractant.

321 Secunda est excommunicatio Indicis, & Pii IV. de qua modò, quæ non est reservata.

322 Libri verò secundæ classis, qui tamen continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sunt prohibiti sola præfata excommunicatione Indicis, cæteri autem, qui sunt prohibiti, non quia continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sed ob alias causas contra bonos mores, putà, quia tractant de rebus obscœnis, de jurisdictione cum præjudicio pœn. & infamatorii, injuriosi, quia continent propositiones læsas, &c. non subjacent excommunicationi Indicis, & Pii IV. sed peccato mortali, & pœnis arbitrariis Episcoporum, aut Inquisitorum. v. n. 311.

323 Pro qua re sciendum est, Indicem librorum prohibitorum à Deputatione Conc. Trident. confectum, plures librorum species prohibere, at non eas omnes prohibere sub excommunicatione.

324 Quantum ergo ad prohibitionem,

Primò, in 2. Regula dicti Indicis prohibentur omnes prorsus Hæresiarcharum libri, etiam de Philosophia, Medicina, &c. qui nullam hæresim continent, nec de Religione tractant, his verbis

Hæresiarcharum libri, &c. cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omninò prohibentur.

Quod fit in maximum eorum odium, & ut omninò eorum memoria pereat.

325 Secundò, in eadem Regula, quoad aliorum hæreticorum libros sequitur

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Hinc libri hæreticorum de Philosophia, Medicina, Historia, & similibus, qui nullam hæresim continent, examinati, & approbati ut tales, non prohibentur, sed permittuntur; sunt tamen prohibiti, antequam examinentur. v. n. 334.

326 Par est Regula 5 *Libri illi, qui hæreticorum auctorum opera aliquando prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt lexica, concordantiæ, apophthegmata, similitudines, indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris unà cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.*

327 Tertiò, in 4. &c. Regula prohibentur Biblia vulgaria, & libri controversias inter Catholicos, & hæreticos differentes, pariter vulgari idiomate conscripti, ita ut, qui eos præsumpserint legere, aut retinere, peccent mortaliter, & absolvi non possint, nisi prius Biblia, aut libros prædictos Ordinario, aut Inquisitori tradiderint.

328 Quartò, in Regula 7. *Libri qui res lascivas, seu obscœnas ex professo tractant, narrant, aut docent, &c. omninò prohibentur, & qui eos habuerint, severè ab Episcopis puniantur. Antiqui verò ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur; nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.*

329 Quintò, in Regula 9. *Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes, artis magicæ, prorsus rejiciuntur. Episcopi verò diligenter provideant, ne Astrologiæ judiciariæ libri, tractatus, indices, legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certi aliquid eventurum affirmare audent, permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia conscripta sunt.*

Item in observatione circa dictam nonam Regulam, exercentes præfatas artes, & legentes, aut retinentes recensitos libros, damnum puniendi necdum per Ordinarios, verùm etiam per Inquisitores locorum, ex Const. Sixti V. de anno 1585. unde præfati sunt denunciandi, supra p. 419.

330 Sextò denique in observatione circa præfatum Indicem omninò damnantur, & prohibentur libri Thalmud Hebræorum, & alii Cabalistici, & nefarii Hebræorum libri: item liber Magazor, qui continet officia, & cæremonias Hebræorum, & Synagogæ, solùm permittitur in Hebræa lingua, & prohibetur in omni alia lingua.

331 Quantum autem ad excommunicationem, postquam dictus Index recensitas librorum species prohibuit, denique in Regula 10. in fine concludit

Ad hæc verò omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris

llores scriptos ob haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnatos, atque prohibitos legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat; qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, praeter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

Haec est Indicis Tridentini dispositio.

332 Quia tamen variis temporibus Summi Pontifices quoad libros prohibitos varia sanxere, novissime Alex. VII. volens confusionem vitare, & hanc materiam librorum prohibitorum una lege regulare, die 5. Mart. 1664. edidit Bullam, quae incipit: *Speculatores domus Israel*; quam referunt La Ulloa in Bullario tom. 6 Const. 147 pag. 210 & Diana in mon. Consult. fol. 49. n. 5. per quam Alex. VII. omnes poenas, & censuras contra legentes, & retinentes, &c. libros prohibitos habentes latas reduxit ad poenas contentas in Const. Pii IV. quae incipit: *Dominici gregis*, super dicti Indicis Trid. confirmatione edita. Verba Bullae Alex. VII. sunt tenoris sequentis:

Indicem (supple in librorum prohibitorum) observari mandamus, & praecipimus sub poenis in Const. felicis rec. Pii IV. et aliis praedecessoris nostri, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas incurrendas, eorumdem decretorum in praemissis transgressoribus poenas tollendo prorsus, omnes, & singulas poenas, per Constitutiones Apostolicas, & decreta aliorum Romanorum quorumlibet emissas, harum serie reducimus, firmis tamen manentibus illis, quae de Auctoribus, & libris damnatis in litteris Apostolicis die Coenae Domini publicari solitis sancita sunt, circa quas nihil omnino innovare, aut immutare quidquam intendimus.

333 Poenae autem, & censurae in recensita Const. Pii IV. contentae sunt, ut sequitur:

Si quis autem adversus has regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui haereticorum libros, vel cujusvis Auctoris scripta propter haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis poenam incidat, eumque ob eam causam in eum, uti de haeresi suspectum, inquirere & procedi liceat, praeter alias poenas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, praeter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum, &c. Datum Romae, &c. die 24. Martii 1564.

334 Hinc Bulla Pii IV. excommunicatione latae sententiae non reservata, afficit tantum libros quoscumque haereticorum, & libros, aut scripta propter haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint haereticorum, sive Catholicorum, minime vero libros Catholicorum ob aliam causam prohibitos; puta quia contra bonos mores, &c. ac proinde hi nulli subjacent excommunicationi: v. n. 313. 321. & 176.

335 Et licet illi, qui legerint, aut habuerint libros alia de causa prohibitos, tradantur puniendi Episcopis, possunt tamen puniri ab Inquisitoribus, quia hi sunt eorum judices, ut constat ex litteris Inquisitori Cremonae conscriptis per Card. Mellin. 6. Febr. 1627. his verbis:

Rispondo solo, che negl' Editti del S. Offic. e s'imponessero pene delli stessi libri, non solo heretici, ò sospetti, ma anco di cose lascive, e contra buoni mori, possino, e devino gl' Inquisitori procedere all' esecutione delle pene comminate contro gli trasgressori, Diana in mon Consult. fol. 49. n. 83. n. 366.

QUAERES I.

336 *An retinentes libros, aut scripta astrologiae judiciariae, geomantiae, divinationis, artis magicae, &c. relatos in num. 319. aliquam excommunicationem incurrant, & suspicionem haeresis?*

Videtur absolute affirmandum, 1. ex Bulla Sixti V. de anno 1585. n. 345. ubi postquam disposuit contra exercentes, ad libros deveniens sequitur:

Prohibemus omnes, & singulos libros, opera, & tractatus hujusmodi judiciariae Astrologiae, & Geomantiae, Hydromantiae, Pyromantiae, artis magicae, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, & superstitiones continentur, ac in supra memorato Indice interdictos sub censuris, & poenis in eo contentis, a quibuscumque Christi Fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, & Ordinariis locorum, vel Inquisitoribus praedictis praesentari, & consignari debere: & nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mandamus, ut contra facientes legentes, aut retinentes libros, & scripta hujusmodi, in quibus talia continentur, similiter adversus Inquisitores libere, & licite procedere, & procedere, & poenis condignis punire, & coercere possint.

337 Ubi licet Sixtus nullam novam contra hujusmodi libros legentes, aut retinentes, excommunicationem imponat, eos tamen excommunicationi Indicis subjicit, saltem innuit illis verbis: *In memorato Indice interdictos sub censuris, & poenis in eo contentis.*

338 Secundo ex Bulla Urb. VIII. relata n. 345. ubi infligitur excommunicatio latae sententiae, licet nulli reservata.

339 Respondeo, legentes, aut retinentes li-

librum continentem, aut scripta, esse suspectum de haeresi, & incurrere excommunicationem in dictis, si libri, aut scripta continent suspicionem haeresis, aut falsi dogmatis [illegible], si suspicionem haeresis, aut falsi dogmatis [illegible]. Bord. [illegible] 58 n. [illegible] & resol. 49 n. 19 [illegible] Diana 29 [illegible] ubi distinguit de [illegible] libros superstitiosos, vel non sapientes haeresim, & [illegible] q. 1 punct. 4 num. 4 his verbis: Eadem enim [illegible] (supple ex auctore) afferit legentes libros, & scripta continentia divinationes, & sortilegia, ut sunt libri, & scripta Geomantiae. Et quidam afferunt [illegible] a Catholica Fide, [illegible], & [illegible].

Idem replicat [illegible] punct. 4 n. 4 [illegible] punct. 38 n. 1 & 2 loquendo de excommunicationibus, [illegible], [illegible], & [illegible] excommunicatione, [illegible] & excommunicationem [illegible] haeresis [illegible] manifestant.

Capta ratio est, quia nulla est excommunicatio in jure contra eos, & si aliqua est, non est [illegible] n. 3 [illegible] Idem tenet Peregr. de censuris n. 13 & Diana [illegible] addu[illegible] exemplo, quibus divinatorum, & alii [illegible] Dom. Sixti V [illegible] sunt poenis arbitrariis, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], &c.

[illegible] Declaratur liber astrologiae judiciariae haeresim, aut ejus suspicionem continere, si v. gr. asseverat, astra, nedum nostras voluntates inclinare, sed cogere [illegible] infallibile judicium inferre, &c. Item libri divinationem, &c. haeresim, seu ejus suspicionem continerent, si praeciperent daemonis adorationem, abusum Sacramentorum, aut Sacramentalium, si asseverent verba aut signa illa adhibita habere ex opere operato virtutem ad effectum, aut ea alia esse infallibiliter [illegible] effectum, & similia [illegible] Diana n. 1 [illegible] pro quo multorum [illegible] dicta superstitione [illegible].

[illegible] Ratio [illegible] parte est, quia Index, & Bulla Pii IV. expresse excommunicationem infligit contra legentes, aut retinentes libros, vel scripta ob haeresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita [illegible] n. 331 & 33 [illegible] [illegible] libri, vel scripta, si continent suspicionem haeresis, subjacentur excommunicationem Indicis, & Pii IV.

Nomine [illegible] suspicionis falsi dogmatis venit etiam suspicio haeresis, nedum pro [illegible] a majori ad minus, verum etiam ex ipsa proprietate verborum, quoniam etiam haeresis est falsum dogma, falsum namque dogma se habet ut magis late patens in ordine ad haeresim, quia ex dictis [illegible] dogma fidei est doctrina in fide, & quia [illegible] doctrina, [illegible] est de fide definita, quam quae est de fide [illegible] est doctrina in fide, ideo utraque est dogma fidei, & falsum doctrina definitae de fide [illegible] dogma fidei pro ratione quasi [illegible], quod in articulis fidei, comprehendi est doctrina opinativa de fide, quae proinde dicitur proprie dogma fidei, adeoque [illegible], suspicio haeresis est suspicio dogmatis falsi, licet non e converso, itaque [illegible] suspicio [illegible] & consequenter, cum suspicio falsi dogmatis cadat sub excommunicationem Indicis, & Pii IV. certum esse debet, quod sub eadem cadat suspicio haeresis, juxta illud: Quod[illegible] dicitur de superiori, dicitur etiam de inferiori.

[illegible] Ratio [illegible] parte est, quia excommunicatio non incurritur, nisi sit expressa in jure, in Indice autem, & Bulla Pii IV. jam recensitis, nulla alia excommunicatio exprimitur praeter relatam contra legentes, aut retinentes libros, vel scripta ob haeresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibitos, ob rationem quam Alex. VII [illegible] n. 33 [illegible] decrevit, quoad hanc materiam standum esse poenis in Bulla Pii V. contentis.

[illegible] Ad [illegible] in oppositum, Bulla [illegible] favet resolutioni, quia per ea verba se refert ad censuras memorati Indicis, unde quia in memorato Indice nulla est censura contra legentes, aut retinentes recensitos libros absolute consideratos, ut patet ex Regula 9. [illegible] n. [illegible] sed tantum contra libros ob haeresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibitos, ut [illegible] n. 331 sequitur ex illa Bulla, quod legentes, aut retinentes libros, vel scripta Astrologiae, Geomantiae, Divinationis, &c. incurrant excommunicationem Indicis, si [illegible] libri haeresim, vel haeresis aut falsi dogmatis suspicionem continerent.

[illegible] Demum excommunicatio Bullae Urb. VIII. [illegible], non est contra legentes, aut retinentes dictos libros, sed contra Astrologos, & Divinatores facientes judicia, aut praedictiones de statu Reipublicae Christianae, vel Sedis Apostolicae, [illegible] Romani Pontificis, [illegible] ad tertium gradum inclusive consanguineorum, & contra eos, qui dictos astrologos, aut divinatores consuluerint, sive eorum judicia, & praedictiones super praemissis acceperint: ut videre est [illegible] n. 396.

Nn 2 QUAE-

QUÆRES II.

345 *Legentes, aut retinentes libros prohibitos, quando sunt suspecti de hæresi, & denunciandi?*

Resp. legentes, aut retinentes libros, aut scripta hæreticorum hæresim continentia, aut de Religione tractantes, item libros, aut scripta Catholicorum propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita, esse suspectos de hæresi, & denunciandos Inquisitoribus, aut Episcopis, juxta dicta in n. 619 & 620 [illegible] seu, duodecim, aut triginta dies à die scientiæ, juxta formam edictorum [illegible] nostro Regno Siciliæ terminus esse solet sex dierum [illegible] n. 640. constat ex verbis Bullæ Pii IV. & Indicis relatis n. 174. 175 & 334. 335.

DIFFICULTAS

346 Procedit de libris prohibitis secundæ classis, qui continent doctrinam non sanam secundo modo explicato sub n. 304 & 305 qui scilicet sunt prohibiti, non quia contineant hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sed quia sunt contra bonos mores, pacem, aut charitatem, &c.

347 Negat esse denunciandos Lupus *part. 4 t. 13 dist. 1. art. 5 diff. un. pag. 664.* pro quo Diana *p. 11 tr. 8 [illegible]* cum Carenam *p. 2 tr. 10. § 10. n. 66* Bord. *in Teol. [illegible] cap. 14 q. 38 n. 78* Ratio est, [illegible], ut constat ex Pio IV & Indice adducto n. 335 nulla afficiuntur excommunicatione, nec sunt suspecti de hæresi sed solum peccant mortaliter, & dantur puniendi pœna arbitraria ab Episcopis. Et licet ex litteris relatis n. 336 tradantur etiam puniendi ab Inquisitoribus, non sequitur, quod sint denunciandi, quia non sunt suspecti.

348 Resp. tamen esse denunciandos, Diana cit. & Bord. *[illegible] Consult. [illegible] n. 56. & [illegible] n. 83.* probatur ex Bulla Greg. XV. & Urb. VIII. tenoris sequentis.

[illegible], & Cum [illegible] magno [illegible] esse [illegible] & [illegible] Nos &c. [illegible] & [illegible] legendi, & habendi libros quoscumque, ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, [illegible] prohibitos, quibuscumque [illegible] & Ecclesiasticis, [illegible] Ordinis [illegible] & [illegible] Ecclesiastica [illegible] &c. [illegible] &c. [illegible] &c. *[illegible] &c. [illegible] libros per [illegible] permissu legentes, aut habentes, pœnas in [illegible] Cœnæ Domini, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.*

349 *[illegible] suspendimus, & infra duos [illegible] menses [illegible] omnes, & singulos, ad quos spectant, [illegible] & [illegible] & [illegible] quod [illegible] hos denunciabunt, qui libros prohibitos habuerunt, vel ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos [illegible] debeat, [illegible] aliquos [illegible] libros prohibitos habere [illegible] denunciare [illegible] à Congreg. S. Officii [illegible] Nobis [illegible] vel ab aliis per Nos [illegible] Congregationis [illegible] &c.* Datum sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi hæc ultima verba: *Aliquos [illegible] libros prohibitos,* referuntur ad priora. *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, vel alias [illegible] prohibitos,* ac proinde præfati Pontifices præcipiunt, denunciandos esse à scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos, etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsi dogmatis suspicio.

Tum quia ex litteris recensitis *sub n. 336.* dantur puniendi ab Inquisitoribus, tanquam eorum Judicibus, & consequenter dantur illis denunciandi.

Verum tamen est, eos non esse excommunicatos, nec suspectos de hæresi, ut probat Lupus cit. & concedit Bord. *[illegible] Consult. [illegible]* & apud ipsum, Carena, Soleilon, & Buriatus, quia nec legunt, nec retinent librum contra fidem; unde isti puniendi sunt ab Inquisitoribus simpliciter pœna arbitraria sine abjuratione; quia non peccant contra fidem, Bord. cit. n. 83. Bonac. *tom. 1 disp. 2. de [illegible] q. n. 5.*

350 Certum est autem, 1. Quòd qui asseveret libros ex præscripto S. Inquisitionis prohibitos, posse in conscientia retineri, si non contineant doctrinam contrariam fidei, aut sacræ doctrinæ, esset denunciandus ut assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ: ita Diana *p. 11 tr. 8. [illegible]*

351 Certum est, 2. Quòd libri, qui non prohibentur perpetuò, sed suspenduntur ad tempus, donec expurgentur, eò quia unam, aut alteram hæresim casu contineant, vel ob aliquem errorem, non possunt legi, aut retineri

intra tempus prohibitionis & correctionis, ex Decr. Alex. VII. in prop. damnata 45. unde tunc retinentes sunt denunciandi; facta autem correctione per eos, ad quos spectat, haud amplius sunt prohibiti.

552 Certum est etiam, non esse onus denunciandi, nec respective excommunicationem in casibus, in quibus quis à peccato mortali excusatur, juxta dicta n. 548. pro quo ve facit sequens Caput.

CAPUT VIII.

De Excommunicatione Bullæ Cœnæ contra legentes, retinentes, &c. libros hæreticorum.

QUÆRES

553 *Quid requiratur ad incurrendam excommunicationem Bullæ Cœnæ excommunicationem?*

RESp. requiri quinque simul conditiones, sicut una deficiente, censura non incurratur.

1. CONDITIO

554 EST, ut Author libri sit hæreticus. Nomine hæretici venit, 1. ille, qui est damnatus, sive personaliter, & nominatim, sive generaliter in sua secta, in qua est natus, 2. ille, qui est natus inter Catholicos, & putatus Catholicus, liber tamen ab eo compositus, ex professo tractat de hæresibus, & apertè Catholicas veritates impugnat, hæreses defendendo, Alberghinus *cap.* 32. *n.* 21. & Bord. *in man. Confess. resol.* 49 *n.* 48. hic namque, licèt non sit personaliter damnatus, nec natus ex hæreticorum secta, est perniciosior fidei hostis, quia est lupus inter agnos. Nec eum juvat protestatio, qua se, & sua opera Ecclesiæ correctioni subjiciat, quoniam hæc est astuta collusio, & factum suum ostendit mentem, dum contrariatur dicto Et hic comprehenditur in verbis Bullæ Cœnæ relatis n. 479. *Ac omnes, & singulos alios hæreticos, quocumque nomine censeantur* Non sic de Authore Catholico, qui in suo opere unam, aut alteram hæresim per transitum, seu incidenter protulerit, v. n. 160. 3 Veniunt schismatici, qui communiter sunt hæretici unde liber Græcorum, & Armenorum Schismaticorum, de eorum ritibus tractans comprehenditur sub censura Cœnæ, quia de Religione tractat, Tamb. *lib.* 2. Decal. *c.* 1 § 7. n. 8. contra Leandrum *de conf. tr.* 3. *disp.* 1. q. 49. qui dicit, eorum ritus non esse ab Ecclesia habitos tamquam hæreticos.

555 Hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excluduntur, 1. libri Gentilium, infidelium, Judæorum, & Cathecumenorum, quamvis contra Religionem, ut liber Thalmud, &c. quia non sunt libri hæreticorum, v. n. 310. 2. libri Origenis, & Tertulliani, qui licèt habuerint errores contra fidem, ob specialem tamen utilitatem ab Ecclesia permittuntur, & jam sunt expurgati.

Tertiò excluduntur legentes, aut retinentes libros Catholicorum, in quibus referuntur errores hæreticorum, in quibus sunt scholia, aut annotationes hæreticorum (nisi scholia essent tam copiosa, ut ex illis potiùs, quàm ex textu, liber constare videretur) etiam si animo hæresim addiscendi legant, quia non sunt libri hæreticorum: supposito tamen, quòd sint prohibiti incurrunt excommunicationem Indicis non reservatam: quia legunt, aut retinent libros, aut scripta ob hæresim, vel suspicionem falsi dogmatis damnata, Alberghinus c 32. n. 4. Bord. *in Trib. fidei cap.* 16. à n. 44. Busemb. *lib.* 7 *cap.* 2. *dub.* 3 *ar* 5 n. 1 Bonac. *tom.* 1. *disp.* 2. *de censur. punct.* 4. n. 4. Imò Diana *p.* 1 *tr* 11 *res* 32. & Leander *de cens. tr.* 3 *disp.* 1. q. 44. idem tenent, etiam si scholia sint tam copiosa, ut ex illis potiùs liber constare videretur: quia adhuc diceretur liber Authoris Catholici, non hæretici.

2. CONDITIO

556 UT liber expressè contineat hæresim, vel de Religione tractet.

Unde ad incurrendam excommunicationem Cœnæ non sufficit, quòd liber sit hæretici, sed requiritur, quòd contineat hæresim, vel de Religione tractet ac proinde, si sit liber medicinæ, historiarum, &c nullam continens hæresim, non cadit sub excommunicatione Cœnæ, sed solùm sub excommunicatione Indicis non reservata, quæ comprehendit omnes legentes, aut retinentes libros hæreticorum, licet hæresim non contineant, nec de Religione tractent, Leander *de censur. tr.* 3. *disp.* 1. q. 37 v. n. 171.

Contineat hæresim.

Filliuc. Soulo, Carena, Grassius, & Sairus apud Bord. *in Trib. fidei c.* 16. n. 70. quibus probabiliter adhæret Diana *p.* 1. *tr.* 11 *res* 31. volunt non comprehendi sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, sed solùm sub excommunicatione Indicis, legentes, aut retinentes librum hæretici, licèt aliquas contineat hæreses, si non tractet ex professo de hæresi, aut de fide, putà si esset liber Philosophiæ, & Medicinæ, &c. sed requiri, ut ex professo tractet de hæresi, seu de fide, aut Religione; quia particula *hæresim*, licèt sit expressa in singulari, accipi debet in plurali, ex usitatiori Authorum acceptione, qui librum tractantem ex professo de hæ-

rosi vocant in singulari de heresi, sicut librum tractantem ex professo de fide vocant in singulari de fide, licet ille innumeras contineat propositiones hæreticas, sive de fide.

Quam opinionem Sanchez apud Busemb. *lib. 7. de censur. cap. 2. dub. 3. art. 1. n. 1.* præferunt conformiter pro Germania, ubi Bulla Cœnæ non est cum tanto rigore recepta.

Et Busemb. *cit.* addit: *Legere tamen tales*, (videlicet libros hæreticorum de Philosophia, Medicina, &c. sive nullam, sive aliquam incidenter hæresim continentes) *excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi recepti* [illegible] *Germaniam*, [illegible] *esse rigore*, ut habet Laymann [illegible]

317 Dico tamen, comprehendi sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, etiam si non tractet ex professo de fide, aut Religione, & etiam contineat hæresim, dummodo sit liber hæretici personaliter, seu nominatim damnati, aut nati ex secta hæreticorum. Sanchez *in sum. t. 2. lib. 2. cap. 10. n. 34.* Bonac. *de censur. disp. 2. q. 7. puncl. 4. n. 19.* Suarez, & Alterium cum Diana cit. qui hanc sententiam probabiliorem vocat.

Ratio est, quia Bulla Cœnæ relata n. 310. expressè requirit sub disjunctione, quòd liber hæretici contineat hæresim, *vel* de Religione tractet, per quam particulam disjunctivam dat clarè intelligere, sufficere, quod liber contineat hæresim in singulari licet de Religione non tractet, sed de Medicina, &c. unde absolutè hanc sententiam tenet Diana *p. 6. tr. 6. res. 11.* Leander *cit. q. 19. v. n.* 361.

318 Hinc fit, quod si librum hæretici unam continentem hæresim legas quoad partem notabilem non continentem hæresim, incidas in hanc censuram, Bord. *ipse in man. Consult. sess.* [illegible] Diana *p. 6. tr. 6. res. 11.* quia lege ipsa prohibetur ratione sui totum, & librum hæretici continentem hæresim. [illegible]

319 Quòd si opus illud dividatur in plures tomos, tunc legendo tomum non continentem hæresim, nec de Religione tractantem, non incidis in excommunicationem Bullæ Cœnæ, Alberghinus [illegible] Incidis tamen, si omnes tomi non sint separati, sed coeant in unum librum, quia tunc quilibet tomus est pars totius libri. Diana *p. 6. tr. 6. res. 11.* [illegible]

Imò, si à libro hæretici unam continente hæresim, hæresim deleas, adhuc censuram Cœnæ incurris, si eum legas, aut retineas. Leander *cit. q. 21.* & Diana *cit.* contra Grassium in Reg. S. Franc. *cap. 7. sect. 5. pag. 1*[illegible] quia deleta hæresi fieri debet auctoritate publica, ut liber relinquatur liber ad legendum, [illegible]

360 Vel de Religione tractet.

Certum quidem est, quòd liber debeat ex professo, & non incidenter de Religione tractare, aliud enim est, librum *continere hæresim*, aliud *de Religione tractare*, nam ly *tractare* significat ex professo agere, ly *continere* verò satis per unicam hæresim in libro repertam verificatur. [illegible]

De Religione tractare dicitur liber, si agat de Deo, ut objecto metaphysicæ [illegible], si agat de instructione politica, prescindendo ab instructione morum, Tamb. *lib. 2. Decal.* [illegible]

DIFFICULTAS EST,

361 An liber hæretici de Religione comprehendatur sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, si nullam contineat hæresim?

Negat Bord. *in* [illegible] quia si liber hæretici de Religione tractans, benè tractet, cessat finis legis prohibentis, qui est periculum subversionis, & infectionis.

362 Dico tamen comprehendi sub censura Cœnæ, ut Bord. ipse fatetur novissimè in man. *Consult. sess.* [illegible] quia finis legis prohibentis lectionem, & retentionem librorum hæreticorum de Religione tractantium, nedum est periculum infectionis, quod quidem solùm habetur, si contineant hæresim, sed etiam odium Auctorum, in quantum indignum visum est Ecclesiæ, ut fideles in materia Religionis ab hæreticis erudiantur, ut innui n. 304. & 317. qui finis permanet, etiam si liber nullum errorem, sed sanam doctrinam contineat.

Tum quia particula disjunctiva, *vel*, significat sufficere absolutè unum, & alterum, nempè, vel quòd liber hæresim contineat, vel quòd de Religione tractet aliquando, si liber de Religione deberet hæresim continere, hoc secundum non exprimeret quid distinctum à primo, sed contineretur in primo, ac proinde non fuisset necessaria, sed superflua disjunctio, quia ex jure *lege non præsumitur clausulam superfluam*.

CONDITIO.

363 Ut fi legatur materia notabilis sufficiens ad mortale.

Datur enim parvitas materiæ, hanc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excusat lectio decem linearum, etiam si ibi exprimantur hæresis, quia tam parva & subita lectio non infert periculum infectionis [illegible]

co-

cusat pariter lectio unius paginæ, Bord. *cum multis contra Con'ult. ... 49. num. 25* etiam magni voluminis, secundùm Sanchez, Rode & Sà, apud Busemb. *lib. 7. c. 2. dub. 3. art. 5. n. 5* Idem tenent Diana *par. 6. tr. 4. res. 55.* & Leand. *de conf. tr. 3. de p. 1. quæst. 61.* Idem tamen nego de pagina magni voluminis, cum Bonac. *tom. 3. de cens. disp. 1. quæst. 1. punct. 4. n. 14.* & Castropal. *tr. 4. dis. 2. punct. 10. n. 5.* Layman qui apud Busemb. cit. concedit Confessario, ut possit ea opinione uti, ut non semper damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

Non excusat autem lectio unius folii, Bord. *cit. n. 70.*

Excusat verò retentio unius folii, etiam si hæresim contineat, Leander *cit. q. 67.* cum Sanchez, & Fagund. contra Bonac. quia sicut minus periculum est retinere, quàm legere unum folium: ita minus delictum est retinere, quam legere unum folium; adeòque, licèt unum folium *respectu lectionis sit materia notabilis*, non sic respectu retentionis. ita Leander *cit.*

364 Qui proposuit multum legere, at postea paginam non excessit, aut multum retinere, sed mutata voluntate librum consignavit, excusatur, quia ad incurrendas pœnas humanas, non sufficit intentio executionis, sed requiritur ipsa executio; quia pœna inducitur ex actu externo perfecto, Bord. *cit. n. 41*

365 A fortiori excusat parvitas temporis in retinendo; quia periculum infectionis magis viget in lectione, quàm in retentione, ut constat.

Unde excusari, si retineas per unum, aut alterum diem, Busemb. *cit. n. 6.* Bord. *cit. n. 35.* etiam ultra, si expectes opportunitatem eum consignandi Superiori, pro quo citat Sayrum, Sanch. Farinac. Graff. Salellem, & Delbene idem tenet Leander *de conf. tr. 3. disp. 1. q. 68.* cum Bonacina, Reginal. Duardo, & aliis, his verbis.

Si enim commoditas deferendi ad Inquisitorem desset, & illa absque fraude, & negligentia diu expectaretur, non esset locus huic censuræ, quia non dicitur vere retinere contra Ecclesiæ mandatum, qui opportunum reddendi tempus expectat, sicut non dicitur vere alienum contra domini voluntatem possidere, cum restituendi commoditatem expectat. v. *n. 481.*

Et *q. 69.* addit, quòd si post datam opportunitatem consignandi adhuc retineret per duos dies, non incurreret censuram, ob parvi temporis retentionem, Bonac. *tom. 2. disp. 1. q. 2. punct. 4. n. 11.* Tamb. *lib. 2. Dec. c. 1. §. 7. n. 44.*

366 Excusatur ab excommunicatione Cœnæ legens epistolam hæretici, aut brevem concionem seorsim editam, etiam si contineat hæresim, Busemb. *cit. n. 4.* & Alberghinus *c. 31. n. 5.* Diana *p. 1. tr. 11 res. 34.* cum Filliuc. quia non est liber, & lex loquitur de libro

367 Eam tamen incurrit, qui legit in quantitate notabili in libro hæretici Dedicatoriam, Procemium, Epistolam ad lectorem, aut indicem, etiam si nulla in ea parte sit hæresis, nisi excuset parvitas materiæ, Doctores cit. quia hæ sunt partes libri v. *n. 558. 619*

368 Nomine libri venit volumen, sive magnum, sive parvum, sive typis impressum, sive scriptum, Leander *cit. q. 43.* cum multis, contra Tamb. *l. 2. Decal. c. 1. §. 7. d. n. 13.* qui tenet manuscriptum non venire nomine libri, ac proinde non comprehendi sub censura Cœnæ: hæc enim est differentia accidentalis in ratione caracteris. Nomine scripti venit unum, vel alterum folium, sive scriptum, sive impressum.

369 Quaternus venit nomine libri, quia est volumen, quod enim liber pluribus quaternis constet, est differentia materialis: hinc tot Scholasticæ theses, quæ non in folio, sed in uno quaterno frequenter in publicis disputationibus traduntur, vocant vulgò *libretto*: quaternus dicitur, qui ex quatuor cartulis complicatis constat.

370 Bulla autem Cœnæ exprimit librum, non scriptum, quia liber diu conservatur, & facilius publicatur, ac communicatur.

371 Hinc qui unum, vel alterum folium à libro separatum legit, non incidit in censuram Bullæ Cœnæ; quia nec actu, nec potentia saltem proxima est liber, sed scriptum: incidit autem in censuram non reservatam Pii IV. & Indicis, quæ comprehendit tam libros, quàm scripta *v. n. 331. & 443.*

DIFFICULTAS EST.

372 De venditoribus, qui retinent in quantitate, & massa notabili, folia librorum prohibitorum divisa, ut illis involvant res venderas. An scilicet incidant in censuram Cœnæ?

Negat Delbene *dub. 40. par. 6.* quia finis legis prohibentis librorum hæreticorum retentionem, est, ut destruantur, & venditores jam eos retinent ad destruendum, dum retinent, ut eorum folia dividant, eisque cibaria involvant: imò per hujusmodi usum desinunt esse libri, & censentur massa cartacea destinata non ad legendum, sed ut vendantur ad

[illegible], & ut ad aliam [illegible] interrogent.

173 Dico tamen, non incidere in censuram Cœnæ, quæ [illegible] librorum directo est positum libri hæretici [illegible], quia [illegible], & est magis [illegible] Christiano [illegible], ut [illegible] legis prohibentis, ob [illegible] per [illegible] magis hæreticorum [illegible] communicatur, quàm si totus liber apud aliquem [illegible]. Adde, librorum [illegible] non esse [illegible] auctoritate propria, sed superiorum, & per [illegible], [illegible] incidunt in censuram Cœnæ [illegible].

CONDITIO.

174 U[illegible] legatur, retineatur, &c. [illegible] ex verbis Bullæ Cœnæ [illegible], [illegible], quæ [illegible], tam ad censuram Cœnæ [illegible] Pii V. [illegible] declarat, [illegible].

175 Ignorantia, alia dicitur invincibilis, & est illa, quæ moraliter vinci, & expelli non potest, & tunc habetur, quando nulla cogitatio, cognitio, aut expressa dubitatio de obligatione menti occurrit, quæ possit quem excitare ad inquirendam legem, & obligationem ejus; vel si menti occurrit, fuit posita ab eo qualitercumque moralem diligentiam ad habendam notitiam, & non habuit, ut si dubitans librum esse hæreticum, interrogavit virum pium, doctum, & accepit non esse, cùm sit, & hæc dicitur involuntaria, & inculpabilis.

Alia dicitur vincibilis, quæ moraliter potest vinci, & expelli, & tunc habetur, quando non est facta [illegible] ab eo, cui occurrit expressa dubitatio de obligatione, & hæc dicitur voluntaria, & culpabilis.

176 Ignorantia vincibilis est duplex, crassa seu supina, & affectata. Crassa est, cùm quis per incuriam, negligentiam est piger ad eam depellendam, & hæc est voluntaria indirectè, quatenus est volita in alio tanquam in causa, scilicet in negligentia [illegible] dicitur crassa, & supina, per metaphoram desumptam ab homine crasso, & pingui, qui commoditates [illegible], & supinus esse solet; vel etiam ab homine supino in lecto jacente, qui licet non curet videre ea, quæ propè ipsum sunt, & negligit surgere ad vitanda mala sequentia; ita ille non curat surgere ad ignorantiam repellendam.

177 Affectata est, cùm quis data opera vult ignorare, ne cùm quis consultò non vult scire, an hic liber sit hæreticus, ne liberiùs a lege, aut retineat; & hæc est voluntaria directè, quia directè terminat affectum, & actum voluntatis. Ubi advertit Arriaga, quòd quando in judicium probabile de aliqua re formas, non debere habere ignorantiam affectatam, & culpabilem, de qua hic est sermo; [illegible] de ea re nolis amplius [illegible], & [illegible], non [illegible] moraliter, quia [illegible] probabilis à peccato excusat, ut dixi in tract. de actibus humanis.

178 Denuò ignorantia est triplex, antecedens, concomitans, & consequens. Antecedens est illa, quæ est causa actus, ita ut eo non posito, actum non faceret, & [illegible] cum quo est his dispositus, ut [illegible] si sciret librum esse hæreticum, & legem prohibentem sub censura, illum non legeret. Concomitans est illa, quæ non est causa actus, itaut sine ea nihilominus actum faceret, & haberet, cum quo est ita dispositus, ut si sciret librum esse hæreticum, & legem prohibentem sub censura, adhuc illum legeret. Consequens est illa, quæ voluntatem sequitur, eo quòd, vel [illegible], aut indirectè, cùm est crassa; aut directè, cùm est affectata; unde est ignorantia libera, quatenus potuit eam non habere, & [illegible] deponere. Ignorantia autem antecedens, & concomitans, non est libera, nisi sit crassa, aut affectata, [illegible],

179 Dico: quòd legens, aut retinens, &c. librum, ignorans esse hæretici, & hæresim continere, aut de Religione tractare, ignorantia crassa, sive antecedenti, sive concomitanti, sive juris, sive facti, [illegible] censura, [illegible], si ignoret ignorantia affectata, est communis [illegible], [illegible] & Leander de censuris [illegible]. Est tamen quòd [illegible] contra [illegible] tamen de ignorantia affectata.

180 Ratio [illegible], quia quando lex pro incursione pœnæ expostulat scienter, illa ignorantia excusat, quæ scientiæ opponitur, talis est ignorantia crassa, nam crassè ignorantes non dicuntur scientes, [illegible] quia quando lex pœnalis requirit scientiam, solùm intendit punire delictum [illegible], & directè voluntarium, quale non est cum ignorantia crassa; unde licèt hæc non excuset à culpa, excusat à pœna à lege humana imposita contra scientes.

181 Nec officit, si ignorantia sit concomitans, quia dispositio, & affectus ille, quòd adhuc librum legisses, si scivisses esse hæreticum, & legem sub censura prohibentem, si est habitualis, virtualis, aut actualis, cùm non supponit

[illegible] cognitionem ejus, non facit actum voluntarium, actum individuum externum lectionis libri sub circumstantiis haeretici & censurae. Item scilicet, si est actualis, tacit, quod legens tantum peccet peccato interno, non externo; nam lectio externa non procedit hic & nunc ex ea prava voluntate; quia actus externus non est voluntarius, nisi procedat ab actu voluntario tanquam a causa.

382 Ratio a paritate, quia ignorantia affectata aequiparatur scientiae, & aequivalet dolo. Is namque ignorans, expresse non vult intelligere, ut liberius peccet [illegible] & [illegible], dolus autem, ex parte, [illegible] suffragari potest. Idem est dicendum, quando poena imponitur sub his verbis *In quo scienter*, *vel [illegible]*, *audacter*, *si quis praesumpserit*, *[illegible] ad faciens*, *haec poenam incurrat*, nam temeritas, audacia, & similia, cum requirant contemptum, aequivalent scientiae, & dolum importent, quae non reperiuntur in laborante ignorantia crassa.

383 Dico 2. quod scienter legens, aut retinens librum haereticum, ignorans tamen esse illi annexam excommunicationem Bullae Coenae, excommunicationem non incurrit, quia ignorantia poenae excusat a poena, unde potest a quolibet Confessario absolvi, a quo quidem monendus est de censura, & obligandus ad consignandum librum Inquisitoribus [illegible].

5. CONDITIO

384 Est, ut legantur, & retineantur, &c. sine licentia.

Unde non incidit in censuram, qui cum dubia licentia librum haereticum legit, aut retinet; debet autem cavere eum retinere, ne perveniat ad manus licentiam non habentis.

Habens tamen licentiam, potest committere alteri eam non habenti, ut legat coram se prohibitum, si ille linguam latinam ignoret. Bord. [illegible] *consulto* [illegible] cum Del Bene.

385 Licentia legendi, aut retinendi libros, sive ob haeresim, sive quavis ex causa prohibitos, dari non potest, nisi a Summo Pontifice vel a Sac. Congr. S. Officii coram Sanctissimo habita, aut aliis, qui fuerint ab eadem Sacr. Congr. ad id specialiter deputati: constat ex Decr. Urb. VIII. [illegible] relato.

386 Unde cum dare non possunt, nec praedictos libros legere valent Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, nisi specialem deputationem habeant: patet ex aliis verbis Decreti: *Neque de caetero similes licentias, nisi a Congr. S. Officii coram [illegible], vel ab aliis per [illegible] eandem Congreg. specialiter deputandis*, [illegible]. [illegible] particula exclusiva, nisi, omnes praeter nominatos excludit. Bord. [illegible] *consulto* [illegible] Diana p. 4. tract. [illegible]

387 Possunt tamen Inquisitores licentiam suis Qualificatoribus concedere legendi libros non jam prohibitos, in quibus sunt haereses, errores, & propositiones qualificationem indigentes, minime vero legendo de libris jam prohibitis. Bord. [illegible] quia munus Inquisitorum quoad libros continentes errores, & propositiones qualificationem indigentes, est, eos qualificare; quoad libros vero jam prohibitos, munus est illos comburere, non qualificare, cum jam qualificati supponantur.

388 Tamb. [illegible] *Computerunt autem dicti, cum his Urbanis [illegible] (ac concedantur) auferat potestatem, non concedendi, ut possit concedere, sed ut concedantur*; per quae verba videtur insinuare, quod Decr. Urb. prohibeat actum, minime vero potestatem concedendi licentias.

Doctores autem cit. communiter ex Decr. Urban. inferunt, non posse alios praeter nominatos hujusmodi licentias concedere, & rite, quia sine lege sunt omnes tales licentiae concedentes, per illa verba *Cassantes, & annullantes* [illegible], si adeo possent illas concedere, quatenus licentiae cassatae possent iterum per eorundem novam concessionem reviviscere.

389 Salelles autem [illegible] censet, quod Inquisitores possint legere libros prohibitos, non obstante Bulla Urb. VIII quia ejus mens potest benigne interpretari, in quantum conforme est juri naturali, & necessarium bono publico fidei ad ejus defensionem, ut Inquisitores fruantur privilegio legendi, & habendi libros prohibitos, sine quo vix possent suum munus exequi.

Non placet Bord. cit. quia si sine tali privilegio non possent suum munus exequi, haud prudenter Pontifex privilegium revocasset; sed autem possunt suum munus exequi, dum libros, antequam prohibeantur, habere valent, & qualificare, ut si opus sit, prohibeantur.

390 Unde Leander de censuris [illegible] habet.

Sed hanc [illegible] sententiam olim mihi probabilem esse, nunc autem post Decr. Pauli V. & Urbani VIII. latum die [illegible] Aprilis anno 1631 [illegible] omnes licentias legendi libros haereticorum, vel de haeresi suspectos, aut alias prohibitos, & damnatos, in Regnis Hispaniarum concessas ab Inquisitore Generali, ab Episcopis, aliis[illegible] ipso Pontifice (excepto Inquisitore Generali

cunctis) quibuscumque personis, quavis auctoritate, & dignitate fulgentibus, & qualificatis, ut nominandum est, non curatis à praedicta eorum ... Inquisitorum legendi libros haereticos, nisi Inquisitor Generalis dominus, quae hunc solum excipiunt dicta Pauli, & Urb. decreta, quae sunt appensa in Indice librorum prohibitorum edito ... anno 1633 ita dic.

391 Quin imo q. 79. concedit, posse Episcopum legere libros haereticorum, & dare facultatem aliis eos legendi in casu necessitatis, quia in casibus necessitatis potest Episcopus circa casum Pontificis.

Loquendo praecisè de libris ob aliam causam prohibitis, quam ob haeresim, aut falsi dogmatis suspicionem, Homobonus *tract.* 11. q. 11. *resol.* 4. concedit, quòd non obstante constit. Greg. XV. omnes licentias revocante, possint ab Episcopo, aut Inquisitore viris dignis permitti.

Castellus *lib.* 1. q. 13. id concedit solùm quoad libros corrigendos; quia Gregor. licentias revocando, locutus est de libris prohibitis, nomine quorum veniunt libri simpliciter prohibiti.

Haec duo dicta non approbat Diana *p.* 11. *tr.* 8. *res.* 62. quia verba Bullae tam Greg. quam Urb. sunt absoluta, & generalia, imo adducit consuetudinem & observantiam his verbis. *Consuetudo, & ab eruditis interpretata est verba Bullae Urb. VIII. non solum includere libros absolute prohibitos, sed etiam prohibitos, donec corrigantur; patet ex praxi, & stylo Trib. S. Inquis. quod ipsum solum probat licentiam legendi libros prohibitos, donec corrigantur, nec ullus Episcopus ausus est post Bullam Urb. VIII. & Greg. XV. talem licentiam praebere.*

392 Possunt Inquisitores particulares, v. g. Regni Siciliae, concedere licentiam legendi libros ab ipsis prohibitos.

DIFFICULTAS 1. EST,

393 An tali licentia possit, qui eam habet, uti ubique terrarum?

Difficultas non procedit de licentia à Sacr. Congregatione, aut ab aliquo Inquisitore ab ea ad id deputato concessa, nam quòd eam habens possit ubique eos legere, non est dubium quia est privilegium personale concessum à Superiore universali, ideòque sequitur personam in omni loco.

394 Sed est difficultas de licentia ab aliquo Inquisitore concessa legendi libros specialiter ab ipso prohibitos, an valeat eam habenti in aliis locis, ubi etiam sunt prohibiti? An scilicet licentia tibi concessa ab Inquisitoribus Regni Siciliae legendi libros specialiter ab ipsis prohibitos, tibi valeat etiam in Regno Sardiniae, & in aliis locis, ubi pariter iidem libri sunt à propriis Inquisitoribus specialiter prohibiti.

Dixi, si etiam ibi sint specialiter prohibiti quia si non sunt ibi specialiter prohibiti, certum est te ibi eos legere posse, quia prohibitio librorum facta ab Inquisitore alicujus Provinciae, aut loci, non ligat extra illam Provinciam & locum, nam ejus jurisdictio restringitur intra proprium territorium.

395 Affirmant Hieronymus Rodr. *in comp. res. qu.* 2. *nu.* 1. Emman. Rodr. & Navar. apud Dianam *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 100. 1. quia talis licentia est privilegium personale, personam sequens quocumque vadit, 2. quia talis licentia procedit ex jurisdictione voluntaria, & gratiosa, quae etiam extra proprium territorium potest exerceri, ut absolvere, dimissorias concedere, &c.

396 Dico tamen, te non posse tali licentia uti in aliis locis, ubi etiam libri sunt specialiter prohibiti. Pers. *tom. Librorum prohibitorum* q. Leander *de consciu. tr.* 3. *disp.* 2. *qu.* 78. quia sunt territoria diversa, & privilegium unius Episcopi derogare non potest praecepto alterius Episcopi.

397 Rationes in oppositum non sunt ponderis; nam prima est vera, quando privilegium non invenit in aliis locis legem contrariam, quia privilegium unius Episcopi, aut Principis non potest derogare praecepto alterius Episcopi, aut Principis, hinc habens licentiam deferendi arma prohibita à Prorege Neapolis, non potest ea deferre in Regno Siciliae.

398 Ad 2. illa jurisdictio est voluntaria, & gratiosa, quaeque exerceri potest extra proprium territorium, quae non praejudicat jurisdictioni Superioris alterius territorii, putà si concedat ibi beneficia, talis est, si concedat dimissorias proprio subdito, ut Ordines suscipiat ab alio Episcopo, quia sic alterius Episcopi jurisdictionem non laedit, sed potius fovet, submittendo suum subditum alterius jurisdictioni quoad Ordines suscipiendos. similiter potest in alieno territorio absolvere, si absolvendus adhuc ibi sit ipsi subditus, juxta dicta nu. 107. Non potest autem non subdito, nec dimissorias, nec absolutionem pro alieno territorio concedere; imò sicut licentia audiendi confessiones data tibi ab uno Episcopo, non valet in territorio alterius, ita nec recensita licentia legendi libros prohibitos, valet in territorio alterius Inquisitoris.

DIF-

DIFFICULTAS 2. EST,

399 AN talem potestatem hujusmodi licentias concedendi suis Religiosis habeant Generales Regularium?

Affirmat Peyr. *tom. 1. de priv. conf. 9. Pauli V. n. 10.* dicens Urb. VIII non revocasse privilegia Regularium; nam tantum loquitur de licentiis concessis personis particularibus, non de privilegiis Regularium.

400 Dico tamen, Generales Regularium, etiam Societatis, hujusmodi licentias concedere non posse, Diana *p. 3. tr. 13. resol. 49.* Bord. *in Trib. fidei cap. 14. n. 34.* quia Urb. VIII annullat omnes & singulas licentias, etiam per Constitutiones Apostolicas, & quavis ex causa & quibusvis personis, quomodolibet privilegiatis, concessas; & in hoc ab hoc [illegible] licentias dandi exclude omnes, praete[illegible] tos, ut n. 349. ac proinde [illegible] quae quoad hoc erant, exclu[illegible] benè adve[illegible] Diana) Inquisitores [illegible] sent libros prohibitos legere, quia h[illegible] petit ex privilegio concesso dignitati [illegible] personae, & Bulla Urb. annullavit lice[illegible] personis privatis concessas, non privilegia [illegible] igitur post Bullam Urb. non possunt Inquisitores libros jam prohibitos legere, nec licentiam eos legendi concedere, sic nec possunt Generales Regularium.

His de rationibus Diana cit. ait, se impetrasse, & obtinuisse à Sacra Congreg. Univ. Inquisit. licentiam legendi libros quomodolibet prohibitos, & eam registrasse hic Panormi in Tribunali S. Officii die 20. Augusti 1636.

401 His igitur quinque conditionibus positis, legentes, retinentes, imprimentes, vel defendentes libros haereticorum, censuram Bullae Coenae incurrunt.

CAPUT IX.

De legentibus libros haereticorum.

402 LEgere dicitur non solùm qui voce, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit.

403 Legens, ignorans tamen linguam latinam, aut aliam, qua est liber confectus, non peccat, nec incurrit censuram. Diana *p. 1. tr. 12. res. 36.* Bord. *in man. consult. fol. 49. nu. 12. & 72.* & apud ipsum Sanchez, Del Bene, & alii contra Bonac. quia cessat finis legis, nempè periculum infectionis, & odium Auctoris, quia Auctor ex lectione intelligentis, non ignorantis, honorem consequitur; lectio namque illa est materialis importans praecisè sonum articulatum verborum, quo pacto etiam à psitaco edi solet: hic locum habet illud Catonis, *Legere, & non intelligere, non est legere*, per talem ergo lectionem, non periculum adest, nec communicatio cum haeretico in doctrina.

404 Si verò illum per notabile tempus retineat, peccat mortaliter, & incurrit censuram; 1. quia talis retentio est in periculum infectionis aliorum, & in honorem Auctoris; 2. quia retentio per Bullam Coenae independenter à lectione prohibetur, constat per particulam d. punct. vers. *aut*, *ut su. 381. Legentes, aut retinentes*. Leander *de cens. tr. 3. disp. 2. q. 63.*

405 Legentes curiositatis causa, aut ob sermonis elegantiam, non excusantur, Leander [illegible] *tr. 3.* [illegible] *q. 55.* quia haec non [illegible] erant [illegible] Tum [illegible] prohibitio est [illegible] nec Bulla considerat effectum legentis, [illegible].

406 A censura excusatur, qui librum haereticum antea saepe lectum, & mente retentum, memoriter recitat, etiam ex malo fine, Leander *cit. q. 56.* Bord. *in man. consult. fol. 49. num. 48.* Navarr. Fagun. Del Bene, & nonnulli alii apud eos; quia recitare non est legere, nec Bulla finem legentis, sed factum considerat.

407 Non excusatur famulus, si legat de mandato domini, ipso domino audire volenti, si famulus, quod legit, intelligat; quia verè legit.

Excusatur verò qui, si legat de mandato alterius, à quo prudenter grave damnum timet, Bord. *cit. n. 41* Leander *cit. q. 57* & alii, quia metus gravis cadens in virum constantem excusat à transgressione praecepti Ecclesiastici. Ita Leander cum permultis *de censur. tr. 1. disp. 9. q. 21.* contra Durandum, quia non potest de pietate S. Matris Ecclesiae praesumi quòd velit praecepta sua cum gravi damno obligare, suisque poenis ligare. Tum quia, qui ex gravi metu transgreditur, non censetur contumax; quia non ex contemptu, sed necessitate.

Rationes in oppositum explicantur de metu levi.

408 Ipse haereticus, si suum librum haeresim continentem, aut de Religione tractantem legat, aut retineat, est pariter excommunicatus excommunicatione Coenae, ex duplici titulo; videlicet ratione haeresis, & ratione lectionis, vel retentionis libri haeresim continentis, aut de Religione tractantis. Leander *de censur. tr. 3. disp. 2. q. 5.*

Sen-

419 Semper autem in lectione librorum prohibitorum est attendenda gravitas materiæ, ubi commune est, quòd legens partem notabilem, in qua non est error, peccat mortaliter, & censuram incurrit, si lectio sit sub censura prohibita; quia ob unum errorem totus liber est prohibitus, & sic quoad suas omnes partes, ut satis doctè advertit Tamb. *lib. 2. Decal. c. 1. §. 7. num. 31.* Quòd si contingat legas pauca loca illa, ubi est error, ob quem liber sunt prohibitum, peccas mortaliter, & respectivè censuram incurris: quia cùm illa loca sint tota causa prohibitionis, inobedientia erit gravis. Si autem eas legas non continuò, sed casu, excusaris ob parvitatem materiæ, ut n. 107.

QUÆRES I.

420 *An famulus legendo librum hæretici impulsus à domino metu gravi cadente in virum constantem, incurrat censuram, si metus sit incussus in contemptum Religionis, seu potestatis Ecclesiæ?*

Peccare mortaliter, sed non incurrere censuram, tenent Candidus, & Salellas apud Leandrum *de censur. tr. 3. de Jur. p. q. 56.* Ratio est, quia hic non peccat contra præceptum Ecclesiasticum de non legendo libros hæreticorum sub pœna censuræ, nam præceptum Ecclesiasticum non obligat cum tanto detrimento: sed contra præceptum divinum tuendi fidem, & Religionem, quod obligat etiam cum periculo vitæ.

Resp. peccare mortaliter, & censuram incurrere. Leander *cit.* Bord. *in man. consult. sel. 49. n. 61.* Villalob. Filliuc. & alii passim. Ratio 1. quia contemptus fidei est ab intrinseco malus, ut nulla ratione valeat cohonestari. Ratio 2. quia cùm in tali casu ille obligetur sub mortali præcepto divino ad non legendum, prudenter præsumitur, quòd etiam Ecclesia velit illum suo præcepto sub censura obligare.

QUÆRES II.

421 *An audiens alium legentem librum hæretici incurrat censuram?*

Negant Azorius, Sayrus, Graff. Layman apud Leandrum *de censur. tr. 3. disp. 2. q. 59.* si audiat casu, aut si alium sua voluntate legentem ad audiendum accedat. Affirmant verò, si consilio, jussu, petitione, mandato inducat alium, ut sibi legat. Ratio est, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, 2. quia sic non se habet merè passivè, sed activè influit in, & ideò legit.

Absolutè affirmant Leander *cit. q. 58. & 59.* Suarez, & Roccafull. apud ipsum, sive audiat casu, sive consilio, jussu, petitione, aut mandato inducendo. Ratio est; quia lectio constat ex duplici actione, nempe ex prolatione, & perceptione verborum; adeoque audiens, cùm percipiat verba, quæ proferuntur, dicitur lectionem consummare, & sic legere completivè, 2. quia idem est periculum infectionis in audiente, & legente.

Resp. quòd audiens legentem librum hæretici, sive primo, sive secundo modo audiat, peccat mortaliter, sed non incurrit censuram. Port. *ver. Librorum prohibitio in addit. n. 11.* Tamb. *lib. 2. Decal. c. 1. §. 7. num. 32.* Dian. *p. 1. tr. 11. res. 33.* & apud ipsum Filliuc. Sanchez, Bonac. & permulti. Ratio est, quia in jure verba legis pœnalis sunt in propria, & stricta significatione accipienda.

Imò Tamb. *cit. n. 33.* concedit, quòd si dominus audiat famulum inductum suo jussu legentem librum latinum prohibitum, neuter peccet, nec incurrat censuram: non dominus, quia non legit, nec dicitur cooperari peccato alterius, quia solùm inducit famulum ad materialem lectionem, quæ non est prohibita *ut n. 407.* non famulus, quia materialiter legit. Dico tamen, famulum peccare mortaliter ratione cooperationis, si sit periculum infectionis in domino audiente; præsertim si sciret, eum audire animo errorem addiscendi.

422 Ad rationes oppositas. ad 1. primæ opinionis; in recensita regula, *qui per alium facit*, *&c.* lectio non accipitur propriè, & strictè, sed interpretatur per fictionem juris, delicta verò in ordine ad pœnas, præsertim censuras, non finguntur, hinc ex communi sententia, censura lata contra facientes, non afficit mandantes, consulentes, inducentes, &c. Bord. *cit. n. 35.* cum Bonac. *q. 1. de censur. p. 6.* Barb. & aliis, inducens autem alium ad legendum, propriè non dicitur legere, quia (ut advertit Bord. cit.) lectio est *actus physicus* vitalis, inductio verò est *actus moralis*.

Per hoc solvitur secunda ratio, quia ille se habet activè actione morali, non physica; physicè autem quoad lectionem, quam audit passivè se habet; ac proinde propriè non legit.

423 Ad 1. secundæ opinionis lectio quidem dicit duas actiones, prolationem scilicet, & perceptionem, seu intelligentiam verborum, quæ tamen utraque fit in ipso proferente, quasi actus immanens. hinc ex defectu intelligentiæ in ipso proferente, diximus *num. 403.* quòd legens, & non intelligens, non est legens; ac proinde à censura excusatur.

Ad

424 Ad 2. licet idem sit periculum infectionis in audiente, & legente, non sequitur quòd audiens censuram incurrat. sicut legens quia lex solum expressè legentes, non audientes, quod ipse se demonstrat noluisse audientem comprehendere, quia ex vere, *si aliud voluisset, expressisset*; & in odiosis non valet argumentum de casu expresso ad casum non expressum, ex identitate, aut similitudine rationis n. 489.

425 Ratio autem, quare lex legentes, non audientes expressit, potuit esse; quia leges non ad ea quæ rarò, sed quæ per se, & sæpe contingunt, se referunt *leg. Nam ad ea, ff. de legibus*, lectio verò libri heretici sæpe, auditio rarò contingit; non legere se enim se docuit auditum, & puniendum, diligenter curat in occulto legere, ut à nullo audiatur. certum namque est, ut audiens legentem librum prohibitum, teneatur illum denunciare, Bord. in man. consult. sol. 49. n. 40. & ideò lex fulminat de censuram, legentes, non audientes expressè.

QUÆRES III.

426 *An legens librum hæreticum in Gallia, Anglia, & aliis locis, ubi Bulla Cœnæ non est recepta, incidat in censuram?*

RESp. negative, Diana p. 1. tr. 11. ref. 37. Leander *de cen. tr. 3. d. 3. q. 11.* Decianus, Sanchez, & quamplures apud eum quia hoc est commune conditio legum humanis, hinc Decianus *in summ. resolut. tr. 3. c. 6. q. 1. n. 34.* multos Catholicos in Germania excusari à censura, quia multis in locis Bulla usu recepta non est.

427 Non excusatur autem in locis illis, ubi Catholici sunt cum hæreticis permixti, & Bulla est usu recepta. ubi Leander etiam addit limitationem Hurtadi de Mendoza, his verbis:

Aio tamen, quod id, ad quem non spectat tamen solum in dictis Provinciis, publica dispensatione, aut propter, nominate possunt tales libros legere, quamvis sit cum animo eorum confutandi. hoc tamen aliis, quibus incumbit fidem propugnare, quod tunc ipsa fides patiatur detrimentum, cum libros hæreticorum non inspiciunt, non possunt illorum errores oppugnare: possunt ergo, imò & debent tales Doctores confutando libros in dictis casu legere.

CAPUT X.

De retinentibus libros hæreticorum.

428 RΕtinere dicitur, qui apud se librum habet, sive proprium, sive alienum, quomodo illum habeat, sive commodo tantum, sive ad legendum, &c. sive retineat proprio, sive alieno nomine: quia Bulla non requirit, quòd liber sit proprius retinentis, sed absolutè prohibet, ne retineatur. & retinens alieno nomine, verè dicitur retinens, Bord. in sol. 49. n. 14. & in Trib. Mor. cap. 10. num. 71. tenens in aliena domo habens, Baldell. lib. 7. c. 2. dub. 3. art. 7. n. 1. Bonac. tom. 3. disp. 1. qu. 1. pun. 4. n. 17. unde hic à censura non excusatur.

429 Retinens ad comburendum, non excusatur à censura, Bord. in man. consul. sol. 49. n. 13. quia lex absolutè prohibet, & factum respicit, non affectum. & intentio bona non potest cohonestare actum absolutè prohibitum. Potest autem hic à suspicione hæresis se defendere, si id probet, ostendendo combustiones ante inventionem librorum factas, Bord. cit. n. 74. quia non potest præsumi suspectus de hæresi, qui ea prosequitur, et hæreticorum oppugnat: nec tunc adesse periculum infectionis cum est in contrario effectu, cum ex combustione hæresis extirpetur, quoniam nulla causa potest producere effectum sibi contrarium, unde sicut calor non potest causare frigus, ita nec combustione hæresis hæresim hanc ait Bord. cit. n. 75. *hoc est propterea cessat*, quia ab excommunicatione non infertur ad suspicionem hæresis, quæ constat de ejus destructione.

430 Item non excusatur à censura retinens, etiam si cognoscat, nullum esse subversionis periculum, & quia hæc prohibitio non solum est facta ob periculum, verùm etiam in odium hæreticorum, Diana p. 4. tr. 4. ref. 90. adeoque etiam si cesset periculum, non cessat finis ad quem est lege, de hoc puncto latè agit Tamb. lib. 2. Dec. c. 1. §. 7. n. 10.

431 Non excusantur à censura Cursores asportantes de uno in alium locum, vel vendentes scienter libros hæreticorum, Leander de cens. tr. 3. d. 3. q. 68. quia nedum sunt retentores, sed etiam fautores hæreticorum: excusantur solùm, si illos asportent inclusos in capsulis, nescientes ibi contineri libros hæreticorum.

432 Nec excusantur retinentes in bibliotheca ad ornatum sine animo legendi, Leand. cit. q. 64. ob rationem n. 429. insinuatam.

433 Pro libro prohibito, qui in Bibliotheca Regularium forte retinentur, Bord. novissime in man. consul. de anno 1693. sol. 49. num. 19. cum Dei bene vult censuram tantum incurrere Superiorem Monasterii, si libros inquisitoris non consignet, nomine Bibliothecariorum, quia cum ideò sint incorporati Monasterio, Bibliothecarius solùm dicitur eorum habere curam; aliud autem est cura, aliud re-

retinet. Ita ille, qui consuevit etiam bibliothecas non [illegible] percurrere prout docetur in *Trib. [illegible] de* [illegible] n. 73.

434 Non [illegible] Religiosus, qui librum è bibliotheca [illegible] in sua camera retinet, etiam si de licentia superioris retineat, quia verè retinet, Bord. [illegible] *de* [illegible].

435 Inventus in domo cum libris prohibitis sibi ex hæreditate [illegible], suspectus non erit, si sit vir bonæ famæ, nec aliàs super hoc, aut simili fuit inquisitus: sed præsumitur ignorans, Bord. in man. *consult.* [illegible] 19. num. 73. Albe [illegible] n. 32. n. 14 Carena [illegible] 10. §. [illegible] n. [illegible]

436 Dans librum prohibitum habenti facultatem legendi, nec dicitur retinere, nec incurrit censuram, nisi possit legere, aut retinere, Bord. [illegible] n. 31. contra Bonac. de *censur.* n. [illegible] quia recipiens, & tradens, sunt correlativi, correlativorum autem par est judicium; unde si unus licitè recipit, alter licitè tradit.

437 Nec obstat, quòd dominus amiserit jus, & dominium libri, quia non dat, ut suum, nec donat, sed consignat habenti facultatem legendi, qui postea tenetur illum Superiori consignare ad comburendum.

438 Libri igitur, licèt ac sint prohibiti, debeant esse juris, & domini habentis, sed sunt [illegible], & domini Tribunalis S. Officii, in ordine tamen solum ad comburendos; & hoc pacto prohibitio est quasi [illegible] confiscationis species. Bord. [illegible] *[illegible].* 48. n. 42. Hinc habens librum prohibitum, illum alienare non potest, alteri dando vendendo, &c. quia est [illegible] S. Officii, ut comburat, Bord. *[illegible].* 48. n. 44.

439 Servus retinens pro domino habente licentiam, aut quia emerat, vel quia librum ad [illegible] ejus, qui pariter licentiam habet, excusatur, quia licitè retinet; nam cui conceditur aliquid, conceditur facultas adhibendi media ad ejus consecutionem, media namque sequuntur naturam sui finis, & ab eo regulantur, *l. Oratio* 14. *ff. de sponsal.* ita Bord. [illegible] *[illegible].* 49. n. 18.

Hoc autem dico verum de servo, si retineat præstando actionem famulatum domino, ut librum habeat, v. g. librum tanquam bajulus deferendo domino, minimè si librum in propria domo, aut in proprio cubiculo à domini cubiculo distincto retineat; quia licentia retinendi concessa domino non communicatur servis, nisi in quantum sunt media, ut dominus habeat; hinc si Superior Monasterii licentiam habeat retinendi libros prohibitos, non proinde potest subditum eosdem in propria camera retinere.

440 Qui sciens ac cognovit, librum esse prohibitum, illum donavit amico, qui [illegible] [illegible] apud se habet, non incurrit censuram, quia verè non retinet. Bord. [illegible] 20. Peccat autem mortaliter contra obedientiam ratione præcepti, quo illum consignare debebat Inquisitori.

QUÆRES

441 *Liber quidam Hæretici de medicina tractans, aliquas tamen continens hæreses, fuit in duas partes divisus, & quia Petrus retinet partem illam, ubi hæresis non continetur, petit, an incurrat censuram Bullæ Cœnæ?*

Negat Ugolinus 2. *p. de censuris reserv. Papæ, [illegible] de* [illegible] n. 3. Suarez [illegible] *in Bulla Cœnæ* [illegible] n. 180. apud Dianam *par.* [illegible] *tr.* [illegible] *res.* 491. quia si una, vel altera hæresis, quæ continebatur in libro, inveniatur abrasa, aut ex foliis detracta, ex ejus lectione, aut retentione non contrahitur censura; quia tunc liber non continet hæresim, nec adest periculum eam sapiendi: v. n. 358. & 359.

442 Secundò, quia ex communi cum Bonac. Sanchez, Durando, & Alberghino *cit. sup. sub num.* 359 si opus hæretici pluribus constans tomis continebatur in unum volumen, quod totum, aut aliquas hæreses continet, dividatur in plures tomos, tunc non incurrit censuram Cœnæ, qui legit, aut retinet tomum illum, qui nullam continet hæresim. Pariter si liber hæretici unam, aut aliquam hæreses continens, dividatur in plures partes, tunc non incurrit censuram, qui legit, aut retinet partem illam, quæ nullam continet hæresim.

Corroboratur paritas; nam in hac re, vel attenditur periculum hæresis, & hoc æquè in utroque casu evitatur: vel odium hæreticorum, eorumque doctrinæ; hoc in neutro casu elucet: ergo vel in utroque casu censura incurritur, vel in neutro.

443 Nec obstat, quòd pars illa sit pars libri hæretici; quia si illa, etiam à libro est divisa, adhuc est pars libri, & inde sufficiens ad censuram, etiam folium à libro divisum erit pars libri, & inde sufficiens ad censuram, & tamen ex n. 465. qui unum, vel alterum folium à libro separatum legit, aut retinet, non incurrit censuram Cœnæ, quia ob divisionem, nec actu, nec potentia folium prohibita est liber.

444 Resp. eum incurrere censuram Bullæ Cœnæ. Leander *de censur. tr.* 3. *disp.* [illegible] q. 46. Bonac. Fagund. Trullench. & alii apud ipsum, Ratio est, quia ex n. 356. eo ipso

quòd

quòd liber hæretici continet unam hæresim, est prohibitus totus, ac proinde prohibitio, & censura se extenditur in omnes partes; quatenus est liber prohibitus ratione totius. Et quia pars libri divisa à comparte est ut est pars libri hæretici, qui continet hæresim, ideo legens, aut retinens, censuram Cœnæ non effugit.

445 Ad 3. rationem in oppositum dico, eam esse veram, si hæresis sit abrasa authoritate publica.

446 Ad 4. paritas quidem est valida, ut Diana cit. eam non solvat, nec opinionem respuat; sed disparitas est; quia, quando volumen confectum ex pluribus tomis, dividitur in plures tomos, quilibet tomus jam divisus constituit per se unum librum, qui non dicit ordinem per se, sed per accidens ad alium tomum in ordine ad faciendum unum volumen, & librum, quoniam unus tomus solitariè perfectum constituit librum independenter ab alio tomo; non sic est in casu nostro, ubi non fit divisio unius libri in plures tomos, sed unius tomi in plures partes, quia supponitur, quòd liber non constet pluribus tomis, & ideò quælibet pars libri divisa est per se ordinata ad compartem, & eorum librum damnatum; ac proinde non obstante divisione pars retinet prohibitionem, & censuram, quam eam legens, aut retinens incurrat.

447 Ad 5. disparitas est ex num. 369 quia unum, vel alterum folium separatum est scriptum, non liber, nec pars libri potentia proxima; in casu verò nostro pars divisa, cùm non supponatur folium, sed volumen saltem unius quaterni, non est scriptum, sed in se liber, partialis tamen, quatenus est per se ordinata ad compartem, & totum.

Confirmatur. Folium, quia per divisionem à libro evadit scriptum, dicitur in potentia remota liber, igitur pars libri, de qua est sermo, quia per divisionem non evadit scriptum, retinet actu esse libri in se, & in potentia proxima esse libri totalis continentis hæresim.

CAPUT XI.

De imprimentibus libros hæreticorum.

448 IMprimentium nomine veniunt: *Officina impressoria domini, cujus auctoritate libri typis mandantur; qui typis ordinant, & componunt; qui se compositos interrogant [illegible]; qui [illegible] premunt; qui characteres undefaciunt, aut [illegible]; hi namque omnes impressores dicuntur & ideò omnes censuram Bullæ Cœnæ incurrent:* ita Leander *de censur. tr. 3. disp. 1. q. 81.*

Transcribentes libros hæreticorum, eamdem censuram incurrunt; quia nulla est in substantia diversitas, imò sunt fautores hæreticorum; cùm eos sic maxime adjuvent ad propagandos errores. Leander. *cit. q. 87.*

449 Qui typos sive impressionis facit, non incurrit censuram, quia non dicitur imprimere, sed remotè ad impressionem concurrere; peccat tamen mortaliter; incurrit autem censuram ut fautor, si id faciat, ut faveat hæresi. Imò & omnes sub nomine imprimentium *num. 448* relati, erunt etiam fautores, si sua ministeria exhibeant, ut faveant hæresi. Leander *cit. q. 84. & 86.*

450 Corrector exemplaris impressi hanc censuram non incurrit. Leander *cit. qu. 83.* Fagun. Suarez, & alii apud ipsum, contra Filliuc. Palao, & Tamb. *lib. 3. Decal. cap. 1. §. 7. n. 46.* quia propriè non est impressor, sed impressi inspector; incurrit autem censuram Cœnæ ratione legentis librum hæretici, si corrigendo notabilem partem legat.

451 Tradens librum, ut imprimatur, non est impressor, sed faciens imprimere, Fagun. *lib. 3. in Decal. c. 14. num. 37.* contra Leandrum *cit. q. 85.* & Tamb. *cit.* unde incurrit censuram Cœnæ, non ut impressor, sed ut hæreticus, si est libri auctor, vel ut fautor, si non est auctor, cùm sic maximè faveat hæresi, propagando.

452 Qui impressoribus vendunt characterem æneum, papyrum, atramentum; & alia ad impressionem necessaria, non incurrunt censuram, nisi ea manifestè, ut faveant hæresi, quia tunc erunt fautores, non impressores; nam non concurrunt proximè ad impressionem. Leander *cit. q. 86.*

CAPUT XII.

De defendentibus libros hæreticorum.

453 DEfendentes libros hæreticorum, subduntur tantùm Bullæ Cœnæ, non Bullæ Pii IV. aut Indici; Quia in his nulla fit mentio de defendentibus.

454 Ex Bordon. *in man. consult. sect. 49. n. 85.*

Modi defendendi librum hæretici sunt, si verbo, vel factis, aut scriptura [illegible] libro probando, quæ in eo scripta sunt, asserere. Qui

[illegible]

librum absconderit. Qui impedit, ne deferatur ad S. Officium, aut ne comburatur. Qui laudat opus, qui persuadet non esse dignum combustione, vel injustè fuisse prohibitum.

455 Excusatur, qui laudat stylum libri, vel ingenium Auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est. Item, si dicat, hic liber esset bonus, si non contineret hæresim, Busemb. *lib. 3. cap. 2. dub. 3. art. 5. n. 8.* Leander *de censur. tr. 3. disp. 3. q. 94. & 95.* quia hæc laudat secundùm se non ut opera hæretica, & sic non defendit librum hæretici.

Absolutè laudans librum hæretici, sanas continentem doctrinas simul & pravas, incidit in censuram, Leander *cit. q. 96.* quia illum simpliciter laudare est defendere.

QUÆRES I.

456 *An laudans librum hæretici ex professo de Religione tractantem, nullum tamen errorem continentem, incurrat censuram?*

Affirmat Salelles 144. *num. 197. quia hæc locutio, hic liber seclusa hæresi, est optimus, tamen est dignus prohibitione, aut combustione; tametsi nullo præsente proferatur, magna est ejus laudatio, ergo aliqualis defensio.*

457 Negant Leander *cit. q. 96.* & Bord. *cit. n. 67.* si laudatio sit operis in se, quia laudatio libri de doctrina libri in se bona, non est mala, nec prohibita, adeòque per se non continet defensionem libri, ut est ab Auctore tali, nempe hæretico. Monet tamen Leander, ut laudatio non sit tanta, ut videatur Auctor & doctrina ejus simpliciter commendari.

458 Ad locutionem, quam adducit Sallel. respondet Bord. *cit.* verba illa esse iniquam laudationem, si referantur ad Auctorem, minimè si ad opus in se spectatum, cùm sit bonum. Et in foro externo (ait) acceptandum esse sensum, quem sic loquens declarat se intellexisse.

QUÆRES II.

459 *Petrus nullum habens errorem in intellectu sed verè Catholicus, ingenii tamen gratia, nullo præsente edidit scripturam in defensionem libri hæretici, quam nulli ostendit, sed apud se custodit. An incidat in censuram Cœnæ?*

Resp. affirmativè. Leander *cit. q. 90.* Constat ex verbis Bullæ sub *num. 319. Quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore.*

QUÆRES III.

460 *An censuram incurrat, qui solius disputationis gratia librum hæretici defendit?*

Resp. affirmativè, Leander *cit. q. 92.* Sanchez, Trullench, & alii: constat ex verbis *n. 459* relatis. *Quovis ingenio, vel colore.*

Hinc librum hæretici defendere dicitur, & censuram incurrit, qui disputationis gratia doctrinam pravam talis libri rationibus confirmat, vel ad argumenta Catholicorum in libro relata solutiones dat; quas rationes, & solutiones non impugnat.

QUÆRES IV.

461 *Petrus ex proposito quodam libro Calvini continente hæresim, dixit: volo defendere hunc librum esse bonum, & nullam continere hæresim. An censuram incurrerit?*

Affirmat absolutè Castropal. *tom. 1. disp. 2. punct. 10. §. 2. n. 14* dicens, eum esse defensorem

462 Resp. non incurrisse, si præcisè stetit in sola voluntatis ostensione, Leander *cit. q. 91.* Bord. *cit. n. 86* Sanchez, Fagund. & alii: quia Bulla exprimit factum, *defendentes*; velle autem facere, non est facere. Incurrit verò (ait ritè Leander) *si cum effectu defensionem sit aggressus, aut jam esset quasi in procinctu paratus ad illam, provocans ad certamen volentes contrarium sustinere, quia hoc jam moraliter defensio actualis reputatur.*

CAPUT XIII.

De Libris prohibitis comburendis, aut expurgandis.

463 Libri perpetuò quavis causa prohibiti, sunt Inquisitoribus, aut Episcopis respectivè consignandi, juxta dicta superiùs, sub termino præfixo in ipsa Bulla Urb. *nu. 340.* quia tempus illud fuit appositum ad sollicitandam consignationem, non ad terminandam obligationem, Bord. *in man. consult. fol. 48. n. 38.*

Dixi, *sub termino præfixo in ipsa Bulla Urb.* nisi aliud brevius tempus fuerit in edictis Inquisitorum præscriptum, quod debet attendi: hinc in edicto Inquisitorum Regni Siciliæ pro consignandis expurgatori libris expurgandis, solum tempus quindecim dierum præscribitur.

464 Ubi nota, quòd si potens librum hæretici commodè intra duos dies consignare, illum non consignet, incurrit censuram Bullæ Cœnæ, ut tenentur. *v. n. 365.*

465 Inquisitores, & Episcopi respectivè libros perpetuò quavis causa prohibitos

[illegible], quamvcysis comburere debent, ex Bulla Urb. VIII. relata n. 568.

466 Dictio quamvcysis (inquit Bord. cit. n. 92.) idem valet ac quamprimum, [illegible]. Bord. dis. 500. Salelles reg. 141 n. 91 ait, [illegible], [illegible] ad [illegible], vel ad [illegible], [illegible] expedire ergo [illegible] libri, ita illis.

467 Libri prohibiti ad tempus, donec corrigantur, deferendi sunt Inquisitori, aut Expurgatori ab eo deputato intra terminum praescriptum, juxta dicta n. 463. quia facta expurgatione possunt absque nova licentia retineri.

468 Expurgator debet eos corrigere juxta exemplar correctum a Magistro Sacri Palatii, aut à Tribunali Inquisitorum confectum.

469 Non potest quis per se ipsum sine mortali eos expurgare, nisi de licentia Inquisitoris, aut Episcopi respective. Layman part. 4. lib. 25. art. 4. dub. 1. pag. 401.

QUÆRES I.

470 An aliquam censuram incurrat, & sit suspectus de haeresi, qui libros haereticos Inquisitori non consignat, sed propria authoritate comburit?

Leander cit. q. 70. & 71. cum aliis tenet non incurrere excommunicationem Bullae Coenae, sed excommunicationem Julii III. & Pii IV. nam in Bulla Pii IV. Cum meditatio, apud Bord. in man. consult. sect. 48. n. 94. praecipitur consignatio librorum prohibitorum, his verbis:

Monemus, [illegible], & [illegible] [illegible] Obedientiae, & sub [illegible] haeresis, ut [illegible] haereticorum de jure [illegible], & promulgare, [illegible] Ecclesiasticae, [illegible] temporalibus [illegible], censuras, & poenas.

Quod praeceptum confirmavit Pius IV. anno 1564. per aliam Bullam, quae incipit, *Pro munere*.

471 Resp. comburentem per se ipsum librum haereticum, peccare mortaliter, non esse autem suspectum de haeresi, & nullam censuram incurrere. Bord. c. num. 93. & alii apud Leandrum cit.

Probatur peccat mortaliter, quia contra praeceptum obedientiae.

Non est suspectus de haeresi, quia comburendo non amat, sed odit haeresim.

Non incurrit excommunicationem Bullae Coenae, quia Bulla Coenae relata num. 319. solum exprimit legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros haereticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus.

Nec incurrit excommunicationem Julii III. & Pii IV. n. 501 relatam, de qua est difficultas, 1. quia Alex. VII n. 334. relatus, omnes poenas in materia librorum prohibitorum reducit ad poenam, & formam Bullae Coenae, Indicis, & Pii IV. super confirmatione dicti Indicis editae, quae incipit, *Dominici gregis*. Ubi non infligitur censura non consignantibus, sed retinentibus, aut legentibus.

473 Secundò, quia ipse Julius III. & Pius IV. relati (ut advertit satis doctè Bord. c. n. 94. & Peyronius apud Dianam par. 10. tract. 18 res. 46.) prolatis poenis afficiunt non consignantes, minimè ut non consignantes, sed ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant. Constat ex ipsis verbis ejusdem Bullae propè finem, his verbis:

Volumus autem, quod ii, qui libros, [illegible], [illegible] praedictos [illegible], & [illegible] Inquisitoribus consignaverint, [illegible] [illegible], [illegible] haereticis [illegible], sed de fide suspecti fuerint, [illegible], à censuris, & poenis [illegible] [illegible] absoluti sint, & esse censeantur, [illegible], &c.

Patet igitur non consignatio, non afficitur censura, benè verò retentio, atque etiam de libris prohibitis primae classis, & à fortiori.

474 Eadem ratione, non consignantes, sed comburentes libros Catholicorum, prohibitos, quia continent haeresim, aut falsi dogmatis suspicionem, incurrunt censuram Indicis, de qua n. 331 minimè ut non consignantes, sed ut vocabiliter retinentes.

Constat ex tenore ipsorum prohibitionum librorum secundae classis, nempè Authorum Catholicorum, & novissime ex prohibitionibus, quas fecit Innoc. XI. Una, *Cum sicut accepimus*, die 14. Sept. 1680. alia, *Cum sicut acc.* 11. Febr. 1687. Ubi sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorumdam librorum, deindè absque ulla expressione censurae praecipit, ut qui eos habuerint *Teneantur eadem, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui [illegible] [illegible] [illegible]*

475 Non consignantes verò, sed comburentes libros haereticorum haeresim non continentes, nec de Religione tractantes, aut libros Catholicorum prohibitos non ob haeresim, vel errores, aut falsi dogmatis suspicionem, sed ob aliam causam, etiam si non vocabiliter retinentes, peccant mortaliter, sed nullam censuram incurrunt; quia tales retentores nulla censura afficiuntur, juxta dicta n. 450.

Oo QUÆ-

QUÆRES II.

476 *An possit quis sine peccato libros hæreticos per se comburere, si nolit vel non valeat eos sine suo gravi damno aut periculo Inquisitoribus consignare?*

RESp. affirmativè, si timor damni, & periculi sit verus, & prudens. Leander *de conf. tr. 3. disp. 1. q. 72.* Bordonus *in Bullam Cœnæ c. 1. n. 108.* Sanchez, Fagun. Trullench. & alii apud illum. Quia lex humana non obligat cum tanto detrimento, *v. n. 271.*

477 Sed difficultas est in assignando, cujus mali timor possit ex hujusmodi librorum consignatione contingere. Bordonus cit. ait.

Dicendum existimo excusari eum, non solùm qui bona fide à se ipso combureret, sed etiam metu pœnæ, aut quia ipse librum composuerit, aut quia sine facultate legerit, vel retinuerit, à se ipso combureret. Nam aliàs & finis legis habetur, quòd scilicet liber supprimitur, & ad simplicem actum obedientiæ non videtur cum tanto detrimento iste obligandus.

478 Sed ritè id non probat Diana cit. his verbis:

Sed ego non video, quare legens hæreticum librum absque facultate possit illum comburere, & non potiùs Confessario præbere, ut illum deferat Inquisitoribus: & sic observabit Constitutiones Pontificum absque periculo, & detrimento suo.

479 Adde, hunc censeri sponte comparentem.... Hinc Julius III. *n. 308.* relatus, non consignantes ibi expressos, ex retentione, quam supponit, non præcipit, ut puniantur, sed illis indulget, ut facta consignatione, absque aliqua abjuratione, à censuris, & pœnis ex retentione incursis, eo ipso in utroque foro sint absoluti.

480 Meliùs Leander cit. assignat:

Cum enim Domini Inquisitores, quando liber hæreticus illis defertur, interrogent deferentem, unde illum habuerit, an ille usus fuerit, &c. hinc est, quòd aliquando possit contingere, grave aliquod damnum deferenti evenire.

481 Illud mihi verum, quòd non potens librum hæretici Inquisitori deferre, vel quia ei opportunitas deest, vel quia aliqua rationabilis causa id non permittit, & inde sit adstrictus librum diù apud se retinere, usquequò opportunitas suppetat; tunc potest illum propria authoritate comburere, quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur: *v. n. 190.* & ex alia meliùs facit quis comburendo, quàm serpentem pulchrum visu, sed re pestiferum, apud se, cum sui, aut aliorum periculo, retinendo; sola curiositas humanæ conditioni novitatis amica connaturalis sufficientes dabit saltem ad legendum impulsus. Cujus autem fortitudinis se jactabit luteum figmentum, ut in occasione labendi diù permaneat, ne frangatur, securum? *v. n. 365.*

PARS TERTIA,

De Denunciationibus faciendis pro Confessariis sollicitantibus.

Unum omnino hic monitum volo, Casus nimirùm, qui in hac tertia parte exponuntur, figuratos, & fictos ferè esse, non veros; & solùm apponi, ut sint Confessariis lumen, ac regula ad Sacramentum Pœnitentiæ studiosè, ac vigilanter tractandum.

CAPUT I.

De Bullis, & Decretis circa onus denunciandi Confessarios sollicitantes.

482 ONus denunciandi Confessarios sollicitantes ad sanctum Tribunal Inquisitionis, habetur ex Constitut. Pauli IV. 16. Aprilis 1561. Pii IV 6. Aprilis 1564. Clem. VIII. 3. Decembris 1592. Pauli V. 16. Septembris 1608. & Gregor. XV. 30. Augusti 1621. quæ Bullæ differunt in hoc, quia Pius, Clemens, & Paulus comprehendunt solùm casum solicitationis mulierum in actu Confessionis, pro Regnis Hispaniæ, Portugalliæ, & Algarbiorum; Gregor. verò dilatat, comprehendendo casus solicitationis cujuslibet personæ, etiam extra occasionem Confessionis, in Confessionario, & pro toto Orbe terrarum; obligando insuper Confessarios, ut

ex praedictum de tali obligatione monitum his verbis

Gregorius Papa XV.

483 U*niversi Dominici gregis curam, &c. statuimus, decernimus, & declaramus, quod omnes, & singuli Sacerdotes, tam Saeculares, quam Regulares cujuscumque dignitatis, & qui per eos, quorumque alia fiat, aut substituto, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetrandis in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediate, seu occasione, vel praetextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa Sacramentali confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis, in Confessionario, aut loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, &c. Officio S. Inquisitionis praecipimus ac mandamus omnibus Confessariis, ut suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis ut supra sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu ut praefertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis praedictis. Quod si hoc officium praetermiserint, vel poenitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, eidem locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpae punire non negligant, &c. Datum Romae, &c. die 30. Augusti 1622.*

484 Bulla igitur Gregor. XV. est norma, & regula in hac materia, ita ut casus, qui in ea comprehenduntur, sint materia denunciationis, secus qui aliter. Ut autem distinctius, & clarius procedam, singulas ejus particulas expendam, proponens singulos aptando casus. Interim Confessarios, qui suo muneri in tam gravi negocio satisfacere cupiunt, ut muneri exigant, & studiose animadvertant hortor.

CAPUT II.

De prima Clausula.

Omnes, & singuli Sacerdotes.

QUAERES I.

485 *An Sacerdos confessiones audiens, absque eam habere, comprehendatur sub dicta clausula, & sit denunciandus?*

E Um non comprehendi, & non esse ex inde denunciandum, tenent Bord. in *Prob. sclect.* cap. 25. n. 44. & Leander *de Sacr. poenit.* tr. 5. *disp.* 25. q. 39. quia aliam Pontifices, & ipse Gregor. in sua narrativa expresse loquuntur de Sacerdotibus deputatis ad confessiones, unde particula posteriorum, *Omnes, &c.* referuntur ad priores, quia relatum est in referente, Barb. contra 101

486 Resp. tamen, omnino comprehendi, & esse denunciandum ex vi Bullae Gregor. Diana *part.* 4. *tr.* 3. *res.* 8. Castropal. quia per particulas *Omnes, & singuli*, comprehendit omnes Sacerdotes tam distributive, quam collective, ut nullus, qui sit Sacerdos, excipiatur, simplex autem Sacerdos non approbatus, fingens esse approbatum, vere, & proprie est Sacerdos, adeoque comprehenditur, nam eo ipso, quod fingit esse approbatum, habetur fictus a lege Greg. expressa, ut pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigat, in Ecclesiae perniciem. Et ex, si poenitens accedat pro confessione ad simplicem Sacerdotem, quem putat esse Confessarium, ille vero eam [illegible] in bona fide excipiat, & in confessione, aut immediate post, vel ante, etiam confessione non secuta, aut absolutione non data, sollicitet, est denunciandus. Suam sententiam revocat Bord. in *cons.* [illegible] *de anno* 1665. *fol.* 41 n. 5.

487 Ad rationem in oppositum, Greg. in principio Bullae loquitur de Sacerdotibus deputatis, non ex propria motu, sed referendo expresse deputationes suorum antecessorum, qui de deputatis loquuntur, illasque confirmat & post earum confirmationem, ut odium ausus sacrilegi, motu proprio dilatat casus denunciandi tam quoad casus, quam quoad personas cum sollicitatas, quam sollicitantium, quod ut vidimus n. 482. alii Pontifices non fecerunt, unde dispositio Greg. refertur ad Sacerdotem deputatum, non solo restrictione vere deputati, sed sub universalitate veri Sacerdotis, & quia simplex Sacerdos fingens se deputatum ad confessionem, est vere Sacerdos, ideo comprehenditur sub lege Gregor. tum quia *leges interpretanda sunt secundum propriam verborum*, *l. non aliter*, *ff. de leges*, 5. *leg. fin. Cod. de his, qui ven.* Gloss. addit Clem. II. *de excessu* Barb. contra 102. & lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda, *l. de pretio*, *ff. de publicana* in rem act. in cap. *solum de maior.*

488 Nec obstat, quod a simplici Sacerdote non fiat Sacramentum, praesertim si non absolvat, a quo arctatus est Sacramentalis, quantum sufficit ad obligationem sigilli sacramentalis, & quia Greg. non requirit confessionem, ut patet per illas particulas: *Confessione non secuta*, a n. 534.

Oo 2 QUAE-

QUÆRES II.

489 An mandans, fingens se Sacerdotem, & interpres, si solicitent, sint denunciandi?

MAndans Confessario, ut pro se sollicitet pœnitentem, eum, qui se fingit Sacerdotem, cùm non sit, & interpretem cum sollicitant, si sollicitent in actu confessionis, aut immediatè, vel post, esse ex vi harum Bullarum denunciandos, asserunt Fornas, Escobar & Trimarcus, quia habetur hoc loco, quòd porrigant pro parte sponsorum, in Ecclesia per mediam. Specialiter de mandante fundatur, quia qui per alium aliquid facit, est perinde ac si per ipsum faciat. Et interpres participat de actu Sacramentali, quatenus ad ipsum pertinet.

Resp. non esse ex vi harum Bullarum denunciandos, cum Diana *part.* 10. *tr.* 14. *res.* 41. *p.* 1. *miscell.* 4. *res.* 15. *part.* 4. *tr.* 5. *res.* 9. 1. cadro de sum. *Pœnit. tract.* 3. *disp.* 13. *dub.* 36. Castropal. *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 9. *punct.* 9. *n.* 5. & nonnullis apud ipsum. Probatur, tùm quia odia sunt restringenda, sed etiam ex proprietate verborum legis. Nam lex expressè loquitur de Sacerdote, qualis non est Sacerdos fictus. Item de Sacerdote gerente munus Confessarii, cujusmodi non est mandans, aut interpres. Nec obstat, quòd mandans, aut interpres sit Sacerdos, aut Confessarius; quia materialiter se habet, cum possit esse laicus. Tum quia interpres se tenet ex parte pœnitentis, non Confessarii uti eo tanquam [illegible], quando deficiente copia Confessariorum, Confessarius, qui loquitur, est ejus linguæ ignarus, & cùm nova denunciandi expressè imponitur contra Confessarium sollicitantem, non contra pœnitentem sollicitantem, interpres sollicitans non comprehenditur.

Ratio in contrarium non obstat, quia licèt mandans idem faciat, non tamen eandem pœnam, quatenus lex eos non expressè, cùm potuisset, quod indicat non comprehendere voluisse, juxta illud. *Lex, si aliud voluisset, expressisset: l. cùm* & *sic autem, C. de codicil.* & *l. si certum, & de inoffic. testam.* & *Pœnam, ii. nec dicit, C. de dignitatibus 11. de decim.* Pelliz. *tr.* 4. *cap.* 3. *n.* 123. & *cap.* 9. *n.* 14. *item ex eis. tract.* 6. *cap.* 13. *In odiosis non valet argumentum de casu expresso ad casum non expressum, de persona ad personam, nec identitas, aut similitudo rationis*: nam expressio rationis non extendit legem, quia lex odiosa tota ratione pendet à voluntate legislatoris, quibus ab ejus ratione. Rodr. *tom.* 1. *q.* 14. *art.* 6. & 14. & *q.* 43. *art.* 1. *in fine*, Pont. *var. lect. de ab. dat.* 13. Bord. *tom.* 4. *par.* 3. *resol.* 140. *n.* 59. & *Com.*

Ex his sequitur, quòd laicus, aut Clericus non Sacerdos fingens se Sacerdotem & Confessarium, si sollicitet, non sit denunciandus; benè verò Sacerdos, si fingat se Confessarium lectis, si non fingat se Confessarium. Tamb. *tom.* 4. *tr.* 1. *de pœnit. q.* 12.

490 Dico tamen, eos esse ex alio capite, & ex alia Bulla denunciandos, Leandro cit. & Diana *par.* 9. *tr.* 9. *res.* 31. quia sunt suspecti in fide quatenus abutuntur Sacramentis, non minùs, quàm qui abutuntur hostia consecrata ad thesaurum inveniendum. Maximè ex Constit. Greg. XIII. contra eos, qui se Sacerdotes simulantes confessiones excipiunt. Requiritur autem, ut absolutionem etiam dederint, quia non censentur Sacramentum Pœnitentiæ administrasse, si absolutionem non dederint. Castrop. cit.

QUÆRES III.

491 Confessarius scribit his manù sub hora Confessionis ad ipsum confessionis pœnitentem pro confessionibus pro Confessionis [illegible], sequenti se Confessionem, qui mulierem [illegible] solicitarent ut non haberet cum ipso Confessore, An sit denunciandus?

REsp. pœnitentem non teneri denunciare sollicitantem, quia non erat Sacerdos; nec ipsum Confessarium, quia est mandans, juxta dicta n. 9. Tamb. *tom.* 4. *de pœnit. tr.* 1. *q.* 13.

Si verò, quando fuit actus sollicitationis, sive in actu confessionis, sive proximè ad confessionem, sive in Confessionario, Confessarius erat sibi præsens tunc est denunciandus, nec minùs, quàm si deberet mulieri scriptam litteram ad legendum, ex n. 111. quia tunc ipse loquereretur inhonestè cum muliere, mediante alio tanquam instrumento sibi conjuncto, plus quàm media scriptum. Tamb. cit.

QUÆRES IV.

492 Confessarius cujus audivit confessionem cujusdam mulieris, quam ipsa sacrilegè cum alio Confessario, & cognoscens inde mulierem scriptam ad pœnam eorum, illam ad amorem inhonestum sollicitans post confessionem, & ab eo inhonestâ [illegible]. An denunciandus?

REsp. non esse denunciandum, Tamb. cit. q. 17. quia Bullæ loquuntur de Sacerdote audiente Confessionem, ut Confessario. Hic autem audivit eorum confessionem factam cum alio Confessario, & non ut Confessarius, materialiter enim se habet, quia sit Confessarius, quatenus talis audiens poterat esse laicus.

Eadem ratione Diana *part.* 10. *tr.* 14. *resol.* 46. & unde ait, non esse denunciandum, qui confitens, aut signis provocat mulierem, dum

alteri censentur, quia licet inferat injuriam Sacramento, non infert ut Confessarius, sed ut extraneus, qui potest esse laicus.

QUÆRES V.

493 *An Confessarius sollicitans teneatur denunciare se ipsum?*

RESp. non teneri, Leander *cit. q.* 43. Diana *par.* 2. *tr.* 4. *ref.* 8. quia nemo tenetur prodere seipsum, ex *cap. Aliquando, de poenit. dist.* 1. *v. n.* 609. & quilibet à denunciando excusatur, quando ex denunciatione probabiliter & prudenter timet periculum propriæ famæ, vitæ, honoris, &c. quia præcepta humana non obligant cum gravi nocumento. Leander *cit. q.* 44. Peyr. & alii apud ipsum.

QUÆRES VI.

494 *An mulier sollicitans sit denuncianda?*

RESp. negativè, quia lex Confessarium, non pœnitentem sollicitantem exprimit, Hinc roboratur resolutio n. 488. Imò mulier denunciando, si ipsa consensit, non tenetur suum manifestare consensum, quia materia denunciationis est sollicitatio, seu actus inhonestus Confessarii, minimè mulieris, seu pœnitentis. Constat ex Bulla Greg. n. 483. Diana *p.* 2. *tr.* 4. *ref.* 23. Bor. *in man. consult. soll.* 15. *n.* 168.

CAPUT III.

De secunda Clausula.

Personas, quæcumque illæ sint.

495 SUb quibus terminis, ex proprietate verborum, veniunt fœminæ, & mares; puellæ, & pueri rationis compotes; solent enim (ut advertit Bord. *cit. n.* 19.) parentes suos filios quinque aut sex annorum præsentare Confessariis, ut illos ad hoc Sacramentum paulatim alliciant, unde si tunc Confessarius aliquem puerum aut puellam ex istis sollicitet, est omninò denunciandus.

CAPUT IV.

De tertia Clausula.

Ad inhonesta.

496 NOmine inhonesti veniunt solùm actus venerei. Unde Confessarii sollicitantes in confessione pœnitentes ad alia crimina, putà furti, homicidii, non sunt denunciandi. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 20. *p.* 4. *tr.* 5. *ref.* 17. & ex praxi DD. Inquis. idque ex vi Bullæ Greg. Ex alio autem capite sunt suspecti de hæresi, & cognoscuntur ab Inquisitoribus, ex abusu scilicet Sacramenti. Bord. *in man. consult. soll.* 45. *n.* 112.

497 Sollicitatio igitur, quæ onus denunciationis parit, est tentatio à Confessario adversùs pœnitentem facta ad inhonesta. Ad inhonesta tentare dicitur provocando, invitando aut alliciendo verbis aut signis de se ordinatis ad actus venereos. Signa sunt oscula, tactus impudici etiam sui ipsius Confessarii, tactus manuum pœnitentis sine causa, missio osculi manibus, studiosa compressio pedis, aut oculi, & similia signa amatoria, quibus amantes uti solent ad invitandum, aut alliciendum aliquam personam ad sui amorem.

498 Quod est verum, etiam si sollicitatio fiat per signa venialiter inhonesta, nempè leviter indicativa amoris lascivi, quia licèt tales actus sint ex se leves, ex circumstantia tamen temporis ministrandi Sacramentum, cum quo sunt conjuncti, sunt graves, & mortales, ac proindè pariunt onus denunciationis. Leander *cit. q.* 12 Diana *p.* 10. *tr.* 14. *ref.* 44. contra Sousa, Castropal. & Tancr. *de poenit. tr.* 10. *q.* 20. *num.* 4. dicentes, non esse denunciandum Confessarium, si pœnitentem tactibus ex se honestis tangat, solùm ex circumstantiis venialibus, & pœnitens cognoscat Confessarium non habere animum ulterius progrediendi, nec ipsam habere periculum consentiendi in grave peccatum. quia excommunicatio major in edicto fulminata non fertur, nec ligat, nisi pro culpa mortali. At hoc fundamentum ruit, quia hujusmodi actus, aliàs leves, esse graves ex circumstantia ministerii, probatum est *in tom.* 2. *de voto*.

499 Ad onus denunciandi non requiritur, quòd sequatur principalis effectus, per sollicitationem intentus, aut quòd persona sollicitata consentiat, sed sufficit, quòd sit attentatum, ut constat ex verbis sequentibus Bullæ: *sollicitare, vel provocare tentaverint*: v. n. 507.

QUÆRES

500 *Confessarius in confessione mulierem, quæ de tepido mariti amore querebatur, docuit artificia pluresque modos inhonestos alliciendi, & remedia quædam applicanda vasi, partier ad alliciendum maritum: An sit reus sollicitationis, & denunciandus?*

RESp. affirmativè; quia docuit meretricia cum alio perpetranda. Item quia locutus est provocativa ad motiones carnales in se ipsis.

CAPUT V.

De quarta Clausula.

Sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda.

501 POtest Confessarius pœnitentem sollicitare ad inhonesta, sive secum, sive cum alia habenda, gerendo munus infame lenonis. Uno autem, aut altero modo sollicitet, est denunciandus, etiamsi pœnitentem sollicitet, ut ipsa cum alia mediet pro fornicatione. Est Com.

CAPUT VI.

De quinta Clausula.

In actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediatè.

502 QUid sit sollicitare in actu Sacramentalis confessionis, constat. Quid verò, sit ante, vel post immediatè, est difficultas, quæ declaratur per sequentes casus.

Ex vi Bullæ Gregor. non est denunciandus Confessarius sollicitans in aliis Sacramentis, nempè in administratione Baptismi, Matrimonii, &c. quia nulla de iis fit mentio. Diana 4. par. tr. 5. resol. 16. Leander tr. 9. 10. qui advertunt, eum esse denunciandum Superiori, ut corrigatur, ut abusor Sacramenti, ob quod est suspectus de hæresi.

QUÆRES I.

503 *Confessarius post auditam confessionem mulieris accedit ad ejus domum, ibique, aut in itinere illam sollicitat: An sit denunciandus?*

AFfirmat Lezana in summa qq. regul. c. 19. n. 34. Peyr. & Hurtadus de contract. qui præsertim ait, peccatum carnis à Confessario cum pœnitente commissum intra 24. horas post confessionem, esse casum denunciationis.

Negative respondeo cum Leandro tr. 9. 18. Diana, Castrop. & aliis. Ratio est, quia non sollicitat in actu, aut in loco confessionis, nec simulat confessionem, ut constat; nec ex prætextu confessionis, quia præcedens confessio non fuit velata, sed vera; nec occasione confessionis, quia occasio confessionis dicit invitationem, atque etiam provocationem ante actum confessionis, ut ait n. 509. quæ non habentur in casu. Et licèt ad id intentio sit motum in actu confessionis, ex quo mulierem illam audivit, aut vidit; id tamen per nullum signum externum expressit, quod requiritur, ut pœnæ humanæ subjiciatur. Nec denique quia immediatè post, in quo solùm est difficultas. Nam per cit. Doctores, & per ipsum Hurtadum de justitia, fol. 199. illa sollicitatio dicitur facta immediatè ante, vel post confessionem, quando inter confessionem, & sollicitationem, nec pœnitens, nec Confessarius divertitur ad aliud loquendum, vel faciendum; unde si data absolutione Confessarius, aut pœnitens ad extraneos actus se diverterit, v. g. audiendo Missam, &c. & sic diversus fœminam sollicitet, non dicetur sollicitare immediatè post confessionem; cùm ergo hoc totum eveniat in casu, non erit casus denunciationis. cit. n. 510.

504 Id confirmat Bord. in Trib. fidei, c. 13. n. 31. cum Carena, & aliis, dicens, ly immediatè ante incipere, quando pœnitens primùm petit confessionem, vel ad eam jam expositum in Confessionali accedit, & desinit quando narrare incipit, unde intra illud spatium sollicitans, dicitur sollicitare immediatè ante confessionem. Si verò Confessarius videns mulierem in scalo genuflexam, sollicitet, non dicitur sollicitare immediatè ante, cùm non sollicitet intra illud spatium. Ly immediatè post, incipit à data absolutione, & desinit, postquam pœnitens recessit è conspectu Confessarii, genuflectendo extra locum confessionis in alio loco, ut solet; & tunc Confessarius è suo loco recedens, si accedat illuc, & sollicitet, non dicetur sollicitare immediatè post confessionis actum, & ita multò minùs, si in itinere, aut in domo. Item Bord. n. 37. addit, Confessarium dici sollicitare immediatè ante, quando sollicitat pœnitentem ante se constitutam, & genuflexam; minimè, si ante, licèt petierit confessionem. Nec dici sollicitare immediatè post, si eam sollicitet, postquam immediatè recessit à Confessarii pedibus. cit. n. 568.

Cæterum sententia affirmativa valdè mihi arridet, si sollicitatio contingat eodem die, & ex peccato carnis in confessione audito, quia videtur facta occasione confessionis, qua cognovit pœnitentem proclivem ad venerem. Et cùm sit facta eodem die, dicitur facta in continenti; unde licet non sit immediata, est proxima confessioni: & ita tenet Bord. in man. consult. fol. 25. n. 38.

QUÆRES II.

505 *Mulier ad confessionem accessit, Confessarius autem ante Crucis signum eam præveniens, & dilata in aliud tempore confessione, illam sollicitavit: An sit denunciandus?*

Resp.

RESP. Affirmativè Diana, & [illegible] [illegible] sollicitare [illegible], quae post accessum [illegible] ad Confessionem [illegible]. Nec obstat, quod confessio non fuerit [illegible], quia in [illegible] habetur, quod Confessarius [illegible] se denunciandum [illegible] ipsa Sacramentali confessione non sequuta, n. 306.

QUAERES III.

308 Confessarius [illegible] post Confessionem dixit mulieri: Expecto me paulisper in Ecclesia. Quae autem à suo Confessario [illegible], ad aliud [illegible], [illegible], & eam [illegible] sollicitavit: An sit denunciandus?

RESP. Esse denunciandum, si quando ad mulierem rediit, nullo habito cum ea tractatu antecedenti honesto, eam sollicitavit, quia haec sollicitatio habet [illegible] à confessione immediatè post.

Si verò ante sollicitationem habuit tractatum de aliquo [illegible] negotio, & post illum accidat sollicitatio, tunc est necessaria distinctio: vel enim sollicitatio [illegible] à muliere, quatenus haec primò Sacerdotem provocavit ad inhonesta, vel incepit ab ipso Confessario. Si primum, Confessarium correspondentem provocationi mulieris non esse denunciandum: benè verò si secundum. Quia in primo casu dignoscitur, quod verba dicta Expecto paulisper, non fuerunt ordinata ad sollicitationem, sed haec per accidens, & independenter ab illis contigerit. In secundo autem dignoscitur, quod fuerint ordinata ad inhonesta, & quod tractatus antecedens fuerit praetextus [illegible] à Confessario ad palliandam illam intentionem, [illegible] [illegible] probari non potest, quod Confessarius revera, quando dixit Expecto, habuerit intentionem solum tractandi negotium, non sollicitandi, [illegible] per accidens sollicitaverit, [illegible], si fuit primum ad sollicitandum, quod Ecclesia judicat de [illegible], n. 507. & 559.

Quod si praefatus Confessarius non accessisset ad Ecclesiam, [illegible] expectandum, sed sequenti die eam provocasset ad inhonesta, videtur, quod non sit denunciandus, quia provocatio est à confessione remota, & [illegible] committere [illegible] n. [illegible]. Tum quia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

QUAERES IV TRIA.

1 Confessarius [illegible] post confessionem [illegible] ad [illegible], & sollicitavit.

2. Confessarius [illegible] post confessionem [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] chirographum suae Confessionis. Accessit puer, & Confessarium eum sollicitavit.

3 Confessarius [illegible] [illegible] [illegible] Confessarius [illegible] [illegible], & id [illegible]: An [illegible] Confessarius sint denunciandi?

309 RESP. Affirmativè cum Diana [illegible] [illegible] Leander [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dependentiam [illegible] confessionem, & hujusmodi sollicitationem habent [illegible] ex confessione per [illegible] [illegible] per se ordinatum ad inhonesta, [illegible] in primo, & secundo immediatè post confessionem: in tertio verò casu datum in [illegible] confessione, [illegible] est per se [illegible] [illegible] confessione. Quod tale [illegible] per se ordinatum ad inhonesta, patet ex [illegible] [illegible]. Item in primo casu sollicitatio est immediatè post confessionem, quia nil mediat inter ipsam & confessionem, [illegible] conducit ad effectum sollicitationis. Ex hac ratione Confessarius, qui [illegible] immediatè post confessionem [illegible] sollicitationis [illegible] est denunciandus, Leander [illegible] contra Castropal. [illegible] & ex [illegible] ratione denunciandum [illegible] Confessarium, qui [illegible] ad ipsum accedere pro confessione, [illegible] [illegible] [illegible] provocavit [illegible]. [illegible] confessionem [illegible] confessionem [illegible], & [illegible], quae [illegible]. Eadem ratione denunciandus est Confessarius, si in confessione [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] hujusmodi [illegible] inhonesta, à confessione per [illegible] [illegible] dependentem.

QUAERES V.

[illegible] Confessarius [illegible] Confessione nihil [illegible], sed [illegible] [illegible] chirographum confessionis, & de inhonestis [illegible]: An denunciandus?

RESP. Non esse denunciandum, juxta dicta [illegible] n. 305. si nihil de hac [illegible] [illegible] in confessione [illegible] n. [illegible] quia tunc sollicitatio non est immediata, & proximè procedens à confessione, sed remote. [illegible] denunciandus si proximè ad confessionem [illegible] [illegible] [illegible] chirographum confessionis, etiam si [illegible] [illegible] inhonestum non expressisset, [illegible] n. 309. [illegible] n. 566.

CAPUT VII.

De sexta Clausula.

Seu occasione, vel praetextu confessionis [illegible], etiam ipsa sacramentali confessione non secuta.

509 HAE duae particulae, occasione, & praetextu confessionis, sunt diversae, quia occasio est confessionis vere petitae, praetextus vero est velamen, & color confessionis, quae non est, seu falsa est. Dictio enim *sub praetextu*, idem significat, quod sub velamine, vel colore alicujus rei, quae non est, vel non debet esse, seu falsa est, ut *sub praetextu*, C. de [illegible] proc. [illegible]. Unde occasio confessionis dicit invitationem ad confessionem veram, praetextus vero dicit invitationem ad confessionem coloratam, & fictam.

QUAERES I.

510 *Confessarius vocatus habito à poenitente ad audiendam ejus confessionem domi sequenti die, accessit sequenti die ad ejus domum, & ante confessionem sollicitavit illam. An sit denunciandus?*

RESP. affirmative, Bord. [illegible] n. 38 quia violavit hanc particulam, *Occasione Confessionis*, quoniam occasionem sollicitandi accepit à Confessione petita à persona vere confiteri volente, dans illam tempore opportunitatem.

Ut autem hanc particulam à praecedenti particula, *immediate ante*, distinguas, tres distinguo casus.

Confessarius tripliciter potest poenitentem sollicitare. 1. Quando nulla facta prius petitione, poenitens confiteri volens genuflectit coram Confessario exspectante, qui ante Crucis signum illum praevenit, & sollicitat. 2. Quando facta prius petitione confessionis, Confessarius poenitentem praevenit, antequam ille genuflectat, vel antequam ipse confessionem excepturus sedeat, & sollicitat, sive postea confessio sequatur, an non. 3. Quando facta prius petitione confessionis, Confessarius sedens, & poenitentem genuflexum, antequam narrare incipiat, sollicitat. In 1. casu Confessarius est solum violator particulae, *immediate ante*, dicta n. 503 & 504. & non alterius particulae, *occasione confessionis*, quia occasio dicit invitationem, quae in casu non praecessit actum confessionis. In 2. casu est violator solum posterioris particulae, *occasione confessionis*, quia praecessit invitatio. In 3. autem casu est violator utriusque particulae, & quia sollicitat occasione confessionis, cum praecessit invitatio, & quia immediate ante, ut dictum superius.

Si autem nulla facta petitione confessionis Confessarius sollicitet mulierem in Ecclesia existentem, non est denunciandus, etiam si statim post sollicitationem mulier confessionem petat ab eodem, si ille post petitionem non sollicitet, quia occasio, & praetextus, uti causae, debent praecedere effectum sollicitationis. Bord. in mon. *consulta sol.* 15. n. 31. & n. 507.

QUAERES II.

511 *Confessarius post auditam mulieris confessionem, & ob ejus adulterium, accedit ad ejus domum, ibique, aut in itinere illam sollicitando, & [illegible], Confessarium [illegible]. Cum illa sit adultera, bene potuit [illegible]; An sit denunciandus?*

VIdetur, quod non, nam si esset denunciandus, maxime ex illa clausula, *Ex occasione confessionis*, sed non ex ea; quia occasio dicit invitationem, aut provocationem ante actum confessionis, quae nulla praecessit, igitur non est denunciandus, ut dictum est in 1. casu n. 509.

Resp. tamen esse denunciandum, tanquam ut fractorem sigilli, verum etiam ut reum sollicitationis ex occasione confessionis; nam ille occasionem sollicitandi desumpsit ex confessione audita, quod ipsemet exprimit per signum externum, per alia verba subjuncta mulieri, quod signum externum non habetur in casu de n. 503 & ideo ibi eum excusavimus: unde cum in hoc casu cesset ratio excusationis, cessare debet excusatio, & subinde dico, non esse denunciandum ex sollicitatione, si distantia physica esset tanta, v. g. plurium dierum, ut sollicitatio prudenter non censeretur moraliter cum confessione conjuncta: n. 506.

Ad rationem in oppositum, dico, id esse verum de occasione confessionis faciendae, minime de occasione confessionis, dum fit, quae quidem pariter denunciationis, non minus quam illa, si exprimatur per signum externum.

QUAERES III.

512 *Confessarius contra [illegible] mulierem [illegible], non confessam, ut [illegible], sed ipsa non per sequentes dies ad confessionem accedat [illegible] ad Ecclesiam mulier, & Confessarius vel de Confessione [illegible], aut in die [illegible], ut verbum nullum de confessione faciens, illam ante [illegible] Ecclesiae [illegible], & ibi sollicitat: An sit denunciandus?*

Resp.

RESP. affirmativè. Bord. [illegible] n. 19. quia est [illegible] aliquo particulari, *praetextu confessionis* [illegible] sollicitat etiam ex cultura Confessionis.

QUÆRES IV.

513 *Mulier falsa [illegible] cum Sacerdote de [illegible], [illegible] diffidentiam [illegible] pro familiaritate [illegible], [illegible] fingere, [illegible] confessionis [illegible] sub praetextu Confessionis, & [illegible] habuerunt. An talis Sacerdos sit denunciandus?*

AFfirmat [illegible] *lib. 6. in Dec. c. 14. n. 17.* cum Sancio, quia sumpsit ad inhonesta opportunitatem ex Confessione.

Negant Diana [illegible] Fravius, & Leander [illegible] quia in casu, praetextus Confessionis non est per se, & proximè ordinatus ad sollicitationem, seu ad inhonesta, sed remotè; proximè enim, & per se est ordinatus tanquam medium ad avertendos familiares domus à scandalo, & suspicione mali, nec ex [illegible], nec sollicitatio habet ortum ex praetextu, sed ex tractatu priore. Idem tenet Tamer [illegible] *de Poenit.* [illegible] 19. si mulier [illegible] in suo domum Confessarium ex compacto fingens velle confiteri, ut sic decipiat Superiorem ad dandam licentiam exeundi, & tunc rem habeat, n. 515.

Omnino autem est denunciandus, si inhonesta tractans confessionem [illegible] ad [illegible], etiam si [illegible] ex compacto [illegible], quia [illegible] confessione in sollicitatione [illegible] denunciandi petit, n. 544.

QUÆRES V.

514 *Mulier non ex compacto, sed verè volens confessionem [illegible] in suo domum Confessarium, [illegible] confessione, à [illegible], habuit rem cum illa. An denunciandus?*

RESP. esse denunciandum, Tamer cit. n. 19. quia verè habuit inhonesta cum muliere praetextu confessionis.

QUÆRES VI.

515 *Confessarius Regularis [illegible] à suo Superiore licentiam exeundi, [illegible] à Monasterio ad audiendam confessionem [illegible], quam tamen non [illegible], sed [illegible] ad [illegible], atque in effectu [illegible]. An denunciandus?*

RESP. non esse denunciandum, Bord. n. 18. quia si esset denunciandus, maximè ex praetextu, vel ex simulatione confessionis. Non ex praetextu, nam praetextus est color confessionis cum ipsa poenitente, non cum tertia persona. Nec ex simulatione, quia simulatio attenditur respectu loci, non respectu tertiae personae, si enim per ipsum sictum confessionis in actu secundo simulatum in loco in casu autem solum fingitur Superiori futura confessio: n. n. 515.

QUÆRES VII.

516 *Mulier [illegible] in suo domum Confessarium non [illegible], sed [illegible], quae dum Confessarius ab ea [illegible] quaesivit, an quae illa respondit, se nolle [illegible] ad [illegible], quam habet in [illegible], Confessarius [illegible], se [illegible] confessionem [illegible] in [illegible]. An sit denunciandus?*

RESP. non esse denunciandum, Lupus *de [illegible]* [illegible] & Bord. [illegible] Ratio est, quia in hoc casu nulla adest conditio ad onus denunciationis à Pontificibus requisita. Ostenditur discurrendo per singula. Nec, inquam, sollicitatio ad inhonesta non fuit in actu confessionis, ut constat. Non immediatè ante; quia mulier non accessit pro confessione. Non immediatè post, quia ejus confessionem non exceperat, & quando postea excepit, eam absque ulla sollicitatione dimisit. Non in confessionario, aut simulando confessionem, ut patet. Non occasione confessionis, quia sollicitationem non praecessit invitatio ad confessionem. Nec denique ex praetextu confessionis, quia nullum praecessit velamen confessionis. Ex cùm non sit alia conditio, [illegible] onus denunciandi Confessarium sollicitantem parit, sequitur, quòd talis Confessarius non sit denunciandus.

Non obstat autem, quòd consensus mulieris ad turpia dependeat passivè à confessione, quae non praecessit, tum Confessarius non obtinerit. Quoniam haec consensus mulieris à confessione dependeat, non sic sollicitatio. Bulla vero solum loquuntur, & disponunt de sollicitatione Confessarii, minimè de consensu mulieris sollicitatae.

517 Ex his colliges, capita denunciationis ex sollicitatione Confessarium sufficientia ad onus denunciandi esse septem, 1. Actus confessionis, 2. Immediatè ante, 3. Immediatè post, 4. Occasio confessionis, 5. Praetextus confessionis, 6. Confessionarium, 7. Simulatio confessionis.

QUÆRES VIII.

518 *Mulier accessit ad Confessionarium dicens se velle [illegible] Confessarium. Confessarius autem non [illegible] quando hac pro confessione accedere debet, sed tunc eam sollicitavit extra Confessionarium, [illegible] Confessionem [illegible]. An sit denunciandus?*

NOn esse denunciandum, tenent Leander [illegible] Castropal. [illegible] & Trullench. apud Leandrum, quia

quia tunc sollicitatio non est proxima confessioni faciendae, sed est proxima conventioni dictae [illegible]. Idem tenet Tamb. [illegible] de Poenit. [illegible] qui solum dicit esse denunciandum, si mulier dixit se velle non [illegible], sed statim confiteri, & Confessarius dissuadeat, & inhonesta [illegible].

119 Ego tamen puto esse denunciandum ratione illius particulae, [illegible] quia ex invitatione ad Confessionem [illegible] die faciendam sumpsit Confessarius occasionem, & opportunitatem sollicitandi. Unde licet sollicitatio non sit proxima confessioni, est proxima permissioni confessionis. Item quia invitatio, & occasio confessionis non sit proxima confessioni physice, & quoad tempus, est illi proxima moraliter, & quoad ordinem ex intentione ipsius [illegible], quia tamen [illegible] per se ordinatur ad Confessionem sequenti die faciendam. Ex quo fit, quod ipsa primo hodie facta, ceteris moraliter cum confessione crastina composita, non minus quam voluntas [illegible] occidendi erat moraliter cum crastino homicidio composita, ex quo fit, quod quando in confessione exprimitur homicidium, non sit talis voluntas exprimenda; non alia ratione, nisi quia haec voluntas hesterna non est moraliter interrupta ab hodierno homicidio.

Ratio igitur ad oppositum, quod sollicitatio non sit proxima confessioni faciendae, solum probat, quod Confessarius non sit denunciandus ex vi illarum particularum, *immediate ante, vel post*, non probat autem, quod non sit denunciandus ex vi illius particulae *Occasione confessionis*. Post haec scripta inveni pro mea sententia Bordon. [illegible] n. 33.

Haec mea decisio corroboratur ex primo casu [illegible] inhonesta est in re confessio, & sollicitatio dicitur per [illegible] ad invitationem ad confessionem, & tamen Confessarium sollicitantem denunciandum esse diximus.

QUAERES IX.

120 *Mulier accessit ad Confessionem, ut statim confiteretur, Confessarius autem eam dissuasit* [illegible] *ad inhonesta* [illegible] *sed* [illegible] *accessit ad ejus domum, & ibi, aut* [illegible] *Ecclesia, illam* [illegible]. *An sit denunciandus?*

Videtur, quod sit denunciandus, quia tota sollicitatio est facta occasione confessionis, & [illegible] immediate post [illegible] confessionis per ipsum [illegible] dissuasionem, qui fuit inhonestus, [illegible] postea [illegible]

[illegible] quando [illegible] haec voluit [illegible]

Respondeo cum Tamb. [illegible] de Poenit. [illegible] hanc esse sententiam communem. Ratio est, quia supposita ex mala intentione, Confessarius nolens [illegible] Confessionem, & ab ea se excusando, quam eam excipiendo non se abstinet a sacrilegio, quod incurreret sollicitando in peccato mortali, sed si Confessionem excepisset, provocando postea [illegible], non esset sollicitatio in Confessione, nec occasione Confessionis, ac proinde non esset denunciandus, ut diximus [illegible] ita & [illegible] in hoc casu.

Praeterea dissuasio illa, si attente consideretur, non est inhonesta, quamvis finis non est provocatio futura, sed vitatio sacrilegii, & periculi sollicitandi in Confessione, stante intentione postea mulierem provocandi: qui finis est in se bonus, & solum concomitanter se habet ad intentionem postea provocandi. Sicuti [illegible] dicimus [illegible] esse honestum, & tenere votum, quando vovens eleemosynam, si non capiaris in furto, si [illegible] pretium ex adulterio, quod intendis; quia [illegible] finis vero est talis, & pretium, quod [illegible] in se bona, furtum vero, aut adulterium non est bonum, nec effectus a voto intentus, sed solum concomitanter se habet.

Similiter ob eandem rationem, si Petrus tentatus a Virgine ad eam, volens fornicationem, & volens vitare periculum, quod inde [illegible], fornicationem dissuadeat, intendens illam ad sola oscula provocare, talis dissuasio inhonesta non esset, licet composita cum intentione mala osculorum, quia solum concomitanter ad illam se habet.

Tum quia talis dissuasio materialiter, & per accidens se habet ad provocationem mulieris, non Confessarius, etiam si ejus confessionem exciperet, posset postea [illegible], [illegible] provocare, absque eo quod esset denunciandus [illegible] n. 103 & 104.

Cum igitur talis dissuasio Confessionis non habeat pro suo fine provocationem ad inhonesta postea faciendam, nec sit effectus, aut medium intentionis illius, sed solum concomitanter se habeat, non videtur inhonestatem contrahere, nec esse casus denunciationis.

Talem tamen esset, si dissuasio Confessionis

Pro-

statim p... p... ionem facta Confessariu immediate in ... ret aliqua verba, aut signa cibus futura p... ... at one connexa, & ad illam ordinata, ... diceret mulieri: *Non curet modo confessionem, quia postea vel i rerum loqui*, aut aliquod signum ... deret pravam intentionem indicans, de quibus n. 498 & d. n. 554 ad 574. tunc quidem esset casus denunciationis, quia provocatio futura esset incepta per illa verba, aut signa immediatè post confessionis petitionem, juxta dicta n. 506. 507. 511. & 570.

QUÆRES X.

511 *Mulier accessit ad Confessarium dicens se velle confiteri: Confessarius autem Confessionem dissuasit, & statim tractavit inhonesta. An denunciandus?*

RESp. esse denunciandum, Tamer. cit. q. 19 quia Confessarius deficiens fictionem mulieris, verè ex parte sui tractavit inhonesta occasione confessionis.

CAPUT VIII.

De septima Clausula.

Sive extra occasionem confessionis in Confessionario

QUÆRES I.

512 *Confessarius extra confessionem, nec simulans confessionem, in Confessionario sedens sollicitavit mulierem pariter ante Confessionarium stantem, aut sedentem. An sit denunciandus?*

NEgant esse denunciandum Leander cit. qu. 30. & apud ipsum Fretrat, Fagundez, Sousa, Castropal. Lezana, Sanchez, Hurtado, Bossius, Donatus tom. 3. tr. 13 qu. 13. & alii, quorum ratio est solutio fundamenti oppositi. Nimirum quia Greg. XV per suam Bullam universalem editam 30. Augusti 1622. Decretum Pauli V. declaravit, mitigavit, aut restrinxit ad terminos simulationis, per illa verba *Sive extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiuntur, simulantes, ibidem confessiones audire.* Ubi Pontifex comprehendit casum nostrum, sed illi addit simulationem; cum igitur in casu non sit simulatio, esto habeatur sollicitatio in Confessionario, habetur sacrilegium, sed non casus denunciationis.

Resp. eam esse denunciandam, Diana p. 1. tr. 4. res. 18. p. 4. tr. 5. res. 38. Bord. in suo Trib. c. 13. n. 6. Escobar, Trullench. apud Leandrum cit. Resolutio expressè habetur in decreto Pauli V. ut sequitur.

513 Feria 5. die 10. Julii 1614.

IN Generali Congr. S. Rom. & Univers. Inquisit. habita in Palatio Apost. coram SS. D. N. D. Paulo Divina Providentia Papa V &c. facta relatione, quòd multi Confessarii tractant cum mulieribus in Confessionali, extra occasionem confessionis de rebus inhonestis; SS. decrevit, ut contra hujusmodi Confessarios procedatur in Sancto Officio.

Falsum autem est, quòd Greg. XV. prædictum Decretum restrinxerit ad terminos simulationis 1. Quia Pontifices in materia sollicitationis semper dilataverunt, non restrinxere onus denunciationis, ut constat ex n. 4 ... & præsertim Gregor. qui per illas particulas; *Sive extra occasionem confessionis in Confessionario*, expressè confirmat Decr. Pauli V. 2. Quia in his verbis: *Sive extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, simulantes ibidem confessiones audire*, particula *aut*, cùm sit disjunctiva, distinguit, & disjungit casus; ex quo fit, quòd sicut particulæ posteriores non possunt conjungi cum prioribus, neque ly *simulantes*, cùm sit terminus restrictivus posteriorum, potest conjungi cum prioribus. Unde per priores particulas habet respectum ad injuriam loci, utpote ad Tribunal ordinarium Sacramentalis judicii, non ad confessionem; nam expressè confessionem excludit per particulas: *Extra occasionem confessionis*, & ideò non requirit simulationem. Per posteriores verò particulas habet præcisè respectum, non ad locum, sed ad confessionem, & ad ejus injuriam, & ideò requirit simulationem, ut terminum restrictivum particulæ: *Aut in loco quocumque*. Alioquin omnia peccata carnis à Confessario commissa, aut tentata, essent denuncianda, quæ in aliquo loco committuntur, aut attentantur. Et hic est germanus sensus Bullæ Greg.

QUÆRES II.

514 *Mulier volebat quoddam suum familiare negotium Confessario extra Confessionarium communicare, ille autem pravum habens animum, ut liberiùs ageret, eam duxit ad Confessionarium, & ibi confessionem non simulans, eam sollicitavit. An sit denunciandus?*

Resp. affirmativè. Constat ex priori casu.

QUÆRES III.

515 *Confessarius, dum audiebat confessionem unius mulieris, ea non advertente, fecit signa inhonesta alteri ante confessionem assistenti. An denunciandus?*

Resp.

RESP. cum distinctione: si mulier, cui fuerint facta signa, existebat ante conspectum Confessarii expectans confessionem, ut regulariter mulieres expectantes extare solent, quod faciliter ex circumstantiis dignoscitur, est denunciandus ut sollicitator occasione confessionis, quia illa expectatio est virtualis petitio confessionis.

Si verò non existebat ibi expectans confessionem, sed casu, aut alio fine: tunc, si signa fecit in Confessionario, est denunciandus uti sollicitator in Confessionario, *juxta dicta à n. 526.*

Si autem non in Confessionario, sed in alio loco, non est denunciandus, quia respectu ad talem mulierem, nullo pacto potest habere locum simulatio, aut respectu confessionis, quæ sunt alia capita denunciationis. Et solùm tunc esset denunciandus, si illa una mulier, cujus confessionem audiebat, signa alteri facta percepisset. Tunc quidem esset denunciandus ut violator quartæ Clausulæ, *sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetrando.*

CAPUT IX.

De octava Clausula.

Aut in loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessionem audire.

526 RECTÈ Bord. *citat. num.* 33. advertit Bullam Greg. tria loca distinguere, ubi confessiones audiuntur. Primus est Confessionale ordinarium, quod confici solet ex ligno, habens laminam ferream cum foraminibus parvis, quodque in Ecclesia collocatur. Qui locus est expressus per priorem particulam: *In Confessionario.*

527 Secundus est locus quicumque ab illo distinctus, ubi confessiones audiuntur: tales sunt in domibus Religiosis Cellulæ quædam in primo Claustro, aut in Sacristia, hic secundus locus exprimitur per particulas *Aut in loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur.* In aliquibus autem ex præmissis cellulis non sunt nudæ sedes, aut scamna, sed adaptatam video tabulam cum lamina ferrea minutim perforata, ad unum latus cujus est sedes pro Confessario, ad alterum genuflexorium pro pœnitente: tabulam sic aptatam dico spectare ad locum primi generis, ac proinde comprehendi sub particula priori, de num. 525. quia habet formam Tribunalis ordinarii Sacramentalis judicii, & pro tali effectu specialiter, ac præcisè constructum; unde Confessarius, qui ibi extra occasionem confessionis, nec confessionem simulans, adolescentem sollicitaret, denunciandus esset juxta ibidem dicta.

528 Tertius locus est ille, quem Confessarius ex sui placito pro eo tempore, quo confessionem excipit, eligit. Hic potest esse in scamno Ecclesiæ, in foro, in domo, in agro, in monte. & ubique genuflectoria in sacristiis pro præparatione Sacerdotum ad Missam, & pro gratiarum actione destinari solita, ad locum secundi, aut tertii generis spectare non dubito, quando in eis confessiones audiuntur. Hic tertius locus exprimitur his particulis: *Seu ad confessionem audiendam electo.* Per has ergo particulas non exprimitur locus primi generis, nempè Confessionarium ordinarium, quia leges non patiuntur clausulam superfluam, aut quæ cum alia confundatur. Glos. *in l. quod nero*, Bord. *cit. n.* 44.

529 Hic me cohibere non possum, ut acriter reprehendam Confessarios illos, quos mero justo abominationis odio, tam præcellens ministerium etiam erga mulieres exercere inspicio in scamnis Ecclesiæ, in Capellarum gradibus sedentes, ubi neglectæ mulierculæ, ac indiscriminatim in aliis despectis locis. Erubescant, & vereantur dignitatis, qua insigniuntur, & muneris, quo funguntur, sint memores sunt sacri animæ judices, judices temporales corporis intueantur. Invigilent Superiores, & hujusmod. contemptibiles haud patiantur; sed à confessionibus, quas imprudenter excipiunt, ut suspendant, moneo.

In loco ergo secundi, & tertii generis, ut in sollicitatione habeatur casus, & casus denunciationis, requiritur confessio, ut in c. 4. vel simulatio confessionis; non sic in loco primi generis, *ut in c.* 6.

QUÆRES I.

530 *Confessarius quidam Monialium extra occasionem confessionis, aut confessionem simulans, sedens tamen ad cratem, ubi solent Monialium confessiones audiri, sollicitavit Monialem aliquam, ut colloquiis fœminis habendo: An sit denunciandus?*

531 SANCIUS *disput.* 11. propè finem apud Bord. *cit. n.* 45. tenet, non esse denunciandum, quia ille est locus communis, & indifferens; qui tamen definitur pro eo die, quo deputatur pro confessionario, & eo die sollicitationem ab eo factam esse casum denunciationis.

530 Pro resolutione tamen est necessaria distinctio. Crates enim Monialium sunt duplicis modi, primi modi sunt crates per se destinatae ad loquendum, quae dicuntur communes [illegible] & [illegible], [illegible] extra Ecclesiam in parlatorio communi, [illegible] et [illegible] in ipsa Ecclesia. Secundi modi sunt crates per se, & specialiter deputatae ad confessionem à cratibus in eadem Ecclesia ad loquendum destinatis distinctae, quaeque in quamplurimis Monasteriis solent esse confectae laminis perforatis [illegible], [illegible] confessionum [illegible] laminae.

531 Resp. Praefatum Confessarium Monialium, si inhonestos sermones, aut tractatum habuit cum Moniali in crate primi modi, non esse denunciandum; bene vero, si in crate secundi modi. Ratio primi est, quia crates primi modi est indifferens ad loquendum, vel ad confessionem audiendam, [illegible] est per se ordinata ad loquendum, adeoque spectat ad locum [illegible], aut ad summum secundi generis, [illegible] ad hoc, ut sollicitatio sit denunciabilis [illegible], requiritur confessio, vel simulatio confessionis, quae non habetur in casu.

532 Ratio secundi est, quia crates secundi modi non est indifferens, sed per se, ut specialiter deputata ad confessionem, & solet esse constructa modo [illegible] à [illegible], hinc habet rationem veri Tribunalis ordinarii Sacramentalis judicii, & loci primi generis comprehensi sub praevisione particulae Bullae Greg. *[illegible] confessionem [illegible]*. Quod maxime suadetur, quia Abbatissae, & Superiores reprehendere solent Moniales, quae in loco illo [illegible] distinctio [illegible], quod ad confessionem, aut spiritualem animae instructionem pertinent, [illegible] habere, cum [illegible] in locis primi generis, [illegible] denunciationem [illegible], non requirit confessionem, aut [illegible] confessionem. Sequitur, quod praefatum Confessarium [illegible], seu inhonestos sermones, aut tractatum habendo in cratibus secundi modi, sit denunciandum.

533 Si vero detur casus, quod in aliqua Monialium Ecclesia non sit nisi una crates communis, tam ad confessiones, quam ad loquendum, tunc posset habere locum placitum Patris Santii, quatenus esset locus indifferens ad utrumlibet.

534 Hic locus sumus de Confessario Monialium, unde non est sermo de Sacerdote approbato pro saecularibus, non approbato tamen pro Monialibus, quia hic non est Confessarius pro Monialibus, unde sicut Sacerdos non approbatus pro saecularibus non comprehenditur in Bulla Greg. nisi fingat se Confessarium, ita neque Sacerdos approbatus pro saecularibus, non approbatus pro Monialibus, comprehenditur in Bulla Greg. nisi fingat se confessarium Monialium, [illegible] Tamb. [illegible] de Poenit. [illegible].

QUAERES II.

537 *Confessarius in [illegible] solent accepta [illegible] confessione, [illegible] accersiri [illegible], non ut confiteantur, sed ut loquantur cum Confessario, genuflexa quae est cum [illegible] Confessarium [illegible] ex parte sua confessionem audire, cum sollicitaverit; an sit denunciandus?*

Videtur, quod sit denunciandus, quia ex Bulla Greg. sive in confessionario, sive in loco quocumque ubi confessiones [illegible] audiri solet confessio, habetur casus denunciationis, ut est praesens casus, quia stante femina genuflexa in loco, ubi [illegible] sunt confessiones excipere à Confessario, est simulatio Confessionis.

538 Resp. tamen non esse denunciandum, sequitur à fortiori ex Leandro [illegible] de Poenit. disp. [illegible] cum aliis, qui proponunt similem casum in confessionario, &c., non esse casum denunciationis.

Et quamvis n. [illegible] affirmaverim esse casum denunciationis, si contingat in confessionario, eadem genuflexa, sed etiam stante muliere, id [illegible] si eveniat extra confessionarium etiam genuflexa muliere, n. [illegible].

Ratio est, quia non habetur simulatio confessionis, nam illa genuflexio [illegible] ante Confessarium post aliorum confessionem [illegible] exceptam, est signum indifferens, ut proinde non est sufficiens, ut adstantes intelligant confessionem ibi fieri, quando solent mulieres cum Confessario, non tantum ante [illegible], sed etiam ante confessionarium, & ibi genuflexae, loqui, ac negotia pertractare. Igitur cum Confessarius ex parte sua non simulat confessionem, ut si manum ad [illegible] tolleret, ut [illegible] confessionem [illegible], &c. sed potius per signa [illegible] & manum oppositum ostenderet, genuflexio illa ex parte mulieris est signum indifferens, & [illegible] confessionis.

539 Quo gratis dato, & non concesso, quod illata genuflexio ex parte mulieris sit simulatio confessionis, adhuc non habetur casus denunciationis, quia hoc enim non se extendit ad plus, quam ad verba Bullae, & legis, quae comprehendunt praefatam simulationem se tantum ex parte Confessarii, per illa verba, *audiendi simulantes confessionem audire*.

Confirmatur: potest dari casus, quod Con-

Confessarius sollicitans mulierem genuflexam non sit denunciandus, & quòd sollicitans mulierem non genuflexam sit denunciandus, quia genuflexio mulieris est de se indifferens ad onus denunciationis. Assumptum suadetur: nam si Confessarius extra confessionarium, & confessionem, stans, aut sedens sollicitaret fœminam genuflexam, non esset denunciandus; è contra, si extra confessionarium & confessionem in alio loco, applicatus tamen sicut ad audiendam confessionem, sollicitaret fœminam coram ipso sedentem, esset denunciandus: ubi ratio discriminis non est genuflexio, quia non habetur in secundo casu, qui tamen est casus denunciationis, sed est sola simulatio ex parte Confessarii, quæ habetur in secundo, minimè in primo, ac proinde mulieris genuflexio est de se indifferens ad onus denunciationis: vide num. 500.

540 Hanc tamen resolutionem omninò regulatam volo cum advertentia in num. 545 adducenda, nimirum, quòd si genuflexio mulieris non sit pura genuflexio, & talis, qualis haberi communiter solet à mulieribus extra confessionem practicè alloquentibus, sed sit circumstantionata signis, ut adstantes prudenter judicent confessionem audiri, & Confessarius talem genuflexionem permittat, tunc habetur casus simulationis, ac proinde Confessarius sollicitans est denunciandus.

QUÆRES III.

541 *Confessarius, & mulier, in liberiùs habenda tractatione, conveniunt simulare Confessionem, & sic operantur. An Confessarius sit denunciandus à muliere?*

Negat Castropal. *tr.* 4. *disp.* 9. *p.* 8. etiam si id fuerit in confessionario, dicens nemini incumbere obligationem denunciandi, non Sacerdoti, ut constat, neque pœnitenti, alias esset obligatus denunciare seipsum.

Resp. Mulierem omninò teneri denunciare Confessarium, etiam si id contigerit extra confessionarium. Ratio est, 1. Quia talis Confessarius est verè simulans confessionem audire, adeòque comprehensus in Bulla Greg. 2. Quia si conventio simulationis impediret onus denunciandi, nunquam posset dari casus, quòd prævisa clausula simulationis poneret onus denunciationis, adeòque esset superflua, nam quando simulatur confessio, certum est, quòd id sciat mulier, & consequenter, quòd non intendat confessionem. 3. Quia simulatio est ex condicto utriusque, [illegible] modò pœnitet, 4. Quia mulier non tenetur exprimere suum consensum, & suam conventionem: n. 578.

QUÆRES IV.

542 *Quid importet simulare confessionis, quæ onus denunciationis parit?*

Resp. cum Bord *de inquis. c.* 15 *num.* 43. simulatio confessionis tunc habetur, quando tam Confessarius quàm mulier ex condicto, sine intentione confessionis, cum fingunt signa externa sufficientia, ut adstantes intelligant, ibi hac de nunc confessionem audiri. Unde simulare confessionem est sollicitationem intentam in confessione ficta velare.

543 Signa externa simulationis ex parte Confessarii sunt sedere in loco convenienti, benedicere mulierem, manum ante faciem tenere, ut in auscultando confessiones fieri solet, & demum manum supra caput ejus extendere, fingendo illam absolvere. Ex parte autem mulieris signa sunt genuflexio, signum Crucis, percussio pectoris, manuum conjunctio, collocutio humilis cum Confessario, quæ externè apparet accusatio peccatorum. Ita Bord.

544 Dicitur *fuit condicto*, quia si unus illorum intendit confessionem, & alter non, & contingat sollicitatio, erit casus denunciationis non tamen titulo simulationis, sed alterius tituli ex septem superiùs expositis, & n. 517. relatis.

Bord. *in num.* *Confessio sollic.* 15. *n.* 52. confirmat, simulationem confessionis, ut confessio ut talis credatur, debere esse mutuam, tam Confessario, quàm pœnitenti, non solùm in intentione, sed etiam quoad actum exteriorem sessionis, & genuflexionis; quibus stantibus, à circumstantibus credatur vera confessio, non verò cum persona, quæ stans alloquatur Confessarium sedentem in Tribunali, ita ille.

At Escobar apud ipsum tenet sufficere simulationem ex parte Confessarii tantùm; quia Bulla afficit tantùm Sacerdotes *simulantes audire confessiones*, n. 500.

545 Illud advertendum volo, quòd si mulier ex parte sua confessionem simulet per recensita signa externa sufficientia, ut adstantes judicent confessionem audiri, & Confessarius ex parte sua non det signa opposita, sed signa simulationis mulieris permittat, habetur simulatio ex condicto, sufficiens ad onus denunciationis, si sollicitatio contingat, n. 580.

CA-

CAPUT X.

De nona Clausula.

Sollicitare, vel provocare tentaverint.

546 HÆc clausula est satis explicata cap. 4. à n. 498.

QUÆRES I.

547 *Confessarius dixit pœnitenti verba quædam provocativa ad inhonesta, pœnitens autem, vel quia distracta, & applicata ad peccatorum Confessionem, vel quia surdastra, talia verba non audivit, aut non advertit: quod Confessarius deprehendens, ea verba non repetit, sed est prosecutus Confessionem: tamen verò factum intellexit, & percepit una mulier, quæ in proximo latere reperiebatur. An sit denunciandus?*

NEgat Bord. cit. n. 15 quia, ut pœnitens dicatur solicitata, debet habere cognitionem verborum, aut signorum sollicitationis, vel provocationis ad inhonesta; non enim persona dicitur sollicitata, quando ad ea non advertit, cum actus sollicitationis suam non habuerit influentiam in personam.

Resp. esse denunciandum, ut violatorem sequentis clausulæ, quatenus inhonestos sermones cum pœnitente habuit. Tractatus enim, & sermones inhonesti (ut fatetur ipse Bordon. n. 51) dupliciter contingere possunt, 1. Sine provocatione, 2. Cum provocatione ad actum inhonestum, sive inter se, sive cum aliis perpetrandum, juxta n. 501 & utroque modo est casus denunciationis: in præsenti casu verba illa, licet ex defectu influentiæ non habuerint rationem sermonis inhonesti cum provocatione, habuerunt tamen rationem sermonis inhonesti sine provocatione, quod sufficit, ut casus comprehendatur sub 10. clausula, & inde sit denunciationis, n. 550. Tum quia de tali Confessario male præsumitur cùm aliis pœnitentibus, æque inde habeatur finis legis.

QUÆRES II.

548 *Confessarius dixit in Confessione puellæ verba sollicitationis, puella autem simplex, quæ vim verborum ignorabat, nil mali tunc cogitavit, sed post multum temporis marito data cognovit, quòd Confessarius inhonesta voluerit, unde petit ab alio Confessario, an teneretur primum Confessarium denunciare?*

CAsum proponit Bord. in man. Consultor. fol. 25. à n. 79. & fere habet, ut sequitur.

Respondit unus, non teneri. Alius eam obligatam esse dixit ad denunciandum. Tertius dixit, omnia delicta: tam publica, quàm privata, spatio viginti annorum præscribi, de communi Farinac. q. 10, n. 1. excepta hæresi, quæ nunquam præscribitur, ut eodem nu. 37. si ergo à die confessionis, in qua illa tunc ut hic sollicitaverit, usque ad cognitionem veritatis dictorum, transierunt viginti anni, non tenetur denunciare, quia sola hæresis non præscribitur, neque alius suspicio procedens à delicto, quod non est formaliter hæresis.

549 *Ego dixi, puellam ad nihil teneri, quia cùm ignoraverit tunc significationem, & vim dictorum verborum, sicut tunc non contraxit obligationem denunciandi, nec supponit notitiam illorum verborum, ita neque de novo contraxit in hoc casu, cum post multum temporis venerit in cognitionem causis dictorum verborum, & sic sollicitatio tunc cognita non possit dici facta immediatè ante, vel post confessionem.*

Hæc Bord. u. n. 611.

CAPUT XI.

De decima Clausula.

Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint.

550 SUb his verbis comprehenduntur etiam sermones inhonesti sine provocatione; nam hæc clausula est distincta à priori: *Sollicitare, vel provocare tentaverint*, & additur cum particula disjunctiva, *aut*, quod non esset verum, imò clausula hæc esset superflua, si solùm comprehenderet sermones inhonestos cum provocatione, v. n. 518.

QUÆRES I.

551 *Duo Confessarii sic se habuerunt; unus petentem ad confessionem arte ut somnum induxit fœminam, quam sopitam cognovit, alter fœminam, quæ confessionem petiit, non sua arte, sed proprio morbo somno sopitam cognovit. An sint denunciandi.*

552 SAnctus, & Trullench, apud Leandrum tr. 5. de pœnit. disp. 3 q. 23. affirmant de primo, negant de secundo; quia ille est verè sollicitator, & provocator, iste verò est tantum fornicator; Bullæ autem sunt editæ, non contra Confessarios fornicantes proximè ad confessionem, sed contra sollicitantes.

553 Resp. utrumque esse denunciandum. Diana p. 10. tr. 4. ref. 43. Leander ut. Primum, quia verè sollicitavit, non verbo, sed opere fœminam in confessione, aut proximè ad confessionem, dum arte eam tunc ad somnum induxit ad inhonesta. Secundum, quia licèt

pro-

propriè non sollicitante, seu provocante, habuit tamen cum eo tractatum inhonestum, non verbo, sed opere, quod est plus; quodque cùm sit principaliter effectum inhonestum, eodem rigore prohibetur per Bullam Greg. Et licèt in neutro casu mulier peccaverit, in utroque casu Confessarius [illegible] Sacramento.

QUÆRES II.

514 *An Confessarius pœnitentem de pulchritudine laudans sit denunciandus?*

Negat [illegible] apud Dianam p. 4. tr. [illegible] res. [illegible] quia mulierem de pulchritudine laudare non est sermones inhonestos habere.

Affirmant Diana cit. Pey[illegible] [illegible] quia talis laudatio est gravius peccaminosa, non est impertinens ad confessionem, & hujusmodi laudibus amantes solent mulieres trahere, & incitare ad amorem; non sunt verba honesta.

515 Resp. cum distinctione: est denunciandus, si nullus appareat finis honestus talis laudis; quo casu habet locum secunda sententia. Non est denunciandus, si finis honestus appareat, v. g. si mulier conquesta sit de adulterio mariti, & Confessarius addat: *[illegible]*, &c. tunc enim verba illa specificantur à fine non turpi, & non est de sollicitatione ad inhonesta.

Quòd si prædicta verba laudis proferantur à Confessario sine occasione, est denunciandus, quia tunc sunt impertinentia, & suspecta. Diana p. [illegible] tr. [illegible] res. [illegible] qui in hoc sensu negat [illegible] Idem tenent Tamb. [illegible] de pœnit. [illegible] & Bord. cit. cap. [illegible] quæst. [illegible] num. [illegible] qui monet proinde mulieres, ut non sint sollicitæ ad denunciandum, quando verba possunt trahi in bonum sensum: sed consulant viros doctos, & timoratos, ne sine causa Confessarios infament: & in dubio se abstineant [illegible]

Et ego moneo Confessarios, ut à similibus laudibus, licèt non ex turpi fine, omnino se abstineant, sintque prudentes, ac vigilantes in verbis, & nullo pacto in hujusmodi angustias se ponant. Nam confessionale non est locus laudandi mulieres, sed reprehendendi.

516 Illud certum est, Confessarium esse denunciandum, si dum audit confessionem servæ, laudet de pulchritudine dominam suam, [illegible], ut illi referat, [illegible] [illegible] [illegible] quia talis laus excusari non potest, cùm hunc non alloquatur cum domina.

QUÆRES III.

Casus dubitati.

517 Primus Confessarius dicit pœnitenti in actu sacramenti, verum [illegible].

2 *[illegible] quia te ex corde diligo.*

3 *[illegible], quia [illegible] est [illegible].*

4 *[illegible] in sollicitantium [illegible].*

5 Mulieri confiteri volenti dicit: *[illegible] in confessione, quia amore tui captus sum, ne [illegible], & [illegible].*

6 Mulieri in confessione sollicitanti respondit: *[illegible]?* seu, *[illegible], [illegible].*

7 Vel respondit eidem: *[illegible]?*

8 Suam concubinam objurgavit ex adeptis, quòd cum alio se commiscuerit.

9 Dixit: *Cur [illegible]?*

10 Dixit: *[illegible], & [illegible], quod [illegible].*

11 Mulieri confitenti desiderium libidinosum dixit: *De hoc [illegible] post Confessionem.*

12 Mulieri in confessione [illegible] graviter conquerenti de verbis turpibus sibi à quodam juvene dictis, dixit: *Quod [illegible] semper [illegible] caret, si [illegible], non [illegible] esse.* An hæc denuncianda?

In his, & similibus casibus, ut locum habeat difficultas, omninò supponendum est, hujusmodi actiones factas esse in confessione, aut proximè ad confessionem immediatè ante, aut post, vel occasione, aut prætextu confessionis, vel in confessionario, aut cum simulatione confessionis, juxta septem capita denunciationis cit. n. 518. extra quæ si contingat, nullo pacto parient onus denunciationis hoc prænotato.

518 Ad primum, & secundum, negat Bord. n. [illegible] quia verba non important peccatum mortale, & solum explicant prudentem affectum qui reperitur inter conjuges.

Resp. utrumque esse denunciandum, Diana p. [illegible] tr. [illegible] res. [illegible] quia prædicta verba sine aliqua occasione in confessione dicta, sunt impertinentia ad confessionem, & excitativa ad venerem, ac proinde inhonesta, non minùs quàm verba laudis sine aliqua occasione dicta cit. n. 516.

519 Ad 3. Resolutio pendet ex exitu tractatus in domo, nam si tractatus est inhonestus juxta dicta cit. n. [illegible] Confessarius est denun-

ciandus, quia sollicitatio, licet sit facta in domo post confessionem, dicitur tamen moraliter facta in confessione, quatenus est moraliter conjuncta cum verbis habitis in confessione, per se ordinatis ad tractandum inhonestum in domo: *non enim res ex facto etiam nulla, & solo actu veritatis declaratur, l. legatum, §. fin. ff. de adim. legat. & factum alterius ipsum videtur, l. cum probatio, ff. probat.* Bord. *in man. Consult. soll.* 25. *n.* 583.

560 Ad 4. Resp. esse denunciandum, Bord. *n.* 54. quia ille est sermo valde mentem pœnitentis conturbans in ordine venereo, ac proinde inhonestus, & multò magis, si aperiat delectationem, aut pollutionem voluntariam intra confessionem habitam, non est autem denunciandus, si id aperiat mulieri extra confessionem, quia non habentur capita relata *n.* 557. Leander *tr.* 5. *de pœnit. disp.* 13. *q.* 14.

561 Ad 5. negat Bord. *n.* 55. quia per ea verba potius colligitur detestatio sollicitationis ob malum, quod sequeretur.

Resp. tamen esse denunciandum, Trimarchus *disp.* 3. *sect.* 3. *n.* 33. *de sollicit.* quia per illa verba fit ostensio amoris venerei, & illa dissuasio est vera inductio, & provocatio ad inhonesta callidè palliata timore mali.

562 Ad 6. Resp. non esse denunciandum, nec esse casum sollicitationis, quia per verba illa Confessarius prorsus dissuadet mulierem à malo, & ei declarat reverentiam debitam loco.

563 Ad 7. Resp. esse denunciandum; quia verba illa clarè suggerunt locum, & tempus mulieri, quo tractatum inhonestum habeat; adeòque sunt inhonesta.

564 Ad 8. Resp. cum distinctione; vel objurgatio est talis, ut judicio prudenti non faciat dignoscere, quòd procedat ex zelotypia: talis est, si sit modesta & pura reprehensio medicinalis peccati, qua regulariter Confessarii timorati & prudentes uti solent; & tunc non est denunciandus, quia reprehendere peccata carnis est virtuosum, nec est novum, quod Sacerdos inhonestus, & perditus dum gerit rem peccatoris, sit tamen honestus, & vigilans, dum subit munus Ministri Christi. Neque obstat, si Confessarius reverà moveatur ex zelotypia, quia cùm signa, & verba externa reprehensionis honestæ (ut supponimus) non faciant illam dignoscere, erit tantùm zelotypia interna, & sollicitatio mente retenta, quæ non subjacet Bullis, & oneri denunciationis.

Vel objurgatio est talis, ut judicio prudenti faciat dignoscere, quod procedat ex zelotypia, talis est, si excedat limites modestæ reprehensionis peccati: talis inquam est, si mulier confessa est peccata carnis commissa, tam cum alio, quàm cum ipso Confessario, & Confessarius eam objurgat solùm de commissis cum alio. Aut reprehensio est ita ardens, ut addat minas, injurias, vel alia signa, & verba, quæ zelotypiam ostendant: & tunc est denunciandus, quia talis actio est provocativa ad lasciviam, aut saltem est signum ostensivum amoris lascivi.

Nec aliud (si attentè considerentur) intendunt Leander *cit. q.* 16. dum affirmat, & Freitas, apud Dianam *p.* 4. *tr.* 5. *res.* 43. dum negat esse denunciandum, & Tancr. *infrà q.* 22. dum ait, non censeri loqui turpia, nec sollicitare, nisi addat alia verba, *v. gr. Et me non vis*, aut quid simile.

565 Ad 9. 10. & 11. Resp. esse denunciandum, Tanc. *tom.* 4. *tr.* 1. *de Pœnit. q.* 17. quia sunt verba ostensiva intentionis inhonestæ.

566 Ad 12. Resp. Tancr. *cit. q.* 22. quòd Confessarius sit imprudens revocando in memoriam alterius amorem, at non denunciandus: illa verba nec sunt turpia, nec excitativa ad peccandum cum alio, sed de se objurgativa nimiæ affectationis mulieris.

Q U Æ R E S IV.

Casus Quinque.

Primus. Confessarius dedit mulieri in confessione litteram sollicitativam, postea tamen legendam.

2. Post eandem confessionem mulieri misit in ejus domum litteras sollicitatorias, aut sententias, quæ illam inducerent ad inhonesta.

3. Dedit mulieri ante (vel) post confessionem donum insolitum, v. g. annulum, nullam explicando causam.

4. Confessarius mulieri ex(ponit?) in confessione honorandum suo viro.

5. Dat pœnitenti in confessione pœnitentiam, ut edat eodem suo Confessario. Vel ob eo petit donum, ut ei addiscat suam concubinam. An denunciandus?

567 RESP. ad 1. esse denunciandum, ob dicta *in n.* 508. ex Decr. Alexand. VII. *prop.* 6. die 24. Septembris 1665. etiam si Confessarius dedisset, litteram illam ad eam mittere suum consanguineum. Nam in traditione incipit sollicitatio, & in lectione perficitur. Quòd si mulier epistolam non legeret, sed combureret, non esset denunciandus, quia ignorat, quid contineatur: nisi Confessarius per verba, aut signa expressisset. Bord. *n.* 56.

568 Ad 2. Resp. non esse denunciandum, Diana *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 3. *in fine*, ob rationem de *n.* 503. & 504. nisi de ea missione monuisset

poenitentem, juxta dicta num. 508. Bord. in mon. consult. sol. 15 n. 88.

569 Ad 3. Difficultas non procedit de dono spirituali, aut religioso, sed de profano, puta si donaret annulum mulieri, pugionem, aut quid simile puero.

Affirmat Trimarchus apud Bord. num. 60. quia dona magis alliciunt, quàm verba. Item mulier (ut supponitur) nec est pauper, nec annulum perdidit: ergo potest de affectu venereo suspicari, & sic provocari ad libidinem.

Negat Bord. cit. n. 61. quia donum non ordinatur ex natura sua ad venerem, adeoque non est signum sufficiens, ut mulier suspicetur amorem venereum. Tum quia mulier hic suspicans temere suspicaretur, & peccaret, quoniam posset donantis intentionem in bonam partem sumere, nempe in gratitudinem, si ipsa beneficium aliquod ei attulerit, vel ex liberalitate, vel ex affectu paterno spirituali. Tum praeterea, quia quilibet est praesumendus bonus, nisi certo constet, quod sit malus. Adeoque talis Confessarius non est denunciandus, nisi inhonestam intentionem, dum donaret, signis, aut verbis expressisset, & tunc esset denunciandus ob hujusmodi signa. Dianas p. 9 tr. 9 res. 54 adhaeret Bordono, quando donum est minimi valoris, v. gr. annulus, flos, &c. adhaeret verò Trimarcho, quando, attentis circumstantiis personarum, est magni valoris.

570 Difficultas est de Confessario, qui in actu, aut occasione confessionis dedit donum a solitum mulieri, v. g. annulum, nil dicens; post aliquos autem dies accessit ad ejus domum, & cum ea inhonesta tractavit.

Non esse denunciandum, tenet Tancred. tom. 4 tr. 8 de Poenit. q. 11 quia illa donatio nec est implicita, nec explicita sollicitatio, aut tractatus inhonestus, & prava illa voluntas potuit contingere tempore intermedio.

Dico tamen esse denunciandum, juxta dicta num. 506 507 & 510. quoniam eatenus probat donum fuisse datum animo alliciendi ad inhonesta opportuno tempore tractanda. Unde quando hoc datum, incipit sollicitatio, nempe in actu confessionis; quando verò post dies tandem externe ostendit animus inhonestus, incipit in muliere onus denunciandi.

Imò, licet donum spirituale, aut temporale solitum, datum mulieri immediate post confessionem non sit ex se sollicitatio, sed signum benevolentiae, ac gratitudinis, & actus indifferens, magis inclinans ad bonum, quàm ad malum affectum; talis tamen erit, si paulò post sequatur provocatio ad inhonesta; & tunc patet onus denunciationis, Bord. in mon. consult. sol. 15 n. 91.

571 Ad 4. negat Bord. n. 60. quia homicidium, & consilium ad illud, nec est formaliter nec virtualiter sollicitatio. Nec obstat, quòd secuto homicidio Confessarius habeat rem cum muliere: quia talis actus turpis, licet pendeat ex homicidio, quatenus vivente viro deerat opportunitas, non pendet immediatè à confessione, cùm mediet homicidium.

Caeterùm puto, resolutionem pendere debere ex eventu, juxta dicta n. 506. & 519. si enim secuto homicidio Confessarius mulierem requirat de inhonestis, est denunciandus: quia factum dat intelligere, consilium de homicidio in confessione datum fuisse ob inhonesta expeditè tractanda, & ut se liberaret à difficultate viri, ac proinde actus inhonestus, licet sit physicè à confessione remotus, est tamen moraliter proximus illi, utpotè conjunctus moraliter cum consilio homicidii in confessione dato. Tum quia homicidium in tali casu est medium assumptum ad finem inhonestum, & quia medium sumit etiam malitiam à fine, sequitur, quòd consilium de homicidio, nedum habeat malitiam propriam homicidii, verùm etiam inhonestam; ac proinde cùm fuerit in confessione, habetur est tractatus inhonestus in confessione.

572 Ad 5. non esse denunciandum tenent Sousa apud Dianam par. 4 tr. 9 res. 47 & Bord. n. 62. quia hi duo actus, licet inhonestatem aliquam videantur habere, non habent tamen illam ex per se primo objecto; nam traditio pecuniae pro meretrice non est inductio ad peccandum inhonestè, sed est effectus usus inhonesti ipsius corporis traditi: praesumitur enim tradi in mercedem actus pravi habiti, quam potest mulier juste exigere, unde traditio illa pecuniae non est peccaminosa, sed ex justitia debita in mercedem prostitutionis proprii corporis, saepè namque fit, quod causa sit mala, & effectus sit bonus: mala namque est fornicatio, & non est mala susceptio probè inde sequuta: traditio ergo pecuniae meretrici ob usum traditum proprii corporis, cùm non sit mala, sed debita, non est inhonesta, nec ordinatur ad inhonesta, bene vero ad actum justitiae exercendum.

Item petitio doni est actus indifferens. Nec officit, quòd sit conditio, sine qua peccatum carnis non fieret; quia hoc non sufficit ad sollicitationem, quae debet prodire

dire

dere à confessione immediatè, non ab aliquo tantùm medio.

Resp. tamen, quòd licet opinio Bordoni possit esse probabilis, quando pœnitens potest præsumere, quòd pecunia detur in pretium mercedem actus habiti, quando scilicet illi non constat oppositum, & non constat, quod Confessarius sit cum tali muliere habituatus: omninò tamen dico, eum esse denunciandum, quando pecunia traditur danda mulieri, cum qua pœnitens scit Confessarium esse habituatum, quia tunc traditio pecuniæ non est pura merces actus inhonesti præteriti, sed simul est allectivum mulieris ad actus inhonestos futuros, quæ tali esca sit promptior ad prostituendum illi suum corpus, unde talis traditio pecuniæ sit formaliter inhonesta inhonestate effectus, ac proinde subjacet oneri denunciationis.

173 Eadem ratione denunciandus est Confessarius, qui à pœnitente petit domum, ut eò adducat suam concubinam; quia talis petitio domus est formaliter inhonesta ex effectu, nam qui accommodat domum pro meretricio, peccat peccato contrahente malitiam inhonestatis ipsius effectus, quoniam est causa participans, cùm det commoditatem ad inhonesta.

174 Idem dico, si Confessarius petat domum, ut solus cum sola alloquatur cum muliere bonæ famæ, quia talis petitio judicio prudenti, & ex regulariter contingentibus est suspecta de inhonestate tractanda, quoniam pro allocutione honesta quantumvis secreta cum muliere non deficiunt loca honesta non suspecta, & aliquando in Ecclesia. Id autem dico, nisi adsit circumstantia casus, quæ faciat prudenter dignoscere finem honestum: inhonestate namque effectus seclusa, inhonesta minimè est hujusmodi petitio domus.

QUÆRES V.

Quinque Casus.

175 *Petimus, An quando verba, vel signa sunt dubia, Confessarius sit denunciandus?*

2. *An mulier si sollicitationi consenserit, teneatur denunciare Confessarium?*

3. *An sit denunciandus Confessarius, si sollicitans à foemina sollicitationem non curaverit?*

4. *An sit denunciandus Confessarius, si ipse, & foemina mutuò se sollicitent, primò unum sollicitatio, & postea Confessarius.*

5. *An sit denunciandus, si sollicitans à foemina ad repulsam veniat, dicens se velle tantùm tentare, ut eam probaret?*

176 AD primum affirmat Diana p. 4. tr. 5. res. 15. Sousa, & Peyr. apud ipsum, quia possunt Inquisitores interrogare Confessarium circa factum, aut verbum dubium, ad explorandum ipsius mentem, adeòque verba & signa dubia subjacere oneri denunciationis.

Negat Bord. n. 58. & 61. cujus ratio est quia Bulla Greg. ponit certum, non præsumptam sollicitationem, n. 106.

177 Ad 2. negant Suarez, & Hurtado apud Leandrum tr. 5. de pœnit. disp. 13. q. 43. Quia complex delicti in nulla materia denunciare tenetur. Tum quia talis mulier honesta denunciando timet grave damnum in fama; nam Confessarius ad suum minuendum delictum, confiteretur coram Tribunali, se cum ea actus inhonestos habuisse, sed illa consentiente. Hanc opinionem sequitur Thomas Hurt. in casu, quo non possit mulier denunciare, q. 1 suum manifestet consensum.

Resp. omninò esse denunciandum, Leand. cum Diana p. 4. tr. 5. res. 31. & ita declaratum est per Cong. S. R. U. Inquisitionis die 27. Sept. 1624. apud Donatum tom. 5. tr. 13. q. 11. quia ex una parte, vera habetur sollicitatio in confessione, ut supponitur, ex alia parte, consensus mulieris ipsam non eximit à denunciando, ut constat solvendo rationes in oppositum.

178 Et primò, mulier consentiens in casu sollicitationis, & in Tribunali Inquis. non est complex delicti: quia delictum ad sacrum Tribunal spectans, non est actus inhonestus adæquatè sumptus, ut includit Confessarii, & pœnitentis consensum, sed solum, ut includit Confessarii consensum, seu ut procedit à Confessario, unde mulier denuncians, à Sacro Tribunali non accipitur ut complex, sed ut testis, nec tenetur suum manifestare consensum, imo nec de eo potest à Tribunali interrogari; quòd si ipsa ex simplicitate illum declararet, in actis non ponitur, n. 494.

Secundò, nullum est illi infamiæ periculum, quia sacrum Tribunal non dat fidem Confessario, sed credit id dicere ad judicium evadendum, aut pœnam minuendam. Ex alia parte ipsa mulier non tenetur suum manifestare consensum, nec de eo S. Tribunal curat, n. 494.

179 Ad 3. negat Peyr. Bonac. Port. Castrop. Th. Hurt. Fridrich. & alii apud Leand. cit. q. 20. Bord. n. 78. & inman. consult. coll. 27. n. 109. Homob. Lezana Bossius, Delbene apud ipsum, & Donatus tom. 5. tr. 13. q. 32. quia Bull. Greg. solùm loquitur de pœnitentibus sollicitatis: *Mandantes omnibus Confessariis, ut suos*

poenitentes, quae nunquam fuisse ab ipsis ut supra sollicitatae, nominans et designans denunciando sollicitantem. Unde cum in casu Confessarius non sit sollicitator, sed sollicitatus, non venit denunciandus.

Resp. esse denunciandum, Diana p. 4. tr. 5. res. 4. & 6. Leander tr. & Ssporeder, quia Confessarius sollicitationi consentiens, licèt non sit sollicitator, seu procurator, sed sollicitatus, verè tamen habet inhonestos sermones, seu tractatus praetextu confessionis. unde comprehenditur in Bulla Greg. non quoad nomen, sed quoad determinationem clausulam.

580 Maior difficultas est, si Confessarius nil respondit, sed tacuit.

Resp. cum distinctione, & 1. vel Confessarius ita tacuit, ut nullum dederit signum reprehensorium, sed ipso interim permisit mulieri libere inhonestum tractatum prosequi, & sic est denunciandus, quia qui tacet, consentire videtur & maximè in circumstantiis loci, & actus Sacramentalis, quem exercebat, quae nullo pacto permittunt, ut in simili casu Confessarius perseveret audiendo, & talem per versam mulierem acriter non reprehendat. Tum quia tractatum inhonestum est inter plures quorum unus sufficit, quod sic actor, alter patiens, & acceptans, ut loqui de audiente detractorem, qui est peccati detractionis particeps audiendo, potens illum impedire, aut abire. Unde cum talis sit hujusmodi Confessarius, verè dicitur tractatum inhonestum habere, n. 545.

2. Vel statim muliere relicta aufugit, & hic est laudandus, quia in materia carnis victoria habetur per fugam. Nec talis mulier accessit pro Sacramento, sed pro sacrilegio. Et quid majori dissensus, quam terga vertere mulieri allicienti? Quod si postea accedat ad ejus domum, & rem habeat, est reus peccati carnis sed non in Bullam quia nullum signum externum consensus dedit in confessione, licèt interius consenserit.

Vel 3. Confessarius tacuit, quatenus, utpotè timoratus simul, & pusillanimis, audita inexpectata perversitate mulieris, remansit pro confusione immotus, & hic nullo pacto est reus, sed pusillanimis nec est verisimile, quod callida mulier ex signa facies & conturbationis id non dignoscat. In dubio v. n. 591.

581 Ad 4. difficultas non est in casu, quo Confessarius primò sollicitet, quia tunc sumus in secundo casu. Nec quando Confessarius à poenitente sollicitatus sollicitationi statim consentit, quia tunc sumus in tertio casu. Sed in casu, quo sollicitatio à muliere facta interrumpitur, & postea Confessarius mulierem nil de sua sollicitatione dicentem sollicitat ex parte sua quod interruptio tripliciter contingere potest, 1. directè per actum contrarium dissentiendo, 2. indirectè mentem ad alia divertendo, 3. eam ad aliam speciem luxuriae provocando, puta si mulier sollicitet ad copulam naturalem, & Confessarium ad innaturalem hoc praemisso cum Bord. n. 74.

Resp. esse denunciandum, Leander cit. q. 11. & Bord. cit. n. 75. 76. & 77. contra Peyr. Castropal. & Acugnam apud Leandrum, quia verè tractatum habuit inhonestum Imò est verè sollicitator, & provocator, nam in 1. & 2. casu stante interruptione sollicitationis factae à muliere, sollicitatio deinde facta à Confessario, licet sit occasionata à sollicitatione mulieris, est vera provocatio. Et in 3. casu verè Confessarius dicitur primò sollicitare, & provocare mulierem ad speciem inhonestam, ad quam non provocavit mulier.

582 Ad 5. negat Bord. n. 77. quod Confessarius sollicitatus à muliere ad copulam, aut pollutionem, si se contentet solis osculis, & tactibus, non dicitur sollicitator, sed solùm consentiens in actus, ad quos concitur à muliere provocatum, dum ab ea fuit provocatus ad copulam, vel pollutionem, ad quam illi sunt actus previi, & dispositivi, mox dicto n. 580.

Resp. esse denunciandum, Leander cit. q. 11. Diana q. 4. tr. 5. res. 33. quia verè habet tractatum inhonestum in confessione. v. n. 580.

QUAERES VI.

583 *Confessarius monitus à muliere scripto si informatum datur per hos confessionem audiendo, ad eum accessisse, & ab eo fuisse sollicitatam ad turpia nomine Confessarii, ut ipso menti adduceret, deinde, se exclamaturam esse sibi infamare, nisi confiteatur, hinc ex metu infamiae Confessarius sollicitationem confessus. An denunciandus?*

Affirmat esse denunciandum Caren. par. 2. tit. 5. § 10. n. 92. quia verè habuit tractatum inhonestum occasione confessionis. Nec metus excusat, quia non est cadens in virum constantem, sed levis.

584 Negant esse denunciandum Sanchez, Acugna, Peyr. Trullench. Ferrar. quos refert, & sequitur Leander cit. q. 13. Diana p. 4. tr. 5. res. 15. quia ejus consensus ad inhonesta non fuit voluntarius, sed extortus per vim, & metum gravem, eleclus ad vitandam infamiam, quae est grave damnum, quod in casu prudenter & probabiliter ex mulieris vociferatione timetur, vel metum, & metus gravis, qualis est metus infamiae, excusat à Constitutione Greg. cum excusat à lege positiva, & humana.
Tum

Tum quia non Confessarius occasione confessionis habuit tractatus inhonestos, sed fœmina, & Confessarius passivè se habuit, cùm accessent animo audiendi, non sollicitandi, fœmina inquam, non Confessarius occasionem, seu prætextum confessionis accepit ad sollicitandum; cùm autem Bulla Greg. loquatur de Confessariis tractatus inhonestos habentibus occasione confessionis, non de fœminis, sequitur, quòd nec Confessarius, nec fœmina sint denunciandi, quatenus casus non est comprehensus in Bulla Greg. ita Joseph. de Jennaro *de cas. reserv. ref. 14. & tom. 1. de legibus, ver. mutat*.

585 Diana denique *p. 10. tr. 14. res. 50.* media via incedens, ait talem Confessarium puniendum esse ab Inquisitoribus, non pœna ordinaria, sed extraordinaria, nec debere abjurare; quia *ex c. Sacris de iis, quæ vi*, licet metus attendat culpam, non tamen eam prorsus excusat. Idem novissimè sentit Bord. *in Mon. consult. sol. 55. n. 242.*

QUÆRES VII.

586 *Mulier amore capta Confessarii fecit amatorias incantationes, quibus arte dæmonis attractus Confessarius in Confessionario ejus amori consensit. An denunciandus?*

RESP. Tamb. *tom. 4. tr. 3. de Pœnit. q. 20.* quòd licèt de hoc casu videatur posse discurri sicuti de metu gravi, sit tamen denunciandus, quia dæmon sua arte non privat libertate, nisi fortè Confessarium aliquo pacto dementaret: mitius tamen est puniendus. Ita ille.

QUÆRES VIII.

587 *Confessarius conveniens in domo mulierem, quæ solùm oscula consenserat, non facta accessit mulier pro confessione ad præfatum Confessarium, qui cùm audiret in confessione oscula præterita, & repulsam certa facturam, dixit mulieri: & si ille vim tibi intulisset, quid fecisses? cui illa respondit: in tali casu cessissem. Tunc Confessarius graviter eam reprehendit, & ad restituendum suasit, quæ promisit, & confessione peracta, Confessarius post vesperas, aut sequenti die accessit ad domum mulieris, & eam dulciter solum in quadam cubiculum, nullis verbis præmissis, sed manibus datis, rogavit. An denunciandus?*

NEgat Tamb. *cit. qu. 16.* quia illa occasio confessionis est remota, non proxima. Tum quia hic non dicitur peccare ex occasione, sed ex cognitione confessionis; unde sicut non est denunciandus Confessarius, qui audita confessione mulieris (quam non cognovisset, si non audivisset) accedit ad ejus domum, &c. *ut dixi n. 503.* & tractat inhonesta, ita nec in casu.

Respondeo, esse denunciandum, etiam si non esset secutus effectus, quia sollicitavit in actu confessionis; nam interrogatio illa fuit impertinens ad confessionem, & inhonesta; quarum fuit callida requisitio modi pro obtinendo suo pravo fine: *v. n. 506.*

QUÆRES IX.

588 *Confessarius mulieri, quæ in confessione se accusavit de turpi desiderio, dixit: tu non patrasti, quod cupiebas; sed si quis tibi daret quantitatem pecuniæ, id ageres? An sit denunciandus?*

RESP. cum distinctione, vel mulier respondit affirmativè, vel negativè.

Si respondit affirmativè, & Confessarius tacuit, & eam non reprehendit, utique est Reus sollicitationis, & denunciandus: ut liquet. Si eam reprehendit, tunc solutio pendet ex exitu. Si enim posteà accessit ad ejus domum, & pecuniam obtulit pro re turpi reus est sollicitationis, *juxta dicta n. 573 & 887.*

Si respondit negativè, & sic fuit absoluta, Bordonus *in Trib. fidei c. 23. num. 131.* vult non esse denunciandum, quia talis interrogatio sumi potest in bonum sensum, potest enim dici facta in ordine ad habendam notitiam dispositionis pœnitentis, an scilicet sit digna absolutione: si namque mulier affirmasset, eam non absolvisset.

At Bord. non potest hujusmodi Confessarium à nota imprudentiæ eximere, juxta dicta n. 566.

CAPUT XII.

De undecima Clausula.

589 M*Andantes omnibus Confessariis; ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut suprà, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis.*

Pœnitens sub mortali denunciare tenetur Confessarium sui sollicitatorem; quia agitur de re gravi, & de abusu Sacramenti, etiam si semel eam sollicitaverit, quia semel sollicitator est verè sollicitator, de quo loquitur Bulla. Imò qui semel sollicitavit unam; fit suspectus, quod sollicitaverit plures, n. 282.

590 Denunciare tenetur ille, qui scit sollicitationem, quatenus casu vidit, aut eam audivit propriis auribus. Etiam ille, qui scit ex auditu immediato, scilicet ex ore ipsius Confessarii sollicitatoris, aut pœnitentis fide digni, seu bonæ famæ. Nisi non benè recordetur

verborum. Tamen [illegible] *de Poenit.* [illegible] vel non recordetur, à quo audivit. Aut si quæ audivit, audivit ab ignotis.

189 Difficultas est: An ille denunciare teneatur, si audivit à personis levibus, & non fide dignis?

Negant Bord. [illegible] Leander [illegible] & apud ipsum, Trullench, Rodr. Port. Cordub. Navar. & Henr. nam mulierculis & maledicis non est credendum; sed tantùm providis & honestis personis, [illegible] *de confess.* Ratio est, quia denunciator [illegible] exponeretur periculo [illegible] & Reo [illegible], quia posset [illegible], juxta illud: *Qui cito credit, levis est corde.* Reo, quia illum exponeret periculo [illegible] aut per [illegible]. Unde non dicitur levis, qui audivit à persona levi. Henr. & Cord. [illegible] monent, ut ipsum, à quo audivit, [illegible] ad Inquisitorem. Negat etiam Bord. si personam, à quo audivit, sit vera, sed non prudens, quia [illegible] in personam non prudentem, est suspecta de maledicentia.

Et universaliter, Bord. [illegible], in dubio sollicitationis non esse eum denunciandum, quia in dubio [illegible] ex una parte quisque suam possidet libertatem, ex alia favendum est Reo. Tum quia dubia [illegible] in mitiorem partem interpretanda. Item Bord. *in man. Confess. fol.* [illegible] [illegible]

190 Me tamen magis movet sententia affirmativa, quam tenent Diana [illegible] & Sanchez [illegible]. Ratio est, quia fundamenta sententiæ [illegible] habent locum in aliis criminibus, & Tribunalibus [illegible] in causis & delictis spectantibus ad Sanctum Officium: quia in hoc Tribunali admittuntur testes inhabiles, [illegible] infames, criminosi & [illegible] excepti. Et qui sunt personæ famæ, & levissimæ fidei; quod non sit in aliis; & ita non est mirum, si pro his delictis denuncientur dictis personarum levium. Pro his ergo non spectat ad te discernere, an persona, à qua audivisti, sit bonæ famæ, & fidei, vel non; sed ad Inquisitorem. Cujus [illegible] est, omnia delicta hæresis, aut suspecta de hæresi, sunt ita perniciosa Reipublicæ Christianæ, ut ad extirpanda oporteat hujusmodi testes admittere.

191 Illum [illegible] audivit ex media persona, hoc est [illegible] persona media, quæ id ab alio audivit, non [illegible] denunciare. Ita Bord. [illegible] *Non habes, si de quo [illegible]* [illegible] autem [illegible] dicatur, *Quod [illegible]* [illegible] Non sic, qui audivit [illegible], quia hic habet [illegible] ipsum auctorem [illegible]. At [illegible]

[illegible] puto, quòd denunciare tenetur, si alias persona media sit fide digna. Bordon. [illegible] qui id docet quoad [illegible] Quia hoc [illegible] ex multis regulariter non probatur, nisi à pluribus audiverit, qui ipsi audiverint, dum tamen eam [illegible] ab illis, qui immediatè audiverunt, aut viderunt. Bord. autem [illegible] mecum sentit *in man. Confess. fol.* [illegible]

192 Si principalis denunciator, aut denunciare velit, scientem ad nihil teneri, quia jam est satisfactum Sancto Officio, an Bord. [illegible] Hoc autem dico esse verum, quando scitur [illegible] audivit immediatè à persona sollicitata, quia [illegible] ejus denunciatio, cum sit testis [illegible] non habet majorem [illegible], quam denunciatio ipsius personæ [illegible], nec ei addit majorem fidem. Secus verò, quando [illegible] audivit immediatè ipsum confessarium sollicitantem, vel quia interfuit confessioni, prout [illegible] casu ipsum sollicitationis actum audivit, aut vidit; nam in utroque casu [illegible] denunciatio addit denunciationi personæ sollicitatæ majorem veritatem, & fidem: quoniam in primo casu addit confessionem extrajudicialem ipsius confessarii, in secundo addit novum testem, ita ut sint duo testes de sciencia ejusdem singularis delicti, ac proinde in utroque casu [illegible] denunciare tenetur, etiam si persona sollicitata denunciaverit.

193 Item addit Bord. quòd tertius non tenetur denunciare, quando persona sollicitata excusatur, quia tertius uti accessorius obligatur eadem lege, qua principalis.

Neque hoc puto absolutè verum, quia potest dari causa legitima, putà prudens periculum gravis mali, aut impotentia [illegible] personæ sollicitatæ, quæ non militet in tertio. Illud est verum, quòd mortuo confessario expirat eius denunciatio, quia cessat finis legis, quæ est emendatio, & punitio ad aliorum exemplum.

Denique subdit Bord. *in man. Confess. fol.* [illegible] quòd audiens ab ipso sollicitante, aut à persona sollicitata, quæ sit bonæ famæ, non tenetur denunciare, si sollicitantem se exculpavit coram Inquisitore.

194 Tamen hoc, quoad in aliis delictis ad Sanctum Officium spectantibus, denunciare tenetur qui probare non potest, ex Decr. Alex. VII [illegible] Septemb. [illegible] & licet delictum sit occultum, & denunciatus non sit diffamatus, quod in aliis Tribunalibus non procedit. Ratio prima, quia de ratione denunciationis est, ut denunciator non teneatur probare

hoc delictum. Tum quia denunciator in Sancto Officio accipitur ut testis. Item sufficit Tribunali ad diligentias adhibendas. Denique contingere potest, ut praecedant, aut sequantur aliae denunciationes contra eundem, quibus addita sua denunciatione, Tribunal habeat jus inquirendi contra Reum, & vocandi ad judicium.

Ratio secunda, quia haec delicta sunt contra bonum publicum Reipublicae Christianae, quod praevalet bono privato, & juri, quod quis habet in propriam famam, quando delictum est occultum, aut probari non potest.

597 Eadem ratione denunciare tenetur, qui ea scit sub secreto naturali, etiam si secreto fuerit adjunctum juramentum de non manifestando; quia secretum naturale est bonum privatum, illud autem manifestare est bonum publicum, quoniam illud tacere praejudicat bono publico. Bord. n. 18. Omnino tamen excusat sigillum Sacramentale, quia spectat ad bonum publicum: & proinde jure nec juramentum tenet, quia est de materia moraliter mala.

598 Non tenetur tamen denunciare, qui scit occasione consilii, quia tacere, quod scitur occasione consilii, spectat ad bonum publicum, ad conservandum scilicet opus misericordiae, instruendo ignorantes, & imperitos. Item inductum in favorem non est retorquendum in detrimentum. Bord. n. 97. & apud ipsum Sanctus, & Trimarchus.

599 Mulier sollicitata tenetur personaliter confessarium sollicitantem denunciare; quia haec est obligatio personalis, quae per alium fieri non potest, nisi denunciatio alias ex industria alterius.

Qui denunciant per epistolas sine nomine non satisfaciunt; bene verò, si eas proprio nomine, & cognomine subscribant; qui tamen sunt postea à Tribunali vocandi, ut eorum juridice deponant.

Mulieres nobiles, & similes, vereri non debent accedere ad Sanctum Officium. Quod si valde verentur, monere debent Inquisitorem per internuncium, ut mittat dominum Notarium ad denunciationem recipiendam. Et ita debent facere Moniales, & puellae in Monasterio degentes, quae exire non valent.

Aptior internuncius est Confessarius, cui Inquisitor munus potest dare commissionem, ut recipiat in scriptis, & cum juramento denunciationem. Ex Decr. S. Inquis. Rom. jussu Urb. VIII. 17. Septemb. 1626. apud Bord. n. 23. de solicit. n. 89. his verbis, *& quando il penitente in carta non possa esse nella medesima occasione il ... che dal Vescovo, o Inquisitore si darà autorità al Confessore di ricevere per scrittura, e con giuramento la denuncia, per poterla subito à chi gli haverà dato l'autorità di pigliarla.* Quem modum expertus sum aptiorem pro recipienda Monialis denunciatione, absque periculo quod denunciatio coram Monialibus manifestetur.

Qui scit Confessarium sollicitantem, tenetur illum denunciare, etiam si sit amicus.

Non tenetur autem, si prudenter inde timeat grave malum sibi, aut suis conjunctissimis, videlicet patri, matri, marito, filiis, aut fratribus.

Pariter non tenetur eum denunciare pater, mater, filius, frater, n. 993. Tamb. cap. 4. n. 1. § 13. Diana p. 1. tr. 4. res. 6.

600 Si poenitens sollicitata non denunciavit, Confessarium autem ex aliorum denunciatione confessus, aut convictus, punitus fuit de eadem sollicitatione ipsius poenitentis, denunciare amplius non tenetur, quia non sit hoc judicium in eundem. Tenetur autem denunciare, si Confessarius fuit punitus non pro ea, sed pro alia sollicitatione, sive alterius, sive ejusdem poenitentis, quia alias non diceretur sufficienter punitus, cum magis puniatur duas sollicitationes, quam una, & tres, quam duas. Sic Bord. n. 101. Diana p. 4. tr. 5. res. 49.

Imò in causa haeresis, accedente nova probatione novi actus haereticalis, Reus iterum punitur. Diana p. 4. tr. 5. res. 11.

601 Confessarius sollicitans potest à quolibet simplici Confessario absolvi, quia sollicitatio nullo jure est reservata.

In Dioecesi verò Neapolitana sollicitatio à Confessario facta in actu confessionis, aut immediatè ante, vel post, est casus reservatus sub excommunicatione. Facta verò occasione confessionis est casus reservatus, sed non sub excommunicatione. Primum habetur in Synodo pag. 97. n. 7. secundum ibid. pag. 99. n. 18.

Sollicitans filiam spiritualem confessionis, extra tamen casum confessionis, non est denunciandus, quia hic casus nec sapit suspicionem haeresis, nec in Bullis comprehenditur. Bord. n. 124.

Q U Æ R E S I.

602 *An mulier teneatur denunciare Confessarium sollicitantem, à quo ancilla plura munera habuit, & sperat habere aliqua [illegible] denunciationi?*

NEgat Sanctius apud Dianam par. 10. tr. 13. res. 46. quia obligatio gratitudinis circa benefactorem est ex jure naturali, quod prae-

valet juri humano denunciationis. Tum quia talis mulier se privaret beneficio futuro, quod est idem, ac in propria bona jacturam sentire. Idem tenet, si munera sint in persona mariti, filiorum, parentum, & fratrum, quia natura gratitudinis non solum obligat pro beneficiis in propria persona susceptis, sed etiam in persona mariti, filiorum, parentum, & fratrum.

Resp. omninò teneri ad denunciandum. Diana *cit.* qui refert, aliquam opinionem fuisse ex operibus Sancii deletam à Sac. Congr. Indicis. Ratio est, quia obligatio denunciandi non dum est ex jure humano ratione Edicti, & Bullarum, sed etiam ex jure naturali, potentiori quàm jus gratitudinis, quia est ad conservandum bonum Reipublicæ Christianæ. Tum quia longe major est obligatio gratitudinis, quam habemus Creatori Summo Benefactori, quàm benefactori creato.

QUÆRES II.

603 *Mulier sollicitata, verè cognoscens Confessarium ad id motum esse, non quia malè sentiat de Sacramento, sed ex pura fragilitate. An teneatur eum denunciare?*

Videtur, quòd non, quia Pontifices, ut patet ex c. 3. q. 1. moti sunt ad præcipiendam denunciationem Confessariorum sollicitantium, quatenus præsumunt eos malè sentire de fide, hinc eos declarant suspectos de fide; cessante autem præsumptione in lege cessat lex. Ex cessante suspicione hæresis, delictum cessat esse Tribunalis fidei.

Resp. tamen teneri eum denunciare. Præsumptio enim est triplex, hominis scilicet, & est conjecturatio concepta in animo alicujus ex aliquibus indiciis, juris, & est probabilis conjectura ex certo signo à jure præscripto, ita ut eo dato, si non probetur contrarium, habeatur pro certo, & denique juris, & de jure, quæ à lege statuitur, tanquam firmum jus, ita ut excludatur omnis probatio in contrarium. Talis in casu sollicitationis est præsumptio, est inquam juris de jure, quæ facit legem absolutam, & non admittit probationem in contrarium. Constitutiones enim Pontificiæ relatæ n. 485. declarant hujusmodi sollicitantes suspectos de hæresi, eosque abjurare faciunt, non obstante, quòd fateantur se motos ad sollicitandum, non quia malè sentiebant, sed libidinæ impetu.

QUÆRES III.

604 *Confessarius post sollicitationem in ipsismet actu confessionis pœnitens se sollicitasse. An denunciandus?*

Resp. affirmativè, Diana p. 4. tr. 5. ref. 22. Bord. num. 98. quia alias quilibet Confessarius sollicitans posset denunciationem effugere, nam post sollicitationem, sive pœnitentem dissenserit, sive consenserit, posset ostendere signa doloris, & dicere se pœnitere. Tum quia, quod factum jam est, nequit non fieri, *l. ex hoc*, §. *fall.* ff. *de capt. & postlim. revers.*

QUÆRES IV.

605 *An pœnitens teneatur denunciare Confessarium, si credat eum esse emendatum?*

Negat Leander *tr. 5. de pœnit. disp. 13. q. 7.* & apud ipsum Sotus, Molphes, Naldus, Acugna, Irreira, Port. Peyr. Sousa, Lezana, Castropal. D. Anton. & alii nonnulli, quia finis denunciationis est emendatio proximi, unde, hac habita, cessat onus denunciationis; quoniam cessat ejus finis. Qui idem docent quoad alia delicta.

Hanc sententiam limitat Fagundes *p. 2. lib. 6. cap. 4. n. 17.* dicens, eam procedere de omnibus delictis suspectis de hæresi, minimè verò de hæretico formali, quia hujus emendatio difficulter constare potest. Nec potest abstinere, quin hæresim, quam est amplexatus, alios doceat. Apud Dianam *part. 1. tract. 4. ref. 4.* probabilem hanc opinionem ait esse Bord. *in Tract. fidei cap. 13. n. 98.*

606 Signa emendationis, quæ à denunciatione excusant, dicunt esse, 1. Si delinquens est Sacramentaliter confessus. Felinus, 2. Si Jubilæum est consecutus. Genuensis, 3. Si per triennium benè vixit. Freitas, Sancius, & alii. 4. Specialiter quoad sollicitationem, si mulier sollicitata ter aut quater ad ipsum Confessarium accedens, in eo amorem libidinosum, & signa libidinis non reperit, quem modum amplectitur Diana *p. 4. tr. 5. ref. 23.* dicta sententia hac negativa. Ita Leander *cit. q. 8.* & Doctores *cit.* apud ipsum, 5. Alii ad testimonium arbitrio boni viri.

Resp. tamen pœnitentem, aut scientem, teneri eum denunciare, non obstante judicio, quòd sit emendatus. Diana *p. 4. cit.* & apud ipsum, Bonac. Suarez, & alii, citato Delbeno *cum pluribus p. 1. d. 255. sect. 13 per 1. & part. 1. d. 18.* ubi loquitur de hæretico formali, quia finis denunciationis in delictis sollicitationis, & aliis hæreticalibus, aut suspectis de hæresi, non est sola emendatio proximi, sed etiam delinquentis punitio publica ad aliorum exemplum, coërcitionem, & securitatem; quod magis urget, cùm respiciat bonum pu-

publicum Reipublicæ Christianæ, quàm emendatio fratris, quæ respicit bonum privatum illius. n. [illegible].

QUÆRES V.

607 *Confessarius [illegible] confessionis, & in Confessionario [illegible] per [illegible], & [illegible] cum muliere, [illegible] ipse Confessarius [illegible] [illegible] ... Quid dicendum?*

608 SUppono 1. confessionem ejusmodi fuisse validam, quia cum interveneris Confessario munere hoc, confessio cum eo non sint fomentum ad peccata [illegible]; & licet indecenter Confessarius excipiat, & absolvat pœnitentem ab ipso [illegible], valide tamen ex jure communi absolvit, si talis confessio non sit causa, & fomentum ad continuationem peccati. Dixi, ex jure communi, quia ex speciali in quibusdam Diœcesibus suspenditur Confessarius sub pœna excommunicationis [illegible] Confessionem complicis in peccato carnis.

609 Suppono 2. quòd si mulier sollicitata redeat ad ipsum Confessarium, qui sollicitavit, ut cum eo confiteatur, & absolvatur, non tenetur Confessarius monere ipsam, ut denunciet, Bord. n. [illegible] quia ex jure naturæ nemo tenetur seipsum prodere, n. [illegible] quod liquet ex verbis Bullæ, n. [illegible] *Ut sive pœnitentes, quæ noverint fuisse ab aliis sollicitatas, &c.* Optimum tamen [illegible] erit, si Confessarius mulierem [illegible] comparatione præveniat. Bord. n. [illegible] Hic supposito.

610 Resp. mulierem illam teneri denunciare Confessarium. Del Bene *part.* [illegible] *d.* [illegible] *sect.* [illegible] *per* [illegible] Ratio est, quia mulier sollicitata non eximitur [illegible] per hoc, quod confessa sit cum ipso Confessario sollicitante, quoniam hoc est damnatum ab Alex. VII. die [illegible] Sept. [illegible] *prop.* [illegible] neque per hoc, quod ex lapsu tanti temporis judicio boni viri credatur emendatus, ut dictum est n. [illegible].

611 Item tamen ab onere denunciandi liberabunt auctores, qui tenent, pœnitentem non teneri denunciare Confessarium, si credat eum esse emendatum, n. [illegible] & [illegible] Imo in [illegible] casu tenet Lopez [illegible] cum Azorio. Marchant [illegible] lib. [illegible] cap. de [illegible] *Apost.* prohiberet, ne ulterius quamquamque [illegible] de statu vitæ alicujus, quoniam ex Fannace & aliis apud Bord. [illegible] postquam [illegible] quis præsumitur emendatus: [illegible], ut bene advertit Bord. cit. hoc non procedit quoad delicta ad Inquisitionem spectantia. In edicto enim Parmensi apud ipsum ponuntur §. 11 verba sequentia:

E quelli, le quali sanno, ò hanno havuto, ò hanno notitia di qualsivoglia cosa spettante al S. Officio, e massime d'heresia, sono tenuti come di sopra sotto l'istesse pene, e [illegible] à denunciarlo, nè sono scusati da qualsivoglia conditione, e lunghezza di tempo [illegible]; avvertendo quelli, che pensano per esser trascorso tempo, quando, e come sopra, non esser più obligati à denunciare cose al S. Officio; il che però s'intende di quelli, che non hanno mai saputo, o denunciato.

QUÆRES VI.

612 *An præmittenda sit ante denunciationem correctio fraterna, si speretur emendatio? [illegible]*

AFfirmavere, præmittendam esse correctionem fraternam, si speretur emendatio, ita ut ea facta, si firmiter credatur emendatio, correctus non sit denunciandus, D. Thomas 2. 2. q. 33 art. 7. ubi ait: *Quòd si aliqui [illegible] corrigi, [illegible] tales [illegible], nisi [illegible] hominem à fide [illegible], & quod illa, quæ [illegible], non solùm in se [illegible], sed etiam in aliis; oportet statim procedere ad denunciationem, [illegible] [illegible] si [illegible] aliquis [illegible] [illegible], quod [illegible] per [illegible] [illegible] posset [illegible] [illegible].* D. Thomam secuti sunt [illegible], Cajet., Silvester, Lopez, Ledesma, Reginaldus, Petr. Joan. de la Cruz, & alii apud Dian. *part.* [illegible] qui id tenent de omnibus delictis ad S. Officium spectantibus, etiam si sint de hæresi [illegible]. Idem tenent de delicto sollicitationis, & [illegible] suspectis de hæresi, [illegible] Molfesium, Homobonum, & alii apud Dianam cit. cum Leandro [illegible] & Delbene in [illegible] *d.* [illegible] *sect.* [illegible] num. [illegible] apud quem aliqui idem tenent in dubio, si sit profutura correctio. Quorum ratio est, quia præceptum correctionis est de jure naturali, & divino, præceptum verò denunciationis, humanum, quod illud prævalere non possit [illegible]. & [illegible] apud Dianam cit. addunt, quòd ut correctio judicetur non profutura, non sufficiat fieri semel, sed fieri debere iterum, atque iterùm, quamdiù judicio prudenti speretur emenda, & attendi debent quælibet correcti, & corrigentis.

Resp.

613 Resp. In delictis ad S. Officium spectantibus, tam si sint de haeresi formali, quam si sint sollicitationis, & suspecta de haeresi, omnino lacerandam esse denunciationem, nulla praemissa correctione fraterna, etiamsi sperarentur emendatio [illegible]. Diana cit. & apud ipsum Bonac. Sanchez, Sylvest. & alii. Ratio est, quia in denunciatione Evangelica praemittenda est correctio fraterna, ex Cajet. [illegible] de denunciatione, minime in denunciatione judiciali, quae quidem est a lege praecepta ingruente delicto, qualis est denunciatio quoad delicta Inquisitionis; nam illa est pro bono [illegible] fratris, ejusque emendationem intendens, ista est magis principaliter in gratiam legis, quae punitionem intendit, & bonum publicum, quod praevalet bono, & commodo privato fratris, ut loquitur [illegible] disp. [illegible] § [illegible] n. 600.

614 Praeterea in delictis haereticalibus, aut suspectis de haeresi, deberetur emendatio specialis, quae sunt ita vitiosa, & perniciosa Christianae Reipublicae, ut non sit facilis per correctionem fraternam eorum extirpatio ex animo & inclinatione [illegible], [illegible]; [illegible] experientia [illegible], & [illegible], qui etiam post punitionem, quae est plus, denuo [illegible] delicta [illegible], cum hoc [illegible], quod accuratius investigent, & [illegible] ad se occultandum, quod magis nocet publico bono.

615 Denique aperta via correctioni, secluderetur via denunciationi; nam illi scientes, quod correctione despecta essent denunciandi, & puniendi, è contra verò, quod ea recepta [illegible], fingerent se libenter correctionem acceptare, & ut gratias agerent, se excusando de [illegible] et ignorantia, aut inadvertentia; sunt enim homines callidi, non [illegible].

616 Huc accedit Decr. SS. Inquisit. coram Alex. VII. die [illegible] Julii [illegible] [illegible] relatum [illegible] illa verba: *Etiam si nulla fraterna correctio [illegible] ad denunciandum.*

Q U Æ R E S VII.

617 *An si delictum non publicum, [illegible] fuerit sollicitans Confessarius denunciandus?*

R Esp. affirmative, Diana [illegible] & [illegible] Si quod delictum sollicitationis est suspectum de haeresi, tunc tenetur denunciare sub mortali, & sub excommunicatione latae sententiae, vel ex ipso edicto, quatenus est perpetuum, [illegible] vel ex Decr. Univ. Inquisit. Romanae die 5 Januarii 1655 apud Dianam cit. praecipiente sub excommunicatione majori latae sententiae, denunciandos esse haereticos, aut de haeresi suspectos, intra decem dies à notitia delicti, Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis [illegible], quod Decretum esse perpetuum, docet Diana cit. contra Bord. in [illegible] cap. [illegible].

Q U Æ R E S VIII.

618 *Cui facienda sit denunciatio Confessarii sollicitantis, Inquisitoribus, an Episcopo? & an liberetur à denunciatione facienda Inquisitoribus, qui denunciavit Episcopo?*

619 R Esp. 1. In Regnis Hispaniarum, tam in causa sollicitationis, quam in caeteris causis fidei, denunciationem faciendam solis Inquisitoribus, ita ut denuncians Episcopo, non liberetur ab onere denunciandi Inquisitoribus, imò Episcopus tenetur etiam ad Inquisitores pro denunciatione remittere. Diana part. [illegible] resol. [illegible] & Leander [illegible] de poenit. disp. [illegible] quaest. [illegible] quia licet ex jure Episcopi in causis fidei possint separatim procedere contra haereticos, aut suspectos, in Regnis tamen Hispaniarum ex consuetudine & privilegio soli Inquisitores, non solum in causa sollicitationis, sed etiam in caeteris causis fidei cognoscunt & procedunt, Episcopis assistentibus solum per procuratores, qui vocari solent Ordinarii, quibus consuetudinibus non derogat Bulla Greg. & multo magis non derogat decreta à prioribus Pontificibus concessa, quod soli Inquisitores in crimine sollicitationis cognoscant.

620 Resp. 2. In aliis Regnis, & Inquisitionibus, ubi talis consuetudo, & tale privilegium non adest, denunciationem fieri posse soli Episcopo, ita ut denuncians liberetur ab onere denunciandi Inquisitoribus, quia per Bullam Greg. XV. conceditur Episcopis, ut possint simul, aut separatim cognoscere de crimine sollicitationis. Item conceditur Episcopis, ut in causis fidei, tam contra haereticos, quam contra suspectos, possint procedere separatim ab Inquisitoribus, ex cap. Per hoc, de haeret. in 6. cap. *Ut inquisitionis*, de haeret. in 6. & in aliis relatis apud Dianam cit. unde Episcopi de jure communi in causis fidei procedunt, ac proinde jurisdictio Inquisitorum non praejudicat jurisdictioni Episcopi, quia non est Inquisitoribus data privative, idest exclusive quoad Episcopum, sed cumulative. Unde cit. Diana, Inquisitores esse dicunt Episcoporum tanquam adjutores.

Q U Æ R E S IX.

621 *An Episcopus sollicitans, cui sit denunciandus?*

R Esp. Episcopum sollicitantem non esse denunciandum Inquisitoribus, sed Sedi Apo-

Apostolicæ. Leander n. 1 de pænit. disp. 13 q. 50. Thom. Hurt. Castropal. Pagnus & alii apud ipsum. Quia Episcopus etiam in causa hæresis non subdetur Inquisitoribus, ex cap. Inquisitores, de hæresi in 6. & Trid. sess. 24. cap. 5 de reform. his verbis.

Causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis (quod absit) quæ depositione, aut privatione digna sunt, ab ipso tantum Summo Rom. Pontifice cognoscantur, & terminentur.

611 Nomine Episcopi hic veniunt Episcopi titulares, item Episcopi electi, & à Sede Apostolica approbati, licet nondum consecrati, minimè si sint solùm electi.

612 Præter Sedi Apostolicæ sunt denunciandi Nuncii, seu Legati Sedis Apostolicæ, ejusque Officiales. Hi autem dicuntur legati, nuncii, seu officiales Sedis Apostolicæ, qui ad negotia ejusdem Sedis destinati sunt; minimè, qui ad causas particulares quandoque à Sede Apostolica mittuntur. Quia isti non negotia Sedis Apostolicæ, sed personarum particularium tractant, licet auctoritate Sedis.

Nec obstat, quòd Inquisitores habeant à Summo Pontifice delegationem specialiter contra omnes, quia sub delegatione procedendi contra quoscumque personas cujuscumque dignitatis, & quibusvis generalibus verbis, non comprehenduntur Episcopi, nisi expresse & specialiter de Episcopis in commissione facta fuerit mentio. Ita Leander ibi.

QUÆRES X.

614 *Inquisitor sollicitans, an sit denunciandus?*

Pena, & Emericus apud Leandrum ibi q. 52. qui tenent, Inquisitores numerari inter delegatos Sedis Apostolicæ, & ejus officiales, consequenter docent esse denunciandos Sanctæ Sedi.

Simancha verò, qui tenet, esse subdelegatos, & Commissarios Inquisitoris Generalis, docet esse Inquisitori Generali, seu Supremo Tribunali Inquisitionis denunciandos.

QUÆRES XI.

615 *An Generales Ordinum sint denunciandi Inquisitoribus, & à quo puniendi?*

Resp. esse denunciandos Inquisitoribus, ut patet ex verbis Bullæ Greg. *Reguláres cujuscumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quavis prærogativa muniti existant.*

616 Quantum ad punitionem verò, Bord. in *Instr. Trib.* cap. 27 n. 27 & apud Dianam p. 4. tr. 2. ref. 25. utrque Rod. Pena, & Novar. volunt, quod denunciatione accepta, non possint ulteriùs procedere contra Generales, sed debeant Sedem Apostolicam consulere, ut decernat, quid agendum. Id colligunt ex cap. *Inquisitores* 16. in 6.

Si tamen Inquisitores, quæ, Episcopus, vel alius superiores Prælatos ferventes, vel commorantes aliud contra hæresim commisisse, aut ex de hoc diffamatos esse, vel suspectos, ad tantummodo Sedi Apostolicæ denunciare.

617 Resp. posse Inquisitores contra Generales procedere, Diana ibi & Fagun. non quia prorsus non capiat *Inquisitores*, sicut non excipiat Episcopos, ut docet Diana, & Fridias, sed primò, quia Greg. XV. postquam in verbis n. 615 relatis comprehendit Generales, ut concedit ipse Bord. cap. 27 n. 119. de iisdem sub eadem generalitate, & specialiter loquendo, concludit, *in Officio Sanctissimæ Inquisitionis teneri fore*, ut supra, puniantur.

618 Secundò, quia Urb. VIII. in Bulla, *Cum sicut accepimus*, die 5 Novembris 1631. decrevit, & voluit, ut omnes concessiones hactenus editæ, & imposterum edendæ in materia Sancti Officii, omnium Religiosorum *Professores omnino comprehendant, perinde ac si professos, & alios quantumvis privilegiatos nominatim expressi fuissent, & nisi in eisdem confirmationibus huju modi specialis, & expressa comprehensio, etiam si de hujusmodi fieret, mentio, minimè ...* Ad quem effectum facit derogationem omnium gratiarum, & privilegiorum in contrarium ... *quibuscumque clausulis, & decretis etiam quantumlibet extraordinariis, & concessis quomodolibet, & ex quacumque causa concessorum, etiam si in corpore juris clausa sint.*

619 Hinc fit, quòd Superiores Generales Religiosorum, nedum non possint se intromittere in causis suorum Religiosorum circa delicta hæretica, aut suspecta de hæresi, ut habetur in Dec. Pauli V. & Alex. VII. n. 149. sed debent suos Religiosos remittere ad Sanctum Tribunal, verum etiam ipsi quoad prædicta delicta subduntur huic Tribunali.

620 His non obstantibus, ait Diana, non debere Inquisitores procedere contra Generales, sed debere certiorem facere Supremum Tribunal.

QUÆRES XII.

621 *Intra quem terminum facienda sit denunciatio, & quando absolvatur?*

Terminus pro denunciatione facienda pendet ab edicto Inquisitorum. In edicto Inquisit. Hispan. apud Leandrum q. 13. solent assignari sex, aut septem dies, n. 216. & n. 26. & 237.

622 Dies autem termini non computantur

in termino, Diana p. 4. tr. 5. res. 41 unde si edictum publicetur die Dominica hora 16 quia una dies constat ex 24 horis, incipit die sequenti eadem hora, & terminus sequenti Dominica eadem hora.

633 Quae ignoravit publicationem edicti, tenetur denunciare non statim, ut sciat, sed intra eundem terminum computandum post diem notitiae, quia non debet esse peioris conditionis, ac illa, quae habet notitiam. Leander tr. 5. de poenit. disp. 13 q. 55.

634 Quae sunt conformia edicto Inquisit. Regni Siciliae, ubi habentur haec verba: *Habbiate da venire personalmente, e comparere innanzi di Noi, per dirlo, e manifestarlo frà termine di giorni sei prossimi seguenti, doppo che queste nostre lettere saranno lette, ò publicate, ò de quelle haverete notitia, in qualsivoglia modo, etc.*

635 Idem tenet Leander cit. q. 56 cum Trullench. de ea, quae scivit, sed fuit impedita, cessante impedimento.

Probabilius tamen dico, quòd teneatur statim, Diana par. 4. tr. 5. res. 46. quia cùm scieverit, iam habuit tempus providendi, & consulendi, ut n. 48.

636 Imò si intra terminum impedimentum futurum praevideat, puta quia habet iter agere ante terminum, eam non liberò à mortali si non denunciet, antequam spiret terminus, sicut non liberatur à mortali, si intra tempus quo obligat praeceptum confessionis, & communionis annuae, praevideat impedimentum futurum, v. gr. inopiam Confessariorum, & id non praeveniat. Diana part. 4. tract. 5. res. 39 contra Ioannem Sanctium.

637 Termino autem culpabiliter elapso, incurrit in excommunicationem maiorem latae sententiae, à qua à nullo potest absolvi, nisi facta denunciatione, sicut fur absolvi non potest, nisi facta restitutione; & interim semper in ea perdurat peccatum mortale, & obligatio denunciandi.

638 Confessarium prudens non debet mulierem absolvere, antequam denunciet, sed debet prius eam remittere ad denunciandum. Idem & in [illegible] dictum est de viro praesertim si sit homo ordinarius; quia huiusmodi absoluti, haud amplius curant denunciare. Diana p. 5 tr. 4. res. 57 contra Bord. n. 66. qui ait, absolvendam esse, si promittat denunciare; quia sic est satis disposita ad Sacramentum.

639 Hoc autem limitat Diana par. 5 tr. 4. res. 57 cum Zanardo, Rodr. & aliis, nisi urgeat necessitas communionis, & persona sit timoratae conscientiae, ac promittat quamprimùm denunciare, & universaliter, si adsit causa, ob quam prudens Confessarius iudicet, denunciationem esse differendam. Idem ait Navar. apud Dianam cit. de haeretico.

QUAERES XIII.

640 *Mulier incidit in excommunicationem ob denunciationem omissam, cum poenitens accedat ad Confessarium, promittens se statim denunciaturam. An possit absolvi?*

LUcius apud Dianam *part. 4. tr. 5. res. 58.* affirmat, posse absolvi virtute Bullae Cruciatae, aut privilegiorum à Religiosis, 1. quia retinens rem alienam, potest bis, aut ter absolvi cum proposito restituendi. 2. quia contumax, eo quod non vult ad iudicium venire, potest absolvi, si det cautionem de stando iudicio. Ita qui promittit denunciare.

Resp. cum Diana cit. negativè, ratione censurae, nam non potest quis à peccato absolvi, nisi prius à censura, & quia à censuris non potest quis absolvi per Bullam, nisi satisfacta parte, sequitur, quòd talis mulier non possit absolvi, nisi prius denunciet; idque praesertim in causis S. Officii, utpote quae spectant ad fidem.

QUAERES XIV.

641 *Mulier illa, quae incidit in excommunicationem ob omissam denunciationem, an, facta denunciatione possit à quolibet Confessario absolvi?*

AFfirmat Lupus [illegible] par. 10. quia reservatio huius censurae tamdiù perseverat, quamdiu perseverat onus denunciandi, unde expirat satisfacta parte, ac onere denunciandi: id suadent ex verbis edicti, quae esse solent:

E dalla detta scommunica, e pene, nelle quali incorreranno i disubidienti, nissuno, se non da Noi, ò dal Supremo Tribunale del S. Officio, potrà essere assoluto, se prima non haverà sodisfatto al S. Officio.

Resp. non posse à quolibet Confessario absolvi, benè verò virtute Bullae, aut à Regularibus virtute privilegiorum. Bord. *in 5. Trib. cap. 30 n. 19* Ratio primò, quia talis excommunicatio est reservata Pontifici, & Inquisitoribus, praesertim ex Decr. diei 3. Ianuarii 1613. relato n. 617

Praetereà frustranea esset reservatio, si cessante onere denunciandi, censura iam incursa posset à quolibet, etiam non privilegiato, absolvi; nam non haberet effectum ante satisfactionem; quia seclusa reservatione, censura imposita ad satisfactionem, non potest ante satisfactionem partis volentem absolvi, sicut potens, & nolens restituere, absolvi non potest, quamvis furtum non sit reservatum, nec effectum haberet post, quia tunc cessaret. Verba autem edicti eadem docent, quòd non possit absolvi, nisi prius denunciet, innuunt quòd, facta

facta denunciatione, absolvi posse à quolibet Confessario, etiam non privilegiato.

Ratio secundi, quia satisfacta parte, Regulares habere privilegia absolvendi ab omnibus reservatis Pontifici, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & multò magis cæteri Confessarii virtute Bullæ Cruciatæ.

642 Hinc rectè advertit Diana *tr. res.* 19. tam in hoc, quàm in cæteris casibus Inquisitionis, eos, qui neglexerunt denunciare, quando posteà denunciant, non teneri Inquisitoribus negligentiam fateri, nec cum eis pro absolutione conferri, quia jam possunt à Regularibus, & à cæteris virtute Bullæ absolvi. Quod valdè facultat negligentes ad denunciandum & debent ad hoc Confessarii attendere, ne pœnitentes hujusmodi deterreant, & à denunciando impediant.

Ex his colliges, mulierem sollicitatam, extincto onere denunciationis, quamvis v. g. Confessarius est mortuus, aut ex alio capite, posse ut supra absolvi. Leander *tr.* 1. *de pœnit. disp.* 13. *q.* 19.

QUÆRES XV.

643 *Mulier incidit in excommunicationem ob omissam denunciationem, modò ei superveniat legitimum impedimentum: An possit absolvi?*

Resp. posse absolvi à privilegiatis, vel virtute Bullæ, ad reincidentiam, & cum promissione denunciandi impedimento cessante; quo quidem cessante, non denunciando denuò reincidet in culpam, & censuram reservatam. Ratio est, quia durante legitimo impedimento non obligat satisfactio partis, non tamen extinguitur, sed suspenditur, nisi adsit caput, quo extinguatur obligatio denunciandi. Suadetur à pari de eo, qui fuit in culpa ad restituendum, & posteà evadit impotens, qui potest absolvi durante impotentia.

Durante autem impedimento, v. gr. infirmitate, &c. non tenetur quis denunciare per alium, v. gr. per Confessarium, quia obligatio denunciandi est personalis. Imò, si quando primò habuit notitiam sollicitationis, aderat impedimentum, tunc eo durante potest à quolibet simplici Confessario absolvi cum promissione, ut denunciet impedimento cessante quia tunc nec habetur reservatio, nec delictum non denunciando.

644 Prudens autem Confessarius non debet hujusmodi mulierem absolvere, si impedimentum est duraturum per paucos dies, in quibus non urgeat necessitas Communionis; sed tenetur eam monere de obligatione denunciandi, & ei absolutionem negare: si verò necessitas urgeat, debet eam absolvere, supradictam promissionem exigendo.

CAPUT XIII.

De 12. & ultima Clausula.

645 *Quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, iidem locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.*

646 Confessarii non monentes suos pœnitentes de onere denunciationis, aut docentes non teneri, peccant mortaliter, ut patet per illam particulam *mandamus*, in 10. clausula appositam n. 589. & ulteriùs incurrunt pœnas ab Alex. VII & Paulo V fulminatas, n. 348. & 350. relatas.

647 Et idem dico de cunctis Superioribus, & Religiosis, qui suos pœnitentes, aut consilium petentes non monent de onere denunciationis, aut eos docent non teneri in delictis Sancti Officii, etiam de levi suspectis, ut constat ex ipsis decretis cit.

QUÆRES.

648 *Confessarius, postquam sollicitavit mulierem, fecerit eam denunciaturam, ut ad eundem, fecit, ut confiteretur cum alio Confessario, fingens eum habere auctoritatem ex Sancto Officio, fingens haud amplius obligari: hunc ille alium Confessarium ex condicto adeo fingens, excepit mulieris confessionem. Quæritur, quomodo se gerere debeat tertius Confessarius cum hac muliere?*

Resp. debere eam monere ad denunciandum Confessarium sollicitantem, manifestando Tribunali utriusque Confessarii dolum. Sequitur ex Decreto de n. 149.

CAPUT XIV.

De qualitate delicti sollicitationis.

QUÆRES.

649 *An Confessarius sollicitans sit suspectus de hæresi?*

650 Confessarium in actu confessionis sollicitantem ad inhonesta est suspectus de hæresi, quia specialiter adversatur fini principali Sacramenti pœnitentiæ, qui est peccatorum remissio, dando (ut ait Gregor.) pro medicina venenum, & sic videtur, quòd malè sentiat de Sacramento Pœnitentiæ.

651 Eadem ratione Confessarius, qui in confessione sollicitaret ad alia crimina, esset suspectus de hæresi. Albertinus *in mat. quæst. pag.* 130. Pegna, Sirenas, & alii contra Alde-

rete

rum, Pert. & Bonac. apud ipsum. Non incurrere tamen poenas à Pontificibus contra sollicitantes in confessione latas, quia hae poenae sunt contra sollicitantes ad inhonesta solummodo, ob specialem turpitudinem sollicitationis, quare non sollicitatio ad inhonesta est valde periculosa, & confessionem valde odiosam reddens. Diana p. 4. tr. 5. res. 17. Nec eas incurrere sollicitantem ad inhonesta in aliis Sacramentis, quia cùm talis sollicitatio in aliis Sacramentis non sit ita frequens, Pontifices eas instituere contra sollicitantes in confessione. Diana cit. res. 16.

612 Est suspectus de fide Confessarius, si sollicitet immediate ante, vel post: quia sic sollicitans censetur in confessione sollicitare. Diana cit. res. 50 contra Sousam, qui dicit, eum non esse de fide suspectum, quia dum in actu confessionis non sollicitavit, sed sollicitationem distulit, aut anticipavit, dat intelligere, se noluisse integritatem confessionis commaculare.

613 Similiter est suspectus de fide Confessarius sollicitans ex occasione, aut praetextu confessionis, vel simulando confessionem; quia Sacramento abutitur, eique injuriam infert. Diana cit. res. 50.

614 Confessarius sollicitans in Confessionario, non ex praetextu, nec occasione confessionis, nec simulando confessionem, est suspectus, & abjurare debet, Diana p. 4. cit. res. 50. & p. 10. tr. 14. res. 51 contra Carenam, quia Greg. XV. postquam recensuit septem capita sollicitationis, inter quae est sollicitatio in Confessionario absque occasione, aut praetextu confessionis, ut in n. 522 immediatè sequitur, & injungit Inquisitoribus: *Ut super his contra praedictos simul vel separatim in omnibus, prout in confessione, &c. inquirant, & procedant*. His accedit praxis, tum Inquisitionis Romanae, ex Diana cit. quàm Inquisit. Hispanae, ex Alberghino cit. p. 131 num. 6. quae hujusmodi Confessarios habet ut suspectos de fide, & abjurare: quoniam injuria loci redundat in Sacramentum, cujus locus est Tribunal. Datur igitur suspectus suspicione ex praesumptione juris de jure: ut n. 605. Carena verò negat esse suspectum, quia ex sola ratione loci nulla suspicio oritur.

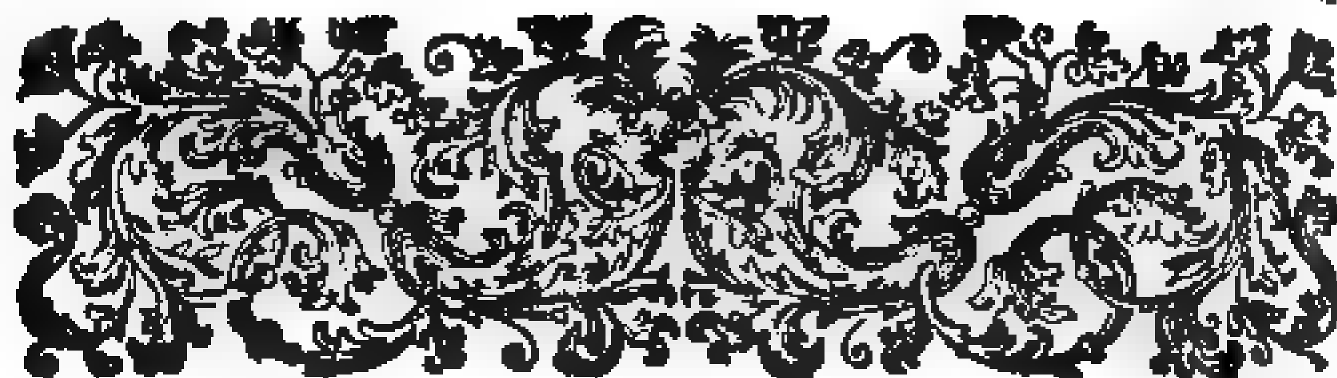
615 In casibus, in quibus Confessarius sollicitans est suspectus, esse suspectum de vehementi, in praxi servat Inquisitio Rom. de levi Inquisitio Hispana.

616 Mulier tamen Confessarium sollicitans non est suspecta de haeresi, 1. quia non accedit ad Confessarium animo se accusandi, & Sacramentum poenitentiae suscipiendi; adeoque cum nullum sit Sacramenti initium, nullus est Sacramenti abusus, ut patet de illo, qui ad Confessarium callidè accedit animo eum inducendi ad compositionem, & furtum, & quia nullum est jus, quod eam praesumat suspectam. Dispar autem est ratio de sacerdote poenitentem sollicitante, quia poenitens vel supponitur accedere animo confitendi, & Sacramentum poenitentiae suscipiendi, & sic accedit pro Sacramento confessionis, ac proinde Confessarius sollicitando ad inhonesta, aut ad alia crimina, vel in alio Sacramento, dicto Sacramento abutitur, & inde suspectus de haeresi, quamvis poenitens sollicitationi consentiat, & Sacramentum nullum perficiatur: ut n. 606.

Et tunc Confessarius sollicitans ad inhonesta, est suspectus de haeresi, non tantum ex vi Bullae Greg. XV. verum etiam independenter ab illa, sicut est suspectus sollicitans ad alia crimina ob abusum Sacramenti.

Vel sollicitatio supponitur facta à Confessario in confessionario extra occasionem confessionis, vel quando Confessarius in confessionario à muliere sollicitatus consensit. Et tunc adhuc est disparitas, quia licèt in utroque casu habeatur initium Sacramenti, nec Sacramentum, cùm pariter mulier non accedat animo se accusandi, in priori tamen casu habetur suspicio ex praesumptione juris de jure, per recensita verba Greg. XV. non sic in posteriori, quia nullum habetur jus, quod mulierem sollicitantem suspectam praesumat: ut n. 605.

Finis Tomi Secundi.

EXAMEN ORDINANDORUM, PRÆDICATORUM ET MISSIONARIORUM.

Tomus Tertius.

Complectens Sacramentum Ordinis, & sacrosanctum Sacrificium Missæ, insuper aptas, atque expeditas regulas ad Apostolicum Sacræ Concionis & Missionis ministerium ritè exercendum.

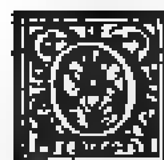
PARS PRIMA.

Examen Ordinandorum.

CAPUT I.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid, & quotuplex sit Ordo.

Rdo, *est signum quoddam, in quo spiritualis potestas traditur ordinato ad sacrosanctum Missæ Sacrificium, & Eucharistiam perficiendam.*

2. Ordines sunt septem: *Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus.*

3. Omnes Ordines sunt res sacræ; primi tamen quatuor dicuntur minores, & non sacri, ultimi verò tres dicuntur majores, & sacri. Ratio differentiæ est multiplex, 1. quia ultimi tres immediatiùs ordinant homines ad sacrificium Missæ, & Eucharistiam conficiendam, 2. quia in Ecclesia Latina habent annexum votum solemne castitatis, ita ut impediant, & dirimant matrimonium, 3. quia obligant ad divinum Officium recitandum, 4. quia majores non possunt suscipi plures eodem die, sed unus, nec Subdiaconatus simul cum minoribus; neque suscipi possunt, nisi in sex Sabbatis, videlicet, quatuor anni temporum, Sabbato ante Dominicam Passionis, quod dicitur Sitientes, & Sabbato Sancto, nisi adsit dispensatio Papæ; minores verò suscipi possunt omnes quatuor eadem die, & non tantùm in recensitis sex Sabbatis, sed etiam quolibet die Dominico, vel festo de præcepto, imò ex consuetudine in die Veneris ante dicta sex Sabbata, vel in feria quarta quatuor temporum, *n.* 26. 5. demùm, quia majoribus initiati possunt solemniter, & ex officio sacra vasa nuda manu tangere, non ita minoribus initiati, nisi ex commissione, & necessitate.

Non peccant autem aliquo Ordine minori,

aut

aut prima tonsura insigniti, unde etiam tangentes sacra vasa, in quibus non sit Eucharistia. Item nec laici, aut foeminae peccant mortaliter, nisi adsit contemptus; sed venialiter, imò neque venialiter, si adsit justa causa, aut necessitas. Vasa autem sacra, quae Eucharistiam continent, tangi non possunt sine peccato mortali, nisi à Sacerdotibus, & Sacerdote deficiente, à Diacono.

4 Episcopatus est Ordo. Non est spiritualis potestas ordinandi Sacerdotes, & Episcopos, conficiendi Sacramentum Confirmationis, Chrisma, Oleum sanctum, &c. Non est tamen Ordo diversus à Sacerdotio, sed est quidam gradus, & extensio Sacerdotii ad plura missa munera; unde novum characterem non imprimit, sed Sacerdotalem praeexistentem amplificat; idem dic de Archiepiscopatu, & Papatu.

5 Hinc invalidè, qui Sacerdos non est, ordinaretur in Episcopum, quia Episcopatus essentialiter Sacerdotium praerequirit. Non sic in aliis Ordinibus, licèt enim illicitè ordinaretur Sacerdos, qui aliis Ordinibus non esset initiatus, validè tamen ordinaretur, quia Sacerdotium non essentialiter, sed tantum ex praecepto alios Ordines praesupponit.

Episcopus, si non consecretur à tribus Episcopis, sed ab uno solo ex dispensatione Pontificia, validè consecratur, quia adest praxis Pontificum, S. Greg. & Greg. XIII. qui dispensarunt, ut refert Cardenas *dissert.* 3. n. 101.

6 Cardinalatus non est Ordo.

7 Omnes septem Ordines constituunt unum Sacramentum Ordinis unitate aggregationis, & ordinationis ad unum finem, qui est sacrificium Missae, & Eucharistia conficienda.

8 Hinc tam Episcopus Ordines conferens, quàm Clericus recipiens debet esse in gratia, aliàs peccabit mortaliter.

9 Omnes Ordines imprimunt characterem, & proinde non possunt sine sacrilegio reiterari.

10 Character, qui ab Ordine imprimitur, est quaedam qualitas spiritualis animae inhaerens, & definitur, quod sit signum quoddam spirituale impressum in anima, per quod distinguitur homo tali signo signatus ab aliis, & dignoscitur Deo consecratus, & ab eo deputatur ad gratias, & dona Christi dispensanda, & ad ejusdem munera exercenda. Character imprimitur, quando tangitur instrumentum porrectum ab Episcopo proferente verba.

Character enim imprimitur eo tempore, quo producitur gratia: quia character est effectus secundarius, gratia primarius: Gratia autem producitur in eo instanti, quo Sacramentum est completum; quia Sacramentum est signum practicum, unde gratiam causat in eo instanti, quo habet perfectam significationem, ad quam est institutum, v. tom. 1.

Si ponatur obex peccati mortalis, gratia non causatur; causatur verò character, & gratia illa ex opere operato causatur sublato obice.

11 Materia remota Sacramenti Ordinis in generali est ipsum instrumentum; materia proxima est traditio, & acceptatio ipsius instrumenti, forma verò sunt verba prolata ab Episcopo in traditione instrumenti.

Materia, & forma debent esse simul moraliter, requiritur autem contactus physicus materiae, & intentio actualis, aut saltem virtualis in Episcopo conferente. Sufficit habitualis in Clerico suscipiente, de quibus fusius infrà, & *in tom. 1. de Sacram.*

12 Effectus Sacramenti Ordinis sunt augmentum gratiae, & Character. Sacramentum, inquam, Ordinis per se causat non primam, sed secundam gratiam, nempè augmentum gratiae habitualis, per accidens verò primam.

Ratio prima est, quia causare per se primam gratiam, solùm convenit Sacramentis reconciliantibus, cujusmodi sunt Baptismus, & Poenitentia, non verò Ordo.

Ratio secunda est, quia secus id concederetur aliis Sacramentis non reconciliativis, quod non debet concedi Ordini. Casus autem esse potest, si quis dum ad Episcopatum ordinandus accedit, recordetur alicujus mortalis, & Confessarium non habens eliciat actum attritionis, quem inculpabiliter putat contritionem, ille stante bona fide, ex Sacramento Ordinis, quod suscipit, justificatur; adeòque Sacramentum per accidens causat primam gratiam.

13 Sacramentum Ordinis ultra secundam gratiam sanctificantem, & characterem, confert gratiam sacramentalem, & *sunt specialia quaedam auxilia subsequentia, & officia munerum quae Ordines proportionata, per quae is, qui aliquo Ordine est insignitus, ad officia illa debitè & rite exercenda peculiares multò fortiatur, & idoneus efficitur.*

Quae specialia auxilia non solùm in ipsa Ordinis susceptione, verùm etiam quando Ordo ipse exercetur, intuitu Ordinis, à Deo conferuntur, *v. tom. 1. de effectibus Sacram. in genere.*

14 Sacramentum Ordinis fuit institutum à Chri-

à Christo, quando dixit Christus, postquam communicavit Apostolos, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*.

De his, quæ sunt de substantia, aut de solemnitate Ordinis.

15 AD substantiam, & valorem Sacramenti Ordinis requiruntur, & sufficiunt quatuor.

16 Primum, est potestas Ordinantis, qui esse debet Episcopus consecratus, qui licet esset hæreticus, schismaticus, suspensus, aut degradatus, [illegible], sed validè conferret, quia Ordinum collatio est actus Ordinis, non jurisdictionis, Ordo autem, qui est indelebilis, semper manet in eo. Minores possunt ex privilegio Abbates conferre.

17 Secundum, materia, forma, & intentio, tam Episcopi conferentis, quam suscipientis respective, ut in n. 11. Omninò vide in sum. 1. de *Impedim.*, in *Magister*, casum de eo, qui ad Ordines suscipiendos accedit contra prohibitionem Episcopi.

18 Tertium, est sexus virilis; hinc mulier est incapax Ordinum, pariter hermaphroditus in quo sexus fœmineus prævalet: validè autem ordinatur, si sexus virilis prævaleat. Sed si post ordinationem incipiat prævalere sexus fœmineus, non poterit validè conficere, aut absolvere, licet characterem retineat. Item validè, etsi illicitè ordinantur amentes, cæci, & similes irregulares, ultra [illegible] jure Ecclesiastico suspensi, & pueri rationis non compotes, qui tamen ad castitatem non tenentur ex voto, nisi adveniente usu rationis ratificent. Omninò vide sum. 1. in [illegible] de *ordinatione*.

19 Quartum denique, quod sit baptizatus baptismo fluminis.

Baptizatus baptismo sanguinis, aut flaminis salvari potest, sed non validè ordinari. Quòd si bona fide ordinaretur, invalidè esset ordinatus, ideòque reponendus, quia ex jure divino baptismus fluminis est janua omnium Sacramentorum. *In lib. 3. Decr. tit. 43. de Presbytero non baptizato, cap. 1. & 2.*

Angelus, nec licitè, nec validè ordinari posset, quia subjectum Sacramentorum instituente Christo, est homo viator. in sum. 1. de subjecto Sacramenti.

20 Ad licitam autem Ordinum susceptionem requiruntur plura ex parte subjecti, ex parte Ministri, & ex parte extrinseca.

EX PARTE SUBJECTI.

21 REquiritur primò status gratiæ. Sufficit, si ponatur in gratia per contritionem, ad differentiam suscipientis Eucharistiam, ut n. 179. Secundò, quòd sit confirmatus. Tertiò, titulus sustentationis, beneficii scilicet, patrimonii, vel Religiosæ paupertatis, quæ tamen, quoad sustentationem Religiosi in professione emittitur. Quartò, scientia sufficiens. Quintò, licentia à Ordinario, seu literæ dimissoriæ. Sextò, quòd non sit irregularis, suspensus, excommunicatus, aut alio canonico impedimento interdictus. Septimò, denique ætas sufficiens: pro prima tonsura, & ordinibus minoribus requiritur septennium completum, pro Acolythatu annum duodecimum completum, pro Subdiaconatu annum vigesimum secundum inchoatum, pro Diaconatu annum vigesimum tertium inchoatum, pro Sacerdotio annum vigesimum quintum inchoatum.

22 Capellanum ordinari potest titulo beneficii, si Capellania sit collativa, [illegible] certa, perpetua, & congruæ sustentationi Clerici sufficiens, juxta Trid. *sess. 21. de reformat. cap. 2.* imò si sit non collativa, seu laica, quia dicitur beneficium, non ita. in sum. 1. de *beneficiis*.

23 Religiosus, qui ordinatur titulo paupertatis, si fiat Clericus sæcularis, tenetur patrimonium assignare, quia est in statu sæculari, in quo beneficium habere debet vel patrimonium, juxta Trid. cit. Imò sine titulo sustentationis, non potest ad alium Ordinem promoveri sine beneficio, aut patrimonio.

24 Hinc Port. in Ordine. Rom. n. 8. docet, quod qui sine causa emisit professionem invalidam, [illegible] peccat suscipiendo Ordinem sacrum, quia ordinatur sine titulo, quod est contra Jus Canonicum. Ordinatus sine titulo, per saltum, absque dimissoria, sine legitima ætate, & suspensus ab Ordine, & si in illo ministret, fit irregularis. Port. cit. n. 13.

De his poenis & censuris agit Trid. *sess. 7. de reform. cap.* [?] n. 10. *sess. 21. de reform.* c. 2. & c. 2. *sess. 23. de reform. cap. 3. & 17.* & Tamb. de Ord. cap. 12. ubi agit de poenis male conferentis, aut recipientis Ordines.

25 Qui verò Sacerdotium suscipit cum aliquo impedimento, ob quod est suspensus ab Ordinibus, non fit irregularis per hoc præcisè, quòd cum Episcopo concelebret in Missa, in qua ordinatur, quia non dicit verè Missam, utrumque non exercet Ordinem. ita Port. cit. n. 7.

26 Qui Presbyteratus Ordinem suscipit in peccato mortali, peccat mortaliter: 1. Ordinatio suscipiendo in [illegible], & [illegible], quia Sacramentum suscipit. 2.

Verba consecrationis in Missa Ordinationis proferendo; quia cum Episcopo Sacramentum conficit. 3 Communicando, quia Sacramentum [illegible].

Et quia non potest sine mortali à prolatione verborum consecrationis, nec à communione abstinere, cùm sint materiæ graves graviter præceptæ ab Ecclesia, tenetur tunc [illegible].

EX PARTE MINISTRI.

40 Requiritur primò sacra potestas. Secundò, ut Episcopus conferens non sit suspensus, nec alio canonico impedimento irretitus. Tertiò, ut si Ordinet alienum, non possit eum ordinare, nisi subditum, aut alienum cum dimissoriis proprii Ordinarii.

48 Triplici autem modo potest aliquis esse subditus alicui Episcopo. Primo, ratione originis, quatenus in ejus Diœcesi natus est, non casu, & per accidens. Secundò, ratione domicilii, quatenus ibi habitat animo perpetuò manendi; ad quod sufficit per decem annos. Tertiò, ratione beneficii, quod tenet in tali Diœcesi, quod sit ad congruam sustentationem sufficiens, quilibet ex his triplici modo sit subditus, potest ab Episcopo ordinari, & ab eo petere dimissorias. Juxta Bullam Innoc. XII. [illegible] n. 38.

49 Ordinatio Clericorum nullius Diœcesis spectat ad Episcopum, intra cujus Diœcesim is locus situs est. Quod si [illegible] spectat ad Episcopum illum, cujus Ecclesia Cathedralis est proximior. Pignatelli tom. 1 [illegible] n. 3.

50 Regulares in Italia v. g. residentiam habentes dimissorias à suis Prælatis, à quocumque Episcopo intra Italiam ordinari possunt, [illegible] Tamb.

51 Episcopus non potest Ordines Sacros (bene vero minores) nisi intra [illegible] conferre. [illegible] Pontifice conferre, [illegible] contra Ecclesiæ consuetudinem, & Rubricas Pontificalis [illegible] valide, quia [illegible] materia, forma, & intentio [illegible]. Unde [illegible] invalida, [illegible] probabiliter, sed [illegible] fundamento, Leander [illegible] n. 177.

Si verò Ordinationes [illegible] hebdomada, [illegible] Episcopo magna difficultas [illegible] Episcopus, qui posset, aut vellet supplere tunc posset [illegible] celebrari, per alium [illegible], & [illegible] conferre, usque [illegible] & generali interpretatione, quæ etiam in [illegible] consideratione adhibere solet, ob graves [illegible], quæ eveniunt, si sine ordinatione remanerent juvenes [illegible] Gobat [illegible] n. 98.

EX PARTE UTRIUSQUE.

52 Requiritur primò tempus, quo Ordines debent conferri, de quo dictum est n. 3.

Secundò, requiruntur interstitia temporum, hoc est temporis intervalla inter unum, & alium Ordinem.

53 Inter primam tonsuram, & Ostiariatum nil debet [illegible] intercedere interstitium temporum. Inter [illegible] vero debet intercedere aliquod intervallum arbitrio Episcopi, qui potest dispensare, & eodem die conferre. Inter Acolythatum, & Subdiaconatum, & pariter inter majores, ex Tridentino debet intercedere annus, qui sufficit, si sit Ecclesiasticus, ab uno Sabbato, v. g. Sitientes, ad aliud simile sequentis Sabbatum, etiamsi non intercesserint duodecim menses integri, & à fortiori sufficit annus naturalis, licet Ecclesiasticus [illegible].

54 Dispensare super interstitia possunt Episcopi, possunt etiam Regulares cum suis subditis; qui tamen monentur ut [illegible] non dispensent [illegible].

55 Dispensatio à Summo Pontifice super defectu ætatis, [illegible] indiget, ut super interstitia dispenset, si tempus inter unum, & alium Ordinem [illegible] non sit elapsum, quia [illegible], & intervallum temporis inter unum, & alium Ordinem, sunt duo impedimenta disparata, ac proinde dispensatio super uno, super alio dispensationem non confert.

56 Potest Episcopus eodem die primam tonsuram, & quatuor minores conferre, [illegible] minores cum Subdiaconatu [illegible] potest autem minores cum Subdiaconatu eodem die conferre ex causa, vel ubi adest consuetudo, etiam sine causa. Duos autem majores eodem die conferre non potest sine Papæ dispensatione, n. 3.

57 Tertiò denique requiritur, ut servetur ordo inter collationem, & receptionem unius, & alterius [illegible] debent [illegible] recipi eodem ordine, quo numero secundo sunt numerati.

Si autem reciperetur Diaconatus v. g. ante Subdiaconatum, & sic de cæteris, valida esset receptio, sed [illegible], qui reciperet per saltum [illegible], [illegible] suspensus à [illegible] Ordinis executione, & alterius receptione, potest tamen Episcopus cum eo dispensare, [illegible] in Ordine per saltum suscepto, quia tunc est [illegible]

cessa-

cessaria dispensatio Summi Pontificis. Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 4.

INNOC. XII. CONSTITUTIO

Apud Pignatelli tom. 10. post constitutionem 11.

Qua plura declarantur, ac praescribuntur pro tollendis abusibus, & fraudibus circa Ordinationem alienorum subditorum.

INNOCENTIUS, &c.

§ 1. Speculatores domus Israel, &c. Ceterum per ea ipsa indulta, &c. singularem illam, quam S. Con. Trid. Concilio Decreto de non Ordinandis ad patrimonii titulum, nisi iis, quos Episcopi pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum assumendos judicaverint, praescribit disciplinam nequaquam relaxatam intelligi, quinimo nec unquam ad indulta hujusmodi exequenda Episcopos ipsos arctare, sed illorum executionem arbitrio semper committendam Episcoporum, quorum conscientiam hac in re strictissime oneratam volumus, prorsus relinquere declaravimus, &c.

§ 3. Verum quod imposterum, &c. delatas ad Nos querelas accepimus, gravem quidem malignari nonnullos in Sancto, &c. Motu proprio & ex certa scientia, &c. Hac generali nostra, & perpetuo valitura Constitutione decernimus, & declaramus, nulli Episcopo seu cuivis alii Ordinario, etiamsi Cardinalatus honore fulgeat, licere exterum quempiam, ac sive ratione originis, seu domicilii, juxta modum inferius declarandum, legitime contracti, non suum, ad Clericalem tonsuram promovere, sub [illegible] beneficii Ecclesiastici ei statim, ac tonsura hujusmodi insignitus fuerit, conferendi, seu ad quod ei a patrono jam praesentatus, seu nominatus fuerit, praetextu, etiamsi beneficium praedictum de novo ex expresso subsequenti fundatione [illegible] constituere, ut qui manendi post Clericalem characterem susceptum ad illud assumatur. Propterea Clericum, qui legitime jam a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo ratione, ac titulo cujuscumque beneficii in illius Dioecesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante [illegible] testimoniales literas a proprio Episcopo, tam originis, quam domicilii, super suis natalibus, aetate, moribus, & vita sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo Ordinanti in actis illius Curiae conservandas exhibuerit.

§ 4. Licet vero Clericus ratione cujusvis beneficii in aliena Dioecesi obtenti subjaceat deinde jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Dioecesi beneficium hujusmodi situm est, cum tamen de eorum bono et [illegible] servari volumus regulam, ut nemo hujusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, nisi beneficium praedictum ejus sit redditus, ut ad congruam vitae sustentationem, sive juxta taxam synodalem, sive ea deficiente, juxta morem regionis pro promovendis ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab Ordinando pacifice possideatur, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem beneficii, cum adjectione patrimonii etiam proprii, quod ipse Ordinandus in eadem, seu alia quavis Dioecesi obtineret, ac Episcopus se Ordinaturum, cum de praedictis testimonialibus literis, quam de reddituum beneficii hujusmodi expressam in contextu collatorum Ordinum attestationem mentionem facere debebit.

§ 5. Ceterum subditum ratione originis, eum tantum esse, ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea Dioecesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturae, vel cujusvis alterius temporalis morae, seu permanentiae ejus patris in illo loco, quo casu nullatenus hujusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum & naturalis patris origo erit attendenda. Quod si quis casu temporalis [illegible] in eo loco, in quo ex accidenti, sicut praemittitur, natus est, moram traxerit, ut [illegible] decem [illegible] domicilium [illegible], tunc etiam ab Ordinario ejus loci literas testimoniales, ut supra, ubi opus, duorum Episcopo Ordinanti per eum in collatorum Ordinum testimonium simul [illegible] praesentare tenebitur.

§ 6. At si quis in aliena loco, ubi quidem ortus est, commoratur, ac eo animo permanserit, ut ibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo patris, sed domicilium per patrem legitime, ut praefertur, contractum, pro Ordinatione ejusdem filii attendi debeat.

§ 7. Subditum autem ratione domicilii ad effectum suscipiendi Ordines, is dun-

origine tantum consideretur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen adeò stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum suorum partem cum instructa domo in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, suum superque fuisse perpetuò ibidem permanendi animum demonstraverit, & nihilominus ulterius utroque casu, se verè, & realiter animum hujusmodi habere, jurejurando affirmet. Si quis tamen à propriæ originis loco in ea ætate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxium effici, etiam Ordinarii suæ originis testimoniales litteras, ut suprà, afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum litteris facienda erit.

44 Ad hæc nullus Episcopus alienæ Diœcesis subditum familiarem suum ad aliquos sacros, seu minores Ordines, vel etiam primam tonsuram promovere, seu ordinare præsumat absque ejus propriæ, originis scilicet, seu domicilii, Prælati testimonialibus litteris, ut suprà, & nisi ad præscriptum Concilii Tridentini præfati *sess. 23. cap. 9. de reform.* familiarem prædictum per integrum, & completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit. Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, juxta modum superiùs præfinitum, sufficiat, quacumque fraude cessante, statim, hoc est saltem intra terminum unius mensis à die factæ Ordinationis, ex ipsa die conferat: ac in Ordinationis hujusmodi testimonio expressam eandem familiaritatem, ac litterarum prædictarum mentionem facere teneatur.

45 Porrò, ut quibuscumque fraudibus aditus omninò præcludatur, volumus, & Apostolica authoritate statuimus, atque decernimus, ut Episcopus quilibet suæ ratione originis, sive domicilii subditos Clericos quoscumque ab alieno Episcopo quavis authoritate, etiam cum suis commendatitiis litteris promotos, nedum ad formam Concilii Tridentini supradicti *sess. 14. cap. 3. de reform.* quoad scientiam examinare valeat, verùm etiam Ordinatorum eis collatorum testimoniales litteras, prout tenentur, recognoscere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præsentis Constitutionis forma & dispositio adimpleta fuerit; alioquin sic promotos termino competenti eis magis benevisa ad docendum de expleto adimplemento, ita ut quos eo termino elapso id minimè præstitisse compererit, à susceptorum Ordinum exercitio, sicut, & quamdiu ei expedire videbitur, suspendere, atque, ab Altaris, aut in aliquo Ordine ministerio, interdicere possit.

46 Ita verò præmissa omnia, & singula perpetuò, ac inviolabiliter observari, atque adimpleri volumus, ut si quid in eisdem præmissis, seu eorum aliquo secus fiat, Ordinans quidem à collatione Ordinum per annum, Ordinatus verò à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipso suspensi sint, aliisque insuper gravioribus pœnis pro modo culpæ, nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis utrique subjaceant, &c.

47 Decernentes pariter easdem præsentes litteras semper firmas, & validas, & efficaces existere, & fore, &c. Ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, &c. cæterisque contrariis quibuscumque &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarn. Dominicæ 1694. Pridie Nonas Novembris.

DE BENEFICIO, ET PATRIMONIO.

Decretum Trid. sess. 21. de reform. c. 2.

48 Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere: compertumque sit, complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt, se beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit S. Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. Id verò beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quod aliunde vivere commodè possit, & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non pos-

" possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint, antiquorum canonum pœnas super his innovando.

49 Nullus igitur sæcularis potest licitè Ordines sacros suscipere, nisi ad titulum beneficii, ad titulum verò patrimonii, vel pensionis ex necessitate, aut commoditate Ecclesiæ, judicio Episcopi.

Beneficium, patrimonium, vel pensio, tres conditiones exposcit.

50 Prima, quod *sit sufficiens ad honestam sustentationem Sacerdotis, atque pulsantis, & pro statu pauperum Episcopi* ... In Synodo Panormitana dispositum est, debere esse Panormi seu ... Et adjunge quòd possit quis ordinari ad titulum Mensæ in Cathedrali Ecclesia, in Diœcesi ...

51 Si patrimonium non sufficit, satis est, ut junctum beneficio tenui sufficiat, & è converso. Ita Com.

At hoc solum est verum in casu, quo alias liceret Episcopo ad titulum patrimonii Clericum ordinare, quia ex necessitate, aut commoditate Ecclesiæ; tunc namque sicut patrimonium subrogari potest totum in locum totius beneficii, juxta Trid. relatum, ita pars in partem.

52 Hoc tamen casu secluso, defectus beneficii non potest suppleri per patrimonium etiam pingue, ex Constit. Innoc. XII. relata n. ... ubi Pontifex expressit ait, se velle omnino servari Decreta Trid. adeoque cum Trid. ... (extra præmissam necessitatem, &c.) prohibeat, quem ordinari titulo patrimonii, consequenter prohibet, beneficium per patrimonium, sive in totum, sive in partem suppleri.

53 Eamdem prohibitionem confirm. Innoc. XII. in relata constit. n. 38.

54 Patrimonium, ad cujus titulum quis ordinatur, gaudet privilegio bonorum Ecclesiæ, quia subrogatur in locum beneficii, est tamen subjectum solutioni decimarum juxta locorum consuetudinem, Fagnanus *lib.* 3.

55 In collatione cum aliis fratribus tenetur quis patrimonium computare loco legitimæ, nisi de expressa voluntate patris, potentis sine præjudicio legitimæ aliorum, patrimonium filio assignare, constet contrarium.

Examen Ecclesiast.

56 Secunda, *quòd sit perpetuum, consistens super re certa, & annuale.* Unde non potest quis ordinari ad titulum suæ industriæ, laboris, aut artis, ex Decl. Sacr. Congr. Concil. *Non possit promoveri, qui ex industria, vel labore honesto lucratur (puta quòd sit magister, Magister grammaticæ, pictor, vel aliarum artium professionis) sufficienter ad sustentationem vitæ.* Apud Gobat *tom.* 1. *tr.* 8. n. 644. Nec potest quis ordinari ad titulum Vicariæ, aut Capellaniæ amovibilis.

57 Sufficit ad patrimonium census redimibilis, conditione tamen præstita, ut in casu redemptionis, capitale deponatur Judicis decreto apud personam idoneam, ut iterum census constituatur.

58 Sufficit titulus præstimonii perpetui: beneficii consistentis in distributionibus quotidianis perpetuis, servitii perpetui alicujus Ecclesiæ habentis fructus congruentes, aut Capellaniæ perpetuæ, æquivalens enim Beneficio. Hinc qui obtinent Capellaniam in Capella Papæ, ad Sacros Ordines promoventur, ... *Beneficium.*

59 Tertia, quòd *possideatur pacificè.* Hinc non debet esse litigiosum, etiamsi litigium sit super possessione. Non sufficit spes, etiam certa, aut jus ad beneficium, pensionem, vel patrimonium. Nec quòd Ordinandus sit jam præsentatus, aut electus ad Beneficium, etiam si possessio Beneficii, &c. injustè impediatur; quia Conc. exposcit pacificam possessionem ante Ordinationem, ut n. 48.

60 Qui Beneficium possidet, potest ad Sacros Ordines promoveri, quamvis fructus ejus non statim, sed certò post tempus Sacerdotium sit percepturus. Leander, Castropal. Garnas. Azo. 2 sp. 3. & alii de Ordine infra contra Philibertum. Quia verè de præsenti Beneficium pacificè possidet, quod Trid. exposcit.

61 Denique posse quem ordinari sine sufficienti Beneficio, patrimonio, &c. maximè ubi adest Sacerdotum penuria, cum sola suppositione alimentorum, quatenus quis parens, & valens spondeat se necessaria ordinandis ministraturum, docent Leander, & apud ipsum Dian. *p.* 3. *tr.* 10. *res.* 68. cum aliis contra Philibertum; quia hic est satis, & cum provisio de congrua sustentatione; quod est finis Concilii.

62 Ordinatum jam in Sacro non potest, nec licitè, nec validè, Beneficium resignare, nec patrimonium alienare, donando, vendendo, permutando, &c. nisi de alio pariter ad suam congruam sustentationem sufficientem

[illegible], aut nisi aliud [illegible], unde com-
mode vivere possit. Et tutior, non tali de bene-
[illegible] Episcopi qui post diligens examen de [illegible]
[illegible] judicet.

63 De promissis tribus constitutionibus ali-
quid tangit Innoc. XII. in sua constit. num. 40
& 49.

Q U Æ R E S I

64 *An, qui Ordines sacros suscepit cum bene-
ficio, aut patrimonio ficto, suspensionem incur-
rat?*

PLerique moralistæ, in quorum [illegible] vestes
[illegible] parare, sed non incurrere censuerunt.
[illegible] Castropal. de Ord. [illegible] p. 12. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quamplures apud illum. Ratio est,
quia Trid. innovat pœnam suspensionis per
[illegible] Canones antiquos inflictam sub hac
clausula, *nisi prius legitime constet* eum bene-
ficium, aut patrimonium, *quod sibi ad victum
honestè sufficiat*, pacificè possidere; quando
autem quis cum ficto patrimonio promove-
tur, jam legitime constat per informationem
(licet per falsos testes) eum pacificè patrimo-
nium possidere, adeoque suspensionem non
incurrit.

65 Resp. eum suspensionem incurrere,
Leander de Ord. [illegible] q. [illegible] Fagnan.
in [illegible] *Cum [illegible]*, tit. de præben-
dis, [illegible] Bonacin. Laderius, & quamplu-
res apud eos. Ratio est, quia qui ordinatur
cum beneficio, aut patrimonio ficto, reverà
ordinatur sine titulo; nam beneficium, & pa-
trimonium fictum, reverà non est beneficium,
nec patrimonium. Tum quia (ex Fagnano)
[illegible] Sacrorum Canonum, [illegible]
[illegible], & [illegible], [illegible], in
qua [illegible] Trid. innovatione, fuit, ne Clerici
mendicare [illegible], cum hoc cedat in dedecus Ordinis,
ad quod [illegible] duas Patres
pœnas. Unam suspensionis ex parte [illegible]
[illegible] sine titulo, nam pœnam suspensionis [illegible]
[illegible] Clericum, [illegible] sine titulo ordinatur; & [illegible]
[illegible], jam suspenditur ab executione Or-
dinis, & tunc [illegible], non est [illegible]
[illegible], [illegible] Ordinem non exercet. Aliam
ex parte Episcopi Ordinantis, [illegible] [illegible]
Episcopum [illegible] Ordinantes [illegible] de
[illegible] Episcopali [illegible] titulo alimen-
ta [illegible] unde [illegible] per [illegible]
suspensione Clerici, remanet pœna in Ordi-
nante.

Data autem sententia, quòd qui Episco-
pum decipit, & cum ficto patrimonio ordina-
tur non esset suspensus, [illegible] illud
[illegible], [illegible] ex una parte Clericum [illegible]
promotum non esse suspensum, adeoque posse
Ordinem exercere, ex alia parte non posset ab
Episcopo alimenta petere, [illegible] ad ea tene-
retur, quia promovere [illegible], & bona fide
(post diligentiam adhibitam) putavit verum
patrimonium habere, adeoque esset in periculo
[illegible] quod Sacri Canones, & Conc.
[illegible] detestatur.

66 [illegible], pœnam suspensionis per an-
tiquos Canones contra Ordinatos sine titulo
fulminatam, non fuisse à Trid. correctam, &
ad præfatam clausulam reductam, sed abso-
lute innovatam. Quod maximè liquet ex ejus-
dem fine. Qui enim arctius, et [illegible]
[illegible], [illegible] beneficiorum [illegible], aut [illegible]
[illegible] obtineret; ad quos enim, fallaci-
[illegible], & fictionem beneficii, aut patrimonii ex-
[illegible], [illegible] pœnam suspensionis an-
tiquorum Canonum contra Ordinatos sine ti-
tulo fulminatam [illegible]. Unde in illa clausula,
nisi prius legitimè constet, ly *legitime* [illegible], &
[illegible] [illegible], non tam in-
formationem, & judicium, seu determinatio-
nem, & approbationem Episcopi. Dum enim
Trid. expressè vult fallaciam, & fictionem pa-
trimonii excludere, per hoc ipsum vult fictas,
& fallaces informationes excludere. Quid
clarius?

67 Denique Fagnan. cit. affert Decr. Sacr.
Congr. his [illegible] verbis:

„ Die 17 Novemb. 16[illegible]. S. C. Conc. pro-
„ posito supradicto dubio, omnium sententia
„ censuit, hoc casu pœnam suspensionis antiq.
„ Canonum non fuisse correctam, & hodie à
„ Trid. Conc. esse innovatam, & propterea
„ [illegible] Clericum, qui adhibito dolo,
„ [illegible] titulo Ordinatorem decepit,
„ esse ipso jure suspensum, cæteroque Ordi-
„ num executione.

Hæc sunt verba Fagnani.

68 [illegible] ex Constit. Innoc. XII.

69 [illegible] Synodum Pistoriensem de an-
[illegible] [illegible] suspensionem contra hujusmodi
[illegible], his verbis:

„ 69 Ne verò [illegible] diligentiam nostram
„ [illegible] fortè deludere per [illegible],
„ [illegible], [illegible] declaramus, fictis-
„ [illegible] esse patrimonium illud, quod ab aliquo
„ possideatur cum pravio pacto non exigendi
„ [illegible], vel non [illegible], vel
„ quandocumque retrocedendi. Declaramus
„ etiam in pœnam suspensionis à jure [illegible]
„ [illegible] incurrere, qui cum hoc [illegible]
„ & simulato patrimonio ad sacros Ordines
„ [illegible], eandemque pœnam [illegible], [illegible]
„ [illegible] qui [illegible], [illegible], [illegible]
„ [illegible], [illegible].

Et

" Et ne ullam fraudibus locum relinquat, praecipi" mus Ordinandis sub titulo patrimonii, ut" prout scripturam, quam ad hunc finem pro" ferre tenentur, jurare quoque debeant," verum, & legitimum esse patrimonium," nec ulla fraude, & simulatione confectum" quod juramentum praestare etiam debet," qui patrimonium confert, de quo praestito" juramento, atque patrimonii securitate, &" quod in eo servetur sacrosancti Concilii" Tridentini dispositionem, Vicarius Foraneus" loci fidem faciat, aliàs sciant poenam severè" à nobis se esse puniendos.

70 Qui promovetur ad Ordinem sacrum sine titulo, de pacto facto cum Ordinatore, aut Praesentatore non petendi ab eo qualiquam pro alimentis, per hoc quod ordinatus sine titulo, est absolute suspensus ab exercitio Ordinis sic suscepti. Et Ordinator suspenditur à collatione Ordinum per triennium. *In cap. per[illegible], de simonia, & in c. [illegible], de simonia.* Quinimo [illegible] circumstantiam simoniae, nam talis collatio, aut praesentatio, censetur facta ex pretio, quatenus qui ordinatur, ut ordinetur, remittit [illegible] debitum, quod habebat ex jure, alimenta postulandi. Et idem loquitur de pacto inito cum collatore, aut praesentatore, moneat cum alios.

71 Qui habet patrimonium, sed insufficiens, saltem [illegible] sufficiens, incurrit suspensionem si defectus sit notabilis, juxta dicta de ficto patrimonio. Minime si defectus sit modicum.

72 Patrimonium sufficiens dicitur, quod [illegible] ad summam praescriptam ab Episcopo loci, ad Episcopum enim ex Trid. spectat sufficientiam praescribere, ex Trid. [illegible] & ex Const. Innoc. XII. [illegible]

73 Defectus notabilis erit, si desicitur quinta pars, v. g. ex viginti quinque desiciant quinque. Diana *p. [illegible] ref. 72.* cum Sanchez & Navar.

QUÆRES II.

74 *Qui promovetur ad Sacros Ordines cum patrimonio sibi donato hac sub conditione, ut post Ordines, [illegible] aliud restituat donanti. An suspensionem incurrat?*

Negat incurrere Leander *de ord. [illegible] disp. [illegible]* & apud ipsum Ledesma cum aliis. Quia hic non promovetur cum ficto patrimonio, sed vero.

75 Nec obstat (ait) pactum, quia ordinatus non tenetur de jure, nec patrimonium restituere, ideoque in pactione [illegible] qui volunt Episcopum, & Ecclesiam decipere. Et maxime, quia in Trid. [illegible] [illegible] promotio, & declaratur in [illegible] [illegible] per [illegible]. Unde hic solum peccaret mortaliter ratione pacti, quod facit, quod iniquum, & invalidum ex jure esse sciebat, minimè tamen censuram incurrere valet.

76 Dico, quòd si talis promotus patrimonium receptum, non ut dominium, sed ut commodatum, ut illud ostenderet Episcopo, sicque deciperet, utique suspensionem incurrit, quia cum ficto patrimonio est promotus, & inde tenetur illud restituere commodanti. Quo casu est attendendus, quae in dubio in favorem sacerdotum, & in fraudem Sacrorum Canonum adhuc praesumi. Idem dico, si recepit ut donatum cum pacto retradendi, ut in [illegible] quo est [illegible] donatio.

QUÆRES III.

77 *Qui cum patrimonio sibi donato promovetur ad Subdiaconatum, & Diaconatum, postquam patrimonium (absque ullo ad id pravo pacto) donanti remittit, absque ut quid aliud ad congruam sustentationem sufficiens obtineret, & ante alterum suspensionem Sacerdotium suscipiat, aut obtineat, [illegible] beneficium susceptum. An suspensionem incurrat?*

Affirmo cum pluribus apud Th. Sanchez cum *l. [illegible] c. [illegible] dub. [illegible] & [illegible].* At [illegible], quam addiderunt, quia scilicet donatio illa non valida, est ficta, ut dictum est. Sed primo [illegible] [illegible], quia talis cum vere spoliatus esset [illegible] Ordines post omnia, atque se haberet, ut qui caret patrimonio. Et tradi meritò sine Sacrorum Canonum, quo est vitare in Sacerdotium sacerdotium [illegible], & mendicantium, ut [illegible].

78 Contrarium tamquam probabilius Leander *[illegible]* Diana *[illegible]* & alii apud eos censent hunc peccare mortaliter, sed suspensionem non incurrere, quia culpa et [illegible], [illegible] est nulla, ex Trid. [illegible] adeoque hic Sacerdotium suscipit cum vero patrimonio, *nam ex requiritur ut si. [illegible] in [illegible], quod de jure non [illegible] effectum.* Tum quia Trid. non imponit novam poenam, sed poenam per antiquos Canones [illegible], & haec est poena suspensionis, non contra relinquentes, aut [illegible], sed contra eos, qui sine titulo Ordines sacros susceperint. Aut à Spir. S. *de ord. [illegible] disp. [illegible].* In [illegible] [illegible].

QUÆRES IV.

79 *Qui patrimonium amisit, quid donandum?*

Casus potest diversis modis contingere. [illegible] vere [illegible] reliquum. Vel sine [illegible], antequam Subdiaconatum susciperet. Et hoc [illegible] ordinari non potest, quia vere est sine titulo, & casus contra [illegible] Tridentini praeceptum.

80 Vel hic amisit post Subdiaconatum susceptum, & sine culpa. Et tunc ad alios Ordines promoveri non posse, docet Castropal. *de Ord. p. 9. n. 4.* cum Suarez; quia reverà est sine patrimonio, quod Trid. expostulat, ut quis ad Sacros Ordines promoveatur.

Hic autem plures graves Doctores putant in hoc casu dandum esse locum epikejæ, & benignæ interpretationi Neminum, quod si Episcopus cognoscat, quòd ille in Subdiaconatu remanens, cogeretur turpi quæstu victum quærere, aut mendicare, spes autem adesset, ut ad Sacerdotium promotus honestè sustentaretur, tunc posset cum eo dispensare. Ita Tamb. *de Ord. c. 6. §. 4. n. 19.* Ant. à Spir. S. *de Ord. tr. 9. disp. 4. num.* 131. cum Avila, & Henriq.

81 Dixi, *sine culpa*, quia sicut, ubi nulla est culpa, nulla debet esse pœna: è converso culpæ correspondet pœna, & nemo debet reportare gaudium de sua culpa. Unde hic, si sua culpa patrimonium amisit, non potest licitè ad reliquos Ordines promoveri.

82 Nec juvat dicere, quòd jam factus Sacerdos, si patrimonium sua culpa amittat, non prohibetur celebrare. Nam hic saltem est ab Episcopo ab altari arcendus, donec de sufficienti patrimonio sibi provideat. Et alterius est aperta disparitas, nam hic omnes Ordines sacros suscepit sine impedimento, & cum vero patrimonio. In casu autem susciperet cum impedimento, defectu patrimonii. Ita Tamb. *de contr. lib. 10. tr. 4. c. 1. §. 6. n. 6.*

DE DIMISSORIIS.

83 Dimissorias suis subditis concedere possunt Episcopus, & Vicarius Generalis de ejus consensu.

84 Prælati Regulares, minimè locales, sed qui authoritatem habent quasi Episcopalem, puta Provinciales, Abbates, *ut in sum. n. 3.* eas concedere possunt suis subditis ad quemcumque Episcopum, ex privilegio Clem. VIII. apud Dianam *p. 5. tr. 1. res. 7.* cum Novidis. Diana *cit. & p. 4. tr. 4. res. 7.* Ant. à Spir. S. *de Ord. tr. 9. disp. 5. n. 70.*

85 Cæteri inferiores Prælati etiam exempti non possunt suis subditis secularibus dimissorias concedere, nisi adsit consuetudo præscripta, aut privilegium habeant.

86 Capitulum Sede Vacante, vel ejus Vicarius intra annum vacationis à morte Episcopi non potest licitè dimissorias concedere sub pœna interdicti Ecclesiastici. Ipsi verò Ordinati, si in minoribus, priventur privilegio Clericali: si in majoribus, suspenduntur ab executione Ordinum ad beneplacitum futuri Prælati. Nisi quis ratione alicujus beneficii recepti, aut recipiendi, arctatus fuerit ad Ordinem suscipiendum, in quorum scilicet obtinuerunt, vel vocatus sum ad obtinendum beneficium annexum Ordini, uti est Ecclesia Parochialis, Canonicatus aut Capellania requirens Ordinem: hunc quidem potest Capitulum Sede vacante & intra annum dimissorias concedere. Ita Trid. *sess. 7. de reform. c. 10.* Anno autem vacationis elapso, liberè potest dimissorias concedere.

87 *Dimissoriæ* non expirant morte concedentis, vel eo ab officio cessante, nisi revocentur per successorem; quia est gratia facta. Leander *de Ord. tr. 6. disp. 10. q. 12.*

88 Si quis sine dimissoriis proprii Prælati aliquem Ordinem sacrum suscipiat, ordinans est suspensus ab Ordinum collatione per annum, & Ordinatus est suspensus à suscepti Ordinis executione ad arbitrium proprii Prælati. Idem dic de subdito regulari, ut ordinetur ad suum Prælatum regularem. Si verò sic Ordinatus minores suscipiat, non incurrit suspensionem, nec si in eo ministret, irregularitatem *à Lateran. P. IV cum ea favorem*, sed peccaret mortaliter, nisi Prælatum dictam susceptionem ratam haberet. Trid. *sess. 23. de reform. c. 8.*

QUÆRES I.

89 *Subditus Archiepiscopi Panormitani Messanæ confectas supposuit dimissorias à proprio Prælato quibus tamen confectis, interposito juramento Messanam, falsas fabricavit, & ab illarum suscipit Ordinem Sacrum. An sit suspensus?*

Resp. peccasse mortaliter ratione fraudis, & gravi animi. Sed non est suspensus. Gobat cum Nav. *tom. 1. de Ord. tr. 8. n. 1 90.* Quia verè Ordinem suscepit cum dimissoriis veris.

QUÆRES II.

90 *Qui dolo & fictione præsentavit Episcopum deceptum, ab eo obtinuit dimissorias, ut quarumcumque ordinaretur in Sacris: An sit suspensus?*

Affirmant Suarez, Reginald. & alii apud Dianam *p. 5. tr. 10. res. 11.* quia facultas non extenditur ultra mentem concedentis; unde hic ordinatur sine licentia.

Resp. peccare mortaliter, sed non esse suspensum; quia licet dolo, & cum fictione obtinuerit, reverà tamen ordinatur cum dimissoriis veris.

Non obstat casus de n. 64. de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, quem suspensum esse diximus, quia in casu de patrimonio ficto se tenet ex parte patrimonii, ita ut non sit verum, quòd qui sic ordinatur, ordinetur cum patrimonio vero: In casu verò de dimisso-

mistériis, solùm se tenet ex parte modi obtinendi, minimè ex parte dimissoriarum, ita ut verum sit, quòd, qui sic ordinatur, ordinatur cum dimissoriis veris.

91 Quod si fictio, & falsitas se teneat ex parte dimissoriarum, quarendo quis eas falsò fabricavit, eodem modo discurram, quod sic ordinatus, sit suspensus.

DE FURTIVE PROMOTO.

92 Furtive promotus dicitur ille, qui sine scientia, et voluntate Episcopi, sed potiùs contra ejus voluntatem, cum aliis ordinandis se immiscet, & Ordinem suscipit, ut in cap. 1. de irregul. ex delicto.

Hic suspenditur cap. 1 de eo qui furtivè, arbitrio Episcopi, permanente impositâ pro qualitate delicti.

93 Hæc pœna solet irregularitas vocari, at (ut notat Tamb.) hoc parùm refert, quoniam sufficit scire, eam posse Episcopum tollere, tam pro susceptorum Ordinum exercitio quàm pro ulterioribus suscipiendis.

94 Hic autem casus solet ab Episcopis reservari. Et est reservatum in Dioec. Pataviens. sub num. 7.

DE ÆTATE ORDINANDI.

95 Ætas non est computanda à die conceptionis, nec à die susceptionis baptismi, sed à die, & hora nativitatis. Nec requiritur ad valorem ut n. 21. sed ad licitam ordinationem, & ex jure Canonico.

QUÆRES I.

96 *An sufficiat, quòd annus sit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem?*

Sanchez, & Bonac. exposcunt unum diem, aut dimidium diei; Diana ait, sufficere unam horam.

Resp. Sufficere, quod sit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem, Leander de ordine tr. 8. disp. 6 q. 7. Gobat tom. 1. tr. 8. n. 517 & Ant. à Spir. Sanct. de Ord. tr. 9. disp. 4. sect. 3 num. …

Quæ sententia est mihi certa, quia ex Trid. sess. 23. de refor. cap. 12. habetur: *Nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur*. Ex quo sic formo discursum. Illa ætas ad subdiaconatus Ordinem licitè suscipiendum requiritur, & sufficit, qua verificatur, quòd in ea constitutus non promovetur ad subdiaconatum ante vigesimum secundum; sed ætas anni vigesimi secundi per solum quadrantem, aut dimidium quadrantem inchoati est talis, ut in ea constitutus non promoveatur ad subdiaconatum ante annum vigesimum secundum; igitur ætas anni vigesimi secundi per solum quadrantem, aut dimidium quadrantem inchoati, requiritur, & sufficit ad subdiaconatus Ordinem licitè suscipiendum. Qui enim est constitutus in medio quadrante anni 22. verè, & physicè attingit annum 22. adeoque non potest dici ante annum 22.

QUÆRES II.

97 *An qui annum attingit hora quarta, aut quinta sabbati, possit manè ejusdem diei Ordinem sacrum licitè suscipere?*

Affirmant Leander cit. q. 8. Anton. à Spir. Sanct. cit. n. 87 Diana p. 4. tr. 4. ref. 19. Quia in hoc casu vespera diei trahitur ad manè cùm ex utroque fiat una dies. Unde morali continuatione, qui sic ordinatur, ordinari dicitur in anno 22. 23 aut 25. Ita illi.

Resp. non posse, Villal. de Ord. tr. 12. & Narv. per oppositam rationem, nam ille manè non esset verè & physicè constitutus in anno 22. sed per medium diem ante ann. 22. adeoque verè & physicè diceretur promoveri ante annum 22 quod est contra Trid. Unde sententia affirmativa non est practicanda.

Gobat tr. n. 524. ait, posse ex gravi causâ practicari, & anno 1673. suasisse cuidam, cui deerant octo horæ, & erat urgens beneficio, & simul fatetur corroborasse doctrina de annis bissextilibus.

QUÆRES III.

98 *Petrus defectu unius aut alter diei, annum 22. attingit, & subdiaconatum suscipit; quia tamen in quinque annis, bissextilibus sua vita tempore decursis, sibi superfunt quinque dies, quibus non solùm potest compensare dictos dies defectus, sed etiam excedere annum debitum per tres dies: An possit dictus Petrus dictos, & licitè ordinem sacrum suscipere?*

Gobat cit. 2. num. 513 ad 530. refert opinionem Pallavicini affirmantis, addidit eam fuisse prædicatam Martino. Insuper eam semel consuluisse ex gravi necessitate, videlicet ex Sacerdotum penuria. Ratio est, quia anni à jure requisiti sunt anni ordinarii, & constantes diebus 365. annus autem bissextilis constat ex diebus 366. qui excessus unius diei est physicus, & realis, nam computatio duorum dierum pro uno in mense Februarii est moralis, quatenus bis pronunciatur sexto Kalendas Martii: revera tamen sunt duo reales, & solares, continentes duas reales circulationes, singulas viginti quatuor horarum, & minutorum suo, ex quibus horis dies realis & naturalis constituitur, ita ut Februarius, qui aliis annis continet dies 28. anno bissextili con-

[illegible] excessus [illegible] in [illegible] est realis, [illegible] videtur, quod [illegible] possit Petrus

99 [illegible]. Post correctionem Gregorianam ob intercalationem decem dierum [illegible] à Gregorio XIII [illegible], de anno est dubium. An decem [illegible] dies [illegible], essent ordinandis supplendi? Et responsum fuit sub Sixto V quod non, sed [illegible] decem illos debuit [illegible] integrum. [illegible]

Quo [illegible], discursus formatur. Poterunt juvenes Ordinem Sacrum suscipere [illegible] decem illos [illegible], quia [illegible] excessus [illegible] anni [illegible] integri [illegible] Petrus [illegible], vel alter [illegible]. Ordinem [illegible] suscipere pro [illegible] quinque [illegible], quæ [illegible] quinque [illegible] excessus [illegible] anni [illegible] integri [illegible] pro [illegible].

100 Respondetur, non posse Petrum [illegible] Ordinem sacrum suscipere supplendo [illegible] per [illegible] decem [illegible] deductis, [illegible]

[illegible] est, quia [illegible] ordinario, [illegible] requisitis, [illegible] annorum non habent [illegible] annorum [illegible], [illegible] decem [illegible] quod [illegible] anni ordinarii [illegible] sive non. Constat [illegible]

Ante [illegible] pie [illegible], & communem usum Ecclesiæ, à quo nullo pacto est recedendum.

QUÆRES IV.

101 *An ordinatus ante annos [illegible] bona fide, cum ignorantia, aut inadvertentia defectus, sit suspensus?*

R Esp. negativè, [illegible] Villal. Dianam, & communiter apud Aut. à Spir. Sanct. de Ord. [illegible]

[illegible] Bulla Pii V quam Sixt. V, habetur hæc particula, *Præsumpserit*. Unde ad incurrendam censuram requiritur præsumptio, & inde ignorantia quæ propter ignorantiam etiam culpabilem, si affectata non sit, excusat

[illegible] accedente notitia defectus tenetur ab Ordinis suscepti ministerio desistere, [illegible] accepta. Accedente [illegible], potest in eo ministrare.

102 Ad differentiam eum qui mala fide, cum dolo, & temeritate suscepit; hic namque est ab eo Ordine, non quidem ab aliis suspensus. Aut. à Spir. Sanct. [illegible] 18. Diana [illegible] Et ætate accedente, non potest in eo ministrare, nisi prius à censura Papæ reservata absolvatur.

103 Quæ censura potest tolli ab Episcopo, si fuerit occulta, aut per Bullam Cruciatæ, ut [illegible] de Censuris, & pœnis, & de reservatis.

De Ætate ad alios [illegible]

104 Ad Papatum nulla [illegible] jure præscribitur ætas, non tamen potest eligi infans, qui usum rationis non habet; nam est Pastor, & Summum. Requiritur [illegible], quod eligatur per duas partes Cardinalium.

105 Ad Episcopatum requiritur annus trigesimus completus, [illegible] Bulla Greg. XIV. Eadem ætas requiritur pro Cardinalibus [illegible] Diaconis, ex Trid. [illegible] concessione tamen Sixti V. Cardinalis Diaconus creari potest [illegible] annorum 22. In Gallia sufficit, quod Episcopus attigerit annum 27. ex speciali indulto Leonis X.

106 Ad Canonicatum in Ecclesia Cathedrali, ad Beneficium curatum, & quælibet dignitatem Ecclesiasticam, cui subest cura animarum, requiritur annus 25 inchoatus. Trid. [illegible] Quæ dignitates extendunt ad dignitates Regulares, quatenus sint beneficia manualia, & [illegible]

107 Ad dignitates, aut personatus, quibus cura animarum non subest, sufficit annus 22. inchoatus, ex verbis Trid. [illegible]

108 Ad beneficia simplicia sufficit annus 14. inchoatus, Trid. sess. [illegible]

PRIMA TONSURA

109 N On est Ordo, sed dispositio ad Ordines, nec est necessaria ad Ordinum quoad valorem, sed ex præcepto

Definitur, *quod sit signum dispositionis ad [illegible] à [illegible]*

110 Tonsura, seu corona fit per rasionem capillorum, ad significandum, quòd qui vult Deo servire, debet superfluitati terrenarum renunciare, quia Clericus fit hæres Dei. Fit verò in capite, ad significandum, quòd Clericus habere debeat mentem elevatam ad Deum.

111 Per primam tonsuram quis fit Clericus capax Beneficii Ecclesiastici, & privilegiorum Clericalium.

112 In prima tonsura abscissio capillorum fiat loco materiæ; loco autem formæ sunt verba ab Episcopo, & ab ordinando simul prolata. *Dominus pars hæreditatis meæ, & pars mea Deus in æternum:* dixi, loco materiæ, & loco formæ, quia prima tonsura, cùm non sit Ordo, non constat materia, & forma propriè dicta.

OSTIARIATUS

113 *Est potestas, per quam ordinatus in Ostiariatum potest recipere dignos, & excludere indignos ab Ecclesia, & eam custodire.*

114 Materia remota sunt claves Ecclesiæ, materia proxima est traditio, & acceptatio clavium. Forma sunt verba prolata ab Episcopo: *Sic age, quasi rationem Deo redditurus pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

115 Unde munus Ostiarii est aperire, & claudere januas Ecclesiæ, custodire ea, quæ in illa asservantur, pulsare campanas, recipere dignos, & excludere indignos, scilicet infideles, & eos, quibus non licet interesse sacris. Quamvis autem Laici exerceant, quæ ad minores Ordines spectant, id tamen non agunt ex officio.

116 Ostiariatus fuit institutus à Christo, quando dixit: *Attollite portas, principes, vestras, & elevamini portæ æternales;* & quando ementes & vendentes ejecit de templo.

LECTORATUS

117 *Est potestas, per quam ordinatus in Lectorem potest legere lectiones, & Prophetias.*

118 Materia remota est liber sacras lectiones, videlicet Epistolas, & Prophetias, continens, qui dicitur lectionarius; materia proxima est ejusdem libri traditio, & acceptatio. Forma sunt verba illa: *Accipe potestatem, & esto verbi Dei relator.*

119 Unde munus Lectoris est annunciare populo verbum Dei, legendo ex libro, non prædicando, legendo scilicet Prophetias, sacras Scripturas, & Evangelium, sed extra Missam, quia in hac est munus Diaconi. Item Lectoris munus est, catechumenos in fide erudire.

120 Ordo Lectorum fuit institutus à Christo, quando in medio seniorum librum Isaiæ Prophetæ aperuit, & completa lectione prophetiæ clausit, & dedit ministro.

EXORCISTATUS

121 *Est potestas, per quam ordinatus in exorcistam potest expellere diabolum, ne impediat aliquem à sumptione Eucharistiæ.*

122 Materia remota est liber exorcismorum, materia proxima ejusdem libri traditio, & acceptatio. Forma sunt verba illa: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.*

123 Unde munus exorcistæ est imponere manus super energumenos, & super illos legere exorcismos, ut à dæmonis obsessione liberentur.

124 Ordo exorcistatus fuit institutus à Christo, quando tetigit aures surdi, & muti, dicens, *Ephphetha, quod est adaperire;* & quando de Maria Magdalena septem dæmonia ejecit.

ACOLYTATUS

125 *Est potestas, per quam ordinatus in acolytum potest accendere luminaria, & parare urceolos cum vino, & aqua.*

126 Materia remota est duplex, una est candelabrum cum cereo extincto, alia sunt urceoli vacui; materia proxima est horum traditio, & acceptatio. Forma pariter est duplex, una: *Accipe ceroferarium cum cereo, ut scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini;* alia: *Accipe urceolum ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi in nomine Domini;* in Acolytatu igitur sunt duæ materiæ, & duæ formæ partiales.

127 Unde munus acolyti est ponere candelabra ad altare, candelas altaris accendere, urceolos cum vino, & aqua præparare, & Subdiacono porrigere.

128 Ordo Acolytatus fuit institutus à Christo, quando dixit; *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.*

SUBDIACONATUS

129 *Est potestas, per quam ordinatus in Subdiaconatum potest portare calicem cum vino ad altare, præparare necessaria ad Eucharistiam, & legere Epistolam.*

Materia remota est duplex partialis, prima est calix vacuus, & patena vacua, sine vino scilicet, & hostia; secunda est liber Epistolarum. Materia proxima est horum traditio, & ac-

correspondens. Forma partialis est duplex. Prima correspondens primae materiae sunt verba illa: *Videte, cujus ministerium vobis traditur, ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis*: alia prima verba hujus secundae formae, posteriora verò: *Accipe, &c.* solùm ornatum important. Secunda correspondens secundae materiae sunt verba illa: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

130 Unde munus Subdiaconi est Diacono ministrare calicem, & patenam in usum sacrificii eidem offerre, panem consecrandum pro populo in altari ponere, Epistolam in Missa solemniori canere, Crucem in Processionibus gestare, pallas altaris, & corporalia abluere.

131 Ordo Subdiaconatus fuit institutus à Christo, quando in Coena linteo se praecinxit, & pedes discipulorum lavit.

DUBIA ABSOLVUNTUR.

132 Si traditur calix sine patena, vel è contrario, invalida est ordinatio.

133 Calix, & patena non consecrata sufficiunt ad valorem Ordinis, quia nullo jure praecipitur debere esse consecrata, idque est certum in Sacerdotio, quia hujus materia propria est hostia, & vinum, quae sufficiunt ad valorem Ordinis, & solùm propter congruentiam traduntur in calice, & patena, n. 176.

134 Traditio, quae est materia proxima, tum in Subdiaconatu, quàm in Diaconatu, & Sacerdotio, fieri debet ab ipso Episcopo ordinante sub poena nullitatis; quae invaliditas non apparet ita clarè in minoribus Ordinibus, siquidem olim non ab Episcopo, sed ab Archidiacono tradebantur materiae acolytho.

135 Ad valorem non sufficit contactus moralis materiae, qualis est, si ordinandus aliquo gestu corporis, v. gr. manus extensione significaret se materiam, quam Episcopus offert, & tradit, acceptare, ut putant nonnulli, sed requiritur contactus physicus. Non est autem necesse, quòd contactus sit magnus, aut diuturnus, sed sufficit levis, & brevis, imò sufficit, si uno manu, aut digito tangat, sic enim humano modo quaelibet res sufficienter est, & dicitur tacta. Nec est necesse, quod contactus sit immediatus, sed sufficit mediatus, ut si tangat Calicem, & patenam velo cooperta, v. tom. 1 de Sacram. de materia, & forma.

136 Demum non est necesse, ut contactus physicus materiae sit simul physicè cum prolatione formae, sed sufficit, si sit simul moraliter, hoc est paulò ante, vel paulò post; unde mora, & distantia physica debet esse valde parva, ita ut verum moraliter sit dicere, quòd dum Episcopus profert formam, ordinandus tangit materiam. Ratio autem est, quia Sacramentum cùm sit compositum morale, & non physicum, non aliam partium, nempè materiae, & formae, simultatem expostulat, quàm moralem, qualis in actibus humanis requiritur, unde in Sacramento tota debent esse simul materia, & forma, ut secundùm moralem hominum existimationem, spectata natura cujuslibet Sacramenti, una alteram afficiat, videlicet ut verba censeantur in eadem rem cadere, & cum ea unum totale signum, & Sacramentum constituere.

137 Hinc in confectione Sacramenti Eucharistiae materia debet esse physicè praesens, quia hanc praesentiam significant pronomina demonstrativa formae, *hoc, hic*. non ita est in Sacramento Ordinis, tutum autem est, ut saltem principalis materiae traditio fiat, cum forma prolatio incipiat, aut è converso, ut communiter Doctores docent de Baptismo.

138 Subdiaconatus ex vi Ordinis duas habet obligationes, castitatem servandi, & horas canonicas recitandi.

139 Officium divinum recitari debet *attentè, dignè, & devotè*, ut in tom. 1. de Horis Canonicis.

140 Praeceptum incipit à puncto Ordinationis peractae, seu impressionis characteris Subdiaconatus. Unde ordinatus post tertiam, solas tres reliquas horas recitare tenetur. Gobat tom. 1 tr. 5 n. 161.

141 Qui manè ante Subdiaconatum susceptum, aut professionem emissam, Officium recitavit, non tenetur iterùm postea recitare, *Diana par. 4. tr. 7 res. 38* cum aliis contra Bonac. quia potuit ante par solvere. Quod si defecit, defectus fuit quoad modum, non quoad substantiam. Caeterum in materia justum quis condemnabit anticipantem solventem?

142 Religiosus, qui ex vi Regulae tenetur ad castitatem, & ad horas Canonicas, si castitatem frangat, aut Officium omittat, non tenetur in confessione explicare circumstantiam Ordinis sacri, quia non mutat speciem, sed solùm aggravat. ex Tridentino autem *sess. 14 cap. 5 & can. 7* tenemur in Confessione aperire numerum peccatorum, & circumstantias mutantes speciem, minimè circumstantias intra eandem speciem aggravantes.

143 *Psalmi Poenitentiales*, quos Episcopus in ordinatione recitandos imponit, ordinatis

in

in minoribus, Nocturnum Subdiacono, & Diacono, & tres Missæ Sacerdoti, non obligant sub mortali, quia ex nullo capite constat, quòd imponantur in perpetuum, & ex præcepto, adeòque imponuntur in gratiarum actionem, & ex consilio.

144 Novitii Regulares ante professionem non possunt ordinari in sacris ad titulum paupertatis, secus facientes incurrunt in suspensionem.

145 Regulares invalida professione emissa ob metum, aut aliam causam, ita ut liberè, & licitè redire possint ad sæculum, si ordinentur ad titulum paupertatis, dupliciter peccant, & quia sine ullo titulo, & quia sine authoritate proprii Episcopi ordinantur, & ex Pio V. sunt suspensi, imò evadunt irregulares, si in Ordine sic suscepto ministrant.

146 Ejecti sunt perpetuò suspensi.

147 Subdiaconus, & Diaconus solemniter in mortali ministrantes, & sua munera exercentes, non peccant mortaliter sed venialiter; idque à fortiori dicendum est de Clericis minorum Ordinum munera in mortali exercentibus, quia in hujusmodi exercitio nec conficiunt, nec recipiunt Sacramentum, in sola autem Sacramentorum confectione, & receptione facta in mortali fit Deo gravis injuria, & hac ratione Sacerdos peccat mortaliter, & sacrilegium committit, si in mortali celebret; minimè verò si in mortali exerceat benedictiones aquæ, salis, populi, &c. etiam si hujusmodi benedictiones cum Sanctissimo Sacramento Eucharistiæ fiant.

148 Item probabilius est, Sacerdotem non peccare mortaliter, sed venialiter, si in mortali Eucharistiam tangat, & fidelibus porrigat, quia tunc non conficit Sacramentum, sed consecratum dispensat.

149 Clericus autem violans censuram, hoc est, si cum sit excommunicatus excommunicatione majori, vel suspensus, vel interdictus exerceat culpabiliter, solemniter, & ex officio actus proprios Ordinum majorum, quos habet, fit irregularis.

150 Dixi culpabiliter; primò quia si ignorans se esse excommunicatum, vel si id sciens, ignorans tamen violationi censuræ esse annexam irregularitatem, non evadit irregularis.

151 Secundò, quia si ob vitandum scandalum, vel notabilem infamiam, cum excommunicatione Epistolam, aut Evangelium solemniter canat, vel celebret, non fiet irregularis; undè nec ex hoc capite peccabit consulendo, si aliàs erit in gratia & insuper non erit negligens in procuranda absolutione à censura.

152 Tertiò, quia Sacerdos excommunicatus toleratus die festo, si non adsit alius sacerdos, qui celebret, & ne peccet, sit positus in gratia saltem per contritionem, potest licitè celebrare, quia præsumitur populum sacrificium petere necessarium ad satisfaciendum præcepto.

153 Dixi actus proprios, ad excludendos actus jurisdictionales, ut munus prædicandi in Diacono, & actus illos, quos Laicus exercere potest, quare quando aliquis actus Ordinis majoris, quoad substantiam exerceri potest à non habente hujusmodi Ordinem, sed talis, vel tali modo exercitus, est proprius dicti Ordinis si hoc modo à Clerico censurato exerceatur, incurretur irregularitas; minimè, si exerceatur solùm quoad substantiam.

154 Hinc si Acolytus, aut alius inferior cum Dalmatica, sed sine manipulo Epistolam, aut Evangelium sine stola canet, non fit irregularis, quia actus proprius Subdiaconi cum manipulo, & actus proprius Diaconi cum stola exhibentur, minimè sine illis.

155 Dixi demum Ordinum majorum, quia propter aliam rationem Clericus censuratus actus Ordinum minorum exercens non evadit irregularis.

156 Demum si Clericus sub irregularitate prædictos actus Ordinum majorum exerceat, novam irregularitatem non incurrit; sed tamen mortaliter peccat, usquequò à censura absolvatur, & super irregularitate dispensetur.

157 Irregularitas autem est impedimentum Canonicum, susceptionem Ordinum, & susceptorum usum impediens, non autem in ordine ad reliqua Sacramenta.

158 De Beneficiis, v. cap. 1.

DIACONATUS

159 *Est potestas, per quam ordinatus in Diaconum potest proximè Sacerdoti in ministerio altaris assistere, & Evangelium legere.*

160 Materia est duplex partialis: prima est impositio manus dexteræ facta ab Episcopo super caput ordinandi; secunda est liber Evangeliorum, ejusque traditio, & acceptatio.

Forma pariter est duplex partialis: prima correspondens primæ materiæ hæc verba *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*: secunda correspondens secundæ ma-

munera sunt verba illa: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini*.

161 Unde munera Diaconi sunt quinque. Primum, Presbytero sacrificanti proxime assistere.

Secundum, Evangelium in Missa solemniter legere.

Tertium, in absentia Episcopi, aut Presbyteri, vel de eorum licentia solemniter baptizare.

Quartum, de Episcopi licentia populo prædicare.

Quintum, in absentia, aut ex commissione Sacerdotum, & urgente necessitate, Eucharistiam ministrare. Communionis enim minister est solus Sacerdos, sed ex commissione ipsius, urgente aliqua causa, & semper quando instat mors alicujus, Diaconi munus est Eucharistiam ministrare, Sacerdote tamen deficiente.

162 Diaconus potest deferre pyxidem, in qua sunt particulæ consecratæ, de uno in aliud altare, & tangere vas, in quo est Corpus Christi contentum, liquet ex praxi, qua in expositione, & processione Sanctissimi, Diaconus Lunulam, in qua est Eucharistia, e sacrario educit, intra sphæram adaptat, Sacerdoti porrigit, & iterum reponit.

163 Conveniens est, ut à Diacono purificatoria, & similia in prima lotione in sacrarium mittenda laventur; quia habent, licite possunt Laici, & mulieres, ac præsertim sacræ virgines ea melius tangere: cæterum si prima lotio fiat à Laicis, certum est non esse mortale, si non adsit contemptus, sed solum veniale.

164 Ordo Diaconatus fuit institutus à Christo, quando in Cœna Corpus, & Sanguinem suum dispensavit discipulis; & complevit, quando post Cœnam suam Apostolos dormientes excitavit dicens: *Vigilate, & orate*.

165 Pro materia si non traderetur liber Missalis, sed aliud Evangelia continens, puta tota sacra Scriptura, aut solum testamentum novum, valida est ordinatio; invalida tamen est, si tradatur liber, in quo non sint Evangelia, v. gr. solum testamentum vetus.

166 Dices: in primordio Ecclesiæ erat ordo Diaconatus, & Apostoli ordinabant Diaconos, & tamen non erat liber Evangeliorum, & Epistolarum: ergo liber Evangeliorum non est pars essentialis, & materia Diaconatus, sed solum cæremonia accidentalis: antecedens est certum, consequentia sequitur, quia cum Sacramentum Ordinis sit institutum à Christo, etiam ejus partes essentiales fuerunt institutæ à Christo, adeoque Ecclesia non habet potestatem eas quoad substantiam mutandi.

Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam; ad cujus probationem dico, quod Christus materiam, & formam Sacramenti Ordinis instituit non cum omnimoda determinatione, sed eas instituit veluti in genere, & reliquit in specie determinandas ab Ecclesia; Christus, inquam, instituit in materiam Ordinis, positionem alicujus rei sensibilis, & in formam verba apta ad exprimendam potestatem Ordinis, qui confertur: specialem autem ejus rei & signi determinationem reliquit Ecclesiæ. In primordio autem Ecclesiæ materia Diaconatus fuit impositio manuum super caput ordinandi, quæ impositio in ordinatione Diaconi ortum habet ab Apostolis, postea pro Græcis fuit ab Ecclesia determinata impositio manuum, tam in ordinatione Diaconi, quam Subdiaconi, & Sacerdotis; pro Latinis vero fuerunt determinata peculiaria instrumenta, & eorum traditio, quod instrumentum in ordinatione Diaconi fuit liber Evangeliorum additum pro materia impositioni manus. Nec obstat, quod Apostoli in ordinatione Diaconi usi sint sola manuum impositione, quia non determinaverunt in Ecclesia servandum illud signum visibile, quo ipsi usi sunt, sed id fuit relictum arbitrio Ecclesiæ, quæ proinde potuit assumere librum Evangeliorum, utpote magis apte & clare exprimentem potestatem Diaconi, adeoque Ecclesia non dicitur mutasse, & variasse materiam à Christo institutam, sed determinasse in specie materiam à Christo in genere designatam: ut cum. 1. *de Sacr. in gen. de materia, & forma*.

PRESBYTERATUS

167 *Est potestas, per quam ordinatus in presbyterum potest conficere Corpus, & Sanguinem Christi, & remittere peccata fidelibus.*

168 Materia est duplex partialis. Prima est calix cum vino, & patena cum hostia, quæ sunt materia remota: eorumque traditio, & acceptatio, materia proxima.

Secunda est ultima impositio manuum facta ab Episcopo supra caput Sacerdotis, manus est materia remota, impositio proxima.

Dixi, ultima impositio, quia in ordinatione Sacerdotis præcedit alia impositio manuum facta ab Episcopo, & aliis etiam Sacerdotibus ordinationi assistentibus, sicut

etiam

etiam præcedunt aliæ cæremoniæ, nempè impositio vestium Sacerdotalium, sacra unctio manuum, quæ sunt de solemnitate, non de substantia Ordinis.

169 Forma pariter est duplex partialis: Prima primæ materiæ correspondens sunt illa verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini.*

Secunda secundæ materiæ correspondens sunt verba illa: *Accipe Spiritum Sanctum; quorum remiseris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueris, retenta sunt.*

170 Ordinatus in Presbyterum duas accipit potestates: primam in Corpus Christi physicum, in ordine ad conficiendum Corpus & Sanguinem Christi; secundam in Corpus Christi mysticum, videlicet erga fideles, quoad absolvendum. Et utraque dicitur potestas Ordinis.

Unde munera principalia, & propria Sacerdotis sunt duo, nimirum Missas celebrare conficiendo Corpus, & Sanguinem Christi, & à peccatis absolvere, hoc tamen secundum munus ita se habet, ut non omnis Sacerdos possit à peccatis absolvere, sed ultra potestatem absolvendi in ordinatione collatam, requirit, quod habeat jurisdictionem, vel ordinariam, ut si sit factus Episcopus, aut Parochus, vel delegatam ab Ordinario supra fideles, ita ut, si quis absolvat cum sola potestate Ordinis, sine potestate jurisdictionis, invalidè absolvat.

171 Imò simplex Sacerdos non potest absolvere, nedum à mortalibus, sed neque à venialibus, ex Decreto Innoc. XI 12. Febr. 1679. ut in sum. 1. de Ordinis; nisi in articulo mortis, in quo quilibet simplex Sacerdos, etiam excommunicatus, suspensus, irregularis, & degradatus, imò hæreticus, potest quoslibet pœnitentes absolvere à quibusvis peccatis, & censuris quomodolibet reservatis, quia in articulo mortis nulla est reservatio, & Ecclesia dat jurisdictionem, ex Trident. *sess.* 14. c. 7. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 5. c. 11. §. 1. n. 10.

172 Probabilius tamen est, quòd non possit præsente Sacerdote approbato, quia sicut nullus infirmus potest accipere alia Sacramenta à Sacerdote alieno, nisi in defectum proprii, ita nec Sacramentum Pœnitentiæ. Item antiqui Canones exprimebant hanc concessionem fieri in defectum Sacerdotis approbati, c. *Antiquos*, capite *Presbyteri*, & *cap. eisdem. quæst.* 6. & Trident. licet non exprimat, satis innuit in his verbis: *Ne hac ipsa occasione aliquis pereat*; quod periculum non est stante Sacerdote approbato. Similiter non potest hæreticum præsente Catholico, nec excommunicatum præsente non excommunicato.

Simplex autem Sacerdos non debet esse in hac re scrupulosus; unde in dubio, an opportunè adveniat Sacerdos approbatus, debet absolvere, ne periculo infirmum exponat.

173 Alia sunt munera Sacerdotis, videlicet baptizare, benedictiones facere aquæ, & similium, prædicare, &c.

174 Ordo Presbyteratus fuit institutus à Christo, quando post Cœnam panem, & vinum convertit in suum Corpus, & Sanguinem, dicens Apostolis: *Accipite, & comedite, hoc est Corpus meum*, & quando post Resurrectionem dixit, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c.

DUBIA RESOLUUNTUR.

175 Valida est ordinatio, 1. Si Ordinandus tangat Calicem, & patenam, ubi est hostia, non verò immediatè ipsam hostiam; satis namque dicitur tangere, & acceptare hostiam, dum tangit, & acceptat vas, in quo est hostia, sicut non tangitur vinum, sed calix, in quo est vinum.

176 2. Si tradatur hostia immediatè in manus Sacerdotis, vel si tradatur hostia & vinum simul immista in Calice, quia de essentia Ordinis Sacerdotis est illarum substantiarum traditio, & solùm per congruentiam, & ex præcepto traduntur in Calice, & patena n. 153.

177 3. Valida est ordinatio, si tangatur Calix, in quo est vinum, cui sit superimposita patena cum hostia, absque eo quòd immediatè tangatur ipsa patena, quia calix, & patena ei superimposita videntur facere unum, non minùs ac vinum cum calice; ex præcepto tamen, tam calix, quàm patena sunt tangenda.

178 4. Valida est ordinatio, si tradatur vinum sine aqua, quia aqua solùm ex præcepto requiritur.

179 Item si aqua sit tanta quantitate vino immista, ut remaneat denominatio vini, valida est ordinatio; secus si sit tanta, ut non remaneat denominatio vini, in quo re attendenda est non tantùm quantitas aquæ, sed etiam qualitas, & generositas vini.

180 Demum invalida est ordinatio, si tradatur solus calix cum vino, vel sola patena cum hostia; sed tradi debet utraque species.

181 Sacerdos ante ultimam manuum impositionem, per quam accipiet potestatem ab-

sol-

absolvendi, sed post calicis, & pateræ traditionem, ejusque formam prolatam si consecret, validè consecrabit Corpus, & Sanguinem Christi, quia per hujusmodi traditionem jam est verè Sacerdos, & completè est ei communicata potestas conficiendi Corpus, & Sanguinem Christi; & de facto in Missa ordinationis, quam cum Episcopo concelebrat ante dictam manuum impositionem, validè consecrat, sive solus, sive actione communi cum aliis, juxta opinionum varietatem.

182 Hæ autem duæ potestates, conficiendi scilicet Corpus, ac Sanguinem Christi, & absolvendi à peccatis, sunt distinctæ, & prima non dependent à secunda, licèt secunda necessariò ad sui valorem supponat primam.

Hinc licèt quis per secundam materiam, & formam, nempe per manuum impositionem, & verba, potestatem in Corpus Christi mysticum non reciperet, si non supponeretur priùs adhibita prima materia, & forma, & recepta prima potestas in Corpus Christi physicum: validè quis primam potestatem reciperet in Corpus Christi physicum per primam materiam, & formam, etiam si posteà non adhiberetur secunda materia, & forma nec reciperetur secunda potestas in Corpus Christi mysticum.

Ratio est; quia per primam materiam & formam completè confertur ordinato prima potestas in Corpus Christi physicum; unde ante manuum impositionem est verè Sacerdos, & validè in ipsa ordinatione consecrat. Tunc autem pro potestate Ordinis in Corpus Christi mysticum esset in alia ordinatione tantùm supplenda secunda materia, & forma.

Non sic in aliis Ordinibus, in aliis namque una materia & forma dependet ab alia, ut non possit Ordo validè sine altera materia & forma consistere.

183 Et propterea in Presbyteratu per primam materiam & formam caracter imprimitur; per secundam verò vel novus caracter imprimitur, vel prior extenditur, & ampliatur: *ut in num.* 4. quia duæ potestates Ordinis distinctæ, & completæ recipiuntur: *n.* 2. 10.

184 In casibus autem, in quibus esset reiteranda ordinatio sub conditione, posset reiteratio fieri quolibet anni tempore à quocumque Episcopo in Oratorio privato, & absque cæteris cæremoniis, supplendo tantùm id, in quo est dubium.

185 Sacerdotio insignitus debet sub mortali communicari, quia participare debet de suo sacrificio; hujusmodi autem præceptum se communicandi non est pro initiatis aliis Ordinibus, sive minoribus, sive majoribus, sed solùm consilium; hinc minores conferri solent post prandium.

186 De Ordine agunt Scotus *in 4. d.* 24. *q. un. §. De tertio art.* Mastrius *disp.* 19. *q.* 1. 2. Leander *de Sacr. tr.* 6. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 72. Joan. la Crux *pag.* 448. Fagnanus *lib.* 1. & 3. Gobat *tom.* 3. *tr.* 8. Ant. à Spir. Sanct. *de Sacr. tr.* 9. Mendo, & Allosa *v. ordo, v. tom.* 1. *de Sacr. tr. Minister.*

CAPUT II.

De Sacrosancto Sacrificio Missæ.

Quid sit Missa, & Eucharistia.

MISSA

187 Est Sacrificium incruentum consistens in *consecratione panis, & vini, ac consumptione*: dicitur Incruentum, quia in eo non effunditur sanguis, sicut in ara Crucis, sed significatur sacrificium cruentum Crucis.

188 Sacrificium Missæ tres actiones principaliter importat, *Consecrationem, Oblationem, & Consumptionem*, licèt essentialiter in consecratione, & consumptione consistat. Nomine oblationis venit oblatio, quæ fit post consecrationem; quæ est oblatio sacrificii; minimè, quæ fit ante, quæque dicitur oblatio materiæ.

Et incipit ab illis verbis: *Unde & memores* usque ad *Supplices* inclusivè.

189 Ejus minister est solus Sacerdos. Offerens per se primò, est Sacerdos in persona Christi, reliqui autem fideles per Sacerdotem.

EUCHARISTIA

190 Est Sacramentum Corporis, & Sanguinis *Christi sub speciebus panis, & vini, ad spiritualem animæ refectionem à Christo institutum.*

191 Licèt quælibet species, imò quælibet pars speciei sit integrum Sacramentum, ita ut Sacramentum Eucharistiæ sub speciebus panis & vini physicè & materialiter specie differat: moraliter tamen, & in ratione Sacramenti est unum specie infima Sacramentum, utpotè ordinatum ad unum specie infima finem.

192 Consecratio sub utraque specie est de jure

jure divino, licet, esset validè, illicitè tamen alteram tantùm speciem quis consecraret, etiam in gravi necessitate, v. gr. dandi moribundo viaticum.

193 Partes essentiales Eucharistiæ sunt materia, & forma: intentio verò solùm est conditio sine qua non.

MATERIA

194 Eucharistiæ duplex est, remota, & proxima: remota est substantia panis, & vini, quæ transit; proxima verò sunt species panis, & vini, quæ permanent.

De materia autem tantùm remota sermo instituitur.

195 Materia igitur pro valida consecratione debet esse moraliter, & sensibiliter præsens, non est autem necesse, ut percipiatur in se, sed sufficit, si percipiatur in suo continente, nempe panis in pyxide, etiam clausa, vinum in calice, etiam cooperto, & panis in canistro, unde non est opus, ut materia tangatur, aut videatur: idque est verum, quoties cooperimentum se habet per modum proximi continentis; secùs, si talis habitudo ad materiam non habetur. Unde invalida est consecratio, si materia sit in Tabernaculo clausa, aut paries interponatur; tunc namque moraliter tollitur præsentia sufficiens ad verificanda pronomina demonstrativa (*hoc*, *hic*). Idem est dicendum, si materia sit ad prospectum, sed valde distans, ut si distet centum passibus; validè autem consecratur, si sit propinqua, quod ex morali prudentum judicio pendet. Henriquez putat sufficere, si sit propinqua per viginti, aut triginta passus, de quo alii dubitant.

PANIS

196 Igitur pro valida consecratione corporis est solus panis usualis triticeus, panis scilicet ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne coctus, hinc non est apta materia panis ex hordeo, leguminibus, &c. vel aqua artificiali, v. gr. aqua rosacea, butyro, aut alio liquore confectus, aut tandem panis non coctus, vel coctus non per modum panis, sed frixus, vel elixus, quia hujusmodi panis non dicitur simpliciter panis, sed cum addito, hordeaceus, crudus, &c. nomine namque panis simpliciter secundùm communem æstimationem venit ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne coctus. Non sufficit confectus ex aqua maris, quia non est usualis.

197 Hostia, cui est admixtum hordeum, est valida materia consecrationis, si non sit tantum, ut sit mutata substantia panis triticei, sed triticum prædominetur.

198 Etsi ad valorem Sacramenti sufficiat, si hujusmodi panis triticeus sit azymus, vel fermentatus, ex præcepto autem, & sub mortali in suis Ecclesiis Latini in azymo, & Græci in fermentato tenentur conficere, nec excusat necessitas, v. gr. dandi viaticum, ut tom. 1. de Sacr. de materia, & forma.

VINUM

199 Pro valida consecratione sanguinis debet esse solum vinum, hinc est ineptus omnis alius liquor, agresta, aut acetum: in musto autem valida est consecratio, sed illicita, quia est vinum impurum habens admixtas fæces non consecrabiles. Non valet si sit congelatum.

200 Vino consecrando est parum aquæ miscendum, non ex necessitate Sacramenti, sed præcepti, & sub mortali, quæ aqua non debet tertiam vini partem excedere, alioquin redderet materiam dubiam, & proindè non consecrabilem.

FORMA

201 Consecrationis panis sunt hæc verba: *Hoc est enim Corpus meum*, ubi omnia sunt essentialia, præter particulam *enim*, quæ est solum de præcepto; unde ejus omissio est mortalis.

Verba consecrationis vini sunt: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi, & æterni Testamenti: mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; ubi omnia essentialia sunt quoad valorem. D. Thomas 3 p. q. 78 art. 3.

202 Qui mutaret verba essentialia, ita ut variaretur significatio, non conficeret Sacramentum, si verò ita mutaret, ut significatio non variaretur, ut si diceret, *Hic est sanguis meus*, conficeret, sed peccaret mortaliter.

203 Dubiæ sunt hæ formæ, 1. *Hic est Corpus meum*, 2. *Hoc Corpus meum*, 3. *Hoc est caro mea*, 4. *Meum est hoc Corpus*, 5. *Hoc Corpus est meum*, quia non significant conversionem panis in Corpus Christi.

204 Verba proferri debent significativè & formaliter in persona Christi, sive assertivè sive recitativè & historicè, juxta opiniones diversas.

205 In Rubricis habetur, quòd si non recordetur celebrans se dixisse ea, quæ in consecratione communiter dicuntur, non inde turbetur; si verò ei constet, quod omiserit aliquid eorum quæ sunt de necessitate Sacramenti, videlicet formam, seu partem formæ consecrationis, formam resumat, & cætera per ordinem prosequatur.

Si autem valde probabiliter dubitet, se aliquid essentiale omisisse, formam saltem sub tacita conditione repetat: si tamen non est de necessitate Sacramenti, non reformet, sed procedat ulterius [illegible].

INTENTIO

206 Quae est *voluntas aliquid agendi, quod agunt ceteri homines*, est quadruplex, actualis, virtualis, habitualis, & interpretativa.

207 Actualis est, *qua quis actu intendit aliquid facere*: estque duplex, directa scilicet, & reflexa. Directa est, qua quis advertens, quid faciat, vult illud agere, sed non advertit per alium actum reflexum, se talem volitionem habere. Reflexa est, qua quis advertens, & volens quod agit, per aliam cognitionem reflexam se advertere, & velle quod agit.

208 Virtualis, *est vis ex actuali praeterita, non retractata, virtualiter permanens in aliquo actu, quod remanet in homine, & influit in opus*, v. gr. heri proposui ire Neapolim, hodie autem nil cogitans ingredior media, & navem ascendo, in quo casu dicor habere intentionem virtualem, in quantum intentio actualis praeterita in me reliquit quid internum, per quod moveor ad media applicanda, quae ad finem heri propositum, & nunc non cogitatum conducunt, & in proposito, si mane in cella habeo intentionem actualem celebrandi, & consecrandi corpus, & sanguinem Christi, hinc nil amplius de celebratione cogitans accedo ad sacristiam, & postquam ibi plures Sacerdotes celebraturos expectavi, adhuc nil cogitans celebro [illegible] cum intentione virtuali, quatenus actio, & expectatio media est in virtute intentionis actualis praeteritae, ex vi cujus tandem virtualiter moveor ad celebrandum.

209 Habitualis *est [illegible], & nullum habet influxum in opus*, ut si quis ad celebrandum accederet nulla intentione praevia, sed per simplicem usum.

210 Interpretativa, quae etiam indirecta dicitur, *est, qua quis vult aliquid non in se, sed in causa*, ut si quis sciens se in ebrietate esse solitum occidere homines, velit ebrietatem, tunc hoc [illegible] sensu dicitur interpretative, ac [illegible] velle homicidium, & intentum.

211 Advertendum, quod ad consecrandum sufficit intentio actualis, aut virtualis: non sufficit autem habitualis, aut interpretativa, quia consecratio fieri debet modo rationali, & humano, minime modo brutali; actio autem per intentionem habitualem, aut interpretativam facta, non est in se libera, sed sic potest fieri ab amente, vel ebrio.

Intentio actualis est melior, sed non necessaria.

212 Pro intentione virtuali est attendendum, ut intentio actualis praeterita non sit retractata, aut moraliter interrupta: non esset moraliter interrupta, si habita per diem intentione celebrandi, ad sacristiam pergens ab illa intentione distractus, & ob superveniens negotium [illegible] per breve spatium iter diverteret; nunc enim [illegible] in exemplo physica non censeretur interruptio moralis, secus, si hic consentiret [illegible] quam perficiendum, & tunc inquiete rediens non diceretur celebrare ex vi intentionis prioris virtualiter permanentis, sed fortè solum ex vi intentionis actualis directae, vel exercitae, quam homines communiter in operationibus liberis solent habere.

213 Pro tollendis scrupulis est attendendum, quod sit duplex intentio actualis directa, & reflexa: multi namque scrupulosi saepe existimant intentionem actualem non habuisse, quia non habuerunt actualem reflexam, cum revera actualem directam habuerint, quam quidem [illegible] communiter in nostris operationibus [illegible] habemus: dum enim volens lego, habeo intentionem, & voluntatem legendi, esto illo actu reflexo non percipiam intentionem, & voluntatem non agnoscam.

Hinc Tamburinus [illegible], ait, vix moraliter fieri posse, ut aliquando non adsit intentio actualis consecrandi, quando enim Sacerdos in [illegible] Missam celebraturus, quando [illegible] *[illegible] plures [illegible] Hoc est enim corpus, & sanguis [illegible]* quando actu consecrat, verba proferens, actionesque sacras exhibens, quid aliud facit, nisi saltem in actu exercito consecrationem intenderet? Haec ille.

DE MATERIA, SUPRA QUAM CADERE DEBET INTENTIO.

214 Sacerdos, si accepit plures hostias consecrandas, quando venit ad actum consecrationis, non advertit, nisi ad unam, quam habet in manu, & supra eam verba profert, omnes consecrat ratione intentionis virtualis.

215 Si habens intentionem limitatam consecrandi decem hostias, nec plures, nec pauciores, post consecrationem vero inveniat fuisse undecim, aut novem, nullam consecravit, quia intentio fuit limitativa, & exclusiva numeri majoris & minoris numero denario.

216 Si habens intentionem limitatam consecrandi decem, sed non exclusivam numeri [illegible] tunc si inventae fuerint undecim,

tolla

nulla erit consecrata, si verò novem, omnes erunt consecratæ: ratio est, quia numerus novem includitur in numero denario, non sic numerus undenarius.

217 Intendens unam partem, v. gr. mediam partem hostiæ non designatam consecrare, nil consecrat, quia in nil determinate fertur intentio, si verò determinatè, v. gr. mediam partem dexteram hostiæ consecrare intendat, sic colligo, sed valde non solam partem consecrat, quæ est pars determinata.

218 Intentio autem prudentis & docti Sacerdotis non debet esse limitata, sed esse debet ad omnem materiam sibi præsentem.

219 Hinc Sacerdos nesciens numerum hostiarum, vel putans esse decem, esto postea invenerit undecim, vel novem, omnes consecravit, si habuit intentionem omnes præsentes consecrandi, ut de prudente Sacerdote præsumitur, quia (ait Tanne) ignorantia, aut error intellectus non obstat intentioni practicæ volunt omnes præsentes, & sibi in confuso cognitas, consecrare.

220 Hac ratione, quando Sacerdos unam hostiam præparavit, à Sacrista verò, Sacerdote inscio, mutatur illa, & ponitur alia; aut quando putans se tenere unam hostiam, post consecrationem invenerit fuisse duas simul junctas, tunc, & valide eas consecravit, quia in his casibus alia hostia est in confuso cognita, & proinde cadit sub prudenti intentione consecrandi totam materiam præsentem.

221 Secus autem est, si particula esset prorsus ignota, ut esset, si Sacrista, inscio Sacerdote, posuisset supra corporale & altare sacratum particulam, & Sacerdos non adverteret, eam non censetur consecratam, docet probabilius sententia contra Dianam, quia voluntas non fertur in prorsus incognitum: unde intentio quantumvis prudens non extenditur ad formulam prorsus ignotam.

222 Si per aliquam incuriam misceantur formulæ consecratæ cum non consecratis, consecrentur totum cumulum, cum intentione consecrandi illas, quæ consecratæ non sunt, ut enim intentio determinate feratur in materiam, non requiritur distincta ejusdem materiæ cognitio, sed sufficit confusa, alioquin in pyxide plena formulis, cùm non omnes cognoscantur distinctè, vana esset consecratio, quod est contra praxim fidelium.

DE PARTICULIS EXTRA CORPORALE

223 Sacerdos celebraturus habens in sacristia intentionem consecrandi particulas, sed mittens eas in pyxide positas supra altare, minime supra aram consecratam, Sacerdos autem consecravit hostiam majorem, absque ulla particularum memoria: quæritur, an fuerint consecratæ?

Respondetur triplicem distinguendo casum vel enim primo, pyxis fuit posita supra aram, & supra corporale; vel demum extra aram, & corporale in cornu, vel demum tertiò, supra corporale, sed extra aram, quatenus corporale soleat plane extendere, quam ara.

In primo casu, esse consecratas, certum est ex n. 219 idque verum, etiam si Sacerdos non aperuerit pyxidem, quando verba protulit quoniam non est opus ut videatur materia, sed sufficit, quòd sit præsens, & demonstrabilis per pronomen hoc, uti est materia clausa in pyxide, & quibus non est, si sit clausa in tabernaculo, vel post parietem: & hac ratione à Sacerdote proferente verba non est necesse, ut videatur vinum.

In secundo casu dico, eas particulas non esse consecratas, quia consecrare extra aram, & corporale, est peccatum, esto veniale sit consecratio, adeoque cum omnis Sacerdos præsumendus sit habere intentionem rite, & sine peccato consecrandi, præsumitur noluisse in eo casu suo consecrare.

In tertio casu difficultas est, an consecrare hostias supra corporale, sed extra aram consecratam, vel è converso, sit peccatum; & quia communior sententia docet, esse peccatum, ideò dicendum est hujusmodi particulas non esse consecratas.

Quia autem in secundo, & tertio casu, res est dubia, ideo hujusmodi particulæ non sunt abjiciendæ: sed ab eodem Sacerdote post sumptum calicem sumendæ, vel ab alio in alia Missa consecrandæ.

Si hujusmodi autem Sacerdos fuerit solitus particulas extra aram & corporale positas consecrare, putans ex invincibili ignorantia id esse licitum, tunc essent consecratæ, nam utique si advertisset, consecrasset, & cùm ex bona fide non admitteret peccatum, non habet locum recensita præsumptio.

224 Quia verò ara lapidea sæpe est ligno circumdata, curare debet Sacerdos, ut major pars calicis & patenæ sit supra lapidem: id tamen non est scrupulosè curandum. Similiter pyxis particulas continens debet esse supra aram à latere, vel post calicem, non tantum tempore consecrationis, verùm etiam usque ad Sacerdotis communionem inclusive, quoniam particulæ ad idem sacrificium pertinent & proinde signa, & orationes supra eas, non debent omitti. Quòd si statim post

Kk 2 con-

consecrationem Sacerdos, reteruis hostia grandiori, priusdem intra tabernaculum includat, aut alio Sacerdoti in alio Altari communicaturo consignet, eum non peccare mortaliter docet Tamburin. imò nec venialiter, si adsit necessitas communicandi populum, quia per hostiam grandem perfectè sacrificium consummatur.

525 Demum si particulæ pro communicando populo Sacerdoti dentur post oblationem, imò ante præfationem, bene eas consecrari posse suppleta oblatione mentali, docet Dian.

IN DUBIO HOSTIÆ CONSECRATÆ

526 GAvantus in Epitome pag. 157. habet *in casu dubio hostiæ consecratæ, quæ reperitur apud confessionem, seu sacristiam, aut circa Altare, ubi prius missa fuit celebrata, aut quando particula parva pars fuerit reperta, sub dubio, an ex consecratis in præcedenti Missa particulis una esse possit, in his casibus nullo solemnitate est adhibenda humanitatem, sed hujusmodi hostia adoranda erit sub conditione, et reponenda, & sumenda in aliqua Missa ante eadem oblationem: quid si fortè talis sit, ut manifeste pateat, servanda est decenter, donec corrumpatur species, & conderetur.*

DE GUTTIS VINI DISCONTIN.

527 PRobabilius est cum Suarez contra Bonacinam, guttas ex ibentes intra calicem discontinuas non esse consecratas, quia intentio legitima Sacerdotum fertur quidem (ut vult Bonacina) in materiam existentem in calice demonstrabilem per pronomen, *hic*, sed in materiam continuam, non discontinuam.

528 Non peccat autem Sacerdos, si ante consecrationem prædictas guttas non abstergat, obligantur enim in his ministeriis non genere humano, & non scrupuloso modo, ideòque non est curanda metaphysicè vini continuatio, sed continetur à quidem in vase, cum animo consecrandi juxta intentionem Ecclesiæ.

Verum tamen est, post consecrationem has guttas non esse abstergendas, idque propter opinionem probabilem, quòd sint consecratæ utpote sacrè præsentes, & demonstrabiles per pronomen, *hic*.

DE PARTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

529 MIssa dividitur in quatuor partes. Prima pertinet ad populi instructionem, & dispositionem ad sacrificium. Secunda ad materiæ oblationem, & ad specialem ipsius Sacerdotis, & populi præparationem ad sacrificium. Tertia ad consecrationem, & consummationem, in qua parte sacrificium perficitur, offertur, & consummatur. Quarta ad gratiarum actionem. Prima pars incipit ab Introitu usque ad Offertorium: secunda ab Offertorio ad Canonem: tertia à Canone usque ad communionem, Canon autem incipit à *Te igitur* usque ad communionem inclusivè: quarta demum pars à post communione usque ad finem.

DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ

530 EFfectum sacrificii triplex est, videlicet meritorius, impetratorius, & satisfactorius. Meritorius, quia illi, qui offerunt, & pro quibus offertur, merentur gratiæ augmentum, aut auxilia ad actus virtutum. Impetratorius, quia iidem per Missam impetrant à Deo bona spiritualia, & temporalia. Satisfactorius, quia satisfaciunt pro pœna temporali, in hac, aut in alia vita ipsorum peccatis debita.

Et quamvis dignitas operantis valdè conferat ad hujusmodi fructus, hi tamen principaliter considerantur ex opere operato, quatenus habentur ex virtute Christi, qui est principalis in hoc sacrificio.

531 Certum tamen est, valorem Missæ non esse infinitum respectu unius personæ, ita ut una Missa uni applicata tollat omnem pœnam: hinc sibi plures applicantur pro eodem.

532 Difficultas autem est, an valor, seu fructus satisfactorius Missæ, qui habetur ex opere operato, sit infinitus respectu plurium?

533 Prima sententia docet, esse infinitum extensivè, ita ut una Missa applicata pluribus tantùm unicuique prosit, ac si nulli alteri applicaretur. Cujus ratio est desumpta, primò, ex parte rei oblatæ, quæ est infinita, nempe Christus. Secundò, ex parte principalis offerentis, qui est iterum Christus. Tertiò, ex praxi, & ritu Ecclesiæ, quo Sacerdotes in Memento vivorum & mortuorum possunt plures nullo præscripto termino commemorare ad hujus sacrosancti fructum participandum. Ita Cajetanus, Vasquez, Pontius, & alii nonnulli.

Hanc tamen hac sententia de valore in actu secundo infinito, asserit Marchinus, quòd licet ob Decreta Sacræ Congregationis non possit unica Missa satisfieri pluribus obligationibus justitiæ, posse tamen satisfieri uni titulo justitiæ, seu ex stipendio, aliis verò alio titulo, qui non sit justitiæ, v. gr. charitatis, liberalitatis, &c.

Se-

434 Secunda sententia docet esse extensive finitum, limitatum, & determinatum juxta dispositionem Sapientiæ divinæ, & Christi institutionem, ita ut valor unius Missæ applicatæ pluribus, non æque prosit singulis, ac tunc, si esset applicata pro uno, sed distribuatur per partes inter illos, cujus ratio præcipua est, quia aliàs quilibet Sacerdos unica Missa posset satisfacere pluribus obligationibus, imò pluribus stipendiis acceptis, posset pro omnibus unica Missa satisfacere, quod est contra praxim Ecclesiæ, quæ multas singulares Missas pro singularibus personis offerri mandat. Nec Summi Pontifices contra hujusmodi per suas Bullas tam rigorosè procederent. Ita Scotus quodlib. 20. Divus Bonaventura, & alii, quorum ratio à priori est, quia oblatio hujus sacrificii non est meritoria, & satisfactoria, ut erat à Christo, cum Christus nunc non mereatur, nec satisfaciat: sed quatenus ex institutione Christi habet annexas satisfactiones præteritas ipsius Christi; congruum autem fuit, ut hæc annexio fieret modo finito, ut sæpius à Sacerdotibus frequentaretur; alioquin similiter Capellaniæ in animarum commodum multiplicarentur, cùm una Missa sufficeret pro omnibus vivis, atque defunctis.

FRUCTUS.

435 Sicut valor Missæ, sic habet partem generalem, specialem, seu mediam, & specialissimam.

Pars generalis competit Summo Pontifici, Episcopo & omnibus fidelibus, ex institutione Ecclesiæ, & hæc pars fructus non diminuitur singulis ex consortio aliorum, quia dependet ex institutione Christi, & Ecclesiæ; unde non potest pro illa stipendium accipi. Pars specialis, seu media, competit illi fideli, pro quo Missa à Sacerdote applicatur, & hunc fructum medium esse finitum supra diximus; hunc que fructum medium Sacerdos applicat quando Missam dicit ex stipendio, vel liberalitate applicat.

Pars specialissima fructus competit ipsi Sacerdoti, & dicitur fructus personalis, quem non posse alteri applicari, docet Mastrium cum multis, contra Stalpochium, & alios.

436 Sacerdos non potest duplicatum stipendium accipere pro eadem Missa, applicando pretium partem etiam specialissimam fructus sibi correspondentem, quia fructus specialissimus est fructus ex opere operato, & personalis, ex institutione Christi, adeoque inapplicabilis aliis; quod satis constat ex Decr. Alex. VII & Urb. VIII. declarantium teneri ad restitutionem eum, qui unica Missa satisfecit pro duplici stipendio: ex prop. 8. ab Alex. VII. damn. Summ. [illegible]

APPLICATIO.

437 Sicut intentio applicativa, non est necessaria, ut sit actualis, vel virtualis, ut in Sacramentis conficiendis, sed sufficit habitualis, hoc est, voluntas præterita nondum retractata: ratio disparitatis est, quia applicatio sacrificii non est intentio faciendi talem actum, quæ proinde influere debet, & movere in actum, sed est donatio, & translatio fructus, qui percipitur ex tali actu, quæ quidem est valida, & efficax, quamdiu retractata non fuerit, & propterea sufficit, quòd sit habitualis; intentio autem conficiendi Sacramentum, seu consecrandi, est voluntas faciendi talem actum, quæ proinde debet influere, & movere in actum, adeoque actualiter, aut virtualiter permanere usque ad actum.

438 Sacerdotis munus est sacrificium Missæ applicare; unde Sacerdotis applicationem valere contra applicationem, & præceptum Superioris, docet probabilior sententia cum Scoto, Mastrio, Lugo, & innumeris aliis contra Dianam, & nonnullos asserentes, valere applicationem Superioris contra Sacerdotis applicationem: ratio autem est, quia Sacerdos, & non Prælatus, est minister, & dispensator hujus sacrificii.

Verum tamen est, Sacerdotem contra præceptum Superioris applicantem peccare contra obedientiam, imò etiam contra justitiam, cùm defraudet intentionem ejus, qui dedit stipendium Prælato, à quo subsistatur.

439 Missa applicari potest, 1. Pro infideli, nempe pro Turca, & Catechumeno, accepto integro stipendio, quia illi prodest quoad fructum impetratorium, licet non satisfactorium. 2. ait Tamb. quòd Sacerdos ut persona privata possit applicare pro excommunicato non tolerato, & pro illis sola mente orare, minime ut persona publica nomine Christi, & Ecclesiæ, quia Ecclesia eos privat suffragiis communibus, hoc est, publicis. At negat habere cum aliis. Pro tolerato verò an possit, ut persona publica, negat Diana, concedit de Lugo. 3. Accepto integro stipendio applicari potest pro existentibus in mortali, quia eis prodest quoad fructum impetratorium, ad quem solum præsumuntur habere contritionem in præsenti.

440 Missa nulli nec uni, nec in ipsa consecratione applicata, non potest aliter postea applicari, quia fructus Missæ non suspen-

dinur; sed exsuitur, quando Missa exstit. Unde non potest pro Missa praeterita stipendium accipi. Nec potest Missa applicari pro eo, qui primus est daturus stipendium: quia pro fructu satisfactionis requiritur indigentia actualis, nec fit solutio pro poena jam non debita; & licet fructus impetrationis possit esse pro beneficio, & malo futuro, non proinde potest Sacerdos hunc fructum applicare pro eo, qui primus stipendium dederit, quia fideles praesumuntur in genere, adeoque utrumque fructum percipere velle, supplicatio tamen sub conditione jam impleta vacat.

141 Missa, si non applicetur, vel applicetur incapaci fructus, manet in thesauro Ecclesiae, vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quia ita implicitè intendisse censetur. Busemb.

142 Missa de festo duplici celebrata sive ex obligatione, sive ex devotione in Altari, perpetuo, aut ad tempus privilegiato pro defunctis, suffragatur animabus eorum, ac si esset de Requiem, & juxta formam Privilegii, ex Decr. Clem. IX. die 23. Sept. 1669. & n. 144.

QUAERES I.

143 *An die defunctorum possit Sacerdos applicare Missam pro particulari defuncto?*

Affirmat Tamburin. *Meth. ad Miss. lib. 3. cap. 5.* §. 2. n. 9. quia onus non est imponendum, nisi clarè de eo constet. Concedit tamen quod possit applicare pro omnibus, sed ad id non teneri.

Negant Franzinellus, & Gavantus ex consuetudine universali Sacerdotum applicantium eo die pro omnibus particularibus obligationibus postpositis, juxta intentionem Ecclesiae, quae eo die praescribit in Missa orationem generalem; quae consuetudo & intentio est communiter recepta tanquam obligatoria, & praevalens intentioni particularis offerentis.

Ratio, quae me movet, est, quia si talis consuetudo, & intentio Ecclesiae non esset obligatoria, Sacerdos eo die accepturus stipendium manuale à petente Missam pro particulari defuncto, non posset ex sua libertate applicare pro omnibus, sed peccaret mortaliter ita applicando, quod opinio opposita non concedit, cum dicat, Sacerdotem non obligari, sed posse applicare pro omnibus particularium obligationibus postpositis. Sequela probatur, quia non posset excusari ex praesumpta mente petentis, sicut excusantur Capellani ex praesumpta mente fundatoris, cum qui dedit stipendium manuale, exprimat petens Missam pro particulari defuncto, ut supponitur: ac proinde si eo die non esset prohibita, sed permissa applicatio pro particulari defuncto, non satisfaceret applicando pro omnibus, sicut non satisfacit suae obligationi Sacerdos, si die semiduplici, quo est permissa Missa de Requiem, dicat Missam de festo capientes Missam de Requiem.

Dicitur ergo debet, quod à quantum satisfaciat, applicando Missam pro omnibus, in quantum eo die habetur praeceptum in ipsa consuetudine & intentione Ecclesiae fundatum, prohibens applicationem pro uno, & obligans ad applicationem pro omnibus, quod utique praevalet intentioni particularis petentis pro uno.

Sicut petitor non obligatus ad dicendam Missam de Requiem, satisfacit in festo duplici, dicendo Missam de festo, quia adest praeceptum Alexandri VII. prohibentis in duplici Missam de Requiem, & obligantis satisfacere dominico die per Missam de festo, quod non esset verum, si die duplici esset permissa, & non prohibita Missa de Requiem.

Quae omnino est magis pia; non enim videtur [illegible] omnes Animabus sacrum Conventum.

Caeterum Innoc. XI. favere videtur opinioni affirmativae.

Nam ad petitionem Regis Cath. pro Regnis ejusdem Regis Cath. subjectis, omnibus Christi fidelibus confessis, & sacra Eucharistia refectis, qui a primis Vesperis Commemorationis omnium Defunctorum usque ad occasum solis diei sequentis, propriam Parochialem Ecclesiam visitaverint, ibique, ut moris est, oraverint, concessit perpetuò indulgentiam plenariam, & remissionem omnium peccatorum, quam indulgentiam applicare possint pro defunctis per modum suffragii.

Item idem Innoc. XI. concessit omnibus Sacerdotibus, tam saecularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, &c. eodem die Commemorationis, ut supra, in quocumque Altari celebrantibus, liberationem animae, pro qua sacrificium offerent, ac si in Altari privilegiato celebrassent. Et hoc ex Diplomate Apost. die 30. Sept. 1677. executioni in hoc Regno, die 24. Octobris ejusdem anni.

Ubi Pontifex supponit, Missam applicari posse pro particulari defuncto.

DE QUALITATE MISSÆ

644 IN festis duplicibus, & diebus Dominicis non possunt celebrari Missæ privatæ de Requiem, & Sacerdos obligatus ad [illegible] Missam de Requiem, occurrente festo [illegible], aut Dominico, non debet Missam differre, ne sic differat animæ suffragium, sed dicere debet de festo, applicando sacrificium animæ, ex Decr. prætereo Alex. VII. die 5. Augusti 1662. Ratio ex Scoto quodlib. 20. §. De tertio 5 est, quia Sacerdos non obligatur ad [illegible]; sed ejus obligatio debet intelligi secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiarum, & secundum Rubricas generales. Non prohibentur autem Missæ solemnes aut anniversariæ de Requiem cum cantu, etiamsi dies anniversaria incidat in festum ritus duplicis majoris, ex Dec. Alex. VII. 22. Jan. 1667. & Clem. IX. ut sequitur.

CLEMENS PAPA NONUS.

CUm Felicis Record. Alex. Papa VII prædecessor noster dudum in diversis Mundi partibus, occasione Decreti Congregationis tunc existentium S. R. E. Cardinalium Sacris Ritibus præpositorum, die 5. Augusti 1662 emanati, & ab ipso Alexandro Prædecessore approbati, de non celebrandis Missis defunctorum in festis ritus duplicis, ex eis dubitare cœpisset, aliud quidem Cong. Decretum in una Novariensi die 22. Nov. 1664 editum approbaverit, quo declaratum fuerat, Anniversaria, & Missas defunctorum cum cantu ex dispositione Testatorum quotannis recurrente ipsorum obitus die celebrandas, tametsi dies obitus hujusmodi in festum ritus duplicis majoris incideret, non comprehendi in dicto primo Decreto. Ac ulterius, quod Altaria privilegiata privilegio Apostolico pro animabus Fidelium defunctorum in perpetuum decorata, & in quibus proinde quotidie etiam in festis ritus duplicis celebrandæ essent Missæ defunctorum ex obligatione, declaraverit per celebrationem Missarum de festo currenti satisfieri injunctis obligationibus, & Indulgentias per ejusmodi privilegia Apostolica concessas, Animabus Fidelium defunctorum in Purgatorio existentibus suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent Missæ defunctorum ad formam dictorum privilegiorum, & alias prout in quibusdam Alex. Prædecessoris literis desuper in forma Brevis die 22. Januarii 1667. expeditis, quarum tenore præsentibus pro plene, & sufficienter expresso, & inserto haberi volumus, uberius continetur.

Cùmque (sicut ad aures nostras pervenit) etiam dubitetur, utrum dictarum literarum dispositio, quoad Altaria pariter quidem privilegiata, sed non in perpetuum, nec pro omnibus hebdomadæ diebus, & in quæ Missæ non ex obligatione, sed ex sola fidelium devotione celebrantur, locum habeat: Hinc est, quòd nos dubitationes hujusmodi ex animis nobis carissimorum Fidelium solicitudinis nostræ discutere pariter, atque decidere cupientes, de Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium sacris Ritibus propositorum, qui rem mature perpenderunt, consilio, declarationem à memorato Alexandro Prædecessore, sicut præmittitur editam, ad Altaria, ut præfertur, non in perpetuum; sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus tunc, & in futurum quandocumque privilegiata, auctoritate Apostolica tenore præsentium extendimus.

Et proinde, ut Missæ, quæ ibidem de festo currenti, in quo Missæ defunctorum celebrari non possunt, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrabuntur, suffragentur, ita ut animæ Christi Fidelium, pro quibus celebratæ fuerint, Indulgentiam per Privilegia hujusmodi concessas consequantur in omnibus & per omnia, perinde ac si Missæ defunctorum ad formam eorundem Privilegiorum celebratæ fuissent, auctoritate, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus. Decernentes, easdem præsentes literas semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, in omnibus, & per omnia plenissimè suffragari, & ab iis respectivè inviolabiliter observari, &c. Datum Romæ die 23. Septembris 1669.

Ex eo fit, quòd in promissione etiam jurata, qua Sacerdos se obligat offerenti stipendium ad dicendas Missas votivas, aut de Requiem, includitur tacita conditio. *Salvo* [illegible], *&* [illegible].

645 Sacerdos Ritus non Romani, si transeat per territorium, seu locum Ritus Romani, potest, tam quoad Missam, quàm quoad Officium, ei se conformare: quia potest peregrinus se accommodare loco, & consue-

consuetudines loci, sed id tamen non tenetur, quia potest suæ loci consuetudines sequi.

Idem dicimus de Sacerdote Ritus Romani, si transeat per terminum Ritus non Romani. Qui tamen, si in eo loco sit Ecclesia Ritus Romani, & in ea celebret, debet celebrare cum Missali Romano, quod est membrum talis Ritus.

Si verò Sacerdos transeat per terminum Ritus Romani, aut ibi commoretur, tunc si reperiatur in Ecclesia non Ritus Romani, v. gr. in Ecclesia Carmelitana, & ibi non sit Missale Romanum, si aliqua necessitas non urgeat, debet à celebrando abstinere. Si autem id advertat post Missam inceptam, tunc ad vitandam admirationem expedit, ut prosequatur cum Missali non Romano. Tamb. *lib. 2. c. 5. §. 2. n. 14. ex meth. cel. Miss.*

QUÆRES I.

298 *An obligatus celebrare Missas D. Gregorii possit, occurrente festo duplici, vel aliis concurrentibus, dicere Missam de Requiem?*

Sciendum est, D. Greg. *lib. 4. Dial. cap. 55* præcepisse Abbati Pretioso, ut pro quodam defuncto Monacho curaret celebrari Missas triginta, ut sequitur: *Vade ab hodierna die diebus triginta continuis, offerre pro eo sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius, hostia salutaris non offeratur.* Hinc fideles solent pro suis defunctis similes Missas curare. Quo præmisso,

Resp. non posse dicere Missam de Requiem, satisfacere tamen celebrando, & applicando Missam currentem pro defuncto. Rodr. *tom. 1. q. 43. art. 10.* Probatur 1. ex Decr. adducto Alex. VII. & Clem. IX. 2. Ex verbis D. Greg. quibus præcipit, ut offeratur pro defuncto sacrificium, minimè ut dicatur Missa de Requiem. Tamb. *cit. l. 2. c. 4. §. 7.* qui advertit has Missas non esse prohibitas, sed solum quasdam alias pro vivis, & defunctis, quæ falsò Divo Greg. imputantur.

Ex eisdem verbis liquet non requiri, quòd dicantur omnes 30. Missæ per eumdem Sacerdotem, quia non dixit: *Vade offerre per te.*

Item per triduum majoris hebdomadæ non discontinuantur hujusmodi Missæ, quia ex praxi consuetudine Ecclesiæ, tres illi dies non sunt dies Missarum. Imò Rodr. *cit.* addit, hujusmodi continuationem non adeò obligare, quin ob decentiam, honestatem, & reverentiam Sacramenti, aliquando prætermitti possit.

QUÆRES II.

299 *Quando liceat dici possit Missa votiva?*

Respondeo, prohibitum esse regulariter Missas votivas dicere, aut pro defunctis, in diebus Dominicis, festis duplicibus, & infra octavas privilegiatas Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Corporis Christi, feria quarta Cinerum, in Majori Hebdomada, & in vigiliis Natalis Domini, ac Pentecostes, imò pro infra octavam Corporis Christi adest speciale Decr. S. C. R. 21. Junii 1670.

Dixi, regulariter, quia ob graves causas licet celebrare Missas votivas in diebus Dominicis, & festis duplicibus, exceptis festis majoribus Paschatis, Ascensionis, & similibus. Graves causæ sunt necessitas pluviæ, belli, aut cujuslibet mali communis, & quælibet necessitas bonum commune respiciens. Huc reducuntur expositio Sanctissimi, tam in diebus bacchanalium, quàm in oratione 40. horarum, Salus Summi Pontificis, Episcopi, aut magni Principis periclitantis, Comitia Regularium, tam Generalia, quàm Provincialia, & Gratiarum actiones pro gratia communi, quatenus spectant ad bonum commune. & sicut pro hujusmodi potest institui Processio, ita & Missa.

Qui caret Missa propria, non debet sacrificium omittere, sed potest celebrare de communi, aut votivam.

QUÆRES III.

300 *Sacerdos infirmus non valens recitare Missas currentes: An possit in festis duplicibus, & Dominicis, ex forma, & aliorum præsumptione ex devotione dicere Missam de Requiem, aut votivam de Beatissima Virgine, quas facilius recitare valet?*

Resp. posse dispensando, puta quater, aut semel in anno, potissimum in privata, seu remota Capella, minimè sæpe, sine speciali dispensatione à S. R. C. obtinenda. Idque ratione epykejæ, quia, stante Sacerdotis impotentia, non potest de Sancta Matre Ecclesia pietate præsumi, quòd eum velit tanto privilegio, & auxilio spirituali, quantum ex sacrificio Sacerdotis provenit, omninò spoliare.

Mihi favet Tamb. *cit. §. 2. n. 10.* qui ait se permisisse Archiepiscopo Montis Regalis D. Joanni de Torresilla ob infirmitatem in pedibus stare non valenti, die Dominica Palmarum, & duobus aliis diebus in suo Oratorio privato dicere Missam votivam de Passione, quæ est brevior currente, in qua legitur Passio. Et ratio, quia devotio dat rationabilem causam, & Missa votiva de Passione congruit tempori.

QUÆ-

Q U Æ R E S IV.

549 *An saltem ei possit semper concedi, ut [illegible] semper non habens unde vivere, nisi aliquas [illegible], & celebret?*

RESpon. necessitatem solùm ei permittere posse, ut id faciat aliquando per aliam viam, quàm si ob meram devotionem, & consentiente ipso petente; minimè, ut id faciat semper, aut sæpe, necessitas enim, & pariter devotio solùm dat causam petendi, & faciliùs obtinendi dispensationem; non dat autem licentiam Rubricas generales propria authoritate pervertendi, ut ex dictis constat.

Q U Æ R E S V.

550 *An peccet, qui sine causa in festis [illegible] Missam votivam, aut de Requiem cantat?*

POrt. v. *Missa* in *addit.* 7. & Suarez nullum esse peccatum, 3 quia alia est obligatio, quam habet Sacerdos ad se conformandum Rubricis in recitando Officio, ac in recitanda Missa.

Respondeo peccare; regulariter tamen id non esse mortale, saltem in Missa privata, sed veniale Tamb. [illegible] & alii. Non est mortale, quia in Rubricis id non exprimitur. Est veniale, quia turbationem, & inversionem boni ordinis causat, & loquendo de Missis de Requiem, Alex. VII [illegible] districtè præcipit dictam Rubricam servari, & transgressores tam sæculares quam Regulares ab Ordinariis pro modo culpæ puniri.

Dixi, regulariter, nam ex circumstantia gravi potest esse mortale, tale erit, si id fiat ex contemptu Rubricarum, ex animo inducendi novum Ritum, si fiat semper, tunc enim præsumeretur contemptus, aut si in die Paschatis quis celebraret de Requiem; quod esset in injuriam solemnitatis.

Hinc die Paschatis, Natalis, & similis solemnitatis, cantari non potest Missa de Requiem, etiam præsente defuncto; [illegible] cum sepulturam in sequentem diem transferre debet. Tamb. [illegible], post Missam solemnem Sabbati Sancti dici posse Missam de Requiem de die obitus, quia ex usu solemnitas festi est diei Paschatis, & ad seguentem etiam tempore Missæ Sabbati. Anniversaria solemnia [illegible] in hujusmodi festis solemnioribus transferri debere, Gavant. *p.* 2. *tit.* 5. *n.* 2. *litt.* Z.

Dices, mortale est notabiliter addere vel demere orationes Missæ, igitur

Resp. Tamb. [illegible] caruisse esse, quia id sapit mutationem ritus, adeòque est mortale, si non excuset parvitas materiæ: in variatione autem Missæ non mutatur ritus, sed recitatur una Missa approbata pro alia approbata.

Q U Æ R E S VI.

551 *Quæ Rubricæ Missalis sint directivæ, & quæ præceptivæ?*

VErricelli *tr.* [illegible] ait, cum [illegible] dez, solas illas Rubricas Missalis esse præceptivas, & obligare ad mortale, quæ spectant ad essentiam, aut quasi essentiam Sacrificii, cæteras verò esse consilia, & doctrinales instructiones. At

Resp. cum Marchino, quem sequitur Tamburin. [illegible] omnes Rubricas esse directivas, quarum aliæ sunt etiam præceptivæ, & illæ sunt, quæ continent aliquid, quod vel est tale ex jure aut legitima consuetudine sub mortali præceptum, vel quod ipsæ Rubricæ expressè sub mortali præcipiunt. In quibus est respectivè attendenda gravitas, vel levitas materiæ, ac inadvertentia.

Hinc ait (Tamb.) Rubricas de jejunio, de integritate Sacrificii, de præmittenda confessione, de loco celebrandi, de ara consecrata, de vestimentis, & instrumentis sacris, de materia sacramenti, & similibus, esse præceptivas, quia vel à jure naturæ, vel divino, vel Ecclesiastico præcipiuntur. E contra Rubricas de orando ante, vel post Missam, de numero orationum, de [illegible] officio primæ, vel secundæ classis, & similibus, esse directivas sine onere peccati mortalis, quia à nullo jure præcipiuntur. Harum autem transgressio mortalis esset, si fieret animo inducendi novum ritum vel cum scandalo, aut contemptu. Contemnere censetur, qui semper, aut in pluribus illas non servat: ita alii. Gav. *p.* 3. *in appendice* [illegible] 10.

D E S T I P E N D I O.

552 STipendium non accipitur ut pretium fructus spiritualis Missæ, nec ut pretium laboris intrinseci, qualis est ille, sine quo Missa ritè dici non potest, ut est labor in induendis sacris vestibus, aut in recitanda Missa longiori, quia sic committeretur simonia, sed potest accipi, vel ut pretium sustentationis ipsius Sacerdotis, juxta illud: *Qui Altari servit, de Altari & vivat*, [illegible] *de alieno, nec ullus, [illegible]*, vel ut pretium laboris extrinseci, qui suscipitur propter circumstantias extrinsecas, ut est obligatio celebrandi in loco distanti, tali tempore, &c. vel dicendi Missam solemnem, seu cantatam.

Imò pro hac posteriori, & similibus circumstantiis, justè ergo potest stipendium majus taxari,

Ju-

Justum stipendium dicitur, quod est à lege vel consuetudine in singulis respectivè [illegible] constitutum. [illegible] est [illegible].

[illegible] *Tamb.* [illegible], *te posse accipere duplex stipendium* [illegible] *pro* [illegible], *alterum pro applicatione, si* [illegible] [illegible] *pro* [illegible] *celebranda*: [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Sacerdos non potest [illegible] per alium, cui [illegible] stipendio, [illegible] [illegible] [illegible] Alex. VII [illegible] stipendium, non potest [illegible] retinere, [illegible] S. C. [illegible] Decr. de Celebr. Miss. [illegible] [illegible]

Hoc autem Decr. [illegible] habet locum in [illegible] eleemosynae, quae est [illegible] Missarum, [illegible] Capellaniae, [illegible] (ut [illegible] Cong. declarat ad [illegible]) potest Rector Missam alteri committere, dando justum stipendium, retento pro se [illegible] Capellaniae, [illegible] [illegible] Capellani [illegible] n. 107.

Tamb. [illegible], *te posse* [illegible] [illegible] [illegible] *pro Missa, de quo* [illegible] *Congr.* [illegible] *ad* [illegible]

[illegible] Praetereà non prohibetur, quin Sacerdos, qui [illegible] recepit [illegible] pro [illegible] Missa, celebret ipse [illegible] Missas, [illegible] committat alteri Sacerdoti [illegible], ad quam [illegible] erat obligatus ex justo stipendio, dando [illegible] justum stipendium, [illegible] obligatum ad celebrandum eas per se ipsum, & non per alium.

Item S. C. ad [illegible] declarat, quod possit administrator Ecclesiae [illegible] partem justi stipendii retinere pro [illegible] ad Missam, dummodo Ecclesia [illegible] non habeat [illegible] ad id sufficientes. [illegible] [illegible] [illegible] quinque pro Missa.

[illegible] Sacerdos, qui bona fide accepit stipendium unius Missae [illegible] obligationis plurium Missarum, & posteà [illegible] in malam fidem, [illegible] per Decr. Urb. VIII. & S. Congr. tenetur Missas [illegible], aut stipendia restituere [illegible], dummodò possit, quia ad impossibile nemo tenetur. Quod etiam [illegible] de Missis advertit [illegible] n. [illegible]

[illegible] [illegible] *stipendium pro* [illegible] *Missae* [illegible] *esse justum stipendium*, [illegible] *Missarum* [illegible] [illegible] [illegible] posse, [illegible] Missas petiit, [illegible] non potest, [illegible] potest exigere in [illegible] supplementum. Diana [illegible] *tom.* [illegible] *n.* [illegible] quia decreta obligantia Sacerdotem ad [illegible] supponunt in Sacerdote acceptante [illegible] stipendii, ut patet per illa verba [illegible] *stipendio* [illegible]; & in *leg. Qui* [illegible], §. [illegible], *ff.* [illegible] *esse*.

[illegible] Monasterium, [illegible] celebrationi [illegible] Missas ab haerede, vel alio [illegible] [illegible] stipendio aliquas expensas fecerit, [illegible] dato stipendio alias centum Missas [illegible], posset damnum [illegible] compensare, minuendo numerum Missarum, juxta ratam expensarum. Pasqu. *tom.* [illegible] *n.* [illegible] [illegible] stipendium [illegible] [illegible] *resp.* [illegible] *n.* [illegible] Monasterium expen-

pensio fuerit pro recuperando ab hæredibus annuo censu, quia census ille datur pro sustentatione Sacerdotum, non pro legando, & Monasterium se obligavit ad Missas sub determinato censu, non sub minori, ac proinde potest se *indemnem* servare.

Non obstat, quod Missarum diminutio sit reservata Papæ, quia id est verum de diminutione, quæ fit per dispensationem, minime, quæ fit per justam compensationem, ita quidem fieri debet authoritate Superioris, qui in casu est solus Papa, ad quem spectat remedium ad hanc sublevandam injustitiam, contra quam sit compensatio. Injustitia enim, seu justitia commutativa inter duos effectus essentialiter parit, unum in agente, & est onus restitutionis, alterum in patiente, & est jus compensationis, quando damnum sibi illatum, alia via sine notabili suo incommodo recuperare non potest; & Pontifices per tot Decreta Sacerdotes urgendo, volunt ut, damnabili lucro despecto, *sancto zelo*, ac splendore muneris, minime *sua jura* exponere, ac laxa [illegible] reddere, quotannis ut ait Bernardo *quomodo non lucret Sacerdos, ut de Altari lucrentur*, [illegible] *ut de Altari vivant* [illegible] *de fructu*, [illegible] *Compensatione*, *de præstatione*, [illegible] *Cumulatione Missarum*.

Monasterium, pereunte penitus censu sine sua culpa, non teneri ad Missas, Donat. [illegible] *quæst.* 60. quia Monasterium obligatur ad Missas propter stipendium. Tum quia pereunte fructu beneficii, cessat obligatio ad officium.

119 Difficultas est, *si census pro Missis legatus non pereat, sed sit diminutus*.

Diminutio autem dupliciter contingere potest, 1. intrinsece, quatenus fructus capitalium sunt diminuti in se, vel ex circumstantiis temporum, vel quia domus, v. g. est deteriorata, & ideo minoris locatur; 2. extrinsece, quatenus, licet fructus sint iidem, stipendium tamen ex lege, & consuetudine est auctum. Casu sic exposito,

Donatus tom. 4 *tract.* 7 *q.* 19. & 61. negat, posse Monasterium pro rata minuere Missas in primo casu, concedit in secundo, quia in secundo habetur præsumpta mens testatoris, qui cum in principio Missas legaverit sub pacto stipendio tunc currente, noluit Sacerdotes gravare, sed habuit respectum ad stipendium congruum, & consequenter præsumitur, quod si stipendium tunc fuisset majus, minores legasset, adeoque quod consideravit in dicto numero [illegible] e contra præsumitur, quod [illegible] Monasterium non consenserit in numerum Missarum.

Tandem negat in utroque casu ob Decr. Sacr. Congreg. quæ facta hac petitione, *Quod si legatum sit adeo tenue, ut non sit, qui velit onus illud amplius subire*, &c. Sacr. Congreg. respondit

Ad primum, & si legatum sit adeo tenue, [illegible] *pro dicta reductione* [illegible] *Apostolicam esse adeundam*, &c. Et hac ratione Donat. pro primo casu. Item facta hac alia petitione. *Tertio An cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam* [illegible] *quolibet loco, persolvendam* [illegible], *Sacerdotes* [illegible] *stipendium* [illegible] *congruum*, [illegible] *Missas ab offerentibus præscriptas celebrare?* Respondit eadem Sac. Congreg. *Ad tertium negative.*

Bord. *resol.* 21 *quæst.* 14. num. 37. Averse Franc. Lugo, & Thomas Hur. affirmant, posse in utroque casu, 1. Ratione Donati, quæ militat pro utroque casu. Quæ sicut se habent totum ad totum, ita pars ad partem: adeoque si pereunte toto censu, cessat obligatio in totum; ita cessat in parte, si sit diminutio census. 2. Quia contractus inter testatorem, & Monasterium, est contractus [illegible], quo ille tenetur ad stipendium, hoc ad Missas, unde sicut in aliis contractibus debent servari indemnes, ut patet in contractu locationis, in quo non tenetur conductor ad integram pensionem agri, quando ob grandinem, aluvionem, aut similes casus fortuitos prædia conducta remanent sterilia, ita nec in casu Sacerdos ad omnes Missas, sed potest minuere pro rata.

Ad Decreta Sac. Congr. respondent, ea loqui de stipendio semel acceptato, & pariter de stipendio incongruo semel acceptato post congruam taxam ab Ordinario factam, quia stante Sacerdotum expresso consensu, nulla est injuria; minime de stipendio ab initio [illegible] & congruo, facto postea incongruo intrinsece, aut extrinsece, ut supra. Ita [illegible] præfati Doctores, quos sufficit consuluisse.

120 Si tollatur non præscripto numero, hæres non potest illum ad sui libertatem præscribere, sed juxta solitam taxam, ex Decl. S. C. *Alexandrini*.

Q U Æ R E S I.

121 *Sacerdos obligatus* [illegible] *quotidie ex stipendio ad celebrandum, accepto aliud stipendium ab aliquo* [illegible] *possit unica Missa utrique satisfacere, celebrando in altari privilegiato*, [illegible], *vel celebrando privilegiato, applicando* [illegible] *Missa* [illegible] *indulgentiam plenariam*

Bord.

BOrd. *resf.* 15. *qu.* 9. *&* 17 tenet, eum peccare contra fidelitatem, non contra justitiam, ac proinde non teneri ad restitutionem, quia per solam Indulgentiam satisfacit principali intento petentis, quod est liberatio à poenis Purgatorii (quodque supponitur esse in casu) imò melius, quia Indulgentia Plenaria magis valet pro Defunctis, quàm fructus Missæ.

Resp. eum non posse, sed peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem. Diana *par.* 10. *tr.* 14 *resf.* 70. & Tamb. cujus ratio est; quia vel offerens stipendium petit etiam Indulgentiam, vel non. Si primum, ex conventione debes unà cum Missa Indulgentiam; si secundum, non potes mercedem accipere de re non conventa. Tum quia hæc est sordida negotiatio, à qua multum abhorrent Summi Pontifices, ut ex verbis Decr. Urb. VIII *prohibens omnem damnabilem lucrum ab Ecclesia removere, prohibet, &c.*

Tum quia pro Indulgentia Altaris privilegiati, est alia specialis ratio, nam hæc regulariter non conceditur, nisi illi animæ, pro qua fructus Missæ applicatur, unde non potest uni applicari fructus Missæ, alteri Indulgentia Altaris, talis est Indulgentia Plenaria in concessione Altaris privilegiati Capellæ S. M. de Guadalupe nationis Castellanæ, existentis in nostra Ecclesia S. Mariæ Angelorum Panormi, data Romæ 5. Augusti 1695. ab Innoc. XII. Summo Pontifice.

QUÆRES II.

262 *An Regulares teneantur ad Missam conventualem, & an quandocumque dicunt, possint applicare pro particulari, accepto stipendio?*

DOnatus *tom.* 4. *tr.* 7 *q.* 102 *&* 103 vult, eos teneri sub mortali ad Missam Conventualem, eamque debere applicare pro benefactoribus, non pro privatis. Probat ex c. *Cum creatura de Celebrat. Miss. & ex Clem. gravis* 1. *de celebr. Miss. in* 6.

Diana *p.* 5. *tract.* 2. *resf.* 8. *tr.* 3. *resf.* 12. *part.* 5. *tr.* 3. *resf.* 51. & Verricelli *tr.* 8 *qu.* 30. defendunt, eos non teneri ad Missam Conventualem, eamque posse applicare pro particulari accepto stipendio: 1. quia Ecclesiæ Regularium non sunt Collegiatæ, hinc in allato cap. Clem. ab iis secernuntur, 2. quia nulla lex id prohibet, nec adest ratio in contrarium; nam primus textus loquitur de Clericis, in odiosis autem nomine Clericorum non veniunt Regulares; secundus expressè loquitur de horis debitis horis devotè psallendis.

QUÆRES III.

263 *An Sacerdos, qui ut celebret, expiat unà re furtas vestes, candelas, &c. possit licitè stipendia Missæ augere?*

CAsum proponit Leander *tr.* 8. *de Sacr. Missæ disp.* 4. *q.* 13. Qui respondet cum Philiberto, posse, quia aliàs esset pejoris conditionis illis Sacerdotibus, qui nihil insumunt, nisi laborem celebrandi. Et quia detractis detrahendis, minima merces profectò Sacerdoti relinqueretur. Et nemo tenetur propriis stipendiis militare.

DECRETA S. CONGR. CONC. URB. VIII.

De celebratione Missarum, edita 21 Junii 1625.

264 1. CUm sæpè contingat, &c. *Reclusa.* Ac primò districtè prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, aut alias quomodocumque reducant onera Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis, ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: Alioquin deductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi, quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omninò nullas, atque inanes decernit.

2. Deinde, ubi pro pluribus Missis etiam ejusdem qualitatis celebrandis, plura stipendia quantumcumque incongrua, & exigua sive ab una, sive à pluribus personis collata fuerint, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus ac locis piis quibuslibet, tam sæcularibus quàm Regularibus, Sacra Congregatio sub obtestatione divini judicii mandat ac præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant, quinimò graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

3. Id verò ut deinceps observetur exactius, Sacra Congregatio, eadem authoritate, revocat privilegia, & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis, tam sæcularibus, quàm Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis &

Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis seu orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum satisfieri possit.

4 Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

5 Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes ad ea, ut par est, adimplenda, eo tardiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi, cum nulla, aut parva sunt utilitate conjuncta, statuit, atque decernit, ut pecuniæ, ac bona mobilia Ecclesiis, Hospitalibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus, ac locis omnibus, tam sæcularibus, quam Regularibus, atque illorum personis in futurum relicta, et acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum, ab iis, ad quos pertinet, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda à die realis consecutionis, statim deponi debeant penes personam tertiam, vel personam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quamprimum investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa, & individua mentione oneris, quod sibi annexum reperitur: ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica de mente alienari contigerit, eorumdem pretium sub eadem pœna ut suprà, deponi, atque in alia bona stabilia itidem fructifera, cum ejus oneris repetitione, atque annexione, converti debeat.

6 Ad hæc Sacra Congregatio, quibuscumque Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, necnon omnibus, & singulis Ecclesiarum, ac piorum locorum, tam sæcularium, quàm Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, districtè prohibet, ne in posterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, sæculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares verò sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda: aliquis sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis verò, pœnis privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque activæ, & passivæ, absque alia declaratione incurrat.

7 Eleemosynas verò manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omninò abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa, *Eleemosyna pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne fideles hac ratione frustrentur.

8 Episcopus verò, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, diligenter inquirant de singulis Missarum celebrandarum obligationibus, cuique Ecclesiarum, Monasterio, aut loco pio incumbentibus, nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam præbeant, quàm eis legitimè constiterit, illarum Sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quàm antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, aut locis piis relinquuntur, omninò respondeant oneribus adjunctis, secundùm morem cujusque Civitatis vel Provinciæ, intelligantque, si in re tanti momenti debiles aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse reddituros, &c.

9 Postremò Superiores existentes extra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, componant in primo congregando Capitulo redditum Conventuum, eorumque summam ad S. Congregationem mittant, ut &c.

DUBIA SUPER PRÆMISSIS DECRETIS SACRÆ CONGREGATIONI PROPOSITA.

105 Super primo Sacræ Congregationis decreto de celebratione Missarum quo prohibetur, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel aliàs quoquomodo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis.

Quæritur. Quid si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum

subi-

solvere; & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut ferè totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderari?

Secundò, super secundo ejusdem Congregationis decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint.

Quæritur: An verba illa, *præscriptæ fuerint*, intelligenda sint de præscriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

Tertiò, an cùm Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minùs congruo, teneantur Missas illas ab Offerente præscriptas celebrare?

Quartò, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, Legati, aut Salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut Defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?

Quintò, posito, quòd testator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Missæ, absque ulla præscriptione eleemosynæ.

Quæritur: An liberum sit hæredibus, eleemosynam sibi benè visam præscribere, an verò eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?

Sextò, super tertio Congregationis decreto, in quo eadem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

Quæritur: An verba, *in futurum suscipiendis*, intelligenda sint de oneribus suscipiendis post privilegium?

Septimò, super quarto ejusdem Congregationis decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit Missam celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

Quæritur: An permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, inservientium, paramentorum, luminum, vini, Hostiæ, & similium?

Octavò, an hoc decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redditus beneficii?

Decimò, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missæ, debeant dare eamdem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt. An verò satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

Undecimò, super quinto ejusdem Congregationis decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba: *Eleemosynas verò manuales & quotidianas pro Missis celebrandis ita demùm iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera subire valeant. Alioquin omninò abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant, &c.*

Quæritur: An hoc decretum prohibeat absolutè, quo minùs accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt; & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

Duodecimò, quid si offerens eleemosynas, audito impedimento consentiat, ut Sacerdos Missam celebret, cùm primùm poterit?

Decimotertiò, an pœnæ interdicti, & aliæ appositæ in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quàm eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præcipitur?

Decimoquartò, an in hoc decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die Commemorationis Omnium Defunctorum, & vulgò dicuntur, *cassæ de Morti*?

Decimoquintò, an Administratores Ecclesiæ magnæ devotionis, & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, non nisi post longum tempus, satisfacere valeant, ne aliàs cultus Ecclesiæ, & devotio ac concursus Fidelium, ut aiunt, minuantur?

Decimosextò, quia prohibitio dicti decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, & piorum locorum, tam sæcularium, quàm Regularium Superioribus, de quibus sit expressa mentio; non autem

tem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali, & *aliis ad quos pertinet*, supplicatur pro opportuna declaratione.

Decimoseptimò, super septimo quidem Sacræ Congregationis decreto, quo cavetur; ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commodè possit sustentari.

Quæritur. An ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis, decreti sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redditaum cujusque Religiosi, sit denuò facienda, necne?

Decimooctavò, an Novitii ad habitum regularem admissi, possint admitti ad professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra, præfixione numeri, commodè ali non possunt?

Decimononò, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, itaut alios quam subsint jurisdictioni ordinariæ

Quæritur. An hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capuccinorum et Societatis Jesu?

Ultimò. An idem decretum, ubi disponit ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi ibi habeat locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum decretum proximè antecedens, an verò etiam extra Italiam?

DECLARATIONES, SEU RESPONSIONES AD SUPRA DICTA DUBIA.

SAcra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi à Sanctissimo Domino Nostro attributa, ad singula dubia superius proposita, ad hunc modum respondit, videlicet.

Ad primum, etsi legatum sit adeò tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut suprà impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam; quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino è re esse judicaverit. Veruntamen, si in ipsa beneficii erectione expressè cautum fuerit, ut liceat Episcopo imposita onera reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

Ad secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario. Quod si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius, secundùm morem Civitatis vel Provinciæ.

Ad tertium, teneri.

Ad quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione beneficii, seu Capellæ, Legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

Ad quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam testator reliquit esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad sextum, ita esse intelligenda.

Ad septimum, respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum Administratores ex eleemosynis Missarum celebrandarum, ullam, etcumque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & loca pia alios non habent redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licitè possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantùm Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ. Et [illegible] dominis eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ superfuerint, expensis ut supra deductis, absolutè tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam, secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficii aliud cautum fuerit.

Ad decimum, debere absolutè integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad undecimum, respondit, non prohiberi absolutè. Ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodò infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad

Ad duodecimum, quamvis onera suscepta, infrà modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ nunc demum celebrentur, cùm susceptis oneribus satisfactum fuerit, decretum non prohibere, quò minùs eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta benefactoris consensum celebrandis.

Ad decimumtertium, hæc potius non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad decimumquartum, comprehendi.

Ad decimumquintum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad duodecimum.

Ad decimumsextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

Ad decimumseptimum, numeri præscriptionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi decreti hac de re editi.

Ad decimumoctavum, esse admittendos ad professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commodè ali possint.

Ad decimumnonum, consulit comprehendere.

Ad ultimum, habere locum extra Italiam.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congr. Secretarius.

Quæ Decreta novissimè confirmata fuere per eamdem S. Congr. 23 Novembris 1697. Et roborata per Bullam Innoc. XII. incip. *Nuper* 22. Decembris 1697.

DE TEMPORE OBLIGATIONIS.

166 SAcerdos, qui plura onera Missarum suscepit; debet eas celebrare intra modicum tempus, nisi conferens eleemosynam sciat & consentiat, ut celebratio differatur, donec alias satisfaciat. S. C. *ad undecimum.*

Modicum tempus judicandum esse considerato Missarum numero, necessitate petentium & similibus circumstantiis, volunt nonnulli. Alii extendunt ad tres menses, & alii ad duos, moti ex Trid. *sess.* 23 *de reform. cap.* 1. *&* *sess.* 24. *cap.* 12. ubi Episcopis per tres menses, Canonicis verò, & similibus per duos conceditur posse à sua Ecclesia abesse.

Aliquando dilatio unius diei potest esse notabilis, ut si quis velit Missam pro Agonizante, prolite eo die decidenda, &c.

QUÆRES

167 *An omittens, aut notabiliter differens unam vel alteram Missam, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem?*

PEccare solùm venialiter, vult Tamb. *in meth. celebr. Miss. lib.* 3. *cap.* 1. *§.* 9. *n.* 18. quia in omissione Missæ attendi debet damnum temporale ex quantitate stipendii, non spirituale; alioquin mortalis esset omissio Salutationis Angelicæ.

Resp. peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri, Mastr. & Bonac. quia materia stipendii est gravis ratione circumstantiæ adjunctæ, nempe damni gravis spiritualis, cujusmodi est privatio fructus Missæ debiti ex justitia.

Ad rationem in oppositum: licèt quodlibet bonum spirituale sit appretiative majus quolibet temporali, intra lineam autem boni spiritualis, secundùm moralem hominum existimationem, datur parva materia: liquet ex doctrina communi; fructus divini Officii est spiritualis, & tamen datur in illo parvitas materiæ, qualis dicitur omissio unius Psalmi, atque etiam gravitas materiæ, & qualis est omissio unius horæ; ita multò magis omissio unius Missæ non omnem, quod ibi patet præceptum, hæc pars stipendium, & pactum, & similiter, si omissio unius Psalmi est venialis, ita omissio unius Ave.

168 Sacerdos non obligatus ex stipendio, peccat mortaliter, si legitimè non impeditus, quater, aut ter saltem in anno in festis solemnioribus non celebret, Leander *tr.* 8. *de sacrif. Miss. disp.* 5. *q.* 1. contra Dianam *p.* 2. *tr.* 4. *res.* 19. quia regulariter scandalum adest; qui enim sciunt, Sacerdotem non legitimè impeditum, numquam celebrare, non parum suspicionem ejus perversæ conscientiæ, cum periculo in juvenibus labendi ad ejus exemplum.

169 Sacerdos etiam Parochus die Nativitatis Domini non tenetur omnes tres Missas celebrare, sicut nec Parochiani tenentur omnes tres audire, quia celebratio trium Missarum est privilegium, non præceptum.

DE OBLIGATIONE QUOAD LOCUM.

170 SAcerdos, qui ex fundatione, aut alio titulo tenetur in aliqua Ecclesia, aut Altari determinato celebrare; si testator Ecclesiam, aut Altare determinavit exprimens, id velle ob peculiarem suam devotionem ad locum illum, seu imaginem, in decorem, & splendorem suæ domus, cujus est Capella, vel in commodum populi, ut ibi Missam possit audire; peccat mortaliter alibi

cele-

celebrandi, nisi tardè id faciat, quia tot, aut quaerit, ob paucitatem materiae, nec tunc [illegible], si ex rationabili causa faciat [illegible] testatoris voluntate. Quod si ad [illegible] eorum respexit testator, qui dedit gravem Altare, tunc non erit mortale, in aliis Altaribus, ejusdem tamen Ecclesiae, celebrare. In aliis autem Ecclesiis celebrare cederet in [illegible] primae Ecclesiae, quae [illegible] esset mortale, nisi tardè fieret, aut nisi ob Sacerdotum multiplicationem, parum unius Missae celebratio ibi reputaretur.

171 Si testator in determinando Altari non respexit ad causas praedictas, potest in alio Altari ejusdem Ecclesiae, quod sit privilegiatum celebrare, Leander cum Lugo *de sacrif. Missae* tr. [illegible] q. 17 quia gerit utiliorem testatoris, qui proinde non praesumitur rationabiliter invitus. Quod potiori jure dico, si erectio Altaris privilegiati in Ecclesia illa facta esset post testatoris mortem, tunc enim Sacerdos [illegible] celebraret ex voluntate rationabiliter, & prudenter, imò moraliter certò praesumpta testatoris, quilibet namque praesumitur, quod velit id, quod est sibi melius. Tunc quidem testator, si viveret, gratias Sacerdoti ageret, sicut gratias ageret creditor, si debitor unum [illegible], duo solveret, unum ex justitia, aliud gratis.

Dices [illegible] si tibi daretur optio eligendi solum fructum Missae, aut fructum Missae una cum Indulgentia Plenaria liberatoria animae, quid eligeres? Illud scio, fructum Missae animae applicatum esse finitum, & tantum poenae Purgatorii satisfacere, quantum Deus sua infinita sapientia disponit, ut [illegible]. Indulgentiam verò Plenariam solvere plenè, & adimplere totam poenam in Purgatorio debitam, ut in [illegible]

Imò si fundator designaret Ecclesiam, habens pro fine, ut ibi frequens populus audiat, si contingat, ut nullus, aut valde pauci ad Missam accederent, tunc Sacerdotem posse alibi celebrare, tenet Tamb. [illegible] *Miss.* lib. [illegible] nisi aliud sit in fundatione expressum, quia cessante causa finali cessat effectus, & talis praesumitur testatoris voluntas.

172 [illegible] sine justa causa in alio templo [illegible] Altari, peccat, ut supra, sed non tenetur restituere stipendium haeredibus, aut Missam in loco designato repetere, quia Missa ubique est aequalis valoris. Unde hic [illegible], Leander tr. 8. *de sacr. Miss.* [illegible] & Bonac.

Quod [illegible] celebrare in Altari privilegiato, aliàs celebrando, eum teneri ad re-

stitutionem compensando aliis orationibus, docet Diana p. [illegible] res. 29. negat Tamb. [illegible] n. 10.

Non enim (aiunt) tenetur ad repetendam Missam, quia restitueret plus, nempe duas applicationes, & omnis restitutio est ad aequale, non ad plus. Nec ad orationes, quia tale onus est scrupulosorum tormentum, nam cùm nesciat, quanta sit poena satisfacienda, nescit, quantae sint orationes necessariae.

Consulo, ut talis Sacerdos aliquam Indulgentiam Plenariam hujusmodi animae applicet.

Obligatum celebrare in Altari privilegiato, si celebret in alio Altari applicando Medaliam, Coronam, seu calculum privilegiatum, non satisfacere, tenet Tamb. [illegible] cum de Lugo quia Indulgentia Altaris est certa, Medaliae minus certa.

At satisfacere, docent Bord. *res.* [illegible] Dian. p. [illegible] & alii, si testator nil aliud intendit, nisi liberationem animae, quia satisfacit per aequivalens, & differentia Altaris ac Medaliae, quoad hoc est materialis. Minor certitudo purgatur, si Medaliam habuerit à Papa, aut fide digno.

DE VACATIONE.

173 Capellanus, si per modicum tempus infirmetur, non tenetur satisfacere per alium, aut compensare, idque ex rationabiliter praesumpta voluntate fundatoris. Modicum alii dicunt decem dies, alii mensem, alii cum Peyr. duos menses respectu totius anni.

Capellanus, seu beneficiatus obligatus toto anno celebrare quotidie, sive directè, sive indirectè, quatenus onus est impositum Ecclesiae, ut in ea à Capellano continuè celebretur, potest vacare semel in hebdomada, non ex parvitate materiae, sed ex praesumpta fundatoris voluntate, & consuetudine [illegible] hic [illegible] Ecclesiae, ut curet dici Missam quotidie, vel nisi expressè Capellano injungatur, ut Missas quotidie per se, vel per alium sine interruptione celebret.

174 Item talis Capellanus potest quater, aut sexies in anno pro se, aut suis celebrare, ex eadem praesumpta voluntate fundatoris, qui non est credendus, quod voluerit hoc singulare auxilium spirituale suo Capellano denegare, si cum de hoc interrogatus fuisset aut cogitasset, non negasset. Diana, Peyr. & Tambur.

175 Pro his Missis, quando pro aliis applicat, non potest stipendium accipere; nec quando ei vacare permittitur, potest pro alio ce-

[illegible] accepto stipendio, nam hoc est avaritiæ genus. Et Missæ Capellani, quando celebrat, sunt fundatoris, sicut fructus agri, sive tenens, sive pinguior est dominus.

176 In legatis verò non est concedenda vacatio, neque ratione infirmitatis, sicut in Capellaniis, sed est Missa per alium Sacerdotem supplenda. Hujusmodi solent esse Missæ perpetuæ in Monasteriis ab ipsis Monialibus relictæ, sunt enim propriè legata, minimè Capellaniæ, nisi impropriè, & vulgò sic dictæ, quia Monialis non fundat Ecclesiam, aut Altare, cum deputatione Clerici, ut ei inserviat, ut [illegible] sed solùm legat Monasterio Missam pro sua anima in ea Ecclesia celebrandam. Fratres [illegible] Patrum Oratorii, ubi est [illegible] Sacerdos legatum, sed eo vacante etiam per unum diem, & ob infirmitatem, suppletur Missa per alium, ut in Missis manualibus.

Aliqua tamen epicheja uti possumus in legato personali, relicto scilicet tali Sacerdoti individuo, cum respectu ad Sacerdotem personam, quam legans intendit privare juxta dicta n. 149.

177 Capellanus tenetur celebrare per se ipsum, si id fuerit in fundatione Capellaniæ expressum. Sed tunc potest eligi Capellanus non Sacerdos, qui intra annum possit ordinari in Sacerdotem, hoc namque etiam in beneficiis Parochialibus indulgetur. Si verò non exprimatur, quod debeat esse Sacerdos, qui per se ipsum Missas celebret, tunc poterit celebrare per alium; imò poterit Capellania conferri ei, qui decimumquartum annum agit. Mendo ver. *Capellania* n. 5. n. n. 108.

DE DISPOSITIONE SPIRITUALI SACERDOTIS.

178 NOn peccat mortaliter Sacerdos celebrans, non recitato Matutino, Donatus [illegible] qu. 84 quia non constat, quòd consuetudo sit accepta sub culpa. Et Rubrica non est præceptum, sed consilium ob devotionem majorem. His rationibus Tamb. [illegible] *celebr. Miss.* lib. 1. c. 7. §. 2. n. 5. infert nec esse veniale.

179 Sacerdos celebraturus, & laicus communicaturus, cuisquam sit contritus, ex Tridentino *sess.* 13. *cap.* 7. & *can.* 11. debet confessionem præmittere. *Modo non desit illis copia Confessoris, quod si necessitate urgente, Sacerdos absque [illegible] confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Idque ex præcepto ex illo Pauli ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*

180 Necessitas ex triplici capite potest oriri, 1. quia *desit copia Confessoris*, 2. ex infamia, 3. ex damno.

DEEST COPIA CONFESSARII.

181 SI [illegible], & non velit audire, 2. si Religiosus habeat casum reservatum, & Superior à pio Confessario requisitus licentiam absolvendi neget.

182 Tunc Confessarius inferior potest directum Religiosum directè à casu reservato, sive excommunicatione reservata [illegible] Diana [illegible] facultate illi concessa à Papa in eo casu denegata [illegible] per Decr. S. Cong. die [illegible] Sept. [illegible] jussu Urbani VIII. edit. in supra Decr. Clem. VIII. de reservatione casuum à Regularibus facienda, quo [illegible] Bullis [illegible] & [illegible] Bulla [illegible] ubi particula *pro [illegible]*, intelligitur [illegible], quæ [illegible] casum occurrerit, quia non apponitur particula taxativa, *tantum*, unde significat [illegible], quando Confessarius facultatem [illegible], & Superior denegat. Diana.

183 Si Confessarius distet per tria milliaria, Caram. [illegible] quod censeatur absens, alii volunt, quòd sit adeundus, si non singulis diebus, saltem aliquoties. Tamb. cum de Lugo [illegible] arbitrio prudentis juxta circumstantias personæ, temporis, difficultatis, itineris, &c.

EX INFAMIA.

184 SAcerdos, si dum sacris indutus vestibus pergit celebraturus, vel postquam Missam incœpit, recordatur peccati mortalis à se post ultimam Confessionem commissi, & non potest sine infamia, quam prudenter timet, se divertere ad confessionem, sufficit, quòd eliciat actum contritionis putatæ, & sic potest sacrificium inchoare, & inchoatum perficere. Ita pariter, si recordetur se esse excommunicatum, suspensum, interdictum, vel irregularem. Idem dicendum de laico, si genuflexus ante Sacerdotem pro communione, recordetur peccati post Confessionem commissi, & ex recessu timeat notam infamiæ: quia præceptum divinum positivum respiciens propriam utilitatem spiritualem operantis, quale est de integritate materiali Confessionis, & de præmittenda Confessione, non obligat cum tanto rigore, sed humano modo, unde non obligat urgente necessitate, seu jure naturali, quale est de vitando gravi damno in fama, &c. [illegible] Missa sit inchoata, ultra notam infamiæ, urget reverentia sacrificio debita, ne perficiatur.

185 Sacerdos autem iste tenetur postea confiteri quamprimum, videlicet intra triduum.

dunm. Dicitur nam in l. *final. Cod. de Judæis* *Mere*, idest intra triduum. De Lugo id remittit arbitrio boni viri. Et quidem contingere potest casus, ut primo die apud Confessarium contingat, qui, forte postea intra triduum non contingeret: tunc, inquam, non debet Sacerdos opportunitatem illam negligere. *v. sanct. de audicione Missæ, ver. integrum, §. Quæ autem.*

186 Quæ particula, *quamprimum confiteatur*, non ligat Laicos, sed Sacerdotes. Non est autem consilium, sed præceptum sub mortali obligans, qui a communis intellectus Doctorum, optimus legum interpres, illud intelligit esse præceptum, cui non satisfaciat Sacerdos, si suo tempore confiteatur, alias Trid. ad nil novi per illam particulam obligaret, nam Sacerdos ille, quando denuò celebrare debet, tenetur ex præcepto divino confessionem præmittere. *v. sum. 1. propos. 38. & 39. ab Alex. VII. damn.*

187 Si autem peccatum, cujus recordatur, fuerit commissum ante Confessionem, ac proinde indirecte absolutum non tenetur de eo actum contritionis elicere, quia nulla est ejus necessitas, aut præceptum, nam cum fuerit de eo indirecte absolutus, jam est in gratia, & dispositus, & solum habere debet propositum suo tempore confitendi peccatum oblitum.

188 Extra casum verò urgentis necessitatis, tenetur confessionem talis peccati mortalis obliti præmittere, quia præceptum est de præmittenda confessione integra, nedum formaliter, sed etiam materialiter. & peccatum confessione oblita, sunt absoluta indirectè, adeòque cum onere ea postea subjiciendi directè clavibus. *v. sum. 1. propos. 11. ab Alex. VII. damn.*

EX DAMNO

189 Sive temporali, sive spirituali, quod prudenter timet. Unde Sacerdos, si ex confessione alicujus cum quodam Confessario timet non leviter, & prudenter, grave malum, aut fractionem sigilli, si alius Confessarius non adsit, potest illud silere, debet tamen alii confiteri.

190 Si Confessarius non adsit, non potest celebrare cum sola contritione, ut alii satisfaciat præcepto audiendi Missam, nisi adsit infamia, quia præceptum audiendi Missam est humanum, præceptum verò de præmittenda confessione est divinum, adeòque fortiùs obligat. Et nunquam sola devotio facultatem concedit celebrandi sine confessione. Hanc facultatem dat necessitas celebrandi, ad dandum viaticum moribundo.

191 Necessitates, quæ dictam facultatem concedunt Sacerdoti ad celebrandum, & laico ad communicandum in casu, quo recordetur peccati mortalis, easdem concedunt in casu, quo recordetur, se esse excommunicatum, suspensum, aut irregularem, quia fortius impedit à celebrando peccatum mortale, quàm censura, cum illud impediat jure Divino, hoc Ecclesiastico, & tunc cum censura celebrans non evadit irregularis: debet tamen interim diligentiam pro absolutione obtinenda adhibere, adeundo per se, vel per alium, superiorem.

192 Quo Capellaniæ, & indigentia stipendii, volunt aliqui, quòd det licentiam Sacerdoti, si Confessarius absit, celebrandi sine prævia confessione cum contritione, & voto confitendi quamprimùm, & Confessarium curandi. Hoc autem non est ita liberè concedendum, sed solum quando Sacerdos est in tam gravi necessitate, ut non habeat unde sustentari, quia gravi necessitate seclusa, debet à celebrando abstinere, & postea Missas per se vel per alium supplere. *Tamb. cit. n. 30.*

DE DISPOSITIONE CORPORALI.

193 Sacerdos celebraturus, & laicus communicaturus, debet esse jejunus jejunio naturali.

194 Jejunium naturale ab Ecclesiastico differt, quia jejunium Ecclesiasticum consistit in unica comestione, & abstinentia à carnibus: jejunium verò naturale consistit in omnimoda abstinentia à cibo & potu à media nocte usque ad communionem inclusivè, adeòque jejunium naturale non admittit parvitatem materiæ, sed violatur per granum anisi, aut per guttam aquæ ex industria sumptam. Et qui violatio est sacrilegium.

195 Ad ejus autem violationem duo requiruntur. primum, ut id, quod sumitur sit cibus, aut potus: cibus, & potus est ille, qui in stomacho alteratur, & ad digestionem pertinet: secundum, ut sumatur per actionem quæ sit comestio, vel potatio, nempè ut per os assumatur, & in stomacum trajiciatur.

EX DEFECTU PRIMI

196 Non violant jejunium naturale, & à fortiori neque Ecclesiasticum frustum ligni solidi, unguis, moneta aurea, plumbum, ossiculum sive frugum, sive alterius generis. Nam ex ferro, vel serico, aut lana, & similia; non enim sunt cibus, quia non alterantur in stomaco, sed eadem integra egeruntur.

197 Violat autem jejunium naturale charta, filum ex lino, palea, fœnum, terra, seu creta, quam mulieres eo edunt

SS a & co-

& cera, quae in stomacho alteratur.

598 Si quis deglutiat nucem cum cortice integram, frangere jejunium, putat Joan. Sanchez, quia est materia comestibilis, & per accidens non alteratur. Non frangere, opinatur Tambur. quia non teritur, nec est alterabilis, nec digestioni tradibilis.

599 Demum violat jejunium naturale potio medicinalis, tabacum potabile, & sanguis, quem quis ex vulnerato digito sugeret.

EX DEFECTU SECUNDI.

600 NOn violant jejunium naturale, primò gutta aquae, quae commiscetur salivae, dum os abluitur, aut gutta jusculi, quod gustas, an sit bene praeparatum, & commixtum salivae trajicitur, vel sanguis, qui è dentibus fluit in os, & cum eadem saliva deglutitur; quia non est potatio, aut comestio, sed trajectio salivae. Secundò, musca, aut pulvis, quae casu in os volitant, & ore sic trajiciuntur, quia non est comestio, sed respiratio. Tertiò, sanguis, vel humor ex capite, aut gingivis descendens, etiamsi non commixtus salivae, si deglutiatur, quia est fluxus. Quartò, tabachum per nares sumptum in pulvere, folio, aut fumo, & quilibet odor, quia est attractio, & afflatus narium.

601 Caeterum, si culicem, vel muscam ex industria comedas, vel cum posses expuere trajicias, violas jejunium, quia ex una parte sunt cibus, & ex alia haec est comestio, non respiratio.

602 Frustula, quae ex reliquiis coenae in dentibus remanent, si non ex industria deglutiantur, non violant jejunium, quia non est comestio, sed trajectio cum saliva, aut respiratio. Violant autem, si ex industria deglutiantur, quia comestionem aequivalent.

603 Pariter violant jejunium saccharum, aut tabella in ore ante mediam noctem posita, quae tamen post mediam noctem liquefiunt, & trajiciuntur.

Probabile verò cibi reliquias nunquam violare jejunium, docent Dian. Suarez, & nonnulli graves Doctores apud Tamb. *in method. comm.* c. 6. n. 27.

604 Si aromata, ut tabachum, masticham, &c. in ore commoras ad evacuandum humorem, &c. & non deglutis, non violas jejunium, etiamsi aliquid ex his cum saliva descendat, nam cohiberi non potest, quia descendit saliva illa aromatibus affecta, & ratio est, quia non est per modum cibi, aut potus, sed salivae. Secus si grandius aliquid ex his casu decidat, quia tunc non est respiratio, (ut de musca casu deglutita superius dictum) sed comestio, ut liquet de projecto in flumine, qui licet invitum aquam deglutiat, non proinde est jejunus.

DE HOROLOGIIS PRO JEJUNIO.

605 PLura horologia bene regulata non faciunt opinionem probabilem, sed dubium de media nocte in ordine ad communionem. Rodriq. tom. 1. cap. 107. n. 6. contra Dianam p. 6. tr. 3. res. 19. quia in quaestione facti motiva utrinque aeque probabilia non conflant probabilitatem, sed dubium.

Probatur experientia ex 3 *Regum* 3. ex vulgato *Salomonis* judicio super duarum mulierum facto, quarum una affirmabat, puerum vivum esse filium suum, quod negabat altera, unde cùm motiva forent utrinque aequè probabilia, Rex remansit suspensus, ac dubius; ideò ut ad alteram partem se determinaret, voluit addere conjecturam, praecipiendo, ut divideretur puer inter utramque: quod ardenter recusante una, Rex cognovit ejus maternam pietatem comprehendit: unde ejus fuisse judicavit quam conjecturam. Rex erat dubius, dubium enim potissimum est quo quis considerans utrinque paria motiva ad neutram partem potest rationabiliter se determinare propter motiva aeque utrinque moventia, ac proinde manet anceps, & in aequilibrio.

606 *Praeterea* sint sex testes aequalis fidei, quorum tres affirment de viri mortem conjugis, alii de viro mortem pro eodem tempore negent, Judex remanebit non probabiliter opinans, sed dubius, ita ut non possit permittere mulieri transitum ad secundas nuptias. Ita duo horologia bene regulata sunt testes aequales contrarium circa factum designantia horam mediae noctis, adeoque si discordent, non faciunt opinionem probabilem, sed dubium post eum, nisi addatur conjectura, quae rationabiliter magis ad unum inclinet.

607 Hinc, ubi sunt plura horologia bene regulata, qui manè celebrare vult, aut communicare, non tenetur stare primo horologio horam mediae noctis signanti; quia *in dubio melior est conditio possidentis*: possidet autem in casu illo pro libertate, quae est prior praecepto; nam praeceptum jejunii est dubium, an tunc incipiat, & dubium supervenit libertati. Tum quia *impedimentum dubium non potest tollere jus certum*.

608 Difficultas est, *an ubi est unicum tantum horologium, qui communicare vult, teneatur stare supremo pulsationi à cibo, & potu desistere?* In quo re quidquid ve obruat alii. Dico, quod

quod sciam, primum pulsum esse horæ duodecimæ noctis, tenentur in primo pulsu à cibo, & potu abstinere, qui verò ignorat, aut dubitat, si primum pulsum sit horæ duodecimæ noctis, potest prolongare usque ad ultimum pulsum, & tunc communicare.

Contingere namque solet multis, quod audierunt horam duodecimam noctis, alios verò non audierunt, & proinde priores, statim ac audiunt primum pulsum horæ sequentis, sunt certi, quod sit pulsus horæ duodecimæ; posteriores verò ignorant, aut dubitant. Quo posito.

Probatur assertio: hic namque non potest esse sermo de hora completa mathematicè, sed practicè, prout est verbo signum sufficiens, cujus sit horæ, non enim potuit de mente Sanctæ Matris Ecclesiæ præsumi, quòd velit fideles stare horæ mathematicè, quæ innumeris et [illegible] scrupulis, ob maximè, quæ non solo est mathematicè completa ante primum pulsum horæ sequentis, sed inter horam priorem completam, & primum pulsum horæ sequentis, medius intervallum quoddam; transacta namque tota hora antecedenti, datur ab quale intervallum, antequam incipiat moveri malleus pulsans pro hora sequenti.

Hora autem practica dicitur, in quantum est verbo signum sufficiens horæ determinatæ, primus verò pulsus horæ duodecimæ recipè dictu sonante, & advertentis est signum sufficiens horæ duodecimæ noctis; non in respectu ignorantis, non advertentis, aut dubitantis, sed respectu ejus, & secundum se est signum sufficiens, adeòque respectu prioris est hora practica, non respectu posterioris.

Insuper primus pulsus respectu prioris est impedimentum certum præcepto jejunii, respectu verò posteriorum est impedimentum superveniens dubium, ob quod spoliari non potest possessione certa.

309 De dubio de media nocte, vel an comederit post: vide à dicendis supra dubio n. 55.

DE SACERDOTE NON JEJUNO

310 Sacerdos non jejunus potest celebrare, primò ad dandum Viaticum alteri moribundo, si non adsint particulæ consecratæ, esto multis probabiliter negent, & solùm ad consecrandum pro dando Viatico [illegible]. Infirmus enim proprius morte latere non jejunum communicare, est certum.

311 Secundò, potest celebrare ad vitandum scandalum, aut infamiam, ut si in Altari ante consecrationem recordetur se non esse jejunum, potest sacrificium prosequi, quod si non recordetur post consecrationem, etiam non instante infamia, omnino debet sacrificium inchoatum perficere. Similiter, si stetit jam ad Altare recordetur non esse jejunum, & sine infamia descendere non valeat, potest communicare. v. n. 305.

312 Tertiò, in casu fragmenti, in quo sic discurrit Tamburinus: vel enim est sermo de fragmento sui sacrificii, sive magno, sive parvo, & tunc invento post ultimam ablutionem, & hoc sumere [illegible] potest, sive statim, sive finita Missa, quæ pertinet ad idem sacrificium, imò probabiliter etiam in sacristia, antequam vestimenta spoliaret, quia videtur judicari non absolvisse totaliter sacrificium.

Vel est sermo de fragmento alterius sacrificii, & hoc probabiliter post ablutionem assumere potest, sive statim, sive finita Missa, dum est in Altari, quia id totum reputatur una sacrificii moralis consumptio: & quia fragmenta parva facilè deperduntur, major reverentia est, si ea non jejuno assumantur, quàm si cum tali periculo in sacrario conserventur, aut alteri Sacerdoti sacrificaturo dentur, hinc potest Sacerdos prudenter perficere, & reliquum sumere, dum est in Altari post ablutionem, si ante ex inadvertentia non perfecerit. An autem sumendo fragmenta alterius sacrificii sumere possit in sacristia, antequam sacra vestimenta spoliaverit, tu judica: semper autem est sermo de fragmento, sive parvo, sive magno, nimirùm de hostia grandi, aut integra particula, hæc namque debet in sacrario conservari, aut alteri Sacerdoti celebraturo relinqui.

313 Posse verò Sacerdotem non solum digito abstergere, sed plures, & quantas opus fuerit, vinum infundere, & sumere ad sumendam particulam hostiæ, quæ forsitan calici adhæsit, non est dubium.

314 Quartò, quando Sacerdos post consecrationem obiit, vel utralibet specie moreretur, tunc si non adesset alius Sacerdos jejunus, deberet à non jejuno perfici sacrificium.

315 Quintò, Sacerdos, si ob imminens mortis periculum in vinum consueverit, si non jejunus celebret, hoc non in Religionis contemptum, sed ut alii Missam audiant: potest non jejunus celebrare, quia præceptum humanum non obligat cum tanto dispendio: quo circa secluso, non potest non jejunus celebrare, ut alii Missam audiant, esto non adsit alius Sacerdos jejunus, quia præceptum jejunii naturale est validius præcepto audiendi sacrum; & solus Pontifex potest à præcepto jejunii naturalis dispensare.

316 Sacerdos pluries in die celebrare non potest, excepta nocte Nativitatis, in quo

designimus, patebit in sequentibus casibus. Primò, si Parochus habeat duas Parochias distantes. Secundò, si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non capiat, licet tunc pro eo capiendo celebrare extra. Tertiò, si ante oblationem monetur de communicando infirmo, & [illegible] tempore, nec [illegible] Sacerdos, [illegible] n. 308.

DE TEMPORE, ET LOCO SACRIFICII

307 Tempus, quo celebrari debet, est ab aurora, duabus scilicet horis ante ortum Solis, usque ad meridiem, seclusis privilegiis, quorum quidem virtute Mendicantes ex causa celebrare possunt tribus horis ante ortum Solis, & hora una post meridiem, quo indulto [illegible] uti poterit quilibet alius Sacerdos, si adsit consuetudo, aut id suggerat justa causa.

308 Locus è jure communi esse debet Ecclesia benedicta. Ex privilegio verò, aut dispensatione Papæ, oratorium, vel sacellum privatum, etiam non benedictum.

309 Non licere in navibus celebrare, docent Bonac. Diana & alii apud Arsdekin, quia adest periculum effusionis sanguinis. Imò Diana apud Gobat tom. 1. tr. 3. n. 437. refert decretum Card. de anno 1633. quo committitur Episcopis, ut prohibeant Sacerdotibus, tam Secularibus, quàm Regularibus, ne id in posterum audeant.

Licere autem in navibus grandioribus, & in longo itinere, etiam dum actu navigatur, tranquillo tempore, aliqui ex celebrare, putà ad audiendum Sacrum die festo, ad ministrandum Viaticum, & ad solat[illegible] spirituale vectorum, si nullum sit periculum effusionis sanguinis, [illegible], tenent cum pluribus Arsdekin, & Gobat cit. qui addit ex Cast. [illegible] id esse à Clem. VIII. permissum pro [illegible] navigantibus in Indias, [illegible] praxi [illegible].

310 In Ecclesia interdicta, aut violata, sive per injustam sanguinis effusionem, sive per publicam & illicitam humani seminis effusionem, sive in qua sepultus sit infidelis, aut excommunicatus non toleratus, celebrare non licet, [illegible] quod si violatio accidat, dum Sacerdos celebrat, si post incœptum Canonem, sacrificium absolvat, si ante, abscedat [illegible] n. 306.

311 Sacrificium fieri debet supra Altare sub mortali, & consecratum supra Altare portatile lapideum consecratum. Altare esse debet triplici, aut saltem duplici mappa, seu linteo benedicto coopertum, cum Cruce, & Missali, & duplici candela cerea accensa.

312 In Altari Crucifixi Crux debet esse à Cruce majori distincta; quia illa habet rationem imaginis. Negat Tamb.

313 Ex nulla necessitate licere sine lumine in Altari posito, & à languentibus extra Altare separate distincto celebrare, & quando Missa jam incœpta, sed ante consecrationem, continuare, tenent Bellar. Gutierrh. & Tambur. [illegible] Cit. [illegible] quia gravem parit irreverentiam.

Sed probabiliter putat licere, 1. Ad satisfaciendum divino præcepto aliquorum sacrificandi, [illegible] n. 130. 2. Ad dandum Viaticum. 3. Ad vitandum mortem, non incussam in contemptum fidei, Marchetus [illegible] cum Pasqual. Tonello, & pluribus; quia jus divinum, & naturale prævalet legi humanæ.

314 Non sufficit necessitas celebrandi ob diem festum, Marchetus [illegible] quia licet præceptum aliquorum celebrandi sit naturale, & divinum, ut [illegible] n. 130. præceptum tamen celebrandi, & audiendi Missam, quoad determinationem temporis, putà tali die festo, est Ecclesiasticum, quod cedit præcepto celebrandi cum lumine, quatenus hujus omissio gravem continet irreverentiam, quæ non potest tolli, nisi ad satisfaciendum præcepto majori, quod urgeat.

315 Si incœpta Missa extinguatur lumen, curari debet, & expectari paulisper, ut accendatur, si breviter fieri possit, secus si contingat post consecrationem, continuari debet Missa usque ad finem. Si ante consecrationem post Offertorium, continuari posse docent Marchetus n. 71. cum Arsdekin [illegible] & Leandro contra Mendo [illegible] qui vult, esse abrumpendum sacrum, si non sit spes breviter habendi luminis.

316 Celebrare voluntariè cum unico lumine, in nostris regionibus, ubi est consuetudo celebrandi cum duplici, item cum lumine olei, aut sevi, est peccatum veniale, quia non est gravis irreverentia, nec præceptum Rubricarum quoad hoc gravem obligationem inducit. Imò nullum est peccatum, si fiat ex necessitate, & causa. Non requiritur causa gravis. Pasqual. vult sufficere defectum horæ. Et si prævideatur scandalum, potest moneri populus super defectu, Marchetus [illegible] cum pluribus.

317 Celebrare sine Cruce, seclusa contemptu, est veniale, Mendo [illegible].

318 In villa, si candelabra non extent, licitum est sine illis celebrare; quia Rubrica de candelabris est directiva, nam requiruntur non ratione sui, sed luminis. Tunc secundum pro candelabrum substituendum ut potest [illegible]tum,

pulis, aut aliis instrumentis decentibus, quæ ad rubum non perveniunt. Ita Marchesius, qui super hoc suo Sacerdoti in villa dedit, & plenè scribit.

DE VASIS, ET VESTIBUS.

349 VAsa ad hoc sacrificium requisita sunt calix, & patena ex auro, argento, aut saltem stanno, consecrata ab Episcopo. Item corporale, & palla ex lino puro benedicta: Pyxis verò sufficit si sit benedicta.

350 Nostris temporibus ex Bulla Mart. de Bonis servandis &c. n. 1 nō est concedendus calix cum cuppa de stanno, quia non est verisimile tanta paupertas, ut non possit ex argento constitui, & tunc, quia calix, in quo Christus in ultima Cœna consecravit, est ex calcedonio lapide pretioso, aliis lapidibus pretiosis sculptum.

351 Calix, & patena, si sint fracta, ita ut reddantur inepta ad Sacrificium, puta si sanguis ex fundo cuppæ effunderetur, vel si fint apta, deformitatem tamen notabilem habeant, ut ornatui indecentia, execrata censentur.

352 Calix iterum deauratus, non est iterum consecrandus, si sit materia apta, quia per dispendium auri non amittit consecrationem, nec per additionem auri mutat formam: decet tamen, ut aqua benedicta abluatur, propter laicorum manuum contactum. Est autem iterum consecrandus, si sit materia inepta, quæ per deaurationem fit apta. Ita Marchesius n. 103.

353 Vestes Sacerdotum sunt amictus, & alba linea, cingulum, manipulus, stola, & planeta serica, vel lanea, quæ sint colore correspondente officio.

354 Alba, stola, & planeta dicuntur paramenta majora, quorum aliquod voluntariè omittere est mortale. Amictus, cingulum, & manipulus dicuntur paramenta minora, quorum aliquod omittere probabile est non esse mortale, sed veniale, ob parvitatem materiæ. Marchesius n. 64. Sed probabilius puto cum Gobat tom. 1. tr. 3. n. 347. 348. esse mortale, excepto cingulo, quia eorum omissio notabilem parit deformitatem.

355 Sine aliqua veste ex minoribus potest celebrare Sacerdos necessitate urgente, puta ob necessitatem audiendi sacrum die festo, requisitionem Populi, si Sacerdos sit pauper, &c.

356 Ad celebrandum sine aliqua ex majoribus, requiritur major necessitas, videlicet: Ad ministrandum viaticum, 2 Ad implendum præceptum naturale divinum de Sacrificio persolvendo, 3. Ad vitandam mortem, nisi hæc inferretur in fidei contemptum, quia tunc leges humanæ non obligant cum tanto periculo.

357 Sine amictu autem non licet, nisi ex maxima necessitate, puta ad vitandam mortem, non tamen illatam in fidei contemptum: ut si latro det Sacerdoti vestes comparare non valenti mortem minetur, nisi pro anima sua uxoris celebret, Gobat t. 1. tr. 3. n. 352.

358 Ad celebrandum vero cum vestibus majoribus non benedictis minor necessitas sufficit, puta ad audiendum sacrum die festo, &c.

359 Licitum est, aliquando sine Altari lapideo consecrato celebrare ad implendum præceptum naturale divinum de sacrificio offerendo aliquando, contentum sub primo Præc. Dec *Memento ut diem*. Quod contingit in Regionibus hæreticorum, ubi non est aliter usus Religionis Catholicæ, quia præceptum naturale divinum aliquoties celebrandi prævalet juri positivo celebrandi supra Altare lapideo consecrato.

360 Imo Marchesius n. 36. id plures in pravitate Regionibus concedit, ea tamen Ecclesiæ consensu, ad fovendum fervorem fidelium Sacrificium expetentium.

361 Nec tamen n. 370 negat licere sine omnibus vestibus celebrare ad servandum praecepto naturali divino aliquoties celebrandi, quia omnium vestium omissio magnam affert deformitatem, & inde irreverentiam ipsi Sacrificio: non sic omissio Altaris lapidei consecrati, cui irreverentia cedit præceptum aliquoties sacrificandi.

362 Capellani in Ecclesiis Monialium non modo possunt, verum etiam tenentur in Missa se conformare Monialium officio; utantur tamen Missali Romano, Gavant. Lezana, & Tamb.

363 Requiritur unus saltem minister, qui Sacerdoti circa Altare inserviat, qui sub mortali debet esse vir, non fœmina, etsi in casu necessitatis potuit celebrando sic sine ministro Dei, circa Altare; non si respondeant in Choro Moniales, nec est inconveniens, nec prohibitum.

DE INTERRUPTIONE.

364 MIssa quoad partes essentiales, quæ sunt consecratio panis & vini, & consumptio, non potest sine sacrilegio interrumpi, nisi urgeat periculum in Sacramentum, aut vitam Sacerdotis, ex incursione hostium, hæreticorum, ex terremotu, incendio, &c. tunc enim potest Sacerdos fu-

ftiam consecratam sumere, vel secum deferre, si ad eam consecrationem [illegible] periculo pervenire non possit.

501 Quoad partes vero accidentales, si Ramen, Missam interrumpere licet ex gravi, & justa causa [illegible] ob [illegible], ordinationem, [illegible] populi, & [illegible] pro quibus [illegible], & [illegible], si ante Canonem Sacerdos recederet [illegible], quia non esse [illegible], esse in [illegible], excommunicatum, [illegible] si non sit [illegible], aut [illegible] in interruptione [illegible] si post Canonem, & praesertim post consecrationem, [illegible], & perficiat, [illegible] si excommunicatus non toleratus seu denunciatus, aut publicus percussor Clerici [illegible] profanus, [illegible].

502 Quod si [illegible], & [illegible] non possit, [illegible] excommunicationem reservatam Papae, & [illegible], ab Altari recedat, [illegible], & praesertim si sit [illegible], Sacerdos [illegible] perficiat, [illegible] & [illegible] excommunicatus [illegible] non recedat, [illegible] peragat [illegible], qui [illegible] debere de [illegible] Missa [illegible] Altare [illegible] unde [illegible], quod Missa [illegible], [illegible] peragatur, n. 500.

503 [illegible] Ob supervenientem gravem necessitatem proprio corpore, aut [illegible] proximi, ut si moriturus sit baptizandus, vel absolvendus, tunc Sacerdos ad [illegible] revertens, si consecratio erat facta, [illegible], ubi desierat, [illegible] si non erat facta, sed parva mora [illegible], [illegible] si vero longior, vel [illegible], vel [illegible], si obligationem celebrandi non habeat.

504 [illegible] ob adventum Principis, Praelati, aut populi Missam [illegible], si [illegible] Sacerdos, & non sit facta oblatio, Sacerdotem posse de novo incipere, [illegible] Lay. cum [illegible] sed [illegible] quia [illegible] adventus non affert tantam necessitatem, quae interruptionem [illegible], nam alii, etiam non sit alia Missa, non tenentur ad audiendum integram. Eadem ratione non potest Sacerdos ob [illegible] adventum [illegible] celebrare, n. 6. 502.

DE DEFECTIBUS IN SACRIFICIO MISSÆ OCCURRENTIBUS.

505 Sacerdos ante consecrationem advertens aquam, aut aliam [illegible], debet [illegible], aut aliud [illegible] vinum cum aqua imponere, & consecrare.

506 Si id advertit post calicem, aut hostiae [illegible], D. Thomas [illegible], Sacerdotem debere consecrare non tantum vinum, sed etiam novam hostiam, ut si [illegible] consecratur, hoc pacto, ut novam hostiam, & vinum offerat [illegible], sumat [illegible] & [illegible] post [illegible], [illegible] prosequatur [illegible], ac [illegible] ad communionem. [illegible], quia si non [illegible] hostia [illegible], non [illegible] verborum, & signorum, quorum quaedam [illegible] non [illegible] circa sanguinem, sed etiam circa corpus.

507 [illegible] vero [illegible], [illegible], in allato calice [illegible] consecrato [illegible] vinum cum aqua sine nova hostia, reliquis omnibus omissis, quae ante [illegible], & [illegible], quod [illegible] posset, ut [illegible] post [illegible] ablutionem, accedat ad cornu Altaris, vinum, & parum aquae calici imponat, ad medium redeat, & offerat, [illegible], [illegible] consecret, [illegible], [illegible] ad [illegible], [illegible], ablutionem accipiat, & finem Missae prosequatur, qui modus praecipue in praesentia populi est expediens, & [illegible] in Rubricis Missalis Clement. VIII. de defectu vini, n. 5.

508 Uterque modus est aptus. Primus D. Thomae, si Missa celebretur in loco privato. Secundus [illegible], si celebretur in loco publico, ubi adsunt auscultantes, ad vitandum scandalum, & [illegible].

509 In quo casu non obstat, quod Sacerdos non sit jejunus, quia praeceptum de integrè perficiendo Sacrificio est majoris obligationis, quàm praeceptum jejunii naturalis, quoniam hoc est Ecclesiasticum, illud vero Divinum, ex [illegible].

510 [illegible] si Sacerdos [illegible] defectum cognoscat, dum habet in ore aquam, aut aliud, non debet illa projicere, sed sumere, quae [illegible], [illegible] perficiendo Sacramentum [illegible].

511 Idem pariter est dicendum, si totus sanguis effunderetur è calice, & de hostia consecrata, [illegible], vel si post [illegible] advertat non esse [illegible], tunc enim alia hostia debet [illegible] modo consecrari.

Quod

295 Quod si non possit sub [illegible] alia hostia haberi, sacrum cum una sola specie finiat, prætermittendo verba, & signa, quæ ad speciem deficientem spectant; nam [illegible] [illegible] plenius est de jure naturæ, integritas verò sacrificii solum de jure divino, adeòque illa est majoris virtutis.

296 Si autem propter ignorantiam, aut animi turbationem, quæ in his casibus accidere solet, defectum non supplevisti, sed Missam terminasti, non debes aliud sacrum perficere, quamvis non jejunus esse [illegible], sed aliud sacrificium.

297 In dubio, alio modo est discurrendum, cum si dubitas, an sit vinum post calicis sumptionem, tenens fuisse vinum, quia possidet substantia vini.

298 Idem teneas, si dubites post consecrationem, an sine certo fundamento turbetur sacrificium, ejúsque ordo, quoniam possidet substantia vini. Si dubium ante consecrationem, vel debes deponere [illegible] dubium, vel vinum mutare, ne periculo non consecrandi te exponas. Et tunc si non sit aliud vinum, vel non sit defectus, si non est incœpta consecratio, desistas. Si verò est incœpta, prosequas cum vinum, & prosequere, quia melius est, deposito dubio sacrificium perficere, quàm cum dubio incompletum [illegible] [illegible] *Tamburinus*

Accedit verò aliud, si remansisse, vel sumas post sumptionem sanguinis, vel aliunde provenient [illegible] ferventi suppo, aut panno lineo imbibitum, donec siccetur: & tunc comburi debet, & in sacrarium projici.

299 Quæ in hujusmodi defectibus, tam substantialibus, quàm non substantialibus subinde perturbationes solent oriri: ea est Doctorum fere regula, ut considerans (quantum tempus permittit) gravitatem, vel levitatem eorum quæ defiunt, incommodo, scandalo, quod potuit oriri, id facias, quod melius videbitur, aut scrupulose te geras: nam quidquid in ea perturbatione bona fide facis, benè certum Deo facis, quia si est error, per bonam fidem, & perturbationem non censetur deliberatè factum, ut sit mortale. Ita Tamb. lib. 2. cap. 1. [illegible] in Meth. cel. Miss.

300 Si hostia consecrata è manu Sacerdotis in calicem ceciderit, & tota sit humefacta, ut frangi non possit, nil est renovandum, sed fractione relicta, omnia dicit Sacerdos, omittendo tamen solita signa supra hostiam, & prosequitur sacrum, quia nil substantiale deficiat; ad commixtionem autem signans se tantum dicat, Corpus, & Sanguis Domini nostri *Jesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam. Amen.* Si verò non sit tota humefacta, facit omnia solita signa cum residua parte hostiæ non humefactæ.

301 Sacerdos, si de hostia grandiori sibi providere non possit, ne eo die, etiam festo sacrificio privetur, potest licitè parva formula uti, quia æquè per utramque sacrificium perficitur, & nullum de hostia grandiori adest præceptum. Solùm (si opus sit) monendus est populus de defectu, ad ejus avertendam admirationem.

302 Quid si petas, an liceat Sacerdoti assumere formulam parvam, & hostiam grandiorem conservare exponendam, si alia grandior haberi non possit?

Respondeo licere, si Sacerdos in ea Missa consecravit, tam formulam parvam, quàm hostiam grandiorem; non licere autem, si formula reperta fuerit consecrata in alia Missa, tum est, quia Sacerdos communicare debet de suo sacrificio.

303 Si musca, aranea, aut aliud simile ceciderit in calicem ante consecrationem; Sacerdos, si non sit ei nausea, illud extrahat; siccat, vinum in sacrarium mittat, & abluto calice, aliud vinum cum aqua ponat, offerat saltem mente, & consecret.

304 Si verò id acciderit post consecrationem, animal è calice extrahat, & abluat, siccétque, & ablutionem aptè conservet, ut post sacrificium comburat, & ablutionem cum cineribus in sacrarium projiciat, aut id ministro committat. Sanguis autem debet sumi, si possit sine periculo vomitus, aut salutis corporis, secus, periculo flante, ut si assit venenum, tunc nunquam ullo pacto est sumendum, ne calix vero vertatur in mortem, sed vel debet conservari in vase, donec species corrumpantur, & inde combustæ mittantur in sacrarium, vel debet exsiccari stuppa, lino, aut ipso linteolo, quod habet supra altare, &c. & sic comburi, & cinis mitti in sacrarium.

Sacerdos autem abluto calice debet novum vinum, & aquam imponere, offerre, & consecrare, ut supra.

305 Item, si ex utriusque completa consecratione, vinum infectum esse veneno, potest ne à celebrando desistere; & si est in altari, illud quam consecratum non sumere, ut Scotus in 4. dist. 11. q. 2. ad tertium, item M. quem Tamb. & nonnulli sequuntur contra Bonacinam, non est jure naturæ teneri quilibet propriam vitam servare, nec calix vitæ verti debet in mortem, tunc ipsum ut potest modesto prætermittere, ut per ampullam quasi calix è manu frangendum dimittendo, aut alio modo apparen-

tus, qui ex superius dictis, prudenter non absolvit. Nec inde sigillum confessionis frangitur; quia (ut ait Scotus) tunc non debet reputari revera actum confessionis, nisi id, quod ex natura sua prodit peccatum confessum, cupiditas [illegible], se divertere à via, in qua ex confessione scit se esse accedendum, utique non tenetur propositum frangere, &c. cum possit ob aliquam justam causam exigere, etiamsi nullum earum cognitionem habuisset, atque potest casu independenter à confessione communicare, n. 359.

366 Idem dic de hostia, si fuerit ab aliquo veneno tacta: est enim in sacrario separatim servanda, donec corrumpatur, & in sacrarium mittatur, & alia est consecranda, & sumenda.

367 Hostia, & calix à fulmine tacta, venenata censeri vult Gavantus.

SANGUIS.

368 SI congeletur in calice, calix pannis calidis involvatur, quòd si non possit, ponatur in aqua fervente prope altare, donec liquefiat, ita ut intra calicem non intret aqua. Si verò liquefieri nequeat, aut aqua haberi non possit, digito comminuatur, & sumatur.

369 Si vinum congeletur ante consecrationem, debet mutari: quòd si aliud liquefactum commodè haberi non possit, tunc Sacerdos, si ad Canonem non pervenerit, sacrum omittat, ne inconsulta materia utatur, & si opus sit, populum de defectu moneat ad ejus offensionem vitandam. Si verò incœptus sit Canon, prosequatur (ait Tamb.) quia Canone incœpto censetur incœptum substantialiter sacrum, nam probabilius est tale vinum esse aptam materiam consecrationis, ut ex natura sua potabile. Ita Tamb. At dico, quod sacrum omittat, ut melius, ob dicta num. 164. & in cap. 1. n. 83.

370 Aqua verò congelata pro certo non est apta materia baptismi, quia non potest fieri lotionem, quæ est ejus materia proxima.

371 Si sanguis cadat in tabulam, quæ terræ adhæret, tabula lingua lambatur, & radatur. Si in terram, radatur, sanguis autem quod abraditur, debet comburi, & cineres debent in sacrarium mitti. Si supra lapidem altaris, sanguis sorbeatur à celebrante, lapis lavetur, & ablutio in sacrarium mittatur. Si supra linteum, aut corporale, aut supra calicem lavetur, & ablutio vel sumatur, aut in sacrarium projiciatur. Idem fiat, si supra tapetum pedibus subditum, & tunc non est obligatio eas partes comburendi.

372 Pœnitentias autem in his casibus à sacris Canonibus impositas non esse in usu, sed hujusmodi negligentias debere à Superiore puniri.

HOSTIA

373 AUt fragmentum, si cadat in terram, lignum, aut aliud simile solidum, accipiatur, locus ablutione cum spongia mundetur, aliquantulum abradatur, & loto, & abrasio in sacrarium mittatur.

374 Si cadat in mappam, quodlibet linteum, pannum, &c. illud lavetur, & lotio in sacrarium mittatur.

375 Lotio ex casu super hostiæ fieri potest à Clerico, vel Servitio. Lotio verò ex casu fragmenti non nisi à Sacerdote, & in ejus defectu à Diacono.

376 Si fragmentum cadat in partem interiorem vestis mulieris, mulier ipsa modestè curet invenire, & supra eamdem vestem Sacerdoti porrigat, vel ipsa propriis digitis accipiat, in pyxidem mittat, digitos lavet, & lotionem in sacrarium projiciat. Quod si non inveniatur, Sacerdos fragmentum Deo commendet, & sacrum prosequatur. Si verò cadat supra pectus mulieris, mulier ipsa modestè lavet. In quibus, & similibus casibus prudenter Tamburin. advertit, melius esse vitare turbationem fidelium, quàm rubricarum apices ejusmodi cautelas præcipientium observare; casus namque, in quo adest fidelium turbatio, est à rubricis exemptus.

377 Hinc (ait idem) si solus Sacerdos parvi fragmenti casum advertit, & probabiliter providet notabilem mulieris turbationem, aut adstantium offensionem (quod quidem regulariter adest) si de fragmenti casu mulier advertatur, nil dicat Sacerdos, sed id Deo commendet.

378 Si Sacerdos hostiam evomat, & species integræ appareant, si non sit nausea, sumantur, secus, in loco sacro conserventur, donec siccentur, & corrumpantur, & tunc corruptæ sunt comburendæ, & cineres in sacrarium mittenda. Si verò species non appareant, & corruptæ judicentur, totum vomitus comburatur, & cineres in sacrarium projiciantur.

379 Denique si Sacerdos post sumptionem advertat, speciem à se sumptam fuisse infectam veneno, tunc solum potest licitè vomitum provocare, & ut supra se gerere.

380 Quod si Sacerdos defectum, dum celebrat, tunc si id ante consecrationem contingat, relinquendum est sacrificium, quin-
imo

non [illegible] Cathol[illegible] Archiep[illegible], si verò post consecrationem, etiam solummodo, tunc vel eodem die, etiam post sex, aut septem horas, vel sequenti die debet sacrificium perfici ab aliquo Sacerdote, qui jejunus sit, vidat, & Sacerdoti deficienti; si non obierit, sed infirmus fuerit, & communicare poterit, unam partem sumendam tradat.

C A S U S.

381 *Dum sacra Monialis communionem susciperent, subitanea ventus plures particulas è sacra pyxide rapuit, & per ostiolum ante Capellam [illegible] sparsit. Quid agendum?*

RESP. Tunc Sacerdos, animo sibi dato, pyxidem claudat, & statim curet, ut particulæ ab ipsis sacris Virginibus, quam propriis digitis, accipiantur, & intra pyxidem reponantur. Ut sumantur propria lingua ab aliis, si alia sint communicaturæ. Vel omnes ab eadem, quæ communicavit, sumantur, si aliæ non sint, & priores duo modi commodè practicari non possint, maximè si sint sparsa fragmenta. Deinde eadem pavimentum spongia lavetur ut in n. 376.

Agunt de Sacrif. Missæ, Scotus quæst. [illegible] in 4. d. 5. q. 1. litt. L. dist. 17 quæst. 1. M. Mastrius disp. [illegible] q. 3. art. 4. & 5. Leander de Sacram. tract. 7 & 8. Joan. la Cruz pag. 551 Tamb. in Meth. Cel. Missæ, Arsdekin tom. 2. pag. 456. Gobat tom. 1. tr. 3. Ant. à Spir. Sanct. de Sacram. tr. 7 Fagnanus lib. 3. Fenech, Mendo, Alloza verb. Missa.

FORMULA DIMISSORIARUM PRO REGULARIBUS

382 Quæ plurics usum sunt, & in quæ practicantur doctrinæ traditæ, num. 52. 50. 54. 55. & 14.

FR. NN. Ordinis NN. Dilecto Nobis in Christo Jesu fratri NN. salutem.

AD Excelsum Presbyteratus Ordinem non Religiosos promovere quamvis nostri ratio exposcat, quos laudabiliter, & devotè in misteriis jam confirmatos, vel sint habiles noverimus. Propterea Te permanentem N. N. in sæculo nuncupato N. N. (ætate legitima prædito) vel (si adsit dispensatio super ætate) cui de benignitate Apostolica, ob eximiam tui devotionem, & nostra Ecclesiæ necessitatem, per breve datum Romæ die... Mense ... Anno ... fuit dispensatum per tredecim menses super ætate à Sacro Conc. Trid. requisita, nulloque Canonico impedimento interdicto, Sacro Diaconatus Ordine insignito, in susceptis Ordinibus exercitato, probis, honestisque moribus, ac literaria disciplina condecorato, cæterisque per Trident. Concilii sanctiones, summorumque Pontificum decreta requisitis exornato, atque Exercitiis Spiritualibus (testimonio Nobis facto) jam peractis, Præsentium virtute cum salutaris obedientiæ merito facultatem elargimur, ut ad Illustrissimum, & Reverendissimum N. Episcopum (in cujus Diœcesi de familia commoraris) & eo ordinationem non habente, ad quemlibet alium Antistitem accedere valeas, Sacro Presbyteratus Ordine decorandus. Ipsumque obnixè rogamus ut tecum super interstitiis ob nostræ Ecclesiæ necessitatem dispensare dignetur. Vale. Et Angelus Domini sit in itinere tuo. Datum, &c.

383 Hinc habes, Prælatum regularem debere primo loco suum subditum ad Episcopum Diœcesanum mittere, in cujus Diœcesi de familia commoratur, vel ad Episcopum viciniorem, si esset in loco nullius Diœcesis, & eo absente, aut ordinationes non habente tunc potest ad quemcumque alium Episcopum suum subditum mittere. Hæc sunt disposita à S. Cong. Conc. die 15 Martii 1596 & die 11. Junii 1598. juxta mentem Trid. *sess. 23 de ref. cap. 8.* quæ decreta refert P. Augustinus Matthæucci in *Officiol. curiæ tit. Ordines* à n. 4.

PARS SECUNDA.

Examen Prædicatorum.

CAPUT I.

De Causa efficiente sacræ Concionis.

Quis prædicare debeat.

384 AD Apostolicum sacræ prædicationis munus ritè exercendum, tria necessariò requiruntur, quorum altero deficiente, nemo prædicare debet.

Primum est irreprehensibilis vita; quia (teste Tullio) *Caput est artis, decere, quod facias.* Hinc D. Hier. ad Nepotianum scribens, ait. *Non confundant opera sermonem tuum, ne cùm in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: Cur hæc, quæ dicis, ipse non facis?*

385 Secundum est solida scientia: ut saltem omnia, quæ pertinent ad mysteria fidei, mandata Dei, & Ecclesiæ, vitia, & virtutes, hæreses, atque erroneas opiniones, dignoscere, ac enucleare calleas; quod satis aptè præstabis, si priores tomos hujus operis familiares habebis.

Tertium est legitima missio: nimirùm ut à Prælato, ad quem spectat, sit tibi commissum, vel saltem concessum; nam ut inquit Apostolus ad Rom. 10. *Quomodò prædicabunt, nisi mittantur?* Vide Bullam Clem. X. *Superna 1670. in tom. 1. tit.* De approbatione Confessarii.

CAPUT II.

De Causa finali.

Prædicatoris finis

386 Esse debet, ut peccatores peccato mortui ad vitam per pœnitentiam revocentur; & ut justi, qui charitate vivunt abundantiùs vita fruantur, juxta illud Joan. 10. *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.*

CAPUT III.

De Causa materiali.

Quid prædicari debeat.

387 PRædicationis materia est verbum Dei: *Prædica verbum*, dixit Apostolus, 2. ad Tim. 4. Consistit autem hæc verbi Dei prædicatio (ut suos fratres monet Seraphicus P. S. Franciscus) *in annuntiando vitia & virtutes, pœnam & gloriam*

QUIBUS REBUS FULCIRI DEBEAT VERBUM DEI, ET QUO ORDINE.

388 CUm Verbum Dei prædicamus, firmis doctrinis fulcire dicta nostra debemus, ut audientium corda movere possimus. Primum fulcimentum est *Auctoritas Sacræ Scripturæ*, in aliquo ex quatuor sensibus interpretatæ (ut infra) pro cujus interpretatione Sanctorum Patrum instrumentis uti necesse est, ne in errorem incidamus. Unde secundum fulcimentum esse debent *Sententiæ Sanctorum Patrum, & Conciliorum*. Tertium *Rationes*. Quartum *Similitudines*. Quintum *Exemplum*.

DE SACRA SCRIPTURA.

389 SAcra Scriptura, cujus author est Spiritus Sanctus, duas habet partes, Vetus scilicet, & Novum Testamentum. Utrumque subdividitur in quatuor partes, in libros nempè legales, historiales, sapientiales, & Prophetales. In veteri testamento *Legales* sunt quinque libri Moysis, videlicet, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Historiales* sunt decem in veteri testamento dispersi. *Sapientiales* sunt quinque, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, & Ecclesiasticus. *Prophetales* sunt sex, quatuor Prophetæ majores, Isaias, Jeremias, Ezechiel, & Daniel, liber duodecim Prophetarum, & liber Psalmorum.

390 In Novo Testamento libri *Legales* sunt quatuor Evangelia. *Historiales* sunt Actus Apostolorum. *Sapientiales* Epistolæ Apostolorum; & tandem *Prophetales* Apocalypsis B. Joan. Apost. Qui omnes libri numerantur à

Conc.

Conc. Trid. *sess.* 4. & secundùm vulgatam D. Hieronymi sunt de fide tenenda, translatio verò septuaginta Interpretum non est de fide, est tamen majoris auctoritatis, quàm aliorum translatio.

591 Libri Sacrae Scripturae dicuntur Canonici, quia continent regulam, quam sequi debemus in materia fidei, & morum, & quia sunt relati & à Sancta Ecclesia recepti inter Catalogum librorum divinorum, seu à Deo inspiratorum, Canon etiam regulam significat, & Catalogum. Libri autem Canonici ex Decret. Tridenti *sess.* 4. sunt *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judices, Ruth, quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, duo Esdrae, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus, quatuor majores Prophetae, duodecim minores, duo libri Machabaeorum.* Hi ex veteri Testamento. Ex Novo verò *Quatuor Evangelia, Acta Apostolorum, quatuordecim Epistolae Pauli, tres Joannis, duae Petri, una Jacobi, una Judae, Apocalypsis Joannis.* Adeòque qui praefatos libros pro sacris, & Canonicis, seu à Deo inspiratis non susceperit, aut qui aliquam veritatem in illis contentam, v. gr. *In principio creavit Deus Caelum, & terram,* negaverit, erit haereticus. Alii duo libri, nempe tertius, & quartus Esdrae, non sunt ab Ecclesia recepti pro Canonicis, sunt tamen magnae auctoritatis, quoniam à nonnullis Sanctis Patribus citantur, & à Sixto V. in sacris Bibliis post libros Canonicos, una cum oratione Manassis fuerunt appositi.

DEFINITIO.

592 Sacra Scriptura *est liber intùs scriptus, & foris.* Ita Lyranus noster in Prologo, quae definitio est desumpta ex illo Apocalypsis, *cap.* 5. *Et vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intùs, & foris.*

Dicitur *Liber Vitae*, quia vitam tribuit eam benè considerantibus, & operibus exequentibus, juxta illud Ecclesiastici, *cap.* 24. *Qui elucidant me, vitam aeternam habebunt.* Dicitur *scriptus intùs, & foris*, ut per hoc *intùs* significetur sensus spiritualis, & per hoc *foris* sensus litteralis.

593 Sensus sacrae Scripturae est ille, qui est intentus à Spiritu Sancto, qui est author, & causa principalis Sacrae Scripturae, producens [illegible] scribere moraliter Sacras Scripturas, quae sunt causa minùs principalis.

DIVISIO.

594 Unde sensus Sacrae Scripturae in prima sui divisione est duplex, *Litteralis, & spiritualis,* seu mysticus; *Litteralis* est illa significatio prima, qua voces significant res, ad quas significandas sunt impositae, ut Deut. *cap.* 6. *Audi Israel: Dominus Deus noster, Dominus unus est. Spiritualis*, seu mysticus, & metaphoricus est illa significatio, qua res per voces significatae rursus significant per similitudinem, & figuram, ut Matth. 5. *Si manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te.* Ubi per manum abscindendam intelligitur amicus, qui scandalum affert, & est causa ruinae, cujus familiaritatem homo debet abscindere à se, unde sensus litteralis à mystico differt per hoc, quod in litterali significatio attenditur à voce, in mystico verò à re.

595 Sensus *litteralis*, est duplex, historicus, & parabolicus. *Historicus* est ille, quo aliqua significantur historia, ut praesertim in libris Regum, & Machabaeorum contingit. *Parabolicus* est ille, quo aliqua significantur parabola, seu comparatione, ut patet in Evang. de Patrefamilias. Sensus *mysticus* est triplex, Allegoricus, Tropologicus, seu Moralis, & Anagogicus.

SUMMA DIVISIONIS.

596 Hinc sunt omnes sensus Sacrae Scripturae quatuor, nempè Litteralis, Allegoricus, Tropologicus, & Anagogicus, qui sensus explicantur his versibus:

Littera gesta docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.

Sensus igitur *Litteralis* res accipit, prout verba ipsa significant. Sensus *Allegoricus*, ostendit nobis, quid sit credendum, quia tendit circa credibilia, dicitur *Allegoricus* à nomine Graeco *Aleon*, quod est *Alienum*, & à *Logos*, quod est sermo, quasi sit alienus sermo ab eo, quem voces sonant. *Tropologicus*, seu moralis quid agendum, quia tendit circa moraliter agenda, dicitur *Tropologicus* à nomine Graeco *Tropos*, quod est *Conversio*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit sermo conversus ad animae aedificationem, & morum informationem.

Anagogicus demum, quid sit sperandum, quia tendit circa speranda in aeterna beatitudine. Dicitur *Anagogicus* à nomine Graeco *Ana*, quod est *sursum*, & *Goge*, quod est *ductio*, quasi quòd sit sursum ductio, seu locutio de aeternis, quibus significantur coelestia.

EXEM-

E X E M P L U M.

Hierusalem.

397 IN sensu litterali significat Civitatem Judææ. In Allegorico Sanctam Ecclesiam militantem à nobis credendam, juxta illud Apocal. 21. *Vidi Civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de cœlo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* In Tropologico significat animam nostram sanctis operibus & virtutibus ornandam, juxta illud Jeremiæ cap. 4. *Hierusalem, Hierusalem convertere ad Dominum Deum tuum.* In sensu denique Anagogico significat Ecclesiam triumphantem, nempè Patriam cœlestem à nobis sperandam, juxta illud Pauli ad Galatas 4. *Illa, quæ sursum est Hierusalem, est libera, quæ est mater nostra.*

SENSUS ACCOMMODATITIUS

398 *Est, quo quis sacram Scripturam proprio arbitrio sensui accommodat.*

Sic Orator in nova electione Ducis cujusdam Republicæ, cui nomen erat *Prosper*, usus est versu Psalm. 44. *Intende Prospere, procede, & regna.* utendo æquivoco adverbii in nomen. Et alius ad exprimendam Principum conventionem circa Monarchiæ Hispanæ partitionem, & Dei inexpectatam providentiam in ea conservanda incolumi cum constitutione Regis, usus est illo Psal. 2. *Qui habitat in cœlis, irridebit eos. Ego autem constitutus sum Rex ab eo.*

At Sacer Orator abstinere debet à sensu accommodatitio, qui non sit sensus verus, & unus ex quatuor.

Q U Æ R E S

399 *An in omnibus locis Sac. Scripturæ reperiri possint omnes quatuor sensus?*

REsp. Negative, in multis enim locis solùm reperiri potest sensus litteralis, nullo pacto mysticus, ut in illo, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & in illo alio *Dominus Deus tuus unus est*, qui sensus est solùm litteralis, non mysticus.

E contra in multis locis solùm reperiri potest sensus mysticus, nullo modo litteralis, ut in illo Judic. cap. 9. *Ierunt ligna, ut ungerent super se Regem*, qui sensus nullo modo potest esse litteralis, sed solùm mysticus, nam per ligna intelliguntur habitatores Urbis Sichem, qui constituerunt Abimelech supra se Regem ut in eodem Textu exponitur. Similiter in hoc alio loco. *Pœnitet hominem fecerisse cor meum*, ubi ly *Cor* non potest sumi litteraliter, quia Deus non habet cor, sed mysticè per voluntatem. Et in illo Psalm. 78. *Comederunt Jacob, & locum ejus desolaverunt*, ubi non potest haberi sensus litteralis, quòd scilicet Jacob, & locum ejus comederint, sed mysticus, & metaphoricus, nimirum, quòd Jacob, & locum ejus deprædati sunt.

Tandem multa loca habere possunt omnes quatuor sensus, ut in Gen. cap. 16 dicitur, quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & alterum de libera, ubi per duos filios Abrahæ in sensu litterali denotantur Isaac, & Ismael; Isaac vir bonus filius Saræ uxoris Abraham, & Ismael homo ferus filius Agar Ancillæ Saræ. In sensu Allegorico per duos filios significantur duo Testamenta, ut exponit Apost. ad Galat. 4. Ismael enim *Vetus* significat, Isaac verò *Novum*. In sensu morali, seu Tropologico, significari possunt duo filii spirituales unius Prælati, quorum unus ut Isaac proficiat, alter ut Ismael à perfectione deficiat. Et demum in sensu Anagogico per duos filios significari possunt Angeli, quorum alii steterunt, & sunt boni, multi ceciderunt, & sunt mali.

DE QUATUOR CONCILIIS.

400 COncilia Oecumenica, videlicet Generalia, & Universalia ad totum Orbem Christianum pertinentia, à Sede Apostolica approbata, & ab Ecclesia recepta, hucusque sunt decem, & octo, Tridentino incluso, quorum principaliora sunt prima quatuor, quæ ad authenticandam, stabiliendamque fidem, quam Sacra Scriptura prædicat, convenerunt.

401 Primum est Nicænum, quod celebratum est ab anno Domini 327. usque ad annum 330. sub Silvestro Papa, & Constantino Imperatore, ubi convenerunt Episcopi 318. numero quidem sacro, quia longe ante figurato in Sacra Scriptura in illis 318 militibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportavit. In hoc Concilio damnata fuit hæresis Arii, inæqualitatem inter Divinas Personas ponentis, asserentis Filium creaturam. Unde Concil. Filium consubstantialem Patri confitetur, & proinde Symbolum fidei ab Apostolis editum, denuò construxit, addendo illam particulam. *Consubstantialem Patri*, statuitque, ut post hymnum glorificationis, qui est *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, adderetur *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.*

402 Secundum est Constantinopolitanum, quod est celebratum anno Domini 381. sub Damaso Summo Pontifice, & Theodosio Seniore Imperatore, ubi convenerunt 150. Patres; cui Concilio interfuit S. Hieronymus contra Macedonium negantem Spiritum Sanctum esse Deum.

403 Tertium est Ephesinum, quod celebratum est anno Domini 431. sub Caelestino Papa, & Theodosio Juniore Imperatore, ubi convenerunt 200. Episcopi. Causa Concilii fuit haeresis Nestorii Episcopi Constantinopolitani duas personas in Christo admittentis, ac proinde unitas sub accidentali ratione, nempe per affectum: qui error fuit damnatus, & sancitum, in duabus Christi naturis unam manere personam, nempe Verbi, adeoque duas naturas divinam & humanam esse unitas substantialiter in ratione substantiali hypostasis, seu personae; & ex tunc in Salutat. one Angelica additum fuit *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, &c.*

404 Quartum est Calcedonense, quod celebratum est ann. 451. vel 454 sub Leone Papa, Valentiniano, & Martiano Imperatoribus, ubi convenerunt 630. Episcopi contra omnes haereses, praesertim contra Eutychen Constantinopolitanum Archimandritam, in Christo unam naturam asserentem, & ejus defensorem Dioscorum Alexandrinum Episcopum, ubi illi condemnati fuere cum aliis haereticis, & definitum, sic Christum de Virgine natum, ut duae naturae, divina, & humana, secundum substantiam realiter distinctae, & impermixtae remanserint, unitae solum in unitate personae Verbi, ita ut Christus verus Deus sit, & verus homo.

405 Praemissa quatuor principalia Concilia, Ecclesia sancta tamquam quatuor Evangelia amplectitur, & veneratur cum Divo Gregorio *in c. Sicut dist. 15* De Conciliis erudite agit Bellarminus *tom. 1. contr. 4.*

DE SS. PATRIBUS.

406 AD explicationem S. Scripturae, & confirmationem doctrinae, quam praedicamus, sententiis Sanctorum Patrum, & aliorum Scriptorum Ecclesiasticorum uti debemus, quatenus ad omnes eas, quae ab Ecclesia universali sunt approbata, & communiter recepta, inter quos praecipue clarent Hieronymus in sensu literali, Ambrosius in Allegorico, Augustinus in Anagogico, Gregorius in Morali.

407 Semper autem sunt attendendae Romanorum Pontificum sanctiones, etiam si doctrinae sint Augustini, nam de fide est, non Augustinum, sed Romanum Pontificem ex cathedra loquentem, errare non posse in materia fidei, aut morum. Hinc Augustinus ipse ait cont. epist. fun. *Non crederem Evangelio, nisi quod Ecclesia Catholica credit.* Imò super quamplurimis doctrinis Sanctus sane se retractavit, pro quo librum Retractationum conscripsit. Adde, praefatos Sanctos Patres in aliquibus discordare, quae Ecclesia permittit, quatenus nec contra fidem, nec contra bonos mores redundant: *v. in tom. 1. prop. 30. ab Alex. VIII. damn.*

408 Quando autem inter se Patres, & Doctores discordant, liberum est nobis sequi, quem volumus, abstinendum tamen est ab illis opinionibus, quae possunt controverti, & repelli, quia non ad disputandum contra Patres, & Catholicos Doctores, sed ad populum erudiendum, pergamum ascendimus. Hinc Sacram Scripturam contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, aut contra unanimem Patrum consensum, prout Tridentina Synodus cavit, Praedicatori nullo modo ad suos sensus contorquere licebit. Si verò aliquam novam interpretationem ab Ecclesiae sensu, Sanctorumque Patrum sententiis non alienam, ad fidei Catholicae doctrinam illustrandam, vel ut pietatis studium excitet, aliquando afferre voluerit, aliquid brevi praefabitur, quo id sibi licere humiliter petat, *v. num. 308.*

Sententiae tamen SS. PP. postquam latinè prolatae fuerint, vulgari idiomate vertendae sunt ad erudiendam plebem.

409 Nec parvipendenda est auctoritas Philosophorum, illorum, inquam, qui non solum naturae vim, & effectus, verum etiam morum, & vitae normam investigaverunt, idque magna ex parte sunt consecuti, ut fuerunt Plato, Aristoteles, Seneca, Tullius, & alii; illis enim usi sunt quoque SS. PP. in suis concionibus ad majorem perditorum fidelium confusionem.

DE RATIONIBUS.

410 POstquam auctoritatibus probata fuerit propositio, consequens est illam fulcire rationibus, quas vel Doctores, vel ipsum ingenium dare possunt. Rationes autem deducendae veniunt à locis communibus, videlicet

1. *A Definitione*. Definitio est, quae explicat naturam rei definitae, vel per proprium ge-

genus, & propriam differentiam, quæ est propria *Definitio*, vel per sua adjuncta, quæ tamen non possunt alteri convenire, & hæc vocatur *Descriptio*. Exemplum hujus loci dat D. Gregorius Nyssenus, qui, ut auditorem excitaret ad gratias Deo agendas, sic hominem definit: *Homo est opus Deo carum prædictum, ad ejus, à quo creatum est, imaginem factum.*

Utitur etiam Ecclesiasticus Orator definitionibus à sensibus hominum ductis, ut est definitio, quam affert Jacobus Apost. Ep. 4. cap. 15. cùm dicit: *Quæ est vita vestra? vapor ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.*

Interdum etiam aliquis à vulgari loquendi consuetudine, quemadmodum D. Basilius in oratione ad divites, postquam eorum excusationem proposuit, deinde argumento à definitione sumpto redarguit, dicens: *At te ipsum pauperem esse dicis, & ego assentior: pauper enim est, cui multa desunt: at multa autem vobis indigent, in sarcinulis habendo cupiditas effecit.*

2. *A partium enumeratione* ducitur argumentum, quando enumeratis aliis rebus, quæ possent ad rem facere, præter illam ab Oratore propositam, non invenitur, quod quæritur. Exemplum habetur in Ecclesiaste Salomonis ad probandum, quod omnia sint vanitas. Item in Prophetia Jeremiæ, cap. 9. ubi ostenditur in solo Deo gloriandum, enumeratis rebus, in quibus homines gloriari solent, his verbis: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire, & nosse me, quia ego sum Dominus.*

3. *Ab Etymologia* sumitur declarando rem ex vi, & natura nominis, quo res quæque prædita est. Exemplum dat S. Hier. qui scribens ad Heliodorum Monachum, hoc utitur argumento, *interpretare nomen Monachi, hoc est nomen tuum, quid facis in turba, qui solus es?*

4. *A conjugatis*. Conjugata dicuntur ea, quæ ab uno orta variè commutantur, quorum usus est frequens: ver. gr. *Si Christiani sumus, Christiane vivamus.* Exemplum etiam præbet Apostolus: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cælo Cælestis. Sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem Cælestis.*

5. *A Genere, & Specie*: à genere potest argumentari ad speciem, v. gr. *Vitium est fugiendum, ergo fugienda est avaritia.* Item è converso à specie ad genus, v. gr. ad probandum, peccata miseros homines efficere, sic construi argumentum potest: *Adulterium, homicidium separant à Deo, quæ est maxima miseria, ergo peccata miseros homines efficiunt.*

6. *A simili*, sic argumentum ex [illegible] una res cum altera, quæ in ali[illegible] assimilatur. v. gr. *Sicut vitæ naturalis ægroti desperatur, qui naturalia medicamenta spernit, ita vitæ gratiæ desperandum peccatoris, qui spiritualia medicamenta contemnit.*

7. *A dissimili*, etc. sumitur argumentum per dissimilium comparationem. Exemplum habetur in libro Prov. cap. 4. ubi dicitur: *Justorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem: via impiorum tenebrosa.*

8. *A Contrariis*. Quatuor secundum Ciceronem sunt contrariorum genera, *Adversa, Privantia, Relativa, & Contradicentia*, à quorum singulis potest Ecclesiasticus Orator suum ducere argumentum.

9. *Ab Adversis*. Adversa sunt ea, quæ sunt positive opposita, seu contraria, ut *Superbia, & Humilitas, Jejunium, & Crapula, &c.* Unde ab Adversis poterit sic argumentari: *Superbiam omnium peccatorum matrem esse scimus, humilitatem ergo omnium fundamentum virtutum intelligimus.*

10. *A Privantibus*. Privantia sunt illa, quæ privative opponuntur, ut forma, & ejus carentia in subjecto apto nato ad illam habendam, ita *Gratia*, quæ appellatur *lux*, privative potest interdum opposita ponere, quod vocatur *tenebra*. Unde sic potest formari argumentum. *Sicut lux gratiæ est amanda, ita tenebra peccati est fugienda.*

11. *A Relativis*. Relativa illa sunt, quorum unum refertur ad aliud, ut *Pater*, & *Filius*, *Dominus*, & *Servus*. Exemplum hujus argumenti à Relativis habetur in Malachia cap. 1. his verbis, *Filius honorat Patrem, & servus dominum suum; si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si dominus ego sum, ubi est timor meus?*

12. *A contradicentibus*. Contradicentia, seu contradictoria ea sunt, quorum unum negat illud, quod alterum affirmat, ut *scire*, & *non scire*. *A contradicentibus* igitur potest hoc modo Orator ducere argumentum, ver. gr. *Qui Christum diligit, mandata ejus servat: ergo qui ejus mandata non servat, Christum non diligit.*

13. *Ab adjunctis*. Adjuncta dicuntur ea, quæ cum rebus, vel personis, quoquo modo sunt conjuncta, sive inseparabiliter, ut sunt proprietates, & attributa, sive separabiliter, ut locus, tempus, vestitus, comita-

tus,

tus, appetitus, colloquia, velocitas in incessu, rubor vultus, pallor, & alia, quae rem magis exprimunt, & actiones aut meliores, aut deteriores efficiunt. Hoc loco usus est S. Basilius serm. de Jejunio, dicens: *Jejunantis color, gravitate plenus est, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modestiae ornatus, placidus & lenis oculus, sedatus incessus, vultus mente sedatus, loquentis index, nulla intemperantia risus insolentia, moderatio linguae, & cordis puritas, &c.*

14 *Ab antecedentibus*, argui potest deducendo consequentias, quae ex illis necessariò sequuntur.

Exemplum. Dicit Apostolus 1. ad Cor. c. 13. Quòd *charitas patiens est, benigna est, charitas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. igitur qui est charitate praeditus, patiens est, benignus est, &c.*

15 *A consequentibus*. Non infructuosum erit à consequentibus etiam probare antecedentia, hunc enim locum adhibuit ipse Christus in Evang. Matth. cap. 5. ubi à consequentibus probat *Beatos esse pauperes spiritu, quia ipsorum est Regnum Caelorum*: item *Beatos mites, quoniam ipsi possidebunt terram, &c.*

16 *A repugnantibus*. Repugnantia differunt à contrariis, & dissimilibus, eò quòd illa aliquem ordinem servant inter se, illa verò neque aliqua certa lege, neque ordine inter se opponuntur; sic repugnare dicuntur fatum cum hominis libertate, invidia cum charitate, crudelitas cum deliciis, &c. Hoc loco usus est Divus Ambros. in serm. de Decoll. S. Joan. Bapt. ubi ait: *Postremo (quod etiam omnes barbari horrere consueverunt) inter epulas atque convivia consummandae crudelitatis proferunt edictum, &c.* & infrà: *Quid crudelitati cum deliciis? quid cum funeribus voluptati? &c.*

17 *A causis*. Quoniam quatuor sunt genera causarum, *Materialis* scilicet, ex qua res est; *Formalis*, per quam res est; *Efficiens*, à qua res efficitur. & *Finalis*, cujus gratia omnia fiunt: hinc à singulis poterit Ecclesiasticus Orator sumere argumentum, ut infra.

18 *A Causa materiali*. Quia è limo terrae formati sumus, S. Basilius in Opusculo *Attende tibi* hunc locum ita expressit, dicens: *Exaltaris ob divitias, & ob majorum tuorum nobilitatem te jactas, & propter patriam, & pulchritudinem corporis attende tibi ipsi, quòd mortalis es, quòd terra es, & in terram reverteris.*

19 *A Causa formali*. Ita arguit D. Bernardus. *O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, redempta Christi sanguine, desponsata fide, dotata spiritu, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, quid tibi cum carne?*

20 *A causa efficiente* adhibet exemplum Regius Psalmista, Psalm. 93. dicens, *Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?* probans per hoc, Deum humana curare.

21 *A causa finali* sic argumentari poterit Orator: *Homo ad consequendam aeternam beatitudinem est formatus: stulti igitur, qui in temporalibus delectas, in divitiis, in honoribus beatitudinem collocant.*

22 *Ab effectibus*. Sicut quatuor sunt genera causarum, ita quatuor genera effectuum, qui ex illis causis oriuntur. Ab hoc loco ostendit Christus Joan. cap. 10. se esse bonum Pastorem, dicens: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit; quia mercenarius est, &c.*

23 *A Comparatione* ducitur argumentum, quando arguitur vel à majori ad minus, vel à minori ad majus, vel à pari.

24 *A majori ad minus*, usus est D. Hieronym. scribens ad Heliodorum his verbis: *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet; & tu amplas porticus, & ingentia tectorum, spatia metiris?*

25 *A minori ad majus*, arguit Div. Basilius in orat. ad divites: *Mare novit terminos suos, non eos transgreditur antequam terminus destruatur. At verò avarus non veretur tempus, non servat terminum, non cedit consequentibus successionem, sed ignis violentiam imitatur, omnia corripit, omnia depascitur.*

26 *A Pari* concinnè S. Augustin. in quodam serm. his verbis. *Et nos, & omnis populus unius Domini servi sumus, & si bene agimus, ad unam beatitudinem pariter pervenimus; & quare pauper tecum non capiat cibum, qui tecum accepturus est Regnum? quare pauper non accipiat vel veterem tunicam, qui tecum recepturus est immortalitatis stolam? quare pauper non mereatur panem tuum, qui tecum ad convivium invitatus est Angelorum?*

DE SIMILITUDINIBUS.

411 *Similitudines*, quae certè magna vi mentem illuminant, & voluntatem movent, cum possint vel ex ipsis humanis actionibus, unam cum alia comparando; quomodo Christus Dominus similitudine vigilantis Pastoris, & ovis errantis, obligationem superiorum circa subditos ostendit: vel ex naturali historia, nempe ex proprietatibus ex natura herbarum, florum, plantarum, & animalium, quomodo Deus in Deuteronomio cap. 32. ostendit Hebraeis curam, quam de

ipsa habuit, similitudine Aquilæ, dicens; *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis*; vel ex ipsis vulgaribus rebus, quomodo ipse Christus assimilavit Verbum Dei *semini, quod seminavit homo in agro suo*.

Cavendum, ne similitudines indecenter, & viliter afferantur: alioquin risum, & non fructum in auditoribus excitabunt.

DE EXEMPLIS.

412 Ultimum, quamvis non infimum locum in sacra concione obtinent exempla: plurimùm enim valent ad movendum auditorum animos. Sumenda autem sunt præsertim exempla ex historiis sacris Sacræ Scripturæ, vel ex Vitis Sanctorum, & Sanctarum, vel ex mirabilibus à Deo patratis in peccatoribus, sive ad ostensionem misericordiæ suæ, sive justæ vindictæ: dixi: *Præsertim ex historiis sacris*; nam historiæ prophanæ, quæ ex vitis gentilium, vel mundanorum virorum desumuntur, quamvis aliquando pro qualitate materiæ, de qua agitur, probæ sint: non tamen ita frequenter, sed parcè eis uti debet Sacer Orator.

Historia verò naturalis, quæ ex ipsa natura sumitur, & proprietatibus rerum visibilium à Deo creatarum, non inservit ad exempla, sed valdè utilis est ad verbum Dei comprobandum per similitudines, comparationes, & per argumentationem a minori ad majus.

413 Advertenda autem sunt quinque, 1. Quòd quamvis utile sit aliquando, etiam Sanctorum peccata, & errores, ad humanam ostendendam infirmitatem, & excitandam spem in magnis peccatoribus, in memoriam revocare, haud tamen ita frequenter illa commemorare debemus, ne auditores inde licentiæ occasionem sumant, & erudiantur *ad excusandas excusationes in peccatis*.

2 Ne insipidis descriptionibus circumstantiarum loci, temporis, vel prærogativarum personæ, vel alterius rei, quæ affertur in exemplo, detineatur oratio, ut describendo pulchritudinem, indumenta, & similia, cùm naturaliter ipsa historia producta fructum afferre possit.

3 Ne colloquium inter personas historiæ inducatur, nisi ipsa historia verba præbeat vel probabilissimè inferantur.

4 Ne ita breve exemplum sit, ut cor penetrare non valeat; nec ita longum, ut tædio auditores afficiat.

5 Quòd à fabulis poetarum sacer Orator abstineat, vel adeò parcè illis utatur, & breviter, ut ferè nihil sit, quando scilicet aptissimè cadant, & in talibus circumstantiis, ut pro antidoto essent, non tamen professionem redderent, non enim benè Arca Testamenti, & Idolum Dagon conveniunt.

CAPUT IV.

De Causa formali.

Quomodo debeat concio formari?

414 Omnia orationum genera, & quæ à Rethoricis efformari possunt, ad tria principaliter reducuntur, & sunt: *Demonstrativum* videlicet, *Judiciale*, & *Deliberativum*. *Genus demonstrativum* est illud, in quo laudatur, vel vituperatur: *Judiciale*, in quo accusatur, vel defenditur, & *Deliberativum*, in quo persuadetur. Genus *Demonstrativum*, habet pro objecto præteritum, & honestum: *Judiciale* præsens, & justum: *Deliberativum* verò futurum, & utile.

415 His autem tribus generibus addi potest quartum, quod vocatur *Doctrinale*, & consistit tantùm in edocendo veritatem & in declarando textus, leges, & præcepta, unde qualibet concio in uno ex his generibus potest ab Ecclesiastico Oratore efformari.

GENUS DEMONSTRATIVUM

416 Solùm consistit in narratione; unde concio in genere demonstrativo tunc fit, quando enarrantur mysteria fidei, vel vitæ Sanctorum, aut Tyrannorum; atque hominum impiorum facinora. In quo genere observanda sunt ea, quæ à Logistis observantur, contenta in illo versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando

V. Gr. si sermo sit de aliquo Sancto, 1. memorare debet. *Quis* fuerit, scilicet ejus nomen, parentes, & patriam, 2. *Quid* egerit in toto vitæ suæ cursu, nimirùm exercitia virtutum, heroicas actiones, prodigia, & miracula, 3. *Ubi* ea omnia patraverit, 4. *Quibus auxiliis*, videlicet miracula,

in

in virtute Nominis Jesu, vel signo Crucis, vel invocatione Beatæ Mariæ Virginis, aut alterius Sancti. Exercitia verò virtutum, auxilio Dei, medio S. Orationis &c. 5. *Cur*, seu ad quem finem ea omnia egerit, scilicet ad majorem Dei gloriam, salutem animæ suæ, & aliorum utilitatem.

6. *Quomodo*: hoc est agendo de miraculis, an illa patraverit impositione manuum, vel vestium contactu, aut olei unctione, &c. Si verò de virtutibus quomodo eas exercuerit, referendo modos ab eo adhibitos in oratione agenda, in observando castitatem, paupertatem, obedientiam, abstinentiam, patientiam, humilitatem, charitatem, &c. 7. Tandem *Quando*: quo tempore illa patraverit. Similiter observandum, si sermo sit de aliquo mysterio.

Potest etiam hoc genus demonstrativum ad virtutes, & vitia adhiberi, quando scilicet concio tantummodò sistit in laude virtutum, vel in vituperio vitiorum; quod fit per eorum definitiones, vel recensendo bona, aut mala, quæ causant.

GENUS JUDICIALE

417 PRope è dictum, ad Ecclesiasticum Oratorem pertinere non potest, quia in sacris concionibus nullus adest Reus, nullus Defensor, nullus Judex: dicitur autem metaphoricè in genere judiciali versari, quando ita acriter vitia, & perversas consuetudines reprehendit, ut accusare videatur, constituendo tamquam reum ipsum vitium, & structuram ex judiciali genere desumptam adhibendo.

GENUS DELIBERATIVUM

418 EXercet Orator, quando Scripturis, rationibus, exhortationibus, vel mediis suadet odium, & fugam alicujus vitii, aut amorem ac desiderium virtutum.

GENUS DOCTRINALE

419 ADhibet, quando concionatoris finis, & scopus principalis alius non est, quàm edocere veritatem, seu edocendo explanare aliquod mandatum Dei, vel Ecclesiæ, aut exponere, sive litteraliter, sive mysticè, totum Evangelium, vel aliquam ejus partem, aut Sacr. Scripturam, & similia.

DE PARTIBUS ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

420 SEptem enumerare solent Rhetores Orationis partes, & sunt *Proœmium, Narratio, Probatio, Confirmatio, Confutatio, Amplificatio*, & *Epilogus*. Hæc tamen partium distinctio non ita Ecclesiasticum Oratorem adstringit, ut illæ omnes necessariæ adhibeantur. *Narratio* namque non est semper necessaria, nisi in genere demonstrativo. *Confirmatio*, & *Confutatio*, probationi subjecta est, & in ea continetur, sicut etiam, quæ amplificat quodammodo probare videtur. Et tandem *Proœmium*, seu Exordium, & *Epilogus*, seu peroratio, admonitionis, & intelligentiæ causa adhibentur, quod haud semper necessarium est agendum, præsertim in re facili, & notâ: unde omnes orationis Ecclesiasticæ partes ad duas necessarias reduci possunt, quæ sunt *Propositio*, seu propositum, & *Probatio*: quoniam verò regulariter exordium facit Orator, aliqua etiam de exordio tangam.

EXORDIUM

421 SEu Proœmium, est institutum, ut auditores dociles, attenti, ac benevoli reddantur. *Dociles* auditores reddet Orator, si recto ordine se dicturum, & argumenti quæstiones enodaturum, interdum pollicebitur. *Attentos*, si dixerit, se de salute animarum sermonem habiturum, & quod ipse Deus docuerit, aut Sancti Patres scripserint, enucleaturum. *Benevolos* tandem, si neque inanis gloriæ cupiditate, nec avaritia, sed zelo Dei, & animarum salutis, dicendi munus assumpsisse protestabitur.

Debent tamen exordia modesta esse, seu verecunda, gravia, & brevia. *Modesta quidem seu verecunda*, quatenùs scilicet nunquam Prædicator, aut rarò, si necessitas cogat, se ipsum laudet, vel de se ipso loquatur, sed humilitatem in orationis principio præseferat. *Grave* item esse debet Exordium, aliqua videlicet præclara sententia illustratum, propriis verbis, & minime otiosis, quod dicendum est, explicans. Et *Breve*, ut ab omni vanitatis suspicione alienum esse judicetur.

Quantum ad locos Exordiorum, Exordia duci possunt vel à re ipsa, de qua agitur, seu ex ipsis orationis visceribus, vel ab Auditoribus vel à loco, vel à persona ipsius oratoris; vel à similitudine, vel ab exemplo, vel à sententia sacræ Scripturæ. Majorem etiam vim habent, si acumine, aut novitate auditorum mulceant aures. Nonnunquam etiam ex abrupto exordiendum. Ad hoc Ecclesiasticos Oratores moneo, ut copiam sibi Exordiorum, & Epilogorum è Sanctis Patribus colligant, ut facilius, atque ubilibet ex tempore dicant.

PROPOSITIO.

422 POst Exordium, utatur Ecclesiasticus Orator propositione illius rei, quam demonstrare intendit: ad quam propositionem tria necessariò exiguntur, 1. Quòd sit una, ita ut omnia, quæ in Concione dicentur, sive probando, sive amplificando, sive confutando, &c. ad unam conclusionem principalem reducantur; alioquin si propositio non erit una, neque concio una erit, sed multiplex, verb. gr. de jejunio fieri possunt quamplures propositiones, ut quod *jejunium sit meritorium, quod sit satisfactorium, quod sit congruum, &c.* quæ sunt plures propositiones. Dicitur autem propositio una, quando unum habet subjectum, & unam passionem. 2. Quòd sit *Catholica*, videlicet consona fidei, & Sanctæ Matris Ecclesiæ doctrinæ. 3. Quòd sit *popularis*, quæ scilicet populorum ingeniis aut moribus sit accommodata.

Ad orationem disponendam inservit propositionis divisio, sed cavendum est, ne ita immoderatè dividendi delectetur Orator, ut confusionem potius pariat, quàm memoriæ consulat. In tria igitur, vel ad summum quatuor capita, seu puncta, est propositio dividenda.

Exemplum sit propositio: *Jejunium est utile animæ.* hæc propositio potest dividi in illa quatuor ab ipsa Ecclesia enumerata, nempe quod *jejunium vitia comprimit, mentem elevat, virtutem largitur, & confert præmia.* Ex quo patet, quod partes, in quas propositio dividitur, habere debeant inter se aliquem nexum, ita ut omnes ad illam unam propositionem reducantur.

DE ARTE INVENIENDI PROPOSITIONEM.

423 ARs inveniendi propositionem est, Sacram Scripturam diligenter perlegere, & ponderare, germanumque illius sensum, & non extortum inquirere, ac juxta illum firmas & æternæ veritatis Maximas efformare, quibus utetur pro temporis opportunitate. Et ubi sensus litteralis haberi non potest, ad alios sensus est recurrendum.

Juvat sacros Expositores, sacrorumque Concionatorum argumenta, ac materiarum indices pervolvere, & imitari.

Sed illud permaximè proderit ad firmiores profundioresque propositiones inveniendas, ad Orationem mentalem confugere, atque in ea exercere: in hac enim ipse Spiritus Sanctus mentem interius illuminat, & profunda Cœlestium Mysteriorum arcana revelat. In hac quoque schola Sancti Patres, scientia haud humanitùs acquisita, sed potiùs divinitùs infusa, tot solidas veritates, & inconcussas doctrinas didicere, totque volumina conscripsere.

EPILOGUS.

424 SEu Peroratio, est terminus orationis. Terminatur sæpè sermo sine commotione, præsertim quando sententia aliqua explananda è sacris litteris sumitur, ut facit S. Aug. in sermonibus ad populum, dicens: *Hac veritate, hac fide animas vestras subjugate, & Christo Domino per amorem consortes Cœlestis Regni.*

Utile tamen est, sæpè cum aliqua commotione totam orationem concludere, commotionis autem Christianæ quatuor sunt species, scilicet *Timor, Spes, Dolor*, seu pœnitentia, & *Lætitia*: hinc, ut auditorum animos excitet, poterit hoc loco Ecclesiasticus Orator sibi præscribere, videlicet, ut ab illecebris Diaboli, à Mundi amore, à domestica voluptatum tyrannide illos abducat, aut ipse pro auditoribus pœnitentibus loquatur, aut faciat eos interdum orantes, atque deprecantes: aut deploret, deprecetur etiam cum lacrymis non longa tamen oratione, cùm nil citiùs arescat, quàm lachryma.

QUO ORDINE DISPONENDA SIT CONCIO.

425 IN principio sermonis, seu in Exordio Ecclesiasticus Orator, de quo sibi dicendum sit, proponet: deinde, quod propositum fuit, explanabit, definitione utetur, divisione, rerum distinctione, brevem nonnunquam rationem subjiciet, exemplo, & similitudine rem declarabit; breviter interdum digredietur, ita tamen, quòd unde deflexit oratio, eò iterum redire significet, concludat interdum singula argumenta, nonnunquam pluribus explicatis. Quæ explicaverit, cum iis quæ sequuntur, conjunget, ad ea insensibiliter transiens, & tandem pro ultima conclusione ferventiora, & magis penetrantia adhibeat verba, interdum appositè, breviter recapitulando discursum, ut melius in audientium memoria permaneat. Talem etiam adhibeat methodum, ut à principio usque ad medium concionis auditores instruat, ac deinceps usque ad finem moveat, & pios affectus ultimo loco excitet.

DE PERSPICUITATE ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

426 PErspicuitas Orationis in hoc consistit, quòd Ecclesiasticus Orator utatur in dicendo verbis, & nominibus magis propriis, ac commendatis, quæ videlicet communi loquendi usu recepta sunt, non autem obscuris vocabulis, vel translatis, quæ non versantur in usu: quomodo enim persuadere poterit, si non intelligatur? Excipe tamen ea, quæ propriis vocabulis explicata, sine verecundia, vel horrore audiri nequeunt, ut sunt quædam corporis partes, & etiam aliqua peccata nefanda, quorum nomina propria omnino sunt supprimenda, & circumlocutione explicanda.

QUOMODO PRÆDICARI DEBEAT?

427 AD hoc ut Prædicatio Verbi Dei finem suum sortiatur, sex præsertim requiruntur, adest *Divini auxilii imploratio*, *Decor Prædicatoris*, *Judicium in dicendo*, *Emendata locutio*, *Pronunciatio*, & *Actio*.

DE IMPLORATIONE DIVINI AUXILII.

428 PRincipium elocutionis, & totius Ecclesiasticæ eloquentiæ à divini auxilii imploratione sumendum est: quis namque audet de Deo sine Deo fari, aut de divinis sine ope divina tractare? Idcircò, nisi meditatione præcedente, & precibus ad Deum fusis, nemo debet ad verbum Dei enunciandum assurgere, ne aliquando divino destitutus auxilio, præclarissimum hoc munus dedecoret. Hortatur etiam, ut nisi prius cœlesti pane refectus, Angelicum hoc ministerium non subeat.

DE DECORE SERVANDO.

429 NOnnullæ præscribuntur leges, ut *Decor* tum Prædicatoris, tum Prædicationis servetur. 1. Requiritur, quòd vita Oratoris ab Oratione non discrepet, ne de ipso dictum Salvatoris, Matth. cap. 23. verificetur: *Dicunt, quæ docent, & non faciunt*; neque enim faciliter persuadebit Orator, si illud, quod verbis docet, moribus contradicit.

2. Ne unquam falsum dicat, vel mendacia proferat, nec etiam hyperbolicè animas omnes peccatorum ad pœnitentiam se posse convertere: Deus enim nostris mendaciis non eget.

3. Ne auditoribus adulatur, eos variis epithetis, & titulis frequenter laudando; quamquam aliquando, si suo loco, & tempore adhibeantur, aliquid valent: sed parce illis utendum est, aptius enim esset appellare *fratres, & sorores in Christo, animas à Deo dilectas, animas Christianas, populum Dei, filios charissimos, dilectissimos auditores, & similibus*.

Summo Ecclesiast.

4. Nec se ipse jactet, aut suas res pulcherrimas non antea auditas se dicturum pollicendo, vel narrando se in aliis locis dixisse, & admirationem concitasse.

5. Tandem, ne supervacaneis & inutilibus verbis tempus conterat.

DE JUDICIO IN DICENDO.

430 JUdicium, seu Prædicatoris prudentia in hoc consistit, quòd priùs diligenter inquirat mores, & præcipua vitia illius Civitatis, Oppidi, aut loci, ubi est concionaturus, ad hoc, ut pro diversitate morborum opportuna adhibere possit medicamina; non enim eadem ubique collyria sunt applicanda: similiter concionem suam ad ingenium & conditionem auditorum accommodare studeat. Sicut enim non decet pauperes, vel rusticos objurgare de apparatu epulis, & de vestium pompa: ita neque decet ad ignaros ea, quæ intellectu difficilia sunt, prædicare. Attendere igitur debent concionatores prius statum & conditionem audientium, atque circumstantias alias loci, temporis, &c. ne dicatur eis illud Jerem. Thren. *cap. 4. Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.*

DE EMENDATA LOCUTIONE.

431 EMendatam locutionem in concionando commendat N. Seraphicus P. S. Franciscus Fratribus suis in 9. cap. Regulæ his verbis: *Moneo quoque, & exhortor eosdem Fratres, ut in prædicatione, quam faciunt, sint examinata, & casta eorum eloquia, ad utilitatem, & ædificationem populi.*

Ad hoc igitur, ut emendatè loquatur Ecclesiasticus Orator, hæc observare debet, Caveat,

1. Ne solœcismis ac barbarismis auditorum aures offendat.

2. Ne verbis jocosis, vel facetiis risum excitantibus, aut minùs honestis sermonibus, vel detractionibus, obscœnitatem parientibus, quibus petulantiam sapientibus, aut fabellis, vel somniis utatur, ne fructum animarum amittat, & suspicionem præbeat de se ipso.

3. Ne *fati, fortunæ, casus* nomine, aliaque id generis ab Ecclesia olim jam prudenter explosa, frequenter usurpet. Neve Deos, vel Deas, nisi improbando, vel deridendo gentilium stultitiam, appellare audeat, quos illi tanquam Deos venerabantur.

4. Ne antiquorum adhibeat proverbia.

5. Ne prædicet miracula falsa, vel incerta, aut prophetias per Sacram Scripturam non approbatas, & à seipso temere excogitatas, dicendo, Deum, vel Christum locutum

fuisse, quod exsecranda hypocrisis est. De illis enim conqueritur Dominus, Ezech. cap. 13 dicens: *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.*

6. Ne historias narret, vel explicationes Scripturæ adhibeat, quæ ex apocryphis Scriptoribus sunt desumptæ.

7. Ne Prælatis Ecclesiæ, vel Religiosis, aut Ecclesiasticis detrahat, vitia eorum nominatim propalando, sive verbis expressis, sive æquipollentibus. Dixi *nominatim*, quia licitum est Concionatori generalibus verbis, vitia etiam Prælatorum, & Ecclesiasticorum dulciter reprehendere. Et quod dixi de personis Ecclesiasticis, etiam de sæcularibus est intelligendum: cum hoc tamen discrimine, quod numquam de perversis quorumdam Prælatorum, vel Sacerdotum moribus agat, quin etiam de Prælaturæ, vel Sacerdotii dignitate, & auctoritate multa dicat.

8. Quòd in vitiis reprehendendis à contumeliis, injuriis, & exsecrationibus se abstineat: non enim ad rixandum, sed ad monendum, facer Orator pulpitum ascendit; v. g. 3 vos *rancunculus*.

9. Quòd numquam de Prædestinatione loquatur, quin aliquid de libero hominis arbitrio attingat.

10. Quòd numquam matrimonium ita laudet, ut virginitatem ei non anteponat.

11. Ne contra piam, & communem sententiam de Immaculata B. Mariæ Virginis Conceptione aliquid dicere, vel disputare audeat.

12. Ne alicujus Sancti Patris sententiam temerè refutet.

13. Ne singulares quasdam opiniones (ut cæteris doctior videatur) in medium afferat, sed tantum illas, quæ non sunt ab Ecclesiæ usu & consuetudine alienæ, & quæ cum probatis Ecclesiæ Doctoribus sine contentione, proferat.

14. Ne civiles Magistratus, vel Dominantes, vel Rectores Civitatum, & locorum asperius objurget, sed si aliquando oportet, pie admoneat.

15. Ne iratum se ostendat, eò quia aliquando corona frequentium auditorum ipsi deficiat.

16. Tandem, quod in universum ab illis verbis abstineat, quæ decorem orationis, vel Oratoris minuunt, aut tollunt, vel admirationem, scandalum, diffamationem, jurgia, errores, & similia in audientibus causare possunt; sed sapienter, clare, humiliter, modestè, & cum prudentia loquatur, ut decet Sacrum Oratorem.

DE PRONUNCIATIONE.

432 Pronunciatio, quæ est maxima artis oratoriæ pars, in idiomate, & vocis moderatione consistit.

DE IDIOMATE.

433 Unusquisque (regulariter loquendo) in illo idiomate, ac in ea lingua, in qua natus est, prædicare debet, ut majorem, atque uberiorem fructum ex sua prædicatione auditorum animæ percipiant; maximè in propria Regione, ubi aliena lingua non ab omnibus universaliter percipitur. Caveat tamen vocabula nimis rudia, & aspera, quibus scilicet gentes infimæ plebis, & mulierculæ uti solent: sed nobiliora eligat, & perpolita, quæ videlicet a viris doctis, & civilibus communiter adhibentur.

Dixi *Regulariter loquendo*, quia si in aliena Regione prædicet, & præsertim ubi nativum idioma minimè percipitur, vel pro vili habetur, tunc studere debet in idiomate communiori, & magis accepto prædicare, quod est v. gr. in Italia idioma Etruscum cum pronunciatione Romana.

DE MODERATIONE VOCIS.

434 Vocem debet ita Ecclesiasticus Orator moderari, ut ab oratione non discordet; sed rebus, quas tractat, vox sit accommodata. Aliud enim vocis genus, nempè acutum, & concitatum, requiritur ad exprimendum zelum Dei: aliud, scilicet humile, & demissum, ad consolandum peccatores timore propriæ conscientiæ perterritos. Ad exprimendum gaudium, vox esse debet lenis, & remissa. Ad dolorem animi manifestandum, vehemens quædam, & gravis sonus vocis requiritur.

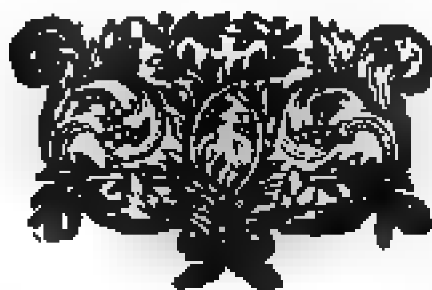
Itaque non debet Orator immoderatis vociferationibus uti, ubi remissa vox requiritur, & lenis, neque uti leni, & remissa voce, ubi aliqua facessit asperitas, ne frigida evadat oratio, similiter quamdam vocis mollitiem, vel magnitudinem non affectet: tamen in dicendo tarditatem, & celeritatem effugiat. Et tandem omnem cantilenam vitare studeat, sed solùm familiarem, liberam, & naturalem dicendi formam adhibeat, caveatque ne uno semper vocis sono tota constet oratio.

DE ACTIONE.

435 A*ctio* Oratoris, quæ est individua pronunciationis comes, & complementum, in motu & gestu corporis sita est: debet ergo Ecclesiasticus Orator eo modo, quo vocem, gestum rebus accommodare, de quibus tractat: oculi sunt præcipui pronunciationis comites, quorum intensione, & remissione, conjectu, & hilaritate, affectiones exprimuntur.

In gestu itaque & motu corporis hæc Concionator cavere debet. scilicet, ne eodem semper gestu, neque manu eodem modo composita, neque semper eadem vultus moderatione utatur. Ne pulpitum manibus percutiat, nisi quando rei magnitudo poscit. Ne per pulpitum cursitet, vel saltet. Ne in pulpito unquam corpore innitatur, vel medium corpus demittat, sed rectus stet, aut sedeat. Ne, quando maximè commovere studet, oris speciem immutet, quod risum potiùs, quàm commotionem excitat, nec labia lambat, vel mordeat. Ne caput in latus inclinet. Ne supercilia contrahat, deducat, vel remittat. Ne humeros attollat, nec rursus contrahat. Ne brachium tanquam gladiator immoderatè projiciat, quamvis moderatè projectum sit telum orationis, quo interdum feriuntur animi. Ne sinistram jactet, nisi in maximo sermonis calore. Ne manum supra os, vel oculos immediatè ponat, nec demittat infra pectus. Ne manus ad femur apponat, nisi rarò cùm ad indignationem movere voluerit. Ne pede supplodat, nisi cùm de rebus maximis agit. Ne digitorum gestum indecorum adhibeat: nec ipsorum argutiis utatur. Ne crebrò expuat, vel tussiat, nisi necessitate coactus.

Alia indecora similia fugiat, studeatque, ut actio sit libera, ac naturalis, non affectata; item nobilis, generosa, & spiritu plena, sancta, continens, & sine præcipitatione quod totum facillimè consequetur, si in principio suæ exercitationis in hac arte concionandi peritos Magistros consulat, à quibus erudiatur, & corrigatur.

PARS TERTIA.

Examen Missionariorum.

436 QUoniam ipsum Missionarii nomen aperte satis admonet, eum, qui tam praecipuum Apostolicum opus aggredi cupit, debere esse Missum, dicente Apostolo ad Rom. 10. Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? Ideò primò, advertat unusquisque, qui talentum verbum Dei [illegible], ne temere ad hoc munus obeundum se ingerat, sed solum, si Deo interius inspirante, ab ipso sit vocatus tanquam Aaron, quod facile dignoscere poterit, si pro unico & principali fine habeat, minime temporale aliquod emolumentum, sed Dei gloriam, & Animarum profectum. Et tunc obtenta priùs Ordinarii facultate, suorumque Superiorum benedictione, opus tam Deo [illegible] aggrediatur.

437 Secundò. Hoc peracto, cum uno, vel duobus sociis, prout loci Ordinario placuerit, omni cum devotione ac modestia ad civitatem pergens, seu locum, ubi Apostolicam Missionem exercere voluerit, antequam incipiat, praemonitum faciat Parochum de suo adventu, & hoc, ut ab ipso adjutus, & foveat in cunctis, quae ad suum Ministerium conducent.

438 Tertiò. Civitatem, seu locum ingrediens, unus imaginem Crucifixi anteferat, alter verò campanulam, qua dato triplici signo, alta voce laudabit Sanctissimum Jesu Christi Nomen, vel Sacramentum, & Immaculatae Virginis Mariae sine macula originali conceptae.

439 Quartò. Magis elevando vocem, dicat: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos*: vel aliam consimilem textum, aut aliquam orationem [illegible] lingua vulgari, quae sibi ad commovendum populum, ipsumque ad Ecclesiam convocandum, magis apta videbitur.

Hinc quasi processionaliter incedentes, Litanias B. M. V. cantare poterunt, vel coronam recitare. & plateas, aliaque loca populo magis frequentia transeundo, aliquantulùm sistat, & verba aliqua exhortationis faciat ad excitandos animos: *Quid hic statis tota die otiosi? Quaerite Dominum, dum inveniri potest*, vel aliud simile; & sic omnes post se conabitur trahere.

440 Quintò. Cùm in Ecclesiam fuerit populus congregatus, pulpitum Missionarius ascendat, & primum de ipsa Missione sermonem habebit, pro quo assumere poterit thema illud, Exodi 3. *Qui est, misit me ad vos*: ostendens se tanquam Moysen à Deo missum ad eos liberandos ab hujus praesentis saeculi Aegypto, & à miserabili servitute diaboli. Sermonem autem in tres partes dividere poterit, differendo videlicet: Primò, de Dei gloria. Secundò, de Animarum salute. Tertiò, de [illegible]. Invitet omnes ad poenitentiam, ad compunctionis lachrymas, & ad peccatorum suorum integram atque sacramentalem confessionem, pro qua excipienda, sese, ac socium exhibeat, si et quoque Confessarius fuerit: [illegible] non alios probatos [illegible] Confessarios pro faciliori expeditione [illegible].

Denique. Si Indulgentiam plenariam teneat (uti Missionarii nostri Ordinis tenent, ex num. 441) habita prius Ordinarii benedictione, & in Regnis Bullae, Commissarii Cruciatae licentia, Indulgentiam publicet, & ad illam, designata die (quae poterit esse ultima, & Dominica) lucrandam invitet.

441 Sextò. Quolibet mane Missam celebrabit, in cujus fine (si circumstantias loci, & personarum attentis, judicaverit expedire) haud parùm utile erit, verba pauca, sed fructuosa ad auditores habere, aliquod Missae mysterium, vel textum currentis Evangelii, seu Epistolae, breviter declarando. Et post gratias Deo actas re[illegible] temporis in audiendis Confessionibus [illegible], vel in aliquod aliud pietatis officium, ut in [illegible] carcerum odores, assistendo moribundis, in Sacramento Eucharistiae ad infirmos associando, & in aliis similibus pietatis, & charitatis operibus, ostendens se in cunctis Animarum salutem, Deique cultum, & famulatum quaerere.

442 Septimò. Actum Missionis perficiat hoc pacto. Populum praevenire poterit, affigendo per locum schedas convocationis, in quibus dies, & hora Missionis, & concionis notentur. Die propria accedente, cum per solita Campanae signa excitabit. Et si opus fuerit, ipse cum socio Vesperarum hora cum Crucifixo & campanula ad eundum

dem convocandum exibit, & secum ad Ecclesiam perducet.

Ibi post Vesperas ad locum aptatum ascendens, per horæ dimidium doctrinam Christianam, articulosque fidei explanabit. Utilius erit, & simul jucundum, si fiat per oppositionem puerorum aptorum, ad hunc effectum prius sese totum, & tunc ante Missionarium coram populo dispositorum, quorum unum à Missionario de articulo Doctrinæ Christianæ interrogatum, si erret, alius corrigat, & Missionarius supra illo puncto suam declarationem addat, sicque prosequatur.

Post dimidium horam doctrinæ Christianæ, quadrantem horæ cum populo genuflexo expendet in oratione mentali, vel vocali, ipsam dirigendo pro S. R. Ecclesiæ exaltatione, *Principum* Christianorum pace, & concordia, & hæresum extirpatione.

Statim (si fieri potest) aptus Sacerdos, aut Clericus, in organo (si pulsari poterit) aut prope Missionarium stans cantiuncolam more laici modestè canere poterit, quæ sit materiæ concioni conformis.

Inde Missionarius in eo loco, aut in pulpito concionem habebit per tres horæ quadrantes, in cujus fine, diem, & horam futuræ concionis designabit.

Prima concio esse poterit de Confessione, & ejus partibus essentialibus, maximè agendo de integritate, dolore, & proposito. Aliis verò diebus sequentibus materiam concionum assumet, prout melius animarum necessitati viderit expedire: videlicet de quatuor Novissimis, Morte, Judicio, Inferno, & Paradiso.

De Dei misericordia in parcendo verè pœnitentibus. De malo procrastinantium converti ad Deum. De gravitate, & fœditate peccati mortalis.

Supra omnia autem valdè fructuosum erit, imò necessarium, de decem Præceptis Decalogi, de Præceptis Ecclesiæ, & septem vitiis capitalibus sermones contexere; ut plebs ignara clare & distincte legem Dei addiscere valeat, & quæ observare, quæque vitare teneatur, agnoscat, ne forte de ipsis Prædicatoribus sit conquesturus Dominus, dicens: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Hinc haud parùm proficuum erit, si aliquibus diebus à diebus concionis distinctis, horam ad doctrinam Christianam, & præmissa præcepta explananda assumat; de quibus quid discurras, fusè habes in tomo 1.

443 Octavò. Hoc Uberrimum Sacræ Missionis exercitium haud habet præscriptum tempus: perdurare autem solet per quindecim, decem, aut octo dies. Protrahi potest ad mensem, si necessitas postulet, quod magis expediens esset pro doctrina Christiana in oppidis, & locis talibus.

Eo tempore poterunt quinque, aut octo conciones, ut suprà n. 441. fieri, juxta locorum & personarum opportunitatem.

444 Nonò denique. Ad magis excitandam populi devotionem, poterit Missionarius suæ Missionis tempore duas, aut tres Processiones ordinare cum interventu Cleri. Primam in principio Missionis pro dispositione, ut dictum est à n. 437. ad 440.

Secundam in medio pro pœnitentiæ exemplo ad peccatores commovendos, in qua deferent imaginem Crucifixi grandem cum luminibus, quantum fieri potest, ferentibus Clericis, Sacerdotibus, Religiosis, aut Confratribus, & Congregatis supra caput, & collum pœnitentiæ, ac mortificationis instrumenta. Et tunc sermo erit de Passione Domini, vel de pœnitentia agenda in remissionem peccatorum.

Tertiam tandem Processionem faciet in fine Missionis pro gratiarum actione, quæ fiet cum lætitia magna, simul & devotione, deferendo imaginem Beatissimæ Virginis festivè ornatam, campanis pulsantibus, canendo hymnum, *Te Deum laudamus*, insuper gaudii, ac laudis Psalmos, & Cantica. Inde erit sermo de gratiis Deo agendis pro beneficiis cunctis, tum spiritualibus, tum corporalibus, generalibus, & particularibus, præcipue ipsius Missionis tempore ab omnium bonorum largitore collatis. Cui & Ego præ cæteris gratias ago, pro hujus Examinis *Ecclesiastici* Initio, Incremento, & Meta.

INDULGENTIA PLENARIA

Concessa Missionariis Ordinis Minorum de Observantia Sancti Patris Francisci, & Christi fidelibus, ad quos iidem Missi accesserint.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem, & Apostolicam benedictionem.

„ 445 COElestium munerum thesauros,
„ quorum dispensatores esse nos
„ voluit Altissimus, libenter illa imparti-
„ mur, quos pro sua in Deum & proxi-
„ mos charitate, & Christianæ Religio-
„ nis zelo, animarum salutem omni studio
pro-

„ procurare intelligimus. Quo in genere cùm „ Fratres Minores Ordinis Sancti Francisci de „ Observantia habeamus, eoque in primis, „ quos Dilecti Filii eorumdem Fratrum Superiores ob hanc causam hoc ipso, & consequentibus annis in diversas Provincias „ Christianæ Reipublicæ mittere constituerunt: Nos sanè eorumdem Fratrum pietatem, ac operam, eorumque ad quos illi „ mittendi erunt, religionem, & devotionem spiritualibus gratiis consovere, atque „ augere cupientes, supplicationibus dilecti „ filii Matthæi à Sancto Stephano dicti Ordinis Ministri Generalis Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, piamque illius „ deliberationem, quantum cum Domino „ possumus, promovere volentes, de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum „ Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus & singulis Fratribus „ dicti Ordinis, tam Reformatis, quàm non „ Reformatis, Ministro Generali ejusdem Ordinis subjectis, ad Missiones in quibusvis „ locis de Ordinariorum licentia respectivè „ exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt Missionarii Congregationis „ de Propaganda Fide) & aliis utriusque sexus Christi Fidelibus, ad quos ipsi mittendi accesserint, nostram, & Apostolicam „ benedictionem per præsentes impartimur: „ Nec non iisdem verè pœnitentibus, & confessis, ac Sacra Communione refectis, qui „ pro Sanctæ Romanæ Ecclesiæ exaltatione, „ Principum Christianorum unione, infidelium conversione, hæresum extirpatione, „ prout unicuique suggeret devotio, pias ad „ Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, „ & remissionem misericorditer in Domino „ auctoritate Apostolica tenore præsentium „ pro una vice dumtaxat pro unaquaque Missione de Ordinariorum locorum licentia „ respectivè facienda, concedimus, & elargimur. Hortantes Venerabiles Fratres, Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & alios Ecclesiarum Prælatos, & „ Rectores, ac verbi Dei Prædicatores, ut in „ suis quisque Ecclesiis, cùm populus frequentior fuerit, præsentes litteras, & omnia „ in eis contenta publicent, & publicari faciant, ac omnem eisdem Fratribus, tam Reformatis, quàm non Reformatis, favorem, „ & auxilium in præmissis præstent. Volumus „ autem, ut præsentium transumptis, etiam „ impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ obsignatis, eadem prorsùs „ fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die xx. Augusti, MDCXCIX. „ Pontificatus Nostri Anno Nono.

J. F. Cardinalis Albanus.

LAUS DEO.

APPENDIX

Quesnellianarum Thesium à SS. D. N. CLEMENTE XI. proscriptarum; quibus sua seorsim subjicitur laconica explicatio, & oppugnatio, perstringendo paucis, quae fusius, ac enucleatius in sua Trutina Antiquesnelliana, P. DOMINICUS VIVA Societatis JESU disserit in obsequium dogmatum Catholicorum.

1 *QUid aliud remanet animae, quae Deum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?*

Si peccatori post amissam Dei gratiam per peccatum deficeret liberum arbitrium, ac potestas ad honestè operandum, necnon gratia ad orandum, & ad resipiscendum, delusoriè à Deo ad poenitentiam invitaretur; sicut delusoriè invitatur caecus ad videndum: Quo quid absurdius?

2 *Jesu Christi gratia, principium efficax boni cujuscumque generis, necessaria est ad omne opus bonum, absque illa, non solùm nihil fit, sed nec fieri potest.*

Citra Christi gratiam, quae principium efficax est omnis boni, (hoc est citra gratiam efficacem) adhuc homo adjutus gratia sufficienti exercere potest actus virtutum supernaturalium, tum Moralium, tum etiam Theologalium. Non est itaque gratia efficax ad omne opus bonum necessaria.

3 *In vanum, Domine, praecipis, si tu ipse non das quod praecipis.*

Si Deus in vanum praeciperet, quando denegat gratiam efficacem, qua dat, quod praecipit, nonne futurum esset praeceptum poenitentiae, quod à Deo peccatori non resipiscenti imponitur? Nonne frustranea esset gratia sufficiens, quam Deus eidem confert, ut resipiscat? Cum tamen ea sit beneficium ingens.

4 *Ita, Domine; omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.*

Perinde quasi non esset possibilis conversio peccatoris, quando Deus gratiam illi confert sufficientem, ut resipiscat, absque eo quòd resipiscentiam in illo operetur per gratiam efficacem.

5 *Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiae suae, exhortationes, & gratiae exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum.*

Admonitiones, & gratiae exteriores non deserviunt ad obdurandum cor peccatoris, quin potiùs ad emolliendum; quamvis aliquando ex defectu propriae cooperationis de facto non emolliatur, & gratia tunc temporis collata sit inefficax.

6 *Discrimen inter foedus Judaicum, & Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in sua impotentia; in isto verò Deus Peccatori dat, quod jubet, illum sua gratia purificando.*

Erroneum est hujusmodi discrimen: cùm etiam in Judaico foedere contulerit Deus gratiam sufficientem ad non peccandum, nec reliquerit Deus Judaeos in impotentia ad bene operandum. Commentitium pariter est, quòd semper Deus in Christiano foedere sua gratia det quod jubet; saepè enim quod jubet non ponitur, non quidem ex defectu gratiae, sed ex nostra culpa. Denique falsum est, peccatorem gratia divina semper purificari: cùm saepè adveniat, quin purificatio sequatur vitio voluntatis.

7 *Quae utilitas pro homine in veteri foedere, in quo Deus illum reliquit ejus propriae infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quae verò felicitas non est admitti ad foedus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?*

Erroneum est, quòd Deus reliquerit in veteri foedere Judaeos in sua infirmitate destitutos gratia sufficienti ad salutem consequendum. Quomodo peccassent legem transgrediendo, si illam implere non potuissent? Erroneum pariter est, cùm quod in Christiano foedere Deus ita donet quod petit à nobis, ut non requiratur ad illud ponendum libera nostra cooperatio; quin quod semper nobis detur gratia efficax, ut ponatur, quod Deus petit à nobis, quamvis saepe ex nostra culpa, non ex defectu gratiae sufficientis, illud non ponitur, nec Deus nobis dat quod petit à nobis.

8 *Nos non pertinemus ad novum foedus, nisi in quantum participes sumus ipsius novae gratiae, quae operatur in nobis id, quod Deus nobis praecipit.*

Novum foedus non reddit nos participes gratiae per Christum collatae per hoc, quòd

Deus

Deus semper sua gratia operetur in nobis id quod præcipit; quasi verò nulla alia gratia Christi fidelibus detur præter efficacem, cùm sæpè detur gratia sufficiens ad ponendum, quod præcipitur, quin tamen illud nobis reluctantibus ponatur.

9 *Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.*

Gratia Christi est quidem suprema, quatenus sine illa salutariter Christum confiteri non possumus: sed falsum est, quòd cum ea gratia ad Christum confitendum sufficienti, nunquam illum abnegemus.

10 *Gratia est operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.*

Everteret libertatem, atque adeo meriti nos redderet incapaces Gratia, si illi non possemus obluctari, ejusque effectum impedire, ac retardare.

11 *Gratia non est aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei jubentis, & facientis, quod jubet.*

Neque est verum, quòd Gratia sit Dei voluntas nobis extrinseca; neque est verum, quod vi gratiæ semper fiat quod Deus jubet, quia nunquam gratiæ culpabiliter resistatur.

12 *Quando Deus vult salvare animam, quocumque tempore, quocumque loco, effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.*

Cum Deus velit omnes homines salvos fieri, nec tamen omnes salventur, consectarium est, quòd sæpe Deus velit plurimos homines salvos fieri, quin sequatur effectus salutis æternæ indubitabilis.

13 *Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.*

Si res ita se haberet, nunquam gratiæ voluntas humana culpabiliter refragaretur, in vacuum illam recipiendo.

14 *Quantumcumque remotus à salute sit peccator obstinatus, quando Jesus se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet, & adoret Salvatorem suum.*

Nonne lumine suæ gratiæ salutari sese videndum exhibuit Deus Judæ, aliisque obduratis peccatoribus, qui tamen illi se dederunt, ac cucurrerunt, sese humiliarunt, adorarúntque Salvatorem suum?

15 *Quando Deus mandatum suum, & suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.*

Jansenianus est error, quòd nunquam interiori gratiæ in natura lapsa resistatur, atque adeò quòd Deus semper operetur in corde humano obedientiam, quam petit, quoties mandatum suum, & suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, & interiori vi gratiæ suæ.

16 *Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.*

Etsi Deus omnipotentissimam habeat potestatem inclinandorum quòlibet cordium, ut loquitur Augustinus, nihilominùs sæpissimè homines illecebris gratiæ, ipsique Omnipotenti resistunt, transgrediendo ejus mandata seducti ab illecebris hujus seculi, esto sæpe etiam à viis deviantibus gratiæ illecebris ad obediendum allectantur.

17 *Gratia est vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jesum Christum, quicumque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus à Patre.*

Erronee dicitur, quòd qui non docetur, aut venit ad Christum, nullatenùs edoceatur à Patre, & gratiæ splendore illustretur. Gratia quippe, quæ interius homines docet non cogit illos, ut ad Christum veniant, sed solùm alicit ac trahit quantum est in se, etiam reluctantes.

18 *Semen Verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum.*

Si semper fructum suum afferret Semen Verbi à gratia divina irrigatum, quomodo posset Deus verbis illis Isaiæ 5. conqueri: *Quid est, quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?*

19 *Dei gratia nihil aliud est, quàm ejus omnipotens voluntas: hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.*

Dei gratia actualis (de qua hic est sermo) neque est nobis extrinseca ut est Dei voluntas, neque est omnipotens, seu irresistibilis.

20 *Vera gratiæ idea est, quòd Deus vult sibi à nobis obediri, & obeditur; imperat & omnia fiunt; loquitur tamquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.*

Si semper ac Deus vult sibi obediri, obediretur, nunquam homines gratia divina instructi ejus mandata transgrederentur. Quòd si deesset peccatori ea gratia ad obediendum necessaria, ac sufficiens, falsò exprobrarentur, quòd non obtemperarent.

21 *Gratia Jesu Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & resuscitantis Filium suum.*

Gratia Dei non est talis, ut nunquam illi culpabiliter resistatur: propterea non est imitatio operationis divinæ incarnantis, ac resus-

scitan-

sciendi Filium suum; hæc enim operatio uni Deo adscribitur, operatio verò Gratiæ est cum concursu liberæ voluntatis creatæ.

22 *Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illicò nobis in Incarnatione, veluti in fonte, atque archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes à Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio.*

Toto Cœlo discordat operatio Dei incarnantis Filium suum ab operatione Gratiæ: illa quippe fuit necessaria Humanitatis assumptæ, hæc verò est liberæ voluntatis, quæ etiam liberè cum gratia consentiens salutem potitur à voluntate.

23 *Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, qua Creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.*

Deus creaturas è nihilo extrahit, & mortuos ad vitam revocat exercendo suam dominatus libertatem; at peccatores non resurgunt ad veram gratiæ habitualis, nisi gratiæ actuali misericorditer à Deo collatæ ipsi etiam liberè cooperentur.

24 *Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia Dei, & Jesu Christi, in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de Omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate.*

Christus Dominus in sanandis corporibus utitur solo motu suæ voluntatis, sed in sanandis animabus à sua cupiditate requirit nostrum liberum consensum; ut proinde corpus ad suam sanitatem merè passivè se habeat, anima verò etiam activè relate ad suam.

25 *Deus illuminat animam, & eam sanat, æquè ac corpus sola sua voluntate; jubet, & ipsi obtemperatur.*

Deus sanat corpus sola sua voluntate: animam verò illuminat sua gratia actuali homini intrinseca, ita ut cum ea debeat voluntas liberè cooperari, ut sanetur, propterea sæpe Deus jubet, quin à nobis obtemperetur.

26 *Nullæ dantur gratiæ, nisi per Fidem.*

Quis neget etiam Infidelibus à Deo gratiam dari, qua ad Fidem amplectendam alliciantur, atque ad illam sive proximè, sive remotè disponantur? Alioquin quomodo peccarent repugnando Fidem, si carerent gratia necessaria, qua possent ad Fidem venire?

27 *Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum.*

Si etiam Infidelibus Deus misericorditer gratiam elargitur, qua possint ad Fidem venire, consequens est, quòd Fides non sit prima gratia. Ergo Fides in quantum est liberè imperata ab actu libero supernaturali pia affectionis ad illam, sit (ut habet Tridentinum, sess. 6. cap. 8.) *humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.*

28 *Prima gratia, quam Deus concedit Peccatori, est peccatorum remissio.*

Gratia actualis, qua peccator ad pœnitentiam invitatur, antecedit peccatorum remissionem, quæ habetur per gratiam habitualem, atque adeò non est prima peccatoris gratia peccatorum remissio.

29 *Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.*

Extra Ecclesiam sunt Infideles, Schismatici, Hæretici, Excommunicati, & tamen Deus gratiam illis confert, ut possint ad Ecclesiæ gremium confugere. Aliter manendo in sua infidelitate non peccarent, deesset quippe eis gratia ad ejurandam infidelitatem necessaria.

30 *Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.*

Si res ita se haberet, nemo damnaretur, cùm de fide sit, Deum quantum est ex se velle omnes homines salvos fieri.

31 *Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.*

Desideria Christi Domini sæpè sunt efficacia, solum quantum est ex parte sua, sed inefficacia sunt ex vitio voluntatis, quæ gratiæ resistit, & adeò non semper habent effectum suum, nec semper intimo cordium infertur pax, quam Christus nobis exoptat.

32 *Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, id est Electos, de manu Angeli exterminatoris.*

Christi Domini Sanguis pretiosissimus effusus est, non ad liberandos duntaxat Electos, sed ad omnes omninò liberandos è Dæmonis captivitate. Dicitur enim 1. Jo. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius Mundi.*

33 *Proh quantum oportet bonis terrenis, & sibimetipsi renuntiasse, ad hoc ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem, & mysteria, ut facit Sanctus Paulus dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.*

Errat Quesnellius, cum si velit, ad fiduciam habendam appropriandi sibi Christi amorem, & mortem requiri, quod bonis terrenis omnibus omninò renuntiemus, non solùm affectu, sed etiam effectu, quùm si velit, oportere, ut homo sibimet renunciet, ita ut peccet, si Deo famuletur propter vitam æternam: Sicut etiam si putet, ad hanc fiduciam habendam opus esse, ut simus à Deo dilecti, & electi, sicut sunt

sine Apostolum, cùm etiam reprobi possint, ut contendunt ex Christi meritis habere fiduciam suae salutis aeternae.

34 *Gratia Adami non producebat nisi merita humana.*

Gratia Adamo collata in statu naturae innocentis non est essentialiter differens à gratia, quae per Christum nobis confertur in statu naturae lapsae. Neutra itaque producit merita humana, hoc est humanae naturae debita, sed utraque producit merita indebita naturae humanae ac supernaturalia. Aliter gratia, ut loquitur Apostolus, non esset gratia.

35 *Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturae sanae, & integrae.*

Si gratia Adamo collata in statu naturae sanae, & integrae, esset sequela creationis, & tali naturae debita, sequeretur, quòd Gloria & Dei visio non esset bonum humanae atque Angelicae naturae omninò indebitum, & supernaturale.

36 *Differentia essentialis inter gratiam Adami, & status innocentiae, ac gratiam Christianam est, quòd primam unusquisque in propria persona recepisset, ista verò non recipitur, nisi in persona Jesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.*

Gratia Adamica, quae dicitur sanitatis, collata Adamo in statu naturae innocentis, & Gratia medicinalis, quae homini confertur in statu naturae lapsae, non à se invicem essentialiter, ita ut illa cum libero arbitrio cohaereret, ista non item, sed sit irresistibilis. Sicut neque est verum, quòd Gratia sive actualis, sive habitualis in persona Christi recipiatur, cùm nobis ex Tridentino inhaereat.

37 *Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata. Gratia Christiana nos sanctificando in Jesu Christo, est omnipotens, & digna Filio Dei.*

Gratia Adamica in statu naturae innocentis non fuit illi proportionata, hoc est debita; neque Gratia Christiana est omnipotens, ita ut nunquam illi in statu naturae lapsae resistatur.

38 *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.*

Peccatum non adimit liberum arbitrium, ita ut sine Gratia Liberatoris nequeat homo, dum peccat, à culpa abstinere, aut bonum prosequi. Quomodo enim peccare potest, qui destitutus est libertate ad non peccandum?

39 *Voluntas, quam gratia non praevenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum, ardoris, nisi ad se praecipitandum, virium, nisi ad se vulnerandum; est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

Sine gratia superna voluntas libera est ad aberrandum, ad non se praecipitandum, & vulnerandum; & capax est ad prosequendum bonum ordinis naturalis.

40 *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.*

Etiam sine gratia supernaturali possumus bonum prosequi, imò Deum ipsum amare amore naturali; quod certè non est ad nostram condemnationem, quamvis non sit salutaris, ac superius.

41 *Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire nisi à Deo, & sine gratia non producit, nisi praesumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.*

Cognitio Dei naturalis tantum abest, ut sine gratia supernaturali producat vanitatem, praesumptionem, & oppositionem ad Deum, ut potius natura sua excitet ad actus naturales adorationis, gratitudinis, & amoris erga illum.

42 *Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium fidei, sine hoc nihil, nisi impuritas, nihil, nisi indignitas.*

Erroneum est, quòd sine fidei supernae sacrificio nihil in nobis sit, nisi impuritas, & indignitas; cùm possit voluntas innixa duntaxat cognitioni naturali de divina bonitate, non solum à culpis abstinere, sed etiam ad Dei dilectionem naturalem, & ad virtutum prosecutionem incendi.

43 *Primus effectus gratiae baptismalis est facere, ut moriamur peccato, adeò ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitae pro peccato, quàm homo mortuus habeat pro rebus Mundi.*

Jovinianam haeresim sapit, quòd gratia baptismalis reddat hominem impeccabilem, ea quippe peccatum penitus destruit, non tamen potentiam ad peccandum, neque concupiscentiam, quae, ut habet Tridentinum, ex peccato est, & ad peccatum inclinat.

44 *Non sunt, nisi duo amores unde volitiones, & actiones omnes nostrae nascuntur. Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & Amor, quo nos ipsos, ac Mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.*

À choro virtutum virtutes Morales excludit Quesnelius, inhaerens vestigiis damnatis Baii, & Jansenii. Nunquid amor sui, amor proximi, & amor creaturarum poterunt vacare culpa, imò esse laudabiles, quamvis non sint amor Dei, nec ad Deum actu, & sic explicitè referantur? Quis non videt actus Religionis, paenitentiae, pietatis, nec non Spei supernaturalis esse laudabiles, quamvis ad actum Charitatis sublimitatem non pertingant?

45 *Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.*

Quasi vero in corde peccatoris, ubi non amplius regnat charitas, debeat ex cupiditas regnare, ut omnes ejus actiones peccaminosæ, nec possit peccator quicquam boni facere, ac sese ad resurgendum disponere per actus fidei, ac spei supernaturales.

46 *Cupiditas, aut Charitas, usum sensuum bonum, vel malum faciunt.*

Circumscripta charitate, adhuc usus sensuum potest esse bonus per actus ab aliis virtutibus imperatos, puta misericordiæ, justitiæ, mortificationis, pœnitentiæ, & similes, aliter peccator jejunando, erogando stipem, restituendo alienum, peccaret, quo quid absurdius?

47 *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est Charitas. Quando Dei amor est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius, alioquin non est nisi hypocrisis, aut falsa justitia.*

Proscripta olim fuerat thesis illa Baii 16. dicentis: *Non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate.* Ea iterum in hac thesi velut ex Erebo emergit.

48 *Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum, sine fidei lumine, sine Christo, & sine Charitate?*

Baius pariter in trigesima quarta ex suis proscriptis thesibus idem effutiebat, dicendo: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Sicut etiam in 39. eructabat: *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.*

49 *Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei.*

Ex Trid. sess. 6. can. 31. constat, non solum non peccare, sed etiam bene operari, qui propter mercedem æternam operatur. Sic etiam bene operatur, qui carens amore Dei diligit proximum, audit Sacrum, jejunat. Potest itaque dari opus bonum sine amore Dei.

50 *Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si spiritus Charitatis non est ille, qui clamat.*

Dei parentissimi invocatio, fiducia in ejus amore paterno, orationes, suspiria, quamvis ex fonte charitatis non promanent, adhuc conferunt ad charitatem, & justificationem impetrandam, ac de congruo promerendam, si procedant ab auxilio superno: non sunt itaque frustra.

51 *Fides justificat, quando operatur; sed ipsa non operatur, nisi per charitatem.*

Neque verum est, quod fides absolutè justificet, nisi tantùm dispositivè: neque verum est, quòd fides solum per charitatem operetur, peccator siquidem charitate destitutus, adhuc potest actus fidei exercere.

52 *Omnia alia salutis media continentur in fide, tanquam in suo germine, & semine; sed hæc fides non est absque amore, & fiducia.*

Erroneum est, quòd omnia salutis media in fide contineantur: siquidem ad fidem prodire debent pia affectio ad illam, & alia salutis media ad fidem consequantur, non verò illa continentur. Erroneum pariter est, quòd fides nunquam sejungatur à charitate, necnon à fiducia, seu spe. Quamvis enim spes non sejungatur à fide, in qua fundatur, falsum tamen est, quòd fides nunquam sejungatur à spe.

53 *Sola Charitas Christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad Deum, & Jesum Christum.*

Scripturis, Conciliis, Patribus, & rationi refragatur, quòd præter Charitatem nulla alia detur virtus, quæ faciat operationes Christianas, Deo ac Christo gratas. Nonne virtutes aliæ Theologales fidei, & Spei, ac Virtutes Morales, circumscripta relatione ad Deum, & Jesum Christum, actiones Christianas operantur?

54 *Sola Charitas est, quæ Deo loquitur, eam solam Deus audit.*

Etiam actibus fidei, spei, timoris, pœnitentiæ, orationis &c. Deum alloquimur; ut Deus hujusmodi nostros affectus, & preces misericorditer audit.

55 *Deus non coronat, nisi Charitatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, in vanum currit.*

Aliarum etiam virtutum actus Deus coronat, ac proinde non currit in vanum, qui ex illarum virtutum impulsu, ac motivo currit.

56 *Deus non remunerat nisi Charitatem, quoniam Charitas sola Deum honorat.*

Deus etiam actus fidei, spei, misericordiæ, justitiæ, pœnitentiæ, & similes remunerat; & ab iisdem etiam honoratur.

57 *Totum deest Peccatori, quando ei deest spes, & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.*

Erroneum est, quòd spe deficiente, deficiat etiam fides, sicut etiam quod non possit peccator charitate deficiente alios virtutum actus elicere tum supernaturales cum auxilio gratiæ, quam naturales nulla superna gratia adjutus. Erroneum pariter est, quod sine Dei amore, & sine charitate, spes supernaturalis reperiri non possit.

58 *Nec Deus est, nec religio, ubi non est Charitas.*

Quasi verò non possit peccator Charitate denudatus Deo adhærere per actus fidei, ac spei, illumque per actus Religionis colere; & sic

ad recuperandam gratiam se disponere, prout ad id obligatur ex Trid. sess. 6. c. 6.

59 *Oratio impiorum est novum peccatum, & quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.*

Horret animus audire, quòd peccatoris Dei clementiam implorantis oratio sit nova culpa, unde nequeat cum Publicano Lucæ 18. dicere: *Deus propitius esto, mihi peccatori.* Sicut etiam quòd beneficia sive spiritualia, sive temporalia eidem erogata in novum judicium vertantur, itaut peccator, etiamsi benè iisdem beneficiis utatur, adhuc ob illa sit damnandus, & puniendus.

60 *Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc est magis violenta, eò magis ducit ad desperationem.*

Solus supplicii timor animans Pœnitentiam (hoc est Attritio) non est actus violentus, seu coactus, ut definit Trid. sess. 14. can. 5. esto sit molestus, & arduus. Nec inducit ad desperationem, cùm præsto nobis sit Deus sua gratia adjutorio, quo arduitas emollitur.

61 *Timor nonnisi manum cohibet, cor autem tamdiù peccato addicitur, quamdiù ab amore justitiæ non ducitur.*

Timor gehennæ movens ad actum Attritionis, non solùm manum, sed etiam cor removet à culpa, esto non involvat amorem Charitatis.

62 *Qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.*

Qui solùm timore gehennæ abstinet à culpa, non est reus coram Deo, nec peccat, sed benè operatur; & talis actus est supernaturalis, ut habetur ex thesi 15. ab Alex. VIII. proscripta.

63 *Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.*

Erroneum est, quod supponitur, videlicet, Judæos adimplendo legem ex timore pœnæ semper fuisse sub lege (in qua, ut habet Augustinus peccatum dominabatur) seu semper peccasse: cùm benè, ac supernaturaliter operetur, qui ex timore gehennæ à culpa abstinet, & legem adimplet. Erroneum pariter à fortiori est, quod baptizatus ex eodem timore legem adimplens, sit similiter sub lege, & non sub gratia, qua adjuvetur ad legem implendam.

64 *Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur, sivè faciendo malum, sivè illud nonnisi ob timorem evitando.*

Quamvis sub maledicto, seu peccato legis (hoc est sub lege scripta, in qua juxta phrasim Augustini concupiscentia, & peccatum dominabatur) ut plurimùm homines peccarent; laudabiliter tamen operabantur, quando ob timorem gehennæ & pœnarum culpas declinabant. Sicut etiam quando in actibus virtutum Theologalium, ac moralium sese exercebant: Falsissimum proindè est, quod nunquam sub eo maledicto fieret bonum, & quod culpabiliter ob timorem culpa evitaretur.

65 *Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui sunt, absque eo quòd ullum Deo dederint filium, cùm non efficerent nisi mancipia per timorem.*

Moyses, & alii enumerati in hac thesi, plurimos Deo dederunt in Lege scripta filios, hoc est viros Sanctos, qui ex motivo charitatis tanquam Dei filii operarentur, & non ex timore servili ut servili, tanquam mancipia. Siquidem Joannes, Apoc. 7. ex singulis tribubus vidit duodecim millia Signatos, *stantes ante thronum Dei, & Agni.*

66 *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti Bestiæ, sed per fidem, & per amorem, sicuti filii.*

Etiam per instinctum naturalem adducimur ad Dei cognitionem, & amorem; necnon per timorem, dummodò non sit mundanus: Nec solùm per fidem, & amorem Deo appropinquamus, sed etiam per alias virtutes.

67 *Timor servilis non sibi repræsentat Deum, nisi ut dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.*

Timor servilis, qui supernaturalis est, Deum repræsentat ut est in se, videlicet ut misericordem simul, & justum; quippe qui de suo misericors est, & benignus, de nostro verò justus. Timor hic à Sanctis Patribus dicitur esse Ostiarium Charitatis, quia per illum patet nobis aditus ad Dei dilectionem.

68 *Dei Bonitas, abbreviavit viam salutis claudendo totum in Fide, & precibus.*

Sola fides sine operibus, & aliis virtutibus non sufficit ad salutem: Fides quippè sine operibus mortua est, Jacobi 2.

69 *Fides, usus, augmentum, & præmium Fidei, totum est donum puræ liberalitatis Dei.*

Erroneè in hac thesi excluditur nostra cooperatio in fide liberè amplectenda, necnon in ejus usu, augmento, ac præmio. Sicut enim liberè, ac meritoriè Deo credimus, ità liberè utimur habitu infuso fidei, exercendo actus, quibus meremur fidei augmentum, ac præmium.

70 *Nunquam Deus affligit innocentes; & afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum Peccatorem.*

Non-

Homines innumeri justi, & tamen per cupidinem [illegible] mortem, à Deo in hac vita abstrahuntur ob altos fines suæ Providentiæ, præsertim ad æternam patriam ad spiritualem perfectionem, & ad [illegible] gloriæ incrementum conferat? Beatissima Virgo Regina fuit Martyrum, & prorsus immaculata.

71 *Homo ad sui conservationem potest sese dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.*

Innumeras absque lege [illegible], si quibus posset [illegible] dispensare à legibus in proprias [illegible] à Deo conditis. [illegible] Susanna citra culpam in adulterio [illegible], licet posset [illegible], & [illegible] abnegare, ad declinandam [illegible] à Tyranno inferendam, & sic de aliis legibus.

72 *Nota Ecclesiæ Christianæ est, quod sit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cæli, & omnes Electos, & justos terræ, & omnium sæculorum.*

Vult Quesnellius juxta hæresim Calvinistarum, in hac, & aliis proximè sequentibus Thesibus excludere ab Ecclesia visibili Catholica peccatores, ut eximat [illegible] Adeclas à Prælatorum, ac Pontificum jurisdictione, si fortè in peccatum aliquod isti inciderint. Falsò etiam in hac Thesi dicuntur Angeli spectare ad Ecclesiam visibilem. Falsum denique est ad eam dum spectare Electos, & Justos omnium sæculorum. Si etiam nunc sint Infideles, Hæretici, aut excommunicati, ad Ecclesiam nunc non pertinent, quamvis futuri sint justi.

73 *Quid est Ecclesia, nisi cœtus Filiorum Dei manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri sæculi?*

Etiam peccatores, ac Reprobi, si sint baptizati [illegible], ad Ecclesiam constituendam spectant. [illegible] Pastores, et [illegible] qui forte in culpam inciderint, aut sint Reprobi. Aliter incerta esset Pastorum jurisdictio, cum incertum sit, num sint Electi, an Reprobi. Falsum pariter est, quòd [illegible] subsistant in persona Christi Domini.

74 *Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes verò Sanctos ut membra.*

Ecclesia est Cœtus hominum veram fidem profitentium, ac eorundem Sacramentis à Christo Domino institutis sub regimine Prælatorum, ac præsertim Pontificis Christi in terra Vicarii. Propterea Ecclesia non est integer Christus, hic enim est solum Ecclesiæ caput, & potestate, qui visibile regimen sui Vicarii, aut sit Sacramentorum [illegible]. Quòd si solùm Sancti, utpote Christi membra, Ecclesiam constituerent, Pastores, qui facilè à malignis notari possent, quòd culpam aliquam patrarint, jurisdictione carerent.

75 *Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, vita, subsistentia, & persona; unus solus Christus, compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.*

Ecclesia non est unus solus homo compositus ex Sanctis, sed constituitur etiam à peccatoribus. Nec Christus est Sanctorum subsistentia, ac persona.

76 *Nihil spatiosius Ecclesia Dei, quia omnes Electi & justi omnium sæculorum illam componunt.*

Electi, qui erunt justi, si nunc sint Infideles, vel excommunicati, Apostatæ, aut Catechumeni, nunc ad Ecclesiam constituendam non spectant, ad hanc verò spectant etiam peccatores, Reprobi, si sint [illegible] fideles.

77 *Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre, & Christum pro Capite.*

Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, desinit quidem habere gratiam, seu filiationem Dei adoptivam, ac desinit habere Christum pro Capite, in quantum hic influit in membra vitam, sicut vitis in palmites. Sed non desinit habere Deum pro Patre, [illegible] ejus doctrinam, ac fidem, nec desinit habere Christum pro capite quoad influxum [illegible], et per gratiam vivificetur. Propterea etiam peccatores fideles Ecclesiam militantem constituunt, cum non sint membra abscissa, ut sunt excommunicati.

78 *Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput est Jesus Christus, tam non vivendo secundùm Evangelium, & quàm non credendo Evangelio.*

Separantur quidem à populo Electo, atque ab Ecclesia, qui non credunt Evangelio, seu Infideles, non tamen qui non vivunt secundùm Evangelium, seu peccatores, si veram fidem profiteantur, ac utantur Sacramentis à Christo Domino institutis sub Prælatorum regimine, ac præsertim Vicarii Christi Domini. Ecclesia enim similis sagenæ missæ in mare bonos simul & malos pisces accipit, ut habetur in Evangelio.

79 *Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, Pietatem, & Mysteria sacræ Scripturæ.*

Antiquæ hæreses in hac, & proximè sequentibus Thesibus à Quesnellio resuscitantur. Si

cunctis personarum generi necesse esset fundere omni tempore in luce Bibliam Sacram, major fidelium pars esset in statu damnationis. Et Ecclesia erraret, vetando, ne omnibus indiscriminatim lectio Sacrarum Scripturarum vulgari lingua permittatur, si talis lectio omnibus esset utilis, ac necessaria.

80 *Lectio Sacrae Scripturae est pro omnibus.*

Explicatio Sacrarum Scripturarum quae singulis festis per Parochos, & Concionatores, prout praecipit Tridentinum, est profecto pro omnibus, non tamen earundem lectio, cum ea non sit ad captum omnium.

81 *Obscuritas sancta verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.*

Obscuritas sancta Verbi Dei est in causa, cur non omnibus Laicis, etiam idiotis, ac feminis, talis lectio permittatur, ne in foveam aberrando incidant, si non lucem praeferat doctus interpres.

82 *Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia Sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.*

Dies Dominicus sanctificari quidem debet operibus pietatis, non tamen ab omnibus lectione Sacrarum Scripturarum. Idcirco quoque, ac sermonibus explicatione Scripturarum facta per Parochos, & Concionatores sanctificandus est. Nec est damnosum, sed utile illum ab ea lectione retrahere, & ad audiendum Parochos, ac Concionatores mittere, quoties ex ignorantia Scripturarum ob ingenii tarditatem errores potius haurire possunt, quam Catholicas veritates.

83 *Est illusio sibi persuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari feminis, lectione sacrorum librorum. Non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia, ortus est Scripturarum abusus, & natae sunt haereses.*

Communicanda profecto sunt feminis mysteria fidei, at non lectione librorum, quae illarum captum superant. Sicut ex superba virorum scientia, ita etiam ex feminarum simplicitate saepe haereses ortae sunt (ut advertit Div. Hieronymus) & Scripturarum abusus.

84 *Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.*

Tunc os Christi velut obturaretur abripiendo ab idiotarum manibus novum Testamentum, quando deessent in Ecclesia Ministri Christi Domini qui ad illorum captum se accommodarent, explicando mysteria non [illegible].

85 *Interdicere Christianis lectionem Sacrae Scripturae, praesertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur speciem quandam excommunicationis.*

Interdicere indoctis lectionem Scripturarum, a qua obtenebrari potius possent, quam illustrari, non est interdicere usum luminis hominibus, sed est velle, ut in sacra obscuritate Verbi Dei adeant Parochos, & Concionatores, qui lucem praeferant, ne in foveam errorum cadant. Hinc Christus Dominus voluit per vocem Apostolorum doceri omnes Gentes. Et Eunuchus (Actorum 8.) Reginae Aethiopum Philippo dicente, *Putasne intelligis, quae legis?* ait respondens: *Quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi?*

86 *Eripere simplici Populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiae, est usus contrarius praxi Apostolicae, & intentioni Dei.*

Vetare, ne vernacula lingua publice divina officia legantur, & cantentur, conforme praxi Apostolorum, ac intentioni Dei. Etenim Apostoli annunciarunt quidem Evangelium linguis earum Gentium, quibus praedicabant, sed non scripserunt illud earum linguis, cum solum Hebraice, & Graece scripserint. Et juxta nonnullos D. Marcus Evangelium scripsit Latine. Nec autem oportebat divina oracula scribi, ac divina officia peragi, quavis lingua aliqua communissima, ne possent errores subrepere.

87 *Modus plenus sapientia, lumine, & Charitate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae, & contritionis, & incipiendi, ad minus, satisfacere justitiae Dei, antequam reconcilientur.*

Errat, & vehementer errat Confessarius, si velit poenitentibus dare tempus sentiendi statum peccati. Debet illos statim ad contritionem, ac ad reconciliationem cum Deo excitare, & absolutionem Sacramentalem sine dilatione statim juxta praxim Ecclesiae impertiri. Tunc solum illam differre debet, quando Medicum existimat id expedire, quod non saepe contingit: unde universim non debent poenitentes saltem incipere satisfactionem, antequam absolvantur.

88 *Ignoramus, quid sit peccatum, & vera poenitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem.*

Ex nimia gravitate offensae divinae, ac verae poenitentiae, provenit, quod peccator velit cito ad Dei misericordiam confugere, & in possessionem bonorum amissorum restitui, non detrectando tamen confusionem, quod

ipsi

cam hominem [illegible], & non benignum Patrem ostenderit.

89 *Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod, cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi Sacrificio Ecclesiæ.*

Error, supponendo peccatorem quemcumque ante reconciliationem non posse (atque adeò nec debere [illegible]) Sacrificio adsistere ad exhibendum Deo externum cultum, & ad implorandum fructum sacrificii, ut possit superius auxilium adipisci [illegible], & culparum sordium [illegible].

90 *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltem præsumpto, totius Corporis.*

Si ad excommunicationem ferendam requireretur consensus, saltem præsumptus, totius Ecclesiæ, atque adeò etiam laicorum, consequentia [illegible] absurda. Ex Trid. sess. 25 c. 3 [illegible] uni Episcopo arbitrio & conscientiæ id positum est. [illegible] magis à veritate abhorret quod auctoritas excommunicandi ab Ecclesia, atque adeo etiam à Laicis, per primos Pastores exerceatur.

91 *Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro; nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ per Charitatem affixi sumus.*

Id verum est de excommunicatione evidenter injusta, non vero de illa, quam superior censet esse justam, & subditum convincunt probationes injustam. Si tamen excommunicatio sit subdito damnata evidenter injusta, non tamen omnibus, adhuc servanda est ad scandalum evitandum. Quod si solum probabiliter à subdito putetur esse injusta, absolute servanda est, ita ut judicium superioris judicio subditi prævaleat.

92 *Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum, quam prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem, aut scindere unitatem.*

Contra auctoritatem Ecclesiæ se erigit, & unitatem scindit, qui vult potius pati excommunicationem, quæ à Prælatis creditur justa, & à subdito dicitur esse injusta, quàm præceptis Prælatorum obtemperare. Hinc non debent prodere veritatem, sed captivare intellectum in obsequium fidei, qui damnati ut errores [illegible] à Pontifice ex cathedra damnatas, esse per hallucinationem ipse [illegible] [illegible] dependentes.

93 *Jesus quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato. Jesus restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.*

Christus Dom. non sanat vulnera à Pastoribus inflicta, quando illi per excommunicationem separant ab Ecclesia refractarios; quapropter aliquando excommunicant eos ut odio, & [illegible] zelo ferantur, dummodo servent rationabilem & juris ordinem servare. Hinc D. Gregorius, *sententia Pastoris*, inquit, *sive justa, sive injusta, timenda est.*

94 *Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.*

Nomine dedecoris Ecclesiæ Christi sponsæ ac [illegible] dici potest, quod cum scandalo exerceat dominatum supra fidem fidelium, & foveat divisiones propter res, quæ ad fidem, aut mores non spectant. Quasi vero non spectet ad fidem, ac mores damnare Jansenianas Theses, ac præscribere modum, quo debeant [illegible].

95 *Veritates eo devenerunt, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeo remotus est à simplicitate Apostolorum, & supra communem captum fidelium; neque satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maxime sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in filios suos.*

Delirium pariter est, quod Ecclesia, quam Christus Dom. fundavit, senescere aliquando possit, quamquam Catholicæ veritates sint plerisque [illegible] peregrinæ, & modus eas prædicandi sit idioma incognitum, atque remotus à simplicitate Apostolorum, & supra captum fidelium. Possunt quidem multi ex Concionatoribus in hoc deficere, non tamen ipsa Ecclesia.

96 *Deus permittit, ut omnes Potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi divinæ gratiæ.*

Si nomine Prædicatorum veritatis intelligat Quesnellius Jansenianos, commentitium est quod sint veritatis Prædicatores, dum prædicant theses ab Ecclesia damnatas, & Deum non permittit, sed vult, potestates omnes esse illis contrarias. Si vero intelligat Concionatores Evangelicos, & Pastores, commentitium est, quod potestates omnes sint eis contrariæ, cùm non possit Ecclesia deficere.

97 *Nimis sæpe contingit, membra illa, quæ magis sanctè, ac magis strictè unita Ecclesiæ vivunt, despici, atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata; sed justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.*

Si nomine illorum membrorum veniunt Jansenianus, qui sunt Ecclesiæ rebelles, quomodo dici possunt, quod sint sanctè, ac strictè unita Ec-

clesiæ, cùm sint membra per excommunicationem abscissa? Sin veniant Justi, & Martyres, quomodo dici potest, quòd nimis sæpè tam indignè ab Ecclesia tractentur? Nonne Ecclesia ipsa sic tractando istos erraret?

98 *Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tamquam Hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maximè meritoria, utpotè quæ facit hominem magis conformem Jesu Christo.*

Nec potest Ecclesia quemquam habere ut hæreticum, si non sit talis, nec est meritorium velle hanc calumniam pati.

99 *Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla, &c.*

Portæ inferi adversùs Ecclesiam prævalerent, si talis pervicacia, nec non præventio, & obstinatio posset in illam cadere, ac mutare in odorem mortis, quæ Deus posuit in odorem vitæ, videlicet damnando hæreses Jansenianas, quæ certè non sunt in odorem vitæ, sed Mephitim tartaream exhalant.

100 *Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos. Tempus hoc advenit........ Haberi, & tractari à Religionis Ministris, tamquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tamquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustrà quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, persequendo flamma, ferroque viros probos, si propria passione est excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus Diabolo Dei servum.*

Fieri ne potest, quòd Ecclesia Dei veritatem persequatur, & quòd a Religionis Ministris viri probi tamquam membra putrida habeantur? Pariter Portæ inferi adversùs Ecclesiam prævalerent, si Pontifex ex Cathedra loquens adversùs Jansenianos propria passione obcæcatus, aut aliena abreptus nihil vellet examinare, antequàm Theses damnet tamquam erroneas, velletque earum Auctorem tamquam impium per errorem habere, ac anathematizare.

101 *Nihil Spiritui Dei, & doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quàm communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum.*

Juramenta, quæ ab Ecclesia exiguntur, dum Janseniani præscripto formulæ subscribunt, neque Spiritui Dei, neque doctrinæ Christi Dom. adversantur; Juramentum quippe est actus religionis, ubi suos habeat comites, Veritatem, Judicium, & Justitiam; ac passim ab Ecclesia in rebus gravioribus exigitur. Ex Augustino autem Epist. 118. Contra id, quod universalis Ecclesia facit, disputare, *insolentissima insania est.*

UT autem illicò percurri possint, tum quas paucis exposuimus, Quesnellianæ Theses, tùm etiam aliæ ab Alex. VII. ab Innoc. XI. ab Alex. VIII. proscriptæ, & sic memoria retineri, ac in dubiis passim occurrentibus statim reperiri, subjiciuntur, hic earum Indiculi; Primus laconicè recenset Theses Quesnellianas: Secundus, Tertius, & Quartus quæ à laudatis Pontificibus nigrum theta præfixum habuerunt.

INDICULUS I.

THESIUM QUESNELLIANARUM.

1 DE peccatore post gratiam amissam.
2 De gratiæ necessitate ad omne opus bonum.
3 In vanum à Deo præcipi, quod ipse non dat.
4 Fieri non posse, quòd Deus non operatur in nobis.
5 Gratiæ exteriores sine interiori obdurant.
6 De discrimine inter Fœdus Judaicum, & Christianum.

7 Deus

7 Deus in novo fœdere donat, quod petit; secus in veteri.
8 Gratia novi fœderis operatur, quod Deus præcipit.
9 Ubi adsit gratia, numquam Christum abnegamus.
10 Effectus gratiæ impediri, aut retardari non potest.
11 Gratia facit, quod Deus jubet.
12 Indubitabiliter salvatur, quem Deus vult salvare.
13 Interiori gratiæ voluntas numquam resistit.
14 Cedat oportet, quicumque gratia illustratur.
15 Gratia operatur quodcumque Deus præcipit.
16 Gratiæ illecebris nemo est qui resistat.
17 Nullatenus est doctus à Patre, qui non venit ad Christum.
18 Divinum semen semper affert fructum suum.
19 Gratia est omnipotens Dei voluntas.
20 De vera Idea Gratiæ.
21 Gratiæ operatio imitatur operationem Incarnationis.
22 De concordia Gratiæ cum libero arbitrio.
23 Gratiæ operationem exprimit Credo.
24 Sicut sanantur corpora, ita Gratia sanat animas.
25 Animam Deus sanat sola sua voluntate.
26 Nulla datur Gratia, nisi per Fidem.
27 Fides est prima omnium gratiarum.
28 Prima peccatoris Gratia est peccatorum remissio.
29 Nulla datur Gratia extra Ecclesiam.
30 Infallibiliter salvantur, quos Deus vult salvare.
31 Christi desideria sortiuntur semper effectum suum.
32 Christus se morti tradidit propter Electos.
33 Omnia renuncianda sunt, ut Christum nobis appropriemus.
34 Gratia Adami producebat solùm merita humana.
35 Debita erat naturæ Gratia Adami.
36 Gratia Adamica, & Christiana, essentialiter differunt.
37 Gratia Christiana est omnipotens, non Gratia Adami.
38 Peccator sine Gratia est solùm liber ad malum.
39 Sine Gratia voluntas est incapax ad omne bonum.
40 Quicquid amatur sine Gratia, damnabiliter amatur.

41 Dei cognitio sine Gratia pravos effectus producit.
42 Nonnisi iniquitas sine Christi Gratia.
43 Baptismalis Gratia reddit nos peccato mortuos.
44 Inter Charitatem, & Cupiditatem, nihil mediat.
45 Regnat carnalis cupiditas, ubi non regnat Dei amor.
46 Usus sensuum fit bonus, vel malus, à Charitate, aut à Cupiditate.
47 Obedientia, si non profluat ab amore Dei, est hypocrisis.
48 Sine Charitate nonnisi aberratio, & peccatum.
49 Nullum est opus bonum sine amore Dei.
50 Frustrà est Dei invocatio, quæ non fit à Charitate.
51 Fidei operatio justificat, & unicè habetur per Charitatem.
52 Fides non est absque amore, & fiducia.
53 Christianæ operationes unicè habentur à Charitate.
54 Sola Charitas Deo loquitur, & ab eo auditur.
55 Deus Charitatem dumtaxat coronat.
56 Sola Charitas Deum honorat, & ab eo remuneratur.
57 Totum deest, ubi spes deest; nec datur spes sine amore Dei.
58 Ubi non est Charitas, nec est Religio.
59 Oratio peccatoris est novum peccatum.
60 Pœnitentia orta ex solo metu ducit ad desperationem.
61 Timor sine amore justitiæ manum cohibet, non cor à culpa.
62 Peccat, qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ.
63 Qui legem adimplet ex solo timore, sub lege est, sicut Judæus.
64 Sub maledicto legis peccat, etiam qui ob timorem peccatum evitat.
65 Moyses, Prophetæ, ac ejus legis Doctores nonnisi mancipia per timorem effecerunt.
66 Non appropinquamus Deo per timorem, ut belluæ; sed per amorem, ut filii.
67 Timor servilis Deum repræsentat ut imperiosum, ac injustum.
68 Clauduntur omnia in fide, & precibus.
69 Fides, ejusque usus, ac præmium est donum puræ liberalitatis Dei.
70 Deus numquam affligit innocentes.
71 Ob sui conservationem dispensat se homo à lege condita in sui utilitatem.
72 De Ecclesiæ Christianæ notis.
73 Quid sit Ecclesia?

74 Habet Ecclesia Christum ut caput, omnes Sanctos ut membra.
75 Ecclesia est ipse Christus compositus ex pluribus Sanctis, quos sanctificat.
76 Comprehendit Ecclesia omnes Electos, & Justos.
77 Peccator non habet Deum pro Patre, & pro capite Christum.
78 Peccator, non secùs ac Infidelis, à populo Electo separatur.
79 Sacræ Scripturæ studium utile ac necessarium est cuilibet.
80 Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus.
81 Obscuritas Divini Verbi ab ejus lectione non excusat.
82 Dies festus hac lectione sanctificandus. Damnosum est eam impedire.
83 Etiam à fœminis Sacra Biblia sũt evolvenda.
84 Claudere Christianis novum Testamentum, est illis os Christi obturare.
85 Vetare hanc lectionem est vetare usum luminis filiis lucis.
86 Vox populi jungenda voci Ecclesiæ, si praxim Apostolicam sequi velimus.
87 Sapientia, & Charitas postulant, ut ad tempus portetur status peccati.
88 Ex ignorantia peccati provenit, quòd volimus statim illud excutere.
89 Peccator post reconciliationem jus habet assistendi Sacro.
90 De consensu saltem præsumpto Ecclesiæ excommunicatio ferenda est.
91 Excommunicatio injusta contemnenda: Non separat ab Ecclesia Deo conjunctos.
92 Imitatur Apostolum, qui patitur potiùs anathema injustum, quàm prodat veritatem.
93 Jesus sanat vulnera à Pastoribus inflicta zelo inconsiderato.
94 Mala opinio de Ecclesiâ ingeritur, dum foventur divisiones, &c.
95 Modus prædicandi veritates est unum ex signis senectutis Ecclesiæ.
96 Omnes Potestates sunt contrariæ Prædicatoribus veritatis.
97 Nimis sæpe contingit, membra unita Ecclesiæ tractari tamquam indigna.
98 Ultima plerumque probatio est, haberi tamquam hæreticum.
99 Pertinacia quotidie fere, ut in odorem mortis mutentur, quæ sunt odor vitæ.
100 Frequenter credimus sacrificare Deo impium, dum Dei servum diabolo sacrificamus.
101 Doctrinæ Christi adversatur, communia facere juramenta in Ecclesia.

INDICULUS II.

THESIUM CONFIXARUM

AB ALEXANDRO VII.

1 De actibus Theologalibus iterandis.
2 De provocato ad duellum.
3 De casibus Bullæ Cœnæ.
4 De Prælatis Regularibus.
5 De Hæretico denunciando.
6 De sollicitante per chartam.
7 De modo declinandi Denunciationem.
8 De fructu Missæ specialissimo.
9 De pingui stipendio Missæ.
10 De multiplici Missæ stipendio.
11 De peccatis oblitis.
12 De casibus Episcopo reservatis.
13 De Regulari injuste reprobato.
14 De confessione invalida.
15 De Pœnitentia per alium impleta.
16 De Confessario Curati.
17, & 18 De occisione Calumniatoris, &c.
19 De occasione Adulteræ.
20 De restitutione fructuum Beneficii.
21 De Horis per alium recitatis.
22 De Pecunia pro Beneficiis collata.
23 De fractione jejunii circa contemptum.
24 De peccatis luxuriæ specie diversis.
25 De copula cum soluta.
26 De Judice vendente arbitria.
27 De Probabilitate ex uno auctore.
28 De Populo legem non acceptante.
29 De modicis comestiunculis.
30, & 31 De jejunio quoad Opifices, & Itinerantes.
32 De Ovis in Quadragesima.
33 De Restitutione ob omissionem Horarum.
34 De Officio Paschæ die Palmarum.
35 De unico Officio pro duplici die.
36, & 37 De Regularium Privilegiis, ac Indulgentiis.
38 De Obligatione confitendi quamprimùm.

39 De particula illa *Quamprimùm*.
40 De Osculis ob delectationem carnalem.
41 De Concubina ejicienda.
42 De lucro ob dilationem mutui.
43 De annuo legato pro anima.
44 De Censurarum cessatione.
45 De Libris vetitis.

INDICULUS III.
THESIUM CONFIXARUM
AB INNOCENTIO XI.

1 De Probabilitate in Sacramentis.
2 De Probabilitate in Judice.
3 De tenui Probabilitate.
4 De Probabilitate in Infideli.
5 De Dei dilectione semel in vita.
6 De eadem singulis quinquenniis.
7 De Præcepto charitatis solùm obligante, dum tenemur justificari.
8 De comedente ad satietatem.
9 De opere conjugii ob voluptatem.
10 De dilectione proximi per actus internos.
11 De eadem per solos actus externos.
12 De Eleemosyna ex superfluis.
13 De cupiente mortem proximi.
14 De cupiente mortem Patris.
15 De gaudio ex Parricidio in ebrietate.
16 De præcepto speciali Fidei.
17 De actu Fidei semel in vita.
18 De publica confessione Fidei.
19 De voluntate reddente Fidem firmiorem.
20 De Fidei repudio.
21 De assensu Fidei formidoloso.
22 De Fide Dei remuneratoris.
23 De Fide latè dicta.
24 De Perjurio in re levi.
25 De Juramento sine animo jurandi.
26 De restrictione mentali.
27 De causa utendi amphibologiis.
28 De restrictione ob crimen occultum.
29 De simulatione ob metum in Sacramentis.
30 De occisione Calumniatoris.
31 De occisione Furis.
32, & 33 De defensione occisiva.
34 De procurante Abortum.
35 De Fœtus animatione.
36 De Furto in gravi necessitate.
37 De occulta compensatione Famulorum.
38 De restitutione ob furtula.
39 De inducente ad damnificandum.
40 De Contractu Mohatra.
41 De lucro ob pecuniam numeratam pro numeranda.
42 De Pacto ex gratitudine in mutuo.
43, & 44 De imponente falsum crimen.
45, & 46 De Simonia.
47 De dignioribus ad Beneficia eligendis.
48 De Fornicatione intrinsecè mala.
49 De Mollitie jure naturæ interdicta.
50 De Adulterio cum Mariti consensu.
51 De famulis cooperantibus ad turpia.
52 De Præcepto servandi Festa.
53 De pluribus Missæ partibus simul.
54 De majori parte Horarum.
55 De Communione sacrilega.
56 De frequentia Confessionis, & Communionis.
57 De Attritione naturali.
58 De tacenda consuetudine peccati.
59 De Confessione dimidiata.
60 De Consuetudinario.
61 De quærente proximam occasionem peccandi.
62 De illam non fugiente.
63 De quærente illam ob bonum spirituale.
64 De ignorantia culpabili mysteriorum fidei.
65 De iisdem non semel tantùm in vita credendis.

INDICULUS IV.

THESIUM CONFIXARUM

AB ALEXANDRO VIII.

Prior ex duabus prius proscriptis, De praecepto Deum amandi.
Altera De peccato Philosophico.
Prima ex una & triginta deinde proscriptis,
1 De libertate in causa.
2 De ignorantia juris naturae.
3 De opinione probabilissima.
4 & 5. De Christo pro solis Fidelibus mortuo.
6 De Gratia sufficienti perniciosa.
7 De Humana actione deliberata.
8 De Infideli peccante in quovis opere.
9 De odio peccati ob ejus turpitudinem.
10 De operante propter Coelestem Gloriam.
11 De Operibus, quae non sunt ex Fide.
12 De Fide absque Dei dilectione.
13 De inserviente Deo ob beatitudinem.
14 De timore gehennae.
15 De Attritione sine dilectione Dei.
16 & 17. De Absolutione ante Satisfactionem.
18 De moderna praxi in Sacramento Poenitentiae.
19 De Poenitentia pro Peccato Originali.
20 & 21 De Confessionibus apud Regulares.
22 De Communione ante Poenitentiam expletam.
23 De Amore purissimo ante Communionem.
24 De oblatione B. V. in Templo.
25 De Simulacro Dei Patris sedentis.
26 De laude Mariae ut Mariae.
27 De forma Baptismi.
28 De intentione requisita in Baptizante.
29 De Pontificis Auctoritate, & Infallibilitate.
30 De Doctrina D. Augustini.
31 De Bulla Urbani VIII. *in Eminenti*.

SS. D. N. D. INNOCENTII

DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ XII.

Damnatio, & prohibitio Libri Parisiis Anno MDCXCVII. impressi, cui titulus:

Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure, &c.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CUM aliàs ad Apostolatus Nostri notitiam pervenerit in lucem prodiisse librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints sur la Vie interieure, par Messire François de Salignac Fenelon, Archevêque Duc de Cambray, Precepteur de Messeigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Aubouin, Pierre Emery, Charles Clousier 1697.* Ingens verò subindè de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeò percrebuerit, ut opportunam Pastoralis vigilantiae nostrae opem efflagitaverit; Nos eumdem librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, aliisque in Sac. Theologia Magistris, maturè, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandam commisimus. Porrò hi mandatis nostris obsequentes, postquam in quamplurimis Congregationibus varias propositiones ex eodem libro excerptas diuturno accuratoque examine discusserant, quid super earum singulis sibi videretur, tam voce, quàm scripto, nobis exposuerunt. Auditis igitur in pluribus iisdem coram Nobis desuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magistrorum sententiis, Dominici Gregis Nobis ab Æterno Pastore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, & ma-

& ma-

& matura deliberatione Nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, librum prædictum ubicumque, & quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum imprimendum, quippe ex cujus lectione & usu fideles sensim in errores ab Ecclesia Catholica jam damnatos induci possent, ac insuper tamquam continentem propositiones sive in obvio earum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective, tenore præsentium damnamus, & reprobamus, ipsiusque libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus & singulis Christifidelibus etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto, absque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus. Volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut quicumque librum eumdem penes se habuerint, illum statim atque præsentes Litteræ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur; in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Cæterum Propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolico censuræ judicio hoc præmunitur, consignandas duximus, ex Gallico idiomate in latinum versæ, sunt tenoris, qui sequitur, videlicet.

I. Datur habitualis status amoris Dei, qui est Charitas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.

II. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ, amittitur omne motivum interessatum timoris, & spei.

III. Id quod est essentiale in directione animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & subtilitate. Oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, & adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

IV. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria, & deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus non toti suæ gratiæ fideliter cooperatur.

V. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut simus perfecti, & beati propter interesse proprium, sed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

VI. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, quamque nos vult velle propter ipsum.

VII. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renunciatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus zelotes vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

VIII. Omnia Sacrificia, quæ fieri solent ab animabus quam maxime disinteressatis circa earum æternam beatitudinem, sunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario. In uno extremarum probationum casu hoc Sacrificium fit aliquo modo absolutum.

IX. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, quæ non est intimus conscientiæ fundus, se juste reprobatam esse a Deo.

X. Tunc anima divisa a semetipsa expirat cum Christo in Cruce dicens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? In hac involuntaria impressione desperationis conficit Sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

XI. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori, idest in suis actibus directis & intimis spem perfectam, quæ est desiderium disinteressatum promissionum.

XII. Director tunc potest huic animæ permittere, ut simpliciter acquiescat jacturæ sui proprii interesse, & justæ condemnationi, quam sibi a Deo indictam credit.

XIII. Inferior Christi pars in Cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

XIV. In

XIV. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam separatio partis superioris animæ ab inferiori. In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, & involuntaria perturbatione, nam totum quod est voluntarium, & intellectuale, est partis superioris.

XV. Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. Ista compositio actuum discursivorum, & reflexorum est propria exercitatio amoris interessati.

XVI. Datur status contemplationis adeò sublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

XVII. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili, & reflexo JESU CHRISTI duobus temporibus diversis. Primò, in fervore nascente earum contemplationis. Secundò, Anima amittit intuitum JESU CHRISTI in extremis probationibus.

XVIII. In statu passivo. Exercentur omnes virtutes distinctæ, non cogitando quod sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quàm facere id, quod Deus vult, & amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeò virtute præditus, quàm cum virtuti amplius affixus non est.

XIX. Potest dici in hoc sensu, quòd anima passiva, & disinteressata, nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio, & sua felicitas, sed solùm quatenus est id, quod Deus à nobis vult.

XX. In confitendo debent animæ transformatæ sua peccata detestari, & condemnare se, & desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, & vult nos velle propter suam gloriam.

XXI. Sancti Mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

XXII. Quamvis hæc doctrina (de puro amore) esset pura, & simplex perfectio Evangelica in universa traditione designata, antiqui Pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitia amoris interessati eorum gratiæ proportionata.

XXIII. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii sunt.

Non intendentes tamen per expressam propositionum hujusmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præsentes literæ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Cancellariæ Apostolicæ, necnon Curiæ generalis in Monte Citorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; itaut sic publicatæ omnes, & singulos, quos concernunt, perinde afficiant ac si unicuique illorum personaliter notificatæ, & intimatæ fuissent, utque ipsarum præsentium literarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Not. publici subscriptis, & sigillo personæ in Eccl. Dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in judicio quàm extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romæ apud S. M. Majorem sub annulo Piscatoris die xii. Martii MDCXCIX. Pontificatus Nostri anno octavo.

J. F. Card. Albanus.

F I N I S.

INDEX

INDEX
RERUM, & VERBORUM NOTABILIUM,

Quæ in Primo Tomo de Examine Confessariorum continentur.

Lit. P, paginam; N, numerum marginalem designat.

A

C

D

 p. [illegible]

L

Ut

Dispen-

INDEX
RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,
Quæ in Secundo Tomo de Denunciatione ad Monitoria Papæ, & Episc. ad Edicta Inquis. & pro Confessariis Sollicitantibus continentur.

Litt. P, *paginam:* N, *numerum marginalem designat.*

A

Cra-

Lb

LIBRI PROHIBITI.

Obli-

REVELATIO, ET RESTITUTIO EX VI MONITORII.

S

INDEX
RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM
Quæ in Tertio Tomo de Examine Ordinandorum continentur.

Litt. P, *paginam* : N, *numerum marginalem designat.*

sit

D

E

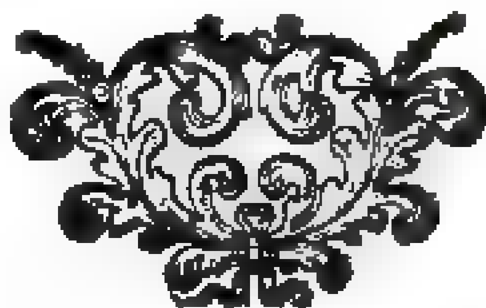
OS-

R

S

INDEX
EXAMINIS PRÆDICATORUM, ET MISSIONARIORUM.

Litt. P, *paginam:* N, *numerum marginalem designat.*

INDEX

INDEX

Locorum Primi, Secundi, & Tertii Tomi, ubi Propositiones Damnatæ enucleantur.

PROPOSITIONES 45. AB ALEX. VII. DAMNATÆ.

PROPOSITIONES 65 AB INNOCENTIO XI. DAMNATÆ.

40 tom.

PROPOSITIONES AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, ed approvazione del P. Fr. Vincenzo Maria Mazzoleni Inquisitore, nel Libro intitolato: *R. P. Fr. Felicis Potestatis Panormitani Ord. Min. de Observ. S. Francisci, Examen Ecclesiasticum*, non esservi cosa alcuna contro la santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concediamo Licenza che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 12. Agosto 1705.

Gio: Lando Kav. Proc. Rifor.

Francesco Loredan Kav. Proc. Rifor.

Agostino Gadaldini Segr.

